

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 1

6 januari 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

Wenende vrouw (Picasso 1937)

Kunst en Revolutie

Het is niet dat de moderne kunst, de schoonheid niet kan maken, neen, zij wil het niet, kan het niet in diepgeestelijke zin. Dat zegt prof. dr. Rookmaaker in zijn tweede artikel over cultuur en revolutie: „Wij leven in 1787”. Hij heeft het niet alleen over kunst maar ook over de ondergrondse pers, het anarchisme en de dreigende wereldwijde revolutie. Dat alles houdt verband met elkaar. Zie pagina 6 en 7.

Rekenen

Op pagina 4 kunt u berekenen hoe er in uw Kamercentrale wordt gewerkt aan de actie „Een op vier”. Misschien een reden om er nog eens extra aandacht aan te schenken.

Volksgezondheid

„God vraagt van ons dat wij mensen het leven, door de Heer geschonken, en dus ook het lichaam en de geest verzorgen met alle ten dienste staande middelen”. Dat zei mej. J. van Leeuwen tijdens het

begrotingsdebat over de volksgezondheid. Een verslag vindt u op pagina 4.

China

Op de foto de Chinese muur, die vele eeuwen zorgde dat de barbaren buiten het Hemelse Rijk bleven. De manier waarop het westen, in de

vorige eeuw, de isolering van China verbrak heeft veel te maken met de huidige houding van de bewoners van dit immense land. Lees het artikel van D. Kooiman op pagina 5.

Verder

Op pagina 8 kunt u iets lezen over de landbouw in de Sowjet-Unie. Op pagina 10 vindt u de Oude en nieuwe citaten. Op pagina 11 tenslotte vertelt mr. T. J. den Hartog iets over de meest wenselijke structuur van de verzekeringen tegen kosten van geneeskundige verzorging.

PERSPECTIEF VOOR DE WERKGELEGENHEID IN DRENTE?

door J. Oosterhuis

HET vraagstuk van de werkgelegenheid is in Drenthe al jaren achtereen het zorgenprobleem geweest, dat niet alleen de intensieve aandacht heeft van de vakbeweging, maar ook van het Provinciaal Bestuur van Drenthe en niet minder van de politieke partijen.

Hoe belangrijk het ook is dat voor de werkwillige, die geen arbeid heeft, een inkomen wordt gewaarborgd, het hebben van bevredigend werk tegen een aanvaardbare beloning is wel belangrijker. Het is gelukkig niet meer zo, dat men onbeschermd is in deze maatschappij, maar we weten ook dat degenen die getroffen worden door werkloosheid meestal niet behoren tot de meest draagkrachtigen in onze samenleving. En vaak zullen er in de getroffen gezinnen ook nog wel financiële moeilijkheden ontstaan, vooral wanneer de duur van de werkloosheid zich niet beperkt tot één of twee weken. Het allerbelangrijkste is echter dat men de zegen, die God ons geeft in de arbeid onzer handen, moet missen. Daarom mogen we niets nalaten wat ook maar enigszins dienstbaar kan zijn om aan de ellende in onze maatschappij een einde te maken. Dat geldt met name ook voor ons als Christus belijdende volkspartij, die naar het bijbelse evangelie, haar bijdrage tracht te geven aan een ontwikkeling ten goede, in het besef dat Gods kracht in menselijke zwakheid wordt volbracht.

Landbouw teruggedrongen

Drenthe is vanouds een agrarische provincie geweest. Na de tweede wereldoorlog hebben er grote veranderingen plaats gehad, ook in de beroepsbevolking. In 1947 werkte nog ruim 43% van de beroepsbevolking in de landbouw, 26% in de industrie en 22% in de dienstensector. In 1960 zijn de rollen omgekeerd, dan werken er nog ruim 27% in de landbouw en ruim 38% in de industrie, terwijl de diensten sector tot bijna 30% gestegen is. Na 1960 is deze ontwikkeling doorgedaan en waarschijnlijk versneld. We kunnen rustig aannemen, dat het percentage dat in de landbouw werkt met name de laatste jaren sterk terug gegaan is. Door de mechanisatie is de werkgelegenheid in de landbouw en de veenderij steeds verder teruggedrongen. Eerst zijn uit deze bedrijfstak een groot aantal werknemers verdwenen, daarna zijn de boerenzoons gevolgd en sedert enkele jaren zien we ook een duidelijk teruggang, in het aantal bedrijven, wat dus inhoudt, dat de bedrijfshoofden of wel de ondernemers ook gaan verminderen. Dit laatste wordt mede beïnvloed door de werking van het saneringsfonds voor de landbouw. Door de industrialisatie die de laatste jaren heeft plaats gevonden zijn velen uit de sector landbouw en veenderij

door omschakeling toch blijvend in het productieproces gebleven. De werkloosheid die we doorlopend hebben gehad in onze provincie, en die altijd ver boven het landelijk gemiddelde percentage lag, kwam meest voor onder de categorie oudere werknemers, die zich moeilijk konden aanpassen in het industriële klimaat.

Wanneer de vestiging van nieuwe industrieën en uitbreiding van bestaande zich had doorgezet in voldoende mate, zou het vraagstuk van de werkloosheid zichzelf na enige jaren hebben opgelost. In de periode okt. 1959 t/m sept. 1960 kwam een toeneming van het aantal arbeidsplaatsen in de industrie van totaal 1925. In dezelfde periode in de daaropvolgende jaren waren deze aantallen voor 1961 - 2975; 1962 - 1974; 1963 - 728; 1964 - 1408; 1965 - 518; 1966 - 209.

Uit deze cijfers blijkt, dat de stagnatie in 1965 zeer sterk tot uiting komt. Dit is een gedeelte van het uitblijven van nieuwe industriële vestigingen, anderzijds door de automatisering in de bestaande bedrijven. Een proces dat nog volop aan de gang is, en dat tot gevolg heeft dat men vaak minder personeel nodig heeft. Hierdoor verkeren we sinds een paar jaren in de vervelende situatie, dat de werkloosheid zich niet alleen tot een voor onze moderne begrippen onaanvaardbaar percentage is opgelopen, maar dat het percentage jeugdigen wat hierbij betrokken is zo bijzonder groot is. Vooral dit laatste is een bijzonder ernstige aangelegenheid.

Jeugdwerkloosheid

Uit een onderzoek, dat begin mei 1967 plaats vond en waarbij behalve de beneden 19-jarigen ook de 19-23 jarigen werden betrokken bleek, dat per ultimo april 1967 niet minder dan 1007 jongeren beneden 23 jaar in Drenthe werkloos waren. Het totaal aantal werklozen bedroeg in dezelfde maand een aantal van 5541. We zien hier dus uit dat bijna een vijfde gedeelte van dit trieste aantal bestond uit jonge mensen, die na hun vakopleiding in Drenthe of in de naaste omgeving geen emplot konden vinden. Gevolg hiervan is ook nog dat een aantal jeugdigen door gebrek aan mogelijkheden de kans mist, na het volgen van een vakopleiding een leerlingovereenkomst te sluiten of dat, wanneer ze langer dan 3 maanden werkloos zijn 't leercontract verloren gaat. Dit zijn

• Vervolg op pag. 9

WIDEK OVER

MENSEN EN A.R. PARTIJ

Waarom in deze tijd dat geschrijf over partij-organisatie? Omdat het in feite gaat over de (altijd weer) actuele zaak: hoe doet men — met elkaar — aan politiek in het algemeen en hoe doet men aan de politiek van deze — A.R. partij? Wat doet ook de mening van één lid er toe, en wat is zijn invloed?

De invloed van één mens is als regel nooit zo erg groot in het leven; nergens. Er zijn natuurlijk enkele uitzonderingen: 'n groot politicus, die de mensen „toespreekt”; een geïnspireerd dichter; een bekwaam schilder; een groot jazz-trompettist; een pakkende schrijver. Zij oefenen invloed uit in brede kring, krijgen grote bekendheid en dragen hun visie, hun gevoelens over op anderen.

Groep

Als normale doorsnee-mensen verkeren wij in onze eigen, kleine kring. Daar wordt wel naar ons geluisterd en soms zelfs onze mening gevraagd. Maar die mening oefent — tenzij wij eens een heel goed idee hebben gekregen — geen directe invloed uit in brede kring, in het openbare leven. Dan moet in het algemeen die mening van ons eerst worden erkend als waardevol en overgenomen worden door iemand, die meer op de voorgrond treedt. Of die mening moet worden overgenomen door „een groep”.

Nuchter

Zo is het ook in de politiek. En dit verhaal meenden wij maar eens in alle nuchterheid te moeten neerschrijven; wat men er ook van vinden mag. Dat horen wij dan eventueel gaarne. Ook in de politiek werken alleen invloeden van op de voorgrond tredende c.q. op de voorgrond geplaatste, individuele, meer bijzondere personen, aparte enkelingen, of invloeden van groepen.

Steun

Wanneer wij iets willen bewerkstelligen in de politiek, wanneer wij onze mening als nuttig en goed voor anderen klem willen bijzetten, moeten wij eenvoudig trachten steun bij (vele) anderen te vinden.

Er zijn wel eens mensen boos, omdat zij een mening naar voren brengen, die dan niet gedeeld wordt door bijvoorbeeld een bestuur van weet ik wat, zeg maar: het bestuur van de A.R.P., het Centraal Comité. Maar dan moet men onder andere zich realiseren, dat op dezelfde dag waarop iemand z'n mening lanceert twee, drie anderen over een zelfde zaak hun mening te berde brengen. Eenvoudig gezegd: waar de één voor is, is de ander tegen. En dan moet bijvoorbeeld een — gekozer — bestuursorgaan als het Centraal Comité zijn eigen weg gaan tot de eerstkomende gelegenheid, waarbij een grote groep definitief kan beslissen.

Dat is dan voor onze partij met name een orgaan als het Partij Convent, terwijl verder op de Deputatenvergadering gewezen kan worden.

Dichtbij

Als je wat bereiken wilt, als je je eigen mening als goed en nuttig ook voor anderen wilt doorzetten, moet je dat samen met anderen doen.

In ons eerste verhaal (d.d. 25 november 1967) in deze serie over de opbouw van de partij (waarbij zaken spelen als de invloed van het partijlid, de interne partij-democratie en het contact tussen leden en „top”) hebben wij in het kort de gang van zaken in onze partij de revue laten passeren.

Wij hebben laten zien, dat iedereen dicht bij huis, in zijn eigen — plaatselijke — kiesvereniging zijn mening kwijt kan. Vertegenwoordigers van die kiesvereniging dienen meningen van leden verder te brengen naar Statencentrale en Kamercentrale; vertegenwoordigers van Statencentrales en Kamercentrales zijn aanwezig in het Partij Convent; van de Kamercentrales in het Centraal Comité, van de kiesverenigingen op de Deputatenvergadering. Leden van het Centraal Comité en Kamerleden spreken op alle mogelijke plaatsen in het land en zijn daar in rechtstreeks contact met partijleden en andere kiezers, want al onze vergaderingen zijn als regel openbaar.

Toch

En toch, toch is men niet altijd tevreden. Soms wel, maar niet altijd. En wij hebben daar op zichzelf ook wel begrip

voor. (Waarschijnlijk zegt iemand nu: fijn, dat-ie begrip heeft, maar wat koop ik daarvoor!).

Via

In dit op een na laatste verhaal in deze serie hebben wij duidelijk willen onderstrepen, dat meningen van honderdduizenden partijleden en miljoenen kiezers alleen maar als meninger van groepen via, via, via vertegenwoordigers tot gelding kunnen komen, daar waar uiteindelijk de politieke beslissingen worden genomen: de regering, de Tweede Kamer en Eerste Kamer der Staten-Generaal, de Provinciale Staten en de gemeenteraden.

Niet ieder kan daar meedoen. Wel kan ieder in zijn partij meedoen. (Daar zijn partijen dan ook voor). Maar ook in zijn partij kan niet ieder op elke plaats meedoen. Dan zou je een een-mans-partij moeten beginnen. Ook binnen een partij werkt een groep als geheel via vertegenwoordigers in de diverse partij-organen. Dat is onontkoombaar.

Gelegenheid

Wel zal het in elke partij zo moeten zijn,

dat alle leden van de groep zoveel mogelijk gelegenheid krijgen tot ook-praten en ook-beslissen.

Zoveel mogelijk. Daar zit het punt van het iets meer of iets minder.

Er is een gelegenheid; in elke partij. Daar moet je altijd mee bezig zijn; aan die „gelegenheid” moet je steeds dokteren.

De bestaande gelegenheid (dat is ook iets van „de-nu-eenmaal-bestaande orde”) zal sommigen niet bevallen.

Die sommigen kunnen hunnerzijds dan

Wat doet de mening van één lid er toe?

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heren Tilanus en Schuring vroegen waarom de minister aan de P.S.P., ten einde een deel of een samenvatting van het door deze politieke partij gehouden congres uit te zenden, extra zendtijd is verleend.

Is het juist, dat krachtens artikel 13, lid 1, van het Radiobesluit 1965 in de middag van zaterdag 16 december 1967 een uur extra radiozendtijd is verleend?

En zij koppelden daaraan de vraag of de minister bereid is ook aan andere politieke partijen een uur extra radiozendtijd te verlenen op dagen, dat zij grote openbare partijcongressen houden?

De heren Boertien en Schakel vroegen of de staatssecretaris van Verkeer de Kamer — gelet op niet altijd even duidelijke berichten in de pers —

tijdig wil inlichten over het z.g. Plan-Leber; een Italiaans plan tot het opnieuw op gang helpen van een bespreking binnen de Raad van Ministers over de te voeren Europese vervoerspolitiek; bilaterale en communautaire contingenten voor Nederlandse vrachtwagens op Duitse wegen.

De heren Zijlstra en Kikkert vroegen aan de minister van landbouw of de daling van de eenden-export naar Duitsland niet z'n oorzaak vindt in de sterk vergrote invoer in Duitsland door de oostblokstaten, waardoor de moeielijkheden in de (Nederlandse) eendenhouderij vergroot worden.

Zij vroegen in dat verband om in EEG-overleg die handel tussen Duitsland en het oostblok te contigeren.

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEEN . . .

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden. Ditmaal de volgende: Op donderdag 18 januari houdt de Statencentrale Heerenveen haar jaarvergadering.

De plaats van samenkomst is het Voorhuis, Brouwerswal te Gorredijk. Aanvang der vergadering te 20.00 uur. Na behandeling der huishoudelijke stukken zal er een discussie plaats vinden over diverse provinciale vraagstukken door de Statenleden D. Hellinga te Nij Beets en R. R. Kok te Drachten.

★ Op dinsdag 9 januari belegt de Hulpcentrale Zuid-Oost Utrecht een vergadering.

De plaats van samenkomst is Hotel De Korenbeurs te Veenendaal.

Aanvang der vergadering te 20.00 uur. De discussies over de aard en het werk van de politieke partijen zullen worden ingeleid door de heer G. A. Kieft, lid

van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

★ Op zaterdag 13 januari komt de provinciale vergadering van A.R. kiesverenigingen in Groningen bijeen.

De plaats van samenkomst is Het Tehuis, Lutkenieuwstraat 13 te Groningen. Aanvang der vergadering te 14.15 uur. Mej. J. van Leeuwen, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zal spreken over „Christelijke partijformatie en partijvernieuwing”.

PRINS N.V. - DOKKUM

(METAALVERWERKENDE INDUSTRIE)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190 - 2043

drie dingen doen: de bestaande gelegenheid toch gebruiken of er de brui aan geven of zelf andere gelegenheden proberen te scheppen.

Er de brui aan geven is niet verstandig; dat lost geen enkel probleem op. Dus dan de bestaande partij-organisatie maar gebruiken, zouden wij zeggen. Er zit ruimte genoeg in om er toch iets van te maken en toch wat te bereiken.

De partij kan harerzijds als geheel in haar beslissende organen ook een andere gelegenheid, een andere gang van zaken opzetten. Zij zou dat zelfs kunnen doen ook wanneer die andere gelegenheid in haar ogen geen of nauwelijks een betere is dan de bestaande. Gewoon, omdat men nu eenmaal iets anders wil.

Suggestie

Tegen de achtergrond van het voorafgaande willen wij volgende reek in een voorlopig laatste artikel in deze serie onzerzijds een aantal concrete suggesties doen, waarvan wij overigens zelf vinden dat zij een slechts beperkte waarde hebben. Het zal o.a. de volgende punten betreffen: grotere activiteit van de besturen van kiesverenigingen, Statencentrales en Kamercentrales, — niet alleen partij-organisatorisch en partij-propagandistisch, maar ook politiek-meningvormend; de functionering van het Partij Convent, het houden van hearings, het beleggen van spreekuren, het organiseren van teach-ins, het instellen van werkgroepen of commissies, de wijze van kandidaatstelling van leden van het Centraal Comité.

Reactie

Daarna stoppen wij deze serie. Tenzij er reacties op onze verhalen binnenkomen. Daar zullen wij uiteraard op ingaan.

De mogelijkheid tot direct contact met de redactie is concreet aanwezig. (Dat geldt overigens voor alle partij-instansies.) Wij horen graag welke suggesties de lezers hebben om de partij en haar organen beter te laten functioneren.

★ ★ ★ Proficiat

Het gevaar was levensgroot aanwezig dat het Nederlandse (internationale) wegvervoer een bijzonder grote veer zou moeten laten. De Duitse minister van verkeer wilde ten behoeve van de sanering der spoorwegen een groot aantal aan Nederlandse vervoerders afgegeven vergunningen intrekken. Staatssecretaris Keijzer heeft zich daar scherp tegenover opgesteld. Terecht niet alleen uit overwegingen van nationale aard — al heeft dat heel duidelijk meegespeeld. Ook de noodzaak om in E.E.G. verband te komen tot een Europese vervoerspolitiek heeft daarbij een grote rol gespeeld.

De staatssecretaris heeft het spel bijzonder goed gespeeld. De weg is opengebleven voor een Europees vervoersbeleid: nationale wegen zijn Europese wegen. De ernstige bedreiging voor het Nederlandse vrachtovervoer op het buitenland is afgewend. Als er eens geen E.E.G. zou zijn geweest — wat dan?

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P. EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar. Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,— per jr. Losse verkoop f 0,25.

* * * Schadelijke schibboleths

De heer Aarden diende een motie in, om de begroting van Defensie met 38 miljoen te verlagen, ten einde dat bedrag toe te voegen aan hetgeen voor ontwikkelingshulp wordt besteed. Moties zijn vaak goedkoop. En hoe méér moties een begrotingsbehandeling oplevert, hoe meer ze devalueren. Het budgetrecht van de Staten-Generaal is met name voor de Tweede Kamer een belangrijke zaak. Het is de kracht van de volksvertegenwoordiging.

De regering kan elke motie naast zich neerleggen. Maar als de Tweede Kamer posten van de begroting schrapt of vermindert, dan wordt daardoor dat budgetrecht op concrete wijze gerealiseerd. Dan heeft de regering te kiezen of te delen. Daarom is het een zwakke zaak, als de heer Aarden e.s. geen enkele post op de begroting aanwijzen, die lager kan, doch volstaan met te zeggen: het moet 38 miljoen zijn en de minister zoekt het maar verder uit.

En het is een omkering van de zaak, wanneer een commentator er dan aan toevoegt: ach hoe zwak, dat de minister op een zó hoog bedrag, als deze begroting als totaalcijfer noemt, niet eens 38 miljoen weet te schrappen. Bovendien wordt dan het feit genegeerd, dat op alle begrotingen door de ministers zelf al op ingrijpende wijze is bezuinigd. Toen het kabinet-Cals met zijn begroting voor 1967 kwam, heeft de A.R. fractie, in tegenstelling tot andere fracties, gezegd: wij weten en wij zien het trouwens, dat de regering zelf het mes er al heeft ingezet. Onze ongerustheid betreft niet het uitgavenpeil, maar de onvoldoende dekking.

Wij vonden toen als A.R., alle verhalen, dat er op de diverse begrotingen van toen nóg maar meer moest worden bezuinigd, niet meer relevant. En wij hebben de „bezuinigers” toen voorgedragen: kom voor de draad, en wijs de posten aan, die te hoog zijn. Want wij hebben telkens volgehouden, dat moties, die vragen om verlaging van de begroting, zonder dat ook maar een begin gemaakt wordt met een poging, om te zeggen, hoe en waar die bezuinigingen moeten worden aangebracht, een slag in de lucht zijn.

Men kan daar anders over denken, en b.v. betogen, dat het te moeilijk is voor de Kamer om concreet te worden; dat men dan ook tegen een deskundige minister te kwetsbaar wordt. Ieder Kamerlid draagt hier zijn eigen verantwoordelijkheid.

Maar het is dwaasheid te zeggen: als je nu voor de motie-Van Aarden stemt, dan heb je getoond, dat je christelijk-radicaal bent, en daar ernst mee maakt. Een motie mag niet tot zulk een schibboleth worden gemaakt. En vooral zo'n motie zonder concrete argumentatie niet.

Daar een schibboleth van maken, dat is te goedkoop. Het christelijk-radicalisme is er te ernstig voor, om het op die manier aan moties op te hangen.

DE OPKOMSTPLICHT

Minister Verdam heeft inder-tijd een commissie ingesteld, om de regering te adviseren over de vraag, of de opkomstplicht bij de stembus nog langer gehandhaafd moet worden.

De commissie onder voorzitterschap van de burgemeester van Groningen de heer J. A. Berger, heeft deze vraag ontkennend beantwoord. Zij meent, dat de opkomstplicht moet verdwijnen. Alleen het liberale lid van de commissie, de heer Korthals Altes, is tegen afschaffing en de liberale N.R.C. heeft zich in een artikel zonder enige argumentatie, maar alleen met de verzekering, dat men op zijn liberale ivoren toren geen behoefte heeft aan afschaffing van de dwang, waaraan men gewend was, bij het standpunt van het liberale lid aangesloten. Liberalen zijn in sommige zaken altijd op dwang gesteld, dat leert de geschiedenis — in Nederland. Het C.H. lid van de commissie is wel te vinden voor een proefneming met afschaffing.

Het is bekend, dat de Christelijk Historischen van overlang van deze opkomst-dwang een beginsel hadden gemaakt. In hun jongste program van actie hebben zij dan ook nadrukkelijk gesteld, dat deze dwang gehandhaafd moet blijven. Het is een vreemde zaak, van deze stembus een beginsel te maken. De motivering wordt in het rapport weergegeven: „Centraal staat het belang van de staat. Het staatsbelang eist, dat de onderdanen hun kiesrecht uitoefenen. Het kiesrecht is derhalve een publieke functie, welke aan de onderdanen wordt opgedragen”. In deze gedachtegang kan geen sprake zijn van een al of niet gebruik maken van dit publieke recht; het gaat hier om een plicht: publiek recht is publieke plicht. Er wordt ook nog een andere rechtvaardiging gegeven van deze opkomst-dwang, maar die is geheel vreemd, dunkt ons, aan CH beginselen. De redenering is dus, dat de staat, of wil men overheid, aan de burgers opdraagt te stemmen.

Wij hebben die redenering altijd verworpen. Wij achten het denkbaar en hebben het in onderscheidene gevallen meegemaakt, dat de A.R. Partij haar leden met nadruk aanbeval, om niet aan de stemming deel te nemen. Dat was tijdens het districtenstelsel regel, als het bij een herstemming ging tussen een socialist en een liberaal. En het is van belang, dit niet te vergeten, vooral nu sommigen ons parlementaire bestel willen cureren, door het stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging af te schaffen of te corrumperen, door weer een districtenstelsel in te voeren. Wij zijn van mening, dat de Overheid niet het recht heeft, de burgers op te dragen om te stemmen. En dat zij daarom het recht zou hebben, tot strafver-

volging over te gaan, als een kiezer niet belieft te stemmen.

MAAR nu komt het merkwaardige. De overheid heeft reeds lang erkend, dat zij niemand verplichten kan om te stemmen. Want bij wijziging van de kieswet is de oude bepaling, dat de kiezer zich moest melden ter uitoefening van het kiesrecht, vervallen. Men moet zich wel bij het stembureau melden, maar behoeft niet aan de verkiezing deel te nemen. Men kan volstaan, met zijn oproepingskaart te overhandigen met de mededeling, dat men geen stembiljet behoeft. Daarmee is aan de wettelijke verplichting voldaan. De wet legt dus niemand de verplichting op, om te stemmen. En wij zien niet in, hoe men deze dwang, om te komen, met de uitdrukkelijke toevoeging, dat dit géén verplichting betekent, om van zijn stemrecht gebruik te maken, nog met boven geciteerde principiële verdediging van de stemplicht kan proberen te dekken.

Terecht heeft de overheid begrepen, dat zij niemand kan opdragen om te stemmen.

Want de wet bevat strikte waarborgen, dat de stemming geheim dient te zijn. En als iemand dus in het stembureau een stembiljet in ontvangst neemt, is er geen enkele zekerheid dat hij in het stembokje ook werkelijk kiest. Hij kan zijn stembiljet versieren met allerlei aardige glossen en citaten, en het zo van onwaarde maken.

Soms horen de leden van het stembureau uit het stembokje een geluid, dat moeilijk anders kan worden verklaard, dan als het aanbrengen van felle krassen op het biljet om in de stilte demonstratief te doen blijken, dat de kiezer het vertikt om te stemmen. Daarom is het in wezen een onwaardige zaak, wanneer de kiezers desniettemin worden gedwongen, onder bedreiging van straf door de kantonrechter, zich aan het stembureau te melden. Een dergelijke handeling opleggen en het niet nakomen van die verplichting, zich te melden, met straf te bedreigen, is het eisen van een formaliteit.

NU weten wij wel, dat er soms een motief in het geding is, dat nooit openlijk wordt gezegd, maar dat beslist wel een rol heeft gespeeld. Wanneer een partij van zich zelf overtuigd is, dat zij voordeel heeft van de opkomst van een onverschillige middengroep, omdat leden van die groep niet stemmen op een meer radicale partij maar, als het in vredesnaam toch schijnt te moeten, maar stemmen op een partij, die zich graag als een „centrumpartij” presenteert, dan kan dit een niet uitgesproken overweging zijn om te trachten, die opkomst-dwang te handhaven. Maar dit kunnen wij verder laten rusten, omdat wij tenslotte in de openbare discussie alleen te maken hebben met de motiveringen die wél worden uitgesproken.

DE A.R.P. heeft zich altijd tegen deze opkomst-dwang verklaard. Zij heeft dat zelfs in haar program van beginselen opgenomen. Maar ook al zou dat

niet het geval zijn, dan schijnt het ons toe, dat de door de commissie-Berger aangevoerde motieven, om die dwang af te schaffen, overtuigend zijn.

De overheid gebiedt de burgers, naar het stembureau te komen en zich te melden. Komen ze niet, dan zijn ze strafbaar en dienen te worden vervolgd. Maar daar komt vrijwel niets van terecht. En hoe langer hoe meer weten de kiezers dat. De commissie-Berger heeft een overzicht gegeven van het aantal verzuimen en van het aantal van de verzuimers, die naar de kantonrechter werden verwezen. Het is maar een klein percentage. En hoeveel van hen ten slotte werden veroordeeld, blijkt niet.

Nu hebben sommigen, vooral liberalen, wel eens betoogd, dat dit wel anders kan. De heer Oud heeft er indertijd zelfs een voorstel van gemaakt. De namen van alle wegblijvers worden dan doorgegeven naar de inspecteur van de directe belastingen en die zet een bedragje extra op de aanslag. Gelukkig heeft de commissie-Bakker ingezien, dat dergelijke dingen alleen in een politiestaat thuishoren. De commissie stelt uitdrukkelijk vast, dat een strafvervolgging alleen moet kunnen plaats hebben op grond van een proces-verbaal, waarin de feiten zijn vastgelegd, en waaruit blijkt, dat de verdachte is gehoord.

Sommige burgemeesters hebben het toen anders geprobeerd. Zij pikten er een paar uit, en lieten tegen hen proces-verbaal opmaken, om voor al de anderen een voorbeeld te stellen. Maar de kantonrechter is onafhankelijk en men kan er op rekenen, dat hij, zodra hij zoiets merkt, niet meewerkt, en dus de verdachten twee kwartjes boete oplegt en daarbij duidelijk laat merken, dat hij van des burgemeesters praktijken niet is gediend.

DE commissie-Berger zou er dan ook goed aan hebben gedaan, haar gegevens nog iets gedetailleerder te geven, zodat wij ook zouden kunnen zien, hoeveel er zijn weggebleven in elk van de grote steden en welk percentage daár voor de kadi is gesleept. Dan zouden de cijfers nog duidelijker spreken.

En bij dit alles moet niet worden vergeten, dat de heer Toxopeus, toen hij minister was, gedragen door zijn liberale ijver voor de opkomst-dwang, de burgemeesters per circulaire heeft vermaand, om nalatige kiezers, die niet in het stembureau waren geweest, met meer ijver te doen verbaliseren, opdat er méér strafvervolgingen zouden komen.

DOOR deze gehele gang van zaken is de opkomst-dwang zedelijk veroordeeld.

Hij is alleen nog te handhaven met behulp van drogredenen. Daarom zijn wij blij met dit rapport, niet alleen omdat de A.R.P. hier volledig gelijk krijgt, maar vooral omdat waarschijnlijk nu een eerste stap is gezet op de weg, die moet leiden tot de liquidatie van een regeling, die tot een farce dreigt te worden, en dus het aanzien van het overheidsgezag hoe langer hoe meer ernstig schaadt. A.

*) Wij beklemtonen.

WEL een heel grote paraplu! Wanneer we het beroeps-onderwijs uitsluiten zou onder dit kopje iets moeten worden gezegd over lavo, havo, mavo, v.w.o., l.e.a.o., m.e.a.o., h.e.a.o. en misschien nog wel het een en ander. Geplaats voor de keuze tussen vervelende volledigheid en onvolledige selectie doen we een enkele greep.

Het mavo, het vroegere ULO, is uit het diensthuis van het l.o., uitgeleid en opgenomen in de uitverkoren groep van het middelbaar onderwijs. De toekomst zal uitwijzen, of het deze promotie niet te duur heeft betaald. In ieder geval komen er voor de nieuwe eerste klas per 1 augustus 1968 enkele verbeteringen en wordt er — wat was dat hard nodig — iets gedaan aan meer hulp voor de schoolleiding. Het tot mavo-

ONDERWIJSVARIA IV ALGEMEEN VOORTGEZET ONDERWIJS

directeur bevorderde ULO-hoofd komt iets dichter te staan bij zijn gebenedijde en soms benijde collega bij het v.w.o. Ja, het havo! Wat zal er van dit kinderen worden? In ieder geval is de drang naar dit nieuwe schooltype — althans bij de gemeente- en schoolbesturen — zo verheugend (of ontstellend) groot, dat de aanvragen om in de nieuwe bedeling met een havoschool of afdeling te mogen beginnen, een behoorlijke stapel schijnen te vormen. Voorzover ons bekend is, moet nog worden afgewacht, wie tot de gelukkigen be-

horen. Geen benijdenswaardige taak voor minister en staatssecretaris. In ieder geval kan de school, die thans een m.m.s. heeft, gerust zijn. De oude middelbare meisjesschool wordt immers onder de nieuwe situatie een havoschool. De eindexamenkandidaten zullen na vijf jaar een meesterproef kunnen afleggen in zes vakken, voor het merendeel vakken van eigen keuze. Datzelfde geldt overigens voor het atheneum, de vroegere h.b.s. Alleen zal de cursus hier zes jaar duren en omvat het eindexamenpakket hier zeven vakken. Het lyceum blijft bestaan en heeft dus een atheneum- en een gymnasium-afdeling. Uiteraard kan — naar wij aannemen — vooral in grotere plaatsen het gymnasium-sec zijn zelfstandig leven voortzetten. En we praten dan nog maar niet over een scholengemeenschap, om het verhaal niet te technisch te maken.

Wat wél belangrijk is: Hoe zullen de leraren inspelen op de nieuwe situatie. Zullen zij con amore kunnen en willen

medewerken aan de nieuwe aanpak, die van hen wordt gevraagd? Naar mijn stellige overtuiging is dit zeker het geval. Maar er is een kreet, die tegenwoordig nogal opgeld doet. „De Mammoetwet mag niet worden ingevoerd over de ruggen van de leraren”. Men bedoelt n.l., dat de leraren in hun salaris de gevolgen zullen ondervinden van de hoge kosten die de invoering van de Mammoetwet meebrengt. Zo gezegd is deze bewering stellig onjuist. De bewindslieden hebben meermalen verzekerd, dat bestaande rechten niet zullen worden aangetast.

Maar in het Georganiseerd Overleg schijnen enige moeilijkheden te zijn gerezen. Natuurlijk weten we niet — en behoren we niet te weten — wat zich achter deze gesloten deuren afspeelt. Maar we mogen wel de hoop uitspreken, dat binnenkort een zodanig resultaat zal worden bereikt, dat de rust in de wat ontstelde gelederen terugkeert.

J. A. van B.

2e KAMER EN VOLKSGEZONDHEID

door G. A. Kieft

De geneeskunde wordt duur — voor de televisie hebben wij de Afrikaanse hartoperatie uitgewerkt gezien. In Leiden is via een computer een niertransplantatie toegewezen. In een reageerbuis is een virus gemaakt, waarschijnlijk — zoals het genoemd wordt — het eerste teken van levende stof.

Al deze dingen betekenen dat de geneeskunde nog duurder zal worden. En dat betekent hogere premies, bezwaren van de sociale verzekering, financiële en economische bezwaren.

Dit beeld gaf dokter Lamberts (PvdA) de gelegenheid de uitverkochte studie: de gezondheidszorg, van zijn partijstichting (de Wiardi Beckmanstichting) uitvoerig aan de orde te stellen.

De grondgedachten waren tweërlei: elk mens moet toegang hebben tot het geheel van alle voorzieningen die door wetenschap en techniek zijn verwezenlijkt. Met daarnaast de regel dat elke inwoner gelijke rechten moet hebben, zodat het verschil tussen de particuliere patiënt en de ziekenfondspatiënt moet verdwijnen.

Toch zou er volgens deze dokter geen sprake zijn van een nationalisatie of socialisatie. Het doel zou worden een totale vermaatschappelijking van de gezondheidszorg.

Daarbij was een ziekenhuiswet nodig waarbij de overheid verstrekkende bevoegdheden moet hebben en een zieken-

huisbouwwet. En, zo constateerde de heer Lamberts, bij hoog gekwalificeerde ziekenhuizen neemt de neiging af bij de patiënt, zich levensbeschouwelijk op te stellen.

Een rede van de oppositie zonder te sneren is tegenwoordig blijkbaar niet mogelijk, zelfs niet bij de beminnelijke P.v.d.A.-dokter: „dit kabinet - zo ouderwets christen-democratisch plus wat liberale inslag, zal wel geen meer middelen vinden om de gezondheidszorg te activeren”.

Om de gezondheid

Een andere dokter - de heer Tilanus (CHU) - vond dat zijn „rode” collega de volksgezondheid te negatief benaderde. Volksgezondheid is niet alleen nodig als er ziekte is, of om ziekte te voorkomen. Er is meer: het bevorderen van gezondheid. Het gaat om het totaal menselijke, het „zich welbevinden”.

De patiënt is geen object meer. Daarom vond hij dat de gedachtengang van de socialisten te beperkt was. Het gaat uit van: ziektebestrijding; waar wij naar toegroeien is een gezondheidszorg, waarbij allen die iets bijdragen aan de vorming, de informatie en de voorlichting van de mens een functie kunnen vervullen.

Daarbij moet de sfeer van de culturele

en maatschappelijke opbouw van de samenleving een duidelijke rol spelen. De heer Tilanus vond bovendien een bezwaar dat de socialisten hadden nagelaten een welzijnsbeleid op te bouwen vanuit hun eigen beginsel. In hun rapport was daar maar weinig van terug te vinden.

Particulier initiatief

Mej. Van Leeuwen (A.R.) haakte op de heer Tilanus in. Zij poneerde de stelling — en terecht — dat het bij de volksgezondheid niet alleen maar gaat om technische, medische of verpleegkundige hulp. Het gaat om de totale mens die ook door lichamelijk lijden vaak in geestelijke nood verkeert.

Het woord van Salomo; een vrolijk hart bevordert de genezing maar een verslagen geest doet het gebeente verdorren, kan als samenvatting worden gezien van het A.R. uitgangspunt m.b.t. de gezondheidszorg.

Zij ontkende dat de levensbeschouwing, het levensbeschouwelijk zelf doen, het particuliere initiatief in kruisverenigingswerk, ziekenhuiswerk enz., de gezondheidszorg extra duur zou maken. Maar — ook al zou dat zo zijn — dan nog wilde zij de principiële aanpak, zoals vele christenen dit zien, niet laten vallen.

Natuurlijk: als samenwerking noodza-

kelijk is — van harte akkoord. Daar moet zelfs naar gestreefd worden — vanzelfsprekend. Ook de overheid speelt daarin mee. In goed overleg tussen overheid en het particulier initiatief moeten beide de moed hebben een efficiënte spreiding te bewerkstelligen.

De kosten

De kosten van de gezondheidszorg zijn een benauwende zaak. Maar van een onevenredige kostenstijging is nog geen sprake. Zeker, ook de AR fractie staat positief tegenover een kostenstijging: er kan méér gebeuren, mee dank zij de wetenschap en de techniek. Maar er behoort wel grote waakzaamheid te zijn. In dat verband, met name ook op grond van sociale motieven zal het in de nabije toekomst nodig zijn dat de burger een gedeeltelijk eigen risico zal moeten gaan dragen. Zij drong bij de bewindslieden aan om niet te zeer achter de feiten aan te lopen en de kostenproblematiek als een urgente zaak te beschouwen.

Sex

De seksuele voorlichting van de NVSH is nadrukkelijk aan de orde geweest. Mej. Van Leeuwen waarschuwde tegen de ontwikkeling die pleit voor een seksueel volkomen vrije maatschappij. Sex mag niet worden losgemaakt van het mens zijn, ook niet van de ethische normen. Zij stelde hierbij twee zaken duidelijk: enerzijds moet de overheid in haar beleid iedere bevolkingsgroep gelijke rechten geven. Maar tevens moet de overheid er wel degelijk op toe zien dat de besteding van subsidies niet schadelijk is voor de lichamelijke en geestelijke volksgezondheid. De NVSH is overigens met haar voorlichting in een sfeer terecht gekomen die onnodig kwetst. Van de NVSH-kant bezien mischien begrijpelijk, maar niet aanvaardbaar. Alles begrijpen is niet alles accepteren.

Op dit punt was de houding van de heer Jongeling (GPV), en ook Van Dis (SGP), een andere. Hij ging uit van de stelling dat wie subsidieert óók kiest. Als de overheid subsidieert doet ze dat omdat zij dit waardevol vindt. Hij wilde niet een verbod van de activiteiten van de NVSH. Dat is eventueel een zaak van de rechter; als de grenzen der wet zijn overschreden! Maar de overheid, die kiest als zij subsidieert, mag, gelet op de activiteiten van deze vereniging — die schopt tegen de wetten die de overheid het volk heeft opgelegd — niet tot subsidieverlening overgaan.

De minister (Roolvink) kon met deze gedachtengang niet akkoord gaan, evenals mej. Van Leeuwen dit niet had gedaan. Als er een subsidie-aanvraag ligt in het kader van het algemeen belang, dan moet de overheid die aanvraag serieus bezien. In die zin dat er geen sprake is van tweërlei rechtsbedeling. De publieke rechtvaardigheid moet worden gediend, waarbij overigens de overheid niet normloos te werk mag gaan.

In die situatie deed de minister een dringend beroep op de NVSH zich in de voorlichting zo uit te drukken dat een groot deel van ons volk zich daaraan niet behoeft te stoten. Uiteraard mag men daarbij niet uitsluitend op één T.V.-uitzending afgaan.

In het kader van de geestelijke vrijheid moet de overheid er zich voor hoeden om te gauw met de stok achter de deur te staan (via een verbod).

De minister heeft wel een duidelijke waarschuwing gegeven. Evenals zijn collega van Cultuur. De overheid ziet wel degelijk toe: er is vrijheid, er is publieke rechtvaardigheid, maar met de overtuiging en de gevoelens van anderen zal rekening gehouden moeten worden.

Staatssecretaris Kruizinga (CH) — ook arts — legde er nog eens de nadruk op dat in deze tijd in de ziekenhuizen de sterk toenemende belangstelling voor de betekenis van de zielszorg zeer essentieel moet zijn. En juist dat punt is de ratio van het bestaan van het ziekenhuis, uit particulier initiatief geboren.

Ook bij deze begroting werd een motie van D'66 ingediend en ingetrokken. Oververmoeid of te weinig aan goede voorbereiding gedacht?

NIEUWE abonnees blijven ook in het pas begonnen jaar binnenkomen. Onze landelijke actie gaat voort, want het gestelde doel is nog niet bereikt en daarvoor blijven wij streven. Wij hopen, dat nu ook de kiesverenigingen, welke de actie liever in het begin van het nieuwe jaar wensten te starten, thans op korte termijn hun activiteiten zullen ontplooiën. Het werven van een paar nieuwe abonnees per kiesvereniging moet in korte tijd mogelijk zijn. Dus niet verder uitstellen wat nu kan gebeuren. Er zijn genoeg daadwerkelijk belangstellenden; waar men de actie even grondig aanpakt is het gewenste plaatselijke resultaat snel bereikt.

Cijfers spreken

Wij hebben al enkele keren een overzicht van de abonnee-winst per Kamercentrale gegeven. Wij bieden hierbij een overzicht van cijfers, dat tot nu toe nog niet is gepubliceerd. Dit overzicht laat de stand van zaken in een ander licht zien. Het aardige is, dat je met verschillende groeperingen van cijfers diverse 'acetten van een actie als deze aan het licht kan laten komen.

In de eerste kolom zijn de achttien Kamercentrales geplaatst in de volgorde van de leden-aantallen per 1 juni 1967. In de tweede kolom staan de abonneeaantallen per 1 juni 1967 (abonnees, die tevens lid zijn; er zijn namelijk daarnaast ook nog heel wat abonnees, die niet tevens lid van de partij zijn).

Daarachter volgt een kolom van de percentages leden, die abonnee zijn, volgens de stand van 1 juni 1967. In de dan volgende kolom staan de aantallen nieuw gewonnen abonnees per 27 december 1967. Vervolgens treft u een kolom aan van het totaal aantal abonnees, wanneer men de abonnee-stand per 1 juni 1967 vermeerderd met de nieuwe abonnees. Daarachter dan weer een kolom percentages van de leden per Kamercentrale, die tevens abonnee zijn. Tenslotte de winst-percentages bij vergelijking van het percentage d.d. 27-12-1967 met dat van 1-6-1967.

Tussen haakjes is achter de beide percentage-kolommen met de cijfers van 1 t/m 18 aangegeven de rangorde van de Kamercentrales.

Friesland onderaan

Wanneer men nu let op die percentages, dan blijkt, dat de Kamercentrale Leeuwarden de laagste plaats inneemt:

VIERDE OVERZICHT PER KAMERCENTRALE

STEEDS MEER NIEUWE ABONNEES

10,28% per 1-6-1967; 10,94% per 17-12-1967. Slechts een verbetering van het percentage dus met 0,66%, hoewel met 83 nieuwe abonnees de Kamercentrale Leeuwarden getalsmatig een vierde plaats inneemt.

De Kamercentrale 's-Gravenhage neemt gelet op de weergegeven percentages de eerste plaats in, zowel volgens de stand per 1-6-'67: 21,44%, als volgens die per 27-12-'67: 23,17%. Een redelijke verbetering van 1,77%. Met 23,17% heeft de Kamercentrale 's-Gravenhage bijna de 25% bereikt. Daar zal men in Den Haag nu ook zeker wel naar streven.

Wij noemen nog een Kamercentrale, en wel 's-Hertogenbosch. Deze centrale is met een verbetering van haar percentage van 3,65 van een negende plaats

per 1-6-'67: 14,58%, gestegen naar de vierde plaats per 27-12-'67: 18,23%.

En verder heeft bijvoorbeeld de Kamercentrale Tilburg zich op de derde plaats weten te handhaven, evenals de Kamercentrale Middelburg de tweede plaats wist te behouden.

En verder kunt u het thans geboden cijfermateriaal zelf wel bekijken en beoordelen. U kunt ook nagaan, welke Kamercentrales respectievelijk onder en boven het landelijke percentage blijven.

Er zien te komen

Wij zijn ons er overigens van bewust, dat met nog meer cijfers nog weer andere verhalen te schrijven zouden zijn. Dat doen wij dan ook nog wel eens. Men zou bijvoorbeeld kunnen opmerken, dat het nog „reëler” zou zijn om nu ook nog de aantallen A.R. kiezers per Kamercentrale erbij te betrekken. Dat kan misschien betekenen, dat sommige Kamercentrales een wat betere of een wat minder goede indruk maken dan met de nu gegeven cijfers het geval is. Maar 'aait nu geen Kamercentrale die mogelijkheid gaan berekenen. Dat doen wij nog wel eens voor u.

Voorloig is voor elke Kamercentrale, voor elke kiesvereniging, tevens ook voor elke Statencentrale het parool: wij zijn er nog niet en wij moeten er toch echt zien te komen.

Het gaat gewoon om meer abonnees. Helpt u mee? Dat zou prettig en nuttig zijn!

Kamercentrale	Leden 1-6-'67	abonnees 1-6-'67	% 1-6-'67	gewonnen abonnees 27-12-'67	totaal stand abonnees 27-12-'67	% 27-12-'67	Winst
Leeuwarden	12.421	1.277	10,28 (18)	83	1.360	10,94 (18)	0,66
Dordrecht	9.911	1.681	16,96 (4)	106	1.787	18,03 (5)	1,07
Groningen	8.067	1.098	13,61 (15)	71	1.169	14,49 (15)	0,88
Zwolle	7.848	1.107	14,10 (13)	71	1.178	15,01 (13)	0,91
Leiden	6.762	1.027	15,18 (7)	99	1.126	16,65 (7)	1,47
Arnhem	6.515	933	14,32 (11)	99	1.032	15,84 (10)	1,52
Utrecht	5.667	825	14,55 (10)	76	901	15,89 (9)	1,34
Assen	5.478	888	16,21 (5)	70	958	17,48 (6)	1,27
Haarlem	5.128	768	14,95 (8)	53	821	16,01 (8)	1,06
Rotterdam	3.922	528	13,46 (16)	38	566	14,43 (16)	0,97
Middelburg	3.686	702	19,04 (2)	46	748	20,29 (2)	1,25
Den Helder	3.391	480	14,15 (12)	29	509	15,01 (12)	0,86
Nijmegen	2.931	446	15,21 (6)	15	461	15,72 (11)	0,51
Amsterdam	2.665	336	12,60 (17)	47	383	14,37 (17)	1,77
's-Gravenhage	2.425	520	21,44 (1)	42	562	23,17 (1)	1,73
's-Hertogenbosch	1.179	172	14,58 (9)	43	215	18,23 (4)	3,65
Tilburg	779	133	17,07 (3)	19	152	19,51 (3)	2,44
Maastricht	331	46	13,89 (14)	3	49	14,80 (14)	0,91
Totaal	89.106	12.967	14,55	1010	13.977	15,68	1,13

CHINA, WERELDMACHT VAN VANDAAG

door D. Kooiman

EEN PLAATS- BEPALING

Het Chinese rijk is door de jaren heen in de landen van het westen wel op zeer uitéénlopende wijze beoordeeld. Werd het aanvankelijk gezien als groots en indrukwekkend, als een sprookjesland met een waas van geheimzinnigheid waarover slechts een reisverhaal als dat van Marco Polo inlichtte, na de komst van het westen werd deze betovering doorbroken om plaats te maken voor de gedachte dat China zwak was, heidens, ongevoelig voor vooruitgang en hoogstens geschikt als een winstbelovende handelspartner.

Vandaag de dag vormt de Chinese volksrepubliek voor velen het schrikbeeld van een communistische dictatuur, welke zich indien niet krachtadig gestuit als een gele vloedgolf over de hele wereld dreigt uit te breiden, terwijl het voor anderen de vleesgeworden hoop is op een betere wereld door middel van diep ingrijpende maatschappelijke revolutie. Geen wonder, dat China veelvuldig wordt misbruikt als toetssteen voor de beoordeling van iemands progressiviteit. Er is echter behoefte aan een beoordeling, welke in de eerste plaats met China zelf rekening houdt.

Hemelse Rijk

De geschiedenis van het oude Chinese keizerrijk gaat terug tot vele eeuwen voor het begin van de christelijke jaartelling. Verschillende wedijverende staten werden door het optreden van een krachtige dynastie tot een eenheidsrijk aaneengesmeed en sedertdien was de eenheid van het Hemelse Rijk het ideaal, waarnaar steeds opnieuw werd gestreefd, wanneer China onder invloed van oorlogen of politiek verval in brokstukken uiteen dreigde te vallen. De leer van meester Confucius verleende de staat een wijsgerige basis voor deze eenheid en wees aan een ieder, van keizer tot boer, zijn rechtmatige plaats. Gedragen door een rijke beschaving die het uitsluitend aan zichzelf ontleende en verstoken van contacten met gelijkwaardige beschavingen elders in de wereld ontwikkelde zich een trotse traditie, welke China beschouwde als het centrum van de wereld en „Het Al onder de Hemel”. Cultuur en niet nationaliteit vormde het samenbindende element in dit Chinese rijk, waarbuiten slechts „barbaren” woonden. Deze beschaving heeft schitterend gebloeid en wist zich duizenden jaren staande te houden, ook toen de bronnen waaruit zij werd gevoed waren verdroogd en een levende inspiratie was verward in uiterlijk vertoon en formalisme. Ook de geografische ligging droeg bij tot een geslotenheid van China: omgeven door woestijnen en bergketens, waaraan de bouw van een lange stenen muur werd toegevoegd om de aanvallen van barbaren te weerstaan, bleek alleen de lange zeekust een onzekere sluitsteen en het is langs deze weg dat eerst het westen en later Japan China binnendrongen om uiteindelijk aan het Chinese rijk een geheel ander aanzien te geven. Belangrijker evenwel dan de plaats van binnenkomst bleek het karakter van de binnendringers. De Mongolen, die China in de 13e eeuw over land politiek en militair overwonnen, leden een nederlaag tegen de Chinese cultuur en werden „gesinificeerd” (Chinees gemaakt) — de dynastie die zij vestigden betekende geen breuk met de historische lijn. De westerlingen evenwel, die zich in de 19e eeuw over zee met geweld toegang tot China verschaffen, waren niet belust op een verovering van China of omverwerping van de dynastie, maar de cultuur die zij meevoerden bracht de fundamente van dit reusachtige eeuwenoude rijk aan het wankelen.

De poort open

Met de z.g. Opium-oorlog van 1839 stiet Engeland de poorten tot China open. De keizer, die geen uitbreiding van de handelsbetrekkingen met de Engelsen wenste en zelfs geweigerd had om met de blanke barbaren op voet van gelijk-

Een poort in de beroemde Chinese muur, die het „Hemelse rijk” moest beveiligen tegen de barbaren.

heid te onderhandelen, wordt bij de zeer vernederende vrede van Nanking gedwongen de Engelse eisen in te willigen. Hiermee wordt een periode ingeluid, waarin China speels van westerse imperialistische belangen, waarin het afstand moet doen van havensteden en eilanden en de zeggenschap verliest over eigen handelstarieven en een deel van de rechtsspraak. Deze langdurige knechting heeft het trotse zelfbewustzijn van de Chinezen mateeloos gekrenkt en kon niet zonder gevolgen blijven. Men bedenke, dat de anti-imperialistische leuzen die men vandaag in Peking beluisteren kan méér zijn dan louter communistische kreten...

De aanraking met het westen had dus een ondermijnende invloed op de Chinese verbanden en instellingen, die merendeels zelf reeds symptomen van aderverkalking vertoonden. Uitwendige en inwendige oorzaken vallen in de ondergang van het Chinese keizerrijk samen. Op de uitdaging, die de kennismaking met westerse waarden en vindingen inhield, heeft China op drieërlei wijze trachten te antwoorden: eerst zocht men in een herleving van de eigen cultuur het middel om de westerse invloed te keren en China's grootheid te herstellen. Vervolgens kwam men tot de slotsom, dat overgegaan moest worden tot hervormingen in westerse stijl, teneinde het Chinese rijk nieuwe kracht en luister te verlenen. Overname van westerse kennis en technieken achtte men mogelijk zonder de Chinese basis aan te tasten. Tenslotte koos men voor de oplossing van het revolutionaire nationalisme, dat met behulp van westerse kennis de hele maatschappij in een proces van verandering wil betrekken. Om de nationale smaad uit te wissen ging men het westen bestrijden met diens eigen wapenen.

Zwakke stoot

De nationalistische revolutie van 1911 was een zwakke stoot, die slechts kon slagen, omdat het rijk reeds ernstig was verzwakt. Maar de nationalistische partij van Sun Yat-sen was zelf onvolgroeid en niet sterk genoeg om een nieuwe orde op te bouwen. Het experiment met een parlementair-democratische regering mislukte en burgeroorlog en chaos zijn het gevolg. China dreigt weer uitéén te vallen in staatjes van elkaar bestrijdende krijgsheren en stokebranden. Maar nu moderne idealen en instellingen zo moeilijk in te passen blijken in een zich snel veranderend traditioneel patroon is men in zijn teleurstelling geneigd naar meer radicale middelen te grijpen; een strijdvaardig communisme ging in de leer te voorzien, nam de leiding van de falende nationalistische over en gaf antwoord op de behoeften, die mede onder invloed van het westen reeds vóór de val van de

dynastie waren ontstaan: krachtig staatsgezag, economische ontwikkeling, anti-kolonialisme, nationale eenheid etc.

Mao en het Chinese communisme

Vooraanstaand leider van de Chinese communistische beweging is Mao Tse-tung. Geboren in 1893 in de provincie Hunan als boerenzoon, was hij vanaf de oprichting in 1921 bij het werk van de Chinese communistische partij (CCP) betrokken. Al heeft hij niet altijd die glansrol vervuld en van die begenadigde visie getuigd, welke men hem heden ten dage in Peking met zoveel graagte toeschrijft, onmiskenbaar is de grote invloed, die hij heeft gehad op de ontwikkelingen in het China van deze eeuw en op de triomf van de CCP, die zijn stempel draagt. Twee dingen vallen in het bijzonder op. Waar de Marxistische orthodoxie de hoofdrol in een communistische revolutie heeft toebedacht aan een ellendig en uitgebuit fabrieksproletariaat, heeft Mao voor wat betreft China met zijn hoofdzakelijk boerenbevolking geweten op het revolutionaire potentieel, dat hoog lag opgetast in de naamloze boerenmassa's op het platteland. Dit revolutionaire vuur smeulde in het verborgene, doch laaide in tijden van droogte of hongersnood hoog op in een eindeloze cyclus van boerenopstanden. Omdat zij door geen andere ideologie werden gedragen dan die welke in de keizerlijke hoofdstad Peking werden beleden — het Confucianisme — hadden deze opstanden ook in geval van succes geen rampzalige uitwerking op het rijkverband. Alleen de T'ai Ping opstand (± 1850) liet zich daarom zo dreigend aanzien, omdat zij geïnspireerd was door leerstukken van de christelijke zending en een andere keizeridee predikte. Mao heeft deze boerenmassa de taak van een communistische revolutie toebedeeld; hij schoorde hen in de communistische ideologie, vormde uit hen zijn befaamde Rode Leger en liet hen delen in de democratische dictatuur van het proletariaat. Aan deze aldus toegeruste boerenopstand van Mao bleek geen macht het hoofd te kunnen bieden.

Een ander aspect, dat in de ontwikkeling van dit Chinese communisme opvalt is de sterke gerichtheid op Azië, sterker nog: op China. In de oude Marxistische school werd de heilbrengende communistische revolutie verwacht in het industrieel voldragend Europa, waarna zij zich zou uitbreiden over de lijdzaam afwachter imperialistische wingewesten elders in de wereld. Deze opvatting kon het jonge ongeduld van de Aziatische revolutionairen niet bevredigen. Zij stelden, dat het kapitalistische bolwerk juist in zijn koloniën

moest worden aangevallen en dat een anti-imperialistische revolutie in Azië noodzakelijke voorwaarde was voor een omwenteling in het westen. Mao heeft deze opvatting tot de zijne gemaakt en met gebruikmaking van de ervaringen in China is zij in de leer van het Chinese communisme verder doordacht: de revolutie moet vanuit het wereldplatteland (Azië, Afrika etc.) via omsingeling overgebracht worden naar de wereldsteden (Europa, Amerika etc.). In deze strategie van de revolutie neemt China dus een zeer eervolle frontpositie in. Maar wij willen er dan ook met nadruk op wijzen, dat naast het bewerken van een communistische wereldrevolutie het herstel van China's macht en geschonden waardigheid Mao's hoogste doel en diepste streven is. China is communistisch, maar dat communisme is Chinees.

Machtig land

Met het uitroepen van de Chinese volksrepubliek in 1949 komt aan een langdurige periode van zwakheid een einde. China is met zijn enorme oppervlak, zijn miljoenen bevolking en zijn grote natuurlijke hulpbronnen in aanleg een machtig land en groeit onder de krachtige leiding van de communistische regering uit tot een wereldmacht van betekenis. In de lijn van de grote dynastieën heeft de regering in Peking de pendelbeweging eenheid-ontbinding-eenheid voortgezet door het voeren van een herenigingspolitiek om door het vestigen van een sterk centraal gezag plaatselijke facties te voorkomen. Maar men is er (nog) niet in geslaagd alle middelpuntvliedende krachten te overwinnen. In het zuiden bijv. vormen Hong Kong en Macao pijnlijke herinneringen aan een koloniaal verleden. Een hereniging met deze steden echter hoewel militair niet onmogelijk, zou economisch een verliesrekening zijn, omdat het China zou beroven van zijn belangrijkste in- en uitvoer-kanaal, waarlangs o.a. talrijke Chinese producten voorzien van het stempel „made in Hong Kong” hun weg vinden naar het westen. Bovendien zou een terugname van deze steden door communistisch China in de wereld veel minder begrip ontmoeten („communistische agressie”) dan de politiek van Nehru, die enige jaren geleden Goa aan de Portugese volksplanters ontnam en weer bij India voegde.

Ook ten aanzien van Taiwan (Formosa) is de eenmaking van China niet voltooid. Naar dit eiland zijn na hun nederlaag op het vasteland de nationalistische troepen uitgeweken. In de ogen van Peking is hun leider, generaal Chiang Kai-shek, niet meer dan één van de vroegere krijgsheren, die slechts door buitenlandse hulp in het zadel wordt gehouden. Maar de enorme militaire macht, die daar ligt opgestapeld — goeddeels Amerikaans — verbonden met de strijdlustige verklaringen van de oude generaal, die de hoop op een terugkeer nog steeds niet heeft opgegeven, vormt een reële bedreiging voor de Chinese volksrepubliek en houdt vele eenheden van het volksbestrijdingsleger in de tegenoverliggende kustprovincie Fukien gebonden. Zowel Mao als zijn grote tegenspeler Chiang zijn van mening, dat Taiwan deel uitmaakt van een één en ondeelbaar China, maar daar houdt de eenstemmigheid op. Zij verschillen ten diepste over de vraag, waar dat ene China wordt vertegenwoordigd: in Peking of in Taipei (de hoofdstad van Formosa). Deze nasleep van de machtsovername van 1949 — ook in de 17e eeuw wisten de laatste verdedigers van de omverworpen dynastie (de Ming) zich nog enige tijd op Formosa staande te houden — is daarom zo gewichtig, omdat de brede diplomatieke erkenning, die Formosa heeft gevonden als de vertegenwoordiger van de 750 miljoen Chinezen op het vasteland de deelname van communistisch China in het internationale politieke verkeer op ernstige wijze heeft belemmerd: een lidmaatschap van de Verenigde Naties, waarop het gezien zijn plaats en betekenis in deze wereld ten volste recht zou hebben, is dit jaar opnieuw geweigerd. De vriendschap met Rusland en het Europese oostblok is reeds enige tijd bekoeld.

Geïsoleerd

Nadat het in de vorige eeuw op hardhandige wijze werd gedwongen zijn positie van afzondering op te geven, waarop een woelige eeuw volgde, staat China nu opnieuw vrijwel zonder vrienden in de wereld. Het argument, dat China dit nieuwe isolement wellicht zelf wenst of althans onvermijdelijk maakt snijdt geen hout, zolang er van onze kant niet al het mogelijk is gedaan om China in het internationale overleg en de daartoe dienende organisaties te betrekken. Het zal geen betoog behoeven, dat met een hernieuwd isolement van China niemand is gebaat. Wij hopen op China's buitenlandse politiek later nog terug te komen.

CULTUUR EN REVOLUTIE (II)

WIJ LEVEN IN „1787”

WIJ MOETEN STRIJDEN TEGEN ALLE ONTMENSELIJING, ALLE TECHNO-CRATIE, DIE DE MENS OPOFFERT ALS AAN MOLOCH

door prof. dr. H. R. Rookmaaker

TOEN Groen van Prinsterer zijn diep inzicht bewees door zijn boek „Ongeloof en revolutie”, te noemen, bedoelde hij ermee dat de revolutie sinds de Verlichting meer is dan een hevige uitbarsting van onderdrukten tegen harde heersers. De revolutie is een geestesgesteldheid, waarin de werkelijkheid gerevolutioneerd wordt, uit zijn voegen gelicht, kapot geslagen. Die geest hangt direct samen met ongeloof — de mens wenst God niet meer te eren, wil zelf het heft in handen nemen en naar eigen inzicht orde op zaken stellen. De revolutie begon in de 18de eeuw ook niet direct met geweld, maar veel eerder in het denken en in de discussies van de geleerden. De tijd van de Verlichting moge uit het oogpunt van de geschiedenis der wijsbegeerte heel moeilijk maar ook uiterst boeiend zijn, het ware zicht erop zijn we kwijt als we niet zien dat daar toen, in die vreedzame hoofden, het ongeloof groeide en daarmee de revolutie geboren werd. Nu, na ruim twee eeuwen, is de wereld omgezet naar hun patroon en zijn hun grondstellingen gemeengoed geworden.

Hun eerste droom van de mens die de wereld beheerst, werd werkelijkheid: zij kreeg gestalte in de technocratie, door Ginsburg als Moloch getypeerd (1). De droom bleek eerder een nachtmerrie te zijn. Hun tweede droom — ten diepste in strijd met de eerste, en toch daar direct mee verbonden — was die van de menselijke vrijheid. Hoe meer de verwezenlijking daarvan gefrustreerd werd, doordat de eerste werkelijkheid werd, des te harder droomde de mens ervan. Dat was wel te begrijpen. De mens wil toch ergens mens in blijven, meer dan machine, meer dan dier. Hij zocht het in deze (humanistische) vrijheid.

Moderne kunst en de revolutie

De kunst kreeg reeds direct, met de romantiek, de taak toegewezen uiting te geven aan die vrijheid, aan het typisch menselijke, aan die elementen die aan de natuurwetenschappen ontgingen. Toch zien we, wat later in de 19e eeuw een naturalistische kunst ontstaan, in de geest verwant aan het positivisme, die geestesrichting waarin aan de natuurwetenschappelijke instelling de voorrang werd gegeven. Daartegenover vinden we echter een andere kunst die, via realisme, impressionisme en neo-impressionisme, steeds feller zich verzette tegen die heersende stroming. Met name in het begin van deze eeuw maakte men zich in deze richting op om die technocratie met zijn ontmenselijking en vermachinerings van mens en maatschappij in zijn demonische dodelijkheid te ontmaskeren. Op haar manier wilde zij de weg wijzen naar menselijke vrijheid en naar diepere werkelijkheidslagen. Die vrijheid en boven-werkelijkheid lager uit de aard der zaak buiten het gebied van de rationalistische natuur- en sociale wetenschappen: de kunst benadrukte daarom het irrationele, onuitzeggbare, en was fel anti-naturalistisch. Zo ontstond de moderne kunst, (2).

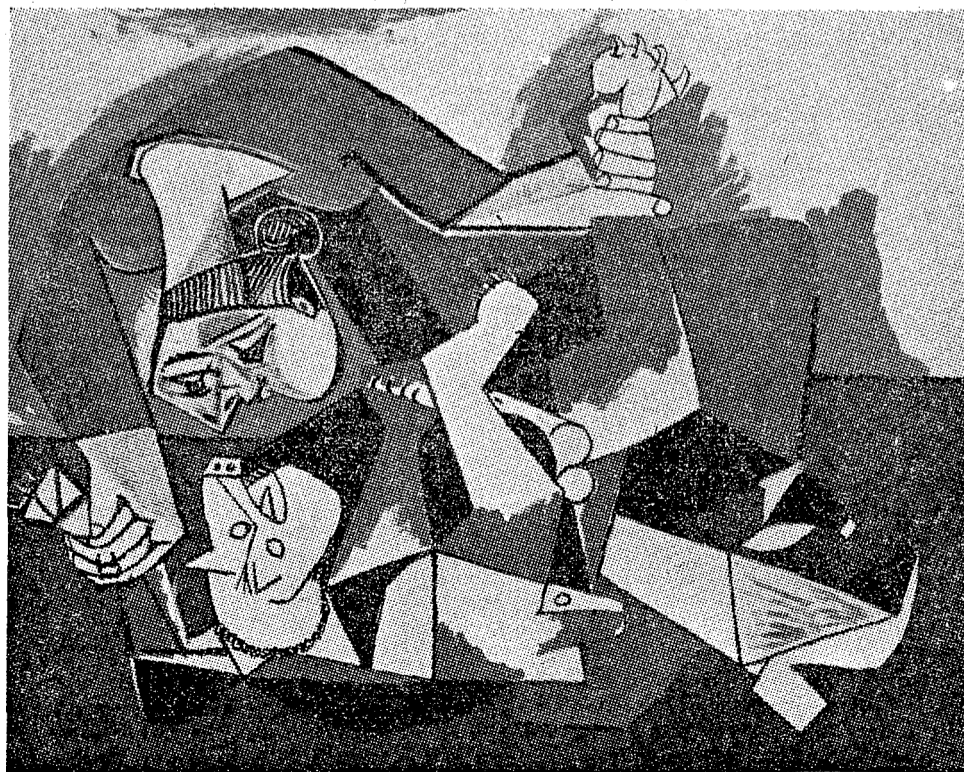
De moderne kunst (3) mag soms vreemd lijken, en ook zijn, ze mag soms schier schoonheid en artistiekeit moedwillig vertrappen, men mag haar nooit verwijten dat zij zich niet gepassioneerd met onze tijd bezighoudt (4). Het is niet dat zij de schoonheid niet kan maken, neen, zij wil het niet, kan het niet in diep-geestelijke zin, daar, zo schreeuwt zij ons toe:

In deze tijd heeft wat men altijd noemde **Schoonheid, schoonheid haar gezicht verbrand.** Zij troost niet meer de mensen. Zij troost de larven, de reptielen, de ratten. Maar de mens verschrikt zij. En treft hem met het besef. Een broodkruimel te zijn op de rok van het universum (5).

De moderne kunst heeft soms getracht boven deze wereld uit een geestelijk-abstracte burch van transcendentale schoonheid te bouwen (Mondriaan), ze heeft soms diep in de poel der ellende en angst en zelfs misdadigheid der menselijke ziel gekeken (surrealisme), zij heeft soms gepoogd de mens zijn menselijkheid terug te geven door hem in vrije creativiteit te laten gaan

De moderne kunst mag soms vreemd lijken, en ook zijn, ze mag soms schier schoonheid en artistiekeit moedwillig vertrappen, men mag haar nooit verwijten dat zij zich niet gepassioneerd met onze tijd bezig houdt.

Picasso. De vrouw met de hond (1953)

(abstract-expressionisme, Appel). Hoe dan ook, zij heeft steeds getuigd van het absurde, verwordene, zinloze en beangstigende van onze technocratische wereld, protesterende en vloekende. In de Dada-beweging werd dit alles tot een anarchistisch programma, waarin kunstenaars bereid waren alle kunst op te offeren in dienst van een nieuwe, „vrije” wereld. Uiteindelijk ging het deze mensen erom de wereld terug te winnen, de zuiverheid te herstellen, het verloren paradijs terug te veroveren.

Eén ding heeft m.i. de moderne kunst niet verstaan: dat zijzelf door en met haar werk geen oplossing bood, en dat zij veeleer bijdroeg tot het onleefbare en onschone en huiveringwekkende van deze tijd. Door haar soms haarscherpe analyse van de wereld waarin wij leven, maar veel meer nog door haar alles overstemmend protest en de daaraan inhaerente oproep „er wat aan te gaan doen”, heeft ze de revolutie gepredikt. En die stem is gehoord. En verstaan. Het is geen toeval, dat de pro-vobeweging in datzelfde Amsterdam ontstond, waar een van de beste musea van moderne kunst ter wereld stond en staat, en de hippie-beweging in San Fransisco, waar sinds de vijftiger jaren de dichters van de „beat-generation” zich vestigden en uitermate actief waren.

Anarchisme

Maar genoeg hierover. Want we wilden laten zien, dat we ons niet moeten verbazen, niet alleen dat er een sterk anarchistische beweging is vandaag, maar evenmin dat bij deze groepen allerlei vormen van moderne kunst steeds een grote rol spelen: we denken aan de protestzangers, aan de beat-muziek — we citeerden reeds enkele malen iets van de Beatles om dat duidelijk te maken —, de happenings (ontstaan in het artsen-milieu van New York), de moderne jazz, de moderne „klassieke” muziek, literatuur en poëzie, de moderne beelden- de kunst en last but not least de moderne film.

Wat er in de laatste paar jaar veranderd

is, is wel het feit dat het anarchistische nu openlijk gezegd en expliciet getoond wordt. In wezen was het al lang zo, maar nu moet men wel zijn oren en ogen dicht houden, wil men het niet opmerken. Als een voorbeeld uit vele willen we hier uit de catalogus van een recente tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam citeren:

„Ze vieren feest (de geëxposeerde beelden, H.R.). Je kunt alleen maar goed feesteten ten koste van een ander. En het is ten koste van ons, mijne heren, dat dit gebeurt. Ze trappen op onze buik, ons leger, onze moraal; ze bespringen onze filosofie, ze maken grand écart op ons vaderland. Ver-raadsters!” (6).

Zo kunnen wij, samenvattend, zeggen dat de revolutionaire situatie vandaag ten dele opgeroepen is, en voor een ander deel bevorderd wordt door deze zeer creatieve en actieve moderne kunststromingen, en voorts ook — we gingen daarop in in ons eerste artikel — door de propaganda voor de verdovende middelen en de verkondiging van de Oosterse yoga: Dit alles hangt samen met het gemis aan een werkelijk geloofde, beleden en doorleefde basis voor waarden en normen, en met de werkelijkheid van de wereld waarin wij leven, resultaat van meer dan twee eeuwen revolutionaire actie. Men komt in opstand tegen deze wereld, omdat men de onleefbaarheid ervan inziet. Maar men denkt met een anarchistische revolutie alles weer goed te kunnen krijgen — alsof revolutie door revolutie te keren was. Men waant soms, dat, als men de maatschappelijke orde verandert, de mensen beter zullen worden — bijv. in het Nieuw-Babylonische paradijs van utopist Constant.

Deze tendenties worden versterkt, of ook in de kaart gespeeld door de werkelijke dreiging van een nucleaire oorlog, maar nog veel meer door de moderne communicatiemiddelen en de cultuurpolitiek. De moderne communicatiemiddelen zijn als zodanig niet slecht of „geïnfecteerd”, maar door ons steeds weer met de neus „op de feiten” te drukken, politieke en andere leiders van al te dichtbij te tonen, versterken zij de afkeer van de situatie. Daarbij komt dat radio, T.V. en pers bediend worden door journalisten die er steeds op uit zijn het nieuwste te tonen — ze moeten immers „creatief” zijn en „bij de tijd” — waardoor ze versnellend werken, de beweging „naar de geest dezer eeuw” ongewild — soms ook gewild — propageren en steunen.

En de cultuurpolitiek? Men ziet wel dat er een crisis is in het culturele leven, maar meent een bijdrage tot oplossing te geven door de creatieve krachten te helpen alleen al omdat ze iets nieuws brengen: juist omdat men zich niet wil mengen in het gebeuren, noch ook wil beoordelen — „kunst valt immers niet te beoordelen met morele maatstaven” —, bevordert men ongewild de revolutionaire krachten die juist hun centrum vinden in de kringen die artistiek creatief zijn. (Ter voorkoming van misverstand: wij menen niet dat in alle tijden kunst in het centrum stond, noch ook dat alle creativiteit zijn oorsprong vond of vindt in de revolutie).

Deze revolutie, anarchistisch van karakter, wordt gedragen door jonge mensen, studenten vaak, de komende intelligentia, voortkomend uit alle lagen der samenleving. Ze hebben de sympathie van vele ouderen — mensen die zich misschien geconformeerde hebben aan het burgerlijke, maar in hun hart die schreeuwende jongeren gelijk geven. Opvallend was bv. hoe positief en sympathiek reportages over de hippie-beweging, bv. in Time, gesteld waren (7). Zij hebben geen leiders, hoewel dichters, kunstenaars, cultuurfilosofen, utopisten, hun wel de weg wijzen (8). Politieke agitatoren kunnen gemakkelijk, als het te pas komt, de leidende posities gaan innemen, zoals ook reeds gebeurde bij de rassenenlusten in Amerika deze zomer. Straks daarover meer.

„Ondergrondse pers”

Het is geen georganiseerde beweging, maar men organiseert heel veel: een „ondergrondse pers” (San Fransisco Oracle, International Times (Londen), OZ (Londen), Witte Krant (Amsterdam), enz. en vele sympathiserende bladen van Playboy tot Hitweek); men speelt het klaar in maart in San Fransisco te zeggen dat het fijn zou zijn als in de zomer overal in Europa Love-in's gehouden zouden worden, en ze dan ook te doen houden, terwijl via de populaire platen een geweldige propaganda wordt gevoerd. Het is dan ook juist wat opgemerkt wordt in de International Times dat „de nieuwe beweging . . . instinctief een goed begrip heeft voor de theorie der media van Mc Luhan, en die dan ook met groot voordeel uitbuit” (9). En zij weet ook welbewust het gebrek aan weerstand bij de „Establishment” (de maatschappij met de

Allen Ginsburg: Ontwaak. Sluit je aan bij de ondergrondse generatie.

daarin heersende groepen) te misbruiken door haar eigen anarchistische grondstelling aan hen voor te houden: „permissiveness” 9), alles maar goedvinden en nooit iets verbieden, en ingaan tegen paternaliseren — een term die uit deze gedachtenwereld komt —.

Wij willen nu pogen dit alles nog concreter te maken door een aantal citaten uit deze ondergrondse pers en haar satellieten te geven. Waarbij het erom gaat duidelijk te maken dat zij over revolutie denken, zich bewust zijn van hun revolutionaire activiteit.

Om het met hun woorden samen te vatten, dat „de nieuwe beweging langzaam, zorgeloos een andere maatschappij opbouwt, internationaal, zonder rassenscheiding, gelijke rechten voor alle sexen, met rust. Zij werkt met een ander begrip van tijd en ruimte. De wereld van de toekomst heeft wellicht geen klokken” 9).

In een artikel in Hitweek getiteld „Anarchisme als dagtaak” lezen we:

„Er vindt een stille anarchistische revolutie plaats, die zich o.a. manifesteert in de vraag naar de plaats van het gezag. Je ziet die stille anarchistische revolutie ook in de Roomse kerk” 10). Onder de titel „When the mode of the music changes the walls of the city shake” schrijft een Amerikaans student in de *London International Times* over de revolutie, waaruit we reeds eerder citeerden 11). In *OZ* lezen we: „Niet-tegenstaande de verontrustende tendentie tot „quietism”, hebben alle hippies *ipso facto* (curs. van *OZ*) een politieke houding — een van onverzettelijke oppositie tegen de „Establishment” die hen misdadigers blijft noemen omdat ze LSD en Marihuana nemen, en die hen haat, hoe dan ook, omdat ze er van houden met z'n negenen in een kamer drie in een bed te slapen, vrije sex schijnen te hebben en een geest vrij van geweten, en menen gezonde kinderen in vuile kleren op te kunnen voeden” 12). In het speciale nummer van de *Witte Krant* (Amsterdam) no. 5 onder de grote kop *Revolutie*, staat een artikel onder de titel: „Revolutie dat is mensen die dansen op straat”, waarin ons wordt verteld dat de mensen dat bij de Franse revolutie deden . . . 13). In de *Village Voice* (New York) lezen we: „ . . . Jongens uit de midden-

stand verenig je tegen het systeem. Neem de wapens der rebellen op. Een baard, en de folksong, het gedicht en de lawaaierige kamer en de vervreemding . . . en de identiteitscrisis.

Neem op de inwendige woede die niet gestild kan worden, de genoegdoeningen die niet genoten kunnen worden, en het plezier waarover niet gesproken kan worden . . . Je hebt niets te verliezen . . .” 14).

In een artikel onder de titel „Boeddhisme en de komende revolutie” schrijft Gary Snyder (een van de leiders der hippies in San Francisco) in de *International Times*: „ . . . handelen in de richting van de ware gemeenschap (sanha) van „a' het zijnde”, betekent voor mij het ondersteunen van iedere culturele en economische revolutie die zich richt naar een vrije, internationale, klasselose wereld. Het betekent het gebruik van middelen als ongehoorzaamheid, hevige kritiek, protest, pacifisme, vrijwillige armoede, en zelfs wat geweld als het erop aankomt wat onverdraagzame roodnekken in toom te houden. Het betekent het ondersteunen van iedere vorm van niet-schadelijk individueel gedrag — het verdedigen van het recht van het individu verdovende middelen te gebruiken, kannibaal te zijn, polygaam, polyandrisch, of homoseksueel. Werelden van gedrag en gewoonte die sinds lang verdreven zijn uit het Joods-Kapitalistische-Christelijke-Marxistische Westen . . .” 15).

Er is deze zomer een congres in Londen geweest, onder de naam „Dialectics in Liberation” waar revolutionairen samenkwamen — Carmichael, Laing, Ginsburg, Goodman, Gerassi, e.d. . . Hierover kunt u o.m. lezen in het bovengenoemde nummer van de *Witte Krant*, waaruit we een regel citeren: „Over de noodzaak van (contra) geweld en haat als revolutionair uitgangspunt van de guerilla's leken de congressleden het in principe wel eens” 16). Inderdaad is het opvallend hoe zelfs in *Hitweek* (evenals in *OZ*) *Black Power* en *Flower Power* als nauw verwant gezien worden 17).

Uitbarsting

Wat kunnen we verwachten? De atmosfeer is geladen. Het kan, om welke reden dan

ook, tot een uitbarsting komen. Tot een echte revolutie, wereldwijd, allereerst in de centra. Natuurlijk zijn de hippies e.d. maar een kleine groep. Maar er zijn vele sympathisanten. Zelfs in christelijke kring. 18). Alle revoluties zijn het werk geweest van een kleine stoottroep.

Stel dat ze het lukt: „leve de anarchie, vrijheid, gelijkheid en broederschap!”. We kunnen in het in het begin geciteerde boek van Groen van Prinsterer lezen hoe het dan binnen korte tijd tot een dictatuur gekomen zal zijn.

Eén kenmerk ervan is zeker: zij zal fel anti-christelijk zijn. Of, de revolutie mislukt, en de burgerlijke krachten krijgen de touwtjes in handen. Dan krijgen we een andere min of meer fascistische dictatuur — zoals die nu reeds te vinden is in Griekenland, Argentinië, en, het scheelde weinig, in de Verenigde Staten (Goldwater). Wat staat ons te doen? Drie dingen.

Leugen doorzien

Ten eerste zullen we de leugen van al die geschriften vanuit de hoek der hippies of hoe ze ook genoemd mogen worden, moeten doorzien. Theoretisch is hun standpunt wel aanvechtbaar — en vol tegenstrijdigheden —, maar in vele opzichten lijkt het toch wel sympathiek. Zeker omdat ze zaken willen bestrijden die inderdaad op vele punten onverdedigbaar zijn.

Alleen, hun antwoord op de situatie deugt niet, en hun spreken is leugen. Leugen omdat verzwegen wordt de ellende van de venerische ziekte, die in hun centra als een vlek zich uitbreidt. Leugen omdat verzwegen wordt dat er vele gevallen bekend zijn waarbij mensen onder invloed van LSD of andere verdovende middelen moorden of zelfmoord gepleegd hebben 19).

Een tragisch geval werd enige weken geleden in *Time* vermeld. Verdovende middelen en al wat ermee samenhangt behoorden tot voor kort tot de onderwereld, tot de ellende van misdaad, corruptie, tot de wereld van menselijke ellende en geestelijke ondergang 20). Nu zouden diezelfde middelen ineens de wereld verbeteren. Wij moeten denken aan Petrus 2:18: „Vrijheid spiegelen zij hun voor, hoewel ze zelf slaven van het verderf zijn”. Leugen, omdat er zoveel jonge levens grondig geknakt zijn. „Drop out”, het klinkt goed, en is te begrijpen. Maar het resultaat is een groep losgeslagen vagebonden, verslaafd aan sex, aan „drugs”. Ongestraft kan men niet zo leven. Reeds aan het einde van deze zomer was er het probleem deze jongeren weer in het gareel te krijgen. Maar ook al zal dat schijnbaar lukken, over een tiental jaren zitten ze in groten getale bij de psychiater. En hun kinderen? Het zal jaren duren, wellicht een halve eeuw, voor de laatste sporen van de ellende veroorzaakt door het hippie-leven van één zomer (als het daarbij bleef), in Amerika zowel als in Europa, uitgewist zijn.

Voorts lezen we haast nergens dat „drop out” alleen mogelijk is als de rest van de wereld doorwerkt. In een „panel” in San Francisco, waaraan Leary, Ginsburg, Snyder en Watts deelnamen, kwam dit wel even aan de orde, maar men liet de zaak onopgelost liggen. Dat wil zeggen dat men in feite uiteindelijk ervan uitging dat een grote meerderheid „gewoon” zou blijven, met het hippie-leven als mogelijkheid ernaast, in een stamverband 21).

Ten tweede moeten we deze dingen geestelijk verstaan. We moeten onderkennen dat in deze dingen woorden van de profeten vervuld worden. Paulus gaf een scherpe tekening van de mens der laatste tijden, en sprak over de mens der wetteloosheid — in 2 Thess. 2 en 2 Tim. 3 —. Laten we de tekenen der tijden onderkennen en opmer-

ken dat vandaag de wetteloosheid geprekeet wordt: „Weet je dat ALLES kan, en ALLES mag? Niemand houdt je tegen” 22).

Strijden tegen ontmenselijking

Ten derde moeten we ons er diep rekenschap van geven dat we in al deze dingen hebben te strijden met geestelijke boosheden, met de geesten dezer eeuw (Ef. 6:12) en ons realiseren dat ook ons politieke handelen daardoor gericht dient te worden. „Verbieden of het gezag handhaven” helpt hier weinig — het zal als fascistisch en burgerlijk gebrandmerkt worden, en slechts olie in het vuur gieten.

We zullen moeten strijden tegen alle ontmenselijking, alle technocratie, die economische waarden bovenaan zet en de mens opoffert als aan Moloch. We zullen waarlijk Anti-Revolutionair moeten zijn, strijden tegen de geest der revolutie in het voetspoor van Groen van Prinsterer. En we mogen tenslotte wel veel bidden dat God reformatie, een waarlijke geestelijke vernieuwing mag geven. Wederkeer tot de Heer. Bidden dat Hij ons zal willen en kunnen gebruiken om nog velen de weg terug tot Hem te wijzen. Wie meent, dat dit een vroom woordje achteraan is, heeft weinig van de culturele situatie verstaan.

Op 13 januari a.s. spreekt prof. Rookmaaker voor de radio over deze problemen: van 15.00—15.40: Kunst en Protest, een klankbeeld (N.R.U.).

NOTEN BIJ „CULTUUR EN REVOLUTIE” II, „WIJ LEVEN IN '1787”

- 1) Zie noot 3 bij het eerste artikel.
- 2) De hier ontwikkelde gedachten zijn allermest uitzonderlijk of origineel. Als een voorbeeld uit vele verwijzen we hier naar de paragrafen onder de titel: De kunst en de westerse revolutie, in H. Redeker, *De dagen der artistieke vertwijfeling*, Amsterdam 1950.
- 3) Wij gebruiken de term moderne kunst voor de zeer sterke avant-garde beweging, van Picasso tot Appel, Vasarely en Rauschenberg. In onderscheid tot eigentijdse kunst in geheel andere geest geschapen, bijv. van Rotault of Jan Sluyters, affichekunst etc., die we samenvattend 20e-eeuwse kunst zouden kunnen noemen.
- 4) Vanuit een ander gezichtspunt heeft de auteur van dit artikel daarover geschreven in zijn inaugurele rede: *De kunstenaar een profet?*, Kok, Kampen 1965.
- 5) Lucebert in 1952.
- 6) Inleiding catalogus Niki de Saint Phalle, Catalogus no. 419, Stedelijk Museum Amsterdam, augustus-oktober 1967. Men zie ook *Museumjournaal*, serie 12 no. 7, 1967, waarin over de gebeurtenissen van deze zomer wordt gesproken.
- 7) *Time*, July 7, 1967, p. 12 ff; nog uitvoeriger, en uit de aard der zaak sympathiserend, *Playboy*, *The New Wave Makers*, p. 130 ff. Over *Provo* in Nederland ook speciaal nummer van *Lucerna*, VI, juni 1967, p. 239 ff. En het speciale *Provo*-nummer van *Delta*, X 3, Herfst 1967.
- 8) Zie bijv. het nummer van *Randstad*, 11-12, 1966, dat een uitvoerig overzicht geeft van de artistieke activiteiten en hun achtergrond.
- 9) Tom McGrath, *Hallucinations?*, *International Times* March 13, 26, 1967, p. 4. Zie ook noot 8 van ons eerste artikel.
- 10) Interview met Rudolf de Jong, in *Hitweek*, 27 april 1967, p. 5.
- 11) Zie noot 12 van ons eerste artikel.
- 12) Warren Hinkles, *What makes Hippies happen on the psychedelic bus*, *OZ* 3, April 1967, p. 5.
- 13) H. van Oortmerssen, *Gesprek met Paul Goodman*, *Witte Krant*, augustus 1967.
- 14) Uit het in noot 1 van ons eerste artikel geciteerde stuk.
- 15) Gary Snyder, *Buddhism and the coming revolution*, *International Times*, Feb. 13/26, 1967, p. 9.
- 16) Redactioneel artikel in *Witte Krant*, aug. 1967, onder de titel 'Revolutie'. Ook *Hitweek* schreef erover, 4 augustus 1967.
- 17) *Hitweek* van 4 augustus 1967, p. 2; *OZ* 7, oktober 1967: Michael X and the Flower Children.
- 18) Zie *Christianity Today* XII, nov. 24, 1967, p. 192/3, reportages van vergaderingen van de National Council of Churches, Detroit, in oktober j.l.
- 19) Ook in het speciale LSD-nummer van *Maatstaf* 10/11, jan./feb. 1967 lezen we hier weinig of niets van.
- 20) David Wilkerson, *Twelve Angels from Hell*, Westwood, N.J., 1965, vertelt ons onverbloemd van deze wereld. In het licht van de mogelijke verlossing.
- 21) *San Francisco Oracle* I, 7, 1967 (maart), p. 14 passim.
- 22) Simon Vinkenoog, *Loveletter*, in *Hitweek*, 18 augustus 1967, p. 7. Zie ook zijn *Vogelvrij*, Amsterdam 1967, b.v. p. 91: „Je bent geen slaaf! Er bestaat geen autoriteit . . .”

DE LANDBOUW IN DE SOWJET-UNIE

door drs. J. W. v.d. Molen

IN de jaren 1963-1964 heeft de Sowjet-Unie voor een bedrag van 7 miljard gulden in buitenlandse valuta 10 miljoen ton graan moeten invoeren en dan te bedenken dat Rusland voor de revolutie van 1917 bekend stond als de graanschuur van Europa. Hoe komt het nu dat hierin zo'n drastische verandering is gekomen? Hoe is het te verklaren dat een eens zo groot graanproducerend land in de dertiger jaren hongersnoden had?

In het navolgende zullen we proberen hiervoor enige oorzaken aan te wijzen.

Direct na de revolutie begon men op grootscheepse wijze de boeren te verplichten graan aan de staat af te leveren. Dit ten behoeve van het militaire apparaat en van de stedelijke bevolking. De produktie was toen reeds laag door de grote onrust die er al zeer geruime tijd heerste op het platteland. Het gevolg van de opgelegde verplichtingen was dat de boeren nog minder gingen produceren. Door een verandering in de door Lenin gevoerde politiek waarbij de boeren een belasting in natura werd opgelegd, terwijl het overblijvende deel door de boeren vrij mocht worden verkocht werd de landbouwproduktie weer opgevoerd.

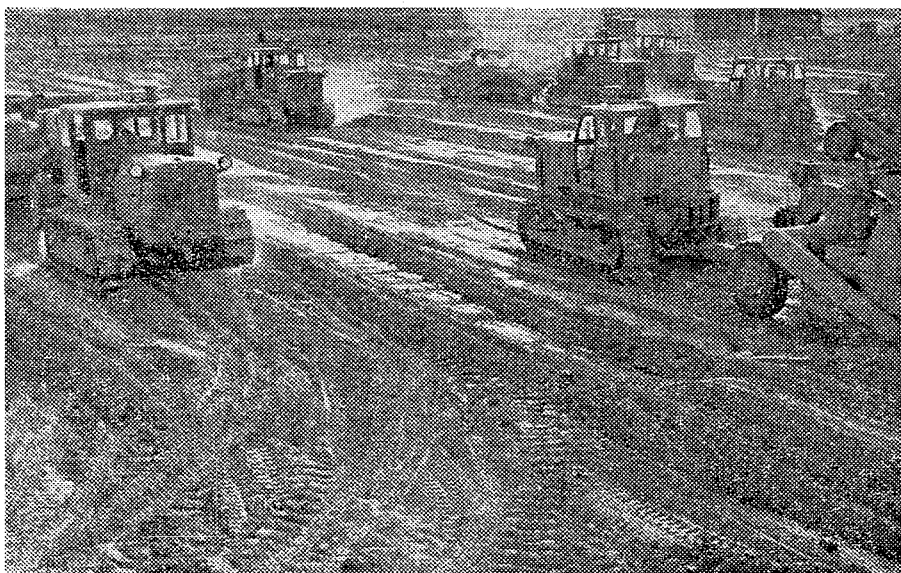
Hoewel het streven officieel gericht bleef op collectivisatie van de landbouw, d.w.z. het laten verdwijnen van de zelfstandige boeren, kregen deze een grotere vrijheid. De grote klap voor deze groep kwam in 1929 toen een proces van geforceerde collectivisatie op gang werd gebracht. In juni 1931 was reeds ruim 52% van alle boeren in collectieven ondergebracht, dit percentage was vlak voor de tweede wereldoorlog opgelopen tot 96,4.

Zonder twijfel was men door het samenvoegen van boerderijen tot collectieven beter in staat aan de steeds groeiende vraag naar landbouwprodukten te voldoen door een grote invloed van de overheid die gemakkelijker in staat was de 52.000 bedrijven van na de collectivisatie te overzien dan de ruim 25 miljoen bedrijven van 1928.

Hongersnood

Niettemin waren de eerste gevolgen van de collectivisatie slecht. De boeren die werden gedwongen hun bedrijf in te brengen in een grotere eenheid gingen

Chroesjtsjow: kolchozen met sowchozen gelijk stellen.

Gezamenlijk grond bewerken op een kolchoz.

er toe over hun vee te slachten, met inbegrip van de paarden. Het gevolg hiervan was dat de veeteelt sterk achteruit ging en dat het land niet goed meer bewerkt kon worden omdat het verlies aan paarden niet werd goedgemaakt door een vergroting van de hoeveelheid tractoren. Dit alles leidde tot hongersnoden in de jaren 1931 en 1932 als gevolg waarvan ongeveer vijf miljoen mensen omkwamen.

Stalin besloot enkele concessies te doen waarvan één inhield dat de gecollectiviseerde boeren werd toegestaan een klein stukje grond voor zich zelf te bewerken en enig klein vee te houden.

De produktie ging omhoog. De eisen van de autoriteiten voor wat betreft de verplichte afleveringen stonden echter niet in verband met de resultaten van de in een bepaald jaar behaalde produktie. De ijver die de boeren ten toon spreiden als het ging om de bewerking van hun eigen stukje grond stond en staat in scherpe tegenstelling tot de laksheid als het gaat om de bewerking van de gemeenschappelijke grond.

De gevoelens van de boeren ten opzichte van de staat werden er niet beter op toen in 1940 werd besloten de verplicht af te leveren hoeveelheden niet meer te baseren op het bebouwde maar op het bebouwbare landbouwareaal.

Een effectief controleorgaan vormden de machine-tractors-stations.

Deze MTS'en stelden personeel en machines ter beschikking van de kolchozen. Hiervoor moest worden betaald in natura tegen bijzonder lage prijzen. In 1958 heeft Chroesjtsjow de MTS-en opgeheven en de machines verkocht aan de kolchozen.

Kolchozen en sowchozen

In de Sowjet-Unie zijn drie types ondernemingen te onderscheiden in de landbouw: kolchozen, sowchozen, de „eigen” stukjes grond.

De kolchozen zijn coöperaties waar de zelfstandige boeren hun land en hun vee hebben ingebracht. Officieel berust de leiding bij de vergadering van alle op de kolchoz werkzame mensen. In de praktijk echter wordt de kolchoz geleid door een door de partij aangestelde voorzitter met een staf van specialisten. De leden worden betaald in natura en in geld voorzover dat er tenminste is. Aan het eind van het jaar vindt er namelijk een verdeling plaats van het geld dat er is overgebleven nadat aan alle verplichtingen is voldaan. Deze verdeling ge-

beurt op basis van de door een kolchozlid in het afgelopen jaar verrichte werkzaamheden. In 1964 bedroeg het gemiddelde maandloon op een kolchoz slechts 31 roebel, terwijl een sowchozarbeider 70,6 roebel verdiende en het gemiddelde loon van alle arbeiders in de Sowjet-Unie toen ruim 90 roebel bedroeg.

Onder Chroesjtsjow is er lange tijd een actie gevoerd voor omzetting van kolchozen in door de overheid meer in overeenstemming met de marxistisch-leninistische leer geachte sowchozen.

De sowchozen zijn volkomen het eigendom van de staat. Ze zijn helemaal gelijkgesteld aan industriële bedrijven. Eventuele verliezen worden gesubsidieerd. De sowchozarbeiders krijgen een gegarandeerd minimum inkomen per maand, dit dus in tegenstelling met de kolchozleden voor wie het inkomen van maand tot maand en per jaar door het hiervoor beschreven systeem wisselt.

Machines en gereedschappen werden gratis in gebruik gegeven aan de sowchozen.

Sinds Chroesjtsjow streeft men er naar om beide typen aan elkaar gelijk te stellen. Dit gebeurt onder andere door ook kolchozleden een gegarandeerd loon te geven. De laatste ontwikkeling is dat ook deze categorie pensioen krijgt vanaf 60 jaar (voor mannen) of vanaf 55 jaar (voor vrouwen). Dit geldt reeds voor alle andere bevolkingsgroepen.

Voor 1964 was er weer, zoals al vaker voordien was gebeurd, een streven om de kolchozboeren hun kleine stukjes grond af te nemen. Hieraan is nadien een eind gekomen.

De ijver waarmee deze stukjes worden bewerkt blijkt wel uit het aandeel in de totale landbouwproduktie, namelijk 25%, en dit terwijl de oppervlakte slechts 3% vormt van de totale landbouwgrond. Deze intensieve bewerking is ook wel pure noodzaak door de lage inkomsten uit de kolchozen.

Te lage prijzen

Brezjnev heeft als één van de oorzaken voor de slechte gang van zaken in de landbouw genoemd dat de prijzen die door de overheid worden betaald voor de verplichte afleveringen te laag zijn waardoor vele bedrijven verliesgevend zijn. Naarmate een bedrijf meer produceert van deze verliesgevende produkten is het verlies dus groter.

Hij noemde ook de willekeurige prijsbepaling voor de produkten. Dit geldt trouwens niet alleen voor de landbouw,

maar ook voor de industrie. Het vormt één van de grootste problemen van de sowjet-economie, doordat de prijzen zeer willekeurig worden vastgesteld, waarbij de prijs van een produkt ook nog weer verschillend is naar gelang het bestemd is voor een al of niet belangrijk geachte branche. De kolchozenboeren hebben bijvoorbeeld altijd hogere prijzen voor hun goederen moeten betalen dan andere groepen van de bevolking.

We zullen nu enkele van de factoren die mede bepalend zijn voor de slechte toestand van de landbouw kortheidshalve puntsgewijs noemen.

- 1 Slechte beloning
- 2 Te lage aankooprijzen van de staat
- 3 Te veel ingrijpen van bovenaf
- 4 Er is voortdurend te weinig geïnvesteerd

- 5 Te grote bedrijven

De gemiddelde grootte van kolchozen is 12.000 ha waarvan 2900 is ingezaaid. Voor de sowchozen zijn deze cijfers respectievelijk 56.000 en 8700 ha.

- 6 Er is een permanent tekort aan kunstmest.

Conclusie

De landbouw is duidelijk ver achter gebleven bij de industrie. De laatste jaren wordt er veel aandacht geschonken aan deze tak van de economie. Dit is onder andere het gevolg van een steeds toenemende vraag naar consumptiegoederen door de verhoging van de levensstandaard.

De landbouw heeft nog grote groeimogelijkheden als er maar meer machines ter beschikking komen en vooral als de boeren grotere hoeveelheden kunstmest kunnen gaan gebruiken.

Een betere ontwikkeling van de landbouw zal ongetwijfeld een stijging van de welvaart voor de bevolking ten gevolge hebben. Hierover kunnen we ons, naar mijn mening, alleen maar verheugen.

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30 's-GRAVENZANDE

N. GRIFFIOEN & ZN.

BAAMBRUGGE

Thermoshell Huisbrandolie I

Dé brandstof voor uw centrale verwarming

Bel direct 02949 - 263 (2 lijnen)

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Rotterdam
05190 - 2292; 05120 - 2157; 010 - 259299

Alle transporten

BINNEN- EN BUITENLAND
SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

SCHUDDEN? ..... GOED
GOED SCHUDDEN? ..... BETER
IDEAAL SCHUDDEN? ..... EUREKA

N.V. „Eureka” Landbouwmachinefabriek

voorheen Fa. I. v. d. Woude & Zn.
DRACHTEN

EEN VEILIGE BOX

EEN BOX

CHR. COÖP. Spaarbank „Eigen Haard”

LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jarbrug) GRONINGEN - Tel. (05900) 27902 - Postrekening 890442

SPAARRENTE

BELEGGINGSBOEKJES

5 1/2% - 5%

JEUGDSPAARDERS

(met 10% premie)

4 1/4%

DAGELIJKS OPVRAAGBAAR

(ook voor salafsen, A.O.W., pensioenen etc.)

4%

Gebruik Uw spaarbankboekje tevens als (rentegevende) girorekening. Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

PERSPECTIEF VOOR DE WERKGELEGENHEID IN DRENTE?

door J. Oosterhuis

• Vervolg van pag. 1

bijzonder ernstige zaken, waar we ons niet genoeg mee bezig kunnen houden. Het zijn naast de jeugdigen, die van de technische scholen komen, de mensen uit andere bedrijfstakken die een plaats vinden in het industriële arbeidsproces of in de dienstensector. We moeten eerlijk bekennen, dat we er niet in geslaagd zijn.

Soms krijgen we in het noorden wel eens het gevoel dat we er een beetje aan gewend geraakt zijn, dat hier en met name in Drenthe, een chronische werkloosheid heerst.

Wanneer er ergens in Limburg of in Deventer plotseling een acute werkloosheid ontstaat staat niet alleen de pers er vol van, maar iedereen die zich er ook maar enigszins bij betrokken voelt, politiek of economisch, vliegt er op af, — en het is goed dat het gebeurt, want er zijn mensen bij betrokken, die in een noodsituatie verkeren. Bovendien kan men waarschijnlijk bij dit soort explosies eerder een oplossing tot stand brengen, althans aan de hand doen, dan in de noordelijke provincies.

Als remedie kun je natuurlijk weer de stelling gaan verkondigen dat wanneer hier onvoldoende werkgelegenheid te vinden is, men dan maar naar die plaatsen moet gaan waar het wel te vinden is. Deze stelregel heeft jarenlang gediend, misschien wel uit noodzaak, maar de gevolgen voor de noordelijke provincies zijn dan ook niet uitgebleven. Tot 1962 hebben we in Drenthe een negatief migratie saldo gehad, d.w.z. dat er meer mensen uit de provincie vertrokken, dan er binnengekomen zijn. In 1962 hebben we voor het eerst een positief migratie saldo gehad van 541 personen. In de volgende jaren is het migratie overschot iets groter geworden tot en met 1965. Daarna loopt het weer iets terug. In het jaar 1967 steeg het werkloosheidspercentage tot boven de 11% van de beroepsbevolking in de wintermaanden. Gelukkig was het percentage op het eind van het jaar iets lager, n.l. eind november 7,7%. Maar het is duidelijk dat de uitbreiding van de werkgelegenheid achterbleef bij de aanwas van de beroepsbevolking. Dat geldt zowel voor de industriële bedrijven als ook in de bouwnijverheid.

Drenthe en het noorden

Wanneer we dus niet weer terug willen naar de periode, dat de werkzoekende bevolking en met name de jeugdigen zich een bestaan moeten opbouwen buiten het noorden, zullen er meer en andere maatregelen getroffen moeten worden dan tot nog toe is gebeurd. We stellen niet dat de Rijksoverheid geen rekening heeft gehouden met de moeilijkheden waarin wij verkeren, niet alleen in Drenthe maar in het gehele noorden des lands.

Ter bestrijding van de werkloosheid in Drenthe zijn in de loop van het jaar 1967 voor extra werkgelegenheidsprogramma's en aanvullende werken budgettaire bijdragen beschikbaar gesteld tot een bedrag van bijna 65 mln. gulden. Bovendien nog 34 mln. aan financieringsmiddelen. Zonder deze bijdragen

zou de werkloosheid nu zeker weer het percentage hebben bereikt van begin 1967. Maar wij moeten eens bekijken wat voor taakstelling het noorden krijgt toegewezen in de Tweede Nota Ruimtelijke Ordening in Nederland. Drenthe kunnen we n.l. niet bekijken los van het noorden. Het behoort tot het noorden, is er een integraal onderdeel van.

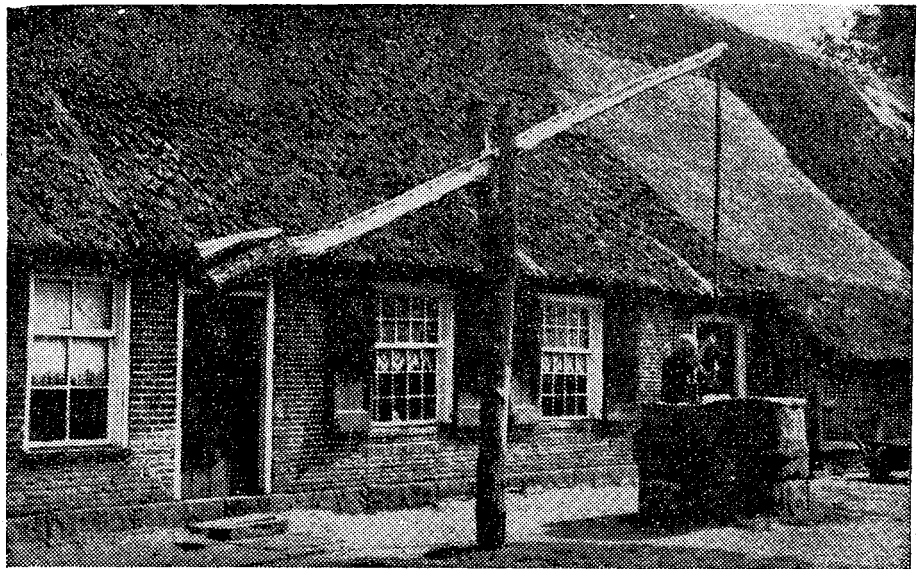
Welnu, het noorden in zijn geheel is achtergebleven in de ontwikkeling, vergeleken bij die van andere landsdelen. Dit wordt ook gesteld in de nota „Het noorden op weg naar het jaar 2000”, welke nota is opgesteld in opdracht van de provinciale besturen van Groningen, Friesland en Drenthe. Anderzijds wordt in deze nota gesteld, zijn de potenties van het noorden van dien aard, dat dit gebied bij toepassing van een sluitend geheel van stimuleringsmaatregelen, een gelijkwaardige plaats in de nationale samenleving kan gaan innemen. Het noorden zal aldus een bijdrage kunnen leveren tot een harmonische nationale ontwikkeling.

Bevolkingsgroei

De noordelijke nota die door alle drie provinciale besturen is aanvaard, sluit nauw aan bij de toekomstvisie, welke in de Tweede Nota Ruimtelijke Ordening in Nederland tot uiting komt. Hierin gaat men uit van de stelling dat het noorden de taak toegewezen krijgt, welke een bevolkingsgroei van thans 1,3 mln. inwoners naar 3 mln. inwoners in het jaar 2000 inhoudt. Deze bevolkingstoename kan, zo wordt in de regeringsnota gesteld, een belangrijke bijdrage leveren om de steeds groeiende ruimtenood in het westen te helpen verlichten. Het belangrijkste motief voor een dergelijke versterkte bevolkingsgroei in het noorden is echter, de gewenste ontwikkeling voor dit gebied zelf. Het is geen kleinigheid om in ruim 30 jaar tijds een bevolkingstoename in het noorden te krijgen van 1,7 mln. inwoners. Prognose kan men gemakkelijk op papier zetten. Maar het zal betekenen dat wanneer de normale bevolkingsgroei doorgaat, men in het noorden omstreeks het jaar 2000 kan rekenen op een 2 1/4 mln. inwoners. Dat houdt dus in dat men proberen moet om 750.000 mensen van elders aan te trekken om op 3 mln. te komen. Dat is over 30 jaar gerekend gemiddeld per jaar 25.000 mensen, ofwel 6000 gezinnen. Dat betekent dus 100 gezinnen per week. Laten we aannemen, dat de prognose iets aan de hoge kant is, maar wanneer het zou gaan om een jaarlijkse immigratie van 20.000 personen, dan klinkt ons dat nog vreemd in de oren, omdat we zien dat we vandaag de huidige eigen bevolking niet voldoende werk kunnen geven. In elk geval gaat men er van uit dat in het jaar 2000 het noorden dan ongeveer 15% van de totale Nederlandse bevolking zal herbergen. De verwachting van de beroepsbevolking is, dat er dan nog ± 5% in de landbouw zal werken, 45% in de industrie, en 50% in de diensten sector. Deze percentages kan men n.l. in twijfel trekken, maar wanneer we de ontwikkeling van de laatste jaren bekijken moeten we bekennen, dat het inderdaad deze richting hoe langer hoe meer uitgaat. We moeten constateren, dat er een omhuiging der ontwikkelingslijnen plaatsvindt en we zien nu al duidelijk dat er een krachtige kwantitatieve en kwalitatieve groei van de werkgelegenheid op korte termijn zal moeten komen.

Werkgelegenheid

Ir. Th. P. Tromp vice-president van de N.V. Philips heeft in een rede, gehouden

Veel van deze Drenthse boerderijen worden gekocht voor recreatie.

ter gelegenheid van de Noordelijke dag voor het bedrijfsleven op 5 oktober 1957 te Hoogeveen hier een aantal waardevolle opmerkingen over gemaakt. Na te hebben betoogd, dat de industriële werkgelegenheid gedurende de laatste 20 jaar in behoorlijke mate gestegen is n.l. met 70.000 personen in het noorden kwam hij tot de conclusie, dat deze ontwikkeling niet voldoende compensatie heeft geboden voor de afnemende werkgelegenheid in de agrarische sector, temeer daar de werkgelegenheid in de dienstensector vergeleken bij de rest van Nederland een opvallend hoge ontwikkeling toonde. Per saldo is in de noordelijke provincies de werkgelegenheid in de laatste 20 jaar met slecht 5.500 man toegenomen ofwel met iets meer dan 1%. Dit percentage steekt wel zeer schiel af bij de 20% stijging voor geheel Nederland. En dat ondanks de ervaring, die men heeft opgedaan bij de vestigingen in het noorden, die zonder voorbehoud gunstig te noemen zijn. Wat onze ervaring, alweer volgens ir. Tromp, met de betrokken werknemers betreft zijn we met name ingenomen met de uitstekende ijver en taakopvatting. Gebleken is, dat veel lokaal talent aanwezig is, hetgeen — mits gezorgd wordt voor een goede opleiding — belangrijke mogelijkheden voor de toekomst inhoudt. Dit helpt ons bij het gewenste harmonische ontwikkeling van 'n vestigingsplaats.

Bij onze ervaringen in het noorden moet nog een factor worden vermeld. Bij het overbrengen van de noodzakelijke staf bij nieuwe vestigingen is ons gebleken dat de betrokken stafleden veelal een woning hebben kunnen betrekken, die de vergelijking met wat men elders had, met glans kan doorstaan, ook al omdat in de noordelijke provincies de nadelen van de overbevolking nog zo goed als onbekend zijn. Dit betekent dan tevens dat men hier ten behoeve van de openluchtrecreatie over voldoende ruimte beschikte, hetgeen zeker voor de toekomst van het noorden een attractieve factor is.

Ir. Tromp wijst tenslotte op een aantal zwakke plekken in het noorden, dat niet bevorderlijk is voor de industrialisatie, die ook eerder reeds door de bestuurscommissie Noorden des Lands gesteld zijn. We gaan daarom het rapport over „het noorden op weg naar het jaar 2000” maar weer volgen. Hierin gaat men er van uit, dat er meer middelen beschikbaar gesteld moeten worden voor stimulerings maatregelen voor gevestigde en nieuwe bedrijven. Voor de infrastructuur geldt, dat hiervoor een hoge prioriteit toegekend moet worden, zal het noorden niet buiten de economische zwaartezones komen te liggen. Dat geldt zowel voor belangrijke wegverbindingen

als ook voor b.v. het Eemshavenproject dat voor de ontwikkeling van het gehele noorden van uitzonderlijk belang is. Het geldt evenzeer voor goede kanaal-, rail- en luchtverbindingen en ook voor maatregelen die beogen de verontreiniging van water en lucht tegen te gaan. Bovendien wordt in de nota aandacht gevraagd voor de begeleiding die nodig is voor het scheppen van een goed sociaal- en cultureel klimaat, omdat dit voorwaarde is voor het slagen van het ontwikkelingsproces.

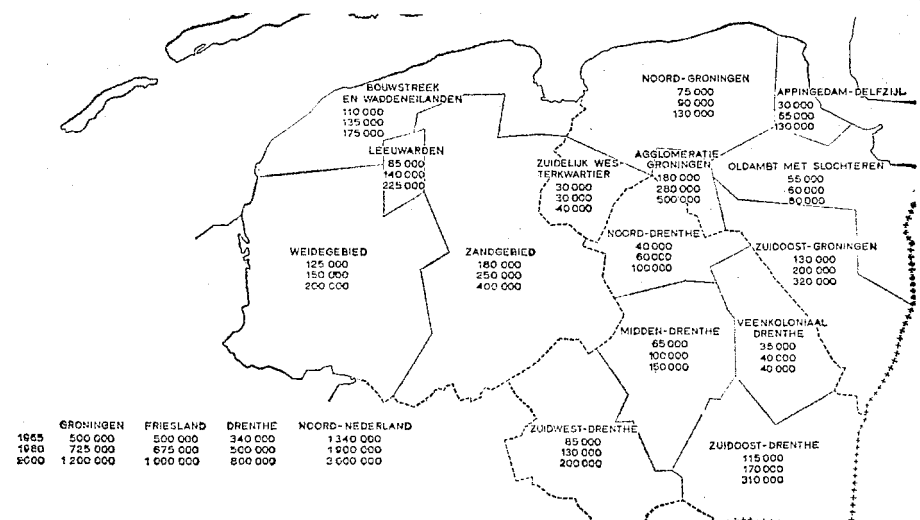
Het is noodzakelijk dat we in het noorden een leefklimaat bereiken dat op éénzelfde peil staat en vergelijkbaar is met andere landsgebieden. Dit laatste is niet alleen een zaak voor het noorden maar tevens een nationaal belang.

De bevolking van Drenthe is altijd sterk gebonden geweest aan de agrarische bedrijvigheid, die jarenlang de belangrijkste bron van inkomsten is geweest. Het zou niet juist zijn te beweren dat Drenthe als agrarisch gebied heeft afgedaan, want de landbouw zal naar wij mogen aannemen een interessante bron van inkomsten blijven. Maar als bron van werkgelegenheid biedt de agrarische sector geen perspectieven, integendeel, de werkgelegenheid in deze sector is door de veranderde bedrijfsvoering snel gedaald en zal door de verbeteringen die aangebracht worden door ruilverkavelings- en ontwateringswerkzaamheden nog verder ineenschrompelen. Voor de bevordering van de industrialisatie is een aantal maatregelen nodig op korte termijn ter stimulering van bestaande en nieuwe industrieën, die veel geld kosten, — en op langere termijn, die meer liggen in het vlak van de infrastructuur, die inhouden moeten een verkorting van de afstand tussen het westen en het noorden en die beogen het klimaat te verbeteren zowel sociaal als cultureel, waardoor de ontwikkelingskansen vergroot worden, maatregelen die meer geld gaan kosten, maar wanneer we onze taak verstaan, hebben we geen andere keuze.

Recreatie

Naast de werkgelegenheid heeft Drenthe als provincie een aantal aantrekkelijke kanten, die niet te versmaden zijn. Daarbij denken we inzonderheid aan de recreatie. De Provinciale Staten hebben in 1966 het facet streekplan voor de recreatie vastgesteld. Een mooi plan, vastgesteld om de recreatie in goede banen te kunnen leiden.

Het aantal bezoekers wordt elk jaar groter, niet alleen diegenen die hier de week-ends doorbrengen, maar ook die in de zomermaanden hier van hun vakantie willen genieten, temidden van de schone natuur en het afwisselende landschap.

Inwonertal in de deelgebieden van het noorden des lands, 1965 - 1980 - 2000.

**Verplaatsbare
HOUTEN GEBOUWEN**

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN

DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.

**HOUTBOUW HAHBO
HARDINXVELD**

FEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

VEROLME UNITED SHIPYARDS

ROTTERDAM-HOLLAND TEL. 162500

Scheepsbouwwerven A. VUYK EN ZONEN

CAPELLE AAN DE IJSSEL

Nieuwbouw en reparatie

Telefoon Rotterdam 113333 (010)

Scheepswerf A. v. d. Werff Onderhoud en reparatie van schepen

DOESBURG — TELEFOON 08334 - 2275

Sleepdienst „Broedertrouw” n.v.

v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN

CORR. ADRES MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 01850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)

Alle transporten te water

N.V. Scheepswerf G. Bijlsma en Zoon

WARTENA

Nieuwbouw

van zee- rivier- en binnenvaartschepen

Telefoon. 05105 - 271

Scheepswerf en Gashouderbouw

v.h. Jonker & Stans N.V.

HENDRIK IDO AMBACHT

Werk voor de bouw en reparatie van alle typen schepen.

Telefoon Hendrik Ido Ambacht (01858) 2841.

FIRMA DE REK EN HORSMAN Fabriek van scheepslieren

Dorpsstraat 102 - Telefoon 01894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSSEL

Nieuwe lieren, stoom en elektrisch. Nieuw ijzer, zoals platen, hoek- en balkijzer. Rijplaten in diverse maten.

STOLK'S

Handelsondernemingen n.v.

Kantoor: Veersedijk 233 - Hendrik Ido Ambacht.
Telefoon (01850) 28000 - 28886

FA. J. A. VISSCHER & ZN.

SLUISSTRAAT 41 - TELEFOON 05208 - 1259 - 1546

Zwartsluis

Directieboten-Sleepvletten-Dekschuiten

N.V. Scheepsbouwwerf v.h.

FIRMA A. LANSER

Sliedrecht - Holland

N.V.

Gereedschapfabriek

Zwolseweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241

Gereedschappen voor de metaalindustrie.

ADVERTEER IN Nederlandse Gedachten

Het beeld der vaders

VOET BIJ STUK

Wij laten het verhaal over de kandidaatstelling in 1918 een moment rusten, omdat hier eerst een andere geschiedenis niet onvermeld mag blijven.

Even een herinnering:

Dr. Kuyper als voorzitter van het C.C. achtte het nodig, dat in verband met de invoering van de evenredige vertegenwoordiging alle kamercentrales, ook die welke uit een provincie bestonden en van overlang een provinciaal comité hadden, een nieuw statuut kregen. Dat eiste de wet, schreef hij zonder blikken of blozen in De Standaard.

Voorts achtte hij het nodig, dat de statuten van alle centrales woordelijk gelijk waren: ze werden dan ook vanuit Den Haag naar alle kieskringen verzonden. Toen Noord-Holland protesteerde en voorstelde, dat de kamercentrales zelf hun statuut zouden maken en het ter goedkeuring zouden voorleggen aan het C.C., dreigde Dr. Kuyper met onmiddellijk aftreden. „Hij zou zich dan genoodzaakt zien, zich voortaan aan andere studiën te wijden.”

Vlak voor de Kerstdagen van 1917 werd toen plotseling een Partij Convent uitgeschreven op zaterdagmiddag in Den Haag, waar de Friese afgevaardigden, die eveneens bezwaar hadden tegen dit opleggen van het statuut, en die daarom in bittere koude in onverwarmde treinen een reis van zeven uren hadden gemaakt, de gelegenheid hadden om gedurende een kwartier hun bezwaren tegen dit opleggen van een statuut uiteen te zetten. Toen moesten zij op een holletje naar de rein, om de laatste verbinding met het noorden te halen

Het nieuwe statuut was intussen aan alle provinciale comite's toegezonden onder mededeling, dat dit voortaan het geldende statuut was en dat daarmee de bestaande statuten waren vervallen. Zo was de stand van zaken, die we even hebben herhaald ten gerieve van onze honderden nieuwe abonnees.

Nu het vervolg.

De Friezen besloten tegen deze gang van zaken te rebelleren.

Alle gemeentelijke kiesverenigingen kregen van het provinciaal comité een brief met bijlagen.

Hierbij gelieve u aan te treffen ter kennisgeving een ons door het Centraal Comité toegezonden „statuut” van een kamerkieskringcentrale;

ter behandeling een voorstel van een door uw provinciaal comité voorgesteld ontwerp voor een nieuw statuut van ons provinciaal comité.

De vergadering van het breed provinciaal comité, waarbij dus alle gemeentelijke kiesverenigingen stemgerechtigd vertegenwoordigd dienen te zijn, wordt bij dezen geconvoceerd.

De vergadering kwam.

Opening op de gebruikelijke wijze. Notulen gelezen en gearresteerd.

Ingekomen stukken: alleen een brief van het C.C. met een statuut voor het provinciaal comité. De voorzitter: ik stel voor, dit ingekomen stuk voor kennisgeving aan te nemen. Alleen meester Jan Derks de Vries uit Bergum protesteert. Daarna wordt het voorstel van de voorzitter met 38 tegen 2 stemmen aangenomen.

Vervolgens wordt het ontwerp-statuut, zoals het moderamen van het Provinciaal Comité het heeft opgesteld, behandeld en na op verschillende punten geamendeerd te zijn, met algemene stemmen aangenomen. Overeenkomstig artikel 17 van het partijstatuut moet het nu naar het C.C. worden gestuurd ter goedkeuring. Dat zal gebeuren.

Nadrukkelijk wordt vastgesteld, dat zolang die goedkeuring er niet is, het oude, bestaande statuut rechtskracht zal hebben. Het statuut van het C.C. is en blijft voor kennisgeving aangenomen. De goedkeuring vanwege het C.C. is daarna onderhands verleend, door een korte mondelinge mededeling. Zo voorkomt men gezichtsverlies.

oude
en
nieuwe
citataten

Geheim

De Amerikaan Marshall Mc. Luhan heeft reeds veel opmerkelijke uitspraken gedaan; o.a. deze:

„Mensen leven graag in het verleden. De Amerikaan leeft in Bonanza-land: dat is veel zekerder!”

Het verleden wordt vaak romantisch voorgesteld. Maar ook van de tijd, waarin we zelf leven probeert men soms iets romantisch te maken. Vlucht uit de werkelijkheid?

De uitspraak van Otto Weiss: „Alleen in de werkelijkheid te leven — wie van ons hield dat op den duur uit?” zal velen aanspreken.

Een landgenoot van ons — J. J. van der Leeuw — heeft over het geheim van het leven eens gezegd: „Het is niet een probleem dat opgelost moet worden, maar een werkelijkheid, die moet worden ondergaan”. Dat gold voor 1967, maar dat geldt ook voor 1968.

Over twintig jaar

De maatschappij verandert voortdurend. Om die veranderingen te kunnen verwerken is een andere mentaliteit nodig.

In dit verband twee markante uittalingen, die van belang zijn. Prof. dr. F. Polak:

„Over een jaar of twintig zal onze huidige maatschappij zijn veranderd in een maatschappij van renteniers”.

C. Egas:

„Tot nu toe hebben de bejaarden alleen maar geleerd om te werken, terwijl het hoe langer hoe minder essentieel wordt, of wij in de toekomst 10 of 20 uur per week werken, maar het steeds duidelijker wordt, dat het op de algemene vorming en ontwikkeling van de mensen aankomt.”

Een Frans schrijver moet in de 18e eeuw gezegd hebben: „De mens brengt zijn leven door met praten over het verleden, zich beklagen over het heden en beven voor de toekomst”.

Zou dit er misschien mede de oorzaak van zijn: dat wij zo weinig geneigd zijn verder te kijken dan onze neus lang is? Vaak valt alles, wat iets verder van ons verwijderd schijnt, geheel buiten ons gezichtsveld. Met „wie dan leeft, wie dan zorgt” komen we er niet.

Taken van de Mammon ! ?

Een verslaggever van „Trouw” vroeg onlangs aan drs. J. Boersma wat hij verwachtte van de sociaal-economische ontwikkeling in 1968.

Hij zei o.a.:

„Voor het komende jaar verwacht ik, ondanks de

redelijk goede oogsten, voor meer dan de helft van de totale wereldbevolking evenveel ellende als in het afgelopen jaar. En dat is onvoorstelbaar veel...”

Desondanks blijft onze eigen westerse economie hoofdzakelijk in het teken staan van de Mammon en de economische groei zal ook in 1968 zijn allerhoogste profect zijn”.

Na het noemen van enkele moeilijkheden waaraan het hoofd moest worden geboden, merkt hij nog op: „Zo gezien, zijn er eigenlijk maar een paar vuiltjes aan onze economische lucht. De christelijke beschaving blijft pal staan en dus de economie van de overvloed veilig gesteld, keurig geschoeid op kapitalistische- egoïstische leest”.

Mee eens of niet mee eens?

In beide gevallen woorden die overdenking en bespreking waard zijn.

„De maatschappij bestaat uit twee grote klassen: zij die meer eten dan honger hebben, en zij die meer honger dan eten hebben”.

Dit oude citaat is nog steeds hoogst actueel. Het is een uitspraak van de Fransman Nicolas Chamfort, die van 1741 tot 1794 leefde.

Kennis

Van dr. A. Hoogewerf, wetenschappelijk medewerker aan de V.U. werd op een persconferentie deze uitspraak genoteerd:

„Er is een samenhang tussen kennis en politiek actief zijn. Als de burger de weg kent, is de kans groter dat hij die weg eens zal gebruiken”.

Daar zit veel in. Laten we dit bedenken: „Een weinig kennis is een gevaarlijk iets, maar een weinig gebrek aan kennis is ook een gevaarlijk iets.

Een Fransman — alweer één — heeft er eens op gewezen, dat bezit van kennis twee voordelen geeft: men oordeelt minder en men oordeelt beter. Alle dames en heren politici voegen er wellicht nog een derde voordeel aan toe; men veroordeelt minder. Om het evenwicht te bewaren citeren we ook Jacob Cats: „Wie maar één boekje heeft gelezen, dat pleegt een neuswijs mens te wezen”.

Vrouwen in de politiek

Enkele weken geleden zijn er enige resultaten gepubliceerd van een onderzoek in twaalf landen over de praktijk van het stemrecht van de vrouw. Daarbij kwam o.a. het volgende naar voren:

„Wel bestaat er vaak een verregaand vooroordeel tegen vrouwen in de politiek. In alle twaalf landen was men van mening, dat zolang het algemeen vertrouwen in de bekwaamheden van de vrouwen niet groter wordt bij de mannen, die de kandidaten „voorselecteren” zij wel zullen doorgaan met te denken, dat vrouwen niet geschikt zijn voor de politiek”.

Napoleon moet eens gezegd hebben: „Ik houd helemaal niet van vrouwen die zich met de politiek bezighouden”.

Hij zei dit tegen een vrouw, die oppositionele elementen rond zich had verzameld. De vrouw antwoordde: „U hebt gelijk generaal. Maar in een land waar vrouwen het hoofd wordt afgeslagen, spreekt het toch vanzelf dat ze willen weten waarom...”

Meest wenselijke structuur verzekeringen tegen kosten geneeskundige verzorging

door mr. T. J. den Hartog

DE titel van dit artikel is niet origineel. Ze is overgenomen uit de adviesaanvraag van de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid over programmering sociale verzekering, gericht aan de S.E.R. en gedateerd 20 november 1967. Hij kondigt daarin aan voornemens te zijn een afzonderlijk advies over bedoelde materie te vragen.

De kosten van de geneeskundige verzorging zijn voor deze toekomstige studie secundair, zoals dat ook zijn alle vragen rond de structuur van de geneeskundige verzorging. Kostenbewaking is een woord, dat vooral de laatste tijd veel over de tong gaat en terecht. De prijs, die voor de geneeskundige verzorging van ons volk blijkt te moeten worden betaald, neemt van jaar tot jaar toe. Straks bij de invoering van de Algemene Wet bijzondere Ziektekosten zullen ook vragen over efficiency, het bestrijden van overbodige uitgaven, het juist aanwenden van de beschikbare middelen volop accent krijgen en actueel zijn en blijven.

Ze vallen buiten het bestel van dit artikel hoewel ze er toch wel een belangrijke rol in spelen. De structuur in haar meest gewenste vorm wordt te meer nastreven waard naarmate de kosten hoger zijn. Passiviteit, het spelen op wat komen zal kome, zal plaats moeten gaan maken voor een actievere politiek.

Kostenbewaking

Tot enige geruststelling moge bijdragen de wetenschap, dat de kostenbewaking wordt betracht en volop de vraag, bezien wordt hoe die meer effectief gemaakt kan worden. Die studie wordt door verschillende organen verricht: de centrale Raad van de Volksgezondheid, door de Ziekenfondsraad, door de Sociaal-Economische Raad en zijn commissies, de commissie Vos en met enige fantasie is ook de arbeid van oud-minister Veldkamp en zijn staf onder deze noemer te brengen. Voeg daaraan nog het werk toe van het Centraal Orgaan Ziekenhuistarieven en we kunnen wel tot de conclusie komen, dat het vraagstuk van de stijgende kosten zelf zeker niet aan de aandacht ontsnapt en dat het toch al zeer teleurstellend moet verlopen willen er uit al deze arbeid niet enige goede suggesties voortkomen. Voor ons artikel is de vraag interessant, beter gezegd, het antwoord op de vraag, of de huidige structuur van de verzekeringen tegen de (stijgende) kos-

De ziekenfondswet kent een verplichte en een vrijwillige en een bejaardenverzekering.

ten van de geneeskundige verzorging nog wel voldoet. Of ze niet aan een revisiebeurt toe is. Om da. allemaal te kunnen gaan beoordelen zullen we eerst moeten proberen inzicht te geven in de huidige structuur.

Ziekenfondswet

Zo ongeveer 70% van onze bevolking heeft te maken met de Ziekenfondswet, die bedoelt de verzekerden een afdoende geneeskundige verzorging te verzekeren. Ze kent drie verzekeringsvormen: een verplichte verzekering, een vrijwillige verzekering en een bejaardenverzekering. De ziekenfondsen, waar we er een honderd van rijk zijn, bieden voorts de mogelijkheid een aanvullende verzekering te sluiten om de hiaten in de wet op te vullen. Hier wordt niet de wet uitgevoerd maar worden eigen activiteiten ontplooid, die niet zelden later in de wettelijke regelingen werden opgenomen.

Verplicht verzekert zijn — als we een hoofdregel mogen hanteren — alle werknemers wier vast loon beneden een jaarlijks vastgesteld bedrag (thans f 12.400,-) blijft met uitzondering van de ambtenaren en semi-ambtenaren. De echtgenote en gezinsleden beneden 16 jaar zijn automatisch mee verzekerd. Blijft langer recht op kinderbijslag bestaan, dan loopt ook de medeverzekering door. Vrijwillig verzekerd kunnen zijn allen, die redelijkerwijs mogen verwachten in

het eerstkomende jaar het eerdergenoemde jaarlijks vast te stellen bedrag met vrij inkomen te zullen genieten. Hun rechten zijn volgens de wet gelijk aan die van de verplicht verzekerden. Voor de bejaardenverzekering komen in aanmerking personen beneden een bepaald bedrag aan inkomen (thans f 6476,— 's jaars) en die 65 jaar zijn. De bejaarden kunnen zich als zelfstandig verzekerde bij een ziekenfonds melden, dat verplicht is de man of de vrouw of beiden in te schrijven. Afhankelijk van het inkomen wordt een verlaagd premie-tarief in rekening gebracht. Drie inkomensgroepen worden onderscheiden, die respectievelijk 1/4, 1/2 of 3/4 van de kostprijspremie moeten betalen. De verstrekkingen zijn weer precies gelijk als die van de andere groepen, dus de verplichte en de vrijwillig verzekerden. Behalve de bevolkingsgroepen, die door de Ziekenfondswet worden geholpen, kennen we de aparte regelingen voor de ambtenaren — al dan niet op een wet steunend.

Het grote restant tenslotte wordt gevormd door allen, die een inkomen hebben boven de „welstands“-grens en die of het risico zelf geheel of gedeeltelijk dragen of de risico's hebben ondergebracht bij een particuliere ziektekostenverzekeringsmaatschappij.

Tot dusver schreven we over de verschillende verzekeringsvormen. Een tamelijk ingewikkeld patroon. Een even ingewikkeld verhaal is te geven over wat de wet aan verstrekkingen biedt, wat de aanvullende verzekeringen bij de verschillende ziekenfondsen aan hun „klanten“ in voorkomende gevallen geven en de inhoud van de verzekeringspolissen variërend van alleen een vast bedrag per ligdag in een ziekenhuis tot een inhoud, die praktisch gelijk is aan het verstrekkingenpakket van de Ziekenfondswet.

Gecompliceerd

Een derde hoofdstuk zou te schrijven zijn over het gecompliceerde organisatiepatroon: een honderdtal ziekenfondsen verdeeld over zes ziekenfondszorgorganisaties alle beheerst door eigen statuten en reglementen, die toch weer één ontmoetingspunt in het gemeenschappelijk overleg ziekenfondsen vinden. Ook de particuliere ziektekostenverzekeringen hebben hun saambundelende organen in eigen verband maar er bestaan ook weer contacten met de ziekenfondsen.

Tot dusver zegen we over de kosten. In deze inleiding mag een beschouwing daarover toch niet ontbreken. De verplicht verzekerde betaalt nu — ongeacht zijn gezinssamenstelling 3,4% van zijn loon, de werkgever betaalt er nog eens 3,4% bij. De vrijwillig verzekerde is voor zijn vrouw en zichzelf gemiddeld — het exacte bedrag verschilt van fonds tot fonds — f 52,— per maand kwijt. De bejaardenverzekering kent maar premies van f 11,82, f 23,64 en f 35,46. De kosten nodig om deze tarieven aan te vullen tot de kostprijs worden gezamenlijk door overheid en verplichte verzekering gedragen.

Het beeld werd nog eenzijdig belicht. De medewerkers — een ziekenfondsteam voor de medicijn en para-medicijn — die de uitvoering van de verzekeringen mogelijk maken maar uiteraard hun honorarium eisen stellen fungeren dus tevens op een bepaald gebied als tegenstanders. Ook deze hebben hun organisatievormen en ontmoetingspunten. Het is duidelijk, dat vereenvoudiging van de geschildeerde structuur een goede zaak kan zijn. Daarvoor zijn inmiddels al meerdere suggesties gedaan. Een volgende keer hopen wij die te memoreren, van commentaar te voorzien om tot een aanbeveling te komen.

DE WEEK ROND

- 25 december: Oost-Duitsland weigerde ook dit jaar een hartewens te vervullen van de bewoners van Berlijn dat door de communisten wordt bestuurd. Zij mochten geen kerstfeest vieren bij hun familieleden in West-Berlijn. De politiek heeft de voorrang gehad vóór de menselijkheid.
- 26 december: Sommige kalkoenen brengen het héél ver...
- 27 december: „Kontakt“ - u weet wel het weekblad voor Schraard, Exmorra, Alingawier, Skerzum en Pidam, heeft een steeds hoger aantal abonnees. En - aldus vermeldt de belangrijkste krant van het noorden des lands - er is ook al een professor bij. Toch geen statusaanbidders geworden daar in Friesland?
- 28 december: De koning van Griekenland had in Rome een rede gehouden. Beter gezegd, een verklaring afgelegd. De Griekse pers en natuurlijk ook de staatsradio zegen dit dood, een aantal dagen. Daarna was kennelijk de toelichting van de kolonelsregering klaar. Toen mocht die verklaring plus toelichting worden opgenomen. Zo gaat dat daar. Democratie - ho maar!
- 29 december: Jammer - voor de boerderij heeft het paard afgedaan. Hoezeer onderzoeken aantonen dat voor een bedrijf met minder dan 20 H.A. een paard economisch meer verantwoord is dan een tractor. De boeren prefereren de starter boven het tonggeklap en de garage-rekening boven de fouragerekening. Maar wat wil je, als er personeels- en tijdsgebrek is!
- 30 december: Eén dag nadat minister Klompé bekend maakte dat zij geen aanwijingen heeft omtrent een toegenomen gebruik van doping in de sport: de schaatsbond wordt op de hoogte gesteld van het feit dat een van haar rijders doping heeft gebruikt. Onverbidelijke toeneming mevrouw de minister!

UIT ONZE SCHEEPSBOUW EN SCHEEPVAART WERELD

Schildersbedrijf

F. J. Kloet & Zoon

VLAARDINGEN
SPIJKENISSE

TELEFOON 010 - 343276
TELEFOON 01880 - 2192

A. BAARS Azn.

Exploitatie van baggermaterieel n.v.

VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) 3154

Scheepswerf A. BAARS Azn. N.V.

SLIEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154

NIEUWBOUW EN REPARATIE.

Fa. C. Amels & Zn.

„WELGELEGEN“ Makkum
Scheepswerf en Machinefabriek

Firma Blaak

Boot- en sloepenbouwerij, jachtbouw
HOGEZAND

W. Visser & Zn. N.V.

Scheepswerf - motorenherstelplaats

Ankerpad 2 — Telefoon 02230 - 2887
DEN HELDER

NIEUWBOUW EN REPARATIE

PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES
BLOWERS SCHROEFVERDICHTERS
INL & VERK. OCEAN NV VELD(G) PB 55

Constructiewerkplaats en machinefabr.

BAILEY

Nieuw Lekkerland - Telefoon 436

- Staalconstructies voor gebouwen e.d.
- Alle soorten kranen.

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

WIJ ONTVINGEN

Het is de redactie niet mogelijk aan alle binnengekomen uitgaven een bespreking te wijden. Wel wil zij u in deze rubriek op diverse uitgaven attenderen, omdat wellicht diverse lezers in deze uitgaven geïnteresseerd zijn.

„COMMUNISTISCH CHINA”, speciaalnummer van het maandblad Oost-West, dat deze zomer gewijd was aan recente ontwikkelingen in China. Het nummer bevat een aantal interessante artikelen. Administratie: Van Stolkweg 10, Den Haag. Speciale nummers kosten f 4,50. De abonnementsprijs per jaar van dit maandblad bedraagt f 17,50.

„DE NIEUWE OMZETBELASTING”, door mr. K. Millenaar. Een uitgave van Kluwer in Deventer. De schrijver gaat in op het stelsel van heffing over de toegevoegde waarde (B.T.W.). Zoals be-

kend is thans een ontwerp van wet in verband met deze materie verschenen. Het boekje — 140 blz. — geeft op bondige en gerangschikte wijze een eerste informatie over de belangrijkste punten uit het ontwerp van wet en de toelichting daarop. Het opgenomen register vergemakkelijkt het gebruik. De prijs van deze uitgave bedraagt f 6,50.

„SFEER, MENTALITEIT, DEMOCRATIE BINNEN DE KRIJGSMACHT”, uitgave van de Stichting Nederlandse Politieke Jongeren Contact Raad (secretariaat Charlotte de Bourbonstraat 120A, Den Haag). Een studie-commissie uit de Stichting stelde een rapport samen omtrent de confrontatie tussen de krijgsmacht en haar normen en de snel veranderende maatschappij. In de 36 blz. tellende brochure worden diverse facetten van de krijgsmacht belicht. De prijs bedraagt f 0,50 per exemplaar.

„GEZONDHEIDSZORG” grondslagen voor een program, rapport van de Wiar-di Beckmanstichting. De prijs bedraagt f 4,—.

In dit rapport van 93 blz. komt een groot aantal zaken aan de orde, zoals de bestaande gezondheidstoestand, de geneeskundige zorg, ziekenhuizen en verpleegtehuizen, ziektebestrijding, opleiding van artsen, geneesmiddelen, gezondheidsbescherming en niet te vergeten de financiering van de gezondheidszorg.

Aan verschillende aspecten van gezondheidszorg zal in de komende maanden in ons blad aandacht worden geschonken.

„PROBLEMEN ROND DE ONTWIKKELING VAN DE TOEKOMSTIGE OPENBARE DRINK- EN INDUSTRIEWATERVOORZIENING IN NEDERLAND”, geschreven door ir. G. Wijnstra, secre-

taris van de Vereniging van Exploitanten van Waterleidingbedrijven in Nederland (Sir Winston Churchill-laan 273, Rijswijk Z.H.). De brochure is de uitwerking van een voordracht op 24 juni 1967 gehouden voor de Zuidhollandse Vereniging van A.R. Gemeenten en Provinciebestuurders. De 26 blz. tellende brochure bevat veel interessante gegevens.

„VERSLAGEN 1964-1966 VAN DE P.V.D.A.”, (Tesselschadestraat 31, Amsterdam-West). De P.v.d.a. brengt niet jaarlijks een verslag uit, maar per twee jaar ter gelegenheid van het partij-congres.

In het boekje van 158 blz. zijn de belangrijkste gegevens betreffende de organisatorische en politieke activiteiten van de P.v.d.a. over het tijdperk van 1 oktober 1964, 30 september 1966 bijeengebracht. De prijs van deze uitgave bedraagt f 4,75.

HAARUITVAL

ROOS of andere haarzorgen?

Belangrijke intensieve onderzoeken leidden na jaren tot de opzienbarende ontdekking van het wetenschappelijk haartonicum TIOSIN. Men is er nu in geslaagd een haartonicum samen te stellen, dat werkelijk afdoende helpt. TIOSIN heeft reeds ontelbaar vele mannen en vrouwen hun haar en daarmee hun jeugd en verzorgd uiterlijk teruggegeven.

Twijfel dus niet langer, doe eens een kuur met het onschatbare haartonicum TIOSIN en ook U zult enthousiast zijn.

Verpakking voldoende voor 1 1/2 maand, f. 15,70. Duidelijke gebruiksaanwijzing Ingesloten. Betaling bij ontvangst of bij vooruitbetaling op giro 341224. Alle bestellingen te richten aan: Laboratorium ROTAL afd. Cosmetica, Postbus 200, Leiden. S.v.p. bij bestelling naam van dit blad vermelden.

Dankbare gebruikers schrijven ons: Ik heb weer prachtig haar; ben overgelukkig en roos meer; volle haardos; kan Tiosin een ieder aanbevelen, enz., enz.

HOTEL-PENSION „DREYEROORD”

Telefoon 3169 - Oosterbeek

NAAM- EN NUMMERPLATEN

IN DIVERSE UITVOERINGEN

Aanduidingen speciaal voor kantoorgebouwen, ziekenhuizen enz. Zelfklevende transfers, o.a. voor autoportieren, gevelletters, graveerwerken. ZUID NED. NAAMPLATEN ONDERNEMING G. TER VEEN GELEEN Graaf Huynlaan hoek Markt Tel. 04494 - 5888*

Advertentie-acquisiteur

gevraagd voor Nederlandse Gedachten

Voor iemand die met het vak bekend is zeer geschikt om mee te nemen naast andere oladen.

ADV. ADM. NEDERLANDSE GEDACHTEN, Botenmakersstraat 45, ZAANDAM. Telefoon 02980 - 63224 ook 's avonds te bereiken.

AANNEMINGSBEDRIJF HARM FOKKENS NAARDEN N.V.

fijn! die ken ik

HOTEL „DE KROON”

SOPHALAAN - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor recepties en partijen.

Utiliteitswerken
Aannemingsbedrijf

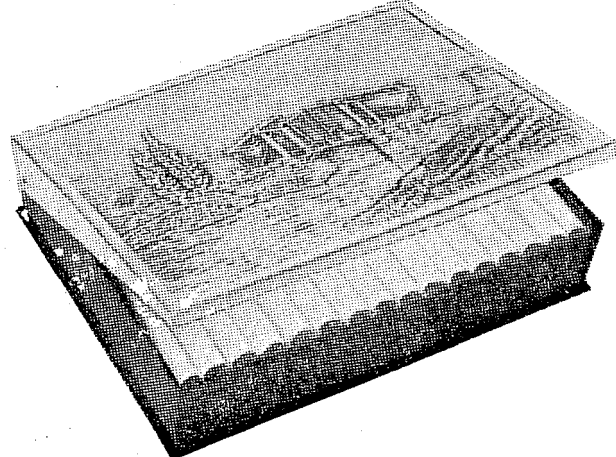
ERVEN J. E. P. JANSSEN

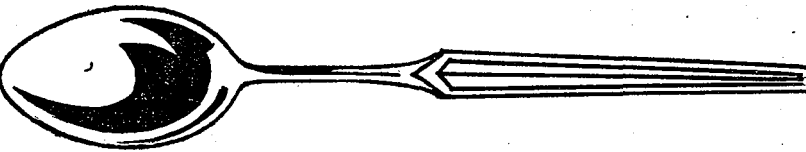
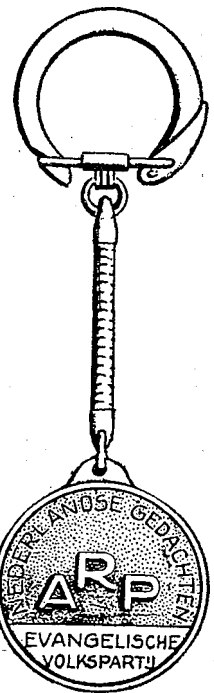
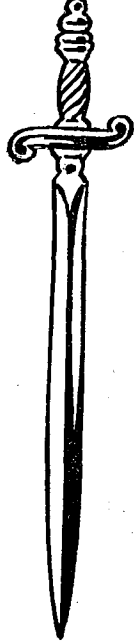
N.V. Nieuw Vennepe
02526-541

BIJ BLIJVEN ...

dat doet u door het lezen van NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

1 ABONNEE
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepeltjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk:

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3 Den Haag.

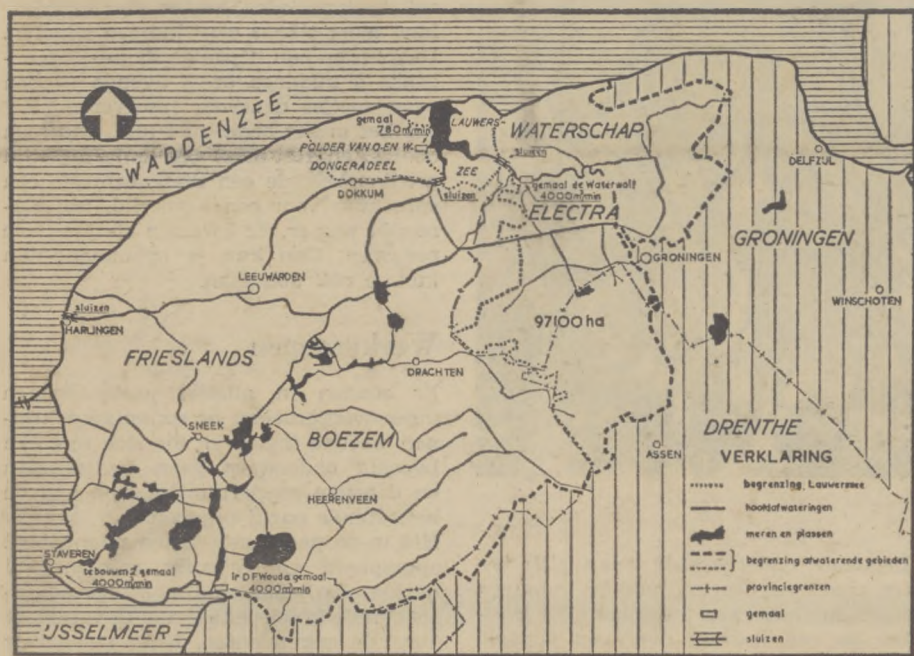

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 2

13 januari 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

Het via de Lauwerszee afwaterende gebied (ca. 400.000 ha) ligt zover in Friesland, Groningen als Drenthe.

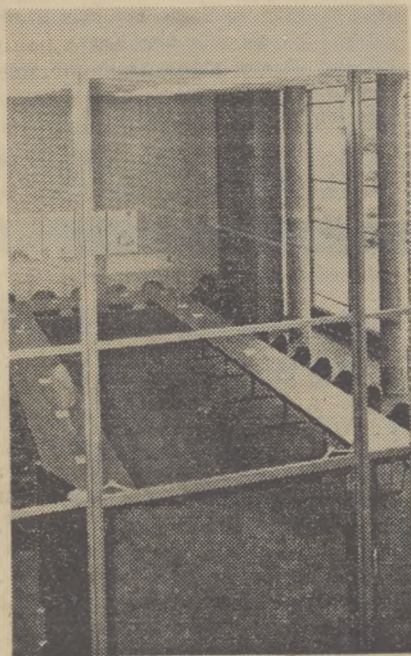
Lauwerszee

De Lauwerszee is waarschijnlijk zo'n duizend jaar geleden ontstaan als gevolg van stormvloed. In de 12e eeuw begon men al met het terugwinnen van het verloren terrein, zij het met stukjes en beetjes. Plannen om de Lauwerszee aan de mond af te sluiten ontstonden pas in het midden van de vorige eeuw. Honderd jaar later, in juni 1960, besloot de minister van Verkeer en Waterstaat dat de Lauwerszee zou worden afgesloten door een 13 km. lange dijk tussen Groningen en Friesland.

Als de inpoldering een feit is zal er 9100 ha. grond zijn gewonnen. Wat de mogelijkheden zijn van dit nieuwe land vertelt mr. D. J. Krajenbrink op pagina 6 en 7.

Pagina 2

Mensen die graag iets willen zeggen en doen in de politiek moeten naar de kiesvereniging gaan. Daar begint de activiteit. Ieder is daar als lid welkom. Ook voor bestuursfuncties, zijn veel stoelen vrij. De A.R.P. moet een levende, actieve partij zijn. Suggesties daarvoor doet Widek op pagina 2. Direct lezen.

Lege stoelen

Altijd te vinden

Het is merkwaardig dat er altijd mensen in onze kring zijn te vinden die zich voor het karretje van enkele „notabelen”, die in hun clubfauteuils de oude regententraditie proberen voort te zetten, laten spannen om een compromisschool te stichten. Zie pagina 5, „Altijd te vinden”.

Achtkarspelen

In deze Friese plaats bleek bij een onderzoek dat mensen die relatief veel raadsleden bij naam kennen, ook veel namen kennen van Kamerleden, Gedeputeerden en ministers. Over dit onderzoek schrijft drs. S. Faber op pagina 5. De gemeente als schakel in onze democratie.

Lees dit blad

Per week gaan honderden proefnummers van „Nederlandse Gedachten” de deur uit. Waarom? Lees pagina 9.

Verder

Op pagina 8, De problematiek rond de E.E.G., verslag van de Arjosconferentie. Ook op pagina 8 notities van een raadslid. Op pagina 9 vraagt G. A. Kieft zich af of er verkiezingen in Groot-Groningen nodig zijn.

Op pagina 10 vindt u de Oude en nieuwe citaten en Het beeld der vaders. Op pagina 11, Lezers schrijven ons en De week rond.

Radio

Luister woensdag 17 januari van 18.20—18.30 uur naar de radio-uitzending van de A.R.P. op Hilv. II, 298 m.

MEEST WENSELIJKE STRUCTUUR-VERZEKERINGEN TEGEN KOSTEN GENEESKUNDIGE VERZORGING

In het vorige artikel probeerden we een indruk te geven van de ingewikkeldheid, die één zijde kenmerken van de in ons land bestaande verzekeringen tegen de kosten van geneeskundige behandelingen. Ingewikkeldheid op het gebied van de organisatie op het terrein van de premies, alle te verklaren op historische gronden maar toch wel erg ondoorzichtig voor ieder die niet tot de echte insiders kan worden gerekend.

Kostenvraagstuk

We maakten ook summier melding van allerhande suggesties, die gedaan zijn om de overzichtelijkheid te bevorderen, om de toenemende moeilijkheden de baas te blijven en zo mogelijk tot een regeling te komen, die meer bevrediging zal bieden. Dat streven naar vereenvoudiging, we memoreerden het — vindt voorlopig vorm in een aantal colleges, die de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid desgewenst zullen adviseren. Waar we nu in de eerste plaats aandacht voor willen vragen is het kostenvraagstuk in de gezondheidszorg. Een vraagstuk waar de meeste andere moeilijkheden van de ziekenfondsen en de particulieren zich omheen groeperen; dat bovendien de onaangename karaktertrek heeft nog in omvang te zullen toenemen. We moeten dat aan de ene kant zelfs hopen. De techniek doet nieuwe vindingen, de wetenschap vordert, ons medisch kunnen, neemt toe.

Wie zou niet blij zijn, dat kunstnieren hun intrede hebben gedaan, dat instrumenten en apparaten genezing mogelijk maken waar het tot voor kort onmogelijk was. Denk eens even aan de harttransplantaties en men komt onder de indruk van de medische vooruitgang. De ziekenhuizen, de andere verpleging en verzorgingsinrichtingen zijn nooit modern genoeg. Levens, mensenlevens moeten worden verlengd, of althans lijden moet worden verzacht. Terecht wordt daar alles op gezet. Het heeft allemaal ook een koud zakelijke kant. Het kost veel geld. Honderden miljoenen zijn er mee gemoeid. Die worden uitgegeven, besteed dus, die

Oosterbaan & Le Cointre n.v.

Goes

Telefoon (1100) 7555*

DRUKKERS-UITGEVERS

Al 66 jaar drukkers voor bedrijven en organisaties in Benelux.

moeten ook ergens vandaan komen, opgebracht worden.

Voor een deel geven die stijgende kosten dus aan, dat de mogelijkheden toenemen. Er is ook een andere kant aan de medaille. De kosten nemen ook maar toe waar van vooruitgang helemaal geen sprake is. U zult daar de factoren al wel eens van opgesomd gezien hebben. Geneesmiddelen worden vermorst, onnodig wordt doktershulp ingeroepen, het aantal ligdagen in de ziekenhuizen wordt kunstmatig hooggehouden, de honoraria van artsen en specialisten, van apothekers en tandartsen zijn schandalig hoog enz. De verhalen erover zijn boeiender dan de praktijk zelf. Niet ieder verhaal kan volledig worden gelogenstraft.

Beangstigende bedragen

Ook de uitvoeringsorganen, die ziekenfondsen kosten geld. Vanzelfsprekend. De ziektekostenverzekeraars hebben hun lasten. De patiënten en kandidaat-patiënten moeten de kosten dragen. De overheid — zeker indirect — doet meer dan een duit in het zakje.

Sinds 1 januari van dit jaar betaalt iedere verplicht verzekerde 3,6% van zijn loon in het kader van de ziekenfondswet. De werkgever doet er nog eens 3,6% bij. Van jaar op jaar zijn de premies gestegen. De vrijwillige verzekerde betaalt in doorsnee zo'n f 7,— per week voor zichzelf en nog eens f 7,— voor zijn vrouw. Dat betaalt ook de kleine zelfstandige, ook de gepensioneerde die boven zijn A.O.W. uitkering nog een pensioentje van een paar duizend heeft. Het worden bedragen die vooral voor de vrijwillig verzekerden beangstigend zijn daar met de

door mr. T. J. den Hartog

draagkracht geen rekening wordt gehouden. Er van afzien wordt als on sociaal aangemerkt. De Algemene Bijstandswet is niet overal goed voor.

Draagkracht

Een tweede probleem, even oud als het ziekenfondswezen zelf, is het draagkrachtprincipe. De ziekenfondswet verplicht tot toetreding tot een ziekenfonds of opent de mogelijkheid daartoe voor een deel van de bevolking. Ruwweg gesteld 70% daarvan. Behoort men tot die 70% dan is daarmee tevens uitgesproken, dat het loon subsidiair het inkomen beneden de f 13.200 's jaars blijft. Zo, gemakkelijk komen dan gedachten aan discriminatie naar boven. Men is slechts ziekenfondsklant. Heb je zo'n gedachte eenmaal, dan zie je er allerwege ook echte of vermeende bewijzen voor: de dokter is minder geïnteresseerd, de apotheker biedt minder service, de zuster doet wat kalmer aan, de wachttijden in de wachtkamers groeien tot uren uit enz. Op enkele procenten van de bevolking na — de ambtenaren en semi-ambtenaren buiten beschouwing gelaten — hebben ook de burgers boven de z.g. welstandsgrens zich financieel veilig gesteld waar dat maar mogelijk is. Voor loontrekken, vooral in de grotere bedrijven — is er wel een collectieve verzekering in enigerlei vorm, waaraan dat bedrijf meebetaalt. De overigen zijn individueel aangewezen op de ziektekostenverzekeringsmaatschappijen, die een nieuwe keuzemogelijkheid plegen te bieden in de mate waarin men verzekerd wenst te zijn, uiteraard tegen (forse) tarieven. Er worden stemmen gehoord, ook uit politieke kringen, die het een onding achten, dat verzekeringsmaatschappijen met winstoogmerken verdienen aan de gezondheid, het leven van anderen. Het komt me erg eenzijdig

• Vervolg op pag. 4

WIDEK OVER

EEN LEVENDE A.R. PARTIJ

ONZE partij is altijd een levende club geweest en dat moet zij blijven. „Waarom wij levend zijn en blijven”, zou — met een zinspel — ook de titel van een mooi verhaal kunnen zijn. Levend, levendig, zelfs rumoerig soms. Met een zeer sterke, diepere, onderlinge band, waardoor wij elkaar als het eens nodig was — toch goed vasthielden. Zo moet het ook zijn en blijven bij christelijke politiek, in welk verband dan ook. Wij hebben samen een opdracht en die moeten wij zo goed mogelijk samen uitvoeren. Wij praten nu over de organisatorische mogelijkheden en over de vraag of op een aantal punten verbeteringen mogelijk zijn.

Suggesties

Concrete suggesties hebben wij voor dit verhaal toegezegd, tegen de achtergrond van ons artikel van vorige week. Kort omschreven volgen die hier nu, in dit onzerzijds voorlopig laatste onderdeel van deze serie.

Actiever

Gewenst, noodzakelijk is een grotere activiteit van de besturen van kiesverenigingen, Statencentrales en Kamercentrales, — niet alleen partij-organisatorisch en partij-propagandistisch, maar ook politiek-meningvormend.

Er zijn tegenwoordig — vroeger zal het ook wel zo geweest zijn — mensen, die iets willen zeggen en iets willen doen in de politiek. Laar ze naar de kiesverenigingen gaan! Er zijn zoveel kiesverenigingen waar men heel graag nieuwe mensen ziet komen en waar nieuwe mensen spoedig, zelfs onmiddellijk een bestuursfunctie aangeboden krijgen. Via die bestuursfunctie komt degene die iets wil (zeggen en doen) heel snel als vertegenwoordiger in de Statencentrale en Kamercentrale. Dan kan men vanaf dat niveau zijn invloed uitoefenen. (Het ligt hier of daar ook wel eens moeilijk. Het gaat niet overal snel. Dat is ook niet altijd goed.)

Nieuwe mensen bevorderen activiteit. Dat is niet alleen goed voor de ledenwerving, het winnen van abonnees en het zorgen voor een gezonde financiële positie van de kiesvereniging. Het is ook van belang voor de politieke meningsvorming.

Gespreksgroepen

Op dat gebied kan nog veel verbeterd worden. Alle kiesverenigingen (nu nog maar een-derde van het totaal aantal) zouden gespreksgroepen moeten instellen voor de onderwerpen, welke jaarlijks door het Centraal Comité aan de orde worden gesteld.

Daarnaast zouden de kiesverenigingen, de Statencentrales en de Kamercentrales gespreksgroepen moeten vormen met betrekking tot actuele plaatselijke, regionale en provinciale vraagstukken.

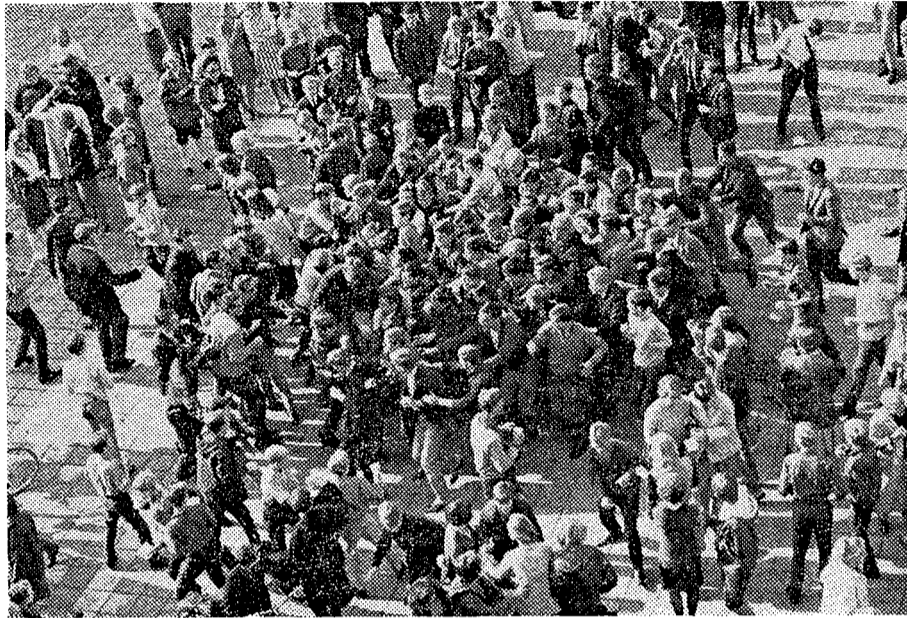
Wij denken bijvoorbeeld aan onderwerpen als recreatie, en gemeentelijke herindeling (tussen haakjes: verkiezingen in Groningen zijn o.i. gewenst).

Bij al die gespreksgroepen moet men betrekken alle leden. Deskundigen uit eigen kring de onderwerpen laten voorbereiden en inleiden. Belangstellenden moeten eveneens aan zulk gespreksgroepenwerk kunnen deelnemen. Ons politieke werk is openbaar. (Al onze bijeenkomsten moeten trouwens — ook feitelijk — meer echt openbaar zijn).

Bij het gespreksgroepenwerk moeten uiteraard ook de Statenleden en gemeenteraadsleden (Rijnmondraadsleden) worden betrokken. Met hen moet trouwens in het algemeen meer contact zijn.

Partij Convent

Op de vergaderingen van het Partij Convent zou minder tijd voor redevoeringen en meer tijd voor discussie moeten worden ingeruimd. Discussie ge-

Levend, levendig, rumoerig soms.

volgd voor besluitvorming. Eindelijk zal eens (betere) uitvoering moeten worden gegeven aan artikel 33 lid 7 van het partijstatuut:

„Het Partij Convent is bevoegd tot het aannemen van resoluties en het doen van uitspraken ook over de vraagstukken van politiek beleid, mits deze niet te kort doen aan de eigen verantwoordelijkheid van de Kamerfracties. Een resolutie of uitspraak moet schriftelijk worden ingediend”.

In een interne nota over de functionering van het Partij Convent is naast minder tijd voor redevoeringen van sprekers tevens gepleit voor een beperking van de spreektijd van iedere deelnemer aan de discussie tot twee minuten. Bij de C.H.U. heeft men op de laatste algemene vergadering gewerkt met drie minuten per discussiedeelner. Ook goed; laten wij soepel zijn. De K.V.P. kent naar wij menen een dergelijke regeling. Zo niet, dan is het toch logisch, dat de K.V.P. de A.R.P. en C.H.U. volgt in het kader van de „18”! Terzake: bij discussie moet voor elke discussant als regel drie minuten ruim voldoende zijn. Wij moeten in dit verband af van de toespraken.

Wanneer het politieke beleid op het Partij Convent aan de orde komt moeten wij iets beters krijgen dan het gebruikelijke vraag- en antwoordspel. Dat bevordert geen echte gedachtenwisseling. Een schriftelijk verslag van de Kamerfractie zou van te voren moeten worden toegezonden. Dan kunnen de leden zich van te voren voorbereiden. Een korte toelichting is ter vergadering voldoende als inleiding voor een vruchtbare toetsing der meningen.

Hearings

Hearings zijn geen doodgewone vergaderingen. Bij een hearing heeft een bestuur of een fractie — op gemeentelijk, provinciaal, landelijk niveau — contact met een aantal mensen, die nauw betrokken zijn bij een bepaald onderwerp en daarover een (deskundige) mening hebben, er althans iets over weten.

Tijdens hearings worden geen beslissingen genomen. Maar hoorders (en gehoorde) kunnen er in hun oordeel alleen maar beter van worden.

Hearings kunnen daarnaast een aanzet of een stimulans geven voor het werk van een (in te stellen of reeds bestaande) commissie, welke zich nader met dit onderwerp bezig houdt. Hearings kunnen ook publicatie van artikelen bevorderen (wat ons betreft met name respectievelijk in Nederlandse Gedachten en A.R. Staatskunde).

Teach-ins

Ook bij teach-ins gaat het om de besprekingen van een bepaald onderwerp. Hier worden echter niet alleen „deskundigen” verwacht, maar is iedereen, die over dit onderwerp iets wenst te zeggen welkom.

Bepaalde onderwerpen lenen zich beter voor een hearing, andere voor een teach-in. Men kan in sommige gevallen na een hearing over een bepaald onderwerp een teach-in over dezelfde zaak beleggen. Of omgekeerd. Een teach-in is als regel oppervlakziger. Maar men kan er het gevoel van velen leren kennen, of dat gevoel nu juist is of niet.

Men heeft er een ruimer contact met de kiezer dan tijdens een hearing, en ook dan tijdens een openbare vergadering (omdat die openbaarheid vaak feitelijk niet functioneert, hoewel men daar ook eens iets aan moet proberen te doen).

Op een teach-in kan iedereen zijn (on-, wel-)lust gevoels uiten. Anderzijds kan je soms mensen met een bepaalde materie en je eigen visie daarop confronteren, die je anders niet bereikt.

Wens-ins

De P.v.d.A. heeft naar wij menen op nieuwjaarsdag in Amsterdam een wens-in georganiseerd. Daar konden de aanwezigen over allerlei zaken vragen en opmerkingen kwijt.

Ook dit is een methode van contact, welke men best eens kan beproeven. Het kan natuurlijk wel eens een rommeltje worden, maar in de praktijk staat ook niet elke normale kiesverenigingsvergadering op een denderend hoog peil.

Love-ins

Dit lijkt ons meer een punt voor een aparte beschouwing. Het betreft een

onderwerp, dat je niet zo maar in een paar regels kunt afdoen.

Wij zouden ditmaal alleen willen opmerken, dat het voor politici wel eens aangenaam zou kunnen zijn aan deze methode van contact aandacht te schenken, gelet op zo vaak zo overvloedige en soms zo onbillijke kritiek op hen.

Spreekuren

Aan spreekuren moet men in Nederland — in de politiek — nog wennen. Op spreekuren is gelegenheid voor persoonlijk contact tussen kiezer en gekozen (volksvertegenwoordigers, maar ook bestuursleden) onder vier ogen.

Men moet elkaar eens kunnen spreken. Daarom op een bepaalde dag — ’s morgens, ’s middags of ’s avonds — een paar uurtjes daarvoor reserveren.

Als het in het begin niet lukt, dan toch doorzetten. Het moet wennen! Enige tijd geleden beleedde een Statencentrale een spreekuur voor een Kamerlid. Het Kamerlid was er. Er kwamen slechts twee personen. Dan kun je ophouden; dan kun je ook doorgaan.

Werkgroepen

Er zouden in allerlei partij-organen meer werkgroepen of commissies kunnen worden ingesteld, die zich met een bepaald onderwerp gaan bezighouden en daarvan rapport uitbrengen aan de betreffende partij-organen.

Het in de partij verscholen talent moet opgespoord en gebruikt worden. Bij denken aan grote talenten moet men ophouden de kleinere talenten te vergeten. Dat zijn ook talenten. Ieder moet naar zijn eigen aard en aanleg mee kunnen praten en doen, ook al bezit hij niet de grootste deskundigheid. Bovendien zijn de superfiguren toch al veel te druk bezet.

Wij moeten er vanaf, dat door het feit dat superfiguren het te druk hebben om in een werkgroep of commissie zitting te nemen, het instellen van een studiegroep dan maar domweg achterwege blijft.

En een studiegroep moet overigens gewoon begrijpen, dat als zij een rapport heeft ingediend, daarmee nog niet elk punt afgestudeerd is en nog niet elk punt rijp is voor directe realisering.

Afronding

Wij moeten nu afronden, anders wordt dit verhaal al te lang.

Er moet volgens sommigen meer invloed mogelijk zijn op de kandidaatstelling voor het Centraal Comité. Men zie art. 20 lid 3 van het partijstatuut. Er valt over dit punt overigens nog meer te zeggen.

Kiesverenigingen moeten voorstellen kunnen indienen. Akkoord. Men zie artikel 11, lid 4 en 5 van het partijstatuut. Allerlei dingen zijn denkbaar.

Allerlei dingen staan al in het partijstatuut.

Allerlei dingen worden niet toegepast. Juist.

Allerlei mensen zouden gewoon actie-ver kunnen zijn in de partij.

BETALING ABONNEMENTSGELD

Zoals wij reeds eerder hebben bericht, zijn ook wij evenals vele dagen weekbladen genoodzaakt als gevolg van prijsstijgingen en diverse kostenfactoren de abonnementsprijs te verhogen.

Met ingang van 1 januari 1968 is de abonnementsprijs gesteld op f 6,— per half jaar.

De prijs voor studentenabonnementen bedraagt f 3,— per half jaar.

Wij verzoeken de abonnees het bedrag van f 6,— over te schrijven op postgirorekening nr. 89.673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage. Bij voorbaat hiervoor dank.

De abonnees, die ons een giromachtigingskaart deden toekomen, vinden het desbetreffende bedrag nog in de loop van deze maand van hun girorekening afgeschreven.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6.- per jr. Losse verkoop f 0.30.

MODERNE GESCHIEDBRONNEN

IN elk handboek over de geschiedeniswetenschap wordt grote aandacht gewijd aan de bronnen der historie, haar waarde en betrouwbaarheid.

Een speciale waarde hebben brieven en dagboeken. De correspondentie van Groen van Prinsterer is een geschiedbron van de eerste rang en zij is gepubliceerd in de „grote serie” van 's Rijks Geschiedkundige Publicaties. Bijzonder belangrijk zijn daarbij het schriftelijk overleg tussen Groen en Kuyper, tussen Groen en Da Costa en ook tussen Groen en Koenen.

Het schriftelijk overleg . . . Het bestaat in onze tijd nauwelijks meer. De telefoon heeft er een einde aan gemaakt. Zelfs een kabinetsformatie komt grotendeels tot stand via de telefoon. Er staat nauwelijks iets „zwart op wit”. Alleen de archieven van de departementen en van andere officiële staatsorganen groeien elk jaar sneller a. n. Maar zij geven maar een onvolledig en zelfs eenzijdig beeld van wat er in werkelijkheid en naar de diepere bedoelingen gebeurt.

HET is daarom wel duidelijk, dat dagboeken en brieven een grote historische betekenis hebben. Dagboeken natuurlijk het meest, als de schrijver niet in zijn achterhoofd de gedachte heeft, dat het dagboek bedoeld is om later te worden gepubliceerd. Dan is het gevaar levensgroot, dat de mooiste

broodjes voor de ramen komen. Een „klassiek” voorbeeld van een onbevengend dagboek is dat van Samuël Pepys, eenmaal secretaris van de Britse admiraliteit. Hij leefde van 1633 tot 1703 en heeft een dagboek geschreven in geheimschrift. Eerst veel later is het ontcijferd. Het geeft de intiemste zaken en gedachten onbevengend weer en weerspiegelt de Engelse geschiedenis van na de Restauratie op heel bijzondere wijze.

MINDER betrouwbaar dan de dagboeken zijn de memoires. De term is algemeen gebruikelijk geworden onder invloed van Schiller. Hier hebben we te maken met een begin van geschiedschrijving. De auteur schrijft, vaak veel later, uit het geheugen, maar ook uit bewaarde brieven en andere papieren, zijn verhaal. Zijn verhaal. Dat moeten we niet uit het oog verliezen. Maar dat verhaal kan heel belangwekkend en verhelderend zijn, als hij uit eigen ervaring schrijft, wat er is gebeurd. We hadden nooit precies de geschiedenis van de totstandkoming van de Emser Depêche geweten, die leidde tot de Frans-Duitse oorlog, als Bismarck zijn verhaal niet had gedaan in zijn Gedanken und Erinnerungen.

Het is jammer, dat zo weinig Nederlanders met grote politieke ervaring hun memoires zijn gaan schrijven. In een ander verband hebben wij eens een voorbeeld genoemd: wijlen minister J. J. C. van Dijk heeft onze defensie zo goed mogelijk in stand proberen te houden in een moeilijke tijd. Hij heeft daarbij de allerkrachtigste steun gehad van

Koningin Wilhelmina. Hij kreeg de kans, nadat hij op verzoek van de heer Ruys de Beerenbrouck aan Nolens zijn plannen had ontvouwd, die na die uiteenzettingen verklaarde: u hebt mijn fiat. Het zou van grote historische waarde zijn, wanneer mannen met zulke ervaringen hun „gedenkschriften” zouden schrijven, ook met de bedoeling, dat ze later zouden worden gepubliceerd.

VAN heel bijzondere betekenis zijn dagboeken, bijgehouden tijdens de tweede wereldoorlog. Toen waren de meeste kranten gelijkgeschakeld en in officiële stukken werd de werkelijkheid verborgen. Het dagboek uit die tijd is een onmisbare bron voor de geschiedschrijving voor de periode der bezetting.

Daarom verheugen wij ons er bijzonder over, dat de thans afgetreden burgemeester van Hilversum, tijdens de bezetting burgemeester van de gemeente Wisch in de Gelderse Achterhoek, bereid werd gevonden, na ingewonnen advies van Prof. De Jong, om zijn dagboek uit te geven: Burgemeester in Bezettingstijd. Er is over en naar aanleiding van dit dagboek heel wat te zeggen. Maar ditmaal beperken wij ons tot deze algemene opmerking. Tot het uitspreken van onze dankbaarheid, dat het dagboek is verschenen. Er zal hopelijk later nog gelegenheid zijn, om op verschillende punten terug te komen. Dat is wel de moeite waard.

A.

* * * Geen stuurlied aan de wal

In de KVP schijnen nieuwe moeilijkheden te zijn ontstaan bij de voorbereiding van de bestuursverkiezing.

Wij hopen van harte, dat deze moeilijkheden in goed overleg tot een oplossing zullen komen.

Maar wij klimmen niet op een toren, om door trompetsignalen kenbaar te maken, langs welke weg dat moet.

Wij willen nog minder een bepaalde groep aanvuren tot het volgen van een harde lijn. Daar zorgen anderen wel voor, in het bijzonder zij, die zich over een breuk in de KVP zouden verheugen.

Wij onthouden ons in deze kwestie, waarbij het blijkbaar niet alleen om getalsverhoudingen, maar ook om personen gaat, van commentaar en gaan niet doen als de stuurlied aan de wal.

* * * Nog niet geslaagd

De Tweede Kamer heeft de begrotingshoofdstukken dit jaar via de openbare commissievergaderingen voor het eerst volledig verwerkt.

Deze methode is nog geen succes gebleken. Voor de Kamer niet omdat zij in elk geval een stuk minder dan voorheen aan haar trekken kwam voor wat de feitelijke informatie betreft. Bovendien is er praktisch geen sprake geweest van een debat op niveau over het beleid of over een aantal beleidspunten.

De openbare (gewone) begrotingszittingen van de Kamer hebben deze mankementen — op een heel enkele uitzondering na — niet opgevangen.

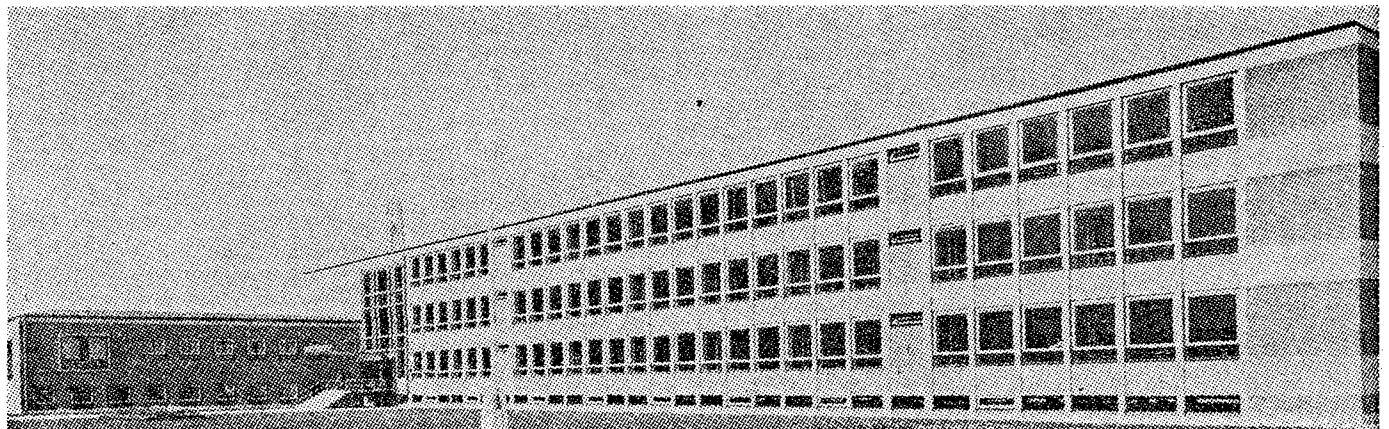
Voor de melevende burgers evenmin omdat de kranten, de radio en de TV eenvoudig niet in staat waren de beide begrotingen in twee op één dag vergaderende openbare commissies te verslaan.

Dit in tegenstelling tot de algemene en financiële beschouwingen. Dat debat wordt hoe langer hoe meer een belangrijke aangelegenheid — waarbij tevens sprake is van een reële invloed op het algemene beleid van een kabinet.

Zou de wijze waarop dit laatste debat wordt voorbereid — een debat, voorbereid door een aantal schriftelijk gestelde vragen en antwoorden — niet één van de oorzaken zijn waarom dit veel beter slaagt?

Zou voorts de sfeer en de omgeving waarin de openbare commissievergaderingen worden gehouden niet eveneens van invloed zijn?

Onze ervaring was dat de openbare commissievergaderingen in de „Handelingen Kamer” veel beter tot haar recht kwamen dan die in de vergaderzaal van de Kamer zelf.

ALTIJD TE VINDEN

Ook het christelijk voortgezet onderwijs in Nederland kan er van spreken, dat meer ruimte is geschonken. En het is zaak, om bij de invoering van de „mammoetwet” goed uit te kijken, dat we de positie van het christelijk onderwijs op geordende en wettige wijze de plaats geven, waar het recht op heeft. Daarbij gaat het om de School met de Bijbel.

En het is iedereen in Nederland duidelijk, wat daarmee wordt bedoeld.

De positie van het christelijk onderwijs kan worden verzwakt, wanneer er gepoogd wordt, de stichting of de bloei van een christelijke school te verhinderen door plannen te opperen, om te komen tot een compromisschool.

Ook al heeft men er een andere naam voor bedacht, omdat de naam compromisschool zo langzamerhand in al zijn armoede voor iedereen duidelijk is.

Er zijn in Nederland ouders, die het als een voorrecht en als een zegen beschouwen, dat zij hun kinderen kunnen sturen naar een school met de bijbel. Zulk een school komt overal op uit het volksinitiatief. Er zijn ook ouders, die principieel tegenstanders zijn van een school met de bijbel. Zij hebben zich hecht georganiseerd in een strijdorganisatie. Maar zij behoeven nauwelijks het initiatief te nemen tot stichting van scholen van de door hen begerde richting. Daar zorgt de overheid voor. Alle scholen, die de overheid sticht, dragen bij uitsluiting de naam openbare scholen en zijn van de richting die de organisatie Volksonderwijs, onder nadrukkelijke verwerping van de school met de bijbel, als juist en begerenswaardig aanvaardt en propageert. „Ongedeeld naar de openbare school.”*)

Het is ondenkbaar, een school te stichten, die een compromis tot grondslag

heeft, waarin het beginsel van de openbare school en dat van de school met de bijbel beide tot hun recht komen. In de praktijk wordt het altijd een neutrale school, met een paar „voorstanders” van de school met de bijbel in het bestuur. Daarom worden er voor die zgn. compromisschool tegenwoordig nieuwe namen bedacht. Maar de zaak blijft dezelfde.

En er is ook een nieuw motief bij, nl. het lokaal-patriottisme. Al is er vijf kilometer verder een bloeiende christelijke school voor voortgezet onderwijs, dan zijn er nog mensen, die menen, dat in hun stadje een aparte compromisschool moet komen, omdat hun stadje anders niet aan zijn trekken komt onder de mammoetwet. Terwijl overal schaalvergroting optreedt, streeft men dan een schaalverkleining na, waarbij het lokaal-patriottisme zegeviert en de

christelijke school het loodje moet leggen.

En het merkwaardige is, dat zulke acties altijd schijnen om te gaan buiten de besturen der bestaande christelijke scholen om. Het zijn initiatieven van losse personen, meestal „notabelen”, die in hun clubfauteuils de oude regententraditie proberen voort te zetten.

En het merkwaardige is, dat er in onze kring altijd mensen zijn te vinden, die zich voor zulke karretjes laten spannen.

*) De „Mammoetwet” draagt in elke provincie aan Gedeputeerde Staten op, elke drie jaar na te gaan, of er in de provincie wel voldoende openbaar onderwijs is. Blijkt dat niet het geval, dan moeten G.S. de nodige stappen ondernemen. Let er op: niet voldoende neutraal onderwijs, maar openbaar onderwijs.

* * * Motie Den Uyl

De P.v.d.A. had in oktober j.l. een motie ingediend om 500 miljoen gulden méér uit te trekken teneinde de werkgelegenheid te verbeteren. Een en ander te financieren met inflatoire middelen. Toen het kabinet een aantal extra maatregelen bekend maakte — ter impuls waarde van 300 miljoen gulden — werd het bedrag in de P.v.d.A.-motie genoemd, in december verlaagd tot 300 miljoen. In feite wenste zij dus 600 miljoen gulden extra. De A.R. fractie heeft naar het ons voorkomt, terecht niet voorgestemd. Zij was wel van mening dat de achterliggende gedachte van deze motie — men mag niet zonder meer genoeg nemen met een werkloosheids-cijfer van 90.000 — volkomen juist is. Maar er waren bezwaren tegen het min

of meer willekeurig genoemde bedrag. Ook de wijze van financiering (inflatoir) brengt duidelijke gevaren met zich mee juist voor de toekomstige werkgelegenheidspolitiek.

Bovendien waren er twee concrete toezeggingen van het kabinet. De eerste hield in dat als er een minder gunstige ontwikkeling bespeurd wordt, het kabinet niet zal aarzelen, direct, nieuwe en extra werkgelegenheidsprogramma's tot uitvoering te brengen.

De tweede belofte was dat met betrekking tot het noorden des lands er binnenkort een aantal concrete beleidsbeslissingen zullen worden genomen. Het tot nu toe gevoerde beleid geeft geen aanleiding te twijfelen aan de realisatie van deze toezeggingen.

MEEST WENSELIJKE STRUCTUUR VERZEKERINGEN TEGEN KOSTEN GENEESKUNDIGE VERZORGING

• Vervolg van pag.

voor, zo'n kreet. Ze is aan te heffen over bijna iedere particuliere verzekeringsactiviteit of het brand betreft, een verregende vakantie of verloren bagage. Anderzijds maken wij het mogelijk het risico over zo velen te spreiden dat het individu de premie kan opbrengen. Dit slechts terzijde. Ook voor deze categorie zien we een stijgende premielast. Uiteraard ook voor hen werken alle kostenstijgende factoren door. Bijna ondraaglijk zijn de lasten voor hen, die even boven de welstandsgrens zitten, die te maken hebben met extra risico's (de selectie) en premies gepresenteert krijgen waarin die extra risico's verdisconteerd zijn. Een derde probleem was en is het feit, dat er nog zo vele en verzekerbare risico's zijn. Hierbij valt te denken aan de medische verzorging van jongsaf van gehandicapten, aan de verzorging in verpleegtehuizen, inrichtingen voor geestelijk gestoorde enz. De A.W.Z. zal op dit terrein goed werk gaan doen en is dankzij haar open karakter geschikt haar verstrekkingspakket allengs uit te breiden. De geschetste moeilijkheden zijn vanzelfsprekend al herhaaldelijk gesignaleerd. Daar zij de neiging hebben in omvang toe te nemen, in tal en last te groeien wordt de oplossing ervan — een oplossing er voor is waarschijnlijk beter uitgedrukt — urgenter. Kostenbewaking is een veel gehanteerd begrip tegenwoordig. Terecht.

Iedere verspilling moet worden vermeden. Het maakt zelfs niet veel uit waaraan de verspilling te wijten is. Zelfs over het respect voor het historisch gegroeide moet men durven heenstappen. Met eisen van efficiency de onhoudbaarheid ervan duidelijk maken. Doelmatigheid moge dan het laatste woord niet spreken het moet zeker een gewichtige rol spelen.

Nationale gezondheidszorg

Het moge ons vrijstaan, eens een paar suggesties door te geven. Een studiecommissie van een der Ziekenfondsorganisaties doet dezer dagen een rapport in de openbaarheid komen getiteld „Ter overweging“. Dat ik deel uitmaakte van die commissie zij slechts terloops vermeld. Het rapport stelt, dat de ziekenhuisverplegingsbehandeling ongeveer de helft van de totale ziekenfondsuitgaven vergt. Ook de niet ziekenfondsverzekerden worden met de gevolgen van deze steeds stijgende ziekenhuiskosten geconfronteerd. De financiering van deze kosten vormt, naar de mening van de commissie een nationaal probleem. Dan is ook een nationale oplossing vereist in die zin, dat de kosten van de ziekenhuisverpleging een behandeling vanaf de eerste dag van de opname (en dus niet pas na 365 dagen) worden ondergebracht in de A.W.Z. Voor wat de overige, lichtere risico's betreft zou de huidige verplichte, vrijwillige en bejaardenverzekering kunnen worden gehandhaafd als wel een beperkte volksverzekering (beperkt in de zin van voor ieder tot een te bepalen welstandsgrens) tot stand kunnen worden gebracht. Als alternatieve mogelijkheid, van voldoende belang in de discussie te worden betrokken, noemt de commissie het tot stand brengen van één soort ziekenfondsverzekering zonder toelatingsgrens en met een uniforme premie. Werknemers met een loon tot de toelatingsgrens zouden verplicht kunnen worden toe te treden, alle anderen ongeacht hun loon of inkomen zouden zich aan moeten kunnen sluiten. De aanbeveling wordt voorts gedaan een objectieve studie te doen opzetten naar de mogelijkheden van een Nationale Gezondheidsdienst van de Nederlandse bevolking.

In zijn inaugurele rede geeft prof. Manoury er blijk van de aanbevolen studie al te zijn begonnen. Hij levert een pleidooi voor een nationale gezondheidsdienst naar Engels model. Hij

hecht er zeer groot gewicht aan medische hulp voor de patiënt kosteloos te doen plaatsvinden. De relatie consumptie en betaling bestaat dan niet langer. Argumenten tegen dit streven, al klinken ze vol overtuiging, kunnen hem niet overtuigen. Drie worden er gesuggereerd: a. Het bewuste betalen van een geleverde dienst doet de waarde van die dienst in de ogen van hem, die het financiële offer brengt stijgen; b. het kostenbesef slijt er door af en de gezondheidszorg in het algemeen zou aan populariteit inboeten; c. overbodige medische consumptie zou er door in de hand worden gewerkt. Het kan immers toch allemaal niet!

Als groot voordeel ziet hij, dat de nationale gezondheidsdienst alle vereiste medische hulp aan alle lagen der bevolking overeenkomstig de stand der medische wetenschap, ter beschikking stelt.

Kortgeleden verscheen er een boekwerk van de Wiardi-Beckman Stichting: Grondslagen van een programma voor gezondheidszorg. Ook in dit werk wordt gepleit voor een nationale gezondheidsdienst maar vooral passend in Nederlandse verhoudingen. Twee grondgedachten liggen aan dit rapport ten grondslag.

Ieder mens moet toegang hebben tot het geheel van voorzieningen welke door wetenschap en techniek zijn verwezenlijkt. Het recht op gezondheidszorg moet jegens iedere inwoner gelijkmatig worden erkend. Voor wat de organisatorische kant betreft (voor wat ons artikel betreft het meest interessante deel) pleit het rapport voor uitbreiding van de ziekenfondsverzekering tot het gehele volk. Het verstrekkingspakket van de A.W.Z. zou moeten worden uitgebreid tot de gehele ziekenhuisverpleging, dus ook het eerste jaar. Zolang de ziekenfondsverzekering niet wordt uitgebreid tot een volledige volksverzekering, verdient het aanbeveling de bestaande verplichte, vrijwillige en bejaardenverzekering samen te voegen tot een beperkte volksverzekering.

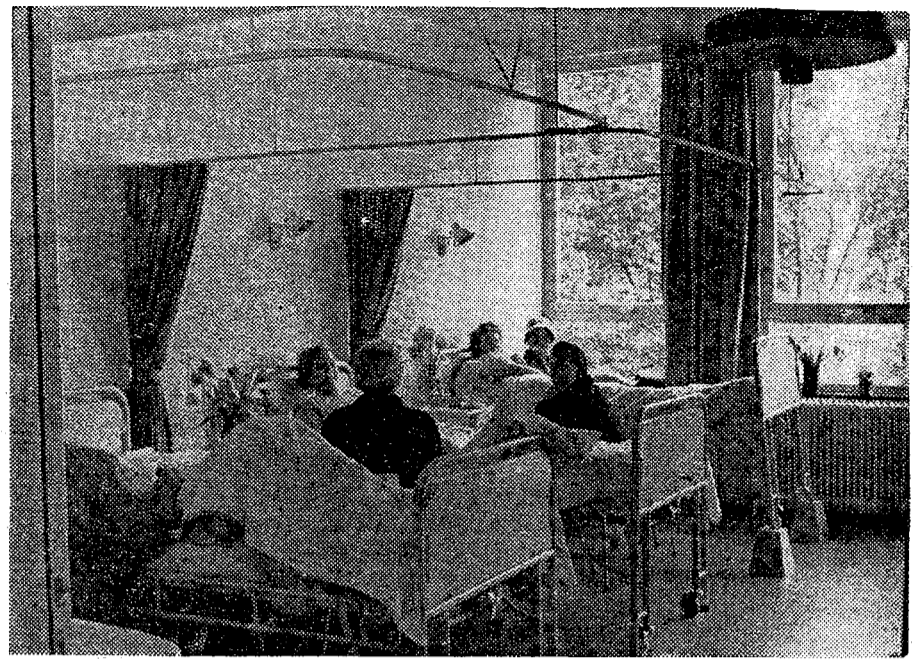
Sociaal aanvaardbare premies

We zijn het eens met een zeer groot deel van het commentaar, dat oud-minister Veldkamp onlangs gaf op dit drietal-suggesties. Vooral als hij schrijft:

„Waar het echter in de sociale verzekering om gaat, is of het risico tegen een uit sociaal oogpunt betaalbare premie verzekerd kan worden. En iedereen, die op dit terrein thuis is weet, dat de vrijwillig verzekerden en de bejaarde verzekerden in menig opzicht premies betalen die uit sociaal oogpunt de toets der vergelijking niet kunnen doorstaan met de premies der sociale verzekering, daargelaten dat zelfs die premies nog problemen oproepen.

Bij meer dan één gelegenheid heb ik in het verleden duidelijk gemaakt, dat de weg van de nationale gezondheidsdienst door ons in Nederland niet begaan hoeft te worden, mits aan twee voorwaarden wordt voldaan. In de eerste plaats dat de premies voor; iedereen (werknemers en niet-werknemers) sociaal aanvaardbaar zijn voor

Mr. Den Hartog

Dure ligdagen in het ziekenhuis

een pakket gezondheidszorg, dat adequaat is aan de behoeften. En in de tweede plaats, dat de kostenontwikkeling binnen redelijke grenzen wordt gehouden. Dat kan ook bij pluriformiteit van ons gezondheidsbestel al zullen grotere samenwerking en hier en daar nadere wettelijke voorschriften daarvoor ontbeerlijk zijn“.

Mijn grote bezwaar tegen een nationale gezondheidsdienst is, dat het aan het euvel der kostenstijgingen, zonder dat daar verbeteringen mee gepaard gaan niets doet. Misschien wordt het euvel er wel door vergroot. Tegen een verder gaande bestudering zouden we ons niet graag verzetten want diverse andere moeilijkheden worden er wel door opgelost. Het odium, dat ontegenzeggelijk op de ziekenfondsverzekering drukt, wordt weggenomen. Ieder streven om de ziekenfondsverzekering toegankelijk te maken ook voor beter bezoldigden doet dat ook. En met onze volle instemming!

Ook het bijna onoverkomelijke bezwaar, dat de vrijwillig verzekerden en de bejaarden tegen de niet op draagkracht afgestemde premie uiten, zou in een volksverzekering al dan niet beperkt verdwijnen. Allemaal redenen te over een diepgaande studie op te zetten.

Beter dan het besteden van zoveel tijd aan het onderzoeken van mogelijkheden tot het invoeren van een eigen

risico, dat niet zal besparen en de verzekerden, vooral zij, die met ziekte te kampen hebben, alleen maar het geld uit de zak zal kloppen.

Beperkte volksverzekering

Ons staat op korte termijn een oplossing voor ogen van een beperkte volksverzekering met een verplicht karakter voor een ieder met een inkomen beneden een vast te stellen grens en op vrijwillige basis tegen het maximale tarief, (het percentage dus corresponderend met de verplichte toelatingsgrens) toegankelijk voor ieder die dit wenst. We zijn er ons van bewust, dat de ziekenfondsen de concurrenten gaan worden van de particuliere ziekenkostenverzekering en dat eerstgenoemde dan zeer in het nadeel zijn doordat zij geen keuze-menu kunnen bieden. Het geheel lijkt ons heilzaam te kunnen zijn voor een verdere gezonde ontwikkeling op weg naar de beste manier om een verzekering op te zetten tegen de stijgende kosten van de medische verzorging in ons land.

Wij hebben met opzet de vraag buiten beschouwing gelaten of er niet alle reden voor was aan te dringen op een veel grotere overheidsbijdrage op het terrein van de gezondheidszorg. Het artikel zou te lang geworden zijn en daardoor teveel lezers hebben afgeschrikt.

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEN....

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

★ Op zaterdag 13 januari komt de provinciale vergadering van A.R. Kiesverenigingen in Groningen bijeen. De plaats van samenkomst is Het Tehuis, Lutkenieuwstraat 13 te Groningen.

Aanvang der vergadering te 14.15 uur. Mej. J. van Leeuwen, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zal spreken over „Christelijke partijformatie en partijvernieuwing“.

★ Op donderdag 18 januari houdt de Statencentrale Heerenveen haar jaarvergadering.

De plaats van samenkomst is het Voorhuis, Brouwerswal te Gorredijk. Aanvang der vergadering te 20.00 uur. Na behandeling der huishoudelijke stukken zal er een discussie plaatsvinden over diverse provinciale vraagstukken door de Statenleden D. Hellinga te Nij Beets en R. R. Kok te Drachten.

H. Struik en Zn. N.V. Fabriek dekkleden, tenten

Imp. Groothandel scheeps- en aannemersbenodigheden elektrische en autogene las- en snijbenodigheden.

DEVENTER
Diepenveensweg 8
Telefoon 05700 - 13970

- BRILLEN
- HOORTOESTELLEN
- CONTACTLENZEN

EIKENDAL
onbetwist DE specialist
BERGSTRAAT 12, WAGENINGEN
TEL. 08370 - 2038.

WOUDA ZAGEN
ORANJEWOUD
Vraagt nieuwe prijscourant
Tel. 05130-2141

Verkouden? Griep?

Dat is vervelend. Maar gelukkig is er NISYLEN, het middel ter bestrijding van verkoudheid en griep.

NISYLEN

een plantaardig preparaat van dr. Willmar Schwabe N.V. Zaandam. Uw apotheker of drogist heeft het.

GEMEENTE ALS SCHAKEL IN DEMOCRATIE

DE afgelopen maanden hebben we in een aantal artikelen aandacht geschonken aan het gemeentelijk bestuur. Daarbij kwam voortdurend het probleem van de verhoudingen tussen bestuur en bestuurden naar voren.

Dit is terecht een veel besproken kwestie. Het is in een democratisch bestel ontoelaatbaar, dat burgerij en bestuur van elkaar vervreemden.

Maar is de situatie werkelijk zo somber, zoals velen suggereren? Kan er inderdaad gesproken worden over een te grote afstand tussen bestuurde en bestuur?

Het antwoord hierop is natuurlijk sterk afhankelijk van de eisen die men stelt. Bovendien is het wenselijk een onderscheid aan te brengen tussen de bestuurlijke niveaus. Het kan een groot verschil betekenen, als men doelt op de relatie tussen de burger en het nationaal, het provinciaal of het plaatselijk bestuur.

Het gaat niet aan, de drie bestuurslagen hier over één kam te scheren. In het onderstaande willen wij dat met een paar onderzoek-gegevens illustreren.

De betreffende cijfers zijn ontleend aan een bestuurs-sociologisch onderzoek, dat de Fryske Akademy te Leeuwarden verrichtte in de uitgestrekte plattelandsgemeente Achtkarspelen (ruim 20.000 inwoners). Het eindverslag wordt binnenkort gepubliceerd.

Burgerschap

Het is ogenschijnlijk wat vreemd gesteld met de belangstelling van de burger voor het gemeentelijk bestuurlijk gebeuren.

In normale situaties is die belangstelling misschien wel gering te noemen. Men denke in dit verband maar aan de bezetting van de publieke tribune bij raadsvergaderingen.

Soms komt hierin echter een merkbare verandering. Bijvoorbeeld als er ergens in de gemeente een zwembad geprojecteerd moet worden of als de opheffing van de gemeente aanhangig gemaakt is.

Hieruit kan men afleiden, dat men wat verder moet kijken dan de „normale” situatie. Als het er immers op „aankomt”, geeft de burger vaak wel blijk van belangstelling voor de bestuurlijke gang van zaken.

Dan kan er duidelijk een verbondenheid met de eigen gemeente geconstateerd worden. Het is wel verklaarbaar, dat die gehechtheid aan de gemeente lang niet altijd tot uiting komt in een actief meeleven met het gemeentelijk bestuur.

Er zijn zoveel instituten en verenigingen, die een beroep doen op de burger, dat de plaatselijke democratie slechts één van de vele aspecten van de nationale gemeenschap is. „Een burger met democratische gezindheid moet kiezen hoe hij zijn beperkte tijd verdeelt over een aantal rollen” (prof. dr. H. A. Brasz in deel twee van de bundel „Problemen der democratie”, Oost-West Instituut, Den Haag).

Bij de beoordeling van het probleem van de verhouding tussen bestuur en bestuurden zal men hier rekening mee moeten houden. Als men alleen let op de belangstelling van de burger voor het gemeentelijk bestuur tijdens „normale” situaties, krijgt men wellicht een te somber gekleurd beeld. In het vervolg zullen wij de waarneembare belangstelling van de burger voor het bestuur burgerschap noemen.

Redelijke belangstelling

Natuurlijk is deze belangstelling, dit burgerschap, niet in al zijn facetten te meten. Wij moeten ons beperken tot een paar concrete uitingen. Wat de gemeente betreft, behoort daartoe in elk geval het al dan niet lezen van het raadsverslag in de plaatselijke pers. Dit is eigenlijk de basis, waarop het gemeentelijk burgerschap rust. De intensiteit waarmee men de plaatselijke gebeurtenissen volgt blijkt verder uit het

Als in de gemeente een zwembad moet komen.

feit of men ongeveer weet hoe de politieke samenstelling van de raad is en het aantal namen van raadsleden dat men kent.

Ook het tijdens visites spreken over de gang van zaken bij de gemeente en de voorkeur voor een bepaald raadslid kunnen een aanwijzing vormen, hoe het gesteld is met het gemeentelijk burgerschap.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de resultaten van het Achtkarspelen-onderzoek. De cijfers zijn gebaseerd op 520 gesprekken met burgers boven de 20 jaar.

1. Tijdens visites spreken over de gang van zaken bij de gemeente:

vaak	6%
soms	32%
nooit	62%
2. Lezen van het raadsverslag:

(vrijwel) altijd	41%
soms	32%
nooit	27%
3. Weten welke partij het grootste aantal zetels heeft in de raad .....

4. De gemiddelde kennis van het aantal namen van raadsleden 2,48

5. Sterke voorkeur voor een bepaald raadslid 15%

De meeste burgers in Achtkarspelen lezen dus tenminste af en toe het meestal uitvoerige raadsverslag in de plaatselijke pers; de meerderheid heeft enige notie van de politieke samenstelling van de raad, terwijl men ook een paar namen van raadsleden kent.

Kan en mag men meer verwachten van een gemeente-burger?

Onze persoonlijke mening is, dat deze belangstelling voor het plaatselijk bestuur niet tegenvalt. Vooral niet, als men bedenkt dat er de laatste tijd in Achtkarspelen geen kwesties aan de orde waren die sterk de belangstelling trokken, waardoor de resultaten een onwerkelijk positief beeld hadden kunnen opleveren.

Voorkeur

Bedoeld onderzoek was er vooral op gericht enig inzicht te krijgen in de verhoudingen tussen burger en gemeen-

telijk bestuur. Daarnaast is echter ook enige aandacht geschonken aan het provinciaal en het nationaal burgerschap. Er is bijvoorbeeld ook geïnformeerd naar de namen kennis van leden van Gedeputeerde Staten, van Tweede Kamerleden en van ministers.

Zonder uitzondering blijkt, dat personen met een relatief grote kennis van namen van raadsleden ook een relatief grote kennis van namen van Gedeputeerden, Tweede Kamerleden en ministers hebben.

Hieruit zou men kunnen afleiden, dat er een relatie bestaat tussen enerzijds gemeentelijk burgerschap en anderzijds provinciaal en nationaal burgerschap. Hierbij moet echter wel aangetekend worden, dat verreweg de meeste burgers de voorkeur geven aan het raadsverslag boven het verslag van een vergadering van Provinciale Staten of Tweede Kamer.

Niet minder dan 60% prefereerde het raadsverslag terwijl 10% en 3% respectievelijk aan het Kamerverslag en het Statenverslag de voorkeur gaven. De resterende 27% had geen mening.

Conclusie

Het onderzoek in Achtkarspelen kan natuurlijk niet als maatgevend voor geheel Nederland worden beschouwd. Het is aan de andere kant ook geen onbelangrijk gegeven, dat blijkt dat in een dergelijke grote plattelandsgemeente de belangstelling van de burger zich vooral richt op het plaatselijk bestuur. Vooral in sterk verstedelijkte gebieden ligt dit echter misschien wat anders.

Toch dringt zich de gedachte op, dat de gemeente een belangrijke schakel is in ons democratisch bestel.

Nader onderzoek zal deze veronderstelling verder moeten toetsen.

Met het oog op de bestuurlijke indeling van ons land lijkt dit een zaak die de moeite waard is.

Wanneer wij willen filosoferen op een niet te dure manier, dan zeggen we b.v.: als twee hetzelfde zeggen, is het nog niet hetzelfde. We kunnen ook zeggen: als twee hetzelfde doen, is het nog niet hetzelfde. Wij hebben een kabinet-Cals gehad en we lopen weinig kans, het te vergeten. We worden er immers geregeld in politieke verklaringen aan herinnerd.

Het kabinet-Cals. Ja juist, toen werd onze schatkist beheerd door ir. Vondeling en Verkeer en Waterstaat waren toevertrouwd aan nu wijlen minister Suurhoff. Allebei socialisten van groot formaat. Nu geschiedde het in de dagen van het bekende kabinet-Cals, dat de ministers van Financiën en van Waterstaat het er over eens waren, dat de gebruikers van de veren over de Westerschelde maar eens wat meer moesten betalen. Sedert 1958 waren de tarieven gelijk gebleven, de kosten waren voortdurend gestegen, zodat het aandeel van het Rijk, ook in procenten uitgedrukt, van jaar tot jaar steeg. In een brief aan Gedeputeerde Staten heeft de toenmalige minister van Verkeer en Waterstaat gemeld, dat z.i. de tarieven dienden te worden verhoogd. Als eerste maatregel werd toen door de heren Suurhoff en Vondeling gedacht aan een verhoging van 30%, zo spoedig mogelijk in te voeren in 1967. Een tweede verhoging zou dan moeten plaats vinden in het voorjaar van 1968. Die twee verhogingen samen zouden 75% moeten bedragen.

Minister Bakker, die de zaak via minister De Quay van minister Suurhoff uit het kabinet-Cals heeft overgekregen, heeft er van gemaakt een eerste verhoging van 30% in maart 1968, dus op het tijdstip, dat de heren uit het kabinet-Cals al een tweede verhoging wil-

ALS TWEE HETZELFDE DOEN

den doen ingaan. Tegen deze eerste verhoging in maart 1968 hebben de socialisten in de Tweede Kamer zich met kracht verzet. Minister Bakker heeft hun uitgelegd, dat het Rijk in 1959 reeds 59% van de kosten van de veren betaalde en de gebruikers 41% en dat dit nu zonder de voorgestelde verhoging zou worden resp. 71.5% en 28.5%.

De socialisten namen het minister Bakker hoogst kwalijk, dat hij de geschiedenis ophaalde en vertelde, wat de voornemens waren geweest van de heren Suurhoff en Vondeling. Uit het kabinet-Cals. Zij wonden zich zo op, dat zij de minister nauwelijks de gelegenheid gaven, uit te praten. Wat de heren Vondeling en Suurhoff van plan waren, was niet relevant. De heer Den Uyl, die ook in het kabinet-Cals had gezeten, zei het op de toon van 'n schoolmeester, die een les geeft. Deze minister was verantwoordelijk, want hij stelde het nú voor. Maar dat had minister Bakker allang zelf gezegd. Dat was helemaal niet in discussie. Maar van de socialisten mocht het niet, dat aan de voornemens van de heren Vondeling en Suurhoff

werd herinnerd. Uit het kabinet-Cals. De motie van de socialisten en hun helpers — het was weer een motie — werd met 69 tegen 51 stemmen verworpen. De A.R. fractie — met uitzondering van de heer Van Bennekom — stemde tegen.

De heer Aantjes wees er op, dat het bedrijfsleven ook na de verhoging reëel gezien minder betaalt dan in 1958, want één gulden van 1958 is in feite meer dan f 1.30 van nu.

Maar wil men de stemming in de Tweede Kamer niet te veel bederven, dan moet er niet te vaak worden herinnerd aan het beleid van het kabinet-Cals.

Voorts is het voor de Zeeuwen aardig om te weten, dat het Rijk ook een veerdienst onderhoudt van Holwerd naar Ameland, hemelsbreed niet zo veel verder als van de Perkpolder naar de overzijde. Met een Sima 1300 kost het heen tien gulden en terug ook tien gulden en een daalder voor elke passagier, met de bepaling er bij, dat schade tijdens het vervoer aan de auto toegebracht, nooit verhaalbaar is, ook al is het bewezen, dat de schade te wijten is aan schuld of nalatigheid van het vervoerspersoneel. Aldus de regeling voor deze Rijksveerdienst.

**„MIEDEMA” landbouwwagens
„MIETRA” transporteurs enz.**

Vraagt vrijblijvend telefonisch, schriftelijk of persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek aan ons bedrijf.

L. S. MIEDEMA

LANDBOUWWERKTUIGEN N.V.
WINSUM - FRIESLAND
TELEFOON 05173 - 241

MOGELIJKHEDEN VAN DE LAUWERSZEE

NA de watersnood in 1953 is men met name in het rampgebied begonnen met maatregelen te nemen, die een herhaling van de catastrofe moesten voorkomen. Uit de twee mogelijkheden, dijkversterking van de eilanden en afdamming van de zeegaten, heeft men in het zuiden voor de laatste gekozen, uitgezonderd dan de Westerschelde. Bij het voordeel van de besparing van de kosten van vele kilometers dijk komt de winst van verbindingsmogelijkheden over de dammen en niet te vergeten de vorming van zoetwaterbassins.

Het noorden van het land is in 1953 niet getroffen door het water. Wel is men tot de conclusie gekomen, dat op de bestaande dijken niet in alle omstandigheden gerekend kan worden, vandaar dat dijkversterking en afdamming ook hier ter sprake zijn gekomen. Dit gesprek is zowel in Groningen als in Friesland aan de gang. In plaats van dijkversterking wordt in Friesland gesproken over een dam naar Ameland, terwijl in Groningen uitvoerige discussies zijn gevoerd over een nieuwe dijk 3 kilometer ten noorden van de bestaande.

Beide provincies hopen recreatiemogelijkheden te kunnen scheppen door een gedeelte van het wad in te polderen. Tussen beide provincies en tussen zoëven genoemde discussiepunten ligt de Lauwerszee. Hier is gekozen voor afsluiting van het zeegat, een restant van een binnenzee, die vroeger diep het land binnendrong. In de eerste plaats is de afsluiting gericht op een betere beveiliging tegen het water, maar een belangrijke overweging was ook de verbetering van de waterbeheersing. Wanneer de afsluiting voltooid is, komt bovendien een gebied van ruim 9000 ha. beschikbaar. Het betreft hier een onderdeel van de wadden, een strook van zandplaten tussen de eilanden en het vaste land, doorsneden door geulen. Bij hoog water komen de zandplaten onder water, bij laag water liggen ze droog. In de Lauwerszee vinden we deze platen in de oostelijke helft en langs de zuidkant. Wanneer nu de afsluiting een feit is en door de sluizen een waterpeil van -80 tot -90 N.A.P. wordt aangehouden, vallen de zandplaten droog. Dit betekent dat in het ingedijkte gebied 7000 ha nieuw land beschikbaar komt en een meer van 2000 ha.

Bestemming

Na 1950, toen een indijking steeds meer realiteit ging worden, kwamen de plannen voor de inrichting op tafel. Aanvankelijk werd er slechts gesproken over landwinst ten behoeve van het agrarische bedrijfsleven. Ten aanzien van de zavel- en kleigronden ook vrij begrijpelijk. Later kwam de gedachte naar voren slechts de hoogwaardige gronden in cultuurtoestand te brengen en de rest van het gebied aan de natuur over te laten. De natuurbescherming was hiervan uiteraard een warm voorstander. Het Waddengebied immers is een zeer interessant natuurgebied van internationale vermaardheid. Bij hoog water lopen de zandplaten onder. Door het water wordt veel voedsel o.a. plankton meegevoerd dat, wanneer de snelle stroom afneemt, zinkt en terecht komt op de ondiepe zandplaten. En waar voedsel is ontstaat een levende gemeenschap. Beroemd is de Waddenzee dan ook om zijn rijke fauna, waar met name genoemd moeten worden de grote vogelkoloniën van scholeksters, kanoeten, eidereenden, de zeldzame brandganzen en vele andere soorten. Het Lauwerszeegebied zal na de afsluiting voor deze vogels geen aantrekkingskracht meer hebben, maar als natuurgebied met nieuwe mogelijkheden zeer interessant kunnen worden. Van de kant van de provincie en de gemeenten werd een recreatieplan ontworpen, waarin naast enkele natuurgebieden

een groot deel van de nieuwe polder voor recreatie was bestemd. Tenslotte eiste het Ministerie van Defensie de Lauwerszee op als oefenterrein. Nu alle gegadigden, landbouw, natuurbescherming, recreatie en defensie, hun kaarten in letterlijke en figuurlijke zin op tafel hadden gelegd, moest het gesprek beginnen. Dit is tenslotte uitgelopen op een voorlopig streekplan, ontworpen door de beide provincies, waarin met diverse belangen is rekening gehouden. Dit plan is door de regering goedgekeurd en in de Tweede Nota over de Ruimtelijke Ordening gepubliceerd.

Het plan gaat uit van een zoetwatermeer van ruim 2000 ha. De waterstand van dit meer zal zekere schommelingen vertonen, daar alleen tijdens laag water kan worden geloosd. De hogere gronden in het oosten en zuiden zullen droogvallen en tegen mogelijke hoge waterstanden worden beveiligd door een kade. Een gedeelte van de hogere gronden echter zal buiten de kade blijven liggen en tengevolge van de wisselende waterstanden, vooral in de winter, afwisselend droog of nat zijn. Juist deze gebieden komen in aanmerking voor een functie als natuurreservaat.

Visserij

Welke mogelijkheden zal een dergelijk gebied nu kunnen bieden? Evenals vroeger is het nu nog vaar- en visgebied voor de garnalenvissers uit Zoutkamp en Oostmahorn. Daar aan de nieuwe afsluitdijk een grote haven wordt ingericht, zullen deze beroepsvissers uit de Lauwerszee verdwijnen. Naast de voordelen van een moderne grote haven met de nodige accommodatie blijven voor de vissers toch schaduwkanten aan de afsluiting kleven. De reactie van de garnaal, die zijn broedplaatsen in de Lauwerszee verliest en door de verschuiving van de zoetwatergrens naar het noorden van de Waddenzee wordt gedrongen, is niet bekend. Ook de afstand tussen haven en woonplaats, voor de Zoutkamper vissers meer dan 12 km, is bijzonder lastig.

Dat de haven ten opzichte van de visgronden ten noorden van Nederland bijzonder gunstig ligt en door zijn grootte en moderne inrichting voor veel andere vissers aantrekkelijk wordt, mag echter niet vergeten worden.

Wel zal het nieuwe meer voor de sportvisserij goede kansen bieden. Hetzelfde gebeurt reeds in het IJsselmeer waar de belangen van beroeps- en sportvissers botsen. De sportvisserij heeft echter de laatste jaren steeds meer steun gekregen en zal ook hier voorzover mogelijk een kans moeten krijgen.

Landbouw

Al is vergeleken bij enige jaren terug de roep om nieuwe agrarische gronden praktisch niet meer hoorbaar, althans niet meer overtuigend, toch zal nog ongeveer 1500 ha bestemd worden voor landbouw en veeteelt.

Het gaat hier hoofdzakelijk om de gronden langs de kusten van het oude land. Naarmate men de kust nadert neemt het aantal kleideeltjes in de bodem toe. Het sterkst is dit in het zuiden, waar dan ook de meeste zavel- en kleigronden voorkomen. Langs de oostelijke kust is de kleistrook veel smaller. De eigenaren van boerderijen grenzende aan de kust hebben, door de jarenlange landaanwinningswerken, die zij in de Lauwerszee in aansluiting op hun bedrijven hebben uitgevoerd, zekere rechten op deze gronden verworven. De inpoldering betekent voor hen dan ook bedrijfsvergroting.

Behalve langs de kusten, waar de hoogwaardige landbouwgronden liggen, zullen midden op de noordoostelijke zandplaten ook bedrijven gesticht worden. Het gaat hier niet om particuliere bedrijven, maar om staatsboerderijen, die zullen gaan experimenteren met en op de zandplaten van dit gedeelte van het waddengebied. Dit is van belang voor het onderzoek, dat wordt

door mr. D. J. Krajenbrink

ingesteld naar aanleiding van de min of meer grote plannen, het hele waddengebied in te polderen. Verwacht mag daarom ook worden dat dit agrarische gebruik van tijdelijke duur zal zijn.

Van de oorspronkelijke opzet de nieuw gewonnen grond in zijn geheel te gebruiken voor landbouwdoeleinden is niet veel meer overgebleven. Gezien de huidige situatie op landbouwgebied zou, het van weinig werkelijkheidszin getuigen hiervoor nog te pleiten, hetgeen dan ook door het agrarische bedrijfsleven wordt nage-

Natuurgebieden

Wel is en wordt de trom geroerd voor de belangen van de natuurbescherming. Er is reeds gewezen op het belang van het Waddengebied als natuurreservaat. De mensen van de natuurbescherming verzetten zich hevig tegen elke aanslag op het Waddengebied. Op het ogenblik wordt heftig geopponeerd tegen de plannen van het Friese provinciale bestuur eerst één dam naar Ameland te leggen en later mogelijk een tweede. Eveneens is men gekant tegen een minder ingrijpend voorstel, dat uit bepaalde Groninger kringen naar voren komt, namelijk een nieuwe dijk op een afstand van 3 km. van de oude, langs de gehele Groningse kust. Uiteraard kan een plan om de hele Waddenzee in te polderen helemaal geen genade vinden in hun ogen. Dit betekent niet, dat zij de enigen zijn, die bezwaar maken tegen genoemde inpolderingsplannen. Zoals ook uit uitlatingen van de minister is gebleken, is dit een materie die nog wel enige jaren studie zal vergen, voordat een juiste afweging van de belangen van visserij, natuurbescherming en recreatie mogelijk is.

Het pleit om de Lauwerszee als Waddengebied te handhaven is beslecht. Ook de gedachte vrijwel de gehele ingedijkte Lauwerszee tot natuurgebied te bestemmen heeft niet voldoende weerklank gevonden. Toch behoeven de natuurbeschermers niet met lege handen te staan. Na afsluiting is dit ingepolderde stuk Wad, welke bestemming het ook krijgt, interessant. Bovendien zullen grote gebieden, in het bijzonder die welke afwisselend droog liggen en onder water staan, een functie kunnen krijgen als natuurreservaat of broedgebied voor bijvoorbeeld lepelaars, aalscholvers en blauwe reigers.

Hier komt een prachtig arbeidsterrein voor de amateur en de wetenschapsman, een winstpunt van de afsluiting, dat niet uit het oog mag worden verloren. Welke ontwikkelingen zich hier zullen voordoen is een zaak van deskundigen. Voor de leken zal dit gebied een soort „Biesbos-achtig” karakter krijgen. Overigens is het duidelijk, dat steeds met grote voorzichtigheid opgetreden moet worden, wanneer de in ons land schaars aanwezige natuurgebieden in het geding zijn.

Militaire oefenterreinen

Door een kade zullen ongeveer 5000 ha. van de Lauwerszee tegen hoge waterstanden in het gebied, dus binnendijks, worden beschermd. De natuurbescherming en de landbouw hebben reeds het hun toegevoerde gebied gekregen. Van de gegadigden resteren nu nog defensie en recreatie. Staatsbosbeheer is bezig voor dit gebied een landschapsplan te maken. Het is moeilijk zich nu reeds voor te stellen hoe het land er uit zal zien, als over een jaar of tien de begroeiing op gang is. Enkele grote wegen voor de verbinding met het oude land, ontsluitingswegen en bospaadjes voor lokaal gebruik zullen het gebied doorsnijden. Honderden hectaren bos, afgewisseld met zandvlakten, stuifduinen en andere woeste gronden, zullen het landschap bepalen. De grillige vorm van de oever van het meer en de diep in het land lopende geulen zullen zowel vanaf het land als vanaf het water een bijzondere bekoring hebben.

Het is duidelijk dat een dergelijk gebied

veel aantrekkelijke verblijfsmogelijkheden te bieden heeft. Het Ministerie van Defensie is deze mening ook toegedaan. In ons land bestaat volgens deskundigen dringend behoefte aan oefenterreinen, waar op compagniesniveau kan worden geoefend.

Nu naast de cavalerie de infanterie en wellicht ook de artillerie volledig gemonitoriseerd of gemechaniseerd worden, moeten meer uitgestrekte terreinen beschikbaar komen, waar de beweeglijkheid van het moderne apparaat beproefd kan worden. Zolang een leger noodzakelijk blijft, zal men het ergens de nodige ruimte moeten geven. Die ruimte is in naburige landen overvloediger aanwezig dan in ons land. Voor het gebruik jaarvan moeten dermate grote sommen op tafel worden gelegd, dat het zelfs voor het wat geld uitgeven betreft onverschrokken Ministerie van Defensie te bar wordt.

Of bij deze militaire invasie in de Lauwerszee een juiste afweging van belangen heeft plaats gehad, kan ik niet beoordelen. Wel ben ik van mening, dat het tempo van de werkzaamheden bij de inpoldering door deze bestemming niet ongunstig wordt beïnvloed, integendeel.

In het midden van de oostelijke polder komen de terreinen voor de gemechaniseerde onderdelen, terwijl in het noordoosten van dit gebied schietterreinen zijn geprojecteerd voor zware infanteriewapens.

In de polder langs de zuidkant is eveneens een oefenterrein met schietbanen ontworpen.

Overigens betekent het militaire gebruik van de aan Defensie toegewezen gronden niet dat een ander gebruik is uitgesloten. In het bijzonder die oefenterreinen waar geen schietoefeningen gehouden worden, zullen met zekere beperkingen voor het publiek toegankelijk kunnen blijven.

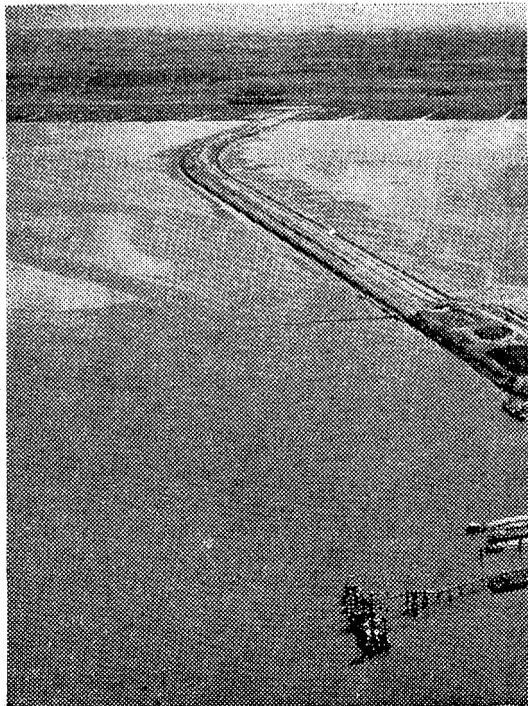
Naast de schaduwkanten van de aanwezigheid van militairen in de Lauwerszee mag niet vergeten worden, dat het verblijf van legeronderdelen in een bepaalde streek voor de werkgelegenheid van belang kan zijn. Het onderhoud van mensen, kampeementen en terreinen zal allicht mede een stimulans kunnen zijn voor een gezonde ontwikkeling in een streek, waar betrekkelijk weinig industrie voorkomt en waar het agrarische bedrijfsleven steeds minder werknemers vraagt.

Recreatiemogelijkheden

Het platteland en in het bijzonder de fraaie streken hebben nu reeds waarde als recreatiegebied, alleen al door de omstandigheid dat er geen of weinig bebouwing voorkomt. Dit geldt uiteraard voor de hele Lauwerszee.

Na aftrek van de agrarische, de militaire en de natuurgebieden blijven er toch nog grote gebieden over, die een meer directe recreatieve functie kunnen krijgen. Gelet op de betrekkelijk geringe bevolkingsdichtheid van het noorden zou men zich terecht kunnen afvragen of het van belang is veel geld te besteden aan recreatieve voorzieningen in dit gedeelte van Nederland. Weliswaar heeft de provincie Groningen weinig recreatief belangwekkende steunpunten, maar het merengebied van Friesland, de toeristische mogelijkheden in Drenthe en niet te vergeten de Waddeneilanden geven de rondspreurende recreant een redelijke keuze-mogelijkheid uit recreatieve voorzieningen van formaat, althans wanneer slechts voorzien hoeft te worden in de regionale vraag op dit ogenblik.

De bouw van het dijkvak aan de Groninger ku

Daar echter nu uit andere delen van het land en vanuit Duitsland steeds meer belangstelling blijkt te komen voor deze streken, moet bovengenoemde vraag in positieve zin beantwoord worden.

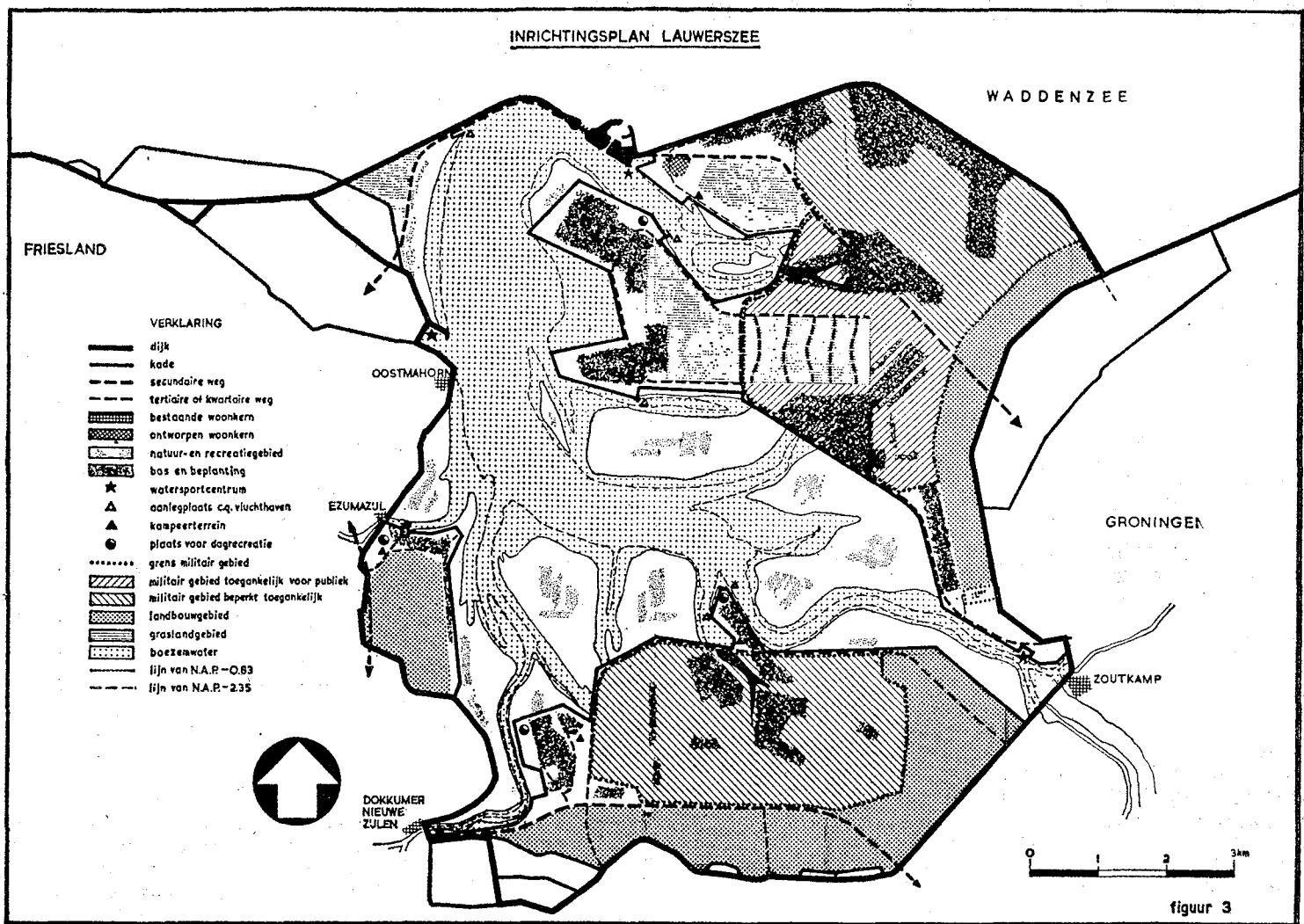
Geld besteden ten behoeve van recreatie is in deze tijd zeker geen verspilling. Immers wij staan wat het vraagstuk van de vrijetijdsbesteding betreft, nog maar aan het begin van een nieuwe periode. We spreken nog over recreatie, een uitdrukking die duidt op noodzakelijk herstel van krachten, geestelijk en lichamelijk, opdat de mens weer gesterkt zijn dagelijks werk kan verrichten. Voor velen gaat dit nog op. Duidelijk is echter, dat hoe meer vrije tijd beschikbaar komt, des te minder recreatie in de letterlijke zin van het woord nodig zal zijn.

Het herscheppen van krachten zal voor een groot deel van de werkende bevolking overbodig zijn louter en alleen omdat men nog krachten over heeft. Deze, veelal lichamelijke energie, zal ergens en op bepaalde wijze besteed worden. Daarom faalt een beleid, zowel economisch als sociaal, wanneer slechts werkgelegenheid wordt geschapen, terwijl het woonklimaat slecht is en de plaatselijke en regionale recreatiemogelijkheden ontbreken.

Wanneer dan voor de ontwikkeling van het noorden, als onderdeel van het ruimtelijk beleid in Nederland, een grote bevolkingstoename voorwaarde is, zal er niet alleen werkgelegenheid aanwezig moeten zijn. De mogelijkheden tot vrijetijdsbesteding zijn voor een gezond woon- en werkklimaat nu, maar in nog veel sterkere mate in de komende decennia volstrekt onmisbaar.

Dit is voor ons land naast de zware taken ten aanzien van de werkgelegenheid, het verkeer, de luchtverontreiniging e.d. een zware post. Toch zit men niet stil. Een betere ontsluiting van de kust, ontwikkeling van nieuwe recreatiesteunpunten in het Deltagebied, Zuid en Oost-Flevoland en diverse plannen ter verbetering en vergroting van bestaande objecten zijn daar het bewijs van. Ook de Lauwerszee hoort hierbij. Uit deze voorbeelden blijkt, dat het in het bijzonder de provinciale besturen zijn, die hier een belangrijke rol kunnen en moeten spelen. Zij hebben bij uitstek, behoren dit althans te hebben, dat regionale overzicht, dat vereist is voor de juiste plaatsbepaling en de omvang van recreatieprojecten in een bepaalde streek. Uit een onderzoek van het sociologisch instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen is gebleken, dat vooral behoefte bestaat en zal bestaan aan uitgestrekte recreatiegebieden met gevarieerde voorzieningen.

Aan een dergelijke eis kan de Lauwerszee voldoen. De watersportgebieden, de Waddeneilanden, Drenthe en de Veluwe, het strand en de heuvels van Limburg hebben allen een zekere eenzijdigheid. Dat er in één gebied meerdere keuzemogelijkheden moeten zijn lijkt voor de hand te liggen, hoewel het gedrag van de recreant nog niet in alle opzichten duidelijk is. Verschillende onderzoeken hebben veel statistische gegevens aangedragen, maar nog niet bekend is of de recreatie-zoekende zich meestal als een kuddedier gedraagt, of zo sociaal is, dat hij het liefst daar is, waar veel mensen zijn of dat het alleen maar vol is omdat er zo weinig mogelijkheden zijn. Een feit is, dat er nog veel lege strandgedeelten zijn op een warme dag en dat rustige bossen en stille duinen geen uitzondering zijn.

Misschien is het wel zo, dat wij als recreanten nog in onze kinderschoenen staan, die met onze mogelijkheden nog geen raad weten, in elk geval nog niet doorkneet zijn in het besteden van onze vrije tijd. Ook dit is een reden se meer om in één gebied variatie aan te brengen, hetgeen in de Lauwerszee mogelijk is.

Watersport

In de eerste plaats wil ik wijzen op het grote meer (2000 ha) dat na de afsluiting ontstaat en ook door zijn grillige vorm en fraaie entourage een aantrekkelijk vaargebied kan worden. De verbinding middels vaarwegen met het Friese merengebied en de stad Groningen waarborgen een goede ontsluiting per boot, terwijl een viertal jachthavens rond het meer en diverse aanlegsteigers voor de nodige accommodatie kunnen zorgen.

De laatste jaren maakt de watersport een stormachtige ontwikkeling door. Vooral het aantal motorboten is zeer sterk in aantal gestegen. Toch staan we blijkbaar nog maar aan het begin, als we kijken naar landen als Zweden en de Verenigde Staten van Amerika. Komt in ons waterrijke land op elke 200 inwoners één plezierboot voor, in de Verenigde Staten en Zweden is dit respectievelijk 1 boot op 25 en 20 inwoners.

Als wij deze beide landen, ons in welvaart vooruit, op dit gebied zouden navolgen en waarom zouden wij dit niet, dient er op watersportgebied het een en ander te gebeuren. In de Lauwerszee, met zijn vele kreken en inhammen, kan de watersport in de vorm van zeil- en motorboten, waterskiën e.d. zich schitterend ontplooiën.

Oeverrecreatie

De meeste recreanten en vooral de kinderen geven op een mooie dag in de zomer de voorkeur aan het grensgebied van land en water. Overvolle stranden, met zand omzoomde plassen en zwembaden spreken hier duidelijke taal. Het is van groot belang, dat in deze behoefte aan oeverrecreatie snel wordt voorzien. Het noorden heeft namelijk op dit punt weinig te bieden. Gelukkig komen in het Lauwerszeegebied meerdere terreinen hiervoor beschikbaar. Wanneer gezorgd wordt voor een goede ontsluiting en parkeergelegenheid zullen langs de westkant en langs de west-oost liggende geulen in het oostelijk gebied stranden beschikbaar komen, die, voorzien van begroeiing, bijzonder geschikt zijn voor het beoogde doel.

Landrecreatie

Tenslotte zal het vaste land, uiteraard met meer of minder beperkingen op de militaire en agrarische gronden, gelegenheid bieden tot toeristische genoegens op en langs de wegen, in de bossen en op de zandvlakten. Op verschillende plaatsen in het gebied zullen terreinen beschikbaar komen voor verblijfsrecreatie in tenten en caravans. Vooral de caravan is met de toenemende

motorisering duidelijk in opmars, hetgeen in ons klimaat ook niet verwonderlijk is. Ook zal, zij het in beperkte mate, toegestaan worden, dat op enkele plaatsen zomerhuisjes verschijnen. We naderen hier een vraagstuk, dat in ons land steeds meer van betekenis wordt, de tweede woning. Op grote schaal zal de Lauwerszee hier zeker geen ruimte geven, maar de kleine dorpen rondom dit gebied zoals Anjum, Dokkumernieuwzijlen, Zoutkamp en Vierhuizen zouden wel eens een belangrijke functie kunnen krijgen in de nabije toekomst.

Het is van groot belang, dat deze verschillende facetten van de recreatie in één gebied verenigd zijn, zodat er gekozen kan worden naar behoefte en naar weersomstandigheden, want tot de zwakke punten van veel recreatiegebieden behoort naast de eenzijdigheid in recreatie de geringe mogelijkheden bij minder goed weer. Het Lauwerszeegebied voorziet hierin met zijn vele mogelijkheden reeds ten dele. Niet geschroomd zal moeten worden dit zonnig aan te vullen met centra, die in geval van slecht weer tijdelijk een gedeelte van het publiek goed kunnen opvangen.

Bij al de voorzieningen in de vorm van gebouwen, zomerhuisjes, kampeercentra e.d. mag niet uit het oog worden verloren, dat wij het gebied zelf als fraai landschap zo weinig mogelijk moeten aantasten. Twee vragen rijzen nu met betrekking tot de realisering van dit alles.

Financiën

Het inrichten van een dergelijk gebied kost veel geld. Voor de agrarische en militaire terreinen is dit uiteraard een zaak van het Rijk of van particulieren. Ook geen vraagpunt kan, meen ik, zijn, wie de kosten van de natuurgebieden voor zijn rekening neemt.

Een meer regionaal karakter, maar dan wel voor heel Noord-Nederland, krijgen die gebieden, die voor recreatie van belang zijn. De aanleg van jachthavens, aanlegsteigers, strand, kampeerplaatsen, ontsluitingswegen en bossen benevens het onderhoud zijn projecten, die niet zonder een zeer forse deelname van het Rijk in de kosten van de grond kunnen komen. De overtuiging bestaat dat de Rijksoverheid dit zeer, wel inzicht en ook overtuigd is van het grote belang van deze zaak voor het op gang brengen van de ontwikkeling van een gewichtig onderdeel van de infrastructuur, het zorgenkind van diegenen, die zich inzetten voor de achtergebleven gebieden. Een andere kwestie is, hoe de ontwikkeling op gang moet komen en hoe zo iets moet worden georganiseerd.

Bestuur en beheer

Diverse belangen spelen in dit gebied door elkaar, militaire, agrarische, recreatieve, vissersbelangen en niet te vergeten die van de waterstaat. Het Rijk, de provincies en de gemeenten hebben elk hun publiekrechtelijke bevoegdheden. Civielrechtelijk is

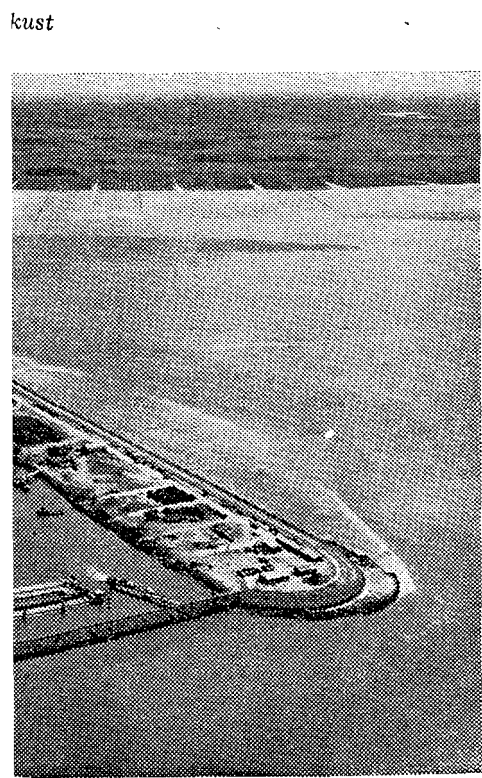
het Rijk van praktisch geheel de Lauwerszee eigenaar, in elk geval van de droogvallende gronden. Wanneer nu deze instanties afzonderlijk de hun toekomende bevoegdheden gaan uitoefenen dreigt het gevaar, dat van een juiste coördinatie niet veel terecht komt.

In andere streken van ons land zit men met soortgelijke problemen. Speciaal ook met betrekking tot recreatieve objecten. Dikwijls ligt dit in één of meer gemeenten, maar heeft een functie voor een veel groter gebied, ja is zelfs soms van nationale of internationale betekenis. Moeten er dan kostbare voorzieningen aangelegd of gebouwd worden, waarvan het rendement meestal negatief is, dan schieten de betreffende gemeenten tekort. De enige oplossing is samenwerking met andere gemeenten of provincie, ook wanneer het Rijk subsidie geeft.

Verschillende mogelijkheden lenen zich hiertoe. Soms wordt een privaatrechtelijke stichting gekozen, waarin een aantal gemeenten samenwerken om een bepaald object tot ontwikkeling te brengen. Vaker grijpt men naar de publiekrechtelijke samenwerkingsvorm op grond van de wet Gemeenschappelijke regelingen. Gemeenten soms met provincies komen een regeling overeen met betrekking tot een bepaalde materie, waarbij zij een gedeelte van hun bevoegdheden en/of een zeker onderwerp ter regeling overdragen. Aanvankelijk werd voor de recreatie in de Lauwerszee ook gedacht aan een dergelijke regeling in de vorm van een recreatieschap.

Niet alleen zou het dan gaan om een samenwerking van 2 provincies en 4 gemeenten, maar ook werd voorgesteld het Rijk in dit schap te betrekken. Bij de bespreking van deze gemeenschappelijke regeling kwam evenwel steeds duidelijker naar voren, dat gelet op de bijzondere positie van heel het Lauwerszeegebied ten midden van de omgeving, op de vermenigving van de functies natuur-, recreatie-, militair en agrarisch gebied, een minder begrensde taakstelling voor het samenwerkingsverband moest worden gekozen. Gedacht en gestudeerd wordt nu over een openbaar lichaam, dat zekere publiekrechtelijke en beheersbevoegdheden zal krijgen over het gehele gebied. In dit lichaam zullen de verschillende belangen besproken en afgebakend kunnen worden, zodat in harmonie en wederzijds begrip de belanghebbenden zo goed mogelijk kunnen profiteren van de Lauwerszee. Daartoe moeten het Rijk, de provincies Friesland en Groningen en de gemeenten Oostdongeradeel, Kollumerland, Oldenhove en Ulrum bevoegdheden afstaan om dit openbaar lichaam, dat door hun vertegenwoordigers wordt gevormd, te laten functioneren.

Daarbij zullen provinciale en gemeentelijke grenzen moeten vervagen of beter nog verdwijnen om een slagvaardig en modern beleid mogelijk te maken. En dan wordt het tot ontwikkeling brengen van de Lauwerszee een spel met mogelijkheden.

DE PROBLEMATIEK ROND DE E.E.G.

DIT was het thema van de jaarlijkse conferentie van de buitenlandse commissie van de Arjos, welke dit jaar gehouden werd op zaterdag 6 januari 1968 in het Jaarbeursrestaurant te Utrecht. De vergadering stond onder leiding van Aart Platteel, voorzitter van deze commissie. Als referent trad op de heer S.J. Jonker, vice-chef van het kabinet van de heer S. Mansholt, één van de topfunctionarissen der EEG. Drs. J. Boersma, lid van de A.R.-Tweede Kamerfractie en lid van het Europese Parlement, zou eveneens als referent optreden, maar was helaas door ziekte verhinderd.

In de ochtendvergadering werd het woord gevoerd door de heer Jonker. Hij besprak vooral de rol van de EEG in het kader van de Europese eenwording en de ontspanning tussen Oost en West, en de hiermee samenhangende problemen.

„In Europese zaken moeten we steeds zien de spanning tussen ideaal en realiteit. Europese politiek is geen buitenlandse doch Europese binnenlandse politiek. Het ideaal is: de wereld waarin je stil en gerust kunt leven; en de werkelijkheid: de spanningen. Europa wordt gefrustreerd door het optreden van de Franse regering”, aldus de heer Jonker. De drang naar een Europese integratie is indertijd niet ontstaan als reactie op de druk van de Sowjet-Unie uit het Oosten, ofschoon dit wel een stimulans is geweest, doch uit de bittere noodzaak en wil de eigen problemen te willen oplossen; reeds in de oorlog werd hierover gedacht en spoedig na 1945 kregen de eerste gedachten gestalte in acties vooral van particuliere zijde. Van alle Europese gemeenschappen is de EEG het grootste succes geworden. De spreker refereerde aan het feit, dat per 1 juli 1968 de douane-unie binnen de zes een feit is. Echter, nog niet geheel voltooid zijn de belastingwetgeving, gezondheidswetgeving en de warenwetgeving.

E.E.G. realiteit

„De Europese Gemeenschap is een realiteit en wordt niet in gevaar gebracht ook al bestaat zij uit vijf lidstaten en één partner. De EEG is terrein geweest in de ontspanning tussen Oost en West. Ook is de EEG een stabiliserende factor in Afrika, waar 16 landen geassocieerd zijn met de gemeenschap” aldus de heer Jonker.

Hoe schatten de Sowjet-Unie en Amerika de Europese eenwording? Vanaf 1945 gaf de USA direct steun aan de Europese integratie. De EFTA werd door de USA steeds kritisch bekeken omdat zij uitsluitend handelspolitieke betekenis had. De EEG kreeg echter de volle steun omdat de EEG-partners streven naar Europese politieke integratie. Vraag: Wij Europeanen hebben ons niet geëngageerd met de VS-politiek en hebben ze in de kou laten staan. Is het terecht dat de USA van Europa alleen maar kritiek krijgt.

Rusland bekeek de EEG veel genuanceerder en zag haar als een kapitalistische instelling, als bron voor de derde wereldoorlog, als voedingsbodem voor het fascisme en wat niet al. In 1962 kwam hierin verandering en ging men mede onder druk van de Franse en Italiaanse communisten de EEG meer zien als mogelijkheid die kan leiden tot welvaart voor de bevolking.

Duitse vraagstuk

Frankrijk is echter de motor van de huidige moeilijkheden in de EEG. Object van verontrusting vond de spreker echter meer het Duitse vraagstuk, de hereniging tussen Oost- en West-Duitsland. De heer Jonker zag de Duitse eenwording alleen mogelijk worden via de Europese integratie. Dit is gemakkelijker dan het herenigen van twee separate landen. Toch is de crisis in de EEG levensgroot. Vooral door de Franse houding. Frankrijk wil naar het Europa der soevereine vaderlanden: de vijf naar de Verenigde Staten van Europa. De laatste

Franse weigering om met Engeland te onderhandelen was in strijd met het verdrag van Rome; en dan te weten dat Frankrijk er in 1958 net zo slecht aan toe was als Engeland nu.

Op een vraag, in de vlotte, spontane discussie na afloop van het betoog van de heer Jonker, of de Duitse beschermende maatregelen ten aanzien van de Deutsche Bundesbahn wel passen in het kader der EEG, antwoordde de heer Jonker dit te zien als een interne Duitse aangelegenheid om binnenlandse problemen op te lossen. Hoewel Brussel hier wel wat laat in gekend werd. Een andere vraag: Waarom om de erkenning van de DDR heenlopen? Antwoord van de heer Jonker: Moet gevestigd onrecht in een rekening geaccepteerd, gelegaliseerd worden?

In de middagvergadering werd allereerst het woord gevoerd door mr. P. J. Idenburg, die beklemtoonde, dat de Europese integratie niet mocht ophouden bij West-Europa. Hij stelde dat Oost-Europa op de duur noodgedwongen naar West-Europa toe moest groeien (zie de recente ontwikkelingen in Tsjecho-Slowakije). „Alleen is het nog niet zo erg duidelijk waar het dan heen gaat”, zo zei de spreker. Voorts vond hij dat de

S. Jonker

huidige situatie (lees EEG) niet belemmerend mag werken op de verdere ontwikkeling.

N.A.T.O.

Ten derde stelde hij, dat we voorzichtig moeten zijn met hetgeen bereikt is. Hierop volgde een zeer levendige discussie, waarbij de NATO het knelpunt bleek tussen de heer Jonker en de heer Idenburg.

De laatste zag de morele rechtvaardigheid van de NATO vooral 10 à 20 jaar geleden, terwijl de heer Jonker de NATO nu nog volstrekt onmisbaar vond uit oogpunt van machtsevenwicht en ontspanning (de NATO heeft meer ontspannend gewerkt dan spanningen veroorzaakt). Europa heeft volgens hem ook geen bestaan zonder de USA, want waar blijven anders veiligheids garanties? De heer Idenburg was daarentegen van mening, dat hierdoor juist de kloof tussen arme en rijke landen (met name het vrije Westen) groter worden zou.

Vanuit de zaal werd bij de heer Jonker een tendens geconstateerd om Europa dichter bij de USA te brengen dan bij Oost-Europa. De heer Jonker zag minder perspectief in Oost-Europa. De heer Idenburg nam hier tegen stelling: ontspanning moet bewerkt worden door minder strakke banden met de USA. De heer Jonker: „Wij ontspannen niet; het overkomt ons.”

De boeiende conferentie werd door ruim dertig Arjossers bijgewoond; ondanks minder goede weersomstandigheden en enkele ziekmeldingen.

T. A. TH. SPOELSTRA

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

GELIJKE GROND- PRIJS VOOR DE WONING- BOUW

Minister Schut heeft de gemeentebesturen per circulaire verzocht in het vervolg bij de uitgifte van grond de grondprijs af te stemmen op de waarde van de op die grond te bouwen objecten. Dat betekent dat voor duurdere bouwwerken een hogere grondprijs kan worden berekend dan voor goedkopere bouwwerken. Men kan het ook zo lezen dat voor gelijkwaardige bouw gelijke grondprijzen moeten worden berekend. Dat laatste is met name de bedoeling van de minister. Hij wil nl. voor woningwetbouw en voor de gesubsidieerde particuliere bouw (premiebouw) dezelfde grondprijs berekenen. Om redenen dat die woningen als gelijkwaardig moeten worden aangemerkt.

In het verleden (tot 1 januari jl.) was dat niet zo. Men kon wel van gelijkwaardig spreken wat de kwaliteit van de woningen betreft maar niet wat de prijs aangaat. Premiewoningen waren belangrijker duurder. Het feit dat de woningwetgeving werd gefinancierd met rijksvoorschotten tegen vier procent en de premiebouw moest worden gefinancierd tegen marktrente, was oorzaak dat de premiewoning rond tien gulden per week hoger in huur lag dan de gelijkwaardige woningwetwoning. Vele gemeenten vroegen

daarom voor premiewoningen een hogere grondprijs dan voor woningwetwoningen.

Maar per 1 januari zijn er nieuwe subsidieregelingen afgekondigd die de woningwetwoningen en premiewoningen nagenoeg gelijk in prijs maken en dus ook vrijwel gelijk in huur. Men kan dus nu echt van gelijkwaardige woningen spreken.

Vandaar dat de minister die de particuliere bouw via deze subsidie-regelingen wil bevorderen nu ook een gelijke behandeling vraagt inzake de grondprijs. Voorzover de premiewoningen gebouwd worden op grond die bestemd was voor woningbouw is er geen enkel bezwaar tegen het ministeriële verzoek. Gemeenten die in hun exploitatie voor de „premiegronden” een hogere grondprijs hadden berekend zullen echter tekortkomen indien ze de grondprijs verlagen tot die van de woningwetwoning. De exploitatie sluit niet meer en zou dus niet meer voldoen aan de eis die Gedeputeerde Staten stellen voor de goedkeuring van uitbreidings- of bestemmingsplannen. De meeste gemeenten zullen bovendien een exploitatietekort op hun bouwvelden niet kunnen dragen. De oplossing zal wel hierin gevonden moeten worden dat door de minister voor de woningwetbouw een grondprijs wordt aangevaard die tussen de huidige woningwet- en premiewoningprijs inligt. Dan is er over heel de linie een gelijke behandeling die de lasten van de gemeenten niet verzwart.

* * * Risico's

Helaas is gebleken dat er van de girokaarten misbruik is gemaakt. Meerderen hebben met ingevulde girokaarten hun schuld „afbetaald” terwijl er geen dekking was in de vorm van een positief saldo op hun girorekening. De winkeliers hebben tot nu toe de strop moeten dragen. Wij vinden dat onjuist. Wie gevaren schept behoort het risico daarvan te dragen. De banken doen dat dan ook. Maar de girodienst legt het risico bij de ontvanger. De girodienst zal of het betalingsstelsel sluitend moeten maken of het risico moeten dragen.

* * * O. en S.-fonds

De bestaande regeling met betrekking tot het ontwikkelings- en saneringsfonds is thans herzien. Mede omdat er sprake was van een subjectieve beoordeling van grensgevallen. Bij een groot aantal kleine bedrijven was het vaak moeilijk te beoordelen of er al dan niet sprake was van een reëel land- of tuinbouwbedrijf.

In een aantal gevallen is aan personen een uitkering verstrekt die in de streek zelf niet als boer of tuinder werden beschouwd!

In de nieuwe regeling zijn nu objectieve normen gesteld voor de beantwoording van de vraag of een bedrijf al dan niet onder de regeling valt.

Op zichzelf is dat een goede zaak. Maar tevens heeft deze regeling een lagere uitkering vastgesteld voor oudere ondernemers met een minimale bedrijfsomvang.

Naar onze overtuiging was het een daad van eenvoudige sociale rechtvaardigheid geweest, indien voor deze oudere gesaneerde ondernemers tenminste een uitkering was verkregen op het AOW-niveau, 'ij 65 jarige leeftijd.

Het bestuur van het ontwikkelings- en saneringsfonds heeft op dit punt naar onze opvatting, wezenlijk gefaald.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heer Van Bennekom vroeg aan de minister van Onderwijs:

Vindt u het — met de deskundigen — niet billijk, dat kandidaten voor het examen, voor volledig bevoegd onderwijzer, die voor het onderdeel didactiek een „zes” halen (in plaats van de vereiste „zeven”) een volledige en blijvende vrijstelling voor dit vak krijgen? Zo ja, begint u er dan in 1968 mee?

VERKIEZINGEN VOOR GROOT-GRONINGEN ?

door G. A. Kieft

PLOTSELING komt extra in de belangstelling de vraag of de vergroting van de grenzen van de stad Groningen niet gepaard moet gaan met nieuwe gemeenteraadsverkiezingen. Nietwaar: waarom b.v. in Helmond en in Zwolle en zoveel andere plaatsen wel? Waarom ook heeft de Tweede Kamer bij de toenmalige behandeling van het wetsontwerp er blijkbaar geen aandacht aan besteed? Zijn de Eerste Kamerleden, die vrij duidelijk hebben laten blijken dat zij het wetsontwerp niet willen behandelen als er geen tussentijdse verkiezingen gehouden worden, als de ganzen, die eens het Kapitol in Rome hebben gered?

Er zijn vragen door de heer Jongeling (G.P.V.) gesteld en door de heer Voogd (P.v.d.A.), terwijl er intussen een initiatief ontwerp van mejuffrouw Goudsmit is binnengekomen.

Mosterd ná de maaltijd! Reageren ná de aanvaarding van het bewuste wetsontwerp. Siert het boetekleed de Staten-Generaal?

Het is gewenst hieromtrent nadere informatie te verstrekken om een eerlijk oordeel te kunnen vellen.

Waarom niet

De gemeente Hoogkerk verliest aan Groningen ruim 6.500 inwoners. De gemeente Noorddijk ruim 3.300 terwijl ook Adorp, Bedum en Haren inwoners moeten afstaan.

Bij de behandeling in de Tweede Kamer is er door niemand één woord gezegd over de tussentijdse verkiezingen. Het is daarom zonder meer logisch dat minister Beernink, die deze zaak in het wetsontwerp ook niet had aangevoerd, reden had in openbare zitting dit — overigens belangrijke punt niet aan te wijzen. Elk verwijt in die richting is onheus en onjuist!

Er is meer. De Kiesraad heeft een drietal jaren geleden een weloverwogen advies uitgebracht over de vraag in welke omstandigheden bij grenswijzigingen tussentijdse verkiezingen zouden moeten worden gehouden. Dat was een openbaar advies — regering, Staten-Generaal, gemeenten en burgers kennen dit advies. In de strijd om de vergroting van Groningen en de opheffing van Hoogkerk is dit punt nergens in discussie gebracht. Men ging kennelijk uit van de richtlijnen van het advies van de kiesraad en men heeft zich daar dan kennelijk mee geconformeerd.

Deze richtlijnen van de Kiesraad houden in grote trekken hierop neer:

— geen tussentijdse verkiezingen als niet langer dan twee jaar moet worden gewacht op komende gemeenteraadsverkiezingen;

— met deze uitzondering: als het politieke beeld van de raad vrij sterk zich zou wijzigen in geval van de wijziging der grenzen, dan wel verkiezingen.

De eerste richtlijn paste bij het a.s. Groot-Groningen: in 1968 (maart?) de vergroting der gemeente te realiseren en voorjaar 1970 weer de gewone raadsverkiezing.

De uitzondering op de richtlijn was ook niet aanwezig. De raadsbezetting is in alle betrokken gemeenten bijzonder gelijkvormig.

Zo op het eerste gezicht was alles heel normaal.

Kettingreactie

De gemeenteraad van Noorddijk (een der betrokken gemeenten) nam op 24 oktober een motie aan voor nieuwe raadsverkiezingen. Kende het hoofd van de gemeente het advies van de kiesraad?

10.000 mensen meer aan de voet van de Martinitoren

Dat is nog niet duidelijk geworden. De heer Jongeling — oud-Groninger — nam dit idee over en vroeg 26 oktober aan de minister of hij alsnog bereid was

hieraan te voldoen. De minister zei niet ja en niet nee: de senaat moest het wetsontwerp immers nog behandelen. D'66 zag hierin brood: tussentijdse ver-

PER WEEK ENKELE HONDERDEN PROEF-NUMMERS

IEDERE week gaan er enkele honderden proefnummers van „Nederlandse Gedachten” het land in. Dat varieert zo van driehonderd tot zeshonderd exemplaren. Deze proefnummers worden hoofdzakelijk op verzoek van allerlei kiesverenigingen in de diverse delen van het land rechtstreeks vanaf het partijbureau toegezonden aan opgegeven adressen.

Het werken met proefnummers is een goed systeem. De mensen kunnen dan eerst gedurende een paar weken een indruk krijgen van het blad, alvorens zij van de zijde van de kiesverenigingen benaderd worden met de

vraag of zij zich een abonnement op het partijblad willen aanschaffen.

Aanbevolen

Wij bevelen deze werfmethode van harte aan, ook aan kiesverenigingen welke met hun actie nog van start moeten gaan.

Daarnaast komen er ook van afzonderlijke leden, die zelf reeds abonnee zijn, verzoeken binnen om aan een bepaalde persoon gedurende enige weken „Nederlandse Gedachten” op proef te sturen, waarna zij bereid zijn zelf de betrokkene te benaderen en hem te werven als abonnee. Wij juichen deze medewerking uiteraard bijzonder toe. Wij zouden het op prijs stellen wanneer steeds meer leden op deze manier hun steentje zouden willen bijdragen tijdens onze gemeenschappelijke actie voor het weekblad.

U hoeft slechts naam en adres van een door u te werven abonnee op te geven; wij zorgen via de post voor toezending van het blad gedurende drie weken. Wanneer u de betreffende persoon daarna persoonlijk benadert, zal dat zeker een goed effect hebben. Wij zenden u voor elk door u geworven abonnee gaarne een attentie. De afbeeldingen ervan treft u elders in dit nummer aan, naast de aanmeldingsbon.

Beter oordeel

Het politieke gebeuren — of het nu leuk is of niet — trekt sterk de aandacht. Er wordt veel over politiek gesproken. Bevordert u ook van uw kant, dat weer iemand meer zijn/haar oordeel beter kan vormen. Door het regelmatig lezen van een informeren en voorlichtend politiek weekblad kan de conclusie welke men trekt juist zijn dan zonder die extra opinievorming naast hetgeen het dagblad aan nieuws en commentaar verstrekt.

kiezingen brengen meer of minder dan verwacht wordt, D'66-raadsleden op het kussen. Al hadden zij zich óók bij de behandeling van het wetsontwerp zich niet hierover uitgesproken, mejuffrouw Goudsmit diende nu een wetsontwerp in om hierin te voorzien. Met een niet onaansprekelijk argument overigens, dat er in twee jaar heel wat kan gebeuren, vooral als het gaat om het vastleggen van uitbreidingsplannen. Daarin mogen de „nieuwe Groningers” toch ook meespreken!

Daarna kwamen de heren Voogd en Van Thijn met hun vraag aan de minister hoe het ter wereld voor de minister mogelijk was te constateren dat de meerderheid van de Kamer aan raadsverkiezingen geen behoefte had. (Zoals hij ten antwoord had gegeven op andere vragen).

Geen principiële zaak

Het is naar onze mening geen principiële kwestie. Zo denkt de minister er kennelijk ook over.

De Eerste Kamer heeft zich nu naar alle waarschijnlijkheid geplaatst achter de idee van de Raad van Noorddijk: zonder verkiezingen geen vergroot Groningen. Een vergroot Groningen is ons overigens méér waard dan het geharrewar over de vraag of in deze concrete situatie al dan niet verkiezingen moeten worden gehouden.

Het zal wel interessant worden, als er verkiezingen komen. Met name voor het N.I.P.O. en andere onderzoekers van de publieke opinie. Misschien is een stembusakkoord ook eens te proberen. Wie weet!

Wie in deze dagen welbewust en gedocumenteerd wil meepraten en meedenken, doet er verstandig aan te zorgen, dat zich bij zijn regelmatige lectuur ook een politiek geschrift bevindt.

Geeft ook u dit door?

Abonnees, werft abonnees.

MR. AANTJES IN DE STOEL

19 december heeft voor het eerst sinds jaren één der A.R. Kamerleden een openbare Kamervergadering gepresideerd.

Mr. Aantjes, lid van het presidium, heeft bij ontstentenis van de heer Van Thiel, de vergadering waarin de begroting van Sociale Zaken werd behandeld, op voortreffelijke wijze voorgezeten.

Interrupties werden van harte geaccepteerd, maar zodra deze gingen uitmonden in „tegenbetogen” verwees de voorzitter de interruptant naar de replieken. Terecht!

**UIT ONZE BOUW- EN
AANNEMERSWERELD**

F. VINK & ZON
Aannemersbedrijf

Telefoon 01827 - 2261
KERKLAAN 9 - MOORDRECHT

**JAN LINGEN'S
BETONINDUSTRIE N.V.**

Veendam 29 - Telefoon 01850 - 3128 - 1123
PAPENDRECHT

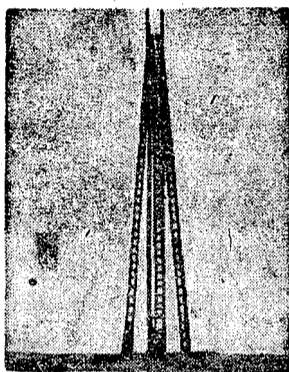
Voor betere beton
N.V. SCHOKBETON

Fabrieken te Zwijndrecht, Kampen, Elburg en Vianen. Bouwbedrijf te Zeist.

**FA. H. MANSCHOT
& ZONEN**

Aannemers van
HEIWERKEN
Telefoon 03474 - 269
LEXMOND

Gespecialiseerd in het heien met stoomblokken van 2000 tot 8000 kg.

SCHULING GIETERIJENBODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

Oosterhof's Aannemersbedrijf

GRIJPSKERK - LEEUWARDEN

WEGEN,
GROND- EN WATERWERKEN

Makelaarskantoor J. Fokkens Siddeburen

in roerende
en onroerende goederen
verzekeringen en hypotheek

TELEFOON 05983 - 360.

FIRMA KOOS - GRONINGEN

Te koop Dekkleden Te huur

LAGE DER A 5 - TELEFOON 23929 - 34727

ZWITSERSE HORLOGES
VERLOVINGSRINGEN
GOUD EN ZILVER
TAFELZILVER
AVONDMAALSERVIEZEN

GRONINGEN

B. DE HOOP

Makelaar in assurantiën, hypotheek en onroerende goederen

Alle verzekeringen

Makelaardij - Financieringen

EMMEN Postbus 30, Telefoon 1291-3704
STADSKANAAL (bijkantoor), Tel. 2353

Bouwbedrijf VAN ESS

UITVOERING VAN ALLE
VOORKOMENDE BOUWERKEN

EMMEN - Kapelstraat 20 - Telefoon 2671

GRONDBOORBEDRIJF

EMMEN **WESSEMIUS N.V.**

Telefoon 05910 - 2493
GRONDBORINGEN - BRONBEMALINGEN
NORTONPUTTEN - WATERVOORZIENINGEN

**Het beeld
der
vaderen**

DE DEFINITIEVE LIJST

De ARP zou dus bij de invoering van de Evenredige Vertegenwoordiging in 1918 met drie lijsten komen. Dr. Kuiper stelde voor de lijsten definitief te laten vaststellen door een college van vijf gemachtigden met hem als voorzitter. Toen Noord-Holland hiertegen protesteerde dreigde dr. Kuiper met aftreden.

Maar toen hij merkte, dat ook elders, en zelfs bij zijn ijverigste partijgenoten, verzet rees, kwam hij met het „Versterkt Centraal Comité”, d.w.z. het gewone Centraal Comité, met daarbij uit elke kieskring een adviseur.

En toen werd het zo:

1. Het „Versterkt Centraal Comité” stelt de lijsten vast, met voor zich de lijsten, zoals de kieskringen, die met één lijst zouden uitkomen, voorlopig hadden opgesteld.

2. Blijken dan nog wijzigingen nodig, dan kan het College van Gemachtigden onder voorzitterschap van dr. Kuiper die wijzigingen aanbrengen.

3. Zijn er dan op het laatste moment nog weer wijzigingen nodig, dan is dr. Kuiper als voorzitter van het C.C. bevoegd, er de laatste hand aan te leggen. De vier noordelijke kieskringen: Groningen, Leeuwarden, Assen en Zwolle kwamen met één lijst.

Onderling werden zij het eens en wat het resultaat was, hebben wij al meegedeeld:

1. Scheurer
2. Duymaer van Twist
3. Van der Voort van Zijp
4. A. Zijlstra, Groningen
5. P. Wielenga, Assen

6. G. Hofstede, Blokzijl
7. Smeenk
8. Gerbrandy, Sneek
9. ds. Petersen, Veendam
10. Mr. Sybrandy, Almelo

De vier Kamercentrales hadden de zittende leden voor districten uit hun gebied bovenaan gezet, en de overige zeven zetels over hun provincies verdeeld. Zij hebben daarom nog al op hun kop gehad: het provincialisme „stak de kop op!”

Dr. Kuiper had hen, en met name de Groningers, er publiek in De Standaard van langs gegeven, omdat Wirtz, de „oude heros” niet op de lijst stond, maar onbekende mannen wel; men zocht blijkbaar „postjes voor geïnteresseerden.”

Op vrijdagmiddag 10 mei vergaderde het versterkt C.C. ten huize van dr. Kuiper en maakte er van: 1. Scheurer; 2. Duymaer van Twist; 3. A. Colijn; 4. Zijlstra; 5. Wielenga; 6. Hofstede; 7. Gerbrandy; 8. Petersen; 9. Smeenk; 10. Goedbloed.

Het noorden stelde er prijs op, dat de voorzitter van Patrimonium op zijn lijst stond, maar hij behoeft niet op een kansbiedende plaats, omdat bekend was, dat hij zulk een plaats op een andere lijst zou krijgen. De belangrijkste verandering was, dat het versterkt C.C. er de heer A. Colijn op zette. Hij was kort te voren bij een tussentijdse verkiezing in Enkhuizen gekozen, hoewel Kuiper gemeend had, dat daar Smeenk kandidaat moest worden gesteld. Hij was een boer, en de vestelijke groep (Noord-Holland met Den Haag en Rotterdam) voelde er niets voor, hem een kansbiedende plaats te geven.

Daarom werd er geruild.

De fractievoorzitter in de Tweede Kamer, ds. Van der Voort van Zijp, kwam in een andere groep op de tweede plaats, na Idenburg, en A. Colijn kreeg zijn eveneens kansbiedende plaats op de noordelijke lijst en was daarmee „onder de pannen”.

Zo was de stand op vrijdagmiddag, 10 mei.

Maar de volgende dag kwam het College van Gemachtigden, door dr. Kuiper te zijn huize bijeen geroepen, bijeen, en gooide het gehele kaartenhuis weer door elkaar.

Voor het noorden betekende dat niet zoveel. Die lijst bleef gelijk, behalve dat Smeenk werd afgevoerd, en daarvoor in de plaats kwam K. Kruithof, een man van het C.N.V. Hij stond dus op de noordelijke lijst op nummer 9.

**oude
en
nieuwe
citaten**

Burgemeester

In het november/december-nummer van „De Magistratuur” kwam het verhaal voor van iemand, die sinds kort burgemeester van een middelgrote stad was en die op weg naar het stadhuis werd aangesproken door een jongetje van ongeveer tien jaar, dat vroeg: „Meneer, bent u de nieuwe burgemeester? Op het bevestigende antwoord repliceerde hij: „Ja, maar dat kon ik echt niet weten”.

„Natuurlijk kon je dat niet weten”, zei de burgemeester. „Nee” zei het jongetje, „ik kon toch niet weten dat een burgemeester zomaar gewoon over straat loopt”.

Op deze ambtsdrager was — gelukkig — niet van toepassing de uitspraak „sommige mensen houden hun hoofd zo hoog in de wolken van hun ambt, dat ze niemand meer zien die ze tegenkomen” Zulke ambtsdragers — zo ze er nog zijn — zijn niet meer bij de tijd.

Welke ministers

Het N.I.P.O. heeft ruim een maand geleden aan een aantal mensen de vraag voorgelegd: Welke ministers van de huidige Nederlandse regering kunt u mij noemen?

Het Parool gaf er o.a. dit van weer:

„Acht procent wist geen enkele naam te noemen. En één procent was van mening dat Van Mierlo, Suurhof, Vondeling en Zijlstra in de regering zaten. Om nog even te blijven bij figuren waarvan een deel der Nederlandse bevolking denkt dat ze ministers zijn: Schmelzer, Biesheuvel, Den Uyl, Toxopeus, Cals, Bogaers en Koekoek (jawel, vier procent, een vijfentwintigste deel van alle Nederlanders, ziet boer Koekoek als excellentie).

Aan de kop van de ranglijst prijken Luns (89 procent), op flinke afstand gevolgd door minister-president De Jong (66 procent), en Roolvink en Marga Klompé (beiden 51 procent). Hopeloos aan de staart bungelen de heren Veringa en De Block met 4 procent, maar ze hebben de troost dat ook hun collega's Lardinois, Den Toom, Udink, Schut, Polak onder de tien procent bleven!”

Nederlanders onthouden slecht en ze vergeten snel. Wie zou nog in staat zijn onze na-oorlogse ministers te noemen? Of onze na-oorlogse minister-presidenten. Aardig is de volgende anecdoten. Toen prof. dr. J. de Quay was afgetreden als minister-president ontmoette hij op een keer collega-en-premier dr. W. Drees.

„Als ik terugzie op mijn ambtsperiode” zei prof. De

Quay, dan vraag ik me wel eens af wat of de geschiedenisboekjes na 40 jaar van mijn premierschap zullen zeggen”.

Dr. Drees antwoordde daarop glimlachend: „Maak je daarover geen zorgen; het zal weinig of niets zijn”.

KVP- en PvdA-hoofd

In „Opinie” - het veertiendaags blad van de P.v.d.A., dat nog niet „ontkoppeld” is - stond een foto-reportage van de heer Dolf Toussaint. Genoemde heer zou betiteld kunnen worden als de „P.v.d.A.-fotograaf”, aangezien hij een jaar lang de P.v.d.A. met zijn foto-apparatuur is gevolgd om hetgeen interessant geacht mocht worden vast te leggen. Een van zijn uitspraken:

„Het interne gebeuren in politieke partijen weerspiegelt zich op de gezichten der partijgenoten. Een KVP-hoofd bijvoorbeeld is een zeer algemeen hoofd - het hoofd van iemand die zich niet wil onderscheiden van het gemiddelde, van iemand die in dit stadium bovenal een betrouwbare indruk wil maken. Een moeilijk hoofd voor een fotograaf. Vandaar dat ik zoveel bewondering heb voor Posthuma de Boer, die prachtige platen maakt van het K.V.P.-congres. Een P.v.d.A.-hoofd is tegenwoordig meer particulier, meer individualistisch. Het boeit mij zeer. Vaak grijpen de debatten me zó aan, dat ik vergeet te fotograferen. Dat is dan weer het nadeel van dit soort fotografie.”

Hoe is het tegenwoordige A.R.-hoofd? Toch eens vragen aan onze fotograaf op het e.v. Partij Convent. Schrijver dezes heeft de indruk, mede gezien het laatste Partij Convent, dat het meer een hoofd is met gemeenschapszin. Of moet hier gelden dat het de schijn is die bedriegt?

De beide grote partijen met respectievelijk hun K.V.P.- en P.v.d.A.-hoofd hebben misschien ervaren, dat het servische spreekwoord waarheid bevat, dat zegt: „hoe groter het hoofd, hoe erger de hoofdpijn”.

Moties

„Vrijheid en Democratie”, het weekblad van de V.V.D., kent een rubriek „Prikkel”. In het nummer van vorige week o.a. deze „Prikkel”:

„Uit de Tweede Kamer: De Kamer begint langzamerhand genoeg te krijgen van de overvloedige stroom moties, die de fractie van D'66 meent te moeten produceren. Van verschillende zijden is daar al het een en ander over gezegd. Op de laatste dag vóór het kerstrecès zei de communist Marcus Bakker, die wel eens geestig uit de hoek kan komen, ten slotte: „Mijnheer de voorzitter, ik zou u willen vragen of het presidium van de Kamer, in het kader van de bevordering van de efficiëntie, niet een onderzoek kan instellen naar de tijd, die verloren is gegaan door het indienen, bespreken, veranderen en intrekken van moties van D'66.”

De wal keert soms het schip. Zo zou het met D'66 ook wel eens kunnen gaan. Variatie op een bestaande uitdrukking: wie efficiënt wil werken en vernieuwing wil brengen, doet dat nog niet door het te willen doen.

LEZERS SCHRIJVEN ONS...

Christen-radicalen of radicale christenen?

Politiek Nederland is sinds enige maanden in een stroom geraakt, die mij onwillekeurig doet denken aan de machtige rivieren van het land Suriname, dat mijn geboorteland is.

Deze rivieren vertonen bij de oorsprong in het diepe binnenland het beeld van een vrolijk kabbelende beek vol koel zwart water, waarin het heerlijk zwemmen is. Naarmate zij echter het heuvel-land in het midden des lands naderen, worden zij breder en gevaarlijker. Zij schijnen dan te ontaarden in woeste monsters, die alles op hun weg naar de monding, de zee, willen verslinden. Met donderend geraas gaat het eerst schijnbaar onschuldige water de barrières op zijn weg, enorme rotsblokken midden in de rivier, te lijf en het is werkelijk fascinerend om naar de stroomversnellingen te kijken en naar hun geluid te luisteren. En enkele kilometers verder wordt het water rustiger. De kalmte van de oorsprong is evenwel verdwenen, want nu doet de zee zijn invloed gelden. Alleen geoefende zwemmers zijn in staat deze invloed te trotseren. Als ik nu merk welk een opgang het christen-radicalisme in korte tijd heeft veroorzaakt en terugdenk aan de tijd toen deze mentaliteitsverandering zich in onze A.R.P. begon te manifesteren, dan moet ik zeggen dat het christen-radicalisme zoals mijn rivieren is veranderd in een stroomversnelling. Wie aan de hoge, veilige oever zit, die raakt hij niet, ook al laat hij hem niet onberoerd, maar wie zich in de stroom waagt, zal zich of als rotsblok moeten gedragen of moeten meegaan. En dan ligt de snelheid van het meegaan aan het gewicht dat verplaatst moet worden.

Dit betekent dat de christen-radicalen met hun activiteiten een zeer zware verantwoordelijkheid op zich hebben geladen. Zij hebben de kans gehad een beek te worden en te blijven, doch zij hebben verkozen rivier te zijn. Zij zullen daarom ook moeten blijven stromen. Zij zullen — in het vaste geloof dat wat zij beogen goed is — immers weer moeten strijden tegen onwrikbare rotsen op hun weg, totdat die zijn versleten, terwijl zij tegelijk de stille kijkers aan de veilige politieke oevers zullen moeten blijven boeien. Zoals de rivier, ondanks stuwdammen, zijn weg constant vervolgt, zo zullen de christen-radicalen ook hun weg moeten vervolgen. Een weg terug is niet mogelijk! Ik moet zeggen dat ik volgaarne meedeed met de christen-radicalen, omdat het mijn politieke credo is dat christenen, die zich als zodanig in de politiek begeven, zich voortdurend moeten bezig houden met het doorvorsen van hun maatschappij en de wereld waarin zij leven te veranderen, totdat het ideale zal zijn bereikt.

In mijn politieke conceptie betekent het dat een door het evangelie geïnspireerde politiek visionair moet zijn, nationaal en internationaal, theoretisch en pragmatisch.

In het kort komt het erop neer dat een evangelische politiek altijd radicaal moet zijn en moet streven naar een utopie. Evangelische politiek kan niet bestaan bij het bestaande. Zij moet bezig zijn totdat Hij komt.

Toch kan ik mij moeilijk een christen-radicaal noemen. Voor mij is christen-zijn altijd een kwestie van radicalisme. Ik ben dus radicaal, omdat ik christen ben.

Christenen en christen-politici hebben zich echter in de loop der eeuwen dusdanig met de uitbuiters van mens en bodem vereenzelvigd — voorzover zij niet tot die categorie behoorden — dat men wel eens mocht gaan twijfelen aan veel dat zij leerden. Zij hebben zich te veel „jenseitig” opgesteld in plaats van „diesseitig” en konden ons daarom leren, „daarboven is een heerlijk oord, o zo schoon”. Het was daarom niet erg op aarde te lijden, want straks, ja dan kwam een eind aan al dat lijden en dan zou er blijdschap en vrede zijn! Wanneer er nu christen-politici opstaan die zich „diesseitig” opstellen, dan meen ik dat een ieder die oprecht is bewogen door het evangelie, geen keus heeft,

dan zich ook zo op te stellen, opdat wij tenminste kunnen pogen tekenen van het komende Rijk op aarde op te richten.

Voor mij kan de A.R.P. dan ook niets anders zijn dan een radicale partij en wel evangelisch radicaal. Op grond daarvan kan zij mijns inziens geen „consequent vooruitstrevende” politiek voeren. Immers ligt in een „radicale vooruitstrevende” politiek het consequente opgesloten. Anders is de radicaal vooruitstrevende politiek willekeurig en willekeur dient altijd verworpen te worden.

Omdat de A.R.P. niet in staat is om alleen datgene te verrichten, dat zij als juist acht, is het logisch dat de A.R.P. voor de verwezenlijking van haar programma zal moeten samenwerken met andere partijen. De keuze van de partner(s) is echter geen kwestie van lood om oud ijzer, maar een zeer serieuze aangelegenheid.

Op de vraag of de samenwerking vóór de verkiezingen moet zijn vastgelegd is naar mijn mening geen expliciet antwoord te geven. Een principiële afwijzing van het stembus-accordee is naar mijn oordeel dan ook prematuur. Volgens mij behoeft een stembus-accordee niet noodzakelijk als gevolg te hebben dat daaruit een regeringsafpraak moet volgen. Het kan ook alleen maar bedoeld zijn om stemmenverlies te voorkomen.

Ik heb ervaren dat er op het stuk van samenwerking met andere partijen nogal enige terughoudendheid tot zelfs oppositie bij velen bestaat. Deze houding vindt men ook bij velen ten opzichte van de christen-radicalen. Men is bevreesd dat de A.R.P. zal overhellen naar links of naar rechts.

Op grond van het voorgaande meen ik te mogen stellen dat de A.R.P. noch links noch rechts kan gaan, omdat voor haar maar één weg is uitgestippeld: recht op het doel af.

Amsterdam, Henry E. Cameron

Christelijke H.T.S.

Mijne heren,

In een artikel getiteld „Beroepsonderwijs”, opgenomen in N.G. van 9 december j.l. stelde de heer J. A. van B(ennekom) de vraag waar onze eerste prot. chr. HTS zal worden geopend. Van de op verschillende plaatsen bestaande plannen om tot zulk een school te komen zijn die voor Rotterdam en Hilversum nu zo ver, dat de bouwtekeningen worden uitgewerkt. Als ik mij niet vergis is van deze twee het ontwerp voor de Chr. HTS te Hilversum thans het dichtst bij zijn voltooiing: voorjaar 1968 zal het ontwerp zo ver zijn uitgewerkt dat aan de minister de goedkeuring kan worden gevraagd de school te mogen aanbesteden. Hier zou de opening (voorlopig alleen met de vakrichtingen Werktuigbouwkunde en Elektrotechniek) dus in 1970 kunnen plaats vinden. Blijft de mogelijkheid dat het bestuur van de Chr. HTS te Rotterdam voorlopig in een bestaande school eerder zou starten waarvan mij evenwel niets bekend is.

mr. G. H. Hoek, secr.
Hilversum, Chr. HTS-Hilversum i.o.

Om de grondwet van het Koninkrijk

Ik weet niet, of we nu wel zo blij moeten zijn met het christen radicalen-congres en de daar getrokken conclusies.

Het heeft er de schijn van of men, evenals de „spijtstemmers”, het kost wat het kost met de P.v.d.A. in zee wil gaan en dan nog wel op basis van een stembusakkoord. Stromingen in de P.v.d.A. willen wel, als de christelijke partijen zich dan maar eerst ontdoen van confessionele bindingen. Daarmee zouden, naar mijn gevoelen, de christelijke partijen hun karakter prijs geven, zodat er niets overblijft dan een slap humanisme. Is er geen andere oplossing? Waarom gaan de voorzitters der drie

grote christelijke partijen niet samen met vertegenwoordigers van de christen radicalen en de 18 rond de tafel zitten, met als eenvoudige en voor ieder aanvaardbare basis van bespreking de grondwet van het Koninkrijk Gods: „God liefhebben bovenal en de naaste als uzelf.”

Voor een christen en dus voor een christelijke partij, moet de liefde tot God ook in de politiek tot uitdrukking kunnen komen.

„Uw Koninkrijk kome, Uw Naam worde geheiligd en Uw wil geschiede” moet aan christelijke politiek visie geven. Maakt men het tweede gebod los van het eerste en grote gebod, dan is slechts humanisme het resultaat en staat de weg tot samenwerking met P.v.d.A. en D'66 volkomen open, maar laat men dan ook maar radicaal zijn en het begrip christelijk laten vallen.

In samenhang met het eerste en grote gebod biedt het tweede de grondslagen voor echt christelijk sociale politiek.

Omdat we God liefhebben en daarom de naaste is er de eis voor sociale gerechtigheid enz. enz.

Wordt uit de samenspreking op deze basis een gezamenlijke beginselverklaring geboren, dan kan die aan alle drie de partijen worden aangeboden als basis voor fusie of nauwe samenwerking. Vanuit deze gezamenlijke beginselverklaring kunnen richtlijnen worden getrokken voor een waarachtig christelijk sociaal regeringsbeleid, waarin we ons bidden en belijden waar willen maken. Er komt dan een program dat klinkt als een klok aan de uitvoering waarvan iedere partij die daarmee instemming betuigt, kan meewerken.

Om Gods wil en om der wille van de naaste moeten de christelijke partijen de toon aangeven met een program waarin de liefde tot God, zowel als de liefde tot de naaste tot hun recht komen. Graag wil ik de A in A.R. ruilen voor de C van Christelijk Radicaal, maar dan alleen op deze basis.

Deze overwegingen zou ik graag in Ned. Ged. in discussie willen geven.

Utrecht, Jan Sch. Wolf.

N V Rederijen
Haringhandel
IMPORT — EXPORT
N Parlevliet Jr.
KATWIJK AAN ZEE

Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283

BONGERS

Internationaal verhuisbedrijf

RIJNHAVEN - WAGENINGEN
Telefoon 2725 (b.g.g. 3100)

Verhuizingen - Verpakkingen
Meubelopslag

N. V. Papiertabrick voorheen
HEELSUM

G. SCHUT & ZONEN

oud-hollands PAPIER o.a. waardepapier schrijf- en drukpapier, biljetten, kaarten enveloppen en wissels, luxe kartons en omslagpapier, vloeiopapier, filtreerpapier aan vellen, rondvilters en vouwvilters voor chemische en technische doeleinden.

M. C. van Staaveren

AALSMEER — TELEFOON 4051
Specialiteit in

Anjerstekken - Friesiaknollen

Snelle persen en vakkundig personeel slaan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken

periodieken
boeken en
handeldrukwerk

DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
drift 13 / tel. 030 - 19446
utrecht

rotatie

DE WEEK ROND

1 januari: Alle loketambtenaren van tante Pos krijgen een naam bordje. Iedereen weet dan met wie hij te maken heeft. Of hij met de P, de T of de T zaken doet.

Zou het geen aanbeveling verdienen het bordje als volgt in te kleden: „Mejuffrouw A. van Diepen. Na diensttijd (nader te informeren) Annie”. Wie weet wat dát zal opleveren!

2 januari: Kent u al het nieuwe middel tegen rode handen in de wintertijd? Laat u geen oren aannaaien! Al die dure spullen helpen toch niet! Hét beproefde middel is: eerst uw handen enkele minuten in lauw zout water en daarna enkele minuten in lauw suikerwater (4 klontjes per waskom). U zult versteld staan. Doet u mee?

3 januari: De Amerikaanse diplomaat Tresize is in Stockholm met eieren en sneeuwballen bekogeld door meer dan 50 volwassen mensen. Heerlijk, nietwaar, je op zo'n manier te kunnen uitleven, omdat je anti-Amerikaans bent. Ethische normen doen er niet meer toe.

4 januari: Aardgas is ook niet alles. Limburg, de brandstoffenhandelaren en de gemeentelijke elektrische bedrijven (toch kurken waarop een stuk gemeentebestuur drijft) hebben het te kwaad gekregen. Thans vallen er andere slachtoffers: er worden minder wollen dekens gebruikt. Welke bedrijven volgen? Spreekwoorden veranderen hierdoor ook al. Nu moet je zeggen: de een z'n brood is de ander z'n dood.

5 januari: Nu P.T.T. de giro-enveloppes gratis verstrekt — de concurrentie met de banken zal dit wel afgedwongen hebben — krijg je hooguit 20—23 enveloppes per persoon. Klantenbinding? (Je moet dus vaker bij P.T.T. winkelen?) Welnee, zuinigheid — baart huizen als kastelen. Bij een zó grote winst bij dit overheidsbedrijf is dat hard nodig!

6 januari: Voor dames die in de avond en nacht alleen in een auto (moeten) rijden en wat bang zijn uitgevallen is er uitkomst gekomen. Koop een opblaasbare man — 5 dollar per stuk — en zet die naast je neer. Niet gek, maar wat moeten de mannen die het griezelig vinden alleen te rijden?

WIJ ONTVINGEN

Het is de redactie niet mogelijk aan alle binnengekomen uitgaven een bespreking te wijden. Wel wil zij u in deze rubriek op diverse uitgaven attenderen, omdat wellicht diverse lezers in deze uitgaven geïnteresseerd zijn.

„SPREIDING VAN RIJKSDIENSTEN, PERSONEELSASPECTEN” is een uitgave van de Katholieke Bond van Overheids personeel. In deze nota van 24 blz. geeft de Kabo, Mesdagstraat 118 te Den Haag, haar zienswijze op deze materie.

„WERKNEMERS TE GAST”, rapport van de Wiardi Beckmanstichting (Tesselschadestraat 31, Amsterdam-W, giro 30603) over de „gastarbeiders”. In 78 blz. wordt nader ingegaan op problemen rond de werving, tewerkstelling, huisvesting, maatschappelijke begeleiding en het ontslag van buitenlandse werknemers in Nederland. De prijs bedraagt f 3,50.

„SOEKARNO...TABEH”, een documentaire door Otto Kuijk en Bart van Veen. Een uitgave van uitgeverij Becht in samenwerking met Van Dishoeck en Van Holkema en Warendorf. Geïllustreerd met tal van foto's wordt het leven van Soekarno geschilderd. Het boek telt 191 blz. De prijs bedraagt f 7,90.

„ADRES INZAKE HET WETSONTWERP ZIEKTEKOSTENVOORZIENING AMBTENAREN”. Het adres telt 39 pagina's. Door de Kontaktcommissie Landelijke Organisaties van Ziektekostenverzekeraars is het aangeboden aan de leden der Staten-Generaal.

„JAARVERSLAG 1966” van het Nationaal protestants centrum voor de geestelijke volksgezondheid (Duinweg 23, Den Haag). De belangrijkste ontwikkelingen treft men in het boekje (25 blz.) aan en enige achtergrondinformatie.

„POLITIE EN OPENBARE ORDE”, uitgave van de Wiardi Beckmanstichting. De positie van de burgemeester bij de handhaving van de openbare orde en de verantwoordingsplicht van de burgemeester voor het politiebeleid; de speelruimte van de politie bij de handhaving van de openbare orde; openbare orde en demonstratievrijheid; onderzoek van klachten tegen de politie, worden in dit

28 blz. tellende commissie-rapport behandeld. Prijs f 1,50.

„VOORRANG VOOR VREDE”, uitgave van de internationale katholieke vredesbeweging Pax Christi (Celebesstraat 60 Den Haag). De prijs bedraagt f 1,—. Het boekje telt 24 blz. en het bevat een omschrijving van taak en programma van Pax Christi.

„VIETNAM EN HET WESTEN”, door G. van Benthem van de Bergh. Verschenen als vlugschrift van De Gids nr. 6 (adm.: Beulingstraat 2, Amsterdam). De prijs bedraagt f 3,50. Het boekje telt 59 blz. De schrijver woont in de Verenigde Staten en geeft in het werkje zijn zienswijze op „de ideologie van Amerika”.

„DE WESTELIJKE RANDMEREN VAN DE IJSSELMEERPOLDERS”, uitgave van de Stichting voor Natuur- en Landschapsbescherming (Herengracht 540, Amsterdam, giro 210481). De uitgave is van illustraties voorzien en bevat enkele kaarten. De omvang is 26 blz. In de brochure wordt er voor gepleit Marken niet in de nieuwe polder Markerwaard op te nemen, maar dit laatste Zuiderzee-eiland als cultuurhistorisch monument en toeristische attractie van de eerste orde te behouden. De prijs bedraagt f 2,75 per exemplaar.

„NAAR NIEUWE POLITIEKE VERHOUDINGEN”, uitgave van het Democratisch Centrum Nederland (de Couwenberg-groep). Uitgever H. Nelissen, Bilthoven. Omvang 160 blz. In het eerste deel van het boek wordt een visie gegeven op het vraagstuk van de partijvorming. In het tweede deel komt een programmatische visie naar voren.

„WONINGBOUW-RAPPORT 1967”, samengesteld door de Bouwcommissie der C.H.U. (Wassenaarseweg 7, Den Haag). Het is een uitgave van de Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman Stichting en het telt 20 blz. Na een bespreking van het na-oorlogse bouwbeleid worden enkele conclusies met toelichting getrokken.

„CHROESTJITSJOW” door Edward Crankshaw. Een uitgave van A. W. Sijthoff te Leiden. Het boek — 342 blz. — draagt als ondertitel „Van Wereldrevolutie tot coëxistentie”. Deze uitgave bevat de levensbeschrijving van Chroestjitsjow en geeft tevens een boeiend overzicht van het ontstaan en de ontwikkeling van Rusland. En passant leest u o.a. over Lenin, Trotski, Stalin, Molotov, Beria, Malinkow, Kaganowitsj, Mikojan, Soeslow en Boelganin. Een personenindex vergemakkelijkt het gebruik. Een interessant boek.

Telefoon Brussel-Den Haag

Minister Luns (Brussel): Zeg Pierre, het is bepaaldelijk gewenst dat je direct naar Brussel komt. De politieke ontwikkeling dwingt nu tot deze dringende vraagstelling.

Minister Lardinois (Den Haag): Op welke manier moet ik je dan helpen Joseph?

Minister Luns: Dat zal ik je overtuigend mededelen als je hier bent, Pierre. Ik reken op je. Nederland moet bepaaldelijk tot een concrete actie overgaan.

Minister Lardinois: Ik kom.

Een dag later — of was het dezelfde dag nog? — vraagt minister Lardinois schorsing van de bijeenkomst van de EEG landbouwministers. Zo gezegd, de harde lijn gerealiseerd.

Uit onze bouw- en aannemerswereld

Aannemersbedrijf GEBR. HAKKERS

- Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- Rietmattenfabriek
- Hoepelmakertjen

WERKENDAM — TELEFOON 514

TIMMERFABRIEK VERMEULEN N.V. MILL (N.-B.), TEL. 08859 - 1024 *

Fabriek van geprefabriceerde houten gebouwen, houten woningen, directieketen, barakken, garages, vakantiehuysjes. Speciaal voor de landbouw; kippenhokken, veldschuren, loodsen.

Export: België, Duitsland, etc.

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - Rotterdam
Tel. 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN voor lichtbeton
GRONDSTOFFEN voor de steen- en keramische industrie

WEGENBOUWMATERIALEN

BETONFABRIEK DEN BOER

Nieuw-Lekkerland - Zuid Holland

OPGERICHT 1883

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN OEVERVERBINDINGSWERKEN GRIENDHOUTHANDEL

TELEFOON 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

DROOG HOUT

Specialiteit: gewaterd iepen, verder beuken, essen, linden, kersen, eiken en peren. Incomplete bollen en plaathout. Contant 1 %.

N.V. HARD- EN ZACHTHOUT IMPORT MIJ.

Loenen (Veluwe) - Telefoon 05765-212

FIRMA C. VERMEER EN ZOON'S

fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDERKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafellanden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers Kappen - Regels - Stijlen, enz. enz.

HOUTHANDEL EN KISTENFABRIEK

MEILINK N.V.

Borelo - Hofstraat 10 - Tel. 05457- 561
Zutphen - Marsweg 19 - Tel. 05750-3748

HOUTZAGERIJ - HOUTHANDEL
KISTENFABRIEK

RIV KOGELLAGERS
VAN DER SPEK
Wolphaertsbocht 214
ROTTERDAM
Telefoon 27 97 55

VAN LEEUWEN BUIZEN
ZWIJNDRECHT

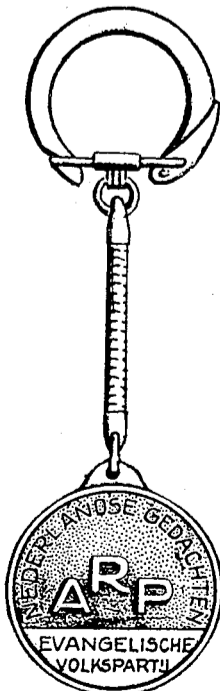
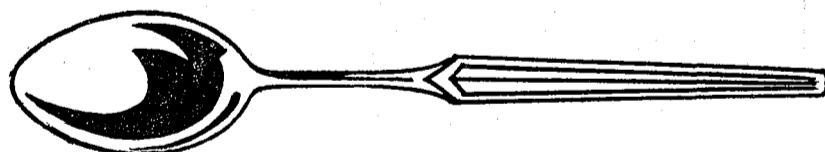
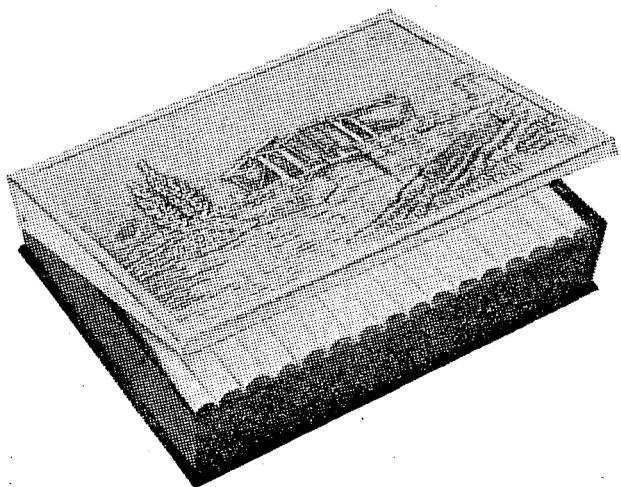
ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

BIJ BLIJVEN...

dat doet u door het lezen van

NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

- 1 ABONNEE
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”
- 2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
- 3 ABONNEES
slerdoos of 6 lepeltjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk:

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3 Den Haag.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 3

20 januari 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

EEN EIGEN WEEKBLAD

Mr. B.W. Biesheuvel
Overste den Oudenlaan 8
Aerdenhout

Aerdenhout, 16 januari 1968

"Eén op vier" is volop aan de gang. Het is een aktie, die mijn volle sympathie heeft. Ik zou veel verder willen gaan: Eigenlijk dient ieder lid van de partij een abonnement op ons weekblad te hebben. Ik hoop van harte, dat het in de loop van de tijd inderdaad zover komt. Daartoe is deze aktie een belangrijke aanzet.

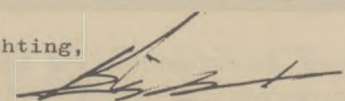
In de politiek zijn heel belangrijke zaken aan de orde en heel nieuwe ontwikkelingen aan de gang. Ik kom nogal eens mensen tegen - vaak trouwe leden van onze partij - die niet of onvoldoende op de hoogte zijn van hetgeen onze Tweede Kamerfractie doet en van de standpunten die wij innemen.

Een weekblad als het onze kan heel doeltreffend de band tussen kiezers en gekozenen versterken. Over ons werk, over heel veel problemen wordt immers elke week goede voorlichting gegeven.

Hoe groter het aantal lezers, hoe belangrijker plaats Nederlandse Gedachten kan gaan innemen in de boeiende politieke discussies van onze tijd.

Een eigen dagblad hebben wij niet. Laten wij dankbaar zijn, dat wij een eigen weekblad hebben. Laten wij hiervan dan ook gebruik maken! Reeds vaker heb ik een beroep op U mogen doen. De laatste keer - in de verkiezingsstijd - hebt U positief, enthousiast gereageerd. Doet U het ook nu.

Met vriendelijke groeten en hoogachting,

(Mr. B.W. Biesheuvel)

VOORLICHTING over actuele vraagstukken en over problemen, die in de toekomst — naar het zich laat aanzien — een veel grotere rol zullen gaan spelen, is hard nodig.

De leden van een politieke partij dienen op de hoogte te zijn of te worden gebracht van de zaken, die van belang zijn.

Ons eigen weekblad vormt daartoe een belangrijke bijdrage. Helaas gaat het hiermee als met veel andere dingen: als je iets niet hebt, voel je er behoefte aan; als je iets hebt, interesseert het je niet.

Daarom zeggen wij met mr. Biesheuvel: „Laten wij dankbaar zijn, dat wij een eigen weekblad hebben. Laten wij hiervan dan ook gebruik maken”.

De niet-abonnees vragen wij: neem een abonnement op Nederlandse Gedachten. Als u nog aarzelt, probeer het dan eerst eens een jaar. De redactie hoopt, dat u daarna het blad niet meer wilt missen. De abonnees doen wij deze suggestie: geef uw blad door aan een ander en doe een goed woord voor u w blad.

Naast de voorlichting is de informatie van belang. Niet alleen de informatie van de redactie aan de lezer. Evenzeer de informatie van de lezers aan de redactie. Als u vindt, dat de krant niet beantwoordt aan datgene wat het moet zijn, bedenk dan, dat een krant niet wordt gemaakt door haar redacteurs, maar door haar abonnees.

In het laatste nummer van ons blad, dat in 1967 verscheen, heeft de redactie een aantal mededelingen gedaan omtrent enkele plannen voor 1968.

Inmiddels werd met de aangekondigde serie artikelen over de ontwikkelingen in en rond China begonnen.

Artikelen over onze toekomstige drinkwatervoorziening en over de inkomensverdeling in Nederland verschijnen binnenkort.

U kunt in de komende weken o.a. ook artikelen tegemoet zien over:

- de Zuid-Flevopolder
- het werkgelegenheidsbeleid
- de ontwikkeling van de vakbeweging
- criminaliteit in Nederland
- leerplicht voor schipperskinderen
- ontwikkelingen in diverse delen van ons land
- het ziekenhuiswezen
- welvaartsvastе pensioenen?

Afwisseling in de onderwerpen, die aan de orde komen. Maar daarnaast ook afwisseling in de verdere vormgeving van het blad.

Commentaren op het werk van de volksvertegenwoordiging; aandacht voor belangrijke rapporten; iets in de sfeer van humor en ironie (niet het sterkste punt van antirevolutionairen overigens).

Een eigen weekblad biedt mogelijkheden.

Misschien zegt u: het kan nog beter.

Akkoord, maar het is al gezegd — een krant is: wat de abonnees er van maken.

Met meer abonnees zal het beter gaan.

Mijnhardt's
HOOFDPIJN POEDERS
KIESPIJN POEDERS
HOEST POEDERS **werken**
GRIEP POEDERS **verrassend**

K. Bouhuijs en K. A. Deurloo

Taalwegen en dwaalwegen

Dit is de tweede uitgave in de serie tv-uitzendingen (IKOR-CVK) „Dichterbij”. Dit boek behandelt bijbelse kernwoorden. Geïllustreerd.
Carillon-speciaalpocket f 6.90.
Verkrijgbaar in de boekhandel.
Uitgave W. TEN HAVE N.V.

BIJ KAPTINO

KEUZE UIT MEER DAN 2000

schrijfmachines

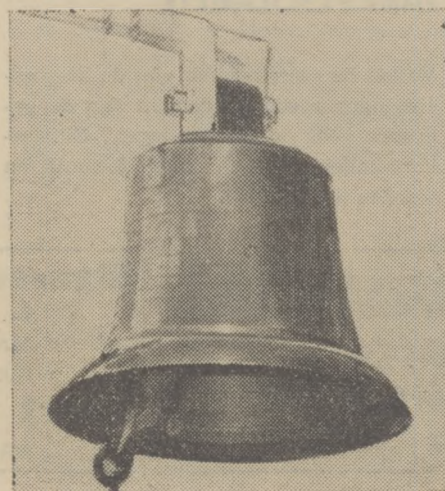
ook TEL- en REKENMACHINES
BRANDKASTEN grote sortering.

De Clerqstr. 77, Tel. 123711, Amsterdam
Zijlweg 53, Tel. 20018, Haarlem.

alleen Murox heeft **ANTI GEEL** **tex**
MUROR
MUURVERINDUSTRIE
HOOGVEEN

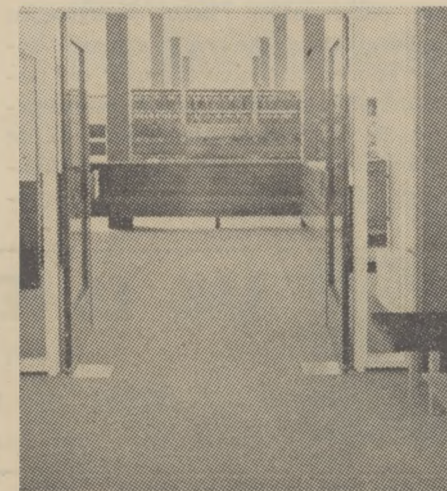
Klepel

Bij blijven in de politiek heeft u in eigen hand. Velen hebben de klok horen luiden, soms onbewust, maar waar de klepel hangt, weet men niet. En dat laatste is juist het belangrijkste. Lees daarom pagina 7. Bij blijven in eigen hand.

Drempelvrees

De Algemene Bijstandswet is er voor iedereen. Maar nog steeds bestaat er, met name bij de oudere generatie en in versterkte mate op het platteland „drempelvrees”. Op pagina 4 schrijft mej. J. van Leeuwen uitvoerig over de haken en ogen van de bijstandswet die

beslist geen armenwet is. De figuurlijke drempel moet weg, zoals in nieuwe gebouwen de letterlijke drempel verdwenen is.

Op pagina 6 antwoordt mej. Van Leeuwen op de brief van een lezer.

Europa

Op pagina 5 vraagt dr. C. Boertien uw aandacht voor Europese zaken.

Arjos

Op pagina 3 staat de verklaring die de Arjos uitgaf n.a.v. de moeilijkheden in de K.V.P.

Op pagina 7 wordt de nieuwe organisatievorm van de Arjos uit de doeken gedaan.

SCHEIKET JGIAALL

met anti-revolutionair Den Haag

De inhoud van de wisselpagina's is voor verantwoordelijkheid van de besturen van de betrokken Kamercentrales

NIEUWE MOGELIJKHEDEN VOOR LEDEN VAN DE KIESVERENIGING

BEHOEFTE AAN MEER INSPRAAK

Van tijd tot tijd vraagt men zich af, waarom men lid is van de kiesvereniging. Driemaal in de vier jaar wordt men bijeengeroepen om mee te helpen aan de vaststelling van de kandidatenlijsten. Een enkele maal kan men meewerken aan de totstandkoming van een verkiezingsprogramma. Omdat de partij heel groot is, vragen sommigen zich af, of dergelijke activiteiten wel zin hebben. Welke invloed heeft het individuele lid?

Voor het overige heeft men, zo menen steeds meer partijleden, de kiesverenigingen niet meer nodig. Politieke informatie ontvangt men ruimschoots via de kranten, de radio en vooral de televisie. Verkiezingspropaganda via de televisie bereikt in één klap honderdduizenden en is indringender dan de traditionele folder.

Maar men vergist zich, als men denkt, dat hiermee de taken voor kiesverenigingen en partijleden zijn uitgeput en hun betekenis hebben verloren. Integendeel, juist in deze tijd openen zich nieuwe mogelijkheden, nieuwe behoeften zelfs, die de inspanning van de partijleden uitermate aantrekkelijk en nuttig maken.

Elders op deze pagina wordt melding gemaakt van een besluit van de Kamercentrale om te streven naar de instelling van werkgroepen. Dit besluit is niet zomaar genomen, bijvoorbeeld alleen om slapende kiesverenigingen wakker te maken. Dit besluit is genomen, omdat

daaraan behoefte bestaat. Met name de raadsleden hebben er behoefte aan, te weten, wat onder de kiezers leeft.

W. Verburg

„Er zijn overal problemen, die wij niet kennen”, zegt het gemeenteraadslid de heer W. Verburg, die tevens penningmeester van de Kamercentrale is. „Dit komt door de grote omvang van de gemeente. Het zou een goed ding zijn, dat dergelijke problemen met de geïnteresseerden worden besproken, dat de burgerij die dingen meldt en erover met een raadslid of met het bestuur van de Kamercentrale tot meedenken wil komen”.

De heer Verburg noemt een voorbeeld, hoe nuttig dit meedenken kan zijn. Een lezer van het artikel van ons raadslid dr. M. A. J. Visser, in een van de vorige nummers van dit blad, heeft studie gemaakt van het gemeentelijke verkeerscirculatieplan en zijn bevindingen op papier gezet. „Het was een belangrijke inbreng”.

Onderwerpen

Over welke onderwerpen kunnen de kiezers met de meeste vrucht meedenken? De heer Verburg somt op: „De volkshuisvesting in alle geledingen, waaronder ook de sanering. Verder de verkeersproblemen, onderwijszaken, de havenproblemen en de vraagstukken van Scheveningen in het algemeen, sportzaken, enz. Misschien ook de energievoorziening en de volksgezondheid”. Ter illustratie noemt de heer Verburg

een vraagstuk, waarvan het bijvoorbeeld van belang is, de mening van de betrokkenen te kennen: het opofferen van groen in de Moerwijk voor 't aanleggen van parkeerplaatsen. Een ander voorbeeld is de sanering. „Hoe belangrijk zou het niet zijn, als de mensen mee zouden denken”.

En hij vervolgt: „Soms kom je ergens op een avond en er wordt over bepaalde zaken gesproken, en dan denk je wel eens: hadden ze er maar eerder over gepraat. Laat men gerust de gemeenteraadsliden opbellen, of, als men erover wil praten, dit kenbaar maken. Dan kunnen we misschien beginnen met het instellen van een sectie over verkeerszaken of volkshuisvesting”.

Inspraak

Tot zover de heer Verburg. Zijn standpunt is duidelijk: aan meedenken bestaat behoefte. In feite is de werkelijkheid dat wij onze raadsfractie maar laten werken zonder intensieve belangstelling te tonen. Een gemeenteprogramma van onze partij voor Den Haag bestaat niet. Voor zo iets zou je zeker moeten zorgen als je bij de verkiezingen pretendeert, het beste met de stad voor te hebben. Het staat er triest met een partij voor als ze dan niet tegelijk kan zeggen, wat precies volgens haar het beste voor Den Haag is.

Daarbij komt nog, dat dit meedenken een unieke kans is in deze tijd, waarin allerwegen wordt geklaagd over een gebrek aan invloed van de burger. Het is niet zo, dat de raadsleden onderling willen bedisselen, wat met Den Haag moet gebeuren. Zij stellen het op prijs, de standpunten van de Hagenaars te kennen en zijn als goede bestuurders bereid, met die standpunten rekening te houden. Daarvoor zijn zij immers gekozen, nl. om de belangen van de Hagenaars te behartigen. Daarom, nieuwe mogelijkheden voor de kiezers, de partijleden, de kiesverenigingen, die waard zijn, ten volle benut te worden. vp.

MEEDENKEN MAAR HOE?

Hieronder volgen enkele raadgevingen voor hen, die willen meedenken over het stadsbestuur. Zij die willen deelnemen aan een werkgroep bijvoorbeeld verkeer, volkshuisvesting, sanering, enz. kunnen zich het beste in verbinding stellen met de secretaris van de Kamercentrale, de heer H. C. Schipper, Het Zicht 35, tel. 664612. Zij die over één bepaald onderwerp van gedachten wensen te wisselen met leden van de protestants-christelijke raadsfractie doen er goed aan, rechtstreeks contact met het betrokken raadslid op te nemen.

De Wethouders Bol (economische zaken) en Van der Weide (huisvestingszaken en openbaar vervoer) houden spreekuur op het stadhuis. De namen en adressen van de overige raadsleden zijn: Den Dulk, Scheveningen, tel. 11111 (gemeentebedrijven, waaronder energiebedrijven, waterleiding, markt- en havenwezen);

Mr. G. J. de Lint, Van Alkemadaalaan 106, tel. 242603 (volksgezondheid, kunstzaken);

Mr. F. H. Piket, Wildhoefflaan 22, tel. 339694 (financiën);

Mr. J. H. Prins, Ruyschroeklaan 46, tel. 243796 (onderwijs);

W. Verburg, Norenburg 97, tel. 356338 (volkshuisvesting en verkeer);

Dr. M. A. J. Visser, Burnieystraat 29, tel. 113086 (sportzaken, algemene bijstandswet, personeelsaangelegenheden).

Deze pagina wordt u aangeboden door de Kamercentrale Den Haag van de A.R. Partij.

CONTACTEN MET RAADSFRACIE

Met het bestuur van de Kamerkring van de CHU is overleg gaande om te komen tot een regelmatig contact tussen de gemeenteraadsfractie en de besturen van de kiesverenigingen. Momenteel is van een dergelijke regelmaat geen sprake. Gestreefd wordt naar een tweetal ontmoetingen per jaar. De eerste bijeenkomst van raadsfractie met besturen zou wellicht plaats kunnen hebben in februari en maart.

VAKATURES

Reeds nu delen wij mee, dat aan het eind van dit seizoen in het moderamen

(dagelijks bestuur) van de Kamercentrale de functies van voorzitter en secretaris vacant zullen komen. Het is de bedoeling, op een bestuursvergadering van de Kamercentrale in februari onder meer over de voorziening in deze vacatures van gedachten te wisselen.

WERKGROEPEN

Het dagelijks bestuur van de antirevolutionaire Kamercentrale speelt voorts met de gedachte, te komen tot de oprichting van werkgroepen voor bepaalde onderwerpen. Deze werkgroepen zouden belangrijke onderwerpen in studie kunnen nemen en daarover een memorandum aanbieden aan de raadsfractie, de provinciale-statenfractie of de kamerfractie(s). Een en ander zou kunnen gebeuren aan de hand van begro-

tingen, de behandeling van bepaalde onderwerpen in de vertegenwoordigende organen, enz. De bedoeling is, dat op deze wijze geïnteresseerde leden en kiezers meer worden betrokken bij deze zaken in het algemeen en de menings- en besluitvorming in het bijzonder. Ook wordt op deze wijze het contact met de fracties versterkt.

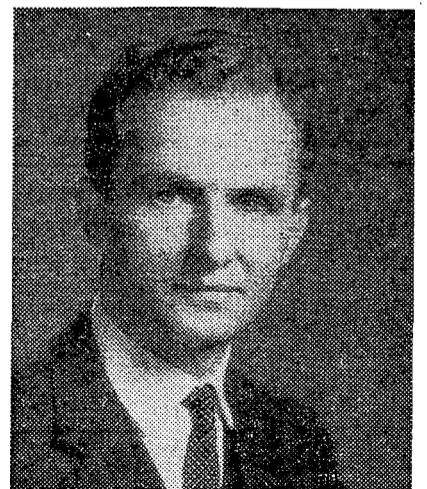
Men wordt verzocht, reacties door te geven aan de secretaris van de Kamercentrale, de heer H. C. Schipper, Het Zicht 35, tel. 664612.

JAARVERSLAGEN

Willen de secretarissen van de kiesverenigingen reeds nu denken aan de gegevens voor de jaarverslagen? Binnenkort zullen de in te vullen formulieren worden toegestuurd.

Mr. HOOGENDIJK

Mr. W. C. D. Hoogendijk spreekt op 28 februari op een bijeenkomst van de kiesverenigingen Morgenstond, Valkenbos en Bouwlust over zijn brochure De Samenleving vernieuwen. De bijeenkomst wordt gehouden in de Oudekerk, Maartensdijklaan.

lingerie - korsetterij

dekker

DE LIER - NAALDWIJK - DELFT - DEN HAAG - VOORBURG
Markt 49 - Beeklaan 366 - Herenstr. 107-109

LAK- EN VERFINDUSTRIE

v/h P. WERRE & Co.

Alles op verfg gebied

Veenkade 49-50 DEN HAAG - Tel. 633923 (3 lijnen)

Sigarenhandel MATADOR

L. KORPEL - DEN HAAG

Mauritskade 71. Tel. 180234, b.g.g. 607673

Postrekening 37 70 73

levert alle rokersartikelen

waarheen u maar wenst.

STEMBUS 1967

DAT was 15 februari van het vorig jaar: verkiezingen voor de Tweede Kamer. En het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft alle gegevens nu centraal in kaarten, grafieken en statistieken verwerkt, zodat we een heel scherp en duidelijk beeld krijgen van het gehele land. De zeer actieve leden der kiesverenigingen zijn gewend, 's avonds, als de stembusuitslagen worden bekend gemaakt, bijeen te komen, om de binnenstromende gegevens te beoordelen. Je staat er verwonderd over, met hoeveel kennis van zaken er onmiddellijk wordt gereageerd. Als de cijfers van de Waddeneilanden sterk afwijken van de vorige Kamerverkiezingen, dan komt meteen de verklaring: op 15 februari zijn er nog geen badgasten, die gebruik maken van de mogelijkheid, om voor de Tweede Kamer in een andere gemeente te stemmen. Maar het geheel scherp overzien, dat kunnen we alleen met behulp van dit boekwerk van het C.B.S.

ZOALS wel bekend is, waren de cijfers voor de grote en middelgrote partijen aldus:

	1963	1967
A.R.P.	8,7%	9,9%
C.H.U.	8,6%	8,1%
V.V.D.	10,3%	10,7%
P.v.d.A.	28 %	23,5%
K.V.P.	31,9%	26,5%

De uitslag was geen verrassing. De K.V.P. ging de strijd in met de weinig aanmoedigende gedachte: wij zullen verliezen, maar hoe groot zal het verlies zijn?

De P.v.d.A. had een enorme campagne gevoerd tegen het kabinet-Zijlstra, en hoopte op een daverend succes. De A.R.P. en de C.H.U. hadden het een en ander te maken met opiniepeilingen op kosten van de N.C.R.V., die er allemaal op wezen, dat de C.H.U. nu voor het eerst de A.R.P. duidelijk voorbij zou streven.

Het kwam allemaal wat anders, dan voorspeld werd. De K.V.P. en de P.v.d.A. verloren beide belangrijk, de A.R.P. ging omhoog over de gehele linie.

NU heeft het C.B.S. in het nu gepubliceerde boekwerk vijf kaarten opgenomen, voor elk van de zeer grote of middelgrote partijen één. Daarop staan in verschillende kleuren aangegeven de winsten of verliezen per Statencentrale over het gehele land. Nu zijn er in het gehele land 73 Statencentrales, en zo komt dus een vrij gedetailleerd beeld op de kaart. Eerst de kaart van de K.V.P. Vrijwel overal verlies. In slechts drie van de 73 Statencentrales is de toestand gelijk gebleven nl. in Dokkum, Heerenveen en Ridderkerk. In Amsterdam en Bergen op Zoom is het verlies meer

dan 25%. Vooral Noordbrabant geeft een somber beeld. In Bergen op Zoom een verlies van meer dan 25%, en in Breda, Tilburg, Den Bosch en Eindhoven een verlies van meer dan 20%.

En in het gehele land in geen enkele Statencentrale winst.

Nu de kaart van de P.v.d.A. Die heeft een treffende overeenkomst met die van de K.V.P. Ook over vrijwel het gehele land verlies, het zwaarst in Rotterdam en Tilburg: meer dan 25%. Slechts in twee Statencentrales gelijk gebleven nl. in Gulpen en Weert en in één winst, nl. in Horst, maar veel stelt het niet voor, want het percentage bleef ondanks de behaalde winst nog beneden de 5%.

De kaart van de V.V.D. geeft een zeer afwisselend beeld. In 23 centrales verlies en in 49 winst; alleen Enschede is gelijk gebleven.

In alle centrales met een overwegend R.K. bevolking en in het zuiden ging de V.V.D. met meer dan 25% omhoog.

Dit betreft o.a. geheel Noord-Holland en geheel Limburg. De Statencentrale Heusden met een meer gemengde bevolking dus ook.

De A.R. kaart laat in 71 van de 73 centrales winst zien, in één (nl. Hoogeveen) verlies en in één, nl. Appingedam, zijn we gelijk gebleven.

Op de Statencentrale Heusden na was in geheel Noordbrabant en Limburg de winst per centrale meer dan 25%.

Hetzelfde geldt in de Betuwe, en voor de Statencentrales Doetinchem, Deventer, Hengelo en Alkmaar. Tenslotte de C.H.U.

In vijf centrales gelijk gebleven (Middelburg, Den Haag, Zaandam en Hoogeveen), in 20 centrales winst en in 48 verlies. En in geen enkele van die 48 centrales komt het verlies boven de 10%.

De winst van de C.H.U. zit in hoofdzaak in Brabant en Limburg, daar ging zij in 14 van de 17 centrales vooruit en in 6 centrales was de winst meer dan 25%. Daarom zijn deze kaarten zo merkwaardig: zij laten zien, dat voor iedere partij in het gehele land eenzelfde tendens aanwezig bleek.

Het gehele land is door het stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging één kiesdistrict en door dat ganse district lopen dezelfde verschuivingen. Dat is de algemene conclusie.

Een bijzondere conclusie is, dat de K.V.P. overal verliezen leed, maar in het zuiden het meest. En — die verliezen zijn niet ten goede gekomen aan de P.v.d.A.; haar verliezen waren in het zuiden bijna net zo algemeen als die van de K.V.P. Wel zijn de verliezen van de K.V.P. ten goede gekomen aan de A.R.P., de V.V.D., en — in mindere mate — aan de C.H.U.

DE rijkdom aan statistisch materiaal laat nog veel meer zien. B.v. dit: er waren ingeschreven 7.452.776 kiezers. Daarvan verschenenen 6.878.030 wel, 574.746 niet ter stembus. Van hen, die wel hun oproepingskaart inleverden, hebben 108.696 blanco gestemd en 89.602 hun stem met opzet of zonder opzet ongeldig gemaakt.

De opkomstdwang is immers een farce; men kan de mensen wel dwingen hun kaart in te leveren, maar ze dwingen om hun stem werkelijk op een geldige manier in te vullen, dat kan niemand, zolang het geheim van de stemming geëerbiedigd blijft. Daarom heeft de A.R.P. zich altijd verzet tegen deze opkomstdwang en de commissie-Berger heeft nu minister Beernink geadviseerd, deze dwang af te schaffen.

Bij het begin van deze eeuw was ons land in 100 enkelvoudige Kamerdistricten verdeeld, die ieder een afgevaardigde kozen. De goede parlementaire tooneerste toen, dat men in het debat b.v. mr. P. J. Troelstra aanduidde als „de geachte afgevaardigde van Tietjerksteradeel”.

Niet uit Tietjerksteradeel natuurlijk, want Troelstra heeft nooit in dat district gewoond.

Hij woonde in Den Haag. En dat deden de meeste leden van de Tweede Kamer, voorzover zij van verre kwamen.

Mr. Sam. van Houten b.v. was een Groningse liberaal, maar toen hij tot lid van de Tweede Kamer was gekozen, vestigde hij zich als advocaat in Den Haag.

Er is toen een tijd geweest, dat aan de oostelijke kant van de IJssellinie geen enkel Kamerlid woonde. Na de verkiezingen van 1967 was het zo:

Van de 150 leden van de Tweede Kamer woonden er in:

Groningen 2

Friesland 7

Drente 4

Overijssel 3

Gelderland 9

Utrecht 20

Noord-Holland 34

Zuid-Holland 46

Zeeland 5

Noordbrabant 13

Limburg 7

Er wonen dus 100 Kamerleden in de Randstad, als we daartoe de provincies Noord- en Zuid-Holland rekenen, 50 buiten de Randstad in de 8 overige provincies.

Van de 15 A.R. leden woonden er 12 in de „Randstad” en 3 daarbuiten, nl. één in Friesland, één in Zeeland en één in Noordbrabant.

IN 1848, na de grote grondwetsherziening, telde de Tweede Kamer aanvankelijk maar 64 leden, op elke 45.000 zielen één.

In de periode van 1848 tot 1879 gebeurde het 70 keer, dat een nieuw gekozen lid advocaat bleek te zijn en nog vaker rechter of notaris. Thans hebben de advocaten niet meer de overhand. Er zijn er nog 10, tegen 13 leden, die onderwijzer of leraar waren, voor zij het Binnenhof betraden en 14 leden, afkomstig uit de journalistiek (waarvan er 5 behoren tot de P.v.d.A.).

Twecëntwintig Kamerleden zijn of waren werkzaam in het bedrijfsleven en 23 waren of zijn bestuurders van werkgevers- of werknemersorganisaties.

Tenslotte, wie de geschiedenis van ons parlement kent, herinnert zich vele theologen in de Kamer, vaak mannen met groot gezag: Kuyper, Schaepman, Talma, Liefinck (niet de financier!), Schokking, Ankerman, Lingbeek, Van der Voort van Zijp, De Visser, Hugo Visscher, Zandt, Kersten, Slotemaker de Bruyne, Melchers, Donner, enz. Er is nog één dominee overgebleven, nl. ds. Abma van de S.G.P.

 BIJ VERKOUDHEDEN
Dampo

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P. EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar. Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6.- per jr. Losse verkoop f 0.30.

ARJOS DOET BEROEP OP K.V.P.

Het hoofdbestuur van de Nationale Antirevolutionaire jongerenorganisatie heeft zich uitvoerig bezig gehouden met de door de Anti-Revolutionairen te leveren inbreng in het gesprek van de 18 en de visie op het program van de Werkgroep Christen-Radicalen.

Het hoofdbestuur is van oordeel dat het gesprek van de 18, dat zij positief wenst te waarderen, ernstig wordt belemmerd door de moeilijkheden welke zich in de afgelopen dagen in de K.V.P. voordeden m.b.t. de bestuurssamenstelling.

Zij is bezorgd over de voortdurend naar buiten tredende meningsverschillen tussen als de christen-democraten en christen-radicalen aangeduide groepen binnen de K.V.P. Een samenwerking in het kader van de 18 zonder de inbreng van radicalen komt haar niet zinnig voor.

De A.R. jongeren immers vinden in het program van de christen-radicalen veel terug wat hen aanspreekt en wat de richting aangeeft waarin het program van de toekomstige christelijke partij zich zal moeten ontwikkelen. Duidelijk wordt dat een gezamenlijk uitgangspunt en een gezamenlijk pro-

gram tevens gedragen zal moeten worden door hen die de gezindheid hebben de noodzakelijke vernieuwingen door te voeren.

Het hoofdbestuur doet een beroep op alle betrokkenen binnen de K.V.P. zich hun verantwoordelijkheid voor elkaar en voor de christelijke politiek in zijn geheel meer bewust te zijn.

Tenslotte acht het hoofdbestuur het noodzakelijk dat de A.R.P. binnen afzienbare tijd een openbaar congres beplegt, waar met betrekking tot de te volgen koers duidelijke uitspraken zullen worden gedaan.

waarborgmerk van wetenschappelijk verantwoorde genees- en verzorgingsmiddelen voor kleine en grote **HUIDDIEREN**
VEERLAAN 17 - 23 - ROTTERDAM

Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen

DR. KUYPERSTRAAT 3 - DEN HAAG

Voor het PARTIJSECRETARIAAT wordt gevraagd zo spoedig mogelijk

EEN JONGE MEDEWERKSTER

bij voorkeur Mulo-diploma. Kennis van typen, accuratesse en gevoel voor administratie is gewenst.

Een prettige werkkring wordt geboden op een niet te groot kantoor, waarop in goede teamgeest wordt gewerkt. Salaris overeenkomstig Rijksregeling en leeftijd.

SOLLICITATIES WORDEN GAARNE INGEWACHT OP BOVENSTAAND ADRES (EVENTUEEL TELEFONISCH 070-18.39.60).

HET was op 1 januari 1968 drie jaar geleden, dat de Algemene Bijstands Wet in werking is getreden. Een wet, die wel in zeer bijzondere zin een sluitstuk op het terrein van al die financiële noden, die nu net niet of onvoldoende in het kader van de sociale verzekeringswetten (werknemers- zowel als volks-) konden worden opgevangen.

In deze drie jaar heeft de Algemene Bijstands Wet voor vele duizenden mensen metterdaad uitkomst gebracht.

Helaas, voor vele andere duizenden nóg niet... (uiteraard heb ik hierbij alleen die mensen op het oog, die terecht vanuit hun feitelijke situatie voor hulpverlening in aanmerking hadden kunnen komen).

Valt hieraan nu iets te doen? Want dit moet natuurlijk anders, beter! Het is een klemmende vraag, die we samen in dit artikel nader onder ogen willen zien aan de hand van de verschillende oorzaken, die naar mijn overtuiging in het algemeen als knelpunten voor een goede uitvoering van de Algemene Bijstands Wet kunnen worden aangegeven.

Welnu, als de belangrijkste knelpunten (er zijn er nog wel méér!) zie ik dan:

1. een nog steeds bestaande „drempelvrees”, met name bij de oudere generatie en in versterkte mate op het platteland;
2. te weinig kennis en inzicht bij de gemiddelde Nederlander omtrent de mogelijkheden — rechten én plichten — van de Algemene Bijstands Wet;
3. een té ondoorzichtig beleid van de gemeentebesturen bij de uitvoering van de A.B.W.;
4. té grote verschillen bij de diverse uitkeringen, ook bij overeenkomstige gevallen, door het hanteren van sterk verschillende gemeentelijke richtlijnen (in feite is hier dus sprake van rechtsongelijkheid).

Drempelvrees?

Ja, zeer zeker, ook vandaag nog! Met name velen uit de oudere generatie blijven nog steeds de A.B.W. vergelijken met de vroegere Armenwet, zoals deze in het verleden door de Nederlandse bevolking werd ervaren en ook in de praktijk werd uitgevoerd.

Een praktijk, die er inderdaad vaak aanleiding toe heeft gegeven, dat deze wet in een kwade reuk stond. De Algemene Bijstands Wet onderscheidt zich — behoort dit althans te doen — op de

door
meij. J. van Leeuwen

meest essentiële punten zeer duidelijk van de vroegere Armenwet.

Op het platteland, vooral in de kleinere dorpen, werd en wordt deze drempelvrees echter vaak nog versterkt door een ander bezwaar, namelijk, dat **iedereen iedereen kent**. Ook de gemeentebesturen kent vaak de inwoners van haver tot gort... Zo heb ik het zelf in de afgelopen tijd nog meegemaakt dat iemand — hoewel de termijn van vier weken reeds lang was verstreken — nog steeds geen antwoord had ontvangen op haar aanvraag om bijstand. Toen ik bij de betreffende gemeente informeerde, kreeg ik — volkomen onjuist! — ten antwoord: „het heeft niet zo'n haast, deze vrouw staat nóg een erfenis te wachten...!”

Een drempelvrees, die echter in vele gevallen ook kan worden teruggebracht tot het ontbreken van voldoende kennis en inzicht over en in de rechten en plichten, die iedere Nederlander in het kader van de A.B.W. heeft.

Maar ook onder degenen, die geen drempelvrees hebben, bestaat nog steeds een groot tekort aan feitelijke kennis op dit terrein, waardoor men maar te vaak wordt teleurgesteld in zijn verwachtingen.

Daarom lijkt het goed eerst nog even precies aan te geven waar het bij de Algemene Bijstands Wet in feite om gaat.

Ander uitgangspunt

De Algemene Bijstands Wet huldigt immers een totaal ander uitgangspunt dan de Armenwet.

KNELPUNTEN ROND UITVOERING VAN DE ALGEMENE BIJSTANDS WET

Nog steeds leven velen, zonder dat de buitenwereld het weet, in moeilijke omstandigheden. De bijstandswet kan hulp

brengen maar drempelvrees en gebrek aan kennis van de mogelijkheden zijn nog dikwijls een rem.

De A.B.W. gaat namelijk uit van de plicht van de overheid tot hulpverlening aan elke Nederlander, die in nood verkeert.

Reeds in de grondwet van 1814 werd „het armbestuur” in de aanhoudende zorg van de Regering aanbevolen. Eerst in 1854 werd dit armbestuur bij de wet geregeld, een wet, die in 1912 is vervangen door de Armenwet, die tot 1 januari 1965 van kracht is geweest.

Maar deze Armenwet was gebaseerd op het beginsel der subsidiariteit. Dat betekende, dat de wetgever zich op het standpunt stelde, dat de plicht tot hulp aan de armen (de term, die vroeger voor een hulpbehoevende op financieel gebied werd gebruikt en nu gelukkig is vervangen en vrijwel niet meer wordt gebruikt) in de eerste plaats thuis hoorde, na de familie, bij particuliere of kerkelijke instellingen. Kon de hulpbehoevende daar niet worden geholpen, eerst dan had de overheid een taak (subsidiar: eventueel in de plaats tredend van de eerdergenoemden).

Vanzelfsprekend kon dus onder de Armenwet aan deze subsidiaire taak van de overheid géén recht op ondersteuning worden ontleend. In de A.B.W. nu is dit subsidiariteitsbeginsel losgelaten.

Anders gezegd, er wordt niet meer gesteld, dat voor financiële hulpverlening eerst een beroep moet worden gedaan op kerkelijke of particuliere instellingen.

In deze wet wordt de eigen, zelfstandige taak van de overheid t.a.v. de financiële hulpverlening dus erkend.

In artikel 1 van de Algemene Bijstands Wet staat dit als volgt te lezen: „Aan iedere Nederlander, die hier te lande in zodanige omstandigheden verkeert of dreigt te geraken, dat hij niet over de middelen beschikt om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voor-

zien wordt bijstand verleend door burgemeester en wethouders”.

Juiste ontwikkeling

Los van het feit, dat in de praktijk in de loop der jaren t.a.v. vele gevallen — ook onder de Armenwet — reeds was afgeweken van het subsidiariteitsbeginsel, mede omdat voor de verschillende kerken de financiële hulpverlening te zwaar was geworden, is hier sprake van een goede en juiste ontwikkeling.

De overheid heeft ook op dit terrein een eigen taak en roeping evenals andere samenlevingsverbanden.

Immers, het behoort zonder meer tot de eigen taak van de overheid bijv. de armoede te bestrijden, wanneer deze armoede een gevolg is van storingen in de economische orde en de daarmee samenhangende maatschappelijke verhoudingen. De overheid zal dit onder meer doen door een doelmatig industrialisatiebeleid, een juiste werkgelegenheidspolitiek.

De overheid heeft in een wijder kader ook verplichtingen aan het bedrijfsleven opgelegd om bepaalde voorzieningen te treffen t.b.v. zijn werknemers. De overheid vervulde in dit alles haar publieke rechtsplicht. Deze rechtsplicht wordt nu ook consequent doorgetrokken naar en in de Algemene Bijstands Wet, waarbij het dan vooral gaat om financiële hulpverlening (bijstand).

Geen gunst, maar recht

In het verleden hebben vele Nederlandse onderdanen het verkrijgen van een uitkering van de overheid — toen dus ingevolge de Armenwet — maar al te vaak als het bedelen om een gunst moeten ervaren. Terwijl dit dan ook vaak nog gepaard ging met het aanspreken via de overheid van de kinderen (het

toepassen van verhaal als gevolg van de wettelijke onderhoudsplicht; dit verhaal is nu zeer nadrukkelijk beperkt tot ouders en minderjarige kinderen, die naar draagkracht kunnen worden aangesproken).

Deze smadelijke gang van zaken behoort nu definitief tot het verleden. Een uitkering op grond van de A.B.W. is géén gunst meer, die naar willekeur kan worden verleend, maar een recht.

Een recht van iedere Nederlander, dat hij kan laten gelden, wanneer zijn inkomsten niet meer voldoende zijn voor een „redelijk bestaan”. Het kan echter zijn, dat de gemeentelijke overheid (met de uitvoering van de wet belast) dit niet met hem eens is en zijn verzoek om financiële bijstand afwijst. Gebeurt dit, dan kan hij in beroep gaan. Door het indienen van een bezwaarschrift bij burgemeester en wethouders van de gemeente, waar de bijstand is aangevraagd, vervolgens eventueel nog bij Gedeputeerde Staten en tenslotte is er nog beroep op de Kroon mogelijk.

Alles is dus zo geregeld, dat er geen sprake kan zijn van een weigering, die niet met duidelijke redenen is omkleed. Door deze mogelijkheid van beroep, is er nu sprake van een wettelijk beschermd recht op bijstand.

Vanzelfsprekende voorwaarden

Het gevaar, dat deze wet zorgeloze mensen zou kweken — ik krijg daar nog steeds veel brieven over — is in beginsel bepaald niet aanwezig. Immers „zorgeloos” zijn, zou hier betekenen: eigen verantwoordelijkheid niet beleven. En hiervan gaat de wet ook — en zeer terecht — uit.

Iedere Nederlander, tenzij hij hiervoor van God niet de vermogens heeft ontvangen, moet beginnen met alle mogelijkheden, die er zijn om zelf in eigen levensonderhoud te voorzien, te benutten.

De toenmalige minister van Maatschappelijk Werk, mevr. J. F. Schouwenaar-Franssen heeft dit in haar radiotoespraak op 30 december 1964 als volgt benadrukt: „De vrijheid en het zelfrespect waarvan de wet uitgaat, houden tegelijkertijd in, dat men in de eerste plaats zelf alles in het werk stelt om in eigen onderhoud te voorzien. Slaagt men daarin echter niet tijdig, dan wordt bijstand of aanvullende bijstand verstrekt”.

„Het spreekt vanzelf”, zo gaat de minister verder, „dat daarbij ook voorwaarden worden gesteld. Hij, bijvoorbeeld, voor wie passende arbeid beschikbaar is, zal die arbeid ook dienen te aanvaarden. Het doel van de bijstand is namelijk de aanvrager zoveel mogelijk in staat te stellen weer zelfstandig in zijn bestaan te voorzien”.

Deze bepaling is in het belang van de mensen zelf (hun vrijheid en zelfrespect) opgenomen. Naast inschakeling in het arbeidsproces, wordt — voorzover mogelijk — uiteraard ook gedacht aan eventuele omscholing of revalidatie.

De voorwaarden van de overheid dienen ook te worden nagekomen. Anders kan de bijstand worden verminderd of zelfs beëindigd.

Deze voorwaarden zullen ongetwijfeld aanslaan bij het rechtsgevoel van iedere weldenkende Nederlander.

Noodzakelijke kosten van bestaan

De Algemene Bijstands Wet gaat uit van de „noodzakelijke kosten van bestaan”. In wezen dus een sociaal minimum, maar toch een belangrijke uitbreiding in vergelijking tot het vroeger toegepaste begrip van „noodzakelijk levensonderhoud”.

Bovendien kan dit minimum volgens artikel 2 worden afgestemd op de omstandigheden en mogelijkheden van persoon en gezin.

Hiermede wordt dus zeer duidelijk gekozen voor één op de individuele persoon of het individuele gezin afgestemde hulpverlening, afhankelijk van de omstandigheden, waaronder de persoon of het gezin verkeert.

Wat kunt u verwachten?

Bij een afstemmen op de individuele behoeften, zoals hierboven aangegeven, die uiteraard van gezin tot gezin en van persoon tot persoon sterk kunnen verschillen, valt deze vraag slechts op één bepaald punt duidelijk te beantwoorden.

• Vervolg op pag. 5

EUROPEES NIEUWS

VOORTGAANDE CRISIS

HET was een geweldige drukte in de gangen van het Brusselse Congressenpaleis op 19 december. Honderden journalisten van allerlei nationaliteit hingen er rond en dronken frisdranken of bier in afwachting van de uitslag van de vergadering van de Raad van Ministers die moest beslissen over de aanvragen tot toetreding van Engeland, Ierland, Denemarken en Noorwegen.

Zo nu een dan ging er een golf van beweging door de aanwezigen, als een van de woordvoerders uit de zaal kwam om de journalisten op de hoogte te stellen van de stand van de besprekingen. Theoretisch zijn de vergaderingen van de Raad van Ministers besloten. Maar één middag in de wandelgangen van het Congressenpaleis leert je, dat de werkelijkheid volledig in strijd is met die theorie. Van stap tot stap worden de journalisten op de hoogte gehouden van het verloop.

Soms leek het er op, dat er spanning aanwezig was. De schijn bedriegt echter. Ieder wist, dat de uitslag van de vergadering praktisch vast stond. Ook dit keer zou de aanvraag van de derde landen afstuiten op de onwil van Frankrijk. Dat is niets bijzonders. Dat past in de houding die Frankrijk onder De Gaulle nu al jaren inneemt. De terminologie verschilt, maar de houding is dezelfde. De journalisten doodden hun tijd met allerlei onderlinge gesprekken. Er ging

De generaal heeft altijd gelijk

het verhaal dat in Frankrijk een nieuwe grondwet is ontworpen, bestaande uit slechts twee paragrafen. De eerste luidt: „De Generaal heeft altijd gelijk”, de tweede paragraaf heeft als inhoud: „Indien onverhoopt de Generaal geen gelijk heeft, is paragraaf 1 van overeenkomstige toepassing”.

's Avonds laat is de uitslag van de besprekingen bekend. Vijf landen zijn vóór het openen van onderhandelingen en blijken het dus eens te zijn met de conclusie van de Europese Commissie, een zesde land (niet met name genoemd, maar ieder weet welk land bedoeld is) is tegen het openen van onderhandelingen, omdat het vindt „dat het saneringsproces van de Britse economie moet worden voltooid, alvorens het verzoek van Groot-Brittannië opnieuw in overweging kan worden genomen”.

door dr. C. Boertien

Dat was het dan. De vergadering heeft blijkbaar zo lang moeten duren om de formulering van het communiqué rond te krijgen.

Europa in de Kamer

Twee dagen later in de Tweede Kamer. De Kamer heeft ditmaal de gelegenheid snel te reageren op hetgeen Brussel „opleverde”. De behandeling van de begroting van Verkeer en Waterstaat wordt naar het nieuwe jaar geschoven om een debat over Europa mogelijk te maken. Minister Luns opent de bespreking met het afleggen van een verklaring, die alerwegen in de Kamer met belangstelling en instemming wordt begroet. De Kamer heeft wel eens een verschil van mening met minister Luns, maar over deze aangelegenheid bestaat vergaande overeenstemming tussen regering en parlement. (Uitgezonderd enkele kleine fracties die het niet erg op de E.E.G. begrepen hebben.)

Het is uit de berichten die wij over het werk in het parlement hebben gelezen de laatste tijd wel bekend geworden dat er tussen de partijen, enige nuances verschillen zijn over de vraag, hoe wij de houding van Frankrijk moeten benaderen. Ruwweg zou men kunnen spreken van een harde en van een zachte lijn. Als je die verschillen gaat aanscherpen, is het een koud kunstje er een geweldig vinnig debat aan te wijden. Verstandiger is echter, er van uit te gaan dat allen het over de strategie eens

zijn en dat wat de tactiek betreft de regering de nodige speelruimte moet worden gelaten.

Eensgezind

Tot mijn genoegen is dat gebeurd tijdens dit debat. Mr. Biesheuvel noemde aan het begin van zijn rede de eensgezindheid van de Kamer terwijl iedereen toch weet dat er nuances bestaan met betrekking tot de beoordeling van wat de regering te doen staan.

Het is plezierig dat er een zo grote eensgezindheid was, dat zes partijen gezamenlijk tot de formulering van één motie kwamen, waarin twee dingen van de regering werden gevraagd:

- in nauwe samenwerking met Engeland en de andere kandidaten voor het lidmaatschap van de E.E.G. voorbereidende werkzaamheden te verrichten met het doel de toetreding van Engeland en de andere betrokken landen te vergemakkelijken en te versnellen;
- op korte termijn besprekingen op gang te helpen brengen met die landen over bepaalde samenwerkingsvormen, zoals een Europese Technologische Gemeenschap, open voor alle landen, die daaraan willen deelnemen en uitgaande van de grondslagen, zoals neergelegd in de verdragen van Rome.

Intussen is er reeds allerlei activiteit ontwikkeld tussen de vijf en Engeland, en vonden al weer bezoeken plaats van Engelse vertegenwoordigers aan de regeringen van de vijf E.E.G.-landen, terwijl ook minister Brand van West-Duitsland al weer, naar de pers meedeelt, met plannen rondloopt om toch het gesprek tussen de zes over de toetreding van Engeland, zij het dan in fasen, weer op gang te helpen.

Over die eensgezindheid van de vijf kan men verschillend oordelen. Ook in het Kamerdebat bleek dat. Die eensgezindheid is lang niet altijd zo hecht als wel gewenst zou zijn, om het zacht te zeggen. Het is duidelijk dat veel van wat in de toekomst met Europa gaat gebeuren afhangt van de mate van eensgezindheid die de vijf kunnen opbrengen. Vallen ze uit elkaar dan zal Frankrijk niet aarzelen daar diplomatiek en politiek gebruik van te maken. In elk geval is het onjuist op eigen houtje, zonder consultatie van de andere vier E.E.G.-landen, tot acties over te gaan, die, bij gebrek aan eensgezindheid, toch tot niets zullen leiden.

Nuchter

Mr. Biesheuvel benaderde het tweede veto van Frankrijk in dit verband met grote nuchterheid. Men moet niet doen alsof er met de houding van Frankrijk iets nieuws aan de hand is. Er is sprake van een sinds 1958 latent aanwezige crisis, omdat er een fundamenteel verschil van inzicht bestaat tussen de vijf en Frankrijk op twee punten: de openheid tegenover de buitenwereld alsmede de versterking van de Europese organen. Dat verschil van inzicht komt zo nu en dan duidelijk naar voren. Het is als een Europese ijsberg, waarvan de toppen telkens boven de oppervlakte uitkomen. Bij zo'n situatie past een nuchtere benadering. Men zal moeten blijven trachten, zoals de Nederlandse regering het uitdrukt, het beleid er op te blijven richten, dat de Europese Gemeenschappen, ondanks beperkingen en onvolkomenheden en de thans toegebrachte zware terugslag, het fundamenteel vormen waarop de eenheid van Europa eenmaal zal worden gegrondvest.

Het is een zware slag, een on-Europese daad van Frankrijk, maar geen dodelijke slag. Het politieke conflict met Frankrijk zullen wij moeten trachten uit te vechten met dat land op het politieke niveau. Dat intussen de regering er aan zal gaan meewerken, dat concrete contacten worden gelegd met Engeland en de andere kandidaten voor het lidmaatschap, heeft de volledige instemming van de fractie.

Of deze besprekingen tot een resultaat zouden kunnen leiden? Er wordt verschillend over geoordeeld. Toch geloof ik, dat men zulke besprekingen een ruime kans moet geven. Er zullen wegen gevonden moeten worden die de kloof tussen de E.E.G. en Engeland niet nog breder maken dan ze dreigt te worden en als er in die besprekingen een mogelijkheid tot concrete samenwerking zou zitten zou dat toe te juichen zijn. Zeker op het gebied van de technologie, waar Engeland, dat overigens met zulke grote moeilijkheden kampt, zo'n duidelijke voorsprong op vele Europese landen heeft.

• Vervolg van pag. 4

KNELPUNTEN UITVOERING BIJSTANDSWET

Namelijk waar het er om gaat wat ieder minimaal (de noodzakelijke kosten van bestaan) moet ontvangen onder gelijke omstandigheden, er moeten dus basisbedragen (richtlijnen, normen) bekend zijn voor een uitkering aan één persoon, een echtpaar, een gezin met 1, 2, 3 kinderen enz.

En nu komen we bij de door mij onder de punten 3 en 4 genoemde knelpunten! Niet alleen zijn deze basisbedragen, deze richtlijnen in sommige gemeenten nog steeds „geheim”, d.w.z. niet openbaar, maar er zijn onder gelijkblijvende omstandigheden, dus bij een nog niet afgestemd zijn op de individuele omstandigheden, niet te aanvaarden verschillen tussen de basisbedragen van de verschillende gemeenten.

Zo mag ik dit toch echt wel noemen, wanneer in bepaalde gemeenten de richtlijnen voor de bijstandverlening nog steeds niet openbaar zijn. Ook al hebben de gemeentelijke richtlijnen formeel niet het karakter van een verordening, waarop de betrokkenen zich met terdaad kunnen beroepen.

Formeel zijn het slechts interne richtlijnen voor de overheidsadministratie. Dit neemt niet weg, dat het een te veroordelen beleid is, omdat het het rechtskarakter van de bijstand ondermijnt. Allereerst wordt geklaagd over een niet meer functioneren van de democratie, onder meer omdat in deze gecompliceerde samenleving het overheidsbeleid haast niet meer te controleren valt. En het is ook vaak maar moeilijk te veranderen.

Terzake echter van een zo simpele zaak als waar het hier omgaat, wordt deze openheid echter eveneens niet betracht. En daarvoor bestaat geen enkele verantwoordelijkheid!

In de toelichting op de begroting 1968 van C.R.M. blijkt dat ondanks het verzoek van de toenmalige staatssecretaris aan de gemeentebesturen tot openbaarmaking van de richtlijnen dit steeds nog niet over de gehele linie een feit is geworden.

Zo blijkt uit bijlage XII bij deze begroting, dat van ruim 10% van de gemeenten de gemeentelijke richtlijnen voor basisbedragen, bijv. voor een echtpaar, niet bekend zijn. Zij het dan, dat dit vermoedelijk veelal kleinere of kleine gemeenten zijn, daar het in totaal slechts

om 2,1% van het aantal inwoners van Nederland gaat. Maar hoe dit overigens ook zij, het is een droeve zaak!

Te veroordelen beleid

Niet-gerechtigde en ongemotiveerde verschillen in gemeentelijke richtlijnen.

Aanvankelijk is het standpunt wel gehuldigd, dat de mate en wijze van bijstandverlening toch wel enige samenhang zou moeten vertonen met het sociaal economisch niveau en met de maatschappelijke situatie in de samenleving. Hierdoor zouden ook terzake van de bijstandverlening wel regionale verschillen en onderlinge verschillen tussen gemeenten kunnen ontstaan. Zelfs wanneer hiermede rekening zou worden gehouden, dan nog is er echter sprake van een grote ongelijkheid bij de toepassing van de richtlijnen. Ook de minister constateert dit in de Memorie van Toelichting met deze woorden:

„Uit de tabel van de basisbedragen voor een echtpaar blijkt, dat — de basisbedragen van minder dan f 67,50 en meer dan f 82,50 buiten beschouwing gelaten — discrepanties van f 15,— per week (een verschil van 24%) geen zeldzaamheid zijn. Ook in de gezinsledentoeslagen zijn opmerkelijke verschillen te constateren, welke evenmin als die ten aanzien van de basisbedragen voor echtparen kunnen worden verklaard uit de sociaal-economische situatie ter plaatse. Zij komen kennelijk voort uit de zeer uiteenlopende benaderingswijze van de gemeenten bij de vaststelling van de richtlijnen, waarmede in feite de rechtsgelijkheid niet is gediend”. Dergelijke grote verschillen kunnen m.i. niet alleen worden toegeschreven aan het toepassen van verschillende berekeningsmethoden bij het vaststellen van de noodzakelijke kosten van bestaan, maar hebben véél meer te maken met een verschil in visie op het karakter van de bijstand.

De oplossing voor de zaak? Veel wil ik hierover nu niet zeggen, aangezien ik mijn kruik droeg wil houden tot de commissie-vergadering van C.R.M., waar dit gedeelte van de begroting van C.R.M. (de bijstandverlening) nog moet worden besproken. De Memorie van Toelichting geeft wel

een opening, namelijk waar wordt uitgesproken: „Dit verleent eens te meer klem aan de ook in de voorgaande memorie van toelichting reeds opgeworpen vraag of het niet noodzakelijk is geworden om vanuit een centraal punt aan de harmonisatie der gemeentelijke richtlijnen meer systematisch richting en tempo te geven. Daarbij zal met name de vraag onder ogen moeten worden gezien of en zo ja, in welke mate, er inderdaad nog, door het plaatselijk of regionaal sociaal-economische patroon bepaalde, verschillen moeten worden erkend in de kosten, die voor de algemeen geldende bestaansbehoeften door een ieder moeten worden gemaakt”.

In artikel 1, lid 3 van de A.B.W. staat, dat de Rijksoverheid bij algemene maatregel van bestuur bepaalt, tot welk bedrag tenminste moet zijn voorzien in bepaalde noodzakelijke kosten van bestaan.

Er is in die richting reeds iets gedaan, maar ik zou hier willen aanknoerseren op méér uitgebreide, duidelijk omschreven minimum-normen.

In dit verband wij ik er ook nog op wijzen, dat het mij noodzakelijk voorkomt, dat er meer eenheid komt bij het hanteren van het draagkracterium. Ook hier zou een landelijke norm wel op z'n plaats zijn, dan de richtlijnen van de vereniging DIVOSA in dit opzicht te vrijblijvend zijn. Verschillende gemeenten wijken er zeer duidelijk van af.

Nog méér haken en ogen

Met de behandeling van de vier door mij genoemde knelpunten is lang nog niet alles gezegd. Zo wil ik in een volgend artikel nog wel eens nader ingaan op de jurisprudentie, zoals deze zich in de afgelopen drie jaren heeft ontwikkeld, alsmede over alle kwesties rond het in beroep gaan, de beroepsprocedure, de verschillende groepsregelingen, enz. enz.

Voor ditmaal wil ik het hierbij laten in de verwachting, dat de lezers en de lezeressen, die in de praktijk van de uitvoering van de Algemene Bijstandswet op misstanden zijn gestuit deze ook zullen doorgeven, opdat we er zo samen aan kunnen werken de Algemene Bijstandswet steeds meer en beter aan haar doel te doen beantwoorden.

PARTIJ IN DE ETHER

Mr. W. de Kwaadsteniet, partijsecretaris, zei in zijn radiotoespraak op 17 januari j.l. over de bijstandswet onder meer dit:

„De richtlijnen die de gemeenten hanteren zijn echter vaak niet gelijk. Dit komt, omdat de wet het opstellen van die richtlijnen aan elke gemeente afzonderlijk overlaat. Gevolg is, dat de richtlijnen van gemeente tot gemeente nogal eens uiteenlopen, met name ook omdat de gemeenten de bijstand verschillend bekijken. Daardoor komen er weer verschillende berekeningswijzen tot stand. De uitkeringen kunnen dan soms aan de lage kant zijn. Wij menen, dat deze verschillen in richtlijnen niet juist zijn. Vanuit een oogpunt van rechtsgelijkheid zijn de gevolgen daarvan voor de burger onaanvaardbaar. Ik vraag mij af of de rijksoverheid op dit punt niet een nadere regeling moet treffen, meer eenheid moet bevorderen in die richtlijn. Maar dan moet er wel voor opgepast worden, als de rijksoverheid zulke richtlijnen geeft, dat die in elke gemeente als maximum gaan werken. Dat kan een rem zijn op een gezonde ontwikkeling van het bijstandsrecht. De dynamiek moet erin blijven.”

De hele tekst van deze toespraak is verkrijgbaar op het partijsecretariaat, Dr. Kuyperstraat 3, Den Haag.

UIT ONZE BOUW- EN AAN- NEMERSWERELD

Visser

Electrotechniek N.V.

Breestraat 128 - BEVERWIJK
Telefoon (02510) 25244

GEVESTIGD SINDS 1919

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30
's-GRAVENZANDE

Leveranciers van

steigerpalen - kortelingen - betonstempels - perkoenpalen - heipalen - boom- palen - afrasteringspalen - piketten - ook gecreosoteerde palen

RONDHOUTHANDEL

M. J. WILBRINK
& ZOON

Dorpsstraat 193 - Beekbergen - Tel. 05766 - 397

N.V. Aannemers- en

Handelsbedrijf

VAN OORD

Hoogstraat 73 a - Tel. 444
Werkendam

Rijswerken - grondwerken - asfaltwerken.

In de Noordoostpolder en
Oostelijk-Flevoland

bouwden wij reeds vele KERKEN,
SCHOLEN en BOERDERLIJEN

N.V. GEBR. SALVERDA

Aannemersbedrijf

*t Harde, Bovenweg 7, Telef. 05255-253

Aannemingsbedrijf

„SCHOUWEN-
DUIVELAND" N.V.

Schuithaven 10 - Zierikzee
Telefoon 01110 - 2478

Het adres voor uitvoering van BETON-
WATER-, WEGENBOUW- en
CULTUURTECHNISCHE WERKEN

DE HEER VAN DE LINDEN SCHRIJFT:

HET HEMD IS NADER DAN DE ROK

IN Ned. Gedachten van 18-11-'67 vinden we opmerkingen van een landarbeidersvrouw onder het opschrift „Tellen wij niet mee?" Ons Kamerlid mej. Van Leeuwen geeft er commentaar op, maar laat genoemde vrouw in de mist staan, mijns inziens.

Het is de stem van het platteland, die heel goed weet dat enige maanden geleden in Ned. Gedachten bij het vraag- en antwoordgesprek, gezegd is: De A.R. Partij is geworden de partij van boeren en intellectuelen. Men heeft niet bedoeld te zeggen de kleine luiden mogen geen lid zijn, maar de getrouwen in den lande hebben gezegd: Ze kunnen ons wel gebruiken, maar we tellen niet mee. Dat blijkt al, uit de juiste weergave der inkomsten genoemd door de landarbeidersvrouw. Lonen van f 90,— en f 100,— per week netto zijn geen zeldzaamheden onder vaste arbeiders. Trouwens, de 100.000 werklozen hebben gemiddeld f 85,— per week netto inkomen, en als ze uitgetrokken zijn, en verwezen worden naar de Bijstandswet, dan zegt men veelal bij de plattelandsgemeentebesturen: We zullen je helpen bij voorschot. Maar als de man in kwestie weer gaat verdienen zijn ze er als de kippen bij om het voorschot terug te laten betalen. Men mag dan zeggen dat is in strijd met de wet, maar het is praktijk.

Natuurlijk moet de sociale wetgeving betaald worden. Daar zijn miljoenen voor nodig, maar het gewone volk zegt: de K.B. voor het eerste kind is in gesprek, nu dat gaat er straks af, niemand van de gewone burgers begrijpt dit, omdat het karakter van de K.B. heden is: aanvulling, uitgesteld loon, wat aanvulling per kwartaal voor het lage loon. De toekomst zal wel laten zien dat, als het geld er op deze manier moet komen, dit weer een klap is voor de mensen met de lage looninkomsten. Wel begrijpelijk, er zijn immers een 3½ miljoen loontrekkenden in ons land. Niemand begrijpt meer de redenering wie een jaarinkomen heeft van f 7.000,— moet elf procent betalen voor de toekomstige ziektekosten (Algemene Wet Ziektekosten). Voor f 10.000,— inkomen nog geen 11%, voor f 15.000,— bijna 10%, f 16.000,— ruim 9%, voor f 20.000,— bijna 7% en 2% voor een inkomen van f 50.000,—. Hoe meer verdiensten hoe minder premie.

Er wordt dan gezegd: je kunt moeilijk de hoge inkomens premie laten betalen voor het schijntje dat hij later er voor terugkrijgt. Als dat nu „Draagt elkanders lasten is", weet ik het niet, het ziet er niet naar uit. Weet je waar de klein man zich vandaag aan ergert, aan dat praten over welvaart. Daar heeft hij alleen een stukje welstand van gehad. Welvaart gold alleen voor inkomens boven de f 10.000,— en meer maar niet voor arbeiders met een inkomen van f 7.000,— per jaar en niet voor de kleine middenstand, die het nog slechter heeft.

Als straks onze Kamerleden f 40.000,— per jaar gaan verdienen, ik zeg niet dat ze daar niet hard voor sjouwen moeten, dat is f 760,— per week, dacht je dat deze mensen nog begrip kunnen opbrengen voor gezinsinkomsten van f 90,— en f 100,— per week. Kom nu. Laat men dat ook eens bedenken als men maar praat over miljoenen voor minder ontwikkelde landen. Geen bezwaar, maar het hemd is nader dan de rok.

Utrecht

M. v. d. Linden

rijker en de armen steeds armer heeft gemaakt. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt echter in eerste instantie bij de overheid. De A.R. fractie heeft echter de overheid wel gewezen op de gevaren van dit systeem en bij monde van het toenmalige kamerlid, de heer Roolvink in december 1966 gepleit voor een vloer en een plafond in de lonen. De heer Van de Linden maakt verder enige opmerkingen over de premiedruk in de sociale verzekeringen. Het gehele stelsel is gebaseerd op de gedachte van de solidariteit. Samen de lasten dragen, die door ieder afzonderlijk moeilijk of niet kunnen worden gedragen.

In dit systeem past, dat de één meer premie betaalt dan de ander. Echter niet onbepaald, want, zo wordt gesteld, er komt ook een grens aan deze solidariteit, vandaar dat er boven een bepaald inkomen geen premie behoeft te worden betaald.

Persoonlijk sta ik op het standpunt, dat het gesprek over dit punt op z'n minst moet worden geopend, evenals het gesprek over het vraagstuk of iedereen nu op dezelfde wijze z'n rechten in het kader van de sociale verzekeringen moet kunnen laten gelden, bijv. ook kinderbijslag voor degenen met inkomens boven de f 25000.

De opmerking over de Algemene Bijstandswet is zonder nadere concretisering moeilijk te beantwoorden. De interpretatie, die door bepaalde gemeenten aan de uitvoering wordt gegeven, lijkt mij op het eerste gezicht onjuist. Ik kan dit echter alleen controleren aan de hand van concrete gevallen en hiervoor wil ik — bij geconstateerde onjuiste uitvoering — dan ook graag aan de bel trekken.

Tenslotte: de vergoeding aan de Kamerleden. Het zou goedkoop zijn te schrijven, dat het voor mij niet hoeft. Goedkoop, maar ook onjuist, omdat in de huidige gegroeide maatschappelijke verhoudingen bij vergelijking met vergelijkbare functies, zowel bij de overheid en het bedrijfsleven als met andere politieke functies — bijv. Gedeputeerden, wethouders van grote gemeenten — een dergelijke vergoeding als voorgesteld — op z'n plaats is, mits hierbij wordt uitgegaan van een volledige werkkring en een eventuele redelijke aftrek van de inkomsten uit nevenfuncties.

Overigens geldt voor deze hogere inkomens, hetgeen ik reeds eerder heb gezegd t.a.v. het loonbeleid en de noodzaak van het inbouwen van een plafond.

J. van Leeuwen

MEJ. VAN LEEUWEN ANTWOORDT:

ER ZIJN INDERDAAD NOG MISSTANDEN

DE heer v.d. Linden zet zich in zijn brief af tegen een aantal misstanden in onze samenleving, die er inderdaad — ook ik heb dit erkend — nog zijn. Om te beginnen, wil ik nog een enkele kanttekening maken bij het vraagstuk van de eventuele afschaffing van de kinderbijslag voor het eerste kind. Blijkbaar is mijn standpunt hierover in het antwoord aan één van onze lezeressen niet al te best overgekomen. Laat ik het dan kort en krachtig nog eens aldus herhalen: ik ben tegen de afschaffing zonder compensatie voor degenen, die in de laagste inkomensgroepen vallen. In mijn televisiepraatje heb ik nadrukkelijk gesteld, dat deze gezinnen de kinderbijslag bitter hard nodig hebben.

Inderdaad, er is bepaald geen sprake van welvaart in deze gezinnen. Ik heb diep respect voor de duizenden moeders, die nog dagelijks de eindjes aan elkaar weten te knopen; die er voor zorgen, dat man en kinderen toch nog behoorlijk gevoed en gekleed worden, die het huisraad op peil houden, enz. enz. Ik ben het echter volledig met de heer Van de Linden oneens, dat de A.R.P. hiervoor geen oog heeft en de partij van boeren en intellectuelen is geworden. Men moet echter duidelijk onderscheiden waar en hoe de bevoegdheden liggen, zowel van de politieke partijen als van bijv. de maatschappelijke organisaties.

Een voorbeeld zal duidelijk kunnen maken wat ik bedoel. Sedert jaren kennen we een systeem van procentuele loonronden, dat naar mijn overtuiging — om het ook maar weer duidelijk te stellen — de rijken steeds

N.V. Staalsteiger

„GELRIA"

NIJMEGEN

Roggeweg 13 - Postbus 126 - Tel. 53198

COMPLETE ROESTVRIJE
STEIGERWERKEN

Specialiteit: met vaste wiggen!!

Verplaatsbare
HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN

NOODWONINGEN

SCHOLEN EN

KERKEN

DIRECTIE- EN

SCHAFT-
WAGENS

ETC.

HOUTBOUW
HARDINXVELD

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 21-1

Cassette
BABYDERM

alles voor Baby's huidje

STO AFGESLOTEN

BIJ BLIJVEN

IN EIGEN HAND

BIJ blijven in de politiek heeft men in eigen hand. En dan bedoelen wij: écht bij blijven.

Want natuurlijk is het zo, dat zeer velen wel ergens de klok hebben horen luiden. Maar niet eens altijd bewust, laat staan dat men weet waar de klepel hangt. En gelet op de teneur van deze uitdrukking is dat nu juist het belangrijkste: te weten waar de klepel hangt.

Wanneer men dat in het algemeen wat beter wist, dan zou veel onbegrip en misverstand voorkomen kunnen worden en zou tevens veel kunnen worden bijgedragen tot een juistere, een betere meningsvorming in de politiek.

Van grote betekenis

Dat is in verband met het actuele gebeuren van deze maanden van grote betekenis. Natuurlijk heeft men de nieuwsvoorziening en het commentaar van zijn dagblad. Daarnaast hoort een politiek weekblad, welk dan ook. Wij bevelen uiteraard ons weekblad „Nederlandse Gedachten” aan.

Neem toch een proef

Dat zo'n politiek weekblad nodig is, weten de abonnees; zij ervaren het. Het zou goed zijn wanneer de niet-abonnees onder de lezers — die dit thans ook lezen in het zo nu en dan gratis verschijnende ledencontactorgaan „A.R. Post” — het ook zouden willen ervaren. Waarom zou u, die nog geen abonnee bent, dit niet eens zelf nagaan? Voor f 6,- per half jaar kunt u toch tenminste de proef nemen. Wij zijn ervan overtuigd, dat u de betekenis van het regelmatig lezen van een politiek weekblad zeer duidelijk zult ervaren.

En wanneer u zelfs voor die proef nog mocht terugschrikken, dan kunt u gratis en zonder verplichtingen aan het partijsecretariaat (Dr. Kuyperstraat 3, Den Haag) verzoeken om u gedurende drie weken proefnummers van „Nederlandse Gedachten” toe te zenden. Aan dat verzoek zal gaarne worden voldaan.

Aanbevolen

Met plezier wijzen wij u ook op hetgeen de heer Biesheuvel op de voorpagina

Purol brengt
in de huid gezondheid en zuiverheid

„ANIMO”

KOFFIEZETAPPARATUUR

voor inrichtingen, horecabedrijven, kantines, vergaderzalen, enz.
In elke gewenste capaciteit en uitvoering.

APPARATENFABRIEK L. SCHEEPSTRA N.V.
Amersfoort - Telefoon 03490 - 19148 (2 lijnen)
Assen - Telefoon 05920 - 2743.

ZAKKEN

Voor ALLE VERPAKKINGSDOELEINDEN

T. SPAAN

Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W.

Tel. 010 - 691 95

N.V. G. HAAK

Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W.

Tel. 010 - 691 95

IMPORT-EXPORT

IN PRIMA BOTER EN KAAS

STEEDS DE BAAS

alle soorten groot en klein

komen uit de IJssel- en Lekstreek fijn

A. VAN HOUWELINGEN

MOORDRECHT

Telefoon 305 (01827) - Weteringstraat 4

van dit blad heeft geschreven. Tevens op hetgeen van de zijde van de commissie van redactie wordt verteld over de inhoud van de komende nummers van dit blad. Dat spreekt allemaal voor zichzelf.

Bovendien krijgt u:

- een fris blad,
- een nauwere band met christelijke politiek; met de A.R. Partij,
- informatie over de betekenis van de bijbel voor de politiek,
- voorlichting, inzake partijen, programs en ontwikkelingen,
- informatie over het parlement en wat daar speelt,
- commentaar betreffende internationale politiek,
- een beeld van de discussies over partijformatie en partijvernieuwing en de taak van een evangelische volkspartij.

En dan:

- u hebt een politiek weekblad nodig naast een dagblad,
- u hebt natuurlijk altijd tijd om kennis te nemen van artikelen over onderwerpen, welke u bepaald interesseren,

— u behoeft het blad niet van a tot z te lezen; dat doet u trouwens met uw dagblad ook niet,

— u wilt bij blijven,

— u wilt in gesprekken met anderen tenminste zo goed op de hoogte (gedocumenteerd) zijn als zij.

En dat alles voor „een kwartje” per week.

Vandaag

Wij menen nu bepaald niet meer te moeten schrijven. Anders kunt u nauwelijks meer geloven, dat dit allemaal voor die prijs kan.

Geef nu u zelf op als abonnee.

Ruim duizend nieuwe abonnees schrijven wij de laatste maanden reeds in. Dat feit alleen reeds zegt al meer dan dit verhaal.

U kunt gebruik maken van de aanmeldingsbon, welke elders in dit blad is opgenomen.

Stel het niet uit. Abonneer u vandaag nog.

SOCIALE NOTITIES VOOR 1968

1. De kosten voor de sociale verzekering zullen ongeveer 11 miljard gulden bedragen — in 1967 10,4 miljard. De premie wordt weer hoger: van 34,3 tot 35,6. Ter vergelijking: de rijksuitgaven bedragen ruim 23 miljard, de belastingdruk stijgt van 30,5 naar 31,4.

2. De algemene wet bijzondere ziektekosten (A.W.Z.) komt uit de startblokken. Globaal bekeken zullen de ouders van 14.000 zwakzinnigen en 2.500 lichamelijk gebrekkige kinderen ervan profiteren.

Per 1 april a.s. wordt de A.W.Z. uitgebreid tot de verpleging en medische behandeling in ziekenhuizen, psychiatrische inrichtingen, sanatoria — ná een

verpleegduur van één jaar! — en tot de erkende verpleegtehuizen. Op die datum komen er rond 44.000 mensen bij wier ziektekosten gedekt zullen zijn. In totaal ruim 60.000 mensen van wie een grote last wordt afgenomen.

3. De A.O.W. zal een bedrag vergen — ten behoeve van 1 miljoen A.O.W. gerechtigden — van bijna 3,6 miljard gulden.

De A.W.W. zal aan weduwen (± 145.000) een pensioen verzekeren van rond 500 miljoen gulden.

De A.K.W., de algemene kinderbijslag, vergt voor rond 3,5 miljoen kinderen een bedrag van 1,7 miljard gulden.

4. En aldus worden de kosten uitgesmeerd:

Volksverzekeringen	Voor rekening van:		
	werknemers (in %)	werkgevers (in %)	maximaal premieloon
Alg. Ouderdomswet (AOW)	9		f 15.350
Alg. Wed. en Wezenwet (AWW)	1,4		15.350
Alg. Kinderbijslagwet (AKW)		2,3	15.350
Alg. Wet bijzondere Ziektekosten (AWZ)		0,4	15.350
Werknemersverzekeringen			
Kinderbijslagwet Loontrekkenden (KWL)		3,1	15.350
Ziekenfondswet	3,6	3,6	11.180
Werkloosheidswet (WW)	0,5	0,5	20.000
Ziektewet (ZW)	1,25	5,75	20.000
Wet Arbeidsongeschiktheidsverz. (WAO)	0,75	3,45	20.000
Totaal	16,5	19,1	

Aardelektroden
Bliksemalleider-installaties
Kathodische corrosie-
bestrijdings-installaties
24 uur service

Fa. S. van der Heide & Zn.
Kollum (Fr.)
Telefoon 05114 441
Filiaal: Schaesberg
H. J. W. Smeets
Heesenstraat 18
Telefoon 04443-3461

**NIEUWE
ORGANISATIEVORM
ARJOS
NIEUWE
MOGELIJKHEDEN**

Zoals u misschien al bekend is, heeft de Arjos een nieuwe organisatievorm aangenomen.

In plaats van de clubs, die tot voorheen de leden van de Nationale Organisatie vormden, kan nu iedereen rechtstreeks lid worden bij de Nationale Organisatie.

Hieronder vindt u puntsgewijs aangegeven hoe de Arjos deze overgang wil maken:

1. De clubs werden verzocht zoveel mogelijk klubleden te winnen voor het lidmaatschap van de Nationale Organisatie. Hiervoor ontvingen zij lijsten. Zij krijgen tot uiterlijk 1 maart de gelegenheid de leden met kracht van overtuiging aan te sporen zich als lid van de Nationale Arjos aan te melden.
2. Op deze lijsten moeten de namen en adressen van deze leden worden vermeld en hun geboortedata. Daarbij moet worden opgegeven of zij wel of niet op Op Wiek zijn geabonneerd.
3. Volgens de nieuwe statuten moeten aspirant-leden eerst hun betaling hebben verricht voordat zij officieel worden ingeschreven. Daarom het verzoek aan de clubs: in het contributiebedrag ad f 6,— van de leden die zich rechtstreeks aansluiten, en maak dit bedrag over op girorekening 127164 ten name van Stichting Arjos met vermelding van „contributie leden klub . . .”. Meteen na betaling is hun verzocht de lijst met de nieuwe leden op te sturen.
4. Voor leden uit één gezin, wonend op hetzelfde adres, geldt een gereduceerd contributiebedrag van f 4,—.
5. Ook belangstellende jongeren, beneden de 30 jaar, buiten de Arjos-klub, kunnen door het bedrag ad f 6,— te storten op bovengenoemd gironummer, lid worden van de Nationale Organisatie.
6. Het lidmaatschap gaat in per 1 april 1968. Dit in verband met het dan aflopen van de jaargang van Op

Bronchiletten Hoestdrank in tabletvorm 95 cent

Wiek. Het lidmaatschap is geldig tot 31 december 1968.

7. Enige tijd na betaling van het lidmaatschap ontvangen de aspirant-leden een lidmaatschapskaart die hen recht geeft om te stemmen op alle provinciale en landelijke bijeenkomsten.
8. Per 1 april ontvangt het lid gratis ons maandblad Op Wiek, waarvan de kosten zijn begrepen in de contributie. Zij die nu op Op Wiek zijn geabonneerd behoeven geen abonnementsgeld aan de firma Van den Brink te betalen.

De steun en de inzet van de klubbesturen is nu nodig. De clubs hebben na een lange periode van overleg en beraad de nieuwe organisatievorm goedgekeurd. Het hoofdbestuur rekent op de medewerking van alle clubs om zoveel mogelijk leden te winnen voor de Nationale Organisatie. Daarnaast kunnen buiten de clubs om, besturen van kiesverenigingen, jongeren in hun plaats wijzen op de mogelijkheid zich als rechtstreeks lid aan te melden bij de Arjos.

P. van T.

„FRIKLA” schilderwerken
AERDENHOUT
AHEEMSTEDEN
AARLEM

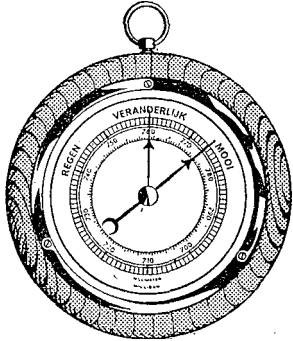
F. Klaassen - Reitzstraat 93 - Haarlem - Telefoon 023 - 57145

Jubileum-Aanbod

*Wat voor
weer wordt het?*

Echte Schwarzwalder
BAROMETER

met meteorologische ijking!
 Sierlijk rond model van notenhout met gepolijst glas; schaalverdeling in cm en millibaren met ned. tekst geeft van te voren aan of 'n weersverandering lang of kort zal aanhouden!

Bijna onbeperkte levensduur! Tijdelijk nog à **f19.98** (bet. a. postbode) met garantiebewijs, mits U coupon binnen 10 dagen opzendt. **Een sieraad in ieder huis! COUPON:**

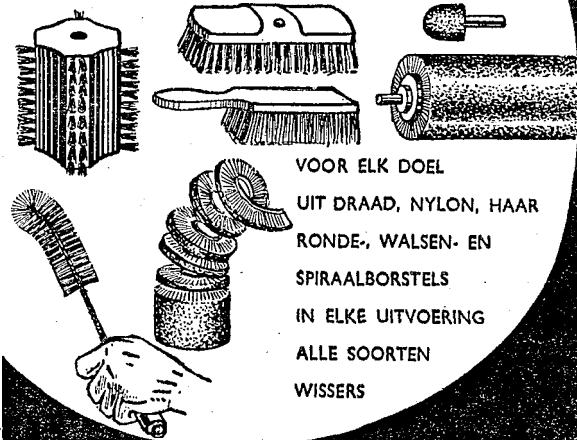
Naam: ..... Plaats: .....

Adres: .....

Zendt mij: ..... echte Schwarzwalder barometer(s) à **f19.98** (betaling aan postbode). ....

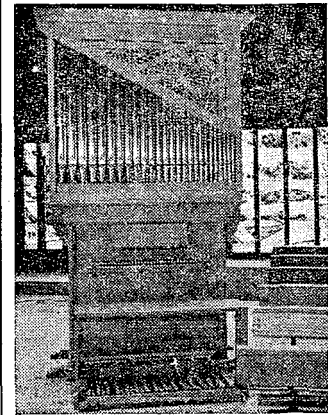
GRAND COMPTOIR UNIVERSEL d'HORLOGERIE
 Homeruslaan 83 - Postbus 44 - UTRECHT

Technische borstels

VOOR ELK DOEL
 UIT DRAAD, NYLON, HAAR
 RONDE, WALSEN- EN
 SPIRAALBORSTELS
 IN ELKE UITVOERING
 ALLE SOORTEN
 WISSERS

ALMELOSE BORSTELINDUSTRIE ALMELO
 G. H. Slettenhaar & Zonen Tel. 05490-3021

ECHTE KERKORGELS
 ook voor kleine kerken

ORGELBOUW Ernst Leeflang

Apeldoorn
 Telefoon 05760-17582

ADVERTEER IN Nederlandse Gedachten

Speciaalzaken in betere damesconfectie en bruidskleding

modehuis Buining

MEPPEL ASSEN HOOGEVEEN APELDOORN

Hotel-pension „Dreyeroord”
 Telefoon 3169 - OOSTERBEEK

Telecommunicatie Industrie RADIO BECKER NV

Experts op het gebied van scheeps-elektronica.

- scheepsradiotelefoons
- Echoloden
- Radar
- Marifoons
- Automatische Piloten
- Alarm Systemen

Dijnselburgerlaan 1. Zeist. Postbus 75.
 Telefoon 03404 - 13511

wanneer de kwaliteit moet beslissen... vraag dan

KG koffie

in het luchtdichte goudmetaal folie pak

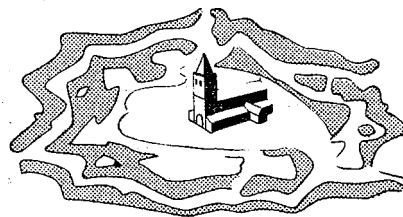
KG om de kwaliteit!
 KANIS & GUNNINK - KAMPEN

wajang

plantenmargarine

met zorg uit speciale oliën bereid

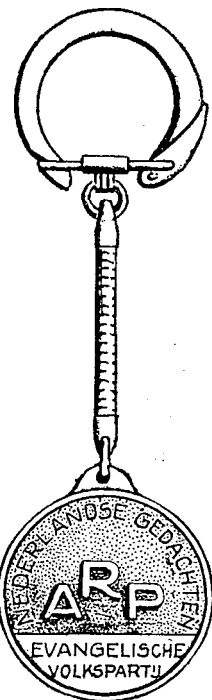
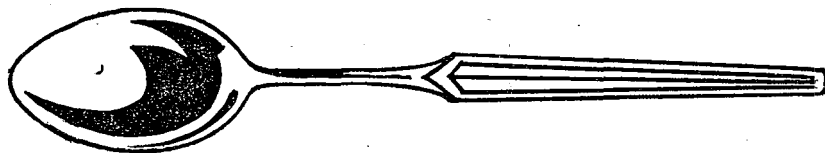
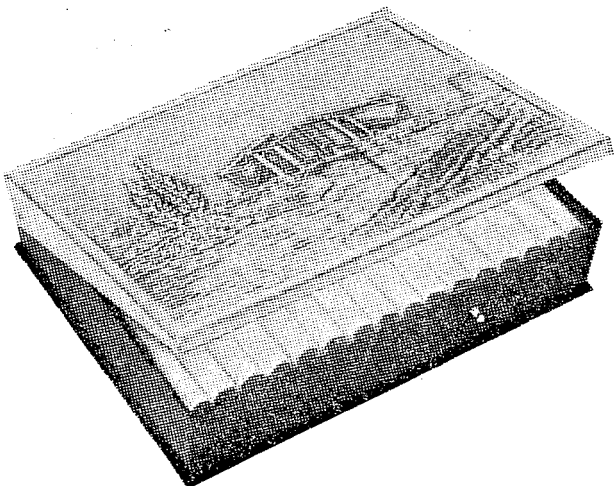
AANNEMINGSBEDRIJF HARM FOKKENS NAARDEN N.V.

BIJ BLIJVEN...

dat doet u door het lezen van

NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie

- 1 ABONNEE
lepelkje, steutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”
- 2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepelkjes
- 3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepelkjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk:

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3 Den Haag.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 4

27 januari 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

IJsselmeerpolders

„Het is met de ruimte in Nederland slecht gesteld daarom zal het zaak zijn met de Zuiderzeepolders op te schieten". Dat schrijft ir. F. L. van der Bom op pagina 6 en 7. In een artikel De Zuiderzeepolders en de Nederlandse ruimte, geeft hij een overzicht van de tot standkoming van de Zuiderzeewerken. Tevens geeft hij een inzicht in de indeling van de ruimte in de nieuwe polders.

Landbouw-communes

Hiernaast en op pagina 8 schrijft de heer D. Kooiman over de landbouw-communes in China, in een serie artikelen, China wereldmacht van vandaag. In 1958 breken voor de Chinese landbouw de „duistere jaren" aan. Wegens plaatsgebrek wordt het slot van dit tweede artikel in de reeks volgende week geplaatst. Daarin vertelt de heer Kooiman of de communes werkelijk verbeteringen hebben gebracht.

Geld

De partij kan alleen draaien als er voldoende geld is. Wiek schrijft hierover op pagina 2.

Radio

Luister woensdag 31 januari van 18.20—18.30 uur naar de radio op Hilversum II. De A.R. is dan in de lucht.

Brief

De actie „Een op vier" gaat gestaag door. Zie Een brief om te lezen, op pagina 4.

Amsterdam

Het is al weer anderhalf jaar geleden dat er troebelen in Amsterdam waren, op 13 en 14 juni '66. Het rapport dat de Commissie Onderzoek Amsterdam heeft uitgebracht wordt besproken door de heer M. W. Schakel op pagina 5. Op de foto de heren Van Hall (r.) en Van der Molen (l.) die in het rapport een grote rol spelen.

Jeugd

Die jeugd van tegenwoordig, is de titel van het pleidooi dat de heer L. J. Meiresonne houdt voor de jeugd. De liefde moet van twee kanten komen vindt hij.

Verder

Op pagina 3 hoofdartikel en drie-sterren, op pagina 11 de rubriek Lezers schrijven ons en De week rond; op pagina 12 tenslotte een overzicht van de inhoud van A.R. Staatskunde.

CHINA, WERELDMACHT VAN VANDAAG (II)

DE LANDBOUW COMMUNES

DOOR D. KOOIMAN

DE boerenbevolking van China, zo zagen wij in het voorgaande artikel, heeft een belangrijke rol gespeeld in de opkomst van het Chinese communisme en in de uiteindelijke overwinning van de CCP. Op gelijke wijze vormt de landbouw vandaag de dag één van de belangrijkste steunpilaren in de economische opkomst van de Chinese volksrepubliek en zal het in de eerste plaats van een drastische verhoging van de voedselproductie afhangen, of ook de strijd om een communistische welvaartsstaat in een overwinning zal worden omgezet. Een snelle stijging van de landbouwproductie is n.l. noodzakelijk, zowel om de snelgroeiende bevolking van de benodigde levensmiddelen te voorzien, als ook om die inkomensoverschotten te kweken, die de ontwikkeling van een modern industrieel apparaat mogelijk maken. Vandaar de gigantische inspanning om de hele plattelandsbevolking te organiseren in coöperaties en communes ten einde te komen tot die gewenste grote sprong vooruit in de landbouwsector.

Men kan deze politiek bezien als een dienstbetoon aan marxistische dogmatiek en als onderdeel van een communistische maatschappij-inrichting. Feit is echter, dat China evenals de andere Aziatische landen voor de dwingende noodzaak is gesteld zijn landbouwproductie snel en ingrijpend te verhogen. In Peking heeft men deze taak geestdriftig aangevat, doch uiteraard met de middelen en technieken die door de geldende ideologie werden aangereikt. Wij zullen daarom vanuit een verstaan van deze Chinese agrarische problematiek moeten trachten te komen tot een eerlijke waardering van dit commune-experiment en van de bruikbaarheid van dit Chinese ontwikkelingsmodel. Hoe moeilijk een dergelijke waardering is zal spoedig blijken. De belangrijkste mijlpalen aan de weg naar de volkscommune mogen in dit toch al te beknopte overzicht niet onvermeld blijven. In de zomer van 1950 dient Liu Shao-chi zijn grote wet op de agrarische hervormingen in. Dat wil niet zeggen, dat de communistische landbouwpolitiek hier zijn startpunt vindt. Reeds op het vijfde partij-congres van de CCP in 1927 was een nieuwe agrarische politiek voorgesteld, die alle grond wilde onteigenen en herverdelen op basis van het gelijkheidsbeginsel. Sedertdien is dit draconische landbouwprogramma gewijzigd en tijdens het front met de nationalistische

Kuomintang zelfs aanmerkelijk aangepast. Vergeleken met deze vroege agrarische wetgeving is de wet van Liu Shao-chi niet alleen de meest volledige, maar ook de meest gematigde. Het beginsel van gelijke verdeling is losgelaten. De plattelandsbevolking wordt naar bezit en arbeidsprestatie ingedeeld in grootgrondbezitters, rijke boeren, midden-boeren, arme boeren en landelijk proletariaat. De aanval wordt geopend op de top van deze sociale pyramide, de grootgrondbezitters, die niet fysiek, maar als klasse moeten worden uitgeroeid om het land onder de arme boeren te kunnen herverdelen. Met deze wet van 1950 is een groot-scheepse politiek van landhervormingen ingeluid.

Coöperaties

In besluiten van het Centrale Comité van de CCP van 1951 en 1953 is sprake van wederzijdse hulpgroepen en semi-socialistische landbouwcoöperaties. De wederzijdse hulpgroepen zijn een vereniging van ten hoogste tien gezinnen die onderling samenwerken op basis van het gemeenschappelijk belang. Een ieder behoudt zijn eigen materiaal, land en trekdieren, maar de arbeid wordt gebundeld; aanvankelijk alleen in het drukke seizoen, later duurzaam van vorm. Deze wederzijdse hulp is een traditie in de Chinese landbouw, die nu tot systeem gemaakt wordt. Maar een ieder blijft geneigd zijn eigen land de voorrang te geven, terwijl gemeenschappelijke arbeid met behoud van eigen bezit ongetwijfeld een tegenstrijdigheid in zich draagt. In de semi-socialistische coöperatie wordt deze tegenstelling opgelost: grond en werktuigen blijven persoonlijk eigendom, maar het beheer daarover wordt toevertrouwd aan de coöperatie waartoe de boer behoort. Terwijl men in de hulpgroep zijn inkomsten betrof van de eigen grond, wordt men nu betaald naar het aantal werkdagen. Deze beweging verloopt echter zeer traag en in de zomer van 1955 is niet meer dan 15 % van de boerenfamilies in coöperaties georganiseerd. Een resolutie van het Centrale Comité geeft daarom het bevel de beweging niet behoedzaam, maar krachtig door te voeren. De volgende stap wordt dan gevormd door de volledige socialistische coöperaties, waarin grond en produktiemiddelen gemeenschappelijk bezit zijn. De leden van de coöperatie behouden slechts hun huis, een kleine veestapel en een stukje grond voor eigen gebruik. In 1957 zijn er 740.000 socialistische coöperaties, waarin gemiddeld 150 huishoudingen zijn verenigd. Het jaar daarop wordt de grote stap gedaan naar de volkscommune.

• Vervolg op pag. 8

WIDEK OVER...

ACTUELE INTERNE ZAKEN

In geldzaken houdt alle gemoedelikheden op. Zo onderwees ons onze agenda op 24 januari 1968. Wij hebben het moeilijk gehad met die uitspraak. Die klinkt zo hard! Maar wij hebben nagedacht. Ja zeker; ook wij denken (Onze agenda: Denken is zijn; goed denken is wel-zijn; slecht denken is ongelukkig zijn). En onze conclusie was: „geen gemoedelikheden” bij geldzaken is nog niet „onvriendelikheden”, maar kan gewoon zijn: „nuchterheid” bij geldzaken. Dus in alle nuchterheid nu op vriendelijke (en duidelijke) wijze iets over geld voor de partij.

Belangrijk

Geld is belangrijk voor een partij. Ontbeerlijk zelfs. Geen geld; geen partij. Dat is duidelijk, niet gemoedelijk, wel nuchter (en vriendelijk). Er is een partijbureau nodig met de daarbij behorende secretariaats-medewerker(st)ers. Dat is nodig voor de landelijke leden- en abonnees-administratie, de omvangrijke correspondentie, de centrale activiteiten. Daarvoor zijn financiën nodig. Daar zijn de televisie-uitzendingen die geld vergen; de kosten van het ledencontactorgaan „A.R. Post”, het buitenlands werk gaat niet voor niets; de ARJOS verdient financiële steun; het College van Advies vraagt een beduidend bedrag. Voor al dit landelijk werk dragen de kiesverenigingen per lid per jaar aan het Centraal Comité af een bedrag (voor 1968) van f 6,05, waarbij inbegrepen is een bijdrage van f 0,55 voor het wetenschappelijk centrum van de partij, de Doctor Abraham Kuyperstichting.

Voor de partij zelf blijft dus per lid een bedrag van f 5,50 over. U begrijpt wel, dat dit voor een landelijke organisatie, welke actief en bij de tijd wil zijn, een minimaal bedrag is.

Plus ...

Landelijk is per lid dus f 6,05 nodig. Maar ook regionaal en plaatselijk is geld nodig voor de Kamercentrales, de Statencentrales en kiesverenigingen zelf. De kiesverenigingen dragen evenals aan het Centraal Comité per lid per jaar een bedrag af aan die Kamercentrale en aan die Statencentrale waaronder zij ressorteren. Tenslotte moet het de kiesvereniging zelf ter plaatse ook financieel mogelijk zijn iets te doen. En tenslotte dienen ook de verkiezingscampagnes voor de gemeenteraad, voor de Provinciale Staten en voor de Tweede Kamer betaald te worden.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

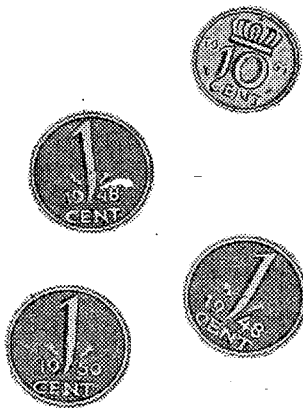
Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0.30.

Tenminste

Daarom moet de contributie, welke elk lid betaalt aan die ene inningsinstantie voor al het partijwerk, in totaal tenminste f 12 per jaar bedragen; in bepaalde delen van het land zelfs reeds f 15 per jaar. En dan draait de zaak nog maar heel gewoon.

Gemiddeld

Tenminste f 12 (f 15) per lid per jaar. Daarover willen wij nog heel duidelijk iets opmerken. Wij zijn een volkspartij. Dat betekent, dat wij samen moeten zorgen met elkaar de nodige middelen op te brengen. Dus moeten wij die f 12 (of f 15) zien als een gemiddelde. Normaal moeten wij allemaal die f 12 opbrengen. Maar er zijn sommigen, voor wie f 12 toch teveel is; die dit bedrag wel zouden willen betalen, maar het echt niet kunnen. Ook zij moeten lid van de partij kunnen zijn; dus voor een lager bedrag. Daar- tegenover moeten anderen dan bereid zijn meer dan het gemiddelde minimumbedrag van f 12 bij te dragen; dus f 15, f 18, f 25 of meer. En nu nog een (nuchtere) opmerking: wie niet bereid is het gemiddelde noodzakelijke bedrag van f 12 te betalen, terwijl zij dat wel zouden kunnen, die zullen — helaas — in aanmerking moeten komen om als lid geschrapt te worden.

Penningmeester

De zorg voor het binnenkomen van de contributie berust bij de ruim duizend penningmeesters(-essen) van al onze plaatselijke kiesverenigingen (*). Door onze penningmeesters wordt veel werk verzet. Het voeren van de financiële administratie en het tijdig innen van de contributie is een zware opgave, welke veel energie vergt. Wij dienen hen dan ook zeer erkentelijk te zijn. Wij moeten hen bij het vervullen van hun taak zoveel mogelijk tegemoet komen. Dus voldoende betalen, dit op tijd doen en zo mogelijk per giro. De taak van de penningmeesters wordt natuurlijk vooral moeilijk en onplezierig als zij nauwelijks rondkomen of zelfs met tekorten moeten werken. Het komt ons voor, dat deze taak vaak moeilijker wordt gemaakt dan nodig zou zijn. Wij denken dan aan het niet tijdig optrekken van de contributie. Men moet van te voren bezien wat nodig is en daarop — mede in overleg met de leden — de hoogte van de contributie afstellen.

Elders

Zoals wij al eerder in ons blad hebben vermeld hebben leden van andere politieke partijen als regel een (beduidend) hogere contributie dan de leden van de A.R.P. Wij hebben de cijfers al eens gepubliceerd. Wij volstaan ermede nog eens te wijzen op de contributieregeling van de P.v.d.A.: inkomen tot f 13.500: f 2 per maand; dat is f 24 per jaar. Boven f 13.500: f 4 per maand of f 48 per jaar. Ouden van dagen/studenten: f 0,75 per maand of f 9 per jaar.

Vrouwen

Er wordt een overzicht voorbereid van het aantal vrouwelijke bestuursleden van kiesverenigingen, Statencentrales

en Kamercentrales. Aan deze partijorganen is gevraagd namen en adressen van de vrouwen in hun besturen op te geven aan het partijsecretariaat. Nog lang niet alle organen hebben gereageerd door terugzending van het daartoe bestemde formulier. Is dat zo moeilijk?

Inmiddels is gebleken, dat nog vele kiesverenigingen geen vrouwen in het bestuur hebben. Wij dringen er bij die kiesverenigingen op aan daarin zo mogelijk wijziging te brengen. Dit is een van de punten, vermeld in de brief d.d. 15 januari 1968 aan de voorzitters, de secretarissen en penningmeesters van alle partijorganen.

Gespreksgroepen

Een groot aantal kiesverenigingen heeft het landelijk gespreksgroepenonderwerp van dit seizoen „De functionering van de democratie” behandeld en de vragenlijst ingevuld aan het partijbureau toegezonden. Een aantal secretarissen deed dit nog niet, hoewel het onderwerp wel op de kiesvereniging werd besproken. Gaarne ziet het partijsecretariaat het desbetreffende formulier spoedig tegemoet en wel vóór 1 februari a.s. Dan wordt begon-

nen met het verwerken van de gegevens in een centraal rapport.

Gratis

U kunt aan het partijbureau personen opgeven, aan wie dan gratis gedurende drie weken ter kennismaking proefnummers van ons weekblad „Nederlandse Gedachten” kunnen worden toegezonden. Wanneer de betrokkenen daarna door u benaderd worden zullen velen van hen zich gaarne als abonnee opgeven. Bij een goede aanpak zult u zeker resultaten boeken, evenals de tientallen kiesverenigingen die reeds goede successen boekten.

Meer

Er zijn meer interne partijzaken actueel. Daar komen wij een volgende keer wel op terug. Een van de punten, welke dan extra aandacht zal krijgen is dat van de adreswijzigingen van leden. Nu echter vragen wij reeds: geef mutaties tijdig door aan het partijsecretariaat. Bij al deze zaken rekenen wij gaarne op de medewerking van u allen.

*) Het financiële beleid is overigens natuurlijk een zaak van het gehele bestuur.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

Het A.R. Eerste Kamerlid de heer G. Elfferich heeft naar aanleiding van de explosie bij de Sherraffinaderij in Pernis, op 20 januari, vragen gesteld aan de ministers Schut (Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening), De Block (Econ. Zaken), Roolvink (Sociale Zaken) en Lardinois (Landbouw en Visserij). De explosie heeft niet alleen directe gevolgen aldus de heer Elfferich maar ook indirecte. In dit verband wijst hij de ministers op de woongebieden in het Waterweggebied en op de kassengebieden in het Westland. Directe schade ontstond bij het bedrijf zelf en aan derden. De indirecte gevolgen kunnen zijn luchtverontreiniging en vergiftiging van gewassen. De heer Elfferich vraagt de ministers om een diepgaand onderzoek in te stellen, per departement en gezamenlijk, naar de oorzaak en de directe en indirecte gevolgen van de explosie, en hij vraagt het resultaat zo spoedig mogelijk aan de Staten-Generaal bekend te maken. De heer Elfferich wil verder weten of er aanleiding is de aanpak van de ruimtelijke ordening in het betrokken gebied te wijzigen. Hij vraagt ook of de veiligheidsmaatregelen en de naleving daarvan zo goed zijn als menselijkerwijs mogelijk is. Tenslotte vraagt het Kamerlid of er maatregelen nodig zijn voor het regelen van schade bij dergelijke calamiteiten als die op 20 januari.

MINISTERS ANTWOORDEN

De minister van Verkeer en Waterstaat antwoordde op vragen van de heren Walburg en Schakel: In overweging is de uitgifte van een bijzondere postzegel te wijden aan ons volkslied, het Wilhelmus, dat volgens de huidige stand van het historisch onderzoek is ontstaan in de periode eind 1568—begin 1669. Naar de mening van de ondergetekende zal door de uitgifte van vorenbedoelde zegel mede de vrijheidsstrijd op adequate wijze worden herdacht.

CORRECTIE

In Nederlandse Gedachten van 20 januari stond een storende fout in het antwoord, dat mej. J. van Leeuwen gaf aan de heer v. d. Linden, op pagina 6, vierde kolom, 2e en 3e regel van boven. Deze zin moet luiden: „De verantwoordelijkheid hiervoor ligt echter in eerste instantie niet bij de overheid. Dat woordje niet bleek bij het zetten van het artikel vergeten. Onze excuses daarvoor.

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEEEN ...

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

Op zaterdag 3 februari belegt het Provinciaal Comité Zeeland een vergadering.

De plaats van samenkomst is de „Prins van Oranje”, Nieuwstraat te Goes.

Aanvang der vergadering te 10.00 uur. Mr. W. C. D. Hoogendijk te 's-Gravenhage, adjunct-directeur van de dr. A. Kuyperstichting, zal spreken over het oorlogsvraagstuk.

Op zaterdag 3 februari belegt het Provinciaal Comité Gelderland een vergadering.

De plaats van samenkomst is „Royal”, Willemsplein te Arnhem.

Aanvang der vergadering te 14.15 uur. Na de behandeling van de huishoudelijke aangelegenheden, zal de heer H. de Mooy Azn., lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, spreken over „Politieke vraagstukken van nu”.

* * * **Liberaal**

Op het V.V.D.-feest zijn dingen gezegd waarvoor wij niet ondankebaar kunnen zijn. Met name senator Van Riel heeft zich bloot gegeven.

Hij heeft bijv. in alle duidelijkheid gesignaleerd dat met name de regionale (dagblad-)pers zeer bijzondere aandacht schenkt aan datgene wat liberale sprekers in de Kamers te berde brengen. Hij was daar, van zijn standpunt uit, extra erkentelijk voor. Wij kunnen dat ook wel begrijpen.

Maar deze pluim op de hoed van de regionale dagbladpers onthult tevens dat de anderen tekort komen in die kranten. Het adagium als zou deze pers objectieve voorlichting geven is daarmee niet meer geloofwaardig op het stuk van de politieke voorlichting. Een gewaarschuwd mens telt in dit opzicht zeker voor twee.

* * * **Een vraag**

Tegen de oneervol ontslagen burgemeester van Vinkeveen zal de officier van justitie geen strafvervolgung instellen.

Dit ontslag is een dusdanige straf dat er bijzondere redenen moeten zijn voor een verdere justitiële vervolging.

Nu gebleken is dat deze bijzondere omstandigheden er niet zijn, hebben wij vrede met deze beslissing. Maar er is toch één zaak die ons niet loslaat. Er zijn strafbare feiten gepleegd. Administratief en juridisch schijnt alleen de burgemeester daarvoor aansprakelijk te zijn. Maar moreel en politiek gezien menen wij dat daarmee de kous niet af is. Burgemeester én wethouders vormen het dagelijks bestuur der gemeente.

Tenzij de burgemeester de delicten (valsheid in geschriften en gemeentestukken) buiten elk medeweten van zijn wethouders heeft gepleegd, zijn ook zij niet schoon. Maar dit is tot nu toe niet officieel gebleken. Geen beste beurt voor de democratie.

* * * **Ambtenarensalarissen**

Een deel van de Nederlanders meent dat de overheidssalarissen (de ambtenaren) zó in de watten zijn gelegd vergeleken bij andere werknemers, dat er best eens wat bijgeschaafd mag worden. En hoe dat gebeurt interesseert de grote massa verder niet zo veel.

Zó komt men er niet uit bij de beoordeling van de kabinetsplannen om een stukje reeds langer bestaande rechtspositie af te kalven!

Omdat door deze benadering van het vraagstuk de rechtvaardigheid (volledig) in de mist blijft. Het gaat tenslotte om een bedrag van rond 100 miljoen gulden, te verhalen op bepaalde groepen van ambtenaren (die met kinderen, de sparen en zij die wonen in een andere plaats dan hun werkplaats). Als er wat moet gebeuren — en dat is op zichzelf niet onmogelijk noch onredelijk — dan zal tevoren de rechtspositie van de ambtenaar in zijn volle omvang moeten worden vergeleken met die van de overige werknemers naar het ons voorkomt. Waarbij in gedachte moet worden gehouden wat er zal gebeuren met de kinderbijslag voor het eerste kind waarover een SER-advies is gevraagd door het kabinet, waarbij de ambtenarenorganisaties tijdig in het overleg behoren te worden betrokken.

* * * **Merkwaardige man**

Op heden, de 22ste januari 1968, hebben wij een man ontmoet, die ons verzekerde, dat hij in de nu grotendeels verstreken maand geen enkele nieuwjaarsrede had gehouden en ook niet verplicht was geweest, een nieuwjaarsrede aan te horen. Het is een betrouwbaar man, zodat wij niet aan zijn mededeling twijfelen.

Natuurlijk is het een van de zeldzame mensen, die ook kunnen verklaren, dat „zij nergens in zitten”. Wij hebben beloofd, de naam van de man niet te vermelden, om te voorkomen, dat hij dezer dagen wordt geïnterviewd.

* * * **De lust vergaan**

Bondskanselier Kiesinger van West-Duitsland wil een districtenstelsel net als in Engeland. De kleinere partijen, ook de vroegere bondgenoten van de C.D.U., de liberalen, zullen dan worden uitgerangeerd. En ook de rechtse extremisten, die op verontrustende wijze aan stemmen winnen, krijgen geen kans.

De socialisten dachten eerst in de richting van Kiesinger, maar bij hen is nu de lust vergaan. Geleerde statistici hebben uitgerekend, dat het Engelse districtenstelsel, in Duitsland opgesteld, de C.D.U. oppermachtig zou maken. Twee partijen in de Bundestag, de C.D.U. met 334 zetels en de Socialisten met 166 zetels.

De S.P.D. is er van geschrokken en voelt er nu niets meer voor.

In ons land pleiten sommigen voor een „gematigd” districtenstelsel. Maar zij hebben uitgerekend, dat daarbij de macht van de K.V.P. en van de P.v.d.A. aanmerkelijk zou toenemen. Elk zo'n tien à twaalf zetels extra boven wat zij „naar evenredigheid” zouden behoren te ontvangen. Daarom is bij ons de lust nog niet vergaan.

BLIJVEN OF HEENGAAN

DE publikatie van het dagboek van burgemeester Boot, „Burgemeester in bezettingstijd” is niet alleen een belangrijk historisch, maar ook een gewichtig politiek document. Toen ons land door de vijand werd bezet, moesten de burgemeesters op hun post blijven. De bezetter was verplicht, het binnenlands bestuur zoveel mogelijk in tact te laten. Het was de taak van de burgemeesters, de bevolking van hun gemeente te helpen en te adviseren, hun belangen en rechten te beschermen en zo een schild te zijn tegen maatregelen van de vijand, die ons land militair had bezet, maar géén wettige regering in ons land was geworden.

Maar deze vijand ging in alle opzichten zijn boekje te buiten. Hij vestigde een landelijk bestuur onder leiding van een man, die zijn vaderland, Oostenrijk had verraden. De vijand wilde, dat de burgemeesters en andere gezagsdragers, zouden meehelpen aan een gelijkgeschakelingspolitiek, waardoor Nederland werd geschikt gemaakt voor een fascistisch regime en aan een uitbuitingspolitiek, waardoor ons land werd leeggestolen ten behoeve van de Duitse oorlogsvoering. Dat bracht de burgemeesters in moeilijkheden. Moesten zij meewerken, eventueel onder protest, of de medewerking weigeren en hun ambt neerleggen?

ER waren géén aanwijzingen van de Nederlandse regering. Er waren wel (tegenstrijdige) partijadviezen. Sommigen stonden op het standpunt: leg het ambt neer, want wat de vijand wil, is principieel onaanvaardbaar. Anderen zeiden: blijf voorlopig aan en kijk wat ge praktisch kunt doen. Is het mogelijk, de plannen van de vijand met succes te dwarsbomen of op de lange baan te schuiven, dan wordt er in elk geval tijd gewonnen. En — als gij weggaat, komt er een NSB-er en die gaat con-

amore met de vijand samenwerken en dan zijn we opeens veel verder van huis. Dat is wel waar, zeiden anderen, maar daar staat tegenover dat dan de situatie duidelijk wordt.

We weten dan voluit, dat de vijand op het gemeentehuis zit en nemen onze maatregelen. Een „goede” burgemeester kan het verzet in de weg staan.

HET heeft weinig zin, in dit kader te zeggen wie gelijk had.

Want — mannen als burgemeester Boot waren niet van plan, tegen elke prijs te blijven. Zij wisten het zeker: er kan een moment komen, en vrij zeker zal het komen, dat we genoodzaakt zijn te verdwijnen.

Burgemeester Boot is dan ook weggegaan, toen zijn geweten hem verbood de vijand die hulp te leveren die werd gevraagd.

MAAR bij de historische en politieke beoordeling van dit vraagstuk van blijven of heengaan moeten nog twee elementen betrokken worden:

1. in hoeverre kan de burgemeester rekenen op de steun van de bevolking;
2. onderkende hij het gevaar van afglijden, zodat geleidelijk méér werd toegegeven, véél meer, dan eerst in de bedoeling lag?

Vooraf dat tweede element is belangrijk. Wij hebben burgemeesters gekend en andere gezagsdragers, zelfs commissarissen der Koningin, die geleidelijk werden ingesponnen. Die afzaken en tenslotte alle houvast kwijt raakten, zodat het bijna „lood om oud ijzer” was, of zij aanbleven of door een N.S.B.-er werden vervangen.

De heer Boot wist, dat het moment kón komen, dat hij nee moest zeggen en zijn post verlaten. En toen dat, naar zijn overtuiging, er was, deed hij, wat hij zijn plicht moest achten.

A.

MR. VAN RIEL EN DE MACHT

OP het jubileumcongres van de V.V.D. heeft mr. Van Riel, voorzitter van de liberale fractie in de Eerste Kamer, bemoedigende woorden tot de liberalen gericht.

Want er is een nationaal ontwaaken tegen de geest van de linkse brutaliteiten, vooral op het gebied van de publiciteitsmedia.

En — een bundeling van krachten.

In dát verband sprak de heer Van Riel zijn voldoening uit over de technische samenwerking tussen de N.R.C., het Algemeen Handelsblad, het Algemeen Dagblad, Het Vaderland en de Telegraaf. Hoe ze ook onderling verschillen, deze bladen, ze willen allemaal nationaal zijn.

En even groot is de verheugenis van mr. Van Riel over de samenwerking van de Avro en de RTN (zoals bekend, speelden in de RTN, en dus nu in de Avro, een belangrijke rol de heren Van den Bergh en Matzer, beiden lid van de Eerste Kamer, de heer Van den Bergh voor de VVD en de heer Matzer — zijn welsprekendheid is op het Arnhemse Congres van zijn partij nog eens duidelijk gebleken — voor de KVP).

De heer Van Riel liet doorschemeren, dat hij hoopte dat de Tros ook tot deze combinatie zou toetreden dan wordt de Avro met deze twee nieuwe vleugels een grote nationale macht.

Het is merkwaardig, dat tot deze parade van kranten en organisaties, die door de staf van de VVD met welgevallen werd geïnspecteerd, zowel bladen

behoren, die liberaal zijn en daar voor uitkomen (de NRC altijd op het laatste nippertje, de dag voor de verkiezingen, als na veel in- en uitpraten de door iedereen verwachte conclusie komt, dat zowel de P.v.d.A., als de confessionele partijen moeten worden verworpen, en de VVD, ondanks enige bezwaren van de heer hoofdredacteur van de NRC, toch de voorkeur verdient), min of meer officiële liberale bladen dus als ook in hetzelfde carré bladen als de Telegraaf en het Algemeen Dagblad. Allemaal nationaal, en dus tot genoegen van de VVD.

Wat hier in misschien wat gekunstelde constructies van de heer Van Riel is opgesteld, staat volstrekt niet buiten de werkelijkheid, maar klopt met de feiten. De heer Van Riel is zelfs, althans als wij op de krantenverslagen mogen afgaan, nog onvolledig geweest. Hij had ook kunnen wijzen op het samengaan van twee werkgeversverbanden, die samen 70 % van de grote werkgevers omvatten, en waarin de liberale geest duidelijk gestalte heeft gekregen. Trouwens, de oud-voorzitter van het Verbond van Nederlandse Werkgevers is een gezaghebbend lid van de liberale fractie in de Tweede Kamer. Een minder bezadigd spreker dan de heer Van Riel had misschien ook nog stil gestaan bij de concentraties in het bankwezen, waardoor zonder twijfel vooral de ontmoeting van liberale prominenten aan frequentie heeft gewonnen.

En — we wisten het al héél lang, als de liberalen niet hun eigen visitekaartje uitreiken, hebben zij altijd een ander kaartje achter de hand, waarop het woord nationaal in een bijzonder lettertype is afgedrukt. Mediaeval en mediaan, oud-hollands én middelsoort.

EEN BRIEF OM TE LEZEN

EEN paar dagen geleden ontving het partijsecretariaat een brief van de volgende inhoud:

M.H.

Hierbij doe ik u vier bonnen toekomen voor nieuwe abonnees van Nederlandse Gedachten. Vriendelijk verzoek ik u de verschenen edities vanaf 1 januari 1968 hen alsnog te zenden.

Aangezien ik secretaresse van de A.R. kiesvereniging... ben, viel het me niet moeilijk m'n medebestuurleden er op te wijzen, dat het voor hen een noodzaak is Nederlandse Gedachten grondig te lezen.

Hoogachtend...

Secretaresse

Wij laten de plaats van deze kiesvereniging nu maar ongenoemd. Dat is ook niet zo belangrijk. Belangrijk is wel, dat deze, kiesvereniging-secretaresse schrijft, dat het haar niet moeilijk viel haar medebestuurleden te abonneren op ons partijweekblad. Natuurlijk niet. Als je enige politieke belangstelling hebt — en dat heb je zeker als je een bestuursfunctie en de daarbij behorende verantwoordelijkheid aanvaardt — dan zou het bepaald niet verstandig zijn het zonder een politiek weekblad te stellen. Maar blijkbaar realiseren zich vele bestuursleden nog niet het bestaan althans niet het nut van een wekelijks partijblad.

Maar één

Uit een brief als deze blijkt, dat nog lang niet alle bestuursleden Nederlandse Gedachten lezen.

Uit een brief als deze blijkt tevens, dat als er maar één bestuurslid is, dat hierop let, aan deze toestand onmiddellijk een eind kan komen. De secretaresse van deze kiesvereniging heeft dit goed gezien. Zij heeft gewoon haar medebestuurleden gevraagd: lezen jullie ook Nederlandse Gedachten? Door bepaalde omstandigheden was dat in die kiesvereniging blijkbaar niet het geval. En zij kon nu zonder meer haar vier collega's opgeven als nieuwe abonnees.

Plezier

Die brief van deze secretaresse kan nu

in heel wat bestuursvergaderingen van kiesverenigingen aan de orde komen. Vele bestuursleden zullen hun collega's dankbaar zijn, dat zij hen op het bestaan van het belang van ons weekblad Nederlandse Gedachten hebben gewezen. Zij zullen van dit blad nu in het vervolg ook plezier hebben.

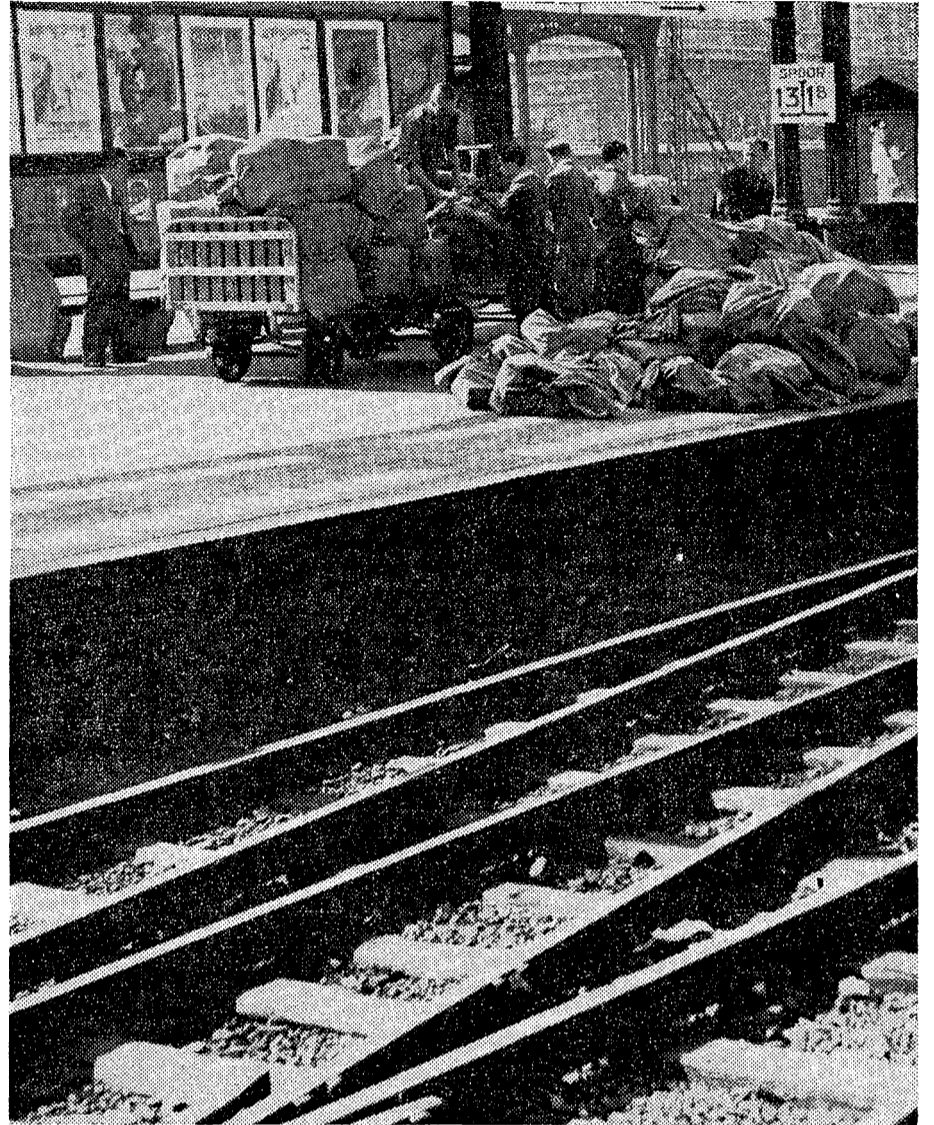
De brief van de secretaresse onderstreept het belang, de noodzaak van zo'n landelijke abonneerwerfcampagne als onze actie „Eén op vier”. Zonder die landelijke stimulans — en de plaatselijke medewerking van dit kader van allerlei mensen — blijven tal van mensen van voorlichting en informatie verstoken zonder dat dit nodig is.

De brief van deze secretaresse bewijst ook nog eens van onverwachte en onverdachte zijde, dat ons streefgetal van vijfduizend nieuwe abonnees erbij in het kader van deze actie, bepaald reëel is.

Niet één

Er zijn dan ook via ongeveer driehonderd kiesverenigingen inmiddels ruim duizend nieuwe abonnees ingeschreven. Wanneer deze kiesverenigingen de actie voortzetten en wanneer de overige zevenhonderd kiesverenigingen — die nog niet één abonnee hebben aangemeld — in de komende weken alsnog zich voor deze actie gaan inzetten, dan is het streefgetal gemakkelijk haalbaar.

Laten wij met elkaar deze actie tot een succes maken. Hoe meer bestuursleden en hoe meer (gewone) leden Nederlandse Gedachten wekelijks le-

Hoe meer brieven, van het soort als in dit artikel, hoe beter voor ons blad.

zen, hoe beter voor de partij in het bijzonder en hoe beter voor de politieke meningsvorming in ons land in het

algemeen. Lever een aandeel in de landelijke abonneerwerfactie van de A.R.P.

ACHTTIEN DISTRICTEN?

HET aantal leden van de A.R.P. in de Tweede Kamer was in 1956, 1959, 1963 en 1967 achtereenvolgens:

15-14-13-15

Voor de C.H.U. wordt het de reeks:

13-12-13-12

Maar voor de P.v.d.A.:

50-48-43-37

Daarom is het een opmerkelijke zaak, dat na de verkiezingen van 1967 van socialistische zijde opeens wordt aangedrongen op een ander kiesstelsel. Ir. Vos heeft het bijv. in de Eerste Kamer verdedigd.

De 18 kieskringen moeten dan zelfstandige districten worden, die volgens het stelsel der Evenredige Vertegenwoordiging een aantal leden kiezen. De 150 zetels moeten dan over die 18 kieskringen worden verdeeld, en doet men dat naar het aantal kiezers, dan zou Friesland 6 afgevaardigden moeten kiezen, Groningen ook 6, Drente 4, Zeeland 4, Amsterdam 12, Zwolle 10 enz. Wij hebben de heer Vos reeds in de Eerste Kamer gezegd, dat gelet op de jongste uitslagen, de P.v.d.A. de enige partij is die in alle 18 districten een kans zou hebben.

Nu hebben wij een berekening gemaakt, hoe de uitslag in 1967 zou zijn geweest, als dezelfde partijen in elk van de 18

districten dezelfde aantallen stemmen kregen als nu het geval was.

In Groningen kreeg de K.V.P. 5.5%, de P.v.d.A. 33.2, de V.V.D. 12.0, de A.R. 16.7, de C.H.U. 9.7%.

De zes zetels zouden dan worden verdeeld als volgt: P.v.d.A. 3, V.V.D. 1, A.R.P. 1 en C.H.U. 1.

In Friesland zou het worden: P.v.d.A. 3, A.R.P. 2 en C.H.U. 1. In Drente: P.v.d.A. 2, V.V.D. 1 en A.R.P. 1. In Overijssel: K.V.P. 4, P.v.d.A. 3, V.V.D. 1, A.R.P. 1 en C.H.U. 1.

In de vier Noordelijke provincies: K.V.P. 4, P.v.d.A. 11, A.R.P. 5, C.H.U. 3 en V.V.D. 3.

En, een groot aantal kiezers zou tot de ontdekking komen, dat de stem geen enkel effect had gehad. Nu heeft een van de P.v.d.A.-ers in de Eerste Kamer ronduit gezegd, dat dit plan moest helpen, om ons te brengen naar het tweepartijen-stelsel, net als in Engeland. Maar ons volk heeft duidelijk bewezen, dat het zulks niet wil. Ook tijdens het districtenstelsel kwamen er telkens nieuwe partijen op en ze hadden soms succes.

Wij vinden het een onredelijk bedrijf wanneer men een aanstelling van de Tweede Kamer wil bereiken, meer naar eigen smaak, en daaraan het kiesstelsel dienstbaar wil maken.

Want dat leidt tot berekeningen: hoe kunnen we, gezien de kaart van het

land, een kiesstelsel bedenken, dat een redelijke zekerheid geeft, dat we de gewenste stembusuitslag krijgen.

In Duitsland hebben we gezien, hoe ver men daar durft gaan. Bondskanselier Kiesinger wilde het kiesstelsel zo veranderen, dat de aanhangers van de „rechtse” Thadden geen kans zouden krijgen. Dat de liberalen, tot voor kort nog de bondgenoten van de C.D.U. er dan ook uitgewerkt zouden worden, was wel sneu, maar er was niets aan te doen. Het gaat voorlopig niet door.

Maar de C.D.U. en de S.P.D., die nu samen het heft in handen hebben, houden hun plannen gereed. Die plannen bedoelen, om te komen, via een districtenstelsel, tot een twee-partijensysteem; alléén de C.D.U. en de S.P.D.

Het is wel niet in overeenstemming met de politieke gevoelens van een deel van het Duitse volk, maar een Duitse politoloog heeft verklaard, dat men een kiesstelsel niet moet beoordelen op zijn rechtvaardigheid maar op zijn doelmatigheid.

WIJ ONTVINGEN

James P. Leynse: JE KUNT NIET KLAPPEN MET ÉÉN HAND. Roman uit rood-China. Uitg.: Kok, Kampen.

Journalisten kunnen van alles en nog wat schrijven over een volk of een land, maar de schrijver, de kunstenaar toont de mensen van binnenuit. Daarom kan een roman „echter” zijn dan een waarheidsgetrouw verslag. Neem nu dit boek dat zich afspeelt in het hedendaagse China van Mao Tse Toeng en dat als gegeven heeft het conflict tussen persoonlijke vrijheid en totalitair systeem. Het zet de mens voor ons die Aziaat is, maar die evenals wij zijn gevoels niet altijd weet te verbergen; die van zijn land houdt, maar die het dictatoriale bewind verfoeit. Zo geeft deze roman een beeld van de mens en de menselijke verhoudingen in China. Het is goed, deze roman te lezen; ze geeft ons een goede inbreng aangaande het mysterieuze land en zijn bewoners.

De schrijver leefde als Amerikaans predikant lange tijd in China. O.

„Philadelphia” (contactblad 30) van de landelijke Protestants Christelijke Vereniging van ouders en vrienden van het afwijkende kind”.

Tegelijk met het blad is een mededeling toegezonden, dat ter financiering van de aankoop en inrichting van verschillende tehuizen en ter voorziening in de kapitaalbehoefte van met „Philadelphia” samenwerkende stichtingen, het hoofdbestuur besloot m.i.v. 1 januari 1968 een zgn. schuldregister te openen. Met bedragen vanaf f 100 of een veelvoud daarvan kan een ieder zich onder enkele voorwaarden in het „Philadelphia”-register laten inschrijven. Het bedrag staat tenminste voor 1 jaar vast, terwijl men een rente van 6% per jaar ontvangt.

Het adres van de vereniging luidt: Dillenburgstraat 33, Utrecht, tel. 030 - 17641 of 17642.

NADAT de Commissie van Onderzoek Amsterdam in een eerste rapport haar bevindingen neergelegd had over de bloedige botsingen op 13 en 14 juni 1966 heeft ze in een tweede en derde rapport de resultaten van het verdere onderzoek neergelegd. Het is nu aan de Tweede Kamer om deze rapporten eerst in openbare commissievergaderingen en daarna in plenaire zitting te behandelen.

DOOR M. W. SCHAKEL

COMMISSIE VAN ONDERZOEK AMSTERDAM

Amsterdam in de Kamer betekende in de zomer van 1966: het conflict Van Hall-v. d. Molen, en het ontslag van laatstgenoemde, het optreden van minister Smallegen, die het kabinetsbeleid verdedigen moest.

In deel 2 worden de beide Amsterdammers ook door insiders geschetst.

Van Van Hall heet het: emotioneel zeer gebonden aan Amsterdam — stroef en moeilijk in de omgang — niet gemakkelijk adviseerbaar.

Van der Molen wordt als volgt geschetst: loyaal — trouwhartig — moedig — uiterst correct — vrij gesloten en stug — te weinig inspirerend — geen improvisatievermogen — geen gesprekspartner, maar een klankbord.

Men ziet, altezeker, de kortsluiting tussen de beide mannen zich voltrekken. Wij vermoeden, dat menig Nederlander, die op deze wijze een kijkje achter de schermen kan nemen, emotioneel wat minder moeite met het verleende ontslag zal hebben dan „in die lange, hete zomer” van 1966 het geval was.

Minister Smallegen, de man die toen in de branding stond, komt er in dit onderzoek niet bespaald slecht uit. Hij heeft direct de teugels in handen genomen en zeker geen lichtvaardig ontslagbeleid gevoerd.

Hele beslissing

Wij citeren uit het getuigenverhoor van dr. A. H. Günther, de secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken:

„Op uw vraag of er ter oplossing van de problemen tussen de heren Van Hall en Van der Molen nog andere mogelijkheden zijn overwogen dan het ontslag van de laatste, bv. het ontslag van de heer Van Hall, kan ik u zeggen dat het standpunt van de minister, waarmee ik het geheel eens ben, was, dat wanneer er geen mogelijkheid tot samenwerking bestaat tussen twee personen, het voor de hand ligt dat de laagste verdwijnt, tenzij er sprake is van duidelijke fouten aan de zijde van de hoogst geplaatste. Overwogen is dan ook of door één van beide partijen fouten waren gemaakt. Bij de beoordeling van eventuele fouten zou mede in aanmerking moeten zijn genomen dat het politiebeleid voor

de hoofdcommissaris hoofdtak is, doch voor de burgemeester slechts een gedeelte van zijn taak uitmaakt. De conclusie is heel duidelijk dat niet Van Hall moest gaan maar Van der Molen en dan niet op grond van gemaakte fouten, maar in verband met het bestaande incomptabiliteit d'humeur tussen hem en de burgemeester. Het ontslag van de hoofdcommissaris was een kabinetszaak: het is voor de heer Smallegen een hele beslissing geweest dit ontslag aan de ministerraad voor te stellen.”

Het is de verdienste van de commissie dat zij de exclusieve aandacht van deze controverse weet af te trekken, die weet te verplaatsen naar het totaal van feiten, gebeurtenissen, omstandigheden.

We worden geconfronteerd met Amsterdam: stad, waar culturele en sociale stromingen aan de oppervlakte komen — internationaal publiciteitscentrum waar dag- en weekbladen gemaakt worden, waar radio en televisie er met de neus bovenop zitten — stad van een zekere woeligheid, nogal radicaal, nogal links van inslag — stad waarvan een wethouder verklaart: „de volksbuurt

koesterde zijn kinderen, de nieuwe wijk niet meer”.

Politie-man

Wij maken nader kennis met de politie-man en zijn beroep: een beroep dat een stempel op de man drukt, een bepaald mensensoort vormt (dr. Hogewind, directeur Rijks Psychologische Dienst bezocht de politie van New York en waande zich af en toe in het Rotterdamse corps) — de contactarme politie-agent, die een zekere vereenzaming ondergaat — de man, die achter de fraaie vóórgevelletjes van zo menig leven kijkt en daarvan wat cynisch wordt (alleen aan zedendelicten met kinderen en ongevallen met dodelijke afloop wennen ze nooit) — de man, die vroeger zijn rondje in „zijn” wijk liep, maar nu „ingeblikt” in een auto van de ene narigheid naar de andere racet; het telefoonnummer voor allerlei verscheurde zaken — de „voorhoede van het gezag”, die het optreden in colonne-verband maar moeilijk verwerken kan, zich beter thuis voelt in zijn rol van het opvangen van mensen uit de brede zoom van a-sociale — de ambtenaar, die de toon moet vinden, die zijn tegenstander de minste vat op hem geeft — de man, die in een wereldje van door sterren en strepen gemarkeerde rangverschillen leeft — de mens, waarvan betuigd wordt, dat hij van zijn vele bevoegdheden een „uiterst respectabel” gebruik maakt. (Wie verwondert er zich nu nog over, dat slechts 5 à 6% van de sollicitanten geschikt bevonden wordt).

Amsterdam

De commissie hield zich bezig met grote ambtelijke apparaten, (in het bijzonder politie-apparaten) in het algemeen en in Amsterdam in het bijzonder. Berekend op een normale continue taakvervulling op een bepaalde wijze en volgens vaste, formele regels. Wordt zulk een apparaat geplaatst voor uitzonderlijke situaties die de inwendige soepel-

heid op de proef stellen dan zijn de grenzen vaak spoedig bereikt.

Sprekende over Amsterdam concludeert de commissie op de laatste bladzijde van haar verslag: „Er is geen reden om te veronderstellen, dat dat overheidsapparaat veel gebrekiger is dan in andere steden in ons land. Het uitzonderlijke heeft in Amsterdam gelegen in de aard en de kwaliteit van de uitdaging waarvoor dat overheidsapparaat gesteld werd en waarop het geen bevredigend antwoord „wist”.

Door die uitdaging worden wij omstandig ingelicht: het provoceren als een nieuwe sociale techniek — het met zo onschuldig mogelijke middelen gesarde en getergde politiecorps tot onevenredige vergeldingsmaatregelen pressen en de verschillende rapporten van politiemannen van allerlei rang komen die nieuwe technieken uitvoerig aan de orde. J. A. A. van Doorn levert een hoogst interessante bijdrage over Radicalisatie en provocatie. Boeiende structuur. De plaats gevonden hebbende reellen van enige importantie worden in hun verloop geschetst, vaak door twee of meer betrokkenen.

De P.S.P. senator Boetes komt in dit milieu wel in een merkwaardig licht te staan(!).

Pers

Uitvoerig aandacht is besteed aan de rol van de pers. Zij komt er niet slecht af. Er is geen bewijs voor de uitspraak — ze is meermalen gehoord — dat de pers de politie „weggeschreven” zou hebben. Natuurlijk waren er onder de verslaggevers jonge journalisten, uiterlijk weinig te onderscheiden van provo's, die onvoldoende distantie in acht namen. Er is nieuwe publiciteit gegeven aan de provobeweging. Ze zochten die ook. Ze stelden de pers van te voren op de hoogte van „happenings” e.d. (via het goed willende deel van de pers was de politie dan meestal ook nog tijdig gewaarschuwd).

Wellicht heeft een deel van de pers zich wat verkeken op „provo”, er meer diepgang achter vermoed dan uiteindelijk met de realiteit klopte.

Amsterdam is en blijft een internationaal perscentrum met nogal wat non-conformistische journalisten en fotografen in haar midden, maar nadrukkelijk stelt de commissie in het voetspoor van prof. Rooy: de pers heeft in het algemeen haar dubbele taak — normhandhavend instituut; kritische begeleiding van de maatschappelijke ontwikkeling goed volbracht.

En toen het op 13 en 14 juni 1966 bittere ernst werd, heeft vrijwel de gehele pers een hoge mate van objectiviteit in de verslaggeving weten op te brengen.

BETALING

ABONNEMENTSGELD

Zoals wij reeds eerder hebben bericht, zijn ook wij evenals vele dag- en weekbladen genoodzaakt als gevolg van prijsstijgingen en diverse kostenfactoren de abonnementsprijs te verhogen.

Met ingang van 1 januari 1968 is de abonnementsprijs gesteld op f 6,— per half jaar.

De prijs voor studentenabonnementen bedraagt f 3,— per half jaar. Wij verzoeken de abonnees het bedrag van f 6,— over te schrijven op postgirorekening nr. 89.673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage. Bij voorbaat hiervoor dank.

De abonnees, die ons een giromachtigingskaart deden toekomen, vinden het desbetreffende bedrag nog in de loop van deze maand van hun girorekening afgeschreven.

Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen

DR. KUYPERSTRAAT 3 - DEN HAAG

Voor het PARTIJSECRETARIAAT wordt gevraagd zo spoedig mogelijk

EEN JONGE MEDEWERKSTER

bij voorkeur Mulo-diploma. Kennis van typen, accuratesse en gevoel voor administratie is gewenst.

Een prettige werkkring wordt geboden op een niet te groot kantoor, waarop in goede teamgeest wordt gewerkt. Salaris overeenkomstig Rijksregeling en leeftijd.

SOLLICITATIES WORDEN GAARNE INGEWACHT OP BOVENSTAAND ADRES (EVENTUEEL TELEFONISCH 070-18.39.60).

DE IJSELMEER- POLDERS EN DE NEDERLANDSE RUIJTE

DOOR

IR. F. L. VAN DER BOM

DE landaanwinning is een oud-Nederlands bedrijf dat al eeuwen lang met graagte in ons land is beoefend.

Er is sedert de vroegste middeleeuwen tot de zestiende eeuw heel wat land, zo ongeveer een half miljoen hectaren, verloren gegaan.

Wij hebben op dit ogenblik vermoedelijk een zelfde oppervlakte aangewonnen. Slechts voor een deel ligt het aangewonnen land op de plaats van het verlorene en ook de aard van het ene is anders dan die van het andere. Er zijn gebieden verloren, die bewoond waren en in cultuur waren gebracht — denk aan de omgeving van Dordrecht, die bij de Elisabethsvloed van 1421 werd overstroomd —, maar grote delen van de verloren gebieden waren niet of nauwelijks in gebruik. Belangrijke oppervlakten waren niet meer dan ontoegankelijke moerassen.

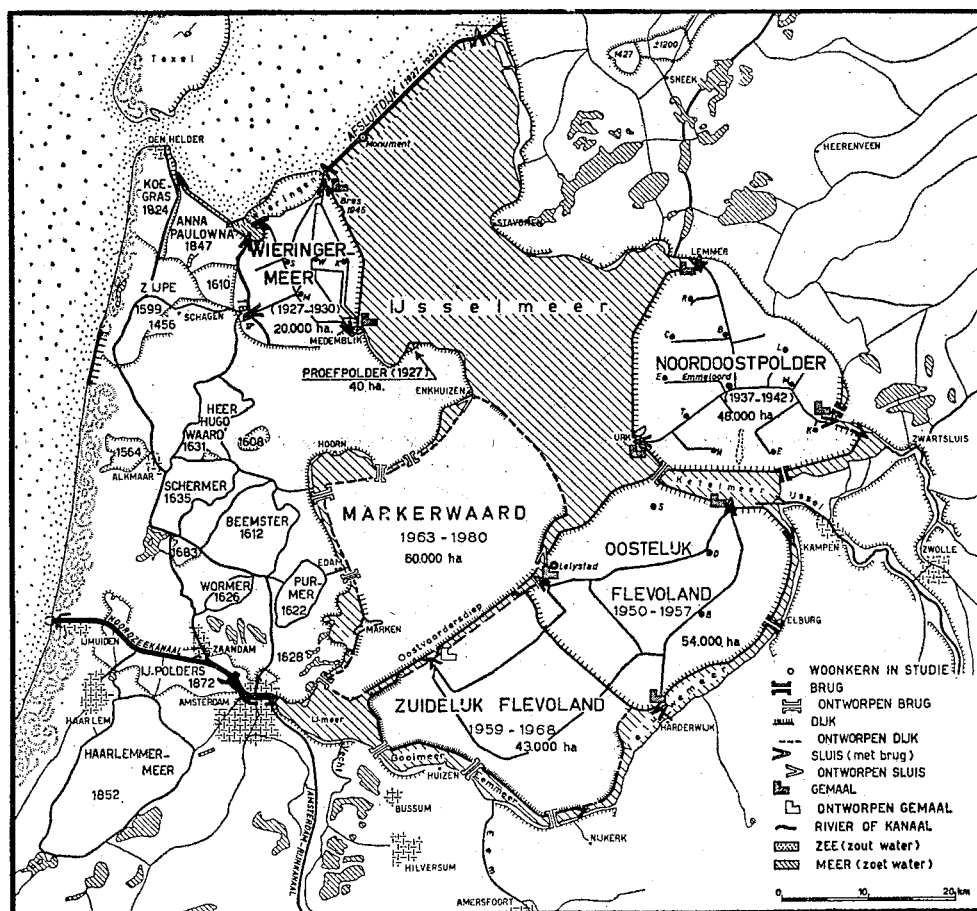
Omdat het winnen van land een kostbare onderneming was en nog altijd is, werd het alleen ter hand genomen als men dacht een redelijk rendement te verkrijgen. Dat betekende dus dat men het nieuwe land van het begin af intensief ging gebruiken. Dat konden alleen de boeren doen; de burgers die zich met handel en nering bezig hielden, vonden elders nog ruimte genoeg. Vestigen van steden en dorpen in gewonnen land kwam maar bij uitzondering en dan over kleine oppervlakten voor. Het doel van de landaanwinning was dus het verkrijgen van landbouwgrond. Toch had een landaanwinning soms nog wel een neven-effect. De droogmaking van de Hollandse meren, in het bijzonder die van de Haarlemmermeer in het midden van de vorige eeuw, is tevens gemotiveerd door de verbetering van de veiligheid van het omliggende land.

Flevomeer-Zuiderzee-Flevoland

De voormalige Zuiderzee is zulk een verloren gebied, dat wij bezig zijn terug te winnen, maar ook hier komt de oude geografische vorm niet terug. Waar wij nu Flevoland maken, lag in de Romeinse tijd al het meer Flevo; het gebied tussen Enkhuizen en Stavoren, dat in de middeleeuwen land was, laten wij water blijven. De droogmaking van de Zuiderzee is, meer dan de vorige landaanwinningen, een onderneming met een veelzijdige doelstelling. Het is wel zeker dat Stevin, op wiens naam de oudste uitspraak — midden zeventiende eeuw — staat, die de mogelijkheid van de droogmaking van de Zuiderzee aanduidt, de veelzijdige betekenis van dat werk al inzag. Die betekenis wordt uitvoerig besproken door Lely in zijn nota's die tussen 1887 en 1891 zijn verschenen. Hij beschreef daarin het eerste volledig uitgewerkte Zuiderzeeplan, een plan, dat gekenmerkt is door het maken van een afsluitdijk, het daardoor vormen van een groot zoetwaterbekken, het IJsselmeer en het bedijken binnen dat meer van grote oppervlakten nieuw land. Dit plan wordt in beginsel nog steeds gevolgd.

Lely vermeldt zes aspecten. Dit zijn:

1. de veiligheid van de gebieden om de Zuiderzee; deze werden voor een groot deel beschermd door ten dele niet al te beste dijken, die het in de loop der eeuwen nogal eens hebben begeven; de taak van deze dijken, samen ongeveer 300 km lang, zou worden overgenomen door een nieuwe waterkering, bestaande uit de solide uitgevoerde Afsluitdijk en verbeterde dijken op Wieringen, samen nog geen 50 km lang;
2. de bescherming tegen overstrooming van gebieden, die tijdens hoge zeewaterstanden op de Zuiderzee werden overstroomd;
3. de verbetering van de afwatering van gebieden, waar die tijdens hoge zeewa-

Het Zuiderzeeplan dat thans wordt uitgevoerd.

4. de voorziening met zoet water van de boezems van Noord-Holland en Friesland uit het IJsselmeer, dat bij de afsluiting zou worden gevormd;
5. de verbetering van de verkeersverbindingen tussen westelijk en noordelijk Nederland, waarbij Lely dacht aan een spoorweg op de Afsluitdijk; een rijweg achtte hij niet nodig;
6. de winning van landbouwgronden.

30 jaar na Lely

Toen in 1920 met de Zuiderzee-onderneming een begin was gemaakt, zijn de doelstellingen opnieuw — dat was dus ruim 30 jaar na Lely's nota's — onder het oog gezien door een commissie, genoemd naar de voorzitter Lovink, waarvan in 1922 het rapport verscheen.

De visie van Lely werd bevestigd, maar deze commissie ging dieper in op de betekenis van de Zuiderzeewerken voor de landbouw. Zij bekeek daarom zowel het aspect van de watervoorziening aan de landbouwstreken in Noord-Holland en Friesland als het aspect van de winning van nieuw land.

Wat het laatste betreft, werd erop gewezen, dat, hoewel in de eeuw van 1820 tot 1920 100.000 ha nieuw land was gewonnen en bovendien 300.000 ha woeste grond was ontgonnen, de grond een schaars artikel was geworden. Bovendien werd er in de

agrarische sector een steeds toenemend aanbod van arbeidskrachten geconstateerd, zodat het rapport kon uitlopen op een krachtig pleidooi om de landaanwinning voort te zetten.

Men dacht toen de Zuiderzeewerken in 30 à 40 jaar te voltooien. Nu spreken wij over voltooiing in het jaar 2000, dat is dus 80 jaar na het begin van de uitvoering. Nog een paar cijfers: Lely dacht in 1890, dat het gehele project 200 miljoen gulden zou moeten kosten. Tot en met 1966 zal rond 1500 miljoen gulden zijn uitgegeven; voor een deel zijn dit vóór-oorlogse, verder naoorlogse guldens van verschillende inhoud. De voltooiing zal nog wel 2 miljard gulden vorderen.

De door Lely geformuleerde doelstellingen zijn nu reeds voor een belangrijk deel gerealiseerd. Er is terecht gezegd, dat de Afsluitdijk, die 140 miljoen voor-oorlogse guldens heeft gekost, in de nacht van 31 januari 1953 ruimschoots is terug verdiend, aangezien — zonder die dijk — in die stormnacht zeker ernstige overstroomingen zouden zijn voorgekomen. De verbetering van de afwatering is tot stand gekomen, al is bijvoorbeeld in de winter 1965/1966 gebleken dat die nog niet volmaakt is; een volmaakte toestand is evenwel noch door Lely noch door zijn opvolgers toegezegd. Wat de waterhuishouding betreft, zijn de accenten wel iets anders komen te liggen. De betekenis van het IJsselmeer voor de

bestrijding van de verzilting die voor west-Nederland een steeds ernstiger bedreiging vormt, heeft veel meer aandacht gekregen dan bij Lely het geval was. De omvang van het gebied, waar het IJsselmeer een gunstige invloed op de waterhuishouding zou kunnen hebben, kan veel groter zijn dan vroeger werd verondersteld, terwijl de betekenis van het meer voor de drinkwatervoorziening groter nadruk kreeg.

De betekenis voor het verkeer, zoals die nu wordt gezien, gaat ver uit boven die van de door Lely ontworpen spoorweg Holland-Friesland, die nooit werd aangelegd. Naast een weg op de Afsluitdijk kunnen door de polders belangrijke wegverbindingen worden gerealiseerd, waaraan Lely nog niet kon denken.

Met de landaanwinning in het IJsselmeer zijn we juist over de helft.

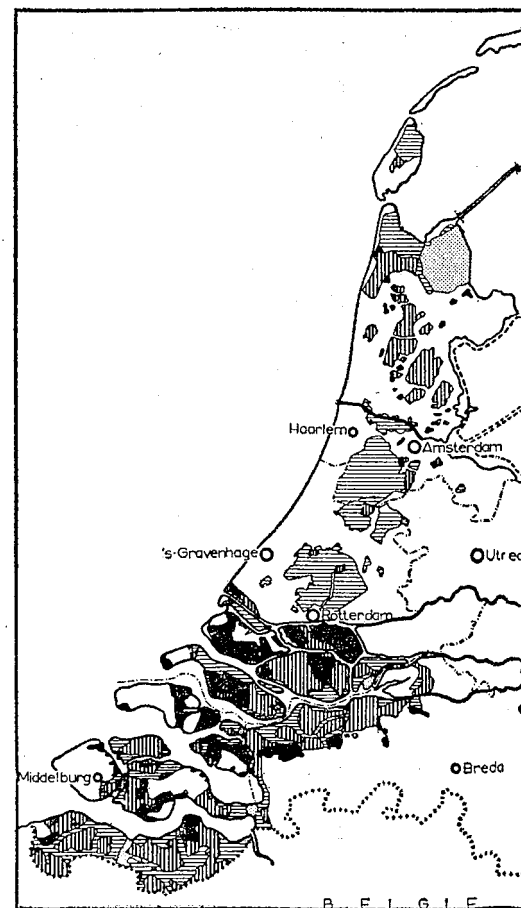
Structuur landbouw gewijzigd

De inrichting van de eerste polders, Wieringermeer en Noordoostpolder, is afgestemd op de visie van de Commissie-Lovink. Er is gestreefd naar een situatie die uit cultuurtechnisch oogpunt zo gunstig mogelijk is; daarnaast werd rekening gehouden met het sociale motief, dat heeft geleid tot het stichten van, wel levenskrachtige, maar niet te grote bedrijven.

Intussen is de structuur van de landbouw fundamenteel gewijzigd: het is nu zo, dat naast de factor grond ook de factor arbeid schaars is geworden. Dit betekent wel dat het pleidooi van de Commissie-Lovink niet meer ten volle op de acute situatie past, maar niet, dat de landaanwinning in de Zuiderzeepolders met agrarisch doel zinloos zou zijn geworden. De nieuwe ontwikkeling betekent zeker niet dat de produktie kan worden gestaakt; wel dienen wij die tegen de laagst mogelijke kosten te verkrijgen. Derhalve behoudt de landbouw in Nederland zijn mogelijkheid: ons land kent uitgestrekte gebieden met een vruchtbare en vlakke bodem, het klimaat is gunstig en een geschoolde agrarische bevolking is beschikbaar. Dit geldt a fortiori voor de Zuiderzeepolders die, wat de landinrichting en de waterhuishouding betreft, aan de top staan. Als er nog ergens in Nederland landbouw zal worden gepleegd, dan in de Zuiderzeepolders! De economische basis is dus aanwezig.

Wat de sociaal-culturele inrichting van

Overzicht van de inpolderingen in Nederland

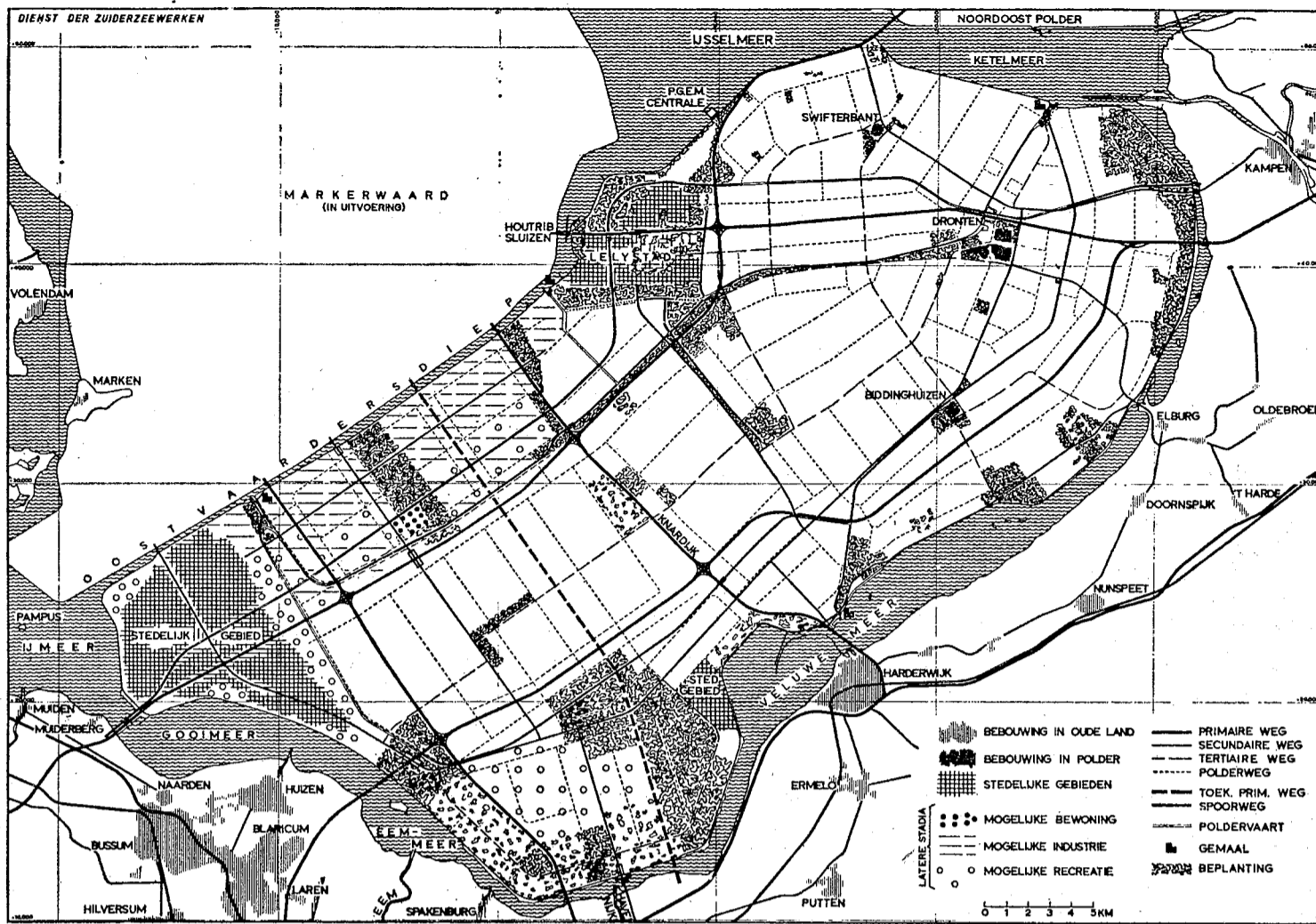
nieuwe landbouwgebieden betreft, dient te worden bedacht dat de agrarische bevolkingsgroep emancipeert naar „stedelijk niveau” of liever, naar een algemeen niveau dat voor boeren en burgers gelijk ligt. In de nieuwe polders, voor zover deze voor de landbouw zullen worden gebruikt, zullen de consequenties van deze stand van zaken moeten worden aanvaard; dit houdt in:

1. de bedrijven kunnen groter worden, omdat niet meer op een maximaal-grote agrarische bevolking behoefte te worden gerekend;
2. de eis van een zo doelmatig mogelijke cultuurtechnische inrichting, waaronder die van de waterhuishouding, blijft onverminderd van kracht;
3. de dorpsstructuur moet worden aangepast aan de toekomst.

Wat dit laatste punt betreft, kan worden opgemerkt, dat het algemene sociaal-culturele verzorgingsniveau waarover hiervoor is gesproken, niet in kleine dorpen kan worden bereikt. Er is dus voor de opeenvolgende polders een tendentie in de richting van grotere dorpen, hetgeen meebrengt grotere verzorgingsgebieden met grotere afstanden tot de kern.

Ruimte voor wonen en werken

Hoewel het onder de huidige omstandigheden nog wel zinvol is land aan te winnen voor agrarische doeleinden, is het rendement van de daarin te besteden investeringen, ook als dit in ruime zin wordt opgevat, weinig indrukwekkend. Wanneer men de prioriteiten van mogelijke investeringen gaat afwegen, zou de financieel-economische basis van de Zuiderzee-inpoldering als zuiver agrarisch project wellicht wel wat smal uitvallen. Het is evenwel gebleken dat de ruimte die door de landaanwinning ontstaat, nog andere mogelijkheden geeft dan het agrarisch gebruik. Behalve voor de landbouw is er in Nederland ruimte nodig voor wonen en werken, waarbij dan wordt gedacht aan werken in de niet-agrarische sectoren van onze maatschappij; ruimte voor de recreatie en in veel pregnanter zin dan voor enkele decennia kon worden gedacht, ruimte voor het verkeer. Het grote belang van het verschaffen van ruimte voor deze doeleinden vloeit voort uit de demografische situatie in ons land, die gekenmerkt is door de verwachting, dat in 2000, dus over 35 jaar, onze bevolking 6 à 8 miljoen groter zal zijn dan vandaag. Al die mensen, met de 12 miljoen die er nu al zijn, hebben ruimte nodig om te wonen, ruimte om te werken, ruimte om zich te recreëren en ruimte voor wegen om zich te verplaatsen. Daarnaast zou het prettig zijn als er ook nog wat ruimte overbleef waar hun voedsel kon groeien, of voedsel voor buitenlanders, waartegen wij iets ruilen kunnen, dat wij nodig hebben. Gemiddeld beschikt elke Nederlander nu over een vierkantje van 50 bij 50 meter; aan 't eind van de eeuw zal dat een veldje van 40 bij 40 meter zijn, waarop hij dus alles moet doen: wonen, werken, voetballen, autorijden, in de zon liggen, zijn koe melken en zijn aardappels en tomaten verbouwen. En al levert de droogmaking van de Zuiderzeepolder ieder nog een extraatje van 10 bij

Het inrichtingsplan van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland, gebaseerd op het enkele jaren geleden gepubliceerde Structuurplan voor de Zuidelijke IJsselmeerpolders, kan gemakkelijk worden ingepast in de visie zoals deze is ontwikkeld in de recente Tweede Nota over de ruimtelijke ordening in Nederland.

10 meter op, plus nog een plasje zoet water, het blijft maar een benauwde zaak. Willen wij ons land leefbaar houden, zoals dat dan heet, dan moeten wij de beperkte ruimte ordelijk verdelen; het begrip „ruimtelijke ordening” is daarmee gegeven.

Het is bekend dat deze ruimtelijke ordening een zaak van regeringsbeleid is en dat de inzichten daaromtrent zijn neergelegd in de onlangs verschenen „Tweede nota over de ruimtelijke ordening in Nederland”. Daarin valt te lezen hoe dat zou moeten in de komende 30 of 40 jaren. Degenen die zich met het Zuiderzee-project bezig hielden, hebben zich al geruime tijd geleden gerealiseerd, dat de Zuiderzee-ruimte als een deel van de Nederlandse ruimte moet worden beschouwd. De Zuiderzeepolders kunnen niet het domein zijn van een uitverkoren volk, dat zich mag vestigen en de ruimte voor zich houden. Daarom is voor enige jaren een structuurplan voor de Zuidelijke IJsselmeerpolders opgesteld, waarin bestemmingen zijn aangegeven, die rekening houden met het algemene ruimtelijke beleid. Dat structuurplan kon zonder moeite worden ingebouwd in de visie die de Tweede Nota oproept.

De bevolking en in relatie daarmee de werkgelegenheid zijn niet gelijkmatig over de Nederlandse ruimte verdeeld. Er is in het westen en daarbinnen in het bijzonder in de Randstad Holland, een concentratie die in de loop der tijden is ontstaan op de basis van geografische factoren. Die blijven van belang, al wordt er gestreefd naar een versterkte groei van de activiteit en daarmee van de bevolking in overig Nederland. Zij brengen mee, dat er, naast zones met grote concentraties, gebieden worden aangegeven, die groen kunnen blijven en die — ook weer ordelijk ingericht — ruimten van formaat bieden aan de landbouw en aan de recreatie.

Wat nu de IJsselmeerpolders betreft, vermeldt de Tweede Nota dat aldaar tot 2000 enige honderdduizenden mensen zullen wonen, welk getal bij aanname van een versterkte deconcentratie zou kunnen stijgen tot een half miljoen. Als „indicatie” geeft ze aan, dat deze bevolking zal worden geconcentreerd in een groot Lelystad en in een nog grotere stedelijke concentratie in het zuidwesten van Zuidelijk Flevoland, aan IJmeer en Gooimeer gelegen. Daarnaast wordt nog een kleinere woonkern in het zuidoosten van deze polder aangegeven.

Respectievelijk in 1931, 1941 en 1957 werden de Wieringermeer, de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland drooggemalen. Telkens werd een verkavelingsplan of inrichtingsplan voor de aan de beurt zijnde polder gemaakt. Nu vermoedelijk in 1968 Zuidelijk Flevoland zal droogvallen, ligt er voor deze polder ook weer een verkavelingsplan op tafel, dat voor dit onderdeel een uitwerking betekent van het hiervoor genoemde structuurplan. In dit laat-

ste wordt immers het gehele poldergebied in hoofdzaken beschouwd, ook in zijn samenhang met het oude land.

Zuidelijk Flevoland meet ongeveer 42.000 hectare; van het oude land is het gescheiden door een gordel van randmeren, van oost naar west: Veluwemeer (zuidelijk gedeelte), Eemmeer, Gooimeer en IJmeer; tegen Oostelijk Flevoland sluit het zonder onderbreking aan; Lelystad ligt wel tegen Zuidelijk Flevoland aan, maar nog wel, althans voorlopig, geheel in Oostelijk Flevoland; van de nog te maken Markerwaard zal Zuidelijk Flevoland door het Oostvaardersdiep, een paar honderd meter breed, worden gescheiden.

Recreatie

In het verkavelingsplan vindt men natuurlijk de in het structuurplan en in de Nota Ruimtelijke Ordening aangeduide elementen terug. Dat is dus een stedelijk gebied in het westen, waarvoor ongeveer 9.000 ha. is uitgetrokken. Vervolgens de genoemde kleinere woonkern in het zuidoosten. Deze urbane gebieden zijn zo ruim bemeten, dat daarbinnen voldoende werkruimten beschikbaar zijn. Langs de zuidelijke randmeren is tussen de beide stedelijke gebieden een brede strook aangegeven die door de vormgeving van het landschap, vooral door een bebossing die rekening houdt met recreatief gebruik, geschikt zal worden voor verpozing en ontspanning van de dicht gepakte bevolking van een groot deel van west- en midden-Nederland. Deze strook hangt dus samen met de randmeren. Het is in Oostelijk Flevoland overtuigend gebleken, hoewel het landschap daar nog in een vrij primitief stadium van ontwikkeling verkeert, dat een dergelijke combinatie van water, oever en bos een bijzonder grote aantrekkingskracht heeft voor de recreant. Gebieden waar deze combinatie mogelijk is, moeten dus als bijzonder waardevol worden beschouwd. De bos- en natuurgebieden krijgen daarom een aanzienlijke oppervlakte; inclusief enkele kleinere bossingen elders in de polder is 7.000 ha daarvoor bestemd.

Aanvankelijk blijft er dan nog een oppervlakte van omstreeks 24.000 ha voor de landbouw beschikbaar; dit gebied zal wat waterhuishouding en cultuurtechnische inrichting betreft aan de hoogste eisen voldoen.

Dorpen zijn in dat gebied niet ontworpen. In de sociaal-culturele verzorging van het landbouwgebied, waarin — dank zij de rationalisatie van het bedrijf — slechts een kleine bevolking werk zal kunnen vinden, voorzien de urbane nederzettingen die er omheen liggen, dus Lelystad alsmede de zuidwestelijke en de zuidoostelijke kern. Het blijkt niet goed mogelijk binnen de driehoek waarvan deze drie dorpen de hoekpunten vormen, nog een dorp te plaatsen, dat voldoende groot is om het noodzakelijke verzorgingsniveau te

kunnen bieden, waarover hiervoor is gesproken.

Open plan

Hiermede zijn de bestemmingen van de polderruimte voor de eerstkomende decennia wel aangegeven.

Daarna kunnen wij nog veel kanten uit; het verkavelingsplan is immers een „open plan”.

Voor een brede strook langs het Oostvaardersdiep kan dat inhouden de ontwikkeling van een industriegebied, onderbroken door groenzones; wellicht zullen hier ook nog bewoonde kernen kunnen ontstaan. Voor het zuiden, dus het gebied tussen Gooi en Veluwe, is een intensivering van het recreatieve gebruik waarschijnlijk. In een later stadium zal daaraan wellicht nog agrarisch terrein worden opgeofferd, terwijl naar behoefte binnen dit gebied nog wel woonbestemmingen zullen worden aangewezen.

Wij zijn dan de grens van het jaar 2000 gepasseerd. Aan welke woonvormen wij dan zullen moeten denken, is nog moeilijk te zeggen. Ook in dit opzicht is de ontwikkeling van allerlei denkbeelden in volle gang, denkbeelden die thans nog sterk van elkaar afwijken.

Wellicht zal er, tegen de tijd dat de bewoning in deze gebieden zal moeten worden uitgebreid, een mening zijn uitgekristalliseerd, op grond waarvan een verantwoordte vormgeving mogelijk zal zijn.

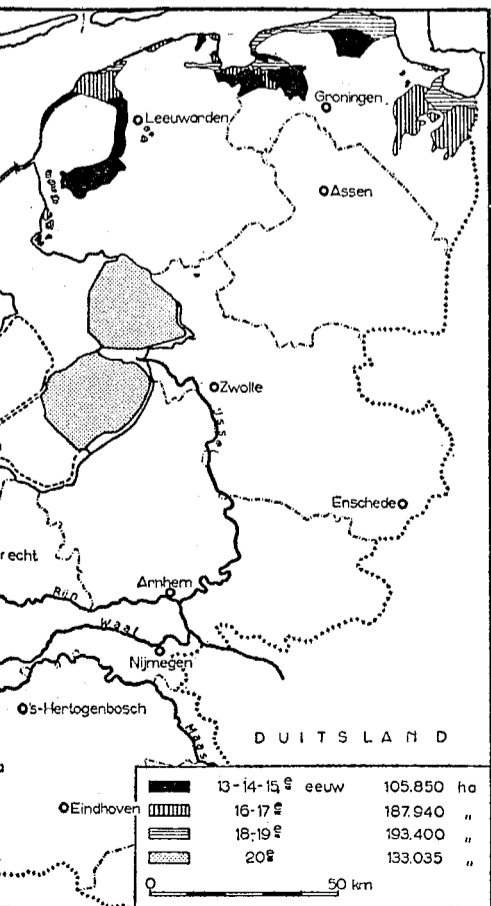
In de ruimte die in de Zuiderzeepolders ontstaat, moeten dus eerst de verschillende bestemmingen worden geordend, waartoe de beschreven plannen die met de ontwikkeling zullen meegroeien, moeten dienen. Daarna moeten de nodige werken worden uitgevoerd. Het doel wordt eerst bereikt wanneer de bewoners zich in de polders gaan vestigen en de werkgelegenheid in ter plaatse gevestigde bedrijven en instellingen wordt geboden.

Een en ander hangt dus geheel af van de vrije wil van deze bewoners en de eveneens vrije keuze van de bedrijven die zich vestigen. Of de keuze op de polder zal vallen wordt bepaald door de mate, waarin men op een bepaald tijdstip de polder als „leefbaar” zal beschouwen, met andere woorden, in hoeverre men een aantrekkelijk milieu aanwezig acht, dan wel het milieu aantrekkelijker acht dan elders.

Het scheppen van dat milieu vordert, behalve zekere investeringen, ook een aanmerkelijke tijd. Om maar iets te noemen: niemand zal in een kaal land willen wonen; eer een beplanting kan worden uitgevoerd, moeten tijdrovende werkzaamheden aan de bodem, die na het droogvallen een slap moeras is, worden verricht; en eer daarna die beplanting zover zal zijn opgegroeid, dat ze enige beschutting kan geven, moeten opnieuw enige jaren voorbij gaan.

Het is met de ruimte in Nederland slecht gesteld; het zal daarom zaak zijn met de Zuiderzeepolders op te schieten!

sinds de dertiende eeuw.

• Vervolg van pag. 1

DE LANDBOUWCOMMUNES

CHINA, WERELDMACHT VAN VANDAAG (H)

Het jaar 1958 wordt gekenmerkt door koortsachtige bedrijvigheid. In een alomvattende beweging wordt politiek en economisch op een hogere versnelling overgeschakeld. De algemene partijlijn wil dat grotere en snellere vooruitgang wordt geboekt in de opbouw van het socialisme. De verwachtingen zijn hooggespannen.

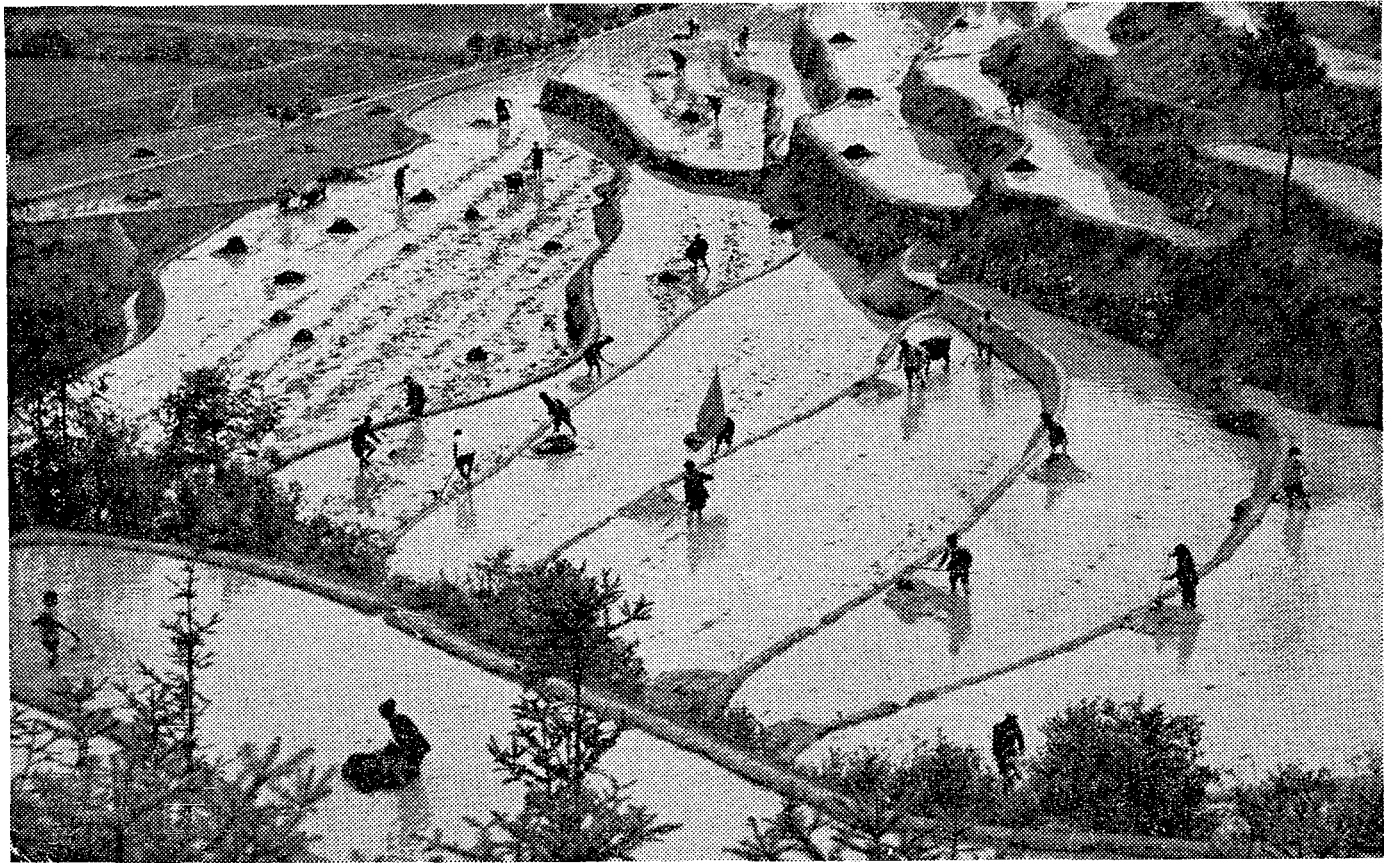
Volkscommunes

Op het gebied van de landbouw betekent dit dat het idee wordt gepropageerd om de verschillende coöperaties in grotere verbanden te verenigen. De praktische omstandigheid, dat waterbouwkundige werken zoals kanalen en bevoeiingsinstallaties vaak het gebied van meerdere coöperaties beslaan werkt deze fusiegedachte krachtig in de hand en maakt grotere onderlinge samenwerking geboden. Een commune als combinatie van verschillende coöperatieve eenheden werd tevens gezien als een logisch voortvloeiend van een collectivatiebeweging, die met de opzet van wederzijdse hulpgroepen was begonnen. De eerste zin van de Peitaiho-resolutie van augustus 1958, waarin de geboorte van de commune officieel wordt aangekondigd, luidt dan ook: „De volkscommune is een logisch resultaat van de loop der gebeurtenissen”. In verbluffend snelt tempo worden dan eind 1958 duizenden coöperaties omgezet in communes, waarvan het uiteindelijke aantal ongeveer 75.000 bedraagt. Vrijwel de gehele plattelandsbevolking nam aan deze beweging deel.

In het reglement van „de Spoetnik”, één der eerste volkscommunes en gelegen in de provincie Honan, treffen wij een bijzonder nuttige en hanteerbare omschrijving aan, die wij voor het navolgende als leidraad willen gebruiken:

de commune is de basiseenheid van de samenleving, waarin het volk zich uit vrije wil verenigt, onder leiding van partij en regering, gewijd aan produktie, handel en cultuur met als direct doel de consolidatie van het socialisme en het scheppen van de voorwaarden voor overgang naar het communisme.

Waarin onderscheidt de volkscommune zich van haar coöperatieve voorganger? Behalve dat de commune natuurlijk aanzienlijk groter van omvang is strekt ook het gemeenschapsbezit zich hier verder uit. De genoemde resolutie van Peitaiho maakt weliswaar geen haast om ook de laatste stukjes grond die persoonlijk eigendom zijn in het commune-areaal te doen opgaan, maar uitgesproken wordt dat met de ontwikkeling van de produktie deze stukjes automatisch gemeenschappelijk bezit zullen worden. Op de meeste plaatsen is deze laatste consequentie van het communestelsel ook werkelijk getrokken en hier en daar wordt een begin gemaakt met de communistische formule „van een ieder naar vermogen, aan een ieder naar behoefte”. Het belangrijkste verschil met de coöperatie is evenwel dat de commune als basis-eenheid van de samenleving niet alleen een agrarische taak heeft, hoewel centraal, maar daarnaast ook politieke, sociale en militaire functies vervult. De volkscommune nam de verantwoordelijkheden van de plaatselijke dorpscomités over en werd daarmee tot basiseenheid van het landelijk bestuur. De algemene vergadering van de commune kiest zich een leidinggevend comité, voorgezeten door een president. Hem staan verschillende departementen ter zijde die belast zijn met financiën, landbouw, wetenschap, cultuur enz. De commune verenigt dus

Bewerking van terras-akkers in de Chipu volkscommune in de provincie Kiangsi

alle diensten in zich van een kleine zelfstandige staat. De CCP oefent op alle niveaus controle uit en alleen haar eigen afdelingen zoals propaganda, jeugdorganisaties etc. zijn niet volledig in de communestructuur ingekapseld. Dit stemt dus geheel overeen met de omschrijving uit het Spoetnik-reglement, hierboven aangehaald, volgens welke de commune onder leiding staat van partij en regering. Over de vrije wil van het volk, waarvan eveneens gewag werd gemaakt, komen wij aanstonds nog te spreken.

Wel gezinsleven

De sociale functies van de commune zijn — naast de garanties van voedsel, kleding, onderwijs voor de jongeren en een begrafenis voor de ouden — er zoveel mogelijk op gericht handen vrij te maken voor het landbouwfront. De tijd en energie die vroeger verloren gingen doordat men op eigen gelegenheid en op verschillende tijden zijn maaltijden gebruikte worden nu uitgespaard door de eetzaal waar speciale ploegen het voedsel bereiden, dat op vastgestelde tijden gezamenlijk wordt genuttigd. In drukke tijden brengen de keukendiensten de werkers hun maaltijd zelfs op het land. Evenzo moeten kinderbewaarplaatsen, waar oude vrouwen hun tijd ten nutte kunnen maken, de vrouwenarbeid vrij maken voor de landbouw om de gestelde doelen van de grote sprong te overtreffen. Er bestaat een uitgebreid stelsel van sociale zekerheid, dat tevens de bedoeling heeft het patriarchale familie-systeem — de sociale kern van het oude China — te ontwrichten, ondermeer door de opzet van rusthuizen voor ouden van dagen en de bepaling, dat uitbetaling niet langer geschiedt aan het familie-hoofd, maar aan de commune-leden persoonlijk. De commune heeft haar eigen scholen, dikwijls gevestigd in oude tempels waarvan de muren nu zijn gesierd met afbeeldingen van tractoren en landbouwmachines. De militaire functie van de commune tenslotte bestaat uit de lichte en training van een eigen verdedigingskorps en de zorg voor eigen veiligheid.

Het is wellicht goed er op te wijzen, dat nimmer is besloten tot een volledige collectivisering van het gezin door een gedwongen vestiging in barakken. Huisvesting in gemeenschappelijke woonvertrekken en slaapzalen vond alleen plaats wanneer de afstand tussen het dorp en de plaats van arbeid dit tijdelijk noodzakelijk maakte. De vele fantastische berichten in de westerse pers over het samenleven in de commune verdienen lang niet alle geloof. Het gezinsleven wordt beschermd en bevorderd, het traditionele familie-systeem echter teruggedrongen. Dit laatste is al te zeer verweven met het feodale verleden, het gezin echter is de vorm die beantwoordt aan de eisen van het nieuwe China. Dezelfde ontwikkeling, zij het minder dwangmatig, heeft zich in het westen voltrokken.

Grotere staatsmacht

Het Spoetnikreglement stelt dat het volk zich uit vrije wil in de commune verenigt. En de officiële lezing wil, dat de commune niet ontstond als gevolg van een bevel uit Peking, maar min of meer organisch is gegroeid uit de bijzondere behoeften van de landbouw en spontane wil van de boerenmassa. Dit laatste doet echter twijfel rijzen, aangezien de commune-organisatie juist in scherp conflict staat met het economisch individualisme van de Chinese boer en de sociale samenhang van de groot-familie. Er schijnt een duidelijke breuk te zijn in plaats van een harmonieuze ontwikkeling.

De Chinese boer van vroeger tijden placht te zeggen „De hemel is hoog en Peking is ver”, hetgeen beduidde, dat wat in Peking werd besloten zijn dagelijks werk niet raakte. Maar men mag aannemen, dat de staatsmacht vandaag de dag een groter gezag en wijder bereik heeft dan tijdens de dynastieën. Daarom is het enerzijds onvoorstelbaar dat de regering zulke ingrijpende maatregelen als een landbouwcollectivatie aan een bevolking van 700 miljoen mensen heeft kunnen opleggen, zonder dat er in brede lagen van die bevolking bijval is betuigd en medewerking geboden. Anderzijds wordt

het verzet tegen de communebeweging te gemakkelijk toegedicht aan enkele „ideologische blindgangers” en voor-malige grondbezitters die hopen op een terugkeer van Chiang-Kai-shek. De indoctrinatie-campagnes, die iedere nieuwe hervorming vergezellen, spreken een eigen veelzeggende taal. Andere aanwijzingen waaruit men verzet bij een belangrijk deel van de boeren kan afleiden zijn de massale ongecontroleerde verhuizingen van het platteland naar de stad, het slachten van de eigen veestapels en de omstandigheid, dat de leiding uitsluitend bij partijleden berust.

De motieven, die tot de collectivatie en communevorming hebben bewogen zijn zowel leerstellig als politiek-economisch van aard. Leerstelling in zoverre een keuze is gedaan tussen de kapitalistische en de socialistische weg. En er is sprake van consolidatie van het socialisme (Spoetnikreglement) wanneer wij woordvoerders van Peking horen verklaren, dat zonder voortgaande collectivatie de boeren zouden terugvallen in een verderfelijke kapitalisme. Maar belangrijker zijn de politiek-economische overwegingen; de collectivatie van het platteland heeft de bestuurstaken en de belastinginning vergemakkelijkt en vereenvoudigd. En vooral: het bedrijf van talloze kleine boeren op versnipperde grond was economisch onvoordelig. Om de stilstand in de landbouw te doorbreken en de produktie revolutionair te verhogen is een groot landbouwbedrijf nodig, waar tijd, produktiemiddelen en menselijke arbeid rationeel en zo doeltreffend mogelijk worden gebruikt.

„Duistere jaren”

Het jaar 1958 is in een geladen atmosfeer verlopen. Onder de nieuwe arbeidsverhoudingen getroosten de Chinese boeren zich bovenmenselijke inspanningen. Zij hebben gespit en gezaaid, woest land ontgonnen en kanalen gegraven. Werkte men vroeger onder het individuele landbouwstelsel 120 à 130 dagen per jaar, in de commune werd het hele jaar doorgewerkt. Maar de oogst was bij gunstig klimaat slechts een weinig hoger dan het gemiddelde en stond dus in geen verhouding tot de enorm en uitputtende werkzaamheden. De regering in Peking maakte wel melding van haast ongelooflijke overwinningen, maar de veerkracht was gebroken. Voor de volgende jaren worden geen produktiecijfers meer gepubliceerd. De „duistere jaren” breken aan en daarmee de speculaties.

Wij leveren kwaliteitsfineren!

LANDWEER & SOMER N.V.
STADSKANAAL Tel. 05990-2004

'DIE JEUGD VAN TEGENWOORDIG'

DOOR L. J. MEIRESONNE

"Meer dan de helft van de tegenwoordige jeugd is pacifistisch georiënteerd. De vrede is „in” en zaken als de NAVO vindt zij „waardeloos”.

Deze en andere uitspraken waren te beluisteren uit de mond van de defensiedeskundige uit de Tweede Kamer, voor de VVD, tijdens een discussieavond over „De Westelijke democratieën en de NAVO, nu en in de toekomst”.

Spreker waarschuwde de aanwezigen ernstig voor „het communistische gevaar” van de Sowjet Unie, die haar militaire kracht nog „voortdurend uitbreidt”. Hij uitte felle kritiek op diegenen die deze dreiging niet willen zien, zoals het grootste deel van de hedendaagse jeugd.

In feite is het niet helemaal fair om een groep van onze bevolking te kritiseren terwijl zij zich niet kan verdedigen. Deze bijeenkomst werd namelijk uitgesluitend door ouderen bezocht. Achteraf kan ik me levendig voorstellen dat er geen jeugd aanwezig was.

Om deze wat ongenueanceerde uitlatingen wat te neutraliseren en ook een andere kant van de houding van de jeugd te belichten, ben ik dit artikel begonnen.

Zo vader, zo zoon

Als een kind uit onze omgeving een klein misdrijf heeft begaan, hoort men niet zelden de opmerking: je moet ook niet vragen uit wat voor gezin dat joch komt. Hiermee bedoelt men dat het doen en laten van de ouders een grote invloed doet gelden op het gedrag van de kinderen.

Maar als het over onze eigen familie gaat dan zijn de van „pa” overgenomen eigenschappen meestal veel gunstiger: net zo'n doorzetter als zijn vader, of die ruime interesse heeft hij van zijn moeder.

Veel ouders vergeten echter dat hun kinderen niet alleen hun goede voorbeeld kunnen volgen, maar ook hun slechte voorbeeld.

Het voorbeeld

Het voorbeeld dat door ouders kan worden gegeven kan dus goed of slecht zijn. Dat slechte voorbeeld kan actief zijn of passief. In het eerste geval is sprake van slecht voorleven en in het tweede geval hebben we te maken met het niet geven van een voorbeeld. In beide gevallen echter zal dit voorbeeld navolging vinden.

Veel volwassenen lijden tegenwoordig aan een chronische „televisititis”, het onderuitgezakt hangen in een leunstoel voor de televisie. Zij laten alles als een douche over zich heen komen en zo gaan ze ongemerkt meepraten met de (vaak vrij negatieve) geluiden die zich als het ware aan hen opdringen. Het zijn de mensen die niet meer de deur uit te krijgen zijn voor politieke, kerkelijke of maatschappelijke activiteiten. Daar zijn wel anderen voor. Als ik de hele dag hard(?) heb gewerkt mag ik 's avonds er mijn gemak toch wel van nemen?

Natuurlijk, meneer, het is u van harte gegund. Maar u moet zich dan niet verbaasd afvragen hoe het komt dat uw kinderen en „die jeugd van tegenwoordig” toch zo weinig interesse tonen voor de dingen om hen heen en waarom zij zo negatief staan opgesteld tegen de problemen van deze tijd. De appel valt niet ver van de boom. U begrijpt dat dit het passieve voorbeeld is dat zijn invloed op de jeugd niet zal missen. „Als het vader niet kan schelen, waar zouden wij ons dan druk om maken”.

Het andere slechte voorbeeld slaat op die volwassenen, die zich zo slecht heb-

Hoe staat het met de jeugd: Is zij negatief en ongeïnteresseerd?

ben georiënteerd op de veranderende omstandigheden en meningen dat ze niet los kunnen komen van het standpunt van hun jeugdjaren. Zij benaderen de zaken van vandaag met clichés die voor de oorlog al op het punt van verouderen stonden. Zulke clichés werden gebezigd op de avond waarover in het begin van dit betoog werd gesproken. Het denken is in feite ergens blijven haken en zij laten niet af te hameren op het aambeeld van het „vasthouden wat we hebben” of „het was toen goed, waarom zou het dan nu niet goed zijn”.

Op deze houding kan de jeugd op drie manieren reageren: zij neemt dit woordgebruik en deze zienswijze over, waardoor het voor kan komen dat iemand van twintig jaar volkomen antiek aandoet. Een andere reactie is een fel verzet tegen deze conservatieve gedachten, dat kan ontaarden in een totale onverschilligheid ten aanzien van de wereld rondom. De derde mogelijkheid is een rustig analyserend aanzien van de gang van zaken en dan een weloverwogen standpunt kiezen dat genuanceerd genoemd kan worden. Deze laatste houding is in de praktijk niet van de jeugd te verwachten, omdat zij daarvoor te dynamisch is. Als deze houding bij sommigen voorkomt, wordt gesproken over „opa's” en „opoes”.

Actie is reactie

Hoe feller de aloude, reeds lang overleefde standpunten worden verkondigd, hoe feller in het algemeen de reactie van de jeugd is. En dat vinden de ouderen dan gek en dat vinden parlementariërs gek. Ook tijdens de eerdgeroemde discussie werd zo'n felle reactie uitgelokt. Alleen er waren geen jongeren om te reageren. Daarom doe ik het hier omdat ook veel ouderen in onze kringen met verouderde gedachtenpatronen rondlopen. Vooropgesteld zij, dat de NAVO een verre van ideale organisatie is. We dienen haar dan ook niet te idealiseren maar gewoon te zien als een noodoplossing, als een noodzakelijk kwaad en gaat u maar door. Verder is het volkomen waar dat de strijdkrachten van de Sowjet Unie met de dag verbeterd worden. Maar het is ten enenmale fout de NAVO slechts te bezien vanuit militair standpunt. En dat gebeurde op deze avond. De spreker achtte zich niet competent — als Tweede Kamerlid!!! — de politieke zijde van de NAVO te belichten en daarom zou hij de zaak militair benaderen. En dat gebeurde dan ook.

Van de feiten en cijfers die hij noem-

de was er geen één onjuist of overdreven, maar het was een dusdanige eenzijdige benadering van het probleem NAVO, dat het politieke wereldbeeld en de bestaande machtsverhoudingen op geen enkele manier ter sprake kwamen. Noch de taak van de NAVO ter bevordering van de vrede en ter vermindering van de spanning in de wereld, voor zover de NAVO hierop een positieve invloed kan hebben zonder haar elementaire taak n.l. het zo goed mogelijk verzekeren van de veiligheid van de westerse wereld te veronachtzamen.

Wat zegt de jeugd

Tegen de achtergrond van wat hierboven werd geschreven is het niet verwonderlijk dat er 'n aanval moest volgen op de mentaliteit van de jeugd. Want iemand die 25 jaar achter zijn tijd aanleeft kan geen enkel begrip opbrengen voor de reactie van de jeugd anno 1967/68.

Hoe staat het nu in werkelijkheid met de jeugd? Is zij negatief? Is zij ongeïnteresseerd? Zijn zij per definitie tegen hetgeen de ouderen zeggen?

Ik dacht van niet. En deze mening is gebaseerd op een inmiddels reeds maanden lang bestaand nauw contact met een zeer kritisch ingesteld gedeelte van de jeugd te weten de hoogste-klaspers van onze middelbare scholen. Voor deze groep was ik in de gelegenheid lezingen te geven en discussies te leiden over één van de meest besproken onderwerpen van dit jaar: de NAVO. Geen populair-onderwerp waar men direct de sympathie van het publiek mee wint.

Uit deze gedachtenwisselingen heb ik het volgende beeld van de jeugd overgehouden:

De jeugd heeft een eigen, aparte kijk op de zaken. Als men de jeugd voor een onderwerp wil interesseren, moet de benadering ervan veelzijdig zijn en niet eenzijdig. De jeugd wil zich zelf een oordeel vormen en wenst in het algemeen geen mening opgedrongen te krijgen. Kan de jeugd zelf oordelen? Ja, als men haar maar alle aspecten van een probleem geeft, zodat ze feitelijk is ingelicht over de verschillende kanten van iedere zaak. De jeugd wil actief bij de problemen van deze tijd betrokken worden. Zij bekijkt de zaak weer anders. Zou hun inbreng misschien geen nieuwe geluiden naar voren brengen waar we ons voordeel mee kunnen doen?

Natuurlijk loopt de jeugd wel eens hard van stapel, maar dat is gezond en begrijpelijk en de ouderen zullen in

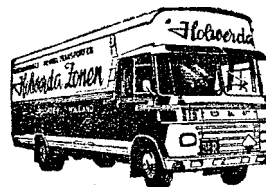
deze dan ook een beetje remmend en een beetje corrigerend moeten optreden. Niet te veel. Anders worden de initiatieven gedoofd, waarna onverschilligheid en negativisme een kans krijgen.

De jeugd is er en wil daarom gewoon meegeteld worden. De jeugd is niet slechter dan vroeger, maar wel anders. De jeugd vraagt begrip. De jeugd vraagt naar het waarom van de dingen. De jeugd verfoeit clichés. Dat is alles.

Een reactie in de richting van een uiterste vraagt om een reactie naar het andere uiterste. Dit betoog is daar bewust een voorbeeld van. Tegen een ongenueanceerde aanval op de jeugd volgt een even felle verdediging van de jeugd.

Maar als we zover komen dat niet alleen de ouderen begrip opbrengen voor de jongeren, maar aan de andere kant ook de jongeren begrip opbrengen voor de ouderen, dan naderen die twee uitersten elkaar zo dicht dat van een harmonisch samengaan kan worden gesproken.

De liefde kan dus niet van één kant komen.

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Rotterdam
05190 - 2292; 05120 - 2157; 010 - 259299

Alle transporten

BINNEN- EN BUITENLAND
SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUSTHANDEL

TELEFOON 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

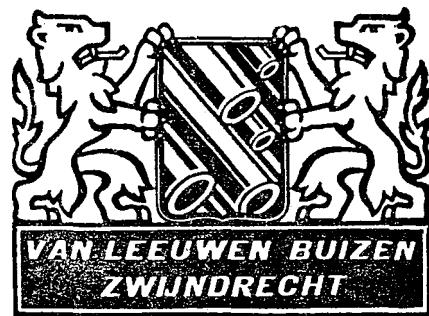
FIRMA C. VERMEER EN ZONN'S

fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafeltrenden Gebogen regels voor stoelen en tautenils Arnijleggers Kappen - Reëls - Striken enz enz

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30
's-GRAVENZANDE

HOEVEEL A.R. BURGE- MEESTERS ZIJN ER?

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

In „De Magistratuur” (het maandblad van het verband van verenigingen van a.r. gemeente- en provinciebestuurders) van december stond een artikel getiteld „Spreiding van a.r. burgemeesters”. Aan de hand van de ledenlijsten was getracht een inventaris op te maken van het aantal a.r. burgemeesters in Nederland. Helemaal precies is zo'n lijst natuurlijk nooit, er zijn ook burgemeesters die misschien wel a.r. zijn maar die niet zijn aangesloten bij het verband of bij de partij. Maar goed na enige correctie krijgt men dan het volgende beeld dat wel niet veel van de werkelijkheid zal verschillen. Er zijn dan 117 van de 941 gemeenten in Nederland die een a.r. burgemeester hebben. Dat wil echter niet zeggen dat er 117 a.r. burgemeesters zijn. Sommige burgemeesters zijn nl. burgemeester in meer dan één gemeente. Vooral in de provincie Zuid-Holland vindt men deze combinaties van veelal kleine gemeenten. Verdeeld over de provincies krijgt men het volgende beeld:

	aantal gemeenten	gemeenten met a.r. burgemeester	aantal a.r. burgemeesters
Groningen	55	14	14
Friesland	44	10	10
Drenthe	34	2	2
Overijssel	54	9	9
Gelderland	105	5	5
Utrecht	51	12	8
Nrd.-Holland	116	8	8
Zd.-Holland	153	43	30
Zeeland	78	5	5
Nrd.-Brabant	141	9	8
Limburg	110	—	—
	941	117	99

Men ziet grote verschillen tussen de provincies, niet alleen wat aantallen betreft maar ook wat de percentages aangaat. Gelderland nog geen vijf procent, Zuid-Holland 28 procent. Nu zeggen die percentages ook niet alles, want bij een beoordeling moet men ook rekening houden met de grootte van de gemeenten. Ook daarin geeft het genoemde artikel een inzicht via het volgende staasje

grootte	aantal gemeenten	gemeente met a.r. burgemeester
boven 250.000 inw.	4	0
100.000 - 250.000	11	1
50.000 - 100.000	23	1
20.000 - 50.000	73	13
10.000 - 20.000	148	15
5.000 - 10.000	219	26
beneden 5.000	463	59

Van de 41 gemeenten boven de 50.000 inwoners hebben slechts twee gemeenten nl. Hilversum en Ede een a.r. burgemeester. Van de overige 39 gemeenten in deze groep kunnen 14 burgemeesters gerekend worden te behoren tot de K.V.P., eveneens 14 tot de P.v.d.A., vijf tot de C.H.U., vier tot de V.V.D. en twee burgemeesters zijn niet bij een politieke partij aangesloten. In de vijftien steden boven 100.000 inwoners woont ruim 29% van de Nederlandse bevolking en in slechts een van die gemeenten is een a.r. burgemeester. Het aantal burgemeesters mag dan kloppen op de sterkte van de a.r. bevolkingsgroep, aan de spreiding over de gemeenten naar grootte ontbreekt toch wel iets. Al dient er bij gezegd dat men natuurlijk niet alles met een schaarje knippen kan. De politieke samenstelling van de gemeente spreekt vanzelfsprekend ook een rol. Maar enige verbetering in de spreiding lijkt wel mogelijk.

Het beeld der vaderen

VRIJDAGMIDDAG EN ZATERDAGMORGEN

ONS verhaal over de kandidaatstelling voor de verkiezingen in 1918 gaat verder en blijft even verrassend als het tot nu toe was. Maar we kijken nu naar de lijst voor groep III: Gelderland, Noord-Brabant, Limburg, Zeeland. Utrecht en de kieskringen Dordrecht en Leiden. Op vrijdagmiddag 10 mei 1918 werd door het versterkt C.C., vergaderende ten huize van dr. Kuyper, de lijst voor deze groep aldus vastgesteld:

1. Idenburg.
2. Van der Voort van Zijp.
3. Rutgers.
4. Van der Molen.
5. Beumer.
6. De Monté verLoren.
7. J. A. de Wilde.
8. Mr. A. A. de Veer.
9. A. Colijn.
10. K. Kruithof.

De volgende morgen vergaderde ten huize van dr. Kuyper het College van Gemachtigden en werd de lijst:

1. Idenburg.
2. Van der Voort van Zijp.
3. Rutgers.
4. Van der Molen.
5. Beumer.
6. De Veer.
7. J. A. de Wilde.
8. J. F. Heemskerck.
9. Duymaer van Twist.
10. Schouten.

De Monté verLoren, een zittend lid was dus van de lijst afgevoerd. Kruithof was op deze lijst vervangen door Schouten. Hij stond onderaan. Door het versterkt C.C. was hij op de westelijke lijst op no. 5 geplaatst, maar het College van Gemachtigden had hem daar geschrappt op die zaterdagmorgen en hem onderaan geplaatst op de bovenbedoelde lijst. De definitieve lijst, zoals het héette. Maar dr. Kuyper was gemachtigd, indien het op het laatste moment nodig was, de zaak nog weer te veranderen, en vijf dagen later zond hij een telegram aan de betrokken kieskringen, dat hij de lijst aldus had vastgesteld:

1. Idenburg.
2. Van der Voort van Zijp.
3. Van der Molen.
4. De Monté verLoren.
5. Beumer.
6. Rutgers.
7. J. A. de Wilde.
8. De Veer.
9. Duymaer van Twist.
10. Schouten.

De Monté verLoren was door het versterkt C.C. op no. 6 gezet, door het College van Gemachtigden afgevoerd en hij werd door Kuyper er weer op gezet, en nu op no. 4 een veilige plaats. Zo ging dat toen en zo werd de lijst definitief.

oude
en
nieuwe
citaten

Vaste grond

Het liberale weekblad kent ook een rubriek „V.V. vrouwen D”. In een stukje, ondertekend door J.H.S. en getiteld „Naar de toekomst” stond o.a. te lezen:

„Iedereen wil zijn haan koning laten kraaien en windt zich er danig over op. Maar is opwinding vaak niet een teken van innerlijke onzekerheid? Rustig te midden van de woelige baren kan men zijn, als men vaste grond onder de voeten voelt.

Die vaste grond is voor ons het liberalisme, geboren uit eeuwenlange christelijke en humanistische gedachten. Het is goed ons af en toe op die vaste grond te bezinnen, zonder ons af te laten leiden door bijzonderheden, door detailvragen, praktische toepassingen. Die zijn het, die meningsverschillen, verdeeldheid brengen. Maar ze zijn slechts tijdelijk, wisselend naar de tijd en naar de personen”.

Het is duidelijk, dat hier een goed advocaat voor het liberalisme aan het woord is. Lincoln moet overigens van een advocaat eens gezegd hebben: „Ik heb nooit iemand ontmoet, die zulke kleine gedachten in zulke grote woorden kan uitdrukken”.

Man en vrouw

Mevrouw M. M. Smit-Kroes is de eerste Nederlandse vrouw, die lid is geworden van één van de Kamers van Koophandel en Fabrieken, en wel in Rotterdam. In de Volkskrant stond onlangs een vraaggesprek met haar:

„Of mannen flirterig zijn? Dat ligt aan je zelf. Mijn devies is gewoon doen, laten merken dat je je net als zij interesseert voor die problemen. En als rasechte Rotterdamse, met een vader die zelf in de vervoers-wereld zit, is het niet zo moeilijk om belangstelling voor de haven en het transport te hebben, nietwaar?”

In die Rotterdamse Kamer van Koophandel moet het nu wel veel spitsers toegaan, als we de schrijver Anton Tsjechow mogen geloven: „Vrouwen zonder mannengeselschap verlepden, en mannen zonder vrouwengeselschap versuffen”.

Laten we — dit is tenslotte een a.r. weekblad — niet vergeten, dat er verschillen zijn tussen man en vrouw. Eric van der Steen bracht dat als volgt onder woorden: „Het verschil tussen de man en de vrouw is, dat de vrouw met oude kranten de kachel aanmaakt. De man herleest ze”.

Nederlander

Nog niet zo lang geleden werd de heer P. Lieftinck (in de periode van 1945-1950 minister van financiën) voor de K.R.O.-televisie geïnterviewd. Eén van zijn uitspraken:

„De, in vergelijking met de jaren 1945-1950, veel grotere welvaart heeft in Nederland een aantal nieuwe problemen doen ontstaan. Dat komt ook omdat de Nederlander op het ogenblik de indruk heeft dat „alles kan” en dat wat men doet of laat niet meer zo nauwkeurig hoeft af te wegen”.

Een man raadpleegt een dure specialist (een specialist is overigens per definitie duur), maar vertelt terwijl hij weg zal gaan dat hij het honorarium niet kan betalen, omdat hij geen geld heeft. „Waarom gaat u dan naar een specialist?”, aldus de vraag van de arts. „Ach dokter”, zegt de man, „mijn gezondheid kan me nooit teveel kosten”. De instelling van de gemiddelde Nederlander?

Benelux

Op een bijeenkomst van vertegenwoordigers uit onze zuidelijke provincies en België's noordelijke provincies, heeft het hoofd van de provinciale planologische dienst in Noord-Brabant, ir. J. Margry opgemerkt, dat bij de betrokken regeringen de Benelux-gedachte zich in een stadium van een communicerend vat bevindt:

„Gaaf het goed met de EEG dan daalt de belangstelling voor de Benelux, gaat het minder goed met de EEG dan wordt de Benelux weer van stal gehaald en voor het karretje gespannen”!

„De gedachte is onsterfelijk. Mits zij steeds opnieuw geboren wordt”, aldus de Pool Lee. Wij zouden willen zeggen: Dat geldt ook voor de Benelux-gedachte. Volhouden maar!

Lincoln moet eens gezegd hebben: „Men krijgt eerder een kip door het ei uit te broeden dan door het kapot te slaan”.

Ook met Pasen?

In de rubriek „sociale snippers” van het C.N.V.-blad „De Gids” werd iets geschreven over de reclame-campagne rond de Kerst in Duitsland:

„Natuurlijk ontkomt ook de boezem niet aan de schoonheidschirurgie. Vrouwen, die niet met de bestaande toestand tevreden zijn, kunnen voor 2000 mark bij de dokter terecht. Dat was al bekend, maar blijkbaar hollen de Duitse dames nog niet hard genoeg naar de snijtafel. De vleesboerseiders zijn daarom een reclamecampagne begonnen. Onder de leus: „Verras uw man met Kerstmis met nieuwe oren, een nieuwe neus of een nieuwe boezem”.

In ons land dit soort reclame wellicht rond de Pasen?

Bril

Reclame kan verleidelijk zijn. Meneer T. Stork doet ongetwijfeld in brillen:

„Er is niets dat de mens zoveel persoonlijkheid geeft als een bril. Daar kan de duurste nertsman niet tegen op. Met een bril kun je argumenten kracht bij zetten, je kunt er op bijten, mee in je handen draaien, spanningen afreageren”.

Het vervelende is alleen, dat je op dit soort brillen niet kunt gaan zitten.

Woningnood

Het „Limburgs Dagblad” citeert een uitspraak van mevrouw E. Kuiper:

„Men moet eindelijk eens meer aan de wensen van de ongehuwden tegemoet komen op woninggebied. Een echte woningnood bestaat niet meer. Men kan alleen van een woningbehoefte spreken, gelet op de vele en hoge eisen die aan een eigen home worden gesteld”.

Hoe klein zou de woonplaats van mevrouw Kuiper zijn, dat daar niet is doorgedrongen, dat er met name in het westen van ons land plaatsen zijn waar men jaren ingeschreven moet staan bij de afdeling volkshuisvesting om voor een huis in aanmerking te komen?

DE HEER v. d. MERWE SCHRIJFT ONS:

IS ONTWIKKELINGSHULP EEN KREET?

VOORDAT ik enkele bedenkingen op- per tegen bepaalde kreten om meer ontwikkelingshulp, wil ik er uitdrukkelijk op wijzen dat het ook naar mijn mening de plicht van de rijken is om de armen te helpen. In onze tijd gebeuren de dingen in het economische en maatschappelijke leven op een sterk vergrote schaal. Dat zal ook met de hulp aan ontwikkelingslanden het geval moeten zijn. Het is eenvoudig een aanpassing van het christelijk beginsel aan de gigantische ontwikkelingen van deze tijd. Daarom mogen alle bedenkingen tegen kreten er niet toe leiden dat van de ontwikkelingshulp zelf wordt afgezien.

Wil men een offer ?

Als wij er op aan dringen een deel van het nationale inkomen voor ontwikkelingshulp te bestemmen, dienen we er wel aan te denken, dat onze goede gulden in het buitenland alleen waarde heeft, zolang Nederland in staat en bereid is daarvoor goederen, diensten of goud te leveren.

Nu is goud alleen een overbruggingsmiddel, dat zijn waarde ontleent aan het feit dat er overal ter wereld goederen voor te koop zijn. Als we er aan beginnen zouden het goudbezit van de Nederlandse Bank voor ontwikkelingshulp te bestemmen, dan zou de hulp binnen afzienbare tijd ten einde lopen. Geen solide basis dus!

Hiermee wil niet gezegd zijn, dat het in dit geval ook niet als tijdelijk middel gebruikt mag worden.

Blijft over goederen en diensten. Hier van kan een land echter niet meer beschikbaar stellen dan het zelf produceert.

Daar Nederland in het algemeen geen overproductie heeft, betekent dit dat de produktie ter wille van de hulp moet worden opgevoerd, of de binnenlandse consumptie moet worden beperkt. Het opvoeren van de produktie betekent harder werken. Langer werken helpt minder, omdat dan het extra ontvangen loon gebruikt wordt om een deel van de extra produktie te consumeren. Beperking van de binnenlandse consumptie wordt bereikt door een belastingheffing, die de consumptie belast en

dus niet progressief mag zijn.

Natuurlijk zijn er combinaties mogelijk en zijn er gunstige en minder gunstige middelen denkbaar. Ook is het wel iets ingewikkelder dan ik het hier voorstel. Waar het echter om gaat is dit: „Zijn wij tot het offer bereid?” Niet alleen dat naastenliefde zonder offer geen morele waarde heeft, maar op wereldschaal is hulp zonder offer zelfs niet te verwezenlijken.

Geen armenzorg !

Vele kreten om ontwikkelingshulp maken op mij de indruk dat men denkt klaar te zijn met het zenden van voedsel naar hongerlanden. Laten we echter bedenken dat zulk een gift voor het ontvangende land even vernerdend is als de diaconale gift aan de werkloze arbeider van de vorige eeuw. De werkloze had geen behoefte aan een gift maar hij zat te springen om werk en sociale zekerheid. De ontwikkelingslanden hebben evenmin behoefte aan voedsel maar des te meer aan de mogelijkheid om zelf voor dit voedsel te zorgen en aan de

zekerheid dat hetgeen zij voor export produceren door de wereldhandel behoorlijk zal worden betaald.

Toen de Ver. Touwfabrieken bekend maakten dat zij de sisalspinnerijen wilden overplaatsen naar de landen waar de sisal wordt verbouwd, werd hiertegen in sommige bladen geageerd wegens vermindering van onze werkgelegenheid. In andere kolommen pleitte men voor ontwikkelingshulp.

?? ? Dat offer toch! Juist dit soort hulp is het waar de ontwikkelingslanden het meeste behoefte aan hebben.

Zo zijn er heel wat mogelijkheden. Om er een paar te noemen: De produktie van goedkope katoenen stoffen in landen die daarvan grote afnemers zijn, bijvoorbeeld in Afrika.

Jutespinnerijen en weverijen in landen waar jute verbouwd wordt, o.a. India. Aluminiumfabricage in landen waar bauxiet en waterkracht te vinden zijn. Suriname zal wel niet het enige land zijn waar dit het geval is.

In een ander vlak, een kunststufabriek in India. Immers kunststuf met een fabriek in eigen land wordt veel eer door de boeren geaccepteerd dan die vreemde fratsen uit westerse landen.

Economisch zijn zulke projecten soms wel, maar veelal niet te verwezenlijken. Als de ontwikkelingshulp nu eens besteed werd aan garanties en premies om zulke ondernemingen te doen slagen?

Het schept problemen voor onze werkgelegenheid, maar die zijn bepaald wel oplosbaar. Ik dacht dat we de consequenties moesten aanvaarden en dit offer accepteren, om van de ontwikkelingshulp een realiteit te maken.

A. P. C. v. d. Merwe.

LEZERS SCHRIJVEN ONS . . .

Fantasie?

Bij alle publiciteit die het hedendaagse (partij)politieke leven in ons land weet te verwerven, schijnt het zogenoemde stembusakkoord wel bijzonder de aandacht op zich te vestigen.

Men stelt deze kwestie graag voor als een kiezen van de drie grote confessionele partijen voor de P.v.d.A. (en eventueel D'66) enerzijds of de V.V.D. anderzijds als partner voor een regeringscoalitie na de verkiezingen, op basis van een gezamenlijk kabinetsprogram, zo mogelijk met bekendmaking vooraf van de samenstelling van het kabinet. Gemakshalve gaat men voorbij aan het feit dat er eerst zo iets als een akkoord tussen de drie confessionele partners zal moeten bestaan. Men bouwt aldus op een vooronderstelling die nog lang niet verwerklijkt is; daarvoor is men binnen deze partijen nog te zeer verdeeld. Laten we ons echter voorlopig bij een „verbond” van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. bepalen en daarop eens verder borduren, wilt u: dromen. Deze drie partijen zullen, als het goed is, elkaar toch moeten weten te vinden: voor partijen die eenzelfde uiteindelijke doel willen nastreven (en dat mogen we toch wel stellen bij christelijke partijen?!), kan dat geen onoverkomelijke bezwaren opleveren als ze ernst met hun doelstelling maken. Niet dat ik de K.V.P., A.R.P. en C.H.U. reeds als één partij de eerstkomende verkiezingen zie ingaan. Maar juist omdat ik dat (nog?) niet zie gebeuren, wil ik met temeer klem pleiten voor dit, m.i. meest voor de hand liggende stembusakkoord: een gezamenlijk program van deze drie partijen en een lijst van kandidaat-ministers voor het door hen gedrieën (ja, u leest het goed) te vormen kabinet na de verkiezingen. Meer niet. Ook niet minder, want over het samen aan één regering deelnemen van deze drie partijen zijn de meningen lang niet zo verdeeld als over het alternatief: deze groep plus P.v.d.A. of V.V.D.

Inderdaad een stoute droom. Op grond van de uitslag van voorbije verkiezingen zal men immers tegenwerpen dat dit „nooit haalbaar” is. Dat is dan nog zacht uitgedrukt. Om die reden heb ik dan ook over „droom” gesproken en dit artikel de titel „Fantasie” meegegeven. Op grond van voor ons land bijzonder grote verschuivingen in de laatste stembusuitskomsten en de resul-

taten van sociologische onderzoekingen — welke toch op een groep „zwevende kiezers” van ongeveer een kwart wijzen — heb ik er echter een vraagteken achter geplaatst. De eerstvolgende verkiezingsuitslag zal de door mij opgeworpen mogelijkheid wel definitief naar het rijk der fantasie verwijzen. Of kan er toch een (kleine) meerderheid voor bedoeld verbond uit de (stem)bus komen? Laten we eerst de meest reële uitkomst (met dus een minderheid voor „de drie”) van een kanttekening voorzien en daarna mijn droom afmaken. Blijkt de uitslag ongeveer eenzelfde, of zelfs een ongunstiger beeld voor de drie grote confessionele partijen te vertonen als in februari 1967, wel, dan zijn we toch een stap verder, want deze partijen hebben reeds een gezamenlijk program en leg dat van andere serieuze gegadigden er nu maar naast. Als het program-der-drie behoorlijk de christelijke doelstellingen behelst, zal die keus minder moeite opleveren dan de geschiedenis ons wil doen geloven. Althans: naar mijn bescheiden mening. Misschien zit er voor de daaropvolgende verkiezingen dan wel een stembusakkoord in van vier partijen! Gaan we verder met onze droom en is de uitslag van dien aard dat het onmogelijke (een regering-der-drie) mogelijk blijkt, dan zal dat de K.V.P., A.R.P. en C.H.U. wellicht dichter tot elkaar brengen dan de huidige pogingen, daartoe ondernomen, zullen uitwerken. Verder krijgen we een dermate tegenstrijdige oppositie, dat deze zelden één front tegen de regering zal (willen) vormen. Misschien alleen om het kabinet ten val te brengen. Tenslotte: een droom berust nog niet altijd op fantasie! P.S. De droom ontstond vóór het rumoer dat nu uit de K.V.P. opklinkt. Maarssen. Jac. Romkes

Klap in gezicht

Als we de persberichten mogen geloven dan zijn de Arjos en ook partijvoorzitter dr. Berghuis nogal ingenomen met de KVP-radicalen. Mijn sympathie voor hen is net het tegenovergestelde, namelijk nihil. Het is begonnen met de val van het kabinet Cals. Die val hebben Cals, in mindere mate, en Bogaers in meerdere mate niet kunnen verteren.

Voor hen opkomen betekent in wezen dan ook een klap in het gezicht van het kabinet-De Jong.

Ook moet ik niets hebben van de A.R.-radicalen. Hun oorsprong ligt bij de A.R. spijstimmers, die liever hadden gezien, dat de A.R.P. met de P.v.d.A. in zee was gegaan in plaats van met de V.V.D.

Dat de P.v.d.A. zichzelf al had uitgeschakeld willen zij niet zien. Zouden wij hier te maken hebben met „ziende

blind zijn”. Hen volgen in de politiek is ook een klap in het gezicht van het kabinet-De Jong en in het gezicht van de ministers Roolvink, Bakker en Schut. De zich noemende christen-radicalen verbergen volgens mij achter nietszeggende woorden hun ware bedoelingen. De bedding waar hun radicalisme zich in uitstrekt is dan ook wel zeer smal, als er tenminste van een bedding sprake is.

Hetzelfde geldt voor het sprookje van „door de bocht” zijn. Ik denk, dat ondergetekende wel nooit door de bocht zal komen, want in die bocht lag ook de Nieuw-Guineakwestie, welke volgens mij door de A.R. politici zwak werd gespeeld, zoals nu nl. met de kwestie Vietnam gebeurt.

Leeuwarden,

J. Bruining

DE WEEK ROND

- 15 januari In de liberale tijd was er de slagzin: „bouw meer scholen, dan kunnen de gevangnissen worden gesloten.” Nu wéét je dat deze kreet niet waar bleek. Laat nu toch een belangrijke krant concluderen: „meer scholing kweekt meer belangstelling”. Afwachten maar weer — zo als zo vaak.
- 16 januari De uitwisseling van Egyptische en Israëliëse krijgsgevangenen was even stopgezet. Het weer werd te slecht. Na 5 dagen kon dit echter voortgang vinden. „De operatie nadert zijn voltooiing aldus een bericht uit het midden-oosten. Navrant, dit woord „operatie” hier te gebruiken. Of is dit ook te conservatief gedacht in deze poptijd?
- 17 januari Senator Ir. H. Vos gaat naar de Raad van State — als lid. Het is wel jammer. Zijn vaak felle kritiek op kabinetten waarin de P.v.d.A. niet was opgenomen, horen we nu niet meer. U begrijpt toch dat de heer Vos lid van de P.v.d.A. is? Akkoord!
- 18 januari Een aantal kopstukken van de Koninklijke Marine zal een forumdiscussie organiseren voor belangstellenden in Utrecht. Vragen staat vrij — maar antwoorden daarbij! „Wij zijn nog steeds niet bang”, zullen de heren terecht gedacht hebben. Waarom ook? De Karel Doorman is er toch nog?
- 19 januari De A.R. wethouder van financiën in Utrecht heeft fel van zich afgebeten toen een minderheid uit de K.V.P.-fractie een stuk vertrouwen in het college meende te moeten opzeggen — overigens ten onrechte. „U hebt bij uw intrade in de raad de eed afgelegd de gemeentebelangen te behartigen; maar niet om ze te ondermijnen”. En dan zeggen er nog dat A. R. doetjes zijn. De K.V.P.-fractie zal overigens dit incident wel als een scheiding der geesten ondervinden.
- 20 januari Het is dan zo ver — Trouw heeft het uit de doeken gedaan. Aan de ene kant van harte proficiat met de eervolle benoeming in Hilversum. Maar anderzijds: Wiert, Wiert, wie vangt ons door de bocht nu op?

A.R. STAATKUNDE

In de zomer van 1966 vond in Genève een conferentie plaats onder het thema „Kerk en samenleving”, die gezien kan worden als een voorbereiding voor de dit jaar te houden bijeenkomst van de Wereldraad van Kerken in het Zweedse Uppsala. Daar zal o.a. uitvoerig worden gesproken over de vragen inzake kerk en maatschappij. In verband met die conferentie in Genève, met theologen en deskundigen uit alle werelddelen, verscheen er een viertal boeken — in het Engels — met een aantal studies. De redactie van A.R. Staatskunde heeft vier schrijvers verzocht in een zelfstandige bijdrage ieder vanuit eigen gezichtshoek een van die vier boeken te bespreken.

In een voetnoot bij het eerste artikel — geplaatst in het december-nummer — wordt o.a. opgemerkt: „De conferentie van Genève heeft in tal van kringen binnen en buiten de bij de Wereldraad aangesloten kerken de gedachtenwisseling losgemaakt. Wat gezegd en geschreven is, is kennelijk geen laatste woord, doch als fase in de meningsvorming voor de ontwikkeling van christelijke politiek naar het oordeel van de redactie zo belangrijk, dat wij daaraan niet voorbij mogen gaan”.

Het eerste boek draagt tot titel „Christelijke sociale ethiek in een veranderende wereld” en het wordt besproken door prof. dr. A. Troost. In deze bundel zijn twintig studies bijeengebracht. Prof. Troost schenkt in zijn artikel aan elf artikelen — min of meer — aandacht.

Het is niet mogelijk u hier een uittreksel van het artikel te geven. Als totaalindruk van de gehele bundel ziet prof. Troost — wij citeren —: „dat sociale ethiek heen en weer geslingerd wordt tussen secularisme en gematigd clericalisme, tussen idealisme en naturalisme, tussen revolutie en conservatisme, tussen genade en natuur. De accenten en het primaat worden verschillend gelegd, maar de dialectiek, d.w.z. de innerlijke tegenstrijdigheid blijft, al is de ene evenwichts-constructie heel wat sympathieker dan de andere. Een werkelijk evangelisch-radicaal, christelijk-revolutionaire doorbreking van deze eeuwenoude status quo van het sociaal-ethisch denken hebben we echter nergens bespeurd.”

Hiermee is maar weinig gezegd over het artikel en over het besproken boek. Maar het is ook de bedoeling, dat u — als u geïnteresseerd bent — het artikel zelf gaat lezen. Op die manier raakt u er enigszins mee op de hoogte hoe onder een aantal christenen over christelijke sociale ethiek wordt gedacht en dat is des te zinnvoller nu het gaat over een publicatie, die in het Engels is verschenen.

Wat het artikel verder betreft: het is prettig te lezen, al wordt bij de lezer

nogal enige theologische en filosofische kennis verondersteld.

In de komende nummers zult u — naar wij aannemen — besprekingen aantreffen van de boeken „Verantwoordelijk bestuur in een revolutionair tijdperk”, „Economische groei in wereldperspectief” en „Mensheid in gemeenschap”. De rest van het december-nummer van A.R. Staatskunde wordt in beslag genomen door een andere boekbespreking. Prof. mr. I. A. Diepenhorst bespreekt op de hem eigen wijze — en de lezers weten wat dit inhoudt — de paperback „Christen-radicaal”, samengesteld door Bas de Gaay Fortman en Wim in 't Veld (213 blz., prijs f 8,90).

Bijna aan het eind van de bespreking schrijft prof. Diepenhorst:

„Ten besluite en om ieder misverstand te voorkomen, wil ik verklaren dat een op sommige punten gebrekkige uitwerking ten spijt het streven naar vernieuwing van de christen-radicalen bezonnen steun verdient.”

Het volgende citaat uit het artikel licht u in over de vraag hoe het boek wordt besproken:

„Het is een bewijs van de ernst, waarmee dit geschrift dezerzijds wordt genomen, als onder vooropstelling van de lof voor vaart, idealisme, kennis, scherpzinnigheid, volharding, durf, die onophoudelijk naar voren treden, een kritiek volgt, die naar sommiger oordeel misschien gevoelig treft ( )”.

Een voorbeeld van de professorale kritiek mag dan ook niet ontbreken:

„Lichtvaardig doet aan het snel genoegen nemen met korte omschrijvingen van eigen makelij, de vrijwel kritiekloze tevredenheid met wat men er zelf van vindt, hetgeen schril afsteekt tegen het voortdurend over de hekel halen van anderer opvattingen. Met de vergelij-

Prof. mr. I. A. Diepenhorst

king tussen de nieuwe Fiat 25 en de anti-revolutionaire partij, welke beide het element „beweging” zouden gemeen hebben, kan ik niet dadelijk uit de voeten (blz. 58 - van het besproken boek - red.) en wanneer de term „sovereiniteit in eigen kring” geen genade vindt, heb ik slechts geen bezwaar zolang ik maar tegelijk verklaren mag dat de in deze bundel telkens gebruikte aanduidingen: inspiratie, radicaal en progressief, zich nu ook niet door blijheid onderscheiden.”

Als u de paperback zelf nog niet hebt gelezen, zoudt u het nu kunnen gaan doen. U hebt bovendien een commentaar bij de hand.

A.R. Staatskunde wordt uitgegeven bij J. H. Kok N.V. te Kampen. De abonnementsprijs — voor elf nummers per jaar — bedraagt 8,75, terwijl een studentenabonnement f 6,25 kost. Ook losse nummers zijn verkrijgbaar en wel voor de prijs van f 1,— per stuk.

HAARUITVAL

ROOS of andere haarzorgen?

Belangrijke intensieve onderzoeken leidden na jaren tot de opzienbarende ontdekking van het wetenschappelijk haartonicum TIOSIN.

Men is er nu in geslaagd een haartonicum samen te stellen, dat werkelijk afdoende helpt.

TIOSIN heeft reeds ontelbaar vele mannen en vrouwen hun haar en daarmee hun jeudig en verzorgd uiterlijk teruggegeven.

Twijfel dus niet langer, doe eens een kuur met het onschatbare haartonicum TIOSIN en ook U zult enthousiast zijn.

Verpakking voldoende voor 1 1/2 maand f. 15,70.

Duidelijke gebruiksaanwijzing ingesloten.

Betaling bij ontvangst of bij vooruitbetaling op giro 341224.

Alle bestellingen te richten aan:

Laboratorium ROTAL afd. Cosmetica, Postbus 200, Leiden.

S.v.p. bij bestelling naam van dit blad vermelden.

Dankbare gebruikers schrijven ons: Ik was bijna kaal, nu heb ik weer prachtig haar; nu heb ik roos en roos meer; geen overgedas; kan Tiosin een volle haardos; kan Tiosin een ieder aanbevelen enz. enz.

SCHULING GIETERIJBENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL- O.

POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

PATENT OCEAN

WERELDWIJD TOEGEPASTE

APPENDAGES

BLOWERS SCHROEFVERDICHTERS

INL & VERK OCEAN NV VELP (G) PB 55

CHR. COÖP Spaarbank Eigen Haard

LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (0500) 27902 - Postadres 890442

SPAARENTE		
BELEGGINGSBOEKJES	JEUGDSPAARDERS (met 10% premie)	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.)
5 1/2% - 5%	4 1/2%	4%

Gebruik Uw spaarboekje tevens als (rentegevende) girorekening. Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

Vraagt verhuisfolder of emigrantfolders aan

BONGERS

INTERNATIONAAL VERHUISBEDRIJF

RIJNHAVEN 10 — WAGENINGEN

Telefoon 2725 (b.g.g. 3100)

Opslag van inboedels

Overzee-verpakking

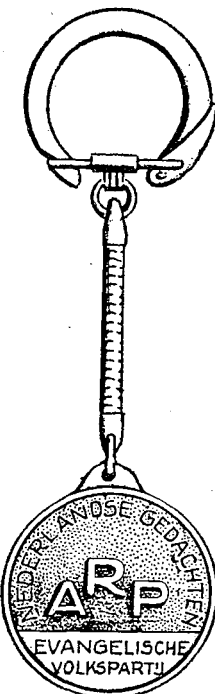
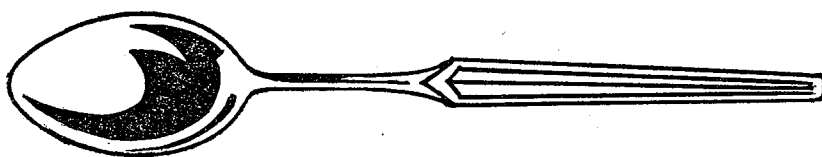
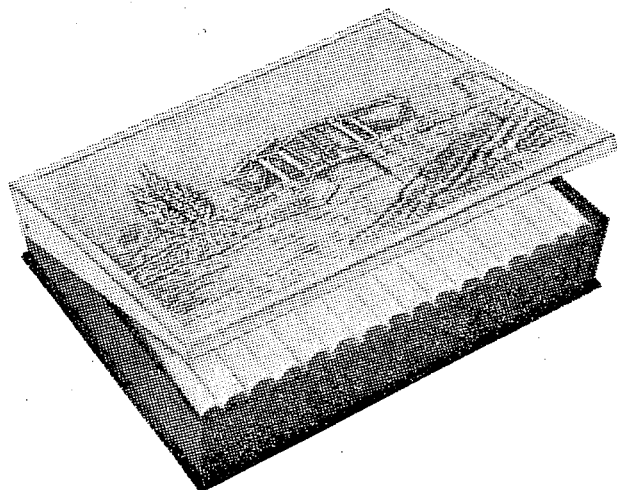
Abonneert u op Nederlandse Gedachten

BIJ BLIJVEN...

dat doet u door het lezen van

NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

- 1 ABONNEE
lepeltje, steutering of brochure „De samenleving vernieuwen”
- 2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
- 3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepeltjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk:

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3 Den Haag

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 5

3 februari 1968

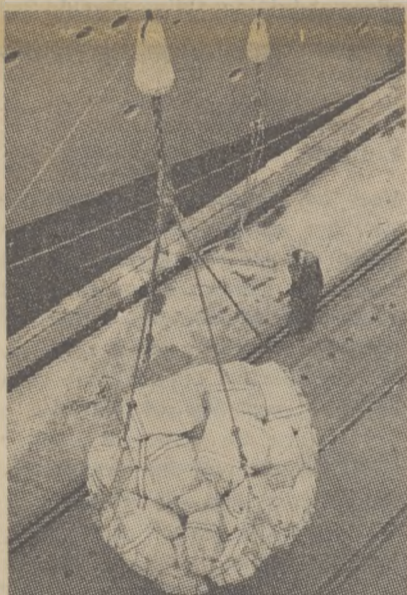
weekblad van de anti-revolutionaire partij

Drinkwater-voorziening

Alle water is geen drinkwater en zelfs het drinkwater is soms niet te drinken, Rotterdammers kunnen daarover meepraten. De drinkwatervoorziening in ons land is een zaak die de volle aandacht verdient. In 1947 leverden de drinkwaterbedrijven 300 miljoen kubieke meter drinkwater en in 1966 was dit getal al meer dan verdubbeld. In het jaar 2000 schat men het verbruik op 4 miljard M3 per jaar.

De problemen rond de drinkwatervoorziening nu en in de toekomst worden uit de doeken gedaan door ir. J. v. d. Vlis op pagina 6 en 7. Daar komen dingen aan de orde als afvalwater van chemische industrieën, de kwaliteit en de hoeveelheid van Rijn- en Maaswater en de verzilting van de bodem.

Wal en schip

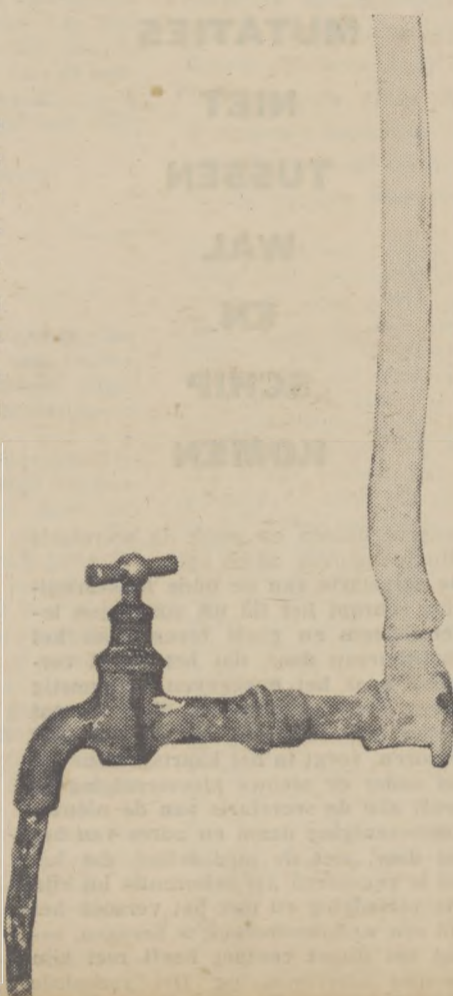
Leden van kiesverenigingen die gaan verhuizen dreigen administratief nogal eens tussen wal en schip te raken. Hoe dit te voorkomen vertelt Witek op pagina 2.

Drenthe

In Drenthe gaat men de ledenwerfcampagne voor Nederlandse Gedachten groot aanpakken. Men hoopt een flink aantal abonnees voor ons blad te werven. Een voorbeeld ter navolging. Zie pagina 4.

China

Op pagina 4 staat het slot van het artikel over de Landbouwcommunes, van de heer D. Kooiman, dat wij vorige week plaatsten. Heeft de revolutie op het Chinese platteland werkelijk een verhoging van de landbouwproductie gebracht?

Districtenstelsel

Als ons parlement op het ogenblik zou worden gekozen via een districtenstelsel zou dat voor de kleine partijen niet best zijn. Maar ook de middelgrote zoals de A.R.P. zouden een veer moeten laten. Wat zijn de consequenties van zo'n stelsel? Zie het verhaal van drs. J. van Putten op pagina 5.

Inkomensverdeling

De inkomensverschillen in Nederland zijn te groot. In 1963 verdiende 33% van de bevolking 10% van het gezamenlijk inkomen terwijl aan de top 6% van de Nederlanders bijna 27% van de inkomens opstreek. Op pagina 9 gaat drs. G. H. Terpstra in op de mogelijkheden die er zijn om die verschillen te verkleinen.

Herinneringen

Op pagina 10 publiceren wij het eerste artikel van een serie „Parlementaire herinneringen” van de heer J. Tjalma, oud-lid van de Eerste Kamer voor de A.R.P.

DE BELEIDS-VORMING VOOR DE NEDERLANDSE ARBEIDS-MARKT

WERKGELEGENHEID- en arbeidsmarktbeleid zijn sinds een jaar in het centrum van de belangstelling komen te staan. De onverwachte werkloosheid — nu reeds opgelopen tot een jaargemiddelde van bijna 100.000 man — heeft de nodige beroering gewekt. Dit niet zozeer om het persoonlijk leed, dat het voor de getroffen met zich mee zou brengen. De huidige werkloosheidsuitkeringen, de betrekkelijk korte tijd die men doorgaans werkloos is, maken dat het werkloos zijn in het algemeen in het persoonlijke vlak meer als pijnlijk en ergerlijk wordt gevoeld, dan als een moeilijk te dragen lot. Nee, het is meer het feit dat er werkloosheid als zodanig in onze maatschappij kan voorkomen, dat ons heeft opgeschrikt.

De jarenlange volledige werkgelegenheid had de mogelijkheid van werkloosheid van enige omvang in het vergeetboek doen geraken. Eén der vijf hoofddoelstellingen van het sociaal-economisch beleid van onze regering — die door alle kabinetten zijn aanvaard — is volledige werkgelegenheid. Dit doel wordt afgewogen tegen de andere doelstellingen (optimale economische groei, evenwichtige betalingsbalans, stabiel prijspeil en rechtvaardige inkomensverdeling), en vooral nagestreefd door bevordering van industrialisatie (belastingvoordelen voor nieuwe bedrijven, aanleg van wegen), waardoor nieuwe arbeidsplaatsen werden geschapen. Binnen dit raam van het algemene werkgelegenheidsbeleid, wordt getracht vraag en aanbod van arbeidskrachten, gezien naar beroep, functie, opleiding, leeftijd, streek, zo goed mogelijk met elkaar in overeenstemming te brengen. Dit laatste noemt men het **arbeidsmarktbeleid**. De middelen waarvan het arbeidsmarktbeleid zich bedient zijn o.a. beroepvoorziening en beroepskeuzevoorziening, opleidings- en scholingsmogelijkheden, arbeidsbemiddeling, bevordering van verhuizing. Het werkgelegenheidsbeleid is er dus op gericht arbeidsplaatsen te scheppen, het arbeidsmarktbeleid tracht de juiste man op de juiste plaats te brengen. Alleen — wat is de juiste man, wat de juiste plaats? Want „man” en „plaats” zijn geen vaste, onveranderlijke gegevens. Het werkgelegenheidsbeleid kan wel

arbeidsplaatsen scheppen maar er gaan ook arbeidsplaatsen verloren. Teruggang van de economische bedrijvigheid kan bedrijven dwingen te sluiten, fusies aan te gaan, in te krimpen. Nieuwe producten kunnen oude overbodig maken. Verbeterde werkwijzen (reorganisatie, verhoogde efficiency) of nieuwe apparatuur (mechanisering, automatisering) kunnen de behoefte aan werkkrachten naar aantal en soort wijzigen. Nieuwe produktiemethoden of machines vragen soms niet minder mensen, maar wel andere mensen. Bestaande opleiding en ervaring worden overbodig, nieuwe worden gevraagd. Wie vandaag nog de juiste man op de juiste plaats is, kan morgen geheel verkeerd zitten.

Geen „vast werk” meer

In een tijd, zoals wij nu beleven, waarin vele van deze ontwikkelingen zich tegelijkertijd voordoen in vrijwel het gehele maatschappelijke leven, kan het bijna niet anders dan dat er regelmatig werkloosheid voorkomt. Een werkloosheid echter die sterk gespreid zal zijn naar beroep, functie, leeftijd, opleiding, streek, bedrijfstak en waarbij sommige groepen vrij snel en eenvoudig weer in het arbeidsproces kunnen worden inge-

DOOR MR. J. HOLLANDER

schakeld, terwijl voor andere een langdurige en ingewikkelde procedure nodig zal zijn (her-, om- of bijscholing; sterk gespecialiseerde beroepen). Terwijl men in het algemeen nog geestelijk ingesteld is op „vast werk”, een „verzekerde baan”, een „goede toekomst”, zal men moeten gaan wennen aan de mogelijkheid of zelfs waarschijnlijkheid dat men gedurende zijn leven een of twee maal, of misschien nog vaker van beroep, functie of werkring moet veranderen. Kortere of langere werkloosheid, die benut moet worden om een andere werkring te zoeken of zich om te scholen voor een ander beroep of functie, zal wellicht nogmaals gaan worden. Arbeidstijdverkorting (kortere werkdag of kortere werkweek, maar mogelijk ook verhoging van de leerplichtige leeftijd en verlaging van de pensioeneringsleeftijd) is één van de denkbare middelen om omvangrijke werkloosheid in het algemeen te voorkomen. Sommigen voorstellen zelfs dat wij naar een „vrijtijdsmaatschappij” groeien waarin nog maar betrekkelijk weinigen korte tijd behoeven te werken in de goederenproductie en het merendeel der mensen zijn bezigheden meesttijds elders zal moeten zoeken. Maar ook dan zal zeer waarschijnlijk werkloosheid zoals hierboven beschreven blijven voorkomen. Het is duidelijk dat werkgelegenheids- en arbeidsmarktbeleid in deze ontwikkelingen een belangrijke zaak wordt. Daarmee moeten immers de middelen en wegen worden aangegeven om de werkloosheid naar omvang en tijdsduur zo gering mogelijk te doen zijn. Zijn de bestaande instellingen als de arbeidsbureaus, de beroepen- en beroepskeuzevoorziening, de opleidings- en omscholingmogelijkheden n aantal en omvang voldoende, en kunnen deze het hoofd bieden aan dit nieuwe soort werkloosheid — een werkloosheid die naar tijd, plaats, omvang en soorten werknemers die het betreft sterk verschillend — naar het zich laat aanzien veelvuldig zal blijven voorkomen?

Vaak zal grote besluitvaardigheid en slagvaardigheid noodzakelijk zijn. Zo heeft de regering in het kader van het werkgelegenheidsbeleid in de achter ons liggende maanden enkele malen vrij snel achtereenvolgend 100 miljoen gulden moeten uittrekken om (aanvullende) werkgelegenheid te scheppen. Wat betreft het arbeidsmarktbeleid moesten sommige arbeidsbureaus soms tijdelijk bij-

• Vervolg op pag. 8

WIDEK OVER...

DE WAL EN HET SCHIP

ONZE ruim duizend plaatselijke kiesverenigingen tellen samen in totaal ongeveer 95.000 leden. Dat is dus gemiddeld negentig tot honderd per kiesvereniging. Elke kiesvereniging heeft haar eigen ledenlijst of kaartsysteem.

Maar al die 95.000 staan ook genoteerd op het partijbureau in Den Haag. Op het partijbureau heeft elk lid een eigen kaart met volledige naam en volledig adres. De leden, die tevens abonnee zijn op het weekblad 'Nederlandse Gedachten' staan op een blauwe kaart; de leden, die geen abonnee zijn en alleen, zo nu en dan, het ledencontactorgaan „A.R. Post” ontvangen, staan op een gele kaart.

De leden zijn in de tientallen kaartenbakken op het partijbureau gegroepeerd onder de kiesvereniging waartoe zij behoren.

95.000

Dat is dus een hele administratie. Maar daarnaast is er dan nog een administratie. Bij de drukker van ons weekblad „Nederlandse Gedachten” en van het contactorgaan „A.R. Post” staan ook alle 95.000 leden genoteerd op adresplaatjes, welke afgeslagen worden op de adresbandjes die om het blad heen gaan voor de toezending per post.

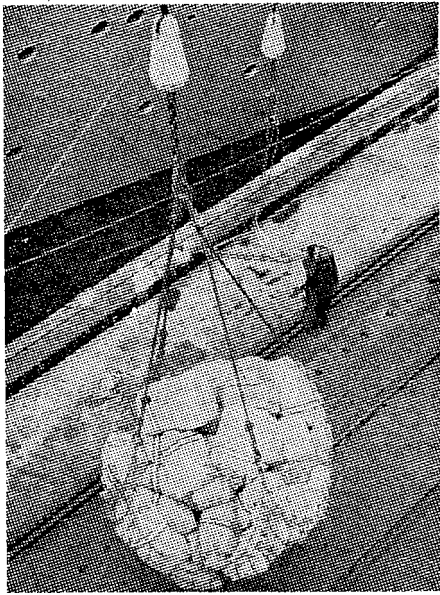
Op rolletjes

Wanneer u lid wordt, dan moet er dus op het partijbureau een kaart met uw naam en adres worden klaargemaakt en gevoegd worden in het kaartsysteem onder de kiesvereniging waartoe u behoort.

Tevens wordt uw naam en adres doorgegeven naar de bedoelde drukker. Die zorgt ervoor, dat er voor u een adresplaatje wordt gemaakt, dat daarna in het plaatjes-systeem wordt opgenomen. Als dit allemaal goed gebeurt is, loopt alles op rolletjes. Wanneer u tevens abonnee bent, ontvangt u wekelijks „Nederlandse Gedachten” thuis; wanneer u geen abonnee bent, ontvangt u automatisch, zo nu en dan, „A.R. Post”.

Vlot

Wanneer u lid bent en op een goed ogenblik ook abonnee wordt op „Nederlandse Gedachten” dan gebeurt het volgende. Uw gele kaart, waaruit blijkt dat u lid bent en „A.R. Post”

moet ontvangen, wordt uit het kaartsysteem gelicht en vervangen door een blauwe kaart, waaruit blijkt dat u lid bent en tevens abonnee op „Nederlandse Gedachten”. Deze wijziging moet vervolgens door het partijbureau ook schriftelijk worden doorgegeven aan de drukker en in plaats van een plaatje in de afdeling „A.R. Post” moet er een plaatje in de afdeling „Nederlandse Gedachten” worden gevoegd. U begrijpt dus wel, dat daarmee een paar dagen heen gaan voordat alles voor elkaar is en alles weer vlot verloopt.

Daaraan vooraf

En nu is alleen nog maar geschetst wat er op het partijbureau en bij de drukker plaatsvindt. Daaraan gaat nog het een en ander vooraf.

Wanneer u lid wordt gebeurt dat meestal door aanmelding bij een plaatselijke kiesvereniging, nauwkeuriger nog bij een (bestuurs) lid van die kiesvereniging. De secretaris en de penningmeester schrijven u dan in, ieder in zijn systeem. De secretaris geeft dan uw naam en adres door aan het partijbureau, waar de hierboven reeds weergegeven handelingen plaatsvinden. Sommigen melden zich echter — bijvoorbeeld omdat het plaatselijk adres van de kiesvereniging niet bekend is — rechtstreeks aan op het partijsecretariaat. Daar worden dan weer de eerder genoemde handelingen verricht, maar daarnaast wordt nu tevens aan de secretaris van de kiesvereniging in de woonplaats van het nieuwe lid doorgegeven dat zijn kiesvereniging een nieuw lid heeft gekregen en wordt aan die secretaris gevraagd het nieuwe lid een welkomstbezoek te (doen) brengen om hem op de hoogte te stellen van hetgeen van belang is te weten over (de activiteiten van) de plaatselijke kiesvereniging.

Verhuizen

Een heel belangrijke zaak in verband met een goede ledenadministratie in de partij is het verhuizen van een lid naar een andere gemeente of het verhuizen naar een ander gedeelte van eenzelfde (grote) gemeente, dat in het werkgebied van een andere kiesvereniging behoort. Met name in geval van verhuizing is er nog steeds gevaar van een tussen wal en schip raken van het verhuisde lid. Immers het verhuisde lid vertrekt uit het gebied van de kiesvereniging waartoe hij tot dusver behoorde (de oude kiesvereniging) naar het gebied van de kiesvereniging in het werkgebied waarvan hij nu komt te wonen (de nieuwe kiesvereniging).

Hoe?

Als het goed is gaat dat als volgt. Het verhuisde lid deelt de secretaris van zijn oude kiesvereniging mede, dat hij

LAAT DE MUTATIES NIET TUSSEN WAL EN SCHIP KOMEN

gaat verhuizen en geeft de secretaris zijn toekomstig adres op.

De secretaris van de oude kiesvereniging schrapt het lid uit zijn eigen ledensysteem en geeft tevens aan het partijbureau door, dat het lid is verhuisd naar het opgegeven toekomstig adres. Het partijbureau kijkt na tot welke kiesvereniging het lid nu gaat behoren, voegt in het kaartsysteem het lid onder de nieuwe kiesvereniging en geeft aan de secretaris van de nieuwe kiesvereniging naam en adres van het lid door, met de mededeling, dat het lid is genoteerd als behorende bij zijn kiesvereniging en met het verzoek het lid een welkomstbezoek te brengen, zodat het direct contact heeft met zijn nieuwe kiesvereniging. Het verhuisde lid krijgt bovendien van het partijbureau bericht wat het adres is van de kiesvereniging in zijn nieuwe woonplaats.

Goed

Als het zo gaat, gaat alles goed. Maar u begrijpt wel, dat het niet goed gaat als een lid dat verhuist dit niet doorgeeft aan de secretaris van zijn kiesvereniging. Die secretaris komt er natuurlijk een poosje later wel achter, dat het lid is verhuisd (bijv. via de penningmeester omdat deze geen contributie meer van dit lid blijkt te kunnen innen, of omdat een uitnodiging voor een vergadering onbestelbaar terugontvangen wordt), maar nu weet hij niet het adres waarnaartoe het lid verhuisd is. Misschien kan hij er nog achter komen via bekenden of bepaalde instanties, maar dat kost soms heel wat tijd.

En soms komt hij alleen achter de naam van de nieuwe woonplaats. Dan moet hij die in ieder geval doorgeven aan het partijbureau, dat dan aan de secretaris van de kiesvereniging in de betreffende gemeente vraagt bij daartoe geschikte instanties na te gaan wat het juiste adres is.

Vergeten

Daarnaast gaat het ook niet goed wanneer de secretaris vergeet om aan het partijbureau door te geven dat een lid is verhuisd. Dat wordt inderdaad nog wel eens vergeten en ook dan dreigt er een lid tussen wal en schip te geraken. Tenzij natuurlijk dat lid zelf ijverig in zijn nieuwe woonplaats nagaat wat het adres van zijn nieuwe kiesvereniging is. Ach, en hoe gaat het dan soms? Je stelt het even uit, en nog even, enz.

Het was misschien een beetje ingewikkeld verhaal, maar het is wel nuttig. In het kort samengevat komt het hierop neer: geef tijdig de nodige gegevens door aan de betreffende personen en instanties.

Nauwkeurig

En graag ook heel wat nauwkeurige opgaven. Ook dat voorkomt allerlei misverstanden. Dus ook precieze voorletters. Dus niet B(ert) Janssen als de betrokkene A(lbert) Jansen heet. Want ook al is het adres hetzelfde, dan nog vraagt het partijbureau zich af of het ook inderdaad dezelfde man is. En graag ook bijvoorbeeld een precieze adressaanduiding, bijvoorbeeld Spoor-singel 51-b en niet alleen Spoor-singel 51 of Busken Huetstraat 16 III en niet alleen 16.

Service

Voor het doorgeven van wijzigingen stelt het partijbureau aan de secretarissen van de kiesverenigingen gratis, ingedeelde mutatielijsten en mutatiekaarten ter beschikking, waarop nieuwe leden kunnen worden vermeld, de namen die voor het lidmaatschap bedankt hebben, overleden of verhuisd zijn. Wij vragen die lijsten of kaarten te gebruiken, de volledige gegevens in te vullen en ze snel aan het partijbureau toe te zenden. Dus niet wachten tot een lijst vol is. Wij moeten elkaar service verlenen.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0.30.

VRAGEN VAN KAMER- LEDEN

Drs. Goudzwaard (A.R.) vroeg aan de minister van Economische Zaken of het nu wel juist is — als het gaat om de keuze van de plaats voor een nieuwe kernenergiecentrale — dat alléén de samenwerkende elektriciteitsbedrijven dit mogen beslissen. Er zijn toch uiteraard andere, zo niet grotere belangen betrokken bij een komende vestigingsplaats van een dergelijke belangrijke centrale? (Bijv. belangen die

verband houden met de structurele werkgelegenheid).

Mr. Boot en drs. Westerterp (K.V.P.) vragen aandacht van de minister van Financiën voor de situatie waarin de AOW- en AWW-gerechtigden komen te verkeren als er voortaan loonbelasting van deze uitkeringen wordt ingehouden. Met name bij hen die geen ander inkomen hebben dan deze uitkeringen.

Het wordt dringend nodig de belastingvrije voet te verhogen. Die voet is straks lager dan de AOW (AWW) — welke toch gebaseerd zijn op de noodzakelijke kosten van levensonderhoud.

Merkwaardig overigens: de heer Scholten (C.H.U.) had tevoren om inhouding van loonbelasting gevraagd, om andere (nadelige) fiscale gevolgen voor de AOW- en AWW-genietende te voorkomen!

Zó ingewikkeld blijkt een en ander te zijn.

*** Ontwikkelingshulp

Wij hebben grote waardering voor het programma dat de vorige week voor de TV is uitgezonden over de ontwikkelingshulp. De ontwikkelingshulp is een belangrijke politieke aangelegenheid. Niet alleen voor de „gevende” landen. Maar ook — zo niet intenser nog — voor de ontvangende landen.

Wij moeten ervoor oppassen dat onze hulp niet eenzijdig wordt in deze zin dat „wij het wel weten — hoe het moet”.

Dat bleek duidelijk uit de reactie van een aantal intellectuelen uit de ontwikkelingslanden. Het was treffend te constateren dat men nogal kritisch bleek te staan tegenover de motieven die de rijke landen bewegen tot hulpverlening. Zeker — de ontwikkelingshulp heeft twee kanten. Maar het is van wezenlijk belang dat de ontvangende partner als een partner gezien en geaccepteerd wordt. Dat was de boodschap die doorklonk uit de monden van de zelfstandig en zelfbewust-denkende intellectuelen uit de hulpontvangende landen. Dit gesprek gaf stof voor een goede opinievorming.

De televisie heeft haar goede zijde evenzeer!

*** Krotwoningen

In opdracht van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk heeft een (bewogen) deskundige op dit terrein een rapport uitgebracht aan de Tweede Kamer over opruiming en sanering van krotwoningen.

Gehleken is dat in een groot aantal gemeenten veel woningen op korte termijn moeten worden vervangen. Temeer omdat deze krotwoningen door een categorie mensen met lage inkomens worden bewoond. Zeker — hier en daar wordt eraan gewerkt. Maar uit het rapport blijkt dat er nog zoveel incidentele opruiming plaats heeft op grond van instortingsgevaar of verkeersplanning. Een dergelijke opruiming heeft meer met lijfsbehoud of rampendienst te maken dan met sociale sanering.

Nu de woningnood tot wat geringere proporties is teruggebracht zal de rijksoverheid met de gemeentelijke overheden zich spoedig ernstig moeten beraden om de opruiming van krotten in ons land uit de „kinderschoenen” te halen.

De begrotingsvoorbereiding 1969 is reeds aan de gang. Als wij de heer Toxopeus mogen geloven zal deze begroting niet op een gemakkelijke wijze te componeren zijn. Reden te meer om aan het facet ernstig aandacht te schenken.

En niet bij voorbaat uitgaan van een grote belastingverlaging over de gehele linie — al erkennen wij gaarne dat de knelpunten bij de huidige fiscale druk niet mogen worden vergeten.

Wat het zwaarst is moet het zwaarst wegen.

*** Pueblo

Wij kunnen (nog) niet beoordelen of het kapen door de Noord-Koreanen van het Amerikaanse spionageschip Pueblo een roedwillige en agressieve daad kan worden genoemd. Maar de berichten over de gevolgen hiervan verminderen onze vrees niet. Van beide kanten legt men zich toe op verscherping. Zowel in geschrift, redevoeringen als ook met de daad.

Naar ons oordeel is dit incident het ernstigste sinds de Koreaanse oorlog van 1950. Immers staan te voren reeds twee partijen met hun machten tegenover elkaar. Rusland, dat gebonden is aan een verdrag met Korea waarin alle mogelijke hulp wordt beloofd als Noord-Korea zou worden bedreigd.

Amerika met zijn 16 bondgenoten (waaronder Nederland) die zich sterk maakten voor Zuid-Korea als vanuit het noorden de dreiging zou toenemen. Wij zijn, mede daarom, verheugd dat dit conflict door Amerika aan de Veiligheidsraad is voorgelegd. Het brengt de morele verplichting met zich mee zich van elke escalatie te onthouden.

Schoolvakanties

DE vakanties worden voor elke school geregeld door het bevoegd gezag. Bij een bijzondere school is dat het schoolbestuur, en bij het openbaar onderwijs het rijk of de gemeente.

In één gemeente zijn dus verschillende autoriteiten, die telkens voor een andere school de vakanties vaststellen. En er zijn gezinnen met kinderen op twee of meer scholen. Of méér mag er wel nadrukkelijk bij. Wij kennen zelfs een gezin met zes kinderen, die elk naar een verschillende school gaan. Voor het middageten brengt dat al zijn problemen mee. Nooit kan het hele gezin op werkdagen 's middags aan tafel gaan. Maar nog erger wordt het, als de vakanties ook niet samenvallen, en het ene kind weer naar school moet, als het andere vakantie krijgt.

Het is nodig, dat men plaatselijk tot eenheid van beleid komt. Blijkt dat niet mogelijk, of ontbreekt daar-

CRISISTIJD

Nog eenmaal komen wij terug op het dagboek van (oud-)burgemeester Boot.

Want ook uit dit dagboek wordt duidelijk, welke crisis we na de bevrijding hebben doorgeemaakt.

We noemen twee dingen.

Er zijn toen een aantal mensen verwijderd van hun posten, commissarissen der Koningin, burgemeesters, ambtenaren. Ook Kamerleden. En nu bevat het dagboek een bijlage, die geschreven is door het socialistisch lid van de Eerste Kamer, de heer A. B. de Zeeuw.

Een speciale, door de overheid in het leven geroepen commissie maakte uit, welke Kamerleden hun recht op hun zetel hadden verbeurd. En zij werden uitgeworpen.

Een van de toen voor de commissie geciteerde Kamerleden heeft geweigerd te komen, omdat hij haar optreden in strijd achtte met de Grondwet. Hij is niet uitgeworpen. De heer De Zeeuw wel. Of hij het vanwege zijn houding tijdens de bezetting heeft verdiend, kunnen wij niet beoordelen. Wij hebben geen enkel stuk daarover. Maar de heer De Zeeuw verklaart in een protestbrief aan de minister, dat hij via de radio heeft gehoord, dat hij uitgeworpen is. Waarom, dat is hem niet bekend gemaakt. De commissie heeft hem gehoord, en hem niet gezegd, dat er enige klacht tegen hem was, hem geen acte van beschuldiging voorgelezen, alleen enkele informaties gevraagd. Wij nemen aan, dat dit juist is. De heer De Zeeuw weet ook wel, blijkens zijn brief, wat de grief tegen hem is geweest. Hij heeft een nieuw benoemde NSB burgemeester in zijn kwaliteit als oudste wethouder geïnstalleerd. Er zijn meer wethouders om deze reden „gestaakt”.

Persoonlijk vinden wij inderdaad, dat een installatiere de ter verwelcoming van eer. NSB-burgemeester de grens van het geoorloofde overschrijdt, ook als in die rede een aantal democratische beginselen worden beleden. Een rechtstreeks of indirect door de vijand gezonden vijand van onze volksoverheden, die in oorlogstijd heult met de vijand, moet men op geen enkele manier verwelkomen. Men zou hem de ambtsketen in zijn gezicht moeten slaan, inplaats van hem die om te hangen. Dat sommigen dat niet zagen, kwam vaak voor een déél voort uit de gedachte, dat door de capitulatie van generaal Winkelman de oorlog was afgelopen. Zij beseften niet, dat de oorlog dóórging, en dat we in oorlog waren met een vijand, die in wreedheid en goddeloosheid alles overtrof, wat tot nu toe was gepresteerd. Wij verdedigen dus niet de heer De Zeeuw. Maar wij laken de manier, waarop de zuivering werd toegepast, omdat daar aandacht werd geschonken aan beschuldigingen, waarvan de beschuldigde niet of nauwelijks wist, wat ze inhielden, laat staan van wie ze kwamen. Van echte rechtspleging was geen sprake.

Bij de perszuivering was dat anders. Daar gebeurde alles in openbare zittingen, mochten de belanghebbenden een advocaat meebrengen, die zijn pleidooi hield, en was de basis van alles de stukken, nl. de artikelen in de krant en het dossier, dat daarop betrekking had. Het is jammer, dat in vele gevallen er geen recht is gedaan op de manier, waarop het in Nederland behoort te gebeuren.

En nu een heel andere zaak, die ook kan dienen, om duidelijk te maken, welk een crisis we toen doormaakten, na de bevrijding.

En weer gaat het over een stuk, dat als bijlage is opgenomen. Ditmaal een stuk, waarmee de heer Boot blijkbaar erg was ingenomen toen hij er in zijn dagboek over schreef.

Het is een circulaire van een aantal Ned. hervormde

kerkeraden uit de Achterhoek, en de heer Boot was zó blij, dat hij jubelde: het blijkt, hoezeer de prominenten uit de Ned. hervormde kerk met kracht, durf en fantasie de kerk uit haar starheid, indifferentisme, ingezonkenheid en traditionalisme willen verlossen. Wel ja, zo zei men dat toen. En we zouden er niet op gaan, als het enthousiasme van de heer Boot toen niet de geestdrift van velen was geweest.

En dat is te opmerkelijker, omdat het gehele stuk maar één tendens heeft de doorbraak en daarom de afbraak, de liquidatie van de christelijke organisaties. De kerk zal voortaan in de wereld profetisch en priesterlijk optreden en de christelijke organisaties hebben hun tijd gehad en zijn gevaarlijk geworden.

Nu is — dat even voorop — het merkwaardige, dat de kerk tijdens de bezetting helemaal geen tekort aan kracht en durf had getoond. Integendeel. Zij was een van de sterkste bolwerken, waarop de bezetter stuitte.

Maar tijdens de bezetting is, niet in de gemeenten, maar bij een aantal kerkelijke leiders de gedachte gegroeid, dat de christelijke organisaties moesten verdwijnen. Voorzover er uit het evangelie wat over de politiek of over de maatschappelijke verhoudingen te zeggen valt, zou de kerk dat wel doen, en de christenen moesten maar hun „separatisme” opgeven. Zij hoorden niet in christelijke organisaties. Want dat is een gevaar voor ons volk. En al willen deze kerkeraden in de Achterhoek niet zeggen, dat meteen alle christelijke organisaties moeten worden opgeheven, in elk geval krijgen zij een pluim, die hun christelijke organisaties verlaten en lid worden van de neutrale of de moderne bond, om daarbinnen hun christelijk getuigenis te laten horen; het moet hun worden aangerekend als een daad van moedig roepingsbesef.

Deze doorbraakcirculaire maakt het wel bijzonder bar, wanneer zij aan dat „separatisme” de schuld geeft, dat een groot deel van de jeugd zonder bijbelkennis is opgegroeid.

Kracht, durf en fantasie, prees de heer Boot. Jawel, maar vooral fantasie.

Wanneer de schrijvers van zulke circulaire's het volkspetionnement van 1878 hadden gelezen, zouden zij geweten hebben, dat het smeekschrijft vroeg om ruimte voor scholen met de bijbel, omdat die ruimte er in Nederland niet was. De overheid had bijna het monopolie op schoolgebied, en eiste op haar scholen neutraal onderwijs, waar geen plaats was voor de bijbel. En nadat de overheid, dus al het mogelijke had gedaan om te bevorderen, dat de jeugd zonder bijbelkennis zou opgroeien, hebben ouders hun plicht gedaan en onder het brengen van grote offers en tegen veel verzet in, scholen met de bijbel gesticht, waar elk kind welkom was, waarvoor de ouders onderwijs uit de bijbel begeerden. Een aantal ouders wilde bewust zulk een school niet, en bleef hechten aan de staatsschool zonder de bijbel. En dan komt een kerkelijke groep en heeft zoveel durf en kracht en fantasie om die ouders die een school met de bijbel plaatsen in ons volksleven, een trap achterna te geven en te zeggen, dat het aan hen te wijten is, dat een deel van onze jeugd is opgegroeid zonder bijbelkennis. En dat we daar in de kwade vruchten van het separatisme zien, zoals zich dat in de christelijke organisaties openbaart.

Nu weten wij, dat de heer Boot een nuchter man is, die principieel weet te onderscheiden. Maar dat zelfs hij in de turbulente tijden na de bevrijding in extase raakt over zulk een geschrift, is een bewijs, hoe gevaarlijk die tijd is geweest. En des te meer is er reden om dankbaar te zijn dat er toen ook veel mensen waren, vaak eenvoudige mensen, die het toevertrouwde pand wisten te bewaren. Toen vele theologen de doorbraak en de afbraak propageerden, werden in het generaal genomen, de gemeenten daardoor niet uit de koers gebracht.

Als de heer Boot nu zijn dagboek zou aanvullen, zou hij naar onze overtuiging hetzelfde zeggen. Zijn dagboek is als historisch document van zo grote waarde, omdat het onveranderd en onverkort is uitgegeven, vijftig jaar, nadat het werd geschreven.

Zo komen de fouten en vergissingen er ook onverbloemd in voor, waarvan de hier door ons gesignaleerde de ernstigste is. Dat zo'n vergissing voorkomt, is het bewijs, dat niets is geschrapt! Maar het was wel een crisistijd, de tijd ná de bevrijding. A.

waarborgmerk van wetenschappelijk verantwoorde genees- en verzorgingsmiddelen voor kleine en grote

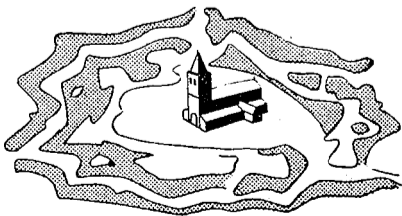
HUISDIEREN

Veerlaan 17-23 - Rotterdam

AANNEMINGSBEDRIJF

HARM FOKKENS
NAARDEN N.V.

DRENTHE PAKT GRONDIG AAN

DEZE week, op 1 februari, is in de provincie Drenthe een bijzondere actie van start gegaan. Het is een eigen actie in dit altijd weer werkzame gewest om abonnees te werven op ons weekblad „Nederlandse Gedachten”. Dat is een buitengewoon belangrijke zaak, welke wij allemaal van harte moeten toejuichen. Men bundelt thans in Drenthe de krachten en men hoopt nu door een gezamenlijke en stimulerende aanpak een flink aantal nieuwe lezers en lezeressen van ons politieke weekblad in te schrijven.

Alle partij-organen

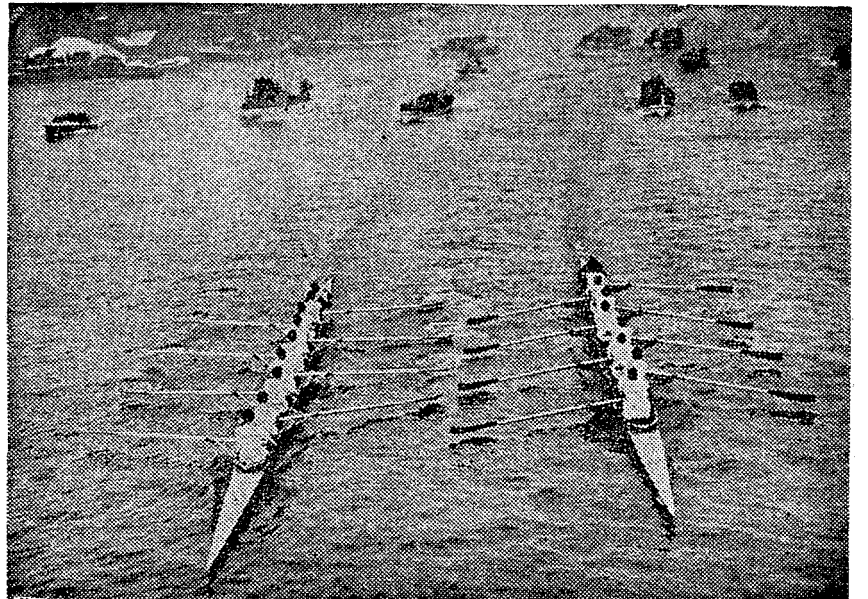
Wij achten deze actie van zeer groot belang. Het is in deze provincie nu duidelijk, dat ook het gewestelijk bestuur, het Provinciaal Comité, de landelijke abonneerwercampagne met enthousiasme en voortvarendheid gaat bevorderen. En dat is nodig, wil een algemene actie als deze werkelijk het resultaat opleveren dat wordt beoogd.

Immers ook in het gebied van de Kamercentrale Assen, de provincie Drenthe, hadden de diverse kiesverenigingen zich voor de landelijke campagne ingezet, evenals tientallen kiesverenigingen in andere Kamercentrales, maar de grote stoot — dat leert de praktijk — komt pas als alle betreffende partij-organen zich daadwerkelijk met de zaak gaan bezig houden. Dat betekent dus, dat naast de plaatselijke kiesverenigingen, ook de Provinciale Comité's, de Kamer-

centrales en Statencentrales hun actieve medewerking moeten verlenen.

Verdubbeling

Dit was tot dusverre nog onvoldoende het geval. Wij hopen, dat alle partij-organen thans — evenals Drenthe — met meer ijver nog dan tot nu toe gaan meewerken om onze landelijke abonneerwercampagne gezamenlijk tot een goed succes te maken. Het aantal aanmeldingen, dat tot nu per dag op het partijsecretariaat in Den Haag binnenkomt, moet zeker verdubbeld worden om deze actie op tijd — dus voor de a.s. zomer — af te sluiten. Het werven van abonnees moet natuurlijk altijd doorgaan; daar wordt op gerekend en dat gebeurt ook wel. Maar een grote landelijke actie als deze moet op een gegeven moment worden afgerond. Dat moet voor de zomer gebeuren en dus moet

In Drenthe wordt er nu aan getrokken.

dan het gestelde doel zijn bereikt. Derhalve begint de tijd te dringen.

Niet één

Wij zijn blij met het Drentse initiatief. Het is een concreet voorbeeld voor alle andere regionale organen van onze partij. Zij dienen, ieder in eigen ressort, er voor te zorgen, dat de kiesverenigingen in hun gebied een bijdrage in het geheel leveren. De ene kiesvereniging zal een groter aantal kunnen leveren dan de andere. Dat is duidelijk. Even duidelijk is, dat bij een gezamenlijk ondernemen het ondenkbaar is, dat er zijn, die geen enkel aandeel zouden leveren.

Van onze duizend plaatselijke kiesverenigingen zijn er op dit moment nog enkele honderden, welke niet één abonnee bij het partijsecretariaat hebben aangemeld. Er is natuurlijk niemand, die gelooft dat die kiesverenigingen er al iets aan hebben gedaan. Welnu, alsnog de handen uit de mouwen.

Snel doorgeven

Wij hebben begrepen, dat sommige kiesverenigingen de nieuw gewonnen abonnees pas opgeven aan het partijbureau

wanneer zij met de actie ter plaatse klaar zijn, om zo alle nieuw gewonnen abonnees tegelijk door te geven. Wij zouden willen vragen dit toch niet te doen. Immers, zo'n actie duurt al gauw een paar weken. En de abonnees, die het eerst gewonnen zijn, moeten dan een paar weken wachten tot zij het weekblad ontvangen. Dat is een onvoldoende service en ook niet elegant tegenover de nieuwe lezers.

Op het partijsecretariaat wordt wel bijgehouden hoeveel abonnees door iedere kiesvereniging wordt gewonnen in de loop van de tijd. Dus dringen wij er op aan, dat zodra een abonnee is gewonnen, zijn/haar naam en adres worden doorgegeven naar Den Haag.

Ervaringen

Volgende week hopen wij weer enige cijfers over de actie te publiceren. Wij zullen dan ook vermelden de namen van de kiesverenigingen, welke inmiddels vijf of meer abonnees hebben doen inschrijven.

Gaarne vernemen wij ook de ervaringen, welke de wervers opdoen bij deze actie. Er zijn nu ervaringen genoeg, want er zijn al ruim duizend nieuwe abonnees ingeschreven.

Heeft deze revolutie op het platteland de zo gewenste verhoging van de landbouwproductie gebracht? Van 1951 tot 1957 is de produktie van voedselgranen — aardappelen in begrepen — geleidelijk gestegen tot 185 miljoen ton per jaar. Voor het jaar 1958 heeft Peking een oogst van 250 miljoen ton gemeld, doch dit gegeven wordt zonder uitzondering door de experts aangevochten. Dat geldt ook voor de oogst van 1959, waarvoor Peking 270 miljoen ton opeist. Sedertdien zijn door de Chinese regering geen cijfers meer verstrekt, hetgeen minder hinderlijk is dan men wellicht zou vermoeden. Uit detailgegevens, afgeleide informatie en schattingen hebben verschillende deskundigen de oogsten van de jaren na 1958 globaal kunnen vaststellen. De cijfers lopen uit één doch vertonen een gemeenschappelijk verloop: de produktie ondervindt na 1958 een tijdelijke inzinking om na 1962 haar stijgende lijn voorzichtig te hervatten. Het jaarlijkse rapport van de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO), dat de voor China nog meest gunstige cijfers geeft, stelt de oogst voor 1966 op 181 miljoen ton, welke in 1966 tot 206 miljoen ton zou zijn gestegen. (Ter vergelijking: India met een bevolking van rond de 500 miljoen oogstte in 1966 72 miljoen ton voedselgranen).

Ontstonden de moeilijkheden met de voedselvoorziening in deze duistere jaren „dank zij” de commune of ondanks de commune? Peking zelf heeft altijd de klimatologische omstandigheden breed uitgemeten: hagelbuien, overstromingen enz., terwijl veel schuld is geworpen op partij-vijanden en saboteurs. Veel westerse waarnemers daarentegen zijn geneigd de daling der oogsten aan de commune zelf te wijten; de overorganisatie en het ideologisch dogmatisme, waarmee haar invoering gepaard ging, zouden een economische chaos ten gevolge hebben gehad die China op de rand van de afgrond bracht. Russische economen grepen de gelegenheid aan om China er op te

CHINA, WERELDMACHT VAN VANDAAG (II)

DE LANDBOUWCOMMUNES

DOOR D. KOOIMAN

wijzen, dat het de rekening gepresenteerd kreeg voor het feit, dat het zich in zijn ontwikkeling van de andere socialistische mogendheden had verwijderd.

De veelheid der meningen laat zich gemakkelijk uitbreiden.

Mijlpaal

Wij willen graag op het volgende wijzen. De commune als sociale organisatie met gemeenschappelijk bezit van de produktiemiddelen vormt ook zelf een mijlpaal aan de weg naar een communisme, waar alle produktiemiddelen het bezit zullen zijn van het hele volk. De commune is in zekere zin een communistische maatschappij in een notepad, welke uit moet groeien tot zij de hele volksrepubliek omvat. Maar deze weg heeft men niet verder afgelegd. Reeds de Lushan-resolutie van 1959 brengt de basiseenheid van het niveau van de commune weer terug op dat van de brigade (ongeveer de vroegere coöperatie) en in 1962 wordt op de meeste plaatsen een nieuwe stap teruggedaan door het nog kleinere „werk-team” met de voornaamste verantwoordelijkheid voor de arbeidsindeling en produktie te belasten. Aan het begin van de jaren zestig worden de „kleine vrijheden” binnen de commune hersteld, zoals het recht op een kleine veestapel en een zekere mate van handel, en worden de stukjes eigen grond teruggegeven, hetgeen een welkome aanvulling en variatie van het dagelijks menu betekende, te meer

daar de dwang om van de eetzaal gebruik te maken werd opgeheven.

Deze en andere maatregelen, die met een geleidelijk produktieherstel gepaard zijn gegaan, vormen nog geen bewijs dat de commune als zodanig heeft gefaald, maar duiden er wel op, dat zij wijziging en correctie behoeft, vooral in de zin van meer decentralisatie en een grotere mate van persoonlijke vrijheid. De communes, die in aangepaste vorm zijn blijven bestaan, leren niet het vruchteloze van een socialistisch ontwikkelingsmodel, maar wel dat een collectivisatie van de produktiemiddelen bepaalde grenzen heeft, waarbuiten zij economisch niet langer doelmatig is. Op deze grens zou China in 1958 kunnen zijn gestoten. Een verhoging van het ideologisch besef en vooral een snelle ontwikkeling van het technisch kunnen zullen in de toekomst moeten leren of het mogelijk is deze grenzen verder uit te zetten.

Naast negatieve punten als overcentralisatie, bureaucratie en verspilling van materiaal in niet winstgevend communefabriekjes, dient de ernstige fout gezocht te worden in de industriële sector, die geïnspireerd door het stalinistische voorbeeld zich heeft toegelegd op de zware industrie en verzuimde om de voor de landbouw noodzakelijke chemische kunstmest te produceren. Over het geheel betekent dit een disharmonie in de Chinese staats-huishouding. De tegenslagen van de jaren na 1958 waren nodig om de leiders in Peking er toe te bewegen alle

aandacht in de eerste plaats te richten op de landbouw. Als positieve punten kunnen de commune de modernisering van de grondbewerking en hoge investeringsvoet worden aangerekend. Maar bovenal het feit dat zij het grote arbeidsoverschot produktief heeft gemaakt door de mensen het hele jaar te laten werken in de commune of aan de verbetering van de infrastructuur (wegen, kanalen). Vergeleken met de werkloosheid en seizoenarbeid van vroeger betekent dit een enorme verbetering van de arbeidsorganisatie.

Geen democratie zonder rijst

Wanneer wij de hier aangeerde problematiek nog eenmaal bezien springt de tegenstelling met een land als India sterk in het oog. Al is het te vroeg om een waardering te geven van de zo verschillende weg die de „twee Aziatische reuzen” voor de opbouw van hun natie hebben gekozen, toch willen wij voorzichtig stellen dat de resultaten, die China zonder enige buitenlandse hulp heeft behaald beslist niet geringer zijn dan wat in India met veel buitenlands kapitaal moeizaam is bereikt. De niet van ethiek gespeende maakt terecht bedenkingen wanneer hij ziet dat China onder leiding van Mao er niet voor terugdeinst door de hel te gaan teneinde een hemel op aarde te vestigen. Maar een verwijzing naar de in India bestaande vrijheid en eerbiediging van de menselijke individuum vermog weinig indruk te wekken, zolang deze vrijheid een schrijnende economische ongelijkheid inhoudt, die de arme laat sterven aan de poort van de rijke. Geen democratie zonder rijst! In geval van voedselschaarste wordt althans in China het gebrek over iedereen gelijkmatig verdeeld. Het is daarom, dat de Chinese experimenten op het gebied van de landbouw, ondanks het steeds dreigende gevaar van ideologische verblinding, ruimschoots onze belangstelling en op zijn minst onze sympathie verdienen.

OOK VOOR A.R.P.

DISTRICTENSTELSEL: INGRIJPENDE POLITIEKE GEVOLGEN

DOOR DRS. J. VAN PUTTEN

Wijziging van het kiesstelsel zal voor het voortbestaan van onze partij ingrijpende gevolgen kunnen hebben. Invoering van een districtenstelsel betekent in het algemeen een verhoging van de drempel, die een partij moet passeren, wil zij zetels bemachtigen in het parlement. Voor kleine partijen kan deze drempel funest zijn. Het voortbestaan van middelgrote partijen kan er ook door in gevaar worden gebracht. Slechts de grootste partijen kunnen onbekommerd hun gang gaan; een districtenstelsel betekent voor hen in het algemeen winst.

In beginsel zijn tal van mogelijkheden voor een districtenstelsel te bedenken. In het algemeen geldt daarbij, dat hoe groter het aantal districten zal zijn, des te kleiner de overlevingskansen voor kleine en middelgrote partijen. Nu zou op zichzelf bezien invoering van een districtenstelsel voor onze Nederlandse parlementaire democratie geen ramp zijn: de versplintering is groot. Tal van kleine partijtjes hebben zetels weten te bemachtigen. Daarbij komt, dat de duidelijkheid van de grotere partijen wel eens te wensen overlaat. Als het mogelijk is, de versplintering wat terug te dringen en de grotere partijen tot meer duidelijkheid te dwingen, behoeft invoering van een districtenstelsel op zichzelf niet bij voorbaat te worden afgevoerd.

Welke gevolgen

Nu is het wel van groot belang, te weten tot welke politieke gevolgen invoering van een districtenstelsel zal of kan leiden. Welke partijen zullen verdwijnen, welke zullen overblijven en hoe sterk zullen zij dan zijn?

Zoals bekend gaat de staatscommissie die wijziging van de grondwet en de kieswet voorbereidt na, op welke wijze, binnen de bepalingen van de grondwet, ons kiesstelsel kan worden gewijzigd. Indien de commissie zou vinden, dat zulk een wijziging binnen het kader van onze grondwet mogelijk is, zal zij waarschijnlijk uitgaan van de achttien kieskringen, waarin de kieswet ons land momenteel — om louter administratieve

Hoe reageert de kiezer op een ander kiesstelsel?

redenen — indeelt. Zij zal dan samenvoeging van een aantal van deze achttien kieskringen kunnen bepleiten, en zo kunnen komen tot een bepaald aantal districten, lijstverbinding tussen deze districten zou verboden kunnen worden, verbinding van de lijsten van verschillende partijen binnen een district zou kunnen worden toegestaan.

Deze wijzigingen, vermeerderd met de afschaffing van de opkomstplicht, zijn op tamelijk eenvoudige wijze aan te brengen. Een bekwaam ambtenaar op het ministerie van binnenlandse zaken zal er weinig moeite mee hebben, een wetsontwerp van deze strekking te concipiëren.

Verhoudingen

Tevoren is nooit duidelijk te zeggen, hoe de kiezers bij een gewijzigd kiesstelsel zullen reageren. De enige zekerheid, waarover men kan beschikken, is de uitslag van de afgelopen verkiezingen. Aan de hand van die uitslag kan men gissenderwijs nagaan, hoe bij een districtenstelsel de Kamerzetels zouden zijn verdeeld.

R. Verboom, verbonden aan de Vrije Universiteit, heeft in het laatstverschreven nummer van het tijdschrift voor politicologie „Acta Politica” zulk een berekening gemaakt. Hij ging daarbij uit van een opdeling van ons land over achttien zelfstandige districten (de huidige achttien kieskringen), waarbinnen dan evenredige vertegenwoordiging geldt. Restzetels verdeelde hij volgens het huidige stelsel van het grootste gemiddelde. De thans geldende eis, dat een partij om voor toelating in aanmerking te komen minstens eenmaal de kiesdeler behoort te behalen, liet hij vallen. Verboom kwam tot de volgende uitslag.

	Tweede Kamer thans	Tweede Kamer volgens e.v. met 18 districten
KVP	42	55
PvdA	37	47
ARP	15	14
CHU	12	12
VVD	17	15
CPN	5	2
SGP	3	1
GPV	1	—
BP	7	2
D'66	7	1
PSP	4	1
Totaal	150	150

In de splinterpartijen zou duchtig zijn huisgehouden, de middelgrote partijen

zouden iets achteruitgaan en de grootste partijen, de KVP en de PvdA zouden met een forse winst gaan strijken. In zo'n situatie zouden, om het bestaan te rekken, verschillende partijen nagaan, of lijstverbindingen met andere partijen profijtelijk is. Hij berekende met het oog daarop onder meer de gevolgen van een verbinding van de lijsten van de KVP, de ARP en de CHU.

	Huidige stelsel	E.V. met 18 districten en lijstverb. KVP-ARP-CHU
KVP	42	57
PvdA	37	45
ARP	15	14
CHU	12	16
VVD	17	14
CPN	5	2
SGP	3	—
GPV	1	—
BP	7	—
D'66	7	1
PSP	4	1
totaal	150	150

Uit dit overzicht blijkt, dat een dergelijke lijstverbinding voor onze partij niet profijtelijk zou zijn, wel voor de KVP en de CHU. De overige partijen, groot en klein, zouden er alleen maar door worden benadeeld.

Meerderheid

Nu is het niet waarschijnlijk, dat ons land met achttien districten zal worden begiftigd. Het zullen er wel minder worden. En als het aantal districten kleiner is dan achttien, zijn de kansen voor de

middelgrote partijen beter. Maar hoe men het ook wendt of keert, een onevenredige vooruitgang voor de KVP en de PvdA zit er altijd in. Volgens de berekening van Verboom zouden de christendemocratische partijen, als zij hun lijsten hadden verbonden, 87 zetels in de Tweede Kamer kunnen behalen, een stevige meerderheid dus. Bij een kleiner aantal districten wordt die kans op een meerderheid kleiner, maar moet niet geheel uitgesloten worden geacht.

Enkele gevolgen van een districtenstelsel tekenen zich thans af:

★ kans op een christendemocratische meerderheid, verzwakking van de VVD, en een „eeuwigdurende” oppositie van de PvdA, uitsluitend gezien de getalsmatige verhoudingen.

★ een geweldige getalsmatige bevoordeling van de KVP, die door lijstverbinding van de christendemocratische partijen nog kan worden verstrekt. Bij zo'n lijstverbinding zal het getalsmatige overwicht van de KVP overweldigend zijn.

De politieke verhoudingen in Nederland zullen worden beheerst door de tegenstelling tussen de grootste twee groepen, de christelijke combinatie en de Partij van de Arbeid.

Willen wij dit?

De vraag is nu: willen wij dit? Een meerderheid van christelijke partijen maakt de vorming van een „christelijk” kabinet mogelijk. De niet-christelijke partijen kunnen dan naar de oppositie worden verwezen. Maar wordt op deze wijze de christelijke zaak gediend? Hoe zouden de kerken denken over herleving van deze antithese? Is een dergelijke herleving noodzakelijk en/of gewenst? Is het rechtvaardig, de VVD en de kleine partijen op een dergelijke wijze naar het leven te staan? Is het juist, dat de Partij van de Arbeid tot in lengte van dagen oppositiepartij is? Is het in 's lands belang, mede te werken aan een onevenredig overwicht van een partij, de KVP, wie het nu al, zo is herhaaldelijk gebleken, de grootste moeite kost, capabele ministers en Kamerleden te leveren?

Deze vragen dienen te worden beantwoord, voordat een beslissing wordt genomen over een herziening van het kiesstelsel. Toen tot instelling van de staatscommissie werd besloten, waren deze vragen nog nauwelijks geformuleerd, laat staan doordacht. Nu de gedachtvorming voortgang maakt komen ook deze aspecten binnen de gezichtskring. Het is van groot belang, dat de hele partij meedenkt over de vragen, die herziening van het kiesstelsel oproept. Dit korte artikel kan hier toe wellicht een bijdrage zijn.

BETALING

ABONNEMENTSGELD

Betaling abonnementsgeld
De eerste maand van het nieuwe jaar is reeds verstreken. Vele abonnees maakten het abonnementsgeld voor het eerste halfjaar reeds over of betaalden het abonnement geheel.

Wij verzoeken de abonnees, die dit nog niet deden een bedrag van f 6,— over te schrijven op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuiperstraat 3 te 's-Gravenhage.

De prijs voor studentenabonnementen bedraagt f 3,— per-half jaar.

Wij rekenen gaarne op uw medewerking, waarvoor wij u bij voorbaat danken.

De abonnees, die ons een giro-machtigingskaart deden toekomen, vinden het betreffende bedrag voor zover dit niet reeds is gebeurd, nog in de loop van deze maand van hun girorekening afgeschreven.

Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen

DR. KUYPERSTRAAT 3 - DEN HAAG

Voor het PARTIJSECRETARIAAT wordt gevraagd zo spoedig mogelijk

EEN JONGE MEDEWERKSTER

bij voorkeur Mulo-diploma. Kennis van typen, accuratesse en gevoel voor administratie is gewenst.

Een prettige werkkruis wordt geboden op een niet te groot kantoor, waarop in goede teamgeest wordt gewerkt. Salaris overeenkomstig Rijksregeling en leeftijd.

SOLLICITATIES WORDEN GAARNE INGEWACHT OP BOVENSTAAND ADRES (EVENTUEEL TELEFONISCH 070-18.39.60).

DE TOEKOMSTIGE DRINKWATER- VOORZIENING VAN ONS LAND

WIE in januari 1963 met de trein van Den Haag naar Rotterdam reisde, kon zien dat een aantal medepassagiers waren voorzien van jerry-cans, waterzakken of dergelijke. Deze kampeerartikelen waren gevuld met Haags drinkwater, om het Rotterdamse kopje koffie of thee drinkbaar te maken.

In die periode was nl. het Rotterdamse drinkwater van een dusdanige kwaliteit, dat men gevoelig de eerste lettergreep wel kon schrappen.

Het lijkt enigszins paradoxaal, dat in ons regenrijke, waterrijke vaderland, waar zulke omvangrijke werken worden uitgevoerd in de strijd tegen het water, ook een forse veldslag geleverd moet worden om het water. De Rotterdamse drinkwaterperikelen zijn daarvan een (on)aardige illustratie. In de komende decennia zal de drinkwatervoorziening de nodige kosten en moeite vergen om te kunnen blijven voldoen aan wat in artikel 4 van de Waterleidingwet staat: „... zorg te dragen, dat de levering van deugdelijk drinkwater aan de verbruikers... gewaarborgd is in zodanige hoeveelheid... als het belang der Volksgezondheid eist”. Met name spitst de strijd zich toe op de beschikbare hoeveelheid en de kwaliteit van het drinkwater.

De drinkwaterbehoefte, nu en in de toekomst

Om zich een beeld te kunnen vormen van de hoeveelheden drinkwater, die in de nabije toekomst voor bevolking en industrie nodig zullen zijn, is het van belang de ontwikkeling en de huidige stand van zaken van de centrale drinkwatervoorziening in ons land nader te bezien. De eerste drinkwaterdistributie door middel van een waterleiding in ons land is nog maar ruim een eeuw oud; op 12 december 1853 werd in Amsterdam de eerste fontein in werking gesteld. Het duurt dan nog zo'n dertig jaar voordat er schot in de zaak komt; enerzijds werd dit gestimuleerd door de optredende cholera-epidemieën en anderzijds door het feit, dat de waterleidingbedrijven een lucratieve geldbelegging bleken te zijn. Tot na de 2e wereldoorlog nam het drinkwatergebruik regelmatig toe en in 1947 leverden de gezamenlijke waterleidingbedrijven tegen de 300 miljoen m³ per jaar. Nog geen twintig jaar later (1966) is dit getal toegenomen tot rond 700 miljoen m³, meer dan een verdubbeling dus. In deze periode steeg het drinkwatergebruik met ongeveer 5 1/2 % per jaar, voornamelijk door de toeneming van het percentage op de drinkwaterleiding aangesloten woningen (van plm. 80 % tot ruim 98 %), de explosieve groei van de bevolking en de verdere stijging van het hoofdelijk drinkwaterverbruik. De betere sanitaire voorzieningen in de woningen, waar een w.c., wastafel, douche of bad niet meer weg te denken zijn, de toeneming van het aantal auto's (die allemaal gewassen worden) zijn hier onder meer debet aan.

Uiteraard speelt hierbij de snel groeiende industrialisering van ons land een niet te onderschatten rol, al moet hierbij worden aangetekend, dat slechts 20 % van de

drinkwaterbehoefte van de industrie door de waterleidingbedrijven wordt verzorgd, de overige industrieën hebben een eigen watervoorziening.

Enkele jaren geleden (1962) was het verbruik door de bevolking rond 400 miljoen m³/jaar en was het industriële verbruik nagenoeg het dubbele (800 miljoen m³, exclusief koelwater), waarvan 160 miljoen m³ door de waterleidingbedrijven werd geleverd.

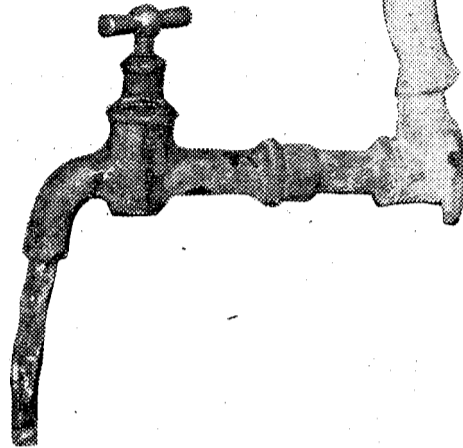
Prognose

Met o.m. deze gegevens als basis, is door de Centrale Commissie voor Drinkwatervoorziening een prognose opgesteld met betrekking tot de toekomstige drinkwatervoorziening van ons land. Hierbij is niet alleen de waterbehoefte van de bevolking, maar ook die van de industrie betrokken.

Dit is noodzakelijk, omdat niet alleen de waterleidingbedrijven, zoals gezegd, aan de industrie water leveren, maar ook omdat de industrieën die zelf in hun drinkwaterbehoefte voorzien, uit een oogpunt van waterkwaliteit op dezelfde waterbronnen zijn aangewezen als de waterleidingbedrijven.

De opgestelde ramingen strekken zich uit tot het magische jaar 2000. Geschat is, dat de bevolking van ons land dan zal zijn toegenomen tot 18 à 19 miljoen inwoners, terwijl het dagverbruik zal zijn gestegen van plm. 90 liter per hoofd tot circa 150 liter. Er is gerekend dat het aansluitingspercentage op de waterleidingnetten 100 % zal bedragen.

Wat betreft de industriële waterbehoefte is aangenomen, dat de toeneming, in overeenstemming met de achter ons liggende periode, rechtstreeks verband houdt met de stijging van de produktie. Er bestaat echter bij de industrie een verschil tussen waterbehoefte en waterverbruik, doordat eenmaal onttrokken water meerdere malen kan worden gebruikt. De industrie zal, min of meer noodgedwongen, deze hergebruiksfactor in de toekomst moeten verhogen, waardoor niet

alleen de waterwinning maar ook de (vuil-) waterlozing zal worden beperkt. Hiermee rekening houdend, komt de Commissie tot een raming van het drinkwaterverbruik in het jaar 2000 van rond 4 miljard m³/jaar, waarvan ruim 1 miljard m³ bestemd is voor de bevolking. Het is goed, zich te realiseren, dat de genoemde cijfers schattingen zijn, gebaseerd op veronderstellingen. In dit verband kan worden gewezen op een rapport van 1939, waarvan de „Commissie Westen des Lands” (op overigens destijds zeer aannemelijke hypothesen) er van uitging dat in het jaar 2000 de Nederlandse bevolking zou zijn toegenomen tot 12 miljoen!

De genoemde drinkwaterbehoefte van 4 miljard m³/jaar zal derhalve met evenveel recht al in 1992 als ca. 10 tot 15 jaar na de eeuwwisseling kunnen optreden. Zoals de verwachtingen echter nu liggen is het aannemelijk, dat eerder vóór dan na het jaar 2000 de geraamde behoefte aanwezig zal zijn, al met al een afzienbare periode van nauwelijks 30 jaar.

Mogelijkheden van waterwinning

Tot voor kort was van de door drinkwaterleidingen geleverde hoeveelheden plm. 2/3 zuiver grond- of duinwater en werd voor het overige oppervlaktewater (uit rivieren, meren enz.) gebruikt. In het Westen van ons land ligt de situatie anders, daar is plm. 60 % van het verbruik oppervlaktewater. Het grondwater, dat in het algemeen van zeer goede kwaliteit is, wordt gevoerd door de neerslag; niet alle neerslag komt even-

wel aan het grondwater ten goede (verdamping etc.) en bovendien valt een gedeelte in gebieden, waar het grondwater dusdanig is verzilt, dat het niet voor drinkwaterwinning geschikt moet worden geacht.

Volgens een recente schatting bedraagt de nuttige neerslag plm. 200 mm/jaar, wat neerkomt op ca. 4,5 miljard m³ per jaar in die gebieden, waar het grondwater zoet is. Ongeveer tweederde deel hiervan kan uit landbouwkundig, waterstaatkundig of technisch oogpunt (o.a. ontoelaatbare verlaging van de grondwaterstand, droogvallen van beken, onrendabele exploitatie) niet voor de drinkwatervoorziening worden gebruikt. De resterende 1 1/2 miljard m³ zou hiervoor wel in aanmerking kunnen komen, wat zou betekenen, dat de huidige capaciteit van de grondwaterwinning (plm. 750 miljoen m³ per jaar) zou moeten worden verdubbeld. Een dergelijke uitbreiding van bestaande en stichting van nieuwe grondwaterbedrijven, zal met vele moeiten gepaard gaan, aangezien gebleken is, dat het vinden van aanvaardbare waterwinplaatsen steeds moeilijker wordt.

Uit bovenstaande blijkt, dat bij een benodigde drinkwaterhoeveelheid van jaarlijks 4 miljard m³ tenminste 2,5 miljard m³ aan de oppervlaktewateren zal moeten worden ontleend.

De belangrijkste bronnen hiervoor zijn de grote rivieren: de Rijn en de Maas. Met een gemiddelde jaarlijkse afvoer van respectievelijk 70 miljard en 8 miljard m³ lijkt het alsof men zich nauwelijks druk moet gaan maken over „slechts” 2,5 miljard m³. Zo ooit schijn bedriegt, dan is het wel met deze cijfers.

Rijn en Maas

In de eerste plaats is een aanzienlijke waterhoeveelheid nodig om de steeds verder oprindende verzilting van de benedenrivieren tegen te gaan; bovendien stellen de scheepvaart (minimum diepgang) en de landbouw hoge eisen.

Uit een oogpunt van drinkwatervoorziening, die ononderbroken moet kunnen plaats vinden, worden de belangrijkste moeilijkheden geleverd door het feit, dat zowel Rijn als Maas geen constante afvoer hebben.

Alhoewel de Rijn een regen- en sneeuwrijver is, waardoor de schommelingen in de afvoer minder groot zijn, wisselen de afvoeren nog zodanig, dat in droge perioden rekening moet worden gehouden met afvoeren kleiner dan 700 m³/s (de gemiddelde afvoer van de Rijn is rond 2000 m³/s).

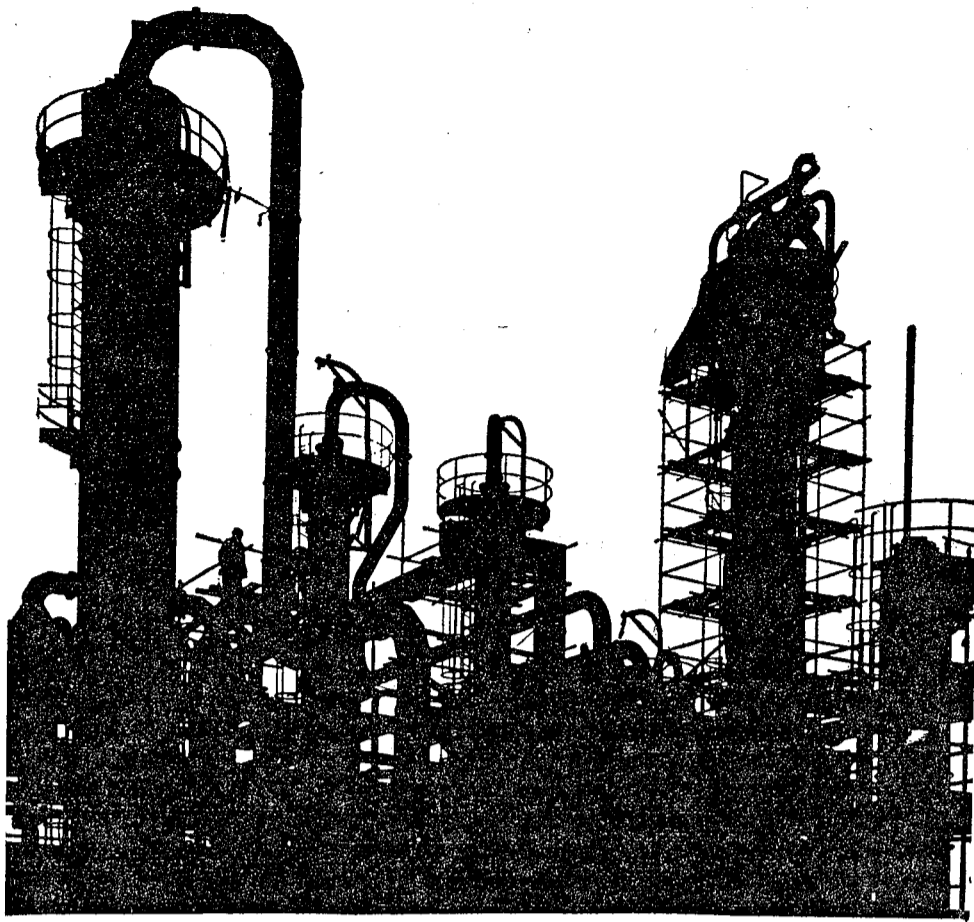
Vooraf in tijden van kleinere afvoer is de ernstig toegenomen vervuiling van de Rijn er de oorzaak van, dat de kwaliteit van het Rijnwater jaarlijks tenminste enkele maanden voor drinkwaterbereiding ontoelaatbaar is.

De sterk gestegen chloride-afvoeren, die een markante weergave vormen van het Duitse „Wirtschaftswunder” zijn hierbij van groot belang. Vooral de lozing van afvalzouten van de kali-mijnen in de Elzas speelt hierbij een belangrijke rol. De hierboven al genoemde „zout-invasie” bij de Rotterdamse drinkwaterleiding spreekt in dit verband voor zichzelf.

In 1963 was in Rotterdam van drinkwater nauwelijks sprake. Hier st aat men in de rij bij een wasserij waar „goed” water verkrijgbaar is.

Afval van o.a. Duitse industrie langs de Rijn maakt kwaliteit drinkwater minder.

DOOR IR. J. VAN DER VLIS

De kwaliteit van het Maaswater is over het algemeen (nog) redelijk. Een verdere uitbreiding van de Belgische industrie bijv. in de omgeving van Luik, zal in de toekomst ook de kwaliteit van het Maaswater kunnen bedreigen, tenzij men tijdig doeltreffende maatregelen neemt. Voorshand vormt de Maas echter alleen

aanzienlijk zijn, ook grote bestuurlijke problemen zullen moeten worden overwonnen. Sinds enkele jaren is het Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening bezig met het opstellen van basisplannen. De overheid zal de (wettelijke) middelen moeten scheppen om deze basisplannen te kunnen verwezenlijken. De belangen van landbouw en scheepvaart, recreatie en ruimtelijke ordening (om er enkele te noemen) zijn nauw verweven met die van de drinkwatervoorziening.

Coördineren

De overheid zal coördinerend moeten optreden en zonodig moeten ingrijpen om het algemeen belang te kunnen stellen boven stads- of streekbelangen. De waterleidingwet is te beperkt van doelstelling in dit opzicht.

Het is bovendien urgent, dat de Wet op de Waterverontreiniging, waaraan al zo lang wordt gedokterd, binnenkort het Staatsblad bereikt, om aan de toenemende vervuiling van onze openbare wateren paal en perk te stellen.

Het is enigszins wrang om in dit opzicht onze oosterburen als voorbeeld te stellen, waar de veelomvattende Wasserhaushaltsgesetz van 1 maart 1960 zowel waterwinning als waterverontreiniging regelt.

Een regeling tussen de Rijnoversteden betreffende de vervuiling van de Rijn is verre van overbodig en t.a.v. de Maas geldt, dat voorkomen altijd beter is dan genezen.

De mogelijke moeilijkheden en de (soms moeilijke) mogelijkheden van de drinkwatervoorziening van ons land in de naaste toekomst zijn van dien aard, dat het aanbeveling verdient eens na te denken over een uitspraak van Goethe:

„Het is niet voldoende om te weten, men moet ook toepassen; het is niet genoeg om te willen, men moet ook handelen.”

Sedert de jaren 1956 en 1957 wordt echter op grote schaal rivierwater (Lek-water) in de duinen geïnfiltreerd (Den Haag, Amsterdam). De genoemde waterleidingbedrijven werden hier min of meer toe gedwongen, aangezien de winning van duinwater dermate was toegenomen, dat de zoetwatervoorraad in de duinen ontoelaatbaar was geslonken en een verdere verzilting dreigde.

Door kunstmatige infiltratie kan men niet alleen een tijdelijke buffervoorraad scheppen, maar bovendien wordt de kwaliteit van het rivierwater door de reinigende werking in het grondpakket en de menging met het oorspronkelijk (duin)water aanzienlijk verbeterd. Kortgeleden nog werd de tweede transportleiding, waarmee het water van de Lek naar de duinen bij Vogelenzang wordt getransporteerd, officieel in gebruik gesteld.

Een tweede methode, waarbij ook de kwaliteit van het water vooruit gaat, is het ondergonds onttrekken van rivierwater in de nabijheid van de rivieroever (oeverinfiltratie).

Door menging van rivierwater, dat al langer in de bodem is geïnfiltreerd met water met een kortere infiltratietijd, en door de reeds genoemde reinigende werking in de bodem treedt kwaliteitsverbetering op. Als derde methode moet worden genoemd de tussenschakeling van al of niet kunstmatige reservoirs (spaarbekkens) bij onttrekking van water aan een rivier. Vooral wanneer men de inhoud van dergelijke bekkens maar ruim genoeg kiest, zal men water van een zo redelijk mogelijke kwaliteit kunnen inlaten en tijdens perioden met sterke vervuiling van de rivier bijv. bij lage afvoeren kunnen teren op de geschapen voorraad.

Bovendien zal het water tijdens het verblijf in het spaarbekken tengevolge van de zelfreinigende werking tot een aanmerkelijke verbetering van de kwaliteit leiden. Een dergelijke methode van waterwinning vindt o.a. plaats bij Dordrecht en Rotterdam, (drinkwaterbedrijf op de Berenplaat).

Ontzouting

In de laatste tijd is een vierde mogelijkheid ook in ons land in de belangstelling gekomen, n.l. de ontzouting van zeewater of brak water.

De technische mogelijkheden zijn in dit opzicht zo aanmerkelijk verbeterd, dat deze methode niet langer als een uit economisch oogpunt onaanvaardbaar alternatief kan worden beschouwd.

Voorlopig zal ontzouting slechts ter sprake kunnen komen in die gebieden waar nauwelijks zoet water aanwezig is en plaatselijke factoren kunnen meespelen (bijv. beschikbaarheid van goedkope energie). Met name wordt hierbij gedacht aan de combinatie elektriciteitscentrale-zoetwaterfabriek in Zeeuws-Vlaanderen.

Tegen de achtergrond van de waterstaatkundige plannen, die worden of zullen worden gerealiseerd zoals de Zuiderzwerken, (IJsselmeer), Deltawerken,

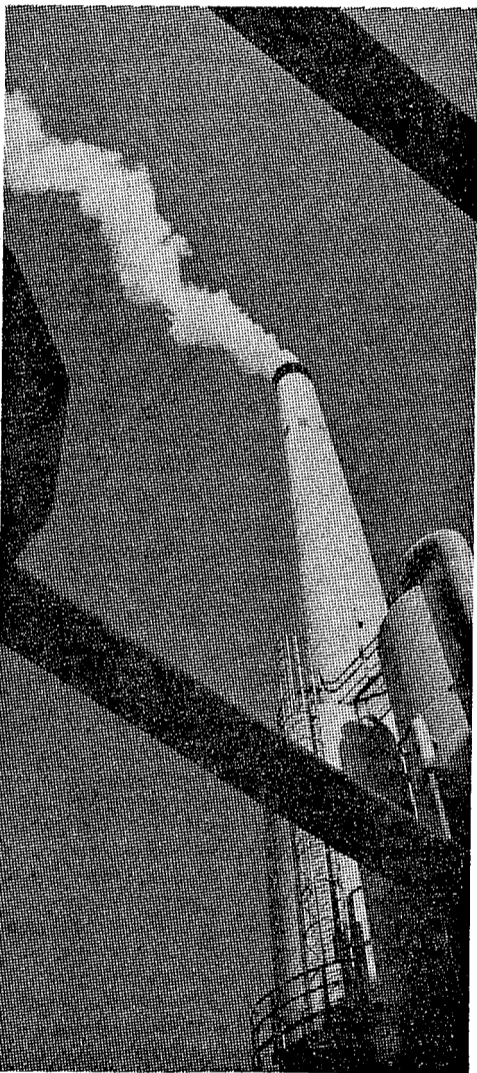
(Zeeuwse Meer) en de Rijnkanalisatie worden in het al eerder genoemde rapport van de Centrale Commissie voor Drinkwatervoorziening een aantal concrete mogelijkheden geschetst, waarbij van de eerste drie methoden gebruik kan worden gemaakt.

Naast een volledige uitnutting van de winningsmogelijkheden van grondwater, zal toepassing van oeverinfiltratie langs de grote rivieren zoals Rijn, Maas, Waal en IJssel voor een belangrijk deel de waterbehoefte kunnen dekken. Een verdere uitbreiding van de duininfiltratie in het Westen van ons land, en het scheppen van reservoirs en spaarbekkens zijn enkele van de mogelijkheden voor de toekomstige drinkwatervoorziening van ons land.

Zo zal bijv. in de Randstad (Noord- en Zuid-Holland en Utrecht) de toekomstige drinkwatervoorziening van 1200 miljoen m³ per jaar in het jaar 2000, voor ca. de helft kunnen worden bestreden met grondwater, oevergrondwater of geïnfiltreerd grondwater. Daarnaast wordt een belangrijke plaats ingeruimd voor het IJsselmeer, dat, indien daarin bijv. een kunstmatig spaarbekken wordt aangelegd met een oppervlak van plm. 200 km², ongeveer 1 miljard m³ jaarlijks zal kunnen leveren.

Wanneer men daarbij voegt dat directe onttrekking aan de rivieren met tussenschakeling van spaarbekkens (bijv. Biesbosch) een ruime voorzieningsmogelijkheid vormt, blijkt dat hier in de behoefte ruimschoots zal kunnen worden voorzien. Uit deze opsomming valt wel af te leiden dat aan de veiligstelling van onze drinkwatervoorziening grote kosten zijn verbonden. Maar niet alleen de kosten zullen

Water genoeg, maar niet alles is drinkwater.

in kwantitatief opzicht een probleem, daar de afvoer van deze regenrivier, die gemiddeld 200 m³/s bedraagt, in droge perioden kan terugvallen tot omstreeks 30 m³/s; er zijn zelfs enkele maanden voorgekomen, dat de afvoer tot nul was gereduceerd.

Ontoereikend

Uit bovenstaande mag worden geconcludeerd, dat jaarlijks gedurende perioden, die kunnen variëren van 0 tot 6 maanden het Rijnwater uit kwalitatief en het Maaswater uit kwantitatief oogpunt voor bereiding van drinkwater voor bevolking en industrie ontoereikend is.

Om ondanks de zojuist geschetste moeilijkheden, aan de steeds stijgende behoefte aan oppervlaktewater te kunnen voldoen, bestaan een aantal verschillende mogelijkheden, die thans reeds op grotere of kleinere schaal worden toegepast. Allereerst is er de mogelijkheid tot kunstmatige aanvulling van het grondwater, een methode die al in 1940 door de Leidse Duinwaterleiding werd toegepast voor het duinwater.

• *Vervolg van pag. 1*

zondere diensten in het leven roepen om onverwachte massale ontslagen het hoofd te kunnen bieden.

Moelijkheden

Besluitvaardigheid en slagvaardigheid worden dikwijls echter bemoeilijkt omdat er zoveel kanten aan deze werkloosheid kunnen zitten en zoveel instellingen zich ermee moeten bemoeien. Wil men werkloosheid in de wegenbouw bestrijden door bijvoorbeeld een weg wat eerder te laten aanleggen dan aanvankelijk was voorzien, dan moet behalve het Ministerie van Sociale Zaken daar ook zeker het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, mogelijk de provincie en een aantal gemeente in worden gekend. Beschikken deze instellingen niet over voldoende geldmiddelen voor deze „extra” weg dan zullen Economische Zaken en Financiën te hulp moeten worden geroepen, die echter het geld dat zij aan deze weg willen besteden, ergens anders moeten „weghalen”.

Zijn in dit voorbeeld wel veel instanties nodig, zij kunnen echter alle in vrij korte tijd een beslissing nemen en de gevolgen daarvan zullen binnen afzienbare termijn merkbaar kunnen zijn. Anders is het weer wanneer de werkloosheid een gevolg is van een tekort aan onderwijs- of opleidingsmogelijkheden, doordat bestaande verouderd zijn of onvoldoende capaciteit hebben of geheel nieuwe in het leven moeten worden geroepen. Hoewel ook hier snelheid gewenst kan zijn en de betrokken instanties misschien minder talrijk zijn, kan het toch vrij lang duren voordat er een zoveel tijd, geld en mankracht vergende taak als het scheppen van een nieuw soort onderwijs, — dat dan ook nog weer in de andere bestaande vormen van onderwijs moet worden ingepast — verwezenlijkt is.

Uit deze voorbeelden blijkt wel dat werkgelegenheid een belangrijk aspect van onze maatschappij is, maar niet het enige. Men kan werkgelegenheids- noch arbeidsmarktbeleid voeren zonder daarin vrijwel alle andere aspecten van het maatschappelijk leven te betrekken. Om er een paar te noemen: onderwijs, opleiding, sociale verzekeringen, pensioenregelingen, volksgezondheid, (E.E.G.-regelingen, buitenlandse arbeiders), defensie, (omvang van de strijdkrachten), huisvesting, ruimtelijke ordening. Toch vragen velen zich af, of het niet gewenst zou zijn, voor het werkgelegenheids- en arbeidsmarktbeleid een **afzonderlijk orgaan** in het leven te roepen, dat voortdurend bijzondere aandacht aan dit belangrijke vraagstuk kan besteden en dat er zorg voor kan dragen dat bij het vaststellen van het beleid op andere gebieden de gevolgen voor de arbeidsmarkt mede in de overwegingen wordt betrokken*). De ad hoc Commissie „Arbeidsmarktpolitiek” van de Soc. Ec. Raad, die naar wordt verwacht in de eerste helft van 1968 haar rapport zal uitbrengen, zal vermoedelijk ook hierover adviseren.

Plan van vakcentrales

Inmiddels heeft het Overlegorgaan van de drie Vakcentrales (N.V.V., N.K.V. en C.N.V.) najaar 1967 zijn inzichten over deze „institutionele opzet van het arbeidsmarktbeleid” gepubliceerd.

Het wil komen tot de instelling van een **Raad voor de Arbeidsmarkt** waarin de belanghebbende partijen — werkgevers, werknemers en de ministers — zijn vertegenwoordigd. Deze Raad voor de Arbeidsmarkt zou dan tot taak kunnen krijgen:

- voorstellen te doen ter coördinatie van hetgeen bestaande nationale, regionale, of plaatselijke instellingen, dan wel bedrijfsvakorganisaties met betrekking tot de arbeidsmarkt doen;
- adviezen gevraagd of ongevraagd, uit te brengen aan regering, parlement en bedrijfsleven over het te voeren arbeidsmarktbeleid;
- het aangeven van prioriteiten in verband met de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt;
- het verstrekken van inlichtingen over de verhoudingen op de arbeidsmarkt;
- dienst te doen als beroepsinstantie voor de uitvoering van het arbeidsmarktbeleid door de betrokken organen;
- zelf, met nog te scheppen fondsen, het beleid te bepalen voor delen van het algemene arbeidsmarktbeleid bijv. mobiliteitsbevordering, aanvullend onderwijs.

DE BELEIDSVORMING VOOR DE NEDERLANDSE ARBEIDSMARKT

Scheiding tussen overheid en onderdanen, tussen bestuurders en bestuurden wordt steeds minder.

Voor zijn werkzaamheden zou de Raad moeten kunnen beschikken over gegevens van het Centraal Plan Bureau, Centraal Bureau voor de Statistiek en andere organen, ook op regionaal of plaatselijk niveau.

De Raad voor de Arbeidsmarkt zelf zou ook regionale organen kennen, die dan in samenwerking met de Raad, op een meer op de streek toegespitste wijze, soortgelijke taken als de Raad zouden moeten vervullen.

De Raad voor de Arbeidsmarkt zou, naar het oordeel van de vakorganisaties, als een zelfstandig lichaam, bij de Sociaal-Economische Raad moeten worden ondergebracht.

Overigens maken zij duidelijk dat de door hen voorgestelde Raad slechts een orgaan van overleg en advies is. De vaststelling en uitvoering van het Arbeidsmarktbeleid moet in hun gedachtengang blijven, waar dat ook nu gebeurt, nl. bij de overheid. Dat verhindert de vakcentrales niet duidelijk kritiek te hebben op de wijze waarop de overheid dit thans doet: „er ontbreekt een effectieve, alomvattende coördinatie van de overheidsfuncties met betrekking tot de arbeidsmarkt”. Zij onderschrijven een soortgelijke kritiek die eind 1966 van de zijde van de O.E.S.O. op de Nederlandse overheid werd toegebracht: er is t.a.v. het arbeidsmarktbeleid te weinig coördinatie tussen de verschillende departementen, er bestaat geen afzonderlijk bestuursapparaat voor de arbeidsmarktpolitiek als geheel en de mogelijkheden om samenhang te bewerkten tussen het overheidsbeleid en de gang van zaken in het bedrijfsleven zijn te gering. De vakcentrales spreken daarom uit dat: „een aanmerkelijke bevordering van de coördinatie is te verwachten van de aanstelling van een **regeringscommissaris voor de arbeidsmarktpolitiek**”.

Wat van deze opzet te zeggen

In de eerste plaats kunnen we ons afvragen of een **afzonderlijke** instelling voor de arbeidsmarkt wenselijk is. Wij hebben onze bedenkingen.

In een dynamische maatschappij, waar snelle en vaak onverwachte ontwikkelingen op economisch, technisch, sociaal en politiek gebied voortdurend plaatsvinden, zal werkloosheid, of de dreiging daarvan voorlopig vermoedelijk een regelmatig verschijnsel blijven. Een orgaan dat voortdurend van advies dient om deze werkloosheid zo dicht mogelijk bij het nulpunt te brengen en te houden

kan zijn nut hebben. Maar om de Raad voor de Arbeidsmarkt met behoud van een zelfstandige positie binnen het raam van de S.E.R. onder te brengen, lijkt ons het doel voorbij te schieten. De S.E.R. immers dient reeds de regering van advies over vijf eerder genoemde doelstellingen van het sociaal-economisch beleid in ons land. Volledige werkgelegenheid is één van deze doelstellingen en, waar arbeidsmarktpolitiek tenslotte in het werkgelegenheidsbeleid moet worden ingepast, zou het logischer zijn, te volstaan met de instelling van een normale commissie van de S.E.R. De door de vakcentrales voorgestelde zelfstandige Raad voor de Arbeidsmarkt, met zijn taak en bevoegdheden die vrijwel alle aspecten van het sociaal-economisch beleid raken en die dan slechts gemakshalve bij de S.E.R. wordt „ondergebracht”, zou zich gemakkelijker tot een „S.E.R.-in-de-S.E.R.” kunnen ontwikkelen. Al zou het misschien de coördinatie op de arbeidsmarkt bevorderen, de samenhang met de werkgelegenheidspolitiek en met de andere doelstellingen van het sociaal-economisch beleid zou er waarschijnlijk door worden verzwakt.

Een gewone vaste commissie „Arbeidsmarktpolitiek” van de S.E.R. dus — maar dan rijst de vraag of de S.E.R. niet meer zou moeten kunnen doen, dan alleen maar de overheid adviseren. Adviezen immers kan een regering naast zich neerleggen of zij kunnen in het parlement, waar vaak geheel andere overwegingen, dan economisch-sociale de doorslag geven, wijzigingen ondergaan.

De vrijblijvendheid van de huidige S.E.R.-adviezen stemt de vakcentrales blijkbaar ook tot nadenken, maar net brengt hen slechts tot de gedachte: „het karakter van de adviezen (van de voorgestelde Raad voor de Arbeidsmarkt) dient zodanig te zijn, dat de overheid ze niet kan negeren, doch dat anderzijds her parlement zijn controlefunctie ten volle kan uitoefenen. Op het bedrijfsleven leggen de adviezen een morele verplichting”. Een wat wensdromerige verwoording van de opvatting, dat men de zaak maar moet laten zoals zij is.

Di- nu achten wij, gezien de huidige gang van zaken niet juist. Immers de regeringen in ons land — zelfs als ze hun vier jaar zouden uitzitten — wisselen te vaak en het beleid is te veel afhankelijk van de politieke samenstelling. Dit is moeilijk in overeenstemming te brengen met een voortschrijdende meerjarenplanning en programmering,

die in ons land steeds dringender nodig wordt.

Juist dit ontwerpen van meerjarenplannen en het vaststellen van meerjarige programma's op sociaal en economisch terrein is bij uitstek een zaak waarbij werkgevers en werknemers groot belang hebben. Zij immers zullen bij deze planning hun inbreng moeten leveren en de programma's moeten helpen verwerkelijken. Het lijkt ons dan ook van groot belang dat zij — door middel van de S.E.R. — grote invloed op de opstelling er van krijgen.

Naar ons voorkomt zou overwogen moeten worden de S.E.R. waarin op landelijk niveau werkgevers en werknemers, versterkt door ter zake kundige kroonleden, bijeengebracht zijn, als toporgaan van het bedrijfsleven medezeggenschap te geven in de vaststelling van het sociaal-economisch overheidsbeleid. Dit zou dan moeten betekenen dat de regering in overleg met de S.E.R. dit beleid vaststelt. (Niet: na overleg zoals in het S.E.R.-advies van 1967 „inzake opzet en strekking van meerjarige programma's” wordt voorgesteld.)

De regering blijft voor dit beleid in deze gedachtengang dan wel verantwoordelijk jegens het parlement, maar haar standpunt zal, nu het in overleg met het bedrijfsleven is opgesteld, hechter onderbouwd zijn. Voor het bedrijfsleven betekent het een grote en voortdurende invloed op de opstelling van het sociaal-economisch beleid, waardoor het gemakkelijker aan de uitvoering daarvan kan meewerken. Zijn bijdrage kan tevens een goede ondersteuning van de continuïteit van dat beleid betekenen.

In een dergelijk stelsel zal er ook minder behoefte zijn aan een „regeringscommissaris” voor het arbeidsmarktbeleid; een dergelijke coördinator, die een beleid zou moeten opstellen en uitvoeren in de huidige situatie, d.w.z. door of over een aantal onafhankelijke en niet zelden afgunstige ministers en hun departementen heen, zal vermoedelijk maar weinig kunnen uitrichten. Zou daarentegen de regering in overleg met de S.E.R. het beleid kunnen opstellen, dan zullen de ministers die het aangaat vanzelfsprekend in dit overleg betrokken worden; dan is coördinatie reeds bij de planning en programmering van het beleid verzekerd, en zal het moeilijk zijn dit ongecoördineerd uit te voeren.

Vervlechting

Uiteraard zijn er wel andere oplossingen denkbaar dan de hiergenoemde om tot een doorlopende, gecoördineerde planning, programmering en uitvoering van het sociaal-economisch beleid te komen. **Belangrijk lijkt ons echter dat de overheid dit beleid gezamenlijk met de werkgevers en werknemers vaststelt.**

In deze tijd toch boet de scheiding tussen overheid en onderdanen, tussen staat en maatschappij, tussen zij die besturen en zij die bestuurd worden, steeds meer aan betekenis in.

Er vindt een vervlechting plaats van de taak en functie van de „leiders” en van de „geleiden” al zijn die taken en functies wel te onderscheiden en blijft ieder daarom zijn verantwoordelijkheid behouden. Maar de ontwikkelingen wijzen in een richting waarin zij die straks het beleid moeten uitvoeren of „a.v. wie dit beleid gevolgen heeft ook op de vaststelling van dit beleid een bepalende invloed willen uitoefenen.

Deze uitbouw en verdieping van de democratie door het bedrijfsleven medeverantwoordelijkheid te doen dragen, niet alleen voor de uitvoering, maar ook voor de voorbereiding en vaststelling van het beleid, zal kunnen voeren tot een zo goed mogelijk afgewogen beleid, dat begrepen en gedragen zal worden door alle betrokkenen.

Mr. J. Hollander.

*) Zie mijn artikel in A.R. Staatskunde, juli 1967: „Enige opmerkingen over de organisatie van het werkgelegenheids- en arbeidsmarktbeleid”.

NA het stellen van deze vraag ontstaat dikwijls een uitgebreide discussie, die bijna nooit tot een eenstemmig antwoord leidt. De reden daarvan is o.m. dat bij dit onderwerp persoonlijke omstandigheden en politieke meningen een grote rol spelen. De meest rechtvaardige inkomensverdeling is zelfs nog niet op papier uitgevonden, laat staan in de praktijk gebracht. Deze inleiding dient ertoe aan te geven dat het volgende een louter persoonlijke mening is die inwisselbaar is voor een betere. Dat persoonlijke omstandigheden een grote rol spelen blijkt ondermeer uit het verschijnsel dat voorstanders van nivellering, soms met dit laatste willen beginnen vanaf een zeker percentage boven het eigen inkomen.

Eerlijkheidshalve moet worden opgemerkt dat bijna iedereen bewust of onbewust het gevaar loopt in deze fout te vervallen.

Inkomensverschillen komen voor tussen bepaalde streken, bedrijfstakken of personen. In dit artikel zal alleen worden ingegaan op de persoonlijke inkomensverdeling. Het Centraal Bureau voor de Statistiek publiceert hierover periodiek gegevens waaraan het volgende is ontleend. In 1963 verdienden 33 % der Nederlanders bijna 10 % van het gezamenlijk inkomen, terwijl aan de top iets meer dan 6 % der Nederlanders bijna 27 % van het inkomen genoten. De inkomensverschillen die hiermee zijn geïllustreerd vinden wij te groot.

Economische orde

Voordat wordt ingegaan op de mogelijkheden deze verschillen te verkleinen, moet eerst iets worden gezegd over de economische orde, waarbinnen deze maatregelen resultaat moeten opleveren.

Alhoewel de invloed van de overheid in het sociaal-economisch leven sinds de vorige eeuw aanmerkelijk is vergroot, kan onze economische orde nog het best worden gekarakteriseerd met de term vrije economie. Hieronder verstaan we een orde, gebaseerd op zelfstandige ondernemingen, waarin het marktmechanisme een grote rol speelt bij de onderlinge afstemming van de verschillende individuele economische beslissingen.

Het overheidsingrijpen heeft bijna nooit de vrijheid der individuen opgeheven. Meestal wordt de vrijheid van de economisch sterkeren iets beperkt ten gunste van de zwakkeren. Dit is bijv. het geval met de gehele sociale verzekering en met de progressieve belastingheffing. Deze beide elementen vormen samen met de loon-, en prijs- en mededingingspolitiek het gehele instrumentarium van de overheid op het gebied der inkomensverdeling.

De prijspolitiek is binnen onze economische orde met vrije zelfstandige ondernemingen een zeer zwak instrument. De overheid streeft er enerzijds naar dat ongerechtvaardigde prijsstijgingen worden tegengegaan en dat anderzijds duidelijk aanwijsbare kostendalingen (bijv. door de devaluatie van het Engelse pond of door dalingen van de grondstoffenprijzen) in de eindprijzen worden doorgegeven. Alleen al door de controle is dit een zeer moeilijke zaak.

Hetzelfde kan ook worden gezegd van de mededingingspolitiek.

Loonpolitiek mislukt

De loonpolitiek is feitelijk mislukt, doordat alléén de lonen en niet de winsten kunnen worden beheerst. Een sterke groei van de winsten leidt meestal tot uitgebreide investeringen, waardoor er schaarste op de arbeidsmarkt kan ontstaan. In een dergelijke situatie is het onmogelijk de lonen te beheersen. De functie van de overheid in de vanaf 1 januari 1968 te voeren vrije loonpolitiek is mede daardoor beperkt tot het regelen van het minimum-inkomen en tot het ingrijpen in de loonontwikkeling, indien er een ernstige verstoring van het economisch evenwicht dreigt.

Gesteld kan worden dat de functie van de overheid op het gebied der inko-

IS DE HUIDIGE INKOMENSVERDELING AANVAARDBAAR?

DOOR Drs. G. H. TERPSTRA

mensverdeling feitelijk is beperkt tot het garanderen van een minimum-inkomen via de sociale verzekeringen, de sociale voorzieningen en het wettelijk „minimum-inkomen” voor loontrekkenden.

De hoogte van dit laatste inkomen wordt beperkt door het feit, dat de overheid voor deze groepen geen werk kan garanderen. Of met andere woorden: het minimum-inkomen mag niet zo hoog worden, dat deze inkomenscategorie geen werk meer kan krijgen in het particuliere bedrijfsleven.

De resultaten van de progressieve belastingheffing, die mede ten doel behoort te hebben de bruto-inkomens te nivellieren — worden duidelijk begrensd door het feit dat de overheid geen directe invloed heeft op de vaststelling der bruto-inkomens. Veel groepen der bevolking o.a. zelfstandigen en hogere functionarissen in het bedrijfsleven kunnen de belasting gedeeltelijk afwentelen op anderen, o.a. via prijzen en tarieven.

Concluderend kan worden opgemerkt, dat de overheid in onze economische orde geen directe invloed heeft op de tot standkoming van de bruto-inkomens.

Dit leidt ertoe dat zij zich noodgedwongen, moet beperken tot de garantie van een zeker minimum-inkomen en dat zij slechts in beperkte mate in staat is de inkomensverdeling achteraf te corrigeren. Deze correctie achteraf kan namelijk gedeeltelijk vooral in de bruto-inkomens worden verwerkt.

Economische orde herzien ?

De vraag moet nu worden gesteld of meer maatregelen kunnen worden genomen binnen onze economische orde of dat de economische orde moet worden herzien, teneinde een betere inkomensverdeling te bereiken.

Wanneer in Nederland de overheid invloed zou krijgen op alle bruto-inkomens is het mogelijk de inkomensverschillen te verkleinen. Hiermee is niet gezegd dat dit zou gebeuren, alleen dat het mogelijk is. Afgezien van de vraag of deze nieuwe orde economisch wenselijk is, kan worden opgemerkt dat zij voorlopig (?) in Nederland politiek niet haalbaar is.

Zelfs als bijna alle Nederlanders er voor zouden zijn is de haalbaarheid

nog niet zeker, omdat het betwijfeld moet worden of wij van „het Westen” wel datgene mogen doen, wat de Vietnamezen niet mogen.

Het is dan ook realistisch bij het aangeven van enkele maatregelen uit te gaan van de huidige economische orde.

Een extra moeilijkheid is hierbij echter dat onze maatschappij behalve op zelfstandige ondernemingen tevens is gebaseerd op particulier eigendom. Ten onrechte wordt in veel discussies het begrip vrije economie vereenzelvigd met de particuliere eigendommen. De inkomensverdeling wordt namelijk ongunstig beïnvloed door de huidige vermogensverdeling. Zoals blijkt uit C.B.S. publikaties is de vermogensverdeling in Nederland zeer ongelijk. Ongeveer 2,5 % der bevolking is in de vermogensstatistiek opgenomen, (d.w.z. heeft een vermogen van f 50.000 of meer).

Van deze vermogensbezitters bezat in 1963 1,6 % samen 20,7 % van het totale vermogen. De vermogensongelijkheid is hiermee voor ons onderwerp voldoende geïllustreerd. Uit de gegevens blijkt dat hoge inkomens en grote vermogens hand in hand gaan.

Op het gebied der inkomensverdeling zouden maatregelen moeten worden genomen die de inkomensverschillen kleiner maken. Hierbij moet in de eerste plaats worden uitgegaan van de oorzaken der inkomensverschillen. De inkomensverschillen worden veroorzaakt door verschil in beloning van de diverse arbeidsprestaties en door de vermogensverschillen.

Inkomen en vermogen

De beloning van arbeidsprestaties is in belangrijke mate afhankelijk van de machtspositie op de markt. Hiermee kan men bijv. het te grote beloningsverschil van artsen en ongeschoolde arbeiders verklaren. De overheid kan deze verschillen in machtspositie op lange termijn in gunstige zin wijzigen door een meer uitgebreid en gedemocratiseerd onderwijs. Hierbij zal een systeem van planning op middellange termijn een grote rol moeten spelen.

Binnen de onderneming kan de inkomensverdeling hoogstwaarschijnlijk worden verbeterd door de invoering

van systemen van winstdeling voor het gehele personeel. Een grotere openheid op financieel-economisch gebied zal eveneens de inkomensverdeling ten goede kunnen komen, doordat te grote salarissen minder gemakkelijk zullen worden toegekend, mede onder invloed van de publieke opinie.

Veel maatregelen kunnen nog worden genomen teneinde de vermogensongelijkheid en daarmee de inkomensongelijkheid te verkleinen. Hierbij kan o.a. worden gedacht aan verhoging van de nog steeds vrij lage vermogensbelasting. De vermogensverschillen ontstaan voornamelijk doordat grond, woningen en aandelen — de objecten van grote spaarders — in tegenstelling tot kleine spaarders die in guldens beleggen — op lange termijn sterk in waarde stijgen. Deze waardeverhogingen worden veroorzaakt door de grondschaarste, de woningnood en de onjuiste verdeling der vermogensgroei in de ondernemingen. Deze oorzaken zijn op zichzelf al voldoende redenen maatregelen te nemen.

Gemeenschapseigendom

Voor grond lijkt gemeenschapseigendom de beste oplossing. De gemeenten moeten via bestemmingsplannen automatisch eigenaar kunnen worden van de bouwgrond op een snelle en goedkope wijze (bijv. tegen de oorspronkelijke waarde, dus de waarde vóór het bestemmingsplan). Voor recreatiegrond kan worden gedacht aan gemeentelijk, provinciaal of rijkseigendom.

Ook voor woningen kan aan gemeenschapseigendom worden gedacht bijv. woningbouwcorporaties, verenigingen van eigenaren of gemeenten. Ook kan het wenselijk zijn de handel te beperken of de prijzen te beheersen.

De verdeling der vermogensgroei in de onderneming kan worden bevorderd door uitbreiding der collectieve eigendom. Een andere oplossing, waarbij de particuliere eigendom wordt gehandhaafd, is de invoering van vermogensaanwasdeling of investeringsloon. De werknemers kunnen langs deze weg mede-eigenaar worden van de mede door hun arbeid gegroeide ondernemingen. Tot nu toe wordt de gehele vermogensgroei in de ondernemingen ten onrechte toegekend aan de kapitaalverschaffers. De werknemers worden via het systeem van interne financiering gedwongen te sparen voor de aandeelhouders c.q. eigenaars der ondernemingen. Het wordt de hoogste tijd dat een eerlijke oplossing wordt gevonden voor de vraag, wie eigenaar is van het in de onderneming gevormde vermogen.

In het voorgaande zijn enkele maatregelen opgesomd die op lange termijn de inkomensverdeling kunnen verbeteren. Uiteraard verdient de sociale verzekering en het minimum-inkomen in de toekomst alle aandacht teneinde de benedengrens in de inkomensverdeling op peil te houden. Een maximum-inkomen is in onze economische orde niet mogelijk, zolang degenen die meer dan dit maximum verdienen niet bereid zijn mee te werken. Deze kans achten wij niet erg groot.

Gevolgen

Naast de oorzaken van de inkomensverdeling moet ook worden gelet op de gevolgen. Deze kunnen door verschillende maatregelen worden verzacht. Hierbij kan ondermeer worden gedacht aan het studiebeurzenbeleid, aan gratis geneeskundige verzorging, aan uitbreiding der sociale verzekeringen en aan een huur- en subsidiebeleid, dat het voor alle inkomenscategorieën mogelijk maakt redelijke huren te betalen. Ook de subsidiepolitiek op het gebied der cultuur zal in dit licht moeten worden gezien.

In het bovenstaande is getracht enkele maatregelen aan te geven, die zouden kunnen leiden tot een betere inkomensverdeling. De oogst is o.i. vrij schraal, voornamelijk omdat onze economische orde op dit punt zo weinig riemen geeft om mee te roeien. Veel blijft derhalve geheel afhankelijk van de goede wil van de Nederlandse burgers. Jammer genoeg is dit tot nu toe geen sterke basis geweest voor het scheppen van rechtvaardiger verhoudingen.

N.V. **GEREEDA** Gereedschapfabriek

Zwolsesweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241
GEREEDSCHAPPEN voor de metaalindustrie

A. BAARS A.zn
Exploitatie van baggermaterieel n.v.
VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) - 3154

Scheepswerf A. Baars A.zn N.V.
SLIEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154
NIEUWBOUW EN REPARATIE

Constructiewerkplaats
en machinefabriek **BAILY**

Nieuw Lekkerland - Telefoon 436

- STAALCONSTRUCTIES VOOR GEBOUWEN e.d.
- ALLE SOORTEN KRANEN.

**VEROLME
UNITED
SHIPYARDS**

ROTTERDAM-HOLLAND TEL. 162500

**Scheepsbouwwerven
A. VUYK EN ZONEN**

CAPELLE AAN DE IJSSEL

Nieuwbouw en reparatie

TELEFOON ROTTERDAM 113333 (010)

Scheepswerf A. v. d. Werff
Onderhoud en reparatie
van schepen

DOESBURG - TELEFOON 08334 - 2275

Sleepdienst Broedertrouw n.v.

v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN

Corr.-adres MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 01850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)

Alle transporten te water

N.V. Scheepswerf G. Bijlsma en Zoon

NIEUWBOUW WARTENA

van zee-, rivier- en binnenvaartschepen

TELEFOON 05105 - 271

Scheepswerf en Gashouderbouw

v.h. Jonker & Stans N.V.

HENDRIK IDO AMBACHT

Werf voor de bouw en reparatie van alle typen schepen

TELEFOON Hendrik Ido Ambacht (01858) 2841

FIRMA DE REK EN HORSMAN
Fabriek van scheepslieren

DORPSTRAAT 102 - TELEFOON 1894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSSEL

NIEUWE LIEREN, stoom en elektrisch.
NIEUW IJZER, zoals platen, hoek- en balkijzer.
RIJPLATEN in diverse maten.

STOLK'S
Handelsondernemingen n.v.

Kantoor: Veersedijk 233 - HENDRIK IDO AMBACHT
Telefoon (01850) 28000 - 28886

J. TJALMA, PARLEMENTAIRE HERINNERINGEN I

DUIDELIJKHEID

PERSOONLIJKE HERINNERINGEN

Toen de heer Tjalma afscheid nam van zijn fractie in de Eerste Kamer, heeft hij in een gezellig samenzijn een aantal herinneringen opgehaald. Zij, die van dat verhaal hadden genoten, vroegen aan de redactie, of die het passend vond, deze herinneringen te plaatsen in Nederlandse Gedachten. Dat kon, vonden we, als de heer Tjalma bereid was, zijn verhaal op schrift te stellen. Dat heeft hij gedaan en ditmaal plaatsen wij het eerste stuk.

VOORAL in de laatste tijd komt het herhaaldelijk voor, dat men er de regering of een minister er een verwijt van maakt, wanneer zij een motie, die de Tweede Kamer aanneemt, niet uitvoeren.

In vroegere jaren werd — terecht — meer geoordeeld, dat ingevolge ons dualistisch staatsbestel een bewindsman een motie naast zich kan neerleggen. „De regering is niet de typist van de Kamer” is eens gezegd.

Hoe dit voorheen lag kan worden aangetoond door de houding, die minister De Geer aannam ten aanzien van een motie, die hem niet welgevallig was. Bij zijn bestrijding daarvan gaf hij tevoren duidelijk te kennen, dat hij haar bij eventuele aanneming niet zou uitvoeren door te verklaren: De afloop van de stemming interesseert mij niet. De regering heeft een eigen verantwoordelijkheid en kan zich niet iets laten dicteren.

Hier was inderdaad duidelijkheid in de politiek.

De Wilde

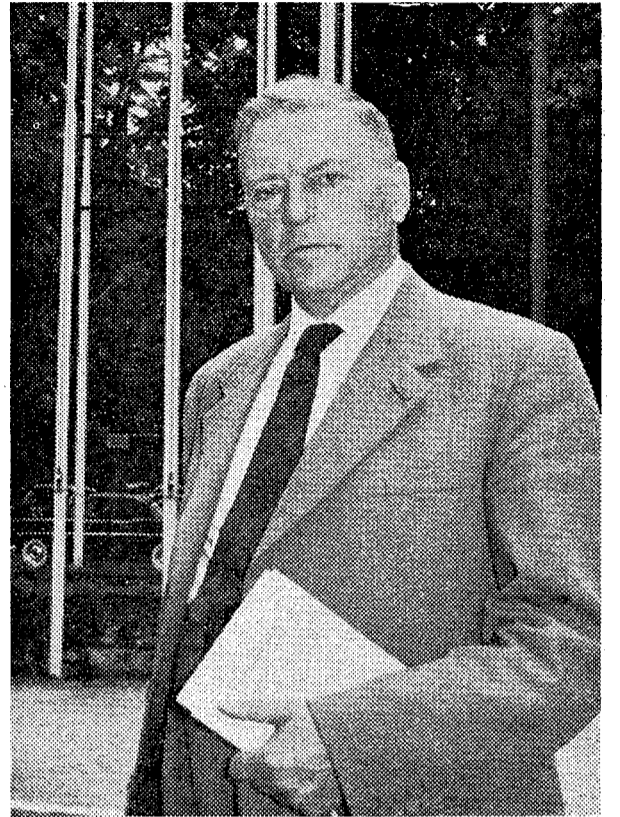
Een ander voorbeeld van duidelijkheid trof men bij minister De Wilde aan. In de jaren '30 trad voor de Varamicrofoon elke week „Teun de Klepperman” op met een programma, dat geleek op hetgeen „Zo is het” enige tijd geleden op de televisie bracht, al liet Teun de Klepperman zich echter niet, zoals „Zo is het” op minderwaardige wijze over het koninklijk huis uit.

De verontwaardiging over zijn optreden werd zo groot dat minister De Wilde, onder wie o.a. de radio ressorteerde, in de Tweede Kamer zei: Als dit zo doorgaat, sluit ik de gehele Vara. Het resultaat van deze kortdате verklaring was afdoende, want Teun de Klepperman bond in.

Hiermede vergeleken is „Zo is het” met fluwelen handschoenen behandeld.

Doortastend

Ook uit een ander voorbeeld blijkt, dat minister De Wilde doortastend optrad. Voor hij in 1933 minister van Binnenlandse Zaken werd, had Rotterdam steeds geweigerd bezuinigingsmaatregelen uit te voeren, die de regering met het oog op de benarde financiële toestand noodzakelijk vond. Wanneer zij echter Rot-

De heer Tjalma bij het gebouw van de Raad van Europa in Straatsburg.

terdam dreigde verdere financiële steun te zullen onthouden, antwoordde het gemeentebestuur: Dan kunnen wij onze ambtenaren en werklozen niet betalen en daarop zwichtte het kabinet telkens, totdat het kabinet Colijn in 1933 optrad, waarin o.a. De Wilde en Oud (Financiën) zitting hadden.

Toen Rotterdam weer hetzelfde spelletje probeerde voort te zetten als onder het vorige kabinet, antwoordden De Wilde en Oud: Dan wordt er niet meer betaald!

Die verantwoordelijkheid durfde het gemeentebestuur niet op zich te nemen en het ging door de knieën.

Steun in de rug

Herhaaldelijk kwamen er schriftelijke vragen van Kamerleden, die bezwaar hadden, dat dan deze en dan die burgemeester krachtig optrad tegen „gezagsondermijnende daden”. De minister, die vóór 1933 de portefeuille van Binnenlandse Zaken beheerde, beantwoordde dergelijke vragen gewoonlijk met de stereotype slotzin: „zodat er voor de ondergetekende geen reden is voor tussenkomst”.

Dat werd anders, toen De Wilde Binnenlandse Zaken kreeg. Hij ging achter de burgemeesters staan en eindigde de beantwoording van dergelijke vragen met: „Het optreden van de burgemeester heeft de instemming van de ondergetekende”.

Dat was een stevige steun in de rug.

Het beeld
der vaderen

EN NU HET WESTEN

Hét westen, dat waren dus de grote steden plus de rest van Noord-Holland. Het was te verwachten, dat Jan Schouten daarop een goede plaats zou krijgen. Hij was de man van Rotterdam en hij had in een van de Rotterdamse districten het enkele maanden te voren op het nippertje verloren tegen De Zeeuw, in een district, dat als overwegend links werd beschouwd. De gezamenlijke Kamercentrales hadden in onderling overleg er dit van gemaakt:

1. Heemskerk.
2. Rutgers.
3. Smeenk.
4. De Vlucht.
5. De Wilde.
6. Schouten.
7. Briët.
8. A. Colijn.
9. J. C. Wirtz.
10. D. L. Harms.

Maar het versterkt Centraal Comité verplaatste Rutgers naar groep III, waarover de vorige keer werd geschreven en maakte er op vrijdagmiddag van:

1. Heemskerk.
2. Smeenk.
3. De Wilde.
4. De Vlucht.
5. Schouten.
6. Briët.
7. A. Colijn.
8. J. C. Wirtz.
9. D. L. Harms.
10. P. J. Dam.

Zoals werd verhaald, kwam dr. Kuyper de volgende morgen met het College van Gemachtigden bijeen, en dat maakte er van:

1. Heemskerk.
2. Smeenk.
3. De Wilde.
4. De Vlucht.
5. Wirtz.
6. J. F. Heemskerk.
7. A. Colijn.
8. P. J. Dam.
9. D. L. Harms.
10. A. Gravenstein.

Schouten was verhuisd naar nummer laatst van de middengroep, en Rutgers ging eveneens naar die lijst, op nummer drie.

Maar — zoals de vorige keer al werd meegedeeld, die lijst van groep 3 heeft dr. Kuyper daarna persoonlijk nog eens grondig veranderd, en daardoor kwam Rutgers op nummer 6 van groep 3.

Maar het verhaal is nog lang niet uit.....

Al waren nu de lijsten, na de telegrafische verandering door Kuyper van de lijst van groep 3, dan eindelijk wél definitief.

WIJ ONTVINGEN

In deze rubriek wordt de aandacht gevestigd op diverse uitgaven, waarvoor een deel van de lezers wellicht belangstelling zal hebben. De uitgaven zijn de moeite waard, maar het is de redactie niet mogelijk aan alle uitgaven die waarde hebben uitvoerige aandacht te schenken.

Lev Trotskij en Maksim Gorkij: HERINNERINGEN AAN LENIN. Uitg.: N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam. Prijs f 4,90.

De grote omwenteling die in Rusland plaatsvond en bekend staat als de rode revolutie, is voor ons eigenlijk niet meer dan een brok historie. De menselijke aspecten worden meestal te veel verwaarloosd. Maksim Gorkij en Lev Trotskij hebben in dit boek echter Lenin als de grote man van de revolutie nabij gebracht. Ofschoon het geen biografie in de eigenlijke betekenis van het woord genoemd kan worden, zetten zij Lenin voor ons als de ongekend grote leider van een miljoenenvolk, een man met weerspannende gebreken, maar tevens met voortreffelijke hoedanigheden. Een mens in zijn oprechte strijd en in zijn zichzelf strelende glorie. De twee auteurs stellen zich anders op ten aanzien van het communisme dan wij; maar zeker is, dat Lenin uit dit werk naar voren komt als de geweldige sleutelfiguur die vijftig jaar geleden Rusland tot een nieuw tijdperk bracht. Juist gezien vanuit de menselijke verhoudingen kan men uit dit boek heel veel opsteken over de Russische revolutie en de feitelijke drijfveren tot de ommekeer in dat land. Het is een goed verzorgd boek dat goedkoop is. O.

Konstantin Paustovskij: Begin van een onbekend tijdperk. HERINNERINGEN AAN DE RUSSISCHE REVOLUTIE. N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam.

De grote sociale en politieke omwentelingen die vijftig jaar geleden in Rusland hebben plaatsgegrepen, hebben nog kort geleden in het centrum van de wereldbelangstelling gestaan. Hoe hebben de mensen in Rusland die revolutie beleefd op hun privé-domein? Daar heeft dit boek een antwoord op willen geven. Geschreven door een journalist is in het Russische leger, heeft hij het fascinerende verslag gegeven van revolutie, contra-revolutie en burgeroorlog. Daar tussendoor geeft hij wezenlijke portretten van revolutionairen die beroemd geworden zijn. De Russische tragedie — want dat is de revolutie ten slotte — heeft de schrijver grandioos weten te beschrijven en een mensbeeld gegeven dat onvergetelijk is. Hij heeft de strijd, de honger, de hoop en de illusies weten te verbeelden van het volk, dat in wezen gelovig, melancholiek en goedaardig is. Een goed boek over de rode revolutie, deze paper-back. O.

„Openbare uitgaven”

De Dienst der Rijksbegroting stelde deze brochure van 27 blz. samen, waarin enige grondbeginselen bij de beoordeling van openbare uitgaven worden uiteengezet.

Aan de hand van vakliteratuur worden enkele uiteenzettingen gegeven over de wetenschappelijke ontwikkeling op het gebied van de openbare financiën, m.n. op het deel, dat „uitgavenleer” wordt genoemd. Interessant voor ter zake des-

kundigen en voor hen, die zich voor het vraagstuk interesseren. De prijs bedraagt f 1,40.

„Oude wijn en oude zakken”, werd geschreven door Rob Vermaas en Rob van Dijk. Het is een uitgave van Semper Agendo te Apeldoorn. Deze pocket telt 80 blz. en kost f 4,50.

De schrijvers willen „een bijdrage leveren tot meer bekendheid van de Unie, waarbij ze op eigen manier de CHU serieus nemen”.

Het boekje mocht op de Algemene Vergadering van de CHU op 16 december j.l. niet te koop worden aangeboden aan de aanwezigen.

De schrijvers hebben gepoogd satire en ernst te combineren. Beide aspecten leden daar in dit geval onder.

„Herlevend nationalisme” is geschreven door dr. S. W. Couwenberg, die de lezer in een achttal hoofdstukken brengt tot een „confrontatie met een oude uitdaging”. Het boekje — 79 blz. — werd uitgegeven door Uitg. H. Nelissen, Bilt-hoven.

Na een historische terugblik, vertelt de schrijver iets over het nationalisme in de nieuwe staten en in de oude staten. Vervolgens komen nationaliteit en supranationaliteit in Oost en West aan de orde en de houding van Nederland t.a.v. dit vraagstuk. Het voorlaatste hoofdstuk handelt over „bestaan en bestaansreden der nationale cultuur”. In het laatste hoofdstuk stelt de auteur „de weerbaarheid der historische realiteit” aan de orde.

„Verknoeid talent”, geschreven door drs. C. W. Schemmer, heeft tot ondertitel „de neurose van universiteit en hogeschool”.

Het boekje — 64 blz. — is uitgegeven door Scheltema en Holkema. De schrijver pleit o.a. voor een reorganisatie van universiteiten en hogescholen.

„Na het eindexamen? Studeren?” Deze publikatie van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen is uitgegeven door de Staatsuitgeverij. De prijs van dez. 195 blz. tellende uitgave bedraagt f 3,50.

In deze uitgave wordt veel informatie gegeven over universitaire opleidingen en alles wat daar bij komt kijken, maar ook over niet-universitaire opleidingen, die men kan gaan volgen wanneer men met goed gevolg mulo-examen heeft gedaan of een ander diploma — vooral van een middelbare school — heeft behaald.

„World Press Photo '67” werd door uitgeverij W. ten Hoeve gepubliceerd. Ruim 100 foto's zijn in deze uitgave, die 126 blz. telt, bijeengebracht. De foto's zijn gekozen uit de 3200 foto's, die voor de tentoonstelling World Press Photo '67 werden ingezonden.

De Nederlandse tekst is van J. M. Galjaard. Bij de foto's staan ook onderschriften in Frans, Duits en Engels. Terecht wordt in de inleiding gesproken van een alles doorlichtend röntgenbeeld van onze wereld.

TURKSTRA beschuit

Eerlijk . . . Overheerlijk ! Niet alleen voeding . . . doch ook een lekkernij

RIVEL

Fabriek van rijwielen en autopeds

SURHUISTERVEEN
Telefoon 05124 - 269

Firma Gebr. Slump Brandstoffenhandel

LEMMER NAGELE - Telefoon 05276 - 2460
LEMMER Straatweg 44 - Telefoon 05146 - 564
b.g.g. 307

Annex HAARDEN, KACHELS en KOOKAPPARATEN voor KOLEN, OLIE en GASVERWARMING
Deskundige voorlichting - Vak kundige aansluiting

HOTEL „DE KROON”

SOPHIALAAN - LEEUWARDEN
Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor recepties en partijen.

TIMMERFABRIEK „HET NOORDEN”

J. W. STAP

OUDEBILDTDIJK - TEL. 05180 - 363 - ST. ANNA PAROCHIE

N.V. BOUWMATERIALENHANDEL

v/h Fa. J. Haitsma

Kanaalweg 14 - HARLINGEN - Tel. 05178 - 2644 - 2645

AANNEMERSBEDRIJF

BETONFABRIEK

BOUWMATERIALENHANDEL

drukwerken in boekdruk

boekdrukrotatie
offset
van de meest
uiteenlopende aard

n.v. drukkerij de „motor”

gedempte pol 8-14 - sneek - tel. 05150 - 2821 - 5112

Alle textielgoederen,
bedden, dekens,
matrassen, complete
woninginrichting

Grootzand 14 - 38, SNEEK - Midstraat 114, JOURE

DOUMA'S IJZERHANDEL n.v.

Grootzand 66 - Postbus 30 - SNEEK
Telefoon 05150 - 4444

Staaft-, band- en plaatijzer - T-en U-balken - Betonijzer
GEREEDSCHAPPEN EN MACHINES
VOOR METAALBEWERKING

OFFSETDRUKKERIJ

FLACH N.V.

affiches
showcards
verpakkingen

LEEWARDERWEG 31 - 35 - SNEEK

GRONINGEN

Makelaarskantoor J. Fokkens Siddeburen

in roerende
en onroerende goederen
verzekeringen en hypotheeken

TELEFOON 05983 - 360.

FIRMA KOOS - GRONINGEN

Te koop Dekkleden Te huur
LAGE DER A 5 - TELEFOON 23929 - 34727

DRENTE

B. DE HOOP

MAKELAAR in assurantiën, hypotheeken
en onroerende goederen

Alle verzekeringen

Makelaardij - Financieringen

EMMEN Postbus 30. Telefoon 1291 - 3704
STADSKANAAL (bijkantoor). Telef. 23.3

BOUWBEDRIJF VAN ESS

uitvoering van alle
voorkomende bouwwerken

EMMEN - KAPELSTRAAT 20 - TELEF. 2671

Speciaalzaken in
betere damesconfectie en bruidskleding

modehuis **Buining**

MEPPEL - ASSEN - HOOGVEEN - APELDOORN

DE WEEK ROND

22 januari: Zo schijnt het te worden in 1968: totaal aantal dagen		366
weekends	104 dagen	
chr. feestdagen	7 dagen	
Koninginnedag	1 dag	
vakantiedagen	14 dagen	
		126
werkdagen over		240

Dat betekent in gewone termen: 8 maanden werken — 4 maanden vrij. Wie weet of de komende c.a.o.'s er niet nog meer aan toevoegen. Vraag es aan uw vader of grootvader hoe het in hun tijd was. En dan nog zeggen: er is geen welvaartstijd.

23 januari: Mr. van Riel heeft van zijn partij steun gekregen. De V.V.D.-partijsecretaris vindt dat de feestrede beslist niet onliberaal is. Dat vinden wij ook niet. Het is het V.V.D.-liberalisme ten voeten uit! Bedankt voor de tip, geachte partijsecretaris.

24 januari: De Boerenpartij in Amsterdam liet door een van zijn gemeenteraadsleden weten dat geld voor de inrichting van een beatkelder „parels voor de zwijnen werpen” was. De beatkelderminnaars wierpen daarna door een raam van het huis van dit raadslid een flesje met een briefje: „de paarden zijn wij — gij zijt de zwijnen”. Wie kaatst moet de bal verwachten — maar of dat nu zó moet?

25 januari: India's nationale bank zit met 1200 kg goud, waarvan de eigenaar niet bekend is. Overigens: het is goud in beslaggenomen op het vliegveld van de Indiase hoofdstad. Wedden dat er een luchtje aan zit? Ruim 4 miljoen gulden is toch geen k.d.?

26 januari: De mode is uit. Met — als je de commentaren mag geloven — zwierrige elegantie, geraffineerde lentepakjes, en onnavolgbaar chic. De rok gaat verder omhoog en omlaag. Trouw toonde een tekening van één van de modellen, waarom ook niet? Als mevrouw De Gaulle tevreden is, waarom zullen wij ons in Europa dan nog druk maken!

27 januari: De commissie van vier, die de mogelijk dreigende scheuring in de K.V.P. moet voorkomen, heeft om meer tijd voor beraad gevraagd. Toch niet om een bemiddelaar aan te trekken die een breuk in die commissie moet lijmen?

Albracht N.V. - Utrecht

BOEKBINDERIJ EN FABRIEK VAN PLASTIC-ARTIKELEN

Wilt u een catalogus uitgeven, een praktisch en mooi losbladig systeem opzetten een fraai monsterboek in plasticband brengen? Laat ons dan onze vele mogelijkheden tonen en bel (030) - 24345, of schrijf postbus 26, resp. Bolstraat 20, Utrecht. Onze vertegenwoordigers staan tot uw dienst.

Verkouden? Griep?

Dat is vervelend. Maar gelukkig is er NISYLEN, het middel ter bestrijding van verkoudheid en griep.

NISYLEN

een plantaardig preparaat van dr. Willmar Schwabe N.V. Zaandam. Uw apotheker of drogist heeft het.

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEN...

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

• Op zaterdag 3 februari belegt het Provinciaal Comité Zeeland een vergadering.

De plaats van samenkomst is de „Prins van Oranje”, Nieuwstraat te Goes.

Aanvang der vergadering te 10.00 uur. Mr. W. C. D. Hoogendijk te 's-Gravenhage, adjunct-directeur van de dr. A. Kuypersstichting, zal spreken over het oorlogsvraagstuk.

• Op zaterdag 3 februari belegt het Provinciaal Comité Gelderland een vergadering.

De plaats van samenkomst is „Royal”, Willemsplein te Arnhem.

Aanvang der vergadering te 14.15 uur. Na de behandeling van de huishoudelijke aangelegenheden, zal de heer H. de Mooy Azz., lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal, spreken over „Politieke vraagstukken van nu”.

• Op donderdag 15 februari organiseert de Arjos, district Sneek een vergadering.

De plaats van samenkomst is „Aere Perenius”, Kleinzand te Sneek.

Aanvang der vergadering 19.45 uur.

De heer M. W. Schakel, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over: „A.R. en de politieke stroomversnelling”. Iedereen is van harte welkom.

• Op zaterdag 3 februari belegt de Statencentrale Appingedam een vergadering.

De plaats van samenkomst is gebouw „De Nieuwe Doelen” te Appingedam. Aanvang der vergadering 14.30 uur.

Er worden huishoudelijke zaken behandeld. De heer A. P. Veenkamp, voorzitter van de Statenfractie zal een kort resumé geven van de belangrijkste zaken die in de laatste Statenvergadering zijn behandeld.

Als spreker treedt op dr. A. Veerman, lid van de Tweede Kamer.

M. C. van Staaveren

AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIKNOLLEN

N.V. Rederijen Haringhandel

IMPORT - EXPORT
N. Parlevliet Jr.
KATWIJK AAN ZEE
Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283

Telecommunicatie Industrie RADIO BECKER NV

Experts op het gebied van scheeps-elektronica.

- scheepsradiotelefoons
- Echoloden
- Radar
- Marifoons
- Automatische Piloten
- Alarm Systemen

Dijnselburgerlaan 1, Zeist, Postbus 75.
Telefoon 03404 - 13511

ZAKKEN

Voor ALLE VERPAKKINGSDOELEINDEN

T. SPAAN

Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W.
Tel. 010 - 6 91 95 Telegr.: TESPA

N.V.G. HAAK

Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W.
Tel. 010 - 6 91 95 Telegr.: HABAG

Postbus 6043
IMPORT - EXPORT

PRINS N.V. - DOKKUM

(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

RIV KOGELLAGERS

VAN DER SPEK

WOLPHAERTSBOCHT 214

ROTTERDAM - Tel. 27 97 55

Hotel-pension „Dreyeroord”

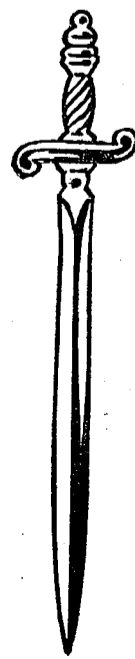
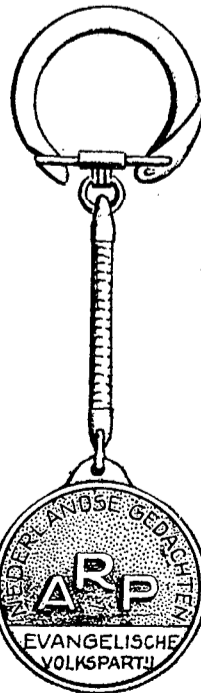
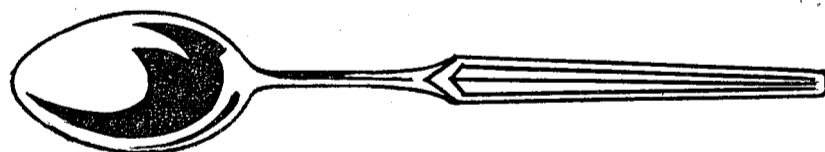
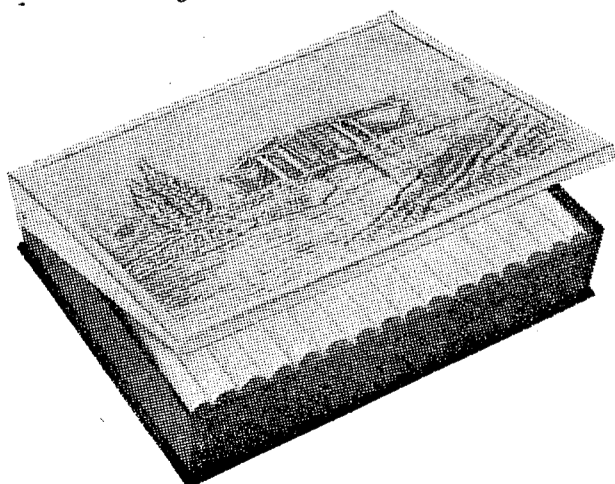
Telefoon 3169 - OOSTERBEEK

BIJ BLIJVEN...

dat doet u door het lezen van

NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

- 1 ABONNEE
lepeltje, sleuteling of brochure „De samenleving vernieuwen”
- 2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
- 3 ABONNEES
sterdoos of 6 lepeltjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

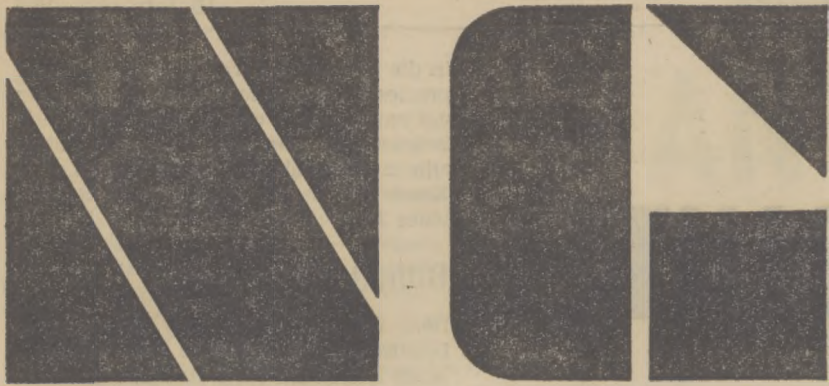
Woonplaats .....

Wenst als geschenk:

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuypersstraat 3 Den Haag.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 6

10 februari 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

DR. BERGHUIS TREEDT AF

Met ontroering hebben wij kennis genomen van het bericht, dat dr. Berghuis om gezondheidsredenen noodzaak is geweest, zijn voorzitterschap van de ARP neer te leggen en tegelijk de minister van Binnenlandse Zaken te verzoeken, hem niet in aanmerking te doen komen voor het burgemeesterschap van Hilversum. Wij wisten, dat die laatste benoeming vrijwel zeker was, en dat dr. Berghuis dan, met het oog op de zware taak, zulk een gemeente te leiden, zijn voorzitterschap van de partij zou neerleggen. Maar nu heeft hij meegeëld, Hilversum niet te kunnen aanvaarden en tegelijk het voorzitterschap van de partij te moeten beëindigen. Zijn oververmoeidheid, die hij maar niet te boven kon komen, liet hem blijkbaar geen keus meer. Hij vertrekt nu dezer dagen naar het buitenland, om in volstrekte rust te trachten over deze diepe en langdurige depressie heen te komen. Wij wensen hem van harte toe, dat de rust mag leiden tot volledig herstel en dat hij ook in deze moeilijke dagen en weken zijn weg mag gaan met de blijdschap van het geloof. Het werk is voor dr. Berghuis te zwaar gebleken. Hij heeft zich zelf niet gespaard. Hij heeft in binnen- en buitenland en in alle mogelijke vergaderingen en conferenties zich helemaal gegeven. Hoeveel „manuren” op die manier in het voorzitterschap van de partij zijn gaan zitten, is niet bij benadering vast te stellen. En bij dit alles heeft hij, ook wanneer de spanning voelbaar was,

en ook tegenover hen, die het op bepaalde punten niet met hem eens waren, altijd de persoonlijke verhoudingen zuiver weten te houden. Nu hij de hamer neerlegt, is er niemand in de partij die hem niet hartelijk en van harte in gedachten de hand drukt, omdat allen overtuigd zijn van zijn ijver, zijn integriteit en zijn goede trouw. Zijn beleid is voor de partij tot zegen geweest.

Maar wij nemen de vrijheid, hier nog iets aan toe te voegen, reeds nu, en in alle duidelijkheid.

Het scheen in de ARP usance, dat iemand, die eenmaal voorzitter was, dat moest blijven, tot hij niet meer kon. Totdat de kaars was verteerd. En in wezen is dat ontoelaatbaar. Voor zulk een zware en verantwoordelijke taak, die niet gehonoreerd wordt, en waarbij dus het eigenlijke beroep of ambt onverkort moet blijven beoefend of bekleed, dient men naar onze mening in de partij een termijn te stellen. Het gaat niet aan, straks weer een nieuwe voorzitter te kiezen en er van uit te gaan, dat van hem verwacht wordt, dat hij voorzitter zal blijven, tot hij er bij wijze van spreken bij neervalt. Wij hebben nu leergeld betaald.

Wij hebben wel het recht, een voorzitter te kiezen, maar niet het recht hem te verbruiken.

Dit is een ernstige zaak, die naar wij menen te weten de volle aandacht heeft van hen, die omtrent de opvolging van dr. Berghuis de ook in dezen mondige partij zullen voorlichten. A.

PERSBERICHT VAN 5 FEBRUARI 1968

Zoals bekend is dr. W. P. Berghuis vorige week ter observatie opgenomen in het ziekenhuis te Emmeloord.

In verband met zijn gezondheidstoestand heeft de heer Berghuis de minister van Binnenlandse Zaken verzocht hem niet voor een benoeming tot burgemeester van Hilversum in aanmerking te doen komen. Tevens heeft de heer Berghuis medegedeeld, dat hij het voorzitterschap van het Centraal Comité van de A.R.P. zal neerleggen.

De heer Berghuis zal voor verder herstel binnenkort naar het buitenland vertrekken.

GEURT'S

CONSERVENFABRIEK C.V.
DODEWAARD

De fijnste fruitprodukten uit de
Betuwse boomgaarden

Vraagt uw winkelier ons merk JAMS,
APPELMOES, VRUCHTEN OP SAP, etc.

Oosterbaan & Le Cointre n.v.
Goes

Telefoon (1100) 7555*
DRUKKERS-UITGEVERS

Al 66 jaar drukkers
voor bedrijven en organisaties
in Benelux.

Buitenlandse arbeiders

Ondanks een forse werkloosheid zijn er toch veel buitenlandse arbeiders in ons land. Hoe is dat te rijmen. Deze vraag, die leeft bij veel mensen, tracht de heer P. Tjeerdsma op pagina 6 en 7 te beantwoorden.

Complexen ?

Op pagina 5 gaat drs. B. Goudzwaard in op de vraag of het kabinet bij de bestrijding van de werkloosheid last heeft van complexen.

Perscommentaar

Op pagina 11 kunt u lezen hoe de pers reageerde op het aftreden van dr. Berghuis.

Joego-Slavië

Het land van Tito is ongetwijfeld communistisch. Maar er is een groot verschil met de andere oostbloklanden. Drs. J. W. v. d. Molen schrijft hierover op pagina 9.

Verder

Op pagina 2 schrijft Widek over het optreden van de partij naar buiten. Op pagina 8 vindt u de herinneringen van de heer Tjalma en het actieverhaal. Op pagina 10 kunt u lezen wat u moet doen om burgemeester te worden. Op pagina 12 staat De week rond.

Radio

Woensdag 14 februari kunt u op Hilversum II (298 m.), van 18.20—18.30 uur, luisteren naar een radiouitzending van de A.R.P.

Middenstand

Op woensdag 31 januari j.l. sprak mr. W. de Kwaadsteniet voor de radio over de middenstand. Deze toespraak kunt u krijgen op het partijsecretariaat, dr. Kuypersstraat 3, Den Haag.

WIDEK OVER...

OPTREDEN NAAR BUITEN

HOE treedt een partij naar buiten; hoe komt zij voor het voetlicht? Dat is een van de belangrijkste vragen met betrekking tot een politieke organisatie. Welk stempel drukt men op een partij? Betrouwbaar of eerlijk of naïef of slim of nuchter of visionair of met open oog voor wat vandaag in de samenleving aan de orde is. Of „duidelijk“.

Waarvoor te kiezen?

Is „duidelijk“ beter dan „betrouwbaar“ of „nuchter“? In ieder geval krijgt de duidelijkheid in de politiek op dit ogenblik grotere aandacht. Op zichzelf terecht; duidelijkheid is erg belangrijk. Als wij dan inmiddels maar niet vergeten, dat er meer dingen belangrijk zijn. En met duidelijkheid alleen hebben wij nog geen goede partij.

Duidelijkheid

Wij gaan nog even nader op de duidelijkheid in. Het NIPO heeft aan het begin van dit jaar een landelijke steekproef genomen bij ongeveer vijfhonderd stemgerechtigde mannen en vrouwen. De vraag, welke beantwoord moest worden was deze: „Er wordt veel gesproken over vergroting van de duidelijkheid in de Nederlandse politiek. Is, volgens u, die duidelijkheid de laatste maanden toegenomen of afgenomen?“ Van alle ondervraagden is 45% van mening, dat er inzake de duidelijkheid in de laatste maanden weinig of niets is veranderd. Dat is dus triest na het vele gepraat over die duidelijkheid. Maar de volgende cijfers — laten wij het eens zo mogen zeggen — zijn zelfs komisch. 13% meent, dat de duidelijkheid is toegenomen; 19% vindt, dat de duidelijkheid is afgenomen. Zo zie je maar weer; je kunt nooit iedereen tevreden stellen. Dat hebben wij hier al eens eerder gezegd; overigens was dat toen ook niets nieuws.

Voor alle duidelijkheid, althans voor alle volledigheid, laten wij hier het volledige resultaat van het bewuste (in de zin van: bedoelde) NIPO-onderzoek volgen:

	allen	mannen	vrouwen
	%	%	%
toegenomen duidelijkheid	13	14	12
afgenomen duidelijkheid	19	23	15
wenig of niets veranderd	45	49	40
geen oordeel	23	14	33
	100	100	100

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P. EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mev. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

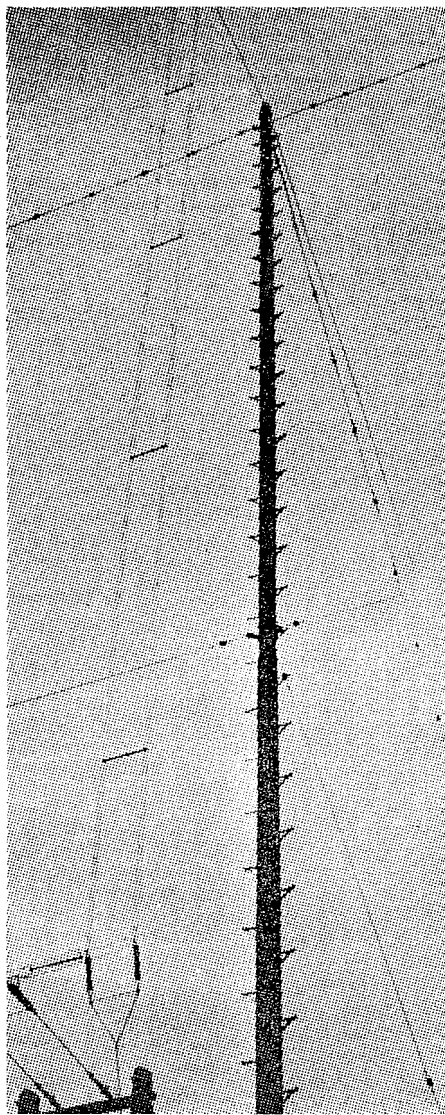
Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0.30.

Optreden naar buiten ook via de radio.

Betrekkelijkheid

Zo kan iedereen nog wat verder spelen met deze cijfers. Zoals je met vele cijfers kunt goochelen. Wij zijn daar zelf ook niet onbedreven in, als wij dat tenminste zo zelf eens mogen zeggen. Waaruit blijkt, dat wij ons de betrekkelijkheid der dingen bewust, ja, inderdaad bewust zijn.

Moeilijkheid

Het valt ook voor de doorsnee burger die niet direct in de politiek zit niet mee om een duidelijk beeld te krijgen van een politieke partij; welke dan ook. Let u daarbij vooral eens op het volgende met betrekking tot onze partij. Hetzelfde geldt op ongeveer gelijke wijze voor de andere partijen.

Onze partij treedt onder andere naar buiten op door:

- bewindslieden
- Kamerleden
- partijbestuursleden
- Staten- en Raadsleden
- radio-uitzendingen
- televisie-uitzendingen
- weekblad „Nederlandse Gedachten“
- „A.R. Post“
- „A.R. Staatkunde“
- vergaderingen, waarbij te denken aan:
  - discussies op kiesverenigingen
  - behandeling gespreksgroepen-onderwerpen
  - partijconferenties
  - discussies op het Partij Convent.

Veelheid

Er is dus een veelheid van mensen en een flinke variatie in de uitingsmiddelen. En dus ligt hier al een grote moeilijkheid ten aanzien van de zo zeer begerde duidelijkheid. Daar komt dan nog iets bij. Dit namelijk, dat het meest gewenste niet steeds haalbaar is, óf omdat het in de praktijk

(nog) niet (direct) uitvoerbaar is bijvoorbeeld vanwege gebrek aan voldoende financiële middelen, óf omdat anderen er wat anders over denken en men dus tot een compromis moet komen. Dat betekent in beide gevallen, dat in de praktijk met minder genoegen genomen wordt dan in de theorie — i.c. in het partijprogramma — als visie en verlangen van de partij wordt geuit.

Ook dit draagt niet bij tot de nagestreefde duidelijkheid. De doorsnee-burger constateert: men zei zus, maar men doet zo. Ja, zo is het leven. Wat men wil kan niet altijd (helemaal). Dan moet met iets minder genoegen worden genomen, voorlopig. Dat betekent niet, dat het einddoel daarmee los gelaten wordt. Men moet er alleen wat meer tijd voor uittrekken en men moet wat meer geduld hebben.

Ongelijkheid

Dan is er nog iets. Ieder mens, ook al is men lid van dezelfde partij, moet spreken en handelen in de positie waarin hij verkeert.

Een partijbestuurder neemt een andere positie in dan een Kamerlid en deze laatste verkeert weer in andere omstandigheden dan een bewindsman.

Ook al streeft men als partijgenoten

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEEN...

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

★ Op maandag 12 februari houdt de Statencentrale Tiel haar jaarvergadering. Ook de Statencentrale Wychen neemt aan deze vergadering deel.

De plaats van samenkomst is de foyer van Hotel „De Gouden Leeuw“, Rijksweg 7-9 te Geldermalsen.

Aanvang der vergadering te 20.00 uur. Na behandeling der huishoudelijke zaken, zal ir. J. Achterstraat te Arnhem, lid van de Provinciale Staten van Gelderland, de bespreking inleiden van het onderwerp „Radicalen, democraten, partijvernieuwing“.

★ Op donderdag 15 februari organiseert de ARJOS, district Sneek een vergadering.

De plaats van samenkomst is „Aere Perenius“, Kleinzand te Sneek.

Aanvang der vergadering te 19.45 uur. De heer M. W. Schakel, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over: „A.R. en de politieke stroomversnelling“. Iedereen is van harte welkom.

★ Op zaterdag 17 februari organiseert de ARJOS Groningen een vergadering.

De plaats van samenkomst is het gebouw „Concordia“ te Bedum. Aanvang der vergadering te 14.00 uur.

Tijdens deze bijeenkomst zal het vraagstuk van het Midden-Oosten worden belicht door de heren Piemental (voorzitter Ned. Zionistenbond), Rabani (honorair consul van de ambassade van Koeweit) en Boertien (A.R. Tweede-Kamerlid). Entree f 2,25, consumpties inbegrepen.

★ Op zaterdag 17 februari belegt het Provinciaal Comité Overijssel zijn voorjaars-partijvergadering.

De plaats van samenkomst is Hotel Van Gijtenbeek te Zwolle (tegenover het station). Aanvang der morgenvergadering te 10.00 uur. Behandeling huishoudelijke zaken.

Aanvang der middagvergadering te 14.00 uur.

in die diverse sectoren uiteindelijk naar precies hetzelfde doel, dan nog zal ieder dat moeten doen vanuit zijn positie, zich bewust zijn van zijn taak. Die taken zijn niet gelijk. De bewindsman, het Kamerlid, de partijbestuurder hebben ieder hun eigen typische taak.

Billijkheid

Deze dingen moeten wij ons gewoon bewust zijn. De mensen met verschillende taken in verschillende posities, moeten beoordeeld worden naar hun woorden en daden, gezien tegen die achtergrond en gelet op de algemene omstandigheden waarin wij met elkaar op een gegeven ogenblik verkeren.

Dit sluit kritiek dus zeer bepaald niet uit. Dit wil alleen maar zeggen, dat men bij zijn kritiek wel met een aantal factoren rekening moet houden. Men zal in zijn oordeel billijk dienen te zijn. Het is niet overbodig dat te zeggen. Niet voor niets wordt juist ook in dit opzicht de politiek een hard bedrijf genoemd. Er wordt geen medelijden gevraagd. Het gaat om eerlijkheid. Dit mag duidelijk geacht worden.

Feitelijkheid

Het is ook duidelijk, dat over het voorgaande nog breed uitgeweid kan worden. Dat was nu de bedoeling niet. Het ging er om de hier liggende feitelijke problematiek nog eens aan te duiden. Dan kunnen wij overigens over bepaalde onderdelen nog wel een keer nader schrijven. Hoewel dat vrij moeilijk is, omdat al de genoemde punten zo nauw op elkaar betrokken zijn, dat je nauwelijks een scheiding ertussen kunt maken, zonder in eenzijdigheid te vervallen. En eenzijdigheid gaat voorbij aan de feitelijkheid en daarmee aan de duidelijkheid.

En dat mag onze bedoeling niet zijn.

Mej. J. van Leeuwen te Zoetermeer, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zal spreken over „De A.R. Partij in 1968“.

★ Op maandag 19 februari wordt een grote politieke vergadering belegd, uitgaande van de chr. dem. groepering van Smalingerland.

De plaats van samenkomst is de „Lawei“ te Drachten. Aanvang der vergadering te 19.30 uur.

Sprekers zijn de drie fractievoorzitters, drs. W. K. N. Schmelzer, J. T. Mellema en mr. B. W. Biesheuvel. Onderwerpen: „De samenwerking tussen de drie grote christelijke partijen“ en „De ontwikkeling van het Noorden“.

★ Op donderdag 22 februari beleggen de Haarlemse districtskiesverenigingen „Dr. H. Bavinck“, „Dr. H. Colijn“ en „Dr. A. Kuyper“ en „Ds. A. S. Talma“ een gezamenlijke vergadering. De plaats van samenkomst is de Koningskerk, aan de Kloppersingel te Haarlem. Aanvang der vergadering te 20.00 uur.

De heer H. A. de Boer, voorzitter van de ARJOS, zal spreken over „Vietnam, toetssteen voor vernieuwing“.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

Het katholiek vakverbond heeft in zijn weekblad een klacht, een verwijt opgenomen tot het kabinet gericht.

De regering heeft een aantal jaren geleden een extra bedrag „verdiend“ ter gelegenheid van de nieuwe vorm waarin de „Koninklijke Hoogovens“ zijn gegoten. De grief was: er is beloofd met deze „miljoenen“ de bezitsvorming te bevorderen, maar daar is nog niets van terechtgekomen.

Vandaar de vraag aan minister Rooivink, door mej. Van Leeuwen (A.R.) en de heren Kikkert (C.H.U.) en Maenen (K.V.P.):

Hoe zit dat nu precies met deze beschuldiging, wilt u nu wel of geen initiatieven ontwikkelen op dit punt?

De heren Van Bennekom en Schakel vroegen aan de ministers Schut en Beernink waarom in Markelo door het college van Gedeputeerde Staten voor 1968 10 in plaats van 14 (zoals voor 1967) woningwetwoningen zijn toegewezen. De woningnood is in Markelo zeker niet opgelost.

*** Trouw

Vorige week heeft Trouw gejubileerd en het 25-jarig bestaan herdacht. Velen uit onze kring hebben intensief te maken gehad met het ontstaan en de beginperiode van het blad in oorlogstijd.

Het illegale Trouw heeft veel mensen bemoedigd in een tijd, dat het moeilijk was de goede weg te vinden en te houden. De steun, die daardoor geboden werd, is van veel betekenis geweest en heeft voor de betrokkenen nog waarde. Trouw heeft er in belangrijke mate aan meegewerkt, dat de geestkracht van het protestants-christelijke volksdeel werd versterkt en ook dat er reeds vroegtijdig een begin van bezinning in breder kring plaatsvond over allerlei zaken, die aan de orde zouden komen. Het is van belang dit punt ook in ons blad te memoreren. Juist omdat zoveel uit onze kring hierbij betrokken waren.

Na de oorlog heeft Trouw zich een plaats verworven onder de Nederlandse dagbladen en ook dat is een reden tot dankbaarheid.

De christelijke school en het christelijk dagblad zijn belangrijke instrumenten voor de bewustwording van het protestants-christelijk volksdeel. Mede daardoor is het mogelijk geworden een betekenisvolle bijdrage te geven aan de vormgeving van de samenleving vanuit het evangelie.

Voor de begeleiding van de maatschappelijke en politieke verschijnselen en veranderingen is het van grote betekenis, dat er een levensvatbare christelijke pers blijft bestaan. Juist ook om mede te helpen zoeken naar een juiste houding van de christen in de samenleving.

Trouw is daar op zijn eigen wijze mee bezig. Wij hopen, dat dit zo zal blijven en dat Trouw een zeer belangrijke plaats zal blijven innemen in het geheel van de Nederlandse dagbladpers.

*** De P.v.d.A.

De partij van de arbeid wil een volkspartij zijn. Zij heeft ook afstand gedaan van socialisatie als doelstelling. Tezamen betekent dit dat de partij plaats zal moeten inruimen voor de ondernemer en het ondernemerschap in het democratisch socialistisch maatschappijbeeld. De P.v.d.A. is er echter niet in geslaagd haar inzichten op dit punt duidelijk te formuleren. Noch naar binnen en naar buiten ingang te doen vinden.

De voornaamste oorzaak is dat de betekenis van het ondernemerschap niet voldoende in het socialistisch denken is geïntegreerd. Daarmee heeft de partij zich — haars ondanks — het stempel opgedrukt een arbeiderspartij te zijn in de enge zin van het woord, in plaats van duidelijk het karakter te dragen van de socialistische volkspartij die zij zijn wil. Het is deze disharmonie die de partij en haar optreden naar buiten hindert waardoor vele duizenden zich afkeren en het korps zwevende kiezers wordt vergroot.

Het is een van de belangrijkste oorzaken van de politieke malaise.

Dat is het oordeel van de voorzitter van het Nederlands verbond van Middenstandsverenigingen — een socialistisch denkende middenstander.

Wat zullen wij daaraan nog toevoegen?

Hoogstens de opmerkingen van de heer Scheps, oud-Tweede Kamerlid van de P.v.d.A., dat de radicale jeugd teruggrijpt naar het „oersocialisme“.

Hij als oud S.D.A.P.-er is daar blij om, in tegenstelling tot zijn collega die voor alle progressieven open moet staan.

Meen niet dat alleen de K.V.P. het moeilijk heeft!

*** Cultuurbelasting

De Kamers moeten in de loop van dit jaar de beslissing nemen over een nieuwe wet op de omzetbelasting, de zogenoemde belasting op de toegevoegde waarde.

Deze wet is een gevolg van de beslissing van de Raad van Ministers in EEG-verband, waar niet zo heel veel te veranderen is.

Maar de mogelijkheid is opengelaten voor elk land om rekening te houden met sociale, medische en sociaal culturele belangen waardoor de belastingdruk in deze sector minder zwaar kan komen te liggen. Naar ons oordeel heeft de Nederlandse wetgever echter bijzonder weinig rekening gehouden met de gehele culturele en recreatieve sector. Dat is te betreuren. De toenemende mechanisatie en de automatisering maakten de laatste jaren uitgebreide maatregelen noodzakelijk die de cultuurwaarden in stand moeten houden.

Het zou ook daarom een goede zaak zijn om, evenals het in de sociale sector het geval is, met de cultuur behoedzaam om te gaan als het gaat om belastingverhoging.

De nieuwe omzetbelasting echter brengt met zich mee een aanzienlijke prijsverhoging in de culturele en recreatieve sectoren. Kunstvoorwerpen, muziekinstrumenten, uitvoeringen — alles wordt duurder.

Het gevaar bestaat bovendien dat tengevolge van deze wet er sprake is van een bevordering van de uitvoer van voor Nederland belangrijke culturele goederen.

Wij vinden dat een trieste zaak, die bovendien ten gevolge zal hebben dat de aandrang om meer subsidie nog sterker zal worden.

Minister Klompé — let op uw zaak!

*** Actief arbeidsbeleid

Prof. dr. Albeda — A.R. senator — heeft onlangs een overtuigend pleidooi gevoerd voor een actief arbeidsmarktbeleid.

ANTITHESE

HET is al heel lang zo in de politiek, dat een beroep op de bijbel door sommigen wordt verworpen. Bederf met uw bijbelteksten onze beproefde staatkunde niet, is een oud en bekend gezegde.

En we weten van overlang, dat het liberalisme zich keerde tegen elke christelijke partijformatie. Het noemde de christelijke partijen bij voorkeur clericale partijen. In Duitsland noemden de liberalen dan ook stevast de Zentrumpartei: die klerikale Partei. En de bedoeling was, te suggereren, dat die partij geleid werd door de roomse geestelijkheid en gepropageerd door de pastoors, die wisten, dat deze partij er allereerst was om de macht van de r.k. kerk te bevorderen. Soms sprak men ook van ultramontanisme, van wat van de andere zijde van de bergen, de Alpen komt, uit Rome. Er daarbij kon men geschikt appeleren aan het anti-papisme. Het kwam niet zelden voor, dat dit anti-papisme ook een rol speelde bij de bestrijding van de A.R. partij. De coalitie tussen R.K. Staatspartij en A.R.P. en C.H.U. zou er toe strekken, „Rome aan de macht te helpen“.

Die anti-clericale verhalen hebben hun tijd gehad, maar dit betekent niet, dat de Christelijke partij niet meer wordt verworpen.

De P.v.d.A. heeft in 1959 haar program herschreven en daarin de verwerping van de christelijke partij gehandhaafd. Daarbij gaat het niet om een of ander verkiezingsmanifest, noch om de particuliere uitspraak, zoals van oud-minister Vondeling, dat de christelijke partij gevaarlijk is voor de parlementaire democratie. Nee, het gaat om het beginselprogram van de P.v.d.A., het program waarin die partij haar standpunt principieel heeft bepaald.

En daarin staat:

Zij acht partijvorming op grondslag van een godsdienstige belijdenis — waartoe de vrijheid uiteraard gewaarborgd dient te zijn — als beginsel verwerpelijk en in de huidige Nederlandse verhoudingen schadelijk (Wij beklemtonen).

Het lijkt geen twijfel, dat de liberale partij er net zo over denkt — het is één pot nat, om met de heer Biesheuvel te spreken, — maar zij had er blijkbaar geen behoefte aan, het zo duidelijk in haar beginselprogram te zetten. Zij stelt zich minder antithetisch op. Zij verklaart, dat zij gemeenschappelijk inzicht omtrent staatkundige beginselen voldoende acht voor een vruchtbaar samengaan in dezelfde staatkundige organisatie.

Maar de P.v.d.A. wijst de christelijke partij principieel af.

En zij acht haar bestaan vandaag schadelijk.

Daarbij is het volkomen overbodig en hinderlijk, erbij te vertellen, dat de vrijheid tot christelijke partijvorming uiteraard gewaarborgd moet zijn. Want de vrijheid, om in een democratisch bestel zulk een partij te stichten spreekt vanzelf, en behoeft op geen enkele wijze meer of anders gewaarborgd te worden dan de vorming van de Boerenpartij, D'66 of de P.v.d.A.

En al is de term clericaal vervallen, de term confessionele partij wordt ten onrechte gehandhaafd. Een confessie is een kerkelijke belijdenis, en de christelijke protestantse partijen hebben als regel niet een kerkelijke belijdenis tot basis. De A.R.P. in elk geval niet. Zij heeft geen andere grondslag dan in haar beginselprogram is geformuleerd en dat program verwijst nergens naar enige confessie, maar alleen naar de Heilige Schrift.

Meer en meer is men gaan inzien dat voor de economische groei méér nodig is dan investeringen en kapitaalgoederen. Gebleken is dat een van de belangrijkste bronnen van gestegen produktiviteit de verbetering is van de kwaliteit van de beroepsbevolking. Maar daarnaast vormt de aanpassing van de beroepsbevolking aan de eisen van een moderne economie een der voorwaarden voor die groei. Dat laatste betekent dat er ook een beleid nodig is voor het verhogen van de mobiliteit van de gehele arbeidsmarkt. In dat verband wordt het noodzakelijk spoedig over te gaan tot een analyse van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt — regionaal gedifferentieerd — voordat men kan overgaan tot planning. Met het laatste is men bezig — het eerste staat nog in de kinderschoenen in ons land. Bij een actief arbeidsmarktbeleid is niet alleen de overheid betrokken. Ook de werkgevers en de werknemers zijn op hetzelfde niveau daarbij betrokken. Alle partners in het economische leven hebben een gezamenlijke taak in dit opzicht.

Dit heeft tot gevolg dat het noodzakelijk wordt een aantal problemen die op dat vraagstuk betrekking hebben te coördineren. Onderwijs, openbare werken, rijksgebouwdienst, vergunningsbeleid bouwrijpheid, algemene en conjuncturele politiek, regionaal en woningbouwbeleid zijn slechts enkele onderdelen die betrokken zijn bij de arbeidsmarktpolitiek. De

Al wordt dan in het beginselprogram van de P.v.d.A. gesproken van confessionele partijen, het is duidelijk en het wordt door niemand ontkend, dat in het door ons geciteerde gedeelte ook de A.R.P. wordt verworpen. Het is volgens de P.v.d.A. principieel verkeerd, dat zij bestaat en haar bestaan is in de huidige Nederlandse verhoudingen schadelijk.

Natuurlijk is dit een duidelijke en verstrekkende verklaring. Wanneer een overtuigd lid van de P.v.d.A. een kadercursus geeft of colleges over ons politiek bestel, aan een Universiteit of elders, dan zal hij, in trouw aan het beginsel van zijn partij, en uit de hartelijke begeerte, om van dat beginsel getuigenis te geven, de christelijke partijen bestrijden, principieel bestrijden, en de schadelijkheid van haar bestaan in de tegenwoordige omstandigheden trachten aan te tonen.

Als hij dat doet, is hij geheel en legaal in de lijn van zijn partij, waarvoor hij om principiële redenen heeft gekozen.

Natuurlijk heeft hij in onze democratie volledige vrijheid, om dit te doen. Wij zeggen niet, dat die „uiteraad gewaarborgd moet zijn“. Want die vrijheid bestaat onverkort.

ER is wel iets, waartoe hij zedelijk het recht mist.

Namelijk om te doen, alsof we hier te maken hebben met een probleem, waarover verschil van mening mogelijk is en blijkbaar ook bestaat.

Want dat verschil van mening behoeft niet wetenschappelijk te worden geconstateerd; dat het bestaat, weet iedere mondige kiezer wel. Neen, wat naar rechte van hem, die principieel voor de P.v.d.A. kiest, behoort te worden verwacht, is, dat hij deze uitspraak van zijn partij uitdraagt, verdedigt en tracht te funderen. Als hij een overzicht geeft van de politieke situatie in Nederland, dan mag van hem worden verwacht, dat hij éérs aan de orde stelt het vreemde, schadelijke en principieel verwerpelijke verschijnsel, dat partijen als de A.R.P. überhaupt nog bestaan. En verwacht mag worden, dat hij zijn leerlingen, studenten of anderen, leert, dat het een zegen voor ons volk zou zijn, wanneer niemand meer trouw bleef aan de A.R.P. of aan een andere christelijke partij.

En het zou niet alleen nuttig, maar bovenal eerlijk zijn, wanneer bij politieke debatten dit telkens duidelijk aan de orde kwam, zonder dat iemand doet, alsof zijn neus bloedt.

ER kan een moment zijn, dat de P.v.d.A. tamelijk vriendelijk praat over de A.R.P., om tegelijk on aardig te kunnen zijn tegen de C.H.U. of vijandig tegen de K.V.P., maar dat zijn tijdelijke en secundaire verschijnselen. Zij stellen principieel niets voor. Principieel is, dat de P.v.d.A. zegt in haar beginselprogram: principieel verwerpelijk en bovendien schadelijk. Het zou een slecht lid van de P.v.d.A. zijn, een meeloper of een dissident, die hier anders zou spreken dan zijn partij, die hier zo duidelijk en zo principieel heeft gekozen.

WANNEER wij een gesprek beginnen met een andere christelijke partij, dan is het begin er al voor het gesprek. Namelijk dat we het eens zijn over de beslissende betekenis van de Goddelijke openbaring voor het gehele leven.

Wanneer wij een gesprek over partijverhoudingen en eventuele samenwerking trachten te beginnen met de P.v.d.A., dan vordert de eerlijkheid, dat de P.v.d.A. vooraf zegt: het is u toch bekend, dat wij uw bestaan, afgedacht van elke vraag over meer of minder progressiviteit, principieel verwerpelijk achten en vandaag schadelijk voor de politieke situatie en ontwikkeling?

Een prealabele kwestie pleegt men dat te noemen.

A.

overheid en de stichting van de arbeid zouden naar onze mening bijzonder goed werk verrichten — wellicht de SER (al dan niet op verzoek van de regering) — het vraagstuk op korte termijn te doen bestuderen. De voortduur en de voortgang van de huidige werkloosheid dwingt er toe de koe bij de horens te vatten. De arbeid is ons kostbaarste produktiemiddel.

Bijbelse dagboeken

VIJF MINUTEN, 12e druk, geb. f 8,50
EEN OGENBLIK, 3e druk, geb. f 9,50
ALLE ZEVEN DAGEN, gebonden f 9,90
Drie fijne bijbelse dagboeken
van Ds. H. Giesen.

Komen en gaan

dagboek voor Nederlanders in het
buitenland. Gebonden ..... f 11,90
Verkrijgbaar in de boekhandel.

BOEKENCENTRUM N.V.
's-GRAVENHAGE

OOK BIJ „FINANCIËN” EEN SOCIAAL BELEID NOODZAKELIJK

DINSDAG de 30e januari werd in de Kamer de begroting van Financiën besproken. Maar de toeschouwers op de publieke en gereserveerde tribune zullen zich af en toe eerder bij een debat over Sociale Zaken en over Landbouw hebben gewaand. Want in de discussies kwamen alras twee vragen centraal te staan:

1. Is het wel juist, dat in de nabije toekomst zelfs over uitkeringen volgens de AOW en AWW belasting zal worden geheven?
2. Is het wel juist, dat de regering overgaat tot de verkoop van bepaalde — ook kleine landbouwgronden in de IJsselmeer- en Wieringermeerpolder?

A.O.W., A.W.W. en belastingvrije voet

Het eerste van deze beide punten was wel van het meeste belang, en de AR woordvoerder, de heer Kieft, stak zijn mening hierover niet onder stoelen of banken. Wat is immers het geval? Al sinds verschillende jaren is, ondanks alle kosten- en prijsstijgingen, de zogenaamde „belastingvrije voet” in de Inkomsten- en Loonbelasting onveranderd gebleven. De AOW- en de AWW-uitkeringen zijn echter aan deze kosten- en

prijsstijgingen wel regelmatig aangepast.

Maar daardoor zal nu weldra de situatie gaan intreden (en voor de AWW is dat al het geval), dat zelfs de mensen, die alleen van deze AOW/AWW-uitkering moeten leven, toch al in de (loon)belasting worden aangeslagen. Dit is een scheve situatie, die — zo stelde de heer Kieft nadrukkelijk — herziening behoeft. Want wanneer men die toestand zo laat, betekent dat, dat men stilzwijgend een vermindering van het nettinkomen van deze zwakke bevolkingsgroep aanvaardt: zoals de heer Kieft ook letterlijk opmerkte: „Fiscaal” kan en mag men nooit zover gaan dat „sociaal” tot een aanfluiting wordt!

In dit verband lanceerde de heer Kieft een eigen voorstel, dat aan de hier aanwezige problemen op bevredigende wijze het hoofd biedt.

Waarom, zo stelde hij, zou het ministerie van Financiën er niet toe over kunnen gaan de laagste bedragen van de huidige Belastingtabellen tot niet-invoerdbaar te verklaren? Dan blijven de financiële gevolgen voor de schatkist beperkt, terwijl toch aan de sociaal-zwaksten in ons volk een reëel soulaas wordt geboden.

Aanvankelijk volstond de staatssecretaris van Financiën met het ontwikkelen van bezwaren tegen dit voorstel, maar in een tweede ronde verklaarde hij zich,

mede onder druk van de Kamer, bereid ook dit interessante voorstel van de heer Kieft nader in overweging te nemen. Verder onderschreef hij het uitgangspunt, dat zo spoedig mogelijk aan deze dreigende wantoestand — eventueel in het kader van de komende herziening van de omzetbelasting — het nodige dient te worden gedaan. Hiermede kon de Kamer vooralsnog genoegen nemen; maar het kabinet kan er van verzekerd zijn, dat met name ook de A.R. fractie deze zaak voortdurend in het oog zal houden.

Verkoop van gronden

Ook over de door de regering voorgenomen verkoop van enkele bedrijven in de Wieringermeer- en IJsselmeerpolders, waren de sociaal-politieke overwegingen in het debat van het meeste belang. Met name door de heer Egas (P.v.d.A.) werd benadrukt, dat bij verkoop van kleine bedrijven het gevaar dreigt dat innerlijk niet-gezonde agrarische produktie-eenheden kunstmatig in het leven worden gehouden. Daarbij viel op dat de P.v.d.A.-woordvoerder afstand nam van de opvatting, dat verkoop van deze staatsbedrijven in principe en over de hele linie moet worden afgewezen; zijn betoog spitste zich alleen op kleinere bedrijfjes toe.

De A.R. fractie sprak zich in dit ver-

G. A. Kieft

...„fiscaal” mag niet zóver gaan, dat „sociaal” tot een aanfluiting wordt...

band uit voor een nader overleg met de minister in de Vaste Commissie van Financiën, om wegen te vinden tot voorkoming van deze en mogelijk andere nadelige gevolgen op sociaal, economisch en ruimtelijk gebied.

Vanwege dit reeds toegezegde overleg onthield zij haar stem aan de motie van de heer Egas, waarin op een „opnieuw in overweging” nemen van de verkopen bij de regering werd aangedrongen.

B.G.

DEZE week publiceren wij — zoals werd toegezegd — weer enkele cijfers over onze landelijke abonneerfactie „Eén op vier”. Ditmaal willen wij de resultaten van de kiesverenigingen iets nader bekijken.

Uit op het partijbureau gemaakte overzichten blijkt thans, dat er reeds 67 kiesverenigingen zijn, welke tenminste vijf nieuwe abonnees op ons weekblad „Nederlandse Gedachten” erbij hebben gewonnen. Onder die 67 kiesverenigingen zijn er 16, welke tenminste tien nieuwe abonnees op hun credit hebben staan.

Duidelijke taal

Dat zijn cijfers, welke duidelijke taal spreken. Waar men zich voor onze gezamenlijke campagne met enige energie inzet worden successen geboekt. Vijf abonnees of meer erbij, dat is de moeite waard.

Overigens mag hiermede niets gezegd zijn ten nadele van sommige kiesverenigingen, welke er pas twee of drie abonnees bij gewonnen hebben, althans niet zonder meer. Want in de eerste plaats moet er op gelet worden, dat sommige kiesverenigingen reeds lang een in verhouding flink aantal abonnees onder hun leden tellen, omdat daar vroeger en regelmatig aandacht aan is geschonken. En in de tweede plaats heeft een kiesvereniging met bijvoorbeeld dertig leden en twee nieuw gewonnen abonnees een in verhouding beter resultaat bereikt dan een kiesvereniging met driehonderd leden en tien nieuw gewonnen abonnees.

Niet overdreven

Anderzijds mag geen kiesvereniging zich hierachter verschuilen. Wij moeten er met elkaar voor zorgen, dat er voldoende abonnees zijn. Dat is van het grootste belang voor de politieke informatie en meningsvorming in deze tijd. Eén abonnee op vier leden is dan bepaald geen overdreven doelstelling. Daar moeten wij met elkaar naar toe. Het partijsecretariaat beschikt over alle

67 MET 5 OF MEER

cijfers. Daarom kan t.z.t., na afloop van de actie, ook gepubliceerd worden, welke kiesverenigingen inderdaad het doel van de actie „Eén op vier” hebben bereikt.

Per regio

Maar nu eerst de kiesverenigingen, welke tot nu toe voor vijf of meer nieuwe abonnees erbij gezorgd hebben. Dat zijn er in het gebied van de Kamercentrale Groningen vijf, in dat van de Kamercentrale Leeuwarden eveneens vijf, in de Kamercentrale Assen vier, Kamercentrale Zwolle drie, Kamercentrale Arnhem zes, Kamercentrale Nijmegen één, Kamercentrale Utrecht zes, Kamercentrale Amsterdam vier, Kamercentrale Haarlem vier, Kamercentrale Den Helder twee, Kamercentrale Leiden zeven, Kamercentrale 's-Gravenhage drie, Kamercentrale Rotterdam twee, Kamercentrale Dordrecht zeven, Kamercentrale Middelburg vier, Kamercentrale 's-Hertogenbosch vier, Kamercentrale Tilburg één, Kamercentrale Maastricht één.

Hier volgen de 67. Topscorer is nog steeds:

Groningen-stad met	26
dan volgen:	
Vlaardingen-Ambacht	16
Assen	15

Breda	14	veen-centrum, Zwartsluis, Haarlem-Dr.
Arnhem	13	Kuyper, Aalsmeer, Rijnsburg, Voorschoten, 's-Gravenhage-west III, 's-Gravenzande, Dordrecht II, Eindhoven-Strijp-Woensel.
Hoogeveen-zuid	12	Allemaal 5 nieuwe abonnees: Onstwedde, Drachten, Staphorst, Ede, Amerongen, Baarn, Zeist, Utrecht-noord-oost, Amsterdam-Slotervaart, Amsterdam-Stadionkwartier, Diemer, Noord Schaarwoerde, Zaandam-oost, Rotterdam I, Rotterdam IV, Maasland, Rijswijk I, Middelburg-zuid, Giessen N.Br., Wijk en Aalburg.
Apeldoorn-zuid	12	
Warnsveld	12	
Goes	12	
Andel N. Br.	12	
Ermelo	11	
Amersfoort	11	
Maartensdijk-Groenekan	11	
's-Gravenhage-Hanenburg	11	
's-Gravenhage-Berestejn-Bouwlust	11	
Diever	10	
Leiderdorp	9	
Woerden	9	
Waddinxveen	9	
Vlissingen	9	
Voorthuizen	8	
Amsterdam-Talma	8	
Katwijk a/d Rijn	8	
Rijswijk III	8	
Delfzijl	7	
Sellingen	7	
Gorredijk	7	
Kampen	7	
Amsterdam-Bilderdijk-Overtoomkwartier	7	
Amstelveen	7	
Voorburg-centrum-west	7	
Naaldwijk	7	
Zaamslag	7	

Allemaal 6 nieuwe abonnees: Oldekerk, Sint Anna Parochie, Leeuwarden-centrum-noord, Leeuwarden-west, Hooge-

Wie volgt

Dat er 67 kiesverenigingen zijn met nu reeds vijf of meer nieuwe abonnees is mooi. Wij hopen evenwel en wij vertrouwen er op, dat over een paar weken deze lijst een paar maal langer zal zijn. Er zijn thans heel wat kiesverenigingen, welke inmiddels drie of vier abonnees hebben gewonnen. Alle kiesverenigingen — ook die er pas twee of een of nog geen erbij gewonnen hebben — een paar weken in actie en allemaal nog enkele abonnees er bij, dan bereiken wij snel ons gestelde doel. Wij rekenen er ook op, dat velen van u die reeds abonnee zijn een bijdrage leveren aan onze gezamenlijke landelijke abonneewervingscampagne.

Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen

DR. KUYPERSTRAAT 3 - DEN HAAG

Voor het PARTIJSECRETARIAAT wordt, in verband met uitbreiding werkzaamheden, gevraagd zo spoedig mogelijk

EEN JONGE MEDEWERKSTER

bij voorkeur Mulo-diploma. Kennis van typen, accuratesse en gevoel voor administratie is gewenst.

Een prettige werkring wordt geboden op een niet te groot kantoor, waarop in goede teamgeest wordt gewerkt. Salaris overeenkomstig Rijksregeling en leeftijd.

SOLLICITATIES WORDEN GAARNE INGEWACHT OP BOVENSTAAND ADRES (EVENTUEEL TELEFONISCH 070-18.39.60).

OP het kort geleden gehouden regionale werkgelegenheidscongres van het N.K.V. en het N.V.V. heeft de heer Mertens, de huidige N.K.V. voorzitter zich in vrij forse taal uitgelaten over het werkgelegenheidsbeleid van het huidige kabinet. „Het lijkt wel”, zo stelde hij, „of het huidige kabinet last heeft van een betalingsbalanscomplex. Want op de zorg voor de betalingsbalans stranden telkens weer de plannen om aan de werkloosheid iets meer te doen”.

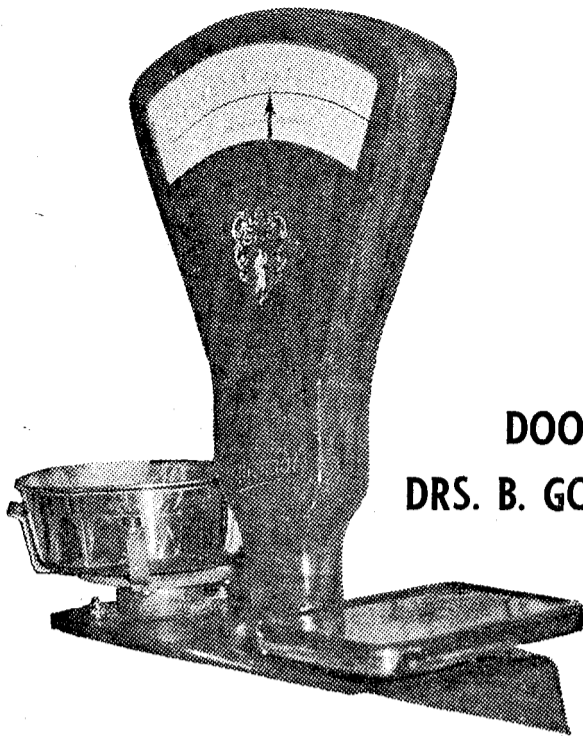
Ik geloof te mogen zeggen, dat de heer Mertens met deze opmerking een mening heeft vertolkt, die bij bijzonder veel mensen leeft. De meesten van hen willen heus wel erkennen, dat het kabinet in het afgelopen jaar op het gebied van de werkloosheidsbestrijding niet stil heeft gezeten: er zijn enkele niet onbelangrijke werkgelegenheidsprogramma's in uitvoering gebracht, aanmerkelijk meer dan ten tijde van de - nog zwaardere - werkloosheidsgolf in de jaren vijftig. Maar aan de andere kant duurt de werkloosheid nog steeds voort; en volgens de voorspellingen van van het Centraal Planbureau, zal ze in 1968 gemiddeld 90.000 man bedragen. Wanneer in zulke omstandigheden en bij zulke vooruitzichten het kabinet niet komt met verdergaande, desnoods inflatoir gefinancierde werkgelegenheidsprogramma's, en dat op grond van het argument dat „de betalingsbalans dat niet toelaat”, is dat dan inderdaad niet een vreemd staaltje van redeneren? Wat is nu belangrijker: een teruglopen van de werkloosheid in ons land, of een teruglopen van het betalingsbalanssaldo? De opvattingen staan dus zo te zien hier finaal tegenover elkaar. De vakbonden voeren uitdrukkelijk het pleit voor méér werkgelegenheidsprogramma's, waarbij de betalingsbalanspositie geen sta-in-de-weg mag vormen; aan de andere kant is er een kabinet, dat juist vanwege de betalingsbalanspositie voor verdergaande werkgelegenheidsprogramma's openlijk terug deinst, en alleen poogt, door verschuivingen binnen de begroting nog extra bijdragen tot de werkloosheidsbestrijding te leveren. Wie heeft er gelijk? Of hebben ze in bepaalde opzichten beide gelijk?

Betalingsbalans: een superboeman?

Voor het bepalen van een verantwoord standpunt ten aanzien van dit belangrijke meningsverschil schieten we uiteraard met bagatelliseren niets op. Men levert geen enkele bijdrage tot de discussie door de vakbonden van „doelbewuste roekeloosheid” te beschuldigen. Maar evenmin helpt men de meningsvorming vooruit door de „betalingsbalans” voor te stellen als een soort papieren afgod, waarvoor dit kabinet regelmatig pleegt enkele duizenden werklozen te offeren. Met verdachtmakingen is nog nooit een goede oplossing dichterbij gekomen. Dat neemt intussen niet weg, dat rond die term „betalingsbalans” voor velen wel een heel schimmige waas hangt. Waarom tilt het kabinet daar zo zwaar aan?

Uiteraard is met die betalingsbalans meer in het geding dan alleen een bepaald financieel staatje, en het saldo dat daarop prijkt. Voor het kabinet gaat het eigenlijk niet om dat saldo op zichzelf, maar om de krachten die tot dat saldo aanleiding geven. De betalingsbalans is eigenlijk niets meer dan een soort thermometer, waarop men de werking van die krachten kan aflezen. Maar wat zijn die krachten dan? Kort gezegd zijn het er twee: de ontwikkeling van onze nationale productie van goederen en diensten aan de ene kant, de ontwikkeling van onze nationale bestedingen (zowel consumptie-aankopen als investeringsaankopen) aan de andere kant. Als onze productie groter is dan onze bestedingen, ontstaat er een overschot op de betalingsbalans; als daarentegen onze bestedingen groter zijn dan onze productie is, ontstaat er een tekort op de betalingsbalans.

Bij enig nadenken is dat ook wel te begrijpen. Wanneer b.v. onze productie groter is dan wat wij zelf er van opmaken (dus besteden), kan dat stukje niet-bestede productie aan het buitenland worden verkocht. Dat buitenland moet daarvoor betalen; en daarom ontstaat op de betalingsbalans, onze betalingsreke-

Betalingsbalans: een superboeman

DOOR
DRS. B. GOUDZWAARD

HEEFT KABINET BIJ WERKLOOSHEIDSBESTRIJDING LAST VAN COMPLEXEN?

ning met het buitenland, in zo'n situatie een overschot. In het afgelopen jaar bevonden we ons juist in de omgekeerde situatie: toen lagen onze gezamenlijke bestedingen hoger dan onze productie; die extra-bestedingen moesten dus wel door ons in het buitenland worden verricht: vandaar, dat onze betalingen aan het buitenland gingen oplopen en een tekort op de betalingsbalans ontstond.

Onze economie „kernegezond”?

Maar wat heeft dat alles nu te maken met onze huidige werkloosheid en de bestrijding ervan? Wel, meer dan ons eigenlijk lief is. Ook dat spreekt bij enig nadenken voor zichzelf. Volledige werkloosheid is aanwezig, als iedereen in staat is aan de productie deel te nemen, en wel zo, dat de mensen genegen zijn hun geld aan die productie te besteden. Werkloosheid ontstaat daarentegen, wanneer men in ons land minder wil besteden dan onze productie groot is. Dan kan een deel van onze productie niet lonend worden verkocht, en moeten bedrijven sluiten, en vallen er ontslagen. De betalingsbalans, die de thermometer is van de productie- en bestedingskrachten in onze volkshuishouding, heeft dus ook rechtstreeks met de stand van onze werkgelegenheid te maken.

Wanneer we met dit in gedachten letten op de huidige stand van de betalingsbalans en die van de werkloosheid, komen we echter voor een moeilijkheid te staan.

En dat is een moeilijkheid, die ons tegelijkertijd naar de kern brengt van de economische situatie, waarin we ons bevinden.

Aan de ene kant hebben we te maken met een stuk echte werkloosheid, ook een stuk echte conjunctuur-werkloosheid. Dat wijst dus op een tekort aan bestedingen; de bestedingen zijn lager dan nodig is om iedereen in ons volk aan het werk te houden. Maar aan de andere kant is de betalingsbalans nog steeds niet volledig in evenwicht; enkele maanden geleden hadden we zelfs nog een flink tekort. En zo'n tekort betekent juist dat onze bestedingen hoger liggen dan onze nationale productie; het wijst op het bestaan van extra-bestedingen, die door ons in het buitenland worden gedaan!

Zo'n wonderlijke situatie, die innerlijk tegenstrijdig lijkt, ontstaat alleen in een economie die niet kernegezond is. De

vraag naar onze nationale produkten in binnen- en buitenland blijkt onvoldoende te zijn om iedereen aan het werk te houden; maar tegelijkertijd is de totale vraag, de totale bestedingsdrang in onze economie al zo sterk opgelopen, dat ze zich meer dan voorheen ook tot produkten van buitenlandse oorsprong uitstrekt, en zo onze schuld aan het buitenland doet toenemen.

Tweesprong voor beleid

En dit houdt nu onmiddellijk tevens in, dat men bij z'n politiek tot bestrijding van de werkloosheid op een tweesprong komt te staan; dezelfde tweesprong, die ook bij het begin van dit artikel ten tonele is gevoerd. Bij beide wegen gaat het er om, door opvoering van de bestedingen de werkloosheid te laten verdwijnen; maar de wegen verschillen ten aanzien van de soort bestedingen, die men wil opvoeren.

In de eerste plaats — en dit is de weg, waarop de vakbonden het hoofddaccent leggen — kan men de methode volgen van het opvoeren van de binnenlandse bestedingen. Door b.v. aanvullende programma's van inflatoir gefinancierde openbare werken uit te voeren, jaagt men extra koopkracht, extra-bestedingsdrang in onze economie; daardoor ontstaat een grotere vraag naar onze produkten in het binnenland; de bedrijven kunnen weer afzetten; de werkloosheid daalt. Dit is een weg, die op vrij korte termijn inderdaad de werkloosheid vrij sterk doet afnemen; daar staat tegenover, dat door die koopkrachtinspuiting niet alleen de vraag naar binnenlandse goederen een stijging ondergaat. Met andere woorden: onze bestedingen in het buitenland nemen daardoor nog sterker toe — en het betalingsbalanstekort loopt op.

Men kan echter ook een andere weg kiezen — en daarop legt het kabinet het hoofddaccent. Dat is de weg van de stimulering van de buitenlandse bestedingen, dus de vraag vanuit het buitenland naar ons nationale produkt. Om die weg te kunnen bewandelen, moeten onze produktiekosten minder snel stijgen dan de produktiekosten in het buitenland; want dan kunnen onze bedrijven beter op buitenlandse markten concurreren en daar een afzet veroveren. Deze weg is moeizamer; zij vereist zeer beperkte loonstijgingen, en krachtige prijsbeleid en een grote terughoudend-

heid van de overheid bij het aangaan van leningen (want door meer te lenen stijgt de interestvoet, en nemen dus de kapitaalkosten van bedrijven toe). Daar staat echter tegenover, dat door het bewandelen van deze weg onze betalingsbalans geen verslechtering, maar een geleidelijke verbetering ondergaat. Want wanneer het buitenland meer bij ons besteedt, moet het buitenland ook meer aan ons betalen.

Dat het hier inderdaad om een tweesprong gaat, en men niet beide wegen tegelijkertijd tot het eind toe kan bewandelen, blijkt al onmiddellijk hieruit, dat elke geforceerde toeneming van de binnenlandse bestedingen ook de lonen en prijzen onder een opwaartse druk zet. Kiest men, de weg van forse geldinspuitingen in het binnenland, dan kan men de hoop op een stimulering van de buitenlandse vraag wel opgeven.

Welke weg?

Het bovenstaande verhaal maakt één ding al zonder meer duidelijk, namelijk dat het eenvoudig een mistekening is wanneer men aan het huidige kabinet meer aandacht voor de betalingsbalans dan voor de werkloosheid verwijt. Want een verbetering van de betalingsbalans door het opvoeren van de buitenlandse vraag naar ons produkt, is op langere termijn gezien een van de meest effectieve en radicale middelen om de conjuncturele werkloosheid in ons land te bestrijden.

De schaduwzijde van deze weg blijkt natuurlijk daarbij, dat het geen snel werkend recept is. Maar zoals we zagen, heeft het snel werkende recept — koopkrachtinspuitingen — ook nadelen. Het belangrijkste nadeel is wel, dat men de mogelijkheid tot stimulering van de buitenlandse vraag niet alleen wegneemt, maar via de verslechtering van de betalingsbalans extra gevaren voor onze werkgelegenheid op langere termijn creëert. Want als onze betalingen aan het buitenland groter worden dan onze vorderingen op het buitenland, vloeit er geld uit onze economie weg, en is er ook minder geld beschikbaar om onze investeringen op te voeren; en de daardoor stijgende rente bedreigt met name weer de werkgelegenheid in de bouw- en nijverheid, die voor stijgende rente uitermate gevoelig is.

Moeizaam maar veiliger

Persoonlijk neig ik dan ook tot het standpunt — zoals door mij ook namens de fractie bij de begrotingsbehandeling van Economische Zaken verdedigd is — om het hoofddaccent te leggen op de meer moeizame, maar voor de werkgelegenheid veiliger weg van de stimulering van de buitenlandse vraag naar ons produkt. Deze weg komt des te meer in aanmerking, omdat het kiezen van deze weg nog niet inhoudt, dat elk binnenlands program tot vermindering van de werkloosheid daarmee vruchteloos wordt gemaakt. Integendeel: ook bij het leggen van het accent op het stimuleren van buitenlandse bestedingen zijn binnenlandse werkgelegenheidsprogramma's mogelijk, mits men die dan echter niet door middel van inflatoire financiering, maar bijvoorbeeld uit extra belastingmiddelen financiert. Want wanneer men dat doet, jaagt men de binnenlandse bestedingen niet extra op, maar verplaatst men ze alleen van de individuele burgers naar de (openbare werken uitvoerende) overheidsinstellingen.

Tegelijkertijd blijft bij het inslaan van deze weg natuurlijk altijd de mogelijkheid bestaan om, wanneer de ontwikkeling van de betalingsbalans meevalt en naar een duidelijk overschot neigt, aanvullende werkgelegenheidsprogramma's, althans gedeeltelijk te financieren door middel van geldinspuiting. Want in dat geval kan de betalingsbalans tegen een stootje, en slaat ze niet in een tekort om; dan behoeft dus ook niet voor een beschadiging van onze werkgelegenheid op langere termijn te worden gevreesd.

Concreet gezegd: wanneer de trend van werkloosheid in ons land in dit eerste kwartaal van het nieuwe jaar niet onder de 90.000 daalt, is de AR fractie voorstander van nieuwe werkgelegenheidsverruimende maatregelen; maar dan met dien verstande, dat — wanneer de betalingsbalans niet duidelijk verbetert — deze maatregelen in principe óf wel uit extra belastingmiddelen moeten worden gedekt óf wel uit verschuivingen binnen de begroting dienen te worden gevonden.

WERKLOOSHEID EN TOCH BUITENLANDSE AR

OOK vele lezers van N.G. zullen zich ongetwijfeld deze vraag soms stellen en we willen trachten aan de hand van vaststaande feiten en in gang gekomen ontwikkelingen een antwoord op deze vraag geven.

Dan allereerst de „werkloosheidscijfers” van eind januari 1968: De geregistreerde arbeidsreserve bedroeg 114.200 mannen en 8.884 vrouwen. Een maand daarvoor — eind 1967 — waren deze cijfers 104.550 mannen en 9.014 vrouwen, een stijging in aantal van 9.650 mannen en een daling van 130 vrouwen. Om inzicht in de ontwikkeling te krijgen moet men de seizoensinvloeden uitschakelen om aldus een soort gemiddelde te krijgen, waardoor vergelijking met voorgaande cijfers en perioden mogelijk is.

Welnu, deze berekeningsmethode door het ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid toegepast, toont aan, dat na seizoenuitschakeling voor mannen het gecorrigeerde cijfer eind januari 1968 is: 70.300. Eind december was dit 71.500 en eind november 1967: 88.200. Ook de vraagzijde steeg iets, zodat hieruit geconcludeerd zou kunnen worden, dat we over het dieptepunt heen zijn en de conjunctuur begin aan te trekken.

Dit neemt echter niet weg dat er thans ruim 100.000 mannen ($\pm$ 10.000 zijn werkzaam op A.W. of sociale werkvoorzieningsobjecten) zonder werk zijn en dit is meer dan $3\frac{1}{2}\%$ van de afhankelijke beroepsbevolking.

Nu zou het voor de hand liggen dat bij analyse van deze 100.000 de meesten blijken te behoren tot de oudere leeftijdsgroepen, maar het beangstigende is dat dit juist niet het geval is; eind 1967 was het aantal mannelijke werklozen onder de 25 jaar 28.800. Eind januari 1968 steeg dit aantal tot 30.404, oftewel ruim 4%. Zouden wij er niet in slagen deze groep jongeren weer in het arbeidsproces op te nemen, dan blijven zij tot aan hun „pensioengerechtigde” leeftijd paraderen op de werkloosheidsstaten. Agezien van het economisch nadeel is de ellende in het menselijk vlak voor betrokkenen nog veel groter.

Onder genoemde 100.000 zitten relatief ook veel ouderen, zo boven de leeftijd van 45—50 jaar. Ook voor hen zal het moeilijk zijn een nieuwe arbeidsplaats te vinden o.a. als gevolg van het feit dat de werkloosheid zo onevenredig over ons land gespreid is. Wij zullen er evenmin in mogen berusten dat deze ouderen, die de beste jaren van hun leven hebben gegeven, nu definitief buiten spel komen te staan.

Hoeveel buitenlanders?

We signaleren nu deze problemen alleen maar om een juist inzicht in de arbeidsmarktsituatie in ons land te krijgen; bij beschouwing over het vraagstuk van de buitenlandse arbeiders hebben wij dit nodig.

Want hoeveel buitenlandse arbeiders werken er nu in ons land en waar komen ze vandaan?

De telling op 15 december 1967 wijst uit dat er in totaal 63.098 mannen en 9.043 vrouwen (samen 72.141) als buitenlander in ons land werkzaam waren. Een jaar daarvoor waren deze cijfers resp. 69.043 mannen en 8.090 vrouwen; dat is samen 77.133. Maar hierin is dan ook iedere buitenlander begrepen, van Zweed tot

Marokkaan en van Chinees tot Amerikaan, uitgezonderd de schepelingen en de Belgische grensarbeiders.

Gaan we het cijfer van 63.098 mannen op 15-12-1967 nader bekijken dan blijken hieronder te zitten: 7.765 Italianen; 1.337 Grieken; 1.628 Portugezen; 10.588 Spanjaarden; 9.962 Turken en 11.404 Marokkanen, totaal dus 42.684 vanuit het Middellandsezegebied, nog geen $1\frac{1}{2}\%$ van onze afhankelijke beroepsbevolking. In onze buurlanden is dit percentage aanzienlijk hoger. De meeste van hen werken in de metaalnijverheid, daarna volgen de levens- en genotmiddelenindustrie, de textielindustrie en de bouwnijverheid.

Behalve Italië

Behalve met Italië is met al deze landen door onze regering een wervingsovereenkomst gesloten, zodat werving langs officiële kanalen kon plaatsvinden. Uitgangspunt daarbij is dat zij dezelfde rechten en plichten krijgen als de Nederlandse arbeider. Niettegenstaande deze officiële werving is in het verleden de zogenaamde spontane toeloop vrij aanzienlijk geweest, maar deze zijn ten gevolge van werkloosheid óók onder de buitenlanders — zij moesten zich immers melden om in het genot van een uitkering te komen — vrijwel allen boven water gekomen. Reden temeer om in de toekomst de spontane toeloop tot het minimum te beperken.

Onder de buitenlandse arbeiders waren er op 17-1-1968 maar 1.176 mannen werkloos, waarvan er 844 een uitkering ontvingen. Dat dit aantal nog niet veel groter is, is te danken aan enerzijds de grote mobiliteit van de buitenlandse arbeiders en anderzijds aan de grote bemiddelingsactiviteit van de Directie-Arbeidsvoorziening van het ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid met hun G.A.B.'s.

Gedurende 1967 werden 40.000 man meer bemiddeld dan in 1966. Een enorm stuk werk. Het gevolg van een en ander is dat de buitenlandse arbeiders thans dáár werkzaam is waar hij — ook in de nabije toekomst — nodig is.

Het is niet te verwachten dat industrieëlders, die in de hoogconjunctuur het buiten deze arbeiders konden stellen, nu plotseling wel belangstelling zullen tonen. Er is al gezegd dat deze buitenlandse arbeiders onder dezelfde voorwaarden zullen vallen als die welke gelden voor hun Nederlandse collega's. Geen enkele discriminatie dus. Maar voor de werkgever komen daar extra kosten (wervingskosten, reiskosten heen en terug, pensionskosten) bij.

Geschat wordt dat in doorsnee een buitenlandse arbeider het bedrijf een extra bedrag van f 2000 à f 3000 per jaar kost. Een buitenlandse arbeider is voor het bedrijf dus altijd duurder dan een Nederlandse arbeider en uit dien hoofde al zal het bedrijf trachten Nederlandse arbeiders te werven.

Gereformeerde synode

Over de opvang van de buitenlandse arbeider zijn vele publikaties verschenen. Daarom wordt volstaan met nu de vele instellingen te releveren die zich — en we mogen zeggen met redelijk succes — met de opvang bezighouden. Gelukkig doen vele denominaties hieraan mee en het verhoogt ons dat de kerken hierbij zeker niet achter blijven. Zelfs heeft de Generale Synode der Gereformeerde kerken thans een rapport over de buitenlandse arbeiders op haar agenda staan.

Uit de hiervoor geschetste aanpak mag geconcludeerd worden dat we het niet al-

DOOR P. TJEERDSMA ING.

secretaris van het
Christelijk Nationaal
Vakverbond

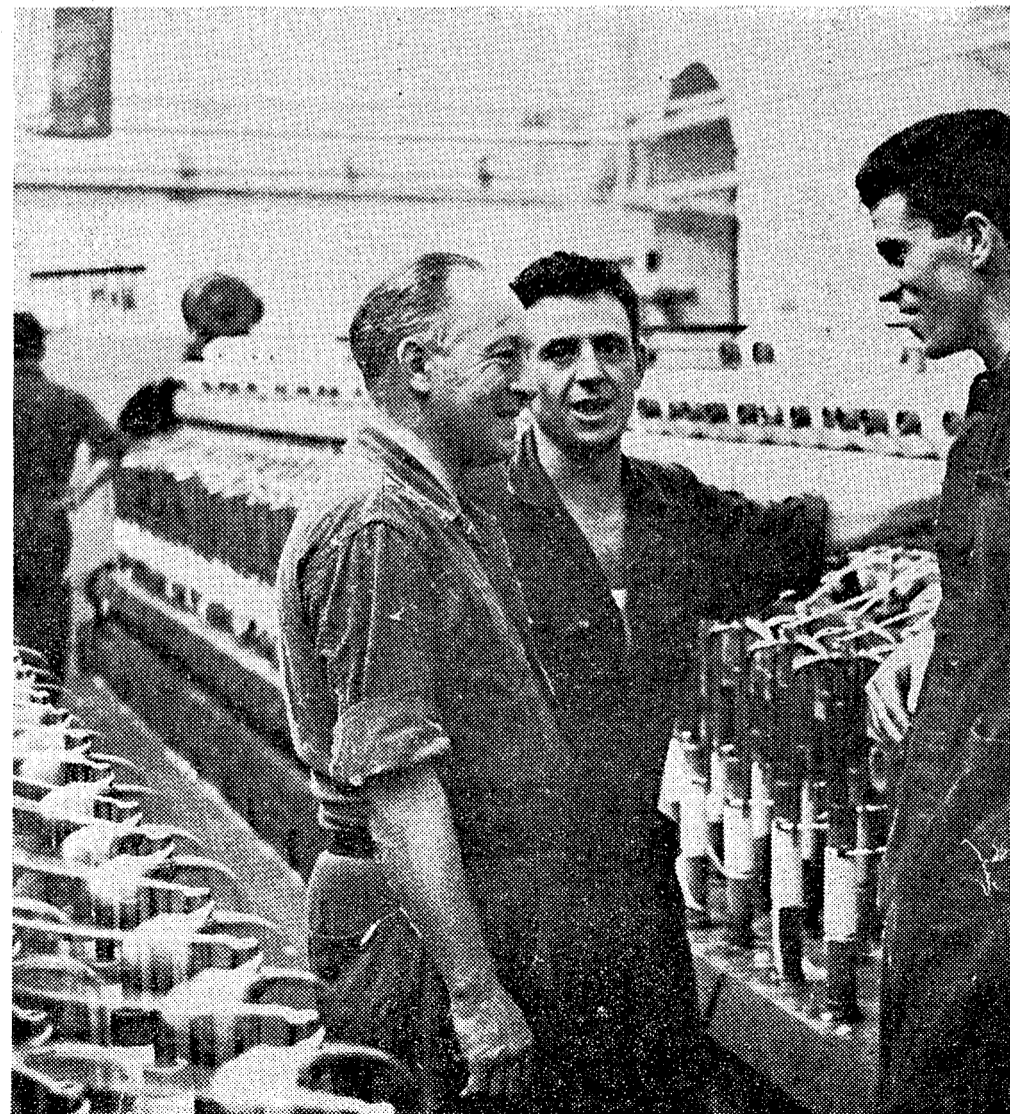
leen serieus willen doen maar ons ook verantwoordelijk weten voor hen — de vreemdeling — die we hier naar toe halen. Dat is ook christenplicht. Het zal de lezer opgevallen zijn dat in het voorgaande gezweven is over de Italianen. Dat is juist want deze vallen onder de E.E.G.-bepalingen, nu nog onder verordening 38/1964, maar het ligt in het voor-nemen om het vrije verkeer van werknemers binnen de E.E.G. tegelijk met de voltooiing van de douane-unie, op 1 juli 1968 een feit te laten zijn. Of dit alles op genoemde datum lukt is nog te bezien, maar laten wij ons daar maar op instellen.

E.E.G.-arbeider

Nu is deze vrijmaking voor de Italianen in ons land al heel ver gevorderd. Zo weten we dat er 7.765 van hen hier werken, maar van 5.996 is onbekend in welke be-

drijfstak. De meeste van hen werken hier langer dan 2 jaar en dan wordt hun verblijfs- en werkvergunning voor elk gebied en voor elk beroep zonder meer verlengd. Na 1 juli 1968 is een E.E.G. onderdaan vrij in te gaan op elke vraag in het gehele E.E.G. gebied en de werkgever is vrij bij de aanname van personeel. De E.E.G.-arbeider heeft dan wel een paspoort nodig, blijft hij langer dan drie maanden — bij korter verblijf wordt hij aangemerkt als toerist — dan heeft hij een verblijfsvergunning nodig, welke hem alleen geweigerd kan worden om redenen van openbare orde, openbare veiligheid of volksgezondheid, dus nimmer op grond van economische motieven. De discussies zijn er nog over gaande of dan óók nog een arbeids- of werkvergunning nodig is. **Te dien aanzien merken wij op dat, wil men het verkeer van personen werkelijk vrij maken, het een zekere discriminatie zou zijn, als dan de E.E.G.-**

Buitenlandse arbeiders in hun werk ...

RBEIDERS?

onderdaan wél en de eigen werknemer niet een arbeidsvergunning nodig heeft. Wij erkennen dat hiermede de statistieken over buitenlandse arbeiders binnen de E.E.G. in de huidige vorm komen te vervallen, maar wil men een inzicht in de arbeidsmarktsituatie hebben dan zal dit met inbegrip van de eigen werknemers en via de organen van de afzonderlijke Lid-Staten tot stand moeten komen, uiteindelijk dus een overzicht van de arbeidsmarkt binnen de E.E.G.

Nu hoor ik u al zeggen: en hoe dan met de gezinshereniging? Ook nu reeds mag een E.E.G.-onderdaan z'n gezin over laten komen, mits hij de beschikking heeft over een redelijke woning en om deze woning te bekomen gelden voor hem dezelfde bepalingen als voor de eigen werknemer, dus ook geen discriminatie. Omdat wij voorstander zijn van een zo snel mogelijke gezinshereniging verdient het punt van de huisvesting onze voortdurende aandacht.

Feiten

Nu zou ik terug kunnen keren tot de oorspronkelijk vraag, maar ik wil het eerst nog wat moeilijker maken door enkele feiten te noemen:

Er is toestemming verleend om nog 161 Turken en 678 Spanjaarden aan te trekken omdat in dit geval geen Nederlandse arbeiders beschikbaar waren. Dit is voordien nauwkeurig onderzocht door het G.A.B.; het advies van de werkgevers- en de werknemersorganisaties is ingewonnen en voor zover mogelijk is de betrokken ondernemingsraad gehoord. In het Drechtstedengebied vroeg een bedrijf 25 man; er werden via het G.A.B. 45 personen opgeroepen en het resultaat was

dat 1 man geschikt was, maar hij moest nog medisch onderzocht worden. Een textielbedrijf in Twente vroeg 100 man (3 ploegenstelsel). Men kon echter niemand krijgen en men begint nu met het dreigement naar België uit te wijken. Het westen vraagt administratief personeel; dit wordt in een ander deel van het land aangeboden, maar omdat geen woningen beschikbaar zijn, gaat dit niet door. Tezelfdertijd wordt gepoogd rijksdiensten vanuit het westen te spreiden over ons land, waarbij dan met name de streekgebondenheid een rol speelt.

In Drente met z'n werkloosheid van 10 % vraagt men buitenlandse vrouwelijke arbeidskrachten, omdat ze daar niet te krijgen zijn. Ter bestrijding van de werkloosheid, voor creatie van meer werkgelegenheid is aantrekking van nieuwe hoogwaardige industrieën in stimuleringsgebieden nodig, maar gaat dit door dan moet het bedrijf zijn eigen hooggeschoold personeel meebrengen, omdat de jaren door dit stimuleringsgebied alleen maar expulsiengebied is geweest en de best opgeleide werknemers vertrokken zijn.

Wij hebben het gevoel dat er zich thans een saneringsproces in de industriële bedrijvigheid aan het voltrekken is, waarbij de minst produktieve c.q. minst bekwame uitgesloten worden — ze krijgen immers toch een redelijke uitkering — en de rekening wordt ons straks gepresenteerd in de vorm van blijvend 75.000 werklozen te hebben en een grote groep jongeren en ouderen, die niet meer aan de slag komen.

Er zijn nog meer feiten te noemen, maar de ingewikkeldheid van deze problematiek is o.i. zo al compleet genoeg.

We willen nu trachten aan de hand van het bovenstaande enkele conclusies te trekken:

Geen op zichzelf staande zaak

1. Het vraagstuk van de buitenlandse arbeider is niet een op zich zelf staande zaak maar is onderdeel van het gehele arbeidsmarktbeleid, zowel in ons eigen land als binnen de E.E.G.

2. Voorzover Nederland buitenlandse arbeiders heeft aangetrokken is een voorzichtig beleid gevoerd. In vergelijking met de ons omringende landen is het percentage buitenlandse arbeiders hier laag.

3. Ons land heeft met redelijk succes (samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en particulieren) voor een redelijke opvang gezorgd, ervan uitgaande dat de buitenlandse arbeiders op dezelfde wijze als zijn Nederlandse collega's worden behandeld.

4. In verband met de dalende werkgelegenheid is het laatste jaar eerder sprake van een afnemende dan van een stimulerende activiteit om buitenlandse arbeiders aan te trekken.

5. Ten aanzien van de niet E.E.G.-onderdanen dient het beleid erop gericht te zijn eerst gebruik te maken van het Nederlandse aanbod. Pas wanneer dit verstek laat gaan is een beroep op buitenlandse arbeiders gerechtvaardigd.

6. Werving langs officiële kanalen verdient voorkeur boven de zogenaamde spontane toeloop. Dit zou het beste kunnen geschieden door per periode een quotum vast te stellen. Het geheel dient onderdeel te zijn van het nationale arbeidsmarktbeleid.

Afspraken dienen tot stand te komen na raadpleging van ondernemingsraad en het georganiseerde bedrijfsleven.

Aanvaarden

7. Mede in verband met de voortgaande ontwikkeling binnen de E.E.G. dienen wij ons — ook mentaal — in te stellen op de aanvaarding van „de vreemdeling” van welke kleur, ras of geloof hij/zij ook moge zijn.

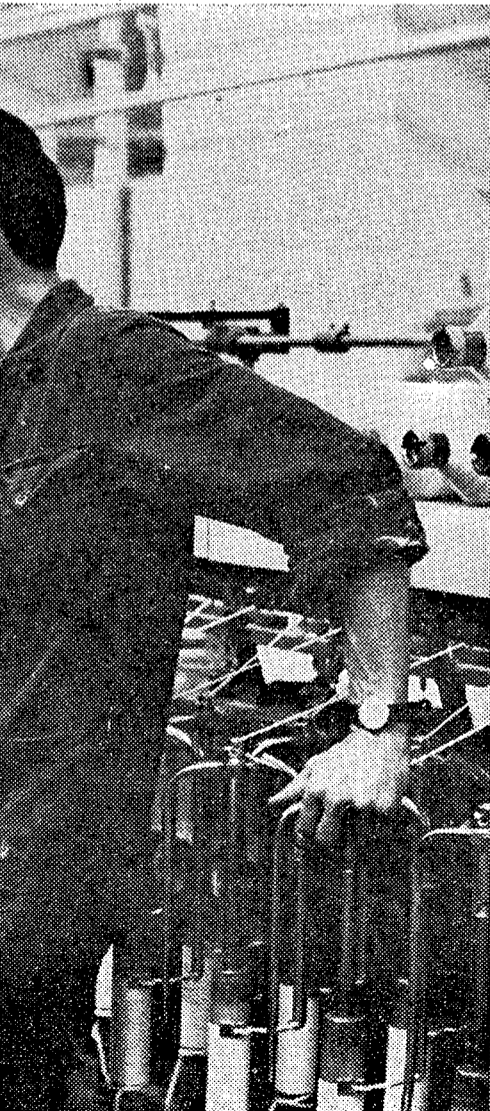
Wij zullen deze aanvaarding waar moeten maken in kerkelijk, politiek, maatschappelijk en sociaal-economisch opzicht en het ook als normaal moeten gaan belevend.

8. Momenteel wordt het vraagstuk van buitenlandse arbeider overschaduwd door dat van de werkgelegenheid, toegespitst op de vraag of er straks voor allen — ouderen en ook jongeren, valide- en niet meer valide mensen — wel gelegenheid is om, overeenkomstig aard, bekwaamheid en validiteit, te kunnen arbeiden.

9. Het feit dat de aanbodzijde niet klopt op die van de vraagkant — met alle gevolgen van dien — moet ons allen — ook de overheid — aansporen om een arbeidsmarktbeleid tot stand te brengen, waarbij optimale werkgelegenheid en optimale economische groei als doelstelling geldt.

10. Zouden wij nalaten een actief beleid te voeren, dan is de keerzijde van de medaille een vertraagde economische groei en een blijvend groot aantal werklozen. Wij menen dat een organisatie, welke ernst wil maken met de beleving van het evangelie, juist op het vlak van „het dagelijks brood”, alles in het werk dient te stellen om van ons wereldje een leefbare zaak te maken.

... en in hun vrije tijd.

Mr. J. A. DE WILDE EN dr. H. COLIJN

J. TJALMA, PARLEMENTAIRE HERINNERINGEN 2

MR. J. A. de Wilde was een boeiend spreker en een slagvaardig debater. Hij hield van het debat en de N.R.C. schreef dan ook eens: Colijn en Oud zijn uitstekende sprekers, maar zij maken niet de indruk, dat zij, zoals De Wilde debatteren om het debat.

Een staaltje van zijn stijl volgt hier. De Wilde sprak in Zwolle nadat Colijn als minister van financiën orde op zaken had gesteld en vroeg: Hoe was de toestand voor Colijn optrad?

U moet zich dit zo voorstellen: De trein van Amersfoort nadert met volle snelheid de spoorbrug over de IJssel. Ofschoon er geen onveilig sein te zien is, ontdekt de machinist dat de brug openstaat. Hij remt uit alle macht en één meter voor de afgrond stopt de trein. Wie was de machinist? Dat was Colijn. En waar waren wij? Wij zaten allen in de trein.

Ofschoon hij met vragen, die gesteld werden, wel weg wist, zei hij toch eens op een vergadering in Almkerk in 1922: Je kunt soms gemakkelijker met een tegenstander debatteren dan vragen van partijgenoten beantwoorden.

Vooraf achter het prikkeldraad was De Wilde een optimist. Toen wij in juni 1941 met een aantal anti-revolutionairen 's nachts half één in het kamp te Schoorl aankwamen, hield De Wilde, die al eerder op de dag was binnengebracht, een speechje, waarin hij ons welkom heette en tot ons zei: Wees blij dat jullie hier zijn, want nu zijn jullie van de moeilijkheden buiten het kamp verlost!

Aan het communistisch Kamerlid Lou de Visser, die ook in het kamp zat, vroeg De Wilde: „Als Rusland de oorlog wint, krijgen wij in Nederland natuurlijk een kabinet De Visser, maar hoe wordt het dan met ons?”

„Dat komt in orde”, antwoordde De Visser, „solidair tot op de barricade!”

Colijn

Op dezelfde dag, waarop bovenvermelde anti-revolutionairen waren gevangen genomen, werd ook aan Colijn de vrijheid ontzegd. Hij werd voorlopig naar Valkenburg gebracht.

Colijn was na een loopbaan in het toenmalige Oost-Indië, die tot de verbeelding van het Nederlandse volk

Colijn, een brave boerenzoon.
Het puike van de dorpelingen.
Arbeidzaam, uitgemaakt en schoon.
Doest naar Belloni's hand te dingen.
(De Groene, 8-1-11.)

sprak, op aanbeveling van Kuyper, in 1909 Kamerlid voor het district Sneek geworden. Reeds twee jaar later werd hij minister van oorlog, nadat twee voorgangers van hem het veld hadden moeten ruimen.

Een niet-a.r. schreef: „Daar kwam op een morgen in februari 1911 de heer Colijn het departementsgebouw op het Plein binnenstappen. De geest van het departement veranderde van hoog tot laag”.

Als minister van oorlog woonde Colijn de gehele nacht te paard de manoeuvres bij. Van het veld reed hij rechtstreeks naar het departement, gaf voor de ingang het paard aan zijn oppasser over en ging direct aan zijn bureau aan het werk.

De bekende Braakensiek maakte voor de Groene Amsterdammer geen karikatuur, maar een waarderende tekening met het onderschrift:

Colijn een brave boerenzoon,
het puike van de dorpelingen enz.

Drie maanden na zijn optreden had Colijn het ontwerp voor een nieuwe Militiewet, zoals de naam luidde, gereed.

Bij de verdediging daarvan in de Tweede Kamer bleef hij, zoals gewoonlijk, kalm, maar toen de socialisten de herhalingsoefeningen van 15 op 13 dagen wilden terugbrengen, maakte hij zich kwaad. Hij sloeg met de vuist op de ministerstafel, zodat de inkt in het rond spatte en zei: Frankrijk brengt de dienst-

tijd op 3 jaar, Duitsland breidt zijn leger uit tot 12 miljoen man, Engeland werkt aan zijn vloot zo hard het kan, en hier zit men te sabbelen op twee dagen herhalingsoefeningen.

Wapenspreuk

Troelstra gaf aan Colijn eens bij de algemene beschouwingen in overweging om tot wapenspreuk aan te nemen: Tam Marti quam Mercurio (zowel aan Mars, de oorlogsgod als aan Mercurius, de God van de handel gewijd; dit laatste doelde op Colijns vroegere directoraat van de koninklijke oliemaatschappij).

Colijn, die de kunst verstond om een rede op te bouwen, bewaarde de beantwoording van deze opmerking voor zijn peroratie: De heer Troelstra heeft mij als wapenspreuk aanbevolen tam Marti quam Mercurio. Meneer de voorzitter, ik heb Mars en Mercurius beide gediend en met ere mag ik zeggen, maar wanneer ik een wapenspreuk zal aannemen, zal het niet die zijn, welke de heer Troelstra mij heeft aanbevolen, maar een andere spreuk, die van ouds in mijn geslacht gegolden heeft: Christus mea petra, Christus, de rots waarop ik bouw. Ik heb gezegd.

Uit de verwerping van de Vlootwet in 1923, waarbij een smaldeel van 10 rooms-katholieke Kamerleden met de oppositie meeging, vloeide voort dat het kabinet Ruys de Beerenbrouck, waarin Colijn de portefeuille van financiën beheerde, zijn ontslag aanbood. Er ontstonden scherpe penpolemieken en felle discussies vooral tussen a.r. en s.d.a.p. Tal van kiesverenigingen kwamen in vergadering bijeen en veelal lieten de voorzitters Ps. 75 : 4 zingen:

Geen geval, geen zorg, geen list,
oost noch west noch zandwoestijn
doet ons meer of minder zijn.
God is rechter, die 't beslist,
die als aller oppervoogd
deez' vernedert, dien verhoogt.

Na een langdurige crisis, waarin allerlei pogingen tot oplossing mislukten, weigerde de koningin de ontslag-aanvraag van het kabinet Ruys, zodat Colijn terugkwam.

BETALING

ABONNEMENTSGELD

Hebt u het abonnement voor het eerste halfjaar 1968 al betaald? Zo ja, dan hartelijk dank daarvoor!

Indien u het nog niet hebt voldaan, wilt u dan met spoed f 6,— overschrijven op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage?

Momenteel worden op ons bureau namelijk de voorbereidingen getroffen voor het doen innen van de kwitanties door de incassodienst van de P.T.T. Dat betekent administratief veel werk, terwijl u bovendien voor incassokosten f 0,75 in rekening wordt gebracht.

Wilt u er allen aan medewerken om het aantal kwitanties zo laag mogelijk te houden? Bij voorbaat danken wij u voor uw medewerking.

De prijs voor studentenabonnementen bedraagt f 3,— per halfjaar.

De abonnees, die ons een giro-machtigingskaart deden toekomen, vinden het betreffende bedrag, voorzover dit niet reeds is gebeurd, nog in de loop van deze maand van hun girorekening afgeschreven.

AANWIJZINGEN VOOR BURGEMEESTERS

IN het dagboek van oud-burgemeester Boot komt op blz. 53 de volgende waarschuwing voor onder het hoofd juli 1940:

„Inmiddels heb ik kennis genomen van de zgn. „aanwijzingen” die we moeten toepassen, indien Nederland bezet zou zijn. In een geheim vakje heeft de gemeentesecretaris een exemplaar gevonden. Ik heb er, bij mijn weten, nooit van gehoord. We hebben de inhoud van het boekje, daterend van 1937, nimmer in een burgemeesterskring besproken. Het is een interessant overzicht. Zie bijlage III.”

De bijlage bevat inderdaad de tekst van de aanwijzingen.

Een oud-burgemeester schrijft ons:

„Ik heb mij de ogen uitgewreven, toen ik dit las. Bij kabinetsschrijven van 3 mei 1938 van de minister van Binnenlandse Zaken (minister van Boeyen) is aan alle burgemeesters een exemplaar van deze richtlijnen toegezonden.

Deze richtlijnen zijn vastgesteld in overeenstemming met de Raad van Ministers, volgens het onderschrift. Ik herinner mij nog heel goed, dat ik als burgemeester dit stuk ontving. Na het gelezen te hebben, heb ik het „kabinet” opgeborgen en had het dus bij de hand toen de oorlog uitbrak. Het is mij een raadsel, dat

een burgemeester, een paar jaar nadat dit stuk hem namens de Raad van Ministers was toegezonden, van dat bestaan niets meer bleek te weten, zodat het een paar maanden na de bezetting door de gemeentesecretaris in een geheim vakje kon worden „ontdekt”. De heer Boot heeft het zonder twijfel als burgemeester van Wisch in mei 1938 ontvangen met een kabinetsschrijven van de minister van Binnenlandse Zaken.”

Wij vestigen er de aandacht op, dat deze aanwijzingen duidelijk en correct zijn en geheel aansluiten bij het zogenoemde Landoorlogreglement, een internationaal vastgestelde regeling, waarbij de rechten en vrijheden van de burgers in bezet gebied werden geregeld.

De Regering is dus niet in gebreke geweest; het kabinet-Colijn heeft alle burgemeesters precies meegedeeld, en tijdig, wat van hen in bezettingstijd werd verwacht.

Dat burgemeester Boot bij het uitbreken van de oorlog en bij de bezetting

van de gemeente blijkbaar niet wist, dat op zijn gemeentehuis de Aanwijzingen waren van de regering, is dus wel een vreemde zaak.

Maar nog veel vreemder is het, dat wij zeker weten, dat er méér burgemeesters waren, aan wie deze circulaire blijkbaar geheel was ontgaan. Het zou van belang zijn als de betrokkenen hieromtrent nadere inlichtingen zouden kunnen geven.

H. Struik en Zoon N.V. Fabriek van dekkleden en tenten

Imp. Groothandel scheeps- en aanemersbenodigdheden elektrische en autogene las- en snijbenodigdheden.

DEVENTER
Diepenveensweg 8
Telefoon 05700 - 13970

db

Voor goed verzorgd drukwerk

DRUKKERIJ J. B. VAN DEN BRINK & Co
Beukerstraat 77 Zutphen Tel. (5750) 4218

JOEGO-SLAVIË

DIT land wijkt in vrijwel alles af van het normale patroon van de andere Oosteuropese landen. Het is in vele opzichten veel vrijer dan welk ander communistisch land ook. Niettemin is het communistisch en dat houdt in dat er slechts één politieke partij bestaat: de liga van communisten. Toch is ook wat dat betreft hier iets opmerkelijks te constateren: men streeft naar een volledige scheiding tussen partij en staat. De partij moet de ideologische regulator worden en niet meer de instantie zijn die de bevelen geeft. De partij zal de pretentie op moeten geven op alle terreinen des levens het laatste woord te hebben. De weg moet worden vrijgemaakt voor werkelijk open discussies. Er moet vrijheid van handelen zijn. Dit zijn zo enige van de na te streven doeleinden. Hieronder zullen we proberen iets te zeggen over de in Joego-Slavië aan de gang zijnde ontwikkelingen.

Partij

Reeds lange tijd voert het land een eigen politiek, onafhankelijk van de Sowjet-Unie. Dit leidde reeds in 1948 tot een breuk met Stalin. Chroesjtsjov heeft weer toenadering gezocht, in 1958 kwam er echter een verslechtering in de verhouding door het nieuwe Joegoslavische partijprogramma. Nu zijn er weer vriendschappelijke contacten, maar desondanks blijkt de eigen koers van de communistenbond duidelijk uit het feit dat zeer sterk is gekant tegen de in februari in Boedapest te houden conferentie van communistische partijen, waarvan de CPSU zo'n groot voorstander is.

De houding van Joego-Slavië in de loop der jaren is ongetwijfeld van grote invloed geweest bij het zich onafhankelijker van Moskou opstellen door andere Oosteuropese landen.

Zoals we hierboven reeds hebben opgemerkt gaat de partij zich steeds meer terugtrekken van een rechtstreekse beïnvloeding en leiding. In het algemeen is de bevolking niet tegen de partij gekant en is men tevreden met een éénpartijstelsel. Pogingen van Mihajlov in de richting van een oppositiepartij moeten worden gekwalificeerd, in de huidige fase als uitingen van een min of meer op eigen eer gerichte figuur die alleen maar sympathie heeft weten te verwerven door de manier waarop Tito gemeend heeft te moeten handelen.

Het grote gevaar van een meerpartijstelsel in de nu bestaande situatie zit hierin, dat een dergelijk systeem waarschijnlijk al zeer snel zou leiden tot hevige twisten tussen de in de Joegoslavische federatie verenigde nationaliteiten.

Nu reeds is de verhouding tussen de verschillende deelstaten niet bepaald best, laat staan wat er zou gebeuren als ze elk over een politieke partij zouden kunnen beschikken. Dit is ongetwijfeld één van de redenen geweest waarom Tito zowel tegen Djilas, die ook voor een meerpartijstelsel was, als tegen Mihajlov is opgetreden.

Volgt nu uit de veranderende houding van de partij een afzweren van de marxistische leer? Voorzover deze leer een hindernis is op de weg naar een gezonde economische ontwikkeling

kan alleen maar bevestigend worden geantwoord. Men noemt dit dan niet afzweren maar het aanpassen van de marxistische leer aan de veranderde omstandigheden.

Hoe het echter zal gaan worden in z'n totaliteit valt vooralsnog niet te zeggen. Daarvoor is de richting nog te onduidelijk, daarvoor is het ook de leiders nog niet genoeg duidelijk waar men terecht zal komen.

Realistisch

Niettemin, de partij geeft er duidelijk blijk van de zaken realistisch te zien en er is grote mate van vrijheid.

Een voorbeeld daarvan is dat alle grote westerse kranten verkrijgbaar zijn en veel belangrijker nog: bij de in april vorig jaar gehouden verkiezingen is men op voorzichtige wijze begonnen meer electorale vrijheid toe te staan. Van de 60 kiesdistricten voor de federale assemblee experimenteerden 15 met een systeem waarbij men de keuze had tussen meerdere kandidaten. 10 van deze 15 districten gaven een keus uit twee, vier districten kwamen er met drie en één met vijf kandidaten. (Victor Zorza in „The Guardian 14-4-1967).

Onlangs meldde de westerse kranten dat Tito een zuivering heeft doorgevoerd onder de partijleden. Vele honderden zijn uit de partij gezet. Een dergelijke zuivering heeft ook plaatsgehad in 1966 en was diep ingrijpend. Onder andere heeft toen de vice-president en tevens hoofd van de geheime dienst, Rankovic, ontslag genomen. Het woord ontslagnemen kunnen we zonder meer vervangen door wegzuiveren. Rankovic werd algemeen beschouwd als de opvolger van Tito. Tegen de geheime dienst zijn door Tito zeer ernstige beschuldigingen geuit. Zoals wel vaker valt waar te nemen was deze dienst achtergebleven bij de ontwikkeling van de partij naar meer vrijheid. In de veiligheidsdienst zaten de dogmatici die niets moesten hebben van de nieuwe koers en die in staat geacht moesten worden een tegenoffensief te lanceren. Ze zijn door het uitrangeren van Rankovic en andere hoge figuren van de dienst nu volledig uitgeschakeld. Ook in verband hiermee kan weer op een vooruitgang worden gewezen. De weggezuiverde figuren kwamen niet voor een vuurpeloton te staan zoals dat nog niet zo lang geleden ongetwijfeld het geval zou zijn geweest. Rankovic woont nu in een comfortabele villa, hoewel misschien wel voorzien van de afsluiterapparatuur die de UDBA (veiligheidsdienst) eerst in de huizen van Tito had geplaatst. Zeer opmerkelijk voor een communistisch land is de grote invloed die het parlement heeft. Deze is zelfs zo sterk dat eind 1966 in Slowenië de regering aftrad omdat de kamer voor sociale zaken en gezondheidszorg een bepaald voorstel afstemde.

Economie

Na de toetreding van Joego-Slavië tot de club van communistische landen volgde aanvankelijk ook dit land hetzelfde programma ten aanzien van de economie als de Sowjet-Unie indertijd had gevolgd. Nadruk op de zware industrie, volkomen geplande economie, vestiging van fabrieken in een bepaald gebied zonder rekening te houden met het al of niet aanwezig zijn van grondstoffen en geschikte arbeidskrachten. In 1950 begon men in zekere zin een

Staat en partij zijn in behuizing volledig gescheiden. Links het gebouw van de communistische liga, rechts regeringsgebouwen.

andere richting in te slaan. In dat jaar werden nl. de nu zeer bekende arbeidersraden ingesteld. Deze raden hebben het beheer over de ondernemingen. Ze worden gekozen uit de arbeiders. De dagelijkse leiding ligt bij een bestuursraad waarvan de grootte verschillend is. De directeur van het bedrijf is verantwoordelijk verschuldigd aan de arbeidersraad. Hij is niet zozeer de leider als wel de coördinator van de hele gang van zaken. Hij wordt gekozen door de raad en kan ook ontslagen worden door deze zelfde raad.

In de loop der jaren kregen de arbeidersraden steeds meer bevoegdheden. Het gevolg van de democratisering van de economie was de hiervoor reeds genoemde democratisering van de partij. Beide ontwikkelingen moeten samen worden bekeken, waarbij opgemerkt dient te worden dat de partij de ontwikkeling in de economie volgde en niet het omgekeerde.

We kunnen in de economische ontwikkeling verschillende hervormingen aanwijzen.

Hervormingen

De eerste vond plaats in 1950 toen de arbeidersraden werden ingesteld. Hoewel deze hervorming op zichzelf vrij ingrijpend was door de delegatie van bevoegdheden aan lagere organen, bleef toch de beslissingsmacht voor wat de belangrijkste problemen betreft bij de topleiding van de partij. In 1961 vond de tweede economische hervorming plaats. De arbeidersraden kregen nog meer invloed, de dinar werd gedevalueerd. Er kwam een grotere speelruimte voor de wet van vraag en aanbod. Deze hervormingen ondervonden veel tegenstand en kwamen dan ook nauwelijks van de grond.

In 1965 kwam de derde hervorming. Ook nu weer werd de dinar gedevalueerd. Dit was een gevolg van de voortdurende inflatie waaraan het land blootstond. In 1940 waren 50 dinars nog 1 dollar waard, in 1965 moest men 125 dinars betalen voor 1 dollar.

De hervorming van 1965 was noodzakelijk omdat men aansluiting bij de wereldmarkt zocht.

Gedurende vele jaren had men veel geïnvesteerd in de achtergebleven gebieden van het land. Op zichzelf is dit natuurlijk een uiterst nuttige zaak, het ging echter ten koste van de reeds goed ontwikkelde gebieden. In 1965 werd hieraan zoveel mogelijk een eind gemaakt doordat men ernaar ging streven oneconomische investeringen

DOOR drs. J. W. VAN DER MOLEN

sterk te beperken. Er werd tevens vrijwel totaal een einde gemaakt aan de subsidies van de overheid aan verliesgevende bedrijven. De wet van vraag en aanbod kwam in het middelpunt te staan. Dit had gevolgen op de arbeidsmarkt: veel arbeiders werden werkloos. Dit versterkte de stroom van arbeiders die al jaren lang vloeit naar het buitenland. Momenteel werken er daar ongeveer 300.000 Joegoslaven. Verder is er in het land zelf nog een bijna net zo grote hoeveelheid mensen werkloos. Diverse malen is Joego-Slavië gesteund met grote leningen van Amerika en het Internationale Monetair Fonds. Het streven is erop gericht om in 1970 een vrij converteerbare valuta te hebben.

Veel nadruk wordt in de maatregelen van 1965 gelegd op het zelfbestuur van de afzonderlijke afdelingen binnen een onderneming. De verdeling van de gemaakte winst tussen de staat en het bedrijf werd ten gunste van de bedrijven veranderd. De bedrijven krijgen nu 71% in plaats van 51%. Het geld voor investeringen zal voor het grootste gedeelte van de banken komen, zonder ingrijpen van de overheid.

De kredietmogelijkheden voor particuliere bedrijven zijn verruimd. Het aandeel van het particuliere initiatief is vooral in de dienstenverlenende en de ambachtelijke sectoren groot. Een particulier bedrijf mag officieel maximaal 5 arbeiders in dienst hebben, in de praktijk wordt daar nogal eens de hand mee gelicht. Van de landbouw is ongeveer 70% particulier. De maximum grootte per bedrijf is vastgesteld op 10 hectare.

Samenwerking van Joegoslavische bedrijven met buitenlandse wordt gesteund. De Fiat wordt bijvoorbeeld in licentie gebouwd.

Vooraf West-Duitsland tracht op grote schaal van samenwerking te profiteren. Nederland lijkt hier, zoals dat trouwens met de hele handel met het oosten door ons land het geval is, achter te blijven. Het zou zeker aanbeveling verdienen als meer middelgrote bedrijven contact gingen zoeken met de bevoegde instanties zoals bijvoorbeeld de Economisch Voorlichtings Dienst of voor wat de handel met de Sowjet-Unie betreft met het Nederland/USRR instituut in Den Haag. De grote bedrijven hebben de weg al wel gevonden getuige de levering van o.a. complete chemische fabrieken.

• Vervolg op pag. 10

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

D. MEIJER - AANNEMER

VAN NIEUWBOUW-, VERBOUW- EN
REPARATIEWERKEN

Handel in hout, teerproducten en andere
materialen

Telefoon 7690

SASSENHEIM - Werkplaats: Zuilhofstraat 2 - Telefoon 7952

Grondboringen Bodemonderzoek
Nortonputten voor drinkwatervoorziening
Pompinstallaties Beregeningsinstallaties

Meer dan 40 jaar ervaring

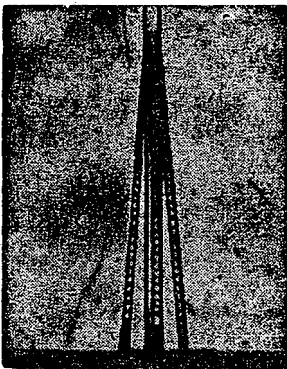
FIRMA JAN DE NOOIJ - BENNEKOM

Telefoon 08379 - 2227

FA. H. MANSCHOT & ZONEN

Aannemers van
HEIWERKEN
Telefoon 03474 - 269
LEXMOND

Gespecialiseerd in het heien
met stoomblokken van 2000
tot 8000 kg.

In de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland

bouwen wij reeds vele
KERKEN, SCHOLEN en BOERDERIJEN

N.V. GEBR. SALVERDA AANNEMERSBEDRIJF

'T HARDE - BOVENWEG 7 - TELEFOON 05255 - 253

Voor betere beton

N.V. SCHOKBETON

Fabrieken te Zwijndrecht, Kampen, El-
burg en Vianen. Bouwbedrijf te Zeist.

Leveranciers van

STEIGERPALEN - KORTELINGEN - BETON-
STEMPELS - PERKOENPALEN - HEIPALEN -
BOOMPALLEN - AFRASTERINGSPALEN - PI-
KETTEN - OOK GECELOSOTEEERDE PALEN.

Rondhouthandel

M. J. Wilbrink & Zoon

Dorpsstraat 193, BEEKBERGEN, tel. 05766 - 397

PATENT OCEAN WERELDWIJD TOEGEPASTE APPENDAGES

BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

TIMMERFABRIEK VERMEULEN N.V.

MILL (N.-B.) - TELEFOON 08859 - 1024*

Fabriek van geprefabriceerde houten gebouwen,
houten woningen, directieketen, barakken, gara-
ges, vakantiehuisjes enz. Speciaal voor de land-
bouw: kippenhokken, veldschuren, loodsen, etc.

EXPORT: BELGIE - DUITSLAND - ETC.

GRONDBOORBEDRIJF

EMMEN

WESSEMIUS N.V.

Telefoon 05910 - 2493

GRONDBORINGEN - BRONBEMALINGEN
NORTONPUTTEN - WATERVOORZIENINGEN

Aannemersbedrijf

GEBR. HAKKERS

• Handel in hijsmaterialen, riet en teen
• Rietmattenfabriek
• Hoepelmakerijen

WERKENDAM - TELEFOON 514

* VERBOUW
* NIEUWBOUW
* ONDERHOUDSWERKEN

Firma E. D. Schutten & Zoon

AANNEMERSBEDRIJF ENSCHEDE
Laarssingel 10 - Telefoon 3021
Hyacinthstraat 40 - Telefoon 11638

Het beeld der vaders

STEMMEN OP NUMMER EEN

De lijsten waren nu wel definitief voor de stembus-
strijd in 1918, maar het verhaal is nog niet uit.

Het was de eerste keer, dat er gestemd werd volgens
het stelsel van Evenredige Vertegenwoordiging. En
de wet is duidelijk. Wat is een geldige stem? Dat is
een stem, uitgebracht op één der op het stembiljet
voorkomende namen, door het witte puntje in het
hokje vóór de naam van de kandidaat zwart te ma-
ken (Het rode potlood is later uitgevonden)

De wet vraagt dus helemaal niet, om op nummer één
van de lijst te stemmen. Daarin is elke kiezer vrij.
En zijn stem gaat niet verloren, wanneer hij een
ander nummer dan nummer één kiest. Beslissend is
het aantal stemmen op de lijst in totaal uitgebracht,
niet het aantal op nummer één van die lijst. En men
mag toch aannemen, dat geen enkele partij namen
op haar lijst zet van personen, die zij ongeschikt acht
voor het Kamerlidchap. Je stemt altijd een geschikte
kandidaat. Een van de liberale partijen heeft dan
ook bij de verkiezingen van 1918 het parool uitge-
geven: stemt één van de kandidaten van onze lijst;
ze zijn allemaal eerste klas.

Toen de lijsten definitief waren vastgesteld, rees in
A.R. kringen de vraag: zijn wij zedelijk verplicht
op nummer één van de lijst te stemmen?

Daarbij speelde een factor een rol, die psychologisch
heel belangrijk was. Neem bijvoorbeeld Groningen

en Drenthe. Tot nu toe zaten voor de districten in die
provincies liberalen of vrijzinnig-democraten in de
Tweede Kamer. Een uitzondering vormde Veendam,
dat in 1899 een schildersknecht had gekozen,
Schaper. Het was weer, zoals zo vaak, een her-
stemming tussen een liberaal en een socialist. En de
A.R. kiesverenigingen gaven dan het parool uit: het
is lood om oud ijzer, dus wij blijven thuis. (Was er
een enkele keer een herstemming tussen een A.R.
en een liberaal of een socialist, dan ging de A.R.
toch bij de herstemming down, omdat liberalen en
socialisten elkaar bij de herstemming altijd steunden)
Maar nu was Schaper in herstemming met een libe-
raal en dus zouden de A.R. weer thuisblijven.
Toen was er evenwel een man op een A.R. vergade-
ring, die het gevleugelde woord sprak: er zitten zo-
veel kwasten in de Kamer, waarom zullen wij er
niet eens één keer een verver in stemmen? Schaper
won het van de liberaal...

Groningen en Drenthe, dat was samen acht distric-
ten, allemaal links. Nu telden alle stemmen mee en
de Groningers vroegen zich af: zullen wij voor alle
zekerheid maar niet op Zijlstra stemmen, no. 4 van
de lijst? En de Drenthen hadden dezelfde overleg-
gingen des harten, maar dan ten opzichte van num-
mer 5 van de lijst, de heer P. Wielenga van Assen.
Toen schreef De Rotterdammer: Het A.R. parool is:
stemmen op nummer één van de lijst. Dat parool is
duidelijk uitgegeven ten huize van dr. Kuyper, toen
het versterkt Centraal Comité bijeen was.

Niets mee te maken, zeiden sommigen, de wet laat
ruimte voor voorkeurstemmen en met wat ten huize
van dr. Kuyper besproken is, daar hebben wij niets
mee te maken. De Deputatenvergadering is de enige
bevoegde instantie, en die heeft niets beslist.

Het gaf veel aanleiding tot discussie maar de mees-
ten werden het er toch over eens, dat het organisa-
torisch beter was, allemaal op nummer één te stem-
men. De Drenthen waren in dit opzicht wel bijzon-
der correct. In de gehele Kamerkiekring Drenthe
kreeg de heer Wielenga maar 61 voorkeurstemmen.
Maar... het verhaal is nog niet uit.

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

HOE WORDT MEN BURGEMEESTER?

Het antwoord op die vraag is op zichzelf heel simpel.

In Nederland wordt een burgemeester door de
Koningin benoemd op voordracht van de minister van
Binnenlandse Zaken. Bij provinciale hoofdsteden en
gemeenten boven 100.000 inwoners komt een
burgemeestersbenoeming in de ministerraad. Maar
vanzelfsprekend is aan de benoeming wel het een en
ander voorafgegaan. Typerend voor Nederlandse
burgemeesters is dat ze benoemd zijn. Dat is nl. in
andere landen niet het geval. Met uitzondering van
Spanje kent men in Europa slechts gekozen
burgemeesters. Nederland neemt dus wel een
uitzonderingspositie in. Dat is trouwens ook
begrijpelijk omdat onze burgemeesters een heel
andere positie hebben dan burgemeesters in andere
landen. Toch klinkt in ons land hier en daar o.a. bij
D'66 de roep om een gekozen burgemeester door. Ook
aan deze vraag nl. die van de gekozen of benoemde
burgemeester heeft De Magistratuur (het blad waar
wij het in onze vorige notitie over hadden) in het
oktober- en in het novembernummer van het vorige
jaar ruime aandacht geschonken. Een aantal
burgemeesters, raadsleden en anderen hebben hun
mening gegeven over de gekozen dan wel benoemde
burgemeester, prof. mr. P. J. Verdam heeft er op de
rayonvergaderingen van het Verband over gerefereerd
en een verslag van die rede vindt men eveneens in
het novembernummer. De mening van het Verband
van a.r. gemeentebestuurders is dat de benoemde
burgemeester de voorkeur verdient, althans indien
men de positie van de huidige burgemeester
ongewijzigd wil laten.

Wij willen in deze en volgende notities het voor en
tegen van de benoemde en van de gekozen
burgemeester nader bespreken. Wij beginnen dan met

de benoemingsprocedure zoals die thans geldt.
Voor burgemeester kan men solliciteren. De oproepen
voor burgemeesters van vacante plaatsen staan in de
Staatscourant. Heel kort: de minister van
Binnenlandse Zaken brengt ter kennis dat het ambt
van burgemeester in de gemeente X met ingang van
die en die datum vacant is. De sollicitatietermijn
sluit op de zoveelste. Er worden geen eisen genoemd,
geen diploma's gevraagd. Niets, Iedere Nederlander
kan solliciteren. Die sollicitaties komen bij de
commissaris van de Koningin van de provincie waarin
de vacante gemeente ligt. Daar worden de sollicitanten
geselecteerd. Personen van 58 jaar of ouder komen als
regel voor een benoeming tot burgemeester niet in
aanmerking. Al worden geen diploma's gevraagd,
natuurlijk wordt wel nagegaan welke opleiding men
heeft genoten en welke ervaring men heeft t.a.v. het
bestuur van een gemeente. En vanzelfsprekend wordt
ook gelet op de politieke en/of godsdienstige
gezindheid. Het is duidelijk dat men bij voorkeur een
burgemeester zoekt die wat dat betreft in de
gemeentelijke samenleving past. Daarom vindt men in
Limburg bijvoorbeeld geen protestantse burgemees-
ters. De commissarissen der Koningin roepen na
deze selectie als regel een aantal sollicitanten op ter
nadere kennismaking nadat zoveel mogelijk inlichtin-
gen zijn ingewonnen. Tenslotte maakt hij een
voordracht op van drie personen die naar de minister
van Binnenlandse Zaken gaat. Deze roept dit drietal ter
nadere kennismaking op en draagt een daarvan, als
regel nummer een, ter benoeming voor. De minister
kan echter als hij het met de voordracht niet eens is
de commissaris verzoeken met een gewijzigde
voordracht te komen. Hij is ook vrij anderen dan die
op de voordracht staan tot een onderhoud uit te
nodigen.

In deze procedure wordt de gemeente zelf nergens
genoemd. Noch de burgerij noch de gemeenteraad
heeft inspraak. Dat bevredigt sommigen niet en
daarom o.m. pleiten zij voor een gekozen
burgemeester. In Zuid-Holland heeft de commissaris
der Koningin de gewoonte het oordeel van de
gemeenteraad in te winnen niet over een bepaalde
persoon of kandidaat, maar wel over het beeld dat de
raad heeft van de te benoemen burgemeester. Met
name gaat het daarbij over de gewenste politieke of
levensbeschouwelijke belangstelling, de leeftijd, de
ervaring en de belangstelling voor bepaalde facetten
van het gemeentelijke bestuur. Deze gedragslijn begint
ook in andere provincies gevolgd te worden. Dit valt
toe te juichen omdat daardoor wat meer met het
eigene van de plaatselijke gemeenschap rekening kan
worden gehouden.

In een volgende notitie gaan wij in op de bezwaren die
men tegen de benoemde burgemeester inbrengt.

DE PERS OVER :

HET AFTREDEN VAN DR. BERGHUIS

Het besluit van dr. W. P. Berghuis om het voorzitterschap van het Centraal Comité van de A.R.P. neer te leggen en zijn verzoek aan de minister van Binnenlandse Zaken om hem niet voor een benoeming tot burgemeester van Hilversum in aanmerking te doen komen gaven aanleiding tot diverse perscommentaren over het werk van dr. Berghuis.

Hieronder laten wij enkele reacties volgen.

„Trouw” schreef op 6 februari 1968 o.a.:

Berghuis gaat heen op een ogenblik, waarin dat, naar de mens gesproken, eigenlijk niet gaat. We zitten midden in een belangrijke ontwikkeling van onze partijverhoudingen, waarin hij zelf door zijn functie en zijn uitgesproken standpunt intens betrokken was. Dat betekent voor die ontwikkeling een ernstige tegenslag en zeer in het bijzonder is dat een slag voor de Anti-Revolutionaire Partij. Het zal zeer moeilijk zijn, voor de heer Berghuis een vervanger te vinden, die hem evennaart. Niet alleen in allure en bekwaamheid, maar ook in de richting van zijn politiek denken. Voor deze zijn kwaliteiten hebben wij het grootste respect. Wij kunnen slechts hopen, dat de rust, waartoe hij nu gedwongen wordt, genezing zal brengen. Opdat hij — iets meer verwijderd van het centrum van politiek en partij — daarna toch zijn bijdrage aan de ontwikkeling van de politiek in Nederland zal kunnen blijven schenken.

Het „Friesch Dagblad” op 6 februari 1968 o.a.:

Het afscheid van dr. Berghuis bevat een echt tragisch element. Het scheen vast te staan, dat elke dag zijn benoeming kon worden verwacht tot burgemeester van Hilversum. In verband met de grote taak die hem dan wachtte zou hij, zo was afgesproken, aftreden als voorzitter van de A.R.P. Nu moest hij voor dat voorzitterschap bedanken en tegelijk verzoeken niet voor Hilversum in aanmerking te komen. Wij hopen, dat hij deze grote teleurstelling in Gods vertrouwen mag dragen, en dat de rust hem algeheel herstel mag geven.

Hij heeft zich aan het presidium van de partij gegeven met volle inzet van zijn persoonlijkheid en met opoffering van veel tijd en moeite, waarbij wind en getij niet altijd gunstig waren voor een rustige vaart.

„De Rotterdamer” op 6 februari 1968 o.a.:

De politiek is, altijd al en zeker in deze tijd, een hard bedrijf dat van de beoefenaars veel vergt. Wie het nog niet weten mocht kan het opmaken uit het getal dergenen die, vrijwillig of gedwongen, van verdere beoefening ervan hebben afgezien.

Soms vraagt men zich af, of dat zo moet. Is hier niet een verhevingsfactor gaande die eigenlijk behoorde te worden ontmaskerd en doorbroken? Voorlopig is dit laatste een vrome wens, al moet men blijven hopen. Want, kunnen wij mensen het elkaar in deze wereld soms al te moeilijk ma-

ken, zeker geldt dit in het veld van de politiek.

De verheviging ligt dan uiteraard hierin, dat alleen diegenen dreigen over te blijven die het spel ook aan kunnen. Maar de vraag laat zich stellen, of diezelfde verheviging niet tegelijk tot toenemende vervreemding tussen de politiek en het mensenleven bijdraagt.

Berghuis voegt zich nu bij die anderen die zich al hadden teruggetrokken. Mogelijk houdt hij nog een deel van zijn politieke functies aan, maar het wezenlijke — het voorzitterschap van zijn partij — zal er niet meer bij zijn. Wij hebben geen moeite om ook hierin weer een brok tragiek te zien. Berghuis heeft in een moeilijke en tegelijk belangrijke periode van zijn partij de voorzittersstoel bezet. Er is reden het zo te stellen. De A.R.P. is altijd een leiderspartij geweest, een partij met leiders: Kuyper, Colijn, Schouten. Daar kwam als regel niet-zo bijster veel partijdemocratie aan te pas. Maar Berghuis is voorzitter geweest in een periode van — ook voor de A.R.P. — sterk toegenomen partijdemocratisering. En zoiets moet minder vanachter de leiderskathedra dan vanuit de voorzittersstoel worden verwezenlijkt. De A.R.P. heeft in dit opzicht heel wat aan Berghuis te danken.

Moeilijkheden die daarbij optraden sproten rechtstreeks voort uit de omstandigheid dat de A.R.P. nu eenmaal

• *Vervolg van pag. 9*

JOEGO-SLAVIË

Conclusie

De ontwikkeling van partij, staat en economie nu overziende, komen we tot de conclusie dat er zeer veel in goede zin is veranderd. De vrijheid van het individu is ongekend groot voor een communistisch land. Men kan vrij naar het buitenland (ook het westen) reizen, zoals ook al aangetoond wordt door de vele Joegoslavische arbeiders in het westen. Het geld dat deze mensen naar huis sturen vormt een belangrijke bron van harde valuta voor de regering evenals dat het geval is met de inkomsten uit het ieder jaar groter wordende toeristenbezoek. Joego-Slavië is nog steeds te rangschikken onder de groep van landen met een dictatoriaal regeringssysteem en zal dat voorlopig ook wel blijven, maar in de huidige vorm is dit nauwelijks een probleem te noemen, gezien de uitgebreide discussies die in allerlei kringen plaatsvinden over de meest uiteenlopende belangrijke problemen.

Mocht het gelukken definitief een einde te maken aan het nationaliteitsvraagstuk, waar de federale regering hard aan werkt, dan is er nog weinig dat een tweepartijstelsel in de weg staat, althans zo denken sommige jonge intellectuele partijleden erover. Het is in ieder geval in discussie, maar ook hier geldt weer de aloude Franse zegswijze: C'est le ton qui fait la musique en het was juist de toon die in het geval Mihajlov onzuiver was.

een partij pleegt te zijn met uitgesproken lieden die ook geen behoefte gevoelen het de anderen bijzonder gemakkelijk te maken.

In dit geheel is Berghuis, zoals het een voorzitter betaamt in een zich democratiserende partij, een saambindend man geweest, al had hij, als goed antirevolutionair, zijn duidelijke voorkeuren, té duidelijk misschien voor de voorzitter van een nu eenmaal geschakeerde partij. Wat hier en daar wel tot kritiek aanleiding heeft gegeven. Mogelijk krijgen onder zijn opvolger andere schakeringen binnen de A.R.P. op hun beurt weer wat meer accent.

Wij eindigen waarmee wij zijn begonnen. De politiek is een hard bedrijf. Wanneer ze ons tot afscheid van mensen als Berghuis noopt, blijven wij dat een zaak vinden die moeilijk te vertalen is. En soms vraagt men zich dan af, of politiek nu werkelijk zo moet zijn zoals ze is.

„De Volkskrant” op 7 februari 1968 o.a.:

Als de Anti-Revolutionaire Partij tot nu toe niet de moeilijkheden kent waarmee de Katholieke Volkspartij worstelt, is dat ongetwijfeld voor een belangrijk deel te danken aan de persoon van voorzitter dr. Berghuis. Hij kon in de AR een botsing tussen de verschillende stromingen voorkomen omdat hij, hoewel zelf een man van de linkervleugel, ook bij het meer behoudende deel van de partij groot vertrouwen genoot. Dr. Berghuis mag op die manier de eenheid in de AR hebben kunnen bewaren, van een partijleider, die een dergelijke rol moet vervullen, wordt veel gevraagd. Hoeveel wordt waarschijnlijk pas goed duidelijk nu dr. Berghuis zich, wegens gezondheidsredenen, genoodzaakt heeft gezien om en zijn kandidatuur voor het burgemeesterschap van Hilversum en het voorzitterschap van de AR neer te leggen.

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30
's-GRAVENZANDE

JAN LINGEN'S Betonindustrie N.V.

Veerdam 29 - Tel. 01850 - 2123 - 1123
PAPENDRECHT

N.V. STAALSTEIGER

„GELRIA”

NIJMEGEN

Roggeweg 13 - Postbus 126 - Tel. 53198

COMPLETE ROESTVRIJE
STEIGERWERKEN

Specialiteit: met vaste wiggen!!

FIRMA C. VERMEER EN ZOONS

fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDERKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelanden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen - enz. enz.

BETONFABRIEK

DEN BOER

Nieuw-Lekkerland - Zuid-Holland

OPGERICHT 1883

HOUTHANDEL EN
KISTENFABRIEK

MEILINK N.V.

Borculo - Hofstraat 10 - Tel. 05457 - 561
Zutphen - Marsweg 19 - Tel. 05750 - 3748

HOUTZAGERIJ - HOUTHANDEL
KISTENFABRIEK

UIT ONZE
BOUW- EN AAN-
NEMERSWERELD

Firma Jan de Mik
Hardinxveld - Giessendam
AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUSHANDEL
Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

VAN LEEUWEN BUIZEN
ZWIENDRECHT

OOSTERHOF'S
aannemersbedrijf
GRIJPSKERK - LEEUWARDEN
WEGEN-, GROND- EN
WATERWERKEN

VERPLAATSBARE
HOUTEN GEBOUWEN
DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS ETC.
HOUTBOUW
HABBO
HARDINXVELD
TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

Utiliteitswerken
Aannemingsbedrijf

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennep
02526-541

EIKENDAL

- CONTACTLENZEN
- BRILLEN
- HOORTOESTELLEN

onbetwist **DE specialist**

BERGSTRAAT 12, WAGENINGEN
TEL. 08370 - 2038

Een prettig stel vaklui willen U graag

VEILIG VERHUZEN

wáár u ook woont of naar toe gaat!
U betaalt geen leeg-gereden kilometers

**BONGERS
WAGENINGEN**

RIJNHAVEN - TEL. 2725 (b.g.g. 3100)

Holwerda-Zonen

Dokkum Drachten Rotterdam
05190 - 2292; 05120 - 2157; 010 - 259299

Alle transporten
BINNEN- EN BUITENLAND
SPECIAAL VERHUIZINGEN
Meubeltransporten

DE WEEK ROND

- 29 januari: Natuurbeschermers zijn druk in de weer voor het behoud van bos, strand, heide en plas. Gelukkig, want het is nodig. Eerste Kamerleden hebben dat beseft. Eén van de P.v.d.A. senatoren heeft haar landgoed „het Bennekomse Bos” geschonken aan de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten. Wie van de A.R. gegoeden volgt?
- 30 januari: Het toneelgezelschap „Centrum” heeft in Amsterdam opgevoerd: „Wanneer heb je mijn moeder het laatst gezien?” Velen lopen tijdens de voorstelling weg — gekwetst — geschokt. In Engeland heeft men in dit toneelstuk dik 40 onderdelen geschrapt vóór de uitvoering. In de Nederlandse vertaling zijn ze weer opgenomen. „Nederland is het land waar niets kan, maar alles mogelijk is”. Zo is het maar net!
- 31 januari: De president van de Nederlandse Bank, prof. Zijlstra, en de vice-minister-president drs. Bakker hebben het geweten. Zij zijn tijdens hun vakantie in het isolement geraakt. Lawines hebben ook hun terugreis wat vertraagd. Als de gulden nou maar niet keldert!
- 1 februari: Meneer van der Kwast — de jaarbeursdirecteur — liegt er niet om. „Ik ben een energiek voorstander van een eenhoofdige leiding”, aldus zijn commentaar toen zijn mededirecteur vervroegd verdween. Hitler zei dat ook, als wij onze herinnering raadplegen. Zou dit ook de reden zijn waarom de jaarbeurs op zondag open moet: „ik maak het wel uit”.
- 2 februari: Mertens, de voorzitter van het Nederlands Katholiek Vakverbond, is ook niet mis: „het lijkt wel alsof het kabinet last heeft van een betalingsbalanscomplex — want daarop stranden alle plannen om wat meer aan de werkloosheid te doen”. Is de heer Mertens de Engelse ziekte nu al vergeten?
- 3 februari: Alweer een carnavalsonderscheiding voor een minister: „een orde van de zachte „G”. In dit geval uitgereikt aan dr. Marga Klompé, door Arnhem. Wat een vondst! Wie krijgt nu van Groningen de „ingeslikte N”?

Snelle persen en vakkundig personeel staan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken

periodieken
boeken en
handeldrukwerk

rotatie

DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
drift 13 / tel. 030 - 19446
utrecht

GETRON HANDELS- EN TRANSPORTONDERNEMING

Vierambachtenkade 6 - SPIJKENISSE
Telefoon 01880 - 2929 - 2876

BINNENLANDSE EN INTERNATIONALE TRANSPORTEN

PARTIJSIEDEREN, ZWAAR TRANSPORT VERHUIZINGEN

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN voor lichtbeton

GRONDSTOFFEN voor de steen- en keramische industrie

WEGENBOUWMATERIALEN

Landbouwwerktuigenfabriek

VICON N.V.
NIEUW-VENNEP
tel. 02526-855

EEN VEILIGE BOX

EEN **Kibofa** BOX

„MIETRA” transporteurs enz.
„MIETRA” transpoteurs enz.

Vraagt vrijblijvend telefonisch, schriftelijk of persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek aan ons bedrijf

L. S. MIEDEMA

LANDBOUWWERKTUIGEN N.V.
WINSUM - FRIESLAND - TELEFOON 05173 - 241

ECHTE KERKORGELS

OOK VOOR MODERNE KERKEN

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

APELDOORN
TELEFOON 05760-17582

PROMPTE LEVERINGEN
voor binnen- en buitenland

HEUTINK'S BOEKHANDEL
Grotestraat 173 - Telefoon 2686 - Almelo

LOONBEDRIJF MARIS N.V.

HOGE SLUISWAL 39
MARKNESSE

Telefoon 05273 - 1541 (4 lijnen)

50 jaar de meest gevraagde
WONINGINRICHTING

J. Voerman & Zonen

Assendorperstraat 73 - 81 - Tel. 16507 - Zwolle

SCHULING GIETRIJENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

BIJ BLIJVEN...

dat doet u door het lezen van **NEDERLANDSE GEDACHTEN**

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

- 1 ABONNEE
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”
- 2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
- 3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepeltjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk :

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3 Den Haag

Mammoet

Over een half jaar wordt de mammoet het onderwijs binnengeleid. In de Zaanstreek heeft het protestantse onderwijs zich op zijn komst voorbereid, want men gelooft daar niet dat het beest een geconser-

H. G. de Jong

veerd fossiel is en evenmin dat het een goeie lobbies is.

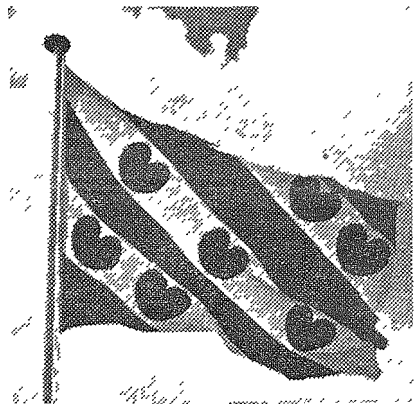
Op pagina 6 en 7 vraagt de heer H. G. de Jong zich af hoe het zal gaan met de mammoet in de Zaanstreek. In dit nummer geeft hij een overzicht van de consequenties van de mammoetwet. Volgende week gaat hij vertellen hoe men de zaken in de Zaanstreek heeft aangepakt. Dat volgende artikel moet ieder die het onderwijs ter harte gaat dan ook beslist lezen. Maar eerst dit nummer lezen.

Landbouw

Op pagina 2 staat een verslag over het landbouwdebat in de Tweede Kamer.

Friesland

Bij de actie „Eén op vier” spreken de cijfers. Zie pagina 4, waar gevraagd wordt waar de Friezen blijven. De vlag kan in Friesland nog niet in top.

Leber

Eveneens op pagina 4 Europees nieuws en wel over het plan Leber, de man die bij het wegvervoer geen beste naam heeft.

Wereldbevolking en voedsel

Op pagina 5 kunt u het eerste van een aantal artikelen lezen over het wereldvoedselvraagstuk van de hand van drs A. C. Mendel. Het wereldvoedselvraagstuk hangt nauw samen met het bevolkingsvraagstuk.

Volksleger

Op pagina 8 vertelt de heer D. Kooiman over de rol die het Chinese volksleger speelt in de Volksrepubliek China.

Inkomensverdeling

Er zijn nogal wat reacties op het artikel van drs. Terpstra over „Is de huidige inkomensverdeling in ons land aanvaardbaar?” Zie pagina 11.

T.V.

Woensdag 21 februari is de A.R.P. voor de televisie. Kijk dus van 20.20-20.30 uur naar Nederland I.

Debat over Vietnam

A.R. VOORSTEL VOOR VREDESINITIATIEF DOOR LUNS OVERGENOMEN

DOOR DR. C. BOERTIEN

OP dinsdag 6 februari vond in de Tweede Kamer opnieuw een debat plaats over Vietnam. Van verschillende zijden werd nog weer eens uitvoerig op de verschillende aspecten van dit tragische conflict ingegaan.

Onze woordvoerder, dr. N. G. Geelkerken, constateerde, ziende op de ontwikkelingen van de strijd in de laatste dagen, dat het leven in Vietnam tot een hel moet zijn geworden. Steeds meer wordt het standpunt bewaard dat in het verleden herhaaldelijk door onze fractie is ingenomen, dat niet door militaire kracht, maar alleen door een politiek overleg de impasse kan worden doorbroken.

Sprekend over de verschillende vredesoplossingen, die even zovele malen zijn mislukt, was het duidelijk dat onze woordvoerder ook zijn aandacht diende te geven aan de sinds de jaarwisseling ontstane situatie. Immers, omstreeks de jaarwisseling kwam er van de zijde van Hanoi het zogenaamde vredesoffensief. De inhoud van het aanbod van Hanoi is, dat men tot onderhandelingen bereid is, als Amerika de bombardementen op Noord-Vietnam alsmede andere vijandelijkheden tegen dit land staakt. Terwijl de A.R. fractie ook in het verleden weinig waardering kon opbrengen voor het standpunt van Hanoi, moet nu toch worden gezegd dat Amerika toch wel wat langzaam reageert op dit voorstel.

Vredesoffensief duidelijk

„Er is wel beweerd dat het vredesoffensief van Noord-Vietnam niet serieus zou zijn geweest, er is wel beweerd, dat dit offensief niets anders was dan een dekmantel voor het militaire offensief dat men kort daarna lanceerde. Ik moet u bekennen”, aldus dr. Geelkerken „dat ik niet precies weet, wat de motieven van Noord-Vietnam zijn geweest, wel weten we dat het vredesoffensief voldoende duidelijk moet zijn geweest. Dit volgt namelijk uit het feit dat onze eigen regering op 5 januari aanleiding vond, naar aanleiding van dit vredesoffensief, opnieuw de zaak te overwegen en een bepaalde demarche te nemen. Wat precies de inlichtingen zijn geweest, waarover onze regering destijds beschikte, is mij niet bekend.

Het is een feit dat op 5 januari aan onze regering gegevens ter beschikking stonden, betreffende het vredesoffensief van Noord-Vietnam die door

de regering werden geïnterpreteerd als „zeer serieus”. Nu is het in hoge mate te betreuren dat de V.S., door niet aanstonds in te gaan op dat vredesoffensief, een reële kans hebben gemist met alle funeste gevolgen van dien.”

In het verloop van zijn toespraak herinnerde de heer Geelkerken ook aan de op 25 augustus door de Kamer aangenomen motie Schuijt. Herhaaldelijk is van de zijde van onze fractie (bij de algemene beschouwingen in oktober door de heer Biesheuvel, alsmede in de openbare commissievergadering van Buitenlandse Zaken in november door de heer Boertien) naar het standpunt inzake deze motie gevraagd. Nogmaals werd herinnerd aan de mededeling van de minister-president in oktober dat de regering een beroep op Amerika zou doen tot het beëindigen van de bombardementen „zodra zij de overtuiging heeft dat de stopzetting ook werkelijk ertoe zal leiden, dat Hanoi enigerlei bereidheid zal tonen aan de conferentietafel te komen”. Nu blijkt uit een persmededeling van 6 januari, dat een woordvoerder van het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft meegedeeld, dat de Nederlandse regering door tussenkomst van de Amerikaanse ambassadeur een boodschap aan de regering van de V.S. heeft gezonden, waarbij een beroep op de Amerikaanse regering werd gedaan zo positief mogelijk op de vredesoplossingen van Noord-Vietnam te reageren.

De heer Geelkerken leidde uit de woorden „zo positief mogelijk reageren” in samenhang met het hierboven weergegeven standpunt van de minister-president af, dat de boodschap eigenlijk niet anders kan betekenen dan dat de motie-Schuijt praktisch tot

• Vervolg op pag. 9

Nieuw soort kamperen

Aan het meer van Galilea, waar het water ook in de winter zwemwater is. Of aan de uitgestrekte stranden van de Middellandse Zee. In de buurt van de kibboetsiem, kamelen, Bedoeïnen. Aan de voet van de Berg Carmel, tussen Kruisvaarderskastelen en olijfbomgaarden, tussen de sinaasappelvelden en Romeinse theaters. In Israël kamperen is een nieuw soort kamperen. In een land vol zon, vol van orientalische sfeer, vol natuur, vol avontuur. Vol van het adembenemende oude en bruisende nieuwe. Als u van kamperen houdt moet u toch eens alles weten over kamperen in Israël. Vraagt u om folders bij het Israelisch Nationaal Verkeersbureau, Joh. Vermeerstraat 26, Amsterdam, telefoon (020) 799608.

Schiphol-Tel Aviv met EL AL in minder dan 5 uur.

2 WEEKSE CRUISE

in de Middellandse Zee met 2 dagen verlof in Israël v.a. 687,-

ZIM de Israëlsche scheepvaart Mij.

HANNS LILJE

Portret van Luther in de lijst van zijn tijd

Vertaald en bewerkt door prof. dr. W. J. Kooiman

In deze uitgave zijn opgenomen 160 gravures, tekeningen en schilderijen, alle van Luthers tijdgenoten.

Prijs gebonden f 29.50

Verkrijgbaar in de boekhandel

Uitgave van W. TEN HAVE N.V.

Purol houdt de huid smetteloos zuiver

geen problemen met: **ANTI GEEL** *tex*

MUURVERFINDUSTRIE HOOGVEEN

DE TWEDE KAMER EN DE LANDBOUWPOLITIEK

BIJ de behandeling van de begroting van Landbouw in de Tweede Kamer werden door de A.R. fractie de volgende punten aan de orde gesteld. De vruchten van het moderniseringsproces in de land- en tuinbouw; overproductie in een wereld die hongert; omschakeling op aardgas in de tuinbouw dringend gewenst; financieringsproblemen.

Drs. R. Zijlstra voerde namens de A.R. fractie het woord, hij zei tijdens het debat o.a. het volgende:

„Overheid en bedrijfsleven leggen de laatste jaren terecht het hoofdaccent van de te voeren landbouwpolitiek op de structuurverbeterende maatregelen. Wij streven ernaar ondernemers in land- en tuinbouw behulpzaam te zijn bij het inrichten en opzetten van moderne bedrijven, omdat immers slechts op deze wijze de basis voor een goed bestaan kan worden gevonden.

Deze politiek is gelukkig niet zonder succes gebleven. Een produktiviteitsstijging van 60% in 10 jaar is voorwaar niet gering.

Hier hoort echter nog een ander cijfer bij en dat is het cijfer van de produktie-stijging, die volgens berekeningen van het L.E.I. eveneens over een periode van 10 jaar 15% heeft bedragen.

Dit cijfer krijgt nog wat meer relief, wanneer ik dit splits naar de drie hoofdtakken van bedrijf, nl de akkerbouw, veehouderij en tuinbouw.

Wij zien dan dat de akkerbouwproduktie in deze periode gedaald is met 15%. De veehouderijproduktie steeg met ruim 20% en de tuinbouw met ruim 50%.

Welke conclusie valt nu uit deze ontwikkeling te trekken. Deze, dat de modernisering van onze agrarische bedrijfstak in de afgelopen 10 jaar gepaard is gegaan met een vrij forse produktie-uitbreiding, zeker voor wat we dan de veredelingslandbouw plegen te noemen en in dit onderdeel wordt veruit het belangrijkste deel van het landbouwincome gevormd.

Het kan nog korter gezegd worden: produktiviteitsstijging gaat gepaard met produktiestijging.

Zorg

Hierover ontstaat nu en dan nog wel eens enige zorg. Die zorg is ook te vinden in het sombere rapport, dat de Europese Commissie onlangs over de zuivelproblematiek heeft aangeboden en dat niet de wat optimistisch getinte uitspraak van de minister op blz 19 van de memorie van toelichting rechtvaardigt, waar gezegd wordt: „met de opbouw van de vrije markt is het perspec-

tief stellig gunstiger geworden”. De heer Zijlstra wilde niet ontkennen dat wij in onze zuivelsector vruchten hebben geplukt tijdens de opbouw van de vrije markt, maar het gunstige perspectief, waar hiervan gesproken wordt zag hij helaas niet.

De heer Zijlstra zag de overproductie in onze westerse wereld als de onontkoombare prijs voor het moderniseringsproces in land- en tuinbouw, dat wij allen, zozeer nastreven.

Als dit niet onderkend wordt dreigen wij in een landbouwpolitieke impasse te komen, die het merkwaardige beeld te zien zal geven van een landbouwpolitiek, die met de structuurpolitieke hand geeft en met de prijspolitieke hand neemt; met de ene soort activeert en met de andere corrigeert.

Maar de oplossing van het vraagstuk hoe wij van land- en tuinbouw als geheel een welvarende bedrijfstak kunnen maken, valt niet alleen te beantwoorden vanuit het Westeuropese perspectief, hoe belangrijk de markt van dit gebied ook is.

Ontwikkelingslanden

Het internationaal verkeer in agrarische produkten strekt zich verder uit en het is bekend dat de wereld als geheel nog heel wat meer voedselproduktie zou kunnen gebruiken.

Het standpunt van de minister, dat ook onze voedselhulp primair erop gericht moet zijn de landbouw in de ontwikkelingslanden zelf tot ontplooiing te brengen, werd door de heer Zijlstra gedeeld. Ook deze ontplooiing zal echter de nodige tijd vragen en intussen zijn een drietal ontwikkelingen van groot belang. In de eerste plaats de besprekingen op de UNCTAD-conferentie van New Delhi, waaraan ook door Landbouw wordt deelgenomen. De hoop werd uitgesproken dat deze tot een goed resultaat zullen voeren, zodat ook de internationale handel een bevredigender bijdrage tot de ontplooiing in de ontwikkelingslanden zal kunnen bieden dan thans het geval is.

Het ligt voor de hand dat hierbij de landbouwprodukten een belangrijke rol spelen.

In de tweede plaats, en nauw verband houdend met het voorgaande is het afsluiten van wereldwijde goederenovereenkomsten, een zaak die een betere ordening van de wereldmarkt zou kunnen betekenen.

In de derde plaats vraagt de voedselhulp, als zodanig belangrijk instrument van directe hulp, onze aandacht.

Aardgas voor tuinbouw

Vervolgens keerde de heer Zijlstra terug naar de problematiek binnen de

landsgrenzen. Allereerst kwam de tuinbouw, die minder florissant wordt, aan de orde.

Bij het zoeken naar mogelijkheden om ook in deze sector, die met recht de groentetuin van Europa wordt genoemd, de structuur te versterken, is de vraag besproken of overschakeling op aardgas een stap in de goede richting zou kunnen zijn. De minister staat hier positief tegenover en heeft meegedeeld, dat dit probleem aan een interdepartementale studie is onderworpen. Binnen niet al te lange tijd zou een pakket op tafel gelegd kunnen worden.

Namens de fractie werd een sterk pleidooi gevoerd voor een oplossing in deze richting, temeer omdat hiermee twee vliegen in een klap geslagen kunnen worden, namelijk de oplossing van het probleem van de luchtverontreiniging en een efficiëntere bedrijfsvoering.

In dit verband werd dan ook gevraagd wanneer de voorstellen hieromtrent kunnen worden verwacht. Bij de omschakeling, die tenslotte altijd nog om'n f 10 000,— per bedrijf kost, zag de heer Zijlstra hierin een zeer passend object voor het ontwikkelingsfonds. Uiteraard zal ook het bedrijfsleven bij actief moeten optreden en mee moeten werken aan de opstelling van een plan om deze omschakeling op grote schaal te doen plaatsvinden.

Financieringsproblemen

Met de heer Egas constateerde de heer Zijlstra dat de financieringsvraagstukken in toenemende mate strukelblokken gaan vormen. De minister kondigt aan in een volgende begroting hierop afzonderlijk te zullen ingaan. „Ik acht dit verheugend en zou daarbij in overweging willen geven alle factoren die deze financiering bepalen, eens aan een beschouwing te onderwerpen. Een prognose van de behoefte, de wijze van financiering en de mogelijkheden om de financiering te vergemakkelijken zouden in deze beschouwing zeer wel passen. Uiteraard speelt hierbij het instituut van de pacht een zeer belangrijke rol. Van de totale kapitaalsgoederenvoorraad in de agrarische sector, die begin 1963 meer dan 23 miljard gulden bedroeg, werd immers 6½ miljard gefinancierd door middel van pacht”, aldus de heer Zijlstra.

In dit verband vroeg de heer Zijlstra ook naar het oordeel van de minister over de opvatting van dr. De Hoogh, uiteengezet op de conferentie Grond- en Pachtzaken van de Ned. C.B.T.B. Deze visie houdt in, dat door een verlaging van het rendement de belangstelling voor de pacht afneemt en dr. De Hoogh pleit daarom voor een zeer forse pachtverhoging. Persoonlijk voelde de heer Zijlstra hier zeer weinig voor.

PARTIJ IN DE ETHER

Op woensdag 14 februari jl sprak de secretaris van de A.R.P. mr. W. de Kwaadsteniet voor de radio. In deze uitzending maakte de heer De Kwaadsteniet enkele kanttekeningen bij ons kiesstelsel, een zaak die politiek Nederland op het ogenblik nogal bezig houdt. De complete tekst kunt u krijgen bij het partijsecretariaat, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag. Hieronder volgen enkele citaten uit de toespraak.

„Aangezien de Tweede Kamer op dit moment 150 leden telt komt het er op neer, dat men 2/5% van het aantal geldige stemmen nodig heeft om voor één zetel in aanmerking te komen. Dat betekent circa 46 000 stemmen.

Toen de Tweede Kamer nog uit 100 leden bestond moest men 1% van het aantal geldige stemmen halen. Bij een Kamer van 200 leden zou dat slechts een half procent nodig zijn. Wat betreft zou er op zichzelf best iets te zeggen zijn voor een vast minimum-percentage van bijvoorbeeld 1 à 2%.”

In dit verband zijn meer oplossingen mogelijk, een ander voorbeeld van de heer De Kwaadsteniet.

„Om verbatering aan te brengen kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een combinatie van evenredige vertegenwoordiging met een vorm van districten. Gedacht kan worden aan een opdeling van het land in 12 of 18 districten. In ieder district zouden daarbij lijsten verbonden kunnen worden. Hierdoor wordt bevorderd, dat partijen gaan samenwerken. Al te grote versplintering kan zo worden voorkomen.”

En verder:

„Vorming van een zekere combinatie tussen verschillende partijen met programma's die in hoofdlijnen overeenstemmen, lijkt mij aanbeveling te verdienen. Men zou bijvoorbeeld kunnen denken aan een combinatie van K.V.P., C.H.U. en A.R.P. Een combinatie zou vóór verkiezingen ook kunnen aangeven wie zij eventueel zal voordragen als minister-president en wie als ministers, wanneer deze combinatie de meerderheid van de kiezers achter zich krijgt. De kiezer weet dan wat duidelijker waar hij aan toe is. De vorming van een kabinet kan dan mogelijk iets sneller tot stand komen. Verder zouden alle stukken, die betrekking hebben op de vorming van een kabinet, gepubliceerd moeten worden.”

Over de gekozen premier:

„In een rechtstreeks gekozen minister-president — vaak genoemd als „het geneesmiddel voor de parlementaire kwalen — zie ik geen heil.

Het „volk” zou dan — zegt men — bepalen door wie het geregeerd wordt. Maar ons volk is eendeloos gevarieerd. Het bestaat uit 7 miljoen kiezers. Het volk kiest niet als eenheid.

Afgezien hiervan is er echter een ander bezwaar. De kiezers kiezen een volksvertegenwoordiging. Zouden zij daarnaast ook nog een minister-president kiezen, dan zouden beiden — gekozen volksvertegenwoordiging en gekozen minister-president — zich in bepaalde gevallen op „het volk” kunnen beroepen.

Beide kunnen dan in een concurrentiepositie komen door te stellen, dat „het volk” hen met gezag heeft bekleed. Beide zijn gekozen, wie moet voor de anderen wijken?

Ik ben van mening, dat er alleen maar schade aan de democratie berokkend kan worden door deze weg op te gaan.”

toetssteen voor vernieuwing”.

★ Op donderdag 29 februari belegde de Kamercentrale Tilburg een vergadering.

De plaats van samenkomst is het Oranje Hotel, Stationsplein te Breda. Aanvang der vergadering 19.30 uur.

Spreker mr. J. H. Prins, directeur van de Dr. A. Kuiperstichting.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van: H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mev. C. M. Tonkens-Kaajan

Adres van redactie en administratie

Dr. Kuiperstr. 3, s-Gravenhage, tel. (070) - 183960 giro 89673

Adres voor advertenties.

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224

Abonnementsprijs

f 6,— per half jaar

Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te s-Gravenhage

Studentenabonnement:

f 6,— per jr. Losse verkoop f 0,30

CENTRALE VERGADERINGEN

★ Op zaterdag 17 februari organiseert de ARJC Groningen een vergadering.

De plaats van samenkomst is het gebouw „Concordia” te Bedum. Aanvang der vergadering te 14.00 uur.

Tijdens deze bijeenkomst zal het vraagstuk van het Midden-Oosten worden belicht door de heren Piemental (voorzitter Ned. Zionistenbond), Rabani (honorair consul van de ambassade van Koeweit) en Boertien (A.R. Tweede-Kamerlid). Entree f 2,25, consumpties inbegrepen.

★ Op zaterdag 17 februari belegde het Provinciaal Comité Overijssel zijn voorjaars-partijvergadering.

De plaats van samenkomst is Hotel Van Gijtenbeek te Zwolle (tegenover het station). Aanvang der morgenvergadering te 10.00 uur. Behandeling huishoudelijke zaken.

Aanvang der middagvergadering te 14.00 uur.

Mej. J. van Leeuwen te Zoetermeer, lid van de Tweede Kamer der Staten-

Generaal, zal spreken over „De A.R. Partij in 1968”.

★ Op maandag 19 februari wordt een grote politieke vergadering belegd, uitgaande van de chr. dem. groepering van Smallingerland.

De plaats van samenkomst is de „Lawei” te Drachten. Aanvang der vergadering te 19.30 uur.

Sprekers zijn de drie fractievoorzitters, drs. W. K. N. Schmelzer, J. T. Mellema en mr. B. W. Biesheuvel. Onderwerpen: „De samenwerking tussen de drie grote christelijke partijen” en „De ontwikkeling van het Noorden”.

★ Op donderdag 22 februari beleggen de Haarlemse districtskiesverenigingen „Dr. H. Bavincx”, „Dr. H. Colijn” en „Dr. A. Kuiper” en „Dr. A. S. Talma” een gezamenlijke vergadering.

De plaats van samenkomst is de Koningkerk, aan de Kloppersingel te Haarlem. Aanvang der vergadering te 20.00 uur.

De heer H. A. de Boer, voorzitter van de ARJOS, zal spreken over „Vietnam,

HET RIJK DAT KOMT

* * * Echtscheiding en alimentatie

Het aantal echtscheidingen in ons land blijft de laatste jaren vrijwel constant. Per jaar worden ongeveer 6000 echtscheidingen uitgesproken en 1000 scheidingen van tafel en bed. Hierbij zijn ruim 10.000 kinderen betrokken.

Hoe groot daarnaast het aantal huwelijken is waarvan man en vrouw niet neer samen wonen is niet bekend. Maar een veelvoud van 1000 is dat wel. Wij willen thans voor een facet van dit leed aandacht vragen. Het is ons namelijk gebleken dat de financiële omstandigheden waarin de oudere gescheiden vrouw met kinderen verkeert in veel gevallen zeer slecht te noemen is.

Dat is een onzedelijke zaak zeker in die gevallen waarin de echtgenote geen schuld treft.

Als er gesproken moet worden over de vraag of, en zo ja — op welke wijze — het echtscheidingsrecht herzien moet worden, zal eerst de huidige onderhoudsplicht moeten worden herzien.

Ook in dit opzicht geldt dat de overheid er op toe moet zien dat de zwakkeren — en dat zijn in feite de oudere gescheiden vrouw en de gescheiden vrouw met kinderen — een bescherming niet ontberen.

Een bescherming die met name gevonden zal moeten worden in een verantwoorde alimentatie, die mee is afgestemd op de maatschappelijke en sociale positie die de betrokkenen voordien innamen. Daarbij zal tevens moeten worden voorzien in de wijze waarop rechtsplechten na de scheiding worden nagekomen. Een verruiming van de echtscheidingsmogelijkheden zonder een sterk verbeterd recht op levensonderhoud voor de niet-schuldige is niet aanvaardbaar.

* * * Belastingvrije voet

Het debat in de Kamer over de komende inhouding van loonbelasting op de A.O.W.-uitkering heeft heel duidelijk aangetoond hoe noodzakelijk het is de zogenaamde belastingvrije voet te verhogen.

Dat geldt niet alleen voor hen die alleen van hun A.O.W. moeten rondkomen — voorzover daarvan nog sprake kan zijn. Hetzelfde geldt ook voor hen die naast zijn A.O.W. een klein, vast pensioen genieten.

Diens totale inkomen blijft achter bij de stijging van de kosten van levensonderhoud, omdat slechts de A.O.W. waardeverloopt. Maar van jaar tot jaar moet van dit totale inkomen een hoger percentage belasting worden afgedragen omdat de A.O.W. tengevolge van de waardevermindering groeit.

De fiscale heffing is in die inkomensgroepen niet meer sociaal gerechtvaardigd. Minister Witteveen en zijn staatssecretaris zullen er goed aan doen met spoed tot een, desnoods tijdelijke, oplossing te komen.

* * * Overstag

Verscheidene malen hebben anti-revolutionairen in en buiten de Kamer er op aangedrongen dat de methode van de algemene procentuele verhogingen van lonen en salarissen ernstige bezwaren oproep

DE gemeente bidt. Uw Koninkrijk kome. En de Heidelberger Catechismus geeft in zondag 47 daarvan een verklaring, die vele elementen bevat: allereerst de gehoorzaamheid aan Gods geboden, maar ook de bewaring en vermeerdering van de kerk en de verstoring van de werken des satans, en dan loopt dit alles uit op: totdat de volkomenheid Uws Rijks kome, waarin Gij alles zult zijn in allen. Dit laatste slaat terug op 1 Cor. 15 en de toekomst van het Rijk wordt daar gezien als liggende in het verlengde van de opstanding van Christus.

NU is het blijkbaar mogelijk, dat uit dit alles een verkeerde conclusie wordt getrokken. Dan wordt de voorstelling aldus geleidelijk, misschien soms ook bij schokken, wordt in deze aardse bedeling het rijk van de satan verbroken, de macht der zonde wordt kleiner en minder omvattend, de kerk breidt zich uit, de kinderen Gods worden vuriger van geest en zijn ijveriger in het volbrengen van Gods geboden, en zo komen we, door de eeuwen heen, al dichter bij het Rijk. Het Godsrijk, het Rijk van Christus, dat bezig is te komen. De grote zomer komt steeds dichter bij. En zoals in het voorjaar er dagen zijn, die schijnen te zeggen, dat de zomer nooit komt, zo zijn er in de wereld-geschiedenis ook tijden, dat het Koninkrijk verder af schijnt te zijn dan ooit. Maar God gaat door met Zijn werk, en het Rijk komt. En wij hebben daarbij Gods medewerkers te zijn.

Wanneer we in onze strijd en arbeid en in gebed zouden denken, dat het zó is en zo komt, dan is er in dat proces geen plaats voor de wederkomst van Christus, zoals Hij zelf ons die heeft voorzeggd in Mattheus 25. Dan kunnen we ons zijn wederkomst hoogstens

voorstellen als het komen om de slotzitting te leiden, waarin officieel wordt vastgelegd, dat de grote zomer nu definitief gekomen is.

MAAR de toekomstverwachting van de gemeente van Christus, die uit zijn Woord wil leven, is anders. Zij staat in aangrijpende woorden in het laatste artikel van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Hij zal komen als Rechter en Hij zal deze oude wereld in vlam stellen om haar te zuiveren. Er is geen evolutie, waaruit het Rijk wordt geboren, er is ook geen reformatie, die de wereld kan redden. De macht der zonde wordt uiteindelijk gebroken, het Rijk van de antichrist wordt verstoord, doordat Christus komt, gelijk ze hem hebben zien henenvaren. Doordat Hij komt, onverwacht, als het inslaan van de bliksem.

DAT mag de christen niet maken tot een quietist, hier bedoeld in de zin van iemand, die in vrome gelatenheid maar afwachten wil, totdat het Rijk komt. Een vroom man uit Wurtemberg heeft in het begin van de vorige eeuw geschreven: als wij hopen, dat Christus morgen vroeg zal komen, zullen wij vandaag nog ons best doen op de akker. En wij voegen daaraan toe, dat wij geloven, dat de Here ons gebrekkelijk werk in dienst van zijn Koninkrijk wil gebruiken, dat hij daarvan een lijn wil doortrekken naar het Rijk, dat in zijn volkomenheid, dwars door het geweld van de wereld heen, door Hem zal worden gesticht op de jongste dag.

Een Christelijke toekomstverwachting reikt altijd naar die dag van Zijn wederkomst.

En ook in de politiek moeten wij ons hoeden voor een spreken over het komende Rijk, waarin die jongste dag eigenlijk geen beslissende plaats meer heeft. A

Zelfs rekening houdende met de hogere belastingdruk was het praktisch zo dat zij die het meest verdienden ook de grootste stijging ontvingen. Tot op zekere hoogte is dit niet onrechtvaardig. Tenzij de salarisverschillen tussen laag- midden- en hoog te ver uit elkaar dreigen te groeien.

De overheid had er tot voor kort geen oren naar hiervoor een aangeboden oplossing te bezigen: een meer gedifferentieerde loonvorming. In vakjargon: procenten en centen.

Als de tekenen niet bedriegen is dit kabinet thans bereid deze oplossing over de gehele linie te overwegen. Zij is namelijk bereid in dit jaar het gesprek met de Stichting van de Arbeid over deze materie te openen. Wij zijn erkentelijk voor dit voornemen. Het is een stukje sociaal beleid dat in deze tijd bijzonder goed past.

* * * Betalingsbalans valt tegen

Het Centraal Planbureau heeft meegedeeld, dat in plaats van een overschot van 200 miljoen over 1967 moet worden gerekend op een tekort van 200 miljoen.

Een verschil dus van 400 miljoen op de betalingsbalans.

Als oorzaak van deze tegenvaller moet waarschijnlijk worden gedacht aan een toeneming van de invoer tengevolge van een grotere voorraadvorming van het bedrijfsleven. Op grond van deze ontwikkeling is het twijfelachtig of in 1968 wel het geschatte overschot van 5.0 miljoen zal worden gehaald.

Voorspellingen blijven moeilijk. De vraag is of na deze extra toeneming van de voorraadvorming niet weer een periode van matiging zal intreden. Ook het effect van de beginnende uitvoer van aardgas en de mindere invoer van olie zal misschien gunstiger kunnen werken dan men aanvankelijk dacht. Maar ook de onzekerheid inzake de omvang van de gevolgen van de devaluatie van het Engelse pond noopt tot voorzichtigheid.

In ieder geval is het zo, dat op grond van de nu bekend geworden gegevens de noodzaak van een voorzichtig opereren op sociaal-economisch terrein wordt onderstreept.

Regering, werkgevers en werknemers hebben daarbij ieder hun eigen verantwoordelijkheid. Het is van belang dat het besef van deze verantwoordelijkheid de betrokken partijen brengt tot een wijs en gematigd optreden.

Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen

DR. KUYPERSTRAAT 3 - DEN HAAG

Voor het PARTIJSECRETARIAAT wordt, in verband met uitbreiding werkzaamheden, gevraagd zo spoedig mogelijk

EEN JONGE MEDEWERKSTER

bij voorkeur Mulo-diploma Kennis van typen, accuratesse en gevoel voor administratie is gewenst

Een prettige werkkring wordt geboden op een niet te groot kantoor, waarop in goede teamgeest wordt gewerkt. Salaris overeenkomstig Rijksregeling en leeftijd.

SOLLICITATIES WORDEN GAARNE INGEWACHT OP BOVENSTAAND ADRES (EVENTUEEL TELEFONISCH 070-18 39 60).

ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

EEN BELANGRIJK ONTWERP

„HET IS MAAR EEN SCHIPPERSKIND”

„Alles in de wind, alles in de wind, 't is maar een schipperskind” Een straatliedje, waarvan we ons de melodie uit onze kinderjaren herinneren. Maar ergens had het een bittere kern van waarheid met betrekking tot het consequent toepassen van de leerplicht voor hun kinderen, hebben onze schippers zich jaren lang — terecht — achtergesteld gevoeld. Daarom is deze week een belangrijke week voor onze schippers van de binnenvaart. We moeten staatssecretaris Groshede er dankbaar voor zijn, dat hij gehoor heeft willen geven aan het aanhoudend verzoek van onze schippers een einde te willen maken aan de achterstelling van het schipperskind bij het walkind. Het moet ook voor de heer Roosjen, die zoveel jaren op de bres heeft gestaan voor deze bevolkingsgroep,

een goede week zijn geweest

We hebben hier te maken met een nieuwe leerplicht, niet met een wijziging van de wet van 1900. Het ging vooral om drie punten, die uitvoerig door onze woordvoerder, de heer Van Bennekom aan de orde werden gesteld: de invoering van de negenjarige leerplicht, de nieuwe methode voor het vervolgen van ongeoorloofd schoolverzuim en het onderwijs aan schipperskinderen. Vooral de laatste zaak kreeg het volle accent en het werd wel duidelijk, dat — al was op een voorname punt aan hun wensen voldaan — er nog wel enkele verlangens zijn overgebleven. In ons nummer van volgende week wanneer de behandeling achter de rug is, komen wij uitvoeriger op deze materie terug.

J. A. v. B.

Wanneer komen de Friezen over de brug?

DAT is een duidelijke vraag. En als wij iets van de Friezen begrepen hebben, dan zal er stellig een duidelijk antwoord op deze vraag komen.

De vraag wordt op dit ogenblik naar onze mening terecht gesteld, omdat de cijfers daartoe dwingen. In de komende weken zal ongetwijfeld de reactie van de Friezen niet uitblijven.

Dat de cijfers, welke hieronder volgen, de gestelde vraag oproepen, zal niet ontkend kunnen worden. U ziet hieronder in de eerste kolom de namen van de achttien Kamercentrales, de regionale verbanden van onze partij

In de tweede kolom zijn opgenomen de aantallen kiesverenigingen in het werkgebied van elke Kamercentrale. In de derde kolom volgen de aantallen kiesverenigingen, welke tot dusver „iets” gedaan hebben tijdens onze landelijke abonneewervingscampagne voor „Nederlandse Gedachten”. Tenslotte in de vierde kolom het bijbehorende percentage. De Kamercentrale 's-Gravenhage staat wat deze cijfers betreft bovenaan, de Kamercentrale Leeuwarden staat geheel onderaan.

WAAR BLIJVEN DE FRIEZEN?

Overzicht

Kamercentrale	totaal aantal k.v.'s	k.v.'s met 1 of meer nieuwe ab.		%
		k.v.'s	ab.	
1. 's-Gravenhage	18	13	20	72,22
2. Rotterdam	28	20	13	71,43
3. 's-Hertogenbosch	24	16	16	66,66
4. Maastricht	6	4	4	66,66
5. Amsterdam	26	17	17	65,38
6. Arnhem	49	31	31	63,26
7. Haarlem	50	27	27	54,00
8. Leiden	63	33	33	52,38
9. Den Helder	34	17	17	50,00
10. Utrecht	56	27	27	48,21
11. Tilburg	13	6	6	46,15
12. Dordrecht	96	41	41	42,71
13. Assen	61	22	22	36,06

14. Zwolle	89	29	32,58
15. Groningen	99	32	32,32
16. Middelburg	57	18	31,57
17. Nijmegen	43	12	27,90
18. Leeuwarden	181	49	27,07
	993	414	41,69

Ook dit overzicht is interessant. U merkt, dat vele, vele cijfers een rol kunnen spelen bij een gezamenlijke grote actie. U behoeft het ditmaal geboden beeld maar te leggen naast de in de afgelopen weken geproduceerde cijfers, om tot die conclusie te komen.

Velen niets

Landelijk telt de partij op dit ogenblik welgeteld 993 plaatselijke kiesverenigingen. 414 kiesverenigingen (41,69%) hebben één of meer nieuwe abonnees gewonnen.

Daarentegen hebben 579 kiesverenigingen (58,31%) nog niet één nieuw gewonnen abonnee aan het partijbureau doorgegeven.

Het is duidelijk, dat wij er met onze actie „Eén op vier” nog niet zijn, zolang er niet een drastische verandering in de cijfers plaats vindt. Daaraan moet in de komende weken dus het nodige gedaan worden.

Een dringend beroep op de besturen van de Kamercentrales is derhalve nu op zijn plaats. Zij kunnen een belangrijke versnelling van de actie tot stand

brengen door thans op korte termijn de (besturen van de) kiesverenigingen binnen hun ressort te stimuleren de hand aan de ploeg te slaan. Zij kunnen bevorderen, dat de kiesverenigingen er allemaal voor zorgen een paar nieuwe abonnees te werven. Wat vierhonderd kiesverenigingen kunnen, kunnen alle duizend.

Allen iets

Overigens zullen ook nog heel wat van de vierhonderd kiesverenigingen, welke al „iets” gedaan hebben, tevens nog iets „meer” kunnen doen. Immers, van die 414 kiesverenigingen hebben er nu 71 ieder vijf of meer abonnees gewonnen, 32 ieder vier en 53 ieder 3. Dat betekent dus, dat er 258 kiesverenigingen zijn, welke ieder nog slechts twee of maar één nieuwe abonnee hebben gewonnen. En hier mag toch echt nog wel op een verdubbeling of verdrievoudiging gerekend worden.

Al met al leren deze cijfers ons deze week derhalve, dat er voor ons allemaal, ieder persoonlijk, nog „iets te doen is”. Laten wij het dan nu maar direct doen. Niet uitstellen. Er zijn tijdens deze actie honderden nieuwe abonnees ingeschreven. Er is dus kennelijk belangstelling voor „Nederlandse Gedachten”. Wat wij alleen te doen hebben is het blad bij de mensen te brengen.

Nog eens: niet uitstellen!

In deze rubriek heb ik al eens een paar mededelingen gedaan over de in Duitsland geboden plannen bij minister Leber, om door een samenstel van maatregelen de Deutsche Bundesbahn te saneren en de Duitse wegen te ontlasten. O.a. hield zijn plan in een vervoerverbod over lange afstand voor een hele reeks goederen, alsmede bepaalde belastingen voor het goederenvervoer over de weg, terwijl, om nog een punt uit het veelomvattende plan te noemen, de minister ook dacht aan vaste tarieven voor het Duitse traject van de Rijn.

Over het plan is alerwegen veel te doen geweest, onder andere ook in het Europese parlement. Daar vond namelijk in de januarizitting een kort debat plaats over de Europese vervoerspolitiek en hoewel slechts een enkele spreker met zoveel woorden de plannen van Leber noemde, was het duidelijk, dat de sprekers allen de plannen van Leber in gedachten hielden. Immers, alerwegen was er de overtuiging, dat delen van het plan Leber in strijd zijn met de tot stand te brengen Europese vervoerspolitiek. In een resolutie sprak het parlement zich dan ook uit voor een snel tot stand komen van zo'n politiek en sprak het de hoop uit, dat intussen de lidstaten niets zullen doen om het tot standbrengen van zo'n politiek in gevaar te brengen (ik geef nu de tekst met eigen woorden weer).

Inmiddels had de Duitse Bondsregering zich gewend tot de Europese

EUROPEES NIEUWS

LEBERPLAN DOOR EUROPESE COMMISSIE GEWOGEN

Commissie met een viertal wetsontwerpen die de plannen van minister Leber (intussen de plannen van het Duitse kabinet) bevatten. Over deze plannen werd de Europese Commissie geconsulteerd.

Goed werk van de commissie

Het zag er even naar uit dat de Europese Commissie met haar mening over de Duitse plannen pas zou komen, na de eerste lezing van de wetsontwerpen in de Duitse Bondsdag (7 februari). Intussen heeft de Europese Commissie kans gezien, haar mening wat sneller te formuleren, zodat op 31 januari de commissie met haar mening over de plannen kon verschijnen terwijl zij tevens een aantal aanbevelingen doet. Het resultaat van de studie van de Europese commissie bevat een vrij groot aantal pagina's. Binnen enkele dagen zal de volledige tekst bekend zijn. Intussen meen ik dat de zaak zo actueel is (op het moment dat „Nederlandse Gedachten” uitkomt, zal de pers ons meedelen wat de eerste lezing in de Duitse Bondsdag heeft opgeleverd), dat het nuttig is, reeds thans een aantal mededelingen te doen over het resultaat van de studie van de commissie. Ik ontleen deze gegevens aan een door de Europese Commissie opgesteld persbericht, waarin in grote lijnen het standpunt van de commissie is samengevat.

DOOR Dr. C. BOERTIEN

In het algemeen kan men constateren dat de Europese Commissie goed werk heeft gedaan met het formuleren van haar Europese mening over dit nationale plan. De commissie begint met te verklaren, dat zij met de Bondsregering van mening is, dat de ernstige situatie in de Duitse vervoerssector snelle maatregelen vereist.

Geen genade

Maar een deel van die maatregelen kan in de ogen van de commissie geen genade vinden. Zo oordeelt bijvoorbeeld de Europese Commissie het plan tot het afkondigen van een vervoerverbod voor bepaalde goederen over de lange afstand onverenigbaar met de doelstellingen van de gemeenschappelijke markt. Het zou de productiviteit van zowel de Duitse als buitenlandse vervoerondernemingen doen dalen en zou ernstige gevolgen hebben voor de expansie van enkele bedrijfstakken. Wat de voorgenomen vervoerbelasting betreft merkt de commissie op, dat deze uit een oogpunt van concurrentie niet neutraal zou zijn. De beoogde ongelijke behandeling van eigen vervoer en beroepsvervoer zou in ieder geval, op grond van een harmonisatiebeschikking van de Raad van Ministers van 1965, met ingang van 1970 moeten worden opgeheven.

Ook besteedt de commissie aandacht aan het voornemen van de Bondsrege-

ring, voor het Duitse traject van de Rijn vaste tarieven vast te stellen. Zo'n regeling, aldus de commissie, zal in strijd komen met de beginselen inzake de prijspolitiek zoals de Raad van Ministers die in de zomer van 1965 (als resultaat van een toen gesloten compromis) vaststelde. Volgens het oordeel van de commissie is het aangewezen middel om prijsbederf in de binnenvaart te voorkomen, een capaciteitsregeling waarvoor de commissie in november 1967 de Raad van Ministers een voorstel zond, waarover het Europese Parlement nog zijn advies moet geven.

Tot zover in het kort een paar reacties van de Europese Commissie op de plannen van de Duitse Bondsregering. Het is plezierig te lezen, hoe de commissie tracht vanuit Europees gezichtspunt de plannen van Duitsland te bekijken.

Spoed

Ik ben benieuwd, hoe de Bondsdag op de plannen zal reageren, nu het weet hoe de Europese Commissie over de voorstellen denkt. Ongetwijfeld zullen ook ter sprake komen de „tegen-plannen” van de Christen-Democratische Muller-Hermann, die, naar persberichten melden, een aantal amendementen op het plan-Leber heeft, waardoor de maatregelen die Duitsland moet nemen minder in strijd komen met de Europese plannen.

Intussen is deze geschiedenis voor de Europese organen een aansporing te meer, om spoed te betrachten met het tot standbrengen van een Europese vervoerspolitiek. Gelukkig zijn er enkele tekenen die er op wijzen dat we op dat punt wellicht over het dieptepunt heen zijn.

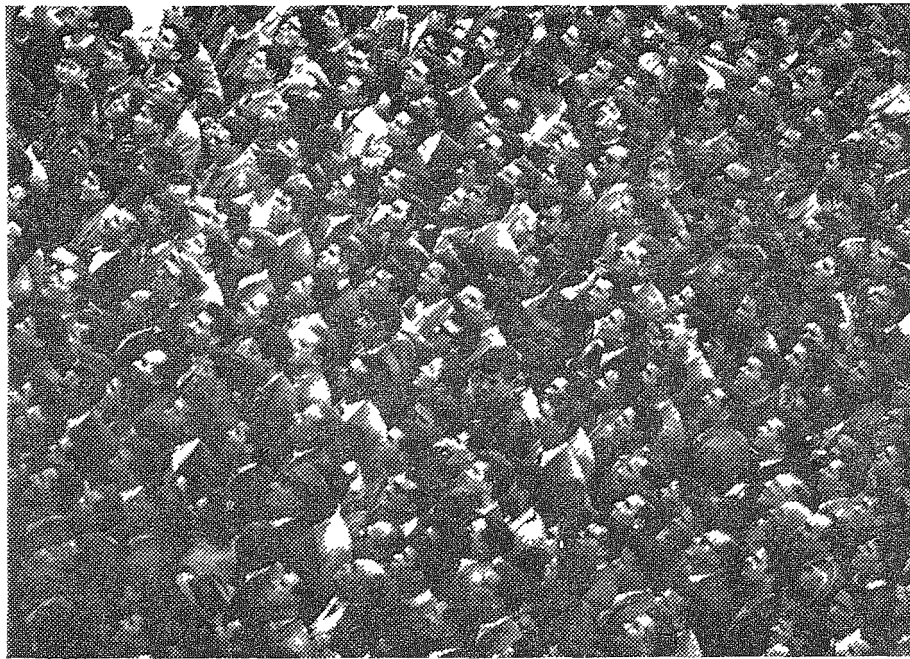

HET WERELDVOEDSELVRAAGSTUK,

MEE IN SAMENHANG MET HET BEVOLKINGSVRAAGSTUK

DOOR DRS. A. C. MENDEL

NIET slechts in deze tijd wordt gesproken over het voedselvraagstuk. Het verschil met vroeger is dat men dit probleem door de betere verbanden en massacommunicatiemiddelen, mondiaal is gaan zien. Vanaf de oudste tijden zijn er oorlogen en geruchten van oorlogen geweest, en als gevolg daarvan, of ook wel als aanleiding daartoe, hongersnoden, die echter tot betrekkelijk kleine gebieden beperkt bleven. Voordat de mens de natuur meer leerde beheersen, zijn met uitzonderlijke klimatologische omstandigheden, als overstromingen en abnormale droogte, hongersnoden onverbreekelijk verbonden geweest. In 1967 hebben wij dit nog vernomen uit Bihar (India); in 1943, 25 jaar geleden stierven tijdens de beruchte Bengaalse hongersnood alleen al in Bengalen (voormalig Brits Indie) 3.000.000 mensen.

gedachtenpatroon van Marx en zijn leer beïnvloed

Bevolkingstheorie Malthus

Deze is opgenomen in zijn boek „An Essay on the Principle of Population as it effects the Future Improvement of Society” (een opstel over de invloed van de bevolking op de toekomstige verbetering van de samenleving) De eerste druk hiervan verscheen in 1798, een meer uitgebreide uitgave (met de introductie van de „moral restraint”, morele beperking) in 1803. Zeer in het kort samengevat is de inhoud als volgt weer te geven. Het geboortecijfer is hoger dan het sterftecijfer. Worden deze cijfers gesteld op respectievelijk 30 en 20 %, dan is er een jaarlijkse bevolkingstoename volgens de meetkundige reeks 100 - 101 - 102 01, enz. Volgens Malthus is er de potentiële mogelijkheid dat de bevolking zich in 25 jaren verdubbelt (wordt een generatie gesteld op 30 jaren, dan is dit echter zelfs in deze tijd nog hoog gegrepen; de bevolkingstoename zou daartoe jaarlijks 2½ % moeten zijn, een uitzonderlijk cijfer). Daartegenover kunnen de bestaansmiddelen om de bevolking in leven te houden niet in dezelfde mate toenemen, door de afnemende meeropbrengst van de reeds in cultuur zijnde gronden en de afnemende vruchtbaarheid van de alsnog in gebruik te nemen gronden.

Tegenwerkende factoren

Dit moet spaak lopen, want wanneer er geen tegenwerkende factoren waren, de voedselvoorraad onbeperkt zou zijn, zou, als gezegd, de bevolking zich elke 25 jaar kunnen verdubbelen, dus toenemen in de meetkundige reeks 1, 2, 4, 8, enz. Hiertegenover is een gunstige veronderstelling dat de produktie per 25 jaar met een gelijke hoeveelheid toeneemt, dus de hoeveelheid bestaansmiddelen volgens de rekenkundige reeks 1, 2, 3, 4, enz. De potentiële toename van de bevolking kan hierdoor geen werkelijkheid worden. Er zijn tegenwerkende factoren, die de uitbreiding van de bevolking beletten, te onderscheiden in: preventieve remmen, die een ongunstige invloed hebben op het aantal geboorten, en repressieve remmen, die de sterfte doen toenemen. Van de drie opgesomde beperkingen in de bevolkingsaanwas zijn de beide eerste; 1, ellende, een onvermijdelijk gevolg van de natuurwetten (hongersnood, epidemieën, enz.); 2, misdaad, de ongelukken die de mens zelf over zich brengt (slechte verzorging van de kinderen, oorlog, enz.). Daarnaast moet de mensheid zelf zich echter van de gevaren bewust zijn. Dit behoort te geschieden door de derde beperking in de bevolkingstoename,

moral restraint, het zich opleggen van beperkingen, speciaal voor de arme bevolking. Dit houdt bij Malthus in: de seksuele onthouding voor het huwelijk, gevolgd door een laat trouwen, een eerst trouwen als de economische positie van de man dit toelaat.

Voor een belangrijk deel van de mensen in onze samenleving is voorziening in de levensbehoeften bepalend voor de snelheid waarmee hun aantal toeneemt, door stijging van het geboortecijfer en daling van het sterftecijfer. Door de snelle toename is deze bevolking zelf de oorzaak van eigen lage inkomens. Een beperking van de toename zal de levensstandaard verhogen. De systemen die ten doel hebben de mensen in leven te houden (ondersteuning, Armenwet) zijn een tweesnijdend zwaard, ze werken tegen het systeem van de natuur in.

Als eerste opmerking, en verduidelijking van zijn theorie, kan gezegd worden dat Malthus de toestanden in zijn eigen land, Engeland, op het oog heeft, ten tijde van de eerste industriële revolutie. Deze toestanden waren nauwkeurig, maar de latere ontwikkeling

HET BEHOUD VAN UW TANDEN

IVOROL

Onbetwist de beste tandpasta

heeft zijn al te pessimistische voorspellingen gelogenstraft.

Door de betere medische verzorging nam de sterfte (in het bijzonder de kindersterfte) af, maar dit gaf geen uitbreiding van het kindertal, evenmin trouwens als de gunstiger wordende economische toestand (de voorziening in de levensbehoeften in de voorgaande korte inhoudsweergave), het tegenovergestelde was veel eerder het geval. Dit verschijnsel is bekend genoeg en hierop zal niet nader behoeven te worden ingegaan.

Malthus ging verder uit van een steeds afnemende vruchtbaarheid van de grond. In zijn tijd werd de produktie op de gronden van mindere kwaliteit bepaald door de hoeveelheid aanwezige dierlijke mest (en/of huisvuil), het gebruik van kunstmest in de landbouw was nog onbekend.

Na Malthus gaat, in ieder geval in de westelijke wereld en in het oostelijke blok (beter zou het zijn te spreken van het rijke noorden in tegenstelling tot het arme zuiden van onze wereld), het sneller toenemen van de bevolking dan van de voedselproduktie niet meer op. Het omgekeerde is het geval, in ieder geval bestaat de potentie daartoe.

Tegenwoordige zienswijze

In het kort weergegeven is, volgens de tegenwoordige opvattingen overbe-

volking niet slechts aanwezig indien het bestaansminimum niet meer gewaarborgd is. Er is reeds overbevolking als het reële inkomen per hoofd van de bevolking daalt door een verdere toename van de bevolking, en zelfs wanneer dit reële inkomen meer zou zijn gestegen bij een geringere bevolkingsaanwas (wat in de meeste ontwikkelingslanden het geval is).

Er bestaat een bevolkingsoptimum, dit wil zeggen de best denkbare bevolkingdichtheid, met daarnaast de mogelijkheden van zowel over- als onderbevolking. Wordt als doel gesteld het bereiken van een zo groot mogelijke welvaart, uitgedrukt in een zo hoog mogelijk reële inkomen per hoofd van de bevolking, dan wordt het bevolkingsoptimum bepaald door de invloed die de bevolkingsomvang, bij een gegeven stand van de natuurlijke hulpbronnen en van de techniek, heeft op de levensstandaard van die bevolking. Dit alles is echter niet zo gemakkelijk te bepalen, en hangt, naast de economische benadering, af van politieke, godsdienstige en culturele standpunten. Wel is het zo, dat in de ontwikkelingslanden de aanhoudende stijging van het bevolkingcijfer een bedreiging voor het welvaartspeel vormt. Al is er dan vooruitgang, de kloof in de toename van het reële inkomen per hoofd van de bevolking tussen de arme en de rijke landen wordt nog steeds groter.

BETALING ABONNEMENTSGELD

Hebt u het abonnement voor het eerste halfjaar 1968 al betaald? Zo ja, dan hartelijk dank daarvoor!

Indien u het nog niet hebt voldaan, wilt u dan met spoed f 6,- overschrijven op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage?

Momenteel worden op ons bureau namelijk de voorbereidingen getroffen voor het doen innen van de kwitanties door de incassodienst van de P.T.T.

Dat betekent administratief veel werk, terwijl u bovendien voor incassokosten f 0,75 in rekening wordt gebracht.

Wilt u er allen aan medewerken om het aantal kwitanties zo laag mogelijk te houden? Bij voorbaat danken wij u voor uw medewerking.

De prijs voor studentenabonnementen bedraagt f 3,- per halfjaar.

De abonnees, die ons een giro-machtigingskaart deden toekomen, vinden het betreffende bedrag, voorzover dit niet reeds is gebeurd, nog in de loop van deze maand van hun girorekening afgeschreven.

IN PRIMA BOTER EN KAAS
STEEDS DE BAAS

alle soorten groot en klein

komen uit de IJssel- en Lekstreek bij

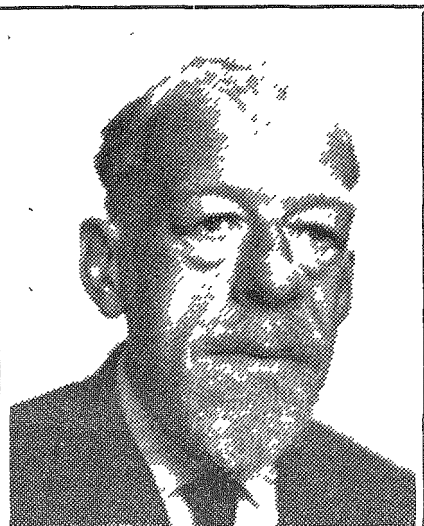
A. VAN HOUWELINGEN

MOORDRECHT

Telefoon 305 (01827) - Weteringstraat 4

Dampobreekt

de kracht van een verkoudheid
bij Vader, Moeder en Kind.

De heer Mendel was tot 1956 in de tropen werkzaam als planter. Thans is hij free lance econoom. In 1967 maakte hij een studiereis naar Afrika in opdracht van het Economisch Instituut te Rotterdam. Zijn interesse voor het ontwikkelingswerk komt mede door zijn vroegere werk.

In de belangstelling van de wetenschap is het voedselvraagstuk, dat nauw samenhangt met het bevolkingsvraagstuk, gekomen sinds de predikant-econoom Malthus (1766-1834). De vraag naar het verband tussen de omvang van de bevolking en de welvaart van een land is niet het eerst door Malthus gesteld. Verschillende schrijvers wezen reeds voordien op het gevaar van overbevolking, de beperktheid van de bestaansmiddelen en de sterkte van het seksuele instinct. De bevolkingstheorie van Malthus heeft een ongunstige invloed gehad op de pogingen tot sociale vooruitgang, en werkte berusting met de bestaande toestanden in de hand. Sociale misstanden hebben hierdoor langer bestaan dan nodig was. Dit alles mogen wij niet vergeten, als wij denken aan de zudelijke wereld. Niet alleen met christelijke beweging zal daar een oplossing gevonden kunnen worden, er zal veel gedacht en geregeld moeten worden, maar de beweging met de medemens kan daarbij zeker niet gemist worden. De pessimistische visie van Malthus ten aanzien van de toename van de bevolking enerzijds, en die van de bestaansbronnen voor deze bevolking anderzijds, heeft onder andere ook het

VOOR BABY'S HUIDJE
BABYDERM

MAMMOET IN DE ZAA NSTREEK

ZAL DAT GOED GAAN?

DOOR H. G. DE JONG

Over een half jaar staat binnen de Nederlandse grenzen iets unieks te gebeuren. In ons landje, waar elke ontwikkeling de doem van obligate geleidelijkheid met zich mee schijnt te moeten dragen, wordt abrupt de mammoet in het onderwijs binnengeleid.

In de Zaanstreek heeft het protestantse onderwijs zich duchtig op zijn komst voorbereid. Men beseft daar, dat het beest geen geconserveerd fossiel is. Een goeie lobbies lijkt het evenmin te zijn.

Voor we de wapenschouw van de Zaanse schoolbesturen en hun docententeams zullen gadeslaan — wij beloven u, dat het een leerzame uiting van paraatheid en eensgezindheid zal blijken te zijn — is het wellicht gewenst aandacht te vragen voor ontstaan en inhoud van de mammoetwet

Een beetje geschiedenis

Nadat al verscheidene pogingen waren ondernomen dan wel voorbereid om het Nederlandse onderwijssysteem te herzien, was het tenslotte mr Cals, die zijn plannen in een wet wist te realiseren. Deze verdienste mag zeker voor het grootste deel op rekening worden geschreven van een aantal voortreffelijke eigenschappen van deze minister van O, K en W kennis van zaken, visie ijver, doorzettingsvermogen en — niet in de laatste plaats — een grote bedrevenheid als politicus. De Tweede Kamer nam op 12 juli 1962 na een uitvoerige behandeling van 18 dagen de „Wet op het voortgezet onderwijs” aan met 100 stemmen voor en 44 tegen. Van de 14 A.R. kamerleden gaven slechts 5 hun stem aan de wet. In de Senaat was op 12 febr 1963 stemmenverhouding 49-16 (A.R. 5-3). Bij de spoedig daarop volgende kabinetszitting werd mr Grosheide als staatssecretaris belast met de uitvoering van de mammoetwet. Hij zou het reuzedier, dat zijn naam dankt aan mr Roosjen, moeten dresser. Binnenkort treedt hij er mee voor het voetlicht. 1 augustus 1968 treedt de wet op het voortgezet onderwijs in werking.

Wat verandert in augustus a.s. ?

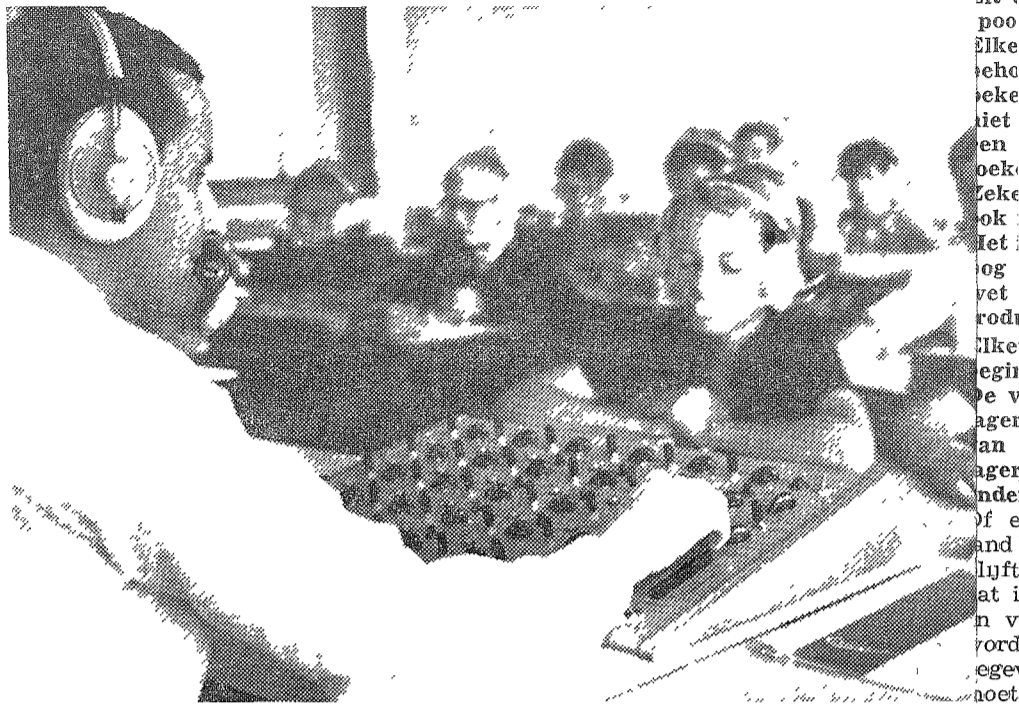
De officiële naam geeft al aan, dat de reorganisatie van het voortgezet onderwijs aan de orde is. Onder voortgezet onderwijs verstaat de wet elke opleidingsvorm tussen de lagere school en de universiteit. Ieder kent wel de schooltypen, zoals die nu voorkomen. v.g.l.o., nijverheidsscholen voor meisjes, technische scholen, ulo, m.m.s., h.b.s. gymnasium e.a. Het is ook bekend dat al deze takken aan de Nederlandse onderwijsstam een min of meer zelfstandig leven leiden. Zo is het bij

voor een begaafde ulo-leerling een hele toer om over te stappen naar de h.b.s. Beide leerprogramma's zijn zo slecht op elkaar afgestemd, dat nergens aansluiting bestaat. Het wisselen van school gaat de leerling meer tijd en moeite kosten dan — gezien zijn intelligentie — redelijk is. De mammoetwet nu schept in dit opzicht betere mogelijkheden. Minister Cals heeft een zodanig onderwijsstelsel ontworpen, dat een leerling gedurende zijn hele studietijd vrij eenvoudig die opleiding kan gaan volgen, waarvoor hij of zij de meeste aanleg bezit.

In de huidige situatie blijkt helaas niet steeds de aanleg van het kind te bepalen, welke school het bezoekt. Er zitten op onze scholen nog veel te veel leerlingen uit de z.g. lagere milieu's, die gebaat zouden zijn met een vorming op hoger niveau. Het omgekeerde komt misschien nog meer voor. Te veel ouders laten hun kind maar doorploeteren op de h.b.s., ook al is ieder ander — het kind zelf vaak inbegrepen — ervan overtuigd, dat het op de ulo gelukkiger zou zijn. Ieder weldenkend mens zal wel de mening toegedaan zijn, dat de vorming van een kind niet in de eerste plaats bepaald zal moeten worden door de sociale positie of de wensdromen van zijn ouders.

Hoe bepalen we dan wel voor welke school het kind geschikt is ?

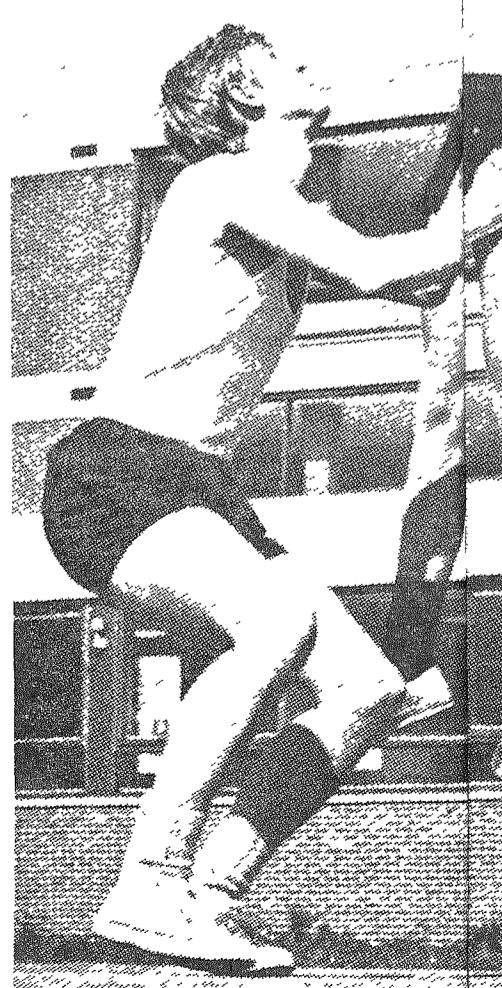
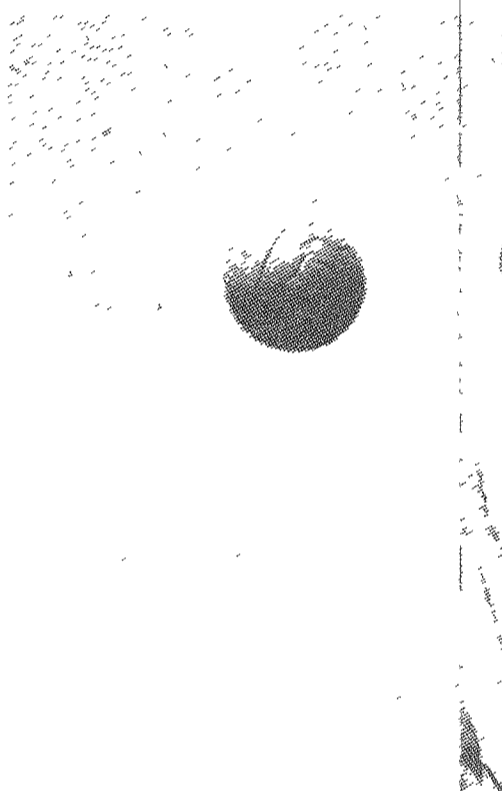
Natuurlijk spreekt het hoofd van de lagere school in dit opzicht een ferm woordje mee. Hij zal de ouders naar beste weten adviseren en ook de school van keuze informeren over de leerling die zich aanmeldt. Hij is een onmisbare schakel tussen de ouders en het voortgezet onderwijs. Hij en zijn team hebben het kind kunnen waarnemen in een jarenlange leersituatie. Veel schoolhoofden kennen hun pupillen heel goed, dat hun adviezen niet straffeloos in de wind geslagen kunnen worden. Toch hebben ook zij nog hun twijfelgevallen. Het is daarom een vooruitgang vergeleken bij een nabij verleden, dat de ouders tegenwoordig hun kind kunnen laten testen door academisch

gevormde psychologen van de instituten voor school- en beroepskeuze. Met behulp van de ingewonnen adviezen nemen de ouders een voorlopig besluit. De school van keuze moet nl de leerling nog accepteren.

Welke scholen kent de mammoetwet ?

Elk kind, dat de lagere school verlaat, valt nog onder de leerplichtwet. Voor voortgezette studie staan drie hoofdwegen open: het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (v.w.o.), het algemeen voortgezet onderwijs (a.v.o.) en het lager beroepsonderwijs (l.b.o.). Er zijn drie schooltypen voor v.w.o.: het gymnasium, het atheneum en het lyceum — een combinatie van de eerste twee. Het a.v.o. wordt onderverdeeld in hoger, middelbaar en lager voortgezet onderwijs. Het mavo komt in de plaats van het ulo, terwijl het v.g.l.o. vervangen wordt door het lavo. L.b.o. wordt onderwezen aan lagere technische scholen, huishoud- en nijverheidsscholen, lagere landbouwscholen, lagere detailhandelsscholen e.a. Middelbaar en hoger beroepsonderwijs is pas te volgen na een l.b.o., mavo- of havo-studie. De h.b.s. komt in het nieuwe stelsel niet meer voor. Daarvoor in de plaats komen twee nieuwe schooltypen. Voorzover de h.b.s. opleidt voor verdere studie aan universiteiten en hogescholen, blijft ze voortleven als atheneum. Voor velen is de h.b.s. echter de voorbereiding op het hoger beroepsonderwijs of een hogere functie in het bedrijfsleven. Die rol wordt in de toekomst vervuld door het havo. De havo-school blijft vijfjarig, maar het atheneum krijgt dezelfde duur als het gymnasium, 6 jaar. Met betrekking tot de aan de eindexamen verbonden studierechten zal er bijna volledige samenwerking zijn tussen gymnasium en atheneum. In tegenstelling tot de oude toestand zal het atheneumdiploma toegang geven tot de theologische en juridische faculteiten. Omdat Latijn wel als facultatief vak op de atheneum zal worden ingevoerd, zal het voortentamen Latijn geen hinderpaal vormen. In veel gevallen zal het mogelijk zijn, dat de leerling in zijn eindexamen-pakket zowel Latijn als Grieks opneemt. Laten we eens terugkeren naar het kind dat dit jaar de lagere school verlaat. Moeten de ouders nu definitief beslissen over de toekomst van hun kind? Als het hoofd van de lagere school duidelijk is geweest in zijn advies, is het zeker aan te raden die goede en goedbedoelde raad maar op te volgen. Als de school waarop de keus is gevallen, een gymnasium, atheneum of havo-school is, moet naast het oordeel van het schoolhoofd nog een andere uitspraak komen. Dit kan zijn de uitslag van het eerder genoemde psychologisch onderzoek. Het van ouds bekende en beruchte toelatingsexamen is op een aantal scholen vervangen door een onderzoek in een proefklas. De zesdeklassertjes gaan voor korte tijd naar de school van hun keuze en krijgen van de leraren van die school een aantal lessen — minstens 16. Ze worden door die docenten nog eens beoor-

Niet te hoog grijpen.

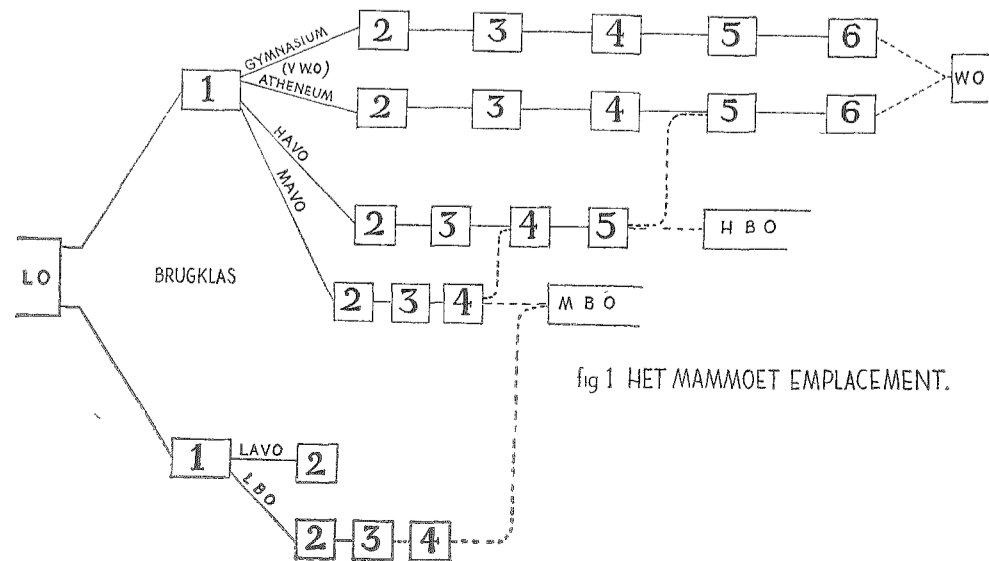

fig 1 HET MAMMOET EMPLACEMENT.

eld op grond van hun reacties en pres-
ties Voor toelating tot het mavo is een
reede beoordeling niet voorgeschreven

Brugklas

de 12-jarige leerling nu op het goede
oor?

ke deskundige zal met het nodige voor-
houd op deze vraag ingaan. Het is een
kend feit dat het twaalfde levensjaar
et de meest geschikte periode is voor
in ingrijpende stap, die zeer sterk de
ekomst van het kind zal gaan bepalen.
ker niet, als die onvermijdelijke daad
k nog onherroepelijk is.

et is daarom een stap vooruit — al is het
g maar de eerste — dat de mammoet-
et het verschijnsel van de brugklas in-
duceert.

ke school voor voortgezet onderwijs
tint in het vervolg met een brugjaar.
y verbinding tussen deze scholen en de
ere school wordt gelegd in de vorm
n twee bruggen. Eén van lo naar het
er beroepsonderwijs en het lavo, de
dere van lo naar mavo, havo en vwo
een kind naar mavo- of atheneum-
nd onderweg is, de route over de brug
ift gelijk De mammoetwet bepaalt n.l.,
in de eerste klassen van mavo, havo
vwo dezelfde vakken gegeven zullen
orden; voor elk vak is bovendien aan-
geven hoeveel lessen er aan besteed
eten worden Hetzelfde geldt voor de

overige scholen. in het brugjaar van het
lager beroepsonderwijs wordt het pro-
gramma van het eerste lavo-leerjaar af-
gewerkt

Waterstaatkundigen zal het misschien niet
meteen aannemelijk in de oren klinken,
maar de brugklas bevordert in hoge mate
de doorstroming

Als tijdens het brugjaar blijkt — in no-
vember bijv — dat een leerling uit de
mavo-brugklas toch geschikt is voor het
havo, valt er geen enkele barrière te ne-
men Dank zij het gemeenschappelijk pro-
gramma kan hij ongehinderd naar de
brugklas van het hogere niveau over-
stappen, als er tenminste afspraken tussen
de scholen bestaan Het omgekeerde zal
in de praktijk wel iets moeilijker liggen
Niet in de eerste plaats, omdat omschake-
ling voor de leerling onplezierig zou zijn
— op de nieuwe school zal hij juist beter
tot zijn recht komen — maar de ouders
zullen vermoedelijk niet ter zake doende
sociale en culturele argumenten aanvoe-
ren om de overgang tegen te houden of
te vertragen En de school mag in zo'n
geval alleen maar adviseren, zij het dan
ook zeer dringend

Om te voorkomen dat het idee van de
brugklas afgewezen zou worden, heeft
mr Cals moeten toestaan, dat in het poli-
tieke steekspel deze conceptie op een vi-
taal punt werd aangeslagen (!) Het gym-
nasium kan n.l. in de brugklas als extra
vak Latijn toevoegen Het is velen niet
duidelijk, waarom de doorstroming athe-
neum - gymnasium in gevaar is gebracht
of zelfs praktisch onmogelijk is gemaakt
De bedoeling van de brugklas is evenwel
duidelijk het is een krachtig hulpmiddel
in de school om de leerlingen te determi-
neren, ze op het juiste spoor te zetten
Dit rangeren van de kinderen over de
verschillende schooltypen wordt mee mo-
gelijk gemaakt door een ander nieuw ele-
ment

In het brugklasprogramma komen een
aantal verplichte studie-uren voor. Dat
zijn de uren, waarin de leerling geleerd
wordt, hoe hij moet studeren en hoe hij
zijn huiswerk moet verdelen. In kleine
groepjes kan een bepaalde moeilijkheid
dan nog eens worden doorgenomen. Ook
kan tijdens de studie-uren met begaafde
leerlingen in z.g. takengroepen een aantal
onderwerpen buiten de leerstof behan-
deld worden.

Hoewel aanvankelijk iedereen in het on-
derwijs zich had ingesteld op vier studie-
lessen per week, heeft de staatssecretaris
onlangs besloten dit aantal te halveren.
De leraren krijgen door de studiebege-
leiding een bijzondere kans zich op de
hoogte te stellen van het totale studie-
gedrag van de leerlingen Ze krijgen de
tijd en de gelegenheid te onderzoeken, of
slechte prestaties te wijten zijn aan aan-
passingsmoeilijkheden of aan het ontbre-
ken van eigenschappen, die voor de be-
trokken studie onmisbaar zijn Eventueel
in samenwerking met een school psycho-
loog kan de klasseleraar of de leider van
de brugklassen adviseren tot verandering
van onderwijsinstelling of -type
De mogelijkheid tot determinatie zal door
de invoering van de mammoetwet daar-
om bepaald verruimd worden Al te over-
dreven voorstellingen moet men er zich
nu ook niet van maken Zo valt er bij-
voorbeeld op een één-baansspoor niet zo
veel te rangeren.

Kleinere scholen bedreigd

Niet alleen met betrekking tot de brug-
klas rijzen er vragen Op papier biedt de
mammoetwet in deze proefperiode alle
mogelijkheden tot voorsorteren Maar
het brugjaar is tevens het eerste leerjaar
van de school, waaraan het verbonden is.
Dat houdt in, dat aan het einde van het
cursusjaar die leerstof verwerkt moet
zijn, die aansluiting geeft op het program-
ma van de tweede klas Afhankelijk van
de mate, waarin een leerling aan die eis
heeft voldaan, zal hij toegelaten worden
in de tweede klas van een hoger of lager
niveau Een leerling uit de havo-vwo-
brugklas zal bijv. bevorderd worden naar
2havo, omdat hij niet voldoende capaci-
teiten bleek te bezitten voor verdere stu-
die aan het atheneum.

Maar nu doet zich het ernstige feit voor,
dat in veel gevallen zo'n leerling de
school moet verlaten

**Niet elke h.b.s. wordt n.l. een combinatie
van atheneum en havo. Alleen wanneer
de school de laatste drie jaar een bezet-
ting van minstens 400 leerlingen heeft ge-
had — waarvan weer minstens 100 in de
eerste klassen — mogen beide afdelin-
gen gevormd worden, tenzij de staatsse-
cretaris anders beschikt.**

Voor een lyceum zijn de getalsnormen
resp. 600 en 140. Als aan een h.b.s. of
een lyceum een middelbare school voor
meisjes is verbonden — wat ook bij klei-

Over het Reformatorisch College „Blaise Pascal” volgende week meer

neren lycea nog wel eens het geval is —
wordt deze volgens de wet wel omgezet
in een havo

Het zijn dus vooral de kleinere zelfstan-
dige h.b.s.-en, die door de mammoetwet
ernstig benadeeld dreigen te worden De
meeste besturen zullen om statutaire en
personele motieven wel voor omvorming
in een atheneum gekozen hebben Na-
tuurlijk hebben ze daarbij de hoop gekoes-
terd, dat de staatssecretaris gunstig zal
beschikken op hun ongetwijfeld ingediende
verzoek om toewijzing van havo-
school, enige zekerheid wordt hun niet
geboden

Een h.b.s., die niet op zeer korte termijn
de toezegging krijgt van een havo-school
naast het te vormen atheneum, zal daar
over een half jaar al de gevolgen van
ondervinden Het atheneum biedt immers
niet alle mogelijkheden van de h.b.s., het
wordt een school, die speciaal opleidt
voor latere studie aan universiteit of
hogeschool.

De meeste leerlingen van de h.b.s. heb-
ben evenwel geen aspiraties en capacitei-
ten in die richting. Soms zijn ze al te-
vreden met een diploma drie-jarige h.b.s.;
in elk geval gaan ze liever naar het hoger

beroepsonderwijs (h.t.s., kweekschool e.a.)
of rechtstreeks de maatschappij in Een
atheneum-opleiding heeft voor zulke leer-
lingen geen zin Waarschijnlijk kunnen ze
die ook niet voltooien Juist voor hen is
het havo in het leven geroepen Een h.b.s.,
die nu 300 leerlingen heeft, loopt daarom
gevaar — na omvorming in een atheneum
zonder havo — haar bevolking te zien te-
ruglopen tot minder dan de helft In een
jaar of vijf kan het vonnis zich voltrok-
ken hebben

Het is wel begrijpelijk dat het departe-
ment in veel gevallen de toestand nog
even wil aanzien, want men heeft zeker
geen behoefte aan een betrekkelijk groot
aantal athenea en havo-scholen, die nau-
welijks levensvatbaar zijn Maar dan rijzen
toch wel twee vragen

**Wat komt er nog terecht van de fraaie
opzet van de mammoetwet: onderwijs voor
iedereen naar zijn of haar aanleg?**

**Hoe denken onderwijsjuristen over het
gedeeltelijk weer intrekken van een eer-
der gegeven vergunning tot het oprichten
en exploiteren van een school voor voor-
bereidend hoger en middelbaar onder-
wijs, terwijl niet gehandeld is in strijd
met de toen gestelde voorwaarden?**

CHINA, WERELDMACHT VAN VANDAAG III

HET MILITAIRE ASPECT

DOOR D. KOOIMAN

POLITIEKE macht groeit uit de „loop van een geweer“. Deze veel aangehaalde zinsnede, welke Mao Tse-tung in 1938 neerschreef, heeft sterk bijgedragen aan de gedachte van een strijd lustig Chinees militarisme. In de oorspronkelijke tekst echter wordt deze uitspraak onmiddellijk gevolgd door de woorden „Ons beginsel is dat de partij het geweer commandeert en dat het geweer nooit zal worden toegestaan de partij te commanderen.“ Daarmee blijkt de zaak dus minder eenvoudiger dan aanvankelijk kon vermoed. Opvallend is, dat in het kleine rode boekje, het maoïstische zakbijbelletje, deze uitspraken gescheiden zijn opgenomen

De politieke en militaire organen zijn in China onderling zeer nauw verweven, maar met dien verstande dat steeds de politiek de boventoon voert. Zonder de leiding van een juiste politieke lijn, schreef de Peking Review vorig jaar, is een juiste militaire lijn onmogelijk, maar evenzo is zonder een juiste militaire lijn de uitvoering van die politieke lijn onmogelijk. Deze juiste politieke en militaire lijnen komen niet spontaan op, maar ontwikkelen zich in de loop van een strijd. En in strijd is de Chinese-communistische legermacht geboren als het door Mao uit boeren geformeerde Rode Leger wist het zich staande te houden tegen een overstelpende overmacht van Kuomintang-groepen, als de „Eight-route Army“ tijdens het verenigd front met de Kuomintang bracht het de Japanners zware tegenslagen toe en als het Volksbevrijdingsleger veroverde het heel China. Het leger heeft in 1949 de Chinese volksrepubliek gevestigd en niet andersom. Maar aan het hoofd van dit leger stond en staat steeds een politiek leidinggevend comité, dat de geweerloop zijn richting wijst.

Leger is produktiekorp

Naar de opvatting van voorzitter Mao heeft het leger niet alleen militaire taken, maar ook politieke functies — agitatie en organisatie van de massa — en economische functies — het leger is een produktiekorps dat zorg draagt voor wegeaanleg en voedselproductie en jaarlijks bij duizenden varkens levert voor de staatsexport. Deze merkwaardige verbinding van de politiek studerende landbouwer in de kazernes is het maoïstische ideaalbeeld van de universele mens, die op alle fronten kan worden ingezet. Tevens wordt hieruit duidelijk, hoe weinig ook de burgerlijke en militaire sferen zijn gescheiden. Het leger is sterk betrokken bij het openbare leven, maar anderzijds kan men stellen dat de hele samenleving is gemilitariseerd. Geen wonder dan ook dat het Chinese volksbevrijdingsleger het grootste ter wereld is. Het totale bestand aan manschappen bedraagt 2,7 miljoen en zal na de in 1965 besloten diensttijdverlenging tot 4 à 6 jaar de 3 miljoen gaan overtreffen. Achter deze hele strijdmacht staan nog de gewapende afdelingen van de volksmilitia, wier kracht door de buitenlandse deskundigen op 10 miljoen man wordt geschat, maar die volgens Chinese opgave 200 miljoen leden telt. Tegenover deze ontzagwekkende getallen maakt de Chinese defensiebegroting, welke evenals die van Engeland rond de 20 miljard gulden per jaar belooft, een povere indruk

Organisatie

Hoe is het met de interne organisatie van dit enorme leger gesteld? Hierover zijn wij vrij goed ingelicht, niet in het minst dank zij de „Werkbulletins van het Volksbevrijdingsleger“ van 1960—1961, waarin talrijke gegevens en rapporten met betrekking tot het Chinese leger zijn opgenomen. Het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken heeft dit geheime materiaal weten te bemachtigen en in 1963 openbaar gemaakt, tot ongetwijfeld niet geringe ergenis der Chinezen wordt de Engelse vertaling in de Amerikaanse boekhandel te koop aangeboden. Over de militaire strategie wordt in deze documentaire weinig medegedeeld, maar wel kan men lezen over de politieke controle in het leger, de talrijke inspectie-tochten die worden verricht en de vaak slechte verhouding tussen officieren en manschappen.

Laten wij kort bezien, welke gewapende vuist het Chinese volksleger kan maken. De luchtmacht — om van bo-

venaf te beginnen — bezit ongeveer 2600 toestellen, merendeels verouderde Migs. Het geringe aantal moderne Migs-19 en Migs-21, nagemaakt van Russische proto-types, vermag de slagkracht van het luchtwapen niet belangrijk te verhogen. De marine bezit een groot aantal torpedoboten voor de kustbeveiliging, enige torpedojagers en enkele escorteschepen. Het kleine aantal onderzeeboten (W-klasse) is alleen belangrijk, omdat zij met raketten kunnen worden uitgerust, waarvoor China de laatste jaren een grote belangstelling aan de dag legt. Het landleger — verreweg het belangrijkste — bestaat uit meer dan honderd infanteriedivisies, aangevuld met enige artillerie-, cavallerie- en pantservedivisies, alsmede drie eenheden luchtdalingstroepen. Als zwakheden dienen te worden aangemerkt het gebrek aan communicatie-middelen en moderne wapens, vooral zware artillerie, en de geringe strategische mobiliteit. De kracht van de Chinese strijdmacht ligt in het enorme uithoudingsvermogen der manschappen, het samenspel met de bevolking en de grote bedrevenheid in infanteriegevechten. Het mensenreservoir is onbepaald en het grote aanbod van dienstplichtigen maakt een scherpe keuring mogelijk, zowel naar

lichamelijke geschiktheid als naar politieke overtuiging.

Defensief

De landlegers zijn voornamelijk geconcentreerd in het gebied rond Peking en in Mandsjoerije, d.w.z. tegenover Korea en Siberie. Een andere grote troepenmacht is samengetrokken tegenover Formosa, waar ook het grootste deel van de vloot opereert. Voorzover bekend hebben zich geen grote troepenverplaatsingen voorgedaan in de richting van Zuid China, al staat het meeste moderne luchtafweergeschut wel opgesteld langs de Vietnamese grens.

Zowel de ligging der legers als hun uitrusting wettigen de gevolgtrekking, dat de instelling defensief is. Een langere conventionele oorlog buiten eigen grenzen kan China niet voeren — de middelen om achterwaartse verbindingen te verzorgen of landingen uit te voeren uit de zee of uit de lucht ontbreken ten eerste. Evenmin is de wapeningsindustrie in staat in de behoeften van een langdurige oorlog te voorzien. Maar de overmoedige die China binnendringt zal de vernietigende kracht ervaren die dit guerillaleger op eigen terrein kan ontwikkelen en als Napoleon aan de Yangtze-kiang zijn Berezina vinden. China's beste aanval is een de tegenstander uitputtende verdediging.

Mao's geschriften vormen nog steeds — en vandaag meer dan ooit — de strategische basis waarop het volksbevrijdingsleger opereert. Maar deze strategische ideeën, welke gevormd zijn tijdens de Chinese burgeroorlog en de strijd tegen Japan, zijn geheel en al bestemd voor intern Chinees gebruik. Men kan daarom met reden de vraag stellen of de regering in Peking, die een volksbevrijdingsoorlog naar Chinees model aan de jonge naties voorhoudt als het enig zaligmakende mid-

Het militaire denken van Mao wordt niet in het minst gekenmerkt door een grote nadruk op de menselijke wil. Wapens zijn een belangrijke factor in de oorlog, maar niet de beslissende factor, het zijn de mensen en niet de dingen die beslissend zijn. De ideologische Grote Sprong, die China momenteel in de zogenaamde culturele revolutie maakt, wordt onmiskenbaar gevoerd door dit guerillageloof in het primaat van de menselijke wil. Niets zal het streven van het Chinese communisme kunnen weerstaan, indien de revolutionaire wil der massa tot onstuimig leven is gewekt.

Botsing

Tenslotte zij nog op het volgende gewezen. De ervaringen der Korea-oorlog leerden de Chinezen dat het volksbevrijdingsleger belangrijke veranderingen behoefde. Maar de noodzaak om het leger met behulp van Russische wapenuitrusting en adviseurs om te bouwen tot een modern defensie-apparaat met het bijkomende specialisme en professionalisme botste op de wens om het oorspronkelijke revolutionaire karakter van het guerilla-leger te behouden. Gevoegd bij een groeiend verschil van mening over de strategie leidde dit in 1959 tot het ontslag van de minister van defensie Peng Teh-huai, die sterk voorstander was van een modernisering der krijgsmacht en verbonden daarmee een militaire samenwerking met de Sowjet-Unie wenste.

De kritiek op Peng Teh-huai, die vooral tijdens de culturele revolutie op luidruchtige wijze is geuit, kan daarom worden aangemerkt als een stuk romantisch verzet tegen de eisen van moderne organisatievormen die in steeds sterkere mate worden beheerst door de technologische ontwikkeling.

Daarmee lopen wij eigenlijk al vooruit op de culturele revolutie. Eerst willen wij echter in een volgend artikel aandacht vragen voor de betekenis van de Chinese atoommacht.

PRINS N.V. - DOKKUM

(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

Visser
Electrotechniek N.V.

Breestraat 128 - BEVERWIJK
Telefoon (02510) 25244

GEVESTIGD SINDS 1919

DEBAT OVER VIETNAM

A.R. VOORSTEL VOOR VREDESINITIATIEF DOOR LUNS OVERGENOMEN

• Vervolg van pag. 1

uitvoering is gebracht. Hij vroeg daarom aan de minister van enlandse Zaken „instantelijk”, of de motie-Schuyl al dan niet is uitgevoerd. Uitvoering van de motie zal om twee redenen gelukkig zijn. In de eerste plaats zou naar de stellige overtuiging van de fractie daardoor aan de VS de beste dienst zijn bewezen die wij als klein land kunnen bewijzen, omdat wij als goede bondgenoten hebben te wijzen op wegen die ons voor ogen staan als leidend uit de impasse en in de tweede plaats omdat elk verschil dat er nog was tussen regering en Kamermeerderheid zou zijn verdwenen.

Wat de recente ontwikkelingen in Vietnam betreft, moet men constateren dat de volledige pacificatie in Zuid-Vietnam allerm minst tot stand is gekomen en tevens dat de bevolking ook in steden als Saigon zich niet verzet tegen de acties van de Vietcong, die gedurende een zeer geruime tijd moeten zijn voorbereid. Om de bevolking ondersteunt die acties, óf zij is volledig apatisch. Duidelijker dan ooit blijkt dat met militaire middelen geen oplossing is te bereiken.

Nieuwe wegen

Nu de Vietnam-tragedie in een grote impasse is gekomen, heeft de A.R.-fractie zich braden over de vraag of men niet nieuwe wegen moet inslaan om tot een politiek akkoord te komen. De fractie gelooft dat het inderdaad mogelijk is de zaak langs politieke weg opnieuw te benaderen.

In verband met de grote aandacht die het voorstel van de heer Geelkerken kreeg, volgt thans letterlijk hetgeen hij hierover heeft opgemerkt: „Mijn fractie is van oordeel — en ik

Dr. Geelkerken

... vredesinitiatief...

zou graag de mening van de regering hierover horen — dat de regering tezamen met andere landen en hierbij denk ik in de eerste plaats aan de Benelux-landen, maar ook landen van de Westeuropese Unie, waarbij Frankrijk een waardevol element kan zijn en ook aan communistische landen en aan niet-verbonden landen, een diplomatiek vredesinitiatief dient te nemen, ter verkrijging van een politieke oplossing, die gebaseerd zou behoren te zijn op de Akkoorden van Genève van 1954 en die zou voorzien in de neutralisatie van het land, het vertrek van alle buitenlandse troepen en zelfbeschikking onder internationaal toezicht. Ik sluit hierbij uitdrukkelijk in een gezamenlijk optreden met communistische landen en doe dat met name omdat dankzij de activiteit van de minister van Buitenlandse Zaken er de laatste tijd goede contacten zijn gelegd met allerlei Oosteuropese landen: Polen, Roemenie, Tsjecho-Slowakije. Uit de perscommuniqués die destijds zijn verstrekt, blijkt dat bij de besprekingen, die bij die bezoeken zijn gevoerd, ook Vietnam aan de orde is geweest en dat men tot op grote hoogte tot overeenstemming bleek te kunnen komen”.

Tenslotte deed dr. Geelkerken een beroep op de minister, gehoor te geven aan het dringend beroep van de regering in Saigon om buitenlandse hulp in verband met de noodtoestand in die stad. Het is onmogelijk uit het zeer uitvoerige Vietnamdebat ook maar enigszins recht te doen aan hetgeen door andere fracties te berde werd gebracht. Vermeld zij hier dat met name de toespraak van mr. Van der Stoel namens de PvdA fractie een uiterst evenwichtige benadering van het vraagstuk bevatte. Voorts bleek uit de toespraken van dr. Schuyt (KVP) en mr. Bos (CHU) dat er een grote mate van overeenstemming is in de benadering van dit probleem tussen de drie „christen-democratische” fracties.

Moties

Een stroom van moties daalde daarna over de Kamer neer. In de loop van het debat kwamen er in het geheel 5 uit de bus twee van de heer Van der Spek van de PSP, een van de heer Visser van D'66 (een variant op een PSP motie), een van de heer Hoekstra, communist, een van mr. v. d. Stoel en de heer Visser (PvdA en D'66). Deze laatste motie is op deze pagina in zijn geheel afgedrukt. Een aantal moties was voor onze fractie niet aanvaardbaar; zo nodigde één

van de moties de regering opnieuw uit bij de regering van de VS op het onmiddellijk, onvoorwaardelijk en definitief staken van de bombardementen op Vietnam aan te dringen (variant Visser op Noord-Vietnam). Gezien het feit dat minister Luns in een gedetailleerd betoog, waarin hij aangaf welke verschillende stappen de regering had gedaan en waarin hij ook verwees naar niet in de publiciteit gekomen stappen bij het staatshoofd van de VS, bij ons het vertrouwen heeft gewekt, dat de motie-Schuyl impliciet is uitgevoerd, is het duidelijk dat de fractie niet opnieuw in deze gewijzigde situatie een beroep op de VS wilde doen.

Dit leek ook in eerste aanleg de opvatting van de PvdA te zijn. Immers in de motie-v. d. Stoel werd wel geconstateerd dat het parlement overtuigd is van de noodzaak de bombardementen op Noord-Vietnam te beëindigen, maar uitdrukkelijk doet de motie niet nog eens een beroep op de regering van de VS. Ondanks deze formulering die naar onze opvatting aansloot aan hetgeen de Nederlandse regering inmiddels had gedaan, begon in het laatste stadium van de discussie de PvdA toch nog weer te vragen om een publieke uitspraak van de minister omtrent het beëindigen van de bombardementen. De heer Den Uyl (PvdA) merkte op dat de minister aan de wens van de Kamermeerderheid nog steeds geen uitvoering heeft gegeven.

Partijpolitiek

Terwijl het debat tot op dit moment een rustig verloop had, zonder dat het leidde tot een binnenlandse partijpolitieke rei dreigde het debat door dit optreden van de PvdA toch weer te onttaarden in politieke touwtrekkerij. Het was voor de heer Biesheuvel aanleiding, om naar de kathedraal te komen en op te merken dat de minister heel duidelijk is geweest, met betrekking tot de motie-Schuyl. Minister Luns heeft uitvoerig uiteengezet welke stappen, waaronder niet-publieke, hij heeft gedaan. Impliciet heeft hij daarmee, naar de mening van de A.R.-fractie gezegd dat hij de motie-Schuyl heeft uitgevoerd. Tenslotte is dat een kwestie van vertrouwen. De PvdA trachtte de minister er nu toe te brengen openbaar te maken wat hij vertrouwelijk met president Johnson heeft besproken, maar dat zou schending zijn van het vertrouwelijke karakter van dit contact met de president.

Terwijl mr. Biesheuvel grote waardering had voor het betoog van mr.

Minister Luns

... overgenomen...

Motie Van der Stoel

Hieronder volgt de motie die mr. Van der Stoel (PvdA) indiende en waar de A.R.-fractie voor stemde.

De Kamer, geschokt door het lijden van de bevolking van Vietnam, diep verontrust door het thans meer dan ooit aanwezige gevaar van escalatie, overtuigd van de noodzaak om door een onvoorwaardelijke beëindiging van de bombardementen op Noord-Vietnam de weg te helpen openen tot het beëindigen van de strijd, doet een beroep op de regering om er bij alle betrokken partijen op aan te dringen de vijandelijkheden onverwijld te staken en door onderhandelingen het vertrek van alle buitenlandse troepen en zelfbeschikking onder internationaal toezicht, als voorzien in de akkoorden van Genève 1954, te bereiken, en gaat over tot de orde van de dag.

v. d. Stoel die de zaak met zijn motie boven het partijpolitiek gewoel had uitgetild, begon het erop te lijken, aldus mr. Biesheuvel, dat de PvdA, spijt had van de indiening van deze motie. De A.R.-fractie betreurt het dat op die wijze de PvdA de eenstemmigheid in de Kamer dreigt te verknoeien en aan dit spel wil de A.R.-fractie niet meedoen.

Op deze opmerking van de heer Biesheuvel heeft de PvdA niet meer gereageerd.

Luns neemt A.R. voorstellen over

Tenslotte kan uit het debat nog vermeld worden dat minister Luns ingenomen bleek met de voorstellen van dr. Geelkerken. De inhoud van de motie-v. d. Stoel, tezamen met de voorstellen van dr. Geelkerken, noemde hij „een gelukkige combinatie”. Hij heeft toegezegd op zo kort mogelijke termijn aan deze voorstellen uitwerking te geven.

Tenslotte is van alle moties er slechts één aangenomen namelijk die van de heer Van der Stoel.

Alle leden van de A.R.-fractie hebben voor deze motie gestemd, hoewel een tweetal leden met de derde alinea van deze motie omtrent de beëindiging van de bombardementen — wat moeite heeft. Zij vonden echter daarin geen aanleiding om tegen de motie te stemmen. Dr. C. Boertien

„ANIMO” KOFFIEZETAPPARATUUR

voor inrichtingen horecabedrijven, kantines, vergaderzalen, enz. In elke gewenste capaciteit en uitvoering.

APPARATENFABRIEK L. SCHEEPSTRA N.V.
Amersfoort - Telefoon 03490 - 19148 (2 lijnen)
Assen - Telefoon 05920 - 2743

Bronchiletten Hoestdrank in tabletvorm.95ct

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heer Walburg (A.R.P.) vroeg aan de ministers van Justitie en van Defensie: 1. Is het de ministers bekend, dat in het ambtsgebied van de arrondissementen Gravenhage en zo gering aantal militairen is gelegerd, dat daaruit weinig justitiabelen te verwachten zijn?

2. Is het de ministers bekend, dat deswege vanuit de andere arrondissementen enkele plaatsen zijn aangewezen, waaruit deze krijgsmacht zijn justitiabelen put?

3. Zijn de ministers niet van mening — met het oog op de moeilijke positie van 's lands financiën — dat het ongewenst is een volledige geencadreerde krijgsmacht in stand te houden, die in zijn eigen gebied weinig justitiabelen kan verwachten?

4. Zo ja, zijn de Ministers bereid te overwegen op welke wijze aan deze ongewenste toestand een einde kan worden gemaakt zodat een niet onbelangrijke bezuiniging kan worden verkregen?

5. Zijn de ministers bereid inzicht te geven in de besparing die de maatregel als onder 4 bedoeld kan geven?

Uit onze bouw- en aannemerswereld

WARENHUIZENBOUWN.V. Aannemersbedrijf
VOSKAMP & VRIJLAND

's-GRAVENZANDE Telefoon 01748 - 3921 - Postbus 30

N.V. AANNEMERS- EN HANDELSBEDRIJF

VAN OORD Hoogstraat 73a - Telefoon 444 - Werkendam
Rijswerken - Grondwerken - Asfaltwerken**N.V. Aannemingsbedrijf F.G.D.**

v/h GEBR. VISSER

Nieuwbouw en onderhoudswerken

RONDWEG 17 - DOKKUM

Tel. 05190 - 3341 - 3342 b.g.g. 2534

GELDERLAND**CONVECTOREN**voor KOLEN, OLIE en GAS
zowel voor WOONKAMERS als
voor KANTOREN, ZALEN etc**FIRMA
T. VIETS**

Bergstraat 38 - Telefoon 08370 - 2765 - WAGENINGEN

Radio K. B. Weimar Televisie

LANDELIJK ERKEND INSTALLATEUR

ELEKTRISCHE APPARATEN - VERLICHTING

Maandereind 19

EDE

Telefoon 8373

Voor Bontmantels naar de Bontspecialist

WAGENINGEN

Uitgebalanceerde verzekeringspakketten

met jaarlijkse controle voor prive en zaken

Assurantiemakelaar L. van den Beukel

Bemiddeling

bij in- en verkoop van onroerend goed

Makelaar L. van den Beukel

Laan van Avegoor 8 - Ellecom - Telefoon 4790 (08330)

MAGAZIJN „HET ANKER“

Hoofdstraat 94 - 96 - Veenendaal

Zeer voordelige aanbieding in

Terlenka vallen en gordijnen

SPECIALITEIT IN NYLONKOUSSEN

**Firma B. D. Brüggemann
STUCADOORSBEDRIJF**

STATIONSSTRAAT 19 - APELDOORN

Telefoon 17353 en 21401

**Houdt u van koeien,
kippen en varkens?****Wij ook!****Daarom****leveren wij u****rundvee-, pluimvee-
en varkensvoerders****Fa. W. H. H. v. d. Born & Co.****GRAANHANDEL**

TERSCHUUR - TELEFOON 03426 - 303

J. TJALMA, PARLEMENTAIRE HERINNERINGEN 3

**VERKIEZINGEN EN
KABINETSFORMATIES**

AAN het optreden van het kabinet Colijn in 1933 was een energieke propaganda van de Anti-Revolutionaire Partij voorafgegaan met een beknopt manifest dat nog altijd als een voorbeeld voor een samengevat stembasiprogram mag gelden. Het luidde:

Manifest

Aan het Nederlandse volk,

De leiding der Anti-Revolutionaire Partij roept het Nederlandse volk in deze gewichtige dagen op tot krachtige inspanning ter verkrijging van een zodanige samenstelling der Tweede Kamer der Staten-Generaal, dat het in samenwerking met een krachtig bewind mogelijk zij

- 1 De gezagsondermijnende invloeden, die een rustig en ordelijk volksleven bedreigen, met beslistheid te weerstaan
- 2 onze ontredderde publieke financiën te herstellen, allereerst langs de weg van bezuiniging op de uitgaven,
- 3 ons economisch leven zoveel mogelijk uit zijn verval op te heffen,
- 4 de bestrijding van de ramp der werkloosheid met kracht ter hand te nemen

In de martiale stijl van dit manifest was duidelijk de hand van Colijn te herkennen. Zoals zijn gewoonte was zowel bij het beheer van een departement als wanneer hij een rede hield, had hij zich ook bij dit manifest tot de hoofdzaken beperkt. „Als ik over details spreek, is dit voor mij een mislukte speech”, zei hij tegen mij in 1929.

Interpellatie

Het voorstellen van de gezagshandhaving in het hiervoor vermelde manifest had zijn redenen. In 1929 was onder aanvoering van Urbina een benede van Venezuela naar Curaçao overgestoken en had daar de Nederlandse gouverneur van de Antillen Fruytjer, gevangen genomen en hem van het eiland ontfond zonder dat hij of het garnizoen enig verzet hadden geboden. De regering had geen enkel oorlogsschip in de An-

tillen gestationeerd. Colijn, die op dat moment lid van de Eerste Kamer was, vroeg een interpellatie aan en zei, toen de minister van Koloniën, Koningsberger de houding van de gouverneur en van het garnizoen vergoelijkte, o.a. „Ik weet uit ervaring dat, wanneer een kleine afdeling, waarvan de luitenant, de onderofficieren en verschillende soldaten gevallen waren, een eenvoudig Javaans soldaat zei „het commando gaat op mij over”, terwijl men stand hield als eiken geworteld in de aarde”.

Terwijl Colijn met de vuist op het spreekgestoelte sloeg, voegde hij minister Koningsberger toe, dat deze defatisme kweekte.

Het resultaat is geweest, dat in de Antillen voortaan altijd tenminste één schip van de Koninklijke Marine gestationeerd is en dat het garnizoen versterkt werd.

Nog meer invloed op de eerst zinn van het genoemde verkiezingsmanifest ging uit van de muterij aan boord van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën” in het toenmalige Oost-Indië, een opzienbarende gebeurtenis, die korte tijd voor de verkiezingen van 1933 plaats had.

Terwijl dit schip in handen van de muters door de Indische archipel voer had Colijn, die op dat moment geen minister was, gezegd dat het desnoods met een torpedo naar de kelder moest worden gebracht.

Bevel

Het pakkende antiverkiezingsmanifest en het optreden van Colijn alom in het land had tot gevolg, dat het aantal antiverkiezingsleden van 12 op 14 kwam. Wat algemeen verwacht werd gebeurde de Koningin benoemde Colijn tot kabinetsformateur en deze werd minister-president.

De gesprekken, die Hare Majesteit betreffende kabinetsformaties voert, onttrekken zich terecht aan de openbaarheid.

Wel is gepubliceerd, dat Koningin Wilhelmina in 1918 aan Colijn liet weten „Ik draag u op en verlang van u als militair, goed vaderlander en christen”.

Bij een andere kabinetsformatie heeft Colijn eens gezegd „Ik ben soldaat geweest en heb leren gehoorzamen, als de Koningin mij iets vraagt, is dat voor mij een bevel”.

Enkele citaten

„Onze organisatiestructuur dreigt in de knel te komen, omdat steeds minder mensen bereid zijn hun tijd te offeren voor huishoudelijke werkzaamheden, contributie-inning, verspreidwerk, huisbezoek, enz. Dat betekent dat steeds minder mensen meer tijd en energie moeten steken in niet-politieke activiteiten.”

En verder

*„De afdelingen verliezen hun functie als luisterpost. Dat betekent dat onze volksvertegenwoordigers — die ambtshalve al bijzonder vatbaar zijn voor bedrijsblindheid — zich in toenemende mate op drijfzand bevinden, onvoldoende worden bijgestuurd vanuit de partijorganisatie zelf, waarbinnen zij de meeste van hun „vrije” uren doorbrengen.”***Partij, fractie en redactie, „let op uw saeck”**
Bovenaanstaande opmerkingen zouden ook door ene Widenk gemaakt kunnen zijn in het blad „Nederlandse Gedachten”.

In ieder geval kan de uitspraak van Ovidius niet gebuikt worden, waarin hij zei „Het graan op de akker van een ander staat altijd weliger en het vee van de buurman heeft altijd grotere uiers”. Om toch maar positief te eindigen blijven wij nog even bij een van de klassieken. Marcus Aurelius moet eens gezegd hebben:

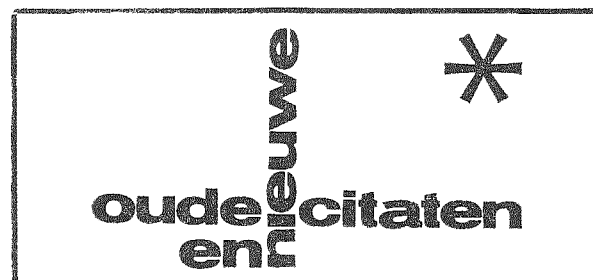
*„Laat uw gedachten niet zozeer gaan over datgene wat u ontbreekt als over datgene wat gij al hebt”***Voeding**

Prof. dr. C. den Hartog heeft onlangs een uitspraak gedaan over de manier van voeden in ons land.

„De situatie in ons land is verontrustend. De manier waarop de Nederlander zich voedt deugt niet. De twee boosdoeners die een te grote rol spelen in ons dagelijks voedsel, zijn vet en suiker”

Wij hopen, dat op u niet van toepassing is de uitspraak van de Fransman De Boisson: „Iedereen vult zijn buik, doch slechts weinigen vullen hun geest”. De Amerikaanse schrijver Howe heeft in het begin van de eeuw al eens gezegd „De meeste mensen eten, alsof ze zich aan het vermesten zijn voor de markt”.

Tenslotte nog een Surinaams spreekwoord: „Een verzadigde buik weet niet hoe het een hongerige te moede is”.

D'66

D'66 heeft een maandblad, dat de naam „Democraat” draagt. In het januari-nummer vertelt een A.R. — de eerste letters van de voornaam van de schrijver — v.d. Burg iets over het werk van de fractie. De volgende passage lichten wij uit het artikel: „In ons parlement is het langzamerhand traditie geworden dat in openbare zittingen regeringspartijen en oppositie zich altijd tegenover elkaar opstellen. Doet de ene partij een voorstel, dan wordt dit door de andere partij verwoepen, ongeacht de merites van het voorstel. D'66 wil zich uitdrukkelijk losmaken van deze methode van „werpen”. Ieder voorstel wordt geheel op zichzelf bekeken, ongeacht van welke zijde het komt. Dit heeft een merkwaardig gevolg. Stemt D'66 tegen een voorstel van de regering of van een regeringspartij, dan wordt haar voor de voeten gegooid dat ze achter de P.v.d.A. aanloopt. Stemt de fractie vóór een voorstel van regeringszijde, dan verwijt de oppositie haar dat ze haar rol van oppositiepartij niet goed speelt”.

Wat heeft zo'n fractie het moeilijk. Tjonge, tjonge. En de moeilijkheden worden nog groter als men de zaken erg versimpelt. Onze indruk is voorlopig, dat de P.v.d.A. en D'66 beurtelings achter elkaar aanlopen. Als D'66 verder de eigen voorstellen vergeleek met hetgeen van de kant van de regering werd gezegd, dan zouden veel moties achterwege kunnen blijven. Met Goethe zouden wij tot D'66 willen zeggen: „Wie altijd zoekend voorwaarts streeft, mag op verlossing hopen”.

Binnenste buiten?

In „Opinie”, het orgaan van de P.v.d.A., schrijft drs. E. van Thijn een artikel over „Parlinterwerk binnenste buiten”.

REACTIES OP HET ARTIKEL:

IS DE HUIDIGE INKOMENSVERDELING AANVAARDBAAR?

In Nederlandse Gedachten van 3 februari j.l. werd een artikel opgenomen van de hand van drs. G. H. Terpstra onder de titel „Is de huidige inkomensverdeling aanvaardbaar?”

Dit artikel heeft — zoals te verwachten was — nogal wat pennen in beweging gebracht. De redactie heeft nog enkele personen gevraagd om hun visie te geven op de problematiek die de heer Terpstra in zijn artikel aan de orde stelde. Binnen afzienbare tijd kunt u derhalve hierover meerdere informatie tegemoet zien.

Uit de binnengekomen reacties hebben wij een aantal kritische opmerkingen, kanttekeningen en vragen gelicht.

Hieronder treft u deze aan:

1 Gaat de AR partij akkoord met de denkbeelden, die de heer Terpstra ontwikkelt in zijn artikel?

2 Kan het stelsel van maatregelen, dat de heer Terpstra schetst, anders dan onder dictatuur worden verwezenlijkt?

3 Is het juist te stellen, dat vermogensverschillen voornamelijk ontstaan doordat de grote spaarders hun geldmiddelen beleggen in grond, huizen en aandelen in tegenstelling tot de kleine spaarders?

4 De kleine zelfstandigen (detailisten, boeren en tuinders) circa 1/3 van de werkers in Nederland, hebben hun bezit — als ze nog iets bezitten — verworven door heel hard en lang te werken en door zuinig te zijn. Is het onaanvaardbaar, dat deze groep enig bezit heeft?

5 Het percentage mensen, dat een eigen huis bewoont is in ons land geringer dan in de omliggende landen. De overheid is bezig het bezit van een eigen woning te bevorderen. Is de heer Terpstra, gezien hetgeen hij in kolom 4 van zijn artikel schrijft over „gemeenschapsbezit” daar op tegen en wil hij dat de woningen zoveel mogelijk eigendom zijn van „de gemeenschap”?

6 De socialisten spreken nogal eens over „gemeenschapsbezit” en bedoelen daarmee „staats eigendom”. Bedoelt de schrijver van het artikel hetzelfde, wanneer hij de term „gemeenschapsbezit” hanteert?

7. Hoe moeten wij denken over eventuele gevaren van een sterk overwegend „gemeenschapsbezit” van bijvoorbeeld woningen (als dus de staat vrijwel de enige huisbaas is) als de staatsmacht in handen valt van extre-

misten? (Denk bijvoorbeeld aan de Oosteuropese landen).

8 De schrijver stelt in zijn artikel: „Een sterke groei van de winsten leidt meestal tot uitgebreide investeringen, waardoor er schaarste op de arbeidsmarkt kan ontstaan” (2e zin van de voorlaatste alinea in de 1e kolom).

Zou het in deze tijd van werkloosheid in enkele branches buiten de randstad geen aanbeveling verdienen er de aandacht op te vestigen, dat investeringen de werkgelegenheid bevorderen?

Deze andere zijde van de medaille had niet buiten beschouwing mogen blijven

9 In het artikel komt de opmerking voor, dat veel groepen van de bevolking o a zelfstandigen en hogere functionarissen in het bedrijfsleven de belasting gedeeltelijk kunnen afwentelen op anderen o a via prijzen en tarieven. Nu vallen onder de zelfstandigen ook de kleine winkeliers. Kunnen zij werkelijk de prijzen verhogen en dan concurreren tegen de grote winkelbedrijven?

10. De vermogensbezitters, o a de grondeigenaren, worden in kolom 3 en 4 van het artikel onder de loep genomen. In de eerste alinea van kolom 4 worden zij over een kam geschoren, terwijl wordt gepleit voor verhoging van de vermogensbelasting

Wie hiervoor pleit moet onderscheid maken tussen gronden, die bouwterreinwaarde hebben of dit in de toekomst zullen krijgen (verwachtingswaarde) en landbouwgronden (inclusief bossen), die een zeer klein rendement hebben

Ter illustratie het volgende praktijk geval een eigenaar van weidegrond ontvangt een pacht van f 120 per hectare. De eigenaar moet hiervan het volgende betalen polderlasten f 75 per ha, grondbelasting f 9, straatbelasting f 6, totaal f 90. Van de f 30 per ha die resteert moet dan nog inkomstenbelasting worden betaald (en eventueel vermogensbelasting)

11 In het artikel wordt vermeld welk percentage Nederlanders een hoog inkomen heeft. Het zou interessant zijn daarnaast te vermelden welk percentage belasting zij betalen en hoe groot hun aandeel is in de totale belastingopbrengst in verhouding met de andere Nederlanders. Daardoor ontstaat er een zuiverder beeld.

12 Wat is het standpunt van de redactie ten aanzien van de inkomensverdeling in ons land?

Aan de heer Terpstra komt de verdienste toe, dat hij een aantal vragen heeft opgeroepen, die in het vervolg

in de discussie een rol kunnen gaan spelen. Tal van de weergegeven vragen zijn rechtstreeks aan de heer Terpstra gericht. Het spreekt vanzelf, dat de redactie hem gaarne in de gelegenheid stelt op die vragen in te gaan om zijn opvattingen nader toe te lichten. Overigens moet er op worden gewezen — de critici mogen ook dat bedenken — dat de heer Terpstra er niet naar gestreefd heeft het onderwerp uitputtend te behandelen. Nadrukkelijk werd door hem gesteld, dat hij zijn persoonlijke opvattingen gaf en dat men ook een andere visie op het

vraagstuk kan hebben.

In ieder geval is deze zaak in discussie gekomen. De redactie heeft er op dit moment geen behoefte aan om haar opvattingen te geven. Voorlopig volstaat zij er mee u over deze materie nog enkele artikelen in het vooruitzicht te stellen. Daarna ziet zij eventuele reacties gaarne tegemoet.

Het lijkt ons nuttig enkele passages uit ons Program van Actie 1967—1971 onder uw aandacht te brengen, die mede betrekking hebben op de inkomensverdeling in ons land. U treft die hieronder aan

PROGRAM VAN ACTIE

In de inleiding op het Program van Actie komt het punt niet ter sprake. Wel wordt als een van de hoofdlijnen van een politiek, welke eigen land en ook de gehele wereld dient, onder punt g het volgende genoemd: de bevordering van de ontwikkeling van nieuwe maatschappijvormen, waardoor een concentratie van macht in handen van weinigen op economisch gebied wordt tegengegaan en waardoor de verantwoordelijkheid van allen, die bij economische activiteiten betrokken zijn, ook in de organisatievormen daarvan, tot haar recht komt.

De paragraaf sociale politiek begint met deze alinea: De sociale politiek dient gericht te zijn op de bevolking als geheel. Zij zal gekenmerkt moeten zijn door het streven naar een sociaal-rechtvaardige positie voor een ieder, onder meer overeenkomstig de aard en de mate van de werkzaamheden, welke in het arbeidsproces worden verricht. Voorts dient het sociale beleid in het bijzonder aandacht te hebben voor de groepen van ons volk, welke als gevolg van ontwikkelingen of veranderingen in het economische leven in de verdrukking geraken of zich in financieel opzicht niet voldoende kunnen handhaven.

Onder de punten, waar de sociale politiek zich met name mee bezig dient te houden, hebben er enkele betrekking op de inkomensverdeling: d de zorg, voorzover de Overheid daartoe gerechtigd is, dat het nationaal inkomen op rechtvaardige wijze aan de onderscheidene bevolkingsgroepen ten goede komt, onder meer door het bij een toenemende welvaart optrekken van de minimum-inkomens, zowel van loontrekkenden als van anderen. Voorts dient de vraag onder ogen te worden gezien, of de huidige automatische toepassing van het systeem van procentuele loonsverhogingen in de toekomst wijziging behoeft,

g de bevordering van de totstandkoming door het bedrijfsleven van regelingen, welke tot strekking hebben aan allen, die in de onderneming werkzaam zijn, een aandeel in de winst toe te kennen,

i in het algemeen inkomensbeleid het mogelijk maken — voorzover de Overheid daaraan iets kan doen — van een zodanige inkomenspositie voor zelfstandigen en beoefenaren van vrije beroepen, dat daaruit voorzieningen kunnen worden getroffen voor de oude dag boven de A O W -uitkeringen, j de voortgaande bevordering van individuele bezitsvorming als middel ter versterking van de sociale positie van brede lagen van het volk.

DE WEEK ROND

5 februari „Arie Kleywegt van de VPRO is helemaal geen stijve christelijke intellectueel, maar een verdomd leuke kerel die zich uitstekend weet te bewegen. Mijn broer gelooft wel dat er voor hem plaats is in de zakenwereld”. Dat zegt Mies Bouman van de VARA — de stoelendame. Proeft u de sneer?

6 februari Wij kunnen, aldus het ARJOS orgaan, in de rechtse hoek, ons moeilijk voorstellen dat de AR fractie met een lastenverzwaring — die het gevolg is van Witteveen's geplande loonbelasting op de A O W — akkoord zou kunnen gaan. Mannen — junioren — gij zijt op uw wenken bediend door de fractie. Al eerder dan „Op wiek” was uitgevlogen Radicaal genoeg?

7 februari Ergens in het land is een transformatorhuisje ontploft. Een aantal bouwwerken kwamen stil te liggen. geen stroom. Oorzaak? Een haas had onder het huisje een hol gegraven en aan de kabels geknaagd. Maar de haas bleef eetbaar. Zo iets kan ook in de politiek.

8 februari Die Duitsers toch! Retour luchtreis Hamburg-München 298 mark. Retour Hamburg-Berlijn-München 240 mark. Het is goedkoper vliegen wanneer een omweg over Berlijn wordt gemaakt. Wat subsidie al niet kan bewerkstelligen.

9 februari De rede van de Duitse minister van buitenlandse zaken — waarover nogal wat te doen is geweest, met name in Frankrijk, was op de band opgenomen. Maar op het moment dat die band ter controle nodig was, was die band niet beschikbaar. Toen zei de Franse radio „als straks die band er is zal er niets te horen zijn dat blaam verdient. Ander zouden de technici hun vak niet verstaan”. Trieste zaak — een bandje is ook al niet meer betrouwbaar. Rechters brandt uw vingers niet!

10 februari Normaal was hogere prijzen — beter goed. De hussartsen krijgen nu 12 procent meer honorarium. Durft u de conclusie aan?

Het beeld der vaders

En dit is nu het definitieve slot van deze serie over de verkiezingen in 1918 die nu een halve eeuw geleden al in volle voorbereiding waren. Schouten was van de lijst van de westelijke groep, waartoe ook Rotterdam behoorde, afgevoerd. Kruthof stond in het noorden op nummer 9. Beiden hadden geen schijn van kans. Alleen Smeenk, de voorzitter van Patrimonium was zeker van een plaats. Toen kwam het CNV in actie, Smeenk, Schouten en Kruthof, dat zijn onze mannen. De mannen van de christelijk sociale beweging Twee van hen zijn zo laag geplaatst, dat zij geen schijn van kans hebben. Dat nemen wij niet. Wij wekken onze vrienden op, in groep 3 te stemmen op Schouten en in groep 1 op Kruthof. Geen van die twee werd gekozen, maar zij kregen wel een behoorlijk aantal voorkeurstemmen. Kruthof alleen in Kampen ongeveer 400. De A R partij behaalde 13 zetels in de Kamer van honderd. Gekozen werden Idenburg, Heemskerk, Schreurer,

SCHOUTEN GEKOZEN

Beumer, A. Colijn, Duymaer Van Twist, Van der Molen, De Monté verLoren, Van der Voort-Van Zijp, De Wilde, Smeenk, Zijlstra en Rutgers. Maar Idenburg en Heemskerk werden minister en als nieuwe leden werden aangewezen J. F. Heemskerk en Schouten. De laatste had voldoende voorkeurstemmen om als eerste plaatsvervanger op de lijst van groep 3 in aanmerking te komen. *) Daarbij moet worden aangetekend, dat je toen met voorkeurstemmen eerder een kans had dan later, na wijziging van de Kieswet. Die technische kwestie later we rusten. Maar op deze manier is Schouten toch in de Kamer gekomen en — hij werd een groot parlementarier. **) Hiermee eindigt het verhaal over de verkiezingen die een halve eeuw geleden in voorbereiding waren. De lezer, die de goedheid had het verhaal te volgen, zal wel hebben begrepen, dat het toen met de organisatorische democratie in de partij in het algemeen een treurige zaak was.

Er waren kieskringen, die gemakkelijk de volle kiesdeler haalden en die gingen denken aan de mogelijkheid, dat zij bij een handhaven van het toen gevolgde systeem er toch naast zouden kunnen grijpen, als de „Haagse concentratie” zulk een beslissende bevoegdheid had. Zij wisten door te zetten, dat in het partijstatuut een bepaling werd opgenomen. Kamercentrales, die meer dan de volle kiesdeler kunnen halen, hebben recht op een kansbiedende plaats voor de kandidaat hunner keuze. Nog later is die bepaling toch weer geschrapt.

*) Schouten kreeg de volgende aantallen voorkeurstemmen: Leiden 249, Dordrecht 359; Middelburg 97, Utrecht 382; Den Bosch 13, Tilburg 77, Arnhem 126, Nijmegen 101, Maastricht 4.

**) Als Schouten niet door voorkeurstemmen de eerste plaatsvervanger was geworden, dan was niet hij, maar de heer A. A. de Veer, de Zeeuwse kandidaat, gekozen.

SCHUDDEN ?	GOED
GOED SCHUDDEN ?	BETER
IDEAAL SCHUDDEN ?	EUREKA

N.V. „Eureka” Landbouwmachinefabriek

voorheen Fa. J. v. d. Woude & Zn. DRACHTEN

C. van der Kooij en Zoon

Emmastaat 143-157, Vlaardingen, tel. 010-343561-246061

IMPORTEURS van GEDROOGDE ZUIDVRUCHTEN
Vruchtenconserven Consumptiegrondnoten

HANDELAARS IN
Amerikaanse tarwebloem en bakkerijgrondstoffen

Firma A. van Roon

Speciaal adres voor
watersport- en kampeerartikelen

WESTHAVENKADE 61 - VLAARDINGEN
Telefoon 010 - 343492 en 343046

HOTEL-PENSION „DREYEROORD”

TELEFOON 3169 - OOSTERBEEK

TERVEEN GELEEN

NAAM- EN NUMMERPLATEN

IN DIVERSE UITVOERINGEN

Aanduidingen speciaal voor kantoorgebouwen, ziekenhuizen enz.

Zelfklevende transfers, o.a. voor autoportieren, gevelletters, graveerwerken

ZUID NED. NAAMPLATEN ONDERNEMING G. TERVEEN GELEEN

Graaf Huynlaan hoek Markt
Tel. 04494 - 5888

MITGLIED DER
EUROPASCHEN GRAVEURVEREENIGING

AANNEMINGSBEDRIJF HARM FOKKENS NAARDEN N.V.

HAARUITVAL

ROOS of andere haarzorgen?

Belangrijke intensieve onderzoeken leidden na jaren tot de opzienbarende ontdekking van het wetenschappelijk haartonicum TIOSIN.

Men is er nu in geslaagd een haartonicum samen te stellen, dat werkelijk afdoende helpt.

TIOSIN heeft reeds ontelbaar vele mannen en vrouwen hun haar en daarmee hun jeugd en verzorgd uiterlijk teruggegeven.

Twijfel dus niet langer, doe eens een kuur met het onschatbare haartonicum TIOSIN en ook U zult enthousiast zijn.

Verpakking voldoende voor 1 1/2 maand f. 15,70

Duidelijke gebruiksaanwijzing ingesloten

Betaling bij ontvangst of bij vooruitbetaling op giro 341224

Alle bestellingen te richten aan
Laboratorium ROTAL afd. Cosmetics, Postbus 200, Leiden
S v p bij bestelling naam van dit blad vermelden

Dankbare gebruikers schrijven ons: Ik was bijna kaal, nu heb ik weer prachtig haar, geen haaruitval en roos meer, ben overgedos, kan Tiosin een volle haarbevelen enz. enz.

N.V. D. BROERSMA & ZONEN

INTERNATIONALE TRANSPORTONDERNEMING

STROOBOS   **BODEGRAVEN**

tel. 441 (5 lijnen)   telef. 0 1726 - 2643
telex 46018

★ Regelmatige groepagediensten naar en van geheel West-Duitsland, o.a. ook Bodensee, Allgäu, München

★ Gelegenheid voor opslag in douaneloods aan de grens

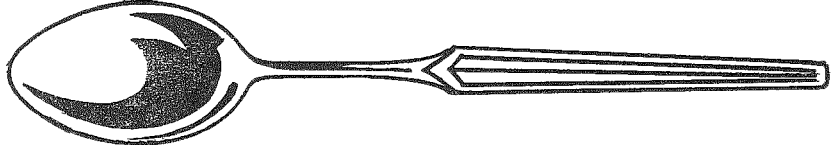
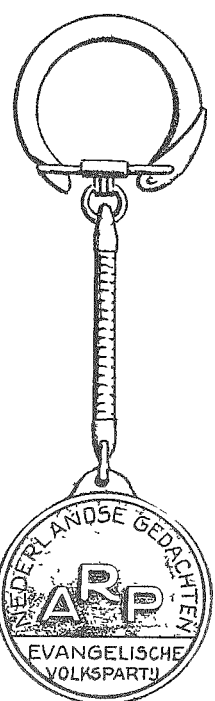

★ Behandeling douane-formaliteiten

★ Verdeling en doorzending goederen door geheel Nederland omtrent de vele mogelijkheden tot snel- en rechtstreeks vervoer

BIJ BLIJVEN...

dat doet u door het lezen van
NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

1 ABONNEE
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepeltjes

BON

NIUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuypersstraat 3
Den Haag

Vredespolitiek

Het is onbevredigend dat communistisch China nog steeds geen lid is van de Verenigde Naties. Ook de beide Duitslanden, Noord- en Zuid-Korea en Noord- en Zuid-Vietnam zijn geen lid van de V.N. Als al deze landen toegang hebben tot de V.N. kan de vrede daarmee alleen maar gebaat zijn. In deze geest sprak dr. N. G. Geelkerken namens de fractie in de Tweede Kamer bij de begroting van Buitenlandse Zaken. Op pagina 2 geeft dr. C. Boertien hiervan een verslag. De heer Geelkerken zei over de taak van Nederland bij het bevorderen van de vrede zeer behartenswaardige dingen.

Voorhoede-partij

Een christelijke politieke partij is een voorhoede-partij zei mr. Biesheuvel. Zie pagina 3.

Naam

„Rondom partijen en namen”, een beschouwing over de naam van een partij, met name van de A.R.P. Zie pagina 4.

Voedselvraagstuk

Op pagina 5 staat het 2e artikel van drs A. C. Mandel over het wereldvoedselvraagstuk: „Het vermogen van de wereld om zich te voeden en te kleden”.

Mammoet

Hoe reageert het protestants-christelijk voortgezet onderwijs in de Zaanstreek op de mammoetwet. Op pag. 6 en 7 vertelt de heer H. G. de

Reactie op reacties

Is de inkomensverdeling aanvaardbaar of niet? Drs. G. H. Terpstra vindt van niet. Op pagina 9 reageert hij op reacties van lezers van zijn artikel van 3 februari. Die reacties plaatsten wij vorige week.

Tweede Kamer

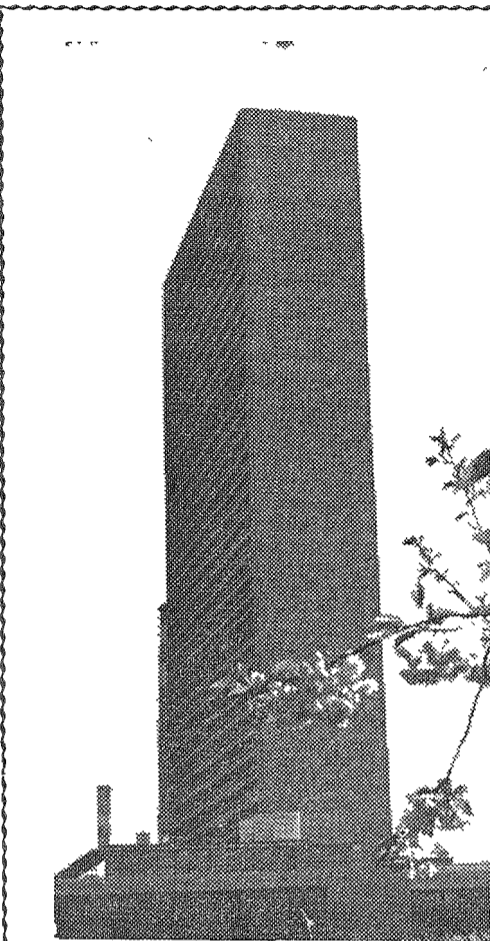
Op pagina 10 en 11 verslagen van de debatten over verkeer en waterstaat en ontwikkelingshulp.

Leerplicht

Het vorige week beloofde verslag over de leerplichtwet, waarbij ook het onderwijs aan schipperskinderen ter sprake komt, komt pas volgende week. Het regeringsantwoord kwam te laat om nog opgenomen te worden in dit nummer.

Noorden

Woensdag 28 februari spreekt drs. B. Goudswaard, A.R. Tweede Kamerlid, over „de problematiek van het noorden des lands”, in onze radiuitzending op Hilversum II (298 m.) van 18.20-18.30 uur. De fractie gaat ook naar het noorden, zie de driestar op pagina 10.

V N gebouw in New York

Jong hierover in zijn 2e artikel „Mammoet in de Zaanstreek”. Op het Pascal College ging de vlag uit omdat men een havo-afdeling kreeg. De unieke Zaanse samenwerking zal daar niet vreemd aan zijn.

WAAROM RECLASSERING?

DOOR PROF. MR. I. A. DIEPENHORST

Veelbelovende vakantie folder

Over de zon, de Berg Carmel, Bedoeinen en kamelen, synagogen en kastelen. Over Jeruzalem en Nazareth, Beer Sheba en de kibboetsiem. Over het Meer van Galilea en de Middellandse Zee. Over natuur en avontuur en een cultuur van 50 eeuwen. Over campings, jeugdherbergen en uitstekende hotels in het oude Land van de Bijbel, in het jonge Israel (Schipholtel Aviv met EL AL in minder dan 5 uur). Vraagt u om folders bij het Israelisch Nationaal Verkeersbureau, Joh. Vermeerstraat 26, Amsterdam, telefoon (020) 799608.

Stuurt u mij informatie over Israel N.G.1

Naam: .....

Adres: .....

Plaats: .....

2 WEEKSE CRUISE

in de Middellandse Zee met 2 dagen vertoef in Israël v.a.

687,-

ZIM de Israëlische scheepvaart Mij.

De reclassering heeft, zoals dit ook vaker in het verleden het geval was, heden weer met enige tegenslag te kampen.

Er worden van tijd tot tijd mensen vermoord en dit soms op afschuwelijke manier. Af en toe ontstaan er raadselachtige branden en het vermoeden rijst, dat ze zijn aangestoken. Geregeld slaan oplichters hun slag. Het lijkt er in enkele gevallen op alsof iemand als dief dan wel als diefjesmaat geboren is. Een moeilijk nader te omschrijven maar uitwendig vrij gemakkelijk te herkennen soort jongelui doet van zich spreken. In bepaalde kringen neemt het gebruik van opwekkende — men mag ook zeggen verslavende — middelen ruimere afmetingen aan.

Onjuist beeld

Misdaad is niet aantrekkelijk maar trekt wel de aandacht. Het valt niet moeilijk om voor criminaliteit plaatsruimte in de pers, zendtijd bij radio of televisie te verkrijgen. Kamerleden, die tevens begaafde ochtendbladlezers zijn, stellen vragen aan de regering, wanneer er iets opzienbarends voorviel: „Is het de minister bekend?” Bejaarde Nederlanders wagen zich aan een ingezonden stuk Zakenlieden op weg naar hun kantoor pleiten voor herinvoering van de doodstraf. Met name moeten zij het ontgelden die als geestelijk afwijkende typen ter beschikking van de regering werden gesteld, dit zouden dan de schrandere boffers zijn, die op 's rijks kosten verpleegd een bruun le-

ventje leiden, en dat in inrichtingen die misschien heel modern, maar ongetwijfeld zo lek als een mandje zijn. Ik wil met de grootste nadruk verklaren, dat het hier geschetste bij menig een aangetroffen beeld onjuist is. Door mij wordt niet de ernst van bepaalde strafbare feiten betwist. Integendeel. Het is vreselijk in eigen omgeving een slachtoffer te kunnen aanwijzen van het door een ander gepleegd geweld. Er zijn gezinnen voorgoed ongelukkig geworden door een moordenaarshand toesloeg. Hoe erg moet het wezen om levenslang invalide te blijven, omdat de mishandeling zo dierst en wreed was. Wat handelaren in opium, heroïne, LSD voor hun rekening durven nemen is ongehoord. om de begeerde „rode ruggen” te verdienen, wordt oud en vooral jong, er aan gewaagd.

Echter feiten zijn doorslaggevend, niet de indruk die van een wat sensationele berichtgeving blijft hangen en evenmin de publieke opinie die resultaat is van eendeloos gekoevel. Ik noem een enkel cijfer.

Er vinden in Nederland geen 12 en tot dusver zelfs geen 10 moorden per jaar plaats. Daarentegen vraagt het verkeer ruim 200 slachtoffers per maand, het-

BIJ KAPTINO

KEUZE UIT MEER DAN 2000

schrijfmachines

OOK TEL- EN REKENMACHINES
BRANDKASTEN GROTE SORTERING

De Clerqstraat 77, tel. 020-123711, Amsterdam
Zijweg 53, telefoon 023-20018, Haarlem
Laan van Nieuw Oost-Indie 12, Den Haag

geen betekent een dodental van 6 of 7 op een dag, jaarlijks beloopt het getal ernstig gewonden door een ongeluk op de weg 43.000 mannen, vrouwen en kinderen. Wanneer algemene ongerustheid reden van bestaan heeft, is het dan vooral vanwege laat ons zeggen een psychopaat die op onvoorzienbare wijze zich aan het leven van een ander vergreep — men kan nu eenmaal niet voorspellen dat een onevenwichtig oplichter aanvallend, dat hij agressief en dus heel gevaarlijk wordt — of bestaat er meer grond tot bezorgdheid over receptiegevers die na het derde glaasje achter het stuur plaats nemen, over bankdirecteuren die binnen het uur — en dan nog wel op het spitsuur — een rit willen maken, welke onder normale omstandigheden 70 minuten vraagt en die daarom hun chauffeur tot het uiterste aanzetten?

Niet verslappend

Men kan niet volhouden dat de misdaad in Nederland ontstellende vormen heeft aangenomen. Nog veel minder is juist de stelling dat de reclassering met hulp verslappend zou werken, dat zij voor ongeregelde en onveiligheid, waar men deze te onzent opmerkt, verantwoordelijk zou wezen. Velen spreken hoofdschuddend over het rosse leven in de grote steden, over jeugdbaldadigheid, over een algemene ondermijning van de nationale samenleving. Sommige verontrustende omstandigheden ontken ik niet. Nogmaals feit en zijn feiten. Maar is het de reclassering, die ze bewerkte?

• Vervolg op pag. 8

BUITENLANDSE POLITIEK IS VREDESPOLITIEK

UIT HET PARLEMENT

DOOR Dr. C. BOERTIEN

ANGEZIEN vorige week in Nederlandse Gedachten uitvoerig aandacht is besteed aan het debat over de kwestie Vietnam, was er toen geen ruimte meer over om aan het algemeen debat over de Nederlandse buitenlandse politiek aandacht te besteden. Het is thans niet meer opportuun een uitvoerig verslag van de zeer uitvoerige discussies te geven. Toch lijkt het nuttig nog een enkel punt uit het debat aan te stippen.

In zijn rede merkte dr. Geelkerken, onze woordvoerder, op dat het doel van de buitenlandse politiek in deze tijd, naar de mening van de fractie is, het bevorderen van de vrede. Vrede is niet alleen maar een afwezigheid van oorlog, maar zij is veeleer te zien als een harmonische samenleving waarin geen onrust is, waarin geen gebrek is, waarin niet wordt gediscrimineerd en waarin alles afwezig is, dat vroeg of laat zou kunnen leiden tot strijd.

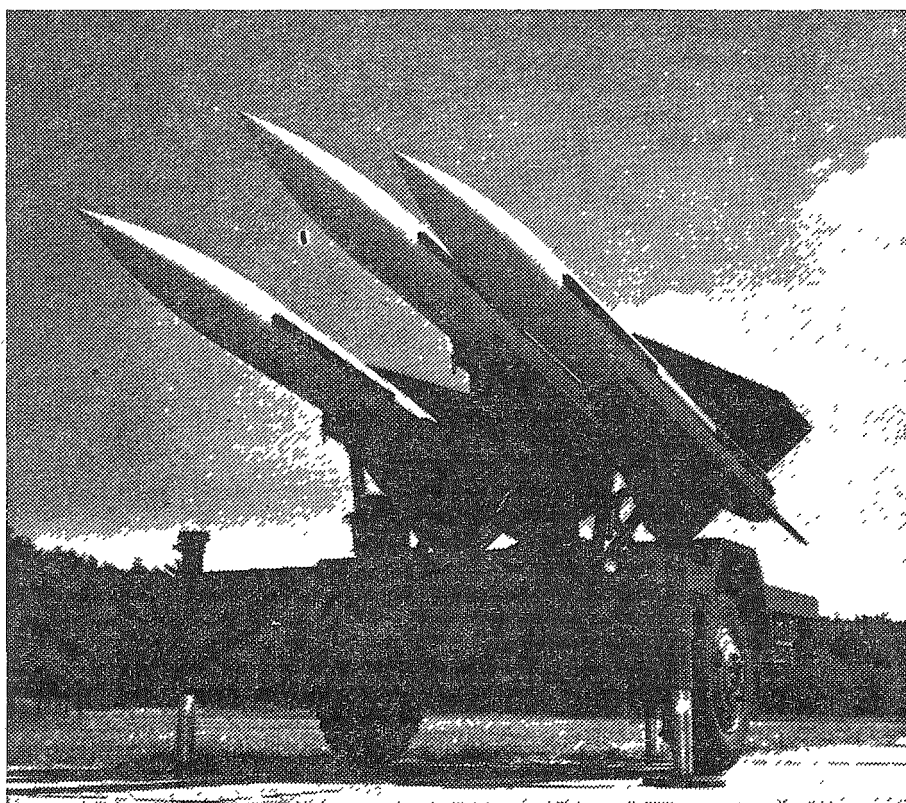
Vrede

De buitenlandse politiek die zich in dienst van de vrede zal stellen, ziet zich met eindeloos veel moeilijkheden geconfronteerd, die vaak onoplosbaar schijnen.

Een dergelijke politiek moet een onbegrensd geduld opbrengen, zij moet ploeteren en zwoegen, ook daar waar men voorshands geen uitzicht ziet. Zij moet zich nooit laten ontmoedigen door impassen, waarin vraagstukken kunnen raken.

Loopt een dergelijke politiek vast dan moet zij toch zoeken naar nieuwe wegen en zij moet kritisch staan tegenover zowel thans gangbare opvattingen als ook eigen houding in het verleden. Een dergelijke vredespolitiek houdt in bereidheid tot het leggen van contacten, het overleggen met gelijkgestemden, maar evenzeer met vermeende tegenstanders. Zij tracht de diepste beweegredenen van anderen te ontdekken en zij luistert ook naar hetgeen zich in het eigen volk manifesteert.

Van de gehele wereldbevolking is slechts één op de 300 een Nederlander.

Vrede is niet alleen maar afwezigheid van oorlog

Naar aantal is onze invloed dus uiterst gering, maar die invloed kan groot zijn als wij haar in dienst van de vrede stellen. Ons volk leeft niet tevergeefs als Nederland via zijn buitenlandse politiek de vrede hier en daar naderbij brengt. Daartoe is Nederland in staat en daarom moet het streven van onze buitenlandse politiek daarop bij voortduring gericht zijn.

Instrumenten

Bij het dienen van de vrede staan aan de Nederlandse politiek verschillende instrumenten ten dienste waaraan de heer Geelkerken in de loop van zijn toespraak uitvoerig aandacht besteedde.

Enkele van zijn opmerkingen worden hier aangestipt. Opnieuw bracht de fractie onder de aandacht van de regering het onbevredigende feit dat communistisch China geen lid is van de VN.

Voorts wees hij op het feit dat de beide Duitslanden, Noord- en Zuid-Korea en

Noord- en Zuid-Vietnam geen lid zijn van de VN. De vrede kan er alleen maar mee gebaat zijn, wanneer al deze landen toegang hebben tot de VN en deel kunnen hebben aan de gedachtenwisseling. Het komt de fractie voor, dat eigenlijk reeds een de facto bestaan van een staat rechtsgrond zou moeten geven voor het deelnemen aan de discussies in de VN, zonder dat een erkenning de jure daardoor zou worden geïmpliceerd. In zijn antwoord noemde minister Luns alleen de mogelijkheid dat dergelijke landen in gevallen dat zij bij een bepaalde zaak betrokken zijn door de VN, worden gehoord, van een lidmaatschap wilde hij niet weten.

Navo

Voor wat de Navo betreft, bepleitte de heer Geelkerken een uitbouw van deze instelling in die zin dat ook politieke, sociale, economische en culturele belangen der deelnemers worden behartigd. In dit verband noemde hij ook de wens dat de Assemblée van de

Navo uitgroeit tot een echt parlement. Wat betreft de contacten met de Oost-Europese landen merkt de woordvoerder nog op dat onze fractie de met de Oost-Europese landen gelegde contacten toejuicht.

Het gesprek met deze landen, ook op ander dan ministerieel niveau, zal kunnen bijdragen tot een bevordering van de vrede om dat men elkaar beter leert kennen en achtergronden beter kan begrijpen.

De heer Geelkerken preees namens de fractie het initiatief van de ministers van buitenlandse zaken van de Beneluxlanden terzake van de EEG. De 6 punten van de Benelux werden gekarakteriseerd als een „rustige, genuanceerde verklaring die geen deuren dichthoudt in een zo zeer kritieke fase van de Europese samenwerking”.

Wat de Benelux betreft verwees de heer Geelkerken naar een vergadering van de Beneluxministers van buitenlandse zaken op 28 januari. Het drong met name aan op het sneller vrij worden van het grensverkeer, op het uitbreiden van de gebieden van samenwerking in Beneluxverband en op een uitbreiding van de bevoegdheden van de raadgevende interparlementaire Beneluxraad.

Wapenhandel

In de Openbare Commissievergadering had dr. Geelkerken gepleit voor een meldingssysteem op het gebied van de internationale wapenhandel. De minister van Buitenlandse Zaken zag toen geen mogelijkheden in die richting. Het is merkwaardig dat de assemblee van de WEU (West Europese Unie) een aanbeveling deed, bekend onder nr. 160, waarin precies hetzelfde wordt aanbevolen als destijds in de Openbare Commissievergadering is gesuggereerd.

Tenslotte zij nog vermeld dat de heer Geelkerken terzake van Nieuw-Guinea herinnerde aan de overeenkomst die voorziet in een volksstemming aldaar in 1969.

Is het niet zo, dat op grond van die overeenkomst dit jaar al het een en ander zal moeten gebeuren, bijvoorbeeld het zenden van waarnemers door de VN? Wordt daarvan al iets geconcretiseerd? Mr. Bos (CHU) sloot zich bij deze vraag van de heer Geelkerken aan.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A R P
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie
en administratie:

Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage,
tel. (070) - 183960, giro 89673

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar
Giro 89673 ten name van de A R
Partij Stichting te 's-Gravenhage

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEEEN...

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden. Ditmaal de volgende:

★ Op vrijdag 23 februari 1968 wordt een bijeenkomst belegd voor de A R. Kiesverenigingen in het district Noordwest-Overijssel, in gebouw 't Nut, Groenestraat te Blokzijl. Aanvang der vergadering te 20.00 uur. Mej. J. van Lecuwen, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over „Actuele politiek”. Na de pauze gelegenheid tot vragen stellen.

Leden en belangstellenden hartelijk welkom.

★ Op maandag 26 februari vergadert de Kamercentrale Middelburg in het

Nederlands Koffiehuis, Markt te Middelburg. De vergadering begint om 19.30 uur. Spreker drs. R. Zijlstra, lid van de Tweede Kamer.

★ Op donderdag 29 februari belegt de Kamercentrale Tilburg een vergadering.

De plaats van samenkomst is het Oranje Hotel, Stationsplein te Breda. Aanvang der vergadering 19.30 uur. Spreker mr. J. H. Prins, directeur van de Dr. A. Kuyperstichting.

★ Op vrijdag 1 maart, belegt de A R. Hulpcentrale Hoeksewaard een vergadering.

De plaats van samenkomst is de consistorie van de Ned. Herv. kerk te Klaaswaal.

De vergadering begint om 20.00 uur. Drs. R. Zijlstra, lid van de Tweede Ka-

mer, zal spreken over politieke actualiteiten.

Verder afscheid van de voorzitter i.v.m. zijn benoeming tot burgemeester van Ouderkerk a/d IJssel.

★ Op zaterdag 2 en zondag 3 maart organiseert het Provinciaal Verband Arjos Noord-Holland haar jaarvergadering, studieconferentie en weekend in Enkhuizen Zaterdagmorgen om 10.30 uur begint de jaarvergadering in het Oranje Hotel, Kaasmarkt 4.

Zaterdagmiddag om 15.00 uur begint de studieconferentie in het studentencentrum „De Dromedaris”. Spreker ds. L. H. Ruitenbergh (P.v.d.A.) over „Kerk en Samenleving”. De zaterdagavond en zondag worden ook in „De Dromedaris” doorgebracht. Kosten voor het hele weekend: f 17,50 per persoon. Aanmelding: 1 per omgaande bij het Provinciaal secretariaat, mej. S. A. van Kogelenberg, Koningslaan 5, Amstelveen.

CHRISTELIJKE POLITIEKE PARTIJ IS VOORHOEDE-PARTIJ

DE t.v.-uitzending van de K.V.P. op 14 febr. j.l. heeft nogal de aandacht getrokken. Dit werd veroorzaakt door de aandacht, die de uitspraken van de fractie-voorzitters van K.V.P., C.H.U. en A.R.P. getrokken hebben. Zij hielden een pleidooi voor een nauwe samenwerking tussen de christen-democratische partijen in Nederland.

Onder de christen-radicalen, met name in A.R.P. en K.V.P., ontstond daardoor deining. De K.V.P.-radicalen zijn van mening, dat de heer Schmelzer in strijd handelde met hetgeen in Arnhem was overeengekomen.

De A.R.-radicalen menen, dat de heer Biesheuvel voorbarig handelde. De aandacht werd extra op deze uitzending gericht, doordat in het dagblad „Trouw” een weergave werd gegeven van enkele stukken, die in de „18” — het overleg tussen delegaties uit K.V.P., C.H.U. en A.R.P. — worden samengesteld.

Maandag j.l. hebben de drie fractie-voorzitters op een bijeenkomst te Drachten een nadere toelichting gegeven op hetgeen zij bedoeld hebben te zeggen. Het is ons niet mogelijk een uitvoerige weergave te geven van de betogen die in Drachten werden gehouden. Bovendien is in de dagbladen vrij veel aandacht aan deze zaak besteed.

Wij volstaan ermee — en dat is voor de A.R. Partij ook van het meeste belang — enkele uitspraken van de heer Biesheuvel weer te geven.

De heer Biesheuvel wees er op, dat hij sedert 1960 voor een stembusakkoord van K.V.P., C.H.U. en A.R.P. pleit.

In de verkiezingscampagne van vorig jaar was dat ook aan de orde, toen gesproken werd over een „natuurlijke verwantschap” tussen deze drie partijen. In de t.v.-uitzending van de K.V.P. is die verwantschap tot uiting gekomen. De heer Schmelzer vroeg in die uitzending of het niet wenselijk zou zijn dat K.V.P., A.R.P. en C.H.U. vóór volgende verkiezingen zódanig als een eenheid opereren, dat zij of met zijn drieën buiten het kabinet blijven of met zijn drieën aan het kabinet zullen deelnemen, ook al zou er dan nog niet één nieuwe christelijk geïnspireerde volkspartij tot stand zijn gekomen.

De heer Biesheuvel antwoordde hierop, dat de drie partijen in het verleden te vaak een eigen weg kozen en te vaak gescheiden optrokken.

„Dat heeft verwarring gesticht. Wij zijn ons leven nu aan het beteren. Er is een hechte samenwerking aan het groeien met een program, dat zich ook begint af te tekenen. Het is een programma, dat duidelijk is, concreet en ook vooruitstrevend en tusslotte geïnspireerd op onze gezamenlijke christelijke levensovertuiging. Dat is een goede zaak. Wanneer een program er zó uit ziet, dan zal dit als een magneet werken op al die mensen, die bij ons horen. Met de eenheid van de christen-democratische partijen zijn wij op de goede weg”.

In Drachten betoogde de heer Biesheuvel, dat in de bewuste t.v.-uitzending duidelijk en wat opvallend tot uiting is gebracht, dat ook in de toekomst de christelijke partijformatie gehandhaafd moet blijven.

Spreker vond het een misverstand te menen, dat hij zich met de uitspraak in de bewuste uitzending tegen de heer Bogaers en tegen de A.R.-radicalen had gekeerd. De heer Biesheuvel wilde bepaald geen centumpartij. Een christelijk geïnspireerde partij is niet een „vlees-noch-vis-partij”.

Zij zal per definitie een voorhoede-partij moeten zijn. Spreker waarschuwde er tegen om ons iets op te laten dringen door de heren Den Uyl en Van Mierlo.

De heer Biesheuvel onderstreepte met nadruk, dat een duidelijk concreet en vooruitstrevend program nodig is, maar wees deconfessionalisering af. Het gesprek tussen delegaties uit K.V.P., C.H.U. en A.R.P. is nog aan de gang.

SAMEN UIT

NADAT in 1918 de Evenredige Vertegenwoordiging werd ingevoerd, hebben wij in Nederland geen kabinet meer gehad, of de Rooms Katholieke Staatspartij, later Katholieke Volkspartij, speelde daarin een belangrijke, zo niet een beslissende rol.

Na de bevrijding in 1945 kregen wij aanvankelijk het zogenoemde „nieuwe bestand”, een rooms-rood kabinet. Daarbij waren zowel de A.R.P. als de C.H.U. in de „oppositie”.

Maar in 1948 kregen wij het ministerie Drees-Van Schaik, met een vier-partijen-grondslag. Die vier partijen waren de P.v.d.A., de V.V.D., de K.V.P. en de C.H.U. Het is de moeite waard, deze combinatie nog eens aan te kijken.

De ARP was tegen dit kabinet in de oppositie. Het heeft het moeilijk gehad, doordat de VVD-fractie in de Tweede Kamer het vertrouwen opzegde en formeel kwam het kabinet in 1951 ten val en werd opgevolgd door het kabinet-Drees, maar daarin zaten acht ministers van het voorgaande kabinet. Het bleef praktisch een vierpartijkabinet.

IN 1952 komt er na de bevrijding voor het eerst een kabinet, waarin de drie christelijke partijen alle drie zitting hadden. En dat is zo gebleven, totdat het kabinet Cals optrad. Toen zaten de KVP en de ARP er in en de CHU was in de oppositie. Maar dit kabinet-Cals bleef niet lang. En in het kabinet De Jong zitten weer de drie christelijke partijen. Ditmaal samen met de liberalen.

Kort samengevat na de bevrijding was de KVP altijd regeringspartij, de CHU was 4½ jaar in de oppositie en de ARP 7 jaar.

WANNEER de drie christelijke partijen tegenover elkaar staan, de ene als „regeringspartij”, de andere in de „oppositie” dan is dat een vreemde en ongewenste zaak.

Immers, de christelijke partijen staan, wat de diepere beginselen en motieven betreft, véél dichter bij elkaar dan welke andere partijen ook. Zij zijn het samen één in die zin, dat zij samen uitgaan van de christelijke beginselen en samen aanvaarden, dat Gods gebod hoger is dan alle menselijke geboden en het gehele leven, ook het politieke leven omspant.

Wanneer zij dan toch tegenover elkaar komen te staan, dan heeft dat altijd een tijdelijk en incidenteel karakter en wordt niet bepaald door de diepere beginselen, die blijven gelden en binden, ook in de zin van samenbinden.

En daarom is het volkomen terecht, wanneer deze drie christelijke partijen tot elkaar en tot de kiezers zeggen wij zullen ons best doen, om samen in de politiek onze weg te gaan.

En om dat beter te kunnen, willen wij niet onze christelijke grondbeginselen verzaken, integendeel, wij willen samen nagaan hoe onze christelijk politiek op de toekomst gericht moet zijn naar uitwijzen van het Heilig Evangelie. Daartoe dient het beraad van de achtien, en van dat beraad ontvangen wij goede berichten.

STEL nu, dat in de nabije of verder verwijderde toekomst de drie christelijke partijen samen de meerderheid zouden verwerven in de Tweede Kamer, een duidelijke meerderheid, die basis kan zijn voor een kabinet, dan ligt het voor de hand, dat zij samen een coalitiekabinet vormen. Want zij hebben samen één uitgangspunt, en zij hebben samen vastgesteld, wat de principiële lijn zal zijn van de te volgen politiek. Zo hebben zij het ook aan de kiezers

gepresenteerd. Het is onze lezers bekend, dat ik persoonlijk niets moet hebben van een wijziging van ons kiesstelsel, waardoor het o.a. mogelijk zou kunnen worden, dat deze drie partijen samen de meerderheid zouden verwerven in de Tweede Kamer, terwijl slechts een minderheid van de kiezers achter hen stond. Maar dat slechts in het voorbijgaan.

HET zou een vreemde zaak zijn, wanneer de drie partijen, samen een duidelijke meerderheid hebbende, zouden zeggen wij moesten de socialisten ook nog maar opnemen in de combinatie. Dat kan alleen bij wijze van noodmaatregel. Waarom dat zo is, hebben wij reeds eerder uiteengezet. De socialisten verwerpen namelijk principieel de christelijke partijen.

Zij zouden het heerlijk vinden, als die christelijke partijen voorgoed verdwenen. Zij vinden bovendien deze christelijke partijen schadelijk voor de Nederlandse politiek. Principieel verwerpelijk en in de praktijk schadelijk, dat is hun oordeel.

Nog de vorige week schreef Het Vrije Volk over „alle fouten van de christelijke partijen, hun vage middenpositie, hun heen en weer zwalven tussen een beetje vooruitstrevend en een beetje meer conservatief en hun dode gewicht in de politiek”.

Het is dan ook geen wonder, dat de socialisten, nadat zij tweemaal in successie bij de Kamerverkiezingen een zware nederlaag leden, hebben gepleit voor een linkse concentratie. Zij dachten daarbij aan de PvdA als kern en als planeten om die rode zon aan de PSP, aan D'66 en soms ook wel aan christelijk-radicalen groepen, die de linkse concentratie rondom de PvdA zouden versterken. Maar het is nu wel duidelijk, dat er van die linkse concentratie voorlopig niets komt.

ALS de PvdA weer regeringspartij zal worden, dan kan dat praktisch alleen, wanneer zij door de KVP als zodanig wordt gevraagd. De KVP is in de huidige situatie zeker van een plaats in het kabinet, zij doet al vijftig jaar onafgebroken mee in voor- en tegenspoed. Soms als bondgenote van de PvdA, in de dagen van Drees, Van Schaik en Beel. Soms zonder de PvdA als in de dagen van De Quay.

Daarom is de PvdA als de dood zo bang voor een nauwere samenwerking tussen de drie christelijke partijen en stookt zij de radicalen voortdurend op, om het overleg tussen de drie christelijke partijen te doen mislukken. En Het Vrije Volk heeft zelf openlijk geschreven, waarom zij zo bang is voor een entente cordiale tussen de drie christelijke partijen. Dan kan zij niet meer meedoen, dan kan zij geen regeringspartij meer worden tenzij als gevangene van de christelijke combinatie. Zij vreest de eensgezindheid en de samenwerking van de christelijke partijen en nu er van de linkse concentratie niets komt, moet zij het hebben van de verdeeldheid van de christelijke partijen. Vandaar haar dagelijks gestook.

OVER een nauwe samenwerking tussen de drie christelijke partijen zullen wij ons hartelijk verheugen.

Dr. Berghuis heeft die herhaaldelijk bevestigd. Maar het was altijd zijn bedoeling, dat men bij de samenwerking duidelijk zou weten, wat men aan elkaar heeft. Daarom is het beraad van de achtien eigenlijk zijn initiatief.

Wie die nauwere samenwerking als een gevaar ziet, moet wensen, dat het beraad van de achtien mislukt. Maar dat zou naar onze mening grote schade betekenen voor de christelijke politiek in Nederland. A.

Spreker zei een voorschot te hebben genomen op de goede afloop van dat gesprek, en ook op de goede afloop van de moeilijkheden, die in de KVP zijn gerezen. Spreker zei beslist geen positie te hebben gekozen vóór Schmelzer en tegen Bogaers. Wel ging spreker er vanuit, dat de problemen binnen de KVP tot een oplossing worden gebracht. In ieders huis moet eerst orde komen. De KVP is dit trouwens tegenover onze samenwerking ook verplicht.

In tegenstelling tot de K.V.P.-radicaal Aarden was de heer Biesheuvel van mening, dat de samenwerking ook de C.H.U. zou moeten omvatten.

Hij had alle vertrouwen in de C.H.U. en in de fractie-voorzitter van de C.H.U. De opvatting van de heer Aarden getuigde zijns inziens van een wantrouwen waar geen reden voor is.

Bij de beantwoording van de vragen merkte de heer Biesheuvel o.a. nog op, dat hij evenals de heer Jur-

gens op dat ogenblik geen antwoord kon geven op de vraag wat er zou gebeuren indien de radicalen uit de KVP zouden treden. De vraag met wie de A.R.P. zou samenwerken, als het tot een breuk in de KVP kwam — met de radicalen of met de anderen — vond de heer Biesheuvel academisch van aard. „Wij kennen de feiten niet, wij kennen ook de motieven niet”.

In ieder geval zal er dan, aldus spreker ook wel nieuw beraad nodig zijn voor A.R.P. en C.H.U. Spreker zou het betreuren, wanneer de K.V.P.-radicalen uit zouden treden. Degenen onder hen die christelijke partijformatie voorstaan horen thuis in de K.V.P. en in een breder samenwerkingsverband van christelijke partijen.

Ten aanzien van de A.R.-radicalen merkte spreker op, dat zij binnen de A.R.P. behoren te blijven. Spreker zag overigens geen teken, dat zij dit niet zouden doen.

„WHAT
IS
IN
A
NAME?“

RONDOM PARTIJEN EN NAMEN

DOOR
MR. S. J. HARTKAMP

EEN veel gehoorde klacht van anti-revolutionairen, die contacten in de ontwikkelingslanden hebben, is, dat het daar maar vaak moeilijk aanvaardbaar is te maken dat een partij met een dergelijke naam de ontwikkeling van deze landen welgezend zou kunnen zijn en in zijn verkiezingsprogramma zelfs een „aanzienlijke stijging van de uitgaven voor hulp aan ontwikkelingslanden“ bepleit. „Anti-revolutionair“ zal worden begrepen als tegen datgene waar vele naties hun bestaan aan te danken hebben en rickt dan ook sterk naar „kolonialisme“; „reactionair“.

Nu vindt dat weliswaar zijn oorzaak voor een deel in het geladen, positief gewaardeerde begrip revolutie in vele jonge landen, maar dat niet alleen.

Ook in Nederland zou iemand, die de opdracht kreeg de diverse groeperingen van een passende naam te voorzien, niet onmiddellijk op het idee komen genoemde partij met nu juist deze naam te sieren. En „er zal in ons land niet licht iemand gevonden kunnen worden, die met zijn uitroep overtuigd A R te zijn“ bedoelt te zeggen dat het er thans om gaat de geest van de Franse revolutie te bestrijden. De man zal waarschijnlijk eerder warm lopen wanneer het gaat om het bestrijden van de geest van de Vijfde Republiek.

„Nomen est omen“

Natuurlijk is het risico dat zo'n naam zijn oorspronkelijk wel degelijk veelzeggende betekenis verliest des te groter naar mate de partij ouder is. Daar komt bij dat een minder pregnante naam ook minder tijdgebonden is. De aanduidingen K.V.P. en C.H.U. bv. geven, hoewel met name de laatste groepering ook niet „van gisteren“ is, ook nu nog wel een kloppende typering van deze partijen. Ook het beeld van de partij, die zich „van de Arbeid“ noemt (vgl. Labour) wekt geen suggestie die hevig in strijd komt met met de werkelijkheid. Hoewel het niet waarschijnlijk is dat deze partij, nu opgericht, dezelfde naam zou kiezen. De naam draagt de duidelijke spoor van de periode waarin hij is ontstaan: de periode direct na de tweede wereldoorlog van „wederopbouw en herstel“.

In het algemeen zal de naam willen aangeven, hoe de partij zich in de maatschappij wil oriënteren: communistisch, socialistisch, liberaal of daarmee associërende kernwoorden: arbeid, vrijheid. Ook een partij als de A.R. zal van tijd tot tijd de behoefte voelen haar opstelling duidelijker in haar naam tot uitdrukking te brengen. In dit geval ligt het echter niet gemakkelijk. Het probleem, dat hier ligt is vorig jaar nog eens duidelijk naar voren gebracht in een sympathiek geschreven artikel van

Ik meen ds. Groenenberg in „Hervormd Utrecht“ Schrijvend over de hoge pretentie van een zodanige naam en wijzend op wat er zoal in de loop der tijden aan particuliere tijd- en situatiegebonden meningen onder de naam „christelijk“ — en dus met een directe verwijzing naar de naam van Christus, s.j.h. — zijn verkondigd, pleit hij voor een grotere behoedzaamheid in dezen en uit hij de cri de coeur de naam van het evangelie voor devaluatie door een te gemakkelijk gebruik te bewaren. Een zelfde bezwaar klonk door in de woorden van Prof. de Gaay Fortman toen hij in de openingsrede van hun congres de christen-radicalen voorhield, dat hun naam bij hem wat verbazing had gewekt: „Ik dacht, dat we geleerd hadden wat voorzichtiger en wat nederiger met de aanduiding „christelijk“ om te spreken, zeker ten aanzien van het gebruik daarvan als onderscheidend bijvoeglijk naamwoord“.

„Een naam om mee te werken“

Spreker voegde daar overigens aan toe „Daartegenover staat, dat u zo u uw bedoelingen duidelijk hebt weergegeven“. In de hier aangehaalde zinnen ligt eigenlijk de hele moeilijkheid opgesloten. Deze en dergelijke bezwaren tegen een veelvuldig gebruik in politicus en ook daarbuiten van de woorden „christelijk“ en „evangelie“ laten zich natuurlijk niet wegzuiven met de opmerking „dat men zich het evangelie niet behoeft te schamen“, zoals wel gedaan is. Het gaat hier immers niet om schaamte maar om respect en om iets dat met een prachtig Nederlands woord „oetmoed“ heet. Deze bezwaren zullen dan ook ernstig moeten worden genomen. Overigens,

wanneer men bij de naamgeving duidelijkheid en zorgvuldigheid zou willen betrachten wordt het praktisch heel moeilijk; er zou een naam uit de bus komen die er ongeveer zo uit zou zien: „Partij, die zich bij zijn visie op de maatschappij wil laten leiden door de lijnen, die het evangelie aangeeft — zoals zij die ziet“. Want dat laatste moet er dan wel bij. Met een dergelijke uitgebalanceerde naam kun je echter moeilijk op pad en dat is nu eenmaal in de wereld van de publieke opinie waarin de politieke partij opereert, van groot belang. Voor „De Vereniging tot Bevordering van de Vakopleiding in het Boekdrukkers- en Rasterdiepdruk en Chemigrafisch Bedrijf“ is he, ongetwijfeld nuttig dat er op het etiket duidelijk staat, wat er allemaal in de fles zit, een politieke partij kan met dit streven naar volledigheid in haar naam niet werken. De politieke partij zal deze nuancering beter in zijn statuten kunnen opnemen en een „werknaam“ kiezen.

In de politiek kan het soms voorkomen dat men het etiket niet teveel wil laten zeggen om te voorkomen dat de fles te snel wordt bijgezet in het rek met flessen met soortgelijke opschriften. Zo heeft bijvoorbeeld de toenmalige groepering-Gruyters — waarvan men wel mag aannemen dat zij overwogen heeft aan de verkiezingen deel te nemen onder de naam „radicalen“ — op advies van een reclamedeskundige gekozen voor de naam „D '66“, een naam waar etikettenplakkers en vergelijkers weinig vat op hadden zodat deze wel gedwongen waren deze groep eens wat uitvoeriger te monteren. Deze naam bood deze (inmiddels) partij bovendien net grote voordeel, dat hij zijn betekenis zou kunnen ontlenen aan de later te ontstane contouren van de partij. Er zat op dat moment ook weinig anders op. Men kan wel zeggen dat deze opzet voor de korte periode, dat deze partij optreedt, voortreffelijk is. Geslaagd de argeloze letter- en cijfercombinatie is een politiek begrip geworden.

Amateurs

Men ziet hieraan geïllustreerd dat het veeleer de inhoud is, die bepaalt hoe het opschrift wordt opgevat, dan andersom. Een bekwaam televisietechnicus is niet beledigd wanneer wij hem indelen bij de Vereniging van Arbeiders Radio Amateurs. De naam gaat aan de hand van het beeld, dat in de publieke opinie bestaat een geheel eigen leven leiden, waarbij soms ver wordt afgedwaald van de oorspronkelijke betekenis, getuige een kloelke advertentie in de Nederland-

se ochtendbladen van 9 september (de A.R. hield die dag een Partij Convent) waarin in centimetershoge letters de nieuwe Fiat werd aangekondigd als de „Anti-Revolutionaire“ Revolutionair. De verklaring van deze betiteling moet, blijkens de verdere tekst van de advertentie worden gezocht in „de totale conceptie“ en de degelijke techniek van dit voertuig (En dus niet in de geruisloze wijze waarop de bocht wordt genomen, want dit wisten eerst de avoedities te vermelden.) Vast staat in elk geval dat de reclameman niet verwachtte dat dit opschrift bij de lezers associaties zou opwekken met traagheid en slechte ligging of onbetrouwbaarheid. Een moeilijk meetbaar, maar even moeilijk te overschatten element is de gevoelswaarde van de eenmaal bestaande naam. Deze is vanzelfsprekend het grootst bij de trouwe aanhanger voor hem is aan de naam een wereld van gevoelens en ervaringen verbonden. Bekend is het verhaal van de kiesvereniging in een dorpje, die toen de partij door een samenwerking bij de gemeenteraadsverkiezingen een hoger lijstnummer kreeg dan gebruikelijk, daar maar weinig voor voelde men vond de „1“ zo'n „rooms“ cijfer. Een verstokt anti-revolutionair zal de letters A en R prachtletters vinden, die zich met enige kracht laten uitspreken. Ook is het geen toeval dat destijds de VVD de, bij de kiezers waar zij op mikt, verouderde lettercombinatie van de vooroorlogse VD in dezelfde volgorde in haar naam opnam. Juist met het oog op de eigen groep zal daarom niet licht tot naamsverandering worden besloten, hier komt nog bij dat het juist de meest hechte kern van deze groep is — het actieve kader van een partij — die dat besluit zou moeten nemen. Voor deze zou het nemen van een dergelijk besluit neerkomen op het innemen van een aanzienlijke stad.

Anderzijds zit in deze aantrekkelijkheid van de oude naam ook het nadeel: die — positieve — gevoelswaarde bestaat voor anderen niet en onder die anderen zijn er velen waarin de politieke partij die er per definitie op uit is meer aanhang te verwerven, geïnteresseerd is. En wanneer een partij de indruk heeft dat mensen, die tot haar aanhangers zouden kunnen behoren — gezien de gemeenschappelijk gekoesterde idealen — geen interesse tonen, dan zal dat zo'n partij een punt van aanhoudende zorg zijn. De kans bestaat, dat deze mensen eenvoudig niet op het idee komen eens goede nota van deze partij, te nemen omdat hen een verouderd, hen niet aansprekend beeld voor ogen staat. In dat beeld speelt de naam een belangrijke rol. Het is nu eenmaal erg vervelend als iemand iets tegen je heeft op grond van een eigenschap die je niet (meer) bezit. Vooral als hij deze van je gezicht meent af te kunnen lezen. Het kan een overweging zijn om van uiterlijk te veranderen.

Moment

Een grote rol speelt ook de aanwezigheid van de voorwaarden die naamsverandering mogelijk maken: het klimaat moet er zijn voor het maken van een nieuwe start en er moet tevens een duidelijk moment zijn. Na de bevrijding was er zo'n moment: De Communistische Partij Holland werd CP Nederland, een voor Friezer en Limburgers acceptabelere naam, ongetwijfeld, De Katholieke ruilden Staatspartij voor Volkspartij Naamsveranderingen waren mogelijk omdat er meer veranderd was aan dit „meer“ wilde de Partij van de Arbeid gestalte geven, de discussie over de vraag of dit wel of niet gelukt is, duurt hier en daar nog voort. De naamgeving was overigens interessant. Men stond voor de taak het nieuwe tot uitdrukking te brengen en tevens de oude — grote — groep vertrouwelijk te blijven aanspreken. Hier werden mensen verenigd wie het woord „socialisme“ weinig respectievelijk alles zei. Het werd niet „socialistische“ partij, het werd „van de arbeid“. Om een soortgelijke reden is het niet waarschijnlijk, dat wanneer het in Nederland op enig tijdstip tot enigerlei verband van professionele partijen zou komen, hiervoor de naam C.D.U. gekozen zou worden, omdat deze naam voor tenminste een van de partners een politiek beeld oproept, dat niet haar ideaal is. Dit nog afgezien van het feit dat er in ons land een groepering van „gedoopte liberalen“ — de uitdrukking is van prof. Diepenhorst — van deze naam bestaat waarmee op grond van het merkenrecht moeilijkheden zouden ontstaan.

Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen

DR. KUYPERSTRAAT 3 - DEN HAAG

Voor het PARTIJSECRETARIAAT wordt, in verband met uitbreiding werkzaamheden, gevraagd zo spoedig mogelijk

EEN JONGE MEDEWERKSTER

bij voorkeur Mulo-diploma. Kennis van typen, accuratesse en gevoel voor administratie is gewenst.

Een prettige werkkruis wordt geboden op een niet te groot kantoor, waarop in goede teamgeest wordt gewerkt. Salaris overeenkomstig Rijksregeling en leeftijd.

SOLLICITATIES WORDEN GAARNE INGEWACHT OP BOVENSTAAND ADRES (EVENTUEEL TELEFONISCH 070 - 18 39 60)

HET WERELDVOEDSELVRAAGSTUK

OM thans te komen tot de wereldvoedselvoorziening, zal allereerst aandacht worden besteed aan het geschrift „The world's capacity to feed and clothe itself” (Het vermogen van de wereld om zich te voeden en te kleden), van Colin Clark, een econometrist en een van de meest voraanstaande landbouweconomen ter wereld.

Het artikel, reeds daterend van 1947, is gedeeltelijk door de feitelijke ontwikkelingen achterhaald, maar er blijft nog genoeg interessants over. Vele van de door Clark gegeven suggesties hebben ook nu nog zin; zouden deze gevolgd worden dan zou in de oplossing van het wereldvoedselvraagstuk een grote stap vooruit gezet zijn. Een samenvatting van het artikel, met commentaren daarop, volgt hieronder.

Techniekverbeteringen in landbouw en veeteelt kunnen onder gunstige omstandigheden, de produktie per man met 1½% per jaar doen stijgen. Dat wil zeggen voldoende om gelijk op te gaan met de toeneming van de wereldbevolking (± 1% per jaar), met daarnaast nog een marge voor een verhoogd consumptiepeil en een verbeterd consumptiepakket. Dit veronderstelt echter, dat het agrarisch arbeidsaanbod zal worden gehandhaafd, maar in feite is er in bijna ieder land in de afgelopen jaren een vlucht van het land geweest, die nog schijnt te zullen toenemen. Deze landvlucht is het grootst in de economisch versterkte landen (respectievelijk delen van die landen), met andere economische alternatieven (in de zin van meer lonende bestaansbronnen). Daartegenover neemt in meerdere Aziatische landen de landbouwbevolking nog toe.

De landvlucht is bevorderd door betere verbanden, onderwijs, en tal van andere sociale factoren die de plattelandster dichter bij de stad hebben gebracht.

Tekort aan arbeid

Clark stelt dan:

niet de wet van de afnemende meeropbrengsten, noch het gebrek aan landbouwgronden, heeft het wereldvoedseltekort veroorzaakt, maar wel het tekort aan arbeid. De wereld is gevoed geweest door de onderbetaalde arbeid van boeren en landarbeiders over de gehele wereld. De nieuwe generatie neemt dit niet meer, en hierin ligt dan mede een verklaring voor de vlucht van het land.

Ter verduidelijking van de wet van de afnemende meeropbrengsten, deze houdt in, dat

bij 2 gelijkwaardige stukken land het dichter bevolkte per hoofd minder produceert dan het dunner bevolkte, d.w.z. dat de arbeidsproductiviteit er dus kleiner is. Deze wet is echter slechts toepasselijk als het land een bepaalde agrarische bevolkingsdichtheid heeft bereikt. Zuid-Amerika en Australië (met gedeelten van Noord-Amerika en Afrika) zijn zo dun bevolkt, dat de bevolking sterk zou kunnen toenemen voordat deze wet van de afnemende meeropbrengsten zou gaan werken.

Clark illustreert de werking van deze wet aan de ontwikkeling in de U.S.S.R. in de jaren 1928 en 1938. Het aantal mannen in de landbouw werkzaam is in die jaren met 28% teruggelopen (van 36 700 000 tot 26 300 000), maar de produktie per man is met 37% toegenomen, waardoor de totale opbrengst met slechts 2% is verminderd.

Om dicht bij huis te blijven, de ontwikkeling in Nederland in de jaren na de 2e Wereldoorlog zal waarschijnlijk genoegzaam bekend zijn. In 20 jaren is niet alleen het percentage van de

Snelle agrarische ontwikkeling in Zuid-Amerika heeft met plaatsgevonden

HET VERMOGEN VAN DE WERELD ZICH TE VOEDEN EN TE KLEDEN

DOOR DRS. A. C. MENDEL

agrarische beroepsbevolking in de totale beroepsbevolking vrijwel gehalveerd, maar is ook in absolute cijfers de agrarische beroepsbevolking sterk verminderd. Dit alles bij een vrij sterk toegenomen agrarische produktie, wat wijst op een zeer sterk toegenomen arbeidsproductiviteit.

De landbouw in Nederland slaat wat betreft ten opzichte van de industrie, in zijn geheel genomen, wel een bijzonder goed figuur: een sterkere toeneming van de arbeidsproductiviteit.

Of wij wat in Nederland is bereikt ook mogen toepassen op de mogelijkheden elders in de wereld is een andere kwestie. Hierop wordt naderhand nog teruggekomen. Een aanwijzing kan het in ieder geval wel zijn de zaken niet al te somber te zien.

Vlucht van het land

Om terug te komen op de vlucht van het land, Clark acht een verhoging van

de prijzen van landbouwprodukten, ten opzichte van die van industrieproducten, over de gehele wereld nodig, om het verlies aan arbeidskrachten tegen te houden.

Echter, hoe groot de prijsstijging van landbouwprodukten ook zal zijn, het economisch evenwicht zal een minder ongelijke verdeling van de agrarische wereldbevolking, in verhouding tot de beschikbare grond, vragen. Dit moet betekenen een vermindering van de agrarische bevolking in Oost-Europa, en zou nog meer het geval moeten zijn in India en China (met een hoge bevolkingsdichtheid en een dienovereenkomstig lage produktie per man); dit zou moeten geschieden door industrialisatie.

Clark verwachtte, in verband met de grote oppervlakten dunbevolkt land geschikt voor de landbouw, een snelle agrarische ontwikkeling in Zuid-Amerika, Afrika en Australië. Er zijn echter grenzen zowel aan de agrarische beroepsvorming (die niet meer kan dragen dan 3% p.j.), als aan de kapitaalvorming in deze werelddelen. Hij verwacht dat, onder gunstige omstandigheden, het relatieve voedseltekort in ± 1980 zal zijn opgelost, maar stelt daarbij als voorwaarde dat de stroom van migranten, die groter zou moeten zijn dan ooit tevoren, en kapitaal naar de onderontwikkelde continenten niet wordt belemmerd door politieke onzekerheden, economisch nationalisme of andere factoren. Wij weten nu al wel, dat deze voorwaarde niet meer dan een vrome wens is gebleken te zijn, een theoretische mogelijkheid die door de politieke ontwikkelingen uitgesloten is. De snelle agrarische ontwikkeling in Zuid-Amerika en Afrika heeft nog niet plaatsgevonden en het zou te optimistisch zijn te veronderstellen dat de streefcijfers van Clark, wat betreft de bijdragen in de wereldlandbouwproduktie, voor deze werelddelen ook maar bij benadering zouden worden gehaald. Genoemde bijdragen zouden er voor de genoemde gebieden in de vermelde jaren als volgt uit zien:

	1930-39	1960	1980
U.S.A. en Canada	14.1%	11.8%	5.7%
Rest van Amerika	11.6	14.1	29.7
U.S.S.R.	8.4	5.9	3.1
India en China	21.2	23.3	12.2
Zuidoost-Azië	5.9	5.0	9.1
Afrika	9.9	10.9	22.1
Australië en Nieuw-Zeeland	2.1	2.2	4.2

In deze cijfers is o.a. niet opgenomen de bijdrage van West-Europa in de wereldlandbouwproduktie.

Het ziet er thans in tegenstelling tot de verwachtingen van Clark indertijd, veel meer naar uit, dat de ontwikkelde (industrie)landen een nog groter deel

van de wereldlandbouwproduktie zullen kunnen leveren, en de ontwikkelingslanden daarbij relatief zullen achterblijven.

Landbouwgronden

Dat anderzijds de verwachtingen van Clark bij de vooronderstelde gunstige voorwaarden wel gegrond waren op de feitelijke toestand moge blijken uit de volgende opstelling.

Afrika en Zuid-Amerika hebben tezamen meer dan de helft van het wereldareaal aan „standard farm land” (grond geschikt voor landbouw), terwijl hun inwonertal minder dan 1/8 van de wereldbevolking bedraagt. Voor Australië zijn deze cijfers 1/40 van het wereldareaal en 0.003 van de wereldbevolking. Om de grote ongelijkheid te laten blijken, deze cijfers zijn voor Azië 1/5 van het wereldareaal en meer dan de helft van de wereldbevolking.

Om het begrip „standard farm land” te verduidelijken, als standaard zijn genomen de landbouwgronden in de oostelijk-centrale staten van de U.S.A. en in Noordwest-Europa. De gronden in de rest van de wereld zijn op dit „standard land”, in verhouding tot hun klimatologische geschiktheid voor landbouw en veeteelt, herleid.

Thans weer komend tot de wereldvoedselvoorziening, in 1938 had slechts 1/3 van de wereldbevolking (die in Noord-Amerika, Europa, de U.S.S.R., Oceanië en delen van Zuid-Amerika) voldoende voedsel, uitgedrukt in calorieën. Maar in b.v. Italië en Rusland werd dit gevormd door een eenzijdig dieet, en moest dit daarom als een minimum beschouwd worden. Onvoldoende voedsel was beschikbaar voor het merendeel van de bevolking in Azië, Afrika en delen van Centraal- en Zuid-Amerika, dit voornamelijk aan dierlijke vetten en eiwitten. Om voor deze 2/3 van de wereldbevolking het vooroorlogse peil van Italië en Rusland te bereiken zou dit betekenen een toeneming van de vraag naar voedsel half zo groot als die veroorzaakt door de wereldbevolkingsgroei.

Om het vorengenoemde minimumpeil te bereiken zou de agrarische produktie in het jaar 2000 het drievoudige moeten bedragen van die in 1938. Zonder hulp door de rijkere landen aan de arme landen zal in deze laatste landen de consumptie beperkt zijn door het eigen reële inkomen, maar in weerwil daarvan zal de vraag naar agrarische produkten toch het 2½-voudige van 1938 bereiken.

Welke wegen?

Een vergelijking tussen 2 landen moge de bestaande toestand verduidelijken. Hiervoor zijn India en Italië genomen. Beide landen waren agrarisch in gelijke mate overbevolkt, maar in Italië is de produktiviteit het dubbele van die van India, als gevolg van betere transportmogelijkheden, en het gebruiken van moderne werktuigen, meststoffen en wetenschappelijke methoden. Die mogelijkheden bestaan ook in India, maar daarvoor zullen vele maatschappelijke taboes moeten worden doorbroken (de taak van het land zelf), waarnaast veel zal moeten worden geïnvesteerd om tot een betere uitrusting te komen (een taak mede van de rijke landen). Ook in India kan, bij toepassing van wetenschappelijke en technische verbeteringen, op dezelfde stukken land de produktie met 1½% per jaar toenemen.

De wegen die openstaan voor een betere wereldvoedselvoorziening in de toekomst en een gedeelte van de meningen die hieromtrent bestaan zullen in een slotartikel worden weergegeven.

Wij leveren kwaliteitsfineren!
LANDWEER & SOMER N.V.
 STADSKANAAL Tel. 05990-2004

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30
 's-GRAVENZANDE

MAMMOET IN DE ZAA NSTREEK II

REACTIE VAN PROT. CHR. VOORTGEZET ONDERWIJS OP DE MAMMOETWET

DOOR H. G. DE JONG

In Nederlandse Gedachten van vorige week verscheen het eerste artikel over de „Mammoet in de Zaanstreek”. De heer De Jong beschreef daarin de gevolgen voor het voortgezet onderwijs, als de mammoet over een half jaar zijn intree in de onderwijswereld doet.

Aan de orde kwamen: Hoe bepalen we voor welke school het kind geschikt is?; welke scholen kent de mammoetwet?; de brugklas (met als illustratie het mammoet-emplacement, dat ook op deze pagina is afgedrukt) en kleinere scholen bedreigd.

In het nu volgende artikel vertelt de heer De Jong hoe het protestants-christelijk voortgezet onderwijs in de Zaanstreek reageert op de komende mammoet.

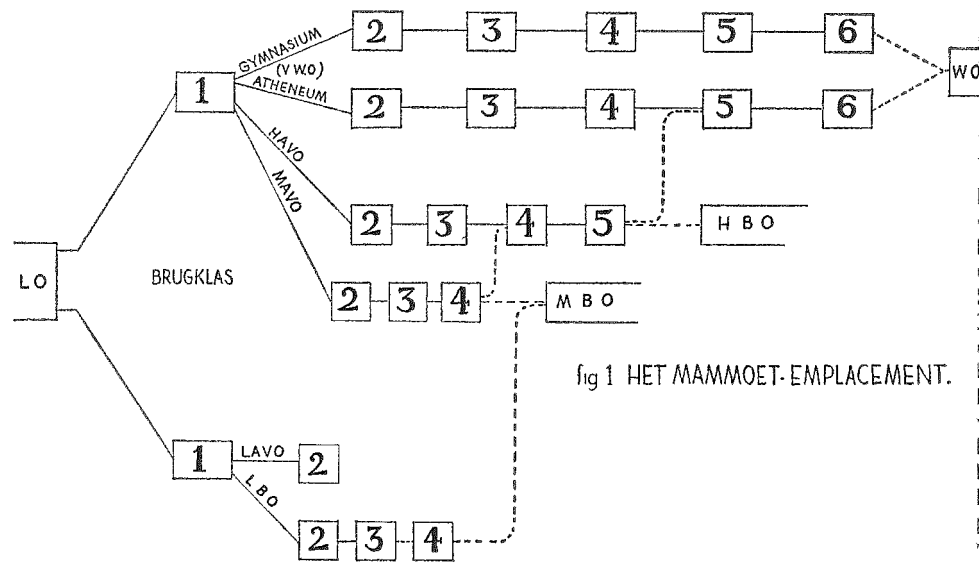

fig 1 HET MAMMOET-EMPLACEMENT.

Buiten het beroepsonderwijs, dat later in dit artikel even ter sprake komt, zijn in de Zaanstreek vier prot.-chr scholen voor voortgezet onderwijs:

- a. het Reformatorisch College „Blaise Pascal” — kortweg Pascal College *) genoemd — dat nu nog alleen een h.b.s. herbergt van 275 leerlingen,
- b. de Groen van Prinsterer-school voor ulo in Zaandam-noord (240 leerl.);
- c. de chr ulo-school in Zaandam-zuid (167 leerl) en
- d. de chr. ulo-school in Wormerveer (157 leerl.)

De ulo-scholen worden 1 augustus 1968 scholen voor mavo. Het bestuur van het Pascal College heeft de minister meegedeeld gekozen te hebben voor omzetting van de h.b.s in een atheneum.

Een havo-school voor het protestantse deel van de Zaanse bevolking lijkt er op het eerste gezicht niet zo erg in te zitten. En dat zou voor de kinderen uit dat milieu ernstige gevolgen kunnen hebben. Immers de Zaanstreek is bij uitstek een industriegebied en kan daarom vrij veel hoger opgeleid kader plaatsen.

De gemeentelijke scholengemeenschap — het Zaanlandse Lyceum met ruim 1000 leerlingen — bevat naast een gymnasium en een h.b.s nu al een experimentele havo, terwijl het r-k St Michael-College met zijn 400 leerlingen wel niet automatisch over een havo zal kunnen beschikken, maar toch met een gymnasium en een atheneum meer opleidingsmogelijkheden zal blijven bieden dan het Pascal College

Bij niet-toewijzing van een havo-school aan het Pascal College zullen in de toekomst de hogere functies in het Zaanse bedrijfsleven in onevenredig grote mate door niet-protestanten worden vervuld. Een andere mogelijkheid is, dat de ouders van voor het havo geschikte leerlingen hun kind laten opleiden aan het Zaanlands Lyceum. In het verleden hebben al vrij veel leerlingen de stap gezet naar de

gemeentelijke m.m.s. of de havo. Bij de beoordeling hiervan moet wel goed overwogen worden, dat een kind recht heeft op de opleiding die voor haar of hem de beste is. Studie aan protestantse scholen in Amsterdam of Alkmaar vormt voor verreweg de meeste ouders geen redelijk alternatief wegens de grote afstanden en daaruit voortvloeiende kosten en tijdverlies. In dit verband is het „interessant” te vermelden, dat het Zaanlands Lyceum in september 1966 een dependance heeft gesticht in Krommenie, de meest noordelijke gemeente in de Zaanstreek.

Het was ongeveer deze situatieschets, die de conrector van het Pascal College, de heer H. Sijbrand, enkele jaren geleden al ter overdenking voorlegde aan zijn bestuur. Het ligt voor de hand dat het bestuur — gezien zijn eigen doelstellingen — op grond van de experimentenwet aan de Kroon toekenning van een havo-school verzocht.

De heer Sijbrand realiseerde zich evenwel heel goed, dat bij een gunstige beschikking van de bewindsman de drie ulo-scholen gedeeltelijk ontvolkt zouden kunnen worden. Nu had hij de verantwoordelijkheid daarvoor op de wet kunnen schuiven zonder verder blijk van medeleven. Op zijn voorstel kwamen echter in november 1965 de leiders van de vier scholen bijeen, waarbij hij zelf de directie van de — toen nog — chr. h.b.s. vertegenwoordigde. De heren waren het op één punt vrij spoedig eens: **de mammoetwet dwingt ons om elkaar te steunen.** Omdat geen van de toekomstige mavo-scholen enige kans maakte op een havo-afdeling of een havo-kop (onvoldoende ruimte, geen bevoegde leraren, geen vaklokalen), zou de aanvraag van het Pascal College gesteund moeten worden door de andere besturen.

*) Het wordt steeds meer gewoonte de combinatie atheneum-havo als college te betitelen.

Open gesprek vwo-mavo

Bij de hoofden der ulo-scholen leefde de gerechtvaardigde vrees, dat een compleet Pascal College — atheneum plus havo — de beste en misschien ook de goede mavo-leerling tot zich zou trekken. Hiertegenover kon de conrector van het Pascal College slechts stellen, dat men dat moeilijk het vwo kon verwijten, het is de wet, die de kinderen deze nieuwe mogelijkheid biedt. Overigens is het niet de bedoeling, van het havo een veredeld ulo te maken, waar een verminkt h.b.s.-diploma te halen valt, het is een volwaardig eigensoortig schooltype met zijn eigen eisen én toelatingseisen!

Het is vooral de directeur van de Groen van Prinstererschool geweest, die bewerkstelligde, dat ook zijn collega's van het ulo con amore hun medewerking aan het havo-project gaven. Het is goed te bedenken, dat een ulo-man aan het woord is in het volgende citaat uit de notulen. De heer Kouwenhoven, hoofd van de ulo Zaandam-noord: „Tien jaar geleden is geijverd voor een chr h.b.s. De oprichting van deze school heeft het ulo leerlingen gekost.

Nu krijgen we de aanvraag voor een chr havo. Ook daar dienen we allen achter te gaan staan. Als die school er komt, zal zij het ulo weer leerlingen kosten. Zonder havo komt het christelijk onderwijs achter te liggen bij het openbaar onderwijs.

De ulo-scholen zullen het verlies moeten nemen en alle mogelijkheden die er nog overblijven, moeten uitputten.

Wel zal er een buitengewoon goede samenwerking moeten zijn tussen alle scholen. Er moet ook een goede brochure naar alle ouders toe.

Die samenwerking op onderwijskundig niveau is veel belangrijker dan het vormen van een scholengemeenschap uit angst.

De respectieve schoolleiders verkeerden hierna allen in een stemming elkaars

leven gered te hebben. Om de goede loop te vieren besloten ze wegen te zoeken voor een nauwere samenwerking tot de toelating en de brugklas, de basis voor een gemeenschap van scholen was gelegd.

Gezamenlijk bestuursoptreden

Pas nadat de vier hoofden van de onderwijsinstellingen hun vaste wil tot de grootste mogelijke samenwerking bij elke discussie geplaatst wisten, hebben zij hun besturen volledig ingelicht en opgewekt zich met elkaar te verstaan. Hun fiat te geven aan de resultaten van hun besprekingen.

De besturen der ulo-scholen ondersteunden in een brief aan de minister het tweede verzoek van het Pascal College om een havo-school (Het eerste was gewezen op grond van de 100-norm, eerste klas h.b.s telde 83 leerlingen). De uitwerking van het idee van de gemeenschappelijke brugklas werd aan de mensen van de dagelijkse praktijk, de schoolleiders overgelaten. Alleen, wanneer één en ander bestuurlijke consequent met zich zou brengen, was inschakelen van de besturen nodig. Elk bestuur noemde 2 leden in een zogenoemde besturencommissie.

Gemeenschappelijke brugklas

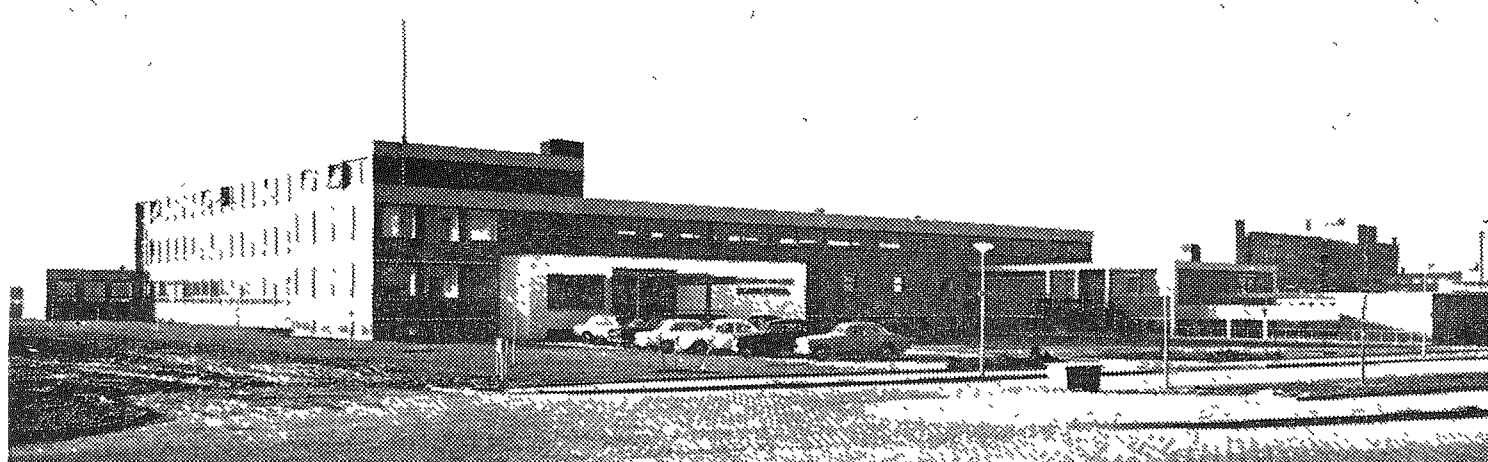
Onder de coördinerende en inspirerende invloed van de onvermoeibare auctor intellectualis de heer Sijbrand, kwamen schoolleiders tot de volgende afspraak omtrent de brugklas.

De drie mavo-scholen laten leerlingen op advies van het hoofd der lagere school het Pascal College continueert (voorlopig de selectie in tweede instantie d.m.v. proefklas).

De vier scholen stellen een gezamenlijk leerplan op voor het brugjaar, gebruiken in dat jaar dezelfde boeken en geven lang en zoveel mogelijk dezelfde repetities en proefwerken. Met het oog op doorstroming is van veel belang de afspraak dat gedurende de eerste drie vier maanden in de brugklas hetzelfde tempo aangehouden wordt en de proefwerken gelijktijdig gegeven zullen worden.

Op het atheneum zal de leerstof bepaald wel meer uitgediept worden dan op mavo-scholen, maar in alle brugklassen worden tot de kerstvakantie precies dezelfde onderwerpen behandeld. Een goede mavo-leerling kan dus na de eerste rapport in begin december zonder enige moeite overstappen naar de havo-brugklas. Een beweging in omgekeerde richting zal ook wel eens nodig zijn. Na Nieuwjaar gaat het tempo uitlopen; anders zouden zowel de mavo als de atheneum-leerlingen gedupeerd worden. Het is niet verantwoord het kind van 12 jaar te lang achtereen getelijke krachtoeren te laten uithalen, maar ook een zich vervelende leerling

Het Pascal College heeft straks ook een havo-afdeling

geeft een bijzonder trieste aanblik. Dat noch het één noch het ander veel zal kunnen bijdragen tot de persoonlijkheidsvorming, staat zeker vast.

Het mavo gaat nu in zijn eigen tempo de leerstof voor het eerste jaar behandelen, misschien moet nog wel eens iets uit de eerste periode gerepeteerd worden. Op het Pascal College gaat men „er aan trekken“; de atheneum-liefhebbers moeten hun keus waar zien te maken. Het hangt dan ook voor een zeer groot deel af van het vermogen bij te kunnen blijven, of een leerling aan het eind van de cursus bevorderd wordt naar klas 2 havo of naar vwo. Wenst een ouderpaar ondanks de bevordering naar 2 havo toch een vwo-opleiding van zijn kind, dan is het mogelijk de brugklas maximaal één keer te doubleren. De vraag is echter of dat zo verstandig is, na het behalen van het havo-diploma kan de opleiding in 5 atheneum voortgezet worden. Zo wordt ook de bezitter van het eindexamen mavo (4-jaarig) automatisch toegelaten tot 4 havo

Docenten in actie

In maart 1967 riepen de schoolleiders al hun medewerkers bijeen in een gezamenlijke bijeenkomst om hen — bij monde van een der ulo-hoofden — op de hoogte te brengen van de besluiten en plannen. Ter plaatse werd voor elk leervak een werkgroep samengesteld, bestaande uit de betrokken vakdocenten van de vier scholen. Elke groep kreeg als opdracht voor het gemeenschappelijke brugjaar een leerplan en een boekenlijst op te stellen. Hoewel de leraren als geen ander bijna tijdelijk geconfronteerd werden met de praktische problemen die deze opdracht met zich meebracht, hebben ze met enthousiasme hun medewerking toegezegd — belangrijker nog — ook verleend aan de gemeenschappelijke brugklas immers dit is een tweeslachtig geval. De leerlingen moeten zolang mogelijk in de gelegenheid gesteld worden te switchen van het ene schooltype naar het andere. Toch moet in de brugklas de leerstof van het eerste leerjaar doorgewerkt worden. Ook bij gelijke uren-tabellen zal een atheneum-leerling in dat jaar een hoger niveau moeten bereiken dan een mavo-leerling.

Daar doorheen speelt heel sterk de modernisering van de leerstof en de metho-

diek. Zo bezit het Pascal College in tegenstelling tot de mavo-scholen twee complete talen-praktica; zodra de leerlingen op school komen, worden ze met levende talen in aanraking gebracht. De vaste wil tot samenwerking heeft de talentleraren ook voor de oplossing van dit probleem een vorm doen vinden.

Het wiskunde-onderwijs zal in alle scholen op moderne leest geschoeid worden overeenkomstig het ontwerp-programma van de „Commissie modernisering leerplan wiskunde“, ingewijden zal het interesseren, dat vermoedelijk de Schotse methode ingevoerd wordt. Voor alle vakken staan er vrij ingrijpende wijzigingen in de leerstof en dus in de didactiek voor de deur.

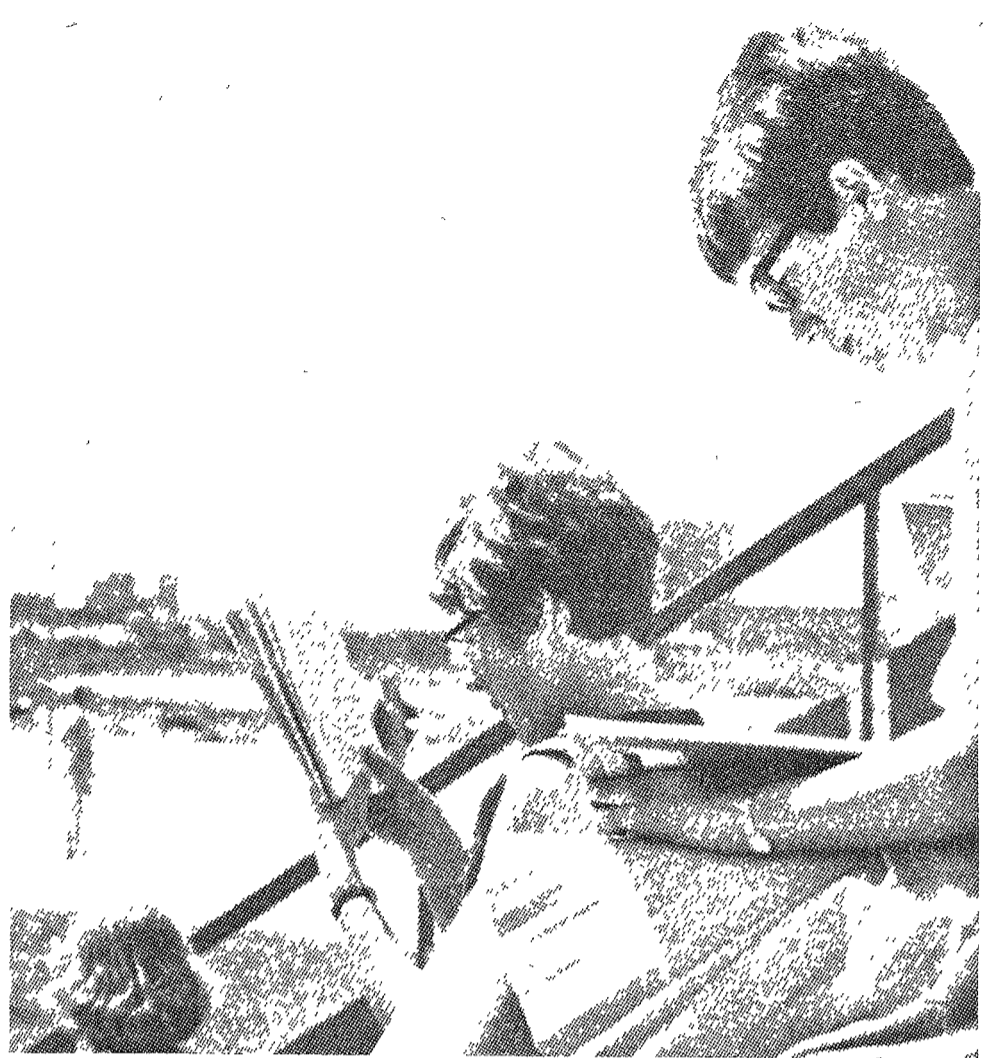
Daarom is het verheugend dat de leraren vastbesloten zijn elkaar voortdurend te ontmoeten om ervaringen uit te wisselen, gezamenlijk proefwerken op te stellen en te discussieren over aan te leggen normen.

Een gelukkige omstandigheid hierbij is, dat een intensief contact bestaat met het Chr. Pedagogisch Studiecentrum, een viertal docenten van het Pascal College heeft zitting in evenzoveel werkgroepen van het C.P.S., die zich bezig houden met de leerstof, de didactiek en de determinatie in de brugklas.

Toen het de schoolleiders duidelijk was dat de ontwikkelings- op vaktechnisch niveau geheel in de gewenste richting ging, verzochten ze de besturencommissie een bijeenkomst te beleggen, waarop zij niet alleen wensten te rapporteren over de gang van zaken. Ook stelden zij voor de samenwerkende scholen als „Gemeenschap van christelijke scholen voor vwo-havo-mavo in de Zaanstreek“ in de publiciteit te laten treden op voorlichtingsavonden voor de ouders van zesde klassers van de lagere school. De besturencommissie hechtte haar goedkeuring aan deze plannen en maakte meteen van de gelegenheid gebruik zichzelf een zekere status te verlenen. De bevoegdheden van het „brugklasbestuur“ liggen in eerste instantie op het gebied van arbitrage bij voorkomende conflictsituaties in de brugklas-samenwerking.

Samen met l.b.o.

De christelijke nijverheidsschool voor meisjes en de onlangs gestarte christe-

Zij kunnen alle kanten op

lijke lts gaan beide van hetzelfde bestuursuit. Dat is al een zekere waarborg voor coördinatie met betrekking tot de lavo-brugklas. Opmerkelijk is echter, dat ook deze scholen betrokken zijn bij de voorlichtingscampagne van de mavo-havo-vwo-gemeenschap.

Op vijf verschillende avonden en op diverse plaatsen in de Zaanstreek werd onlangs door de zes schoolleiders informatie verstrekt over de mammoetwet en de gemeenschappelijke brugklas. Het christelijk voortgezet onderwijs in de Zaanstreek presenteert zich ter wille van het kind als een harmonieuze eenheid. Dat de samenwerking geen formeel begrip is, blijkt als het hoofd van een ulo-school met vuur de grote waarde van een atheneum-opleiding voor goede leerlingen verdedigt. Zo wijst de conrector van het Pascal College op de grote voordelen van de jonge lts, waar het invoeren van nieuwe ideeën niet tegengehouden wordt door jarenlange tradities. Het unieke is, dat één persoon namens allen spreekt en dat niet ieder een preek voor eigen parochie houdt.

De besturen hebben goedgevonden dat aan alle ouders, die een kind in de zesde klas van de lagere school hebben zitten, een gedrukt boekje wordt uitgereikt, waarin over het een en ander helder en overzichtelijk voorlichting wordt gegeven. De voorzitters voldaan aan het verzoek om aandacht aan de samenwerking te besteden.

Hoe zal het verder gaan?

In het onderwijs wordt tegenwoordig vaak Churchill geciteerd: „Give us the tools and we finish the job“ („Geef ons het gereedschap dan knappen wij het zaakje op.“) Die mentaliteit heerst zeker aan de protestants-christelijke scholen voor voortgezet onderwijs in de Zaanstreek. Maar juist dat is de reden, waarom de Zaanse leraren — met veel collega's in den lande — zich zorgen maken over de toekomst.

Die zorg vindt niet zozeer zijn oorzaak in ongemotiveerde aanslagen op hun salariering en rechtspositie, hoewel ook die helaas veel onrust te weeg hebben gebracht. In de onderwijswereld leeft echter alom de gerechtvaardigde hoop op herstel van het gezonde inzicht ten departemente t a v psychologische benadering en billijke bejegening. Veel fundamenteeler is de heersende onzekerheid rond de invoering van de mammoetwet.

Men weigert te geloven, dat het voortgezet onderwijs wezenlijk in betere banen kan worden geleid met de daarvoor op de begroting uitgetrokken 23 miljoen. Waar haalt de regering de moed vandaan de langdurig geprezen mammoet te degraderen tot een aftandse lobbes, voor hij goed en wel overleind staat. En dan te bedenken, dat de aanstaande wijzigingen

nog maar een eerste stap vormen tot een verdergaande democratisering van het onderwijs. Zou de minister van financiën misschien niet zo overtuigd zijn van het nut van één en ander?

Men neemt het de meeste politici hoogst kwalijk dat ze nog geen enkele serieuze poging hebben gedaan de rechten van de Nederlandse jeugd veilig te stellen. 70% van de Kamerleden heeft zijn stem aan de mammoetwet gegeven, dat geeft nu verplichtingen. Als de moties van de heer Tans dan alleen maar stukjes vuurwerk voorstelden — lang niet iedereen onderschrijft die veronderstelling — waar bleven dan de alternatieven? Met 30 of 35 miljoen kan de zaak ook al aanzienlijk beter floreren.

Gaat het aan om budgettaire overwegingen zo sterk mee te laten spreken bij de vaststelling van onderwijsuitgaven als nu het geval is?

Het gevolg is, dat de mogelijkheid om de leerlingen te begeleiden gehalveerd is; dat de leraren niet voldoende tijd toegemeten zullen krijgen om te coördineren en het voorgenomen samenspel correct uit te voeren, dat niet of nauwelijks de voorwaarden worden geschapen voor een intensief contact van de individuele docent met psychologen en pedagogen.

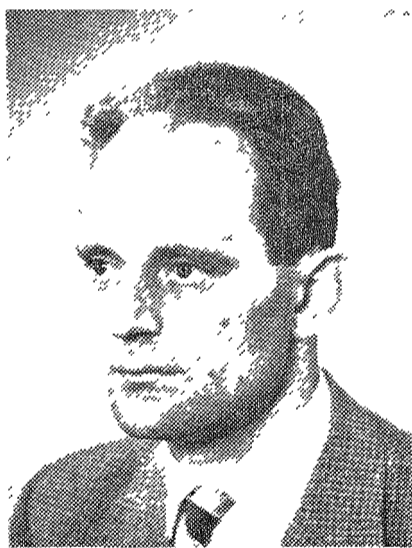
Elke rechtgeaarde onderwijsman beseft dat de mammoetwet een uitdaging betekent, de Zaanse leraren hebben de handschoen opgenomen. Maar het wordt wel bijzonder moeilijk zonder de vereiste hulpmiddelen de ziel van de mammoetwet gestalte te geven. Elk kind zal de opleiding gemeten, waar het krachtens zijn aanleg aanspraak op mag en kan maken.

Voor veel scholen betekent dat o.a. heel concreet dat als er om welke reden dan ook geen havo-school aan verbonden wordt, en dus de „sluis“ tussen het hoge atheneum-niveau en het lagere mavo-niveau gaat ontbreken, de hele opzet ondanks zijn niet te betwisten kwaliteiten in duigen zal vallen. Hoeveel jongens en meisjes zouden dan het kind van de rekening (de begroting) zijn?

Enkele dagen voor het ter perse gaan van dit artikel is op het Pascal College de vlag gehesen, omdat het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen per 1 augustus 1968 de zo begeerde havo-afdeling heeft toegekend.

GOED VOORBEELD DOET GOED VOLGEN

H. Sybrand

De animator van de in de Zaanstreek gerealiseerde gemeenschap van scholen, de heer Sybrand, stelde op verzoek de volgende wenken en richtlijnen op:

- Belangrijk is dat één persoon zich volledig in de materie wil verdiepen en als motor wil fungeren. Hij moet bovendien zo snel mogelijk in team-verband werken.
  - bestuursteam,
  - schoolleidersteam,
  - lerarenteam.
- Zijn werkkterrein hij
  - houdt de vakpers bij,
  - ontwerpt de plannen - zet de lijnen uit,
  - onderzoekt de mogelijkheden („marktonderzoek“, bijv. hoeveel zesde klassers komen er van de lagere scholen en waar gaan die heen?)
  - activeert de bestuursleden — de andere schoolleiders — de docenten tot samenwerking.
- Volgende aspecten
  - het **bestuurlijke**: samenwerking aanvraag van de havo-school, minister en kamerleden bewijzen (en doordringen van het feit) dat er een havo nodig is,
  - het **vaktechnische**: schoolleiders moeten de samenwerking construeren, vakdocenten moeten haar realiseren,
  - dat van de **public relations**: besturen warm maken (plus autoriteiten), docenten voor de materie interesseren, hoofden van scholen en daarna ouders de plannen meedelen.

• *Vervolg van pag. 1*

Opvoeding

Wij moeten ons vandaag op een klein grondgebied met tussen de 12 en 13 miljoen andere Nederlanders een bestaan opbouwen. Daar zijn de grote aantallen die zich zelfs op een regenachtige zaterdag of zondag verplaatsen, terwijl half Nederland gedurende een stralend weekende op de been is. In de steden stapelen zich de woonlagen — en dus de gezinnen — op aan de buitenranden, zonder dat het er in de kerntoren, in de bouwvallig rakende oude wijken prettiger op wordt. Het is voor volwassenen in de praktijk niet zo eenvoudig op een zesde verdieping steeds de vrede te bewaren. Kinderen moeten en in de stad en op het platteland hun energie kwijt. Jongelui, 15, 16, 17 jaar oud en nog op school of misschien al zelf werkend en zelf verdienend, hebben vrije tijd, die ze dan ook willen doorbrengen. Het kan zijn dat ze thuis niet vinden wat ze zoeken. Daarboven is zeker dat zij zich soms ergeren. Zij zien vaak scherp en er valt nog al wat onrechtvaardigheid in het groot — de machtspolitiek van de vrede bedreigende staten — en in het klein — de zwakken uit hun eigen omgeving plegen het loodje te leggen — op te merken. Sommigen, ouder wordend, raken verbitterd. Pas getrouwde stellen kunnen hun draai niet vinden. Dertig- of veertigjarigen raken wat uit de pas. En dan zijn er de — met een vakterm — sociaal niet sterke bevolkingsgroepen. Het is gebruikelijk daarbij aan onvolwaardige vaders en moeders te denken, aan hen, die zonder al te veel regel van de hand in de tand leven, het met de moraal niet zo nauw nemen, op de grenzen van de wet zich bewegen. Ik stel de vraag of ook geen sociale zwakte aanwijsbaar is, daar waar de ouders zich aan de opvoeding in wezen heel weinig gelegen laten liggen, het gezin geen beschutting geeft, en iedere eigenlijke binding verdwijnt.

Wat gebeurt er nu, wanneer in ons huidige Nederland dat niet in alle opzichten ideaal is, jongeren of ouderen met de strafrechter in aanraking komen. Het spreekt vanzelf: diefstal, roof, mishandeling kunnen niet geduld. Nog sterker geldt dit voor bedreiging van het leven, voor doodslag of moord. Daarmee is niet alles gezegd. Mogelijk is dat de dader een verwaarloosde baby was, een ventje dat nooit een prettig tehuis bezat, een leerling op school

WAAROM RECLASSERING?

Het verkeer vraagt 200 slachtoffers per maand, dat is 6 of 7 op een dag

voor wie onderwijzers of leraren geen enkele belangstelling hadden. Mogelijk is dat de terechtstaande vrouw als het ware voor het ongeluk bestemd leek.

Is recht alles?

Recht moet er gedaan worden. Is recht het een en het al? Of anders uitgedrukt, is het vonnis, is de veroordeling het volle recht of moet er nog iets aan worden toegevoegd? Zijn wij er met de gevangenisstraf — ze is hard en vernederend — zijn wij er met de psychiatrische kliniek — het regime is er zwaar — niet vanaf?

Wie van iemand houdt, die het spoor dreigt bijster te raken, doet alles om de betrokkene overeind te houden, om

als dat niet lukt hem naderhand weer wat bij te spijkeren. Maar nog eens wij leven in een ingewikkelde maatschappij in een harde samenleving ook. Wanneer er geen diploma's zijn, wanneer er geen goede getuigschriften kunnen worden overlegd, wanneer men van een sollicitant hoort: hij of zij heeft gezeten, dan is het, tenzij de arbeidsschaarste buitengewoon nijpt, wel duidelijk, wat er wordt beslist: geen aanstelling. Beseffen wij, wat dit betekent. Daar zijn mensen die hun straf hebben uitgezeten, die voor hun eigen besef hun schuld — welke die dan ook geweest moge zijn — hebben geboet, en zij kunnen niet vooruit, ze stutten als het ware op een muur. Hier vooral — er zijn ook andere punten, die ik nu laat rusten — bewijst de reclassering, wat zij waard is. Zij helpt, als anderen dit niet doen. Zij heeft iets

gevat van het ons allen bedreigende gevaar dat wij met wet en recht boten. Zij erkent de plicht om de medemens in nood bij te staan. Zij ziet in de veroordeelde, in de psychopaat, in jonge mensen, die op hol sloegen, in ouderen wier leven schipbreuk leed, de naaste.

Steun en dus ook geld

U, die deze beknopte bijdrage leest, kunt waarschijnlijk niet allemaal reclasseren. U kunt wel allemaal begrijpen dat sommigen van onze medeburgers bijna de kans niet kregen om te slagen, dat anderen zo graag zouden tonen hoe zij tot beter in staat zijn en dat dus reclasseringsverenigingen die werkelijk iets, die veel kunnen uitrichten, op hun leurt uw steun en dus ook uw geld nodig hebben.

Van ons meest ideale en hoog gemikte doel — vijfduizend abonnees op het weekblad „Nederlandse Gedachten” erbij — is thans 25 procent bereikt. Het totaal aantal nieuwe abonnees tijdens onze landelijke werfcampagne is nu 1.250. Een voorlopig resultaat dat er zijn mag. Dat doet dusver bereikt is tijd. Was deze actie is bepaald de moeite waard. Honderden extra lezers en lezeressen van een politiek weekblad in deze tijd vol politieke beweging kan de meningsvorming alleen maar ten goede komen.

Belangstelling

Er wordt de laatste tijd gesproken van een betrekkelijk grote politieke belangstelling bij de kiezers. Wij menen, dat die constatering zeker juist is. Men kan dit ook afleiden uit het toenemen van het aantal abonnees op ons weekblad. Wanneer er geen politieke belangstelling zou zijn, zou het niet zo gemakkelijk zijn ruim twaalfhonderd lezers erbij te vinden.

Bij de mensen brengen

Het gaat er alleen maar om het blad bij de mensen te brengen. Zolang het de mensen nog onbekend is, is het nog onbemind. Men moet een weekblad als regel eerst eens gezien hebben, alvorens men besluit er een abonnement op te nemen. Dat is oegriepelijk. Vandaar dat het belangrijk is te werken met proefnummers.

25% IS BINNEN

AMSTERDAM

IN

ACTIE

Wanneer u bepaalde personen in uw omgeving met proefnummers van „Nederlandse Gedachten” zou wilt laten kennismaken, schrijf dit dan aan het partijsecretariaat. Daar zorgt men dan voor toezending van exemplaren van ons weekblad aan de opgegeven adressen gedurende drie weken. Daarna kunt u de betrokkenen benaderen met de vraag of zij een abonnement op „Nederlandse Gedachten” wensen te nemen. In vele gevallen zult u dan inderdaad een positief antwoord ontvangen.

Animo

Er zijn immers nog vele abonnees te winnen. Wanneer 1.250 personen besloten zich te abonneren, dan is het duidelijk dat er animo is en dat een veelvoud van dit aantal eveneens haalbaar is. Laten wij daar dus met elkaar voor zorgen. Waarom zouden wij dit achterwege laten nu de mogelijkheden er zijn?

Amsterdam

De Kamercentrale Amsterdam ziet kennelijk die mogelijkheden ook. Daar gaat het regionale partijbestuur eveneens de actie met kracht ter handneemen, evenals het Provinciaal Comité Drente, dat daartoe reeds enige weken geleden besloot.

In Amsterdam krijgen alle leden, die nog geen abonnee zijn, een persoonlijk geadresseerde brief van het Kamercentrale-bestuur. De aanmelding wordt de eventuele nieuwe lezers gemakkelijk gemaakt door de toevoeging van een

antwoord-enveloppe, welke ongefrankeerd kan worden verzonden. Wij verwachten veel van de Amsterdamse actie, evenals trouwens van het Drentse provinciale initiatief.

Alle Kamercentrales

Wij vertrouwen, dat ook de overige Kamercentrales de landelijke actie binnen hun regionale ressorten verder gaan stimuleren. Dit kan overigens in sommige streken van het land misschien nog effectiever gebeuren wanneer ook de besturen van de Staten-centrales hun medewerking volop gaan verlenen. Wat dat betreft zijn nog steeds niet alle krachten voor deze actie ingespannen. En daarvoor wordt het nu tijd. De resultaten van deze toenemende activiteit, die gezamenlijk wordt ondernomen, zullen stellig beduidend zijn. Het zal op deze wijze zeker mogelijk zijn, dat het aantal tot nu toe gewonnen nieuwe abonnees in vrij korte tijd wordt verdubbeld.

Persoonlijk

Gaarne blijven wij ook in de komende weken eveneens rekenen op de hulp van hen, die reeds lang of eerst kort lezer(es) van ons blad zijn. Door die individuele steun zijn reeds heel wat nieuwe abonnees aangebracht. Uw persoonlijke medewerking wordt bijzonder op prijs gesteld. Die medewerking is van veel belang.

Daarom eindigen wij ditmaal weer met de oproep: abonnees, werft abonnees.

REACTIE OP REACTIES

DOOR DRS. G. H. TERPSTRA

DE stelling dat persoonlijke omstandigheden en politieke meningen een grote rol spelen op het gebied der inkomensverdeling is weer eens onderstreept door de verschillende reacties op het artikel van 3 februari j.l. Voordat dankbaar gebruik wordt gemaakt van de door de redactie geboden mogelijkheid de vragen te beantwoorden, zal eerst worden getracht in het kort de gedachtengang te verduidelijken.

Het uiteraard subjectieve uitgangspunt is, dat de inkomensverdeling in Nederland te ongelijk is. Daarna wordt geconstateerd dat de overheid met de huidige instrumenten op economisch gebied zich voornamelijk moet beperken tot het garanderen van een minimumvloer in de inkomensverdeling en tot een begrensde mogelijkheid de inkomens te nivelleren via de progressieve belastingen. De gevolgen der inkomensverdeling kunnen worden beïnvloed door middel van subsidies en gratis voorzieningen zoals huursubsidie en onderwijs.

Wezenskenmerken

Daar het resultaat van deze instrumenten onvoldoende wordt geacht, is omgezien naar andere maatregelen die uiteraard zullen moeten passen in onze economische orde, daar zij anders niet effectief zijn. Of men zou een andere economische orde moeten invoeren. Dit laatste wordt door mij op korte termijn niet mogelijk geacht op grond van economische, sociale en politieke (zowel nationaal als internationaal) overwegingen.

Teneinde te kunnen nagaan welke maatregelen in onze economische orde passen, is iets dieper ingegaan op de wezenlijke elementen van deze orde. Het kenmerk van onze economie acht ik de zelfstandigheid van de ondernemingen. Of met andere woorden gezegd Nederland heeft geen centraal geleide economie.

Andere verschijnselen in onze economie, zoals particuliere eigendom der produktiemiddelen, de onjuiste zeggenschaps- en verantwoordelijkheidsverdeling binnen de onderneming, de huidige verdeling van de ondernemingsresultaten en vooral de huidige toekenning van het intern gefinancierd vermogen aan de eigenaren behoren niet tot de wezenskenmerken van een vrije economie d.w.z. een economie met zelfstandige ondernemingen. Ter verduidelijking kan worden opgemerkt dat in deze terminologie Joegoslavië een vrije economie heeft en geen geleide economie.

Door de historisch gegroeide verhoudingen, door de belangen van bepaalde groeperingen en loor de oost-west tegenstellingen worden de zojuist genoemde elementen door velen — volgens mij dus ten onrechte — wel beschouwd als wezenskenmerken van onze vrije economie. Op dit punt komt het subjectieve element weer heel sterk naar voren.

Dit kan ertoe leiden dat door mij veel meer maatregelen worden aanvaard, dan door diegenen die een andere definitie van vrije economie hanteren. De bepleite maatregelen op het gebied van het onderwijs, de financiële openheid der ondernemingen, de winstverdeling, de vermogenspolitiek e.d. zijn m.i. mogelijk met handhaving van de zelfstandigheid der onderneming.

Democratie uitbreiden

Na deze korte inleiding zal worden getracht de vragen te beantwoorden.

1 Met het artikel is geprobeerd een bijdrage te leveren aan de discussie, die zal moeten leiden tot het meer concreet maken van het program van actie op dit punt. Na deze discussie zal kunnen blijken of de ARP als zodanig het wel of niet eens is met bepaalde voorstellen.

2 De voorgestelde maatregelen zijn in een democratie wel te realiseren, indien men de bevolking weet te overtuigen van de juistheid van deze maatregelen. Een meerderheid zal er voor moeten zijn. Deze laatste voorwaarde is onder een dictatuur niet nodig, maar voor de effectiviteit natuurlijk wel gewenst. Omgekeerd zou men kunnen stellen dat de voorgestelde maatregelen de democratie juist versterken.

In het westen blijft de democratie meestal beperkt tot de politiek. Dit zou wel eens één der redenen kunnen zijn dat de politieke democratie in veel landen in een crisis verkeert. De democratie zou moeten worden uitgebreid tot o.a. de economie, de cultuur en het onderwijs teneinde langs deze weg ook de politieke democratie te voeden. De democratie kan niet bloeien indien men deze tot één terrein beperkt.

3 In de praktijk blijken inkomens- en vermogensverschillen sterk aan elkaar gekoppeld te zijn. Men kan meer sparen naarmate men meer verdient en omgekeerd verdient men meer naarmate men meer vermogen heeft. De hoge inkomens worden, naast inkomen uit arbeid, voor een belangrijk gedeelte gevoed door vermogen, terwijl lage inkomens voornamelijk drijven op arbeid alleen. Daarnaast blijkt dat de grote vermogens sneller groeien dan de kleinere, voornamelijk omdat alleen grotere vermogensbezitters in staat zijn op grote schaal te beleggen in aandelen, grond en woningen. Deze goederen stijgen, op lange termijn gezien, veel sneller in waarde dan andere goederen en ook dan geld, bijv. op spaarbankboekjes. Deze laatste spaarmethode wordt veel toegepast door kleine spaarders. Het Centraal Bureau voor de Statistiek publiceert hierover interessante gegevens.

Kleine zelfstandigen

4 Het hebben van enig bezit acht ik niet onaanvaardbaar. Dit geldt voor iedereen, dus ook voor de kleine zelfstandigen. De kleine zelfstandigen zijn voor mij een probleem, in die zin dat velen te weinig verdienen.

Dit is echter een gevolg van het feit, dat er teveel kleine zelfstandigen zijn. Voor wat betreft de landbouw kan nog worden opgemerkt dat er als gevolg van politieke invloed door middel van grote subsidies in Europa veel te veel landbouwers worden gehandhaafd, ten nadele van de kleine zelfstandigen zelf, de Europese consument en de producenten in de arme landen (bijvoorbeeld rietsuiker versus bietsuiker). De landbouw en de middenstand zullen sneller

moeten worden gesaneerd, waarbij de sociale gevolgen grote aandacht moeten krijgen.

Gemeenschapsbezit

5 In het licht der vermogenspolitiek richten de bezwaren zich voornamelijk tegen de handel en de speculatie in woningen. Dit houdt in dat ik geen bezwaar heb tegen eigen woningbezit. Omgekeerd ben ik er ook geen groot voorstander van.

Een belangrijke rol speelt hierbij dat een eigen woning voor grote groepen der bevolking onbetaalbaar is. Teneinde deze kosten te drukken zou kunnen worden gedacht aan het gezamenlijk bouwen en beheeren van eigen woningen via een vereniging of iets dergelijks. Misschien is het mogelijk de woningbouwcorporaties hierbij in te schakelen. Voor huurwoningen geef ik de voorkeur aan de gemeenten en de woningbouwcorporaties boven de particuliere verhuurder. Dit is bedoeld met de term gemeenschapsbezit.

6 Onder gemeenschapsbezit worden alle vormen van gemeenschappelijk bezit verstaan, zoals staats-, provincie- en gemeente-eigendom, maar ook bezit van woningbouwcorporaties, verenigingen op het gebied van de natuurbescherming, en stichtingen en dergelijke. Een tegenstelling tussen staatsbezit en gemeenschapsbezit bestaat er volgens mij alleen indien de overheid niet de belangen van de bevolking behartigt. Daar dit in het verleden — en nu nog in veel landen — niet het geval is geweest, is het begrijpelijk dat velen een tegenstelling zien.

In Nederland is dit echter reeds lang niet meer het geval. De Staatsmijnen bijvoorbeeld beschouw ik dan ook als gemeenschapsbezit.

Politieke democratie

7 Het gevaar dat de staatsmacht in handen valt van extremisten wordt groter naarmate de democratie zwakker is geworteld in de bevolking. Deze democratie zal betrekking moeten hebben op alle terreinen van het leven. Het westen heeft op politiek terrein een voorsprong, terwijl het oosten hoogstwaarschijnlijk voor lgt op het gebied der economische, culturele en onderwijsdemocratie (met uitzondering van de vrije meningsuiting en de godsdienstvrijheid). De geschiedenis van de laatste 50 jaar heeft de indruk gewekt dat het gevaar van extremisme vrij groot is in een democratie die alleen politiek van aard is.

In een louter politieke democratie is het gevaar aanwezig dat de politici te sterk onder de invloed komen van bepaalde belangengroeperingen bijv. het leger en de zware industrie. Dit gevaar is des te groter, naarmate de niet-politieke sectoren ondemocratischer van aard zijn. Veel dictaturen zijn langs deze weg ontstaan.

Tevens moet bij deze vraag worden opgemerkt dat ik niet heb gepleit voor staatsbezit van woningen, maar wel voor eigendom van gemeenten, corporaties en verenigingen.

Wel is het juist dat de invloed van extremisten, die de staatsmacht bezitten groter is, naarmate deze macht groter is. In zoverre ben ik het geheel eens met de vragensteller. Deze stelling zou ik echter niet willen gebruiken tegen gemeenschapsbezit, omdat gemeenschapsbezit als zodanig het extremisme niet bevordert.

8 Inderdaad bevorderen investeringen de werkgelegenheid. Voor de vermogensverdeling is het echter van groot belang hoe deze investeringen worden gefinancierd. Doordat de winsten in onze economie toevallen aan de kapitaalverschaffers betekent een vergroting van de winst, teneinde de investeringen te financieren, op lange termijn een vergroting van de vermogensongelijkheid. Daarom is gepleit voor een betere verdeling van de ingehouden winst via vermogensaanwasdeling of voor een financiering in de vorm van investeringsloos. In deze laatste gevallen worden de gevormde vermogens anders verdeeld.

9 Formeel kunnen alle zelfstandigen de belastingen gedeeltelijk afwentelen via de prijzen. Of dit feitelijk mogelijk is hangt voor een groot gedeelte af van de economische markt-(machts) positie. Voor veel kleine zelfstandigen is deze positie zo zwak, dat zelfs hun inkomen te laag is. Van afwenteling is in deze gevallen dan ook geen sprake, omdat de economische macht ontbreekt.

10 Inderdaad moet onderscheid worden gemaakt tussen bouwgrond, recreatie- en landbouwgrond die binnenkort bouwrijp gemaakt moet worden. Voor alle categorieën zal een aangepaste oplossing moeten worden gevonden. Voor bouwgrond (bestaande en toekomstige) en recreatiegrond heb ik gemeente-, provincie- of staatsbezit bepleit. Voor landbouwgrond lijkt me eigen-grondbezit de meest ideale vorm (individueel of collectief). Het rendement op huizen, grond en aandelen is niet groot. Dit wordt meestal meer dan gecompenseerd door vermogensgroei.

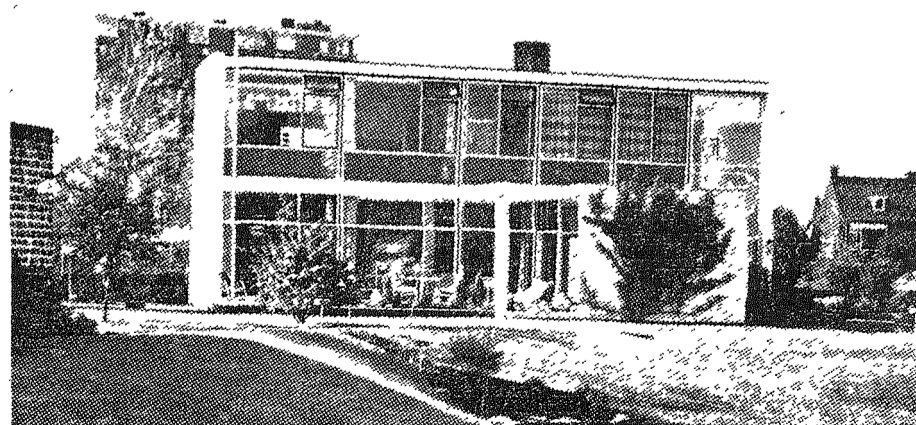
Meer profijt

11 Inderdaad is de netto-inkomensverdeling gelijkmatiger dan de brutoverdeling als gevolg van de progressieve belastingen. Dit beeld is zuiverder indien men let op het besteedbaar inkomen. Hier doet zich echter weer de vraag voor of de nivellering door de belastingen voldoende kan worden geacht. Persoonlijk ben ik geneigd hierop met neen te antwoorden.

Daarnaast moet worden opgemerkt dat men de progressieve belastingen ook kan verdedigen met de stelling, dat de hogere inkomensstrekkers meer belasting betalen, maar ook meer profiteren van bepaalde collectieve voorzieningen. Hierbij kan worden gedacht aan het univesitair en middelbaar onderwijs, wegen en vliegvelden (passagiersvervoer), subsidie aan de opera en sommige taken van de politie (bescherming van eigendom) en eventueel van het defensie-apparaat (in stand houden van een economische orde met o.a. particuliere eigendom en vrije beroepen). Deze redenering lijkt ver gezocht, maar toch zit er wel iets in.

Het antwoord op de laatste vraag wacht ik zelf ook met spanning af. Graag zou ik willen eindigen met de hoop dat deze vragen naar ieders tevredenheid zijn beantwoord. Jammer genoeg gaat dat niet, omdat ik dan in strijd zou handelen met mijn eigen (subjectieve) uitgangspunt. Hopelijk is dit standpunt wel iets duidelijker geworden.

Een eigen huis is voor grote groepen van de bevolking onbetaalbaar

ROTTERDAM

KOLEN EN OLIE

VOOR HUISBRAND EN INDUSTRIE
A. VAN WEELDEN'S KOLENHANDEL

Straatweg 55 - ROTTERDAM - Telef. 180240
Filiaal Dorpsweg 70 - Rotterdam-Zuid - Tel. 276208

N.V. Verhuis- en Transportbedrijf A. SLUYTER & ZONEN

verzorgt al uw TRANSPORTEN door het gehele land
ROTTERDAM, telefoon 010 - 242565 - De Jonghstraat 25

W. J. SPOORMAKER N.V.

AUTOMOBIELBEDRIJF ROTTERDAM-ZUID
Wolphaertsbocht 246 - Telefoon 77550

OFFICIAL PEUGEOT-DEALER

voor ROTTERDAM - ZUID
en de eilanden IJSSSELMONDE en VOORNE - PUTTEN

Drukkerij De Winter & Hofwegen

LAMBERTUSSTRAAT 55
TELEFOON 122054

Voor al uw drukwerk

Voor het betere

TIMMER-, METSEL- EN TEGELWERK

naar

D. KLIJNSMIT

Kerkstraat 37 - telefoon 18 64 68
(buiten kantoor tijd tel. 12 87 92)

Ook voor excl. betimmeringen en interieurverzorging

J. LUYT handel in tuingrond zand en grint

Tevens levering van duinzand, koemest en alle soorten grint. Desgewenst verzorgen wij eveneens het inkruisen van de grond en/of het zand

Terbregse Rechter Rottekade 88, Rotterdam-13,
telefoon 180794 - 187479.

ZEELAND

VOOR IEDERE GENERATIE EEN UITGEBREIDE
COLLECTIE EN BIJ DE TIJD

kojemans

heren- en jongenskleiding

LANGE DELFT 19, MIDDELBURG

- FLOORFLEXVLOEREN
- COMPLETE KEUKENS
- LOSSE KASTEN

Prima materiaal voor elk interieur

BOUWMATERIALENHANDEL

A. DE JAGER-TOLHOEK N.V.

GOES - filialen Middelburg - Vlissingen

Hollestelle n.v.

GOES
MACHINEFABRIEK
CONSTRUCTIEBEDRIJF
HANDELSONDERNEMING
CENTRALE VERWARMING
ZAAGMOLENSTRAAT 1
TELEFOON 01100 - 5540 - 6995 - 6996

AANNEMINGSBEDRIJF

„SCHOUWEN-DUIVELAND" N.V.

Schuijthaven 10 - Zierikzee - Telefoon 01110 - 2478

Het adres voor uitvoering van BETON-, WATER-, WEG-
GENBOUW- EN CULTUURTECHNISCHE WERKEN

NIEUWBOUW

ONDERHOUD

GEBR. JOBSE

aannemersbedrijf

SEROOSKERKE (W) - TEL. (01189) 297-343-341

ADVERTEER IN

Nederlandse Gedachten

VERKEER EN WATERSTAAT

DEBAT OVER INTERNATIONAAL VERVOER EN OVER DE N.S.

DOOR M. W. SCHAKEL

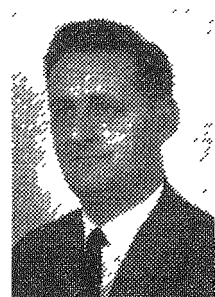
HET terrein, dat door het departement van Verkeer en Waterstaat bestreken wordt, is breed. Zo breed, dat een fractie die bij de jaarlijkse begrotingsbehandeling een poging waagt het geheel te bestrijken, er zich gewoon aan vertilt.

De a.r. fractie volgt daarom sinds enkele jaren de praktijk, dat zij er telken jare bij de plenaire zitting één bepaald onderwerp uitlicht en dat in het bijzonder behandelt. Zij kan dat met een des te geruster geweten doen, aangezien in de voorafgaande openbare commissievergaderingen ruimschoots de gelegenheid wordt geboden om in de diverse detailsectoren allerhande zaken aan de orde te stellen.

Internationaal vervoer

Dit jaar was de keuze gevallen op het vervoer en daarvan nader het internationaal vervoer. Een onderwerp, waaraan de kwalificatie „actueel" niet onthouden kan worden, gelet op de in West-Duitsland heersende Leber-ziekte.

Internationale vervoersvraagstukken dus. Dat betekende, dat daarmee ook de spreker namens de fractie aangewezen was Dr. C. Boertien, die als lid in het Europese parlement, zitting heeft in de commissie voor internationale verkeers- en vervoersvraagstukken.

Dr. C. Boertien

Mr. W. Aantjes

Wij zullen in dit verslag het betoeg van de a.r. woordvoerder niet op de voet volgen. Het zou voor de niet speciaal in deze sector geïnteresseerde lezer al spoedig te ingewikkeld, te technisch en te detailistisch worden. Boertien bewees echter, dat hij zich in de korte periode, die hij in Straatsburg verkeert, snel en deugdelijk in de materie heeft ingewerkt. Hij smaakte het genoeg, dat verschillende sprekers waaronder een erkend vervoersdeskundige als ir. Posthumus zich bij zijn betoeg aansloten.

Bepaald optimistisch kon Boertien niet zijn. „Als er gens met vallen en opstaan Europa tot stand komt dan is het wel op het gebied van het vervoer". Hij sprak de vrees uit, dat via dat vervoer een stuk onfaire concurrentie wordt binnengebracht. Niet zonder ironie wees hij op het mystieke aureool, dat men in Europa rondom de woorden „politieke wil" schept, maar dat het er de schijn van heeft, dat de politieke wil eindigt, waar het nationale belang begint.

Uitvoerig ging de a.r. woordvoerder vervolgens in op de Duitse vervoerspolitieke plannen en hun be-

handeling op Europees niveau (niet gunstig voor minister Leber!) alsmede de behandeling in eerste termijn in de Duitse Bondsdag (niet óngunstig voor minister Leber!).

Met een beroep op de regering om ook op vervoersgebied de kloof tussen Engeland en de EEG met groter te maken en om bij het scheppen van bepaalde steunregelingen (bijv. het slopen van binnenschepen) niet in conflict te komen met het Europese recht-in-wording, besloot Boertien zijn bijdrage

N.S.

Een dag vóór de begrotingsbehandeling zaten de bewindslieden van Verkeer en Waterstaat ook al achter de regeringstafel in de Tweede Kamer. Ook die dag waren er vervoerszaken aan de orde, maar dan binnenlandse en daarvan nader de spoorwegproblematiek. Men weet, dat de NS allengs in een verliesituatie terecht zijn gekomen. Aan de orde was een ontwerp van wet om voor geldleningen, die de NS over een periode van 1967 tot en met 1969 zal aangaan, tegenover de geldschietters rente en aflossing te garanderen. Op zichzelf een eenvoudig wetje van één artikel. Afgesproken was echter, dat bij de behandeling van deze garantiewet de gehele NS-problematiek aan de orde gesteld kon worden. Toch werd het niet een full-dress debat, omdat regering en parlement met betrekking tot de toekomst van de NS op dit moment nog te zeer op gegist bestek moeten koersen.

„Iedereen zit vol twijfels en vragen" merkte mr. Aantjes op, die het garantiewetje voor de A.R. behandelde en zich er voor verklaarde.

Hij wierp de vraag op (zonder daarmee een bepaald standpunt te willen suggereren), of de eis van een sluitend budget voor een openbaar vervoersbedrijf onder alle omstandigheden gesteld moet worden. Zou het ook niet kunnen zijn, dat de Nederlandse Spoorwegen een bedrijf sui generis is, dat uit dien hoofde ook een aparte aanpak vereist?"

Aantjes liet er geen twijfel over bestaan, dat één en ander dan toch wel heel duidelijk geargumenteed zou moeten worden. Bepaald bezorgd betoonde hij zich over de mededeling, dat de automatische treinbeïnvloeding (men herinnere zich de spoorwegramp bij Harmelen) op de helling gaat.

Aantjes pleitte voor het beweegbaar maken van de spoorwegbrug over de Merwede bij Slidrecht met het oog op de stroomopwaarts liggende scheepswerven.

„Deze bewindsman heeft er blijk van gegeven een zeer goed ontwikkeld gevoel te hebben voor wanneer een bepaalde beslissing op een gegeven ogenblik gewoon moet worden genomen. Hij heeft dit ten aanzien van de Scheveningse buitenhaven bewezen. In dit geval kan hij opnieuw blijk geven van dit goed ontwikkelde gevoel door een beslissing te nemen ten gunste van het beweegbaar maken van de Baanhoekbrug."

Mr. Aantjes stelde tenslotte nog aan de orde de „stille" penetratie van Van Gend & Loos (een 100% dochter van de N.S.) in de sector van het vrachtvervoer over de weg door de aankoop van particuliere bedrijven. Een praktijk, die op gespannen voet staat met de in de Wet Autovervoer Goederen neergelegde verhouding tussen het overheids- en het particuliere bedrijf.

fractie trekken reeds een aantal jaren regelmatig het land in om zich te oriënteren.

Dat is van betekenis, want de fractie wil volksvertegenwoordiging zijn in de volle betekenis van het woord. Er wordt wel eens geklaagd over gebrek aan communicatie. Van zo'n gebrek is hierbij geen sprake. Wij signaleren dat met voldoening.

*** Objectief

Aan de objectiviteit van de NTS is hier en daar getwijfeld. Immers bij het recente Vietnamdebat dat in de Kamer door de NTS werd „verslagen" — aldus het verhaal — is het interruptiedebatje van de heer Den Uyl en de heer Van Mierlo uitgezonden, maar niet het antwoord daarop van de A.R. fractieleider de heer Biesheuvel.

Dát is het argument

Het is echter een onvoldoende en niet overtuigend argument. Aan de objectiviteit van een instelling als de NTS mag niet worden getwijfeld op basis van één enkele uitzending van een politiek Kamerdebat. De vele uitzendingen vóór deze hebben daarvan geen enkel blijk gegeven. Bovendien is het een levensgevaarlijke aangelegenheid om op een zo zwakke — eigenlijk helemaal geen — basis een duidelijk oordeel te vellen.

Daarmee wordt het werk van de NTS op het gebied van uitzendingen vanuit de Kamer — op zichzelf een goede zaak — onmogelijk gemaakt. Het is naar onze mening onbehoorlijk, andere dan journalistieke motieven achter de bedoelde uitzending te zoeken.

*** Het Noorden

De Nota over het Noorden des lands heeft nogal wat stof doen opwaaien. In de drie noordelijke provincies is men niet tevreden met de ontwikkeling, die aan de gang is. Algemeen heerst er het gevoel, dat het klimaat niet gunstig genoeg is voor het aantrekken van nieuwe industrieën en dat de dienstensector onvoldoende mogelijkheden biedt om op ruime schaal mensen aan werk te helpen.

De nota — zo vinden veel bestuurders in het noorden — biedt onvoldoende perspectief om in die situatie verbetering te brengen. Er zou meer moeten gebeuren. Een gedurfde aanpak is nodig. Als het noorden in de toekomst enkele miljoenen mensen meer moet herbergen, dan dienen daarvoor nu de voorwaarden te worden geschapen.

Binnenkort zal de Tweede Kamer zich uitvoerig met de nota bezig gaan houden en daarmee met de problematiek van het noorden.

De A.R. fractie bereidt zich hier goed op voor. Op 1 maart zal er tussen een belangrijke delegatie uit de fractie te Heerenveen een uitvoerige gedachtenwisseling plaatsvinden met vertegenwoordigers van de Provinciale Comité's uit Groningen, Friesland en Drenthe, waarbij ook Statenleden aanwezig zullen zijn.

Het is een goede zaak, dat men zich ter plaatse laat inlichten en voorlichten. Wij weten — en de lezers van ons blad herinneren het zich waarschijnlijk — dat dit niets nieuws is. De fractie of delegaties uit de

ONTWIKKELINGSHULP IN DE TWEDE KAMER

TIJDENS de Kamerdebatten over de ontwikkelingshulp heeft onze woordvoerder, drs. R. Zijlstra, een afrondend standpunt van de fractie gegeven inzake ontwikkelingshulp.

De regering heeft, aldus de heer Zijlstra, in het program dat zij zich voorstelt te gaan uitvoeren de ontwikkelingshulp hoog geklassificeerd. De regering heeft het begrip „prioriteit” inhoud gegeven door het bedrag op de begroting van 1968 er in een nadere discussie door een toezegging tot en met het jaar 1971. In dat jaar zal ongeveer 825 miljoen gulden worden uitgetrokken.

Dat betekent dat beslag wordt gelegd op 8% van de ruimte die er in de komende jaren komt.

Belangwekkend

De discussie over de ontwikkelingshulp is bijzonder belangwekkend geweest. Het ging niet alleen om de omvang van de hulp, maar ook over de systematiek, de continuïteit en de effectiviteit. Aan de orde zijn o.a. geweest een handvest voor de ontwikkelingshulp, het ontwerpen van een ontwikkelingsstrategie, het relateren van deze hulp aan de bestedingsmogelijkheden en een betere functionering van de wereldhandel. In een wat groot woord samengevat, de herstructurering van de wereldconomie ten dienste van een betere welvaartsspreiding.

De discussie overziende, merkt de heer Zijlstra op dat, bij alle verschillen van mening in deze Kamer, t.a.v. de ontwikkelingshulp een vrijwel gelijkgerichte instelling bestaat.

De analyses die zijn gegeven van het vraagstuk en de oplossingen die worden voorgestaan wijken bijzonder weinig van elkaar af. Het is een verheugende zaak dat over een zo belangrijke kwestie zo weinig verschil van mening bestaat. Het verschil dat bestaat, betreft de vraag of de omvang van de hulp voldoende is. Dit is overigens een niet onbelangrijk punt.

Bij de vraag omtrent de omvang van de hulp komt het vraagstuk van de politieke keuze aan de orde in haar volle omvang.

De fractie heeft zich op het standpunt gesteld dat de regering op redelijke wijze aan het begrip „prioriteit” inhoud heeft gegeven.

Motie-Aarden

Zoals de lezers van Nederlandse Gedachten bekend zal zijn heeft drs. Aarden (KVP) enige tijd geleden bij de begroting van Defensie een motie ingediend, waarin hij vroeg om verhoging van de voor ontwikkelingshulp uit te trekken bedragen met een bedrag van 45 miljoen, waarvan 38 miljoen ten laste zou komen van de Defensiebegroting. Die motie is indertijd verworpen.

Nu kwam bij de begroting van Buitenlandse Zaken de heer Aarden opnieuw met een motie waarin hij de regering uitnodigde het bedrag voor ontwikkelingshulp voor 1968 met 45 miljoen te verhogen tot 570 miljoen gulden.

In zijn toespraak die viel vlak na de indiening van de tweede motie-Aarden, karakteriseerde de heer Zijlstra de motivering van de heer Aarden alsmede zijn toespraak die hij vóór de indiening hield als „sympathiek”. Dat de fractie op zichzelf beschouwd sympathie heeft voor de beschouwingen die aan de motie ten grondslag liggen, is ook gebleken uit de stemverklaring die de heer Zijlstra op 13 februari namens de AR-fractie aflegde over genoemde motie-Aarden, alsmede over de motie van de heer Ruygers waarin een nog iets grotere verhoging werd gevraagd. Hier volgt de letterlijke tekst van de stemverklaring!

Stemverklaring

„De beschouwingen die aan de betrokken motie ten grondslag liggen kunnen wij zeer wel volgen.

Bij de algemene beschouwingen in het najaar van 1967 heeft ook onze fractie sterk aangedrongen op het bereiken van 1% in 1971.

Tot onze voldoening heeft de regering zich hiermede akkoord verklaard. De eerste stap die voor 1968 op deze weg is gezet en de afweging die hieraan ten grondslag heeft gelegen, heeft onze instemming gekregen, als zijnde een redelijke honorering van de prioriteit die in het regeringsprogramma is aangekondigd.

Tevens heeft onze fractie waardering voor de wijze waarop de regering de problematiek van de ontwikkelingslanden heeft aangepakt.

Op deze gronden kan onze fractie de conclusies, neergelegd in de moties Ruygers en van Mierlo, niet aanvaarden.

Op grond van deze zelfde motivering, alsmede op grond van het feit dat in de motie-Aarden geen dekking wordt aangegeven voor deze extra uitgave, zullen wij ook aan deze motie onze stem niet geven”.

Tenslotte kan nog vermeld worden dat de heer Van Bennekom een aparte stemverklaring aflegde waarin hij eraan herinnerde dat de heer Boersma en hij indertijd vóór de eerste motie-Aarden hebben gestemd, mede omdat in die motie een dekking werd aangegeven voor de gevraagde verhoging voor ontwikkelingshulp. Dat beiden toen vóór die motie stemden, betekent niet dat zij met de andere leden van de frac-

tie verschillen over de urgentie van het vraagstuk. Wat de motie-Aarden II betreft, deze geeft geen dekking aan voor de verhoogde uitgave. Het is een vast uitgangspunt voor onze fractie om geen moties te steunen die tot verhoging van uitgaven leiden zonder ook de dekking aan te geven.

De heer Van Bennekom verklaarde derhalve, hoewel hij de motie-Aarden sympathiek vond, toch met spijt zijn stem tegen de motie-Aarden te zullen uitbrengen.

De motie-Aarden werd daarna verworpen met alleen de stemmen van de PvdA, D'66 PSP, CPN en 4 leden van de KVP voor. Dr. C. Boertien

DE WEEK ROND

12 februari Een deel van de televisie-reclameopbrengst — rond 20 miljoen — is bestemd voor de schadeloosstelling van kranten. Vanwege gederfde opbrengst aan advertenties.

Het damesweekblad „Libelle” nu maar bewijzen dat zij onmisbaar is bij de opinievorming. Slimme directie. Zo gaat dat. — er is honing in de raat.

13 februari Honderden Pakistanen en Indiërs worden clandestien 's nachts naar Engeland gevaren met zeilschepen en kustvaarders. Begrijpt u wat zij in het conservatieve Engeland zoeken? 't Is me het land wel — onder Wilson de geweldige!

14 februari D'66 en Den Uyl krijgen het kennelijk op hun zenuwen na de TV-uitzending van drie fractievoorzitters, Biesheuvel, Mellema en Schmelzer. Geen wonder ook hun plannetje om de christelijke politieke partijen uit elkaar te jagen dreigt te mislukken. Zij schijnen in te zien dat ze tenslotte bestaan omdat er christelijke partijen zijn. Overigens D'66 blijkt hoe langer hoe meer een neo-liberale partij te zijn.

15 februari Bij de politie komen de laatste tijd klachten binnen over straitscharenslippers die zeer hoge prijzen rekenen voor het scherpen van een schaar. Dat heb je ervan nu in ons goede vaderland geen „Prijsbeschikking voor scharenslippers” bestaat. Enfin moeders, vraag te voren wat het kost. En dan of het een (niet slijpen) of het ander (pingelen!).

16 februari Het is geweldig wat Kees Verkerk heeft gepresteerd op de schaats en de dames niet te vergeten! Bedankt namens Nederlandse Gedachten dat jullie Nederlands kleuren zó hebt verdedigd!

17 februari Uit het weekblad De Nieuwe Linie (radicaal) uit r-katholieke kring: president Johnson heeft gelijk als hij vaststelt dat het opgeven van Vietnam leidt tot het openstellen van ZO-Azie voor het communisme. De Nieuwe Linie „Nou — en wat zou dat. Wanneer volken zich daarbij thuis voelen worden ze communistisch, of men dat in het westen wil of niet! Enfin het prettige van een weekblad is dat je het niet elke dag hoeft te lezen. Geldt overigens ook voor Nederlandse Gedachten!

CHR. COÖP. Spaarbank „Eigen Haard.”
 LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05300) 27802 - Postrekening 880442

SPAARRENTE		
BELEGGINGSBOEKJES	JEUGDSPAARDERS (met 10% premie)	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor aftasten A.O.W., pensioen etc.)
5½% - 5%	4½%	4%

Gebruik Uw spaarbankboekje tevens als (rentegevende) girorekening. Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

Prononce
 Leiden • Oegstgeest • Alphen d/Rijn

Leiden • Breestraat 65, tel. 21800
 Oegstgeest • Geversstr. 41, tel. 52917
 Alphen a/d Rijn • v. Mandersloostraat 60

SCHULING GIETERIJENODIGDHEDEN NV
 BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGELO-O
 POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

v.h. GEBR. HARKEMA
 SINDS 1948 JOHAN STAAT - DORDRECHT

Automateriaal	tel. 39429
Gereedschappen	tel. 39433
Hang- en Sluitwerk	tel. 33221
IJzerwaren	tel. 34303
Bevestigingsartikelen	tel. 34303

SIGARENHANDEL MATADOR
 L. KORPEL - DEN HAAG
 Mauritskade 71. Tel. 180234 b g g. 607673
 Postrekening 37 70 73

levert alle rokersartikelen waarheen u maar wenst.

lingerie - korsetterrie

dekker
 DE LIER NAALDWIJK DELFT DEN HAAG VOORBURG
 Markt 49 Beeklaan 366 Herenstr. 107-109

Zowel voor WONING, GARAGE, FABRIEK of SCHIP Levering als regel uit voorraad - Groothandel en fabrieksagent

LAK- EN VERFINDUSTRIE
 v/h P. WERRE & Co.

ALLES OP VERFGEBIED
 Veenkade 49-50 - HEN HAAG - Tel. 633923 (3 lijnen)

AMSTERDAM

GEZOND, GEZELLIG EN 'T GOEDKOCPOST is het stoken met de kolen van de

FIRMA S. DOGGER Hzn.
 SCHINKELKADE 14 - TELEFOON 72 25 16
 ANTRACIET, BRECHCOKES en OLIE voor centr. verwarming

**melk heerlijk
 boter vers
 kaas kostelijk**

GRAAFSTROOM
 bleskensgraaf
 01849-245

PATENT OCEAN
 WERELDWIJD TOEGEPASTE APPENDAGES EN

BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS, TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK „AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
 TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

WESTERVELD
 bespaart U geld!

Postjsweg 91 • Javastraat 199 • Krugerplein 29 • Dapperstraat 16 • Jan van Galenstraat 60
 Jan Evertsenstraat 130 • Hugo de Grootplein 20 • Spaarndammerstraat 97 • Bentinckstraat 28
 Buitenv. Oranjestraat 28 • v. d. Heistplein 9 • Westerstraat 138 • Spreuwerpark 3 • Ribesstraat 30
 Tuinstad Osdorp, Tussenmeer 62

J. TJALMA, PARLEMENTAIRE HERINNERINGEN IV

MINISTER COLIJN

HET kabinet Colijn, dat van 1933 tot 1937 aan het bewind was, had vele impopulaire maatregelen moeten treffen in verband met de voortdurende ernstige economische en financiële crisis, waarin ons land zich bevond. In de ons omringende landen en andere landen in en buiten Europa was de toestand desgelijks, wat o.a. tot gevolg had, dat de uitvoer van onze industriële en landbouwprodukten stagneerde, waardoor er ernstige werkloosheid ontstond.

Dr H Colijn

Ter bestrijding hiervan had het kabinet naast tal van andere maatregelen, die het nam, het werkkonink in het leven geroepen, om o.a. ook in de bouwvakken de arbeid te stimuleren.

Bij verscheidene gemeenten deed zich echter het euvel voor, dat zij onvoldoende bestekklare werken hadden voorbereid.

Van rijkswege kwamen 10 bruggen over de grote rivieren, met daarbij behorende wegen, in de jaren '30 tot stand.

De verkiezingen van 1937 werden met name door de a.r. partij met groot élan gevoerd. Jongeren organiseerden fietstochten met vlaggetjes „Stem Colijn”. Ook de latere minister Den Uyl nam hieraan deel.

Colijn trad op in een groot aantal plaatsen. Hij had ook als hij op een werkdag 's middags sprak een ongekende opkomst, o.a. in Hoogeveen 5000 personen. Alle kerken en andere gebouwen waren in de regel te klein. Daarom richtten men dikwijls grote tenten op. In vele bedrijven nam men een vrije middag als Colijn sprak.

Op de dag vóór de stemming deed de a.r. partij op de Amsterdamse beurs 17 bieden en 19 laten.

Het werd 17 en dus won de fractie in de Tweede Kamer 3 leden. Het was wel een zeldzame figuur, dat de leider van een kabinet, dat vier jaar lang onder moeilijke omstandigheden geregeerd had, zo sterk triumfeerde.

Natuurlijk evenwicht

Van Colijn ging in elke functie, die hij bekleedde, een natuurlijk gezag en overwicht uit.

Vooraf wanneer hij in de Kamer als minister-president sprak, was dat opvallend.

Na de kabinetsformatie van 1937 zei de socialistische fractievoorzitter Albarda bij de algemene beschouwingen: Wij hebben in de kranten gelezen, dat de heer Schouten tijdens de kabinetsformatie bij de heer Colijn is geweest,

maar hij zal wel niet alleen een sigaar hebben gerookt of gepraat over de filmster Marlène Dietrich. Colijn antwoordde: De heer Schouten heeft bij mij wel een sigaar gerookt, maar hij heeft met mij niet gesproken over hoe heet ze ook weer, meneer de voorzitter?

Tijdens een ander deel van Colijns rede plaatste Albarda een interruptie, waarvan de strekking was: Is dat nu wel helemaal waar wat u daar zegt?

Colijn onderbrak zijn rede en vroeg: Heb ik de heer Albarda ooit aanleiding gegeven om te twijfelen aan mijn woorden?

In afwachting van het antwoord nam Colijn een teug water. Albarda schudde van nee. Colijn: Dan zal ik nu verder gaan, meneer de voorzitter.

Buiten de Kamer had Albarda van Colijn dit testimonium gegeven. Wij zijn het in veel opzichten niet met de minister-president eens, maar één ding weten wij zeker: hij zal zich door Hitler niet in Berchtesgaden laten ontbieden. Opmerkingen van de communist De Visser deed Colijn met een enkel woord af, waarna hij hem in de hoek zette met te vervolgen. Over het hoofd van de heer De Visser heen richt ik mij tot het Nederlandse volk.

Schobbers

Schriftelijke vrager van communistische Kamerleden werden als volgt beantwoord:

Is het de minister bekend dat...? Ja. Is de minister niet van mening, dat...? Neen.

Is de minister bereid...? Neen. Colijn kwalificeerde van achter de ministerstafel sommige personen buiten het parlement, die op de devaluatie van

de gulden speculeerden, eens als „onverderlandshevende schobbers”.

Dat mag hij zeggen, interrupteerde de communist Hijkooop, want hij is minister van staat.

De voorzitter Ruys de Beerenbrouck reageerde: Deze woorden zullen tussen aanhalingstekens in de Handelingen blijven staan.

Verondersteld werd, dat Colijn het woord „schobbers” had meegebracht uit Mitwylje, het dorp in het land van Altena, waar hij enige jaren de lagere school bezocht, in die tijd verbleef hij daar bij zijn grootouders.

Interrupties in de Kamer wist hij behoorlijk te pareren. Toen hij een lichte verbetering in de economische toestand signaleerde, klomk het uit de mond van een oppositioneel Kamerlid: Eén zwaluw maakt nog geen zomer!

Reactie van Colijn: Maar hij kondigt de zomer wel aan.

Soms kon hij impulsief zijn. Terwijl hij in een grote partijvergadering stond te spreken, bleven verscheidene kelmers hinderlijk doorgaan met bedienen. Plotseklonk de stem van Colijn als het commando van de oud-officier: Dat bedienen moet ophouden; ik heb daar last van.

WIJ ONTVINGEN

„Huishouding der gemeente en verantwoording aan de gemeenteraad”, geschreven door prof. mr. J. van der Hoeven.

De uitgave verscheen als nr. 56 in de serie „geschriften recht/bestuur/economie” bij Samsor NV.

De prijs van deze 31 bladzijden tellende brochure bedraagt f 4.

De schrijver geeft een uiteenzetting over de betekenis van de woorden „huishouding der gemeente” en gaat achtereenvolgens nader in op de punten „verantwoording van het college aan de raad” (bedoeld wordt het college van B & W) en „verantwoording van de burgemeester aan de raad”.

„Jaarverslag van de Nederlandse Vereniging t.b.v. zondagsrust en de zondagsheiliging”.

In het 48 blz tellende verslag wordt een overzicht gegeven van de activiteiten, die de vereniging ondernam. Hiertoe werd de inhoud van de verzonden en ontvangen brieven opgenomen.

Het correspondentie-adres van de vereniging is: Const. Huygensstraat 6 te Barneveld.

T. DE VRIES stucadoorsbedrijf

KEUCHENIUSSTRAAT 23 - UTRECHT

Voor al uw voorkomend stucadoorswerk

Telefoon 030 - 41602

VERHUIZINGEN DOOR GEHEEL EUROPA

VERPAKKINGEN voor OVERZEE

(Ook van Friesland naar Noord Holland of van Zeeland naar Duisburg) worden gaarne en prima verzorgd door

BONGERS Wageningen

TELEFOON 2725 (b.g.g. 3100)

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN OEVERVERBINDINGSWERKEN GRIENDHOUTHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

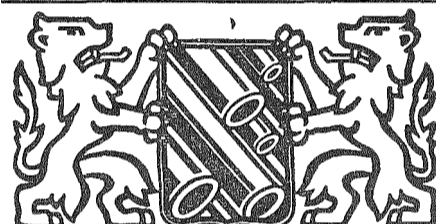
FIRMA C. VERMEER EN ZOONS

fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelanden Gebogen regels voor stoelen en fauteuils Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen - enz enz

Uw interieur

SMAAKVOL EN GEZELLIG INGERICHT EN TOCH NIET DUUR

Fa. W. van Tellingen

SLOTLAAN 135 - 137 - ZEIST
TELEFOON 12486.

HOTEL „DE KROON”

Sophialaan - LEEUWARDEN
Telefoon 24467 - 24468

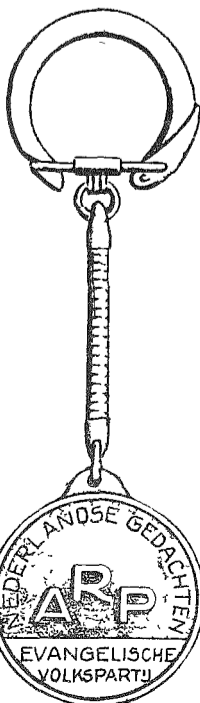
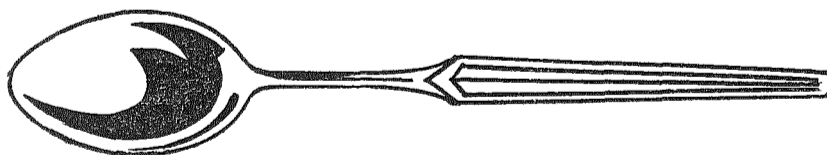
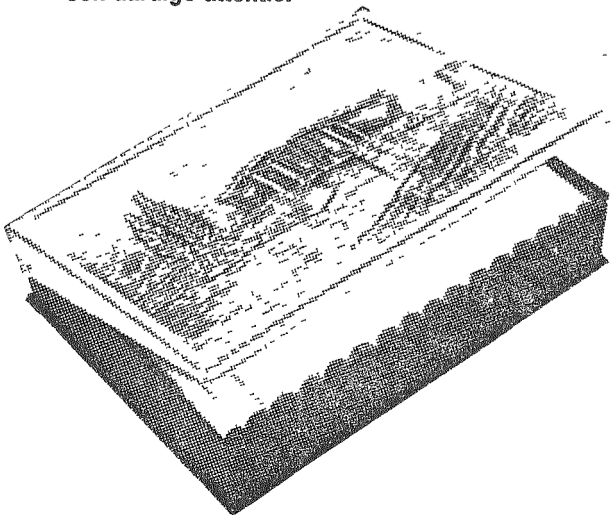
Uw adres voor RECEPTIES en PARTIJEN

BIJ BLIJVEN...

dat doet u door het lezen van

NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

- 1 ABONNEE
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”
- 2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
- 3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepeltjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam . . . . .

Volledig adres . . . . .

Woonplaats . . . . .

OPGEGEVEN DOOR

Naam . . . . .

Volledig adres . . . . .

Woonplaats . . . . .

Wenst als geschenk .

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuyperstraat 3 Den Haag

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 9

2 maart 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

BIJ DE BREUK

DOOR DR. A. VEERMAN

DE breuk is er. Dinsdag j.l. heeft de heer Aarden zich met enkele geestverwanten uit de fractie van de K.V.P. in de Tweede Kamer teruggetrokken en een eigen fractie gevormd.

Men kan daartegen veel verstandige dingen zeggen.

Men kan er op wijzen, dat de commissie van goede diensten (in de wandeling: de vier wijze mannen), die optrad om te bemiddelen in het bestuursconflict, dat begin januari in de K.V.P. was ontstaan, met een rapport gekomen is, dat voor de groep Bogaers toch wel bevredigend moest zijn. De heer Aarden noemde het: ni : onaannemelijk.

MEN kan stellen, dat de breuk op zijn minst voorbarig is. In de afgelopen maanden is door de groep steeds als eerste doelstelling genoemd, het program en het beleid van de partij om te buigen in consequent vooruitstrevende richting. Dat streven is niet tot het einde voortgezet, maar reeds nu, na enkele maanden voortijdig afgebroken. Zo kan men meer zakelijke argumenten op tafel leggen. Maar dat mag allemaal waar zijn — de argumenten werkten niet meer. Wat de doorslag gaf, was,

dat een minimum aan vertrouwen ontbrak. De heer Aarden had geen vertrouwen meer in zijn fractie, geen vertrouwen in zijn partij. Zijn verbondenheid daarmee was versleten. Innerlijk, mentaal had hij al afstand genomen. Die afstand werd welhaast onvermijdelijk tot afscheid.

In het eerste stuk van de groep van achttien — terzake geciteerd in een van de uitgegeven communiqués — wordt de vraag behandeld, wat nodig is voor de vorming van een partij. Daarvoor worden drie factoren genoemd.

Er moet voldoende overeenstemming zijn over het uitgangspunt, de idee, zo men wil, de filosofie. Men moet het dan eens worden over het program. En tenslotte moet er een gelijkgerichtheid zijn inzake de uitvoering van dat program, over het beleid.

De beslissing van de heer Aarden c.s. wijst er op, dat ook hieraan toegevoegd moet worden, dat het zakelijk element niet voldoende is. Ook aan die drie factoren moet worden toegevoegd, dat er ook moet zijn een onderlinge verbondenheid, een band van vertrouwen.

DIE verbondenheid staat ook weer niet los van de andere factoren. Het is uit de verklaring van de heer Aarden op-

nieuw gebleken, dat het christelijk uitgangspunt bij hem anders functioneert dan bij andere voorstanders van christelijke partijformatie. Hij spreekt over een partij van christenen en ziet niet een duidelijke band tussen beginsel en program. Hij heeft een eigen visie op de functie van het program. En er zijn ook verschillen over het beleid. Dat alles heeft geleid tot de kloof, die nu openbaar is geworden. Tot een vertrouwenscrisis, die deze week manifest werd.

Dat is het kritieke punt. Vertrouwen is een tere zaak. Als het er is, kan het allemaal veel lijden; dan kan men veel van elkaar nemen. Als het ontbreekt, kan ieder vreemd gerucht tot een incident worden.

MAAR dat vertrouwen is geen noodlot. Men moet er voorzichtig mee omgaan; wanneer het beschadigd is, bereid zijn het weer te laten uitdeuken. En als er fouten gemaakt worden, moet men bereid zijn, die te herstellen en de lei weer schoon te vegen.

Een politieke partij is toch meer dan een zakelijk akkoord, meer dan een rekensom. Er is een minimum van iets meer nodig. En je moet bereid zijn, dat aan elkaar te geven.

Defensie

In het laatste nummer van Nederlandse Gedachten van 1967 schreef lt. kol. mr. A. Pot een artikel over „Christen-radicalen en defensie“ n.a.v. de voorstellen van de chr.-radicalen over een atoomvrij Europa. Op pagina 6 en 7 geeft mr. J. P. A. Idenburg een antwoord aan mr. Pot. Beiden zijn het eens dat we in een krankzinnige situatie zijn gekomen, maar de heer Idenburg heeft met de heer Pot toch nog genoeg verschilpunten. Volgende week krijgt de heer Pot gelegenheid antwoord te geven aan de heer Idenburg.

Schipperskinderen

De nieuwe Leerplichtwet is aanvaard door de 2e kamer. Op pagina 4 kunt u er meer over lezen. Vooral voor het schipperskind is deze wet van belang. Nog meer kamer-verslagen: op pagina 2, waar mej. Van Leeuwen verslag doet van het Kamerdebat over ambtenarenzaken; op pag. 11 vindt u een verhaal over wat er de laatste tijd in de Eerste Kamer gebeurde.

Voedselvraagstuk

Op pagina 5 vindt u het derde artikel van drs. Mendel over het wereldvoedselvraagstuk. De ontwikkelde landen kunnen veel doen in ontwikkelingsgebieden.

Zwartsluis

Op pagina 8 kunt u lezen hoe Zwartsluis zich weert in de actie „Eén op vier“. Er is ook weer een overzicht per Kamercentrale.

Inkomensverdeling

Op pagina 9 kunt u de reactie lezen van dr. J. P. I. van der Wilde, secretaris van de Raad voor het Midden- en Kleinbedrijf, op de twee artikelen van drs. Terpstra over de inkomensverdeling. Dr. Van der Wilde hoopt dat hij de heer Terpstra verder uit zijn tent lokt.

Vakantie 1968

Misschien bent u er al geweest. Misschien hebt u het overwogen maar denkt u dat het te ver is, of te duur. Of misschien hebt u er helemaal nog nooit bij stilgestaan. Israel is niet naast de deur, maar de EL AL vliegt u toch wel in minder dan 5 uur-tjes naar Israel. En Israel is een vakantieland zoals er waarschijnlijk geen tweede is. Hiervan kunt u zich overtuigen. Vraagt u even om folders bij het Israelisch Nationaal Verkeersbureau, Joh. Vermeerstraat 26, Amsterdam, telefoon (020)799608.

Stuurt u mij informatie over Israel NG 2
Naam:.....
Adres: .....
Plaats: .....

2 WEEKSE CRUISE
in de Middellandse Zee met 2 dagen verlof in Israël v.a. 687,-
ZIM de Israëliische scheepvaart Mij.

PARTIJ IN DE ETHER

HET NOORDEN

Woensdag 28 februari sprak drs. B. Goudzwaard, lid van de A.R. Tweede Kamerfractie, voor de radio over „De problematiek van het noorden des lands“.

Uit zijn toespraak het volgende:

„Bij de beoordeling van de industriële ontwikkelingskansen van het noorden is een van de meest positieve factoren de aanwezigheid van een natuurlijke grondstoffenbasis. Vooral het aardgas is daarbij van groot belang, omdat dit het uitgangspunt kan gaan vormen voor industriële processen, die men het beste als energie-intensief kan betitelen; processen dus waarbij gebruik kan worden gemaakt van de aanwezigheid van een grote energiebron in de nabijheid. Aldel in Delfzijl is daar een goed voorbeeld van. Tegelijkertijd is echter duidelijk, dat de aardgasvoorraad niet een blijvende bron van energie is — vooral niet wanneer men ziet naar de beperkte aardgaspot voor het noorden. Het kan niet anders, of deze omstandigheid zal de vestiging van nieuwe-energie-intensieve bedrijven kunnen gaan ontmoedigen.

In dit verband nu rijst de vraag, of de overheid in dit stadium niet reeds tegenmaatregelen had moeten nemen. Waarom bijvoorbeeld haar invloed niet aangewend om te bewerkstelligen, dat de nieuwe Nederlandse kernenergiecen-

trale van meer dan 400 Megawatt in het noorden wordt gebouwd? Want dan zou automatisch een zekere continuïteit zijn gewaarborgd in de energievoorziening van nieuwe energie-intensieve bedrijfs-vestigingen in het noorden. Want ook voor dit punt geldt de regel, dat regeren vooruitzien betekent.

Ik zeg dit te meer, omdat enkele weken geleden uit het antwoord op — door mij aan minister De Block — gestelde vragen is gebleken, dat de minister beaamt, dat bij de vestigingsplaatskeus voor deze nieuwe centrale zeker ook motieven van regionale werkgelegenheid een rol kunnen spelen. Ook acht de minister zich in staat, daartoe op de samenwerkende elektriciteitsbedrijven invloed uit te oefenen. Bovendien is mij van de zijde van deskundigen op kernenergetisch gebied verzekerd, dat de bouw van zo'n centrale in het noorden van ons land niet op onverkomelijke technische bezwaren stuit. Het zou dan ook een goede zaak zijn, wanneer, alsnog pogingen daartoe zouden worden aangewend. Want dit zou een nieuwe en blijvende stimulans betekenen voor de gehele industriële ontwikkeling van het noorden — een landsdeel, dat bewust de weg naar het jaar 2000 is ingeslagen.”

De complete tekst van deze toespraak is verkrijgbaar op het A.R. Partijbureau, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

TWEEDE KAMER TOETSTE REGERINGSBELEID OVERHEIDSPERSONEEL

DOOR MEJ. J. VAN LEEUWEN

DE behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken heeft — helaas — al te zeer moeten staan in het teken van de moeilijkheden rond het overheidsperoneelsbeleid. Een beknopte beschrijving van de voorgeschiedenis is bepaald wel noodzakelijk om het standpunt van de fractie te kunnen begrijpen. Mede als gevolg van „budgettaire” uitgangspunten kwam het kabinet met een drietal voorstellen, te weten:

- een afbraak van de kindertoe-lageregeling,
- een beperking van de premie-spaarregeling,
- een vermindering van de reis-kostenvergoeding.

Het georganiseerd overleg liep hierop stuk, waarna een interventie van de Kamercommissies (Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken en pensioenen) volgde. Er kwam metterdaad een waardevolle suggestie uit de bus op basis waarvan het overleg — ook naar de mening van de A.R. fractie — had kunnen worden heropend. Deze suggestie hield in — en nu geef ik om alle betrokkenen recht te doen de letterlijke tekst uit de verklaring — „dat aan de organisaties vooraf zou worden medegedeeld, dat — ingeval van zodanige heropening van het overleg — een eventueel gewijzigde beslissing ten aanzien van de voorstellen gehonoreerd zou worden door een begrotingswijziging.”

In feite betekende dit, dat i.p.v. budgettaire uitgangspunten nu zou kunnen worden gesproken over budgettaire gevolgen.

In de vergaderingen van 12 en 13 februari van de Centrale Commissie is deze suggestie in de verklaring van de bewindslieden duidelijk uitgekomen, maar ook toen kon de beoogde heropening van het overleg niet worden bereikt, omdat de grootst mogelijke meerderheid van de personeelsdelegatie van de Centrale Commissie op het standpunt stond, dat de regering eerst uitdrukke-

lijk diende te verklaren, dat zij terugkwam op de budgettaire redenen, die mede tot haar voorstellen aanleiding hadden gegeven.

Deze houding van de personeelsdelegatie heeft wel enige verwondering gewekt...

Evenwichtig en duidelijk

Hoe dit verder ook zij, de Kamer stond nu voor de noodzaak — zonder het georganiseerd overleg ook voor de toekomst te blokkeren! — een oordeel over het beleid van de regering op dit punt uit te spreken.

De A.R. woordvoerder, de heer Kieft, heeft zich van deze uiterst moeilijke taak op bekwaame wijze gekweten.

Uit zijn evenwichtig en duidelijk betoog lichten we allereerst de passage, waarin nader wordt ingegaan op het afbreken van het georganiseerd overleg: „In de eerste plaats dan het niet tot stand komen van een advies van de centrale commissie voor georganiseerd overleg. Ik wil hier nadrukkelijk zeggen, mijnheer de Voorzitter, dat ik dit niet tot stand komen van een advies op zich zelf een trieste zaak vind, en ik wil daaraan wel zeer nadrukkelijk toevoegen, dat het de centrale commissie bijzonder moeilijk is gemaakt door de wijze van presentatie van het kabinet. Voor zover ik het heb kunnen nagaan, is het een novum na 1946, dat budgettaire uitgangspunten een rol hebben gespeeld bij besprekingen over de rechtspositie van de ambtenaren.

Voor het eerst heeft, naar mijn mening, de overheid haar functie als overheid en als werkgever door elkaar geklutst. Na de bestudering van de stukken is niet geheel te ontkomen aan de conclusie, dat de nodige zorgvuldigheid niet geheel in acht is genomen.

Het kabinet heeft te maken — daarvoor wil ik nog eens de aandacht vragen — met een typisch ambtelijk georganiseerd overleg en uit dien hoofde alleen al moet de partij „overheid” zich voorzichtig opstellen met de andere partij, de „ambtenaren”, al was het alleen maar het respect voor het feit, dat dit georganiseerd overleg niet nog met dezelfde

G. A. Kieft

kracht kan opereren als het vergelijkbare overleg tussen werkgevers en werknemers in het bedrijfsleven.

Het is daarom geen wonder, dat het georganiseerd overleg bijzonder nauwkeurig moet letten op de gebezigde formulering. Overleg heeft echt geen zin, als de overheid vooraf laat weten: er moet een voordeel ontstaan voor 's rijks begroting; een zekere dekking voor andere uitgaven moet aanwezig komen.

Overigens — voor de objectiviteit wil ik dit toch ook niet verhehlen — ook van de zijde van de organisaties is lang niet altijd heilig vuur naar het altaar gebracht in de hitte van de strijd. Ik zou het onjuist vinden, dit niet te zeggen.

Vervolgens werd ingegaan op de voorlopige salarisverhoging van 2%. De heer Kieft trok deze conclusie: „De bewindslieden moeten zich er duidelijk van bewust zijn, dat bij een laag voorschot, zelfs bij een relatieve hoge nacalculatie met name de lagere ambtenaren het meest tekort worden gedaan”.

Verder liet hij duidelijk de voorkeur van de A.R. fractie in het algemeen voor een gedifferentieerde salarisverhoging blijken.

Voorgestelde maatregelen

T.a.v. de uitgaven-beperkende maatregelen werd allereerst stilgestaan bij de wijziging van de premiespaarregeling, waarbij onder meer gepleit werd voor een handhaven van de spaarkassen als een toch wel zeer waardevolle mogelijkheid tot de vorming van duurzaam bezit.

Bij de voorgestelde afbraak van de kindertoe-lageregeling werd sterke aandacht gevraagd voor de ambtenaren, die in de laagste salarisschalen vallen. Door de voorgestelde wijziging van de vergoeding van reis- en verblijfkosten worden zij in een groot aantal gevallen dubbel getroffen. Een en ander resulteerde in de concrete suggestie de voorstellen t.a.v. de kindertoe-lageregeling op 1968 voor derde en volgende kinderen te bevriezen en t.a.v. de toepassing van de nieuwe regeling met betrekking

tot de reis- en verblijfkosten de noodzakelijke soepelheid te betrachten. Voor een goed verstaan diene, dat het overheidsperoneel boven de welvaarts-vaste kinderbijslag voor het eerste en tweede kind een toelage geniet van 4 pct tot een minimum van f 39,95 en een maximum van f 58,88 per kind per maand naar de stand op 31 december 1967. Voor het derde en de volgende kinderen wordt een toeslag van 1 pct. van het salaris met een maximum van f 14,72 per kind per maand gegeven.

Soepele houding

Uiteraard werd het antwoord van de bewindslieden van Binnenlandse Zaken met de nodige spanning tegemoet gezien. Een soepele houding zou de onrust over het beleid van de regering op dit punt mogelijk voor een belangrijk deel kunnen wegnemen.

Welnu, de bewindslieden hebben deze soepele houding metterdaad getoond. De belangstellende lezer kan de gedane toezeggingen zelf beoordelen. Deze zijn:

1. Het omlaag brengen van de 1 pct. toeslag met 0,2 pct. per jaar, waardoor dus na vijf jaar het kinderbijslagniveau zou zijn bereikt, zal worden teruggebracht tot 0,1 pct. per jaar, waardoor de bevroeringsperiode, evenals voor het eerste en tweede kind, plus minus 10 jaar zal zijn. Dit betekent voor de grotere gezinnen en de laagst bezoldigden een aanmerkelijke verzachting. Bovendien zal, zo mogelijk, de wijziging van de kindertoe-lageregeling gelijktijdig met de eerstkomende stijging van de kinderbijslag worden ingevoerd. In ieder geval zal, indien dit niet mogelijk is, de inwerkingtreding niet vóór 1 april plaatsvinden.
2. De levensverzekerings- en spaarkassen vormen blijven binnen de gewijzigde premiespaarregeling alsnog gehandhaafd.
3. Bij de uitvoering van de reis- en verblijfkostenregeling zal binnen zekere grenzen ruimte zijn voor een individuele toepassing, waardoor dus een verzachting in schrijnende gevallen mogelijk is.

Ook t.a.v. het vraagstuk van centen en procenten kon de heer Kieft in zijn repliek de conclusie trekken, dat de door hem gevraagde positieve en „bevruchtende” benadering van dit vraagstuk van de zijde van de regering niet aan dovemansoren is gezegd. De bewindslieden zullen terzake zelfstandig een aantal initiatieven nemen en niet uitsluitend aanleunen tegen datgene wat zich te zijner tijd in het bedrijfsleven zal ontwikkelen.

Geen moties

Het zal geen verwondering wekken, dat — gelet op deze toezeggingen als vrucht van het gemeen overleg tussen de bewindslieden en de Kamer — de A.R. fractie van haar kant geen behoefte meer had aan het indienen of steunen van moties.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEEN...

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

★ Op vrijdag 1 maart, belegt de A.R. Hulpcentrale Heeksewaard een vergadering.

De plaats van samenkomst is de consistorie van de Ned. Herv. kerk te Klaaswaal.

De vergadering begint om 20.00 uur. Drs. R. Zijlstra, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over politieke actualiteiten.

Verder afscheid van de voorzitter i.v.m. zijn benoeming tot burgemeester van Ouderkerk a/d IJssel.

★ Op zaterdag 2 en zondag 3 maart organiseert het Provinciaal Verband Arjos Noord-Holland haar jaarvergadering, studieconferentie en weekend in Enkhuizen. Zaterdagmorgen om 10.30 uur begint de jaarvergadering in het

Oranje Hotel, Kaasmarkt 4.

Zaterdagmiddag om 15.00 uur begint de studieconferentie in het studentencentrum „De Dromedaris”. Spreker: Ds. L. H. Ruitenbergh (P.v.d.A. over „Kerk en Samenleving”. De zaterdagavond en zondag worden ook in „De Dromedaris” doorgebracht. Kosten voor het hele weekend: f 17,00 per persoon. Aanmeldingen per omgaande bij het Provinciaal secretariaat, mej. S. A. van Kogelenberg, Koningslaan 5, Amstelveen.

★ Op zaterdag 2 maart belegt de Statencentrale Hoorn haar jaarvergadering in gebouw Rehoboth, Oude Turfhaven 13, te Hoorn.

Aanvang van de vergadering 14.30 uur. De heer H. de Mooy lid van de Tweede Kamer, zal vragen beantwoorden over allerlei politieke problemen.

★ Op zaterdag 2 maart vergadert de Statencentrale Hoogeveen in het Herman Bavinckhuis, Hoofdstraat 97, te Hoogeveen.

De vergadering begint om 13.30 uur. Spreker, mr. W. R. van de Sluis, lid van Ged. Staten van Utrecht.

★ Op zaterdag 2 maart vergadert de Statencentrale Vlissingen in het jeugdgebouw achter de gereformeerde kerk te Koudekerke.

Aanvang der vergadering 14.00 uur. De heer J. v. d. Bos lid van Ged. Staten van Zeeland zal spreken over „Provinciale politiek”.

★ Op woensdag 6 maart houdt de Hulpcentrale Zoetermeer een grote toogavond voor Midden Zuid-Holland in De Ark, Julianastraat 1, te Berkel en Rodenrijs.

Aanvang 19.45 uur. Drs. B. Goudzwaard, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over „Politiek in het perspectief van de wederkomst”. Verder politiek debat van jongeren. Iedereen is welkom. Er is voldoende parkeergelegenheid. De zaal is open vanaf 19.15 uur.

★ Op zaterdag 8 maart houdt de Statencentrale Franeker een vergadering in Hotel De Bleek te Franeker.

Aanvang 19.45 uur. De A.R. Statenfractie behandelt het onderwerp „De ontwikkeling van Friesland”.

COMMUNIQUE VAN DE „ACHTTIEN”

Communiqué, verstrekt aan de pers, na afloop van de besprekingen tussen de delegaties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. op maandag 26 februari 1968.

Hedenavond, 26 februari 1968, kwam de groep van „18” wederom bijeen. Zoals begrijpelijk, is uitvoerig gesproken over de ontwikkelingen die zich in de drie partijen sedert de vorige bijeenkomst hebben voorgedaan.

Men heeft elkaar vertrouwelijk en zeer openhartig geïnformeerd.

De „18” gaan er van uit, dat de diverse partijorganen de competente organen zijn om een beslissing te nemen over een program en omtrent de samenwerking van deze drie partijen.

De „18” zijn van mening, dat thans de partijbesturen gelegenheid moeten hebben voor beraad over de ontstane situatie en over de resultaten en het werkprogram van de „18”.

VERKLARING VAN HET CENTRAAL COMITE

Tekst van de verklaring van het Centraal Comité d.d. 24 februari 1968

Het Centraal Comité van de A.R. Partij heeft er behoefte aan, uit te spreken, dat het voor ons land ook in deze tijd grote waarde hecht aan de handhaving van christelijke partijformatie om politiek te bedrijven vanuit de radicaliteit van het evangelie.

Daarom wekt het Centraal Comité allen, die zo'n politiek voorstaan, op met kracht te blijven streven naar een samenwerking in deze zin, teneinde een scheiding op niet wezenlijke gronden te voorkomen.

Met grote bezorgdheid heeft het Centraal Comité de berichten gelezen over de moeilijkheden, die in de K.V.P. gerezen zijn.

Het Centraal Comité dringt er bij allen die het aangaat op aan al het mogelijke te doen om een breuk te vermijden.

VRAAG EN ANTWOORD

* * * Een compliment

De fiscus heeft een dezer dagen honderdduizenden belastingplichtigen het jaarlijkse proefwerk opgegeven.

Natuurlijk, een prettige bezigheid is het niet om opgaaf te doen van het inkomen over het vorige jaar. De materie waarover het gaat is moeilijk, nogal ingewikkeld en de bijbehorende tarieven tellen zwaar. Toch is het noodzakelijk het inkomen eerlijk op te geven. De wetgever heeft althans de bedoeling de lasten die met een regeringsbeleid samenhangen zo rechtvaardig mogelijk te verdelen. Dan is het een gewetenszaak zich daaraan te onderwerpen. Het „eigen rechter” spelen omdat men van oordeel zou zijn dat de wet voor hem niet rechtvaardig is, kan geen reden zijn oneerlijk te worden. Die moeilijkheden moeten op een andere wijze tot een oplossing worden gebracht.

De fiscus heeft dit jaar er het zijne toe bijgedragen de taak van de belastingplichtige te vergemakkelijken. Zowel het aangiftebiljet als de toelichting zijn duidelijker en overzichtelijker uitgevallen dan vorige jaren. Aan de aftrekposten is bovendien meer aandacht besteed.

Er zal stellig nog meer te verbeteren zijn!

Maar wij menen dat de fiscus gecompliceerd mag worden voor de wijze van presentatie van dit jaarlijkse proefwerk.

* * * Motie

De Tweede Kamer grossiert in moties.

Het staat ieder Kamerlid vrij, een motie in te dienen, maar zij komt alleen in behandeling, als zij voldoende ondersteund wordt.

Maar hoogst ongewoon is het, wanneer de voorzitter van de R.K. ambtenarenbond, tevens lid van de Tweede Kamer, een motie indient, waarin de „eisen” van zijn bond worden geformuleerd.

Dat is een ongewoon en ongewenst „gebruik” van zijn Kamerlidmaatschap. De Tweede Kamer voelde dat goed aan.

De eigen fractiegenoten wilden de motie niet ondertekenen, op één man na. Socialisten ondertekenden de motie wel, maar zeiden er bij: alléén, omdat wat in die motie staat, wel besproken kan worden.

Het is te hopen, dat de heren er iets van hebben geleerd.

* * * Wie volgt?

De pensioenen van oud-Philips-werknemers worden aangepast aan de gestegen kosten van levensonderhoud sedert 1966.

De Philips pensioenfondsen met het Philips concern tonen wederom een warm kloppend hart voor hun oud-werknemers.

Ook de werkers van het „eerste uur” delen op deze wijze in de resultaten die de huidige werkers weten te bereiken — maar waarvoor de eerste groep toch mee de grondslag heeft gelegd.

Misschien kan deze beslissing voor andere concerns een voorbeeld betekenen.

Waarbij wij denken aan het Hoogovenbedrijf te IJmuiden dat haar winst over 1967 zag stijgen met 34 procent of 27 miljoen gulden.

EEN antirevolutionair Kamerlid spreekt voor een antirevolutionaire kiesvereniging en er is ruime gelegenheid tot het stellen van vragen. Bovendien is de spreker zo vriendelijk, elke vraag, onmiddellijk nadat zij is gesteld, te beantwoorden. Zo'n antwoord lokt dan vaak weer andere vragen uit.

Hier is de eerste vraag.

In de dagen van de schoolstrijd was het niet alleen begrijpelijk maar ook noodzakelijk, dat de voorstanders van de school met de bijbel zich organiseerden als een politieke partij, om van de regering zo mogelijk recht te krijgen. Vindt u vandaag een christelijke partij nog even noodzakelijk?

Antwoord: Méér noodzakelijk dan toen. Toen spitste de strijd zich toe op één punt. Maar ook andere punten waren telkens weer in het geding. Het eerste program van beginselen werd opgesteld in 1878, en daarin staat één artikel over de school. En twintig artikelen over andere onderwerpen, over het gezag, over volksinvloed, over publieke eerbareid, over decentralisatie, over defensie, over internationale politiek, over de sociale kwestie.

DOOR H. ALGRA

Er zijn vele punten bij, die nu nog even actueel zijn als toen, al zijn de omstandigheden gewijzigd. Maar het belangrijkste is, dat in onze tijd het volk alle vastheid dreigt te verliezen, dat de fundamenteën worden omgewoeld, en dat aan de andere kant uit het christelijk geloof een sterke reformatische kracht openbaar begint te worden. In zo'n over de gehele linie verhevigde situatie is een christelijke partij nodiger dan ooit.

DE tweede vraag: Maar zijn er momenteel niet meestal of in hoofdzaak vragen aan de orde, die op economisch gebied liggen en waarover de bijbel toch geen richtlijnen geeft?

Antwoord: Dit antwoord moet bestaan uit twee delen. In de eerste plaats: het is een vergissing, dat er momenteel meestal of in hoofdzaak economische vragen aan de orde zijn. Over de gehele linie is de strijd aan de gang, over het gezag, over volksinvloed, over normen voor het zedelijk leven enz. In de tweede plaats: de dichter van psalm 119 is al dertig eeuwen dood, maar zijn psalm is het bewijs, dat hij het toen al in het geloof verstond, dat Gods inzettingen het gehele leven omvatten en dat het economisch leven daar niet buiten valt.

DE derde vraag: Loopt een christelijke partij niet het grote gevaar, dat de vlag niet de lading dekt, zodat de partij zich wel christelijk noemt, maar in wezen toch een doodgewone liberale of socialistische partij blijkt te zijn?

Het antwoord kan kort zijn: Hoe zou een christelijke partij dat gevaar niet lopen, terwijl iedere christen persoonlijk dat gevaar wel loopt! De vrager zal stellig de Heidelberger Catechismus kennen, en daar wordt gesproken van gemeenteleden, die zich in hun belijdenis en leven als goddeloze mensen aanstellen.

NU komt de vierde vraag: Als er in een land, zoals in het onze meer dan één christelijke partij bestaat, dienen die partijen dan niet nauw samen te werken? Het antwoord: Dat spreekt vanzelf. Ze hebben immers hetzelfde fundament en willen in het geloof streven naar hetzelfde doel. Het is een hoogst bedenkelijke zaak, wanneer zij samen belijden, dat zij het Woord Gods als richtsnoer aanvaarden en samen verklaren, zich te willen laten leiden door de Christelijke hoop en dat zij dan toch in de politiek tegenover elkaar staan, elkaar bestrijden en proberen af te breken.

INTERRUPTIE; Maar dat is dan toch meer dan eens gebeurd!

Antwoord: Helaas ja en wie dat hebben meegemaakt, hebben het met verdriet ondervonden. De verwijdering ontstond meestal, doordat er tussen de christelijke partijen een acuut geschil ontstond, zoals over het omroepbestel.

VOLGENDE vraag: Maar is het praktisch niet denkbaar, dat christelijke partijen wel dezelfde uitgangspunten hebben, maar ten opzichte van de uitwerking zo verschillen dat samenwerking moeilijk wordt?

Antwoord: Dat gevaar is niet denkbeeldig en het wordt vergroot, als zij ieder op hun eigen kluitje blijven zitten en niet overleggen over wat fundamenteel is in de christelijke politiek. Mag ik nu ook een vraag stellen? Hebt u wel eens gehoord van de „acht-tien”? (Algemeen gemompel in de zaal, dat in elk geval uitdrukt, dat men van de achttien afweet).

AL weer een vraag: Acht u samenwerking mogelijk met een politieke partij, die elke christelijke partij principieel verwerpt en bovendien schadelijk acht voor de parlementaire democratie?

Antwoord: Het is niet onmogelijk, dat u hierbij denkt aan de P.v.d.A. Mijn antwoord is: samenwerking kan noodzakelijk schijnen, maar is alleen aanvaardbaar op de basis van een duidelijk akkoord, waarbij aan onze politieke inzichten voldoende recht wordt gedaan. Maar een broederlijke samenwerking kan het nooit worden.

LAATSTE vraag: Is wat u hier hebt uiteengezet, niet enigszins opzienbarend?

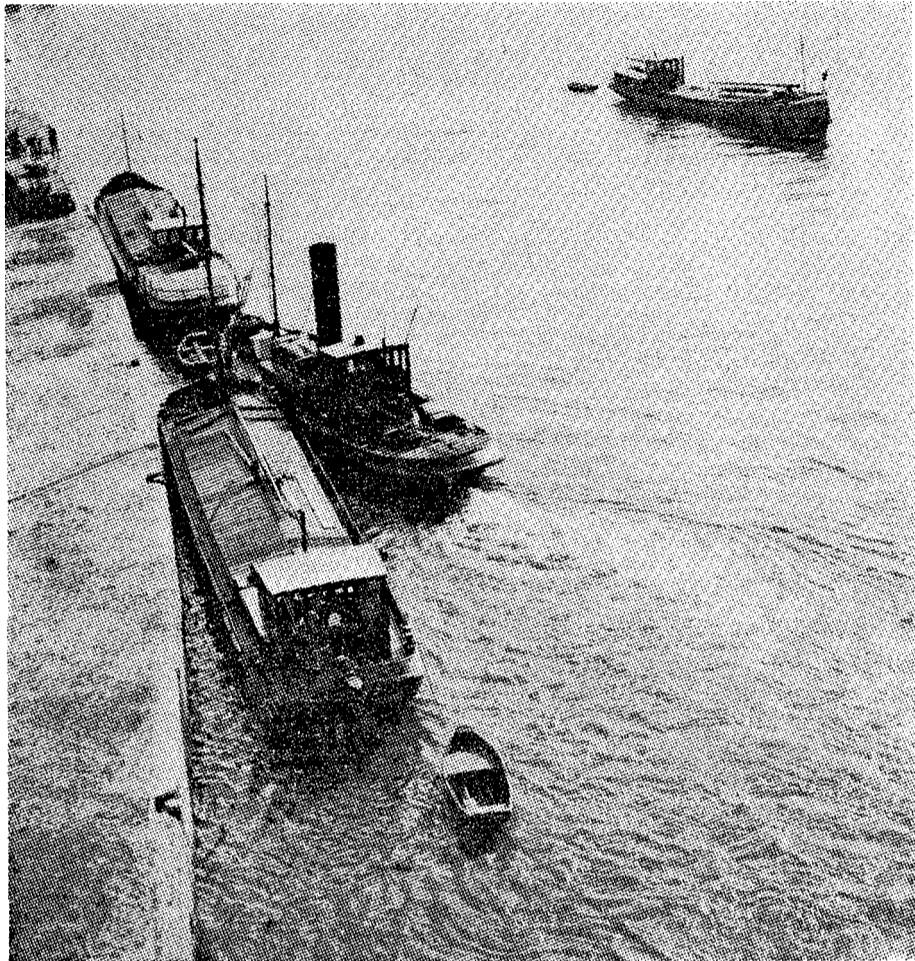
Helemaal niet. Het behoort niet met koppen in de krant. Wij hebben er altijd zo over gedacht.

Nog laatste vraag: Betekent samenwerking met liberalen of socialisten niet, dat de antithese buiten de politiek wordt gezet?

Allerlaatste antwoord: Wij kunnen de antithese niet buiten de politiek zetten, tenzij wij met volledige eenparigheid de politiek eens en voor altijd los maken van het evangelie van Jezus Christus en van het belijden van Zijn Koningschap.

De antithese is er dan nog wel in de wereld, en in ons eigen hart, maar niet meer in de politiek, omdat dáár de verwerping van Gods gebod algemeen is geworden. Zolang dat niet het geval is, speelt de antithese een rol in de politiek, ongeacht welke „combinaties” er gemaakt worden, om tot kabinetsformatie te komen.

NIEUWE LEERPFLICHTWET AANVAARD!

Geen uitzonderingspositie meer voor schipperskinderen

In februari 1900 werd de eerste leerplichtwet na een spannende nek aan nek race met 50 tegen 49 stemmen door de Tweede Kamer aanvaard; was het paard van Schimmelpenninck met zijn berijder niet gestruikeld, dan zouden de stemmen hebben gestaakt en was de leerplichtwet voorlopig van de baan geweest. Fel was het verzet vooral van confessionele zijde, Kuyper, Lohman en De Visser voerden in urenlange redevoeringen vele argumenten tegen het ontwerp van Goeman Borgesius aan. Van R.K. zijde stemde alleen Schaepman met één medestander vóór de wet. Natuurlijk moeten we een en ander zien tegen de achtergrond van de schoolstrijd: de confessionele scholen waren nog dun gezaaid en bij aanvaarding van deze wet zouden de voorstanders van het bijzondere onderwijs wel eens in een moeilijk gewetensconflict kunnen komen.

Bij de behandeling van het ontwerp-Leerplichtwet, door staatssecretaris Grosheide ingediend, herinnerde onze woordvoerder, de heer Van Bennekom nog eens aan deze bewogen periode uit de parlementaire geschiedenis. Hij sprak de verwachting uit dat ditmaal geen struikelend paard nodig zou zijn om de wet in veilige haven te brengen, een verwachting die niet werd beschaamd.

De invoering van de negenjarige leerplicht werd door onze woordvoerder — evenals door vrijwel alle partijen — met instemming begroet, al betreurden allen het, dat van een „open datum” moest worden gesproken; de invoering zal pas worden gerealiseerd op een door de Kamer nader te bepalen tijdstip. De heer Van Bennekom bepleitte ook een zo consequent mogelijke invoering van een drie-jarige cursus aan de ITO-scholen (voor jongens) en INOM-scholen (voor meisjes); 6 jaar basis-onderwijs en drie jaar lager beroepsonderwijs vormen samen een goed afgerond geheel.

Schoolverzuim

Ook de procedure tot bestrijding van onwettig schoolverzuim is vrij ingrijpend gewijzigd en men hoopt door snellere vervolging en strengere straffen dit hardnekkige kwaad doelmatiger te kunnen bestrijden. De commissies tot weering van schoolverzuim die vaak niet al te effectief hebben gewerkt, worden opgeheven en de gemeenten stellen — hetzij ieder afzonderlijk, hetzij in onderlinge samenwerking, ambtenaren aan die in deze een „opvoedende” taak hebben te vervullen. Natuurlijk moet het in uitzonderingsgevallen mogelijk zijn dispensatie van de leerplicht te verkrijgen. Een van die gronden was volgens het ontwerp de verklaring van een geneeskundige of psycholoog, waaruit blijkt dat deze het kind niet geschikt acht tot een school te worden toegelaten. Nu is het woord „psycholoog” geen waterdichte aanduiding; het betreft hier geen beschermd beroep en ieder kan zich die titel aanmeten. Daarom stelde de heer Van Bennekom bij amendement voor de woorden „geneeskundige” en „psycholoog” te vervangen door „arts” en „academisch gevormd psycholoog”. Het amendement werd door vrijwel alle fracties gesteund en door de staatssecretaris overgenomen.

Onderwijs aan schipperskinderen

Maar het belangrijkste punt van de discussie vormde het onderwijs aan de schipperskinderen. Ongetwijfeld moet het als een van de grote verdiensten van de wet worden genoemd, dat — althans voor de vorm — de discriminatie tussen het schipperskind en het walkind is opgeheven; ook het schipperskind zal nu aan de leerplicht moeten voldoen en wordt niet meer in een uitzonderingspositie geplaatst. Daarmee wordt aan een jarenlang geuit verlangen uit de schipperswereld voldaan, een verlangen waaraan in en buiten de Kamer o.a. de heer Roosjen met grote klem uiting heeft gegeven. Het is ongetwijfeld een groot winstpunt van de nieuwe wet.

Maar hiermee is het laatste woord stellig niet gezegd.

Volgens het ontwerp kunnen ouders of

verzorgers voor hun kinderen vrijstelling krijgen, wanneer zij voor voldoende huisonderwijs zorgen. En dit werd een van de hete knelpunten. Inderdaad kunnen er zeer bijzondere omstandigheden zijn, waardoor ouders niet in staat zijn hun overigens normale kinderen schoolonderwijs te doen volgen; gedacht kan bijvoorbeeld worden aan in het buitenland vertoevende diplomaten. Het betreft hier echter slechts enkele tientallen kinderen. Vele Kamerleden — ook de heer Van Bennekom — vonden het huisonderwijs echter een overleefd verschijnsel, dat in deze tijd niet meer past.

In dubbel versterkte mate geldt dit nu voor schipperskinderen. De in het ontwerp genoemde mogelijkheid van schriftelijk onderwijs vond in de Kamer weinig of geen bijval. Waar moet het schipperskind in de beperkte ruimte van een schip de mogelijkheid vinden om „schriftelijk te studeren? Wie controleert of het kind dan wel de ouders de schriftelijke opgaven hebben uitgewerkt? Hoe kan de inspecteur, die met de controle is belast, zijn taak uitoefenen? Is juist voor het schipperskind het samen leren en spelen met leeftijdsgenoten niet bijzonder belangrijk? Is het ook voor oudere leerlingen (12-15 jaar) niet noodzakelijk goed voortgezet onderwijs te volgen, temeer daar steeds minder schippers in de toekomst hun werk in de binnenvaart zullen kunnen vinden? Neen, huisonderwijs of schriftelijk onderwijs, is speciaal voor het schipperskind onbruikbaar. De heer Marsman (PvdA) stelde een amendement voor om de mogelijkheid van huisonderwijs geheel uit de wet te schrappen. Ook de heren Engelbertink (KVP), Van Bennekom (ARP), Dijkstra (D'66) en Van der Lek (PSP) voerden er vele argumenten tegen aan. Slechts de heer Schuring (CHU) wilde de mogelijkheid van huisonderwijs niet geheel doen vervallen. Natuurlijk bestaat de mogelijkheid, dat het in uitzonderlijke gevallen (we denken aan diplomatenkinderen, kinderen van uitvoerders van grote werken in het buitenland, repatriërenden, e.d.) moeilijk zal zijn onmiddellijk „in te springen” bij het Nederlandse onderwijs.

Aansluitend op het amendement van de heer Marsman stelde de heer Van Bennekom daarom een amendement voor, waarin de minister bevoegdheid werd gegeven in bijzondere gevallen vrijstelling te verlenen van de leerplicht, indien wordt aangetoond dat het kind op andere wijze voldoende onderwijs geniet. Het voorstel kreeg de steun van de heren Vonhoff, Engelbertink, Marsman en Dijkstra en werd door de bewindslieden overgenomen.

Meerkosten

Een tweede belangrijk punt voor onze schippers wordt gevormd door de zogenoemde meerkosten. Het spreekt vanzelf dat ouders die genoodzaakt zijn hun kinderen aan de wal onder te brengen om hen het volgen van goed onderwijs mogelijk te maken, zwaardere financiële lasten dragen dan zogenaamde walbewoners. En als de overheid bepaalde verplichtingen oplegt, moet ze het ook mogelijk maken, dat haar onderdanen aan deze verplichtingen kunnen voldoen.

Reeds nu komt bijna 80% van onze schippersouders voor subsidie in aanmerking.

Zou het nu niet mogelijk zijn alle schippersouders voor deze financiële hulp in aanmerking te doen komen? Het zou een aanzienlijke vermindering betekenen van de administratieve rompslomp, zowel voor het Departement als voor de schoolfondsen. Bovendien is het inkomen van een schipper zeer wisselvallig; het ene jaar kan hij onder de regeling vallen en het volgende jaar niet, hetgeen risico's meebrengt voor de continuïteit van het onderwijs. Tenslotte

krijgt een schipper wellicht één jaar iets te veel, dan corrigeert de fiscus dat wel weer; de vergoeding wordt toch bij zijn inkomen geteld.

Van vele zijden, ook door onze woordvoerder, werd een „integrale vergoeding” van de meerkosten bepleit op grond van bovengenoemde argumenten. In verband met de consequenties voor andere groepen van de bevolking kon staatssecretaris Grosheide, die het ontwerp overigens op voortreffelijke wijze verdedigde, met betrekking tot deze „integrale vergoeding” echter geen concrete toezegging doen.

Internaten

Hiermee hangt nauw samen de kwestie van de internaten. Iedere insider weet hoezeer deze instellingen — om een cliché term te gebruiken — in een behoefte voorzien en hoe erbarmelijk ze in vele gevallen zijn gehuisvest. Oude huizen, voor dit doel omgebouwde schepen, gebrek aan speel- en leefruimte voor de kinderen, propvolle slaapzalen, onderbetaald personeel zonder sociale voorzieningen, werktijden van 55-60 uur, zo zouden we nog wel even door kunnen gaan. Let wel, we werpen geen enkele blaam op besturen en personeel. Ze hebben boven vermogen getracht het schipperskind te geven wat het toekomt. Maar financieel stonden ze met de rug tegen de muur. De subsidies van de verpleegprijzen per kind en per dag zijn wel opgetrokken, maar kunnen de zaak nog lang niet rendabel maken. De grote moeilijkheid vormt de financiering van nieuw- en verbouw. Het Rijk is wel garant voor aan te gane leningen, maar wie verstrekt de grote bedragen die nodig zijn en renteloos beschikbaar zouden moeten komen?

Van alle zijden in de Kamer werd met klem op een verbeterde regeling aangedrongen. Gelukkig heeft de staatssecretaris vrij concrete toezeggingen gedaan. Een nieuwe en verbeterde subsidieregeling is in voorbereiding en over de inhoud van deze regeling zal tijdig contact worden opgenomen met de Commissie Onderwijs Overleg Binnenvaart en met de Kamercommissie van Onderwijs en Wetenschappen. Ik geloof dat de Kamer op dit moment niet verder moest gaan, al zal zij ongetwijfeld de vinger aan de pols houden. Een motie van de heer Marsman (PvdA), die de regering reeds nu wilde binden op bepaalde punten, werd dan ook met overtuigende meerderheid verworpen. Naar mijn mening terecht, we moeten het open overleg alle kansen geven.

Zonder hoofdelijke stemming passeerde het ontwerp de eindstreep, slechts de aanhangers van de Boerenpartij verklaarden zich tegen. Daarmee is een belangrijke verbetering bereikt. Zowel het onderwijs in het algemeen als het onderwijs aan de schipperskinderen kunnen we met de Leerplichtwet van staatssecretaris Grosheide feliciteren. We hopen van harte dat ook de verdere uitwerking aan billijke wensen tegemoet zal komen.

BETALING ABONNEMENTSGELD

WAAROM ZOUT U ONNODIG f 0,75 BETALEN ?

Momenteel worden op ons bureau voorbereidingen getroffen voor het doen innen van de kwitanties door de incassodienst van de P.T.T.

Dat betekent administratief veel werk, terwijl u bovendien voor incassokosten f 0,75 in rekening wordt gebracht.

U kunt dit voorkomen door nog deze week f 6,— over te schrijven op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage. Na 15 maart worden de nota's ter incasso afgegeven en verzoeken wij u de aanbieding van de kwitantie af te wachten.

Wilt u er allen aan medewerken om het aantal kwitanties zo laag mogelijk te houden, door nu te betalen?

Bij voorbaat danken wij u voor uw medewerking.

HET WERELDVOEDSELVRAAGSTUK III

TAAK ONTWIKKELDE LANDEN: TECHNISCHE HULPVERLENING EN OVERDRACHT KENNIS EN VAKKUNDIGHEID

DOOR DRS. A. C. MENDEL

Colin Clark stelt, in zijn in het voorgaande artikel vermelde geschrift, dat de toeneming van de agrarische produktie in de komende generaties moeilijker zal zijn dan in de voorafgaande, omdat maagdelijke (nog niet in cultuur geweest zijnde), vruchtbare, gronden niet meer zullen voorkomen. Toeneming van de produktie kan dus slechts bereikt worden door: 1) het in produktie nemen van marginale grond (gronden waarop slechts moeizaam de produktiekosten van de daarvan verkregen oogsten kunnen worden gedekt), of van grond die een langdurige en kostbare verbouwing vraagt, 2) de verhoging van de efficiëntie op de reeds in gebruik zijnde grond, 3) de industriële vervaardiging van synthetische voedingsmiddelen.

Onder punt 2 zijn verschillende mogelijkheden onder te brengen:

- de vermindering van de arbeidsbehoefte door mechanisatie;
- betere veeslagen en plantenrassen, om de opbrengst en de ziekteresistentie te verhogen.

In de economisch ontwikkelde landen wordt de landbouw steeds meer veredelingslandbouw (vlees, melk, eieren). De fokker heeft een beter gebruik van het voeder te maken, door veeslagen die zoveel mogelijk aan de gestelde eisen tegemoetkomen. In deze eeuw is zo de gemiddelde leeftijd van het slachtvee en van varkens aanmerkelijk teruggebracht, bij een hoger slachtgewicht. Hetzelfde geldt in een nog sterkere mate voor het slachtpluimvee.

- het gebruik van meststoffen, insecticiden, herbiciden, enz. De landbouw is

N.V. Papierfabriek voorheen

G. SCHUT & ZONEN
HEELSUM

oud-hollands papier o.a. waardepapier, schrijf- en drukpapier, biljetten, kaarten, enveloppen en wissels, luxe kartons en omslagpapier, vloeipapier, filterpapier aan vellen, rondvilters en vouwvilters voor chemische en technische doeleinden.

ZAKKEN
Voor ALLE VERPAKKINGSDOELEINDEN
T. SPAAN
Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W.
Tel. 010 - 6 91 95 Telegr.: TESP
N.V. G. HAAK
Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W.
Tel. 010 - 6 91 95 Telegr.: HABAG
Postbus 6043
IMPORT-EXPORT

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 20
's-GRAVENZANDE

veel minder eenvoudig geworden in vergelijking met vroeger. De hulp van de chemische industrie is nodig voor de vervaardiging van de vorengenoemde hulpstoffen, die van de metaalindustrie voor die van de werktuigen. Er is een zeer sterke stijging geweest in het gebruik van stikstofmeststoffen, een minder sterke van fosfaat- en kalimeststoffen, en dit bij een prijsstijging die relatief achterbleef bij die van de landbouwprodukten, waardoor dus het kunstmestgebruik in de hand werd gewerkt.

Verborgen werkloosheid

Bij punt 2a kan nog opgemerkt worden, dat hoe armer en minder produktief de landbouw van een land is, des te groter het aantal arbeidskrachten is, nodig om de minimale hoeveelheid voort te brengen benodigd voor het levensonderhoud van de bevolking. Hoe armer een land, des te hoger is het percentage agrarische arbeidskrachten (dit met uitzondering van de landen die als exportlanden van landbouwprodukten optreden, zoals Nieuw Zeeland en Argentinië). Daarbij komt dat in landen met een agrarische overbevolking (als in China en Egypte) een grote verborgen werkloosheid heerst, het aantal dagen per jaar waarop er werk is, is veel minder dan het aantal beschikbare dagen. Om tot een grotere produktiviteit te geraken zal in de ontwikkelingslanden zowel de weg van de industrialisatie, en dan bij voorkeur het stichten van arbeidsintensieve industrieën, waarin een gedeelte van de agrarische overbevolking te werk kan worden gesteld, als die van de specialisatie en diversificatie in de landbouw gevolgd moeten worden. Het streven van deze landen is daarop in het algemeen ook wel gericht. Men wil van de zelfvoorziening voor het gezin (de subsistence-landbouw, zoals die vroeger in Europa ook bestond), naar het werken voor de markt, het kweken van handelsgewassen, en het daardoor deelnemen aan de geldeconomie.

Uganda

Om dit laatste met een voorbeeld toe te lichten, in het 2e Vijfjarenplan (1966-1971) van Uganda, één van de meest vooruitstrevende en goed bestuurde landen van het nieuwe Afrika, wordt de nadruk gelegd op de noodzaak van een diversificatie in de agrarische produktie. De uitvoer (die de deviezen moet leveren voor de aankoop van de noodzakelijk te importeren goederen) bestaat voor 3/4 uit koffie en katoen. Men wil deze afhankelijkheid verminderen door in verhouding meer thee, suikerriet en tabak te planten. Gewenst is, en gestimuleerd zal worden, dat iedere gewas tenminste één cash crop (handelsgewas) verbouwt; hun oogsten zullen zowel in bestaande, als in nieuw te stichten coöperatieve, fabrieken worden verwerkt.

Er is in Uganda een sterke bevolkingsgroei (2 1/2% per jaar), waardoor in de toekomst plaatselijk een gebrek aan grond zou kunnen ontstaan. Een toenemende landelijke opbrengst zal gezocht

De helft van de wereldbevolking krijgt te weinig of verkeerde voeding.

moeten worden zowel in toenemende opbrengsten per oppervlakte-eenheid, als in een grotere oppervlakte cultuurgrond (reservegronden zijn hier nog aanwezig). Gebruik zal moeten worden gemaakt van nieuwe en verbeterde cultuurmethoden, van kunstmest, insecticiden en herbiciden. Het grote probleem (zo wordt dit hier zelf aangevoeld, en dit geldt in niet mindere mate voor geheel Afrika en Zuidoost-Azië) zal zijn de boeren te overtuigen van de noodzaak en het voordeel deze methoden te aanvaarden. Veel voorlichting en psychologische beïnvloeding, naast sterk toegenomen onderwijsmogelijkheden, zullen daartoe noodzakelijk zijn.

Het geheel van voorgestelde maatregelen is hier duidelijk gericht op een vermeerdering van de welvaart, een verhoging van de persoonlijke levensstandaard, meer dan op de verhoging van de voedselproduktie. Hier, en in het algemeen voor de ontwikkelingslanden, kan gesteld worden dat waar de landbouw hoofdzakelijk gericht is op de zelfvoorziening en een hoog percentage van de beroepsbevolking in de landbouw werkzaam is, de voedselproduktie gelijke tred houdt met de bevolkingsgroei, waardoor de voedselproduktie per hoofd vrijwel constant is. Dit wordt in zijn algemeenheid bevestigd door de cijfers beschikbaar over de laatste decennia, voor wat betreft Azië, Afrika en Latijns Amerika.

Voedseltekort

Volgens de gegevens van de F.A.O. (de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties) beschikt ongeveer 1/6 van de wereldbevolking over te weinig voedsel, terwijl daarnaast 1/3 een wanvoeding, een niet juist samengesteld voedselpakket, krijgt (zoals in het vorige artikel reeds vermeld, voornamelijk door een tekort aan dierlijke vetten en eiwitten). Deze 1/6 van de wereldbevolking met te weinig voedsel vindt men niet, althans in geringe mate, op het platteland van de ontwikkelingslanden, maar wel in de grote steden, voornamelijk die van Zuidoost-Azië en Latijns Amerika, met een gebrek aan werkgelegenheid en erbarmelijke woningstoestanden.

Een gedeelte van de, ongeschoolde, plattelandsbevolking is naar deze steden getrokken in de hoop daar een lotsverbetering te vinden; voor velen is die hoop nog niet in vervulling gegaan. De remedie voor hen kan slechts zijn de inschakeling in het arbeidsproces bij een verdergaande industrialisatie, bij voorkeur in, zoals reeds gezegd, arbeidsintensieve industrieën (als bijvoorbeeld textiel). Dan zal ook de koopkracht gevonden worden om zich voldoende voedsel te verschaffen; bij stijging van de effectieve, de koopkrachtige, vraag volgt de produktie. In het algemeen kan gezegd worden, dat het niet de landbouwproduktie is die achterblijft in dit geval, maar de koopkracht van de stadsbevolking.

Infrastructuur

Vrijwel vaststaat, dat de landbouw de toenemende vraag van de niet-land-

bouwbevolking kan opvangen. Veel zal echter in al deze landen moeten worden gedaan aan de verbetering van de infrastructuur, aan een uitbouw van de dienstverleningssector. Om daarvan maar enige punten te noemen: de transportmogelijkheden, de kredietverlening, en met het oog op de voedselvoorziening, de handel in landbouwprodukten.

Deze landbouwprodukten moeten zonder te veel kosten de consument kunnen bereiken, terwijl daarnaast de boer een redelijke prijs zal moeten ontvangen. Het is uiteraard voor ons in de goed georganiseerde westerse wereld gemakkelijk kritiek uit te oefenen, de toestanden in het uitgestrekte India zijn niet te vergelijken met die hier, toch mag wel worden geconstateerd dat bij een betere onderlinge samenwerking een hongersnood als die in Bihar niet dergelijke proporties had behoeven aan te nemen. Er waren gebieden in India met voedseloverschotten; ook de veel geringere transportmogelijkheden in aanmerking genomen had bij het noodzakelijke overleg veel onheil kunnen worden voorkomen. Er zijn in de ontwikkelingslanden nog veel mogelijkheden om de produktie op te voeren, dit door meer gebruik te maken van irrigatie, van kunstmest, van een betere rassenkeuze in het plantmateriaal, van insecticiden enz. Om dit nog aan een voorbeeld te illustreren, in India is sinds 1950 de produktie van granen en peulvruchten met meer dan de helft toegenomen, terwijl men wat de vorengenoemde verbeterde cultuurmethoden betreft nog slechts aan het begin van de ontwikkeling staat.

Ditzelfde geldt voor wetenschappelijk onderzoek en voorlichting. De buitenlandse hulpverlening vormt in de ontwikkelingslanden slechts een betrekkelijk gering deel van de verrichte investeringen, is niet meer, en kan ook niet anders zijn, dan aanvullend. Uitzonderingen hierop bestaan wel in de kleine staten van Afrika, die meer uit het buitenland krijgen (Engeland deed en doet bijzonder veel voor zijn ex-koloniale gebieden, en ook de E.E.G. laat zich niet onbetuigd ten opzichte van de geassocieerde landen).

Arbeid

Belangrijker dan de kapitaalsfactor is in de ontwikkelingslanden de factor arbeid: de scholing van de arbeiders, met daarnaast het ondernemerschap, dat schaars is. Ook de tussenlaag, de technici, ontbreekt vaak, terwijl in het voorgaande reeds aandacht is besteed aan de onvoldoende infrastructuur. Veel zal eveneens moeten worden gedaan aan de opbouw van de binnenlandse markt.

Hier ligt de taak voor de ontwikkelde landen in de technische hulpverlening, de overdracht van kennis en vakkundigheid, met als doel de bevolking geschikt te maken voor het werken met de kapitaalgoederen. De wegen hiertoe zijn zowel:

het organiseren van opleidingen, onder te verdelen in die in het ontvangende land zelf en die voor daartoe gekwalificeerden in het buitenland, als het uitzenden van deskundigen, door de ontwikkelde landen.

CHRISTEN-RADICALEN EN DEFENSIE - EEN ANTWOORD

DOOR

MR. P. J. A. IDENBURG

wetenschappelijk medewerker
aan de Vrije Universiteit

DOOR het huidige nucleaire machtsevenwicht, waarbij de betrokken partijen elkaar wederzijds vele malen kunnen vernietigen, terwijl éénmaal reeds voldoende is, is de mensheid in wezen in een krankzinnige situatie terechtgekomen, waar niemand vrede mee mag hebben".

Pour discuter il faut être d'accord — Om met elkaar te kunnen discussiëren moet men het — in beginsel — met elkaar eens zijn. In het laatste nummer van Nederlandse Gedachten van 1967 wijdde lt. kol. mr. A. Pot een beschouwing aan „Christen-radicalen en defensie", aan de voorstellen betreffende een denuclearisering van Europa, welke aan het in november gehouden congres van christen-radicalen werden voorgelegd en waarover door het volgende congres een definitief besluit genomen moet worden.

Wat mij betreft kunnen christen-radicalen en de heer Pot elkaar in de hierboven aangehaalde passage uit zijn artikel vinden. De noodzakelijke voorwaarde voor discussie is aanwezig. Temeer verheugend, omdat de christen-radicalen juist ook de discussie en de bezinning over deze problematiek met hun indiening en met hun uitstel van de aanvaarding van deze voorstellen beogen. Gelukkig gaat de overeenstemming met de heer Pot verder dan alleen in de constatering dat de wereld met zijn kernbepapening in een krankzinnige situatie is terechtgekomen. Want wie vindt dit eigenlijk niet?

Maar daarnaast lezen wij ook dat „een atoomvrij Europa onder bepaalde voorwaarden een beter alternatief zou kunnen zijn dan de huidige situatie". Maar hiermee houdt de overeenstemming dan ook wel op, want „om hierover echter verstandige dingen te kunnen zeggen moet men dieper in de moeilijke materie denken dan de werkgroep kennelijk gedaan heeft". Tja, wat moet men daarop zeggen? Dit soort opmerkingen brengen een onzakelijk element in de discussie, waar men beter maar niet op in kan gaan. Iets anders is dat gezien de ingrijpendheid van deze problematiek en gezien de omstandigheid dat de hier verkondigde opvattingen voor de overgrote meerderheid van het Nederlandse volk betrekkelijk vreemd zijn een stellingswijze benadering in het program van actie wat mager is. Vandaar ook weer het uitstel tot het volgende congres en vandaar ook deze reactie. Vanuit het bewustzijn overigens dat ook nu de zaken niet anders dan oppervlakkig aan de orde kunnen worden gesteld. Want, werkelijk, alles komt er op aan. Men zou er eigenlijk vrijwel alle uitgangspunten en veronderstellingen van ons buitenlands- en defensie beleid bij moeten betrekken. En dan blijft het nog de vraag of men elkaar zou weten te overtuigen.

Het uitgangspunt

Allereerst iets over datgene wat tot uitgangspunt voor de buitenlandse en defensieparagraaf van christen-radicalen gediend heeft. Het is de stelling, welke ook door het congres als zodanig is aanvaard, dat men zal moeten gaan „afzien van het steunen op de dreiging met kernwapens". Het ligt in de lijn van de constatering van de heer Pot, dat „de wereld in een krankzinnige situatie is terechtgekomen". Het gaat echter verder. De stelling zal ook zeker niet door een ieder als zoete koek worden aanvaard, omdat men het er principieel niet mee eens is; of omdat men eenvoudig over het probleem nog niet zo heeft nagedacht of misschien ook om een combi-

De mensheid is in een krankzinnige situatie gekomen.

natie van beiden — het eerste bijvoorbeeld op grond van het tweede.

De toelichting van het programma zegt er ongeveer dit over: Geconstateerd wordt in de eerste plaats dat de meeste mensen wel zijn gaan inzien dat geen enkel doel door het middel van een kernoorlog wordt gerechtvaardigd (te optimistisch misschien?). Maar dat anderszijds de bestaande situatie van een machtsevenwicht gebaseerd op de mogelijkheid van massale wederzijdse vernietiging teveel als een vanzelfsprekendheid wordt aanvaard, althans dat hieruit nog te weinig consequenties worden getrokken of maar voldoende serieus gepoogd wordt dit te doen.

Nu kunnen pogingen mislukken. Het gaat er echter in de eerste plaats om dat men duidelijk weet wat men met zijn politiek wil bewerkstelligen en — vooral ook — dat duidelijk wordt hoe zwaar men dit wil laten wegen. En het is juist op dit laatste punt dat de voorstellen van de christen-radicalen op de scherpste weerstanden zijn gestuit. — Niet bij de heer Pot overigens —. Het is allemaal best om mooie dingen over ontwapening en denuclearisering te zeggen, maar als blijkt dat je het serieus meent, dan is het opeens mis. Aanvaardbaar is dan ook nog wel de gedachte van een gedenucleariseerd Europa. Als echter in het program gesteld wordt: „De denuclearisering van Europa houdt een afzien van elke vorm van Europese kernmacht in, desnoods ten koste van de mogelijkheid van een federaal Europa", dan blijkt dit een onoverkomelijk struikelblok.

Geen kernwapenstrategie

Het punt is dat het de buitenlandse commissie van de christen-radicalen

ernst is met de gedachte dat een doorslaggevend punt van het Nederlandse buitenlandse beleid behoort te zijn om op een verantwoordelijke wijze — inderdaad — af te raken van de kernwapenstrategie, niet alleen omdat een eventuele kernoorlog waarin zou zijn, maar ook omdat de huidige situatie — om nog eenmaal de woorden van de heer Pot te citeren — een krankzinnige situatie is.

En ja, wie dit uitgangspunt niet deelt, die zal ook tot een geheel andere politieke conceptie komen.

Maar de heer Pot en de christen-radicalen zullen zich dus in dit uitgangspunt wel kunnen vinden. En dan gaat het dus meer om de vraag over de wijze waarop men dit uitgangspunt wil verwezenlijken, om de vraag hoe zwaar men dit punt wil laten wegen en vermoedelijk ook om de vraag welke betekenis men hecht aan het bezit van kernwapens als militair-politiek middel en in het algemeen om de vraag hoe men de huidige wereldsituatie waardeert.

Om met het laatste te beginnen de aanvaardbaarheid van eventuele denuclearisering van Europa minus Rusland zal voor de meeste mensen vooral afhankelijk zijn van de beantwoording van de vraag hoe agressief men de huidige Sowjet-Unie schat. Men moet de zaken ook niet moeilijker maken dan nodig is. Als het alternatief niet is „dood of rood", dan moet men het er ook niet bijhalen. Men kan over het al dan niet agressief zijn van de huidige S.U. van mening verschillen. Ik zou er alleen over op willen merken dat wat nu in Tsjecho-Slowakije mogelijk is in 1948 en ook in 1956 niet mogelijk was.

Hoe men de mate van agressiviteit van de S.U. van nu waardeert heeft te maken met wat men vindt van het feit

dat thans door Rusland de dreiging van China als veel ernstiger wordt ervaren; van de verzwakking van de werking van de communistische ideologie; van de oprechte angst van de S.U. voor een kernoorlog.

Belangrijker echter dan deze vraag naar de agressieve bedoelingen van het huidige Rusland — want wie zal voorspellen hoe Rusland in een volgende generatie zal zijn? — is de vraag naar de betekenis die men moet hechten aan het bezit van kerwapens als militair en vooral als politiek middel.

Deze vraag valt voor ons eigenlijk in drie vragen uiteen. In de eerste plaats: wat heeft men aan een eventueel eigen kernwapen?

In concreto: Wat hebben we aan een eventueel Europees kernwapen? Ten tweede: Wat heeft men aan kernwapens in het bezit van bondgenoten? In concreto: Wat hebben we nu en in de toekomst aan de NATO? Ten derde: Wat heeft de potentiële tegenstander aan zijn kernwapen? In concreto: Wat kan Rusland wel en niet doen met zijn kernmacht?

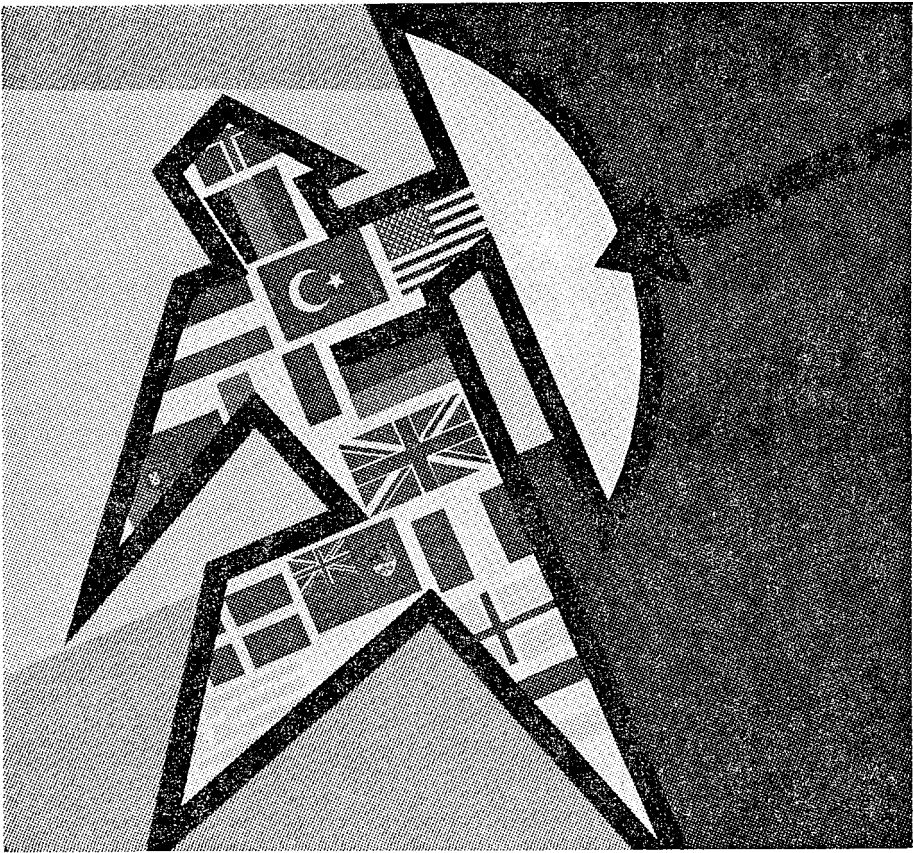
Europese kernmacht?

Allereerst de eigen Europese kernmacht — droom van sommige Europeanen —, omdat naar mijn smaak hier de meest dubieuze argumenten worden gehanteerd. Men zegt — en vooral in Frankrijk wordt deze stelling graag verkondigd — dat bij de huidige Russische vernietigingsmacht de Amerikaanse nucleaire deterrent ten behoeve van Europa ongelooftwaardig is geworden, omdat geen Amerikaanse regering bij een aantasting van Europese belangen zich in een kernconflict wil storten en daarmee haar eigen bevolking aan het gevaar van massale vernietiging bloot stellen. Europa — c.q. Frankrijk — zou om die reden over een eigen — beperkt — kernwapen moeten beschikken, opdat het wanneer het dat noodzakelijk acht zelf een kernconflict zal kunnen forceren. Amerika zou zo gedwongen kunnen worden Europa te steunen. Het valt allemaal niet te bewijzen. Vermoedelijk zit in de eerste overweging — de onwaarschijnlijkheid van Amerikaanse nucleaire interventie — veel waars. De verdere redenering komt echter in strijd met het gezonde verstand. Veel waarschijnlijker lijkt het dat bij een zelfstandige Europese atoompolitiek de Amerikanen zich des te minder gebonden zullen voelen te interveniëren. En terecht.

Statussymbool

Er worden echter meer argumenten gehanteerd. Zo wordt wel beweerd dat een Europa — c.q. Frankrijk — zonder kernmacht niet tot de club van groten zou behoren. Het kernwapen is een statussymbool. Een zichzelf respecterend verenigd Europa moet toch op zijn minst over een bescheiden eigen kernmacht beschikken. In de eerste plaats hierover dit. Wat zouden wij ons nu als nuchtere Nederlanders nog eens weer dit negentiende eeuwse grote-mogendheden-complex van de Fransen en de Engelsen moet later aanpraten? Maar afgezien daarvan, als men nu onbevooroordeeld de zaken bekijkt en zich afvraagt wat tot nu toe Engeland aan zijn eigen zelfstandige (?) kernwapens heeft gehad? Wanneer heeft het iets kunnen afdwingen op grond van het feit dat het een kernmogendheid was? Het omgekeerde lijkt eerder het geval. Het kernwapen is een kostbare zaak gebleken, welke de economische positie van dit land alleen maar heeft verzwakt. Het heeft daarom de rol die Engeland nog lange tijd heeft proberen te spelen

in Azië en Afrika eerder bemoeilijkt dan bevorderd. En tenslotte, het heeft er mede voor gezorgd dat Engeland als „zieke man van Europa” er niet aantrekkelijker op is geworden als eventuele partner in de E.E.G.

Verwerpelijk

Tenslotte nog de argumenten, dat een eigen kernbepapening zo bevordelijk zou zijn voor de Europese technologische ontwikkeling en voor het Europese natiebesef. Het zijn argumenten, die mij volstrekt verwerpelijk voorkomen. Wat er van waar moge zijn dat inspanningen op het terrein van de bepapening een stimulans zijn voor de technologische ontwikkeling — het gezonde verstand zegt dat, wanneer de inspanningen op vreedzame doeleinden zijn gericht dit altijd toch nog voordeliger zal zijn — maar wat hiervan overtuigd is dat men met de opbouw van de massale vernietigingsmogelijkheden in een krankzinnige situatie terecht komt, dan mogen dit soort argumenten gewoon niet gelden. Ook niet dat van de Europese nation-building.

Veiligheid in NATO?

Het enige wat telt is de veiligheid — de eigen veiligheid en de veiligheid van de wereld in haar geheel. Naar de opvatting van velen zal deze opvatting tot in lengte van dagen het beste gewaarborgd blijven door de Amerikaanse nucleaire deterrence. Maar is dit wel zo? In het bovenstaande spraken wij er al onze twijfels over uit of de Amerikanen ter wille van een Europees belang hun eigen bevolking aan het gevaar van een massale vernietiging door kernwapens zullen bloot stellen. De officiële aanvaarding onlangs door de NATO van de strategie van de flexible response — de strategie waarbij pas in laatste instantie als de tegenstander hier ook toe mocht overgegaan, van kernwapens gebruik wordt gemaakt — wijst trouwens ook al in deze richting. Waarschijnlijker lijkt het dan ook dat bij een werkelijke Russische agressie Europa het terrein wordt van een grootscheepse conventionele oorlog dan dat bijvoorbeeld een directe reactie op deze agressie de vernietiging van een Russische stad door een Amerikaans kernwapen zal zijn.

Te weinig schijnt men in Europa te beseffen, dat bij de huidige stand van ontwikkeling een nucleaire bepapening wil deze van betekenis zijn als garantie voor veiligheid dit dan ook de enorme kosten van een adequaat afweersysteem vergt. De Amerikanen en de Russen hebben deze weg voor zich zelf gekozen. Is men inderdaad in Europa bereid deze wedloop bij te benen?

Het is misschien jammer voor diegenen die gehoopt hadden voor de rest van hun leven onder de Amerikaanse „atoomparaplu” droog te kunnen blijven, maar men zal in Europa moeten gaan kiezen. Om de eenvoudige reden dat men van een ander land niet kan en mag verlangen, zijn bevolking aan

het gevaar van massale vernietiging bloot te stellen ter wille van Europese belangen. Nog daar gelaten of er voor dit land zelf belangen bestaan die dit rechtvaardigen. Quod non.

Kernwapen als politiek middel

Tenslotte dan de vraag wat men denkt dat de eventuele tegenstander eigenlijk wel kan doen met zijn kernmacht. In het algemeen wordt er nogal simplistisch over dit soort zaken gedacht. De waarde van het Engelse kernwapen kwam al ter sprake. Deze leek nihil, zo niet negatief. Maar goed, dit betreft een tweede-rangs-kernmogendheid. Maar ook in Amerika is men al jaren geleden tot de conclusie gekomen, dat men met een kernwapen alléén in de meeste gevallen niet veel anders is dan een reus zonder handen. Het wapen is gewoon te grof gebleken om te dienen als middel om iets mee af te dwingen of om een tegenstander ergens van te weerhouden. Op zijn hoogst bruikbaar als afschrikkingswapen in de situatie dat eigen vitale belangen bedreigd worden. Vandaar dat Amerika naast zijn kernwapen steeds meer zijn conventionele wapens is gaan ontwikkelen. Dat ook deze conventionele wapens in bepaalde situaties nog te grof kunnen zijn als middel, zoals in Vietnam, is een punt apart.

Maar dan de Russen, want daar gaat het ons in dit geval om. De 700 op West-Europa gerichte raketten van de heer Pot. In de gedachtengang van de heer Pot wordt onze veiligheid gewaarborgd door de Amerikaanse kernwapens in Europa. Vandaar dat hij vooralsnog huiverig is voor denuclearisering van Europa. Immers geheel Europa komt nu open te liggen voor „politieke druk en nucleaire chantage van de kant van de Russen”.

Geloof de heer Pot nu werkelijk dat Rusland een nucleaire chantagepolitiek zal gaan beginnen tegenover Europa? En dat met de steeds groter wordende dreiging van China in de rug? Het zal ongetwijfeld in de toekomst nog wel politieke druk proberen uit te oefenen.

Het nucleaire middel zal hier echter eenvoudig ongeschikt voor zijn. In dit opzicht liggen de zaken voor Rusland niet anders dan voor Amerika. Het lijkt mij trouwens waarschijnlijker, dat bij een denuclearisatie van Europa de 700 raketten van de heer Pot in oostelijke richting zullen worden opgesteld.

Voorstellen van christen-radicalen

Tenslotte nog iets over de voorstellen van de christen-radicalen. Allereerst dit: ik heb er bezwaar tegen wanneer hier een zuivere tegenstelling idealisme-realistie gesuggereerd wordt. Voor mij persoonlijk is er heus niet zoveel idealisme voor nodig om een politiek te bepleiten, welke risico's wil nemen om uit een krankzinnige situatie te geraken,

Het is misschien jammer voor diegenen die gehoopt hadden voor de rest van hun leven onder de Amerikaanse „atoomparaplu” droog te kunnen blijven, maar men zal in Europa moeten gaan kiezen. Om de eenvoudige reden dat men van een ander land niet kan en mag verlangen zijn bevolking aan het gevaar van massale vernietiging bloot te stellen ter wille van Europese belangen. Nog daar gelaten of er voor dit land zelf belangen bestaan die dit rechtvaardigen.

Veiligheid in de Nato?

om de eenvoudige reden, dat de situatie zelf mij te veel risico's bergt. De christen-radicalen bepleiten in hun voorstellen een denuclearisatie van Europa „zonder dat de Europese landen zich daarbij voorlopig een noemenswaardige beperking in hun conventionele bepapening zullen kunnen opleggen”. Dat de heer Pot ons voor dat laatste een pluimpje geeft, doet mij vrij weinig, omdat wat hier gezegd wordt over de handhaving van de conventionele bepapening niet los gezien mag worden van de denucleariseringsvoorstellen. Dat in een verder stadium een eventuele vermindering van deze conventionele bepapening alleen op basis van wederkerigheid kan geschieden, zoals de heer Pot met vette letters laat afdrukken, daar kan men het alleen maar mee eens zijn. Het spreekt haast vanzelf. Het zou echter kennelijk om misverstanden te voorkomen, explicieter gesteld kunnen worden in het program. De heer Pot maakt er verder nogal een punt van, dat in de voorstellen van de christen-radicalen als eerste stap een non-agressiepact wordt bepleit. Het zou irreal zijn om aan zulk een pact alles op te hangen. De heer Pot houdt het daarom op de wederkerigheid. Ja, hier wordt een tegenstelling van opvattingen gesuggereerd, die er niet is. Het non-agressiepact zal niet meer dan een eerste noodzakelijke stap zijn, die zijn betekenis zal ontlenen aan wat daarop volgt. Het is een procedure die aansluit op wat van Oosteuropese zijde is voorgesteld en waarop de reactie vanuit het westen tot nog toe nihil is geweest.

Nog een bezwaar van de heer Pot. Hij begrijpt niet waarom wij ons in onze voorstellen beperkt hebben tot Europa. Ik moet eerlijk zeggen, ik begrijp hem niet. Immers de christen-radicalen hebben in hun program zeer duidelijk gesteld, dat wij nu eenmaal geen enkele reële invloed hebben op het kernwapenbeleid van Amerika, Rusland en China. Dit feit is zeer te betreuren, maar zo liggen de kaarten nu eenmaal. Men zal

Is het kernwapen te gebruiken?

moeten proberen het bereikbare te bereiken.

Daarom hebben de christen-radicalen met hun voorstellen gekozen voor een denuclearisatie van Europa en staan zij in dit opzicht diametraal tegenover bijvoorbeeld de heer Hallstein met zijn opvattingen.

Die tegen het huidige non-proliferatieverdrag is omdat — ik citeer Trouw van 22 januari — hij het „als een Europese plicht beschouwt om niets te doen dat een ontwikkeling naar een Europa met een eigen defensiebeleid kan belemmeren of vertragen”. Die het een ondraaglijke gedachte acht indien „Europa niet voor defensiedoeleinden over eigen kernwapens zou mogen beschikken”. Die in dit verband spreekt over „de politiek van Jalta” en van „de onwaardige verdeling van Europa in belangensferen”. Men zou willen dat er in verband met zo'n ernstige zaak als de kernbepapening eens wat minder over „waardigheid” gesproken werd.

Europa

Het is niet dat de christen-radicalen minder Europeanen zouden zijn dan de heer Hallstein. Alleen de richting van het door hem op dit punt gepropageerde Europeanisme staat hen tegen. Zij zouden willen dat er een Europa zou groeien waar meer overleg gepleegd werd met andere — Oosteuropese — landen en waar meer rekening werd gehouden met de werkelijke angsten welke ook daar bestaan; waar nuchter bekeken werd, wat men aan een kernbepapening in deze tijd heeft en waar — als men het dan zo graag heeft over de „roeping van Europa” — beseft werd waar de werkelijk grote problemen en gevaren van deze tijd liggen.

ER IS NOG VEEL MOGELIJK

ZWARTSLUIS GEEFT HET VOORBEELD

Zwartsluis heeft met één klap de top bereikt. Deze kiesvereniging staat bovenaan de lijst van kiesverenigingen, die al een behoorlijk aantal nieuwe abonnees op ons weekblad „Nederlandse Gedachten” gewonnen hebben. De kiesvereniging Zwartsluis stond tot dusver op de lijst met zes nieuwe abonnees. Vorige week kwam een brief binnen met het verrassende aantal van nog 25 abonnees erbij; totaal 31, zegge en schrijfve éénendertig nieuwe lezers in deze Overijsselse gemeente.

Het is duidelijk, dat deze kiesvereniging de zaken goed en grondig heeft aangepakt. En dús: heeft men gezamenlijk succes geboekt. Een woord van hulde is hier bepaald op zijn plaats. Onzerzijds stellen wij Zwartsluis graag ten voorbeeld aan andere kiesverenigingen.

Voorlopige opgave

De secretaris van de kiesvereniging Zwartsluis schreef ondermeer: „Hierbij zenden wij u een voorlopige opgave met nieuwe abonnees voor „Nederlandse Gedachten”. Het is niet uitgesloten, dat er nog een aantal bijkomt. Onze propaganda-actie is nog niet definitief afgesloten”. Dat is bijzonder prettig. Wij hopen, dat in Zwartsluis en in vele andere plaatsen nog honderden nieuwe abonnees op ons weekblad zullen worden gewonnen. Het kan; dat is duidelijk. Er is nog veel moge-

lijk tijdens onze gezamenlijke actie op dit terrein.

Gaarne bieden wij u hieronder een overzicht van de resultaten per Kamercentrale volgens de stand van vorige week, 22 februari j.l. Daarnaast ziet u de stand, zoals die was per 27 december 1967. In de laatste kolom treft u het verschil tussen beide standen aan. Het is duidelijk, dat in alle Kamercentrales vooruitgang is geboekt, ook al zijn de resultaten zo gezien niet geweldig groot. Maar dat komt, omdat er nog vele kiesverenigingen zijn, die tot op heden niet aan deze actie zijn toegekomen. Dat zal binnenkort stellig wel beter worden, gelet op de medewerking en stimulering van de zijde van de Kamercentrales, waarvan Assen en Amsterdam in de afgelopen weken reeds een duidelijk voorbeeld gaven.

Uit de hier afgedrukte stand blijkt, dat de Kamercentrale Dordrecht nog steeds op kop gaat, nadrukkelijk gevolgd door de Kamercentrale Arnhem. De Kamercentrale Leiden neemt nog steeds de derde positie in. De Kamercentrale Zwolle is gestegen van de zesde naar de vierde plaats; de Kamercentrale Groningen van de zevende naar de zesde plaats; de Kamercentrale Assen van de achtste naar de zevende; de Kamercentrale Middelburg van de elfde naar de tiende; de Kamercentrale Nijmegen van de zeventiende naar de zestiende plaats.

De Kamercentrale Leeuwarden zakte een plaats van de vierde naar de vijfde; de Kamercentrale Utrecht van de vijfde naar de achtste plaats; de Kamercentrale Amsterdam van de tiende naar de elfde; de Kamercentrale Tilburg van de zestiende naar de zeventiende. De Kamercentrales Haarlem, 's-Hertogenbosch, 's-Gravenhage, Rotterdam, Den Helder en Maastricht handhaafden zich.

Het is natuurlijk van bijzonder veel belang, dat alle Kamercentrales, in onderlinge sportieve wedijver, proberen hun posities op de ranglijst te verbeteren. Er is namelijk een belangrijk doel: te bevorderen, dat zoveel mogelijk kiezers tot een goede meningsvorming kunnen komen door de voorlichting en de informatie van een politiek weekblad. Het is de moeite waard ons daarvoor in deze tijd enige moeite te getroosten.

Kamercentrale	stand 22-2-'68	stand 27-12-'67	ver- schil
1. Dordrecht	124	106 (1)	18
2. Arnhem	112	99 (2)	13
3. Leiden	110	99 (3)	11
4. Zwolle	106	71 (6)	35
5. Leeuwarden	100	83 (4)	17
6. Groningen	98	71 (7)	27
7. Assen	93	70 (8)	23
8. Utrecht	87	76 (5)	11
9. Haarlem	63	53 (9)	10
10. Middelburg	63	46 (11)	17
11. Amsterdam	54	47 (10)	7
12. 's-Hertogenbosch	50	43 (12)	7
13. 's-Gravenhage	49	42 (13)	7
14. Rotterdam	45	38 (14)	7
15. Den Helder	37	29 (15)	8
16. Nijmegen	25	15 (17)	10
17. Tilburg	22	19 (16)	3
18. Maastricht	4	3 (18)	1
Buitenland	5		5
	1247	1.010	237

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

WAT IS ER TEGEN EEN GEKOZEN BURGEMEESTER ?

WANNEER vandaag allerlei stemmen ogaan die pleiten voor een gekozen burgemeester dan is dat niet voor het eerst tijdens het sinds 1848 geldende stelsel van de door de Kroon benoemde burgemeester. Ook vroeger zijn er tegenstanders van de benoemde en pleitbezorgers voor de gekozen burgemeester geweest. Bij de grondwetsherziening in 1887 is reeds een poging gewaagd verandering te brengen in het stelsel van de benoemde burgemeester. Tevergeefs. Volgens prof. Bellinghans was de werkelijke reden duidelijk, men wilde namelijk de politie in handen doen blijven van benoemde ambtenaren. Gemeenteraden mochten geen zeggenschap hebben over de politie en dat zou gebeuren als de burgemeester gekozen zou worden, waarmee het burgemeesterschap een politieke functie zou worden. Het bezwaar van toen geldt ook vandaag nog. Of liever het werkt nu andersom. Men wil ondermeer een gekozen burgemeester omdat die zich automatisch ook voor zijn politiebeleid tegenover de raad zou moeten verantwoorden. Zou hij dat niet doen dan behoefde hij op herverkiezing niet te rekenen. Aannemen de dan altijd dat de rijksoverheid de gekozen burgemeester als hoofd van de politie zou handhaven. Als de regering nu ook het standpunt van 1887 zou handhaven dan zou hij een gekozen burgemeester de gemeentelijke politie kunnen verwijderen. Men zou dan in alle gemeenten rijkspolitie kunnen invoeren.

De voorstanders van de gekozen burgemeester menen dat dit stelsel democratischer zou zijn, de burgers zouden meespreken over degene die hun burgemeester zou zijn. Zo'n burgemeester

zou van meet af aan kunnen rekenen op het vertrouwen van de burgerij in tegenstelling tot de benoemde burgemeester die vaak een „vreemde”, althans iemand van buiten de gemeente is, en van wie men moet afwachten hoe hij zich ontplooiën zal. Bij een verkiezing kan men de beste, in elk geval de beste in het oog van de burgerij, tot burgemeester kiezen. De voorstanders van de benoemde burgemeester bestrijden dit. Ook al kan men erkennen dat de huidige benoemingsprocedure geen waterdichte garantie biedt — en dat doet ze niet — dat de beste tot burgemeester benoemd wordt, een verkiezing door de burgerij of de raad geeft die garantie zeker niet. Te vrezen valt dat men de kandidaten allereerst en waarschijnlijk alleen zoeken zal in de lokale sfeer, daarmee kandidaten uit de rest van Nederland uitsluitend. Maar ook als dat niet het geval zou zijn, een ander en wellicht groter gevaar is dat de burgemeestersverkiezing in de politieke sfeer getrokken wordt.

De politieke partijen zullen moeten overleggen met elkaar, misschien touwtrekken over de vraag wie er kandidaat zal zijn. Zijn er meer kandidaten dan zullen die met elkaar moeten strijden. Degene die wint kan op een meerderheid in de gemeenteraad rekenen, maar zal de minderheid hem zien als de objectieve figuur, die men in de benoemde burgemeester toch ziet? Zal de gekozen burgemeester zijn onafhankelijke positie kunnen bewaren. Zal hij, bewust of onbewust, in zijn beleid geen rekening houden met de wens straks weer herkozen te worden?

De gekozen burgemeester staat dicht bij de burgerij dan de benoemde burgemeester die van buiten komt betogen de voorstanders van de gekozen burgemeester. Daar zit natuurlijk iets waars in. Maar is de ervaring met de huidige burgemeesters zo slecht? Zeker, ze moeten even acclimatiseren, maar dan zijn ze meestal rasechte burgers van hun gemeente. Nog kort geleden hoorden wij een burgemeester, die nog maar enkele maanden in functie was, de belangen van zijn gemeente verdedigen op een wijze alsof hij al jarenlang in zijn gemeente werkte.

Maar anderzijds heeft de gekozen plaatsgenoot wel zo'n grote ingang bij de bevolking? Iedere vooraanstaande plaatsgenoot heeft zijn groepsbindingen. Zal men de gekozene toch niet allereerst zien als de man van een bepaalde groep? Zo ja dan zal het hem extra moeite kosten zich waar te maken als de objectieve eerste burger.

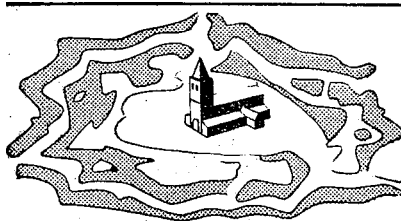
De voorstanders van de gekozen burgemeester zijn met het bovenstaande nog allerminst uit het veld geslagen. Zij verwijzen naar het buitenland waar de gekozen burgemeester vaak nog meer macht heeft dan de Nederlandse, benoemde burgemeester. Daarover een volgende keer.

Advertentie-acquisiteur

gevraagd voor Nederlandse Gedachten

Voor iemand die met het vak bekend is zeer geschikt om mee te nemen naast andere oladen.

ADV. ADM. NEDERLANDSE GEDACHTEN, Botenmakersstraat 45, ZAANDAM. Telefoon 02980 - 63224 ook 's avonds te bereiken.

AANNEMINGSBEDRIJF
HARM FOKKENS NAARDEN N.V.

fijn! die ken ik

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De Zeeuwen uit de Kamer hebben aan minister Bakker gevraagd:

Een vaste oeververbinding over de Westerschelde is, volgens de laatste studies, rendabel te exploiteren en de financiële consequenties zijn niet onoverkomelijk. Als dat zo is — wil de minister dan zeer spoedig de stappen ondernemen om deze verbinding te realiseren?

De heer Walburg vroeg aan de minister van Defensie:

Waarom duurt het toch zo lang (8 weken) voordat de dienstplichtige antwoord van de minister krijgt op zijn beroep op de kroon — inzake vrijstelling van dienst — nadat de Raad van State advies heeft uitgebracht?

De heer Kieft en anderen vroegen aan de minister van Cultuur of zij bereid is ook het nader advies van de Cover, over de jeugdproblematiek openbaar te maken.

Vraag verhuisfolders of emigratiefolders aan

BONGERS

Internationaal verhuisbedrijf
RIJNHAVEN - WAGENINGEN
Telefoon 2725 (b.g. 3100)

Opslag inboedels - Overzee-verpakking

Verkouden? Griep?

Dat is vervelend. Maar gelukkig is er NISYLEN, het middel ter bestrijding van verkoudheid en griep.

NISYLEN

een plantaardig preparaat van dr. Willmar Schwabe N.V. Zaandam. Uw apotheker of drogist heeft het.

Hotel-pension „Dreyeroord”

Telefoon 3169 - OOSTERBEEK

- BRILLEN
- HOORTOESTELLEN
- CONTACTLENZEN

EIKENDAL

onbetwist DE specialist

BERGSTRAAT 12, WAGENINGEN
TEL. 08370 - 2038

IETS DOEN AAN GROEPEN DIE ECHT VERGETEN ZIJN

EERST BEKIJKEN WELKE GROEPEN ER EIGENLIJK ONDER DE LOONGRENS ZITTEN

DOOR DR. J. P. I. VAN DER WILDE, secretaris van de Raad voor het Midden- en Kleinbedrijf

De redactie vroeg mij in te gaan op het artikel van de heer drs. G. H. Terpstra over de vraag: „Is de huidige inkomensverdeling aanvaardbaar?” Ik heb daarin toegestemd onder de nadrukkelijke voorwaarde dat aan mij niet de eis zou worden gesteld het onderwerp cijfermatig te benaderen. Daarvoor ontbreekt mij de tijd. Eigenlijk heb ik helemaal geen tijd voor het schrijven van een artikel.

Probleemstelling

Ik heb grote waardering voor het sterke sociale besef dat in het artikel van de heer Terpstra doorklinkt. De grondgedachte dat de welvaart internationaal zo goed mogelijk verdeeld dient te worden onderschrijf ik graag. Het internationale vraagstuk ligt mij daarbij zwaarder op het hart dan het nationale. Vandaag gaat het echter over de nationale inkomensverhoudingen. Eerst iets over de cijfers van de heer Terpstra. Daarmee start hij zijn probleemstelling. Hij constateert dat de inkomensverschillen te groot zijn en dat deze daarom verkleind moeten worden. Zijn betoog is dan verder gericht tegen de eenzijdige belangstelling van overheidswege het minimum-inkomen op te trekken. De heer Terpstra wil de overheid directe invloed geven op de toestand van de bruto-inkomens.

Dit laatste punt is een punt waar ik niet zo erg goed in kan komen. Vermogensvorming wordt mede geconditioneerd door hoge inkomens; vermogensvorming is bovendien belangrijk voor deze economische groei. Verdeling van de aanwezige vermogens zou voor de mensen individueel niet veel meer opleveren dan, ruw geschat f 200 à f 300 per jaar, voorondersteld dat die vermogens, in verband met de noodzakelijke productie in stand worden gehouden. Op dit punt kom ik nog terug. Het gaat er mij hierom dat de probleemstelling: „niet alleen naar de lage inkomens kijken maar ook naar de grote inkomens en de vermogens”, niet zo voor de hand ligt als dat op het eerste gezicht lijkt.

Ik zie er meer in te kijken naar de tekorten. Iets te doen aan de groepen die echt vergeten zijn; mensen met een te laag inkomen, die aangetroffen worden in alle groepen van de samenleving. Net zo goed onder de arbeiders als onder de rentetrekken, zelfstandigen, invaliden etc. In dit verband zou het voor een goede probleemstelling nodig zijn eerst eens precies in kaart te brengen welke groepen in onze samenleving beneden de loongrens zitten. Van de zelfstandigen weet ik toevallig dat 30 % niet aan het minimumloon van een werknemer toekomt, 60 % komt niet boven de sociale verzekeringsgrens.

De tijd ontbreekt me de gegevens over andere groepen met moeilijkheden op te zoeken. Ik herinner me dat prof. Albeda wel eens zo'n inventarisatie heeft gemaakt. Kan een miljonair ons zoveel schelen als de tekorten zijn aangevuld? Als hij zijn geld niet over de balk gooit bewijst hij onze nationale economie een goede dienst. Zijn vermogen verhoogt de kapitaalvoorraad.

Gooit hij het wel over de balk dan is zijn vermogen snel verdwenen.

Economische orde

Maar laten we de zaak wat verder styleren. De aanpak van deze problemen heeft zeker te maken met onze economische orde. Onze economische orde is gebaseerd op vrijheid, ook voor het nemen van economische initiatieven. De vrijheid wordt meegeconditioneerd door de particuliere eigendom. Zonder dit instituut is vrij ondernemerschap praktisch onmogelijk. Het is op dit punt wat moeilijk met de heer Terpstra te discussiëren omdat hij zich enerzijds op het standpunt stelt dat wijzigingen als door hem bedoeld binnen het kader van de huidige economische orde tot stand gebracht dienen te worden, maar anderzijds werkt hij met een begrip economische orde dat niet geheel overeenkomstig de feitelijke situatie is.

Onze economische orde is gebaseerd op de ondernemingswijze productie. D.w.z. dat de ondernemer aard en omvang van de productie bepaalt. Daarvoor heeft hij de beschikkingmacht over schaarse goederen nodig. Over de juridische constructie van deze beschikkingmacht kan druk gefilosofeerd worden. Bij grote ondernemingen kan daar ook nogal wat aan gesleuteld worden. De meeste ondernemingen in ons land — eigenlijk alle ondernemingen op een paar honderd na — zijn echter te klein voor dit soort experimenten. Een andere grondslag voor de zeggenschap in die ondernemingen van de eigendom der produktiemiddelen — het moge conservatief zijn — kan ik mij (nog) niet voorstellen. De eigendom maakt het mogelijk concentratie van eigendom van produktiemiddelen tegen te gaan en derhalve ook machtsconcentratie in het economisch leven tegen te gaan.

Het klinkt nog wat onwennig maar rijkdom en armoede zijn in de welvaartsstaat niet meer zo nauw verbonden aan het al of niet beschikken over eigendommen. Het midden- en kleinbedrijf omvat honderdduizend zelfstandigen waarvan er velen over een klein vermogen beschikken — bijv. een afgeschreven bedrijfspand, dat op papier dikwijls nog wordt geschat op enkele tienduizenden gulden, maar dat zich niet leent om zaken in te doen op een moderne manier. Deze mensen zijn nog niet in staat het minimumloon van een arbeider te verteren.

Aan de problemen van deze mensen wordt ook door de suggesties tot verandering, die de heer Terpstra doet, wel iets verbeterd. Zij hebben evenwel geen structurele betekenis voor de economische orde. In het nummer van februari 1968 zegt hij wel dat er te veel zelfstandigen zijn en dat deze sneller gesaneerd moeten worden, maar daar ligt de kern van het probleem niet. Van deze mensen worden als gevolg van de gestegen welvaart meer prestaties gevraagd. Dat kunnen zij in de regel, als gevolg van hun leeftijd, niet meer bijbenen. Er zijn andere ondernemers met meer opleiding nodig om hun plaats in te nemen. De oplossing van Terpstra is op dit punt eenzijdig.

Deze eenzijdigheid, die naar mijn wijze van zien ten grondslag ligt aan het ge-

hele artikel, is het gevolg van de tegenoverstelling werkgever/werknemer, die nog altijd veel te veel in dit soort betogen doorklinkt. Vanuit die tegenstelling kunnen inkomensverhoudingen niet verbeterd worden. Een goede benadering van het onderhavige vraagstuk gaat uit van de manier waarop inkomens gevormd kunnen worden. Voor mij is het belangrijke punt nog altijd de inspanning. Wij spreken dikwijls van de ontplooiing van de persoonlijkheid. Een ideale samenleving is voor mij een samenleving waar ieder zijn gaver zoveel mogelijk tot ontplooiing kan brengen. De gave van de één zijn wat waard voor de ander. Daarop is ons economisch proces gebaseerd. Daarbij is een verschil in karakter waardoor de één gemakkelijker zelf kan organiseren en de ander zich gemakkelijker ontplooit in dienstverband. Deze variatie schept meer ontplooiingsmogelijkheden en daarom zou ik dit niet graag willen spreiden en, eenzijdig, uitsluitend aan de mogelijkheid van dienstbetrekkingen in het economisch verkeer willen denken.

De vrijheid ook zelfstandig te ondernemen, die daarbij hoort, moet overigens ook niet overdreven worden. Prof. Tinbergen heeft er in een bundel „Lessons from the past” op gewezen, dat in onze samenleving (de westerse) de overheid 20 tot 25 % van de produktie in handen heeft; dat zij 30 % van het nationaal inkomen ter beschikking heeft door de belastingheffing, dat zij het economisch leven overigens door haar monetaire politiek, het loon- en prijsbeleid en haar politiek van inkomsten en uitgaven in belangrijke mate beïnvloeden kan.

Economisch herstel

Dit door Tinbergen geschetste kader waarbinnen de vrijheid van ondernemen in onze samenleving functioneert, noem ik het economisch bestel. Het economisch bestel is de verfijning van de economische orde door de organisatie van het bedrijfsleven en het beleid, inclusief de wetgeving, van de overheid. Het economisch bestel geeft aan elke economische orde een eigen gezicht. Anders gezegd van de economische orde kun je maken wat je wilt. De economische orde is noch buigzaam noch heilig. Waar het mij om is begonnen is dat een goed economisch bestel aan de economische orde een menselijk gezicht geeft. Daarvoor hebben we ook in Nederland een vijftal beleidsdoel-einden gesteld. Wij vinden werkloosheid mensonterend en streven derhalve naar volledige werkgelegenheid. Wij houden van eerlijk zakendoen en streven daarom ook naar evenwicht op de betalingsbalans. Wij willen de groei in onze produktie houden en streven derhalve naar de handhaving van een redelijk investeringsniveau. Steeds stijgende prijzen, veroorzaken onrust in de economie en daarom streven we naar een stabiel prijsniveau. Tenslotte ook achten we een redelijke verdeling van het inkomen noodzakelijk. De kernvraag is nu voor mij of het gevoerde beleid waarvan ik erken dat daar nog heel wat aan te sleutelen valt, in de grote lijn nu zo slecht werkt. Misschien dat de verschillen

tussen hoge en lage inkomens wat groter zijn, maar de welvaart ook van de mensen met de laagste inkomens is in de jaren '50 en '60 aanmerkelijk vergroot. Deze welvaart stijgt nog jaarlijks. Een zekere mate van overbesteding veroorzaakt daarbij wat moeilijkheden. Het belangrijkste punt van vandaag is daarom ook sparen. Sparen niet door de werknemers een papertje te geven met een recht op een aandeel in de onderneming waarin zij werken, maar door wat opzij te leggen; door ons echt wat te ontzeggen. Verhoging van de spaarquote kan bijdragen tot het verzachten van de werkloosheid die ondanks onze schone doelstellingen vandaag een probleem vormt.

Ik heb geen bezwaar tegen een claim van arbeiders op de middelen die gebruikt worden voor interne financiering. Ik vind het alleen wel een slechte belegging als het in de eigen onderneming moet gebeuren. Het hoort bij een goede belegging risico's te spreiden en niet alles op één kaart te zetten; ook derhalve om je geld niet te stoppen in de onderneming waar je werkt. Wat kan je beginnen met een aandeel in een onderneming als die van Van Heijst? Bovendien betwijfel ik of het wel zinvol is, in verband met de noodzaak de bestedingen wat krap te houden, de loonbetaling door dit soort claims aan te vullen. Ik ben er voor in verband met de gelegenheid die dit geeft om de bestedingen wat te veruimen als dat nationaal-economisch noodzakelijk is. Uit een oogpunt van kapitaalvorming is het van belang nog eens na te gaan of de interne financiering door deze manipulaties kan worden vergroot.

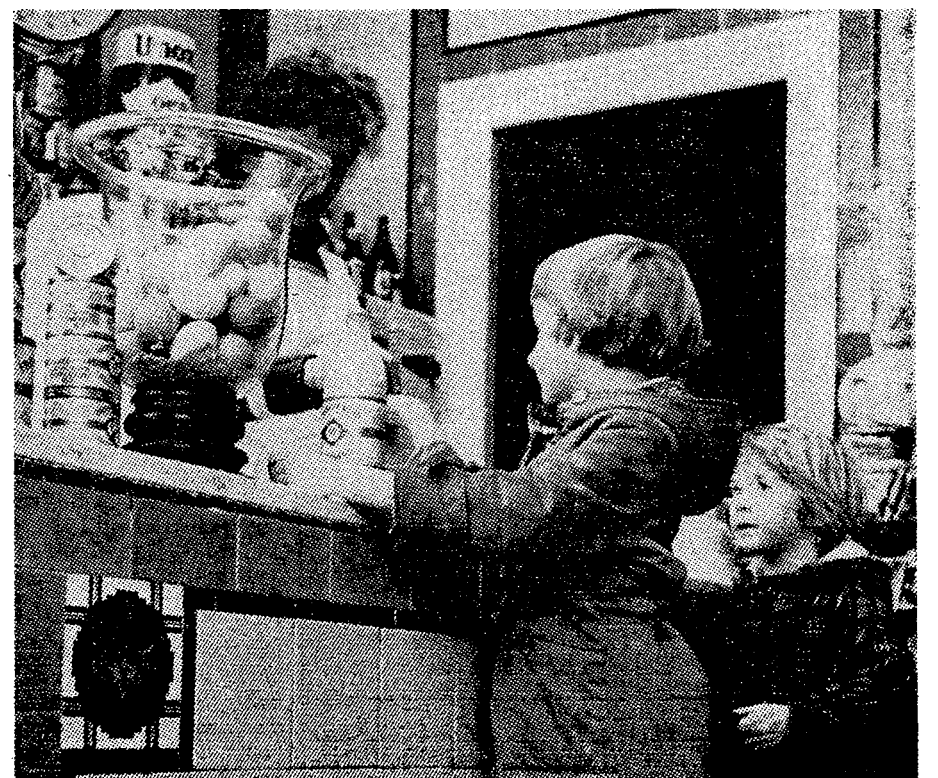
Particuliere eigendom

Het is duidelijk dat ik in het bovenstaande steeds opnieuw tracht toe te redeneren naar het maatschappelijk effect van datgene wat wordt voorgesteld. Wij moeten nl. oppassen dat we niet verhalen over inkomensverdeling niet uit sentimentoverwegingen handelen. Als de particuliere eigendom in de handel, als instituut en ten aanzien van de grond en — hoever Terpstra in dit opzicht wil gaan is mij niet helemaal duidelijk — woningen als objecten geen aanbeveling verdient, dan zie ik bovendien de logica niet zo goed van een claim van de werknemer op de eigendom van produktiemiddelen. Van tweeën één, of we zijn consequent en we spelen het spelletje van de twee honden, die vechten om één been en zien de overheid er tenslotte mee weglopen, of we houden de zaak sportief en spelen ons spel in het economisch verkeer ordelijk met als voornaamste prikkel de beloning van visie, doorzettingsvermogen en durf.

Wanneer we voor het laatste kiezen dan wil ik met iedereen meedoen, die een verantwoord, hoog, bedrag vraagt voor collectieve voorzieningen, te innen in de vorm van belastingen door de overheid. Ik ben ook bereid tot hoge uitgaven voor sociale voorzieningen. Diegenen nl. die door beperkte begaafdheid, lichamelijke onvolkomenheid, ouderdom luiheid of wat dan ook gehandicapt worden, zelf een behoor-

vervolg op pag. 11

Zelfstandigen: 30 % komt niet aan minimumloon van een werknemer.

VEROLME UNITED SHIPYARDS

ROTTERDAM-HOLLAND TEL. 162500

Scheepsbouwwerven A. VUYK EN ZONEN

CAPELLE AAN DE IJSSEL

Nieuwbouw en reparatie

TELEFOON ROTTERDAM 113333 (010)

Scheepswerf A. v. d. Werff

Onderhoud en reparatie van schepen

DOESBURG - TELEFOON 08334 - 2275

Sleepdienst Broedertrouw n.v.

v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN

Corr.-adres MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 01850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)

Alle transporten te water

N.V. Scheepswerf G. Bijlsma en Zoon

NIEUWBOUW WARTENA

van zee-, rivier- en binnenvaartschepen

TELEFOON 05105 - 271

Fa. C. Amels & Zn.

„Welgelegen” Makkum

SCHEEPSWERF en MACHINEFABRIEK

FIRMA BLAAK

Boot- en sloepenbouwerij, jachtbouw

HOOGZAND

W. Visser & Zn. n.v.

Scheepswerf - motorenherstelplaats

Ankerpad 2 - Telefoon 02230 - 2887

DEN HELDER

NIEUWBOUW en REPARATIE

Schildersbedrijf

F. J. Kloet & Zoon

VLAARDINGEN TELEFOON 010 - 343276
SPIJKENISSE TELEFOON 01880 - 2192

N.V. Scheepswerf v.h.

FIRMA A. LANSER

Sliedrecht - Holland

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

Het beeld der vaders

LOUIS COUPERUS

Een halve eeuw geleden was Louis Couperus de grote mode. Wie niet met zijn romans op de hoogte was, kon niet meepraten, in geen enkele salon. Couperus reisde het land door, om uit één van zijn boeken voor te lezen. Zo'n leesdienst was een geweldig evenement. De auteur schreef vooraf nauwkeurige aanwijzingen hoe het er op het podium moest uitzien. Een piedestal met een Boeddhabeeld. Een tafeltje, iets meer naar voren met een kristallen vaas, waarin twee narcissen. En uit de aard der zaak een lezenaar. En iedereen sprak over Couperus en zijn Haagse roman, Eline Vere en iedereen wist, dat hij het type was van de moderne mens. Dr. B. Wielenga schreef er vele bladzijden over in Stemmen des Tijds: Louis Couperus als type van de moderne mens. En hij schreef: „de grote bekoring van Couperus is niet vóórnamelijk zijn artistieke, maar zijn moderniteit. In Couperus is de moderne beschaving ontbloeid als een exotische, fijnbladige, wondervervige bloem

en... wij positieve christenen zijn óók moderne mensen, mensen-onder-invloed-van-de-moderniteit — meer dan we weten. Vooral in de jongeren onder ons ziet ge, ruikt ge de moderne sfeer. Litterair is de smaak der „intellectuelen” onder hen fijner, artistieker dan van het voorgeslacht. Men houdt onze jonge garde niet meer zoet met „de Pleegzoon” van Van Lennep en „De Schaapherder” van Oltmans. Deze tijd is voorbij. En van de groote, moderne kunstenaars in het rijk der letteren kunt ge u niet afmaken met een enkel vroom gebaar, zonder het *zielcontact met de jongere generatie te verliezen.*”

Over die laatste gecursiveerde woorden schreef daarop ds. W. H. Gispen van Zwolle (zoon van de „oude” Gispen) in zijn nieuwe brieven het een en ander.

Hij oordeelt:

„Er is in al die moderne romans zulk een ledigheid en armoede voor iemand, die in Christus zijn zaligheid zoekt, dat men wel bewondering kan hebben voor de taalvirtuositeit en de zielkundige ontleding — maar nooit eenige bevrediging kan voelen voor 't hart”.

En voorts:

„Ook onze jeugd moet leren kiezen tusschen de Baäl van onzen tijd en den Heere, Wiens Naam heilig is, en Wien te kennen het eeuwige leven is.” Wij voegen hieraan toe, dat dr. B. Wielenga in Stemmen des Tijds ook een grote studie over Kloos heeft geplaatst: Willem Kloos als literair profet.

Beide artikelen zijn later samen als boek verschenen onder de titel *Moderne Letterkunde.*

oude
en
nieuwe
en
citaten

Boekje

„Economisch-Statistische Berichten” van 14 februari j.l. begint met een artikeltje genaamd „Gele boekje”. De eerste alinea nemen wij over:

Van „de” Nederlander — wij moeten de eerste overigens nog tegenkomen — wordt door volksaardvorsers wel beweerd dat hij zich graag aan anderen spiegelt en zich bij voorbaat ten opzichte van deze voelt achtergesteld. Zou dat voor uitgeverij Kluwer een overweging zijn geweest toen zij besloot „Wat verdienen wij in Nederland?” te gaan uitgeven? Deze publikatie voorziet namelijk uitstekend in de meer financiële zijde van genoemde vergelijkingsbehoefte, i.c. in het antwoord op de vraag „Hoeveel verdien ik minder dan Jantje?” (de vraag „Hoeveel verdien ik meer dan Pietje?” werpt men minder frequent op).

Na de „rode boekjes” van Mao en Johnson, dan het „gele boekje” — het omslag is geel — in Nederland. Op zichzelf al vreemd, dat E.S.B. een vergelijking met de rode boekjes oproept. Die boekjes bevatten uitspraken van twee staatslieden, terwijl „ons boekje” praktisch alleen maar cijfers bevat. Toch blijkbaar een volkstrekje, getuige de volgende regels van Jacob Cats:

„Zie hoe mevrouw, genaamd het geld,
Hier alle mensen wetten stelt;
Een ieder stuipt, een ieder niigt,
Een ieder zwicht, een ieder zwijgt;
Een ieder knielt op haar gebied,
Als zij maar eens op iemand ziet.
Het schijnt zij voert de grootste macht,
Zodat een ieder op haar wacht.

Van een anonymus is de volgende uitspraak afkomstig: „Indien ge wilt weten hoe God over het geld denkt, kijk dan naar de mensen aan wie Hij het geeft”.

U begrijpt het? Vermoedelijk een Rooms grapje. Maar ja, daar moeten wij — denk aan sommige t.v.-uitzendingen — snel aan leren wennen. Daarom staat het in deze rubriek.

Politieke sprekers

„Hoe praten politici onder elkaar?” zo luidt de titel van een artikel van Tom Pauka in het laatste nummer van „Opinie”. Het artikel werd geschreven naar aanleiding van een conferentie, waar partijbestuurders en kamerleden bijeen waren. Een citaat:

Een van de kenmerken van die behoedzaamheid — of als men wil een van de merkwaardige gewoonten van politieke sprekers — is dat men een vraag of een discussiebijdrage begint met een opmerking als „Ik ben het geheel eens met de spreker dat...” of „Na de zeer waardevolle opmerkingen die de spreker ge-

maakt heeft...”, ook als men het in het geheel niet met de spreker eens is en in het verdere verloop blijkt dat men hem eigenlijk een druiloor vindt.

Men zou zeggen, dat de politici leerlingen van de Engelse staatsman Benjamin Disraëli zijn, die eens beweerde „Als iedereen ronduit zijn mening zei, zou dat de gesprekken onmogelijk maken. Mocht u nog eens iemand ten onrechte horen beweren dat hij „volledig instemt met...”, denk dan aan de woorden van de Amerikaanse schrijver Bierce „Iets positief beweren: zich vergissen met luider stem”.

HOE DENKT DE VROUW OVER DE GEMEENTELIJKE HERINDELING?

Hiermee hebben in 64 plaatsen van Noord-Holland vrouwenverenigingen zich het afgelopen jaar bezig gehouden.

Het resultaat van deze besprekingen is onlangs aangeboden aan de Commissaris van de Koningin, mr. F. J. Kranenburg.

Samenvoeging heeft veel voordelen, maar ook veel nadelen. Grotere gemeenten kunnen meer mogelijkheden scheppen en financieel sterkere gemeenten kunnen de leefbaarheid bevorderen. Maar niet alle voorzieningen moeten vanzelfsprekend naar de kern van de gemeente gaan. In de randkernen graag hulpsecretarieën, hulppostkantoren, wijkraden, kruisgebouwen, enz.

Als nadelen worden gezien een mogelijk verlies van verenigingsleven en traditie en een aantasting van het landschapsschoon door de bebouwing.

Ook waren de dames bang dat de intimiteit verloren zou gaan, het oude vertrouwde beeld, het historisch gegroeide dorp en dat een grotere afstand bestuurders-bestuurden zou ontstaan.

De vrouwen waren zeer geïnteresseerd in de gemeentepolitiek. Zij vonden dan ook dat de bevolking meer bij het bestuur van een gemeente betrokken moest worden. Door het instellen van open gespreksavonden met gemeenteraadsleden en door wijkraden. Het gemeentebestuur zou zijn plannen in een contactblad bekend kunnen maken. Ook de besluiten van B & W zouden daar een plaats moeten vinden.

Een adviescommissie uit alle geledingen van de bevolking samenstellen voor het gemeentebestuur, was ook een wens van de dames.

De Noord-Hollandse dames waren tot dit onderzoek in staat gesteld door het verkrijgen van de „auroraprijs” voor 1966 en 1967.

Deze prijs is ingesteld door de Coöperatieve fabriek van melkprodukten „Aurora” ter gelegenheid van haar 50-jarig bestaan. Voorwaar een bijzonder contact tussen „huisvrouw en melkboer”.

DE EERSTE KAMER

OVER WOONWAGENS, LINTJES, AFWEZIGE MINISTERS EN DEFENSIE

In de afgelopen weken heeft de Eerste Kamer een aantal wetsontwerpen behandeld, die nogal de aandacht hebben getrokken. We noemen de woonwagenwet, algemene zaken en defensie. Bij deze gelegenheden werd het woord gevoerd door de senatoren Van Eeten, de Gaay Fortman en Algra.

Wat de woonwagenwet betreft, hieraan heeft de A.R.-fractie haar stem niet kunnen geven, aangezien op een belangrijk onderdeel minister Klompé aan haar wens niet tegemoet kon komen.

Zware lasten voor gemeenten

De heer Van Eeten, die zich wel met de doelstelling van het wetsontwerp kon verenigen — de aanpassing te bevorderen van de woonwagenbevolking aan de gevestigde samenleving — zei, dat enkele gemeenten vrij veel tot veel woonwagenbewoners onder hun hoede hebben. Immers de woonwagenbevolking bestaat voor een groot deel uit mensen zonder vaste woonplaats. Andere gemeenten daarentegen hebben geen enkele woonwagenbewoner. Hij vond het een onbillijkheid, dat de lasten in dit opzicht op bepaalde gemeenten drukken. De heer Van Eeten wilde daarom, dat de kosten hiervoor tot rijkszorg gerekend zouden worden. In haar antwoord zei minister Klompé kort en bondig, dat aan het verzoek van de heer Van Eeten niet kon worden voldaan. Ten eerste niet omdat het gedeelde verantwoordelijkheid betreft en ten tweede omdat de middelen ontbreken.

In antwoord hierop bleef de heer Van Eeten bij zijn standpunt. Hij zei: „De minister heeft gezegd, dat het in het bestel van dit wetsontwerp niet mogelijk is om tot een honderd procent vergoeding aan de gemeenten te komen. Ik blijf er evenwel de voorkeur aan geven, dat de zorg voor de woonwagenbevolking tot rijkszaak wordt gemaakt. Wij hebben hier te doen met een voor een deel trekkende bevolkingsgroep. De gemeenten krijgen van deze groep geen inkomsten, want deze mensen staan bij de gemeenten niet in de bevolkingsadministratie ingeschreven. Enerzijds hebben zij dus geen inkomsten van deze

mensen, maar anderzijds hebben zij voor hen wel uitgaven te doen. De minister heeft gezegd, dat de begrotingspositie van het Rijk het niet toelaat integraal aan mijn wens te voldoen, maar de gemeenten moeten ook maar zien, dat zij de nodige middelen vinden. Dit gelukt misschien nog wel of niet, maar als het gelukt gaat het veelal ten koste van andere zeer dringende zaken, waarvoor dan geen gelden beschikbaar zijn”. Bij de stemming bleek de A.R.-fractie haar stem aan het wetsontwerp niet te kunnen geven.

Afwezige ministers

„De Haagse kranten bejeveren zich de laatste jaren ons wèkelijks op de hoogte te houden van het afnemend aantal ministers, dat in Den Haag aanwezig is. Daaraan behoeft men op zichzelf nog niet zoveel aandacht te schenken, maar het maakt mijns inziens op de burger een verkeerde indruk, wanneer blijkt dat het land ineens kan worden bestuurd door slechts enkele ministers. Mij is een jaar bekend, waarin in een periode dat er waarlijk belangrijke dingen aan de orde waren, slechts één minister ter plaatse was, die dan ook van zichzelf placht te zeggen, dat zijn machtsvolheid nu niet meer te vervolmaken was”.

Dit zei o.a. prof. mr. De Gaay Fortman bij de behandeling van de begroting Algemene Zaken. Hij vond het maar een griezelige zaak, dat er in een vakantieperiode zo weinig ministers in Den Haag waren. „We leven in een wereld, die nogal wat zorgen geeft”. Hij drong er daarom bij de minister-president op aan er voor te zorgen, dat er in de zomer een zodanig aantal ministers aanwezig is, dat er bij eventuele calamiteiten onmiddellijk kan worden ingegrepen. De minister-president merkte naar aanleiding hiervan op, dat het probleem van het aantal ministers in de zomervakantie een moeilijk probleem is. Ministers met schoolgaande kinderen zitten namelijk net zoals iedere Nederlander in deze omstandigheden, dat men aan de schoolvakanties gebonden is.

„Daarom is, hoe vreemd het ook moge klinken”, zei minister-president De Jong „een vrijegezel in zulk gezelschap soms, behalve voor zijn andere eigenschappen,

Prof. De Gaay Fortman

alleen al om die reden in de zomer een bijzonder welkome aanvulling”.

Minister-president De Jong ontkende niet het bezwaar tegen deze gang van zaken, doch voegde hij er aan toe, in de zomervakanties komt het gehele leven wat tot meer rust en doen er zich wat minder problemen voor. Ter geruststelling van prof. De Gaay Fortman zei de minister-president, dat er voor met vakantiegaande ministers uitvoerige regelingen getroffen worden. Er wordt o.a. rekening gehouden met het verblijven in de nabijheid van vliegvelden, zodat men in geval van bijzondere omstandigheden binnen enkele uren in Den Haag kan zijn.

Onderscheidingen

Een tweede punt dat prof. De Gaay Fortman onder de aandacht van de minister president bracht waren de onderscheidingen, die elk jaar ter gelegenheid van de verjaardag van H.M. de Koningin worden uitgereikt. Hij was van mening, dat men het systeem van klassen, dat gebaseerd is op onderscheiding naar maatschappelijke positie moet afschaffen. Prof. De Gaay Fortman voegde hieraan toe, dat er te veel en te automatisch onderscheidingen toevallen aan personen in de sector van de ambtenaren en te weinig aan personen in de sector van het bedrijfsleven en de sport. Verder was de senator het niet eens met de gang van zaken dat ministers en staatssecretarissen op één lijn gesteld worden ten aanzien van de te verlenen onderscheidingen. „Met alle respect voor alle staatssecretarissen, die ik in mijn leven heb mogen ontmoeten, zeg ik: hun verantwoordelijkheid is beslist een kleinere dan die van een minister”.

Minister-president De Jong antwoordde dat het systeem van klassen naar maatschappelijke positie afgeschaft wordt. Ook zal meer aandacht besteed worden aan de culturele sector en de sport. Op de klacht, dat er te veel automatisch gedecoreerd wordt in de sector van de ambtenaren, zei minister-president De Jong, dat hier ook een zekere rechtvaardigheid in zit.

„In het bedrijfsleven is er een mogelijkheid, door middel van een snellere promotie of in de vorm van andere voordelen, een extra inspanning te belonen. De mogelijkheden daartoe in het ambtelijk apparaat zijn niet zo groot. Niettemin is het land gezegend met een zeer goed ambtenarenapparaat. Voortreffelijke mensen stellen hun gehele leven in dienst van het algemeen belang, zonder dat men kan zeggen: geef hun eens een extra klopje op de schouder. Een decoratie — in de meeste mannenborsten schuilt toch een grote dosis ijdelheid — is op gezette tijden iets, waarmede de overheid van haar appreciatie tegenover de hardwerkende ambtenaren kan laten blijken”.

Defensie

De heer Algra die bij de begroting van defensie het woord voerde, begon zijn betoog met een citaat van Wellington, de overwinnaar van Waterloo. Wellington zou gezegd hebben: dat hij, die één dag een slagveld had gezien, er nooit meer naar zou verlangen dit nog een tweede keer mee te maken”. Hiertegenover stelde hij de verschrikkingen van

de oorlog, die wij dagelijks via de televisie in onze huiskamer krijgen. Het is daarom geen wonder zei hij, dat het pacifisme in deze tijd bijzonder krachtig naar voren komt. „Soms uit zich dit in een pleidooi voor een nationale ontwapening. Wanneer het pleidooi in die richting gaat, staat het naar mijn mening buiten de werkelijkheid. Men kan hiervan uiteraard geen militair effect, maar ook geen propagandistisch effect verwachten. Dit wil niet zeggen, dat wij ooit zouden moeten denken, dat wij de oorlog moeten aanvaarden, zoals men een natuurramp soms ondergaat. Oorlog is een verschrikkelijke zaak die echter door mensen wordt veroorzaakt”. Over de toenemende bewapening van jonge staten zei de heer Algra:

„Deze wordt bevorderd door de bijzonder grote wapenleveranties aan deze jonge staten. Wij hebben pas kunnen vernemen, dat Frankrijk ertoe overgaat, Irak van moderne wapens te voorzien. Het is evenzeer bekend dat India, dat zoveel moeilijkheden heeft in verband met de voedselvoorziening van de bevolking, een hele serie wapens kan betrekken uit Rusland. Ook onderzeeboten kan India van Rusland betrekken. Dit gaat allemaal door en leidt tot een bewapening over de gehele wereld zoals wij ons vroeger niet konden voorstellen”.

Nucleaire oorlog

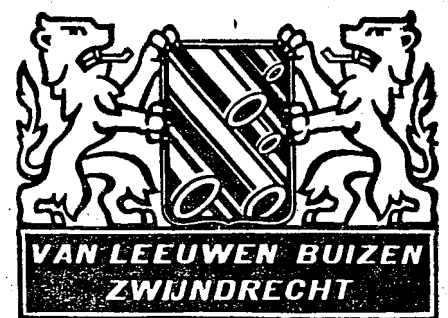
Sommigen zijn ervan overtuigd dat een eventuele volgende oorlog er een met atoomwapens zal zijn.

De heer Algra zei: „U weet net zo goed als ik dat in de tweede wereldoorlog, hoe verschrikkelijk deze ook geweest moge zijn, geen gas is gebruikt. Geen van beide partijen heeft gas gebruikt. Van die gehele chemische oorlog is niets gekomen en dat uiteraard niet, omdat de oorlogvoerende partijen niet over de middelen beschikten om deze afschuwelijke chemische middelen te gebruiken: integendeel. Het is bijvoorbeeld bekend, dat de Verenigde Staten in dit opzicht geëquipeerd waren op een wijze die bijna onvoorstelbaar was en dat op een gegeven moment, toen zij dachten dat in de laatste fase Hitler tot wanhoopsdaden zou overgaan, omdat hij het nergens meer kon bolwerken en misschien toch zijn toevlucht zou nemen tot gas, voor de represaille in de Middellandse Zee dicht bij Corsica een schip gereed lag met alle chemische preparaten om dan onmiddellijk terug te slaan”. De heer Algra was dan ook van mening dat Amerika en Rusland in een eventueel conflict — hoe moeilijk ze het ook zullen krijgen — voor het gebruik van atoomwapens zullen terugschrikken in zijn strategische betekenis, zoals men in de tweede wereldoorlog is teruggeschrokken voor het gebruik van chemische wapenen.

Over de N.A.V.O. zei de heer Algra nog, dat hij zich erover verheugde, dat uit het jongste opinie-onderzoek zo duidelijk gebleken was, dat de N.A.V.O. door de overgrote meerderheid van ons volk wordt aanvaard. Maar hij voegde hieraan toe, dat wanneer men de N.A.V.O. aanvaardt het ook noodzakelijk is, dat er blijvend gezorgd wordt voor een grote paraatheid. Als voorbeeld noemde de heer Algra het conflict in het Nabije Oosten vorig jaar. De grote paraatheid van Israël is daar beslissend geweest.

Tenslotte zei hij:

„Dit is een verschrikkelijke wereld. In zulk een wereld heeft de regering haar plicht te doen en hebben wij onze plicht te doen met zorg in het hart. Aan de ene kant mogen wij nooit vervallen in een optimisme dat zegt: het zal allemaal wel meevallen en aan de andere kant ook niet in een fatalisme van: er is toch niets aan te doen. Wij hebben te volharden in een streven naar vrede en veiligheid en daarbij is een groot vertrouwen nodig, meer dan optimisme. Het optimisme kan zeggen: zachte krachten zullen overwinnen, maar het vertrouwen grijpt hoger en zegt: wij kunnen bidden om genade die heenslaat dwars door alle pantsers van onwil en zonde heen”.

• Vervolg van pag. 9

EERST BEKIJKEN WELKE GROEPEN ER EIGENLIJK ONDER DE LOONGRENS ZITTEN

lijke bijdrage te leveren en daarvoor een passende beloning te krijgen, moeten op een behoorlijk niveau met eigen rechten worden opgevangen.

Daarnaast ben ik van oordeel dat het moeilijk is, los van de particuliere eigendom een goede prikkel tot optimale prestatie te vinden.

Misschien is het van belang na te gaan welke ruimte tot verhoging van het inkomen er moet zijn om deze prikkel te handhaven. Misschien ook zijn er nog een aantal concrete toevalligheden te bedenken, die een rechtvaardige inkomensvorming belemmeren en waar wat aan gedaan moet worden. Er is wel gespeculeerd met onroerend goed. Misschien dat daar iets aan gedaan moet worden. Aan de andere kant moet wel worden bedacht dat in gevallen van verkoop van woningen aan particulieren de meerdere ontvangsten meestal direct nodig waren voor de aankoop van een andere woning. Ook in dit opzicht moeten we niet overdrijven en ik was derhalve wel blij met de nadere uitspraak van de heer Terpstra dat hij eigen woningbezit niet afwijst.

Voor wat de figuur van de gemeenschapseigendom aangaat nog het volgende. Wij kennen allerlei vormen van gemeenschapseigendom zoals gemeente-

eigendommen, ook in de vorm van openbare nutsbedrijven. Staatsdeelnames in grote ondernemingen, polderschappen etc. Wat mij bij deze vorm van eigendom soms wel eens wat irriteert is dat zodra de overheid op enigerlei wijze — vanuit de beschikking die zij heeft over deze eigendom — met de staatsburgers in contact treedt de toon direct zoveel onvriendelijker is. Een particuliere onderneming stuurt een nota met het verzoek binnen 14 dagen te betalen. De overheid stuurt een nota met 8 dagen zicht en een boete indien niet binnen 8 dagen betaald wordt. Dit soort dingen geven mij dikwijls de gedachte het maar gezellig te houden en niet te veel in handen van de overheid te spelen.

Slotopmerking

Mijn excuses aan de redactie. Het is niet zo'n systematisch verhaal geworden. Mijn verhaal is ook wat tegen de keer in. Dat is nodig om tot een scherpe probleemstelling te komen. Toch zou ik liever de tijd gehad hebben voor een wat preciezer benadering. Ik hoop dat het zo ook kan. Ik ben er van overtuigd dat ik de heer Terpstra wat verder uit zijn tent zal lokken.

LEZERS SCHRIJVEN ONS ...

Aanwijzingen voor burgemeesters

IN uw blad — dat ik steeds met veel genoegen lees — van 10 februari 1968 — stelt u het op prijs nadere inlichtingen te ontvangen over de aanwijzingen voor burgemeesters, die aan vele burgemeesters blijkbaar onbekend waren bij het uitbreken van de oorlog.

Inderdaad moesten de aanwijzingen ons bekend zijn. Ik acht het mogelijk dat ze mij zijn voorgelegd in 1938 door de gemeente-secretaris en daarna in het geheime kastje verdwenen zijn.

In mijn boek heb ik geschreven dat ze aan hun taak beantwoord hebben, ondanks het feit dat ze in vredetijd zijn samengesteld. Vanzelfsprekend zaten er ook vele hiaten in.

De burgemeesters moesten vooral via de steun van de burgemeesterskringen veelal naar eigen inzicht handelen. Desondanks mochten wij dankbaar zijn voor de in 1938 door de regering ondernomen poging om de burgemeesters in oorlogstijd een handleiding mee te geven.

Terugkomend op de vraag waarom ik niet wist dat de aanwijzingen er waren, moet mijn antwoord zijn: „Ik weet het niet”.

Ik vermoed dat ik na de inval gezegd zal hebben: moeten wij het oorlogsreglement niet eens nazien, en dat toen het bewuste stuk tevoorschijn is gekomen.

Ik ben nieuwsgierig hoe andere burgemeesters zullen reageren.

Met vriendelijke groeten,

Bennekom

J. J. G. Boot

Die jeugd van tegenwoordig

Naar aanleiding van het ingezonden stuk door de heer L. J. Meiresonne onder het hoofd „Die jeugd van tegenwoordig”, wil ik gaarne ter verduidelijking van enkele situaties, die de heer Meiresonne over deze zaak schetste, mijn opinie hieromtrent kenbaar maken.

Ik ben het met de schrijver van dit stuk volkomen eens dat er ouders zijn, die bijvoorbeeld zo door de televisie in beslag worden genomen dat zij haast geen tijd ervoor nemen ofwel geen moeite ervoor nemen om hun kinderen omtrent levensvragen voor te lichten. De kinderen moeten dan zelf maar een me-

ning zien te vormen en welke kwalijke gevolgen kan dat niet hebben?

Anderzijds echter gaat mijnsinziens schrijver aan andere factoren voorbij. Wij zullen het eens zijn over het feit dat de jeugd in deze tijd het veel moeilijker heeft dan wij destijds voor wat betreft een standpunt innemen in belangrijke levensvragen. Dat heeft oorzaken. De snelle technische ontwikkeling is er o.a. debet aan. De zogenaamde welvaart spreekt daar ook een belangrijk woord in mee.

Maar waar ik op doel vind ik veel belangrijker. De heer Meiresonne spreekt over de N.A.V.O. Wij kunnen ook de gehele wereldsituatie overzien en dan gaat het er om daaruit vast te stellen, welke ontwikkelingen er in feite aan de gang zijn. Wie vandaag de dag zijn ogen niet voor de werkelijkheid sluit zal constateren dat het wereldcommunisme succes op succes boekt. Door directe of indirecte oorlogsvoering en niet te vergeten een wijdvertakte spionage ziet deze macht kans vele democratische landen te ondergraven. Amerika strijdt, moet wel strijden, voor zijn eigen vrijheid en tevens voor alle vrije volken. Verliest Amerika in Vietnam de strijd, dan gaat de communistische opmars verder. Dat het communisme in arme landen vlug een voedingsbodem vindt is ons bekend. Daar echter mogen wij ons niet bij neerleggen in die zin, dat de westerse landen vroeger die landen hebben uitgebuit, en wij er nu verder geen taak meer hebben. Zodra in een land het normale leven zijn gang krijgt, dienen wij met goederen, geld enz. te helpen.

De communistische landen zijn er op uit om in de arme landen de mensen daar arm te houden totdat het communisme daar de overhand heeft gekregen. En wat krijgt de jeugd nu via de publiciteitsmedia voorgeschoteld? De bombardementen op Noord-Vietnam moeten gestopt worden, dan kan er waarschijnlijk onderhandeld worden. En dat herhaalt zich dag in dag uit. Amerika wordt van alles de schuld gegeven. Van Rusland, China, Noord-Vietnam wordt nauwelijks met een woord gerept. Wie is de infiltraties in Zuid-Vietnam begonnen? De Vietcong! Wie is indertijd de infiltraties in Noord-Vietnam begonnen? Rebellen vanuit China. Wie infiltreren in Laos en Cambodja? De Pattet-Lao! Wat horen wij daarvan in Nederland in vergelijking met de verwensingen aan het adres van Amerika?! Dat nu mijnheer Meiresonne is de voorlichting over de „waarheid” zoals krant, radio en televisie vandaag de dag aan ons geeft! En daarbij is dan de „jeugd” Zo ook wordt zij voorlicht. En in de kerk? Soms zegt een do-

minee dat hij het ook niet meer weet. Waar is God? Is God er nog wel? Is de bijbel wel waar? Hoeveel keren lees of hoor je niet dat predikanten en leken de bijbel moeten herontdekken.

Alsof het bijbelse evangelie zomaar ineens in een bepaalde tijd niet meer haar zegenend werk doet. Want Gods heilsplan met zijn kinderen in deze wereld staat natuurlijk nooit stil. Verder wordt meermalen de ouders de mond gestopt om de kinderen de koers aan te wijzen die voor hun leven van eminent belang is! Nee, de ouders moeten luisteren. Ze moeten de kinderen als het ware niet voor de wielen rijden. En dan de interkerkelijke samenwerking. Ik denk met name aan de verhouding Rome-reformatie. Soms krijg je de indruk dat straks met een enkele handomdraai wij in één kerk zitten. En dan zal dat volgens de wil van God heten. Ik woon midden tussen rooms-katholieken en heb er meerdere malen gesprekken mee. Dan pas constateer je hoe ver Rome nog van de reformatie afstaat! Ook in dit opzicht wordt geen juiste voorlichting gegeven. En dit treft weer eveneens de jeugd!

Ik zou het hier bij willen laten. Uiteraard is er meer. Ik hoop dat dit stukje zal kunnen bijdragen tot een nog beter inzicht in deze zaken. Ongetwijfeld zal het stukje van de heer Meiresonne ook zijn waarde hebben.

Een abonnee van Ned. Gedachten.

Naam en adres bij de redactie bekend.

Zelfstandig en eensgezind

Velen binnen de A.R. Partij leggen de nadruk op de noodzaak uit te gaan van

het evangelie. Deze gedachte is niet nieuw en gelukkig nog steeds actueel! Maar hierom destomeer ontgaat mij de zin van het feit, dat een aantal mensen binnen de partij zich als groep gaan isoleren, om op dit punt de aandacht te vestigen. Het is niet verstandig om het lidmaatschap van de A.R. Partij zodanig uit te hollen, dat een nadere aanduiding noodzakelijk wordt. Deze groepsvorming druipt overigens in tegen de eis van het evangelie — hetgeen doorslaggevend is — om de onderlinge eensgezindheid na te streven. Ook op politieke vergaderingen vergist men zich op dit punt nog wel eens door persoonlijke meningen — al of niet in overeenstemming met het eigen geweten — naar voren te brengen. Belangrijk betere resultaten kunnen echter worden verkregen door als A.R. lid de zelfstandigheid op te gaan brengen om eigen meningen te toetsen aan de waarheid, zoals de bijbel ons die leert kennen. Dit is niet alleen per definitie noodzakelijk, maar er is voor iedereen tevens wat meer plezier aan te beleven.

Slootdorp.

Ir. E. Lagerweij.

waarborgmerk voor wetenschappelijk verantwoorde genees- en verzorgingsmiddelen voor kleine en grote

HUISDIEREN

VERLAAN 17-23 - ROTTERDAM

PRINS N.V. - DOKKUM

(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

DE WEEK ROND

- 19 februari De klok is verzet in Engeland. Afgestemd op de Europese tijd. Niet iedereen is gelukkig, natuurlijk niet. Maar de Britten zijn op dit punt weer bij de tijd. Wat is de volgende grote evenwichtige stap?
- 20 februari „D'66 pakt de problemen niet aan, D'66 pakt de problemen in; in een ander papertje. Jammer — D'66 wil nog niet het warme nestje, de comfortabele salons verlaten. Die proletenstoelen zitten erg hard. De politieke café's vormen geen meningen. Zaaen alleen maar wrevel, disharmonie en twijfel”. Dit oordeel van meneer Van der Linden is voor ons geen openbaring. Maar het is wel goed dat het nog es zo wordt geschreven. Duidelijkheid waarmaken is een moeilijke zaak, kennelijk!
- 21 februari Zondag heb ik voor het eerst de Forsyte Sage gezien — aldus Joost de Draaijer van Veronica. Zijn oordeel? „Nou — ik vind dat ze beter de streekromans van de heer J. W. Ooms kunnen gaan verfilmen. Van Noeste Neeltje en Pronte Mien uit de Alblasserwaard”. Wat zegt ons redactielid daar van?
- 22 februari De VPRO heeft volgens Nico Scheepmaker — de TV-criticus van een groot aantal bladen — een commissie benoemd inzake de moeilijkheden rond het Auschwitz comité. De voorzitter en de leden van die commissie werden bij name genoemd. Bij navraag bleek dat niemand der genoemden daarvan iets wist. Moeilijk vak — journalist te zijn. Of dacht u er anders over?
- 23 februari Burgemeester Bekius van Kollum is van plan net als voorheen ook in de toekomst als voorzitter van de gemeenteraad de Friese taal soepel te hanteren. „Onze gemeente is hoofdzakelijk Friestallig en dus...” Voor de raadsleden die wel Fries verstaan maar het niet kunnen lezen wordt het Fries in de notulen echter niet vertaald. Wil de burgemeester a.u.b. aan Leuven denken? Hele partijen gaan ten gronde!
- 24 februari Het gerucht: Het hoofd van de afdeling radio, t.v. en pers is de man die een nationale omroep voor Nederland wenst en er aan werkt hoewel het parlement deze heeft afgewezen. De minister: Het is niet waar; ik krijg adviezen waar ik uit kies. De leek: Ja, zo zal het wel zijn. Het nu afgetreden hoofd van die afdeling: Ik ben er trots op dat er na 21 jaar een wet is gekomen met sterke tendenties naar die nationale omroep. De leek: Wie heeft er nu gelijk? De redactie van N.G. weet het ook niet meer.

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

Wenst als geschenk:

1 abonnee

lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 abonnees

zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 abonnees

sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6.— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuypersstraat 3, Den Haag.

KAMERDEBAT NA UITTREDEN RADICALEN

GROEP AARDEN ZAL KABINET ZAKELIJK BEOORDELEN

HET kabinet acht zijn positie „door de jongste gebeurtenissen in deze Kamer niet wezenlijk gewijzigd”, aldus minister-president De Jong op 29 februari j.l. in de Tweede Kamer in de regeringsverklaring naar aanleiding van het uittreden van de groep-Aarden uit de K.V.P. Zoals bekend traden drs. Aarden, drs. Janssen en mr. Van Doorn uit de K.V.P. en derhalve uit de K.V.P.-fractie. De heer Van Doorn bedankte als Kamerlid. Van mejuffrouw Kessel is bekend, dat zij zich bij de groep-Aarden zal voegen. De regeringsverklaring was kort en kon dit ook zijn, omdat de minister-president van de fractie-voorzitters van de K.V.P., de A.R.P., de V.V.D. en de C.H.U. de verzekering had gekregen, dat het kabinet op de onverminderde steun van die fracties kon rekenen.

De oppositie zag het anders en de heer Den Uyl wilde dan ook dat de regering aan de ingestelde staatscommissie zou vragen vóór 1 mei advies uit te brengen over de wijziging van de Kieswet. Hierbij zou het dan vooral moeten gaan om de bevordering van de inspraak van de burger op de totstandkoming van kabinet en kabinetsprogram. Als dat gebeurde zag de heer Den Uyl verkiezingen vóór 1971 in het vooruitzicht. Naar zijn mening werd met het optreden van de groep-Aarden de weg geopend naar het vormen van een consequent voortstrevende concentratie.

De heer Van Mierlo sloot zich — hoewel hij andere woorden gebruikte — bij de heer Den Uyl aan. Hij drong nog sterker aan op vervroegde verkiezingen P v d A en D'66 meenden garen te kunnen spinnen bij de ontwikkeling.

Zakelijk

De heer Aarden heeft zich daarbij niet aangesloten.

Wij menen er goed aan te doen ter informatie uitvoeriger weer te geven hetgeen de heren Aarden en Biesheuvel in dit debat(je) naar voren hebben gebracht. Dit zal tot gevolg hebben, dat wij grotendeels laten rusten hetgeen de andere fractie-voorzitters ter sprake brachten.

De heer Aarden merkte op, dat hij en zijn politieke vriend de daden van het kabinet zakelijk zullen beoordelen. Hij voegde daaraan toe: „Dat betekent niet, dat wij neutraal tegenover het kabinet staan. Het betekent ook niet, dat wij er politiek positief of negatief tegenover staan. Wij zullen ons door zakelijke overwegingen laten leiden.”

Wel vroeg de heer Aarden zich af of dit kabinet de ontwikkeling in ons land op

langere termijn, die zijns inziens op een fundamentele wijziging der politieke verhoudingen gericht dient te zijn, niet in de weg staat. Voor het bezet houden van de zetels beriep de heer Aarden zich op de Kieswet, „die ons gedrag meen ik niet in de weg staat” (Zie ook de driestar „blijven zitten”).

Onjuist besluit

De heer Biesheuvel wees er op, dat hij in een commentaar had gezegd, dat het gebeurde primair een interne aangelegenheid is van de fractie van de K.V.P. „Men moet uitermate behoedzaam zijn met het vellen van een oordeel voordat men alle ins en outs kent. Ik heb overigens wel commentaar geleverd, hetgeen de groep-Aarden heeft gedaan. Golfte immers in andere partijen, hier in de Kamer en daarbuiten. Na ik heb er geen misverstand over laten bestaan, dat ik het besluit onjuist vind en het betreure. Ik betreure het voor de K.V.P. en ook voor de christelijke partijformatie in het algemeen. Ik sluit mij wat dat betreft aan bij „Trouw”, niet van zaterdag, maar van dinsdag jl., waarin de heer Bruns Slot, de hoofdredacteur, spreekt van „een slechte dag voor een christelijke partij” in zijn beoordeling van het besluit dat de heer Aarden heeft genomen.

Het was een slechte dag, ook voor ons en voor al diegenen, wie de zaak van de christelijke partijformatie bijzonder lief en dierbaar is. Dit wat mijn beoordeling betreft. Ik heb het op prijs gesteld deze in het parlement tegenover de nieuwe fractie te herhalen.”

In het vervolg van zijn speech wees de heer Biesheuvel er op, dat de verhouding tussen de partijen weer in het geding is gekomen.

„Ten aanzien van de verhouding tussen partijen is het onze partij een behoefte intern beraad te plegen. Deze behoefte bestaat ook bij de C.H.U. en de K.V.P., zoals wij tot uitdrukking hebben gebracht in het communiqué van de Achtien van maandagavond. Dit interne beraad heeft betrekking op de door het uittreden van de heer Aarden ontstane situatie, op de resultaten van het werk van de Achtien en op het werkprogramma. Ik ga hierop nu niet in. Dat zou ook niet correct zijn, omdat het een partij-aangelegenheid betreft, die nog moet worden besproken.”

Naar aanleiding van opmerkingen van de heren Den Uyl en Van Mierlo over hun gelijkgezindheid met de heer Aarden e.s., wees de heer Biesheuvel op het antwoord, dat de heer Aarden aan „Het Binnenhof” (dagblad in het Westen van het land — red.) gaf op een vraag naar de identiteit van zijn groep. De heer Aarden verklaarde daar: „Wij beschouwen ons niet als een confessionele groep, maar als een groep van christenen in de Kamer, voor wie de christelijke inspiratie als bron van handelen onmisbaar blijft.”

Grotere verantwoordelijkheid

Met deze passage eindigde de heer Biesheuvel in eerste instantie zijn betoog. „Tenslotte wil ik nog een opmerking over het uittreden van de heren Aarden en Janssen maken. Ik weet, dat hun de relatie geloof en politiek, christelijke inspiratie en politiek handelen zeer dierbaar is. Ik heb hen op dat punt ook geciteerd. Hun uittreden heeft ook een

ander gevolg gehad, namelijk voor alle blijvers in de drie christelijke partijen. De verantwoordelijkheid, die zij door hun uittreden op de schouders van de blijvers hebben gelegd, is veel en veel groter geworden. Ik hoop, dat zij zich dit zullen realiseren bij het beoordelen van het beleid, dat wij in de christelijke partijen trachten te voeren.”

Christelijke inspiratie

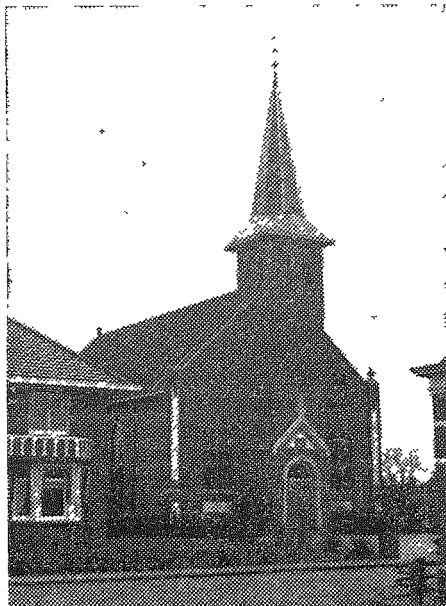
In tweede termijn begon de heer Aarden aldus:

„Ik zou willen beginnen met een beroep op mijn medeleden. Het debat van deze morgen en middag heeft weer vaak het woord „christelijk” laten horen. Er zou mij iets aan gelegen zijn, als wij het woord „christelijk” als onderscheidend in de politiek eens minder gingen gebruiken, vooral wat minder tegen degenen, die dat niet als een woord ter politieke onderscheiding gebruiken. Het wordt kwetsend, als wij Christus en christelijk te pas en te onpas met politiek en praktische politieke zaken in verbinding brengen. Ik zou een dringend beroep op mijn medeleden willen doen zich bij het gebruik van dat woord te beperken. Ik geloof, dat wij daarmede de zaak van Christus en de zaak van de Nederlandse politiek zouden dienen. De tijd van het stringente onderscheid is gelukkig voorbij. Ik kom dan tot de belangrijke bijdrage, die ik met grote belangstelling heb gevolgd, van de heer Biesheuvel. De heer Biesheuvel is mij in zijn benadering bijzonder na geweest. Deze middag ik heb de indruk, dat hij van mijn uitlatingen tegenover journalisten geen misbruik heeft gemaakt. Ik wil dat toch wel even verduidelijken.

Ik heb in antwoord op vragen gezegd, dat wij ons niet willen beschouwen als een confessionele groep, dat wij menen te zijn een groep van christenen in deze Kamer. Als ik dat woord gebruik, dan betekent het, dat voor mijn vriend Janssen en mij de christelijke inspiratie een onmisbare bron is van politiek denken en handelen, maar niet een beginsel, waarmede organisaties zijn bepaald, waarmede een fractie is bepaald, waarmede politieke gelijkgezindheid is bepaald. Ieder mens — en men kan zich pragmatisch noemen — wordt gedreven door zaken, die hij niet kan beredeneren. Voor mij druk ik dat uit met de term „christelijke inspiratie” — met enige huiver —, waaruit moge blijken, wat het voor mij betekent in werkelijkheid. Daarbij doe ik niet af aan het standpunt van anderen, die dit gebruiken. Helemaal niet. En ik wil mij niet erop laten voorstaan en ik wil beslist niet te kort doen aan de gevoelens en de beweegredenen van anderen.

Als ik dus dit woord heb gebruikt, dan mag dat niet onmiddellijk in verband worden gebracht met politieke gelijkgezindheid. Toen ik bij mijn mededeling, dat ik mij genoopt voelde mij terug te trekken uit de K.V.P.-fractie, het woord „gelijkgezindheid” heb gebruikt, heb ik daaraan uitdrukkelijk toegevoegd: politieke gelijkgezindheid. Politieke gelijkgezindheid — en dat vind ik de vrucht van de ontwikkeling van de laatste jaren — is mogelijk bij verschillende uitgangspunten. Ik heb dat ervaren en ik stel dat in het belang van de Nederlandse politiek met grote voldoening vast.”

Vervolgens ging het debat als een nachtkars uit.

„Zilveren koorde”

Nog steeds staat er in de Grondwet een artikel, 185, dat de mogelijkheid biedt dat verschillende kerkgenootschappen geld van de staat krijgen en dat ondanks de scheiding tussen kerk en staat in ons land Hoe het allemaal in elkaar zit en dat het bewuste artikel uit de tijd is kunt u lezen in een artikel van dr. A. C. de Ruiter op pag. 6-7.

Ambtenaren

Het wetsvoorstel voorziening ziektekosten ambtenaren is door de Tweede Kamer verworpen, zie pag. 2.

Sport

Op pagina 4 schrijft de heer J. Kalisvaart over „Het overheidsbeleid t.a.v. de sport”.

Voedselvraagstuk

Op pagina 5 treft u het slot aan van een artikelenreeks van drs. A. C. Mendel over het wereldvoedselvraagstuk. Mogelijkheden scheppen om te leven in een wereld die geen honger meer kent.

China en de bom

Op pagina 8 het vierde artikel van de heer D. Kooiman over China, wereldmacht van vandaag.

Chr. radicalen en defensie

Lt kol mr. A. Pot schreef in het laatste nummer van N.G. van 1967 over christen-radicalen en defensie n.a.v. het congres van deze groep. Vorige week ging mr. P. J. A. Idenburg in op dit artikel van de heer Pot. Vandaag vindt u op pagina 9 het weerwoord van de heer Pot aan de heer Idenburg.

Inkomensverdeling

In N.G. van 2 maart las u een reactie van dr. J. P. I. v. d. Wilde n.a.v. de artikelen van drs. G. H. Terpstra in ons blad van 3 en 24 februari 1968. Op pagina 11 vindt u vandaag de reactie van mr. G. C. van Dam, secretaris van het Verbond van Prot. Chr. Werkgevers.

Radio

Luister woensdag 13 maart naar de radio, Hilv. II (298 m). Mr. W. de Kwaadsteniet, secretaris van de A.R.P. houdt dan een toespraak, van 18.20—18.30 uur.

Gelukwens

Onze hartelijke gelukwensen voor ons redactie-lid de heer G. J. H. Griffioen, die is gekozen tot wethouder van Doorn. Wij wensen de heer Griffioen op deze verantwoordelijke post veel sterkte toe.

CENTRALE
VERGADERINGEN

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende.

★ Op vrijdag 8 maart houdt de Staten-centrale Franeker een vergadering. De plaats van samenkomst is Hotel De Bleek te Franeker.

Aanvang der vergadering te 19.45 uur. De A.R. Statenfractie behandelt het onderwerp „De ontwikkeling van Friesland”.

★ Op zaterdag 9 maart houdt de Staten-centrale Den Helder een vergadering. De plaats van samenkomst is „Ons Genoegen”, Wezenstraat 48 te Den Helder. Aanvang der vergadering te 15.00 uur. Mr. W. Aantjes, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over „Partijformatie en Partijvernieuwing”.

★ Op donderdag 21 maart beleggen de gezamenlijke kiesverenigingen Hoogeveen een vergadering. Aanvang der vergadering te 20.00 uur. De plaats van samenkomst is het Hervormde jeugdgebouw „De Haven”, Van Echtenstraat te Hoogeveen. Me. J. van Leeuwen, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over politieke actualiteiten.

Op zaterdag 23 maart houdt de Staten-centrale Winterswijk haar jaarvergadering in „Fides et Concordia” te Winterswijk. Aanvang 14.00 uur. Me. J. van Leeuwen, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over „actuele politieke problemen”.

NEDERLANDSE
GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie
en administratie

Dr. Kuiperstr. 3 s-Gravenhage,
tel. (070) - 183960 giro 89673

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224

Abonnementsprijs:

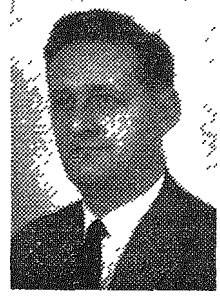
f 6,- per half jaar
Giro 89673 ten name van de A.R.P.
Partij Stichting te s-Gravenhage

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30

DE KAMER EN DE VOORZIENING
ZIEKTEKOSTEN AMBTENAREN

DOOR G. A. KIEFT

Dr. C. Boertien

... mannen en vrouwen

VIER ministers uit het kabinet Cals — de heren Smallegen, Samkalden, Diepenhorst en Veldkamp dienden indertijd een wetsontwerp in dat door de heer Toxopeus — uit het kabinet Marijnen — volledig was voorbereid. Het was het wetsontwerp ziektekostenvoorziening ambtenaren dat vorige week in de Tweede Kamer werd behandeld.

De heer Boertien (A.R.) zei het aldus: „op het eerste gezicht maakt dit ontwerp een bijzonder oecumenische indruk. Ingeendiend door het kabinet Cals, voorbereid door het kabinet Marijnen, met verve verdedigd door het kabinet Zijlstra en met niet minder verve gehandhaafd door het kabinet De Jong, lijkt het alsof er geen vuiltje aan de lucht is”.

De voorbereidingstijd heeft bovendien bijzonder veel tijd gekost, minstens 15 jaar lang! Toen het ontwerp werd ingediend schreef de Nederlandse Christelijke Bond van Overheidspersoneel dat een mijlpaal was bereikt:

„Een mijlpaal is volgens Van Dale een gewichtige gebeurtenis, die een voorbijgegaan tijdperk afsluit en een nieuw opent. Dit nu mag met recht gezegd worden ten aanzien van de op 16 februari 1965 bereikte overeenstemming in de centrale commissie voor georganiseerd overleg over het wetsontwerp inzake een ziektekostenregeling voor het burgerlijk personeel in dienst van het rijk en bij het openbaar en bijzonder onderwijs. Een voorbijgegaan tijdperk van vaak uitzichtloos praten, van veel onzekerheden en in het laatste jaar van intensief vooroverleg. Een tijdperk, waarin eigen vernieuwingen voor het gemeente- en provinciaal personeel tot stand en tot bloei kwamen en waarin het rijkspersoneel zo langzamerhand geen hoop meer had. Maar er is een nieuw tijdperk geopend”.

Inhoud

In grote lijnen getekend hield het ontwerp de volgende regeling in. Rijksambtenaren van laag tot hoog en al het personeel, met hun gezinnen, bij het kleuteronderwijs tot en met het hoger onderwijs zouden gezamenlijk en verplicht over een eigen ziektekostenverzekering beschikken.

In geval van ziekte zouden allen als particuliere patiënten worden behandeld zonder honorariumafspraken met de artsen. Van de ontvangsten rekeningen zou een groot gedeelte worden vergoed en de rest uit eigen middelen betaald. Voor verpleging en klinische behandeling in ziekenhuizen en sanatoria zou 100 procent worden vergoed.

De premie zou (oorspronkelijk) 4,6% bedragen waarvan de helft door het rijk zou worden betaald. Naast de actief dienenden zouden ook de gepensioneerden in deze regeling delen al was het tegen een in feite hogere eigen premie dan de actief dienenden.

Alle ambtenarenorganisaties in het georganiseerd overleg waren het over dit wetsontwerp oorspronkelijk eens. Hier en daar werd er zeer genuanceerd over gedacht. Sommige uit principe tegen, sommige omdat de last hun te zwaar werd (ongehuwden) en sommige omdat zij in privé een nog betere regeling hadden.

Toen het kabinet De Jong de positie van de gepensioneerden echter bij een wijziging van het ontwerp verslechterde was dat voor de centrale van hogere rijksambtenaren mede aanleiding zich te onttrekken aan de vroeger bestaande volledige overeenstemming in het georganiseerd overleg. Deze groep werd nu tegenstander.

Overigens was een aparte ziektekostenregeling voor ambtenaren op zichzelf geen volledig nieuwe zaak. De gemeenteteambtenaren, die van de provincies en de politie, beschikken al jaren over een soortgelijke regeling. Een regeling die zeer bevredigend werkt.

Debat

Het debat in de Kamer was niet gemakkelijk om te volgen. Niet alleen

omdat raktisch in alle fracties voor- en tegenstanders aanwezig bleken te zijn — maar ook omdat de tegenstanders — hoewel tegen — dit op verschillende gronden motiveerden. Het overleg tussen kabinet en Kamer was ook daarom moeizaam omdat, op een enkel onderdeel na, er praktisch geen mogelijkheid was de wet zo te wijzigen dat aan de tegenstanders kon worden tegemoet gekomen. Of aan het karakter van het ontwerp zou worden getoerd of voldoen aan een aantal wensen zou onoverkomelijke financiële gevolgen met zich mee brengen.

Staatssecretaris Van Veen (CHU) had een bijzonder moeilijke taak, waarbij kwam dat hij het belangrijke wetsontwerp alleen heeft moeten verdedigen. Noch zijn eigen minister Beernink, noch welke andere — erbij betrokken minister ook, hebben zich de moeite getroost zelfs maar aanwezig te zijn. Terwijl het kabinet wist dat dit wetsontwerp „moeilijk” lag.

Voor de heer Boertien (A.R.) was het evenmin een gemakkelijke opdracht. Meer dan de helft van de fractie stond niet direct positief tegenover dit ontwerp. Zij wilden althans de verdediging door de staatssecretaris alsnog afwachten om dan hun eindoordeel te geven. Het heeft niet mogen baten. De heer Boertien had, hoewel in beginsel voorstander, een aantal niet onbelangrijke bezwaren. Met name van de financiële aspecten van het wetsontwerp was hij geen groot bewonderaar: zonder al te veel overtuigend feitmateriaal werd meer dan eens een aantal stellingen geponeerd zonder dat er in de aanvang sterk overtuigende argumenten werden gebreuzigd.

In een later stadium werden deze argumenten overigens wel gegeven, naar het oordeel van de heer Boertien en zijn medestanders, ook uit andere fracties. Toch bleef er een vraag over: als de wet door gaat is er uiteraard een hogere premie te verwachten van de ziekenfondsen, een groot aantal ambtenaren treedt uit!

De staatssecretaris becijferde dit op 5 cent per week. De gezamenlijke ziekenfondsen berekenden dit op 45 cent per week. In het debat kwam tenslotte het werkelijke cijfer niet boven water. Er werden van beide kanten wel de, nog onbekende, gegevens gehanteerd om hieromtrent een duidelijk beeld te krijgen. Maar de indruk was toch wel dat het cijfer dicht bij de 5 cent dan bij de 45 cent zou komen te liggen.

Ongehuwden

Een ander — zeker zwaar wegend bezwaar was de positie van de ongehuwden. Immers de ongehuwde zal evenveel moeten betalen — zo niet meer omdat de fiscus ook een rol speelt — terwijl het risico zoveel kleiner is. In zo'n situatie wordt er toch een te groot beroep gedaan op de solidariteit!

Dit was voor de heer Boertien — in het voetspoor van mevrouw Van Leeuwen — reden, dringend te informeren naar een onderzoek van de positie van de ongehuwde. Zowel op fiscaal, sociaal

Computer

Wanneer beide echtgenoten in rijksdienst zijn moeten beiden premie betalen over elks inkomen en „genieten” niet meer rechten dan in de gevallen de man of de vrouw alleen in rijksdienst is. Waarom?

„Wel — aldus de memorie van Toelichting — de computer kan het niet verwerken. Gelukkig staat er een ander computerveordeel tegenover. Dat zal wel tegen elkaar opwegen”.

De heer Boertien: „als dat een serieus argument is, vind ik, dat meer dan bar. Als een computer zo over ons kan heersen dat bij de wetgeving op zichzelf volkomen normale mensen worden afgedaan met dit soort van technische verhalen, dan zou ik de doodschrik krijgen van elke computer”.

en financieel terrein; zowel voor de ongetrouwde vrouw als de ongetrouwde man. En die toezegging kwam van de staatssecretaris.

Gepensioneerden

De Kamer had met algemene stemmen in het verleden een motie aangenomen waarbij er op werd aangedrongen ook de gepensioneerden op gelijke basis als de actief dienenden in de komende ziektekostenregeling op te nemen. Dit is gebeurd — zij het, om budgettaire redenen, op een minder gunstige regeling.

De heer Boertien drong er op aan om binnen niet al te lange tijd toch de motie volledig te honoreren. „Wij zijn dat eigenlijk aan de gepensioneerden moreel verplicht”.

Het omstreden wetsontwerp werd door een aantal toezeggingen van de staatssecretaris verbeterd, door eveneens een aantal aangebrachte wijzigingen in het ontwerp. De heer Boertien die het pleit had gevoerd voor een vergoeding van schade die door de assurantie tussenpersonen zou worden geleden, kreeg op dit punt volledig zijn zin. Zo was er meer.

Er waren na het debat een aantal gerechtvaardigde argumenten om ja te zeggen tegen het wetsontwerp — zij het niet kritiekloos. In de komende tijd kon echter die kritiek gehonoreerd worden!

— Het georganiseerde overleg in ambtenarenzaken stelde deze wet, waarmee alle kabinetten tot nu toe akkoord waren, op hoge prijs. — Het ontwerp was gebaseerd op de meerderheidsbeslissing van de commissie Kranenburg — dat uitgangspunt is geworden voor het regeringsbeleid en dat in de Kamer niet bij meerderheidsbeslissing is bestreden. De ambtenaren behoren als gevolg daarvan buiten de verplichte ziekenfondsverzekering te blijven.

— Als er eenmaal in het overleg en op belangrijke punten overeenstemming is, is het alleen op grond van zwaar wegende (nieuwe) argumenten mogelijk een contrair standpunt in te nemen.

— Er is nog steeds geen volksverzekering tegen ziektekosten aanwezig, zodat het billijk is een alle ambtenaren omvattende verzekering te creëren die in hun rechtspositie opgenomen wordt. De overheid kan tot op heden als werkgeefster immers eenzijdig optreden bij de vaststelling van de loon- en arbeidsvoorwaarden!

— Sedert 1949 is er daarnaast het streven ook de gepensioneerden in de ziektekostenregeling op te nemen — waarmee de Kamer in 1964 volledig instemde.

— De huisartsen hebben geconstateerd dat de reeds bestaande ziektekostenregeling voor ambtenaren (gemeente, provincie en politie) een positieve bijdrage leveren tot bevordering van de volksgezondheid.

— Het overgrote deel der ambtenaren — het onderwijspersoneel en de gepensioneerden — hebben aan deze regeling een wezenlijke behoefte en in afwachting van een algemene ziektekostenregeling is het wetsontwerp een verdere verantwoorde stap.

Verworpen

De V.V.D.-er Rietkerk kwam echter tot de conclusie dat er geen rechtsgrond bestaat voor een aparte ziektekostenregeling, sociaal noodzakelijk vond hij haar ook niet.

Ambtenaren nemen als werknemers wel een aparte positie in, maar de huidige rechtspositieregeling is al een aparte en die is voldoende. Als er al een regeling moet komen dan moet de premie voor

• Vervolg op pag. 3

DOORBRAAK

* * * Blijven zitten

In het parlement heeft een nieuwe partij zitting genomen zonder dat er verkiezingen aan te pas kwamen. Voorshands is deze partij nog zonder naam. Vanuit het standpunt van leden van de groep Aarden is er natuurlijk alles voor te zeggen de zetels in de Kamer, in raden en Staten bezet te houden. Zij zijn immers van oordeel, dat hun doelstellingen van groot belang zijn voor de Nederlandse politiek, mitsdien is het een landsbelang, naar hun opvatting, dat hun woord in de Tweede Kamer blijft klinken tot de eerstvolgende verkiezingen. De kiezer zal dan ook de daden van deze groep kunnen betrekken bij de oordeelsvorming over het program van de groep.

Formeel gesproken bestaat er inderdaad geen staatsrechtelijke plicht de zetels ter beschikking te stellen. Maar het is voor ons de vraag of in de huidige situatie de beslissing van de leden van de groep Aarden wel past in de bedoeling van de Kieswet. Immers behalve dat zij buiten de K.V.P. zijn gaan staan is door hen een partij opgericht die een ander uitgangspunt kiest dan de K.V.P. Bovendien is uit voorkeurstemmen ook niet gebleken dat er een bijzondere voorkeur uitging naar de leden van de groep Aarden, zoals dit een aantal jaren geleden wel het geval was met de heer Van Rijkevorsel. We menen in alle oprechtheid dat de groep Aarden er niet verstandig aan heeft gedaan de K.V.P.-zetels te blijven bezetten. Het zal de kiezer van 1967 niet aanspreken.

* * * Op hun nummer gezet

Minister Polak heeft een aantal hoogleraren in Groningen fors op hun nummer gezet. Zij stijven de „jongelui” die op provocerende wijze „Johnson moordenaar!” roepen in hun kwalijke methoden. Het gebruik van beledigingen mist elke overtuigingskracht en sluit elke gedachtenwisseling bij voorbaat uit, schrijft de minister. De op hun nummer gezette hoogleraren zijn door de overheid benoemd om de studenten te onderrichten in de ethiek. Dat juist zij deze te recht toegedende reprimande blijken nodig te hebben, is tekenend voor deze tijd. Het woord is nu aan de Curatoren van deze universiteit.

* * * Cultuur in ontwikkeling

In de laatste tientallen jaren is er gelukkig in eigen kring een toenemende aandacht voor de vragen rond kunst en cultuur. Aan de ene kant zullen daarbij elementen van welvaartsvermeerdering en intensivering van communicatiemiddelen een rol spelen. Anderzijds zal daarbij ook de wijze waarop de kunstenaar zich in onze wereld beweegt van belang zijn. Onze cultuur is op weg naar een nieuwe stijl — wellicht naar een nieuwe leefwijze. In een tijd waarin sprake is van een veranderend wereld- en werkelijkheidsbeeld kan men spanningen verwachten — al dan niet emotioneel van aard. Het mag een christelijke politieke partij daarom vandaag niet onberoerd laten dat er een worsteling gaande is te pogen de radicaliteit van het Evangelie daarin te integreren. Niet vergeten mag worden dat hierbij vragen van waarheid en van vrijheid in het geding zijn. Waarbij tevens de taak en de roeping van de overheden opnieuw zullen moeten worden doorgelicht. Met subsidies zonder meer komt men beslist niet klaar.

• Vervolg van pag. 9

vrijgezellen lager en de maximum premiegrens zou vele jaren moeten worden bevroren. Zoals de heer Rietkerk het zag, zagen vele tegenstemmers het met hem. De heer Boertien — met de heren Biesheuvel, Kieft, Walburg, Geelkerken en Boersma stemden voor. De heer Aantjes was wegens ziekte afwezig. Het wetsontwerp werd met een duidelijke meerderheid verworpen. Een alternatief werd echter niet geboden. Noch voor de ambtenaren — noch voor de gepensioneerden. De weg van ruim 18 jaar zwoegen en ploeteren door kabinetten en het georganiseerd ambtenarenoverleg gezamenlijk, werd afgesneden.

Bezwaren tegenstemmers

Hoewel een aantal leden van onze fractie, die na ampele overweging tot de overtuiging kwamen dat zij hun stem niet aan dit ontwerp konden geven, niet ontkenden dat aan het ontwerp voor

bepaalde groepen ambtenaren voordelen waren verbonden, wogen deze voordelen naar hun mening toch niet op tegen de door hen en anderen gesignaleerde bezwaren. Zij zouden deze bezwaren als volgt puntsgewijs willen samenvatten:

1. Er bestaat geen voldoende rechtsgrond over het scheppen van een aparte ziekenfondsverzekering voor ambtenaren.
2. Doordat 800.000 à 900.000 ambtenaren de ziekenfondsen en de particuliere ziektekostenverzekeringen zouden verlaten, zullen de premies van degenen, die in deze fondsen en verzekeringen achterblijven noodzakelijk moeten stijgen.
3. Het ontwerp legt een onbillijk zware druk op de ongehuwden.
4. De overheidsbijdragen voor deze verzekeringen zijn naar veler mening te laag geraamd.
5. De kosten voor de verzekerden zelf stijgen met een bedrag van 5 cent per week (volgens de regeling) en bijna 50 cent per week (volgens berekeningen van andere zijde). Dit grote verschil is niet voldoende „doorzichtig” geworden.
6. De hogere ambtenaren zullen meer

De heer S. J. Hoek heeft in Trouw van 4 maart jl. een duidelijk en van objectiviteit getuigend artikel geschreven over de „Zwitserse weg”, een schakel van verbanden tussen de illegaliteit en andere kringen in Nederland enerzijds en de regering in Londen anderzijds. Het blijkt uit het verslag van de heer Hoek duidelijk, dat mensen, die de kruispunten op deze weg controleerden, met name dr. Visser 't Hooft, toen te Genève, hun positie gebruikten, om uit Nederland een bepaald eenzijdig en onvolledig beeld te geven van wat er leefde onder ons volk. De „doorbraak” is daarbij levensgroot te onderkennen. Dr. Visser 't Hooft stond ook persoonlijk op het standpunt, dat de christelijke partijen moesten verdwijnen en men beweerde in Genève, dat ook prof. Gerbrandy voor dat standpunt was gewonnen.

De verklaringen van de heer Hoek brengen meer aan het licht, waarover heel wat zou zijn te zeggen. In elk geval is duidelijk, dat toen welbewust gepoogd is, de regering in Londen een conceptie op te dringen, die geboren werd uit partijkeuze. Geleidelijk zal zo ook wel duidelijk worden, hoe verschillende vreemde gebeurtenissen van vlak na de bevrijding moeten worden verklaard. En het is klaarblijkelijk, dat velen, die indertijd door de Parlementaire Enquête-commissie werden gehoord, het achterste van hun tong niet hebben laten zien.

Dat is telkens het thema geweest: de christelijke partijen moesten verdwijnen. In dat licht is het niet zo verwonderlijk, maar wel leerzaam, dat de nieuwe radicale partij, die door de uit de KVP getreden is opgericht niet begeert, voor een christelijke partij te worden aangezien. Precies dezelfde gedachten, die telkens bij de doorbraak naar voren kwamen, worden nu herhaald. Men spreekt over een partij, waarbij de oprichters handelen uit de inspiratie van de christen, maar waarbij ook anderen,

die anders geïnspireerd worden, welkom zijn. En van een belijdenis of getuigenis, dat men als radicale partij wil leven in gehoorzaamheid aan het Woord van God, is geen sprake.

WIE duidelijkheid in de politiek begeert, moet nu vooral op de zeer principiële vragen duidelijk zijn. „Inspiratie van christenen” blijft in het horizontale vlak. Men kan het zo bedoelen, als de apostel het eenmaal zei: de liefde van Christus dringt ons. Wij herinneren ons een treffende zendingspreek, waarin werd uiteengezet, hoe arm de zending zou zijn, als zij alleen maar kon zeggen: onze liefde tot Christus dringt ons. Men kan het helaas ook anders bedoelen. In die zin, dat vanuit een denken en voelen onder christenen de politiek begint. Dan is het een kwestie van sfeer en persoonlijke overtuiging, niet van gehoorzaamheid aan het „profetische Woord”, dat zeer vast is.

EEN politieke ontwikkeling in laatstgenoemde richting kan geen belemmering of beletsel zijn voor overleg tussen politieke partijen, die het in geheel andere richting verstaan. Die de doorbraak principieel afwijzen en menen, dat altijd, en nu meer dan ooit, politieke formatie op grond van wat geopenbaard is tot der mensen heil, moet worden nagestreefd. Een gesprek tussen de drie christelijke partijen is op gang gekomen, aanvankelijk met zeer bemoedigend resultaat.

De partijbesturen krijgen nu de gelegenheid, zich daarvan op de hoogte te stellen. Zij kunnen dan nagaan, of het begin vraagt om een vervolg en een voltooiing. En zij zullen hun beslissing nemen onafhankelijk van wat sommige partijen, die geen christelijke partij willen zijn, met onverholven ongeduld begeren. Zij beslissen in VRIJHEID op principiële gronden. En zij overwegen daarbij, of een overleg als hier bedoeld, leidt of blijkt te zullen leiden tot positieve resultaten wat program (en uitvoering) betreft. A

PRIORITEIT

BIJ de behandeling van de begroting van Onderwijs en Wetenschappen heeft de heer Algra (A.R.P.) iets gezegd over prioriteiten.

Er is altijd een stroom van wensen, die geld kosten. Ik wil echter, aldus de heer Algra, slechts één prioriteit op de voorgrond stellen: het BLO. Er zijn scholen voor kinderen met beperkte mogelijkheden, geestelijk zwaar gehandicapte kinderen, voorwerpen van grote zorg en ontroerende liefde van de ouders, en die scholen zijn nu juist vaak laat, zo niet het laatst in aanmerking gekomen voor nieuwe scholen.

De spreker noemde een voorbeeld, dat een school voor BLO (voor debiele kinderen) tien jaar was ondergebracht in een school, in een nauwe, zonloze straat, een school, die was afgekeurd voor het gewone LO, daarom was ontruimd, en toen als noodoplossing was aangeboden aan de vereniging voor BLO. Tien jaar als noodoplossing!

Deze scholen, voor deze kinderen, die zoveel moeten missen, dienen in alle opzichten prioriteit te hebben. Deze scholen moeten vertroeteld worden.

BONDIG EN DUIDELIJK

NAAR aanleiding van opmerkingen van Prof. De Rijk (P.v.d.A.), hoogleraar aan de R.K. Universiteit, heeft Prof. De Gaay Fortman namens de A.R. fractie en uit zijn sterke persoonlijke overtuiging, een paar dingen duidelijk gezegd.

Prof. De Rijk had gesproken over confessionele universiteiten. Ik wil vaststellen, aldus prof. De Gaay Fortman, dat de Vrije Universiteit, die ik dien, geen confessionele universiteit is. Zij is niet gebonden aan enige kerkelijke belijdenis, en dus past de term confessioneel niet. Ik zou het, aldus prof. De Gaay Fortman, ook hoogst ongewenst vinden, een universiteit te binden aan zulk een kerkelijke belijdenis. In de tweede plaats heeft prof. De Rijk de voorstelling gewekt, dat een „confessionele” universiteit er is ten dienste van een bepaalde groep en niet van het volk als geheel. Opnieuw mis, aldus prof. De Gaay Fortman, de Vrije Universiteit is juist niet voor een groep bedoeld, maar voor het gehele volk, in zijn diepste behoeften en moeiten. Daarom is de Vrije Universiteit een nationale instelling.

en de bejaarden vrijwillig-verzekerden zullen het eerst worden gedupeerd bij verhoging van de premies voor niet-ambtenaren.

BIJBELSE DAGBOEKEN ALS BELIJDENISGESCHENK!

Alle zeven dagen	geb f 9.90
Een ogenblik, 3e druk	geb f 9.50
Vijf minuten, 13e druk	geb f 9.50

Drie bekende bijbelse dagboeken van ds H. Giesen, die vooral bij de jeugd van vandaag aanspreken.

Komen en gaan geb f 11.90. Het nieuwe bijbelse dagboek van de interkerkelijke commissie „Kerk-Overzee”. Een mooi Paasgeschenk voor Nederlanders in den vreemde. De teksten zijn verzorgd door Gereformeerde en Hervormde medewerkers.

Verkrijgbaar in de boekhandel. Boekencentrum N.V. — 's-Gravenhage

HET OVERHEIDSBELEID TEN AANZIEN VAN DE SPORT

DOOR J. KALISVAART

Directeur van de Ned. Chr. Sportunie

HET aantal georganiseerde sportbeoefenaren steeg van 1.125.000 in 1956 tot 1.770.000 in 1966 *).

De behoefte aan accommodatie zal — mede gelet op de verruiming van de vrije tijd — in de naaste toekomst enorm toenemen.

Het is daarom een goede gedachte van Nederlandse Gedachten aandacht te vragen voor het overheidsbeleid met betrekking tot deze sector van het algemeen welzijn.

Het overzichtelijk ingedeelde programma van actie van de A.R.P. geeft voor de jaren 1967 tot 1971 onder hoofdstuk XIII het volgende programma voor het belangrijke onderdeel Recreatie en Sport.

„Het medewerken aan de totstandkoming van mogelijkheden voor actieve en passieve recreatie vergt op ruimere schaal de zorg van de Overheid, mede in verband met de vijfdaagse werkweek

De bevordering door de Overheid van lichamelijke vorming en sportbeoefening dient ten behoeve van een zo breed mogelijke gezonde volksoontwikkeling in het bijzonder gericht te zijn op die vormen, waarin zeer velen actief worden betrokken.

De door de Overheid ter beschikking te stellen financiële steun moet zodanig zijn, dat deze takken van sport niet aangewezen zijn op bijdragen uit de opbrengst van loterijen. Pogingen tot verplaatsing van de wedstrijd sport van de zondag naar de zaterdag moeten worden bevorderd, onder meer door het scheppen van een daardoor noodzakelijk wordende uitbreiding van de accommodaties”

Actieve en passieve recreatie

Uiteraard zal de overheid, bij de totstandkoming van de mogelijkheden tot het ontplooiën van de mens in de vrije tijd zich richten op twee aspecten: de behoeften en financiële mogelijkheden. Voor het dienstjaar 1968 is voor openlucht recreatie op de begroting van het departement van C.R.M. 29 miljoen gulden uitgetrokken.

Om met deze steun van de overheid voldaan wordt aan de voorzieningen ten behoeve van de recreerende massa staat in dit stadium nog te bezien.

Lichamelijke vorming en sport

Bij de vorm van actieve sportbeoefening hebben we ons wel te realiseren, dat het aantal georganiseerde sportbeoefenaren steeds toeneemt (In 10 jaar met bijna 60 % tot 1.770.000). Gezien tegen de achtergrond van het algemeen welzijn zullen activiteiten van landelijke sportorganisaties er op gericht moeten zijn zoveel mogelijk deskundig kader aan te trekken, zo-

wel vrijwillig als beroeps, teneinde de sportbeoefening ook op een medisch verantwoorde wijze te doen plaats vinden. Steeds meer mensen hebben — mede door hun dagelijks werk in een gemechaniseerde wereld — behoefte aan een bewegende ontspanning. Behalve de nodige begeleiding vraagt deze „beweging” in de eerste plaats om accommodatie, zowel in de vorm van sporthallen, lokalen, terreinen als in zwembaden. Hiervoor zijn enorme investeringen nodig en het is met het oog daarop, dat de Tweede Kamerleden aan de betrokken minister hebben gevraagd om een nota voor de sport. In de loop van 1968 komen er een aantal sporthallen gereed. Verwacht mag worden, dat aan het eind van dit jaar 98 sporthallen in Nederland in gebruik zullen zijn.

Maar de behoefte is groot. Alleen al in Zuid-Holland is een aantal van niet minder dan 29 nieuwe sporthallen nodig, 523 gymnastieklokalen, 823 sportvelden om nog maar niet te spreken van de zwembaden (121), tezamen met nog andere accommodatievoorzieningen tot een geraamd bedrag van 525 miljoen **).

Niet aangewezen op bijdragen uit opbrengst loterijen

Wij onderschrijven bovengenoemde zinsnede uit het programma van actie. Het zal de lezers van ons blad niet on-

J. Kalisvaart

bekend zijn dat de christelijke sportbeweging bezwaar heeft tegen de sporttoto. Deze bezwaren richten zich onder meer op het bestaan van de verbinding, die via de toto gelegd wordt met de sportbeoefening op zondag. Toto en topsport en besteding van de zondag zijn voor de christen in de samenleving van vandaag zaken die wel duidelijk en klaar moeten worden gesteld. Maar deze samenleving vraagt ook om een zekere nuance. De topsport zie ik als een bedrijf, dit zal ook als zodanig moeten fungeren, dat wil zeggen de financiering ervan, zal op basis van gelijke resultaten tussen inkomsten en uitgaven moeten plaats hebben.

Bij het financieringsvraagstuk van de sport gaat het om de gewone verenigingen. Teneinde de goklust te kanali-

seren is in de wet op de kansspelen de positieve inbreng van regering en volksvertegenwoordiging een belangrijke zaak.

Het voornemen van de regering om het kanaliseren in de toto zover uit te breiden (tot een hoofdprijs van 5 ton) ontmoet toch wel enige bezwaren. Niet alleen in de kring van christelijke sportorganisatie maar — naar wij menen te weten — ook in de kring van de prot. chr. Kamerfracties.

Een dergelijke verhoging is geen kanalisatie meer maar het uitdiepen van de prijzen tot ongekennde mogelijkheden met kapitalistische tendenzen.

Een ander aspect van deze zaak is het culturele uit de opbrengst van de sporttoto gaat nu 15 % naar de Stichting Centraal Overleg Fondsenweringsacties (in 1965/66 f 6.070.000). Een dergelijk bedrag zou ook aan de sportverenigingen ten goede moeten kunnen komen.

Van zondag naar zaterdag

De bevordering van de verplaatsing van de wedstrijd sport van zondag naar zaterdag juich ik toe. Alleen we moeten het goed zien. Dat zal een enorme investering vragen aan accommodatie. Nu reeds hebben sportverenigingen een ledenstop moeten instellen voor de zaterdagse sportbeoefening, omdat er geen terreinen en/of hallen beschikbaar zijn.

Op een tweetal aspecten zou ik in verband met het overheidsbeleid ten aanzien van de sport nog willen wijzen. In de Tweede Kamer heeft de CHU-afgevaardigde — mede sprekende namens zijn A.R. collega Kieft — bij de behandeling van de begroting voor 1968 van het ministerie van C.M.R. in de vergadering van de vaste Kamercommissie om over de coordinatie tussen overheid en particulier initiatief gezegd „als mijn informatie juist zijn schijnt het, dat in plaats van een goede coordinatie er meer een differentiatie is ontstaan, waardoor een vlotte arbeid wordt belemmerd. Als dit zo is, is het dan ook niet wenselijk te komen — ondanks de vrees voor raden-koorts — tot een Raad voor de Sport naar het voorbeeld van de Raad voor de Kunst?”

Wij zijn het met deze gedachte eens. Wil overleg goed functioneren dan moeten er gesprekspartners zijn, die het totaal binnen de onderwerpen van overleg kunnen overzien en die representatief geacht worden voor het totale object.

Een zeer belangrijke zaak is ook de recreatieve sportbeoefening, meer vrij, minder gebonden aan vaste trainings- en wedstrijd schema's zal deze vorm van sportbeoefening — die zich in het buitenland met name in Duitsland en Noorwegen met sprongen ontwikkelt — voldoen aan de behoeften van de ontspanning zoekende mens.

Alle sportorganisaties zullen zich in gezamenlijk overleg moeten beraden

over de vraag of men hier een taak heeft of dat het op de weg van de overheid ligt deze vorm van recreatieve vrijetijdsbesteding te bevorderen. Immers de sportbeweging zal als een moederbedrijf haar filialen van de nodige materialen en kennis kunnen voorzien.

Als zodanig is de tweede weg een nationale taak voor de nationale sportbonden.

*) Nota inzake ontspanning en sport. Uitgave gemeente 's-Gravenhage, 19-9-1967.

**) Ontleend aan het rapport Sportaccommodaties. Provincie Zuid-Holland 1967.

BETALING

ABONNEMENTSGELD

WAAROM ZOUT U ONNODIG f 0,75 BETALEN?

Momenteel worden op ons bureau voorbereidingen getroffen voor het doen innen van de kwitanties door de incassodienst van de P.T.T.

Dat betekent administratief veel werk, terwijl u bovendien voor incassokosten f 0,75 in rekening wordt gebracht.

U kunt dit voorkomen door nog deze week f 6,— over te schrijven op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage. Na 15 maart worden de nota's ter incasso afgegeven en verzoecken wij u de aanbieding van de kwitantie af te wachten.

Wilt u er allen aan medewerken om het aantal kwitanties zo laag mogelijk te houden door nu te betalen?

Bij voorbaat danken wij u voor uw medewerking.

Aannemingsbedrijf
Utiliteitswerken

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennepe
02526-541

MOGELIJKHEDEN SCHEPPEN OM TE LEVEN IN EEN WERELD DIE GEEN HONGER MEER KENT

DOOR DRS. A. C. MENDEL

HET in het vorige nummer gestelde nog eens toelichtend en gedeeltelijk in andere bewoordingen herhalend: het is niet het produktiepotentieel van de landbouwbedrijven in de ontwikkelingslanden, dat niet zou kunnen voorzien in de voedselbehoeften van de bevolking; waar wel een voedseltekort optreedt is dit te wijten aan de tekortschietende koopkrachtige vraag van de consumenten. Voor alles is daartoe industrialisatie nodig. Hierdoor wordt van het overvloedige arbeidspotentieel een nuttig gebruik gemaakt en de vraag naar landbouwprodukten vergroot.

In de ontwikkelingslanden is 60—80 % van de bevolking in de landbouw werkzaam (in India in 1966 nog 82 %), op kleine tot zeer kleine bedrijven (meer dan 90 % van deze bedrijven zijn kleiner dan 4 ha). Omdat de beschikbare arbeid hoofdzakelijk menselijke arbeid is, is de arbeidscapaciteit van het gezin tijdens de pieken in de arbeidsbehoefte, zoals de plantwerkzaamheden en de oogst, bepalend voor de bedrijfsgrootte.

Het gebruik van betere werktuigen en van landbouwmachines geeft arbeidsbesparing, maar heeft, om deze machines produktief te maken, grotere landbouwbedrijven tot voorwaarde. Zou tot de verwezenlijking daarvan worden overgegaan, dan zou dit een enorme uitstoting van agrarische arbeid betekenen, die niet kan worden opgevangen door de industrie of de dienstensector. Deze mechanisatie is dus, althans op enigszins grote schaal, nog niet te verwezenlijken. Gezocht zal het voorlopig moeten worden (zie het gegeven voorbeeld van Uganda) in een intensivering van de landbouw (die ook in Japan, met een gemiddeld zeer kleine bedrijfsgrootte, is toegepast). Daartoe zal van een monocultuur (de verbouw van één gewas, als in Zuid-oost-Azië de rijst) in de gebieden waar deze in zwang is, waarin slechts gedurende een betrekkelijk klein gedeelte van het jaar een produktief gebruik wordt gemaakt van de aanwezige arbeid, moeten worden overgegaan op een multicultuur, de verbouw van meerdere gewassen per jaar op hetzelfde stuk grond. Hiervoor is, afhankelijk van het seizoen (de regentijd of de droge tijd), drainage en/of irrigatie noodzakelijk, die zoveel mogelijk met eigen arbeid en met zo weinig mogelijk kapitaal behoort te worden uitgevoerd. Deze multicultuur geeft een grote spreiding in de arbeidsbehoefte, vermindert zeer sterk de verborgen werkloosheid en verhoogt zodoende de arbeidsproduktiviteit. Voorwaarden voor deze multicultuur zijn wel een zekere vakbekwaamheid en een effectieve marktorganisatie. Zo komen we dus weer op scholing en voorlichting, en de opbouw van de totale infrastructuur, problemen die het ontwikkelings-

land zelf raken. Zoals reeds gezegd is het overtuigen van de boeren van de noodzaak en het voordeel een zware opgave.

Naast de multicultuur op hetzelfde stuk grond zijn er nog mogelijkheden van de aanplant van meerjarige handelsgewassen (zie nogmaals het voorbeeld van Uganda), veeteelt (ook klein- en pluimvee) en de verbouw op de erven van groenten en fruit. Hieruit kan een sterk verbeterde voeding ontstaan, doordat hieruit ook meer dierlijke eiwitten ter beschikking komen.

Water belangrijk

Collin Clark zag de toeneming van de produktiemogelijkheden onder andere in het in gebruik nemen van gronden, die een langdurige en kostbare voorbereiding vragen. Wij kunnen hierbij thans denken aan de proeven voor ontzilting van zeewater, die in Israël en de Verenigde Staten worden genomen. Israëls interesse zal daarbij ongetwijfeld gericht zijn op de bevoeding van de Negevwoestijn, en een mindere afhankelijkheid daartoe van het Jordaanwater. Zou dit ontziltingsprocédé niet te kostbaar blijken te zijn, dan opent dit grootse perspectieven voor de toekomst en zullen wij misschien nog beleven dat de woestijn zal bloeien en als een roos. Dezelfde mogelijkheden kunnen zich voordoen in de Arabische wereld, als de regeerders het werkelijke belang van hun volken willen inzien, en misschien voor een gedeelte van de woestijnen in Afrika. In de droge tropische en subtropische gebieden is water voor landbouw en veeteelt de allesbeheersende factor. Ook in eigen lang zullen er voor de Verenigde Staten ongetwijfeld toepassingsmogelijkheden zijn in het droge zuidwesten en zal ook daar het produktiepotentieel nog kunnen toenemen.

Onder hetzelfde hoofd vallen de inpolderingen en landaanwinningen, maar deze zullen waarschijnlijk in de tropen niet van grote betekenis worden, plaatselijk is er gebruik van gemaakt, onder andere in Suriname en Pakistan.

Synthetische voeding

Aan de derde door Clark genoemde mogelijkheid van de toeneming van de voedselproduktie: aan industriële vervaardiging van synthetische voedingsmiddelen, wordt thans reeds hard gewerkt. De industrie zal spoedig beginnen met de aflevering van synthetische eiwitten. De toepassing daarvan zal wel eerst via de veredelingslandbouw (de veeteelt) gaan, maar de mogelijkheid wordt daardoor geopend, dat per gewichtshoeveelheid vlees een belangrijk kleiner landbouwareaal nodig zal zijn dan nu het geval is. Onze Staatsmijnen zijn bezig met hun lysine, de Britisch Petroleum schijnt er in geslaagd te zijn eiwitten te vervaardigen op basis van minerale oliën. Bij

vervolmaking van deze procédés zal ongetwijfeld het afgeleverde produkt ook geschikt gemaakt worden voor menselijke consumptie, en kan dit in de ontwikkelingslanden mede een verrijking van het dagelijks menu geven. Daarnaast zijn er nog andere methoden om de eiwitproduktie op te voeren, de zeeën zijn rijk aan voedsel. In Japan wordt, voorzover bekend, gewerkt aan de verwerking van algen tot een sterk eiwithoudend voedsel; in Peru wil men op grote schaal overgaan tot de verwerking van bepaalde vissoorten tot eiwitten, die eveneens zullen kunnen worden gebruikt voor de bijmenging in het dagelijks voedsel in de ontwikkelingslanden.

Mogelijkheden zijn er dus te over, en deze zijn in het voorgaande zeer zeker uitputtend behandeld. Wij leven in een tijdperk van een ontzaglijke wetenschappelijke en technologische ontwikkeling. De fatalistische visie op de toekomst (van bijvoorbeeld Malthus) heeft plaats gemaakt voor een planning op lange termijn, en wij mogen aannemen dat, in het door ieder verhoopte geval van een vredeseconomie, de voedselproduktie in de toekomst aanmerkelijk hoger zal worden dan nu het geval is, waardoor de mogelijkheid geschapen zal worden te leven in een wereld die geen honger meer kent.

Voedselhulp

Tot nu toe is nog niet gewezen op de

kader van dit artikel kan daarop niet nader ingegaan worden. Wel mag nog even de aandacht worden gevestigd op het volgende:

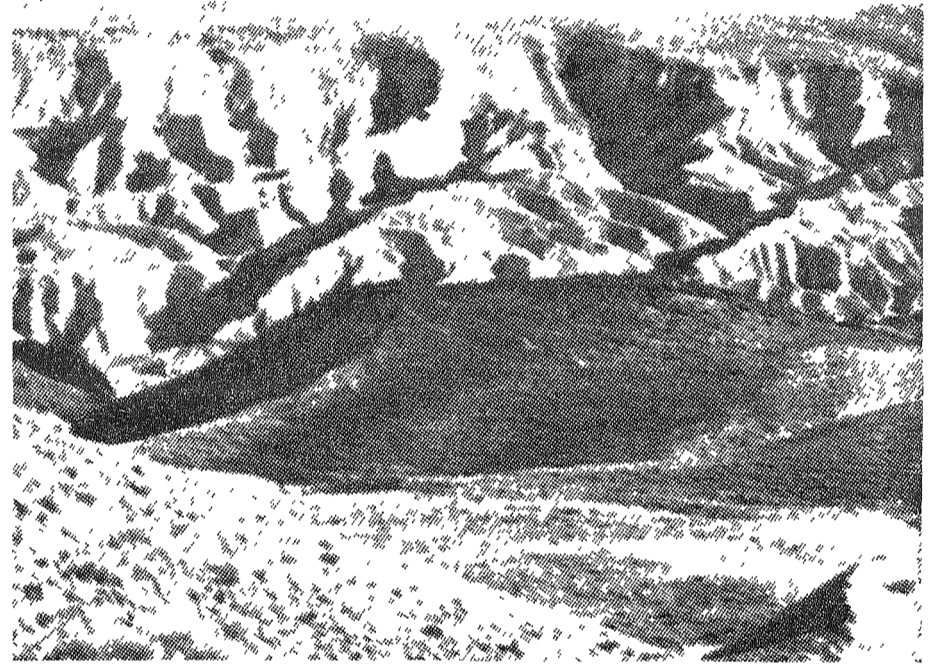
In een kort geleden verschenen proefschrift komt de stelling voor: Er doet zich thans op wereldschaal, met betrekking tot de onderlinge verhoudingen tussen de arme en de rijke naties, een soortgelijke problematiek voor als die, sinds de industriële en economische revolutie, in de verhouding tussen de arme en de rijke volksdelen in de landen van het Westen. Met andere woorden in het mondiale ontwikkelingsprobleem treft men analogieën met de westerse „sociale kwestie”. De conclusie die hieruit getrokken zou kunnen worden zou de volgende kunnen zijn:

ook als men er niet van overtuigd zou zijn dat de nationale rechtvaardigheid plaats zal moeten maken voor een internationale rechtvaardigheid, is de ontwikkelingshulp gemotiveerd ter voorkoming van agressie (van arm contra rijk, van het arme Zuiden tegen het rijke Noorden).

Actieve bevolkingspolitiek

Om te besluiten, in verband met het bevolkingsvraagstuk, een nadere toelichting op „de tegenwoordige zienswijze” in het eerste artikel.

Verwacht wordt, dat de wereldbevolking van thans 3½ miljard, in het jaar 2000 de 5 miljard zal hebben over-

Met water zijn er mogelijkheden voor gedeelten van de Afrikaanse woestijnen.

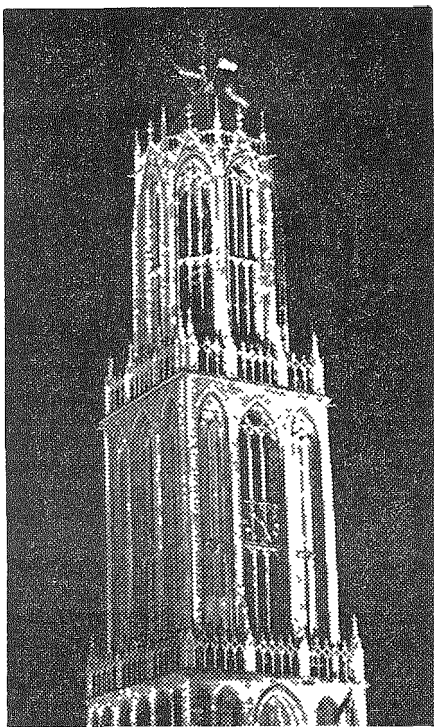
voedselhulp door de ontwikkelde landen aan de ontwikkelingslanden, alsnog zal hieraan in het kort aandacht worden besteed. Verschillende standpunten bestaan hierover, maar het lijkt toch wel juist om te stellen dat voedselhulp (uit de voedseloverschotten van de ontwikkelde landen) niet een doel op zichzelf mag worden. Zoals reeds eerder gezegd is de ontwikkeling van de landbouw (met het samenstel van maatregelen daarmede verbonden) veel belangrijker. Voedselhulp kan en moet worden verleend om: in tekorten te voorzien, in incidentele gevallen dus van acute schaarste, en eventueel voedselreserves te vormen in de ontwikkelingslanden. Daardoor worden, in geval van tekorten, sterke prijsstijgingen voorkomen, treedt geen ontwrichting van het economische leven op, maar wordt daarentegen een regelmatige economische ontwikkeling bevorderd. Deskundigen achten het niet juist dat de voedselhulp meer dan 1/5 zou bedragen van de totale hulp; de kapitaalhelp wordt veel belangrijker geoordeeld. Deze laatste wordt aangewend in de landbouw, de industrie en de dienstensector.

Handel

Een heel andere zaak is nog dat de ontwikkelingslanden ten eerste gebaat zouden zijn met de verbetering van de rol van hun handel met de industrielanden. Dit zou hen de zo nodige deviezen opleveren voor de financiering van de eigen importen. Trade is better than aid, handel is beter dan hulp. Dit gold voor Europa in de naoorlogse periode en geldt nu ten volle voor de ontwikkelingslanden. In het

schreden. Daarnaast echter, dat het tempo van de bevolkingstoename zal verminderen, als gevolg van de aanvaarding van goedkope en doeltreffende middelen tot geboorteregeling. Verder dat, zoals reeds vermeld, de voedselproduktie aanzienlijk hoger zal zijn. Dat er ook andere meningen bestaan blijkt uit de diensrede van prof. dr. Muntendam voor de Leidse universiteit. Deze is ten aanzien van het wereldvoedselprobleem verre van optimistisch. Onmiddellijk (grotere) voedselhulp aan en geboortebepaling in de ontwikkelingslanden (waarbij waarschijnlijk voornamelijk het oog gericht is op Zuidoost-Azië) zijn voor hem de eerst aangewezen maatregelen. Daarna komt de agrarische revolutie, die echter slechts tot zijn recht zou kunnen komen indien met de beide eerstgenoemde maatregelen onmiddellijk wordt begonnen. Dat de geboorteregeling in de naaste toekomst moeilijk te verwezenlijken zal zijn, komt, volgens de professor, omdat dit, naast en meer nog dan een medisch-biologisch, een cultuur-anthropologisch en godsdienst-sociologisch probleem is.

Een vaststaand feit blijft echter, zoals reeds gezegd, de verwijdering van de kloof in de toeneming van het reële inkomen per hoofd van de bevolking tussen de ontwikkelde en de ontwikkelingslanden. Wordt de meer dan evenredige toeneming van het welvaartsniveau in de ontwikkelingslanden als doel gesteld, dan zal daar, naast een voortgaande economische ontwikkeling, een actieve bevolkingspolitiek moeten worden gevoerd. Dat dit zal geschieden is in de in de voorgaande alinea vermelde verwachtingen reeds ingecalculeerd.

Financiële relatie tussen kerk ..

BIJ de begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer in november van het afgelopen jaar stelde het c.h.-kamerlid mr. Scholten een, wat hij noemde „delicaat probleem” aan de orde: hij vroeg minister Witteveen hoe het thans stond met de werkzaamheden van de „Staatscommissie voor de zaken van de eredienst”.

De heer Scholten daar daarbij het oog op de commissie die een jaar na de oorlog werd ingesteld om te onderzoeken „of, en, zo ja, in hoeverre de bestaande praktijk met betrekking tot de financiële verhouding van de staat en de onderscheidene godsdienstige gezindten herziening behoeft.” En nu, meer dan twintig jaar later, heeft de arbeid van die commissie, (waarvan de oud-burgemeester van Rotterdam, mr. Van Walsum, sinds 1958 voorzitter is) nog altijd geen zichtbare vruchten in de vorm van een eindrapport opgeleverd.

In ons land neemt, zoals algemeen bekend is, de kerk een volkomen onafhankelijke positie in tegenover de staat. Niettemin staat er in de grondwet al anderhalve eeuw lang onveranderd een artikel (thans 185) van deze inhoud: „De traktementen, pensioenen en andere inkomsten, van welke aard ook, thans door de onderscheidene godsdienstige gezindheden of derzelve leraars genoten wordende, blijven aan dezelve gezindheden verzekerd.

Als de leraars, welke tot nog toe uit 's Lands kas geen, of een niet toereikend traktement genieten, kan een traktement toegelegd, of het bestaande vermeerderd worden.”

De stijl verraadt al, dat het hier om een regeling uit de oude doos gaat, en ook de inhoud zelf is voor mensen van onze generatie haast een antieke curiositeit, een vreemde eend in de bijt van ons staatsrecht, dat van een consequente scheiding van staat en kerk uitgaat.

Historische achtergrond

De grondwettelijke bepaling is dan ook alléén te begrijpen als men ver in het verleden teruggaat en de historische oorsprong onderzoekt. In het bestek van dit verhaal is dat natuurlijk niet mogelijk, de lezer die zich in de zaak verdiepen wil kan onder meer terecht bij het in 1946 verschenen werk van I. A. Diepenhorst over „De verhouding tusschen kerk en staat in Nederland”. Daarin staat een hoofdstuk van meer dan 40 pagina's, dat geheel gewijd is aan het financiële aspect van die verhouding.

Voor ons doel kan worden volstaan met eraan te herinneren, dat de scheiding van kerk en staat in ons land nog niet zo heel lang een feit is, en dat de „vaderen” zo'n scheiding ook allerm minst als ideaal zagen. We behoeven maar te denken aan artikel 36 van de Nederlandse geloofsbelijdenis, dat in de versie van vóór 1905 nog van de overheid verlangde, dat zij zou weren en uitvoeren alle afgoderij en valse godsdienst!

DE TAAIE ZILVEREN K

ENKELE OPMERKINGEN OVER DE FINANCIËLE BANTU RIJK EN DE KERKEN

Na de reformatie werd de hervormde kerk tot staatskerk en als zodanig door de overheid gesteund. De Staten beschouwden zich als „voedsterheren” van de kerk, die voor hen de ware religie vertegenwoordigde, en zij belastten zich met de materiele zorg voor haar dienaaren.

De omwenteling van 1795, die voor ons land de „Franse tijd” inluidde, bracht ook voor de relatie tussen kerk en overheid een nieuwe situatie mee. Voor de „gereformeerde staat”, die de „ware gereformeerde religie” steunde — in die tijd konden de termen hervormd en gereformeerd natuurlijk nog rustig door elkaar gebruikt worden! — en die de andere gezindheden hoogstens kon dulden, was het einde aangebroken. De oude banden met de kerk werden geslaakt, dat had op zijn beurt consequenties voor de kerkelijke goederen en bezittingen, die de overheid tijdens de republiek op grote schaal aan zich had getrokken.

Financiële scheiding

In de Staatsregeling voor het Bataafse Volk van 1798 werd meteen het principe van de financiële scheiding opgenomen. Elk kerkgenootschap moest voortaan zelf voor het onderhoud van zijn eredienst en voor zijn eigen „bedienaren” zorgen. Daarnaast maakten de nieuwe regeerders een overgangsregeling, zij wilden de kerken niet van de ene dag op de andere aan hun financiële lot overlaten. Zij legden daarom wettelijk vast, dat de traktementen van de hervormde godsdienstleraren nog drie jaar lang door de staat zouden worden betaald. In 1801 werd die termijn met een jaar verlengd, maar nog was dat jaar niet verstreken of ons land kreeg, onder de druk van Napoleon, een nieuwe constitutie: de staatsregeling van 1801. Die bevatte de bepaling dat de hervormde leraren, die tot nog toe uit de openbare kas werden gesalarieerd, hun traktementen en pensioenen zouden behouden totdat een nieuwe regeling in werking zou treden waarbij een kerkelijke belasting zou worden ingevoerd. En verder werd bepaald, dat ieder kerkgenootschap onherroepelijk in het bezit bleef van wat het op 1 januari 1800 bezat. Het nieuwe bewind wenste alle kerken op dezelfde voet te behandelen, ook de geestelijken van andere kerken dan de hervormde konden dus in het vervolg uit de staatskas worden gehonoreerd, onder het voorbehoud overigens dat de toestand van de schatkist dit zou toelaten!

Het herstel van onze nationale onafhankelijkheid had weer een nieuwe grondwettelijke regeling tot gevolg. Daarin kwam eerst, in 1814, de bevoorrechte plaats van de hervormde kerk nog duidelijk tot uitdrukking. Maar in de grondwet van 1815 (nodig geworden door de vereniging met België) was die bijzondere positie verdwenen. Sedert die tijd werd het beginsel, dat de verschillende godsdienstige gezindheden in hun verhouding tot de overheid gelijk zijn, consequent doorgevoerd. De tekst van 1815, die hierboven werd geciteerd en die nog steeds van kracht is, noemt geen kerken meer bij name.

Dr. C. J. Verplanke, die in zijn dissertatie over de subsidiering van de kerkenbouw (1963) ook een helder overzicht geeft van het onderwerp dat ons hier bezighoudt (en waaraan ik heel wat gegevens heb ontleend) neemt het terecht voor de regeling van 1815 op.

Hij wijst erop, dat de hervormde kerk mede als gevolg van de eeuwenlange handelwijze van de overheden een bijzondere plaats in ons volksleven had gekregen. De grote massa van het volk had een geestelijk onderdak gevonden in

de hervormde kerk, die daarmee tot „volkskerk” was geworden en voor hogere uitgaven stond dan een kerk, waarbij de mensen zich alleen op grond van hun geloofsovertuiging aansloten. De hervormde kerk telde dan ook veel meer „randleden” dan die andere kerken. In de jaren 1814-1815 — zo zegt Verplanke — was het bepaald te vroeg, om de hervormde kerk in financieel opzicht al op eigen benen te laten staan.

Maar ook aan de andere kerkgenootschappen waren in het verleden door de staat fondsen onttrokken, en dat de geldelijke steun van de overheid zich niet tot de „volkskerk” beperkte maar zich ook tot die andere gezindten uitstrekte, was niet méér dan een kwestie van recht en billijkheid.

Artikel 185 in de praktijk

Op welke manier wordt nu in onze tijd artikel 185 van de grondwet uitgevoerd? Wat dat betreft moet allereerst worden opgemerkt, dat het tweede lid van de grondwetsartikel het woordje „kan” gebruikt. Het gaat dus niet om een wettelijk vastgelegde verplichting, maar om een mogelijkheid. Zo kon het gebeuren, dat een tijdlang helemaal geen nieuwe traktementen door het Rijk werden toegekend. De periode duurde van 1937 tot 1950. Eerder, nl. van 1927 tot 1937 gold de regeling, dat voor iedere in aanmerking komende gezindte per jaar twee nieuwe traktementen konden worden aangevraagd.

Na 1950 werd de verlening van nieuwe rijkstraktementen hervat. Dat gebeurde op basis van een tussentijds advies, dat de staatscommissie-Van Walsum (genoemd in het begin van dit artikel) had uitgebracht. Als criterium voor die toekenning geldt sindsdien, dat door een sterke uitbreiding van de bevolking of door verplaatsing van groepen van deze, zich hetzij een nieuw bevolkingscentrum heeft gevormd, hetzij bestaande bevolkingscentra zodanig zijn toegenomen, dat een belangrijke uitbreiding aan de geestelijke verzorging van de bevolking moet worden gegeven, waarbij de draagkracht van de bevolking mede in aanmerking moet worden genomen. Van belang is ook, dat bij dezelfde gelegenheid door minister Liefstuck werd besloten een interkerkelijke commissie (bestaande uit vertegenwoordigers van de belanghebbende kerkgenootschappen) te verzoeken jaarlijks advies te geven over de verdeling van de beschikbare gelden.

Van 1950 af kan men elk jaar op de begroting van financiën een post „erediensten” vinden van ongeveer 3½ miljoen, waaruit de rijkstraktementen en pensioenen betaald worden. Het leeuwendeel (varierend tussen de rond 2,2 en 2,4 miljoen) is bestemd voor de protestantse

Geen portie voor gereformeerden.

kerken, de rest gaat naar de rooms-katholieke kerk (ca 1 miljoen), de oud-bisschoppelijke cleresie en het Israëlitisch kerkgenootschap. Voor nieuwe traktementen pleegt een vast bedrag van f 4000 te worden uitgetrokken.

Geen portie voor gereformeerden

Onder onze lezers zullen er misschien zijn, die zich afvragen of bijv. ook de gereformeerde kerken een graantje meepikken uit de pot voor de protestantse kerkgenootschappen. Het antwoord is: neen. Behalve de hervormden krijgen de evangelisch-luthersen, de doopsgezinden en de remonstranten een (uiteraard karige) portie uit de staatsruif, maar daarbij blijft het dan ook

Is dat geen discriminatie tegenover — om bij hen nu maar te blijven — de gereformeerden?

Die kwestie is sinds de afscheiding van 1834 herhaaldelijk aan de orde geweest. Liberale kopstukken uit de vorige eeuw als Thorbecke en de staatrechtsgeleerde Buys hebben het op dit punt krachtig voor de „afgescheidenen” opgenomen. Maar de moeilijkheid zat in het feit, dat de grondwet, als ze het woord „thans” gebruikt, alleen die kerkgenootschappen op het oog heeft die in 1815 al bestonden. Nu werd (en wordt) door vele gereformeerden wel staande gehouden, dat de afgescheiden kerken de wettige voortzetting zijn van de hervormde kerk van 1815, en vooral kort na afscheiding en doleantie is dat ook dikwijls en in wetsprekende woorden gebeurd. Maar kostbare processen, die de gereformeerde destijds over de eigendom van de kerkelijke goederen hebben aangespannen, leverden alleen op, dat zij werden veroordeeld tot afstand van wat zij toe dusver hadden bezeten of beheerd. De kerken hebben trouwens ook zelf reg

Een paar weken geleden konden wij melden, dat er reeds 61 kiesverenigingen waren met ieder vijf of meer nieuwe abonnees op ons weekblad „Nederlandse Gedachten”. Nu zijn het er inmiddels 76; er zijn er dus weer negen bijgekomen.

Vijf nieuwe abonnees gemiddeld per kiesvereniging erbij is het gestelde doel. Honderd plaatselijke partij-afdelingen zijn naar dit doel onderweg en hebben reeds één, twee, drie of vier nieuwe abonnees gewonnen. Zij zullen het gestelde gemiddelde minimumdoel stellig binnenkort bereiken. Zij zijn bezig en zij gaan door.

Het gewenste aantal

Zesenzeventig kiesverenigingen hebben het gewenste aantal bereikt en soms reeds ver overschreden. Wij hopen, dat zij bezig blijven en dat zij doorgaan. Er zijn kennelijk mogelijkheden genoeg; derhalve: waarom zouden wij nu al ophouden? Bij de 76 met 5 of meer zijn er 20 met ieder tenminste 10 nieuwe abonnees. En dat zijn echt niet allemaal de grootste kiesverenigingen in de grootste gemeenten. Het is duidelijk, dat de actie niet bijzonder snel verloopt, maar wel zeer gestadig doorgezet wordt.

Klein steentje

Het is wel jammer, dat toch te veel kiesverenigingen nog helemaal geen bijdrage aan onze landelijke actie „Eén

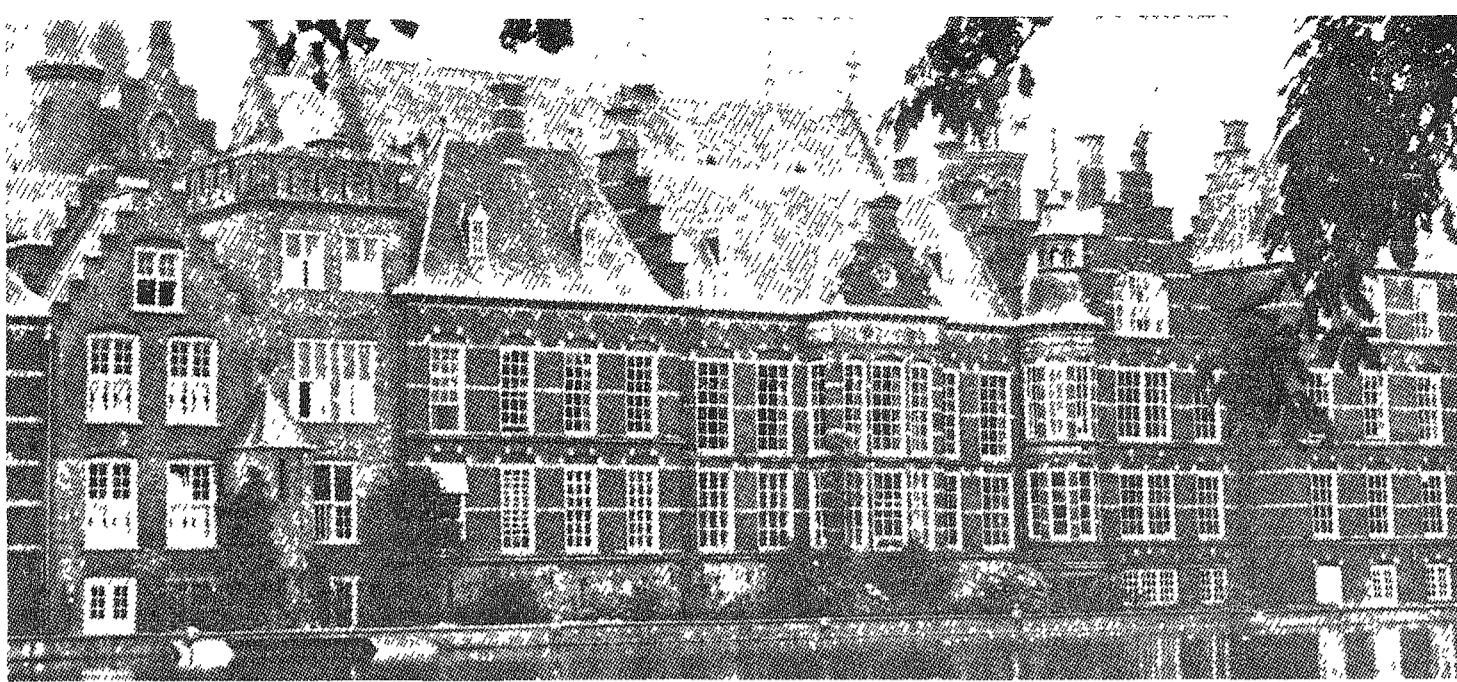

KOORDE'

TUSSEN HET

DOOR DR. A. C. DE RUITER

commissie-griffier van de Tweede Kamer

... en overheid, een storend element.

met altijd met evenveel kracht aan hun rechten en aanspraken vastgehouden. Zo vroeg de afgescheiden gemeente van Utrecht al in 1838 erkenning van de overheid, daarbij verklarende dat zij geen aanspraak maakte of zou maken op goederen en inkomsten van de hervormde kerk, en dat zij zelf zou zorgen voor het onderhoud van haar kerkelijke dienaren, haar kerkgebouwen en haar armen, zonder ooit aanspraak te zullen maken op een toelage uit 's lands schatkist. Dat voorbeeld werd, nadat de gevraagde erkenning was verleend, door leiders van de afscheiding als De Cock en Brummelkamp en ook door verschillende gemeenten gevolgd. Wat niet wegneemt, dat ook menigmaal een andere houding werd aangenomen en vlammeende protesten werden aangeheven tegen het onrecht dat naar men meende de kerken werd aangedaan.

Ook in de Kamer kwam omstreeks de jaren 1860-1870 de kwestie meermalen aan de orde. Menig afgevaardigde, wiens naam al lang in het vergeetboek is geraakt, heeft het in 's lands vergaderzaal voor de rechten van de afgescheidenen opgenomen. Maar de ministers uit die dagen hielden de boot zorgvuldig af. Daarbij gebruikten zij dan graag een argument, dat ons nu wat merkwaardig voorkomt: de vrees nl., dat het uitzicht op bijdragen uit de schatkist de neiging tot kerkscheuring zou vergroten!

Wordt „zilveren koorde” verbroken?

In 1887 schreef de eerderegenoemde Leidse hoogleraar Buys in zijn commentaar op de grondwet: „de vraag, wat te doen met artikel 168 — dat is nu 185 — is misschien de gewichtigste en zeker een der moeilijkste, welke bij de thans aanhangige herziening van onze staatsregeling aan Regering en Volksverte-

genwoordiging ter beantwoording worden voorgelegd”. Sindsdien zijn 80 jaren voorbijgegaan en de interessen gaan in onze tijd naar heel andere grondwettelijke problemen uit! Over artikel 185 maakt geen mens zich meer druk. Symptomatisch voor die geslonken belangstelling is, dat het tegenwoordige beginselprogramma van de antirevolutionaire partij er met geen woord meer over spreekt.

In het program van 1878 verklaarde de partij, „dat ter bevordering van een meer dan dusgenaamde scheiding tusschen staat en kerk de verplichting uit artikel 168 der grondwet voortvloeiende, na uitbetaling aan de rechthebbenden van het rechtens verschuldigde, dient te worden opgeheven”. Deze Kuyperiaanse taal hield tot 1961 in het beginselprogramma stand. Het ontwerp voor het nieuwe program, dat het Centraal Comité in 1960 aan de kiesverenigingen voorlegde, bevatte nog een artikel van dezelfde strekking — L. W. G. Scholten heeft er een toelichting op gegeven in *Nederlandse Gedachten* van 6 en 13 april 1957 — maar in de definitieve redactie van ons huidige program vinden we er geen woord van terug. Blijkbaar is dit onderdeel van de voorstellen onder de last van de vele amendementen en opmerkingen, die bij het partijbureau waren binnengekomen, geruisloos bezweken. Het actuele belang van het veel bekritiseerde grondwetsartikel mag dan ver-

dwenen zijn, de permanente aanwezigheid ervan in onze hoogste staatswet en de financiële relatie met de overheid, die voor de kerken daaruit voortvloeit, vormen toch op zijn minst een storend en ontserend element, dat zo vlug mogelijk behoort te worden verwijderd. Aan serieuze pogingen daartoe heeft het in de loop der jaren niet ontbroken. De grondwetscommissie van 1883 adviseerde, evenals die van 1910, tot schrapping en invoering van een regeling om de bestaande historische aanspraken af te kopen. De staatscommissie-Van Schaik deed in haar rapport van 1950 een voorstel in gelijke richting, bedienaren van de godsdienst — zo vindt die commissie „behoren in beginsel niet voor hun inkomsten afhankelijk te zijn van de staat en iedere schijn van staatsdienst moet zeker vermeden worden. De bestaande praktijk van betaling van traktementen door de staat ware derhalve te beëindigen”.

Niet gemakkelijk

En de thans als discussiestuk ter tafel liggende *Proeve van een nieuwe grondwet* is het met de commissie-Van Schaik helemaal eens, dat artikel 185 omgezet dient te worden in een bepaling van overgangrecht, die zal gelden totdat de wetgever een regeling zal hebben getroffen.

Een gemakkelijke zaak is dat laatste niet, met name door de juridische voet-

angels die op de weg liggen naar de beantwoording van de vraag, wie nu in feite de rechthebbenden zijn op de afkopsom. Maar de grondwetscommissie Van Schaik noch de opstellers van de *Proeve* behoefden zich in deze netelige materie al te zwaar te verdiepen. Zij konden immers met recht en reden verwijzen naar de commissie-Van Walsum, die het hele probleem aan het bestuderen was.

Op dit ogenblik, nadat dit gezelschap haar vierde lustrum achter de rug heeft, is er weer een sprankje hoop op een oplossing gaan gloren. Op de vraag van kamerlid Scholten, in het begin van dit artikel aangehaald, antwoordde minister Witteveen nl., dat de commissie-Van Walsum in februari 1967 rapport aan de regering heeft uitgebracht. De inhoud daarvan wordt nu op het ministerie van financiën bestudeerd, en de minister sprak de hoop uit, dat binnenkort de nodige adviezen bij hem zouden binnenkomen, „waarna een stellingname door de regering zal volgen”.

Zal de „zilveren koorde” — de uitdrukking is te danken aan ds. W. Diemer, die onder dit opschrift in 1908 een serie artikelen in het kerkelijk blad „De Wachter” publiceerde — eindelijk en definitief worden losgemaakt? Wie weet, welke verrassingen de eerstvolgende grondwetsherziening voor het taai artikel 185 in petto houdt!

76
MET
5
OF
MEER

DE
LIJST
WORDT
GESTADIG
LANGER

op vier” hebben geleverd. Bij een gezamenlijke actie moet toch ieder zijn (klein) steentje bijdragen voor het geheel. Er moet op gerekend mogen worden, dat die kleine steentjes alsnog aangedragen zullen worden. Wij kunnen ons moeilijk voorstellen, dat het Centraal Comité een beroep op de kiesverenigingen doet, dat niet metterdaad beantwoord zou worden. En dus bij voorbaat dank voor de moeite.

Kleine moeite

Die moeite hoeft heel dikwijls slechts bijzonder gering te zijn. Kijk niet te ver; let op uw eigen omgeving: gezin, familie, kennissen en mede- (bestuurs-) leden van uw kiesvereniging. En bedenkt u ook, dat u om een abonnee te winnen op ons weekblad „Nederlandse Gedachten” echt niet altijd een bezoek hoeft af te leggen. Er is wat een actie als deze betreft ook heel wat te bereiken vanuit uw eigen huis via de telefoon. Ten overvloede herinneren wij er nog eens aan, dat het mogelijk is om aan het partijsecretariaat te vragen gedurende drie weken proefnummers van „Nederlandse Gedachten” toe te zenden aan door u op te geven adressen. De mensen, die u dan benaderen wilt, zijn dan in de gelegenheid zich vooraf een oordeel te vormen over ons weekblad.

Vijf of meer

Gaarne geven wij nu hieronder het overzicht van de zesenzeventig kiesverenigingen met ieder vijf of meer nieuw gewonnen abonnees op „Nederlandse Gedachten”. Hier volgen de 76. Topscorer is nu

geworden:

1	Zwartsluis met dat daarmede Groningen-stad dat wekenlang bovenaan de lijst stond, verdrong	31
2	Groningen-stad, met blijft een zeer eervolle tweede plaats bezetten	27
3	Assen, nu eveneens met is gelijk gekomen met	16
4	Vlaardingen-Ambacht dat dit aantal reeds eerder bereikte	16
5	Breda, met thans	15
6	Arnhem, met Dan volgen er zes met ieder	12
7	Hoogeveen-Zuid	
8	Apeldoorn-Zuid	
9	Warnsveld	
10	Goes	
11	Vlissingen	
12	Andel N. Br. en vijf met ieder	11
13	Ermelo	
14	Amersfoort	
15	Maartensdijk-Groenekan	
16	's-Gravenhage-Hanenburg	
17	's-Gravenhage-Beresteyn-Bouwlust Er zijn er drie met ieder	10
18	Diever	
19	Leiderdorp	
20	Woerden Dan	
21	Waddinxveen, met Vervolgens vier met ieder	9
22	Voorthuizen	8
23	Amsterdam-Talma	
24	Katwijk a/d Rijn	
25	Rijswijk III en twaalf met ieder	7
26	Delfzijl	
27	Sellingen	

28	Sint Anna Parochie
29	Gorredijk
30	Leeuwarden-West
31	Coevorden
32	Kampen
33	Amsterdam-Bilderdijk-Overtoomkwartier
34	Amstelveen
35	Voorburg-Centrum-West
36	Naaldwijk
37	Zaamslag
Dat zijn er dan 37	
Er zijn er zeventien met ieder zes nieuwe abonnees	
38	Oldekerk, 39 Onstwedde, 40 Leeuwarden-Centrum-Noord, 41 Hoogeveen-Centrum, 42, Zeist, 43. Amsterdam-Stadionkwartier, 44, Haarlem-Dr. Kuyper, 45 Aalsmeer, 46. Katwijk aan Zee, 47 Rijsburg, 48 Voorschoten, 49. 's-Gravenhage-West III, 50 Rotterdam IV, 51 's-Gravenzande, 52 Dordrecht II, 53 Middelburg-Zuid, 54 Eindhoven-Strijp-Woensel

Tenslotte vermelden wij de tweentwintig kiesverenigingen met ieder vijf nieuwe abonnees: 55. Stadskanaal-Wildervank, 56 Dokkum, 57. Drachten, 58 Roden, 59 Almelo, 60 Enschede-Oost, 61. Stanhorst, 62. Ede, 63 Amerongen, 64. Baarn, 65. IJsselstein, 6 Utrecht-Noord-Oost, 67. Amsterdam-Slotervaart, 68. Amsterdam-Rivierenwijk, 69. Diemen, 70. Noord Scharwoude, 71. Zaandam-Oost, 72. Rotterdam-I, 73 Maasland, 74. Rijswijk I, 75 Giessen N.-Br., 76 Wijk en Aalburg. Totaal dus 76 kiesverenigingen met ieder vijf of (veel) meer nieuwe abonnees. Wij zijn benieuwd hoe de lijst er binnenkort zal uitzien

CHINA EN DE BOM

DOOR D. KOOIMAN

OP 16 oktober 1964 doet het ontwikkelingsland China zijn intrede in het atoomtijdperk door het tot ontploffing brengen van zijn eerste kernbom. Sedertdien volgen de proefnemingen elkaar snel op en wordt de profetie van Mao vervuld, die in 1958 had uitgesproken dat het voor China mogelijk moest zijn om binnen tien jaar atoom- en waterstofbommen te maken. Het China van vandaag is de kernmogendheid van morgen. Zal dit nucleair bewapende China wereldmacht gaan maken? Laten wij — alvorens over deze vraag te speculeren — eerst duidelijk vaststellen, dat het kernwapen in ieders hand een gevaarlijk bezit is

Het Chinese kernwapen is terug te dateren tot het begin van de jaren 50. China en Rusland sluiten een overeenkomst om gezamenlijk radio-actieve grondstoffen te gaan winnen in de (Chinese) provincie Sinkiang, terwijl in Peking een Instituut voor Atoom-Energie wordt opgericht als afdeling van de Chinese Academie van Wetenschappen. Als geheel wordt deze periode van de jaren '50 gekenmerkt door een nucleaire samenwerking met de Sovjet-Unie. In 1955 bijv. wordt een verdrag getekend, waarbij de Sovjet-Unie verrijkt uranium aan China gaat leveren. Met Russische hulp worden op het Chinese vasteland verschillende kernreactoren gebouwd — die in Peking wordt in 1958 volledig operationeel. In Shanghai verrijst een tweede Atoom-instituut.

Maar wanneer de Chinese geleerden eind 1958 een voorlopig twaalf-jaren plan voor de ontwikkeling van wetenschap en techniek bekend maken, blijkt dat zij voor hun nucleaire techniek evenals voor hun overbrengingssysteem niet eenzijdig afhankelijk willen zijn van de Sovjet-Unie. Veelal wordt China's nucleaire zelfstandigheid gezien als een noodzakelijk gevolg van de breuk met Moskou, maar er is veel dat voor een omkering der zaken pleit: China had besloten om — ook op nucleair gebied — een eigen weg te gaan, hetgeen in 1961 uithiep

CHINA WERELDMACHT VAN VANDAAG IV

op een vertrek van alle Russische technici

Met behulp van achtergelaten Russische blauwdrukken bouwen de Chinezen dan verder aan hun kernreactoren. Hun middelpunt vinden deze activiteiten in de „geheime steden” Lanchow en Paotow, gelegen diep in het hart van de Chinese landmassa. Hier staan de grote elektrische krachtcentrales en hier wordt uranium geproduceerd. Ongeveer honderd buitenlandse, onder wie enige Nederlanders, zijn hier werkzaam. Het proefterrein is Lop Nor in de westelijke provincie Sinkiang. Belangrijk is ook de rol van de acht ministeries voor machinebouw. Over de ware aard van deze ministeries bestaat geen duidelijkheid, maar vier van deze worden geleid door hoge militairen, die tevens zitting hebben in de Nationale Verdedigingsraad. Er bestaat gegronde aanleiding voor de gedachte dat de ontwikkeling van nucleaire wapenen en de opbouw van een raketstelsel geleid worden vanachter de gevels van deze zo neutraal benaamde ministeries.

Record

Na een tweetal proefnemingen met lichte atombommen — in kracht gelijk met die welke Hiroshima wegvaagde — wordt op 9 mei 1966 een kernwapen tot ontploffing gebracht dat thermo-nucleair materiaal bevat. De succesvolle lancering van een raket met atoomkop op 27 oktober van datzelfde jaar bewijst, dat aanzienlijke vooruitgang geboekt is in het overbrengingssysteem. Op 17 juni 1967 wordt de eerste Chinese waterstofbom tot explosie gebracht, waarmee China wereldrecordhouder wordt over de afstand van atoom- naar waterstofbom met een tijd van minder dan drie jaar.

De geleerden die aan dit nucleaire programma arbeiden hebben allen hun opleiding genoten in de USSR (Dubna), de USA (Massachusetts) of in Europa; de meest vooraanstaande onder hen zijn Ch'ien San-ch'iang, Ch'ien Hsueh-shen en Wang Kang-chang. Ondanks China's verbluffend snelle resultaten zijn vele militaire deskundigen voorlopig niet geneigd aan de Chinese kernmacht grote betekenis toe te kennen. China verkeert nog in het experimentele stadium en is niet gereed voor de serie-productie van een operationeel kernwapen. De psychologische betekenis is ontegenzeggelijk veel groter. Niet alleen voor de binnenlandse verhoudingen, ook in de omliggende landen met name Japan en India, heeft China een ontzag gewekt dat aan vrees grenst. In Japan, dat als geen

ander land de verschrikkingen der atombom heeft ondervonden, zijn de socialistische partijen van Peking vreemd. Het dagblad „Times of India” sprak van een verandering in het Aziatisch machtsevenwicht en vervolgd dat de leiders in New Delhi niet eindeloos weerstand zullen kunnen bieden aan de toenemende drang naar een eigen Indiaas kernwapen.

Beklemmende vraag

De meest beklemmende vraag die het Chinese kernwapen de beschouwer opdringt is of de wereld in de toekomst het slagveld zal zijn van een kernoorlog tussen Oost en West. In 1960 werd in Peking verklaard, dat de mensheid alleen door de triomf van een socialistische wereldrevolutie bevrijd kan worden van oorlog en wapenning. De socialistische revolutie en de wereldvrede gaan dus hand in hand. Dat levert de stelling op dat oorlog onvermijdelijk is, zolang er in de wereld nog kapitalisme en imperialisme gevonden wordt.

De rode gardisten hebben deze gedachte in het vuur van hun ideologische overtuiging opnieuw opgevat en een oorlog met de USA slechts een kwestie van tijd genoemd. Anderzijds overweegt men evenwel, dat juist het Amerikaanse „cordon sanitaire” dat China omringt en momenteel in Vietnam sterk wordt aangesnoerd aan het onvermijdelijkheidsbesef een heel eigen concrete inhoud geeft. Tevens dat premier Chou En-lai de rode gardisten tot matiging heeft gemaand door te verklaren dat het goed is op een wereldoorlog voorbereid te zijn, maar dat de kans daarop betrekkelijk gering is. Een nucleair conflict is van Chinese zijde nooit onvermijdelijk genoemd. In de persverklaringen, die de verschillende Chinese kernproeven begeleiden, is herhaaldelijk de wens verwoord om te komen tot een totaal verbod van alle kernwapens; tevens wordt verzekerd dat China geen kernoorlog wenst en zeker niet als eerste van nucleaire wapens gebruik zal maken. Dat zijn dus verklaringen, die bepaald niet verschillen van die welke bij vroegere gelegenheden uit de koker van Washington of Moskou te voorschijn kwamen. Of moet de Chinese roep om een totaal verbod op kernwapens, wat vooralsnog geen haalbare

kaart lijkt, gezien worden als een welkom excuus voor de opbouw van een eigen nucleair wapen-arsenaal? Peking zelf geeft ten antwoord dat, zolang de super-kernmachten zelfs niet willen beloven af te zien van een gebruik van deze wapens, de niet-kernmachten wel gedwongen zijn terwille van eigen veiligheid de noodzakelijke defensieve maatregelen te nemen. Men mag deze houding onbevredigend vinden, een element van waarheid kan niet ontkennd worden. Een andere vraag is, of de Chinese verzekering niet als eerste van kernwapens gebruik te zullen maken alleen maar de bedoeling heeft om een Amerikaanse vernietigingsaanval op de Chinese atoomcentra te voorkomen. Gedraagt China zich in zijn grensgebieden alleen maar zo voorzichtig om geen preventieve Amerikaanse aanval uit te lokken, waarop China nog geen passend nucleair antwoord geven kan? We kunnen deze vraag opwerpen, haar beantwoorden durven wij niet.

Status kernmogendheid

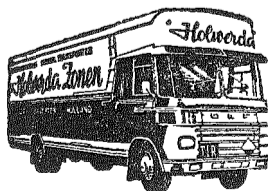
Sedert 1960 heeft China herhaaldelijk verklaard, dat het door geen ontwapenings-overeenkomst kan worden gebonden, waaraan het zelf niet formeel heeft deelgenomen. Maar waarschijnlijk wil China eerst dan deelnemen aan besprekingen over wapenbeheersing als het zelf de status van kernmogendheid heeft bereikt en als zodanig is erkend. Een dergelijke erkenning zou de Chinese „volwassenheid” onderstrepen en Peking kunnen brengen tot een meer welwillende houding tegenover Rusland en de kapitalistische wereld. China's streven naar de status van kernmogendheid is het streven naar een overheersende positie in Azië, een leidinggevende rol in het communistische kamp en een vooraanstaande plaats in de wereld.

Alleen op voet van gelijkheid en zonder angst voor nucleaire chantage zal het met de USA kunnen onderhandelen over de bestaande politieke problemen. In feite geloven de Chinezen even sterk in de „balans der verschrikking” als de westelijke machten, maar zij beseffen dat hun nucleaire potentieel nog niet tegen dat van de imperialisten en revisionisten opweegt. Aansluiting bij het kernstopverdrag van Moskou (1963), waarbij verdere proefnemingen grotendeels worden verboden zonder vermindering van het kernwapenbezit, is voor Peking onaanvaardbaar omdat daarmee China's nucleaire achterstand zou worden bevroren. Evenzo wordt deelname aan een non-proliferatie-verdrag (het niet verspreiden van kernwapens over andere mogendheden) door Peking zelfs niet overwogen, omdat dit zou betekenen dat het kernwapenbezit in de handen der groten wordt gemonopoliseerd. Proliferatie is Peking juist welkom, omdat de Russisch-Amerikaanse atoom-zwandel op wereldschaal daarvoor zou worden aangetast.

Of de Chinese bom een gevaar zal gaan betekenen voor de wereldvrede of zelfs voor het voortbestaan der wereld dient te worden afgewacht, omdat deze vraag pas morgen met zekerheid zal kunnen worden beantwoord. Maar dat zal geen afwachten moeten zijn in lijdzaamheid. Het is zaak de huidige internationale situatie open te breken door China althans een kans te geven in de internationale politieke organisaties mee te spreken. Het ontbreken van communicatie tussen kernmogendheden is op zichzelf reeds uiterst gevaarlijk. Tevens dient zorg gedragen dat de in Peking levende vooroordeelen omtrent de immer agressief veronderstelde bedoelingen van het westen op gene wijze voedsel krijgen.

Maar op dit ogenblik wordt de westerse vredeswil in Azië bepaald niet geloofwaardig gemaakt! Evenmin vormen wapenovereenkomsten, welke niet gekoppeld zijn aan een begin van ontwapening, een overtuigende bijdrage aan de zo gewenste wereldvrede.

Tenslotte bedenke men, dat met Pekings aanspraak op het leiderschap van „de derde wereld” in de nabije toekomst de wereldarmoede nucleair zal zijn bewapend. Maar men hoede zich ervoor een wereldconflict onvermijdelijk te achten — het is juist dit verlamme geloof dat een catastrofe naderbij kan brengen!

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Rotterdam
05190 - 2292; 05120 - 2157; 010 - 259299

Alle transporten
BINNEN- EN BUITENLAND
SPECIAAL VERHUIZINGEN
Meubeltransporten

wanneer de kwaliteit moet beslissen... vraag dan

KG koffie

in het luchtdichte goudmetaal folie pak

KG... om de kwaliteit!
KANIS & GUNNINK - KAMPEN

ALVORENS met de heer Idenburg, wiens reactie in het vorige nummer van Nederlandse Gedachten ik zeer op prijs gesteld heb, in discussie te treden, moet men zich afvragen of er een goede gespreksbasis tussen ons bestaat. Anders is het gevaar, dat we langs elkaar heen praten levensgroot. Ik dacht dat deze wel aanwezig is. Beiden zijn we het erover eens, dat de huidige situatie van het nucleaire machtsevenwicht nog te veel als een vanzelfsprekendheid wordt aanvaard. Dit machtsevenwicht is in wezen een krankzinnige situatie, waar we geen vrede mee mogen hebben, zo heb ik in mijn artikel gesteld. Vanuit de onvrede met de bestaande situatie zowel op dit als op vele andere gebieden is een gesprek met de christen-radicalen mijns inziens nuttig en noodzakelijk. Dit betekent echter niet, dat we het wat de concrete oplossingen betreft aanstonds eens zullen zijn. Want de heer Idenburg schrijft hier terecht: „alles komt eraan te pas”. Ik neem aan dat er tussen de heer Idenburg, hem kennende, en mij op deze punten weinig essentiële meningsverschillen zullen bestaan.

Nucleair machtsevenwicht

„De onrust, die uit de huidige situatie van het machtsevenwicht zou moeten voortvloeien bij alle betrokken partijen, zou ertoe moeten leiden, dat niet alleen de nucleaire, doch ook de conventionele oorlog door de gehele mensheid zou moeten worden afgewezen als middelen om politieke geschillen op te lossen. Er moet met meer ernst gezocht worden naar andere alternatieven”. Zo heb ik het in mijn artikel gesteld.

Een eenzijdige nucleaire ontwapening van het Westen is echter mijns inziens niet verantwoord. Een dergelijke ontwapening zou op zijn minst leiden tot een sterke politieke druk van Moskou ten opzichte van Berlijn, de rest van Europa en de gehele wereld. En in het ergste geval zou de oorlog, inclusief de nucleaire, er juist door bevorderd kunnen worden. Om een beter inzicht te krijgen in de motieven van een atoom-pacifist stel ik hem vaak de volgende vraag: „Wat zou je standpunt ten aanzien van een éénzijdige nucleaire ontwapening zijn, wanneer je je zou gaan realiseren, dat de nucleaire oorlog daardoor juist bevorderd zou worden?” Het antwoord luidt altijd: „Dit is onmogelijk”. Een ander antwoord heb ik nog nooit gehoord. Dit komt omdat een atoom-pacifist vaak te rechtlijnig en ongenueanceerd denkt. Hij ziet vaak alleen datgene, wat hij graag wil zien. Deze overigens slechts theoretische vraagstelling maakt duidelijk, dat wij hier met bijzonder ingewikkelde materie te maken hebben, waarbij de verleiding om uit de situatie te springen groot is.

Het nucleaire machtsevenwicht is een kromme stok. Maar er is momenteel helaas geen ander verantwoord alternatief. Men mag de ogen niet sluiten voor het feit, dat — voor zover wij mensen dit kunnen zien — de vrede en stabiliteit in Europa en het Atlantisch gebied in de afgelopen decennia is bereikt, mede ten gevolge van de NAVO en dit machtsevenwicht.

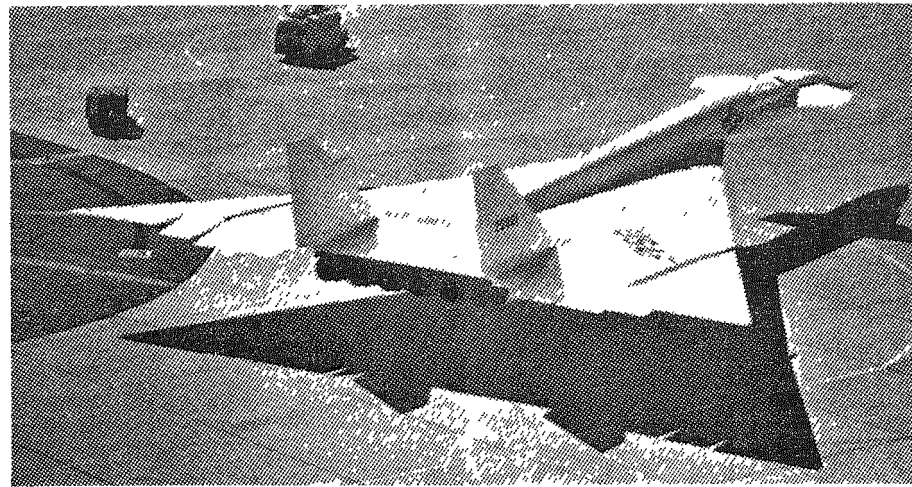
Europese kernmacht

De heer Idenburg geeft een uitvoerige beschouwing over een eventueel Europese kernmacht. Ik had daarover niet geschreven. Ik wil er daarom ook kort over zijn en slechts enkele opmerkingen maken. In de bespreking van een aantal argumenten pro en contra kan ik hem een heel eind volgen. Ik dacht echter, dat we ons bij dat onderwerp allereerst de volgende vraag moeten stellen: Als wij voor een Europese integratie zijn — en dat zijn we — moet dan de defensie worden uitgezonderd? Nu kan ik me voorstellen, dat een pacifist terstond een uitzondering wil maken voor de gehele defensie, om op die

KERNWAPEN-VRAAGSTUK ALLEEN MONDIAAL OPLOSBAAR

NOGMAALS: CHRISTEN-RADICALEN EN DEFENSIE

DOOR LT. KOL. MR. A. POT

Stabiliteit mede tgv de NAVO

manier de defensie zij, het langs een omweg onder de tafel te krijgen. Een atoom-pacifist zal vermoedelijk alleen de nucleaire bewapening willen uitzonderen. Vanuit hun standpunt gereedeneerd, lijkt mij dit begrijpelijk. Deze benadering spreekt mij niet aan. Ik dacht, dat als we vóór een Europese integratie zijn, de defensie hier in het algemeen ook bij hoort. Tenzij er bijzondere redenen zijn hier op een aantal punten een uitzondering te maken. Een doorslaggevende factor hierbij dient mijns inziens te zijn de vraag in hoeverre de veiligheid erdoor wordt bevorderd. Een eventuele Europese atoommacht kan mijns inziens alleen een stabiliserende factor vormen als er een sterk centraal gezag is, gesteund door een publieke opinie die niet te zeer verdeeld is. En dan laat ik nog buiten beschouwing het feit dat een eventuele Europese atoommacht technisch gezien altijd een kabouter zal blijven tussen twee atoomreuzen. Gegeven ook de huidige constellatie in Europa, lijkt mij de kwestie van een eventuele Europese atoommacht een vrij academische, ondanks alle discussie erover.

Atoomvrije zone

De heer Idenburg schrijft, dat ik huisverig ben voor denuclearisering van Europa. En dat in mijn gedachtegang de veiligheid in Europa gewaarborgd wordt door de Amerikaanse kernwapens in Europa. Om met dit laatste punt te beginnen. Ik ben inderdaad van mening dat momenteel de veiligheid in Europa bevorderd wordt door de Amerikaanse kernwapens, ook die in Europa. Dit is een situatie waar we geen vrede mee mogen hebben. Op dit punt kunnen de heer Idenburg en ik elkaar vinden, dacht ik. Wij moeten derhalve zoeken naar andere alternatieven. Hier van is een eventuele kernwapenvrije zone in Europa er één. Ik ben vóór een kernwapenvrije zone in Europa, wanneer de voorwaarden zodanig zouden zijn dat de veiligheid en stabiliteit in Europa en de wereld erdoor bevorderd

wou worden en ik ben er tegen, wanneer dit niet het geval zou zijn. Het komt dus aan op de voorwaarden.

Op dit punt blijft er met de heer Idenburg een verschil van mening. Ik ben tegen een eventuele kernwapenvrije zone tot de Russische West-grens. In mijn artikel heb ik gewezen op de 700 middelbare raketten, die in West-Rusland staan opgesteld en die op West-Europa staan gericht. Als deze raketten blijven waar zij zijn zou dit betekenen, dat Europa geheel open komt te liggen voor politieke druk en eventuele nucleaire chantage van de kant der Russen. De heer Idenburg gelooft blijkbaar nog wel in politieke druk, doch niet in nucleaire chantage van de kant der Russen. Hij vindt, dat het kernwapen daarvoor ongeschikt is. Het is daar in de huidige concrete situatie inderdaad minder geschikt voor.

De Verenigde Staten bezitten meer nucleaire middelen dan de Russen. Zij kunnen hier niet meer politieke druk aan onttelen. Dit komt door het karakter van het huidige nucleaire evenwicht. Zodra men echter dit evenwicht eenzijdig gaat verbreken ontstaat er een situatie, waarbij het kernwapen bijzonder geschikt wordt om als politiek drukmiddel te gaan functioneren.

Bij een denuclearisatie van Europa zullen de 700 nucleaire raketten van de Russen wel in Oostelijke richting worden opgesteld, zegt de heer Idenburg. Goed, als dat dan zo is, waarom dan van te voren niet met de Russen overeen te komen, dat te tegen Europa gerichte vaste lanceerrichtingen en nucleaire middelen zullen verdwijnen?

De christen-radicalen hebben in hun program gesteld dat bij een ontwapening wederzijds risico's dienen te worden aanvaard. Zij komen echter met een oplossing, waarbij de Russen geen enkel risico behoeven te nemen, terwijl de risico's voor West-Europa zeer groot zijn.

Kern van de zaak

Er valt over het artikel van de heer Idenburg nog veel meer te zeggen. Het

is verleidelijk om allerlei andere punten verder in te gaan. Ik ga dit niet doen. Ik wil me alleen beperken tot wat ik zie als de kern van de zaak. Deze is, dat er, als ik mij niet vergis, tussen ons een wezenlijk verschil van mening bestaat ten aanzien van de politieke en ethische waardering van het kernwapen. Met de formuleringen in het program van de christen-radicalen kan men vele kanten uit. Hier zouden we het eigenlijk eerst eens moeten worden, alvorens een discussie over de andere punten zinvol zou kunnen zijn. Maar ook hiervoor geldt hetgeen door de heer Idenburg geschreven werd: „alles komt eraan te pas”.

Ook de christen-radicalen zouden het mijns inziens eerst over dit centrale probleem onderling eens moeten zijn. Hoewel in de huidige concrete situatie de veiligheid van Europa niet los gezien kan worden van die in het gehele Atlantische gebied, hebben zij zich in hun program alleen beperkt tot Europa. Omdat op het kernwapenbeleid van Amerika, Rusland en China geen enkele reële invloed kan worden uitgeoefend, zo stelt de heer Idenburg. Afgezien nog van de vraag of dit ten aanzien van Amerika wel geheel juist is, vind ik dit argument toch niet sterk. Ik dacht, dat één van de goede kanten van deze tijd juist was, dat de mensheid zich hoe langer hoe meer bewust wordt, dat deze wereld steeds kleiner gaat worden. En dat wij ten nauwste betrokken zijn bij allerlei gebeurtenissen aan de andere kant van deze aardbol, al staan wij er vaak machteloos tegenover. Dit mag nog geen reden zijn er maar over te zwijgen.

Het kernwapen is een vraagstuk, waar wij allen zeer bij betrokken zijn en dat uiteindelijk alleen mondiaal tot een verantwoorde oplossing kan worden gebracht. Ook de christen-radicalen kunnen en mogen hier niet omheen gaan. Niet alleen terwille van de duidelijkheid in de politiek. Maar ook omdat onze bijbelse opdracht tot een vrede in gerechtigheid alleen langs mondiale weg kan worden verwezenlijkt. Deze woorden kan men gemakkelijk uitspreken. De concretisering is oneindig moeilijk. Maar wij mogen aan onze taak niet wanhopen, al is de verleiding groot. De werkelijk grote problemen van deze tijd vereisen een mondiale visie, ook op het kernwapen.

DOODSKLOK OVER WILDERVANK

„JA”, zei de heer Schakel namens de A.R. fractie, toen de vraag aan de orde kwam of Wildervank moest worden opgeheven en verdeeld onder twee bestaande naburige gemeenten.

Na lange weifeling, omdat een goede oplossing nog niet is verkregen!

Stukken van Stadskanaal liggen ook nog in Drente, maar Drente verzet zich tegen een wijziging van de provinciale grens. Maar moet een redelijke ontwikkeling van Stadskanaal daarop wachten? Dan is het minst kwade een stuk

M. W. Schakel

uit Wildervank te amputeren en aan Stadskanaal toe te voegen. Er blijft dan te weinig levensvatbaarheid over voor een aparte gemeente Wildervank, die van 10.000 naar 5.500 inwoners terugvalt. Bovendien lopen Veendam en Wildervank zonder merkbare overgang in elkaar over. Er zijn mentaliteitsverschillen tussen de Veendammer en de Wildervankenaar, maar toch onvoldoende om een gezonde structuurontwikkeling op grond daarvan tegen te houden.

Een amendement Schakel om de vergrootte gemeente Ontstwedde voortaan „Stadskanaal” te noemen nam de minister over.

Wij leveren kwaliteitsfineren!

LANDWEER & SOMER N.V.

STADSKANAAL Tel. 05990-2004

**UIT ONZE BOUW- EN
AANNEMERSWERELD**

„FRIKLA” schilderwerken
AERDENHOUT
BEEHSTEDEN
HAARLEM

F. Klaassen - Reitzstraat 93 - Haarlem - Telefoon 023 - 57145

N.V. Staalsteiger „Gelria” - Nijmegen
 Roggeweg 13 - Postbus 126 - Telefoon 53198
**Complete roestvrije
steigerwerken**

Specialiteit: met vaste wiggen!

DROOG HOUT

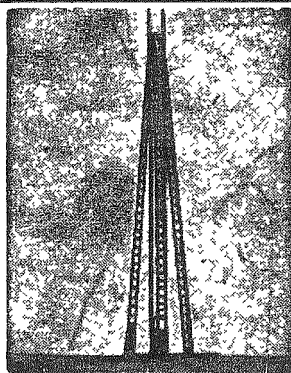
Specialiteit: gewaterd iepen, verder beuken, essen, linden, kersen, eiken en peren. Incomplete bollen en plaathout. Contant 1 %

N.V. HARD- EN ZACHTHOUT IMPORT MIJ.
 LOENEN (Veluwe) - TELEFOON 05765 - 212

**FA. H. MANSCHOT
& ZONEN**

Aannemers van
HEIWERKEN
 Telefoon 03474 - 269
 LEXMOND

Gespecialiseerd in het heien met stoomblokken van 2000 tot 8000 kg.

**In de Noordoostpolder en
Oostelijk Flevoland**

bouwen wij reeds vele
 KERKEN, SCHOLEN en BOERDERIJEN

**N.V. GEBR. SALVERDA
AANNEMERSBEDRIJF**

'T HARDE - BOVENWEG 7 - TELEFOON 05255 - 253

Voor betere beton

N.V. SCHOKBETON

Fabrieken te Zwijndrecht, Kampen, Elburg en Vianen. Bouwbedrijf te Zeist

Leveranciers van

STEIGERPALEN - KORTELINGEN - BETON-
 STEMPELS - PERKOENPALEN - HEIPALEN -
 BOOMPALLEN - AFRASTERINGSPALEN - PI-
 KETTEN - OOK GECEOSOTEERDE PALEN

Rondhouthandel

M. J. Wilbrink & Zoon

Dorpsstraat 193, BEEKBERGEN, tel. 05766 - 397

FIRMA C. VERMEER EN ZON'S

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
 Telefoon 01894 - 230
 OUDERKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelanden. Gebogen regels voor stoe-
 len en fauteuils. Armleggers
 Kappen - Regels - Stijlen, enz enz

JAN LINGEN'S

BETONINDUSTRIE N.V.

Veerdam 29 - Telefoon 01850 - 3128 - 1123
 PAPENDRECHT

**Houthandel en Kistenfabriek
MEILINK N.V.**

BORCULO - Hofstraat 10 - ZUTPHEN - Marsweg 19
 Telefoon 05457 - 561 - Telefoon 05750 - 3748

Houtzagerij Houthandel Kistenfabriek

GRONDBOORBEDRIJF

EMMEN **WESSEMIUS N.V.**
 Telefoon 05910 - 2493
 GRONDBORINGEN - BRONBEMALINGEN
 NORTONPUTTEN - WATERVOORZIENINGEN

**N.V. Aannemingsmaatschappij
TEN BRINKE**

Enter (O.) - Telefoon 05478-296

Het beeld der vaderen

DE HEER TER SPILL

NADER bepaald mr dr Jan Hendrik Willem Querinus ter Spille, de geachte afgevaardigde in de Tweede Kamer van Utrecht I. Hij voert het woord in maart 1918, nu een halve eeuw geleden. Aan de orde is het beleid van minister Folkert Posthuma, aan wie de distributie is toevertrouwd gedurende de Eerste Wereldoorlog. In de laatste oorlogswinter was de nood hoog gestegen. Er was te weinig broodgraan. De geldigheid van de broodkaarten werd met twee weken verlengd. Er was een eenheidsworst ingevoerd, die 20 % meer woog dan er aan vlees inzat. Klompen, schoenen, sjaet, kaarsen, petroleum, alles was op de bon. De meeste Kamerleden zongen treurzangen. Sommige

vonden, dat het beleid van de minister niet deugde. De O W -ers hadden het nog altijd ruim. In de Notenkraaker werden zij elke week afgebeeld. Toen sprak de oud-liberale heer Ter Spille. Wat is men hier aan het overdrijven constateerde hij. De arbeiders hebben het helemaal niet zo slecht. Mede dank zij de distributie krijgt ieder zijn deel. Grote woede bij de socialisten. De heer Sannes ging de heer Ter Spille te lijf en anderen voegden er hun woordje aan toe. En toen deed Troelstra een smalende uitval: hoe komt zo iemand in de Kamer? Wie staan er achter hem? Hij had het niet ongelukkiger kunnen treffen, en in de Kamer en in de pers raakte men in een week nog niet uitgepraat over die vraag. Want de heer Ter Spille, was gekozen voor Utrecht I en voor Utrecht II de socialist dr Van Leeuwen. Beiden bij herstemming, doordat in beide districten, evenals overal in het land, de liberalen en de socialisten hadden samengewerkt, om de coalitie-kandidaten te weren. Ter Spille was er in Utrecht I gekomen dank zij de trouwe en onversaagde hulp van de socialisten en Van Leeuwen in Utrecht II, dank zij de trouwe en onversaagde hulp van de liberalen. En — wat had men in die tijd een goed gheugen! — toen de uitslag in Utrecht bekend werd, hadden liberalen en socialisten gezamenlijk hun blijdschap gevierd en de heren Ter Spille en Van Leeuwen hadden elkaar krachtig en langdurig de hand gedrukt.

School

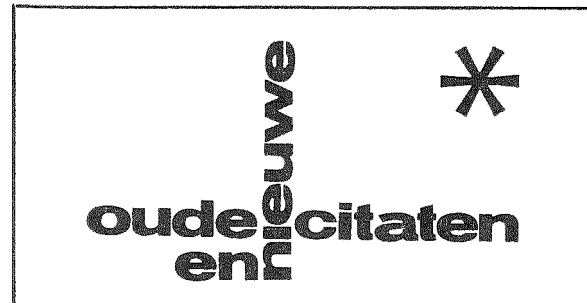
Van de secretaris van de Kiesraad, mr dr W van Ommen Kloeke, noteerden wij deze uitspraak: „Vraag eens aan een willekeurig publiek, bijvoorbeeld in de trein, wat een bepaalde partij nu eigenlijk is en wil. Weinig kunnen dan 'n antwoord geven. Laat men toch in Nederland al op de scholen les geven over de politiek”

De Romeinse wijsgeer Seneca zei rond het begin van onze jaartelling reeds „wij leren helaas niet voor het leven maar voor de school”. In theorie vinden velen — zo is onze indruk — dat er op de scholen meer aan staatsburgerlijke vorming moet worden gedaan, maar nu de praktijk. Een Duitse schrijfster heeft eens opgemerkt, dat theorie en praktijk één zijn, evenals ziel en lichaam, en evenals ziel en lichaam liggen zij meestal met elkaar overhoop. Zo ook hier!

Parool-wens

„Het Parool” heeft 's zaterdags meestal een rubriek „Den Haag hoog en laag”, gewijd aan aardige en eigenaardige dingen in en rond het parlement. Vorige week zaterdag lazen wij daarin naar aanleiding van het debatje in verband met de Groep-Aarden onder andere „Het viel amper op, maar ook CHU-leider Mellema mengde zich in het radicalen-debat. Hij sprak van de radicalen in de AR. Biesheuvel heeft zijn eigen radicalen moeten beloven heel aardig te doen en hij riep, toen Mellema het woord radicalen over de lippen kreeg, dan ook de ferme interruptie „Dat zijn we allemaal!” Je zag de radicalen Schakel en Geelkerken gaan verzatten. Binnenkort is het uitreden van twee AR-conservatieven te verwachten”

Jammer voor de Parool-redacteur, maar 't zit er echt niet in; de wens is bij hem de vader van de gedachte. Een redacteur van Punch gaf in de vorige eeuw de volgende definitie van een conservatief: „Een conservatief is iemand die niet naar de maan wil kijken uit eerbied voor de oude”. Zo is het met de heren Schakel en Geelkerken bepaald niet gesteld. Misschien is het nuttig — het zal sommigen weldadig aandoen — hier ook weer te geven de definitie, die Franklin D. Roosevelt van een radicaal gaf. Hij beweerde eens: „Een radicaal is een man die zij beide voeten stevig in de lucht heeft”. U begrijpt wel, dat de AR. Tweede Kamerfractie in die zin niet radicaal is.

Duidelijkheid

Prof. dr W. Albeda heeft in het Brabants Dagblad onlangs een artikel geschreven over „De politieke partij in de welvaartsstaat”. Hieruit de volgende alinea:

„De roep om duidelijkheid is begrijpelijk, maar moeilijk te realiseren. Een duidelijke keuze voor de kiezer is wel gewenst, maar het is niet gemakkelijk een ander beleid voor te stellen dan het actuele, indien men althans met de feiten rekening wil houden en niet het risico wil lopen, na de verkiezingen toch weer het verwijt te horen, dat het roer niet echt is omgegaan”

Bij partijkieze speelt het geweten een belangrijke rol voor velen. Daarom wordt er soms gehandeld in overeenstemming met hetgeen de Engelsman Hall zei: „In zaken van het geweten zijn eerste gedachten de beste; in zaken van beleid laatste gedachten”. Of het steeds juist is en of het steeds tot goede resultaten leidt?

Christendom

Het „Limburgs Dagblad” citeerde van prof mr. W F. de Gaay Fortman deze uitspraak:

„Het is een beangstigend verschijnsel in de geschiedenis dat het christendom zich zo vaak opgeworpen heeft als verdediger van het bestaande, dat het zo vaak zich aan de zijde gesteld heeft van de rijke en machtigste, dat het zo vaak het evangelie versmald heeft tot de verhouding van God en de ziel”.

Laten wij ons er niet van afmaken met ons Nederlandse spreekwoord: „Er is geen kap zo heilig, of de duivel krijgt er zijn hoofd wel in”.

* * * Fiscale voorrechten

De spaarbanken maken een groei door. Hand over hand gaat de ontwikkeling in de richting van het commerciële bankwezen. De dienstverlening aan hun cliënten wordt groter. Naast het typische sparen — inleggen en halen van spaargelden — wordt de mogelijkheid geopend deviezen aan te kopen. Bovendien wordt ook daar een aanvang gemaakt met het doen van fiscale betalingen. In deze richting ook de coöperatieve landbouwkredietinstellingen.

Deze ontwikkeling is in alle opzichten een normale

en ook verdedigbare zaak. Toch rijpt er een vraag. Deze. Als de geconstateerde tendens doorzet en de grenzen tussen de commerciële banken en de genoemde instellingen verder vervagen is het niet zonder meer verdedigbaar dat spaarbanken en de landbouwkredietinstellingen een fiscale uitzonderingspositie innemen.

Momenteel zijn deze voorrechten nog aanvaardbaar vanwege het beoogde sociale effect dat het vaandel van de spaarbanken etc, siert. Wellicht zal de gestelde vraag aan de orde moeten worden gesteld als binnen niet al te lange tijd de vernieuwde vennootschapsbelasting in de Kamer aan de orde zal komen.

„HIER EN NU“ MOGELIJKHEDEN OM IN INKOMENSVERDELING VERBETERING TE BRENGEN

DOOR MR. G. C. VAN DAM

secretaris van het Verbond van
Prof. Chr. Werkgevers in Neder-
land

HET kernprobleem van de huidige inkomensverdeling is niet, dat er weinigen zijn, die veel verdienen maar dat er velen zijn, die weinig verdienen.

Een ander gewichtig vraagstuk is, dat er velen zijn, die niet in staat zijn hun inkomen op een verstandige wijze te besteden en daardoor voortdurend in financiële moeilijkheden verkeren. Deze mensen komen in alle inkomensgroepen voor. Dit vraagstuk laten we, als buiten het bestek van ons onderwerp valend, rusten.

Het probleem van de geringe inkomsten van velen wordt niet opgelost, door de vermogens of inkomsten van anderen aan te tasten op een omvangrijker wijze dan nu al gebeurt. Grote vermogens hebben in onze economie een onmisbare functie ten gunste van de werkgelegenheid. Afbraak zou tot grote moeilijkheden leiden. Zouden we in 1963 de vermogens, voorzover zij de f 50 000 te boven gingen, hebben gesommeerd en uitgedeeld over alle Nederlanders dan zou ieder f 3000 hebben ontvangen. Maar welk deel zou van consumeren verschoond blijven. En wie komt nog tot vermogensvorming als de bezitszekerheid ontbreekt! Overigens hebben blijkens het spaaronderzoek van 1960 werknemers met een inkomen van f 8 000—f 10 000 gemiddeld een vermogen van f 8000, excl. collectieve pensioenvoorzieningen.

Hoge inkomens hebben eveneens een belangrijke economische functie. Nog geen half procent van de inkomens-trekkers met 7¼ % van alle inkomens brachten in 1962 ruim 23¼ % van de belastingen op. Het gaat hier om inkomens van f 50 000 en meer, die worden genoten door 24 700 mensen. De druk van de belastingtarieven zou natuurlijk aanzienlijk sterker moeten zijn indien deze groep ontbrak, met als gevolg, dat de lagere inkomens niet alleen absoluut maar ook verhoudingsgewijze zwaarder belast zouden moeten worden dan nu het geval is.

Onvruchtbaar

Ik releveer dit, niet om te betogen, dat alles maar bij het oude moet blijven; alleen met de bedoeling om de probleemstelling, zoals men die de laatste tijd regelmatig tegenkomt — impliciet ook in het artikel van de heer Terpstra — in het juiste licht te stellen. Een benadering van de inkomensverdeling vanuit de stelling, dat er mensen zijn die teveel verdienen, is onvruchtbaar. Hoe is dat te beoordelen? Er zijn verschillende theorieën opgezet over maatstaven, die voor de inkomensvorming zouden moeten gelden. In het loonbeleid hebben we zelfs praktisch gewerkt met de maatstaf van de produktiviteit, eerst per onderneming en bedrijfsstak, later nationaal.

Deze poging tot het aanbrengen van enige objectivering in de inkomensverhouding is echter gestrand. Thans hebben we vrije loononderhandelingen. Iedereen zal natuurlijk voorbeelden kennen van inkomens waarvan men zich kan afvragen, niet of de omvang daarvan gerechtvaardigd is, maar of de wijze waarop ze gevormd zijn, wel juist is. Maar dat zijn uitzonderingen, waartegenover de gevallen staan van mensen die hun inkomen en vermogen soms veel sneller zien slinken dan ze waren opgebouwd.

Van het meeste belang met betrekking tot de inkomensverdeling is de vraag, op welke wijze de lagere inkomens kunnen worden verhoogd. Dat kan in de eerste plaats door verhoging van de arbeidsproductiviteit d.w.z. van de produktie per werknemer. Die produktie per werknemer wordt voor het overgrote deel bevorderd door hem beter te bewerktuigen met machines en door een efficiënte organisatie van het bedrijf. Daarnaast speelt echter ook een rol de toewijding waarmee de werknemer dit alles gebruikt. 't Is even spijtig als menselijk, dat in een tijd van grotere werkloosheid moet worden geconstateerd, dat de arbeidsproductiviteit toeneemt.

Vermogensaanwasdeling

Als machines van zo groot belang zijn, komt direct de kapitaalvorming om de hoek kijken, en daarmee de noodzaak van vermogensvorming. Die vermogensvorming vindt voor een belangrijk deel plaats in de ondernemingen door middel van interne financiering. Een verlangen van de vakbeweging is, de werknemers in deze vermogensvorming in de ondernemingen te laten delen: vermogensaanwasdeling. Dat ook werknemers tot verdere vermogensvorming komen, is alleszins wenselijk. De vraag of deze via de vermogensaanwasdeling moet plaats vinden kan op twee gronden ontkennend worden beantwoord.

In de eerste plaats heeft het weinig effect voor beginners op het gebied van de vermogensvorming objecten te kiezen, die te ver buiten hun kennisveld liggen. Ondanks het feit, dat zij er dagelijks werkzaam zijn, is de onderneming als vermogensobject voor de meeste werknemers een onbekende zaak. Een eigen woning biedt een veel betere leerschool voor degene, die de eerste schreden op het pad van de vermogensvorming zet.

Niet te veel

De andere grond waarop de vermogensaanwasdeling moet worden afgewezen, ligt op een geheel ander vlak. De v.a.d. wordt ook gevraagd, omdat de vakbeweging van oordeel is, dat de vermogensaanwas binnen de onderneming niet geheel en al mag toevallen aan de eigenaar(s). Met andere woorden: de beloning, die de kapitaalverschaffers ontvangen (in de vorm van dividend of rente plus waardevermeerdering van hun bezit) is te hoog.

Met deze stelling van vakbewegingskant zitten we weer in de sfeer van er zijn mensen die teveel verdienen. Ten aanzien van de doorsnee kapitaalverschaffer moet die vraag ontkennend worden beantwoord.

Het dividendrendement van aandelen is betrekkelijk laag. Voor de vier grote internationale concerns bedraagt het gemiddelde daarvan thans ruim 4½ % terwijl op obligaties ruim 6½ % is te maken. De ingehouden winsten vormen daarvoor een zekere compensatie, maar blijkens zojuist gepubliceerde cijfers zijn deze in de periode 1952—1965 gedaald van 6 tot 4 % van het nationaal inkomen.

Nog een cijfer van 1960 op 1967 was er in de industrie een verdubbeling van het looninkomen terwijl het overige inkomen slechts met 10 % steeg. Wil de kapitaalvorming aantrekkelijk blijven — voor de werkgelegenheid een levenszaak — dan zal op dit punt grote voorzichtigheid moeten worden betracht.

Op welke wijze kan het inkomen van velen verder worden vergroot?

Door een economisch beleid, dat is gericht op werk voor allen (werkloosheid betekent minder inkomen), tegengaan van inflatie (inflatie betekent uitholling van inkomen) en economische groei (economische groei betekent, dat er meer te verdienen valt).

Voor een dergelijk economisch beleid is van essentieel belang een loonpolitiek, die zoveel mogelijk is gebaseerd op de toeneming van arbeidsproductiviteit en rekening houdt met onze concurrentiepositie.

Die arbeidsproductiviteit kan worden verhoogd door beter machines, door gewetensvoller werken, maar ook doordat de mensen „waardevoller“ worden, dankzij onderwijs, scholing en vorming. Daaraan kan „de gemeenschap“ bijdragen, maar het moet tenslotte van de betrokkenen zelf komen.

Een negatieve invloed van de algemene loonsverhogingen uit het verleden is wellicht geweest, dat de relatie tussen de eigen inspanning en de inkomensverbetering is verslapt. Daardoor wordt licht uit het oog verloren, dat de offers, die men zich getroost door scholing en opleiding, een eigen rendement opleveren.

Inzetten voor zwakken

De A.R.-Partij zet zich in voor de zwakken in onze samenleving. Dat is een even goede als moeilijke zaak. Het artikel van drs. Goudswaard in het

Onderneming als vermogensobject een onbekende zaak voor werknemer

nummer van 10 februari j.l. over de werkloosheidsbestrijding legt de moeilijkheden duidelijk bloot.

Onze partij mag betrokkenen niet aan boord komen met versimpelde of al te theoretische probleemstellingen.

Het heeft — op zijn zachtst gezegd — weinig zin te filosoferen over inkomensverdelingsmogelijkheden in een economische orde die er anders uitziet dan de onze. Niet eens op grond van het feit, dat in Rusland ook grote inkomensverschillen bestaan en dat in Joegoslavië onder de werknemers ook ontevredenheid kan worden geconstateerd over het feit, dat de directeur — naar ik meen — vijf maal meer verdient dan de geschoolde werknemer.

Maar omdat het zo'n negatieve benadering is, terwijl er „hier en nu“ mogelijkheden aanwezig zijn om in de inkomensverdeling verbetering te brengen. Laten we beginnen die verder uit te werken. Dan is er ook kans dat de hulp aan de laagste inkomensstrekkers in deze wereld een meer stabiele basis krijgt.

DE WEEK ROND

26 februari: De Amerikanen geven 113 miljoen dollar uit voor hondenhokken, 54 miljoen voor hondelijnen (soms in goud!) en 20 miljoen voor halsbanden. Maar ook 2 miljoen dollar voor hondesjassetjes en 3 miljoen voor pullovers. Gelukkig maar. Kou lijden is niet aangenaam, nietwaar?

Honden zijn in!

Maar om met dr. Tilanus sr. te spreken. Moet dat nu zo?

27 februari: Overwegend zwaarbewolkt, enkele verspreide opklaringen, hier en daar mist. Zwakke tot matige wind uit alle richtingen. Temperatuur onveranderd. Dat was het weerbericht aan de vooravond van de officiële vorming van de groep Aarden-K.V.P.-radicalen.

Wij zijn niet bijgelovig. Waren wij dat wel dan zouden wij hebben geadviseerd wacht eerst de opklaringen af heren!

28 februari: Zover zijn wij al de Jan van Nassauschool — een lagere school — in Den Haag krijgt een bordeel voor de deur. En dan van bepaalde zijden maar volhouden dat de overheid geen taak zou hebben de onzedelijkheid te bestrijden.

29 februari: Wie gedacht had dat de eer aan de dames zou zijn gelaten op deze schrikkelidag had het wel mis.

Althans met betrekking tot de Tweede Kamer.

Wie had niet op die dag in de voorzittersstoel de charmante freule Wittewaal van Stoetwegen gewenst?

Wij waren bitter teleurgesteld.

Maar ja — de man van de herenmode voorspelde het al: de man van 1968 is liever flink dan romantisch.

1 maart: Het kabinet zal de c.a.o.'s die opgehouden waren alsnog goedkeuren. De salarisverbeteringen voor 50 000 man gaan dus door.

Minister Roolvink is nu wel om.

Dat is sterk!

2 maart: Weet u wat vrijheid betekent in de opvatting van veel progressieven? „De totale zelfstandigheid, de volstreekte vrijheid om te kiezen, steeds opnieuw te kiezen. Wie deze vrijheid niet verovert is een aan banden gelegd wezen dat niet tot zijn ware existentie komt“ (Louis Malan). Dacht u ook niet dat hier het woord bandeloosheid in plaats van vrijheid moet staan?

J. TJALMA, PARLEMENTAIRE HERINNERINGEN V

SCHOUTEN

NA Colijns optreden als minister-president in 1933, werd Schouten voorzitter van de partij en van de Tweede Kamerfractie. Aan beide heeft hij op uitstekende wijze leiding gegeven. Hij was een geboren voorzitter, die alle stukken tevoren terdege had bestudeerd.

In de wekelijkse fractievergaderingen behoefde men hem omtrent de inhoud van de wetsontwerpen die in de komende dagen aan de orde kwamen, niets te vertellen; integendeel, want dikwijls wist hij er meer van dan de specialist, die een onderwerp moest behandelen. Let even op artikel zoveel en denk om die en die bladzijde van de memorie van toelichting, zei hij dan. Hij werkte tot 's nachts drie uur en kon met enkele uren slaap volstaan.

Als de Kamer vergaderde was hij steeds aanwezig, ook des avonds. Schouten kon meesterlijk in bedekte termen spreken. Een voorbeeld in het college van B. en W. te Rotterdam behoorden drie van de zes wethouders tot de sdap. De liberale burgemeester zat dus op de wip. Vóór de raadsverkiezingen sprak Schouten in Rotterdam en zei: „Het is geen gewoonte om de burgemeester bij de raadsverkiezingen te betrekken, maar wij hebben er toch langzamerhand recht op om te weten hoe het mogelijk is, dat de socialisten, die de minderheid vormen in het college van B en W, daarin toch steeds een meerderheid weten te vinden voor hun voorstellen”

Zijn natuurlijk overwicht in partij en fractie was groot. Op een Deputatenvergadering in Tivoli, waar 1500 personen aanwezig waren, nam iemand aan de discussie deel, die saai sprak en lang van stof was. De vergadering probeerde hem weg te applaudisseren, maar Schouten verhief zijn hamer en zei met zijn bekende stentorstem: „Deze meneer zal zolang spreken als ik wil”. Daarop waren de 1500 stil.

Afgeborsteld

Ook met een glimlach kon hij rake opmerkingen maken. Teruggekeerd van een bezoek aan de koningin, door wie hij in verband met een kabinetscrisis was ontvangen, verscheen Schouten in jacquet in de Kamer. Eén van de leden informeerde of hij geen geklede jas had moeten dragen. Schouten antwoordde: „Daarnaar heb ik tevoren instandelijk geïnformeerd, maar er mag voortaan met een jacquet worden volstaan. Aan het adres van dat Kamerlid, dat niet bekend stond om zijn verzorgde kleding, voegde Schouten er aan toe: Maar ik heb mijn kraag tevoren wel afgeborsteld!

Terug naar de fractie. Bij een bepaald wetsontwerp dachten twee leden daarover verschillend. Na-

Dr. J. Schouten
... zolang ik wil ..

dat zij beiden hun standpunt hadden toegelicht, hakte Schouten de knoop door: „Ik stel voor, dat de heer X hierover spreekt en dan hoop ik, dat de heer Y zich niet geroepen zal voelen, om daarna het woord te vragen”.

Van de Eerste Kamer zei hij eens, toen De Vos van Steenwijk daarvan voorzitter was, dat alle andere leden van die Kamer in staat waren rondom hun voorzitter in aanbidding neer te vallen. Opmerking van één der fractieleden: „Net als hier in de club!” (Onbedaarlijk gelach).

Het was een gewaagde onderneming om

Schouten in een Kamervergadering te interrumpen, want men kwam gewoonlijk van een koude kermis thuis. Verscheidene leden, die bij anderen nogal eens interrumpeden, wachtten zich hiervoor bij Schouten.

Als hij het woord voerde was de Kamer geheel oor. Hij sprak gewoonlijk niet van het spreekgestoelte, maar van zijn plaats, wat hij zich kon veroorloven, omdat hij met zijn stem de gehele zaal beheerste, waarbij hij dan ook nog voldoende reserve-volume overhield, om bepaalde delen van zijn rede en vooral het slot extra nadruk te geven.

Hij had een natuurtalent, schreef de NRC, die alle bladen overtreft door de uitvoerigheid van haar Kamerverslag.

En het Handelsblad schreef eens: De heer Schouten weet wat een climax en wat een peroratie is en, hetzij men het met hem eens is of niet, hij hamert zijn zinnen in 's lands vergaderzaal.

De jongste zoon

Een aparte figuur in de Tweede Kamer was Duymaer van Twist. Hij stond bekend om zijn rake interrupties, die hij wist te plaatsen. Een voorbeeld daarvan.

Bij de algemene beschouwingen, die in de Tweede Kamer werden gevoerd na het optreden van het kabinet De Geer in 1939, liet Schouten blijken, dat hij niet bijzonder ingenomen was met het feit, dat daarin voor het eerste socialistische ministers zitting hadden. In zijn antwoord zei De Geer, dat de houding van de oudste zoon uit de gelijkheid hem nooit sympathiek was geweest. Toen daarna bij de replieken Drees als fractievoorzitter het woord vroeg en de Kamervoorzitter zei: „Het woord is aan de heer Drees”, riep Duymaer van Twist: De jongste zoon!

**UIT ONZE
BOUW- EN AAN-
NEMERSWERELD**

**VERPLAATSBAAR
HOUTEN GEBOUWEN**

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC

HAHBO
HOUTBOUW
HARDINXVELD

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUSHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

F. VINK & ZON
Aannemersbedrijf

Telefoon 01827 - 2261

KERKLAAN 9 - MOORDRECHT

Timmerfabriek VERMEULEN N.V.
MILL (N.-B.) TEL. 08859 - 1024 *

Fabriek van geprefabriceerde houten gebouwen, houten woningen, directieketen, barakken, garages, vakantiehuusjes. Speciaal voor de landbouw: kippenhokken, veldschuren, loodsen.

Export: België, Duitsland etc.

RIV KOGELLAGERS

VAN DER SPEK
WOLPHAERTSBOCHT 214
ROTTERDAM - Tel. 27 97 55

**BETONFABRIEK
DEN BOER**

Nieuw-Lekkerland - Zuid-Holland
OPGERICHT 1883

OOSTERHOF'S
aannemersbedrijf
GRIJPSKERK - LEEUWARDEN
WEGEN-, GROND- EN
WATERWERKEN

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk

1 abonnee

lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 abonnees

zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 abonnees

sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6 — per half jaar

Giro 89673 t n v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

HAARUITVAL

**ROOS of andere
haarzorgen?**

Belangrijke intensieve onderzoeken leidden na jaren tot de opzienbarende ontdekking van het wetenschappelijk haartonicum TIOSIN. Men is er nu in geslaagd een haartonicum samen te stellen, dat werkelijk afdoende helpt. TIOSIN heeft reeds ontelbaar vele mannen en vrouwen hun haar en daarmee hun jeugd en verzorgd uiterlijk teruggegeven.

Twijfel dus niet langer, doe eens een kuur met het onschatbare haartonicum TIOSIN en ook U zult enthousiast zijn.

Verpakking voldoende voor 1 1/2 maand f. 15,70

Duidelijke gebruiksaanwijzing ingesloten.

Betaling bij ontvangst of bij vooruitbetaling op giro 341224.

Alle bestellingen te richten aan: Laboratorium ROTAL afd. Cosmetics, Postbus 200, Leiden. S.v.p. bij bestelling naam van dit blad vermelden.

Dankbare gebruikers schrijven ons: ik was bijna kaal, nu heb ik weer prachtig haar, geen haardoos, kan Tiosin een volle haardr. bevelen enz. enz.

In prima boter en kaas
steeds de baas

Alle soorten groot en klein

comen uit de IJssel- en Lekstreek fijn

A van Houwelingen - Moordrecht

Telefoon 305 (01827) Weteringstraat 4

Aannemersbedrijf

GEBR. HAKKERS

• Handel in hijsmaterialen, riet en teen
• Rietmattenfabriek
• Hoepelmaken

WERKENDAM — TELEFOON 514

SCHULING GIETRIJENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O

POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

HOTEL „DE KROON”

SOPHIALAAN - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor recepties en partijen.

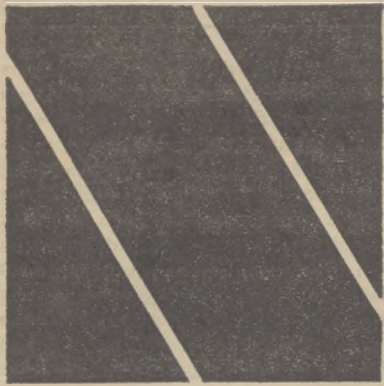
PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES

BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL 08302-6241 - TELEX 45277 - PB 55

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 11

16 maart 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

DE BETEKENIS VAN EEN RECREATIESCHAP

DOOR IR. B. TER BRUGGE

Gelderland

Hoewel grotendeels hooggelegen is Gelderland praktisch geheel verdeeld in waterschappen. Die waterschappen hebben het moeilijk, want de waterbeheersing in deze provincie vormt een probleem. Er moet heel wat gebeuren om het overvloedige water binnen de perken te houden, maar dat kost geld en dat is zoals zo dikwijls weer het moeilijke punt. Zie het artikel van ir. S. Kingma op pag. 6 - 7.

Groningen

In Groningen komen geen verkiezingen. Het initiatief van mej. Goudsmit (D '66) vond geen weerklank in de Kamer. Pag. 2.

Uitdaging

Mr. W. R. v. d. Sluis noemt de ruimtelijke ordening een uitdaging. Zie dit eerste artikel op pag. 4.

De „18”

Op pagina 5 staat de radiotoespraak die mr. W. de Kwaadsteniet woensdag j.l. hield, „Rondom het gesprek van de „18”.”

Bij blijven

Voorzitters, secretarissen en penningmeesters van partij-organen, lees pagina 8.

Tsjecho-Slowakije

Drs. J. W. v. d. Molen schrijft over „Tsjecho-Slowakije in het nieuws”. Het artikel werd geschreven voor de gebeurtenissen van de laatste week in dat land. Voor een beter begrip van die ontwikkeling moet u beslist pagina 9 lezen.

Verder

Op pagina 10 vindt u Oude en nieuwe citaten.

Op pagina 11: Lezers schrijven ons en De week rond.

Op pagina 12 tenslotte, het slot van de parlementaire herinneringen van de heer J. Tjalma.

„Zonder intercommunale samenwerking zou er van de vormgeving op recreatief gebied niet veel terecht komen”.
H. Molendijk in „Recreatie”
5de Jaargang No. 1.

HET zoëven genoemde nummer van het tijdschrift „Recreatie” (het eerste van de jaargang 1967) bevat eigenlijk alles wat nodig is om de betekenis en werkwijze van een recreatieschap duidelijk te maken.

De oud-burgemeester van Amersfoort, de heer Molendijk, voorzitter van de „Stichting Recreatie”, herinnert in zijn voorwoord tot het geciteerde nummer eraan, dat de wet op de gemeenschappelijke regelingen van 1 april 1950 de lagere bestuursorganen in de gelegenheid stelt een z.g. openbaar lichaam te stichten ter behartiging van bepaalde belangen der ingezetenen, dus met één welomschreven doel. (In de moderne bestuurstaal wordt zulk een lichaam, in navolging bijvoorbeeld van de naam Waterschap, dikwijls met -schap aangeduid.) Na 1950, vervolgt de schrijver, zijn er honderden van deze openbare lichamen, dat zijn: bovengemeentelijke bestuursorganen, tot stand gekomen. Schoolartsendiensten, vleeskeuringsdiensten, stichtingen voor de bouw en de exploitatie van beschutte werkplaatsen voor minder-validen enz., enz.

Met nadruk wordt in het voorwoord verder gesteld, dat de wet van 1 april 1950 op het gebied van de openluchtrecreatie een onontbeerlijke bestuurlijke grondslag levert. En dan volgt het boven weergegeven citaat.

Hetzelfde nummer van „Recreatie” geeft aan het eind een opsomming van de begin 1967 bestaande gemeentelijke samenwerkingsorganen. Het zijn er zeventwintig. Het grootste: de recreatiegemeenschap Veluwe, waarin Arnhem, Apeldoorn en Ede met tal van kleinere gemeenten (kleiner vooral in aantal inwoners) samenwerken, omvat een gebied van ruim 200.000 ha. Het kleinste orgaan, reeds voor de wet van 1950 tot stand gekomen: het Recreatiecentrum „Kruiningers Gors” is slechts 100 ha. groot. Rotterdam en Oost-Voorne hebben elkaar hier gevonden.

Van belang is nog op te merken, dat in een aantal Recreatie-stichtingen ook de provincie direct deelneemt. We vinden ze in Noord-Holland, Friesland, Over-

ijsel, Gelderland en Zeeland. In de laatste provincie onder de duidelijke titel: „Het rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam „Het Veerse Meer”. De meeste schappen of stichtingen op het gebied van de openluchtrecreatie zijn na 1960 gevormd. Dit duidt dus op een krachtige beweging. Zij duurt voort en neemt in betekenis toe.

Grote spanningen

Deze snelle ontwikkeling heeft oorzaken. „Ruimte voor recreatie is een zaak, die ons in dit steeds voller wordende land zeer ter harte moet gaan”, heet het in het *Woord Vooraf* van de Publikatie No. 15 van de „Rijksdienst voor het Nationale Plan”: „Recreatieruimten in Nederland”. „Dat doet zij ook”, luidt het verder. „In en buiten het Parlement is er een algemene roep om snelle maatregelen — het recreatievraagstuk heeft beslag gelegd op de gedachten en het poneert zich meer en meer als een der dringendste problemen bij de ontwikkeling van Nederland”.

Ontwikkeling, die een welhaast dramatisch karakter heeft, althans door grote spanningen is gekenmerkt. Enerzijds het stichten van grote bevolkingsagglomeraties, waarin de mensen dicht op elkaar wonen. Anderzijds de drang naar het ontsluiten en de organisatie van grote open ruimten, die een landschappelijk aantrekkelijk karakter hebben: geschikt voor ontspanning in de vrije tijd, liggend buiten en soms vrij ver van het eigenlijke woon-, werk- en leefmilieu. Tussen de woonvertrekken en die „vrije natuur” rijden, trekken, brommen, trappen duizenden en nog eens duizenden. Die stromen richten zich op bepaalde gebieden. Zij moeten worden geleid en opgevangen. De meeste van de gezochte en druk bezochte gebieden behoren, al vormen zij landschappelijk gezien één geheel, tot verschillende gemeenten. Onze stranden, tal van plassen, rivieroeveren en grote boscomplexen. Daarbij komt, dat grote bevolkingscentra zoveel belang hebben voor hun inwoners bij aantrekkelijke landschappen ver buiten de gemeentegrenzen, dat de organisatie daarvan de bestuurders niet onverschillig laat.

ir. B. ter Brugge

De gedachte aan samenwerking is geboren! De wet biedt de gelegenheid daaraan goede vorm te geven, rechten en plichten te omschrijven.

Belang voor iedereen

Nu valt bij de analyse van de samenstelling van tal van recreatieschappen

direct iets op. Het doel van de wet van 1 april 1950 is zoals gezegd, de stichting van openbare lichamen ter behartiging van bepaalde belangen der ingezetenen. Daarbij is natuurlijk oorspronkelijk gedacht aan zeer specifieke voor de bevolking belangrijke diensten. De schoolartsendiensten zijn daar een goed voorbeeld van. Zij richten zich geheel en alleen op die inwoners van de betrokken gemeenten, die de zorg behoeven.

Bij de recreatieschappen ligt het accent dikwijls anders. Niemand zal denken, dat het „Beheerschap recreatiegebied Braakman” in Zeeuws Vlaanderen, in de eerste plaats de belangen van ingezetenen van de samenwerkende gemeenten Biervliet, Hoek en Philippine beoogt. Het doel is natuurlijk gericht op het unieke stuk natuur met zijn rijk vogelleven. In het „Plassenschap Loosdrecht en Omstreken” werken niet alleen Loenen en Loosdrecht met Breukelen samen, maar met deze gemeente ook Amsterdam, Hilversum en Utrecht. De belangen van de ingezetenen van deze gemeenten zijn van geheel andere aard dan die van Loosdrecht zelf: er is althans groot verschil. Zo is het ook met het Recreatieschap „Brielse Maas”, waar we als participanten niet alleen Brielle en Heenvliet ontmoeten, maar ook Rotterdam, Maassluis en Vlaardingen.

Het recreatieschap erkent dus niet slechts en oms niet in de eerste plaats de betekenis van het gebied, waarover het zeggenschap heeft, voor de eigen ingezetenen, maar stelt voorop de waarde die het aantrekkelijke gebied heeft voor een groot gedeelte van de Nederlandse samenleving. Fysiek wordt dit reeds zichtbaar door het laten deelnemen van grote steden in het schap, die op behoorlijke afstand van het betrokken gebied liggen. Aan zulk een organisatie kan meteen de betekenis van het schap zelf worden verduidelijkt.

Willen de gebieden waarom het gaat, aan hun doel beantwoorden dan zullen tal van voorzieningen moeten worden getroffen. Zij zullen wel betreden maar niet vertreden mogen worden: zij zullen bovendien hun eigen leven moeten kunnen leiden, willen zij niet hun waarde verliezen. Althans in bepaalde perioden, denk slechts aan belangrijke vogelbroedplaatsen en belangrijke plantengemeenschappen.

Het gaat bovendien om de ontmoeting van de inwoners der betrokken gebieden, die hun eigen levenssfeer hebben, met de duizenden en duizenden bezoekers. Het gaat om organisatorische maatregelen: om de plaatsing van tenten en van caravans, om de bouw van vakantiewoningen en „versersingslokaliteiten” om stroom, water en vuilafvoer, om spel en rust, om vergunningen en verboden, om vrijheid en toezicht, enz., enz. Het gaat ook om de bestemming van het gebied zelf. Om in de taal van het vak te spreken: is het primair bestemd voor dagrecreatie intensief dan wel extensief of idem voor verblijfsrecreatie, of voor „uitloop” en rust, enz., enz.? Wordt het woord watersport gebruikt dan dient zich een complex van vraagstukken

• Vervolg op pag. 7.

HANNS LILJE

Portret van Luther in de lijst van zijn tijd

Vertaald en bewerkt door prof. dr. W. J. Kooiman.

In deze uitgave zijn opgenomen 160 gravures, tekeningen en schilderijen, alle van Luthers tijdgenoten.

Prijs gebonden f 29.50.

Verkrijgbaar in de boekhandel.

Uitgave van W. TEN HAVE N.V.

WAAROM IN GROOT-GRONINGEN GEEN VERKIEZINGEN?

DOOR G. A. KIEFT

Ik wens mej. Goudsmit sterkte „En wijsheid toe”, zei de Kamer-voorzitter toen haar initiatief wetsontwerp aan de orde werd gesteld. Een poging van haar zijde een gemaakte fout bij de behandeling van het wetsontwerp Groot-Groningen, te herstellen.

De minister was daarbij ook aanwezig. Hij had al te voren laten weten dat hij de beslissing van de Kamer over dit wetsontwerp zou accepteren. Mede gelet op door de Eerste Kamer voorshands geuite bezwaren dat in het vergrootte Groningen geen verkiezingen zouden worden gehouden.

Het debat bracht niet zoveel nieuwe gezichtspunten over deze zaak. De memorie van toelichting en de memorie van antwoord van de hand van mej. Goudsmit waren uitvoerig geweest. Mede naar aanleiding van het nogal kritische voorlopige verslag.

De P.v.d.A. was grotendeels vóór: ook daar had men oorspronkelijk geen behoefte aan verkiezingen gehad, maar nu plotseling binnen de nieuwe stad Groningen er die behoefte was, moest het toch maar. Als de mensen inspraak willen: welnu geef het hen.

Er waren wel bezwaren overigens, maar daar stapte men overheen.

Men wil het en dus...

De heer Jongeling (G.P.V.) vond het ook nodig: democratie er duidelijkheid worden beiden gediend door verkiezingen. Hoogkerk en Noorddijk vragen er met kler om en Groningen zelf heeft geen overwegende bezwaren.

De heer Schakel (A.R.) was met mej. Goudsmit van oordeel dat zonder meer een advies, zelfs een belangrijk advies als dat van de Kiesraad, niet behoeft te worden gevolgd. Terecht wees hij daarbij op de eigen verantwoordelijkheid van een Kamerlid. Maar hij benadrukte ook dat een politiek college als de Tweede Kamer dan toch wel een goede reden moet hebben af te wijken van een zakelijk advies van een onafhankelijk college als de Kiesraad is — dat al jaren wordt gevolgd.

Verkeerde pad

Hij rekende voor dat ook bij nieuwe verkiezingen — de laatste waren in 1966 pas gehouden — Groningen er geen raadszetel bij krijgt. Het blijven er 39. Ook de verdeling van de zetels over de

negen vertegenwoordigd zijnde partijen blijft precies gelijk.

Het argument dat er intussen nieuwe partijen bij gekomen zijn is op zichzelf geen argument. Partijpolitieke argumenten mogen geen rol spelen.

Alleen wijzigingen die het gevolg zijn van een grenswijziging moeten worden opgevangen. Wij zijn op het verkeerde pad als een gemeente op grond van een grenswijziging die het politieke gezicht van de gemeente in geen enkel opzicht raakt in een uitzonderingspositie wordt geplaatst. Uitzondering op de regel: periodieke toetsing.

Bovendien is de toetssteen van mej. Goudsmit niet juist, die is nl. deze: een gemeenteraad is alleen dan representatief als (bijna) all. inwoners aan de verkiezing hebben deelgenomen. Zo is het niet in deze samenleving. Trouwens de initiatiefneemster houdt zichzelf er ook

M. W. Schakel

...op de verkiezingsnacht volgt een hele serie nuchtere dagen...

...Het zijn jaren waarin dag in dag uit moet worden geregeerd...

niet aan: de 200 burgers van Hogezaand-Sappemeer mogen volgens het ontwerp ook niet kiezen!

De Kiesraad heeft een aantal richtlijnen opgesteld dat noch in de Kamers noch naar buiten oot is aangevochten zei de heer Bode (C.F.U.). Integendeel zijn deze keer op keer gevolgd. Nu bovendien de „nieuwe” Groningers op brede wijze betrokken worden bij het bestuur van Groot-Groningen is tot de verkiezingen 1971 hun inspraak voldoende verzekerd.

Groep Aarden

In tegenstelling tot de K.V.P. die zich achter de heer Schakel stelde was de

heer Aarden (van de nieuwe groep) een andere mening toegedaan. Hij vond de richtlijnen van de Kiesraad wat achterhaald. De vraag of er verkiezingen moeten zijn is een politieke aangelegenheid en dus moet ook hier — in plaats van objectieve richtlijnen — geen zakelijk maar een politiek antwoord gegeven worden. Het gaat om mensen en niet om partijen bij een vertegenwoordiging in raden en staten. Maar hij erkende met de heer Schakel dat de korthed van de zittingsperiode reden was om niet van harte mee te gaan. Zou het niet mogelijk zijn in de wet op te nemen dat het resultaat van de vervroegde verkiezingen in Groningen moest gelden ook voor de periode 1970-1974? Maar mej. Goudsmit (D'66) gaf hem die kans niet. De heer Koning van de V.V.D. had er nog even fijntjes op gewezen dat D'66 zich bij de hearings die de Kamer bij een voorgestelde grenswijziging houdt niet aanwezig waren geweest.

Overigens: ook bij de hearing van de Kamercommissie over de opheffen gemeente Wildervank was D'66 niet van de partij!

De initiatiefneemster, mej. Goudsmit, bestreed de aangevoerde contra-argumenten, met name de door de heer Franssen (P.v.d.A.) aangevoerde staatsrechtelijke bezwaren. Zij overtuigde de Kamer tenslotte niet. Niet ten onrechte besloot zij: „Het is een simpel probleem, je wilt het of je wilt het niet”.

De Kamer volgde de wil van mej. Goudsmit niet.

GEPENSIONEERDEN TOCH GEHOLPEN

DOOR G. A. KIEFT

De verwerping van de ziektekostenregeling ambtenaren had uiteraard een nasleep. Er lag immers een aanvaarde motie — ook door het kabinet — Blom Engelman — van een aantal jaren terug — waarin was uitgesproken dat ten behoeve van de overheidsgepensioneerden een nadere voorziening behoorde te worden getroffen met betrekking tot de ziektekosten. Die motie was aanleiding voor de interpellatie, aangespannen door de heer Daams (P.v.d.A.). Het was weliswaar wat merkwaardig dat hij deze interpellatie hield omdat juist hij zo gekant was tegen de ziektekostenregeling ambtenaren, waarin de gepensioneerden waren opgenomen.

Maar ja — op zichzelf waren de argumenten ten behoeve van deze groep toch iets te doen niet onacceptabel.

De staatssecretaris Van Veen wees er op dat het kabinet echter de bewuste mo-

tie volledig naar letter en geest had ingewilligd. Maar de Kamer heeft het betreffende ontwerp niet willen accepteren.

Geen motief

Voor hem lag het nu zó dat over deze nieuwe situatie er eerst het nodige overleg moet komen met de organisaties over de zaak van de actief dienenden.

Tevens wilde hij met spoed nagaan wat er nu ten aanzien van de gepensioneerden kan worden gedaan. In elk geval niet wat de heer Daams wilde: de interimregeling voor de gepensioneerden toepassen. Niet alleen vanwege de 37 miljoen extra die nodig zou zijn, maar ook omdat er ná de verwerping van het wetsontwerp er geen enkel motief was de rijksgepensioneerden een aparte status te geven.

Wel wilde hij overwegen of het niet mogelijk is in het kader van de bejaardenverzekering de gepensioneerden verder tegemoet te komen.

De heer Daams was het er niet mee eens: voor de gepensioneerden is hun rechtspositie als (oud) ambtenaar van

belang. Maar hij was zo vriendelijk óók genoeg te nemen met een andere oplossing op breder terrein, in het algemeen kader van de bejaardenzorg. Toch diende hij zijn motie maar in: waarom ook niet. Het spel zoals hij dat zag werd volledig uitgespeeld. Helaas zonder wettelijke betekenis.

Te minder nu de staatssecretaris had meegedeeld dat er reeds overleg hierover is geweest met de minister van sociale zaken.

Spoed

Daarom had de heer Boertien (A.R.) geen enkele reden om deze motie te steunen. Maar hij liet wel heel zwaar wegen de omstandigheid dat er in de categorie bejaarden vaak een noodsituatie bestaat. Er drong daarom aan op grote spoed. De overheid heeft bovendien als werkgeefster een bijzondere verantwoordelijkheid. De minister die nu wel aanwezig was zegde deze spoed toe.

De motie was volstrekt overbodig geworden. Met 65-51 werd ze verworpen. Terecht.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mev. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuyperstr. 3, s-Gravenhage, tel. (070) - 18396C, giro 89673

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar
Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te s-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEE

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

★ Op zaterdag 16 maart vergaderen de A.R. gemeente- en provinciebestuurders in Overijssel.

De plaats van samenkomst is Hotel Van Gijtenbeek te Zwolle. Aanvang der vergadering 9.30 uur v.m.

Mr. W. Aantjes, lid van de Tweede Kamer zal spreken over „Het huidige woningbouwbeleid”.

★ Op donderdag 21 maart beleggen de gezamenlijke kiesverenigingen Hoozeveen een vergadering. Aanvang der vergadering te 20.00 uur.

De plaats van samenkomst is het Hervormde jeugdgebouw „De Haven”, Van Echtenstraat te Hoozeveen. Mej. J. van Leeuwen, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over politieke actualiteiten.

★ Op donderdag 21 maart houden de besturen van de A.R. en C.H. kiesverenigingen in Den Haag een gemeenschappelijke vergadering.

De plaats van samenkomst is Café-Restaurant „Boschlust”, Bezuïdenhoutweg 2 te Den Haag. Aanvang 19.45 uur.

De vergadering is bedoeld ter kennisgeving met de raadsfracties. Fractievoorzitter mr. F. H. Piket en de wethouders, de heren B. Bol en L. v. d. Weide zullen een 5-minutenspeech houden, waarna er gelegenheid is tot vragenstellen.

★ Op maandag 13 maart houdt de Staccentrale Zaandam een openbare bijeenkomst in „nearing”-stijl.

De bijeenkomst wordt gehouden in het R.K. Verenigingsgebouw, Oostzijde te Zaandam. Aanvang 20.00 uur.

De leden van het forum zijn: drs. D. Th. Kuiper, mr. E. C. M. Jurgens en mr. D. J. de Geer. Voorzitter is drs. J. Tamminga. Er zullen vertegenwoordigers van de Tweede Kamerfracties van de A.R., C.H. en K.V.P. worden gevraagd.

★ Op zaterdag 23 maart houdt de Staccentrale Winterswijk haar jaarvergadering in „Fides et Concordia” te Winterswijk. Aanvang 14.30 uur. Mej. J. van Leeuwen, lid van de Tweede

Kamer, zal spreken over „actuele politieke problemen”.

★ Op zaterdag 23 maart belegt het Provinciaal Comité Noord-Holland een vergadering.

De plaats van samenkomst is Krasnapolsky, Amsterdam. Aanvang van de vergadering 10.00 uur v.m.

Mr. W. Aantjes, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over „Partijformatie en partijvernieuwing”.

★ Op zaterdag 23 maart houdt de Kamercentrale 's-Hertogenbosch een vergadering in het Dorpshuis te Genderen. Aanvang van de vergadering 14.30 uur.

Mr. W. Aantjes, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over „Partijformatie en partijvernieuwing”.

★ Op zaterdag 23 maart houdt de Hulpcentrale Zuidoost-Utrecht een openbare vergadering.

De plaats van samenkomst is het Dorpshuis te Amerongen. Aanvang 14.30 uur.

De heer M. W. Schakel zal spreken over „Herstructurering der partijen?”

BELEDIGING

* * * Aanpakken

Het is nog steeds met de werkloosheid zorgwekkend gesteld. De cijfers die minister Roolvink noemde spraken een duidelijke taal. Immers van een wezenlijke vermindering van de werkloosheid is geen sprake. Hooguit kan men constateren dat het niet nog erger is geworden. Een redelijke verwachting dat in de nabije toekomst het met de werkgelegenheid beter zal zijn zit er maar nauwelijks in. En dat niettegenstaande dit kabinet voor de bestrijding van werkloosheid om en nabij de 600 miljoen gulden heeft beschikbaar gesteld (en precies uitgegeven)! Nu heeft de minister in Almelo luidens persberichten gezegd dat als er een ongunstige ontwikkeling te constateren valt er een meer wezenlijke aanpak vereist is. Wij zouden de minister echter op zijn hart willen binden nu reeds die plannen voor te bereiden. Een afwachtende houding, zelfs met goede intenties kan een „te laat” inhouden. Wij hebben, indien nodig, daarvoor een belastingverhoging over. In elk geval een uitstel van een voorgenomen belastingverlaging. Werkloosheid is een groot kwaad onder de zon.

* * * Betalingsbalans

Het tekort op de betalingsbalans over 1967 is veel geringer dan dat over het jaar 1966: 355 miljoen tegenover 686 miljoen gulden. In zoverre is er geen reden over om extra somber te zijn. Toch valt de uitkomst 1967 tegen. Het tekort blijft ver onder de norm die deskundigen stellen. Die norm is n.l. dat het om allerlei redenen van belang is voor de economie van Nederland een overschot te hebben van rond 1 procent van het nationale inkomen. Het tekort 1967 blijft nu ongeveer 1100 miljoen gulden onder deze norm. Naar het ons voorkomt kan dit resultaat gezien worden als een symptoom van overbesteding. Op zo'n moment moet de overheid behoedzaam zijn. Aan de andere kant echter moet men zich hoeden voor een paniekstemming. Eén van de oorzaken van de tegenvaller in 1967 schijnt te zijn dat er een omvangrijke invoer heeft plaats gehad ten behoeve van voorraadvorming. Niet met de bedoeling deze voorraden meteen in de consumptieve sfeer te verbruiken, maar om te beschikken over een reserve aan voorraden (een buffervoorraad). Deze veronderstelling klinkt te meer geloofwaardig omdat ingaande 1 januari j.l. de invoer van goederen door een extra belasting is getroffen in verband met de komende nieuwe omzetbelasting. Indien dit uit de cijfers van het eerste kwartaal 1968 zou blijken, is er inderdaad geen reden somberder te doen dan strikt nodig is.

* * * Deconfessionalisering

De V.U., zo had prof. De Gaay Fortman zijn collega uit Nijmegen onderricht, is géén confessionele universiteit. Zij is niet gebonden aan enige kerkelijke belijdenis. Dat had ik behoren te weten, antwoordde prof. De Rijk de volgende dag; mijn verontschuldigingen! Maar — voegde hij er aan toe — hebben niet onlangs studenten aan de V.U. gepleit voor deconfessionalisering van de „Vrije”? Die wisten dus ook niet beter. En dat is dan het groene hout! Prof. De Gaay Fortman: zij zeiden, die studenten, dat naar hun mening de V.U. geen confessionele universiteit meer zou zijn, maar zij bedoelden, geen christelijke universiteit. En toevoerde dacht: net als in de politiek!

* * * Jubileum

Een halve eeuw geleden begonnen de christelijke werkgevers een nieuwe start. Er was een christelijke patroonsvereniging, die de naam Boaz droeg. Boaz gold altijd als een ideale patroon. Niet het minst, omdat de wederzijdse begroeting tussen Boaz en zijn maaiers zo echt stichtelijk aandeed. Men las er meer in dan een voorbeeld van het omslachtige groeten in het Oosten, dat nog in zwang is. (In Mohammedaanse landen is een plechtige groet niet mogelijk zonder een reciet uit de Koran). De naam Boaz was als een teken, hoe een patroon omgaat met zijn „mensen”. Stellig werd het aanvankelijk te „paternalistisch” opgevat. Maar bij de verdere ontwikkeling van de drie christelijke patroonsorganisaties is het al duidelijker en sterker geworden, dat de solidariteit met de organisaties van de christelijke werknemers een primaire zaak is. Het convent is daarvan de concretisering. Er wordt vaak min of meer smalend geschreven over Nederland met zijn „verzuiling”. Er is geen land ter wereld, waar patroons en werknemers zo principieel de leer van de klassenstrijd hebben gelogenstraft. En daar zijn we dankbaar voor. En in die toon bieden we onze gelukwensen aan.

Ieder jaar worden er in Nederland enige honderden personen door de rechter veroordeeld wegens het plegen van het misdrijf van „eenvoudige belediging”. De bijvoeging eenvoudig dient ter onderscheiding van andere belediging zoals „smaad, smaadschrift, enz. Wegens eenvoudige belediging van ambtenaren werden in 1965 149 personen veroordeeld en wegens eenvoudige belediging van niet-ambtenaren 582 personen.

Daarbij moet men in de eerste plaats bedenken, dat de inhoud van de belediging niet zonder meer onwaar hoeft te zijn. Als iemand is veroordeeld wegens diefstal en hij heeft zijn straf uitgezeten, dan is het een strafbaar feit, wanneer hij zou worden begroet met ha! die dief!

DOOR H. ALGRA

En in de tweede plaats moet niet uit het oog worden verloren, dat belediging een misdrijf is: er heeft alleen vervolging plaats als de beledigde en eventueel zijn nabestaanden een klacht indienen. Maar in één geval is belediging géén misdrijf en kan het O.M. dus eigener beweging tot vervolging overgaan. Wanneer n.l. de beledigde een bevriend staatshoofd is.

De rechter heeft zich soms moeten begeven in eigenaardige studies over de vraag, of een bepaald woord een belediging is. Smeris is dat wel, heeft een rechter uitgemaakt. Maar een andere rechter oordeelde, dat men een bedienaar van begrafenissen wel een kraai mocht noemen. Want — een kraai is niet spreekwoordelijk een dier, dat gekenmerkt wordt door een of meer slechte eigenschappen. Zulke dieren zijn er wel, b.v. ezels en uitsluiters, maar de kraai heeft niets van dien aard. De Speaker van het Engelse lagerhuis heeft een lijst van woorden, die de ene afgevaardigde de andere niet mag toevoegen, maar hij raakte in verlegenheid, toen een afgevaardigde zei: die en die afgevaardigde gedraagt zich jegens de waarheid op dezelfde manier als een mijpaal die op de verkeerde plaats staat. Vroeger leidde eens een schoolkwestie in het arrondissement Tiel tot een ruzie, die uitliep op een klacht wegens belediging. Klager stelde, dat de aangeklaagde hem had uitgescholden voor „grote bliksem”. Het werd niet ontkend, maar de verdediger zei: daar kan niemand zich door beledigd voelen. Het woord bliksem roept associaties op met snelheid en majesteit. Een grote bliksem nog in versterkte mate. Hoe kan iemand er zich dan door beledigd gevoelen? Hij kan hoogstens uit bescheidenheid protesteren. Verdachte werd vrijgesproken.

AFGEZIEN van het feit, dat belediging een strafbaar feit is, moet het ook als zedelijk ongeoorloofd worden beschouwd. Wat daarover in de Heidelberger Catechismus staat ter verklaring van het negende gebod, is duidelijk genoeg.

ER zijn een aantal mensen in Nederland, die zich uitsloven om een bepaald strafbaar feit te plegen, n.l. belediging van de president van de Verenigde Staten. Het is begonnen in Amsterdam. Daar heeft het Vietnam-comité gezorgd voor periodieke demonstraties en daarbij werd de kreet Johnson moordenaar aangeheven. De heer Boetes, de grote organisator van deze optochten, heeft voor de Commissie van onderzoek over de ongeregelde heden te Amsterdam uiteengezet, hoe plezierig het was, dat men als kreten „minder gevaarlijke” woorden had gevonden, zoals Adolf Johnson en Johnson-Assassin. Die vreugde van de heer Boetes over zulke vondsten

is uiterst merkwaardig en typeert de gehele situatie. Men wil de president van Amerika beledigen, maar het nog net zó doen, dat de rechter er geen vat op heeft. Dat is een onderdeel van een veel uitgebreider streven, dat de commissie van onderzoek te Amsterdam heeft geconstateerd: een voortdurend zoeken van provocateurs naar methoden om te „pesten”, zonder dat het onder de strafwet valt. We zullen lang moeten zoeken, voor we iemand vinden, die zulke methoden een bewijs vindt van grote ridderlijkheid, of eerlijkheid.

IN een bepaald dorp is het gebeurd, dat in een buurt een woning werd toegewezen aan een gezin, waarvan de vader herhaaldelijk wegens diefstal had „gezet”. De burenhingen toen plakaten voor de ramen: Wij hebben nooit in de bak gezeten wegens diefstal!

Voor zulke slinkse manieren om te beledigen is geen enkele verontschuldiging te vinden.

De methoden, om Adolf Johnson te roepen, waar de heer Boetes zo mee is ingenomen, liggen in dezelfde lijn.

En het is een smoesje, wanneer men beweert, door zijn geweten genoopt te worden om iemand te beledigen. Zeer terecht heeft minister Polak een zestal Groninger hoogleraren, die de studenten onderrichten op staatskosten in de ethiek, er aan herinnerd, dat de ethiek nooit beledigen en het bezigen van scheldwoorden als toelaatbaar beschouwt.

MAAR de heren uit Groningen hadden iets anders bedacht. Hun intentie was dezelfde als de schreeuwende studenten. Zij wilden zeggen, dat Johnson een oorlogsmisdadiger is. Maar zij dienden hun oordeel aan als een wetenschappelijke constatering. En dan wordt het opeens de vraag, of het nog wel strafbaar is. En daar is het om te doen.

Daarom willen de heren, die dit verklaren, graag worden vervolgd. Om het resultaat van hun wetenschappelijk onderzoek te verdedigen. Maar zij hebben alvast de demonstranten van de heer Boetes en anderen aan een nieuwe leus geholpen. Je laat met koeien van letters op een groot papier drukken: Johnson oorlogsmisdadiger, en zet er dan ergens met kleine letters bij: volgens de rechtsregels van het tribunaal van Neurenberg, of iets in die geest. En zodra men deze kans zag, zijn de grossiers in anti-Amerikaanse demonstraties aan het werk gegaan, en hebben duizenden van zulke biljetten laten drukken. En de radio en de televisie springen er bovenop. In Haarlem had een Kamerlid van de PvdA de leiding, drs. J. J. Voogd.

En volgens krantenberichten had de leiding van het blad voor de V.U.-studenten, Pharetra er voor gezorgd, dat alle lezers zulk een biljet kregen, om het op te hangen voor het raam van hun kamer. De justitie heeft de spullen in beslag genomen.

HET spreekt vanzelf, dat wij deze methoden afkeuren. Zij zijn kwajongensachtig, laf en in wezen gemeen.

Wie wil protesteren tegen de Amerikaanse politiek in Vietnam en zijn hommages wil brengen aan de Vietcong, heeft daarvoor alle vrijheid en ruimte. Maar het kan op een manier, die scherp en duidelijk is, en waarbij men zich toch verre houdt van laakbare en strafbare praktijken, of die er vlak naast liggen.

MAAR van ouds is het een bekende regel: wie een volk wil ophitsen, moet niet proberen, het in beweging te brengen tegen een systeem of een beginsel. Maar de ophitsers moet zijn kracht zoeken in het hatelijk en verachtelijk maken van een persoon.

WIJ hebben ook in de geschiedenis van de ARP met deze methode herhaaldelijk kennis gemaakt. En wie de geschiedenis een weinig kent, heeft de voorbeelden voor het grijpen.

A.

* * * Ethisch conflict

In de voorgeschiedenis van het G.P.V. is telkens sprake van het „ethisch conflict”. Wij als vrijgemaakten, zo was de stelling, hebben geen plaats meer in de A.R.P., tenzij de partij de beslissingen van de Generale Synode der Geref. kerken herroept. Wij kunnen politiek niet staan in een verband met hen, die op kerkelijk terrein ons als scheurmakers beschouwen, mensen, die object zijn van kerkelijke tucht, wegens een der grove zonden, waarvan in de Dordtse kerkenorde sprake is. De A.R.P. heeft toen geweigerd een uitspraak te doen in het kerkelijke conflict.

Nu werkt het G.P.V. samen met niet-vrijgemaakten, die een aparte organisatie hebben om het G.P.V. te steunen.

Geen wonder, dat sommige leden van het G.P.V. met een sterk geheugen dat niet kunnen begrijpen. Want de eis, om eerst de synodebesluiten te desavoueren, wordt nu niet gesteld.

EEN UNIEK BOEK VOOR OUDERS EN OPVOEDERS

Dezer dagen zal verschijnen

ER ZIT MUZIEK IN DE JEUGD

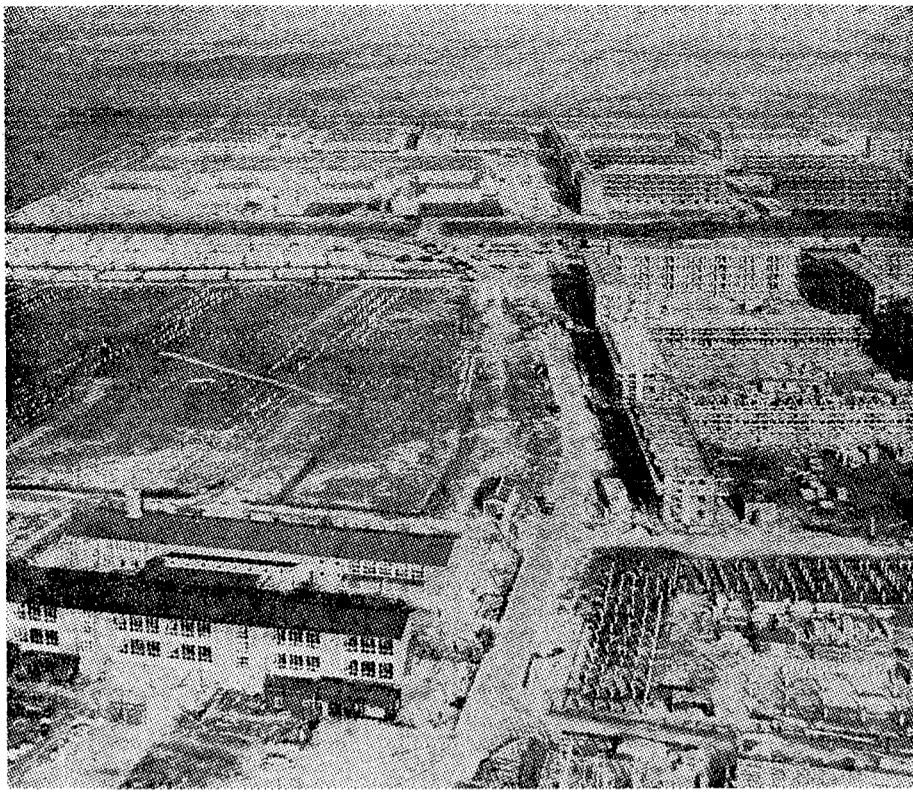
van Mevrouw G. N. Fletcher.

Op weg naar de toekomst, waarom geweld, alcohol, sexueel experiment, tienermoeders, burgerschap, medemens, geloof in God, modern onderwijs?

Over bovenstaande onderwerpen heeft de schrijfster openhartige gesprekken gehad met jongeren van 17-25 jaar. Het boek vraagt van ons ouderen een opnieuw doordringen van de problemen, waar de jeugd in de gehele wereld zich mee bezighoudt.

Paperback plm. f 7.90

VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL
Boekencentrum N.V. -'s-Gravenhage

VAN huis uit houdt de anti-revolutionair wel van orde, maar niet erg van ordening. Ordening is voor hem al gauw hetzelfde als bedilzucht, bureaucratie en ambtenarij. Het zit hem nog diep en dwars in z'n onderbewustzijn, dat zijn grootouders en ouders het op velerlei gebied moeilijk hebben gehad met de Overheid. Op kerkelijk gebied, op het terrein van het onderwijs en in maatschappelijk opzicht heeft de volksgroep waartoe menige a.r. zich rekent, zich vroeger moeten ontworstelen aan wettelijke belemmeringen en tegenkanting van andere, „bovendrijvende“ klassen.

Een zucht naar vrijheid, een neiging om zichzelf te redden, een gevoel van „schipper naast God“ in zijn bedrijf en beroep te zijn, is de uitwerking die het emancipatiegevecht van de kleine ludven op hun veelal flink uit de kluiten gewassen nazaten heeft gehad. Daarom moet men de hedendaagse a.r., bij alle respect dat hij innerlijk nog graag voor de Overheid wil hebben (want zo is hij ondanks alles opgevoed), niet ongemotiveerd aankomen met een verhaal over de onmisbare rol die de Staat, in vele sectoren van de moderne samenleving, moet spelen.

Ik heb als partijsecretaris eens een bijeenkomst meegemaakt waar een aantal vooraanstaande partijgenoten zich voorgenomen had de toenmalige minister van Economische Zaken eens de les te lezen over overheidsbemoeiing met het bedrijfsleven-in-net-algemeen. Toen de bui op het punt stond zich boven het hoofd van Zijne Excellentie te ontladen, was hij, dr. Zijlstra, hen net een slag voor door duidelijk te laten merken dat hij ieder lid van het gezelschap welkende van persoonlijke audiënties ten departemente, waarbij de bezoeker de minister was komen vragen om een pietsie neer bescherming voor de sector waar zijn belangen lagen. . .

Juist op dat punt, nl. de taak van de overheid in de samenleving anno 1968, liggen eer en leven, theorie en praktijk bij ons nog wel eens een eindje bij elkaar vandaan. . .

Ontwikkeling en ordening

Wat heeft het voorgaande nu met de ruimtelijke ordening te maken, zal misschien iemand vragen. Het antwoord luidt dat de ruimtelijke ordening slechts als bedilzucht kan worden beschouwd, indien men haar losmaakt van de ruimtelijke ontwikkeling.

Maar lat loskoppelen gebeurt dan ten onrechte. Het is de gedachtenfout die helaas velen maken. Ruimtelijke ontwikkeling en ruimtelijke ordening kunnen niet los van elkaar worden gezien. Ze horen bijeen, zoals de vruchtboom en het snoeimes, maar ook zoals bouwrijpe grond en woningproductie niet zonder elkaar kunnen.

Ruimtelijke ordening is namelijk het inwerken van de overheden (rijk, provincie en gemeente) op de ruimtelijke ont-

RUIMTELIJKE ORDENING: EEN UITDAGING

DOOR MR. W. R. v. d. SLUIS

lid van Ged. Staten van Utrecht

wikkeling, die door particuliere activiteiten gaande wordt gemaakt. Die rol van de overheid wordt duidelijker als men een vergelijking trekt met de verkeersagent, die nodig is als het kruisend verkeer steeds drukker wordt. Een „verkeersagent“ is ook bij de toenemende ruimtelijke activiteit onmisbaar in dit kleine land, waar op dezelfde oppervlakte Lijna driemaal zoveel mensen willen wonen, werken, recreëren als 60 jaar geleden. Om daarbij nog maar te zwijgen van de sindsdien plaats gevonden hebbende verkeersexplosie. . .!

De „verkeersagent“ van de ruimtelijke ordening, die iedereen, lie bouwen, verbouwen of iets dergelijks wil, welhaast liefelijk tegen komt, is de plaatselijke overheid. Heel vaak volgt dan echter op het stopteken geen groen licht. Dat is het wat menigeen mateloos irriteert. Hij voelt zich in zijn vrijheid gehinderd en tekort gedaan. Maar hij beseft dan niet, dat het gemeentebestuur dikwijls niet anders kan dan „halt“ zeggen omdat boven „B. en W.“ weer anderen staan, nl. het provinciaal bestuur en de landregering, die hun verantwoordelijkheid voor de ruimtelijke gang van zaken in beleidslijnen en beslissingen moeten omzetten. **Moeten**, want in het dichtstbevolkte land ter aarde dreigt een nabije chaos, indien aan de uitdaging, die ruimtelijke ordening heet, niet bewust het hoofd geboden wordt. Aan de hand van de Tweede Nota over de ruimtelijke ordening, die de regering in 1966 aan parlement en volk ter discussie aanbod, wil ik daarover op verzoek van de redactie graag iets meer zeggen.

Deel van het geheel

Nationale studies zoals de Tweede Nota kunnen iemand gemakkelijk doen vergeten dat de ruimtelijke ordening geen „l'art pour l'art“ mag zijn. Het is natuurlijk heel belangrijk dat de regering zulke studies doet verschijnen. Eveneens is het alleen maar toe te juichen dat zij zo'n Nota aan de bevolking presenteert, discussie daarover uitlokt en tegen de Tweede Kamer zegt: het is de bedoeling dat u deze Tweede Nota over de ruimtelijke ordening in Nederland op uw agenda zet. Dat Kamer en kabinet in „gemeen overleg“ tot overeenstemming komen over de grote beleidslijnen, die de regering bij het realiseren van de ruimtelijke ordening zal volgen, is een waardevolle slotactie van dit alles. Allemaal akkoord! Zo is het dan ook gebeurd tijdens het debat dat in augustus

en september 1967 in de Tweede Kamer plaats vond.

Maar nogmaals, dit alles mag niet doen vergeten dat ook de ruimtelijke ordening er is „u ten goede“. Dat wil in de praktijk van elke dag zeggen, dat het ook bij de ruimtelijke ordening gaat om het welzijn van de mens, die wij zien in zijn status van beelddrager Gods. Aan dat welzijn is de welvaart ten nauwste verbonden. Daaruit volgt automatisch dat het economische aspect een heel belangrijk is.

De enkeling is weliswaar deel van het geheel, plaatselijk, regionaal, nationaal en ook internationaal. Maar dan toch als het meest essentiële onderdeel. In de vele artikelen en boeken over de ruimtelijke ordening is die enkeling echter vaak nauwelijks terug te vinden. Maar om hem in zijn vrijheid en gebondenheid moet het juist te doen zijn.

Plaats van handeling

Daarom is het lijkt mij goed, om in tegenstelling tot wat gewoonlijk gebeurt, juist te beginnen met de eigenlijke „plaats van handeling“ aan te geven. Dus de plek waar de ruimtelijke ordening uit het papieren stadium van de planning treedt, waar zij zichtbaar, tastbaar en dus concrete werkelijkheid wordt.

Dat gebeurt op het grondgebied van de gemeente. Daar ondervindt de burger aan den lijve wat mag en wat niet mag. Hij beleeft daar de ontmoeting met de voorschriften, waarin de overheid haar beleid inzake de ruimtelijke ordening vastlegde: de bouwverordening en het bestemmingsplan.

Dat laatste vooral is in de ruimtelijke ordening van belang. Want alle (nationale of provinciale) structuurplannen, alle streekplannen en regeringsnota's, hoe belangrijk ook, zij binden de burger niet. De particulier ondervindt hun invloed slechts indirect, nl. via het bestemmingsplan. Wat is dat voor een ding, zullen sommigen misschien vragen. Welnu, in een bestemmingsplan stelt de gemeenteraad voor een (op kaart aangegeven) deel van het gemeentelijk grondgebied de bestemming en het gebruik van de ruimte vast. Die bestemming betreft woondoeleinden, doeleinden voor handel en bedrijf, agrarische, recreatieve en verkeersdoeleinden, doeleinden voor landschaps- en natuurbescherming, alsmede die voor openbaar nut: scholen, kerken, openbare instellingen enz. Kortom, alles wat „morgen“ door bouw

of aanleg werkelijkheid wordt en ook datgene wat niet (meer) mag worden gerealiseerd, wordt „vandaag“ in een bestemmingsplan vastgenageld. Zodra dat plan de goedkeuring van het „hoger gezag“, nl. van Gedeputeerde Staten gekregen heeft en op eventuele beroepschriften door de Kroon is beslist, is het bestemmingsplan (tot de eerstvolgende herziening, natuurlijk) onaantastbaar geworden.

Democratisering

Dat is — heel kort samengevat — de uiteindelijke verwerkelijking van de ruimtelijke ordening. De beslissende fase waarin de meest betrokkene, de particulier, er direct mee te maken krijgt. Als men de vraag stelt: wordt de enkeling daar nu voldoende bij betrokken, dan antwoord ik: nee! Dat is deels zijn eigen schuld, doch voor dat manco is evenzeer de gebruikelijke „gang van zaken“, dus de procedure aansprakelijk. De praktijk wijst uit dat de meeste mensen, die een materieel belang bij een door een bestemmingsplan vast te stellen bestemming of gebruik (van hun grond of gebouwen) geschaad achten, voldoende gelegenheid hebben om uit en te na die belangen te bepleiten. Dat kan normaliter tot in drie instanties geschieden, bij de gemeenteraad, bij Gedeputeerde Staten en tenslotte bij de Kroon.

Voordat deze laatste en hoogste instantie een beslissing genomen heeft (en dat is helaas niet aan een termijn gebonden, zodat het van kracht worden van vele bestemmingsplannen schier eindeloos stagneert tot groot verdriet van gemeentebesturen en anderen!) staat niets vast. Op dat punt is dus ruim voldoende rechtsbescherming aan de burger gewaarborgd.

Op het stuk van het actief mobiliseren van de belangstelling, de inspraak of het informeren-vóóraf van de plaatselijke bevolking, ligt er nog heel wat braak. . .! Het lijkt mij goed om dat vrijwel maagdelijk gebied van de democratisering van de ruimtelijke ordening in het volgende artikel te betreden.

BESCHERMING WERKNEMER BIJ BEDRIJFSSLUITING

V.V.D. minister Polak heeft een wetsontwerp ingediend waarbij de ontslagtermijn voor de werknemers werd gebonden aan de duur van het dienstverband ná het bereiken van de 45-jarige leeftijd.

Bovendien werd een privilege vastgelegd met betrekking tot de pensioen aanspraken. Hiermee is — aldus de heer Boertien (A.R.) die mede sprak namens K.V.P., D'66 en P.v.d.A. — een eerste stap gezet op de weg naar een betere bescherming van de werknemer bij ontslag.

Och, zei de Boerenpartijman Kronenburg, wat betekenen een paar weken korter of langer werken op een leven van werkloosheid. Bovendien legt dat op de ondernemer/werkgever een loden last. Nee — wij zijn tegen.

RONDOM HET GESPREK VAN DE '18'

De A.R.P. hecht ook in deze tijd grote waarde aan christelijke partijformatie om politiek te bedrijven vanuit de bijbel. Ons partijbestuur is van oordeel, dat allen, die zo'n politiek voorstaan met kracht moeten blijven streven naar een samenwerking in deze zin, waarbij geen scheiding mag plaatsvinden op niet wezenlijke gronden. Christelijke politiek moet gevoerd worden met een goed program en aan de concrete uitvoering daarvan moet in de praktijk daadwerkelijk gestalte worden gegeven. Als het kan moet de A.R. Partij dit niet alleen, op eigen houtje doen, maar samen met anderen, met name met K.V.P. en C.H.U. Daarom zijn A.R.P., C.H.U. en K.V.P. ook samen besprekingen begonnen via officiële delegaties en zijn de „18” na de verkiezingen van vorig jaar beziggegaan.

Fundamenteel

Dr. W. P. Berghuis heeft vorig jaar als voorzitter van de A.R.P. daarbij gezegd, dat het noodzakelijk was, dat de drie christelijke partijen fundamenteel met elkaar gingen praten over de wenselijkheid en noodzakelijkheid van christelijke partijformatie en christelijke politiek met als stuwkracht het christelijk geloof, dat reële inhoud geeft aan christelijke politiek. Daarbij mag het niet gaan om een soort centrumachtige positie, maar om een eigen politiek vanuit de radicaliteit van het evangelie.

Daar waren de „18” mee bezig. De „18” hebben diverse werkgroepen gevormd om na te gaan hoe men fundamenteel dacht en ook om te kijken hoe men programmatisch tegenover elkaar stond en of ook daarin een basis te vinden was voor meer samenwerking.

Moelijkheden

Toen deden zich moeilijkheden voor in de K.V.P. Die moeilijkheden hebben ertoe geleid, dat een aantal personen uit de K.V.P. is getreden en een afzonderlijke groep is gaan vormen, de groep-Aarden of de partij Radicalen onder voorzitterschap van Bogaers.

Gevolg is geweest, dat de werkzaamheden in de groep van „18” zijn opgeschort om aan de partijbesturen de gelegenheid te geven voor beraad over de ontstane situatie en over de resultaten en het werkprogram van de „18”. Een aantal stukken was bijna klaar, die zijn nog niet afgerond, maar men heeft nu de partijen de gelegenheid willen geven zich een oordeel te vormen.

Wanneer ik nu iets over de situatie zeg, dan is dat bepaald nog geen afgerond verhaal, want het beraad in anti-revolutionaire kring is nog volop aan de gang. Dat beraad heeft tijd nodig en voor dat beraad moet men ook tijd nemen, want het gaat om belangrijke zaken. Dat beraad is trouwens alleen reeds gewent om eventuele communicatiestoornissen te voorkomen. Ik wil echter wel een aantal overwegingen weergeven, die bij dat beraad een rol zullen moeten spelen en van wezenlijk belang zijn.

Goede opstelling

Een eerste overweging is, dat wij met elkaar tot een goede politieke opstelling willen proberen te komen; dat is

de intentie waarmee de anti-revolutionairen aan het gesprek deelnemen. Wij trachten tot een zodanige opstelling te komen, welke ook kan aanspreken hen die in de politiek elders hun geloof willen beleven. Voorop staat dus, dat wij christelijke partijformatie van wezenlijk belang vinden, met een goed program, dat in de concrete politiek daadwerkelijk wordt uitgevoerd.

Een tweede overweging is, dat de duidelijkheid, waarover iedereen het heeft, niet wordt bevorderd door meer partijen. Ook uit dat oogpunt moet de afsplitsing van de groep-Aarden en de oprichting van de partij Radicalen onder leiding van Bogaers betreurd worden. Het valt niet in te zien, dat door deze afsplitsing de gewenste duidelijkheid wordt bevorderd, tenzij men als uitsluitend en hoogste doel ziet, dat een progressieve concentratie tot stand komt.

Overigens is zo'n progressieve concentratie nog een begrip zonder inhoud, want wat verstaat men daaronder? Afgezien daarvan, een progressieve concentratie roept de gedachte op aan anderzijds een conservatieve concentratie. Dat is in ons land een onjuist, een niet reëel dilemma, waarin wij ons niet door een Den Uyl, noch door een Van Mierlo noch ook door anderen laten inpassen. De christelijke partijen zullen uit hun daden moeten laten blijken, dat dit inderdaad niet zo is. Zij zullen een andere, een eigen weg moeten aangeven.

Een derde overweging is de vraag: waar staat de groep-Aarden? Zij heeft gesteld geen christelijke partij te willen zijn maar een partij van christenen; wat houdt dat in, wat is de basis voor hun partij? Is het in feite een doorbraakpartij als bijvoorbeeld de P.v.d.A.? Wat scheidt hen wezenlijk van die partij? Het is van belang, dat de partij Radicalen zich duidelijk uitsprekt. De Anti-Revolutionaire Partij ziet in haar program van actie als één van de hoofdlijnen van een beleid dat land en wereld dient, dat de christelijke partijen waar mogelijk moeten gaan samenwerken en de politieke activiteiten samenvoegen. Vindt de groep-Aarden, de partij Radicalen van Bogaers, zelf dat zij daarbij hoort, of vindt zij dat niet? Ik dacht, dat dit fundamentele vragen van dit ogenblik zijn.

Een vierde overweging is, dat de nog niet afgeronde stukken van de „18” — waarover inmiddels in de pers, overigens dus voortijdig, publikaties zijn verschenen — praktisch overal een sterke indruk nagelaten hebben; vooral ook omdat zij een moderne, dynamische indruk geven van christelijke politiek in deze tijd. Dat is een wezenlijk punt, omdat dit één van de elementen is dat bij ons zwaar weegt. Daarnaast zal nadrukkelijk een rol spelen de uitvoering van dat program. Dat is een volgende fase.

Werken vanuit evangelie

Een vijfde overweging is, dat de Anti-Revolutionaire Partij wil uitgaan van de radicaliteit van het evangelie. Dit moet ook tot uiting komen, daaraan wil zij consequent vasthouden. K.V.P. en C.H.U. hebben zich ook positief uitgesproken over christelijke partijformatie. Men wil een consequent vooruitstrevend beleid voeren. Ik dacht, dat dit geïnterpreteerd moet worden als een bewust willen werken vanuit het evangelie. Dat is een belangrijk gegeven.

Overigens is het zo, dat bij de K.V.P.

op dit ogenblik de moeilijkheden nog niet zijn opgelost. Het is ook van betekenis te weten hoe in de K.V.P. de zaken precies liggen. Dit valt niet af te doen met de opmerking, dat het een interne K.V.P.-aangelegenheid is, want de K.V.P. is één van de gesprekspartners; de andere partners hebben er alle belang bij hoe die K.V.P. eruit ziet, en hoe men daar met elkaar omgaat. Net zo goed als men er in de K.V.P. alle belang bij heeft te weten hoe het zit in de C.H.U. en de A.R.P.

Een zesde overweging is, dat de activiteiten in organisatorisch kader moeten plaatsvinden. Er is een officieel

Op deze pagina staat de radio-
toespraak, die mr. W. de Kwaad-
steniet, secretaris van de A.R.P.,
woensdag 13 maart j.l. heeft ge-
houden. I.v.m. de actualiteit van
het onderwerp drukken wij dit-
maal de complete tekst af. U kunt
de rede aanvragen op het A.R.
partijbureau, Dr. Kuyperstraat 3,
Den Haag.

gesprek aan de gang tussen delegaties uit K.V.P., C.H.U. en A.R.P. Dit gesprek heeft een officiële status. De partij-organen beslissen over de voortzetting van dit gesprek.

Dit moet voorop staan. De gedachte is hier en daar geopperd, dat de „18” het gesprek vanzelfsprekend zouden moeten beëindigen, nu een afsplitsing in de K.V.P. heeft plaatsgevonden. Die gedachte is niet terecht. Er is een officieel gesprek aan de gang. Dit is een zaak voor de officiële partij-instanties.

Een zevende overweging is, dat in onze partij plaats is voor iedereen die het program onderschrijft en langs de geëigende organisatorische weg in de

partij mee wil werken. Voor ieder, die zijn kracht wil geven aan de christelijke politiek, die werkzaam wil zijn vanuit het evangelie in de politiek, moet op deze wijze plaats zijn in die partij. Wij gaan er ook vanuit, dat dit in de andere partijen eveneens het geval zal zijn. Hierbij sluit nog aan, dat men niet af moet gaan op sympathieën of antipathieën, voor of tegen bepaalde personen. Het gaat om de zaak waarvoor men staat.

In de politiek mag men nooit alleen op de man spelen. Als men werkelijk een visie heeft op de samenleving, dan is die visie niet afhankelijk van één of meer personen, maar dan is die visie afhankelijk van een geestelijke achtergrond.

In het voorgaande is een aantal overwegingen weergegeven, die van belang zijn. Ik dacht, dat men niet alleen in de Anti-Revolutionaire Partij met deze zaken heeft te maken, maar ook daar buiten. Daarom leek het mij juist in deze radio-uitzending deze overwegingen naar voren te brengen.

Voor de wereld

De christelijke partij is er voor de wereld. Het is haar taak mens en samenleving te dienen. Zij kan alleen bestaan als zij wat licht uitstraalt, wat recht brengt in de samenleving. Daar gaat het met alle gebrekkigheid om. Daarnaast willen wij streven. Alle christenen die er ook zo over denken zouden hier samen mee bezig moeten zijn. Daarbij is een gemeenschappelijke intentie alléén niet voldoende. Dat wordt ook gesteld in het inleidende stuk van „18”. Daartoe is onontbeerlijk een in hoofdzaak gezamenlijk en duidelijk program, en overeenstemming over de uitvoering daarvan.

RESOLUTIES VAN DE ARJOS

DE onderstaande resoluties heeft het hoofdbestuur van de Arjos ter goedkeuring voorgelegd aan de Arjosraad, die zaterdag 16 maart bijeenkomt. De Arjosraad is het politieke overlegorgaan van de A.R. jongerenorganisatie. De raad is bij de reorganisatie van de Arjos, vorig jaar, ingesteld. De ongeveer 100 leden zijn nu benoemd, maar worden in de toekomst gekozen door de provinciale afdelingen.

1. De raad aanvaardt het bestaan van een relatie tussen het christelijk geloof en alle individueel handelen, het politiek handelen daarvan niet uitgesloten. De raad baseert zich verder op haar voorkeur voor christelijke partijformatie, overtuigd als zij is dat een partij die wil uitgaan van de vernieuwende kracht van het evangelie, de kiem in zich draagt voor het bouwen aan een rechtvaardiger samenleving, waarin vrede heerst.

2. De raad waardeert het overleg, als gevoerd in de kring van de 18, positief, als zijnde een poging, hen die in de politiek aan een samenwerkingsverband van christenen de voorkeur geven, bijeen te brengen. Het staat echter voor de raad vast dat het uitgangspunt zoals in resolutie I geformuleerd, duidelijk dient door te werken in de concrete politieke opstelling.

Het resultaat van de 18 zal zij dan ook beoordelen op het uitgangspunt, het programma en de garanties betreffende de uitvoering daarvan. Niet een groter verband op zich, maar hetgeen men voorstaat, acht de raad beslissend.

3. De raad betreurt het uitreden van de groep Aarden uit de KVP en de daaruit voortvloeiende oprichting van de partij „radikalen”. Waar in een christelijke politieke partij een breuk ontstaat met als doorslaggevende oorzaak een gebrek aan vertrouwen, moet vastgesteld worden dat de doorwerking van het uitgangspunt hier heeft gefaald.

In dit kader is de raad teleurgesteld over het feit dat het KVP-bestuur de moed niet heeft kunnen opbrengen uit zich zelf de heer Bogaers als vice-voorzitter voor te stellen.

4. Het gebeuren in de KVP en de oprichting van de partij „radikalen”, heeft invloed op het overleg binnen de 18. De raad spreekt als haar mening uit dat dit beraad voorlopig niet dient te worden hervat. In de komende periode zal er, naast een kennismaking van het resultaat van de 18, in de ARP een fundamenteel doorspreken van de te volgen koers dienen plaats te hebben. De raad sluit zich aan bij de verklaring van het hoofdbestuur van de Arjos, waarin dit bestuur om een congres vraagt.

5. De nieuwe partij „radikalen” heeft zich aangediend als een partij van christenen, voor wie de christelijke inspiratie drijfveer is. De Arjosraad is van oordeel dat hierin een basis ligt om met deze partij in het kader van de 18 een gesprek te hebben.

Indien dit in de 18 niet mogelijk blijkt te zijn, dan zal de Anti-Revolutionaire Partij naar de mening van de raad het initiatief tot een dergelijk gesprek dienen te nemen.

WATERBEHEERSING IN GELDERLAND

DOOR IR. S. KINGMA

Directeur Chr. Middelbare
Landbouwschool, Doetinchem.

U hebt allen vroeger of later wel gehoord of gelezen van het gevecht van onze voorouders tegen het water. Een gevecht waarmee wij vandaag nog steeds bezig zijn. Thans wellicht het meest spectaculair in het IJsselmeer en bij de Delta-werken.

U weet, dacht ik, dat het daarbij allang niet meer alleen gaat om uitsluitend landbouwwerken doch evenzeer om andere dingen, als industrie en recreatie, om maar een paar te noemen.

Dat gevecht is er één voor het behoud van het goede water en tegen het ontstaan van kwaad water, al zijn deze twee nauwelijks te scheiden. Kwantiteit en kwaliteit van het water spelen hierbij een grote rol. Daar bovenop komen dan nog eens de (subjectieve?) eisen die de mens er aan stelt.

Gelderland met zijn grote en kleine rivieren geeft doorgang aan veel water uit het buitenland — denk maar aan de Rijn, maar de kleine als Berkel en Oude IJssel doen dat evenzeer. Vraagt de eerste inperking door dijken, de laatste geven weer andere zorgen. In het volgende zal worden getracht de water-zaken van de provincie Gelderland wat nader te belichten. Natuurlijk kan daarbij niet worden voorbij gegaan aan het kosten- en lastenvraagstuk.

Waterschappen

Al klinkt het misschien ongeloofwaardig i.v.m. de hoogteligging van de Achterhoek en de Veluwe, toch is Gelderland zo goed als geheel opgenomen in waterschappen en polders. Uiteraard valt de centrale Veluwe daarbuiten. Aanvankelijk praktisch een zuiver agrarische aangelegenheid, i.v.m. de kwantiteit, de afvoer van water, is de tijd daar dat ook de kwaliteit van het oppervlaktewater een woordje gaat meespreken.

Het Waterschap van de Berkel is als eerste thans ook belast met de waterzuivering, voorheen nog een zaak van de betrokken gemeenten. De taken van de Waterschappen worden zo steeds uitgebreider.

Stellen de boeren steeds hogere eisen aan de waterbeheersing door het intensievere gebruik van de grond — meer dan verdubbeling van de rundveebezetting met een betere ruwvoeder voorziening dan 30 jaar geleden — ook de bevolking, landbouw en industrie met hun afvalwater vragen om een zuivering en snelle afvoer.

Uiteraard stelt dit alles hogere eisen aan de bestuurders en de technische uitrusting van een waterschap.

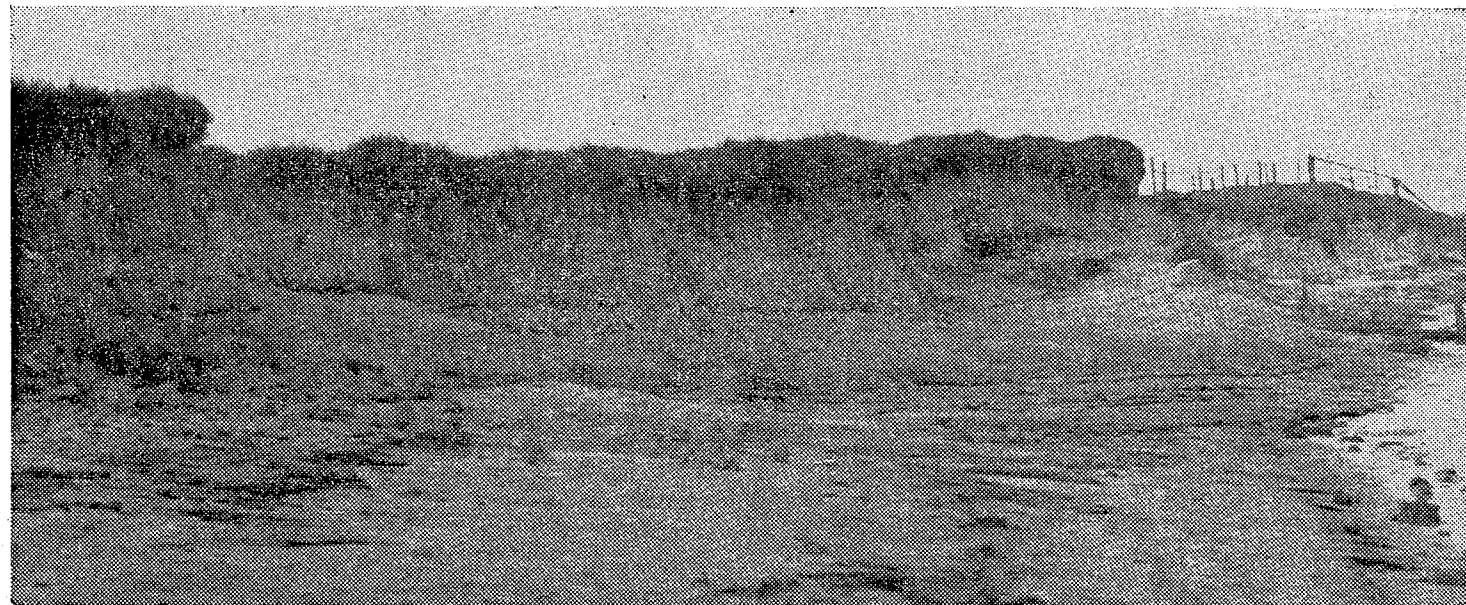
Het Provinciaal Bestuur is dan ook omstreeks 1950 al begonnen met te streven naar grotere eenheden.

De toenmalige A.R. gedeputeerde mr. Eling Visser heeft in het tot stand komen van vele concentraties een werkzaam aandeel gehad. Ter vergelijking enkele cijfers van 1958 (toen de concentratie al op gang was) en 1967.

	1958	1967
waterschappen, polder-districten	29	28
zeepolders	3	—
dorpspolders	42	—
buitenpolders	36	9

Natuurlijk houdt deze reorganisatie niet een diskwalificatie in van de dorps- en buitenpolders. Ze hebben in het verleden goed gewerkt. Uitsluitend de zich aftekenende ontwikkelingen waren en zijn aanleiding om vroegtijdig tot een ruimere opzet te komen. Dit proces zal de komende jaren zeker nog voortgang vinden.

Zoals reeds opgemerkt, één der oorza-

Oeverafkalving bij Cortenoever.

ken is het intensievere grondgebruik. Getuige o.a. de vele ruilverkavelingen die in Gelderland reeds zijn uitgevoerd, in uitvoering zijn of staan te dringen om in uitvoering te komen. In de Betuwe is dit al een heel eind gevorderd, de Achterhoek is ongeveer halverwege, op de Veluwe komt deze zaak wat moeilijker van de grond doch ook daar zijn aanwijzingen tot een grotere drang. Voor de Achterhoek komt daar nog een factor bij n.l. het Duitse water.

Enkele waterschappen daar, omvatten het Nederlandse stroomgebied van riviertjes die in Duitsland ontspringen en daar veel water opnemen. Zo ligt ± 58% van het stroomgebied van de Berkel en van dat van de Oude IJssel aan de overzijde van de grens. Daar stelt men eveneens hogere eisen aan de waterafvoer, terwijl in enkele gebieden tevens ontginningen zijn of stand gekomen. Het overtollige water komt door dit alles veel sneller naar Nederland waardoor veel hogere eisen aan het profiel van onze afvoerwegen worden gesteld. Een bijzonder probleem vormt daarbij het zich in Nederland afzettende zand, waarvan de verwijdering een kostbare zaak dreigt te worden.

We zijn er in het kader van het Grenstraktaat gemengde Nederlandse-Duitse Commissies, die zich met dit soort problemen bezig houden, doch dit is werk van lange adem. Afdoende zou hier zijn internationale waterschappen, zodat het gehele stroomgebied waterstaatkundig onder één regiem kwam.

Opmerkingen in deze richting vinden tot dusver in de bestuurlijke sector nog weinig weerklank. 't Zal ook wel makkelijker gezegd dan gedaan zijn. Het

Baarbroeksedijk, zomer '58

spreekt vanzelf dat de uitvoering en het onderhouden van de vele verbeteringswerken handen vol geld kost. Dan duikt het schier onoplosbare probleem van de lasten op, waarover straks meer.

Dijkverzwaring

De strijd tegen het Rijnwater dateert al uit het begin van onze jaartelling. Ook deze strijd gaat nog steeds door. Aanleggen van dijken en dijkdoorbraken: langs Rijn, Lek, Waal en IJssel zijn er de overblijfselen van te vinden.

Enkele jaren geleden, kwam als resultaat van de moderne rekentechnieken uit de bus dat de banddijken langs onze grote rivieren op vele plaatsen niet bij machte zouden zijn de hoogste te verwachten waterstanden binnen de perken te houden.

De Provinciale Waterstaat ging aan het meten en kwam tot de conclusie dat ± 260 km dijk te zwak en te laag was. Becijferd werd dat om deze dijken op peil te brengen een bedrag van 150 miljoen gulden nodig zou zijn.

Sindsdien ligt het probleem dijkverzwaring op de bestuurstaaf van vele waterschappen. Immers de waterschappen dragen in eerste instantie de zorg voor deze dijken. De vraag is weer: wie zal dit betalen.

Zonder meer is duidelijk dat de waterschappen — dus de ingelanden — deze kosten nimmer zullen kunnen opbrengen. Er is dus aangeklopt bij het Rijk dat aanvankelijk 45% subsidie heeft toegezegd, maar toen was de kostenraming uitgekomen op 75 miljoen gulden. Latere berekeningen toonden aan dat dit onvoldoende was terwijl ook verzwaring van de aan de dijken te

stellen eisen het dubbele van dit bedrag te voorschijn toverden.

Dit hete hangijzer heeft al heel wat woorden doen vallen in de Provinciale Staten. De Waterschappen kunnen zonder nadere subsidietoezeggingen eigenlijk niets doen. Enkele Waterschappen zijn met voorschotten van de Provincie in staat gesteld op basis van de 45% Rijkssubsidie op de allerslechtste plaatsen iets te doen, doch tot uitvoering daarvan is het nog nauwelijks gekomen.

Algemeen is men van gevoelen dat de Rijksoverheid in deze zaak een allereerste taak van hulpverlening heeft. Mochten spoedig deze hoge waterstanden komen dan is de ramp niet te overzien. De dan geschade belangen reiken ver uit boven die van de eigenaren van zowel gebouwd als ongebouwd. Eigenlijk zou het Rijk alle kosten moeten nemen, of tenminste 90% zoals bij de Deltawerken.

Een Commissie uit de Gelderse Waterschapsbond probeert de zaak nu weer op gang te brengen, tot dusver, ondanks persconferenties en T.V.-reportage, met weinig direct resultaat.

Het Provinciaal Bestuur zelf is op dit punt zeer diligent. Door de Provinciale Staten werd in 1965 een motie met algemene stemmen aangenomen waarin tot uitdrukking werd gebracht dat de toegezegde Rijkssubsidie van 45% ten enenmale onvoldoende is. Helaas komt er nog geen schot in deze hoogst belangrijke en urgente zaak, hetgeen met name in de Beneden Betuwe catastrofale gevolgen kan hebben.

Op dit punt spelen de kosten ook weer de rol van de hete brij waar men om heen draait.

Het is noodzakelijk dat hieraan op zeer korte termijn een einde komt. Immers dan zal het nog wel ongeveer 20 jaar duren voordat al het werk is uitgevoerd.

De lasten

Een niet specifiek Gelders probleem is het lastenvraagstuk. Bekend verondersteld mag worden dat van ouds de grond-eigenaren de waterschapslasten betalen, al of niet naarmate hun gronden belang hadden bij de waterschapswerken — de z.g. classificatie.

De laatste jaren gaan hoe langer hoe meer waterschappen naast het ongebouwd, ook de gebouwde eigendom aanslaan.

Daarmede is dan de inkomstenbron van de waterschappen wel ongeveer afgebakend. De touwtjes zullen dan aan elkaar moeten worden geknoopt door de aanslag per eenheid omhoog te brengen.

In 1966 heeft het Provinciaal Bestuur

een stuk openbaar gemaakt waarin geacht is per waterschap globaal te schatten hoe de lasten per ha zullen worden als alle nu noodzakelijk gemaakte kapitaalswerken zijn uitgevoerd. Daarbij is rekening gehouden met de eventuele Rijkssubsidie voor A-2 werken (Cultuurtechnische werken uitgevoerd door Gemeenten of Waterschappen).

Eventuele verhogingen voortvloeiende uit de dijkverzwaringen zijn in de onderstaande bedragen niet opgenomen. De geschatte lasten zullen dan uiteraard in de verschillende waterschappen zeer verschillend zijn, al naar gelang er weinig of veel kapitaalswerken zijn of moeten worden uitgevoerd.

Voor het ongebouwd zullen slechts en-

Waaldijk, Tielerwaard, zomer '58.

Ir. S. Kingma

kele waterschappen met de aanslag beneden f 50,— per ha blijven, vele rond de f 70,— zitten, enkele dicht tegen f 100,— en een paar boven f 100,— komen.

Lezer, u zult begrijpen dat vele grondbezitters in deze streken zich afvragen „waar moet dat heen als de pachten zijn vastgesteld op f 150,— — f 200,— per ha”. Immers voor velen gaat meer dan de helft van de pacht dan al weg aan waterschapslasten. Komen daarover heen dan nog de aanslag gebouwd, ruilverkavelingsrente, grondbelasting en baatbelasting, dan is het rendement nauwelijks meer dan nihil.

De Unie van Waterschapsbonden heeft dan ook reeds eind 1963 een nota aangeboden aan de Rijksoverheid, met het verzoek de zaak van de waterschappen in studie te nemen en als overgangsmaatregel reeds 30% van de jaarlijkse lasten als subsidie van het Rijk te mogen ontvangen.

De minister heeft het eerste gedaan, door het instellen van de Commissie Steenbeek, die half 1966 rapport uitbracht.

Deze Commissie komt tot de conclusie dat de zaken niet zo zwart zijn als is voorgesteld en dat de waterschappen langs andere wegen verlichting van lasten kunnen zoeken. Dit mag in enkele gevallen waar zijn, in zijn algemeenheid hebben de waterschappen in Gelderland deze mogelijkheid niet of nauwelijks. Vele waterschappen hebben ook wegen in onderhoud. Aanbevolen wordt deze af te stoten naar de gemeenten, doch deze zullen daartoe alleen bereid zijn tegen vergoeding van de gekapitaliseerde onkosten. Op korte termijn kan dit geen bijdrage leveren voor verlaging van de lasten. In hoeverre de wet uitkering wegen dat wel kan doen moet worden afgewacht, doch het feit dat het hier hoofdzakelijk quartaire wegen betreft, doet ook geen wonderen verwachten.

Overigens — de regering heeft haar standpunt nog niet bepaald. De minister van Verkeer en Waterstaat heeft in oktober 1967 bij de discussie over de begroting van zijn ministerie medegedeeld hierover in de eerste helft van 1968 een beslissing te zullen nemen.

Uitlatingen van de minister mogen doen verwachten dat het Rijk erkent dat de waterschappen zo langzamerhand velerlei belangen dienen en dat het niet meer aangaat de daarvoor te maken kosten uitsluitend ten laste te brengen van het onroerend goed. De vraag is maar hoe dit alles straks wordt uitgewerkt.

Het is te hopen dat deze berg geen muis baart.

Oeverafkalving

Tot slot nog het punt van de oeverafkalving langs de grote rivieren, met name langs de IJssel. Deze afkalving is mede het gevolg van de toenemende scheepvaart en de toeneming van de voortstuwing, dus vaker en hogere golfslag.

Bij Doesburg bijv. werden in 1930 geteld bijna 37000 schepen, in 1964 ongeveer 47000, bij Zutphen resp. 22500 en 45000 maar de totale tonnage bedroeg ruim het 5-voudige (3 — 16 à 17 miljoen). Bron C.B.S. gegevens.

Er is al eens becijferd dat per jaar langs de IJssel ± 10 ha cultuurgrond verdwijnt. Niet alleen dat op deze wijze particulier bezit verdwijnt, doch ook dijken en kaden worden aangevreten en ondermijnd.

Herstelkosten zal ik u niet mee vermoeien, doch ze zijn per ha zeer hoog, dat wilt u hoop ik wel aannemen.

Aangezien de rivieren in beheer zijn bij het Rijk, zou kunnen worden verwacht dat de oevers daar bij zijn inbegrepen. Tot dusver is elk verzoek bij het Rijk om hulp voor deze zaak er één aan dovemansoren geweest.

Het antwoord luidt steeds dat het Rijk wel zorg heeft voor het water maar niet voor de oevers. 't Gevolg is dat er zo goed als niets gebeurt en dat zo hier en daar vrij zorgwekkende situaties ontstaan.

De minister heeft onlangs het standpunt van het Rijk nog eens bevestigd, er evenwel aan toevoegend dat wel iets zal worden ondernomen om verdere af-

kalving te voorkomen. Zou dit mogen worden gezien als een begin van twijfel aan het tot dusver ingenomen standpunt?

Het lijkt haast te mooi om waar te zijn. Waarde lezer, in het begin schreef ik dat het gevecht tegen het water nog steeds door gaat. In het voorgaande ging het nog hoofdzakelijk over de kwantiteit, de hoeveelheid water die snel moet worden afgevoerd. Daarvoor moeten in onze mooie provincie nog vele voorzieningen worden getroffen om rampen te voorkomen.

Kwaliteit

De kwaliteit kwam nauwelijks ter sprake. Dat ook dat een probleem is moge blijken uit het feit dat een wet in voorbereiding is over de zuivering van het oppervlaktewater, een Rijksaangelegenheid dus.

De provincie Gelderland loopt daarop reeds enigszins vooruit, gezien hetgeen werd medegedeeld over het waterschap van de Berkel.

Met het bovenstaande zijn alle waterproblemen nog niet eens aangesneden. De drinkwatervoorziening is niet aangeroerd. Die heeft hiermede wellicht niet alles te maken, maar staat er toch wel dicht bij. In de toekomst zeer zeker, gezien het waterverbruik per hoofd van de bevolking. Enkele weken geleden hebt u daarover iets in Ned. Gedachten kunnen lezen.

Ik hoop van harte dat door het bovenstaande dit gehele complex van waterkwesties de zaak zelf voor u niet is verwaterd.

DE BETEKENIS VAN EEN RECREATIESCHAP

• *Vervolg van pag. 1*

aan: de speedboot verdraagt zich niet met de sportvisserij, en evenmin met het zeilen en het vrije zwemmen.

Bovengemeentelijk orgaan

Tal van beslissingen moeten worden genomen. Het spreekt welhaast vanzelf dat vooral kleinere gemeenten, die in de grote recreatiegebieden liggen, hier voor grote moeilijkheden zouden komen te staan, wanneer zij dit geheel alleen zouden moeten doen. Denk slechts aan de juiste situering van verzorgingscentrales en de accommodatie daarvan. Denk ook aan het complex van verordeningen, dat voor een groot gebied een eenheid moet zijn. Daar komt nog zo het een en ander bij. Een bovengemeentelijk orgaan biedt de beste waarborgen voor gecoördineerd optreden.

Vooraf ook wanneer grote steden buiten het eigenlijke recreatiegebied gelegen, hieraan terwille van de specifieke belangen der inwoners deelnemen. Zo kan de technische inbreng, ook in bestuurlijk opzicht, van de grote gemeenten op de juiste wijze worden geïntegreerd en blijft de deskundige stem van de eigen bevolking van het gebied haar kracht behouden. Zo kunnen ook op de juiste wijze de middelen worden verkregen, waarover het recreatieschap moet beschikken om de taken te kunnen uitvoeren. Het is redelijk dat bij de verdeling der lasten rekening wordt gehouden met het aantal inwoners der samenwerkende gemeenten. Rotterdam zal in de „Brielse Maas” meer moeten bijdragen dan Brielle zelf. Aan de andere zijde zullen echter de (vaak) kleinere gemeenten op wier territorium zich de voor recreatie geschikte terreinen bevinden, juist omdat hun financiële bijdrage geringer is, toch een zeer belangrijk aandeel bij de organisatie van het geheel willen behouden. Het bovengemeentelijk orgaan, het recreatieschap is het enige middel dat waarborgen biedt om het kostbare evenwicht te garanderen. Mede daarom is het van zo grote betekenis, dat een zeer voorname bron van inkomsten voor het doen van investeringen en voor het kunnen uitvoeren van tal van werkzaamheden de *rijkssubsidie* en vaak ook die van de *provincie* is. Daarvan zijn alle betrokken gemeenten, ook de grote, afhankelijk. De subsidie wordt gegeven voor het *ganse recreatieschap*, voor de *totale taak*, die het heeft te vervullen.

Voorwaarden voor het verlenen van zulk een subsidie is terecht de stichting van een recreatieschap. Het Rijk of de provincie, kan hier alleen doeltreffend met grote organen werken, kan en wil alleen „wat” doen, als gecoördineerd, bestuurlijk optreden gewaarborgd is. *Alleen al aan deze primaire voorwaarde ontleent het recreatieschap zijn betekenis.*

Openluchtrecreatie

Tenslotte is er nog iets waarop gewezen dient te worden. Het recreatieschap is in de zin der wet van 1 april 1950 gericht op één wel omschreven doel: de *openluchtrecreatie*. Maar in hetzelfde gebied opereren andere organen, ook met een bepaald doel. Het waterschap, de ruilverkavelingscommissie, organen van ruimtelijke ordening met de planologische diensten, de verkeerssector van *Waterstaat*, Natuurmonumenten, economische organen, enz., enz.

Hier kunnen zich grote spanningen voordoen. De voorbeelden liggen voor het grijpen. De burgemeester van Gorinchem toonde onlangs tegen het voorontwerpstreekplan voor de Alblasserwaard e.a., omdat daarin het accent zijns inziens teveel op de recreatie wordt gelegd: „een onvoorstelbare eenzijdigheid”, luidde het en we lezen in een avondblad van midden februari de in fysisch opzicht ongetwijfeld geruststellende mededeling dat de kring Mid-

den-Utrecht de gemeente Maarssen niet in een streekplan wil bevriezen(!).

Het spreekt vanzelf, dat bij de vaak tegenstrijdige en alle op zichzelf vaak goed verdedigbare belangen, een hecht bestuurlijk orgaan, dat de recreatie wil dienen, een krachtiger gesprekspartner is dan afzonderlijke gemeenten, die op zichzelf staan en alleen moeten opereren. Dit is een van de motieven, die binnen niet al te lange tijd in Twente tot het stichten van een recreatieschap zal leiden. De ruimtelijke ordening in dit blad laat niet toe verder op het probleem in te gaan. Het zou van belang zijn enkele bestaande schappen en hun verordeningen kritisch te bezien. Dit kan nu niet. Het geciteerde nummer van „Recreatie” geeft hierover belangrijke beschouwingen*). We volstaan aan het slot hierop de aandacht te vestigen.

*) Zojuist is een boek verschenen van de heer H. Molendijk, getiteld „Openluchtrecreatie”.

VOORZITTERS SECRETARISSEN PENNINGMEESTERS

TOT het partij kader behoren met name voorzitters, secretarissen en penningmeesters. Wij gebruiken gemakshalve maar de mannelijke meervoudsvormen; maar u moet goed bedenken, dat er — heel gelukkig — heel wat vrouwen bij zijn. Voorzitters, secretarissen en penningmeesters. Van wat? Van de kiesverenigingen, de Statencentrales, de Kamercentrales, de Provinciale Comité's, de plaatselijke partij-afdelingen, de (kleinere en grotere) regionale verbanden, de provinciale organisaties.

Topfiguren

Kader zowel partij-politiek als partij-organisatorisch. Zij zijn met name de topfiguren op de diverse niveaus van onze organisatiestructuur. Met hun medebestuurders, propagandisten, medewerkers en medewerksters, zijn zij de mensen, die bereid zijn ook tijd te offeren voor allerlei „huishoudelijke” werkzaamheden, waaronder contributie-inning, verspreidwerk, huisbezoek, enzovoorts, zoals het P.v.d.A.-partij-orgaan „Opinie” dat een paar weken geleden omschreef.

Werkzaamheden, welke nodig zijn voor een partijorganisatie. Zonder die werkzaamheden kun je zo'n organisatie wel vergeten; dan is de organisatie, dan is de partij weg.

Belangrijkste

De belangrijkste „huishoudelijke” werkzaamheden zijn die welke betrekking hebben op leden van de partij en abonnees op het partijweekblad. Ledenwinning en abonneewerving zijn de belangrijkste zaken waar het kader

in de organisatorische sector mee te maken heeft. Daarvoor hebben de topfiguren van het landelijke provinciale, regionale en plaatselijke partij-kader te zorgen. Waar dat niet of in onvoldoende mate geschiedt, daar zakt de partij als organisatie langzaam maar zeker weg.

Waar de voorzitters, de secretarissen en de penningmeesters (met die hen behulpzaam zijn) wél voor gestadige ledenwinning en abonneewerving zorgen, daar neemt de partij — plaatselijk, regionaal, landelijk — daarentegen een goede plaats in; daar leeft de meningsvorming en daar verbreedt zich haar invloed.

Anders

Het is van belang om in deze tijd op deze zaak met alle nuchterheid te wijzen. Want „Opinie” signaleert — het heeft al in de rubriek „Oude en nieuwe citaten” in ons weekblad gestaan — dat anders de organisatiestructuur in de knel zou dreigen te komen.

En dat is ook zo, wanneer steeds minder mensen bereid zouden zijn hun tijd — voor deze voor een partijorganisatie zeer wezenlijke factoren — te offeren, waardoor steeds minder mensen steeds meer tijd en energie zouden „moeten steken in niet-politieke activiteiten”.

We achten deze opmerkingen over zaken welke ook in andere partijen een duidelijke rol spelen, van veel gewicht. In ons weekblad zijn soortgelijke kanttekeningen ook in de laatste tijd regelmatig gemaakt.

Nadrukkelijk

Wij onderstrepen dit nog eens nadrukkelijk voor allen, die dit lezen, en

uiteraard met name voor de voorzitters, de secretarissen en de penningmeesters.

Vooraf op hen rust een vrij grote verantwoordelijkheid, of zij zich dat nu altijd bewust zijn of niet, of zij daar nu zwaar aan tillen of niet. Het is gewoon een feit, dat een partij niet kan leven en werken zonder voldoende leden voor haar organisatie en zonder voldoende abonnees op haar weekblad. Daarbij spelen in hoofdzaak twee dingen een rol:

1. het punt van (verder doordringende) informatie en meningsvorming;
2. het punt van de financiën.

Goed bedenken

Alle partijen hebben hiermede te maken; alle zijn zij daarmee bezig. Het bestaan en de invloed van de partijen is met deze twee punten in belangrijke mate gemoeid. Dat moet u goed bedenken. Dat moet u vooraf goed bedenken als „huishoudelijke” werkzaamheden u niet zo goed liggen. Als er niets aan het huishouden gebeurt, dan loopt het huishouden in het honderd. En dan zou het in het mannen-huishouden, dat een politieke partij altijd nog in overwegende mate is, langzaam maar zeker tijd worden om, daar waar het huishouden niet zo erg best loopt, de voorzitters te vervangen door presidentes, de secretarissen door secretaresses en de penningmeesters door penningmeesteressen. Want de vrouwen zijn meer „huishoudelijk” aangelegd (zegt men).

Belangrijke vraag

Nu komt de op dit ogenblik belangrijke vraag. Zoals u weet voert onze partij momenteel een landelijke abonneewerfcampagne voor ons weekblad „Nederlandse

Gedachten” onder het motto „Eén op vier”.

Velen hebben reeds enig „huishoudelijk” werk gedaan. Nu de vraag: welke voorzitters, secretarissen en penningmeesters — mannelijke en vrouwelijke — hebben nog geen enkel „huishoudelijk” werk gedaan?

Welke voorzitter (of presidente), welke secretaris (of secretaresse), welke penningmeester (of penningmeesteresse) — van kiesvereniging, Statencentrale, Kamercentrale of Provinciaal Comité — vindt het nu nog „gewoon” om over een paar weken desgevraagd te (moeten) antwoorden: neen, ik heb nog niet één abonnee gewonnen en ik heb er ook nog niets aan gedaan?

Honderden, overal in het land, hebben inmiddels reeds bewezen dat het kan!

Onderschat het belang van deze zaak alstublieft niet.

A.R. STAATKUNDE IN VOGELVLUCHT

In vogelvlucht vragen wij graag even uw aandacht voor de beide laatste nummers van A.R. Staatskunde.

Het januari-nummer opent met een artikel van prof. dr. W. Albeda over „Economische groei in wereldperspectief”. In dit artikel bespreekt prof. Albeda de tweede van de vier bundels studies, die verschenen ter voorbereiding van de conferentie „Kerk en samenleving”, die in juli 1966 te Genève plaatsvond. De beide andere bundels zullen in volgende nummers worden besproken.

In het artikel wordt een aantal waardevolle gegevens en gedachten weergegeven met af en toe een kanttekening daarbij.

Geweldloosheid

De heer D. Kooiman (de schrijver van de artikelen-serie over China in ons blad - redactie) geeft de opvattingen van Gandhi en Nehru over geweldloosheid weer. Het is een zeer informatief artikel. Het artikel kreeg als neven-titel mee. Een actueel debat? Bijna aan

het eind van zijn artikel zegt de schrijver daarover: „Wij menen dat de discussie tussen Gandhi en Nehru zoals hierboven geschetst voor de situatie van vandaag haar betekenis niet heeft verloren. Verschillende, thema's die in de huidige bezinning op het oorlogsvraagstuk aan de orde komen, treffen wij ook aan bij deze leiders van het nieuwe India, vaak in meer uitgewerkte vorm. Dit geldt dan met name voor het inzicht, dat vredespolitiek geen passieve, maar een bij uitstek actieve zaak is, die zich richt op een zodanige verandering van de samenleving, dat de oorzaken tot geweld worden weggenomen.

In het januari-nummer bespreekt prof. mr. I. A. Diepenhorst tenslotte het boek „De vliegendod” van prof. H. Bianchi. Dit boek bevat opstellen over gezag, recht en orde. De professorale conclusie over dit boek luidt:

„De hier besproken bundel is van waarde. De auteur handhaaft overtuigend zijn naam van een origineel denker, die niet door anderen plat getreden paden bewandelt. Zijn geestdrift voor de zuiverheid der tussen-menselijke verhoudingen is groot. Dat hij stelselmatig tot kritische overwegingen van het soms klakkeloos aanvaarde dwingt, verdient bijval. Hij is de kunst meester

een breed publiek met zijn vaak indringend woord te bereiken. Als tegenwicht voor een niet zelden hinderlijk „orde-enthousiasme” kunnen zijn beschouwingen voortreffelijk dienst doen. Maar enkel een herontdekking van de verticaliteit zal de in deze opstellen toch wat wankele opvattingen omtrent orde, gezag en recht de node ontbeerde aanvaardbaarheid verschaffen.”

Rapport Kuiperstichting

Het februari-nummer opent met de tekst van het interim-rapport van een commissie van de Doctor Abraham Kuiperstichting onder de titel „Kabinetsformatie en kiesstelsel”.

Dit rapport maakt een onderdeel uit van het rapport, dat de Kuiperstichting, evenals andere wetenschappelijke instellingen zal uitbrengen over de vraag of, en zo ja op welke wijze behoefte bestaat aan een algehele dan wel gedeeltelijke herziening van de Grondwet.

Bij de publikatie van dit interim-rapport wordt o.a. opgemerkt: Uiteraard dient dit rapport te worden gezien als een bijdrage tot de meningsvorming en niet als een weergave van de opvattingen van de Anti-Revolutionaire Partij als zodanig. Op de inhoud van dit rap-

port wordt in een volgend nummer nog nader teruggekomen.

Verder wijdt dr. O. Kooi, rector Vrije Leergang en docent didactiek van de wiskunde aan de V.U., een artikel aan „Een oud probleem: de opleiding van leraren”. De volgende zin uit ons Program van Actie geeft hij als motto aan zijn artikel mee „Een spoedige regeling van de opleiding van leraren voor het voortgezet onderwijs is gewenst”.

De schrijver geeft een overzicht van de huidige gang en stand van zaken en concludeert, dat het gewenst is, dat zeer spoedig maatregelen getroffen worden.

Drs. B. Goudzwaard bespreekt het proefschrift van dr. B. de Gaay Fortman over „De theorie van de mededingingspolitiek”. De conclusie van de recensent is, dat het proefschrift een V.U.-dissertatie in de beste zin van het woord is, mede door de uitdrukkelijke oriëntatie van dr. De Gaay Fortman op het normatief karakter van het overheidshandelen.

Tenslotte beantwoordt J. H. P. een vraag over het demonstratierecht. A.R. Staatskunde wordt uitgegeven bij J. H. Kok N.V. te Kampen (giro 847048). De abonnementsprijs bedraagt f 8,75 per jaar.

Losse nummers kosten f 1 per stuk.

ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

TJSECHO-SLOWAKIJE IN HET NIEUWS

DOOR

drs. J. W. VAN DER MOLEN

De bevolking begint zich te roeren.

Gedurende de laatste maanden heeft Tsjecho-Slowakije nogal in het nieuws gestaan. De val van Novotny als partij-secretaris en het optreden van zijn opvolger Doebtsjek hebben ook in diverse Nederlandse kranten aandacht gekregen onder koppen als „Remmen los in Praag?” (Leeuwarder Courant), „Lente in Praag” (Brabants Dagblad). Ook het feit dat het twintig jaar geleden is dat de communisten de macht in Tsjecho-Slowakije hebben overgenomen, is uiteraard van invloed op de aandacht die dit land krijgt.

Dat er nogal wat aan de hand is blijkt wel uit een opsomming in The Economist van 24-2-1968. De jeugdbond meent dat hij zich niet meteen met de partij hoeft te identificeren, de vakbond zegt dat er een eind moet komen aan de invloed van de partij binnen de vakbond, journalisten wijzen op ernstige inbreuken op de perswet, de bekende econoom Sik meent dat er politieke veranderingen moeten worden doorgevoerd voordat de door hem gepropageerde economische hervormingen goed kunnen worden uitgevoerd. In dit artikel willen we wat nader ingaan op de gebeurtenissen en ontwikkelingen in de afgelopen twintig jaar.

In februari 1948 werd Tsjecho-Slowakije op geruisloze wijze een satelliet van Moskou. Doordat de Sowjet-Unie de Nazi's uit het land had verdreven kreeg het een vrij grote invloed, hoewel dit vooralsnog niet resulteerde in een machtsovername door de communisten of een meerderheid bij de in 1946 gehouden verkiezingen. Door het zich indringen van communisten in allerlei organisaties werd hun invloed steeds groter. De invloed van de SU was zo sterkt dat het Tsjecho-Slowakije kon verbieden gebruik te maken van de door Amerika aangeboden Marshallhulp. In 1948 achtte men de tijd gekomen om het heft volledig in handen te nemen. Er werd een volledig uit communisten bestaande regering gevormd.

Het land werd één van de meest trouwe bondgenoten van de SU. In alles liep men aan de leiband van dit land, compleet met grote zuiveringen, waarvan het proces tegen de secretaris-generaal van de communistische partij, Slansky, zeer bekend is geworden. Deze werd in 1951 gearresteerd op beschuldiging van tegen de regering gerichte activiteiten. De aanklacht was volkomen uit de lucht gegrepen. Novotny heeft hierin een belangrijke rol gespeeld. Hij was toen plaatsvervangend secretaris van het Centraal Comité.

Weerstand

Onder Novotny, die in 1953 partijsecretaris en daarmee de leidende figuur werd, was er ook na de dood van Stalin nauwelijks iets te bespeuren van een liberalisatie, de terreur bleef gehandhaafd.

De weerstand hiertegen werd steeds groter, met als gevolg een verzwakking van de positie van Novotny. Vooral ook de economische situatie in

het land was van invloed op zijn positie. Hierop zullen we straks nog ingaan.

Het zijn vooral de schrijvers en journalisten die steeds meer in opstand komen tegen het regime.

Op de door de respectieve bonden georganiseerde congressen in 1962 - 1963 werd sterke nadruk gelegd op veranderingen en eiste men een rehabilitatie van de slachtoffers van de in de vijftiger jaren gevoerde zuiveringsprocessen. Inderdaad gebeurde dit (zij het vaak postuum), ten aanzien van Slansky vond dit tot dusver nog niet plaats. De partij ging tot een tegenaanval over op de opstandige intellectuelen onder andere door middel van het uitoefenen van censuur en het verbieden of het volkomen onderpartijtoezicht plaatsen van tijdschriften. Het bleef onrustig in bepaalde kringen, hetgeen duidelijk werd op het schrijverscongres in juni 1967, waar scherpe kritiek werd geuit, zoals: „Gedurende 20 jaar is er in dit land geen oplossing gevonden voor welke menselijke problemen dan ook, te beginnen met huisvesting, scholen en economische vooruitgang en eindigend met de meer subtiele behoeften die door de niet-democratische systemen in de wereld niet tot een oplossing gebracht kunnen worden”. (geciteerd uit Times 19-9-'67).

Ook nu bleef een tegenzet van de partij niet uit: drie schrijvers werden uit de partij gezet, het tijdschrift van de schrijversbond, Literarni Noviny werd onder direct toezicht van de partij geplaatst, een schrijver die kandidaat-1 van het Centraal Comité was, werd hiervan ontheven. De schrijvers hadden echter in de daarvoor liggende jaren reeds opmerkelijke resultaten bereikt, waardoor men kan spreken van een „culturele revolutie”. Een uiting daarvan vormen de zeer goede films die de laatste jaren in Tsjecho-Slowakije zijn gemaakt, evenals de opheffing van het verbod op het drukken van boeken van de Tsjechische schrijver Kafka. Steeds meer bleek het een onbegonnen zaak te zijn voor de partij om de naar meer vrijheid vragende intellectuelen de mond te snoeren. Wel werden telkens weer pogingen in die richting gedaan zoals bijvoorbeeld het ontnemen van het staatsburgerschap

Novotny

aan de schrijver Mnacko, die in de eerste plaats een niet in Tsjecho-Slowakije te publiceren boek in Wenen liet verschijnen en ten tweede duidelijk zei het niet eens te zijn met de anti-Israëliëse houding van de regering inzake het conflict Israël-Egypte.

Deze daad van de regering moet, dachten wij, als min of meer een wanhoopsdaad worden gezien om nog te redden wat er te redden viel. In dit licht moet ook worden gezien de reactie op het optreden van studenten in Praag die de straat optrokken uit protest tegen het herhaalde malen uitvallen van elektriciteit en verwarming. De politie werd tegen de demonstratie in het veld gestuurd en trad zeer hardhandig op, als gevolg waarvan ruim 20 studenten werden gewond, hierdoor veranderde de demonstratie in een tegen de politiek van de regering gerichte actie.

Economische toestand

Hierboven hebben we reeds opgemerkt dat een zeer belangrijke factor voor de verzwakking van de positie van de partij de economische toestand was. De groei van het nationaal inkomen daalde van 8,5 % per jaar in de vijftiger jaren tot 0,7 % in 1962, terwijl het cijfer in 1963 zelfs negatief was. Het was duidelijk dat er een verandering moest komen in de op sowjetleest geschoeide centrale planning met prioriteit voor de zware industrie ten koste van de landbouw en de consumptie.

De slechte cijfers van 1962 en 1963 zijn des te opvallender als we bedenken dat Tsjecho-Slowakije in 1948 al een sterk ontwikkelde industriestaat was. Niettegenstaande dat was het in 1963 de enige industriële staat ter wereld met een daling van de industriële produktie, het nationale inkomen en van de lonen.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat in dat jaar de grote aanvallen op het bestaande economische systeem begonnen.

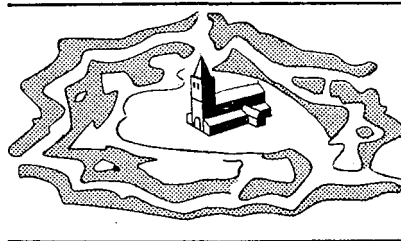
De grote boosdoener was de tot in details gaande centrale planning, volgens de meeste economen. Men was van mening dat de winst een belangrijk plaats moest gaan innemen in het geheel van het economisch handelen. Eind 1964 werd een ontwerp gepubliceerd voor een Nieuw Economisch Model. Een van de belangrijkste mensen bij de opstelling van dit model was de reeds aan het begin van dit artikel genoemde prof ssor Sik. De bedoeling van het model is dat er alleen nog langlopende richtlijnen zullen worden aangegeven door een centrale, terwijl het aan de bedrijven zelf wordt over-

gelaten de eigen plannen op te stellen. De bedrijven moeten rente gaan betalen over het geïnvesteerde kapitaal. Er zullen, en dat is zeer vooruitstrevend, drie prijscategorieën komen: vaste prijzen voor bepaalde produkten, minimum en maximumprijzen en tenslotte volkomen vrije prijzen. Begin 1965 werd het model goedgekeurd waarbij werd bepaald dat het per 1-1-1966 zou worden ingevoerd. Dit is niet gebeurd, behalve in een aantal bedrijven waar het als experiment werd toegepast. Pas per 1-1-1967 is de definitieve doorvoering voor de gehele economie gekomen.

Novotny's val

Maar, en nu komen we op een andere reden dan we hiervoor reeds hebben genoemd voor de val van Novotny, het model werd niet consequent toegepast. Bedrijven die zouden moeten sluiten werden dank zij subsidies in stand gehouden, de planningsautoriteiten bleven zich met teveel dingen bemoeien. Verder bleek het voorlopig onmogelijk het nieuwe prijssysteem in te voeren. Door de halfslachtige houding bleef de groei stagneren en maatregelen konden dan ook niet uitblijven. Het grootste struikelblok voor radicale maatregelen was de partijsecretaris, tevens president van de republiek, Novotny. Na zeer lange beraadslagingen binnen het Centraal Comité werd hij tenslotte gedwongen af te treden als partijsecretaris, hoewel het er na de driedaagse zitting in december eerst op leek dat hij toch nog de overhand had weten te behouden. Hoewel hij kennelijk wel lering had getrokken uit de beraadslagingen, zo leek het althans in zijn nieuwjaarstoespraak waarin hij zei dat de huidige koers van de partij de juiste was ten aanzien van de economische hervormingen, kwam Novotny's „beking” te laat om hem te kunnen redden. Begin januari werd, na verdere beraadslagingen van het Centraal Comité, bekend gemaakt dat de Slowak Doebtsjek was gekozen tot partijsecretaris.

Diens optreden zal ongetwijfeld een versnelde uitvoering van het nieuwe economische systeem ten gevolge hebben. Enige twijfel moet blijven bestaan, gezien zijn achtergrond, (opleiding in de Sowjet-Unie) betreffende zijn houding ten opzichte van de intellectuelen. Zal hij een soepeler houding aannemen dan zijn voorganger? De bevolking durft in ieder geval meer, zoals we hebben laten zien in het begin van dit artikel. De eerste berichten zijn dus hoopgevend.

**AANNEMINGSBEDRIJF
HARM FOKKENS NAARDEN N.V.**

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

N.V. AANNEMERS- EN HANDELSBEDRIJF

VAN OORD

Hoogstraat 73a - Telefoon 444 - Werkendam
Rijswerken - Grondwerken - Asfaltwerken

BOUWBEDRIJF VAN ESS

uitvoering van alle
voorkomende bouwwerken
EMMEN - KAPELSTRAAT 20 - TELEF. 2671

B. DE HOOP

MAKELAAR in assurantiën, hypotheek en onroerende goederen

Alle verzekeringen

Makelaardij - Financieringen

EMMEN Postbus 30. Telefoon 1291 - 3704
STADSKANAAL (bijkantoor). Telef. 2353

WARENHUIZENBOUW

N.V. Aannemersbedrijf
VOSKAMP & VRIJLAND

's-GRAVENZANDE - Telefoon 01748 - 3921 - Postbus 30

A. BAARS A.zn

Exploitatie van baggermaterieel n.v.

VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) - 3154

Scheepswerf A. Baars A.zn N.V.

SLIEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154
NIEUWBOUW EN REPARATIE

Constructiewerkplaats en machinefabriek BAILY

Nieuw Lekkerland - Telefoon 436

- STAALCONSTRUCTIES VOOR GEBOUWEN e.d.
- ALLE SOORTEN KRANEN.

N.V. GERFA Gereedschapfabriek

Zwolseweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241

GEREEDSCHAPPEN voor de metaalindustrie

Scheepswerf en Gashouderbouw

v.h. Jonker & Stans N.V.

HENDRIK IDO AMBACHT

Werk voor de bouw en reparatie van alle typen schepen

TELEFOON Hendrik Ido Ambacht (01858) 2841

FIRMA DE REK EN HORSMAN

Fabriek van scheepslieren

DORPSTRAAT 102 - TELEFOON 1894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSSEL

NIEUWE LIEREN, stoom en elektrisch.
NIEUW IJZER, zoals platen, hoek- en balkijzer.
RIJPLATEN in diverse maten.

STOLK'S

Handelsondernemingen n.v.

Kantoor: Veersedijk 233 - HENDRIK IDO AMBACHT
Telefoon (01850) 28000 - 28886

FA. J. A. VISSCHER & ZOON

Sluisstraat 41 - Telefoon 05208 - 1259 - 1546

Zwartsluis

Directieboten Sleepvletten Dekschuiten

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

Het beeld der vaderen

AANDOENLIJKE TROUW

WIE had de heer Ter Spill, die de socialisten zoveel ergernis gaf in 1918, in de Tweede Kamer gebracht. In een vorig verhaal hebben wij het verteld, zonder de hulp van de socialisten was hij er niet gekomen.

De heer Ter Spill was gekozen voor Utrecht I, de binnenstad, met veel conservatieve elementen. Bij de eerste stemming, op 17 juni 1913, was de uitslag aldus:

Ds. A. v. d. Heide (S.D.A.P.) 1548 stemmen
Baron W. C. Röell 3688 stemmen
Mr. dr. J. H. W. Q. ter Spill (lib.) 3569 stemmen.

Het werd dus herstemming tussen de heren Ter Spill en Röell.

De socialisten kregen van hun partijbestuur het

parool, als een enig man op de liberaal te stemmen. De uitslag van de herstemming was

Baron W. C. Röell 3745 stemmen
Mr. Ter Spill 5138 stemmen.

En nu Utrecht II.
Daar kreeg bij de eerste stemming

J. S. F. Hoogstraten (a.r.) 3522 stemmen
J. van Leeuwen (S.D.A.P.) 2668 stemmen
Dr. C. Lely (lib.) 1522 stemmen.

Herstemming dus tussen de heren Hoogstraten en Van Leeuwen. Uitslag:

Hoogstraten 3765 stemmen
Van Leeuwen 4242 stemmen.

Wanneer men nu de stemmen van de socialisten en liberalen in elk district bij elkaar telt en ziet naar de uitslag van de herstemmingen, dan valt het op, met welk een grote eenparigheid de socialisten stemden op de liberaal.

Waarbij niet uit het oog moet worden verloren, dat de S.D.A.P. toen verder naar links stond dan de tegenwoordige P.v.d.A. Zij was tegen de nationale defensie en tegen het Huis van Oranje. Tóch was er bij de liberalen géén aarzeling.

De liberalen, vooral een man als Ter Spill, waren toen conservatiever dan de V.V.D.'ers van vandaag. Toch was er bij de socialisten géén aarzeling. Als een enig man gingen de socialisten bij de herstemming over op de liberaal; de liberalen evenzo op de socialist. En toen de uitslag bekend werd, drukten Van Leeuwen en Ter Spill elkaar de hand, op het gemeenschappelijk podium.

oude
en
nieuwe
en
niet
citataten

Taal

DE bijzondere Kamercommissie voor de nota Noorden des lands heeft een bezoek gebracht aan de drie noordelijke provincies. Bij één van de besprekingen zei blijkens het Friesch Dagblad de Commissaris der Koningin in Friesland, mr. P. H. Linthorst Homan:

„Give us the tools and we will do the job”
Stem uit de zaal: „Wat zegt ie...”

Dat krijg je, als je in Friesland de Engelse taal gebruikt. Waarom druk'te de Commissaris zich niet in het Fries uit? Misschien was het — zoals eens gezegd is — heel moeilijk om voor datgene, wat hij wilde verzwijgen, de juiste uitdrukkingvorm te vinden.

Mensen

Volgens het Limburgs Dagblad heeft prof. mr. G. van de Bergh gezegd:

„Je kunt niet zeggen dat de hele maatschappij be-

hoefte heeft aan domme vakidioten. De ministeries hebben behoefte aan meer leidend karakter. De maatschappij heeft kritisch ingestelde mensen nodig”.

Voltaire vond reeds, dat de mensen machines zijn, die door hun gewoonten worden voortgedreven, zoals de wieken van een molen door de wind. En de Nederlandse dichter/schrijver J. C. Bloem drukte zich eens zo uit: Ik verbaas mij telkens weer over het grote aantal geschikte en behoorlijke mensen op de wereld, terwijl de mensheid als geheel zo'n zootje is.

Kritisch ingestelde mensen zijn natuurlijk van belang, als deze uitspraak van een Amerikaanse journalist dan maar niet gaat gelden: „De meeste mensen zijn als eieren, te vol van zichzelf om iets anders te bevatten”.

Gezinsgrootte

In „Het Vrije Volk” lezen wij dit bericht: „De ideale gezinsgrootte neemt in Nederland nog steeds af, zo concluderen enkele sociologen, die hieromtrent een onderzoek hebben verricht bij vierhonderd Utrechtse vrouwen. Uit de antwoorden van de vrouwen, allen in 1961 gehuwd, bleek dat zij vijf jaar geleden gemiddeld 3,2 kind wensten. Thans is het gewenste kindertal gedaald tot 2,7.”

Dat is dan een half kind per gezin minder. Gemiddeld althans. Gelukkig gaat het hierbij om de „statistische gezinsgrootte”. We weten het nu: 2 of 3 kinderen. Het kan allemaal heel precies geregeld worden.

*** Conflict van ziekenhuizen

In Vlissingen zijn er twee ziekenhuizen waarvan de besturen met elkaar in strijd zijn verwikkeld.

Het protestants ziekenhuis Bethesda wil uitbreidingsplannen en een katholiek ziekenhuis wenst een nieuwe inrichting met 300 bedden te bouwen.

Beide ziekenhuizen in één stad zitten elkaar kennelijk met hun bouwplannen in de weg. Wij kennen overigens de oorzaken van dit geschil niet. Dat zij voorop gesteld.

Maar waarvoor wij wel aandacht willen vragen is de vraag of het werkelijk onmogelijk is de bouwplannen op elkaar af te stemmen, de dienstverlening te coördineren of ook de taken te verdelen.

Gelet op de grote bedragen die ten behoeve van de gezondheidszorg uit de belasting- en andere opbrengsten op tafel moeten worden gelegd, is het een dringende noodzaak zo efficiënt mogelijk te werken.

Financiële en economische argumenten behoren daarom zeer zwaar te wegen. Overigens is dit toch niet het enige facet. Zeker: voor de patiënt is het van belang dat ziekenhuizen de beschikking heb-

ben over een goede apparatuur, over goede artsen en verpleegsters.

Maar met de staatssecretaris van de Volksgezondheid zijn wij beslist van oordeel dat de betekenis van de zielszorg, de pastorale zorg en de aandacht voor de psychische nood van de patiënt zeer essentieel is.

En dat is méér dan — zoals het P.v.d.A. Kamerlid, dokter Lamberts het uitdrukte — de aanwezigheid van gekleurde po's.

„MIETRA” transporteurs enz.
„MIETRA” tranpsroteurs enz.

Vraagt vrijblijvend telefonisch, schriftelijk of persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek aan ons bedrijf

L. S. MIEDEMA

LANDBOUWWERKTUIGEN N.V.
WINSUM - FRIESLAND - TELEFOON 05173 - 241

VOOR UW WASGOED

en
UW STOOMGOED

Wasserij en Chemische Wasserij DE LELIE,
Bergen op Zoom - Telefoon 01640 - 5171
Depots en filialen in geheel Zeeland en West-Brabant.

LEZERS SCHRIJVEN ONS...

De impulsieve Colijn

In zijn interessante parlementaire herinneringen haalt de heer Tjalma (N.G. 24-2) het commando van de oud-officier Colijn aan: „Dat bedienen moet ophouden: ik heb daar last van”.

Een misschien nog sterker staaltje maakte ik bij de verkiezingscampagne van 1937 mee. In Oostburg (Zeeuws-Vlaanderen) had men een circustent afgehuurd, compleet met slierten feestverlichting, waar Colijn voor vele duizenden sprak. De verlichting werd gevoerd door een generator die het niet al te best deed, zodat de lampjes dan weer aan en dan weer uit gingen. Zeer storend, uiteraard.

Na weer een bibbering klonk de sten-torstem van Colijn: „Kan dat met dat licht nu niet uit zijn?”

Het heeft niet meer gebibberd! Misschien heeft het, bij nogal wat „vreemd volk” in de tent, de indruk versterkt van de magische krachten van de spreker. Persoonlijk geloof ik, dat de elektriciën tot het eind van de bijeenkomst zijn duim op een losse verbinding heeft gehouden, maar... in elk geval: het hielp.

Minder succes scheen de (toen) vereerde staatsman in de huiselijke kring te hebben bij een andere gelegenheid.

Colijn zou een „oudejaarsavond-rede” houden in het programma van de N.C.R.V. en die werd (toen 'n heel wonder) van te voren op platen opgenomen in zijn huis aan de Stadhouderslaan. Als begeleider van de technische dienst zou ik de regelingen treffen en werd ontvangen door mevrouw Colijn,

Dr. H. Colijn

die me onmiddellijk naar de studeerkamer van haar man bracht. Deze zat, weinig imposant, op de vloer van de kamer, omringd door stapels begrotingsstukken, nota's en „handelingen”. Lichtelijk geïrriteerd door de storing: „Zoek voor de heren maar een kamer op waar het kan. Ik ben hier nog bezig”.

Het was makkelijker gezegd dan gedaan: het huis was omringd door geluid, van trams en van ander gerij, en de opname van de rede, waar heel het volk naar uitzag, moest zodanig zijn, dat ze voor een rechtstreekse uitzending kon doorgaan.

Mevrouw Colijn terug met de mededeling, dat er géén verwarmde kamer was, waar het stuk kon spelen. „Maar dan neem je toch de afgesloten eetkamer!” Het vroom nogal, toen, nadat de slinger uit de klok was gehaald, de Minister-President met speech binnenkwam...

juist op het moment, toen met veel gedruis de kleinkinderen met een luid blaffende hond het huis binnenstormden. Ik acht het verklaarbaar, dat de staatsman, met het hoofd vol zorgen wegens de rampzalige staat der Nederlanden van dat oogenblik, weinig gevoel voor humor kon opbrengen voor deze hondse storing.

Waarvan hij over-duidelijk blijk gaf. Maar even later had hij zich toch hervonden en begon met de bekende, alles doordringende, stem: „Geachte luisteraars! Wanneer ik mij op dit oogenblik zet om met u...”

't Werd 'n hele rede en Colijn, niet gestoord door winterse invloeden, hief (letterlijk!) waarschuwend de vinger op tot het Nederlandsche volk (vertegenwoordigd door één jonge man in winterjas) en ging met kracht van argumenten in op alle financiële zorgen, waarmee de regering als gevolg van de autarkische maatregelen in Duitsland en elders had te worstelen.

Het volk zelf werd er pas koud van, toen door een storing van een, toen nog met de hand aangezwengelde „draaitafel” in de studio, op de Oudejaarsavond een Colijn de huiskamer binnenkwam, die „op” halve snelheid” sprekende, de indruk gaf zwaar ziek te zijn. De machine werd gestopt en na deze eerste zin ging alles normaal. Maar ik hoop, dat Dr. Colijn zelf toen niet heeft geluisterd. Van een impulsieve reactie heb ik althans niet gehoord.

Zijn impulsiviteit kwam wel tot uitdrukking na de eerste oorlogsdagen, die hem als oud-militair en regeringsleider sterk moeten hebben aangegrepen, en o.m. leidde tot het schrijven van zijn

omstreden brochure „Op de grens van twee werelden”.

Wie dezelfde Colijn echter heeft meegemaakt, zowel bij zijn optreden met Slotemaker de Bruïne voor wéér grote masa's, als in de huis-bijeenkomsten waarin het eerste verzet tegen de Nazificatie van de bezetters werd opgezet, kan zich niet verenigen met de karikatuur van zijn leven, die men thans zo gretig ventileert.

Hilversum

G. H. Hoek

Die jeugd van tegenwoordig

In mijn artikel over de jeugd heb ik maar één ding willen zeggen, nl. dat de houding van de ouderen grote invloed heeft op de houding van de jeugd, zowel positief als negatief. De NAVO komt alleen ter sprake omdat dit toevallig het onderwerp was dat op een bepaalde avond werd besproken, tijdens welke discussie weer eens bleek dat eenzijdige voorlichting gevaarlijker is dan geen voorlichting. De ingezonden brief van de om duistere redenen anonieme briefschrijver die temidden van katholieken woont (zal dus ook wel uit Eindhoven komen) bewijst me eens te meer de belangrijkheid van de taak van de ouderen. Als de TV, radio en pers ons eenzijdig voorlichten over het „wereldcommunisme” (wat is dat?) Vietnam en andere onderwerpen dan is het de taak van de (ervaren) ouderen de jeugd te wijzen op de door deze media verwaarloosde aspecten van het betrokken onderwerp. Mijn artikel bedoelde dus geen betoeg te zijn tegen het wereldcommunisme. Misschien wil de geachte briefschrijver tot lering van de lezerskring van Ned. Gedachten een objectief artikel schrijven over het wereldcommunisme en zijn vele verschijningsvormen.

Eindhoven

L. J. Meirsonne

WIJ ONTVINGEN

DRS. C. FISCHER: TOETANCHAMON EN ZIJN TIJD. Uitg.: N.V. J. H. Kok, Kampen.

In de serie DICHTERBIJ, onderwerpen uit de geschiedenis, verscheen dit boekje over een bekende figuur uit het oude Egypte. Toetanchamon kwam vijftien-veertig jaar geleden op ieders lippen, want toen werd zijn vrijwel ongeschonden graf ontdekt. Er bevonden zich in dit graf bijzonder veel rijkdommen en vele direct voor de historie belangrijke zaken. Daardoor werd de ontdekking van dit graf een ongekende bron voor Egyptologen, temeer nog omdat allerlei sensationele dingen uit dit graf te voorschijn kwamen, zodat de tijd waarin deze vorst leefde, contour kreeg voor ons, twintigste eeuwers. Zoals te doen gebruikelijk hebben de boekjes uit de serie Dichterbij een zeer beperkte omvang. Daardoor kan men niet verwachten, dat men volledig wordt ingelicht over het tijdperk van Toetanchamon. Het is slechts een verkenning op de terreinen van geschiedenis, godsdienst en kunst van het Egypte uit de oude tijd. Maar als zodanig bijzonder interessant; het geeft een voortreffelijke oriëntatie!

beeldende kunstenaars het niet al te nauw met de leer van de perspectief. Die was voor hen vrij onbelangrijk.

Daardoor staan velen van ons zo ver verwijderd van de middeleeuwse kunst. Ten opzichte van de geschiedenis der middeleeuwen missen velen eveneens het perspectief op die tijd. Prof. Alberts heeft in klein bestek perspectief gegeven aan het middeleeuwse verleden.

Het blijkt, dat onder het leven en bedrijf van de mens uit de middeleeuwen veel viel wat er tegenwoordig ook nog onder valt. De inhoud bleef in vele gevallen ongewijzigd, doch de vorm veranderde. In dit boekje wordt ons in vogelvucht een blik gegeven op het dagelijks leven van de middeleeuwer. Het kende dezelfde elementen als onze samenleving, ook al was het samenspel van allerlei handelingen volslagen anders. In de serie Dichterbij mogen wij deze studie die tot diepergaande studie leiden kan, beslissend een aanwinst noemen.

J.W.O.

DRS. J. GORTER: VRIJE VROUWEN. Uitgave Kok, Kampen.

Emancipatie wil zeggen: bevrijding van beperkende bepalingen. Daarbij gaat het altijd om twee partijen, waarvan de één meer rechten heeft dan de ander. Toen de vrouwen een gelijkwaardige plaats naast de man in sociaal, economisch en politiek opzicht wilden hebben, spraken men van de vrouwenemancipatie. De Franse revolutie heeft op de vrouwenemancipatie stimulerend gewerkt. Alleen reeds de emancipatie van de vrouwen ten aanzien van het kiesrecht in Nederland is een politieke studie op zichzelf. Het spreekt vanzelf, dat het in dit boekje van beperkte omvang slechts in vogelvucht behandeld wordt, maar wát er over verteld wordt zet wel aan tot een nadere studie. En daar is het de serie Dichterbij ook om te doen. Conclusie: dit boekje is een geslaagde oriëntatie op het gebied van de emancipatie van de vrouw in Nederland.

J.W.O.

DRS. H. G. LEIH: RUSLAND OP WEG NAAR DE REVOLUTIE. Uitg. N.V. Kok, Kampen.

De grote revolutie in 1917 heeft Rusland een ander aanzien gegeven. In dit geschrift wordt, globaal, ingegaan op de voorgeschiedenis van dit belangwekkende gebeuren. Hoe was het mogelijk, dat de revolutionering van het land in een zo betrekkelijk snel tempo tot stand kwam? Met andere woorden: hoe werd het fundament gelegd voor de grote revolutie? Daar gaat het om in deze handleiding, die tot verdere studie en verdieping over dit onderwerp wil aanzetten. De schrijver slaagde in die opzet volkomen.

J.W.O.

PROF. DR. W. JAPPE ALBERTS: STAD EN PLATELAND IN DE MIDDELEEUEWEN. Uitg. Kok, Kampen.

In de tijd van de middeleeuwen namen

DE WEEK ROND

4 maart: Het woordje „on” heeft een niet gunstige klank. Ziet u maar: ondiar, onwetend, onzelfstandig, onweer, ondeugdelijk. Maar er is één uitzondering, die in deze maand met name naar voren komt. Immers: „Maart — de fiscus roert zijn staart.” Die uitzondering is het woordje 'onkosten'! Hoe meer je van deze „on's” verzamelen kunt — hoe groter de glimlach bij het invullen van het biljet.

5 maart: In een grote zuivelfabriek in Lioessens (voor de niet-kenner: de plaats ligt in Friesland) zijn honderden kaasvaatjes gestolen. Geen mens die weet waarom. Wij wel: ze zijn nu te koop op de zwarte antiekmarkt.

6 maart: Herman Heyermans wist het heel vroeger al te vertellen: de vis wordt duur betaald. Maar de studenten van nu weten er ook over mee te praten. Promoveren is een hoe langer hoe duurere zaak geworden. De kosten variëren van drie- tot achttienduizend gulden. Enfin, de Utrechtse Universiteit heeft er iets op gevonden. Een aantal (vervolg) artikelen in een wetenschappelijk tijdschrift is nu al voldoende. Als AR-staatkunde hierop ook valt, opent zich een wijd veld van perspectieven voor meelevende AR-scribenten! Overigens, wat de duurte betreft kom je goedkoper aan een doctorsbul via het honorus causaschap. Daar dan maar op wachten?

7 maart: De betalingsbalans over 1967 toont een tekort van rond 300 miljoen gulden. Dat is een vaststaand feit. Trouw: „Betalingsbalans valt lelijk tegen.” U.N.: „Kleiner tekort op betalingsbalans.” Twee koppen uit twee kranten over dezelfde zaak. 't Is maar hoe je er tegenaan kijkt. Er is een spreekwoord: zeg mij welke boeken gij leest, dan zeg ik u wie ge zijt. Zou dat ook voor de koppen uit de krant gelden?

8 maart: 't Is weer zover: de VPRO zendt een programma over pornografie en kunst uit, waarschijnlijk op — nee, Ned. Gedachten is geen tipgever. Natuurlijk komt er de nodige lawijt van, gezien de „vrijmoedige” aanpak zoals wij zagen. Leert de VPRO dan nooit dat doorbreken van taboes ook zinvol moet zijn wil het enige waardé hebben? Ze beschikken overigens wel over een bepaald soort lef bij de VPRO: en maar leden verliezen!

9 maart: Weet u hoeveel één normaal studerende student kost, tot en met zijn doctoraal examen, aan de gemeenschap? theologie: 33.700; rechten 13.800; medicijnen: 23.900; wiskunde: 23.400; natuurkunde: 55.900; scheikunde: 51.800; biologie: 89.000; geologie: 83.500; letteren: 18.100; economie: 10.300 gulden. Een Amsterdamse student heeft dat becijferd; overigens zijn deze getallen nog niet nagerekend!

Wat zullen de a.s. zelfstandige middenstanders en ambachters in hun ogen wriven: voor hen geen persoonlijke investeringen door de gemeenschap! 't Is maar raar verdeeld in ons wereldje.

J. TJALMA, PARLEMENTAIRE HERINNERINGEN (SLOT)

OVER PARLEMENTAIRE STIJL

EEN markante figuur was baron De Vos van Steenwijk, die jarer lang voorzitter van de Eerste Kamer is geweest; hij was het type van een landelman en iemand met een aparte stijl. De Vos van Steenwijk was christelijk-historisch. In die tijd huldigde men terecht niet het standpunt, dat de voorzitters van de beide Kamers tot een van de twee grootste partijen moeten behoren.

(Zo handhaafde men de liberaal Fock als voorzitter van de Tweede kamer, toen de meerderheid rechts was geworden. Onder zijn presidium slaagde de Kamer er na jaren in om alle begrotingen voor Kerstmis af te handelen. Dit bracht jhr. A. F. de Savornin Lohman er toe voor de sluiting van de laatste vergadering vóór Kerstmis hulde te brengen aan deze „reactionaire” voorzitter.)

Toen De Vos van Steenwijk, die in Wijhe woonde, nog „gewoon” Kamerlid was, sprak hij eens over de beschaving. Interruptie uit de Kamer: „De beschaving komt uit Wijhe!” Antwoord van De Vos: „Ten dele”.

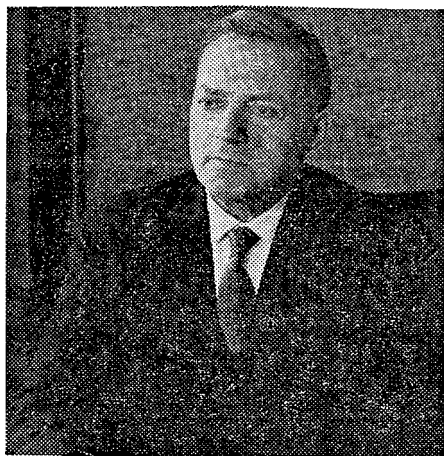
Tijdens zijn voorzitterschap werd Colijn lid van de Eerste Kamer. Na hem beëdigd te hebben, zei De Vos: Ik feliciteer u en het Nederlandse volk met uw toelating tot de Kamer.

In de eerste vergadering na de geboorte van prinses Irene, zei de voorzitter o.a.: „Irene Emma Elizabeth; Emma, naam der natie dierbaar”. Kennelijk was hij het met de volgorde der namen niet eens.

In dezelfde rede herdacht hij Sasse van IJsselt, die als 84-jarig lid der Kamer was heengegaan: „In hem is bewaarheid het woord der schrift, dat in de stokouden de wijsheid is. Kiezersvrees was hem vreemd; navolgenswaardig voorbeeld”.

De oude derde naamval hield hij in ere, bijvoorbeeld „Ik zeg der commissie dank voor haar verrichte arbeid”.

In de Eerste Kamer is het gewoonte, dat een binnenkomend minister, ook al is de vergadering aan de gang, eerst de voorzitter een hand geeft alvorens achter de ministerstafel plaats te nemen. Bij zo'n gelegenheid zei De Vos van Steenwijk tegen een niet-C.H. minister: Mijn partijgenoot X wil een rede houden, waarmee ik het niet eens ben; geef hem maar op zijn kop.

J. Tjalma

Leider

In de jaren, die aan de tweede wereldoorlog vooraf gingen, hadden ook in de Eerste Kamer enkele N.S.B.-ers zitting; zij noemden Mussert als hun leider. Toen de voorzitter De Vos van Steenwijk een van hen, die in zijn rede ontoelaatbare opmerkingen maakte, tot de orde riep, voegde hij er aan toe: „Hier ben ik uw leider”.

Na voor het laatst de Kamer te hebben voorgezeten, sprak de minister-president Drees hem voor de sluiting der vergadering toe.

De Vos van Steenwijk behield ook in de ene zin, waarmee hij zijn erkentelijkheid betuigde, zijn eigen stijl: „Ik dank de heer minister-president voor de woorden, die hij te mijwaart heeft geuit”.

Over stijl gesproken: Het wordt meer en meer gewoonte van ministers om te spreken over mijn collega (volgt de naam van een minister) in plaats van: mijn ambtgenoot van (volgt de naam van het departement).

Schouten heeft hier terecht de vinger eens bijgelegd en opgemerkt: De minister sprak van zijn collega, ik geef er de voorkeur aan hem zijn ambtgenoot te noemen.

Kort na de bevrijding had de regering op grond van het noodrecht een bepaalde belasting verhoogd vóór de Kamers voor het eerst weer bijeen kwamen.

In het voorlopig verslag van de Tweede Kamer kwam dit stijlbloempje te staan: Sedert de Bourgondische tijd is het niet gebeurd, dat de regering nieuwe lasten oplegt buiten de volksvertegenwoordiging om behalve tijdens de Spaanse, Franse en Duitse overheersing en nu na de bevrijding.

Vrouwe

Eerst schreef men in de Kamerstukken als het een vrouwelijke minister betrof

van de bewindsvrouw; later is dit geworden de bewindsvrouwe. Het doet denken aan wat Kuyper in zijn brochure „Strikt genomen” aan het adres van Bronsveld schreef: Toen het ging over Heer of Here. Wanneer ik uw echtgenote een brief zou zenden en ik richtte hem aan vrouw Bronsveld zou zij beleefd zijn, maar als ik hem aan vrouwe Bronsveld stuurde, zou zij vereerd zijn. Dikwijls, dit geldt niet voor alle bewindslieden, kan men bemerken, dat een pas opgetreden minister de gebruiken van de Kamer niet kent: Zo zei een van hen in zijn eerste redevoering: „Ik heb dit stuk ter inzage laten leggen in de koffiekamer”. De Kamer lachte. Heb ik iets geks gezegd? vroeg hij. Enkele stemmen: U bedoelt op de griffie.

Vroeger mengden ministers zich wanneer de discussie hen niet betrof, wel eens meer per interruptie in het Kamerdebat dan tegenwoordig het geval is. De socialist Schaper zei eens: De paus van de r.k. woont in Rome en de paus van de a.r. in de Kanaalstraat (dit sloeg op Kuyper). Interruptie van minister Regout (Verkeer en Waterstaat): En jouw paus zit naast jou! (Dat was Troelstra).

Vette varkens

De reacties van de zijde van de ministers waren soms ook meer pikant. Kersten interrupteerde minister Verschuur: Ik heb nog geen antwoord gekregen op mijn opmerkingen over de varkensfokkerij.

Antwoord van de minister aan Kersten, die nogal corpulent was: Daar kom ik nog op; straks bij de vette varkens krijgt de heer Kersten ook een beurt! De voorzitter liet het passeren, maar het was op het kantje af.

Varkens speelden wel meer een rol in de politiek. Het c.h. kamerlid Weitkamp, die op het platteland zeer populair was, werd op een vergadering van een kiesvereniging in een Overijssels dorp gevraagd wat de gevolgen van de socialisatie zouden zijn. Weitkamp antwoordde: Dat zal ik met een voorbeeld duidelijk maken; dan behoef ik geen lange uiteenzetting te geven. Mijn zoon en ik waakten bij een varken, dat biggen verwachtte. 's Nachts 12 uur zei mijn zoon: Vader ik ga naar bed. Ik heb tegen hem gezegd: Jongen, wil je wel geloven als ons varken gesocialiseerd was, dat ik ook naar bed ging.

Bij deze herinneringen heb ik mij, op een enkele uitzondering na, beperkt tot personen, die niet meer in leven zijn. Ook van degenen, die nog in ons midden zijn, zou wel iets te vertellen zijn.

H. Struik en Zoon N.V. Fabrik van dekkleden en tenten

Imp. Groothandel scheeps- en aanemersbenodigdheden elektrische en autogene las- en snijbenodigdheden.

DEVENTER
Diepenveenseweg 8
Telefoon 05700 - 13970

VERHUIZINGEN DOOR GEHEEL EUROPA

VERPAKKINGEN voor OVERZEE

(Ook van Friesland naar Noord Holland of van Zeeland naar Duisburg) worden gaarne en prima verzorgd door

BONGERS Wageningen

TELEFOON 2725 (b.g.g. 3100)

N.V. Rederijen Haringhandel

IMPORT - EXPORT N. Parlevliet Jr.

KATWIJK AAN ZEE
Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283

Snelle persen en vakkundig personeel
staan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken

periodieken
boeken en
handelsdrukwerk

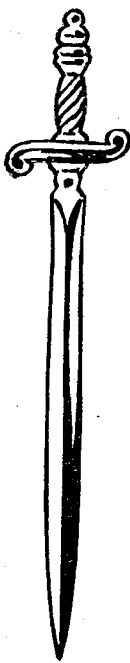
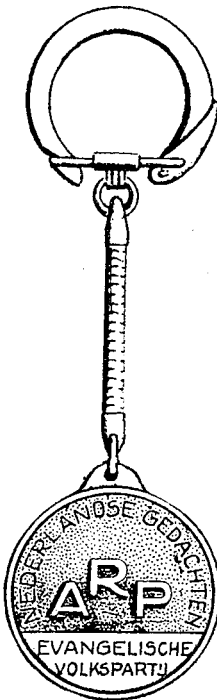
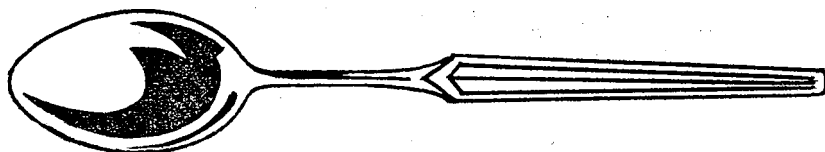
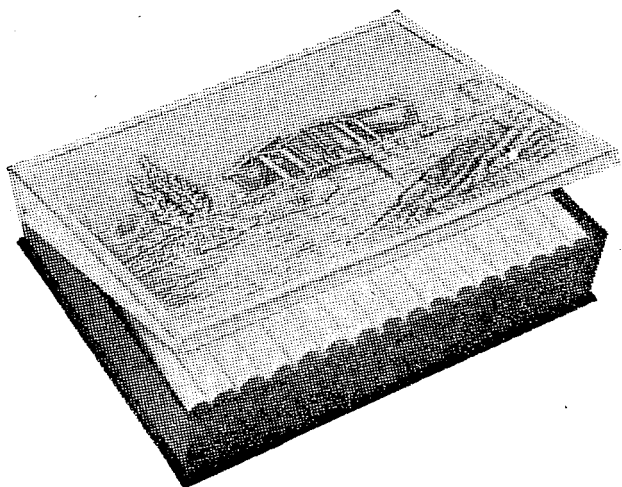
rotatie
DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
drukt 137 tel. 030 - 19446
utrecht

BIJ BLIJVEN ...

dat doet u door het lezen van

NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

- 1 ABONNEE
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”
- 2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
- 3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepeltjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk:

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuyperstraat 3 Den Haag

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 12

23 maart 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

**DIENST VOOR
SOC.-ZAKEN**

SPREKUREN:
DAGELIJKS VAN
8.30 - 9.30 UUR

AFD. EXTERNE
VERZORGING
SPREKUREN:
DAGELIJKS VAN
9 - 11 UUR

ZATERDAGS GESLOTEN

Knelpunten A.B.W.

In Nederlandse Gedachten/A.R. Post van 20 januari schreef mej. Van Leeuwen over „Knelpunten rond uitvoering van de Algemene Bijstandswet”. N.a.v. dat artikel en ook na de radiotoespraak over de A.B.W. van mr. De Kwaadsteniet, kwamen heel veel brieven binnen.

Wat betreft de persoonlijke gevallen, die werden door mej. Van Leeuwen beantwoordt. De meer algemene vragen komen aan bod in een artikel van mej. Van Leeuwen op pagina 4 en 5.

Rapport

Op pagina 6 vindt u een uittreksel van het interimrapport dat een commissie van de Dr. Kuypersstichting heeft samengesteld over „Kabinetsformatie en Kiesstelsel”.

Waar blijven de anderen?

Een groot aantal kiesverenigingen werkt hard aan de abonneewerfactie. Maar nog lang niet allen doen mee. Zie pagina 7.

Arjos

De Arjosraad kwam voor het eerst bijeen, zie pag. 7. Denk ook aan het lidmaatschap van de Arjos, pag. 5.

Luister

Woensdag 27 maart heeft de A.R.P. een radiouitzending. Luister dan naar Hilv. II (298 m) van 18.20—18.30 uur.

Oosterbaan & Le Cointre n.v.

Goes

Telefoon (1100) 7555*
DRUKKERS-UITGEVERS

Al 66 jaar drukkers
voor bedrijven en organisaties
in Benelux.

Bronchiletten
Hoestdrank in tabletvorm.95ct

ANTI GEEL *tex* niet te evenaren!
MUIJVERFINDUSTRIE HOOGVEEN **MURAX**

In de afgelopen week kwam in de Kamer een wetsvoorstel aan de orde dat het bovenstaande cijfer droeg — namelijk het wetsvoorstel 9465 de wijziging van de Huurwet. In het kort gezegd had dit wetsvoorstel tot bedoeling, om in de sector van de niet gesubsidieerde woningen (en wel in de niet-geliberaliseerde gebieden van ons land) de mogelijkheid te openen, dat huurder en verhuurder in onderling overleg overeenkomen op de woningen een huurverhoging van 4% toe te passen.

Worden zij het niet eens, dan kan de rechter worden ingeschakeld die nagaat of de huurverhoging voor de betreffende woning redelijk is. Is dat het geval, en weigert de huurder desalniettemin om de huurverhoging te accepteren, dan kan ontruiming van de woning volgen. Het motief van de indiening van dit wetsontwerp is - ruw gezegd - te voorkomen, dat in de niet-geliberaliseerde gebieden huurprijsontwikkeling van de ongesubsidieerde woningen te zeer achterblijft bij die in het liberaliseerde gebied. Wanneer dat toch zou gaan gebeuren moet immers in de toekomst voor te grote schoksgewijze aanpassingen worden gevreesd.

De heer Aantjes, die namens de AR-fractie het woord voerde, verklaarde zich dan ook duidelijk voor dit wetsontwerp. De schriftelijke toelichting van minister Schut kenmerkte hij als een bondig, helder en logisch stuk. Zonder deze wet, zo merkte hij op, „zou er alleen ten aanzien van deze categorie woningen met betrekking tot de huren niets gebeuren. Dat heeft tot gevolg dat de huren in het geheel gezien gaan divergeren; dat is niet alleen onbillijk tegenover deze categorie van woningen, het verstoort ook de harmonie en het werkt verstrend op de doorstroming”. In het algemeen werd deze visie van de heer Aantjes — als we de enquête mogen geloven Nederlands meest acceptabele politicus — in de Kamer ook gedeeld. Wel was de Partij van de Arbeid-fractie van mening dat dit wetsontwerp vroegtijdig was ingediend, en teveel vooruit liep op toekomstige liberalisaties. Daarom onthield de oppositie ook haar steun aan het wetsontwerp.

Amendement Aantjes

Een interessante noot in het debat werd gevormd door een door de heer Aantjes ingediend amendement. De Huurwet kent nu de mogelijkheid een huurwoning te doen ontruimen, mits aan de huurder een hem passende andere woning wordt aangeboden van ongeveer dezelfde huurprijs. Het amendement stelt nu voor dat de rechter bij het afwegen van een eventuele ontruimingsbeslissing niet nagaat of de oude en de nieuwe huur ongeveer even hoog zijn, maar of de huurprijs van de aangeboden vervangende woning voor de huurder, gelet op diens economische mogelijkheden en sociale omstandigheden, te dragen is. Op het ogenblik is het namelijk zo, dat vele mensen met een hoog inko-

WETSONTWERP 9465 IN DE KAMER

Minister v. W. F. Schut (r.) die zijn Huurwetswijziging zag aangenomen, en A.R. woordvoerder mr. W. Aantjes (l.), wiens amendement werd aanvaard, kunnen het ook buiten de Kamer kennelijk goed met elkaar vinden.

men toch wonen in een woning met een lage huur en dat is een weinig gelukkige situatie. Goedkopere woningen behoren immers zoveel mogelijk ter beschikking te komen van de minst-verdienenden.

Het amendement-Aantjes doet nu deze situatie wat dichterbij te brengen, want daardoor kan een beter gesitueerde huurder genoodzaakt worden een hem passende duurdere woning te betrekken.

Zijn oude woning kan dan worden toegewezen aan een minder draagkrachtige woningzoekende. Daardoor wordt dus de befaamde „doorstroming” bevorderd; het is immers moeilijker geworden voor de beter gesitueerden om hun goedkope huurwoning met een beroep op de huurbescherming vast te houden.

Dit belangrijke amendement werd door de Kamer aanvaard met alleen de stemmen van de PSP en de CPN tegen.

* * * Beraad

Zoals bekend hebben de „18” op 26 februari j.l. de werkzaamheden opgeschort. Het is tijd voor beraad. Daarvoor moet men ook tijd nemen, want het gaat om belangrijke zaken. Over de nog niet afgeronde stukken zijn inmiddels in de pers, overigens dus vroegtijdig, publikaties verschenen. Iedereen heeft derhalve globaal een voorlopige indruk kunnen krijgen van de inhoud ervan. De „18” meenden, zoals blijkt uit het betreffende communiqué, dat thans de partijbesturen gelegenheid

moesten hebben voor beraad over de ontstane situatie en over de resultaten en het werkprogramma van de „18”. Het Centraal Comité van de A.R. Partij zal dan binnenkort de voorlopige en nog niet afgeronde stukken behandelen. Dat is een onderdeel van het beraad.

De secretaris van het Centraal Comité heeft in zijn radiotoespraak d.d. 13 maart j.l. op een aantal aspecten van het noodzakelijk beraad gewezen. Het partijbureau, Dr. Kuypersstraat 3, Den Haag, zal u op uw verzoek gaarne een exemplaar van deze toespraak, welke vorige week in Nederlandse Gedachten is gepubliceerd, toezenden.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

Pittig

„Het Parool” noteerde vorige week enkele pittige uitspraken van A.R.-senator prof. mr. P. J. Verdam:

„In de EEG moet men met beide voeten op de grond blijven staan, geschoeid of ongeschoeid”.

„Over deze zaak is het laatste woord nog niet gesproken, al is het alleen maar omdat ik nog aan het woord ben”.

„We worden zo langzamerhand duizelig van de rechtszekerheid en duizeligheid is een prototype van onzekerheid”.

„Het Parool” noteerde erbij, dat de oud-minister op dreuf was in de Eerste Kamer. Nou en?...

„waarom zou de professor niet? Met Thomas à Kempis — ook goed gezelschap — zeggen we echter wel „vraag niet wie dit of dat gezegd heeft, maar geef u rekenschap van hetgeen er gezegd wordt”.

Hebben

In „De Nederlander” begon een artikel van de heer A. J. van Dulst met de volgende alinea:

„Ons samenlevingspatroon is gericht op het hebben. Elke dag worden we er aan herinnerd, dat we nog veel meer moeten hebben dan we al hebben. Zo we 't mochten vergeten, wordt het ons uit advertenties, nu ook al dagelijks op de TV te zien en op de radio te horen, wel weer duidelijk gemaakt. Het gaat best niet alléén om een kleine groep, die nauwelijks gek genoeg weet te doen om 't geld op te maken. De welvaart ligt op straat, komt via TV in alle huizen. De onverzagbaarheid neemt dagelijks toe, ingezet als we ons voelen in de race om „de anderen” zo dicht mogelijk te volgen op de ruimere voet waarop zij leven”.

Iets verder in het artikel citeert de schrijver — als hij het heeft over het opjutten van elkaar — een uitspraak van dr. Dippel: „Luxe is wat de volgende salarisklasse heeft bereikt”. U bent toch wel goed over de brug gekomen?

Directeuren

In „Het Parool” stond naar aanleiding van een enquête o.a. dit bericht:

„Slechts in 58 procent van de Nederlandse bedrijven staat op het moment, dat een directeur aftreedt wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd vast wie zijn opvolger zal zijn. In 33 procent van de gevallen is misschien een opvolger beschikbaar, in 9 procent in het geheel niet”.

Naar in Haagse kringen verluidt komt dit niet alleen voor in het bedrijfsleven. O.a. bij politieke partijen schijnt men iets dergelijks geconstateerd te hebben.

Notities van een Raadslid HEEFT BURGER INVLOED OP BESTUUR?

Men kan die vraag heel eenvoudig afdoen met het antwoord: ja, want de burger heeft het kiesrecht en hij kan dus elke vier jaar meebeslissen over de samenstelling van de gemeenteraad. Maar zo'n antwoord zou erg goedkoop zijn, want het gaat niet om het eenmaal in de vier jaar mogen stemmen maar om het voortdurend mee kunnen leven met en eventueel mee kunnen spreken over het te voeren beleid. Wil dat mogelijk zijn dan zullen de gemeentebesturen moeten zorgen dat de burgerij meelevend kan. Een van de middelen daartoe is dat de raadsstukken in ruime mate beschikbaar worden gesteld. In de eerste plaats natuurlijk aan de raadsleden zelf. (Er schijnen nog steeds gemeenten te zijn waar de raadsleden geen stukken ontvangen. Zij kunnen ze op het raadhuis gaan inzien. Een volkomen onjuist systeem!) Maar niet alleen de raadsleden, ook de burgerij moet kennis kunnen nemen van wat er in de komende raadsvergadering behandeld zal worden. Men kan die stukken natuurlijk niet aan iedere burger sturen. Dat is ook niet nodig.

Hier moet de pers ingeschakeld worden. Doordat de kranten over die stukken schrijven worden de burgers ingelicht. In sommige gemeenten hebben b. en w. of de gemeenteraad daar bezwaren tegen. Je weet nooit wat zo'n „kranteman” gaat schrijven. Hij kan het voorstel wel zwaar bekritisieren. Maar dat is geen verontschuldiging. Wil men het contact tussen burgerij en gemeentebestuur bevorderen dan dient men de pers in te schakelen. Colleges van b. en w. of gemeenteraden die dat nog niet doen dienen zich haastig te bekeren van hun verkeerd inzicht.

Tijdige publicatie van de te behandelen raadsstukken geeft de burgerij indien nodig de gelegenheid tijdig, dus voor de behandeling in de raad, van haar zienswijze aan de raad kennis te geven. De burgerij van haar kant kan zich verder op de hoogte stellen van de gang van zaken door het bijwonen van de raadsvergaderingen. De publieke tribunes zijn als regel veel te weinig bezet. Sommigen pleiten er ook voor de commissie-vergaderingen — waar vaak dieper op de voorstellen en hun details kan worden ingegaan dan in de openbare raadsvergadering — eveneens openbaar, dus toegankelijk voor de burgers — te maken. Maar dat zou de informatie van de raadsleden vermoedelijk weer moeilijker maken. Maar het gemeentebestuur kan de burgerij op verschillende terreinen bij het gemeentelijk beleid betrekken. Als de raad moet besluiten over een nieuw bestemmingsplan dan kan men in een vergadering met de burgerij in een of andere grote zaal dit plan toelichten en door de wethouder voor stadsontwikkeling of de stedenbouwkundige vragen uit de zaal laten beantwoorden. Het is iets maar het is meer voorlichting dan gelegenheid tot invloed uitoefenen.

DE WEEK ROND

11 maart Dat de belastingen óók de middenstanders zwaar op de maag liggen is bekend.

Wie zou dit tegenspreken?

Maar of daartoe een speciale middenstandspartij moet worden opgericht? In elk geval begint voor Leeuwarden de victorie.

Daar is een Gideonsbende gesticht. Dat is beter dan een groot aantal slappelingen, aldus de promotor.

De voorzitter was ook niet mis. Voor de opening van de vergadering stelde hij voor aan te heffen: een drie werf boeh voor de heer Witteveen. En de aanwezige deden dat!

Wat zal dat opwindend geklonken hebben.

12 maart Het wil maar niet rustig worden aan het partijvernieuingsfront. Pluto doet ook mee.

En Pluto is geen hond, maar een nieuw verbond van provocerende jongerenorganisaties.

Eén nieuw idee hebben ze al: de rechtspraak moet afgestemd worden op rangen en standen.

Pluto is natuurlijk de hoogste rang en stand.

En dan maar straffeloos provoceren voortaan.

13 maart Op een vergadering beluisterd uit de mond van een niet van alle intellect onblote jongere: „jullie? jullie zeuren over partijvernieuwing, maar daar komt niets van terecht. Hooguit allemaal nieuwe partijen met de oude politici aan de touwtjes. Of hun zonen”.

Het was jammer dat Bas de Gaay Fortman toen in Zuid-Afrika zat.

14 maart Meneer Con O'Neill, de Britse onderhandelaar over de toetreding tot de EEG is gepasseerd.

Hij dacht als beloning te mogen verlangen de benoeming tot ambassadeur in Bonn. Het ging niet door.

En daarom neemt hij ontslag; overigens zijn zaak!

Maar waarom hij in het openbaar hierover zijn hart moest luchten is ons een raadsel.

Dat er nog kranten zijn die zo'n verhaal belangrijk vinden!

Misschien zijn wij niet meer bij de tijd.

15 maart U kent Willem, van „Voor de vuist weg?” Ook directeur van een platenmaatschappij. Handige jongen!

In zijn laatste uitzending liet hij voor de camera een zangeres optreden. Aardig meisje, daar niet van. Ook nogwel kunstenaar.

Weet u de rest ook? Wij wel: „toevallig” op de dag van haar T.V.-optreden had zij een contract getekend met een platenmaatschappij. Welke?

Eenmaal raden is al voldoende.

Is er niet al eens ruzie geweest over een zekere Siebe van der Zee bij de AVRO?

16 maart Het vertrouwen in de dollar is geschokt.

Toch geen wonder bij de grote Amerikaanse betalingsbalans tekorten!

Eindelijk schijnt men daar „in” te zijn voor de normale methode: „rem de bestedingen binnensland af door belastingverhoging”. 't Wordt wel tijd, daar in Amerika, om ook op dit punt es vooruitstrevend te doen.

O — die presidentsverkiezingen!

Veel beter is het als gemeentebestuur bij de voorbereiding van zo'n bestemmingsplan bepaalde groepen van de bevolking in te schakelen en met hen de voorzieningen t.a.v. kerken, scholen, speeltuinen, sportterreinen e.d. bespreken. Dan spreekt men als gemeenten met belanghebbenden, met mensen die op die terreinen verantwoordelijkheid dragen. Dan is er echt sprake van invloed van de burgerij. Op het maatschappelijk terrein met zijn vele facetten kan men de burgerij via het particulier initiatief makkelijk inschakelen door ze in de velerlei

commissies een behoorlijke plaats te geven. Nog te veel is overkoepeling een gemeentelijke zaak, lijkt dit althans. De gemeenteraad — en dus de gemeenteraadsleden — zullen er op moeten toezien dat de mogelijkheden tot inspraak van de burgerij zoveel mogelijk worden benut.

De burgerij van haar kant zal die mogelijkheden met beide handen moeten aangrijpen en waar nodig gebruik maken van haar recht tot petitie om zich in zaken van algemeen belang met een verzoekschrift tot de gemeenteraad te richten.

AMSTERDAM

GEZOND. GEZELLIG EN 'T GOEDKOOPST
is het stoken met de kolen van de

FIRMA S. DOGGER Hzn.

SCHINKELKADE 14 - TELEFOON 72 25 16

ANTRACIET, BRECHCOKES en OLIE voor centr. verwarming

Postjesweg 91 - Javastraat 199 - Krugersplein 29 - Dapperstraat 16 - Jan van Galenstraat 60
Jan Evertsenstraat 130 - Hugo de Grootplein 20 - Spaarndammerstraat 97 - Bentinckstraat 28
Buiten Oranjestraat 2B - v. d. Hulsplein 9 - Westerstraat 138 - Spreuwegpark 3 - Ribbosstraat 30
Tuinstad Osdorp, Tussenmeer 62

Visser Electrotechniek N.V.

Breestraat 128 - Beverwijk - Tel. (02510) 25244

Gevestigd sinds 1919

ROTTERDAM

N.V. Verhuis- en Transportbedrijf
A. SLUYTER & ZONEN

verzorgt al uw TRANSPORTEN door het gehele land
ROTTERDAM, telefoon 010 - 242565 - De Jonghstraat 25

W. J. SPOORMAKER N.V.

AUTOMOBIELBEDRIJF ROTTERDAM-ZUID
Wolphaartsbocht 246 - Telefoon 77550

OFFICIAL PEUGEOT-DEALER

voor ROTTERDAM - ZUID

en de eilanden IJSELMONDE en VOORNE - PUTTEN

KOLEN EN OLIE

VOOR HUISBRAND EN INDUSTRIE

A. VAN WEELDEN'S KOLENHANDEL

Straatweg 55 - ROTTERDAM - Telef. 180240
Filiaal Dorpsweg 70 - Rotterdam-Zuid - Tel. 276208

M. VAN REIJN'S

LOODGIETERSBEDRIJF

ELEKTRO-TECHNISCH BUREAU

Lusthofstraat 27 - Tel. 122429 b.g.g. 131762 - Rotterdam

J. LUYT handel in
tuingrond
zand en grint

Tevens levering van duinzand, koemest en alle soorten grint. Desgewenst verzorgen wij eveneens het inkruien van de grond en/of het zand.

Terbregse Rechter Rottekade 88, Rotterdam-13,
telefoon 180794 - 187479.

Voor het betere

TIMMER-, METSEL- EN TEGELWERK
naar

D. KLIJNSMIT

Kerkstraat 37 - telefoon 18 64 68
(buiten kantoor tijd tel. 12 87 92)

Ook voor excl. betimmeringen en interieurverzorging

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

* * * Noodverband

De zeven landen — Amerika, België, Nederland, Duitsland, Engeland, Italië en Zwitserland — kopen geen goud meer aan de particuliere handel. Zowel direct als indirect. Zij zullen hun goud slechts gebruiken om het internationale betalingsverkeer te regelen. Als zou blijken dat de monetaire autoriteiten toch uit officiële voorraden op de vrije markt verkopen, zal door de „zeven” ook aan hen geen goud meer worden verkocht.

Het verkopen op de vrije markt is overigens bijzonder aantrekkelijk. De vrije goudprijs ligt momenteel 9 dollar per ounce (= 32 gram) hoger dan de officiële goudprijs. Dat is een verleidelijk verschil! Het is daarom niet ten onrechte dat de vraag wordt gesteld of de „zeven” wel een redelijke waterdichte regeling hebben geschapen. Zekerheid is niet te verschaffen.

Weliswaar beschikken de „zeven” over ongeveer driekwart van de wereldgeldvoorraad, waaronder voor rond 25 miljard dollar en zij kunnen daarmee een zekere vuist maken — maar een afdoende waarborg is daarmee niet geschapen.

Te minder omdat in dit verband aan Engeland een krediet is verleend — tot 4 miljard dollar — waarbij men hoopt dat Engeland nu echt uit de zorgen komt. Ook deze koop betekent echter niet een zekerheid. De beslissing van de „zeven” is naar onze overtuiging een noodverband, omdat een kernvraagstuk niet tot een oplossing is gebracht.

Amerika zal zelf namelijk van binnenuit de dollar moeten versterken. Als dat in een redelijke tijd niet lukt, blijft het gevaar van een devaluatie met alle nare gevolgen van dien voor de wereldhandel. De Verenigde Staten zullen hun betalingsbalans in positieve zin moeten versterken. Dat betekent: méér belastingheffing en minder uitgaven. Aantrekkelijk is zoiets niet ter gelegenheid van de a.s. presidentsverkiezing — maar noodzakelijk is het zeker.

* * * Rijpsingsproces

Verleden week bij het huurdebat heeft de heer Aantjes, woordvoerder van de A.R. fractie, een wetswijziging voorgesteld die het mogelijk maakt dat huurders met een goed inkomen, die een goedkope woning bewonen, genoodzaakt worden te verhuizen, als hen een andere geschikte woning wordt aangeboden, die weliswaar duurder in huur maar voor hen wel betaalbaar is. Minister Schut uit het kabinet-De Jong steunde het initiatief van de heer Aantjes van harte. Het amendement werd door de Tweede Kamer aangenomen met alleen de stemmen van de C.P.N. en de P.S.P. tegen.

In 1965 had de heer Aantjes al eens precies hetzelfde amendement ingediend. Het werd toen met een krappe meerderheid verworpen, nadat minister Bogaers uit het kabinet-Cals het voorstel heftig bestreden had. Tegen stemden toen o.a. de P.v.d.A. en een minderheid uit de K.V.P., waaronder de heren Aarden en Van Doorn en mejuffrouw Kessel.

Terecht schreef de Haagse Courant verleden week in een hoofdartikel dan ook: „Enkele jaren geleden was de Kamer nog niet rijp voor zo'n beslissing”.

Temidden van de politieke discussies van vandaag kan het echter wel nuttig zijn eens nuchter vast te stellen. WIE er drie jaar geleden nog niet rijp waren voor een beslissing, die een belangrijke bijdrage kan leveren tot een betere verdeling van de woningvoorraad ten behoeve van de minder draagkrachtigen, die nog het meest onder het woningtekort te lijden hebben; drie jaar geleden zeker niet minder dan vandaag.

* * * Moedig

De socialistische minister van buitenlandse zaken van W.-Duitsland — de heer Brandt — heeft een politiek taboe doorbroken.

De huidige feitelijke grens tussen Polen en Duitsland — gevormd door de rivieren Oder en Neisse — moet ook in volkenrechtelijke zin als grens worden geëerbiedigd. Nu reeds, in afwachting van de totstandkoming van het definitieve vredesverdrag.

Naar onze mening heeft de heer Brandt een politiek geladen kwestie op een nuchtere wijze beoordeeld en daarmee een eigen begin gemaakt met een mogelijke ontspanning in de Oost-West verhouding.

Al te veel Duitsers vergaten tot nu toe dat de rekening van een verloren oorlog nog betaald moet worden!

* * * Kinderbijslag 1e kind

Nee — zei de Sociaal Economische Raad op een vraag van minister Roolvink of alvast de kinderbijslag voor het eerste kind moet worden bevroren en daarna afgebroken, daarbij vooruitlopende op een gevraagd SER-advies omtrent het totale verzekeringspakket. En niet ten onrechte.

Eerst moet onderzocht worden hoe de programmering van de gehele sociale verzekering op langere termijn er uit moet zien. In dat verband moet een eventuele bevroering en afbraak van de kindertoeleg worden gezien. Bovendien betekent het vastprikken van de kinderbijslag op het huidige bedrag (de bevroering) slechts een besparing van 0.07 procent, het eerste jaar.

De SER heeft verstandig en wijs gereageerd.

HET GEWETEN EN DE WET

In de Eerste Kamer is het beleid van de Minister van Justitie aan de orde geweest. Een betrekkelijk klein onderdeel van de discussie had betrekking op het vervolgingsbeleid ten opzichte van hen, die in navolging van de heer Boetes, docent aan de C.I.C.S.A. en lid van de Eerste Kamer voor de PSP hun best doen, de president van Amerika te beledigen.

(Het merkwaardige is daarbij, dat sommigen dat zo proberen te doen, dat ze net buiten de strafbepalingen vallen en anderen het welbewust zo doen, dat ze zeker onder diezelfde bepalingen vallen. Maar beide groepen roepen om het hardst: wij willen vervolgd worden. En de heer Boetes heeft duidelijk laten uitkomen, dat alleen die provocaties passen in zijn systeem, die leiden tot moeilijkheden met de Justitie). Het merkwaardige is, dat de dagbladpers heeft gedaan alsof alléén het vervolgingsbeleid ex art. 117 W. v. S. aan de orde is geweest. Van het ernstige en indringende betoog van Prof. Verdam over de impasse, waarin we zijn terecht gekomen bij de pogingen, een nieuw Burgerlijk Wetboek tot stand te brengen, daarover werd niets vermeld.

Maar Prof. Verdam heeft ook in een duidelijke en ernstige rede uiteengezet namens zijn fractie, hoe hij dacht over de actie, om Johnson te beledigen.

Vreemde tekst

In zijn redevoering zei Prof. Verdam o.a., (het vetgedrukte is uiteraard van ons):

„Er is hier sprake van een groep, die in grote bewogenheid oprecht van mening is — naar wij moeten aannemen —, dat een ander persoon bepaalde fundamentele rechten heeft geschonden. Nu zien wij ineens, dat du moment waarop men die mening heeft men ineens uiterst snel klaar is met zijn oordeel, dat men de indruk heeft: **oordeelt maar, opdat hij maar zoveel mogelijk geoordeeld wordt! Dit is overigens een tekst, die ik niet ken.** Men heeft dan elke bescheidenheid van mening ineens verre van zich afgezet. Allerlei normen, die anders gelden, worden ineens voor vervallen verklaard. Men wordt dan zo bewogen, dat men bij de afweging stelt: hij overtreedt de grote norm; wat doen voor mij kleine normpjes nog? Men gaat dan zelf beoordelen, welke norm dan verder nog wel geldt en welke norm niet meer geldt. Hij doet slecht; wat deren mij nog de overige normen!”

Oorlog ontstaat door spel met normen

Wat deren mij nog de overige normen? Uit die geestgesteldheid, uit dat tekort aan ethisch normbesef, ontstaan oorlogen, aldus Prof. Verdam. Hij zei daarvan:

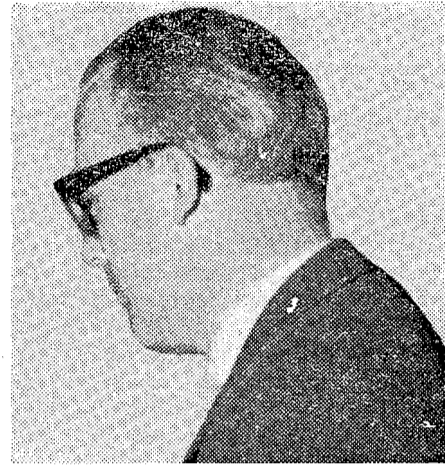
„Ik geloof, mijnheer de voorzitter, dat dit nu juist het verschijnsel is, dat in de loop der eeuwen het grootste kwaad heeft gesticht. Het is de tragiek van het pacifisme, dat juist dit verschijnsel de grootste oorlogen heeft gecreëerd, dat de een zegt: die ander doet zo verschrikkelijk fout, nu mag ik ook wel wat doen, en dat die een dan een fout maakt, waarop de ander natuurlijk, alleen de fouten van die een ziende, zegt: dat was een grote fout; ik mag dus ook wel weer. Ja zijn zo eigenlijk niet, door dit verkeerd hanteren van het normbesef van beide kanten, juist de grote wereldoorlogen ontstaan? Moet men hier dan ook eigenlijk niet tot de conclusie komen, dat ook hier geldt, **dat, wie de kleine norm niet eert, zich moet gaan afvragen, of hij de grote norm nog wel waardig is?**”

En dan de ethiek

Zoals onze lezers weten, hebben een aantal hoogleraren en docenten in de ethiek zich aan de zijde gesteld van Prof. Delfgaauw. Deze geleerden hebben gesteld, dat studenten hebben **gescholden uit gewetensnood**. En hun geweten brengt hen daardoor in conflict met de wet. Nu is de redenering van Prof. Verdam: het kan gebeuren, dat de overheid iets van ons eist, dat we volgens ons geweten niet mógen doen. Dan is er maar één antwoord: neen! Maar als iemand in zijn geweten meent geprangd te zijn, om iets te doen, dan zijn er vele wegen en middelen om iets te doen, en het zou toch een vreemd verhaal zijn, wanneer iemand dan zou zeggen: neen, er is voor mijn geweten maar één uitweg, nl. dat ik mijn **naaste moet beledigen**.

Prof. Verdam zei letterlijk: „Ik wil namens mijn fractie gaarne tot uitdrukking brengen dat wij instemmen met de waardige en duidelijke brief, die de minister ter zake heeft geschreven. Met de minister begrijpen wij niet, waarom het geweten, dat dan in nood verkeert, precies die ene weg moet kiezen, uitgerkend die ene weg. Als er positief handelen van iemand wordt gevraagd en hij moet neen zeggen, dan is er natuurlijk eigenlijk geen andere weg dan dat neen.

Dan is er maar één weg en dat kan men zich dan ook

Prof. mr. P. J. Verdam

indinken. Maar dat een geweten dat in moeilijkheden verkeert in positieve zin juist die ene weg moet kiezen, is een vraagstuk, ter zake waarvan wij de mening van de minister gaarne onderschrijven. Ook zijn wij het eens met de minister, wanneer deze spreekt over die formele verwijzing naar de wet. Als in die schrifturen wordt gesproken van „geweten tegen wet”, krijgt men de indruk, dat het geweten wel moet overwinnen. Mijns inziens is dit echter te gemakkelijk gesteld. Er kan in het algemeen een frictie zijn tussen geweten en wet, maar daarbij dient men ook te bedenken, dat **de wet het geweten van het volk is en dat de functie van de wet inderdaad een gewetensfunctie is**. Dit onderschat men, wanneer men zo gemakkelijk zegt: geweten tegen wet, dus wet weg. Voorts onderschrijf ik hetgeen de minister zegt over het **ethisch laakbare van de belediging**. Toch is over dit alles het laatste woord niet gesproken, al was het alleen maar omdat ik nog aan het woord ben. Wel is hierover vandaag al zoveel goeds en verstandigs gezegd, dat ik mij tot enkele punten kan beperken.”

Overspannen ethiek

Prof. Verdam heeft in dit verband ook iets gezegd over overspannen ethiek:

„De zuivere ethiek weet van gewetensnood. Zij weet ook van gewetensnood, die een wettelijke bepaling kan opzjzetten. Maar zij weet ook, hoe gevaarlijk het is, als men echte, oprechte, diepe bewogenheid gaat vereenzelvigen met gewetensnood en te gemakkelijk deze beide begrippen over elkaar heen schuift. Immers, deze ethiek is voor niets zo bang als voor eigen overspanning. De jurist heeft altijd te rekenen met het woord, dat hem altijd wordt voorgehouden, namelijk dat het hoogste recht het hoogste onrecht is. Op dezelfde breedtegraad ligt de uitdrukking, **dat overetisch is fanatisch**.”

Welkom bij provocateurs

Ten slotte heeft Prof. Verdam de pacifisten gewaar-schuwd. Als zij de thans door hen ingeslagen weg gaan vervolgen, dan moeten zij wel weten, waar zij terecht komen:

„Ik sprak even over de tragiek van het zuiver pacifisme. Dit raakt, geloof ik, juist die kleine norm, want de tragiek van dat zuiver pacifisme, dat zo consequent kan zijn, waarvoor men respect kan hebben, omdat het zegt: dan wil ik met oorlog niets te maken hebben, ook niet, wanneer het bescherming is in vredetijd; die tragiek is dan, dat dat zuivere pacifisme juist door normen opzij te zetten, terwijl het zelf zo normconsequent wil zijn, zijn eigen ruiten ingooit en zichzelf bewust of onbewust telkens weer gooit in de handen van en parallel gaat lopen met anders gemotiveerden, met **provocateurs en provocaties, waar zij uiteraard met open armen worden ontvangen**.”

Wij voegen hier alleen aan toe, dat de rede van Prof. Verdam een diepe indruk heeft gemaakt in de Eerste Kamer. A.

TWEE PAAS- EN BELIJDENISGESCHENKEN ERNST LANGE

Ziehier de mens

Twee paasmeditaties, verlucht met 2 houtsneden. Nederlandse bewerking van ds. H. G. Gijzel. f 3,90

H. H. BRUNNER

Kan men vandaag nog

Christen zijn?

Praktische antwoorden op levensvragen, handleiding voor Bijbellezers en gebeden voor elke dag van de maand. Paperback f 7,90

Verkrijgbaar in de boekhandel
BOEKENCENTRUM N.V.
'S-GRAVENHAGE

EEN STROOM VAN BRIEVEN

KNELPUNTEN ROND DE
UITVOERING VAN DE
ALGEMENE BIJSTANDSWET (II)

Van uitstel komt zo gemakkelijk afstel en daarom is het maar goed, dat het redactie-secretariaat altijd onvermoeibaar en stug aanhoudend blijft waar het er om gaat een artikel los te krijgen van „trage” scribenten. Toegegeven, men heeft mij „gespaard” uit begrip voor de vele uren, die zijn gaan zitten in het beantwoorden van een stroom van brieven, die én naar aanleiding van de radiotoespraak van de partij-secretaris over de Algemene Bijstandswet én op mijn eerste artikel zijn binnengekomen.

Welnu, deze zijn inmiddels — voorzover het persoonlijke gevallen betref — alle beantwoord; op verschillende meer algemene vragen, die in deze brieven zijn gesteld, wil ik in dit tweede artikel nu allereerst nader ingaan.

Nogmaals: zorgeloze mensen?

Om te beginnen wil ik althans één verwijt van meerdere lezers proberen voorgoed uit de weg te ruimen.

Kort gezegd, komt hun mening hierop neer, dat ik zou hebben aangespoord tot een zekere zorgeloosheid door zo sterk de rechtspllicht van de overheid te beklemtonen en op een in sommige opzichten falend handelen ten deze te wijzen. Om de juistheid van hun beweringen te onderstrepen, worden dan steeds enkele voorbeelden aangedragen. Voorbeelden van mensen, die van de A.B.W. alleen maar profiteren, uiteraard op verschillende wijze en in een niet gelijke omvang.

Voor vele oudere mensen blijkt het bovendien nog een doorn in het oog te zijn, dat degenen, die er — althans in hun ogen — altijd maar op los hebben geleefd, nu wel worden geholpen en dat anderen, die altijd met het oog op deze oudedag zo zuinig mogelijk zijn geweest, eerst voor een belangrijk deel hun eigen vermogen moeten „opeten”.

Op dit laatste voorbeeld kom ik straks in

RECTIFICATIE

In het artikel „Tweede Kamer toetste regeringsbeleid overheids personeel” verschenen in Nederlandse Gedachten van 2 maart j.l., is een storende fout geslopen. De volgende alinea werd afgedrukt:

Voor een goed verstaan diene, dat het overheids personeel boven de welvaartsvaste kinderbijslag voor het eerste en tweede kind een toelage geniet van 4 pct. tot een minimum van f 39,95 en een maximum van f 58,88 per kind per maand naar de stand op 31 december 1967. Voor het derde en de volgende kinderen wordt een toeslag van 1 pct van het salaris met een maximum van f 14,72 per kind per maand gegeven.

De zin „boven de welvaartsvaste kinderbijslag” werd verkeerd geplaatst. De alinea dient zo te worden gelezen:

Voor een goed verstaan diene, dat het overheids personeel voor het eerste en tweede kind een toelage geniet van 4 pct. tot een minimum van f 39,95 en een maximum van f 58,88 per kind per maand naar de stand op 31 december 1967. Voor het derde en de volgende kinderen wordt, boven de welvaartsvaste kinderbijslag, een toeslag van 1 pct. van het salaris met een maximum van f 14,72 per kind per maand gegeven.

Wij bieden de lezers en mej. Van Leeuwen onze verontschuldiging aan voor deze fout.

een ander verband ook nog wel terug, maar het is duidelijk, dat vele Nederlanders toch nog zitten met de voorbeelden van degenen, die al te gemakkelijk gebruik — in dit verband is „misbruik” beter — maken van de A.B.W.

Welnu, naar ik meen, heb ik in het eerste artikel juist zeer nadrukkelijk aandacht gevraagd voor het beleven van de eigen verantwoordelijkheid, veelal te realiseren door het aanvaarden van passende arbeid.

Wie zich op een geraffineerde wijze hieraan of aan andere alleszins redelijke voorwaarden weten te onttrekken, zijn doodgewone „parasieten” of — om het maar in goed Nederlands te zeggen — klaplopers.

Ik heb voor hen, tenzij zij vanuit hun geestelijke vermogens hiervoor niet verantwoordelijk kunnen worden gesteld, ook geen goed woord over.

Hieruit volgt als vanzelf, dat ik blij ben met de mogelijkheid in artikel 58 geopend, dat de kosten van bijstand kunnen worden verhaald, wanneer onjuiste inlichtingen zijn verstrekt, voorwaarden niet zijn vervuld en ongenoegzaam besef van verantwoordelijkheid is getoond.

(Tussen haakjes, ter beantwoording van de vragen op dit punt: ook wanneer iemand in gebreke is gebleven normale voorzieningen voor de toekomst te treffen — bijv. het zich verzekeren tegen ziekte, e.d. — en dit redelijkerwijze wel had kunnen worden verwacht, dan zal wel bijstand (moeten) worden verleend. Deze bijstand zal echter eveneens weer worden verhaald, d.w.z. teruggevorderd. Artikel 58, sub c, biedt hiervoor zeker ruimte: in het onderhavige geval is geen genoegzaam besef van verantwoordelijkheid getoond).

Terug naar de klaplopers. Ik besef maar al te goed, dat deze gevallen altijd wel zullen blijven voorkomen, omdat juist deze lieden zo goed door de mazen van deze wet (en trouwens elke andere sociale wet) weten te kruipen. Heel listig weten zij de bepalingen te ontduiken: de man, die zo maar zijn gezin in de steek laat en onvindbaar wordt vanuit de wetenschap de A.B.W. moet mijn gezin toch financiële bijstand geven (en het is nog waar ook!), de arbeidsschuwe werkloze, die altijd wel een of ander smoesje bij de hand heeft om het werk niet als passend te behoeven aanvaarden, enz.

Het zijn er, verhoudingsgewijs, gelukkig slechts een handjevol, maar, nogmaals, ze kunnen mij niet streng genoeg worden aangepakt.

Omdat ze onrecht bedrijven en onrecht doen aan de duizenden goede Nederlanders, die „noodgedwongen” een beroep moeten doen op de A.B.W., de W.A.O., de W.W. en ga zo maar door.

En hen mogen wij, overheid en gemeenschap, geen strobreed in de weg leggen om op een doelmatige en rechtvaardige wijze te kunnen worden geholpen!

Richtlijnen

Meerdere lezers hebben mij gevraagd op dit vraagstuk nog eens wat dieper in te gaan om mijn stoutmoedige uitspraak t.a.v. „te veroordelen beleid” beter te kunnen begrijpen.

Dat is niet zo'n eenvoudige opgave, maar ik zal proberen deze ingewikkelde materie zo duidelijk mogelijk naar voren te brengen.

Ik heb er reeds op gewezen, dat door de Kroon bij Algemene Maatregel van Bestuur is bepaald tot welk bedrag ten minste moet zijn voorzien in de noodzakelijke kosten van het bestaan.

De bedoeling van deze A.M.v.B. is wel duidelijk: een waarborg te scheppen dat in iedere gemeente een minimum-bijstand zal worden verleend.

In deze richtlijnen is echter slechts een aantal elementaire behoeften verwerkt, zoals voeding, kleding, verwarming, huisvesting.

Het zal voor iedereen — ook zonder nadere uitleg — wel duidelijk zijn, dat de noodzakelijke kosten van het bestaan veel meer omvatten dan deze elementen alleen.

Een pleidooi voor méér uitgebreide, duidelijk omschreven minimum-normen is in het verleden echter steeds van de hand gegaan.

In zekere zin wel begrijpelijk, want het is nu eenmaal, gezien de grote variatie van gevallen, waarop de wet van toepassing zal zijn, niet goed mogelijk alle elementaire bestaansbehoeften te objectiveren.

Bovendien zou bij een dergelijke uitbreiding het gevaar kunnen ontstaan, dat een dergelijke exacte minimum-bepaling op den duur het karakter zou gaan krijgen van een maximum norm.

bedragen en tevens als afronding van het totale bedrag een zekere marge voor prijschommelingen aangehouden. Naast de aldus gevonden richtlijnen wordt een aantal, sterk uiteenlopende kosten, zoals bijv. de huur en de premies, afzonderlijk in het bijstandsbedrag verwerkt. Een wel zeer sprekend bezwaar tegen de budget-methode is m.i. echter, dat bij toepassing ervan een weinig slagvaardig beleid mogelijk is.

Afgedacht van de prijschommelingen zal immers eerst tot wijziging van de budget-normen kunnen worden overgegaan wanneer metterdaad een wijziging van levensgewoonten, van welvaartspeil is gebleken. Een dergelijke wijziging valt niet van dag tot dag vast te stellen, maar kan eerst

In hoeverre moet de eigen woning meetellen als vermogen?

Met andere woorden: de totale bijstand zou dan wel eens kunnen worden geminimaliseerd.

Nu zijn er, in zekere zin los van deze richtlijnen en in andere zin weer als een aanvulling hierop, voor de vaststelling van de uitkeringsbedragen twee methoden ontwikkeld, te weten:

- de budget-methode;
- de loon-methode.

Van beide methoden wordt in de praktijk door de gemeenten gebruik gemaakt (medio 1967 hanteerde 52% voor de berekening van de bijstandsnormen een budget-methode, 48% een loon-methode of een combinatie van loon- en budget-methode).

Budget-methode

De budget-methode werkt met de opstelling van een reeks behoeften, waarin mede gezien het heersende welvaartspeil, moet worden voorzien.

De maatstaven hebben dus betrekking op de kosten van het normale, dagelijkse weerkerende levensonderhoud als een basis voor de materiële bijstand. Binnen redelijke grenzen wordt hierbij dus ook rekening gehouden met het heersende welvaarts- en cultuurpatroon van ons volk.

Uiteraard dient de invloed van de welvaartssituatie — dat is een wezenlijk bezwaar — op de verbruiksgewoonten periodiek te worden nagegaan. Als regel is reeds bij het vaststellen van de uitkerings-

aan een langere periode worden afgemeten. Een belangrijk onderdeel van de budget-methode is weer, dat zij veel recht kan doen weidervaren aan uiteenlopende gezinssituaties. Een duidelijk voorbeeld in dit opzicht is wel het kunnen opnemen van de kosten, verbonden aan de opvoeding van kinderen in de verschillende leeftijdsklassen.

Loon-methode

De loonmethode daarentegen beoogt een rechtstreekse verhouding tot het loonpeil, d.w.z. het behoeften-element wordt benaderd door de uitkeringsbedragen vast te stellen aan de hand van een bepaalde verhouding tot een redelijk loongegeven.

Uiteraard zijn ook dan alle vragen nog niet onmiddellijk opgelost. Want wat is een redelijk loongegeven, het absolute minimumloon, het gemiddelde ongeschooldenloon of...?

Verder dient m.i. ook bij toepassing van de loon-methode de stimulans om door eigen arbeid in het levensonderhoud te voorzien, behouden te blijven. Dit kan leiden tot het aanbrengen van een zeker kortings-percentag, hoewel ook weer niet algemeen, d.w.z. voor alle bijstandsbehoevenden, omdat vele van hen niet meer in aanmerking komen om in eigen levensonderhoud te voorzien (bijv. de zwaar-gehandicapten of de boven 65-jarigen). Een voordeel van de loon-methode is echter, dat zij aansluit bij het inkomstepatroon van de beroepsbevolking. De bijstandsbehoevenden worden zo minder in een uitzonderingspositie geplaatst.

Het is bovendien een eenvoudige methode. Herzieningen blijven immers beperkt tot een herziening naar een percentage van de loonontwikkeling. De loon-methode werkt echter wel globaal. Op een aantal punten

Tanden blank-Adem fris
IVOROL
Onbetwist de bestetandpasta

DOOR MEJ. J. VAN LEEUWEN

nog aanwezig zijn, maar *vastgelegd zijn in een onroerend goed*, bijv. een huis.

Juist velen uit de tegenwoordige generatie van bejaarden hebben hun bezit vaak be-
legd, of liever vastgelegd, in de eigen wo-
ning.

Voor bijstand komen zij dan niet in aan-
merking, omdat de eigen middelen veel
meer bedragen dan de hierboven genoemde
grens van f 6.000,— voor een echtpaar. Zij
kunnen deze middelen echter niet voor
hun levensonderhoud aanwenden, terwijl
zij deze in feite toch hard nodig hebben
voor de noodzakelijke kosten van het be-
staan.

Uiteraard is er wel een oplossing mogelijk
namelijk, dat deze middelen worden losge-
maakt in de weg van een hypothecaire be-
zwaren.

Toch is dit bepaald geen bevredigende gang
van zaken; het doet zelfs denken aan
klaarblijkelijke hardheid, waarover in het
kader van deze wet ook zo graag wordt
gesproken.

Zou het nu, zo is mij meermalen gevraagd,
niet mogelijk zijn in dergelijke gevallen
uit te gaan van de rentabiliteit van het
object in plaats van uit te gaan van de
waarde? Immers, dan behoeft bij de be-
oordeling van de bijstands-aanvraag slechts
rekening te worden gehouden met de fei-
telijke opbrengst als een reëel inkomens-
bestanddeel.

Het lijkt op het eerste gezicht inderdaad
een aardige oplossing voor een bij velen
bestaand probleem. Bij een nadere be-
schouwing blijkt zij echter evenzeer het ge-
vaar in zich te houden van het oproepen
van nieuwe onbillijkheden. Immers, de erf-
genamen zullen dan later het voordeel van
de instandhouding van het object genieten!
Dit laatste kan echter worden opgelost door
de bijstand later te verrekenen met de na-
latenschap.

De oplossing voor dit soort moeilijkheden
is echter de mogelijkheid weer te openen
tot verlening van leenbijstand onder hypo-
thecair verband in gevallen, waarin de
eigen middelen van de bijstands-aanvrager
zijn vastgelegd in een door hem zelf be-
woonde woning.

Een en andermaal is hierover gestreden en
een desbetreffende voorstel is nu in de
Memorie van Toelichting op de begroting
1968 aangekondigd.

Overigens is het terzake van dit punt ook
goed te letten op de jurisprudentie. Zo
hebben Gedeputeerde Staten van Friesland
op 15 maart 1966 reeds een uitspraak ge-
daan, waarbij is beslist, dat een door appel-
lante en haar echtgenoot (resp. 65 en 74
jaar) bewoond huisje bij het verlenen van
bijstand buiten beschouwing dient te blij-
ven.

Een uitspraak van G.S. van Noord-Brabant
van 27 oktober 1965 is eveneens interessant.
B. en W. hadden een wachttijd opgelegd in
verband met een door appellant zelf be-
woonde en in eigendom toebehorende wo-
ning, die na aftrek van reparatiekosten,
hypotheekkosten, enz. was geschat op
f 6500,—. Vrijgelaten werd f 5.000,—, zodat
voor f 1.500,— een wachttijd moest worden
doorgemaakt.

G.S. besloten, dat de wachttijd ongedaan
moest worden gemaakt en alsnog bijstand
moest worden verstrekt uit overweging, dat
bedoelde woning een eenvoudige woning
betreft en dat het vermogen van een der-
gelijke eenvoudige woning buiten beschou-
wing dient te blijven bij de vraag of aan
de eigenaar van een dergelijke woning bij-
stand dient te worden verleend, daar aldus
op de minst kostbare wijze in de behoefte
aan woonruimte van de bijstandsbehoeven-
de is voorzien.

Bij Koninklijk Besluit van 19 september
1966, nr. 17 is echter beslist, dat in geval
van bezit van een eigen, voor zelfbewoning
gebruikt huis met de waarde daarvan moet
worden rekening gehouden bij de beoor-
deling van de vraag in hoeverre aanvrager
beschikt over middelen om in de noodza-
kelijke kosten van het bestaan te voorzien.

Beroepsprocedure

De beschikking op de aanvraag om bijstand
moeten binnen één maand door de aan-
vrager zijn ontvangen.

Op deze beschikking (ook bij uitblijven er-
van) kan hij *binnen één maand* een be-
zwaarschrift bij het college van burgemees-
ter en wethouders indienen. De beschik-
king van het college op dit bezwaarschrift
dient weer schriftelijk en met redenen om-
kleed aan de indiener te worden medege-
deeld.

Dit stelt de overige beroepsinstanties in de

gelegenheid de merites van de beslissing te
beoordelen. Betrokkene kan van de beslis-
sing van B. en W. weer *binnen een maand*
na de datum van verzending van de bo-
vengenoemde mededeling in beroep gaan
bij Gedeputeerde Staten. Ook van de uit-
spraak van Gedeputeerde Staten kan weer
*binnen een maand na de datum van ver-
zending* in beroep worden gegaan bij de
Kroon.

Enkele cijfers

Tot eind mei 1967 waren er 1.575 zaken in
beroep aanhangig gemaakt bij de Colleges
van Gedeputeerde Staten.

Bij de Kroon is in 1965 een 57-tal beroep-
schriften ingekomen; in 1966: 227 en in
1967 tot ultimo mei 112. Tot ultimo mei
1967 is in 70 gevallen bij Koninklijk Be-
sluit uitspraak gedaan!

De klacht over de *lange duur* van de be-
roepsuitspraken lijkt over het algemeen
wel gerechtvaardigd.

T.a.v. het behandelen van beroepszaken
door G.S. zijn echter in de wet geen ter-
mijnen voorgeschreven. Aangenomen mag
worden, zo heeft de Staatssecretaris in het
overleg met de Vaste Commissie op 29 juni
1966, gesteld, dat G.S. bij de behandeling
van de administratieve beroepen ingevol-
ge de A.B.W. ook ter zake van de duur
der procedure zoveel mogelijk met de be-
langen van de bijstand behoevenden re-
kening zullen houden.

Voorts is het mogelijk met een beroep op
artikel 45 — wanneer een onverwijld be-
slissing nodig is — de voorzitter van het
College van G.S. om een *voorlopige voor-
ziening* te vragen.

Ook in een later overleg met de Staatsse-
cretaris is nog op de onbevredigende gang
van zaken gewezen; het stemt tot voldoening,
dat in de Memorie van Toelichting
bij de begroting 1968 nu een nader aan-
passingsvoorstel met betrekking tot de be-
roepsprocedure is aangekondigd.

Gering aantal

De aantallen beroepszaken, zowel bij G.S.
als bij de Kroon, zijn bepaald gering te
noemen in verhouding tot het totale aantal
bijstands-aanvragen. Voorzover er onvol-
doende van het recht van bezwaar en be-
roep gebruik wordt gemaakt, hangt dit sa-
men met een té gemakkelijk zich neerleg-
gen bij een eventuele afwijzende beslissing
en met een onvoldoende op de hoogte zijn
van de te volgen procedure.

Dit betekent m.i., dat er aan de voorlich-
ting toch nog wel iets mankeert. In dit op-
zicht doen de vak- en standsorganisaties
t.a.v. hun leden bijzonder veel en goed
werk, maar het risico bestaat, dat de over-
ige bijstandbehoevenden onvoldoende we-
ten waar zij voor deskundige hulp bij be-
roepsprocedures terecht moeten.

In een slotartikel zal nog — aan de hand
van de jurisprudentie — een inzicht wor-
den gegeven in de mogelijkheden, die
de A.B.W. in een aantal concrete gevallen
biedt.

Waar moet men heen als een verzoek is afgewezen?

LIDMAATSCHAP ARJOS

NIEUWE MOGELIJKHEDEN

Zoals u bekend is, werkt de Arjos momenteel aan een nieuwe organisatievorm. Vroeger waren alleen de clubs lid van de Nationale Organisatie. Nu kan elk lid van de club zich aansluiten bij de Nationale Organisatie. Daarvoor ontvangen de clubs lijsten. De bedoeling hiervan is dat hier de namen en adressen van de clubleden op worden vermeld die zich aansluiten bij de Nationale Organisatie. De lijsten moeten uiterlijk deze maand worden opgestuurd. Meteen moet dan de geïnde contributie aan de Nationale Organisatie worden overgemaakt. Het dringend verzoek aan de clubs is nu met de meeste spoed dit in orde te maken.

Ook belangstellenden

Ook belangstellenden voor de Arjos buiten de clubs om, met name in plaatsen waar geen club is, kunnen lid worden van de Nationale Organisatie. Zij worden lid wanneer f 6 wordt overgemaakt op girorekening 127164 ten name van de Stichting Arjos te Den Haag, met vermelding van „lidmaatschap Arjos 1968”. De kiesverenigingen wijzen wij op deze mogelijkheid. Jongeren in hun plaats, die lid willen worden van de Arjos, maar door het

niet aanwezig zijn van een club, daartoe de kans niet hebben, kunnen hierdoor toch hun politieke informatie ontvangen. Tevens kunnen deze leden, eventueel als contactpersoon fungeren om indien mogelijk, tot oprichting van een club te komen.

Want het in clubverband vergaderen blijft van de zijde van het hoofdbestuur en ook van de provinciale besturen alle klem krijgen.

Voordeel lidmaatschap

1. Alle leden ontvangen ons maandblad *Op Wiek*.

Wij zijn van de gedachte uitgegaan dat elk lid recht heeft op politieke informatie over actuele onderwerpen en over datgene wat er in de Arjos te koop is.

2. Elk lid krijgt één stem. Hiervoor ontvangt hij een op naam gestelde lidmaatschapskaart. Het geeft het lid de mogelijkheid de afvaardigingen voor Arjos-raad en hoofdbestuur te kiezen en zijn stem telt op de Algemene Vergaderingen van de Arjos. Kortom, inspraak voor ieder lid.

De leden die zich reeds aangemeld hebben ontvangen hun lidmaatschapskaart en *Op Wiek* in de loop van de maand april.

Het lidmaatschap gaat in per 1 april 1968. P.v.T.

Snuif en wrijf
Uw verkoudheid van neus,
keel of borst weg met
DAMPO

INTERIM-RAPPORT VAN EEN COMMISSIE VAN DE
DOCTOR ABRAHAM KUYPERSTICHTING

KABINETSFORMATIE EN KIESSTELSEL

Naar aanleiding van een verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Doctor Abraham Kuypersstichting, om een oordeel te geven over de vraag of, en zo ja op welke wijze, behoefte bestaat aan een algehele dan wel gedeeltelijke herziening van de Grondwet, heeft de Kuypersstichting een commissie ingesteld met de opdracht hierover te rapporteren. De commissie heeft thans een interim-rapport uitgebracht dat in het februari-nummer van „Antirevolutionaire Staatkunde” is gepubliceerd. Hieronder volgt een uittreksel van dit rapport.

Inleiding

De commissie heeft in afwachting van het gereedkomen van haar eindrapport een interimrapport uitgebracht dat betrekking heeft op enkele centrale punten van het Nederlandse staatsbestel en wel op vorming van een kabinet en op de verkiezing van de beide Kamers der Staten-Generaal. Daarmee wil zij een bijdrage leveren tot de discussie welke in ons land over deze centrale punten wordt gevoerd, een discussie die ontstaan is uit de van verschillende zijden geuite kritiek, dat de huidige wijze van samenstelling van parlement en regering een goede functionering van een parlementaire democratie in de weg staat.

Een deel van die kritiek zal naar de overtuiging van de commissie wel nooit zijn weg te nemen, nl. de kritiek die zich direct of indirect richt op het huidige partijstelsel en die uitgaat en steeds zal blijven uitgaan van uiteenlopende vooronderstellingen en idealen, waaromtrent nimmer een communis opinio te verwachten valt.

Een deel van het zich voordoende „onbehagen” hangt ook nauw samen met het gebrek aan politieke interesse bij de burgers, de kiezers zelf. Dit alles neemt echter niet weg dat de van verschillende kanten geleverde kritiek ook elementen bevat die voor de taak van de commissie interessant zijn, aangezien zij omstandigheden en procedures raken waarop door staatsrechtelijke maatregelen invloed kan worden uitgeoefend. Om dit toe te lichten geeft

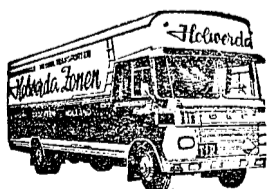
Voor adviezen en inlichtingen omtrent:

- * geldleningen en hypotheek
- * financiering van auto's, caravans en boten
- * verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheids-personeel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN
Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 43737

Hotel-pension „Dreyeroord”
Telefoon 3169 - OOSTERBEEK

Holwerda-Zonen
Dokkum Drachten Rotterdam
05190 - 2292; 05120 - 2157; 010 - 259299

Alle transporten

**BINNEN- EN BUITENLAND
SPECIAAL VERHUIZINGEN**
Meubeltransporten

de commissie op de volgende wijze een „model” van onze democratische staatsvorm, zoals dat door de commissie als wenselijk wordt gezien: de burgers kiezen een volksvertegenwoordiging waarin de politieke wil van de bevolking zo duidelijk mogelijk wordt gerepresenteerd: op grond van de uitslag van de verkiezingen wordt een regering gevormd, die steunt op het vertrouwen van de meerderheid van het parlement en dus tevens in overeenstemming is met de politieke keuze van de meerderheid van de kiezers; in geval van een politiek conflict tussen regering en parlement staan twee wegen open om het conflict op te lossen: of het kabinet treedt af en er wordt opnieuw een kabinet gevormd dat gedragen wordt door de politieke wil van de meerderheid van de kiezers zoals deze in de samenstelling van het parlement bij de verkiezingen tot uiting is gekomen, of het parlement wordt ontbonden teneinde de kiezers in de gelegenheid te stellen hun politieke wil opnieuw tot uitdrukking te brengen. Nu behoeft het nauwelijks betoog dat de staatkundige praktijk van de laatste decennia meer dan ooit van dit „model” afwijkt. Herinnerd wordt aan het feit dat zich op basis van de parlementsverkiezingen 1963 achtereenvolgens drie kabinetten hebben geformeerd met onderling afwijkende programma's, welke kabinetten zich toch alle verzekerd wisten van het vertrouwen van de meerderheid van de volksvertegenwoordiging. Deze ontwikkeling acht de commissie uit een oogpunt van goed democratisch bestuur, in de zin van regeren overeenkomstig de bij de verkiezingen tot uitdrukking gebrachte keuze, zo bedenkelijk dat moet worden gezocht naar een zodanige wijziging van de beide zojuist bedoelde processen, dat de hier gesignaleerde bezwaren zoveel mogelijk worden voorkomen.

Voordat zij daarover enige concrete suggesties wil doen maakt de commissie eerst enkele opmerkingen over de factoren die in ons staatsrechtelijke en politieke stelsel hebben bijgedragen tot het ontstaan van de huidige onbevredigende en onduidelijke functionering van ons staatsbestel.

Zij wijst erop hoe in de halve eeuw, welke sedert 1917 is verstreken, de registrerende functie van het huidige kiesstelsel in belangrijke mate blijkt te zijn verminderd mede ten gevolge van de structurele en culturele veranderingen in onze samenleving.

Deze veranderingen hebben er o.a. toe geleid dat allerlei politieke standpunten niet meer hun duidelijke uitdrukking vinden in de huidige partijverhoudingen. Daarnaast en tevens ten gevolge daarvan groeiden binnen de verschillende partijen genuanceerde opvattingen over verschillende politieke kwesties. Deze en nog andere factoren hebben ertoe geleid dat het parlement, dat volgens het „model” als een volwaardige partner van de regering zou moeten fungeren en in staat zou moeten zijn de hoofdlijnen van het beleid aan te geven, aan betekenis heeft ingeboet en — mede daardoor — tevens aan vertrouwen en waardering bij de kiezers heeft verloren. Het is verheugend dat in verschillende verbanden, niet in de laatste plaats door de politieke partijen, gezocht wordt naar middelen om de parlementaire democratie weer beter te doen functioneren. Ook de A.R. Partij neemt aan die bezinning deel, niet alleen door intern beraad maar o.a. door middel van het gesprek met andere organisaties.

Het beraad binnen en tussen de partijen zal naar het oordeel van de commissie in de eerste plaats moeten plaatsvinden met het doel een polarisatie te bevorderen, en wel in die zin

dat in de partijpolitieke opvattingen een grotere mate van klaarheid wordt gebracht. Met deze opvatting sluit de commissie aan bij de groeiende overtuiging in a.r. kring dat een christelijke politieke partij in deze tijd meer dan ooit noodzakelijk is, maar dat deze zich waar zal moeten maken als een *conditio sine qua non* in een hedendaags program met een daarop passend beleid.

De commissie is echter van oordeel dat niet kan worden volstaan met erop te vertrouwen dat de politieke partijen zelf door een polarisatie van politieke denkbeelden en doelstellingen en door een eventuele reorganisatie van het huidige partijstelsel een voldoende verbetering in de functionering van onze parlementaire democratie zullen aanbrengen. Het zal tevens nodig zijn, dat door een herziening van de thans geldende regels een zodanige wijziging wordt aangebracht in de processen van kabinetsformatie en parlementsverkiezing, dat de partijen in hun zoeken naar meer duidelijkheid worden gestimuleerd en de beide processen zich weer zo goed mogelijk volgens het geschetste „model” kunnen voltrekken.

De kabinetsformatie

Wat de wijze van kabinetsformatie betreft dient naar het oordeel van de commissie de huidige gang van zaken niet te worden voortgezet maar moet deze in het licht van de openbaarheid plaats vinden op zodanige wijze dat de kiezer tevens inzicht krijgt in de verantwoordelijkheden voor de gang van de formatie.

Deze beide postulaten, te weten de openbaarheid en de verantwoordelijkheid, zijn binnen het kader van de gegroeide staatkundige verhoudingen te verwezenlijken en wel door aan de benoeming van de formateur een openbaar debat in de Tweede Kamer vooraf te doen gaan, uitmondend in een voordracht aan de koningin van een te benoemen minister-president. Daardoor zal voor de kiezer duidelijk worden hoe zijn stem door de partij van zijn keuze wordt geïnterpreteerd en op welke wijze die partij zich opstelt om het door haar aan de kiezers voorgedragen program zo goed mogelijk te realiseren. Hoewel een procedure als hier voorgesteld ook zonder grondwetswijziging kan worden gevolgd, acht de commissie het toch gewenst dat de Grondwet ten aanzien van dit centrale punt in de regeringsvorm een duidelijke aanwijzing bevat.

Deze procedure houdt nog een verdergaande waardevolle mogelijkheid in: het lijkt waarschijnlijk, dat de wetenschap dat in het openbaar verantwoordelijkheid moet worden aanvaard voor het al dan niet medewerken aan een bepaalde voordracht, de partijen ertoe zal brengen reeds in het verkiezingsprogram — al dan niet in onderling overleg — rekening te houden met het na de verkiezingen openlijk in te nemen standpunt. Dit kan aan de duidelijkheid der verkiezingen en daardoor aan de invloed van de kiezer op de te vormen regering slechts ten goede komen.

Het kiesstelsel

Naar het oordeel van de commissie zal evenwel met het uitspreken van de hoop op deze ontwikkeling niet kunnen worden volstaan maar dient in het kiesstelsel een instrument te worden ingebouwd dat deze ontwikkeling stimuleert. Daartoe staan verschillende wegen open. Zo zou 'n kiesdrempel kunnen worden ingevoerd. Daardoor worden echter alleen de kleine partijen getroffen maar een polarisatie in de zin van een verduidelijking van de politieke opvattingen wordt daarmee niet bereikt. Temeer daar niet alleen de kleine partijen de oorzaak zijn van het levende gevoel van onbehagen meent de commissie de hier bedoelde maatregel te moeten ontraden.

Tot de beoogde polarisatie zal naar het oordeel van de commissie wel bijdragen de invoering van een vorm van districtenstelsel. Zij is echter van mening dat die vorm van districtenstelsel die zou tenderen in de richting van een tweepartijstelsel, aan de vrijheid van organisatie en meningsuiting waarop de Nederlandse kiezer — terecht — is gesteld tekort zou doen. Daarom heeft de commissie gezocht naar een meervoudig districtenstelsel

dat enerzijds zo goed mogelijk tot een representatie leidt van de in de districten levende politieke wil en anderzijds — door een samenwerking van partijen reeds bij de verkiezingen zinvol te maken — een polarisatie van de politieke opvattingen stimuleert.

Om dit te bereiken zou ons land moeten worden ingedeeld in een aantal kieskringen binnen elk waarvan op de grondslag van *evenredige vertegenwoordiging* een bepaald aantal afgevaardigden zou moeten worden gekozen en waarbinnen lijstverbinding zou moeten worden toegelaten. Daartegenover zou lijstverbinding tussen de verschillende kieskringen onderling onmogelijk moeten worden gemaakt.

... wordt het voor de kiezer duidelijk hoe zijn stem wordt geïnterpreteerd ...

Naar het oordeel van de commissie zijn de districten die bij de indeling van het totale kiesgebied in twaalf gelijkwaardige gebieden ontstaan, binnen elk waarvan twaalf afgevaardigden worden gekozen enerzijds voldoende groot om de evenredige vertegenwoordiging nog zinvol te laten functioneren, terwijl anderzijds toch ook aan samenwerking van partijen een duidelijke stimulans wordt gegeven.

Eerste Kamer

Wijziging in het kiesstelsel voor de Tweede Kamer heeft tevens gevolgen voor dat van de Eerste Kamer. Hoewel zij bezwaren heeft tegen de huidige vorm van het tweekamerstelsel, is de commissie niet van mening, dat de Eerste Kamer behoort te worden afgeschaft. Dat betekent overigens niet dat de huidige methode van getrapte verkiezingen en het vier-districtenstelsel moet worden gehandhaafd. De commissie pleit ervoor de Eerste Kamer te kiezen volgens hetzelfde kiesstelsel als de Tweede Kamer (dus met twaalf districten) en het aantal Eerste-Kamerleden te bepalen op 72. De Tweede Kamer houdt dan evenals nu het politieke primaat.

Om echter het eigen karakter van de Eerste Kamer te handhaven (nl. een Kamer van politici, die hun politieke taak duidelijk als nevenfunctie vervullen, maar door middel van hun dikwijls bijzondere inbreng voor de politieke besluitvorming van grote betekenis kunnen zijn) zullen afzonderlijke kandidatenlijsten en dus ook afzonderlijke stembiljetten moeten worden gebruikt.

De opkomstplicht

Ten aanzien van de opkomstplicht zegt de commissie, dat reeds meer dan vijftig jaar in a.r. kring wordt naar voren gebracht, dat de opkomstplicht uit de wet dient te verdwijnen. Het democratisch recht van de burger om zijn stem uit te brengen mag geen opgelegde plicht worden.

De commissie bepleit dan ook het afschaffen van de opkomstplicht.

WAAR BLIJVEN DE ANDEREN?

Gaarne informeren wij de lezers en lezeressen weer over de stand van onze gezamenlijke landelijke abonneerfcampagne „Eén op vier” voor het weekblad „Nederlandse Gedachten”.

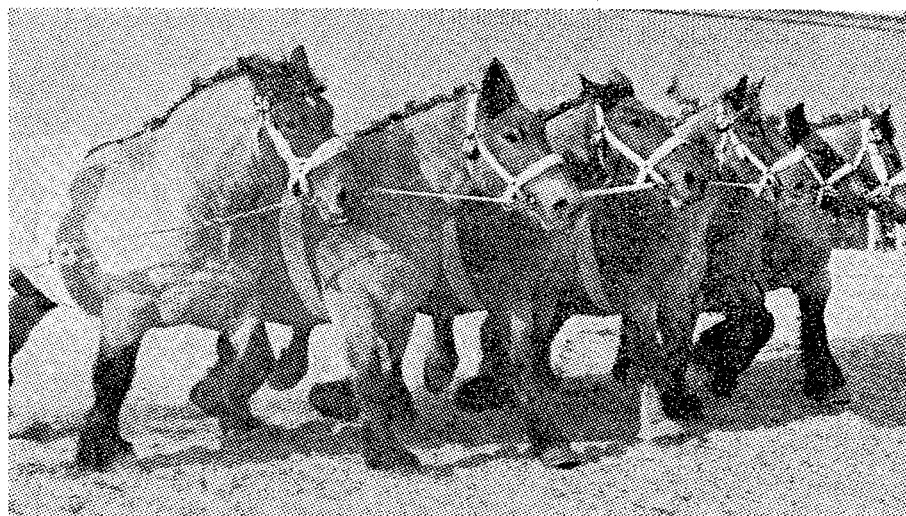
De abonnees blijven van week tot week van de stand van zaken op de hoogte. Maar voor de niet-abonnees (die dit keer als leden van de inhoud van ons blad kunnen kennis nemen in de vorm van het zo nu en dan verschijnende ledencontactorgaan „A.R. Post”) is het al weer twee maanden geleden, dat zij iets over het verloop van deze actie konden lezen.

Ruim 1350

Welnu, er zijn tot dusverre ruim 1350 nieuwe abonnees tot de lezerskring van het wekelijks verschijnende „Nederlandse Gedachten” toegetreten. Dat is reeds een behoorlijk aantal. Maar wij hopen van harte, dat velen van hen, die nog steeds volstaan met het zo nu en dan automatisch en gratis toegezonden ledencontactorgaan „A.R. Post” zullen begrijpen, dat zij heel wat missen doordat zij geen kennis kunnen nemen van alles wat wekelijks in „Nederlandse Gedachten” wordt gepubliceerd. De prijs van het weekblad „Nederlandse Gedachten” is f 6,— per half jaar. Het lijkt ten minste aanbevelenswaardig zich voor de rest van dit lopende jaar een abonnément aan te schaffen. Men kan dan zelf proefondervindelijk nagaan of wekelijkse kennisneming van de inhoud van „Nederlandse Gedachten” inderdaad — zoals gezegd wordt en zoals blijkt uit de vele honderden nieuwe abonnees — de moeite waard is. De aanmelding van nieuwe abonnees zien wij gaarne tegemoet, zo mogelijk via de aanmeldingsbon, welke u elders in dit blad aantreft.

Niet nalaten

Er is nog een punt, waar wij even bij willen stilstaan. Blijkbaar zijn er nog vele besturen, die er geen werk van maken, dat meer leden van hun kiesvereni-

Er moet aan getrokken worden

ging met „Nederlandse Gedachten” kunnen kennis maken. Deze besturen zullen in de komende weken toch zeker niet mogen nalaten om de leden, die nog geen abonnee op „Nederlandse Gedachten” zijn, te benaderen. Zij kunnen het weekblad laten zien en de mensen vragen of zij een abonnément op wekelijkse politieke informatie en voorlichting op prijs stellen.

Nog niet één abonnee

Nog steeds heeft ruim de helft van het totaal aantal plaatselijke A.R. kiesverenigingen niet één nieuwe abonnee gewonnen. Laten zij een voorbeeld nemen aan de 445 kiesverenigingen, die wel reeds één of meer nieuwe abonnees op „Nederlandse Gedachten” hebben aangebracht.

Wij drukken hierbij een overzicht af van de aantallen kiesverenigingen per Kamercentrale, die tot dusverre aan de landelijke abonneerfcampagne deelnemen. In de eerste cijferkolom staan de totaal aantallen kiesverenigingen per Kamercentrale. Daar achter volgen vijf kolommetjes met de aantallen kiesverenigingen, die elk 1, 2, 3, 4 en 5 of meer nieuwe abonnees op haar naam hebben staan. Daarachter nog een kolom van het totaal aantal kiesverenigingen per Kamercentrale, die elk één of meer nieuwe abonnees wonnen, met daarachter het percentage van dit aantal gelet

op het totaal aantal kiesverenigingen per Kamercentrale. Daarachter is met de cijfers 1 t/m 18 de rangorde van de Kamercentrales naar de resultaten geplaats (tussen haakjes de rangorde van enige weken geleden).

Uit het overzicht blijkt dus, dat de Kamercentrale Leeuwarden nog steeds de achttiende, dus de laatste plaats inneemt. Nog steeds is dus de vraag op haar plaats: waar blijven de Friezen? Overigens: waar blijven ook nog vele anderen?

	totaal aantal k.v.'s	k.v. met 1 ab.	k.v. met 2 ab.	k.v. met 3 ab.	k.v. met 4 ab.	k.v. met 5 of meer	totaal k.v. met 1 of meer ab.	% van het totaal aantal k.v.'s
Kamercentrale								
Groningen	99	21	5	3	1	6	36	36,36 14 (15)
Leeuwarden	181	33	10	6	1	6	56	30,93 18 (18)
Assen	61	4	7	3	5	6	25	40,98 13 (13)
Zwolle	89	9	5	5	5	5	29	32,58 16 (14)
Arnhem	49	13	5	3	5	6	32	65,30 6 (6)
Nijmegen	43	6	4	4	—	—	14	32,55 17 (17)
Utrecht	56	10	5	5	2	7	29	51,78 10 (10)
Amsterdam	26	7	2	2	2	5	18	69,23 3 (5)
Haarlem	50	12	6	1	3	5	27	54,00 8 (7)
Den Helder	34	10	3	1	3	2	19	55,88 7 (9)
Leiden	63	10	5	9	2	8	34	53,96 9 (8)
's-Gravenhage	18	3	6	1	1	3	14	77,77 1 (1)
Rotterdam	28	9	5	3	2	2	21	75,00 2 (2)
Dordrecht	96	20	5	8	5	7	45	46,87 11 (12)
Middelburg	57	7	6	3	—	4	20	35,08 15 (16)
's-Hertogenb.	24	4	6	1	1	4	16	66,66 4 (3)
Tilburg	13	3	1	1	—	1	6	46,15 12 (11)
Maastricht	6	4	—	—	—	—	4	66,66 5 (4)
Totaal	993	185	86	59	38	77	445	44,81

Grote steden voorop

Overigens valt op, dat de grote steden, 's-Gravenhage, Rotterdam en Amsterdam de hoogste plaats innemen. Zij zijn respectievelijk 1, 2 en 3.

Eveneens trekt het de aandacht, dat juist in wat aantal kiesverenigingen betreft grote Kamercentrales als Leeuwarden, Groningen, Assen, Zwolle en ook Dordrecht en Middelburg nog vele kiesverenigingen tot nu toe verstek hebben laten gaan en zelfs nog niet één nieuwe abonnee onder hun leden hebben gewonnen. Uit deze Kamercentrales zullen wij toch in de komende weken stellig nog op een flinke toevloed van abonnees mogen rekenen.

Er zijn nu 77 kiesverenigingen, welke elk vijf of (veel) meer nieuwe abonnees hebben weten in te schrijven; 38 kiesverenigingen met elk vier nieuwe abonnees; 59 kiesverenigingen met ieder drie abonnees; 86 kiesverenigingen met ieder twee abonnees, en 185 kiesverenigingen met ieder één abonnee.

Het aantal aan de actie deelnemende kiesverenigingen neemt gelukkig nog steeds toe. Wij hebben daarom goede hoop op toenemende goede resultaten. Maar het politieke seizoen schiet al weer op. Laten wij dus nu haast maken met onze gezamenlijke actie. Allemaal een klein steentje en het gestelde doel is snel bereikt. Maar dan ook: allen samen.

EERSTE MAAL BIJEEN

ARJOSRAAD NAM RESOLUTIES AAN

Een honderdtal Arjosers was zaterdag in Amersfoort bijeen, waaronder een 70-tal stemhebbende leden van de voor 't eerst bijeen geroepen Arjosraad. Voor deze eerste maal waren de leden van de raad benoemd door de provinciale besturen. In de toekomst zullen zij — als het ledenbestand bekend is — gekozen worden door de leden in de provincie.

De leden van de Arjosraad kwamen uit alle delen van het land.

Het hoofdbestuur had een vijftal resoluties ter bespreking en goedkeuring aan de raad voorgelegd. Deze resolu-

ties werden van te voren toegestuurd aan de leden van de raad en aan de pers.

Ondanks de organisatorische kinderziektes waaraan deze eerste raadsvergadering leed, had deze bijeenkomst een goed verloop.

Dr. A. Veerman sprak namens de partij een kort woord, waarin hij stelde dat in de aan de raad voorgelegde stukken „de A.R.-lijn” in de politiek zichtbaar is.

Geen tegenstelling

In de toelichting die Hans de Boer gaf op de resoluties van het hoofdbestuur bekritiseerde hij de berichtgeving in Trouw als zou er een tegenstelling bestaan tussen de ARP en de Arjos over het gesprek in de 18. „Onjuist” verklaarde hij onder applaus.

De resoluties van het hoofdbestuur werden alle 5 met een ruime meerderheid door de Arjos-raad overgenomen.

Enkele belangrijke punten uit de resoluties zijn:

1. De Arjosraad spreekt duidelijk haar voorkeur uit voor christelijke partijformatie;

2. Ondanks het feit dat het gesprek van de 18 positief wordt gewaardeerd, zal het resultaat van de 18 beoordeeld moeten worden op het uitgangspunt, het program en de garanties betreffende

de uitvoering daarvan;

3. De Arjos vindt dat het overleg binnen de 18 voorlopig niet dient te worden hervat. Op alle niveaus in de partij zal de ARP haar koers fundamenteel door moeten spreken.

4. In 't kader van de 18 moet er een gesprek plaats vinden met de partij Radcalen. Indien dit niet mogelijk is moet de AR het initiatief nemen tot een dergelijk gesprek.

Groningen

Daarnaast werden er door Groningen enkele resoluties ingediend, die werden aanvaard. Een hiervan werd door het dagelijks bestuur overgenomen, nl. dat de Arjos, CHJO, KVPJG en de uitgetreden uit de KVPJG met elkaar van gedachten zullen wisselen.

Een andere resolutie van Groningen behelst het officieel publiceren van de stukken van de 18 en het bekend maken van de knelpunten tijdens het gesprek. De derde resolutie van Groningen vraagt om een betere functionering van de democratie binnen de ARP.

De vergadering van de Arjosraad, zaterdag 16 maart j.l. heeft duidelijk aangetoond dat er binnen onze organisatie behoefte was aan een politiek overleg orgaan en onderstreepte nog eens het belang dat een politieke jongerenorganisatie standpunten inneemt.

P. van Tellingen

db

Voor goed verzorgd drukwerk

DRUKKERIJ J. B. VAN DEN BRINK & Co
Beukerstraat 77 Zutphen Tel. (5750) 4218

FIRMA C. VERMEER EN ZOONS

fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDERKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelranden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen - enz. enz.

★ ZUIVERE HUID ★
PUROL en PUROL-poeder

„ANIMO” KOFFIEZETAPPARATUUR

voor Inrichtingen, horecabedrijven, kantines, vergaderzalen, enz.
In elke gewenste capaciteit en uitvoering.

APPARATENFABRIEK L. SCHEEPSTRA N.V.
Amersfoort - Telefoon 03490 - 19148 (2 lijnen)
Assen - Telefoon 05920 - 2743.

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEEN

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden. Ditmaal de volgende:

- ★ Op zaterdag 23 maart houdt de Statencentrale Winterswijk haar jaarvergadering in „Fides et Concordia” te Winterswijk. Aanvang 14.00 uur. Mej. J. van Leeuwen, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over „actuele politieke problemen”.
- ★ Op zaterdag 23 maart beleeft het Provinciaal Comité Noord-Holland een vergadering. De plaats van samenkomst is Krasna-

polsky, Amsterdam. Aanvang van de vergadering 10.00 uur v.m. Mr. W. Aantjes, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over „Partijformatie en partijvernieuwing”.

- ★ Op zaterdag 23 maart houdt de Kamercentrale 's-Hertogenbosch een vergadering in het Dorpshuis te Gendern. Aanvang van de vergadering 14.30 uur. Mr. W. Aantjes, lid van de Tweede Kamer, zal spreken over „Partijformatie en partijvernieuwing”.
- ★ Op zaterdag 23 maart houdt de Hulpcentrale Zuidoost-Utrecht een openbare vergadering.

De plaats van samenkomst is het Dorpshuis te Amerongen. Aanvang 14.30 uur.

De heer M. W. Schakel zal spreken over „Herstructurering der partijen”

★ Op zaterdag 23 maart houdt het Provinciaal Comité Groningen zijn jaarvergadering.

De plaats van samenkomst is „Het Tehuis”, Lutkenieuwstraat 13 te Groningen. Aanvang der morgenvergadering te 10.30 uur. Behandeling van huishoudelijke zaken. Aanvang der middagvergadering te 14.15 uur. Prof. dr. I. A. Diepenhorst zal als spreker optreden.

★ Op maandag 25 maart houdt de Kamercentrale Rotterdam haar openbare jaarvergadering. De plaats van samenkomst is het gebouw „Atrium”, Karel Doormanstraat, Rotterdam. Aanvang der vergadering te 20.00 uur. Na afhandeling van huishoudelijke zaken, zal Dr. A. Veerman, onder-voorzitter van het Cen-

traal Comité, spreken over de samenwerking tussen A.R.P., C.H.U. en K.V.P.

★ Op woensdag 27 maart beleggen de Haagse kiesverenigingen Morgenstond, Valkenbos en Bouwlust een gezamenlijke vergadering. De plaats van samenkomst is de Vredekerk, Markeloostraat te 's-Gravenhage.

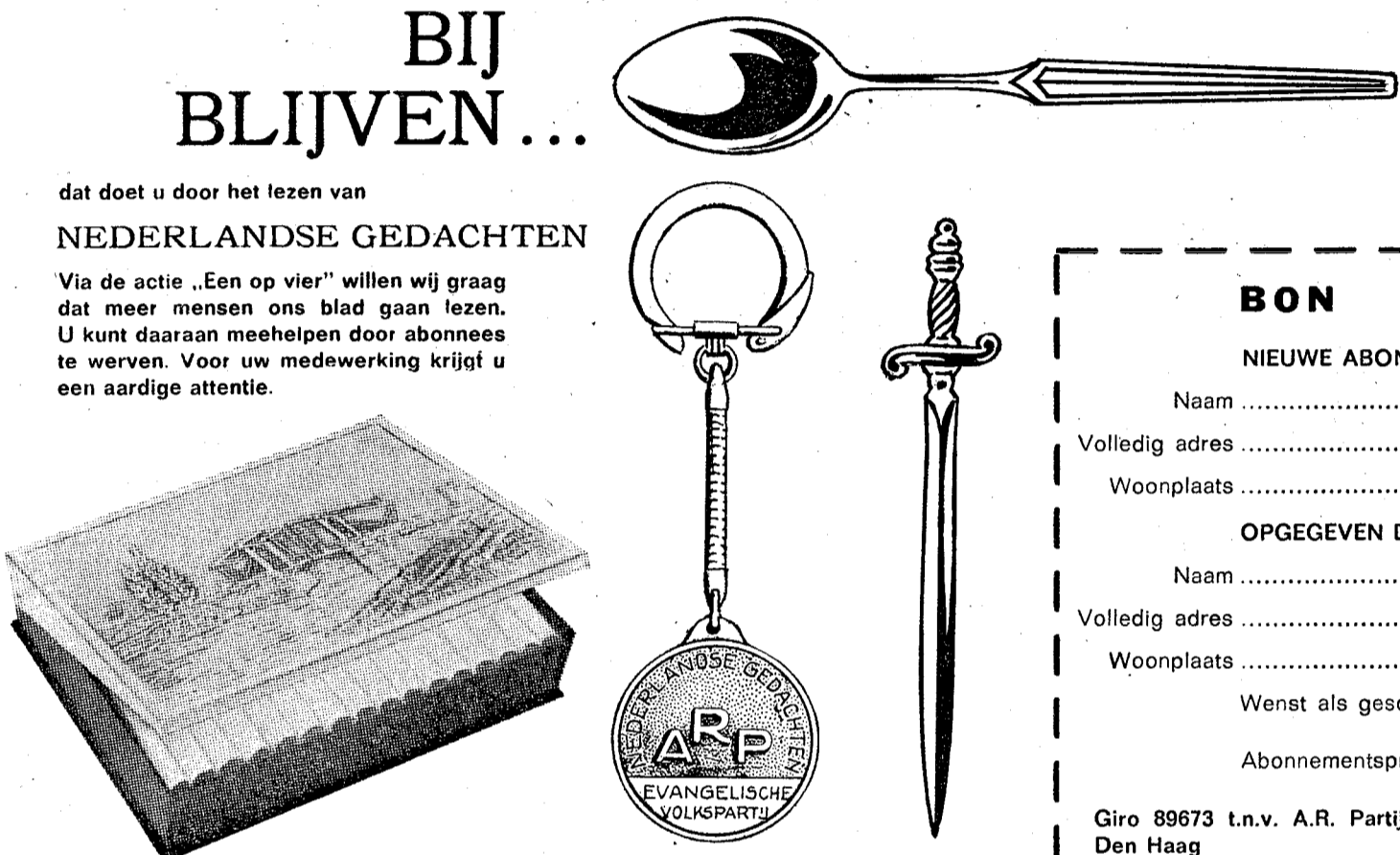
Aanvang der vergadering te 20.00 uur. Mr. W. C. D. Hoogendijk, adjunct-directeur van de Dr. A. Kuypersstichting zal spreken over „De samenleving vernieuwen”.

Mijnhardt's
HOOFDPIJN POEDERS
KIESPIJN POEDERS
HOEST POEDERS
GRIEP POEDERS
werken verrassend

BIJ BLIJVEN...

dat doet u door het lezen van **NEDERLANDSE GEDACHTEN**

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk :

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuypersstraat 3 Den Haag

1 ABONNEE
lepelkje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepelkjes

3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepelkjes

lingerie - korsetterij

dekker

DE LIER NAALDWIJK DELFT DEN HAAG VOORBURG
 Markt 49 Beeklaan 366 Herenstr. 107-109

SCHULING GIETRIJBNODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.
 POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

EEN VEILIGE BOX

EEN **Kibofa** BOX

wajang
 plantenmargarine

ongezouten

wajang
 GEZONDE PLANTENMARGARINE

met zorg uit speciale oliën bereid

TERVEEN GELEEN

NAAM- EN NUMMERPLATEN

IN DIVERSE UITVOERINGEN
 Aanduidingen speciaal voor kantoorgebouwen, ziekenhuizen enz.
 Zelfklevende transfers, o.a. voor autoportieren, gevelleters, graveerwerken.
ZUID NED. NAAMPLATEN ONDERNEMING G. TER VEEN GELEEN
 Graaf Huynlaan hoek Markt
 Tel. 04494 - 5888*

MITGLIED DER
 EUROPEISCHE GRAVEUR VERENIGING

Firma Jan de Mik

HARDINXVELD-GIESSENDAM

Aannemers van
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUTHANDEL

Tel. 01846 - 2156 - 2484 - Hardinxveld-Giessendam

PATENT OCEAN
 WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES
 EN
 BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
 TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
 GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK
„AERZEN”
 INL. & VERKOOP OCEAN NV - VELP (G.)
 TEL 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

SVH
 ANNO 1918

Aardelektroden
 Bliksemalleider-installaties
 Kathodische corrosiebestrijdings-installaties
 24 uur service

Fa. S. van der Heide & Zn.
 Kollum (Fr.)
 Telefoon 05114 441*

Filiaal: Schaesberg
 H. J. W. Smeets
 Haesenstraat 18
 Telefoon 04443-3461

Schimmelpenninck

fijn! die ken ik

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 13

30 maart 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

Limburg

De provincie Limburg heeft een monostructuur. In december 1965 was de helft van de bevolking daar afhankelijk van de mijnindustrie.

De vroegere commissaris der Koninging, mr. Houben, heeft ook op die monostructuur gewezen. Als er niets zou veranderen zou men er te zijner tijd voor moeten betalen meende hij.

Aan dat betalen is men nu toe, zegt de heer Chr. C. van Ree, voorzitter van de A.R. Kamercentrale Maastricht. De heer Van Ree schrijft over „Limburg nu en in de toekomst?” op pagina 6 en 7.

Paarden

Wat paarden met de actie „Eén op vier” te maken hebben kunt u lezen op pag. 2.

Onderwijs

De Eerste Kamer behandelde de begroting van Onderwijs en Wetenschappen, pag. 4.

K'ung Fu-tzu

Deze Chinese wijsgeer (± 500 v. Chr.) is ons beter bekend als Confucius. Hij zocht voor de praktische politieke problemen een oplossing op zedelijke basis. Op pagina 8 schrijft D. Kooiman, in een vijfde artikel over China, over de confrontatie tussen christendom en confucianisme.

D. Kooiman

De heer Kooiman is als assistent van drs. J. D. Thijs verbonden aan de afd. Niet-westerse gebieden van het Sociaal-Wetenschappelijk Instituut van de V.U. Zijn studie behelst de geschiedenis van Azië.

Hoe maken wij het waar?

Bij de aanvaarding van zijn hoogleraarsambt heeft dr. H. M. Kuitert een rede gehouden over „Sociale ethiek en geloof in Jezus Christus”.

Dr. Kuitert stelde dat maatschappelijke en politieke structuren en instituten getoetst moeten worden aan de criteria van het Messiaanse Rijk.

De redactie vroeg dr. E. de Vries of hij in een tweetal artikelen in eenvoudige bewoordingen duidelijk wilde maken wat dat betekent. Het eerste artikel staat op pagina 9.

Midden-oosten

Op pagina 12 bespreekt drs. J. G. Lambouy, wetenschappelijk medewerker van de afd. sociaal-geografisch onderzoek van de Ver. van Nederlandse Gemeenten, het boek van L. C. Biegel: Het Midden-oosten, hard van spanningen en conflicten.

DE INKOMSTENVERHOUDINGEN IN ONS LAND

BALANS VAN EEN DISCUSSIE

Door Drs. B. Goudzwaard

Drs. B. Goudzwaard

In de afgelopen weken is het thema van de ongelijke inkomensverhoudingen in ons land regelmatig in Nederlandse Gedachten aan de orde geweest. Niet alleen hebben Dr. de Wilde en Mr. van Dam hun licht hierover laten schijnen, maar ook de lezers zelf hebben zich — in aan de redactie gerichte brieven — niet onbetuigd gelaten. De eer van deze interessante gedachtenwisseling komt ongetwijfeld toe aan Drs. Terpstra, die in het nummer van 3 februari de spits heeft afgebeten door ronduit te stellen, dat de overheid onvoldoende instrumenten heeft om de scheve inkomensverhoudingen in ons land te verbeteren, en binnen de economische orde die wij thans hebben, ook moeilijk aan werkelijk-effectieve instrumenten komen kan.

De redactie heeft aan mij gevraagd een bijdrage te schrijven, die als een voorlopige afsluiting van deze discussie dienen kan. Het ligt voor de hand, daarvoor als thema deze fundamentele vraag te kiezen: „Wat is in een anti-revolutionaire politiek de juiste houding van de overheid ten opzichte van de bestaande inkomensverschillen?”

Wijze van aanpak

Ten aanzien van deze fundamentele vraag hebben de bovengenoemde heren zich niet rechtstreeks uitgesproken; maar uit hun bijdragen kan wel een antwoord op deze vraag worden afgeleid. De heer Terpstra heeft de weg gevolgd

van wat men een „maximum” benadering zou kunnen noemen; hij kent de overheid een in principe onbegrensd recht toe om de bestaande inkomensverschillen in ons land te verminderen, al laat hij — vanwege de „onhaalbaarheid” de vraag naar de wenselijkheid van het afschaffen van de particuliere ondernemingsvorm bewust onbesproken. De heren De Wilde en Van Dam wensen daarentegen zij het niet op precies dezelfde gronden de overheid slechts een beperkte bevoegdheid tot het ingrijpen in de inkomensverdeling toe te staan. De heer Van Dam formuleert zijn standpunt onder meer als volgt: „Een benadering van de inkomensverdeling vanuit de stelling, dat er mensen zijn die teveel verdienen, is onvruchtbaar”. In onderscheid met wat de heer Terpstra voorstaat, zou ik dit gemakshalve een „minimum-benadering” willen noemen; ai ben ik er van overtuigd, dat de heer Van Dam de thans in onze samenleving bestaande inkomensverschillen zeker niet ongewijzigd wenst te laten voortbestaan. Zijn aanpak is echter, dat deze inkomensverschillen voor de overheid pas reden van ingrijpen vormen, wanneer en voorzover zij een aanwijzing vormen dat bepaalde bevolkingsgroepen voortdurend in financiële moeilijkheden verkeren.

Ten aanzien van beide manieren van benadering vraag ik mij af — en ook dit mag de heer Terpstra een „persoonlijke mening” noemen — of zij vanuit anti-revolutionair gezichtspunt niet een tikkeltje te oppervlakkig zijn en niet te weinig het specifieke karakter van het overheidshandelen in aanmerking

nemen. Misschien mag ik proberen, dat wat nader te verduidelijken.

De rechtvaardigheidsvraag

Ik ben geneigd het met de heer Terpstra eens te zijn voor wat de reikwijdte van de overwegingen en handelingen van de overheid betreft. Anders gezegd: het lijkt me evenals hem onjuist, om ten aanzien van de hogere inkomens in de samenleving bij voorbaat te zeggen, dat de overheid er in principe geen boodschap aan zou hebben. Want de overheid heeft voor al haar handelen de rechtvaardigheid in de openbare samenleving tot richtsnoer; en het valt niet in te zien waarom de grootte van de inkomensverschillen in ons land zonder meer buiten die rechtvaardigheidsvraag zouden vallen. Mar aan de andere kant ligt nu juist daarin, in die typisch-anti-revolutionaire norm van de rechtvaardigheid in de openbare samenleving, ook weer een duidelijke begrenzing van het overheidshandelen besloten. In deze erkenning van begrenzingen sta ik dus weer dichter bij de heer Van Dam.

Het ligt namelijk in de lijn van o.a. artikel 4 van ons beginselprogram om te stellen dat de overheid zich alléén vanuit het gezichtspunt van de rechtvaardigheid in de openbare samenleving met de inkomensverschillen in ons land bezig zal hebben te houden. Maar dat bezighouden zal zij dan ook écht hebben te doen.

Niet halfzacht

Betekent dat in de praktische politiek het volgen van een „halfzachte” lijn? Ik geloof er niets van. In het verlengde van deze aanpak is er sprake van zelfs drie gronden — of wegen — voor overheidsingrijpen.

In de eerste plaats is er de situatie, die hiervoor al ter sprake is gekomen: het overheidsingrijpen ten bate van hen, die financieel in de knel zitten en zich daardoor in hun levensroeping onvoldoende kunnen ontplooiën. Daarover zijn de heer Terpstra, de heer De Wilde en de heer Van Dam het, blijkens hun uitspraken, ook eens: voor deze groepen van onze bevolking zal meer gedaan moeten worden. Dat is een belangrijk stuk overeenstemming, dat zowel con-

• Vervolg op pag.

BIJ KAPTINO

KEUZE UIT MEER DAN 2000

schrijfmachines

OOK TEL- EN REKENMACHINES BRANDKASTEN GROTE SORTERING

De Clerqstraat 77, tel. 020-123711, Amsterdam Zijkweg 53, telefoon 023-20018, Haarlem Laan van Nieuw Oost-Indië 12, Den Haag.

UIT twee brieven, welke dezer dagen op het partijsecretariaat ontvangen werden, willen wij gaarne iets citeren.

Eén brief is een reactie op een algemeen schrijven van het Centraal Comité; de ander is een reactie op een foto, welke vorige week in „Nederlandse Gedachten” stond.

Eerst de brief, welke als reactie op het schrijven van het Centraal Comité binnenkwam. Het Centraal Comité had namelijk, gedateerd 14 maart jl. in een algemeen schrijven aan de kiesverenigingen er krachtig op aangedrongen, dat de landelijke abonneerfactie voor ons weekblad „Nederlandse Gedachten” de aandacht van alle kiesverenigingen zou krijgen en dat alle kiesverenigingen voor een paar nieuwe abonnees zouden zorgen. Een paar is al heel wat wanneer velen ieder daarvoor zorgen; vele kleintjes maken samen een fors resultaat.

Zeven abonnees

Nu schreef dus de kiesvereniging te Siddeburen op 20 maart jl., dus reeds na een paar dagen aan het Centraal Comité terug:

„Mijne Heren,

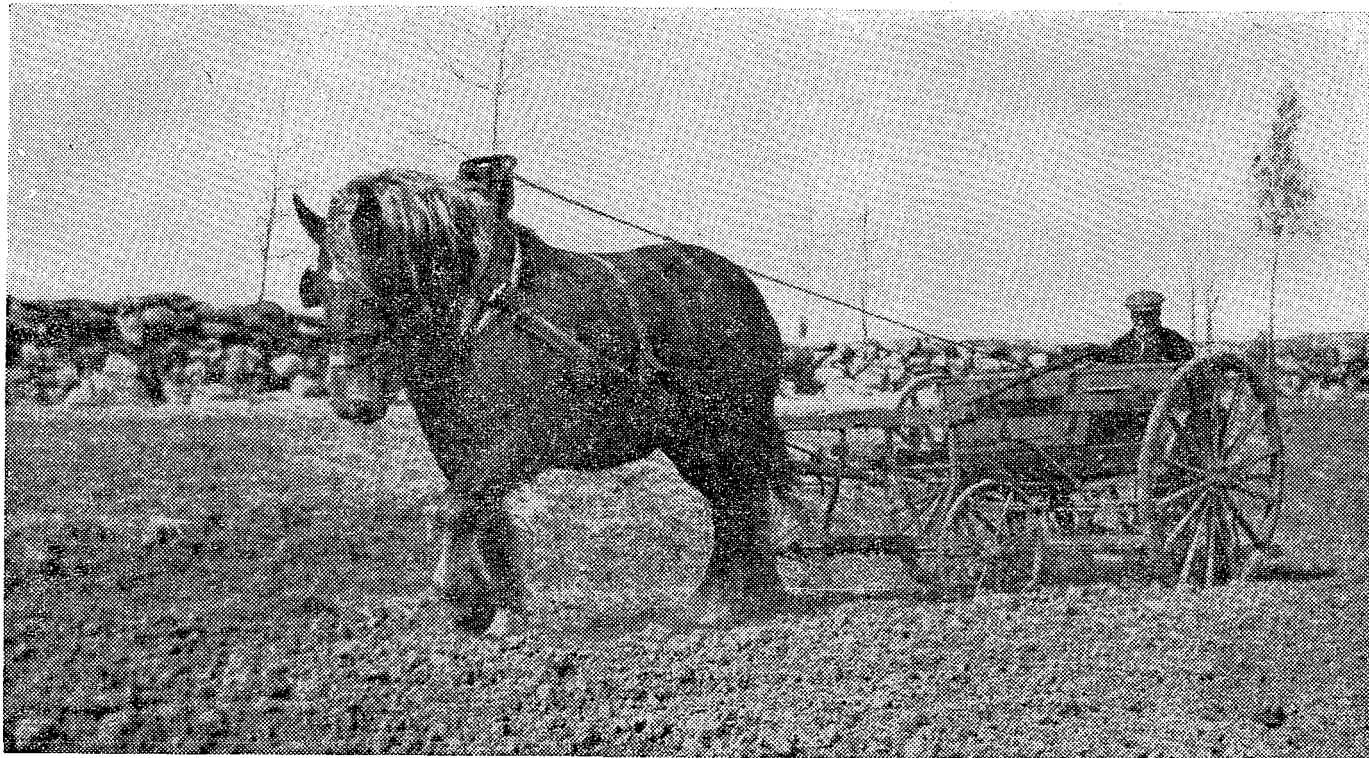
In antwoord op uw schrijven dd. 14-3-'68, delen wij u mede, dat wij gistermiddag zeven nieuwe abonnees voor „Nederlandse Gedachten” noteerden, te weten: . . . (volgen zeven namen met de bijbehorende adressen). Vertrouwende u hiermede van dienst te zijn geweest, verblijven wij, hoogachtend.”

De kiesvereniging Siddeburen heeft daarmede ook van haar kant weer eens getoond, dat het kan. Als men er maar iets aan doet. „Gistermiddag” noteerde men daar zeven nieuwe abonnees. En de kiesvereniging schrijft: „Vertrouwende u hiermede van dienst te zijn geweest”. Ja, stellig. Een goede dienst aan de partij door middel van voorlichting en informatie via „Nederlandse Gedachten” voor meer kiezers. Hartelijk dank voor de spontane reactie. Wij verwachten ditzelfde nu natuurlijk van meer kiesverenigingen.

Paradepaard

En nu die andere brief. Een lezer van ons blad te Silvolde schrijft:

SIDDEBUREN EN SILVOLDE

Eenzaam voortzwoegend, maar deel van een zinvol geheel.

„Geachte Redactie

In Nederlandse Gedachten van 23 maart staat onder het hoofd „Waar blijven de anderen” een foto van defilerende trekpaarden met als onderschrift: „Er moet aan getrokken worden”.

Ongetwijfeld zullen deze viervoeters tot enorme prestaties in staat zijn, maar op de foto zijn ze enkel bezig hun beste been voor te zetten voor de parade. Als voorbeeld voor alle antirevolutionairen om zich netjes in het organisatorische gelid op te stellen is ze zeker zinvol.

Voor het nederige en toch wel zeer zware en belangrijke werk van ledenwerving en lezerswerving, dient een ander voorbeeld dan showpaarden afgedrukt. Te denken valt hierbij aan een hardploeterend zwaar of licht paard voor de ploeg. Een luchtfoto zou kunnen aantonen dat de op het eerste gezicht zo eenzame voortzwoegende paarden op vele akkers met elkaar toch een zinvol geheel kunnen vormen. Groetend”.

Ja, dat heb je als je geen deskundige bent. Dan denk je al gauw bij paarden aan werken en niet aan paraderen. Hartelijk dank aan deze lezer voor zijn bijzonder duidelijke en zinvolle brief.

Eenzaam maar zinvol

Hij heeft volstrekt gelijk als hij schrijft over het „zware en belangrijke” werk van ledenwerving en lezerswerving, van

„levensbelang” voor elke politieke partij, die er wat van maken wil. Dan gaat het niet om show, maar om werk. En dat kan dan beter tot uitdrukking worden gebracht door de foto, welke wij thans bij dit verhaal plaatsen.

Deze symbolische luchtfoto waar hij op doelt, hebben wij niet en die is natuurlijk ook moeilijk, misschien wel onmogelijk te maken.

Maar die laatste zin is zo duidelijk en helder, dat je het beeld ook zonder foto voor ogen ziet. Daarom herhalen we die passage tenslotte nog eens:

„Een luchtfoto zou kunnen aantonen dat de op het eerste gezicht zo eenzame voortzwoegende paarden op vele akkers met elkaar toch een zinvol geheel kunnen vormen.”

PARTIJ IN DE ETHER

De secretaris van de A.R.P. mr. W. de Kwaadsteniet sprak woensdag 27 maart jl. voor de radio. Hij ging in op de gebeurtenissen die de afgelopen twee maanden de Nederlandse politiek beïnvloedden. Die gebeurtenissen waren ook onderwerp van de vergadering van het Centraal Comité van de A.R.P. zaterdag 23 maart jl. Een tweetal citaten uit de toespraak van de heer De Kwaadsteniet laten wij hier volgen.

„Uitgangspunt, program en beleid horen bijeen en moet men niet van elkaar los maken. Wie alleen praat over het uitgangspunt, over beginselen, die maakt christelijke politiek tot een onvruchtbare zaak.

Maar ook de neiging, die er ook vandaag weer bestaat, om alles in te zetten op het punt van het program, is fout. Op basis alleen van een program kan men hoogstens iets doen op kort zicht, in beperkte vorm, zoals bijvoorbeeld bij een kabinetsprogram. Maar voor echte samenwerking is meer nodig. Want wat

een partijprogram werkelijk inhoudt, dat kan men alleen vaststellen, wanneer men dit beziet in verband met het uitgangspunt en in verband met de intentie bij de uitvoering ervan”.

„Wij zouden niets liever willen dan dat het gesprek, het program, de bezieling van de christelijke politiek zo zal zijn, dat allen, die vanuit de inspiratie van het evangelie in de politiek willen werken, daartoe aangetrokken worden. Christelijke politiek en christelijke partijformatie mag niet uitsluitend, exclusief zijn, maar moet juist aantrekken, werven, de ander zoeken.

En dat geldt niet alleen voor personen. Een eventuele samenwerking zal een politiek moeten opleveren, die ook open staat voor samenwerking met welke andere partij ook, met wie wij ons program kunnen uitvoeren”.

De complete tekst van deze toespraak is verkrijgbaar op het A.R. Partijbureau, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

Met diepe ontroering namen wij kennis van het overlijden van onze zeer gewaardeerde Voorzitter de heer

F. Post

Met grote dankbaarheid gedenken wij zijn arbeid gedurende een aantal jaren voor onze A.R. Bondskiesver. in de gem. Grootegast, met liefde en toewijding verricht. Trooste de Here de diepbedroefde familie.

Grootegast, 21 maart 1968.

Het Bondsbestuur.

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEE

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

★ Op vrijdag 29 maart houdt het Stedelijk Verband van de Arjos Groningen een buitengewone ledenvergadering. Aanvang der vergadering: 17.30 uur.

Plaats van samenkomst is „De Boerderij” („De Schuur”) in Paddepoel-Selwerd te Groningen.

Onderwerp van de avond: „Vrijheid van meningsuiting in de democratie”. Een filmdocumentaire over dit actuele onderwerp zal aan een forumdiscussie voorafgaan. Na de vergadering gelegenheid tot feestelijke ontspanning.

★ Op zaterdag 30 maart vergadert het Provinciaal Comité Gelderland.

De plaats van samenkomst is „Royal”, Willemsplein te Arnhem.

Aanvang der vergadering 14.15 uur.

Mej. van Leeuwen, lid van de Tweede

Kamer zal spreken over: „Logge politiek of evangelisch avontuur”.

★ Op donderdag 4 april is er een ledenvergadering van A.R.K.V., Arjos en A.R. te Drachten.

Plaats van samenkomst is Gebouw Irene, te Drachten. Aanvang der vergadering 19.45 uur.

Spreker is prof. mr. P. J. Verdam, lid van de Eerste Kamer.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P. EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

COMMUNIQUE CENTRAAL COMITE

* * * Kom over de brug

De actie, die een aantal kerken heeft gevoerd voor het werk overzee is een groot succes geworden. Het streefbedrag van 21 miljoen gulden is ver overschreden. Voor velen was dit een aangename verrassing. Gelukkig is het echter meer dan dat alleen.

Er is reden om dankbaar te zijn voor de weerklank, die het appèl dat van deze actie uitging heeft onderhouden.

Duizenden en nog eens duizenden mensen hebben zich persoonlijk voor deze actie ingezet. En dat ondanks alle verhalen over de grote mate van onverschilligheid en in-activiteit, die de meeste mensen in deze tijd zouden kenmerken.

Het resultaat van deze actie bewijst eens opnieuw, dat velen bereid zijn iets te doen en iets te geven, wanneer het hart wordt geraakt, wanneer men zich persoonlijk aangesproken weet.

Ongetwijfeld zal de invloed van de moderne communicatie-media mede een rol hebben gespeeld. Wij geloven echter niet, dat die in dit geval van doorslaggevende betekenis is geweest.

Er is reden tot dankbaarheid; niet voor zelfingenomenheid. Op de christenen rust de taak getuigen te zijn in woord en daad. En bovendien: een ieder is rentmeester over de aardse goederen, die hem of haar zijn toebedeeld. In dat licht bezien moeten de christenen een enorme vernieuwende kracht in de samenleving zijn.

Is dat altijd zo?

Laten wij dat nog maar eens overwegen, om vervolgens over de brug te blijven gaan.

HET Centraal Comité van de A.R. Partij heeft zich tijdens zijn vergadering van 23 maart uitvoerig beraden over de politieke situatie.

Besloten werd na verdere voorbereiding in de vergaderingen van 6 april en 18 mei met name ook de stukken van de „18”, zoals deze aan het Centraal Comité zijn voorgesteld nader te bespreken.

Het Centraal Comité is van oordeel, dat daarna het Partij Convent, dat op zaterdag 25 mei a.s. bijeenkomt, eveneens over de politieke verhoudingen in ons land zal moeten spreken. Inmiddels zal het Centraal Comité, gezien de ruime publiciteit over de stukken van de „18”, deze in haar huidige vorm volledig ter beschikking stellen aan de kiesverenigingen en andere partij-organen.

Het gesprek over de politieke situatie en de stukken van de „18”, zoals deze tot dusver zijn tot stand gekomen, wenst het Centraal Comité in alle geleidingen van de partij te stimuleren.

HET Centraal Comité is van oordeel, zoals ook is gesteld in het inleidende stuk van de „18”, dat voor een nauwere politieke samenwerking, naast een gemeenschappelijk uitgangspunt, ook een in hoofdzaken gezamenlijk en duidelijk program, alsmede overeenstemming over de uitvoering daarvan, onontbeerlijk is. Het streven van

de A.R. Partij moet gericht blijven op de vormgeving van een wezenlijk christelijke politiek, hetgeen een kleurloze centrumpositie uitsluit. Het Centraal Comité wil er nog eens op wijzen, dat de politieke werkelijkheid niet in het dilemma progressief-conservatief is onder te brengen.

DE A.R. Partij meent, dat de christelijke partijen moeten openstaan voor samenwerking met al die partijen met welke zij het beste haar politiek zullen kunnen verwezenlijken. Zij zullen eveneens open moeten staan voor al die geestverwanten, die hun politieke tehuis thans nog elders zoeken. Algemeen werd het ontstaan van de groep-Aarden, de partij Radicaal onder voorzitterschap van de heer Bogaers, betreurd.

HET Centraal Comité is van oordeel, dat allen die een politiek willen bedrijven vanuit de bijbel, met kracht moeten blijven streven naar samenwerking, waarbij geen scheiding mag plaatsvinden op niet wezenlijke gronden.

De redactie acht het niet nodig, deze duidelijke uitspraken nog toe te lichten. Wat duidelijk is, kan door een nadere toelichting alleen maar onduidelijker worden gemaakt. Wij adviseren al onze lezers zich op dit communiqué te oriënteren, en niet af te gaan op (mogelijk tendentieuze) krantenberichten.

GOVERNMENT OF COMPROMISE

TIJDENS de rouwdienst voor wijlen de Friese dichter Fedde Schurer heeft zijn vriend Dr. Buskes enige citaten uit brieven van Schurer meegedeeld.

De overledene was lid van de P.v.d.A. en een tijdlang lid van de Tweede Kamer. Maar de politiek was voor hem een teleurstelling. In een brief aan Dr. Buskes schreef hij: van de politiek verwacht ik niets. Het is alleen maar met de kiezen op elkaar een compromis aanvaarden en vaak een laf en vernederend compromis.

TOEN Dr. Colijn eenmaal professor Hugo Visscher toesprak bij diens ambtsjubileum, zei hij: Gij hebt het de A.R. partij en de A.R. fractie niet altijd gemakkelijk gemaakt. Want gij hebt maar moeilijk kunnen aanvaarden, dat in de politiek een compromis vaak noodzakelijk is.

In de praktijk gaat het altijd weer om het realiseren van het bereikbare.

IN Italië zijn de Nenni-socialisten „regeringspartij”. En nu de balans werd opgemaakt, moest worden gezegd, dat er weinig in het bewind tot uiting komt, dat een typisch socialistisch kenmerk draagt. De Nenni-partij beroemt er zich op, dat er tóch iets bereikt is: de elektriciteitsbedrijven worden overheidsbedrijven. Wat in Nederland al lang een feit is. Maar de Nenni-socialisten hebben goed begrepen, dat zij alleen regeringspartij kunnen zijn en blijven, door een compromis te aanvaarden. Door water in de wijn te doen. Door juist wat typisch socialistisch is, hoogstens als een ideaal in gedachten te houden.

IN Duitsland heeft de socialistische partij van Willy Brandt onder sterke politiebewaking een landelijk congres gehouden. Voor het eerst heeft het congres zich kunnen bezig houden met de „grote coalitie” tussen C.D.U. en S.P.D. Die is tot stand gekomen, zonder dat het congres er aan te pas kwam. Het partijbestuur had tot die coalitie besloten en — zeven ministers zijn lid van het partijbestuur. Het bleek niet gemakkelijk te liggen op het congres. De coalitie leidt te veel — tot een compromis. Waarbij de C.D.U. aan het langste eind blijkt te trekken. De spanning is vooral ontstaan, doordat de C.D.U. een nieuw kiesstelsel wil doorzetten, districtenstelsel,

waardoor de kleine partijen helemaal worden uitgerangeerd, en waarschijnlijk de C.D.U. het heft in handen zal krijgen. De S.P.D. beleeft niet veel plezier van de „grote coalitie”, en de verkiezingen in de Länder werden een teleurstelling. De socialisten dachten: wij zullen het Duitse volk laten zien, dat wij regeringsverantwoordelijkheid kunnen dragen. Zij kunnen het, maar via de weg van het compromis.

TOEN Dr. Drees in Nederland minister-president was, heeft hij eens een merkwaardige uitspraak gedaan. Er zaten vertegenwoordigers van vier partijen in zijn kabinet. En in Nederland waren in de publieke, politieke debatten heel wat programma's en plannen in discussie. Want elke partij had haar eigen rapport, hoe het nu *eigenlijk* moest. Dr. Drees zei: van al die debatten dringt slechts een zwakke echo door in het kabinet. En daar zijn niet de spanningen, die men zou verwachten.

IN Engeland is het anders, denkt men. Door het merkwaardige, door sommigen ook voor Nederland zo begerenswaardige districtenstelsel, is daar immers de „polarisatie” vrijwel volkomen. Er zijn maar twee politieke krachten, die van Labour en die van de Conservatieven. En Labour heeft de *volstrekte meerderheid*. De oppositie heeft, al het er op aan komt, niets in te brengen. En de whips zorgen er voor, dat de leden van de Labour-fractie hun plaats en plicht kennen. Daár kan men dus compromisloos regeren..... Dat dacht iemand. Maar The Economist schreef de vorige week, dat het ook in Engeland is: *a government of compromise*. De harde maatregelen van Jenkins, het verlaten van de Indische Oceaan (eens bijna een Britse binnenzee) het reduceren van de vloot tot een derderangsvloot — alle opzienbarende en schijnbaar harde en radicale maatregelen — allemaal tóch compromissen. Zo is dat in de politiek.

EN dat komt niet alleen, doordat partijen met verschillende uitgangspunten en doelstellingen samen een regeringsmeerderheid moeten vormen. Engeland bewijst het tegendeel. Het komt ook, en voor een belangrijk deel, *doordat de wal het schip keert*. Elke partij, die regeringsverantwoordelijkheid draagt, ervaart het. Er is heel veel, dat vastligt. De bestem-

ming van het overgrote deel van het budget ligt vast. Als de minister van O. en W. laat navragen, hoeveel er van zijn miljarden vast ligt, doordat het krachtens *wettelijke bepalingen* zo en niet anders kan of mag worden besteed, dan hoort hij al gauw, dat hij voor een eigen beleid maar heel weinig speelruimte heeft. En als de minister van Financiën met zijn ambtgenoten plannen maakt, dan hebben zij éerst vernomen, hoe groot, de ruimte is. En daar kunnen zij weinig of niets aan veranderen. Zij hebben het als een bikkelhards feit te aanvaarden: zo groot is de ruimte en niet meer. En daar mag men geen gekheid over maken.

IK kan het mij levendig indenken, dat een dichterslijk idealist daar genoeg van krijgt: de kiezen op elkaar, want het is weer een compromis geworden..... Ik kan mij voorstellen, dat een man, die de gematigdheid de hoogste wijsheid vindt, en de middenweg de veiligste weg, een oude rot wordt in de politiek.

Maar wee de christen, die niet heeft leren verstaan, door het geloof, dat meer dan één bede uit het gebed, dat Christus ons heeft geleerd, zijn dagelijks werk in de politiek moet begeleiden en opheffen, ook als hij morgen weer genoeg moet nemen met — een compromis. A.

BIJBELSE DAGBOEKEN ALS BELIIDENISGESCHENK!

Alle zeven dagen ..... geb. f 9.90
Een ogenblik, 3e druk ... geb. f 9.50
Vijf minuten, 13e druk ... geb. f 9.50

Drie bekende bijbelse dagboeken van ds. H. Giesen, die vooral bij de jeugd van vandaag aanspreken.

Komen en gaan ..... geb. f 11.90
Het nieuwe bijbelse dagboek van de interkerkelijke commissie „Kerk-Overzee”. Een mooi Paasgeschenk voor Nederlanders in den vreemde. De teksten zijn verzorgd door Gereformeerde en Hervormde medewerkers.

Verkrijgbaar in de boekhandel
Boekencentrum N.V. — 's-Gravenhage

DE EERSTE KAMER OVER ONDERWIJS EN WETENSCHAPPEN

Bij de begroting van het departement van Onderwijs en Wetenschappen werd namens de A.R. fractie het woord gevoerd door prof. mr. de Gaay Fortman en de heer Algra.

Beide sprekers spraken hun grote waardering uit zowel voor de minister als voor de staatssecretaris. Prof. de Gaay Fortman zei: „het optreden van de minister tot dusverre heeft een basis voor vertrouwen in zijn beleid geschapen.” En de heer Algra tot staatssecretaris Grosheide: „gaarne spreek ik een heilwens en een zegenbede uit, waarbij ik de Staatssecretaris met een compliment voor zijn werkkraft en deskundigheid geef”.

Prof. de Gaay Fortman sprekend over het wetenschappelijk onderwijs zei, dat de minister voor een zware taak staat. Hoewel hij zelf vond, dat deze uitdrukking op een gemeenplaats leek, werkte hij dit nader uit door er op te wijzen, dat het wetenschappelijk onderwijs, anders dan de meeste andere vormen van onderwijs, door de wet niet uitdrukkelijk aan bepaalde financiële voorwaarden is gebonden. „Daardoor is het wetenschappelijk onderwijs altijd een welkom aanvalsgebied wanneer het gaat om het afremmen van de groei en om bezuinigingen. Het wetenschappelijk onderwijs wordt in zeer beperkte mate door de wet en in hoofdzaak door de minister beschermd”. Een aantal moeilijke problemen heeft de minister „uitbesteed” aan commissies. Zo werd het bestuderen van het studietoelagenbeleid opgedragen aan een commissie onder voorzitterschap van oud-minister Andriessen en het vraagstuk van de salariëring van de medische wetenschappelijke medewerkers aan een commissie waarvan oud-minister Smallegen voorzitter is. Prof. de Gaay Fortman vond dat de minister met het aantrekken van deze voorzitters een zeer goede keus had gedaan. Eveneens verheugde hij zich erover dat de rector-magnificus van de hogeschool van Eindhoven, prof. dr. Postumus, benoemd was tot regeringscommissaris voor de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs.

Samenwerking noodzakelijk

Uit zijn betoog stippen wij het volgende aan. Over de samenwerking en taakverdeling binnen de kring van de instellingen voor wetenschappelijk onderwijs, zei hij, dat hij er al eerder op had aangedrongen deze met kracht te bevorderen. „Daarbij heb ik gezegd”, aldus prof. de Gaay Fortman, „dat het vanzelfsprekend is dat de bijzondere instellingen daaraan hun volle medewerking verlenen, mits uiteraard rekening wordt gehouden met haar bijzonder karakter”. Hij was van mening dat dit bijzondere karakter het streven naar samenwerking en taakverdeling niet in de weg zou staan. Het zou geldbesparend werken, omdat de beschikbare gelden op een zo rationeel mogelijke wijze besteed kunnen worden. „We kunnen ons niet meer de luxe veroorloven dat alle specialismen en alle vormen van onderzoek aan alle instellingen worden bedreven”. De senator wilde verder gaan door ook de afspraken met betrekking tot onderzoekprojecten hierin te betrekken.

Streven naar vernieuwing

Over de bestuursvorm van de instellingen voor wetenschappelijk onderwijs

Prof. De Gaay Fortman

merkte prof. de Gaay Fortman op, dat het misschien wel wat te sterk uitgedrukt is, wanneer men zegt dat deze in opspraak is. Niet te ontkennen is echter dat zij momenteel een enigszins ongezonde aandacht krijgt. „Dit is ook wel verklaarbaar, want zij hebben eeuwenlang volgens een bepaald patroon geleefd. Zij hadden de illusie dat dit patroon kon worden gehandhaafd. Nu worden zij opeens geconfronteerd met allerlei ontwikkelingen, die ik hier niet nader behoef aan te duiden. Zij worden geconfronteerd met een streven naar vernieuwing, dat noodzakelijk is”. Volgens de senator waren de eigenlijke problemen de explosie van de kennis en het operationeel worden van deze kennis. Hij vroeg zich af, hoe de universiteit de maatschappij kan voorbereiden op een toekomstige ontwikkeling en hoe zij leiding kan geven bij de ethische vragen, die deze toekomstige ontwikkeling zal oproepen. Voorts is er de kwestie van de kennisoverdracht. Welke vorm moet men hiervoor kiezen. Moet men hoorcolleges houden of werkgroepen instellen. Prof. de Gaay Fortman deed de suggesties hier ook de radio en televisie bij in te schakelen. In dit verband vroeg hij de aandacht van de minister voor de Academische Radio-omroep.

„Misschien mag ik van deze plaats een goed woord voor de Ac.R.O. doen. De Ac.R.O. is voortgekomen uit een studenteninitiatief. De wijzen, die erover hoorden zeiden: dat zal na een half jaar afgelopen zijn, want dan hebben zij ontdekt, dat zij het niet kunnen. Dat is niet het geval; men heeft zeer voortreffelijke mensen aangetrokken voor het bestuur”.

De Ac.R.O. heeft nu zendtijd gevraagd. Hij vroeg de minister zijn ambgenote van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk op deze omroep nog eens opmerkzaam te maken. In zijn antwoord gaf minister Veringa hem deze verzekering. Op de bestuursvorm van een universiteit terugkomend zei prof. de Gaay Fortman, dat hij bij een eventuele nieuwe opzet de curatoren zou willen behouden „omdat zij de verbinding van de universiteit met een stuk maatschappelijk leven zijn en omdat door de curatoren allerlei waardevolle impulsen uit de maatschappij de universiteit binnenkomen. Ook impulsen die drijven naar een efficiënter beheer en naar een doelmatiger bestuur”.

Ook de rector wilde hij behouden, omdat hij — als het goed is — de vertrouwensman is van de senaat, de vertrouwensman van hoogleraren, lectoren en wetenschappelijke medewerkers. „Hij is in zijn functie ook iets van een Commissaris van de Koningin, want door zijn relatie met de curatoren draagt hij wat aan overwegingen leeft de faculteiten en de senaat binnen”.

Wat is grens en taak

De heer Algra begon zijn rede — naar hij zelf zei — ook met een gemeenplaats door te zeggen, dat wij op onderwijsgebied aan het begin van een nieuw tijdperk staan. Hij noemde de invoering van de mammoetwet, straks de invoering van de negenjarige leerplicht en vermoedelijk ook door een nieuwe wet op het basisonderwijs.

Hij stelde de vraag: wanneer de mammoetwet wordt ingevoerd, is dit wel een beginpunt van een nieuwe ontwikkeling op het gebied van het gehele voortgezet onderwijs, maar wat is het karakter en wat is de grens van de taak der overheid? De heer Algra bracht in herinnering het onderwijscongres, dat de partij in 1956 gehouden heeft en waarbij prof. mr. A. M. Donner over karakter en de grens van de taak der overheid gesproken heeft. Hij citeerde:

„Het lijkt zo gemakkelijk alsof het hetzelfde is wanneer de één zegt, dat de overheid heeft te zorgen voor goed onderwijs en de andere, dat zij alleen de voorwaarden voor goed onderwijs heeft te scheppen. Maar daar ligt een wereld van verschil tussen. Wij kiezen voor een wet, die niet meer dan een geraamte is voor het onderwijs, en niet de bloedsomloop, het zenuwstelsel of de stofwisseling. Een wet die levensvoorwaarde is, is nog geen leefregel, waarbij precies wordt uitgedokterd wat de patiënt mag hebben en wat hem moet worden onthouden. Het kan soms nodig zijn, zulke leefregels te stellen, wanneer het inderdaad om een patiënt gaat, maar ook dan moet de hele behandeling erop uit zijn om die zieke weer onafhankelijk te maken van het dieet en te voorkomen, dat hij zich zo aan de drankjes en spuitjes gewent, dat hij er tenslotte niet meer buiten kan en zich het leven niet anders meer weet voor te stellen”.

Hiervan uitgaande sprak de heer Algra over de planprocedure. Er zijn twee mogelijkheden, zei hij, de eerste mogelijkheid gaat uit van de overheid en een tweede komt voort uit het volksinitiatief. In het eerste geval buigt men zich over een „stafkaart”, plaatst daarop vlaggetjes in allerlei kleuren en gaat dan na waar nog lege plekken zijn, waar plaats is voor een vlaggetje. In het tweede geval beginnen organisaties op het gebied van het onderwijs met het ontwerpen van plannen en bepleiten bij de overheid het bestaansrecht en de bestaansmogelijkheid van de school. Zij trachten met bewijzen te komen. Komt de overheid aan de hand van de wet tot de conclusie dat er inderdaad bewijzen zijn, dan honoreert zij de plannen die uit het volksinitiatief zijn voortgekomen.

De heer Algra bracht dit punt ter sprake omdat men op het departement een grote kaart heeft gemaakt, waarbij ons land min of meer onderwijskundig in kaart is gebracht. „Wat een werk, ben ik geneigd om te zeggen en ik heb bovendien de neiging erbij te zeggen: en hoe weinig bruikbaar”, aldus de senator.

De heer Algra kon zich met deze schematische voorstelling niet verenigen, aangezien het voor elke school weer anders ligt. Het hangt voornamelijk af van het karakter van de school, maar ook van de richting van de school. Hij was van mening dat dit schematisme niet zal voldoen. „De kaart kan een gevaarlijke werking hebben, omdat het land min of meer wordt verknijpt in districten, waarna van elk district afzonderlijk de behoefte wordt nagegaan. De behoeften in de verschillende streken van het land hangen echter van

H. Algra

allerlei factoren af die niet lokaal begrensd zijn”.

Eindexamens

Een tweede punt dat de heer Algra onder de aandacht van de staatssecretaris bracht was, dat hij tot de ontdekking was gekomen dat men meer en meer overgaat tot een schriftelijk eindexamen en dat het mondeling gedeelte wordt teruggedrongen. Hij was van mening dat het mondeling examen van even grote betekenis is, omdat in een gesprek met de kandidaat tot uiting komt wat er in zit.

„Bij een schriftelijk examen is de stof geüniformeerd en gelijkgeschakeld, zodat de werkelijk goede kandidaten, die uitblinkers dus, nooit de kans krijgen om in een gesprek ver hierboven uit te gaan”

Op dit punt bleef er een meningsverschil met de staatssecretaris bestaan, omdat mr. Grosheide zich afvroeg of dit de functie van het examen was.

„Moet niet veeleer tijdens het onderwijs in de klas zo'n kandidaat die kans krijgen? Is het examen ervoor om op deze manier als een speciaal pedagogisch middel te worden gebruikt of heeft het examen een veel beperkter functie? Het heeft alleen de functie te toetsen of de kandidaat een bepaald stuk leerstof, een bepaalde klas of een bepaalde school met succes heeft gevolgd”.

Geschiedenis in totaliteit behandelen

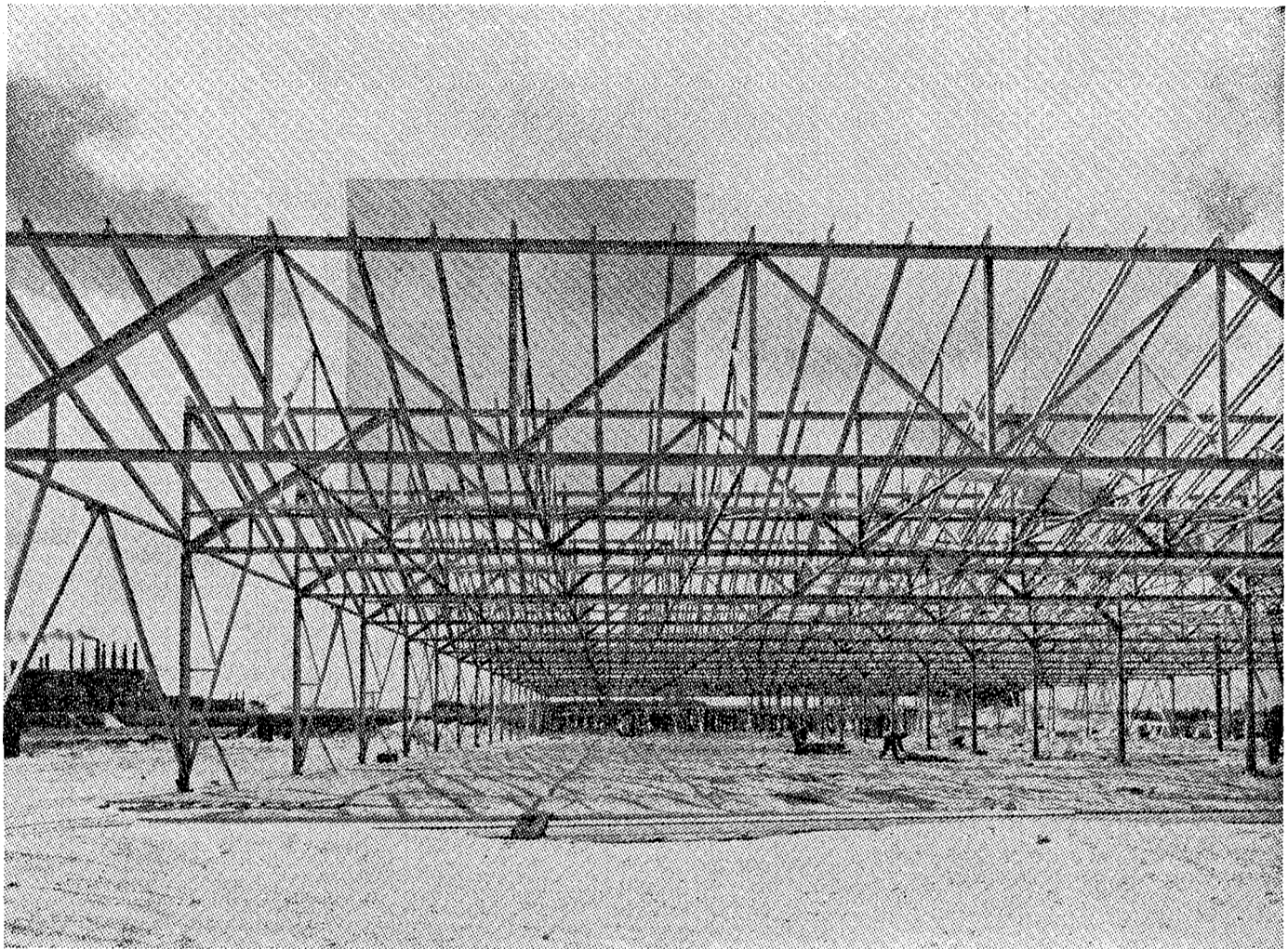
Een punt dat de oud-leraar Algra vooral ter harte ging waren de boekjes die de Kamerleden ontvangen hadden betreffende „leerplannen voor rijksscholen”. Vooral het boekje geschiedenis onderwierp hij aan een kritische beschouwing. In de algemene toelichting stond o.a. dat gezien het aantal lesuren niet gestreefd moest worden naar de behandeling van een algemeen overzicht, maar meer naar een thematische behandeling. De heer Algra vond dit een mooi verhaal, maar volgens hem was het uitgesloten, dat een leerling een werkelijk inzicht krijgt in de historische ontwikkeling, wanneer men niet zorgt voor een algemeen overzicht, waarin die bepaalde thema's worden gezet. „Ik zou wel eens willen zien hoe men bijvoorbeeld het principaat als een thema zou willen behandelen uit de Romeinse geschiedenis, zonder de achtergrond van de hele periode van het consulaat en van het opkomen van de militaire dictaturen enz. Ik meen dat dit niet mogelijk is, het komt in de lucht te hangen”.

Tenslotte pleitte de heer Algra voor een lerarenopleiding aan de kweekschool, zodat de kweekscholen niet gedegradeerd worden tot opleidingsscholen uitsluitend bestemd voor het basisonderwijs.

DE INKOMENSVERHOUDINGEN IN ONS LAND

BALANS VAN EEN DISCUSSIE

Wenkend ideaal, een zelfde basis voor iedere bedrijfsgeenoot.

• Vervolg van pag. 1

sequenties heeft voor de belastingpolitiek, voor het beleid ten aanzien van sociale verzekeringen, als voor bijvoorbeeld het woningbouwbeleid.

Want, zoals dr. De Wilde terecht heeft opgemerkt: mensen met een te laag inkomen worden aangetroffen in alle groepen van de samenleving; „net zo goed onder de arbeiders als onder de rentetrekken, zelfstandigen en invaliden”.

Het behoeft mijns inziens geen betoog, dat vanuit dit gezichtspunt niet kan worden volstaan met enkel een minimum-inkomensbeleid ten aanzien van werknemers te voeren; juist nu de kleine zelfstandigen steeds meer in de maatschappelijke en economisch verdrukking dreigen te geraken, zal ook ten aanzien van hen naar een financiële levensbasis moeten worden gestreefd. In het („uitgelekte”) rapport van de „18” ten aanzien van de inkomens- en vermogensverdeling wordt mijns inziens dan ook terecht de aandacht gevestigd op de figuur van het minimumgezinsinkomen, welke figuur niet alleen op de gezinnen van werknemers, maar ook op die van de zelfstandigen betrekking heeft. En voor wat betreft de niet-aktieven is in het stuk van de „18” vanuit dezelfde achtergrond het pleit gevoerd voor een sterkere bestendigheid tegen inflatie (dus waardeverval) van pensioenregelingen buiten de overheidssektor.

Onrechtvaardig

Een tweede weg van overheidsingrijpen

is nodig, wanneer in het proces van inkomensvorming en verdeling op een onrechtvaardige wijze gebruik wordt gemaakt van bestaande machtsposities. Het is bijvoorbeeld een scheve situatie, wanneer in een onderneming bij de beloning van commissarissen elke band met de door hen voor de onderneming geleverde prestatie goedgevoerd wordt doorgesneden, en tegelijkertijd zelfs tegen een bescheiden winstaandeel van werknemers heftig wordt geprotesteerd. Eveneens is het een onrechtvaardige situatie, wanneer speculanten hun financiële machtspositie op de markt misbruiken door het opjagen van grond- en woningprijzen. Bij beide voorbeelden gaat het om een inkomensverwerving, die niet op billijkheid maar op machtsmisbruik berust en die zich ten nadele van de zwakken in de samenleving uitwerkt. Een geval van een iets andere orde is de wijze van loonvorming in onze samenleving. Ook al is de term „machtsmisbruik” hier wellicht te zwaar — het is naar mijn mening wel bedenkelijk en niet bij voorbaat billijk te noemen, dat de geldsom, die jaarlijks voor loonsverhogingen beschikbaar is, over de loontrekkenden wordt verdeeld naar de hoogte van de lonen, die ze al hebben: wie f 20.000 verdient, krijgt bij 5%-verhoging f 1.000 meer, wie f 7.000 verdient, krijgt maar f 350 meer. Waarom dit status-quo beleid? Het lijkt me, dat hier voor werkgevers- en werknemersorganisaties nog een belangrijke taak is weggelegd; en dat, wanneer zij hun taak serieus opvatten, en niet pogen hun problemen af te wentelen op hun „vrienden” in het parlement, er weinig grond meer is om met de heer Terpstra

te klagen dat er aan de scheefheid van de huidige inkomensverhoudingen zo weinig te doen is ¹⁾. Ik kan dan ook helemaal instemmen met wat de „18” in hun stuk hebben gesteld, namelijk dat, „vooral nu een verschuiving van directe naar indirecte belastingen in de verwachting ligt, voor wat de loonvorming betreft tezamen met het bedrijfsleven de vraag onder ogen moet worden gezien, of de huidige automatische toepassing van het systeem van procentuele loonsverhogingen — ongeacht de hoogte van loon en salaris — in de toekomst geen wijzigingen behoeft”.

Ideaal

Persoonlijk zie ik het daarbij tenslotte nog als een in de verte wenkend ideaal, dat de beloning van personeelsleden in de toekomst op twee manieren zal geschieden in de eerste plaats in de vorm van een voor ieder gelijk basisbedrag, dat met de ondernemingsresultaten wisselt, en dat als een honorarium kan worden gezien voor het bedrijfsgeenoot-zijn, voor het medewerkerschap van de onderneming; en daarnaast een per persoon wisselend bedrag, dat varieert met ieders prestaties en de aard van het werk.

Een derde weg van overheidsingrijpen tekent zich tenslotte af, wanneer men let op de ongelijke mogelijkheden tot inkomensverwerving, waarmee de onderdanen aan hun levensloopbaan en hun deelneming aan het productieproces beginnen. Het is een tekort aan rechtvaardigheid in de openbare samenleving, wanneer men bijvoorbeeld de verstandelijke capaciteiten heeft om later evenveel te gaan verdienen als een ander, maar door de financiële situatie thuis niet in staat is om het daarvoor noodzakelijke onderwijs te volgen. Ook is het onbillijk, dat vele Nederlanders, gezien hun inkomen, nooit zullen kunnen toekomen aan het vormen van een stukje eigen bezit, dat bij het optreden van ongewissheden in het leven zo nuttig kan worden ingeschakeld. Vandaar de noodzaak van zowel een verdere „democratisering” van het onderwijs, als

van een politiek tot stimulering van o.a. het eigen woningbezit.

Aan de inkomsten uit vermogen is door de heer Terpstra in zijn verhaal vrij veel aandacht besteed; en in zijn betoog is hij o.a. tot de conclusie gekomen dat gemeenschapseigendom van grond en van huurwoningen, wenselijk kan zijn. Gezien vanuit de problematiek van de inkomensverschillen in ons land is dit namelijk een overtrokken standpunt; zoals bekend bedragen de inkomsten uit vermogen niet meer dan omstreeks 5% van het totaalbedrag van inkomens in onze samenleving. Dat neemt niet weg, dat ik met de heer Terpstra eens ben, dat t.a.v. het grondbezit in bepaalde gevallen — en ik denk hier met name aan gronden, die in de nabijheid van grote steden zijn gelegen — vanwege een toekomstige recreatieve en stedelijke bestemming aankoop of onteigening noodzakelijk kan zijn. Maar dan geven geloof ik andere motieven dan die op het gebied van de inkomensverhoudingen de doorslag; wel kan uiteraard het motief spelen, dat op deze wijze een tomeloze speculatie in die gronden bijtijds wordt afgesneden.

Slotopmerking

Bij het terugzien op deze artikelenreeks zijn er ongetwijfeld verschillende positieve punten te noemen. Twee zou ik er naar voren willen halen: in de eerste plaats het praktisch bij alle scribenten levende besef, dat de huidige inkomenssituatie van vele Nederlanders nog dringend verbetering behoeft; en in de tweede plaats de stijlvolle wijze, waarop deze discussie door de heren Terpstra, De Vries en Van Dam gevoerd is — een discussie, waarin men heeft gepoogd elkaar recht te doen en waarin verdachtmakingen geheel hebben ontbroken.

¹⁾ Overigens kan door niemand worden ontkend, dat sinds de tweede wereldoorlog de inkomensverdeling weliswaar langzaam, maar toch gestaag is verbeterd. Zo verdiende in 1950 de helft van ons volk 20% van ons nationaal inkomen, terwijl in 1963 dit percentage tot 24% geklommen was.

CHR. COÖP. *Spaarbank "Eigen Haard" g.a.*
LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05900) 27902 - Postrekening 890442

SPAARRENTE		
BELEGGINGSBOEKJES 5½% - 5%	JEUGDSPAARDERS AMBTENAREN (met premie) 4½%	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.) 4%

Gebruik Uw spaarbankboekje tevens als (rentegevend) girorekening:
Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

LIMBURG NU EN IN DE TOEKOMST?!

DOOR CHR. C. VAN REE Ing.

DAT deze titel door mij boven het artikel geplaatst wordt, houdt verband met dezelfde titel, die boven een nota van het Provinciaal Bestuur in Limburg staat. In verband met de beloften gedaan in de nota Den Uyl, de uitvoering daarvan enz., zijn het toegevoegde vraagteken en uitroepteken van belang, hetgeen straks wel duidelijk zal worden. De ondertitel, van de nota van het Provinciaal Bestuur is minstens even belangrijk. Deze luidt: „Uitgangspunten voor een welvaartsbeleid”.

Geschiedenis

Voordat we over Limburgs toekomst kunnen spreken, is het nodig, eerst een stukje geschiedenis van Limburg te vertellen.

Dat stukje geschiedenis begint ongeveer 10 jaar geleden.

Wanneer we nu gaan kijken naar de situatie van slechts 10 jaar geleden, kan men Limburg in twee delen splitsen.

Het ene deel Zuid-Limburg, waaronder we hier verstaan het gebied ten zuiden van Sittard.

Het andere deel Noord-Limburg, dat van Sittard tot Nijmegen reikt.

In dit verhaal willen we het uitsluitend over Zuid-Limburg hebben.

Reden, daartoe is, dat dit gebied het sterkst aan grote veranderingen onderhevig is en zal zijn.

In dit gebied werd en wordt de totale structuur in zeer sterke mate bepaald door de invloed van de mijnindustrie. Deze mijnindustrie had op haar topproductie een bezetting van rond 50.000 werknemers, waarvan er de Staatsmijnen circa 40.000 voor zijn rekening nam en de rest bij de particuliere mijnen in dienst is.

De Staatsmijnen hadden net (1958) het besluit genomen, de mijn Beatrix niet in gebruik te nemen.

Er is tussen de particuliere mijnen en de Staatsmijnen een groot verschil. De particuliere mijnen zijn uitsluitend mijnbedrijven.

Staatsmijnen heeft twee soorten produktiebedrijven.

Het ene: Het mijnbedrijf met de koolwinning en verwerking plus veredeling, waarbij cokes en cokesgas, benevens gasdistributie zijn rol speelde. Bezetting circa 80 %.

Het andere: De chemische industrie, die uit het gas en de in de streek aanwezige mergel kunstmest-stoffen produceert, naast nog vele andere producten, zoals vloeibare ammoniak, salpeterzuur, lysine, melamine, H.D. en L.D. polytheen in ettelijke soorten, kunstrubber.

Liquidatie

Toen door de gasvondsten in het noorden van Nederland duidelijk werd, dat de duur gewonnen steenkool als energiebron, binnen de nationale markt, steeds minder aantrekkelijk werd, een

Europees Energie beleid geen gestalte kreeg, werd na een langdurig en rijp beraad tot de liquidatie van de mijnindustrie besloten. In december 1965 werd in Heerlen door de toenmalige minister van Economische Zaken, drs. Den Uyl, de Nota Den Uyl bekend gemaakt.

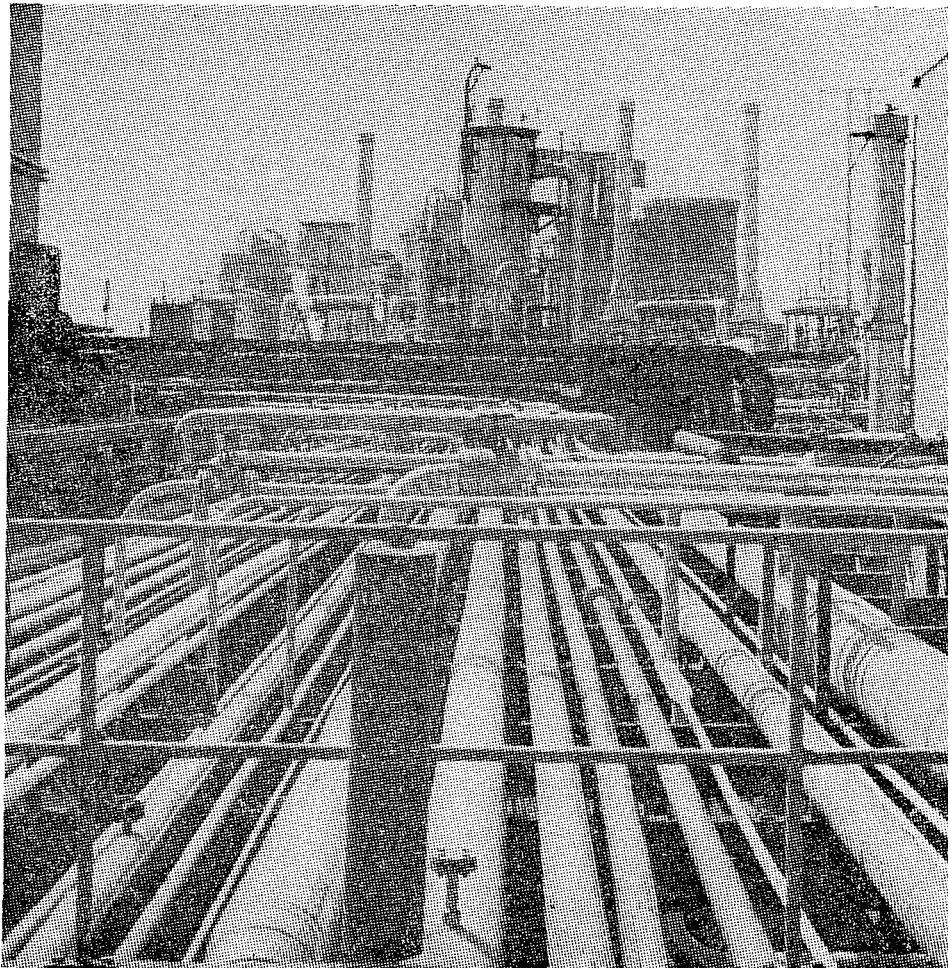
Deze nota ging uit van dit standpunt: *alleen dan de mijnen sluiten, wanneer de vervangende werkgelegenheid er is.* Tevens werd aangekondigd de bouw van een automobielfabriek in Born, die dan circa 6500 werknemers uit de mijnindustrie zal opnemen, gedurende de periode van afbouw van de mijnindustrie. — „DAF — Staatsmijnen”. De nota Den Uyl regelde de zaken voor de Staatsmijnen, echter niet voor de particuliere mijnen. Deze werden in aparte afspraken geregeld. Op dat moment (december 1965) werd in de sociaal-economische structuur van Limburg een ingreep aangekondigd met dusdanig verstrekkende gevolgen, dat we er van kunnen zeggen, dat dit gelijk staat met een sociaal-economische en industriële revolutie.

Staatsmijnen

Waarom: Op het moment van de nota Den Uyl, werd de totale structuur in sterke mate bepaald door de mijnindustrie in verband met het hoge loon voor de zeer zware arbeid, die daar werd en wordt verricht.

De Staatsmijnen met haar toen nog

Staatsmijnen: chemische industrie

circa 36.000 werknemers speelde en speelt tot nu toe de hoofdrol in de herstructurering.

Aan 36.000 werknemers werk verschaffen, wat ze in 1965 deed, betekende namelijk, dat ze in directe zin aan circa 12 % van de toen aanwezige werknemers in geheel Limburg werk gaf.

Bij een gemiddelde gezinsgrootte van 5 personen betekent dit, dat 180.000 mensen afhankelijk waren van het goed gaan van dit bedrijf.

In indirecte zin kan gesteld worden, dat in de genoemde situatie er nog eens circa 12 % bij komt door de industrie, die als toeleveringsbedrijf voor de mijnindustrie diende.

De situatie in december 1965 was, dat ongeveer de helft van de daar wonende bevolking afhankelijk was van de mijnindustrie. Hieruit blijkt duidelijk, dat er in Limburg een monostructuur aanwezig is.

De oud-gouverneur van Limburg, mr. Houben, heeft vele malen op allerlei manieren gezegd: Limburg is economisch te veel een monostructuur. Verander dit. Anders gaan we er te zijner tijd voor betalen.

Aan dit betalen zijn we nu toe. De wijziging betekent op dit ogenblik, dat Staatsmijnen als onderneming zich in een enorme omschakeling bevindt, die, omdat ze de grootste onderneming in Limburg is, haar stempel drukt op het totale gebeuren in Limburg.

Welke omschakeling? Een industrie, die uit twee soorten

produktie bedrijven bestaat, n.l. steenkool en chemie, wordt nu een industrie, die *alleen* op de chemie is aangewezen en door uitbreiding van haar produkten-serie zich staande moet houden en vooruitgang boeken in de harde en felle strijd van de chemische en petro-chemische industrie in Nederland, Europa en de wereld.

Daarnaast moet ze drastisch meewerken om haar personeel voor de nieuwe taken om te scholen en vervangende werkgelegenheid te scheppen.

Wat betekent deze omschakeling nog meer? Het betekent, dat het arbeids-intensieve deel verdwijnt.

Voor dit arbeids-intensieve deel moet de vervangende werkgelegenheid komen. Voor de particuliere mijnen is het probleem nog ingrijpender, omdat ze moeten omschakelen op nieuwe produkten, waarvan ze geen of onvoldoende kennis bezitten. Voor de particuliere mijnen betekent dit ook sterker omschakeling buiten de onderneming. Dit klimaat is anders dan bij Staatsmijnen het geval is.

Deze omschakeling heeft financieel op de Limburgse gemeenschap zijn invloed. Het loonpeil van de zware arbeid was bepalend voor de loonontwikkeling in deze streek. In de zeer nabije toekomst zal dat niet meer het geval zijn. Want de omschakeling betekent ook, dat de zeer zware mijnarbeid, die hoog beloond werd, door de vervangende werkgelegenheid wordt gewijzigd in normale arbeid met normaal loon.

Het normale loon betekent economisch een duidelijke loondaling, die circa 20 % van het netto loon van de mijnwerker bedraagt.

Herstructurering

Wanneer we gaan kijken naar het begin van de herstructurering in december 1965 met de verwachting van toen en de terugblik in februari 1968 over hetgeen er bereikt is, kunnen we dan zeggen dat er bereikt is, wat we er in 1965 met zijn allen van gedacht en verwacht hebben?

Ik geloof, dat dit met nee beantwoord moet worden.

Enige redenen zijn daarvoor aan te voeren:

1. Vervangende werkgelegenheid is een kwestie van het juiste klimaat voor de ondernemer. Dit juiste klimaat is, ondanks vele uitstekende hulpmaatregelen, onvoldoende.
2. Een kwestie van conjunctuur, die tot nu toe duidelijk tegen heeft gelegen. In Limburg is gemiddeld 6,2 % werkloosheid.
3. Een kwestie van diepgaand inzicht krijgen in de totale problematiek. Voor inzicht krijgen is tijd nodig en die ontbreekt nu.
4. Het is een kwestie van geld. Dat ontbreekt er in ruime mate.
5. Een kwestie van samenwerking met de omliggende terreinen, omdat het om ruimtelijke ordening gaat. Dit wordt wel degelijk onderkend, maar door de politieke situatie in EEG-verband enorm belemmerd.

Hoe is de toestand nu, februari 1968. De mijn Maurits sloot twee jaar eerder dan gesteld in de nota-Den Uyl, n.l. juli 1967. De cokesfabriek Maurits is gesloten.

Aan het eind van dit jaar is de sluiting van de cokesfabriek Emma te verwachten. Om een inzicht in de toestand te geven, volgen enige werkloosheidspercentages:

In Limburg in zijn geheel gemiddeld 6,2 %, - oostelijke mijnstreek 6,7 %, westelijke mijnstreek 9,4 %, Maastricht 7,1 %.

„Limburgs toekomst”

We gaan nu, om een totaal beeld te krijgen, enkele punten aanhalen uit de door het Provinciaal Bestuur van de Provincie Limburg uitgegeven nota met de titel „Limburgs toekomst — Uitgangspunten voor een welvaartsbeleid”. Deze nota laat veel zien, voor hen, die de nota goed lezen.

Hier volgen enige van de punten, die bij herlezing opvielen: (cursivering van de schrijver van dit artikel). Op blz. 12 van de nota over „Verkeersverbindingen”. „Limburg beschikt op het ogenblik nog niet over ook maar één volledige aansluiting van het type autosnelweg met andere delen van het land of het buitenland. Nu de beteke-

Zware mijnarbeid verdwijnt.

nis van het wegvervoer, óók voor goederen, voortdurend toeneemt, zijn dergelijke verbindingen van *vitaal* belang voor de economische ontwikkeling van een streek. De *achterstand*, die thans bestaat, weegt dubbel zwaar in verband met de — nationaal gezien — *excentrische* ligging van de provincie”.

Op blz. 14 van de nota over „Verwerving en besteding van inkomen”!

„De twee voornaamste aspecten van welvaart zijn — eenvoudig gezegd — *het verwerven van inkomen en het zinvol besteden van dat inkomen*. Het is de basis van elk gezond welvaartsplan”.

Op blz. 14 van de nota over „Huishoudelijk budget en huisvesting”: „Een korte opmerking over het *bestedingspatroon*, dat zich als gevolg van de *na-oorlogse subsidiëring van het wonen* volgens de mening van velen *volkomen verkeerd* ontwikkeld heeft. In het algemeen gesproken is *het gedeelte van het huishoudelijk budget dat aan goede huisvesting wordt besteed te laag*, waardoor het in vele gevallen een *blijvende* taak van de overheid is geworden om in het *tekort* te voorzien”.

Op blz. 17 van de nota over „Vorming van inkomen”: „Het overheidsbeleid is erop gericht *zo snel mogelijk economisch verantwoorde vervangende werkgelegenheid te scheppen*, waardoor het mogelijk wordt *onrendabele* mijnarbeid te staken. Dat blijft een zware opgave, die tenminste tijd vraagt, *veel tijd*”.

We kunnen ons naar aanleiding van deze alinea uit de nota afvragen: Hebben we nog voldoende tijd voor het scheppen van vervangende werkgelegenheid. Het antwoord hierop kan luiden: Nee, voorzover die er is, is er veel te weinig vervangende werkgelegenheid. De achterstand wordt steeds groter. Gevolg is, een steeds sterker *stijgen* van de werkloosheid.

Laag gemiddeld vermogen en inkomen

Op blz. 20 van de nota, die gaat over „Nuchtere feiten” is het navolgende dat opvalt: „Het gemiddeld vermogen per inwoner in Limburg ligt het laagst van *alle* Nederlandse provincies. Het gemiddeld inkomen ligt in Limburg iets minder ongunstig. Wel blijft het *niet onaanzienlijk beneden* het Nederlands gemiddelde”.

De structuur van de industrie, ingedeeld in *expansieve* bedrijfstakken en *minder expansieve* bedrijfstakken. Een groot gedeelte van de industriële werkgelegenheid in Limburg behoort tot de *minder expansieve* sector (mijnen, textiel en aardewerk, samen 55 %).

Hier is in de nota de uitlating minder expansief gekoppeld aan het woord mijnen een vorm van ironie, die duidelijk aangeeft waaraan het schort.

De nota vervolgt:

„Slechts een beperkt gedeelte hoort in de *uitgesproken* expansieve sector

thuis (grafische nijverheid, chemie, petrochemie en metaal, samen 26 %). De *expansieve* bedrijfstakken zijn zo belangrijk, omdat daar eerder mogelijk is tot een *progressief* loonbeleid te komen”.

Hier kunnen we als aantekening toevoegen: Indien de conjunctuur zich gunstig ontwikkelt.

Tot nu toe is de expansie er niet. Tot zover enkele punten uit de nota. Voor dat we tot een conclusie gaan komen, eerst twee passages uit hetgeen de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, Bouke Roolvink, en de minister voor Economische Zaken, mr. L. de Block, gezegd hebben. Bij het 50-jarig jubileum van het fonds van Sociale Instellingen van de Staatsmijnen zei minister Roolvink het volgende: „Ik geloof niet dat het een billijk verwijt zou zijn als men op grond van de *onmiskkenbaar aanwezige* structurele werkloosheid concludeert, dat de regering in gebreke is gebleven haar belofte waar te maken, dat de afbouw van de mijnindustrie zich niet zal voltrekken zonder gelijktijdige opbouw van nieuwe vervangende werkgelegenheid”.

Verder citeren we uit deze rede het volgende: „Uit de gespecificeerde cijfers blijkt, dat hier sprake is van conjuncturele, maar ook van structurele werkloosheid. Want al zou ieder, die zijn werk in de mijnen moet verlaten, onmiddellijk weer in andere arbeid

Staatsmijn Maurits gesloten

kunnen worden herplaatst, dan nog betekent het wegvallen van rond 15.000 arbeidsplaatsen in de mijnindustrie gedurende de afgelopen twee jaar, dat deze bedrijfstak ook heeft opgehouden werkgelegenheid te bieden aan grote aantallen jeugdige werknemers, die jaarlijks hun intrede in het arbeidsproces moeten doen”.

Minister De Block zei in zijn memorie van antwoord volgens het Limburgs Dagblad van 16 februari het volgende: „Vestiging van een tweede industriële motor als DAF-Born ligt in het stadium niet opgesloten in de regeringsplannen met betrekking tot de vervangende werkgelegenheid voor de mijnindustrie in Zuid-Limburg. Omdat niet alle werknemers van de sluitende of inkrimpende mijnen in het industrieproces hoeven te worden herplaatst acht de minister het niet nodig alle bij de mijnen wegvallende arbeidsplaatsen te vervangen.”

Ongeïndustrialiseerd

Het zal nu wel duidelijk genoeg zijn, dat Zuid-Limburg door het verdwijnen van de mijnindustrie een ondergeïndustrialiseerd deel van Nederland wordt ten opzichte van de overgeïndustrialiseerde Randstad Holland.

Wil de regering Limburgs toekomst veilig stellen, dan zal ze door verdergaande maatregelen als de huidige, moeten zorgdragen, dat een ondernemer zich wil vestigen in Limburg.

In feite zou dit kunnen geschieden door een beter Ruimtelijk Ordeningsbeleid, als tot nu toe heeft plaats gevonden. De verbetering van het beleid is in de volgende punten samen te vatten.

1. De middelen voor de verbetering van de infra-structuur, voor de gebieden buiten de Randstad Holland, vergroten.
2. Industrie-vestigingsbeleid gaan voeren, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen hen, die uit hoofde van de geaardheid van produkten, die ze vervaardigen, aan diep vaarwater thuishoren, omdat de transportkosten vrijwel prijsbepalend zijn, tussen hen en die industrieën waar dat niet het geval is.
3. Snellere afhandeling van de aanvragen voor industrievestiging bij de overheid. Vele industrieën worden niet gevestigd in de randgebieden van Nederland, omdat het verkrijgen van bouwvergunningen enz. enz. dat bij de vestiging van een onderneming behoort, vaak te lang duurt.
4. De terreinen, die geschikt zijn voor industrieën moeten klaar zijn voor de vestiging en niet nog klaar gemaakt moeten worden.
5. Om te voorkomen dat de gemeenten met elkaar concurreren dient er een overkoepelende instantie te zijn, die als beheersinstituut kan optreden.
6. Het onderwijs dient hier in alle

takken uitgebreid te worden, opdat men voldoende vakkennis kan opdoen. Het stichten van een universiteit zou voor het opleiden van het hogere kader geen overbodige weelde zijn.

Hogere eisen kennis

Bij al deze punten moet erop gewezen worden, dat er door de wijziging van onze maatschappij, steeds hogere eisen aan het kennis-niveau van de werknemer worden gesteld.

In Nederland dreigt het grote gevaar, dat zij, die LTS-opleiding hebben genoten of een gelijkwaardige opleiding, niet meer in diverse ondernemingen aan bod zullen komen, omdat dit kennisniveau te laag is ten opzichte van de eisen, die gesteld gaan worden.

Het is daarom noodzakelijk om alle krachten in te spanen, dat door verbeterde onderwijsmethoden enz., dit niet plaats zal vinden. Hebben wij daar de gelden niet voor over, dan zal dit een stijging van de werkloosheid betekenen met circa 6%, omdat deze groep ongeveer 6% van de totale beroepsbevolking bedraagt.

Daar de welvaart van een volk bepaald wordt door haar werkkraft en haar vindingrijkheid in het hoofd bieden aan en het overwinnen van grote moeilijkheden, kunnen we besluiten met de wens uit te spreken, dat Limburg dit weet op te brengen, terwijl de regering de werkgelegenheid nog meer stimuleert dan tot dusverre.

...wisten de communisten de vesting te nemen...

CHINA, WERELDMACHT VAN VANDAAG (V)

CONFUCIANISME EN CHRISTENDOM

DOOR D. KOOIMAN

AAN het religieuze firmament van het Hemelse Rijk heeft door de eeuwen heen één denkrichting het beeld overheersend bepaald, n.l. het confucianisme. Als staats-filosofie onlosmakelijk verbonden met het oude keizerrijk, vond het ook met dit rijk de ondergang. Wij willen in dit artikel bezien, hoe zending en missie hun intrede deden in China en hoe het christendom en het confucianisme elkaar ontmoetten. In een volgend artikel zal een moderner thema voorwerp zijn van nadere beschouwing, n.l. de ontmoeting christendom en communisme in China.

K'ung Fu-tzu

Aan het einde van de Chinese middeleeuwen (±500 v. Chr.) wanneer anarchie en oorlog het rijk dreigen te verscheuren, komen er scholen op om de orde te herstellen. Eén daarvan is die van meester K'ung Fu-tzu (in de 17e eeuw gelatiniseerd tot Confucius), die een oplossing voor de praktische politieke problem en zoekt op zedelijke basis. Hij is geenszins een vernieuwer maar bouwt voort op bestaande voorstellingen in de volksreligie, zoals de eerbied voor de kosmische orde en de voorouders, de elementenleer en de Tao, hetgeen bij Confucius doorgaans betekent juiste (=de oude) wijze van regeren. Hij predikt een actieve moraliteit, welke geen onderscheid maakt tussen individu en gemeenschap en zich laat samenvatten in het begrip „jen”, dat zowel een gevoel van menselijkheid insluit naar buiten als een gevoel van menselijke waardigheid naar binnen. Levenskunst is de kunst van het samenleven in het netwerk van medemenselijke betrekkingen, waarvan er vijf met name worden genoemd: die tussen vorst en onderdaan, vader en zoon, man en vrouw, oudere broer en jongere broer en vriend. Er zal vrede en harmonie in het rijk zijn, indien iedereen zijn rechtmatige en plichtmatige plaats kent en naleeft. In de wanorde van zijn dagen vermaant Confucius de onderdanen trouw te zijn aan hun vorst, maar wijst anderzijds vorst er adellijk op dat zij een zedelijke verplichting hebben tegenover het volk. De keizer, zo leert hij vervolgens, regeert in opdracht van de hemel, bij „hemels mandaat”. Op hem rust de verantwoordelijkheid het goede voorbeeld te geven door deugdzaam te handelen; de onderdanen zouden hem daarin volgen „zoals de sterren zich neigen naar de poolster”. Door dit mandaat verenigde de keizer de hoogste geestelijke en wereldlijke

macht in zich en was hij niet alleen rijksbestuurder doch tevens culturele hogepriester. Hemel en aarde raakten elkaar in China, dat derhalve als het centrum der beschaving gold. Een strijd tussen geestelijke en wereldlijke macht, welke Europa verlamde, bleef China vreemd.

Mag het confucianisme een religie genoemd worden? Het is een beroemde strijdvraag, welke wij slechts in het voorbijgaan opwerpen. Over goden en hemel heeft de meester nauwelijks een woord gesproken, de vragen van deze wereld eisten zijn aandacht reeds voldoende op. De eredienst was uiterst sober en vond haar middelpunt in het jaarlijkse offer van de keizer op het altaar des hemels.

Het confucianisme staat tegenover de westerse georganiseerde religie als een organisch verschijnsel, het doorklinken van een religieus getinte grondtoon in alle sectoren van het politieke en maatschappelijke leven. Maar de westerse traditie, waarin het opstellen van ethische en morele waarden doorgaans alleenrecht is, heeft velen er toe gebracht het confucianisme te zien als religie. Wij zouden het confucianisme de ethiek der politieke deugdzzaamheid willen noemen, een staatsopvatting welke religieus wordt bezegeld.

In dit door Confucius en zijn leerlingen aaneengesmede rijksverband hebben Nestorianen (7e eeuw) en Franciscanen (13e eeuw) tevergeefs getracht het christendom ingang te doen vinden. Pas in de 16e eeuw won de r.k. missie vaste voet in China door de Jezuïeten die toegang wisten te krijgen tot het keizerlijke hof. De protestantse zending begon in 1807 met Robert Morrison, die China binnenkomt namens de „London Missionary Society”, en richtte zich op de hoeken der straten tot het gewone volk.

Kansen voor zending

Maar grote kansen krijgen missie en zending eerst na de opiumoorlogen, wanneer de winnende westerse mogendheden bij de vredesverdragen waarborgen en voorrechten gaan opeisen voor het evangelie-werk in China. Het politieke en commerciële belang, dat het westen ertoe bracht de muur rond China omver te stoten, maakte tegelijke tijd voor de kerken in het westen een groot, nieuw zendingsveld toegankelijk. Maar reeds terstond bleek, dat de op deze wijze geschapen mogelijkheden beperkingen in zich droeg welke op den duur steeds zwaarder zouden wegen: het evangelie kwam China binnen in het kielzog van de „kanonneerboot-diplomatie” en

de smaad van de ongelijke verdragen werd ook het christendom aangerekend. Door de vaak kritiekloze vereenzelving van de zending met de politiek der westerse naties leerde de Chinees reeds vroeg religie en opium op zeer concrete wijze met elkaar te verbinden. En het odium handlangers van het imperialisme te zijn, dat de zending nooit meer heeft verlaten, wordt door de huidige communistische propaganda met hernieuwde kracht als troefkaart uitgespeeld.

Dat echter ook vele missionarissen en zendelingen de zaak van het evangelie toegewijd en belangeloos hebben gediend, wordt ook van Chinese, zelfs communistische zijde niet ontkend. Hun boodschap bleef daarom niet geheel onbeantwoord, al zijn deze reacties individueel van aard — tot religieuze tegenbewegingen, zoals het Hindoeïsme in India bleek het overleefde confucianisme niet meer in staat.

Tegenstellingen

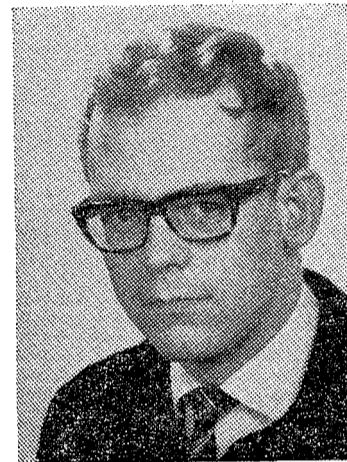
Alvorens enkele reacties uit de Chinese denkwereld te beluisteren willen wij nog op enkele fundamentele tegenstellingen wijzen. Het christendom had voor de westerling grote betekenis als antwoord op een innerlijke behoefte in een samenleving, die individualistisch was en spanning oproep tussen zijn idealen en zijn werkelijk gedrag. Het falen van de individu om zijn ideaal te bereiken gaf vorm aan een zondebesef. Maar de confucianistische samenleving, strevende naar harmonie en naar onderschikking van de individu aan familie en gemeenschap, kende geen innerlijke strijd tussen ideaal en werkelijkheid en de Chinees verstond derhalve niet wat de christen bedoelde met zonde. Het christendom stelt vervolgens dat de mens zijn eigen verlossing niet kan bewerken en daarom een bovennatuurlijke Helper nodig heeft, de Chinees gelooft dat de mens zichzelf kan redden door menselijke inspanning. Het christendom is theïstisch, kent een Godsidee, waar de Chinese beschaving humanistisch is, beheerst door het mensbeeld.

Op zoek naar politieke eenheid en sociale omwenteling werd de aandacht van de sterk nationalistisch-voelende Ch'en Tu-hsiu geboeid door de persoon en leer van Jezus Christus. Hij stelt in een in 1920 geschreven artikel, dat leerstukken aangaande Schepping en Drie-eenheid als verouderd terzijde moeten worden geschoven en dat men zich moet richten op de opoffering, vergeving, liefde en broederschap, welke Jezus heeft gepredikt. Uit het veelvuldig gebruik van bijbelteksten kan men opmaken dat Ch'en de bijbel goed gekend moet hebben. Maar hij vraagt zich wanhopig af, waarom de vele belijdende christenen zich niet verzetten tegen de onchristelijke daden der militaristen en geldbezitters, waarom zij aan beuzelachtige overleveringen vasthouden als waren het de meest gewichtige leerstukken en waarom zij het christendom steeds gebruiken voor hun nationale belangen. Zij vergeten dat Jezus liefde voor de nabuur preekte en niet gekomen is om één land te redden, maar het gehele mensdom. Zij vallen het communisme aan als het grootste kwaad der toekomst, maar vergeten dat Jezus de vriend is der armen.

Uit deze regels blijkt dat Ch'en het christendom (te) serieus nam; zijn overgang naar het communisme wordt er reeds in aangekondigd. In 1921 wordt hij de eerste voorzitter der Chinese communistisch partij. Op de jonge Mao Tse-tung had hij een grote vormende invloed, al heeft Mao zijn leermeester later als „rechtse opportunist” terzijde geschoven.

Kritiek

Tang Liang-Li, in Engeland geschoold en later krantenuitgever in China, wil woordvoerder zijn van het opkomende nationalisme en anti-imperialisme der ontwikkelde Chinezen. Hoewel bereid van het westen te leren onderzocht de zending — in zijn boek van 1927 — uitsluitend kritiek. Hij noemt de zending de culturele arm van het westerse imperialisme en brengt het verlies van aan China onderhorig gebied in direct verband met de missionaire activiteiten in het Chinese binnenland. In zijn meest kwaadaardige vorm blijkt dit imperialisme uit het in 1858 met Engeland gesloten verdrag, waarbij is vastgesteld dat personen die de christelijk religie prediken of be-

D. Kooiman

lijden aanspraak hebben op bescherming van het Chinese gezag. Het ernstigste verwijt dat T'ang echter draagt, is dat de zending het Chinese volk gedeeld heeft in Chinezen en christenen. Het gevolg der bekering is immers verlies aan nationaal zelfrespect en verachting voor de eigen Chinese geschiedenis en instellingen. Het verplaatsen der loyaliteit van de gemeenschap naar God betekent tevens een verlies aan sociaal besef. Voor een confucianist is het onmogelijk gelukkig te zijn wanneer anderen gebrek lijden. Maar een bekeerling stelt de zorg voor de eigen ziel boven het algemeen welzijn. Op de ondraaglijke toestanden in China die grotendeels door de zending zijn geschapen wordt slechts gereageerd met de belofte van gebed. Maar het is wel duidelijk dat T'ang dit laatste als een nutteloze inspanning beschouwt.

Ongetwijfeld heeft T'ang het confucianisme in zijn tekening geïdealiseerd; zijn oordeel over het christendom is echter gebaseerd op de activiteiten der zendelingen in China. Nog één Chinees willen wij tenslotte aan het woord laten, n.l. Hsu Pao-ch'ien, hoogleraar in de filosofie aan één der christelijke hogescholen in China. Ook hij stelt dat de zendingsmethode fout was, maar dit moet zijn inzien geweten worden aan een onvolkomen begrip van de christelijke religie. In een artikel uit 1939 schrijft Hsu dat het christendom een religie van liefde is en dat deze religie derhalve niet verbreid kan worden door middel van geweld. Doel en middel moeten immers overeenstemmen. Hij wijst er dan op dat de Chinees in de geschiedenis van het westen weinig zal aantreffen dat hij voor zijn land begeert. De Chinees zal niet vermogen in te zien, dat Jezus Christus door de christelijke kerken en naties werkelijk is nagevolgd, wanneer hij denkt aan de godsdienstoorlogen, het imperialisme en de uitbuiting van zwakkere naties en rassen. De Chinees zal glimlachen, als hij leest over de openlijke uitbarsting van haat onder de christelijke naties tijdens de grote wereldoorlog. Hsu houdt het boedhisme ten voorbeeld, dat China zonder geweld of verdragsbepalingen binnenkwam en door de Chinezen niet alleen werd aangenomen maar bovendien door de Chinese zelf verder werd ontwikkeld. Deze weg zal ook het christendom moeten gaan.

Dolkstoot

Het is kenmerkend voor de Chinese in Hsu, dat hij het christendom niet zon-

• *Vervolg op pag. 11*

HOE MAKEN WIJ HET WAAR?

DOOR DR. E. DE VRIES

WIJ leven in een snel veranderende wereld. Met deze constatering zijn wij er echter niet, want de klemmende vragen zijn: **Wie of wat verandert er eigenlijk? Komen de veranderingen dank zij of ondanks de mens?**

Velen denken dat men het maar nemen moet zoals het komt, omdat men het toch niet kan tegenhouden. Maar daar gaat het nu juist om! Mag men deze machteloosheid tegenover de gang van zaken aanvaarden? Neen! Men zal een ant-

De mens werkt alleen of met anderen.

heid. Dus ook bij de verbanden waarin dit gebeuren zich afspeelt. De geëngageerde verstaat, dat men de dingen niet op hun beloop mag laten. Hij wil leven uit een totale verantwoordelijkheid, niet alleen voor zijn medemens, maar ook voor de wereld: de verbanden waarin de medemens en hij zelf moeten leven.

Zou men trouwens deze verantwoordelijkheid niet kennen, dan zou men tekort doen aan het menszijn. Want menszijn is immers medemens-zijn en dit is weer meer dan een kennen van een tussenpersoonlijke verbinding. Het gaat verder en dieper. Het betekent dienst aan de ander willen doen, opdat deze in zijn levenssituatie tot een harmonieuze ontplooiing kan komen. Men moet geëngageerd zijn, omdat mens-zijn een uitdaging en een opdracht inhoudt. Leven is antwoorden, bezig zijn vanuit zijn verantwoordelijkheid.

Wat is nu christelijk? Dat men probeert — als bondgenoot van de Heer — de boodschap van het Koninkrijk mede gestalte te geven in de werkelijkheid van de samenleving. Het woord bondgenoot zegt dan alles over het doel. Een verbond wordt immers gesloten om de vrede te bewaren, te bevestigen en te realiseren.

Sjaloom

Blijkbaar zijn er machten die de vrede bedreigen. Als bondgenoot is men ingeschakeld in het vredeswerk. Liever gebruik ik het woord: sjaloom. Dit heeft een diepere, allesomvattende betekenis. Het is de „heelheid”, de volkomenheid, de toestand van volledige integratie van een gemeenschap zoals deze door de Heer wordt gewild, het is de situatie waarin de mens gelukkig is en er tussen hen en zijn leefwereld echte harmonie bestaat.

Iets van deze sjaloom heeft de mens nu mee te realiseren. Dat is mogelijk omdat het Koninkrijk komende is, omdat wij geloven mogen in de verlossende heerschappij van de Heer. Deze heerschappij geldt zowel de mens als de samenlevingsverbanden.

Daarom kan men ook spreken van de kosmische betekenis van de opstanding van Jezus Christus.

Dit geldt ook voor het werk van de Heilige Geest. Deze is niet slechts uitgestort om ons tot vrome mensen te maken, maar ook om in de wereld de verlossende kracht van Christus te openbaren. De apostelen moeten daarom de mensen ook leren te onderhouden al wat de Heer geboden heeft. Zij moeten hun leren naar de wetten van het Koninkrijk te leven.

Als Paulus zegt dat wij de Heilige Geest geen smarten moeten aandoen, bedoelt hij, dat wij deze verlossende werking niet moeten trachten tegen te houden. De Heilige Geest wil, dat de mens als Zijn bondgenoot mee de sjaloom gestalte geeft.

Ook als wij niet willen meewerken, werkt Hij door, maar dan ondanks ons.

Ik ben ervan overtuigd dat de overwinning op ziekte, nood enz. tekenen zijn van het komen van het Rijk. De machten die de vrede willen tegenhouden zijn immers ontroond. (Col. 1:15). **De christen mag nooit de status-quo aanvaarden, zich nooit bij de situatie neerleggen, omdat de kritische en herschepende heerschappij van Jezus Christus zich ook uitstrekt over structuren, die immers zo grote betekenis voor het mensenleven hebben en het wel ervan mede bepalen.**

Dit is één kant. Aan het geëngageerd-zijn is ook nog een andere. Men kan namelijk wel stellen dat ook instituten en structuren onder de verlossende heerschappij van Christus vallen, maar dit is dan een gegeven waarin men ook zelf een opdracht heeft te vervullen. Men moet daarom zo nodig er niet alleen iets in, maar er ook iets aan doen. Velen menen dat slechts het eerste mogelijk is. De structuur is volgens hen een gegeven en wil men iets bereiken, dan zal men slechts aan de menselijke verhoudingen binnen die structuren kunnen sleutelen.

Neem bijvoorbeeld de onderneming. De organisatie is een gegeven. Men zal moeten proberen die organisatie zo soepel mogelijk te laten functioneren door aan de bedrijfsverhoudingen alle aandacht te schenken, want structuren en instituten zijn een samenspel van interpersoonlijke relaties.

Ook veel christenen redeneren zo. Men moet zich erin schikken en dan verder maar trachten zo goed mogelijk als christen te leven. Het gaat om het medemens zijn. Nu, daar doet men zijn best voor. Men vergeet dan echter, dat men een mens nooit kan losmaken van zijn leefwereld. Deze beïnvloedt zijn gedachten, zijn visie op de samenleving, zijn houding tegenover allerlei maatschappelijke en politieke vragen.

Structuren en instituten

De invloed van de groep, of var. bijvoorbeeld de onderneming, moet men echt

M. C. van Staaveren

AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIKNOLLEN

niet onderschatten. Onderzoekingen hebben zelfs uitgewezen dat bij velen bij wie de band met de kerk verdwenen is, de onderneming de plaats van de kerk heeft ingenomen en een soort „religieuze” binding voor hen betekent. Als men daarom slechts denkt aan de mens in de structuren, doet men tekort aan de medemens, schiet men tekort in zijn dienst aan de naaste. Structuren en instituten zijn het resultaat van menselijk handelen en vallen daardoor onder de menselijke verantwoordelijkheid. Zijn zij dan niet gegeven? De mogelijkheid tot ordenen, tot structureren van instituten is inherent aan de schepping. De vorm wordt echter door de mens eraan gegeven. Bewust of onbewust. Hiermee samen hangt bijvoorbeeld het bijbels begrip gezag. Dat is de ordenende bevoegdheid, zeggenschap, macht, die de mens als mede-arbeider van de Heer ontvangen heeft om gestalte te geven aan de gegevenheden van de schepping. Als vertegenwoordiger van de Heer heeft hij dienend bezig te zijn met deze ordening. De aarde roept om de hand, de arbeid van de mens. De mens zelf echter organiseert die arbeid. Hij werkt alleen of met anderen. Met de hand of met een werktuig. Thuis of in een werkplaats.

De organisatie van de arbeid is dus het resultaat van de activiteit van de mens. Daarom is hij er ook ten volle verantwoordelijk voor. Maar — en dit moet men nooit vergeten — deze organisatie kan een eigen leven gaan leiden. Zij ontworstelt zich dan aan de greep van de organisator en krijgt een totaliteitskarakter. De mens, die haar in het leven geroepen heeft, wordt eraan ondergeschikt, komt in haar dienst.

Ik wil dit ook met een paar voorbeelden adstrueren. In de militaire structuur is stipte gehoorzaamheid noodzakelijk. De eis daartoe kan echter zo worden overdreven, dat het verantwoordelijkheidsbesef van de ondergeschikte wordt vernietigd. „Befehl ist Befehl”. Bij bepaalde bedrijven hangt de promotiekans mede af van de kwaliteiten van de echtgenote. Voldoet deze niet aan de door het bedrijf gestelde eisen dan gaat de promotie niet door, ongeacht de geschiktheid van de man. Zijn leven heeft hij ondergeschikt te maken aan de doelstellingen van het bedrijf.

Ook instituten kunnen onmenselijk worden. We gebruiken dan graag het woord: bureaucratie. Dit geeft al een nare smaak in de mond. Zij heeft al heel wat leed veroorzaakt! Het is niet voldoende als men tracht de mensen die dat instituut bemannen en leiden, medemenselijker te maken. De organisatie van het instituut moet veranderen.

Uitdaging

Wij kunnen ons hiervoor ook beroepen op de bijbel. De profeten in het Oude Testament hebben radicale kritiek uitgeoefend op de bestaande ordenen. Zij eisten deze op voor de Heer. Zij hebben het volk op het hart gebonden, dat men niet recht voor de Heer kon staan, als men de organisatie van de instituten, als men de structurer, niet in overeenstemming bracht met de wil van God.

Nu kan men vragen: Wat is de wil van God? Wij hebben een boodschap aan de instituten. Deze betekenen een uitdaging voor ons. Het gaat om meer dan intermenselijke relaties. Maar welke maatstaf moeten wij nu aanleggen? Het gaat om de boodschap van het Koninkrijk Gods, om de heerschappij van Christus, maar hoe moeten wij deze concretiseren? Dat is de volgende vraag.

Dr. De Vries is gereformeerd predikant te Scheveningen. Hij promoveerde op een proefschrift: „De dienst van de kerk aan de industrie-arbeider”.

woord moeten geven op de uitdagingen die vanuit de huidige ontwikkeling op de mens afkomen. Welke invloed kunnen wij dan uitoefenen op de structuren en de instituten?

Voor wie wil leven uit het evangelie van het komen van het Koninkrijk Gods, voor wie gelooft in de heerschappij van Jezus Christus, spitsen zich deze problemen tot de vraag: Hoe maakt men dit geloof waar? Welk praktische betekenis heeft het?

Christen zijn is — om een modern woord te gebruiken — geëngageerd zijn met de sociale, politieke, economische en wetenschappelijke vragen vanuit de boodschap van het Koninkrijk Gods. Dat is vanuit de boodschap, dat de verlossing van Jezus Christus niet slechts betekenis heeft voor de mens persoonlijk, maar ook voor zijn leefwereld, d.i. voor zijn leefsituatie met al wat daaraan vastzit; voor structuren en instituten.

Geëngageerd

We spelen tegenwoordig graag met dit woord „geëngageerd”. Het betekent: zich totaal betrokken weten bij al het gebeuren in de weerbarstige werkelijk-

BONGERS

Internationaal verhuisbedrijf

RIJNHAVEN - WAGENINGEN
Telefoon 2725 (b.g.g. 3100)

Verhuizingen - Verpakkingen -
Meubelopslag

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.

HABBO
HOUTBOUW
HARDINXVELD

FEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

* * * Kansspelen

Nederland heeft een bepaalde grondslag gekozen ten aanzien van de kansspelen: toto, staatsloterij etc. Die grondslag zou men kunnen noemen het begin van de kanalisatie. Dit houdt in dat er enerzijds ruimte wordt gelaten voor speelbehoefte die er in ons volk aanwezig zijn, maar dat anderzijds duidelijke beperkingen worden aanvaard om misstanden en uitwassen zoveel mogelijk te voorkomen.

Een dergelijke grondslag op dit stuk van wetgeving heeft mede ten doel om in deze gevoelige materie de geestelijke verscheidenheid van de Nederlandse bevolking niet nog sterker te accentueren maar om — integendeel — de bestaande tegenstellingen zoveel mogelijk te overbruggen.

Bij deze kanalisatiegedachte spelen derhalve de grenzen, waarbinnen de kansspelen, een bijzonder belangrijke rol.

In dit verband roept het wetsontwerp, dat de bestaande wet op de kansspelen nogal wijzigt, de vraag op of bij aanvaarding daarvan de juiste kanalisatiegedachte nog wel terug te vinden is.

Is het veeleer niet zo dat het ontwerp uitgaat — uitsluitend uitgaat — van de gedachte dat de „toto” voortaan moet dienen als een extra financieringsmiddel om activiteiten op het gebied van de sport, de cultuur en het maatschappelijk werk te kunnen vergroten?

Voorshands is de voorgestelde uitbreiding van de toto nog een moeilijk te verteren zaak.

Confessionele partijen

Er ontstaat verwarring, doordat men eeuwig en altijd verwacht kerk en politiek. Op 14 januari 1938 zei dr. H. Colijn in de Eerste Kamer:

„Het gaat in de Staatskunde niet om theologisch gelijk en gelijkvormigheid maar om een staatkundige belijdenis, die haar uitgangspunt heeft in de belijdenis van de soevereiniteit Gods en die mitsdien Gods wet erkent als opperste richtsnoer in de sfeer van staat en maatschappij. Ook ik ben overtuigd, dat in veel bredere volkskring dan gedekt wordt door de politieke rechtse groepen de toepassing van de christelijke grondbeginselen op het staatkundige en maatschappelijke leven instemming vindt”.

„MIETRA” transporteurs enz.

„MIEDEMA” landbouwwagens, enz.

Vraagt vrijblijvend telefonisch, schriftelijk of persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek aan ons bedrijf

L. S. MIEDEMA

LANDBOUWWERKTUIGEN N.V.
WINSUM - FRIESLAND - TELEFOON 05173 - 541

Makelaarskantoor J. Fokkens Siddeburen

in roerende
en onroerende goederen
verzekeringen en hypotheeken

TELEFOON 05983 - 360.

HAARUITVAL

ROOS of andere
haarzorgen?

Belangrijke intensieve onderzoeken leidden na jaren tot de opzienbarende ontdekking van het wetenschappelijk haartonicum TIOSIN. Men is er nu in geslaagd een haartonicum samen te stellen, dat werkelijk afdoende helpt. TIOSIN heeft reeds ontelbaar vele mannen en vrouwen hun haar en daarmee hun jeugd en verzorgd uiterlijk teruggegeven.

Twijfel dus niet langer, doe eens een kuur met het onschetbare haartonicum TIOSIN en ook U zult enthousiast zijn.

Verpakking voldoende voor 1 1/2 maand, f. 15,70.

Duidelijke gebruiksaanwijzing ingesloten.

Betaling bij ontvangst of bij vooruitbetaling op giro 341224.

Alle bestellingen te richten aan:

Laboratorium ROTAL afd. Cosmetics, Postbus 200, Leiden. S.v.p. bij bestelling naam van dit blad vermelden.

Dankbare gebruikers schrijven ons: ik heb weer prachtig haar; geen haaruitval en roos meer; volle haardat; heb weer een ieder aanbevelen, enz., enz.

Het beeld der vaders

BEZADIGDE, SOBERE WOORDEN

HET is nog geen halve eeuw geleden, want het was tussen de beide wereldoorlogen, dat de Eerste Kamer zich opmaakte tot de Algemene Beschouwingen over de Rijksbegroting. Daartoe werden overeenkomstig het reglement van orde eerst afdelingsvergaderingen gehouden, die ieder een rapporteur kozen. Tegenwoordig wordt zo iets allemaal door de seniores met de president verdeeld, maar toen werd er nog in vrijheid gestemd.

De vijf afdelingen kozen als rapporteurs de heren De Veer (A.R.), De Vlucht (A.R.), Verkouteren (C.H.), Diepenhorst (A.R.) en Van Lanschot (R.K.).

Uit de eenzijdige samenstelling van de commissie blijkt duidelijk, dat er géén vooroverleg was geweest. Prof. Diepenhorst werd voorzitter.

In de vergadering van de commissie van rapporteurs deelde de heer Verkouteren mee, dat in zijn afdeling de wens was geuit, iets te zeggen over de daling van het parlementaire peil als gevolg van de evenredige vertegenwoordiging. Prof. Diepenhorst en de andere heren waren daar tegen. In het Voorlopig verslag over de Rijksbegroting schrijft men, hoe men denkt over het beleid van de Regering, en spreekt men niet over parlement en kiesstelsel. De heer Verkouteren knikte en de opmerking kwam niet in het V.V.

Maar toen was de C. v. R. niet jarig. Want de opmerking was in de derde afdeling gemaakt door het lid baron De Vos van Steenwijk, landedelman te

Wijhe, lid van de C.H. fractie, en die liet het er niet bij zitten, zoals de heer Verkouteren had gedaan. Hij nam alle vormen in acht. Hij deelde de minister-president mee, dat hij over de Evenredige Vertegenwoordiging wilde spreken en derzelve funeste gevolgen voor het peil van het parlement, mits de minister-president geen bezwaar had. Zo hoort het, als men een onderwerp ter sprake brengt, dat niet in de „witte stukken” is aangesneden. Vervolgens begaf hij zich naar de voorzitter baron Van Voorst tot Voorst, om aan deze zijn voornemen te kennen te geven een onderwerp aan te snijden, niet in de witte stukken vermeld, en dat hij er zich bereids van had vergewist, dat de Regering geen bezwaar maakte. Toen zei de voorzitter, dat hij ook geen bezwaar had, en dus begon de heer De Vos van Steenwijk zijn requisitoir namens zijn fractie, tegen de Evenredige Vertegenwoordiging.

Maar er ging iets aan vooraf.

Een woord van dank aan de goedgevoelheid van minister-president en voorzitter, en een aanval op de commissie van rapporteurs, die de bekende zinsnede uit het V.V. had geschrappt.

Daarbij liet de spreker niet na, er op te wijzen, dat hij altijd zo modest optrad, maar dat hij niet van plan was, zich de mond te laten snoeren.

Nooit van zijn levensdagen.

En daarop zei hij: voordat ik nu over dit thema begin, dat niet in het V.V. mocht, is het beter, dat de leden van de Commissie van Rapporteurs de zaal verlaten. Maar zij verdwenen niet. Zij waren waarschijnlijk veel te benieuwd, wat er zou komen. En er kwam heel wat.

Er is nooit in een van beide Kamers zo gefulmineerd tegen de Evenredige Vertegenwoordiging. Maar de spreker zelf zei de volgende morgen, dat hij het in „bezadigde, sobere woorden had gedaan.”

Wat hij allemaal zei, daarop hopen we nog terug te komen.

Alleen zeggen we er nu al bij, dat deze philippica tegen de E.V., uitgesproken namens de C.H. fractie, naar het hart was van de heer Colijn, toen minister van financiën, maar die later in de Eerste Kamer, toen hij daar als minister-president het woord voerde, met karakteristieke gebaren verklaarde, dat hij de E.V. verfoeide.

oude
en
nieuwe
citataten

Binnen tien jaar

Prof. ir. J. P. Thijsse heeft onlangs een beschouwing gehouden over te verwachten wetenschappelijke ontwikkelingen.

„Binnen tien jaar zal de mens volop robots gebruiken, op allerlei gebied. Automatisch bestuurde auto's zullen speciale weger berijden. In de jaren tachtig zal de mens immuun zijn voor bacteriën en virussen. Dan is ook een bemande ruimtevlucht naar Mars te verwachten. Rond 1990 kan men het weer in beperkte mate beïnvloeden. Nog deze eeuw zal de symbiose van mens en machine een feit worden: de directe „koppeling” van een menselijk brein aan dat van een computer”.

De vraag is niet of het allemaal precies zó uit zal komen, maar of wij de uitdaging die in de ontwikkeling der dingen besloten ligt zullen aankunnen. Bereiden wij ons er mentaal op voor? Het woord bezinning lijkt in deze stormachtige tijd verouderd, maar het is bijzonder actueel.

Woning

Het „Limburgs Dagblad” gaf een uitspraak van Jelle (bekende naam in A.R.-kring) Reid weer:

„De woonindeling, die wij kennen, een paar slaapkamers, een zitkamer, een keuken en een toilet, is nog steeds dezelfde als van het kasteel, de burch of het grachthuis. Pas in de twintigste eeuw is er een douche of een badkamer bijgekomen. Dat is ook de enige vernieuwing”.

Nu begrijpen wij eindelijk waarom de Engelsen zeggen „My home is my castle”.

D'emocraat

Het maart-nummer van D'emocraat — maandblad van D'66 — heeft het volgende op pagina 1 staan:

christen (kristen), I. zn. m. (-en), 1. belijder van de christelijke godsdienst in een van zijn vormen; christen worden, zich laten dopen; het zijn niet altijd de beste christenen die het eerst in de kerk zijn; hoe dichter bij de paus (bij Rome, bij Dordt), hoe slechter christenen; — 2. goede christen, een soort van peer; —

I. radicaal' (radikaal) (<Fr.), bn. bw., 1. (taalk.) uit wortels bestaande: radicale talen, isolerende talen; — 3. bw., geheel en al, totaal: hij is radicaal genezen; iets radicaal bederven; — 4. geneigd tot consequentie, tot diep ingrijpende hervormingen, inz. gezegd van een stelsel, richting of partij: een radicale geest; radicale gevoelens; — de radicale partij, partij der radicalen; een radicaal kamerlid, tot de radicale partij behorend; — de radicale school, die de moderne bijbelkritiek in uiterste consequentie toepaste; — 5. consequent, diep ingrijpend in de gewone gang van zaken: een conclusie die veel te radicaal is; de radicale gehoorzaamheid aan Gods gebod.

II. radicaal' (radikaal) (<Fr.), I. m. (...calen), 1. persoon die de uiterste consequenties van een denkwijze aanvaardt en zich in zijn daden daarnaar wil richten; — de radicalen, de aanhangers van de Hollandse radicale school van nieuwtestamentici; — 2. aanhanger van een politieke partij die zeer ingrijpende hervormingen beoogt; — in Nederland o.a. de naam van een vroegere staatspartij, die een algehele, grondige democratische verandering van de constitutie en de wetten verlangde; naderhand de vrijzinnig-democraten;

D'66, politieke partij in Nederland; gedeconfessionali-seerde centropartij; de leden zijn voorstander van democratie; handelen op de wijze van een democraat; willen graag dat andere politieke partijen ontploffen; hopen daar zelf garen bij te spinnen; zijn actief; hebben zeven leden in de Tweede Kamer; zeer sterk in te verwerpen moties; hadden bijna een lex-Goudsmit gehad; hebben 3700 leden en een voorzitter, die zegt „wij zijn een hele jeugdige partij met alle charmes en minder goede eigenschappen daarvan. Een heleboel dingen hebben we nog niet voldoende doordacht”.

Partijen

In „De Nederlander” lezen wij in een kritisch commentaar o.a.:

„Dat we nu twaalf partijen tellen in ons landje is zo gemakkelijk te onthouden omdat het een dozijn is. Het gekkengetal zijn we al gepasseerd. Er valt te wedden dat we nog niet aan het eind zijn”.

Dat is het nu juist. Wij zitten voor het ongeluksgetal. Men zij gewaarschuwd!!!

Vrouwen

Het „Limburgs Dagblad” citeerde een uitspraak van Evelyn Sullerot:

„Vrouwen verlangen niet naar macht. Vrouwen, sommigen althans willen wel invloed, maar alleen als middel om een bepaald doel te bereiken. Bij mannen ligt dat anders. Je zou 't een kwestie van hormonen kunnen noemen”.

Mannen verlangen niet naar invloed. Mannen, sommigen althans, willen wel macht, maar alleen als middel om een bepaald doel te bereiken. Iemand moet eens gezegd hebben: de man verlangt een heleboel hier op aarde en de vrouw zelfs nog meer”.

DE WEEK ROND

- 18 maart: België moet 31 maart naar de stembus.
Praktisch alle partijen komen elk met twee lijsten, soms zelfs met drie lijsten, het hangt er vanaf hoe men staat tegenover de oplossing van het probleem der tweetaligheid — Vlaams en Frans.
Behalve de liberale partij — de P.V.V.
De studenten in Leuven (Vlaams) overplakken de liberale affiches met de zin: P.V.V.: de Pest Voor Vlaanderen.
Als de Nederlandse minister van Justitie, Polak, dat zou weten...!
- 19 maart: Een Amsterdamse vroedvrouw maakte zich vannacht ongerust over een baby in Utrecht, die zij verzorgde. Zij had de baby achtergelaten met een hete kruik te dicht op de voetjes. Zij informeerde de Amsterdamse politie — die de Utrechtse collega's inschakelde.
De baby werd gered.
Waarom komt zo'n hartverwarmend stukje nieuws nou eens niet met grote koppen in de krant?
Enfin — Nederlandse Gedachten is er ook nog.
- 20 maart: Er komt een televisiefest bij de geboorte van het prinskind van prinses Margriet. De N.C.R.V. zal dit maken en uitvoeren.
Weet u waarom?
Zij die het weten kunnen zeggen: dat is de omroep die geknipt is voor het maken van nationale programma's.
En dan van bepaalde zijde maar blijven zeggen dat die zullen natiebreekers zijn. We zullen de hoofdredacteur van ons weekblad vragen hierover nog eens te schrijven.
- 21 maart: Wij moeten niet willen kiezen tussen de K.V.P. en de K.V.P.-radicalen. We moeten de K.V.P. niet loslaten maar de vraag is wel of de K.V.P. bereid is zich te stellen achter de resultaten van het gesprek van de „18”. Wijze woorden van een A.R. Kamerlid op een forum-bijeenkomst in Zaandam.
Maar het is dan ook een senator!
- 22 maart: Bij het afscheid van de Engelse minister van buitenlandse zaken Brown schreef een belangrijke krant met een traan in de ogen: „We menen het, evenals heel het Britse volk: we willen je niet kwijt maar we geloven dat je weg moest”.
Wie weet wat de Nederlandse kranten straks van minister Luns zeggen!
- 23 maart: Het verpleegsterstekort in een stad bij Bonn is opgelost. Een aantal gegadigden moest worden afgewezen!
De advertentie vroeg namelijk geen verpleegsters, maar zieken-stewardessen en toonde bovendien charmante uniformen die in alles leken op die van echte luchtvaartstewardessen.
O — ijdelheid der ijdelheden! Je moet maar op het idee komen.
Iets voor de bedrijven die ponsters zoeken?

CHINA, WERELDMACHT VAN VANDAAG (V)

CONFUCIANISME EN CHRISTENDOM

• Vervolg van pag. 9

der meer wil overnemen, maar het „Chinees” wil maken. Tevens blijkt uit zijn beschouwing hoezeer de grote oorlogen in Europa een dolkstoot in de rug hebben betekend voor de zending in China. Een thuisfront van haat en geweld maakt een boodschap van liefde en vrede nu eenmaal niet geloofwaardig. De gedachte dringt zich op, dat het raadzamer kan zijn eerst in eigen land a

christendom. Maar ook Sun Yat-sen de leider van de revolutie welke in 1911 een einde maakte aan het keizerrijk, was christen, evenals zijn discipel Chaing Kai-shek, al strekt deze laatste in het huidige China niet tot aanbeveling.

Maar de kortstondige verwachting van een christelijke republiek werd een fatale slag toegebracht door de eerste wereldoorlog, welke de hele cultuur van het westen ter discussie stelde. China ging omzien naar een andere oplossing voor zijn nationale problemen, de Russische revolutie ging de aandacht boeien. Sovjet-Rusland beloofde een einde te maken aan de gehate ongelijke verdragen en vervatte zijn boodschap in termen die antwoord gaven op de in China bestaande behoeften. Over de ruggen der zendelingen, die het confucianistische bolwerk stormrijp hadden aangetroffen en de eerste bressen hadden geslagen, wisten de communisten als uiteindelijk overwinnaars de vesting te nemen. Wij zullen de volgende keer zien, hoe de Chinese kerk zich tegenover deze nieuwe uitdaging opstelde.

LEZERS SCHRIJVEN ONS...

Confessioneel

In N.G. van 11 maart releveert u onder de kop „duidelijk” een uitspraak van prof. De Gaay Fortman, gedaan in de Eerste Kamer, namens de A.R. fractie (?????) en uit zijn sterke persoonlijke overtuiging.

De professor stelt vast dat de V.U. geen confessionele universiteit is, niet gebonden aan enige kerkelijke belijdenis; hij acht dit ook ongewenst.

Formeel moge hij gelijk hebben, de gehele waarheid is het niet en u weet wat een halve waarheid is?

De V.U. is de universiteit van de vereniging voor Hoger onderwijs op gereformeerde grondslag. Dus niet een nationale instelling, maar een gereformeerde instelling. Prof. De Gaay Fortman weet dit misschien niet, jammer, zijn vader en schoonvader hadden hem beter kunnen inlichten.

Misschien bezit hij de levensschets van dr. A. Kuyper, door J. C. Rullman. Hij leze dan maar eens wat daarover geschreven staat, o.m. op blz. 108.

Dat niemand van de fractie tegen deze opmerking van de professor is opgekomen is wel merkwaardig. Kent men daar ook de historie van de V.U. niet? Of kent men alleen de hedendaagse V.U., waar allerlei wind van leer doorheen raast en waar een schare van „wetenschappelijke medewerkers” bezig is studenten te beïnvloeden op een wijze die geheel in strijd is met de gereformeerde grondslag.

Het is dan ook geen wonder dat men steeds meer hoort dan voorheen van warme voorstanders van de V.U., die er thans niet meer over denken om nog één cent te spenderen aan deze instelling.

In een driestar op dezelfde pagina schrijft u n.a.v. een andere professor: „Het woord is nu aan de curatoren van deze universiteit”. Het komt mij voor dat ook de curatoren van de V.U. maar eens aan het woord moeten komen.

Voorts is het dringend gewenst dat de partijleden ook inspraak krijgen in de kandidaatstelling voor de Eerste Kamer. Ik weet nu al welk Eerste Kamerlid nooit of te nimmer mijn stem krijgt.

Naarden

Joh. Gerholt

Naschrift van de redactie. Prof. De Gaay Fortman dacht aan confessionele universiteit in de zin van op basis ener kerkelijke belijdenis. En dat heeft dr. Kuyper ten opzichte van de V.U. bepaald niet gewild.

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30
's-GRAVENZANDE

De Stichting Vrienden van Paron

heeft ALS BELIJDENISGESCHENK

beschikbaar Hugenotenkruisen, in onderstaande uitvoeringen:

H	Zilveren hanger (groot model)	f 5,95
H.G.	Gouden hanger (groot)	f 50,—
H.V.	Verzilverde hanger (groot)	f 3,20
H.M.	Zilveren hanger (middensort)	f 5,20
H.M.G.	Gouden hanger (middensort) (broche f 40,—)	f 37,50
H.K.	Zilveren hanger (kl. onbew. achterz.)	f 3,10
H.K.G.	Gouden hanger (kl. onbew. achterz.) (broche f 22,50)	f 20,—
P.	Zilveren broche f 6,75; P.G. Gouden broche	f 51,—
P.V.	Verzilverde broche	f 3,45
K.	Zilveren reversknoop	f 2,65
K.G.	Gouden reversknoop	f 20,—
S.	Zilveren speld f 2,65; S.G. Gouden speld	f 20,—
	Verz. Paronlepel	f 3,—
	Wit en blauw geëmailleerde hangers	f 5,20
	Zilveren ketting	f 3,—
	Gouden ketting	f 25,—
	Groot smeedijzeren kruis met lange ketting	f 7,50

Bestellingen bij de Stichting „Vrienden van Paron”, Boezemsingel 180, tel. 125321 (9—5 uur) Rotterdam, of direct per giro op no. 77630 t.n.v. Stichting „Vrienden van Paron”, verkoop Hugenotenkruisjes te Rotterdam-1.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heer Van Bennekom heeft aan de ministers Schut (Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening) en Bakker (Verkeer en Waterstaat) vragen gesteld over de Zeehavenontwikkeling in Zuidwest-Nederland.

Het overlegorgaan Zeehavenontwikkeling Zuidwest-Nederland heeft een studie gemaakt van de ontwikkelingsmogelijkheid voor zeehavens in het Delta-gebied. Er zijn in dit rapport een aantal suggesties gedaan en studies aanbevolen, terwijl er een planologisch element naar voren komt. Het verzoek van de heer Van Bennekom is nu of het kabinet een en ander wil overwegen en de Kamer zo spoedig mogelijk van de resultaten op de hoogte wil stellen.

Mr. Aantjes vroeg aan staatssecretaris Grapperhaus (Financiën):

Wat is de reden, dat de aangiftebiljetten Loonbelasting en Premie voor Huispersoneel, zowel voor het eerste als voor het tweede halfjaar, thans al in maart worden toegezonden?

Zoiets betekent met name voor de huisvrouwen een verzwarende van de administratieve lasten.

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN

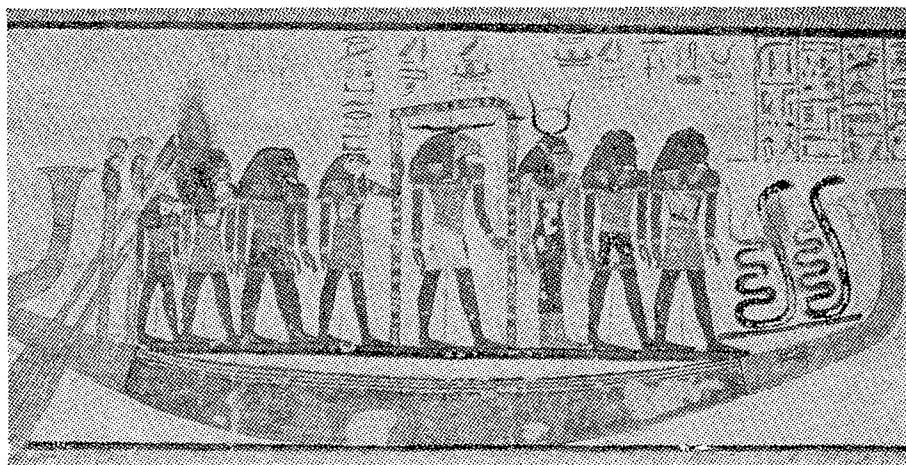
voor lichtbeton

GRONDSTOFFEN

voor de steen- en keramische industrie
WEGENBOUWMATERIALEN

VAN HET (MIDDEN-) OOSTEN GEEN NIEUWS?

DOOR DRS. J. G. LAMBOOIJ

Voor anderen slechts het oude Egypte van belang

In ons land is men al te gauw geneigd het midden-oosten slechts als een woestijnachtig, met wilde nomaden bewoond gebied te zien: de godsdienst is die van het „mo-hammedanisme” 1) en men mag daarom veel vrouwen hebben! Voor velen is bovendien slechts Palestina-Israël, als het „Heilige Land” van belang, voor weer anderen slechts het (oude) Egypte met pyramiden en mummies.

Het joods-arabische conflict, hoe belangrijk ook, is niet het enige en niet het belangrijkste conflict. Het is hoog tijd dat in bredere lagen van ons volk bekendheid wordt gegeven aan andere problemen, aan het „andere midden-oosten”, aan de worsteling om een menswaardig bestaan. Het overheersende probleem is hoe deze landen, de mensen daar, hun ontwikkelingsstrijd voeren. En het is slechts vanuit dat perspectief dat begrip kan worden opgebracht voor de mensen en de conflicten!

De laatste tijd is er wel het een en ander over deze problematiek van het midden-oosten gepubliceerd. Vooral in de Engelse en Franse taal. Helaas is in ons eigen taalgebied nog niet veel zaken over het ontwikkelende midden-oosten geschreven. Om er slechts twee te noemen: Huisman 2) publiceerde over Egypte, Jongmans 3) over Libië, maar deze geschriften — hoe goed ook — bieden te weinig over het hele gebied. Daarom werd het boek van L. C. Biegel: *Het midden-oosten: haard van spanningen en conflicten* (uitgegeven door W. de Haan, Hilversum in de Palladium reeks) met spanning ter hand genomen.

Het is enerzijds een boeiende bezigheid geweest dit werk te lezen, anderzijds ook een teleurstellende affaire. Achteraf is dat resultaat eigenlijk ook wel te verwachten geweest. Immers Biegel is politiek-historicus van het „moderne nabije oosten”. Hij verzorgt een uitstekende kroniek van recente ontwikkelingen in dat gebied, in de

Internationale Spectator. Een deel van deze kronieken, naast andere korte overzichtsupstellen vindt men gebundeld in deze publikatie. Het resultaat is een bij uitstek deskundig samengesteld politiek-historische, moderne geschiedenis, met analyses van de Syrische conflictvaard, de Suezkanaalaffaire, de Baäthpartij, Nasser, Israël, Koerden, etc.

Dit resultaat roept echter, juist door de genoemde kwaliteiten, een gevoel van onbehagen op. De talrijke herhalingen, die in kronieken, in achtereenvolgende jaren verschenen, wellicht zinvol zijn, werken hier storend. Voorts is de strikte chronologie per land wel eens irriterend voor de „jaartallenboek-jeshater”. De desondanks bereikte hoge kwaliteit is meer aan de diepgaande kennis dan aan deze beroerde schrijfmethode te danken.

Belangrijker bezwaar is evenwel dat dit „kroniekboek” zo sterk eenzijdig de nadruk legt op de politiek-historische facetten (hoe belangrijk ook!). In het voorwoord stelt de heer Jacquet dat de achtergronden van de spanningen diepgaand zijn geanalyseerd. Dat is stellig gedeeltelijk waar. Hoewel de sociale, economische en culturele achtergronden zo nu en dan, terloops, ter sprake worden gebracht, is hun betekenis niet scherp belicht.

De auteur suggereert een te eenzijdig politiek beeld, terwijl een groot deel der conflicten en spanningen juist ook in de overige facetten hun oorsprong vindt (hetgeen door hem overigens niet ontkend wordt!).

Zo zijn de economische structuur en de problemen daarvan 4) zonder meer dermate verwaarloosd, dat de politieke gevolgen (en oorzaken) ervan zelfs nauwelijks worden beschreven. Het zou ons hier te ver voeren diepgaand op deze zaken in te gaan. Wel mogen wij nog wijzen op de, ook langzij gevaren, aspecten van religieuze aard. De vele religieuze minoriteiten worden wel ter sprake gebracht, maar zo terloops dat de samenleving in die gebieden er nauwelijks begrijpelijker door wordt.

In Syrië, Libanon en Irak leven belangrijke christelijke en andere niet-Is-

mitische groeperingen, zoals de Maronieten, de Armeniërs, de Assyriërs, de Duivelaanbidders, de Druzen, etc. De politieke onrust in Syrië wordt slechts begrijpelijk als men ziet — en zoals door Biegel beschreven — dat de belangrijkste politieke en militaire posten steeds weer door deze en islamitische groeperingen aan elkaar worden betwist: de strijd tussen allerlei sociaal-economische groeperingen (middenstand, boeren, intellectuelen, e.d.) loopt hieraan vaak parallel. De interne spanningen van met name Syrië worden afgeschoven op het buitenland, onder ander door acties tegen Israël. Het, vaak als de kwaaië pier afgeschilde Egypte (Nasser zelfs vergeleken met Hitler!), komt in deze studie veel meer naar voren als een serieus moderniserend land, waarvan de economische groei — tot het slopende conflict in Yemen begon — niet slecht was, ondanks de overstelpende problematiek van dit aan bestaansbronnen zo arme en aan bevolking zo rijke land.

Het eveneens behandelde land Turkije, met zijn reeds onder Kemal Atatürk ingezette modernisering, wordt helder belicht in zijn problematiek van tegenstellingen tussen het achtergebleven agrarische deel (overigens een 70 à 80 % van de bevolking) en de moderne stedelijke elite. Voorts is het interessant te zien hoe in Turkije de worsteling om een democratisch bestel plaats heeft. Het lijkt daarin vaak al verder gevorderd dan de naburige bakermat van de democratie: Griekenland.

Bij het Israëliisch-arabische conflict wordt belicht hoe onder meer de vele tegenstrijdige verklaringen van Engelsen en Fransen alsmede de economische belangen van de westerse mogelijkheden

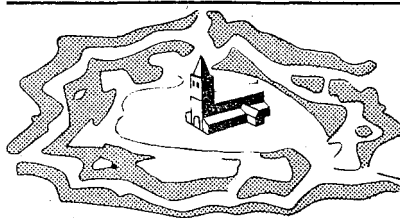
het kruit hebben aangevoerd voor de huidige explosies. Dit conflict wordt emotioneel geanalyseerd. Toch komen allerlei sociologische en economische bronnen voor de ontwikkelingen niet voldoende uit de verf. En evenmin dat de arabische landen seus ook wel ontwikkelen. Er wordt echt wel vooruitgang geboekt op economisch en op sociaal-cultureel gebied.

Zo is het begrijpelijk dat deze toch zo goede bundel kronieken met gemengde gevoelens werd gelezen. Het vernietigt nog niet voldoende het klassieke foute beeld van het midden-oosten bij de gemiddelde lezer in ons land, terwijl anderzijds de sociale en economische structuren niet genoeg werden belicht. De kil-analytische kroniekstijl zal hierdoor ook te weinig kunnen bijdragen om de vele Israëlofielen iets meer begrip voor het arabische standpunt in het joods-arabische conflict bij te brengen, waarover in dit boek toch vele waardevolle gegevens staan.

Aldus blijft het gevaar dat bijvoorbeeld het calvinistische volksdeel nog steeds met dédain naar de versmade Hagar en haar zoon Ismaël blijft omzien.

Het midden-oosten is een interessant gebied, een voor velen onbekend gebied, waarover veel te schrijven valt. Biegel's publikatie is een uitstekend hulpmiddel voor het verkrijgen van meer inzicht, maar deze biedt begrijpelijk, geen voldoende volledigheid.

1) In het midden-oosten refereert men de naam islam om gegronde redenen.
2) C. Huisman, *Modern Egypte*, (Amsterdam) 1967.
3) Dr. D. G. Jongmans, *Libië, land van de dorst*, (Meppel) 1964. Terraboek.
4) Bijvoorbeeld het bevolkingsprobleem, de agrarische structuur, de grondstoffenproductie, de industrialisatie en dergelijke.

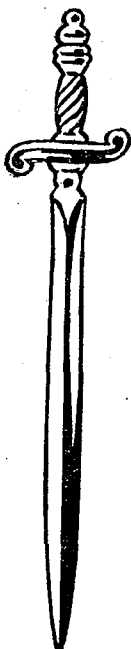
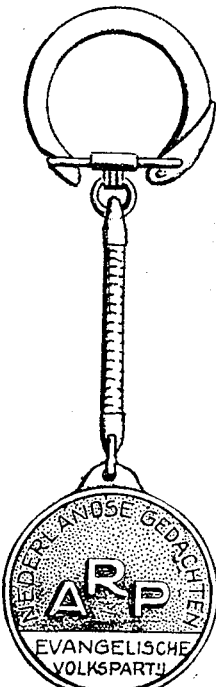
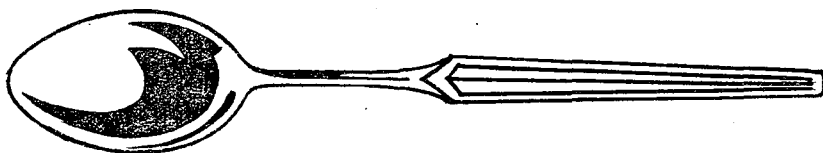
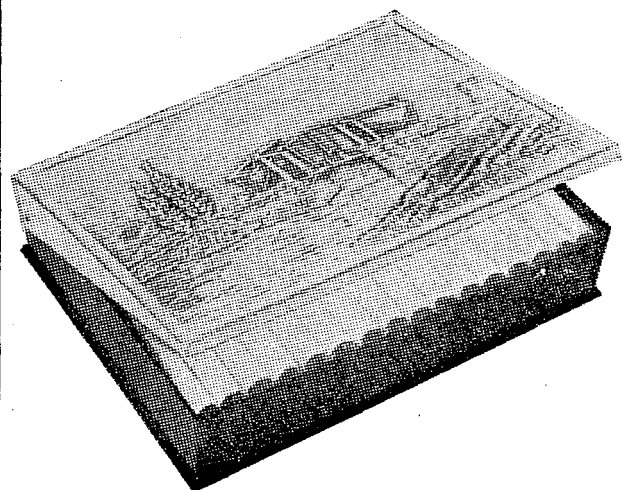

**AANNEMINGSBEDRIJF
HARM FOKKENS NAARDEN N.V.**

BIJ BLIJVEN ...

dat doet u door het lezen van
NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

- 1 ABONNEE
lepeltje, sleutelring of brochure
„De samenleving vernieuwen”
- 2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of
3 lepeltjes
- 3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepeltjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk:

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuyperstraat 3
Den Haag

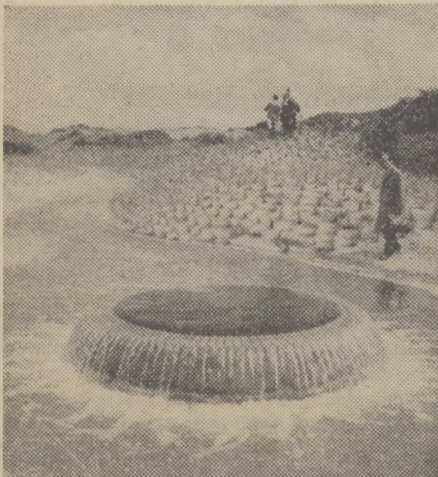

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 14

6 april 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

Industriewater

De industrie ge- en verbruikt water en niet zo'n klein beetje ook. Kent de drinkwatervoorziening problemen, de industriewatervoorziening niet minder. Hoe dat in de toekomst zal moeten gaan vertelt ir. J. van der Vlis op pagina 6 en 7.

Goud

De Tweede Kamer debatteerde over het goud en de problemen daaraan verbonden, pagina 2. Op pagina 4 vindt u een verslag van het debat over subsidies in de Eerste Kamer.

Arbeidsmarkt

Op pagina 5 schrijft prof. dr. W. Albeda, hoogleraar aan de Economische Hogeschool in Rotterdam over: De arbeidsmarkt in discussie.

Medezeggenschap

Mr. J. Hollander houdt op pagina 8 een pleidooi voor verscheidenheid in mogelijkheden bij de medezeggenschap in de leiding van de onderneming.

Echtscheiding

Het echtscheidingsrecht is in discussie, al meer dan een halve eeuw. In een aantal artikelen zal mr. A. Herstel schrijven over dit recht en over noodzakelijke wijzigingen daarin. Het eerste artikel staat op pagina 9.

Mondiaal

De economische orde moet mondiaal worden, zegt dr. E. de Vries in zijn tweede De economische organisatie moet mondiaal worden, zegt dr. E. de Vries in zijn tweede artikel „Hoe maken wij het waar”. Pagina 11.

Radio

Luister woensdag 10 april naar de radio van 18.20 - 18.30 uur. De Arjos verzorgt dan een uitzending over Hilv. II (298 m).

DE REGEERBAARHEID VAN ONS LAND

DOOR MR. B. W. BIESHEUVEL

BIJ de discussies over de meest wenselijke partijformatie en over de vraag met wie men wél en met wie men niét wil samenwerken dient naar mijn mening het punt van de regeerbaarheid van ons land veel sterker te worden betrokken dan tot dusver is gebeurd.

Immers wat is de situatie?

— De PvdA en de VVD wensen niet samen in één kabinet te zitten.
— De verstandhouding tussen KVP en PvdA is sedert de val van het kabinet-Cals niet bijster goed te noemen. Zo wensen veel socialisten geen samenwerking „met de KVP van Schmelzer”.
— Woordvoerders van de PvdA, zoals onlangs de heer Nederhorst in Terneuzen en de heer Tans in Den Helder, bepleiten een progressieve concentratie van PvdA, D'66, Christen-Radicalen en als het zou kunnen ook de PSP. PvdA, D'66 en PSP hebben samen 48 zetels in de Kamer. Er zouden dus nog ruim 30 zetels bij moeten komen om tot een werkbare meerderheid te geraken.
— Door de uittreding van de Groep-Aarden is de meerderheid in de Tweede Kamer waarop het kabinet-De Jong

steunt, gedaald van 86 tot 83 van de 150.
— Volgens het recente onderzoek van het Bureau Veldkamp zou die meerderheid bij echte verkiezingen zelfs gedaald zijn tot 78.

— Een geringe verschuiving bij de eerstvolgende verkiezingen zou tot gevolg kunnen hebben dat er ook geen meerderheid meer is te vinden voor een kabinet steunend op ARP, CHU, KVP en VVD.

— Ook de drie christelijke partijen hebben op dit moment geen meerderheid meer in de Kamer.

Geen sterke motieven

De PvdA en de VVD zullen wel blijven volhouden in hun afwijzing om samen in een kabinet zitting te nemen.

De motieven die zij daarvoor aanvoeren heb ik nimmer overtuigend gevonden. Ook tegen de achtergrond van hetgeen zich in België aan het voltrekken is, zou het aanbevelenswaardig zijn als beide partijen al hun motieven nog eens aan een zeer kritisch onderzoek zouden onderwerpen.

De PvdA zou er, dacht ik, verstandig aan doen zich niet zodanig in een zgn. progressieve concentratie te isoleren dat daardoor samenwerking in een kabinet met partijen buiten deze concentratie

in ernstige mate in het gedrang zou komen of onmogelijk zou worden.

Regeringsverantwoordelijkheid

De PvdA heeft er in het verleden meerdere malen blijk van gegeven dat zij bereid is regeringsverantwoordelijkheid te dragen. In de situatie waarin wij in Nederland geleidelijk aan komen te verkeren is het van groot belang dat dit besef in de PvdA levendig blijft. Een scheiding der geesten die het besturen van ons land onmogelijk zou maken, is een slechte zaak.

Een christelijk politieke partij als de onze, dient ook voor de toekomst bereid te zijn met alle bonafide krachten en groeperingen samen te werken. Geen enkele politieke partij dient op voorhand als mogelijke partner bij het vormen van een regering te worden uitgesloten.

Het gaat hier om een punt in de Nederlandse politiek dat ook in het kader van de discussies over partijvernieuwing, ook binnen de 18, volle aandacht vraagt.

*** Nieuwe gemeentebelasting

De grondbelasting en de personele belasting zullen nu dan toch verdwijnen evenals een aantal gemeentelijke heffingen: straatbelasting, vermakelijkheidsbelasting en de baatbelasting. Op zichzelf is dat een goede zaak. Verouderde en niet te vergeten niet rechtvaardig werkende belastingen moeten worden opgeruimd. Ook de efficiency spreekt een woordje mee: perceptiekosten kunnen praktisch gesproken alleen tegen worden gedaan als de belastingheffing zelf verdwijnt. In zoverre is het wetsontwerp dat deze materie regelt een goede zaak.

Voor het allergrootste deel komt de opbrengst van de bovengenoemde heffingen aan de gemeentelijke schatkist ten goede. Hierin moet worden voorzien. Dat doet het wetsontwerp. Daarenboven geeft het ontwerp aan de gemeenten een extra soelaas ter ver-

sterking van hun gemeentelijke middelen. Als bron van dit gemeentelijk inkomen wordt het onroerend goed aangewezen. De eigenaren — uitgezonderd die van landbouwgronden — en de huurders zullen niet onaanzienlijk meer lasten moeten opbrengen.

Elke gemeente krijgt de bevoegdheid naar eigen inzicht de nieuwe belastingheffing te gebruiken binnen door de wet gestelde normen.

Hierin schuilt een goede gedachte. Meer dan voorheen zullen de gemeentebesturen zorgvuldiger de baten en de lasten gaan afwegen waardoor de eigen zelfstandigheid wat meer tot haar recht kan komen. Méér voorzieningen — grotere belastingdruk! Er is ook een gevaar. Het zou n.l. kunnen zijn dat een ongelijke heffing in de verschillende gemeenten plaats vindt. Wij geloven daar overigens niet in omdat de „vrije zoom” zeer beperkt is gehouden. De vooroorlogse verschillen tussen rijke en arme gemeenten zullen niet kunnen groeien. Ons bezwaar is wel dat dit „nieuwe” soelaas geen wezenlijke verlichting zal betekenen.

De toenemende lasten — bijv. die uit

de algemene bijstandswet — zullen het bijzonder moeilijk maken om de verleiding te weerstaan de nieuwe opbrengsten toch te gebruiken om tekorten op te vangen.

Gezien de financiële nood bij tal van gemeenten zal de extra bate uit dit wetsontwerp vrij spoedig zijn verbruikt. Dit is een zwak punt in deze voorspelde regeling.

GEURT'S
CONSERVENFABRIEK C.V.
DODEWAARD

De fijnste fruitprodukten uit de
Betuwse boomgaarden

Vraagt uw winkeler ons merk JAMS,
APPELMOES, VRUCHTEN OP SAP, etc.

DE TWEDE KAMER EN DE PERIKELEN ROND HET GOUD

De heer Goudzwaard die op de ministeriële verklaring inzake de ontwikkeling van de dollar en het goud namens de A.R. fractie reageerde, kwam tot de conclusie dat de ontwikkeling ons in de laatste weken wel heeft geleerd dat de deviezen reserve voor een land niet een nutteloos ornament is, maar dat het een effectief instrument kan zijn de gevaren op het internationale monetaire vlak te helpen bezweren.

Overigens had het maar weinig geschied of de Kamer had er in het openbaar helemaal niet over gesproken. Ere wie ere toekomt. Drs. Berg P.v.d.A. heeft de minister er toe gebracht aan de Kamer mededelingen te doen. Dat was een goed initiatief: het goud en het internationale betalingsverkeer gaan meer mensen aan dan alleen bankiers en zo. De kwaliteit van het ruilmiddel heeft direct te maken met de werkgelegenheid en de ontwikkelingslanden om maar enkele facetten te noemen. Het was daarom onbegrijpelijk dat de minister daartoe zelf het initiatief niet had genomen. Zeker, het debat was nappaten; de beslissingen waren al gevallen, zonder dat er iets meer was te veranderen. Doch het was nodig dat de Kamer werd ingelicht in het openbaar. Mede omdat de bewindsman rekening kon houden met de Kamermening bij de onderhandelingen in Stockholm — het overleg tussen de E.E.G.-landen over het nieuwe betalingsverkeersysteem in de wereld.

Bezorgdheid

De heer Goudzwaard (A.R.) spitste zijn opmerkingen daarover ook terecht toe op de toekomst. Zal Amerika straks wel z'n eigen positie saneren? En wat doen de overige partners als Amerika niets doet? Als Frankrijk blijft aansturen op een devaluatie van de dollar: minister — is er dan een instrumentarium waarover beschikt kan worden teneinde dat land te dwingen? Overigens was hij

van oordeel dat zijn bezorgdheid omtrent de gekozen oplossing niet nog was weggenomen. Weliswaar zou elke andere oplossing een slechtere geweest zijn, zodat de minister met meer kracht zal moeten zorgen voor de waterdichtheid van de huidige oplossing.

Minister Witteveen meldde dat de in Washington genomen beslissing door de presidenten van de centrale banken van de Tien van bijzondere betekenis is geweest. Er is nu een scheiding aangebracht tussen het monetaire goud (dat over en weer door de centrale banken wordt verhandeld om betalingsbalans tekorten en overschotten te reguleren) en het particuliere goud dat op de vrije markten wordt verhandeld. Voortaan

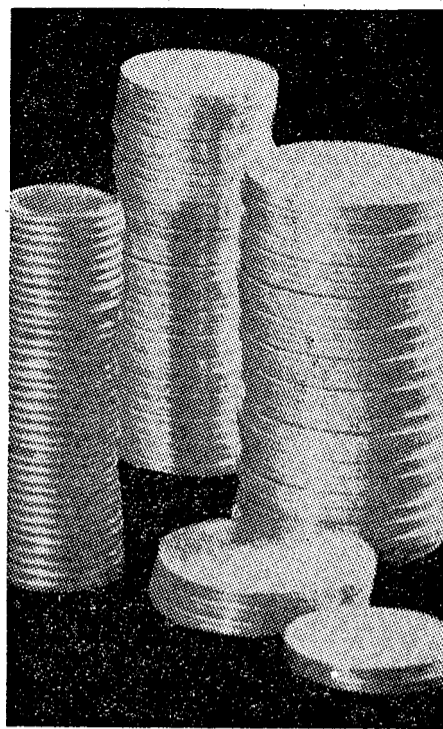
Drs. B. Goudzwaard

Het gevaar is pas geweken als de Franse regering niet in staat is of niet bereid is in de toekomst op een devaluatie van de dollar aan te werken.

wordt het goud op de vrije markt niet meer „gesteund”. D.w.z. zoveel verkopen van hun goudvoorraad dat de prijs op de vrije markt bleef onder de bepaalde prijs (36 dollar per ounce). Deze methode werd „te duur” — de landen die op deze manier bijgesprongen werden zo langzamerhand genoodzaakt onverantwoorde hoeveelheden goud af te staan in handen van derden tegen lage prijzen. De minister was overigens nogal optimistisch over de genomen maatregel. Als maar een aantal voorwaarden worden vervuld. Daar ging het dan ook om.

Werkgelegenheid

De heer Berg (P.v.d.A.) was van oordeel dat de doelstelling: n.l. verbetering van de betalingsbalans van Amerika en Engeland niet mocht gaan ten koste van die der ontwikkelingslanden. En hij suggereerde eveneens dat nu wij met een betalingsbalansverslechtering akkoord zijn gegaan, waarbij deze verslechtering uit onze goudvoorraad moet worden gefinancierd — dat niet ten gevolge mag hebben dat de werkgelegenheidspolitiek nu het „loodje” moet leggen vanwege het argument: de goudvoorraad (deviezenreserve) laat het nu niet meer toe. Een waarschuwing die minister Witteveen niet naast zich neerlegde. De heer Joekes (V.V.D.) besloot met de peroratie:

Kwaliteit ruilmiddel gaat iedereen aan

Blijkt straks in Stockholm het niet mogelijk te zijn een door alle landen van de groep van Tien aanvaard systeem in te voeren — welnu belangrijker is het spijkers met koppen te slaan dan het najagen van unanimitieit, die een ver-

dere vertraging zal geven. Het was overigens niet alles koek en ei. De heer Wiebenga (P.S.P.) was van oordeel dat Nederland voorzichtig moet zijn. Omdat wij de dollar steunen verlenen wij indirect steun aan de oorlogvoering in Vietnam. Bovendien wordt de grondslag gelegd voor onvermijdelijke verliezen voor de Nederlandse economie zodra de constructie die nu gecreëerd is tussen „particulier” en monetair goud blijkt een schijnconstructie te zijn geweest. De Boerenpartij was ook niet gelukkig met de oplossing. Zij wilden bij het oude blijven en spraken de voorkeur uit voor de „echte” gouden standaard.

Schijnconstructie

Ook op dit punt sympathiseerde de Boerenpartij met de Franse president. Minister Witteveen ontkende dat er een schijnconstructie zou zijn die spoedig in elkaar zou zakken. Op de goudmarkt zijn er fundamentele verhoudingen die bovendien vast liggen. Met betrekking tot de positie van de ontwikkelingslanden deelde de minister mee dat deze landen vrijwel geen goudvoorraad hebben maar een dollar reserve opgebouwd hebben — waarmee uiteraard ook de betalingsbalansstekorten konden worden opgevangen. Het debat eindigde deze keer zonder motie! K.

EEN OGENBLIK AANDACHT

Het is al weer ruim een maand geleden, dat wij een overzicht gaven van de abonneewinst per Kamercentrale. En gelet op het competitie-element, dat toch stellig bij onze landelijke campagne een rol mag spelen, geven wij hier nu eerst de stand per 2 april j.l. met daarachter tussen haakjes de cijfers van de vorige stand.

Stand

Kamercentrale	1967	1968
1. Dordrecht	129	(124)
2. Leeuwarden	123	(100)
3. Leiden	120	(110)
4. Zwolle	118	(106)
5. Arnhem	116	(112)
6. Groningen	114	(98)
7. Assen	111	(93)
8. Utrecht	101	(87)
9. Haarlem	78	(63)
10. Middelburg	66	(63)
11. Amsterdam	57	(54)
12. 's-Gravenhage	57	(49)
13. 's-Hertogenbosch	51	(50)
14. Rotterdam	47	(45)
15. Den Helder	43	(37)
16. Nijmegen	27	(25)
17. Tilburg	25	(22)

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

Mej. Van Leeuwen (ARP) en de heer Kikkert (CHU) hebben aan minister Roolvink (Sociale Zaken en Volksgezondheid) gevraagd over de juistheid van beweerde misstanden bij de examens fysiotherapie-A. Enkele kandidaten zouden de herexamens hebben mogen doen. Waarom zij wel en anderen niet?

18. Maastricht	4	(4)
Buitenland	5	(5)
Totaal	1392	(1247)

Vijf à zes per dag

Per dag komen er zo gemiddeld 5 à 6 nieuwe abonnees op ons weekblad „Nederlandse Gedachten” binnen. Dat is dus bepaald op zichzelf de moeite waard. Maar het is ook de moeite waard, dat steeds meer mensen in deze politiek zo levendige tijd zich een abonnement op een politiek weekblad aanschaffen. Daar moeten zij met elkaar de nog-niet-lezers een handje bij helpen. Onbekend maakt onbemind. Het is van belang gebleken, dat de mensen ons blad eerst eens zien. Dan krijgen zij een indruk van wat aan informatie en voorlichting geboden wordt. Geeft ook u uw blad eens door aan een ander, een vriend of kennis, een buurman of een familielid. U kunt — zoals overigens bekend kan zijn — ook voor een ander gratis proefnummers van ons blad aanvragen op het partijbureau. De betreffende personen krijgen dan gedurende drie weken een exemplaar ter kennismaking toegezonden.

Amsterdam

De Kamercentrale Amsterdam heeft thans een groot aantal personen met een speciale brief benaderd en gewezen op de voorlichting en informatie, welke de A.R.-Partij verstrekt, onder meer via haar weekblad. Wij verwachten daarvan goede resultaten.

Overigens is het voor ons allemaal goed om bij te blijven. Wij proberen dat ook allemaal. Op de mogelijkheid om bij te blijven via het eigen partijweekblad is het goed ook anderen te wijzen. Besteedt ook u daar deze week een ogenblik aandacht aan?

TWEE PAAS- EN BELIJDENISGESCHENKEN ERNST LANGE

Ziehier de mens

Twee paasmeditaties, verlicht met 2 houtsneden. Nederlandse bewerking van ds. H. G. Gijzel. f 3,90

H. H. BRUNNER

Kan men vandaag nog Christen zijn?

Praktische antwoorden op levensvragen, handleiding voor Bijbellezers en gebeden voor elke dag van de maand. Paperback f 7,90

Verkrijgbaar in de boekhandel
BOEKENCENTRUM N.V.
'S-GRAVENHAGE

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra
(voorzitter), G. J. H. Griffioen, G.
A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet,
J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie
en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage,
tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R.
Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,— per jr. Losse verkoop f 0,30.

CONCENTRATIE

In memoriam prof. dr. K. Dijk

Prof. Dijk is op hoge leeftijd overleden. Hij was een man van velerlei besognes. Soms „ambts-halve”, soms op zijn „persoonlijke titel”. Dat laatste was het geval, als hij op onze landelijke politieke vergaderingen kwam, vol belangstelling, en altijd een gaarne geziene gast. Wij zullen hem missen. Wij zijn dankbaar voor zijn meelevens. Wij gedenken wat hij voor school en jeugd heeft gedaan. En God trooste zijn nabestaanden.

* * * Vele jaren zijn land gediend

Johnsons mededeling dat hij zich niet meer verkiesbaar stelde schijnt een onverwachte aankondiging te zijn geweest.

Dit duidt er op dat hij voor zichzelf tot de conclusie was gekomen dat hij de grote idealen die hij koesterde bij zijn optreden niet kon realiseren.

Die idealen waren sterk sociaal gericht. Rust en democratie voor Vietnam naast de opbouw van de „Great Society” in Amerika daarvan is niets terecht gekomen nog.

Waarschijnlijk is zelfs de grondslag daarvoor niet gelegd. Het is hem uit de hand gelopen, waarbij wij de schuldvraag in het midden kunnen laten.

Het moet voorts voor een president van een machtig land een trieste zaak zijn dat hij zich door Europese bondgenoten de wet heeft moeten laten voorschrijven op het economisch financiële binnenlandse terrein: belastingverhoging en uitgaveverlaging. Naar het ons voorkomt is er geen enkele reden om te veronderstellen dat eigen politieke ambities een rol hebben gespeeld bij het nemen van dit (persoonlijke) besluit. Het is dachten wij veeleer zo dat hij, gelet op de onvrede in eigen land, gelet op de toenemende verdeeldheid in de eigen partij, naast de opgedane ervaring omtrent zijn politiek beleid op deze wijze meende de eenheid van het volk het beste te kunnen herstellen. Om de — ook door hem begeerde — vrede te kunnen bewerkstelligen!

Het siert de president dat hij in die situatie zelf een eerste begin maakte met de dé-escalatie. Voor vrede in de wereld is dat een gelukkig feit.

* * * Afwachten

Er is veel gelegenheid en aanleiding, om commentaar te leveren op de dramatische rede van President Johnson. Het was een rede vol zelfbeheersing. Sommigen hopen, dat het een ommekeer zal betekenen in Vietnam. Wij hopen het, maar moeten het afwachten. De kans is gering, dat Hanoi nu bereid zal zijn te onderhandelen. Heel het communisme zal in de rede van president niets anders zien, dan een bewijs van zwakte. Dat is het eerste punt van twijfel. Het andere is belangrijker.

De rede van President Johnson vertolkt een duidelijk Amerikaans standpunt en was bedoeld als rechtvaardiging van Amerika's aanwezigheid in Vietnam.

En er is geen sprake van, dat Amerika van plan is, Vietnam te verlaten en de macht in handen te geven of over te laten aan de Vietcong, zodat Zuid-Vietnam zijn lot in handen van deze communistische, niet van terreur afkerige macht ziet gelegd. Met minder dan een eervol compromis zal Amerika geen genoegen nemen. Hoe dat er uit zal moeten zien, is velen, ook in Nederland, helemaal niet duidelijk. Staking der Amerikaanse bombardementen was een algemene leus. Maar op de vraag: en hoe dan verder? — kwam zonder moeite een dozijn verschillende antwoorden binnen.

In Amerika hetzelfde. Zolang het er om ging, Johnson aan te vallen, was de oppositie eensgezind. Maar verder waren de „duiven” niet van dezelfde til. En dus blijven wij afwachten.

Op maandagmorgen lazen wij in ons ochtendblad Trouw, dat in de nacht van zondag op maandag de computers in België hadden berekend, dat de Christelijke Volkspartij, die in België een r.k. partij is, zes zetels zou verliezen en de socialistische partij 2 zetels zou winnen. Op maandagmorgen 11 uur deelde de Belgische radio de officieuze uitslag mee: verlies voor de CVP 8 zetels voor de socialisten verlies 5 zetels. Daarbij moet men bedenken, dat in 1965 de CVP daalde van 96 naar 77 zetels en de socialisten van 84 naar 64 zetels.

De computers hadden zich dus verrekend, vooral ten opzichte van de BSP.

Maar het belangrijkste is, dat beide partijen, de Belgische KVP en de Belgische PvdA blijkbaar nog altijd de wind tegen hebben. Wat de cijfers betreft, is de overeenkomst met Nederland merkwaardig.

DOOR H. ALGRA

Maar er is een groot verschil. In België worden de grote partijen gehavend door het toenemend extremisme aan Waalse en vooral aan Vlaamse kant. Waarbij moet worden aangetekend, dat we voorzichtig moeten zijn met de term extremisme. Het gaat hier niet om een politiek radicalisme, zoals dat bijvoorbeeld in Duitsland vóór 1933 leidde tot een verlamming van de politiek, maar om een sterk nationalisme. Het werkte aanvankelijk alleen in Vlaanderen, dat zich sedert de scheiding van 1830 altijd achteruitgezet voelde — en niet ten onrechte. In 1918 waren 80% van de soldaten in de loopgraven aan het Yzerfront Vlamingen en 20% Walen en bij de generale staven was het omgekeerd.

In de laatste tijd gaan de Walen ook front maken en een deel van hen is het formeel met de Vlaamse nationalisten eens: het is beter van België een federatieve staat te maken met Vlaanderen en Wallonië als de beide rijkdelen.

NU waren de CVP en de BSP partijen, zowel voor Vlaanderen als voor Wallonië, al was de eerste sterker in Vlaanderenland en had de laatste een overheersende positie in Wallonië.

En beide partijen hadden nog iets gemeen: doordat zij zowel met de Vlamingen als met de Walen rekening moesten houden konden zij in de nationaliteitskwestie hoogstens komen tot een compromis. Dat gold van beide partijen, al wilde de CVP verder gaan in de richting van de Vlaamse wensen, dan de socialisten. Maar een werkelijk constructief voorstel van allere kon van geen van beide partijen worden verwacht. En dat gaat zich nu wreken. Tot op zekere hoogte kan men zeggen, dat regeringsverantwoordelijkheid dragen alleen mogelijk is via de weg van het compromis. Verleden week hebben wij er op gewezen, hoe algemeen dat blijkt in Europa. Maar er kan ook een tijd komen, dat compromissen niet meer werken. En zover schijnt het nu in België gekomen te zijn.

Er is aan dit vraagstuk van de noodzaak en de bruikbaarheid van het compromis in de politiek nog een ander, meer algemeen aspect verbonden.

Er is in onze tijd in vele kringen een streven naar de vorming van politieke concentraties, naar machtsblokken, naar iets, dat gaat in de richting van een tweepartijstelsel. Sommigen willen het kiesstelsel zo veranderen, dat er een soort polarisatie komt, zodat langs een bepaalde as een vorming van één grote tegenstelling komt die al het andere meetrekt, en met

als resultaat twee partijen, of twee concentraties, die strijden om de meerderheid. Niet zelden wordt dan Engeland als een begerenswaardig voorbeeld gezien. Daar is er voor een derde partij nauwelijks kans en daar is de politiek dus duidelijk.

Wij menen, dat deze gedachte moeilijk aanvaardbaar is. Want — hoe groter het blok of de concentratie, hoe meer zij intern moeten leven van het compromis.

ZULK een concentratie wordt onduidelijk of innerlijk verdeeld.

Wij zien dit momenteel duidelijk bij de Labourpartij in Engeland, een sterke partij met nog altijd een sterke meerderheid in het parlement. Maar Wilson is voor de zoveelste keer bezig zijn kabinet te herzien en de partij is nauwelijks in toom te houden.

En wat de regering doet, is in veel sterkere mate een compromis dan sommigen denken. We zien het ook in Duitsland, waar de socialistische partij in grote moeilijkheden verkeert, omdat de grote coalitie hoe langer hoe minder bevredigt.

Maar veel erger is het b.v. bij de Democraten in Amerika. Daar is de innerlijke verdeeldheid zo groot, dat er een guerrillaoorlog wordt gevoerd tussen de verschillende clans, die na Johnson aan de macht willen komen. En bij de Republikeinen is het alleen in zoverre beter, dat zij als oppositiepartij zich meer kritiek kunnen veroorloven, zonder voor de consequenties te worden gesteld.

Al deze partijen, ook de socialistische, zijn zeer heterogeen samengesteld. De principiële verschillen in de PvdA in Nederland zijn veel groter dan die bij de ARP. Maar wanneer men in Nederland zou komen tot een linkse concentratie, zouden de verschillen nog veel groter worden en zou nog meer de noodzaak aanwezig zijn om via compromissen de zaak bij elkaar te houden.

In het buitenland kent men twee middelen, om het bij elkaar blijven te bevorderen. Vooreerst het kiesstelsel. Het districtenstelsel dwingt tot concentratie, en hoe geprononceerder het districtenstelsel (enkelvoudige districten, verkiezing bij relatieve meerderheid) hoe fors de dwang is tot het bewaren van de eenheid. In de tweede plaats de partijstructuur, waarbij van een gezonde invloed van anderen op weinig sprake is. In Duitsland heeft het partijbestuur van de SPD, zonder de partij te raadplegen, besloten tot een coalitie met de CDU. Er is een betrekkelijk klein partijbestuur met een zeer grote macht en in dat partijbestuur zitten de leidinggevende parlementariërs en op dit moment zeven ministers. In Engeland is één man, zowel bij de conservatieven als bij de socialisten met bijna dictatoriale macht in de partij bekleed, al is de schijn anders. De Labourpartij kan niets doen zonder of tegen Wilson.

DE gevolgen zijn duidelijk. Grote concentraties leven van het compromis. Dat is heel iets anders dan het aanvaarden van een compromis.

En omdat zij van het compromis leven, en dus nooit radicaal kunnen zijn, moeten zij de strijd met de andere concentratie, die polair is ontstaan, voeren op niet principiële punten. Weet iemand enig principieel verschil tussen de Democraten en de Republikeinen in Amerika? De calvinisten in Michigan zeggen: er is geen enkel.

WIE een politieke concentratie nastreeft, een machtsblok wil helpen vormen, met of zonder behulp van een ander kiesstelsel, moet zich wel goed beraaden.

Want hoe veelsoortiger de elementen, die in de concentratie zijn gebundeld, hoe noodzakelijker het leven uit het compromis.

Er is maar één uitzondering.

Wanneer namelijk een concentratie tot stand komt van binnen uit, door de werking van een zuurdesem „die het gehele deeg doorzuurt”, door een kracht, die van boven komt, door het wonder, waarom gebeden werd in Joh. 17, dat ons in de „stille week” bijzonder toespreekt.

* * * Belastingvrije voet

De belastingvrije voet, d.w.z. het inkomen waar beneden geen inkomstenbelasting (c.q. loonbelasting) wordt geheven ligt in Nederland laag. Zo laag dat de eerstvolgende verbetering van de A.O.W.-uitkering volgens de wet reeds belastingplichtig wordt.

Zo laag dat een gezin met twee kinderen reeds belasting moet betalen als het de beschikking over een weekinkomen heeft van nog geen honderd gulden per week. Op zichzelf is dit aanleiding genoeg deze belastingvrije voet aan te passen aan de huidige kosten van levensonderhoud.

Straks komt daar een dringender argument bij. Met ingang van 1 januari 1969 zal een nieuwe omzetbelastingwet in werking treden als de Kamer het ontwerp aanvaardt. Het EEG-verband waarbinnen Nederland is opgenomen, noodzaakt ons daartoe. Overigens niet ten onrechte omdat de omzetbelasting straks geen factor meer zal kunnen zijn van een niet neutrale concurrentie.

Hoewel het niet in de bedoeling ligt de totale opbrengst groter te doen zijn dan de opbrengst van de huidige omzetbelasting is het gevolg dat de prijzen zullen stijgen tengevolge van een andere verdeling van de belasting over de goederen en diensten.

Het kabinet rekent op een prijsverhoging van rond een percent. Zelfs als wij het daarop zouden houden gaan de prijzen voor de eerste levensbehoeften sterker stijgen dan één procent! Naar onze overtuiging zal het daarom noodzakelijk zijn, gelijk met deze nieuwe omzetbelasting de belastingvrije voet van de inkomsten- en loonbelasting te verhogen.

Daardoor is het mogelijk in de regionen van de lagere en laagste inkomens in elk geval een deel op te vangen van de prijsverhogende werking van de nieuwe omzetbelasting.

De vraag of er daarna wellicht meer compensatie moet worden geboden is nog niet te beantwoorden. Met Financien zijn wij van oordeel dat voorshands de ontwikkeling nauwlettend moet worden gevolgd. Te meer omdat nog recentelijk het georganiseerde bedrijfsleven heeft verklaard aan het huidige overheidsbeleid haar steun te geven.

DE EERSTE KAMER EN HET SUBSIDIEBELEID

VOOR EEN MINISTER VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK KAN HET RODE LICHT GAAN BRANDEN

In de Eerste Kamer is het beleid van de ministers van Justitie en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk aan de orde geweest. Bij de begroting van Justitie heeft prof. Verdam het woord gevoerd, waaraan onlangs de heer Algra aandacht besteedde in zijn hoofdartikel „het geweten en de wet”. Bij de begroting van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk spraken de heren Van Eeten en Algra. De heer Van Eeten stelde minister Klompé verschillende vragen en de heer Algra sprak over de subsidiëring van de kunst.

Geen duidelijke visie

De heer Van Eeten vond de nota op verschillende punten nogal onduidelijk. Als voorbeeld noemde hij het hoofdstuk dat handelde over de natuur- en landschapsbescherming. Hierin wordt van de hak op de tak gesproken en hoewel hij meende dat dit inherent is aan de natuur, was het hem en de fractie niet duidelijk wat er nu precies onder verstaan moest worden. Van gelijke strekking vond hij ook de hoofdstukken over Sociale planning en Opbouwwerk, Samenlevingsopbouw in wijk en buurt en over de bejaarden. Wat dit laatste betreft merkte hij op, dat de algemene indruk van deze paragraaf teleurstellend is. Een duidelijke visie en daardoor een vaste lijn in het beleid wordt gemist. De heer Van Eeten concludeerde, dat de minister op verschillende punten zich beperkt tot enkele geruststellende zinsneden. „Frappant is”, zei hij, „dat men het achterblijven van de bejaarden in verschillende opzichten wijt aan een vroeger opgelopen achterstand. Dit benadrukt toch wel, dat een goed bejaardenbeleid reeds een fase eerder moet beginnen, in een betere voorbereiding op de ouderdom.” Toch was niet alles in mineur, want hij was verheugd, dat de overheid aan de maatschappelijke problematiek van de gehandicapten alle aandacht wil besteden. Hij drong er bij de minister op aan er oog voor te hebben, dat het niet alleen gaat om het treffen en coördineren van voorzieningen, maar ook om het individueel beleven. „De maatschappelijke problematiek van de gehandicapten bestaat juist met inbegrip van de psychische problematiek.”

Voor de laatste keer

De heer Algra begon zijn rede met de mededeling, dat hij bij de behandeling van deze begroting voor de laatste keer het woord voerde. Door een nieuwe taakverdeling in de Eerste Kamer-fractie is voor dit departement aangewezen prof. Verdam. Aangezien deze reeds bij de behandeling van de begroting van Justitie het woord had gevoerd, had de

heer Algra deze taak voor deze keer van hem overgenomen. De heer Algra was echter blij dit nog eens te kunnen doen en zonder nu de indruk te wekken een achterhoedegevecht te leveren, wilde hij nog eens duidelijk zeggen waarom het bij voorgaande gelegenheden is gegaan. „Mede doordat”, aldus de heer Algra, „— als het niet kwaadwilligheid is, dan toch misverstand — er sommigen zijn, die niet hebben begrepen wat de bedoeling van mijn interventies was.”

Alleen discussie met overheid

Het centrale punt in zijn beschouwingen was altijd het overheidsbeleid geweest. De Kamer was, zo zei hij, de plaats om met de Regering te discussiëren en niet met alle mogelijke kunstenaars.

„De overheid beschouwt het immers als haar taak actieve cultuurpolitiek te bedrijven en daarbij te zorgen voor de mede-financiering van allerlei kunstprestaties. Zij financiert mee een aantal tijdschriften en reeksen van boeken om hun literaire waarde. Zij kiest. Zij kiest dit wel en dat niet en acht zich dus tot die keuze bevoegd. Zij kiest, want een overdracht van de verantwoordelijkheid is hier ontoelaatbaar en de minister blijft verantwoordelijk. Daarom zeg ik nogmaals: zij kiest en elke keuze heeft een motivering, bewust of onbewust. Mijn vraag is altijd geweest en ik wil haar ook de laatste maal stellen: wat zijn de motiveringen van de minister, sterker toegespitst: welke normen gelden bij haar keuze?”

De heer Algra was van mening dat de volksvertegenwoordiging het recht en de plicht heeft te vragen welke normen de minister hanteert. Bij een vorige gelegenheid had hij de vraag gesteld, of een werk dat een uitgesproken fascistische of anti-semitische strekking heeft voor de regering geen belemmering was het mee te financieren. Als recent voorbeeld noemde hij een quasie historisch toneelstuk van Duitse origine, waarin Churchill wordt voorgesteld als een sluipmoordenaar. „Er is sprake van geweest, dat een mede uit de staatskas gefinancierd gezelschap het plan had dit stuk op de planken te brengen.” Het is niet doorgestaan, omdat het bij nader inzien literair niet aan bepaalde eisen voldeed. „Als zulke stukken zouden worden vertoond, vindt de overheid het dan verantwoord daarvoor gelden beschikbaar te stellen?” De heer Algra zei, dat hij in het verleden op dergelijke vragen nimmer een antwoord had gehad. Van minister Klompé verwachtte hij wel iets beters. Wanneer zij eveneens van mening was, dat toneelstukken zoals genoemd, niet gefinancierd kunnen worden, hoe staat het dan met werken, aldus de heer Algra, waarin zij die Christus hebben leren liefhebben en in hem God leerden ontmoeten, worden gekwetst?

„Dan kan men deze zaak niet afdoen met een verhaal dat wij hier al eens

hebben gehoord, namelijk dat het nu eenmaal de taak van de kunst is om tegen heilige huisjes te schoppen. Mocht de overheid zeggen, dat het voor haar te moeilijk is, hier iets te zeggen over de normen die voor haar gelden, dan moet zij het laten om op deze wijze te financieren”.

Prof. Tinbergen

In vergelijking met voorgaande jaren, waarin het subsidiebeleid ter sprake kwam, was het voor de heer Algra aanleiding om nu te spreken van een kentering. Werd het hem vroeger in en buiten de Kamer kwalijk genomen dat hij protesteerde, — sommigen roken reeds brandstapels —, thans wordt over een brede linie beseft, dat het zo niet meer gaat. In dit verband noemde hij prof. Tinbergen. Hoewel deze hoogleraar veel verder ging, dat hij ooit had bepleit, was hij blij met hetgeen door hem gezegd was hoe de zaken er voor staan. Onder de titel „Grofheid” had prof. Tinbergen o.a. geschreven:

„Ik spreek van excessen, omdat vele zogenaamde cultuuruitingen van vandaag — in boeken, tijdschriften, kranten, films en televisie-uitzendingen — met hun nevenwerking op andere levensgebieden geen rekening houden”. „Vooral vele der z.g. oprechtheden in de beschouwingen over seksualiteit zien gewichtige elementen van het menselijk geluk over het hoofd. Een daarvan is dat er zeer subtiele (gevoelige) waarden in het leven zijn, die niet collectief beleefd kunnen worden en, wanneer zij dan toch in de collectiviteit worden gebracht, ontaarden in grofheid.

Doch ook andere gebieden van het menselijk gedrag worden in toenemende mate op een wijze behandeld die niet anders dan grof genoemd kan worden. Een ander element dat over het hoofd gezien wordt, is dat het meest evenwichtige en duurzame geluk in het leven wordt verkregen bij een zekere dosering van nieuwe indrukken en belevenissen”.

„Bovendien zijn er menselijke waarden in het geding, die ons allen aangaan. Er komt een moment, waarop de leek die levenswaarden in gevaar voelt: levenswaarden als het verantwoordelijkheidsgevoel, het medeleven, het medelijden, het opvoeden. Als leek ben ik verbaasd over een herhaaldelijk blijkend gebrek aan inzicht, aan rijpheid en misschien ook aan moed van een aantal personen in het voorlichtingswerk en de politiek rond wat ons als cultuur wordt opgediend”.

Prof. Tinbergen pleitte — net zoals op economisch terrein — voor een planning op cultuurgebied.

De heer Algra zei, dat hij het met de oplossing van prof. Tinbergen niet eens was, omdat het bij hem altijd ging over de kwestie van de subsidiëring. „Dit gaat veel verder. Dit leidt tot een be-

voogding van staatswege en ik meen dat de overheid niet mag optreden als de grote censor, al is het dan ook door zelfstandige organen, die zij in het leven roept van het gehele culturele leven om zodoende op dezelfde wijze, als waarop in de economie wordt geordend, ook in de cultuur te ordenen”. Maar hoe dan ook, op één liberaal dagblad na, zijn aan het adres van prof. Tinbergen niet dezelfde verhalen gehouden, die de heer Algra werden toegedicht van brandstapels, fascisme en boekenverbranding. Dit was voor hem een teken dat er sprake is van een kentering. Voor een censorship, zoals gezegd, voelde de heer Algra niets. Hij zei, dat de oude Romeinen reeds censores kenden, die op allerlei gebied grote macht hadden. „Hun viel zelfs de eer te beurt, dat zij het recht hadden in hun toga te worden begraven. Mij dunkt, wij moeten dergelijke censores maar in hun eregraf laten en ons best doen, het volk zelf geestelijk strijdbaar te maken, zodat het zich niet meer laat intimideren door de clans, die denken dat zij uitmaken wat cultuur is en wat niet.”

Het rode licht

In haar beantwoording zei minister Klompé; dat de heer Algra haar een kernvraag had gesteld. Het was ook voor haar een probleem waar zij mee worstelde en daar weleens van wakker lag. Wat het criterium van de norm betreft, zei zij, dat hiervoor geen algemene regel te geven is, omdat elke subsidiëring enz. van geval tot geval zal moeten worden bekeken. Het algemeen uitgangspunt van het beleid is er op gericht de kunstenaar en zijn kunst in contact met de samenleving te brengen. Daaraan moet ruimte gegeven worden en een misser hierbij moet als een risico worden genomen. Maar, wanneer een kunstwerk de waardigheid van het menszijn in het diepste wezen aantast en naar beneden haalt, moet er voor de minister een rood licht gaan branden. De overheid mag in dat geval geen activiteit ontwikkelen, die een dergelijke tendens bevordert.

„Mijn standpunt betekent niet, dat uitingen in literatuur, in beeldende kunst en in radio en televisie niet kwetsend of schokkend mogen zijn. In onze pluriforme maatschappij is het onmogelijk, dit als norm te stellen, want er zijn altijd groepen, die geschokt of gekwetst zullen zijn. Ik meen, dat, wanneer men dit als criterium neemt, men op gevaarlijke wijze de weerbaarheid van ons volk zal aantasten.” Minister Klompé was verder van mening, dat, wanneer de overheid een tijdschrift of toneelgezelschap subsidieert en men signaleert op een bepaald moment een duidelijke misser, dat voor de overheid geen reden mag zijn het subsidie in te trekken. „Iets anders is, of men geen subsidie geeft voor een activiteit, een gezelschap, een groep of wat het dan ook is, die zich doelbewust richt op het omlaag halen van wat in onze samenleving de essentie van de menselijke waardigheid is.”

DE ARBEIDSMARKT IN DISCUSSIE

DOOR PROF. DR. W. ALBEDA

HET is een opmerkelijk verschijnsel, dat de publieke opinie in ons land op de conjuncturele aarzeling van 1966/67 anders heeft gereageerd dan op een overeenkomstige ontwikkeling in 1957/58. Toen waren we dermate overtuigd van het karakter der conjuncturele overslag, als reactie op een zekere overbesteding, dat overeenstemming kon worden bereikt over een bestedingsbeperking. Nu is het voorstel zelfs niet gedaan. Toen was er allerwege de overtuiging, dat na slechte jaren goede zouden volgen. Thans worden steeds meer beschouwingen gewijd aan de mogelijkheid, dat de moeilijkheden een structureel karakter hebben.

Toch was ook in 1957/58 de werkloosheid in sommige delen van het land verontrustend. Over het gehele land genomen lag de werkloosheid zelfs hoger dan nu het geval is. In de Memorie van Toelichting op de Begroting van Economische Zaken wordt er terecht op gewezen, dat het niet optreden van een bestedingsteruggang als in '57/58 er oorzaak van is, dat de werkloosheid iets geringer is, en het herstel van de betalingsbalans iets minder spectaculair.

In de genoemde Memorie van Toelichting komt een tabel voor, die een duidelijk beeld geeft van de verschuivingen van structurele aard, die in de periode 1957 tot 1966 plaats vonden in onze economie.

Ontwikkeling werkgelegenheid naar sectoren loontrekkers en zelfstandigen

	Landbouw	Industrie	Bouwnijverheid x 1000 manjaren	Diensten	Overheid	Totaal
1957	509	1.299	372	1439	481	4.100
1966	375	1.421	473	1750	529	4.548
Mutatie	- 134	+ 122	+ 101	+ 311	+ 48	+ 448

De totale beroepsbevolking nam dus in tien jaar toe met bijna 450.000 mensen. Bovendien daalde de werkgelegenheid in de landbouw met 134.000. Er zijn dus in die tien jaar 582.000 nieuwe arbeidsplaatsen bij gekomen. Een niet geringe prestatie, die neerkomt op een verwezenlijking van een groei in onze beroepsbevolking met rond 10%. Men kan met één oogopslag zien, dat de grote „groeiers” de bouwnijverheid en de dienstensector zijn. De industrie vertoont, wat de personeelsbezetting betreft, duidelijk een afvlakking der groei (in procenten van de beroepsbevolking is er zelfs een geringe daling van 31,7 naar 31,2%). Zonder de sterke groei der dienstensector zou er een niet geringe structuur-werkloosheid zijn op dit moment. De bouwnijverheid is een geval apart. Enerzijds groeide de bezetting door het „expansieve bouwbeleid” van Bogaers, anderzijds heeft de bouwnijverheid kennelijk nog niet die produktiviteitsstijging, die in de sector van de industrie tot een geringe groei der personeelsbezetting bij een sterke expansie der produktie leidt.

„Tertiaire” revolutie

Wij beleven, wat de Fransman Lenggellé genoemd heeft „La Revolution ter-

tiaire”, de tertiaire revolutie. De naam tertiair komt van de in de economie gebruikelijke indeling van het bedrijfsleven in drieën. De primaire sector (landbouw, visserij, jacht) de secundaire sector (nijverheid), de tertiaire sector (de hele rest, inclusief de overheid).

De produktie per hoofd in de landbouw is zo enorm gestegen, dat wij kunnen volstaan met een landbouwend bevolking, die niet meer dan 8% van de totale beroepsbevolking omvat, en nog steeds een inkrappingsproces doormaakt. Ook de industrie maakt een soortgelijke ontwikkeling door. Men kan nog niet spreken van een uitstotingsproces, maar op een sterke groei der personeelsbezetting van de industrie mag niet worden gerekend. Lenggellé ziet in de ontwikkeling van de verschillende landen een aantal stadia, waardoor zij in vier categorieën kunnen worden verdeeld.

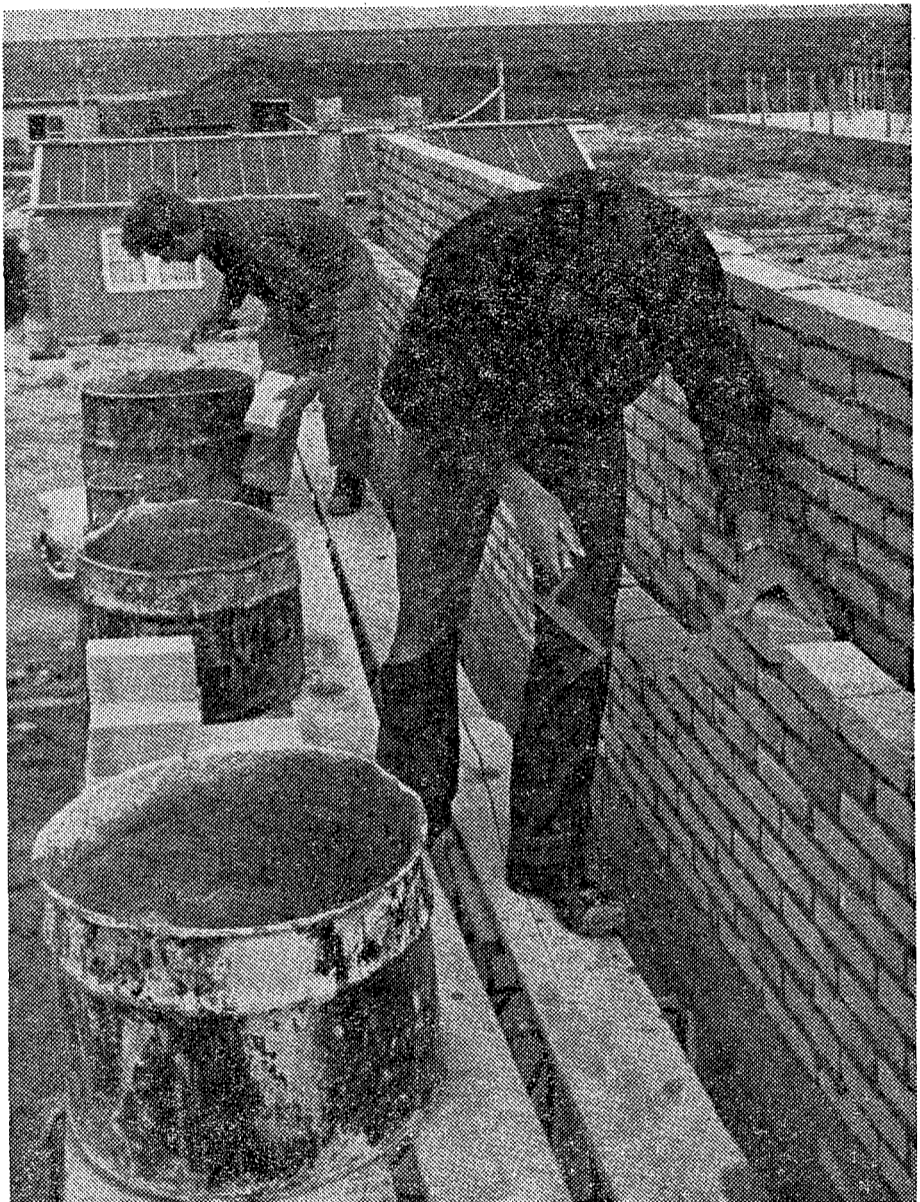
Groep 1. Landen met een overwegend agrarische bevolking waar de industrie begint op te komen en de diensten nog slechts zeer langzaam groeien. Voorbeelden zijn: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland en Turkije. De agrarische beroepsbevolking in deze landen bestrijkt 30 tot 80% van het totaal. In deze groep landen wordt de exodus uit de landbouw ongeveer opgevangen door de industrie. (In de ontwikkelingslanden van Afrika en Azië slaagt de industrie hierin nog niet).

Groep 2. Landen waarin de agrarische bevolking reeds in sterke mate is teruggelopen, maar waar de industrialisatie nog niet compleet schijnt. In deze

landen wordt de exodus uit de landbouw in gelijke delen opgenomen door industrie en dienstensector. Nederland bevond zich direct na de oorlog in deze groep.

Groep 3. Landen, waar de industrialisatie compleet schijnt te zijn en een neiging tot afvlakking vertoont. In deze landen wordt de landbouw-exodus geheel opgevangen door de groei van de dienstensector. Nederland blijkt deze fase te benaderen.

De vierde groep is die van de landen, waar de agrarische werkgelegenheid tot een zeer laag percentage der beroepsbevolking is gedaald, en een exodus uit de industrie is begonnen. In de Verenigde Staten van Amerika daalde de werkgelegenheid in de landbouw van 8,25 miljoen personen tot minder dan 4,8 miljoen in 1962 (6,2% van de beroepsbevolking). Tegen 1975 verwacht men een daling tot 3,7 miljoen (3,9% van de beroepsbevolking). Terwijl de exodus der landbouw zich wat vertraagd voortzet, kondigt een exodus uit de industrie zich aan. In 1965 werkten in de Amerikaanse industrie (exclusief bouwnijverheid) 18 miljoen personen, meer dan ooit in de Amerikaanse geschiedenis. In 1947 werkten er 15,5 miljoen mensen en in

De bouwnijverheid, een van de grote „groeiers”.

1964: 17,3 miljoen. In 1975 verwacht men een totale personeelsbezetting in de industrie van 19,7 miljoen of ruim 20% van de beroepsbevolking tegen nog 27% in 1964. Dit betekent, dat de groei der beroepsbevolking, geraamd op 30% in de komende 11 jaren maar voor een gering deel door de industrie zal kunnen worden opgenomen. Slechts enkele bedrijfstakken zullen een expansie ondergaan, die vergelijkbaar is met die van de totale beroepsbevolking. Het betreft hier: elektrische apparaten, instrumenten, plastics. Alle andere bedrijfstakken vertonen of een neiging tot inkringing der personeelsbezetting of een groei die trager is dan die van de totale beroepsbevolking.

Structurele verschuivingen

Ik begon dit artikel met enkele opmerkingen over de hier en daar postvatende mening, dat de werkgelegenheidsproblemen, die wij thans onder vinden, wel eens structureel zal kunnen zijn. We hebben nu een kader gevonden waarbinnen deze vraag aan een nader onderzoek kan worden onderworpen.

Is het achterblijven van de werkgelegenheid in het noorden, oosten en zuiden van ons land een structureel verschijnsel te achten? Tegen de achtergrond van de hiervoor schetsmatig weergegeven ontwikkeling kan men hierover de volgende opmerkingen maken.

1. Het betreft hier provincies, waar de landbouw-exodus nog sterk is, en de industrialisatie nog niet volledig is, en de dienstensector evenmin.

2. De huidige fase van industrieontwikkeling wordt gekenmerkt door een minder onstuimige groei. Bovendien groeien die bedrijfstakken het sterkst, die kapitaal-intensief zijn en een relatief sterk beroep doen op hoog gekwalificeerde arbeid.

3. De dienstensector, die noodwendig een belangrijk deel der massa van de beroepsbevolking zal moeten opnemen kan slechts tot ontwikkeling komen, waar de welvaart hoog is, terwijl zij bovendien beter gedijt in een stedelijk, dan in een landelijk milieu.

4. Uit het onder 3 genoemde blijkt, dat er een verband is tussen de problematiek van de ruimtelijke ordening (de onevenwichtigheid in de bevolkingsgroei in het westen en overig Nederland) en die van de werkgelegenheid. Het lijkt van belang om deze langere termijn-tendenzen van de arbeidsmarkt eens nader onder de loop te nemen.

WATER VOOR EN VAN DE INDUSTRIE

DOOR IR. J. VAN DER VLIS

EEN recent berichtje in een industrieel tijdschrift: „De directie van een fabriek krijgt van het gemeentebestuur een briefje: we verhogen de rioolgelden van 2,5 tot 21 cent per kubieke meter afvalwater en wilt u voortaan dus jaarlijks maar f 65.000,— betalen in plaats van f 7.000,—. Had deze fabriek een grote omvang en maakte zij miljoenenwinsten — ach, zo'n briefje zou „vervelend” zijn geweest. Maar het is een betrekkelijk klein bedrijf met een winstcapaciteit van nog geen ton en in dit geval betekent het gemeentelijk besluit, dat mede tot doel heeft begrotingstekorten te dekken, zonder meer een ramp, die het voortbestaan van de onderneming in gevaar brengt”.

Met dit berichtje zitten we midden in één van de problemen die aan de orde kunnen komen, wanneer men de woorden „water” en „industrie” samenvoegt. Zowel het kunnen beschikken over voldoende water, als de mogelijkheid om dit water na het gebruik als afvalwater te kunnen kwijtraken, zijn voor de industrie factoren van groot belang, die in bepaalde gevallen een beslissende rol kunnen spelen bij de keuze van de plaats van vestiging van het bedrijf, de kostprijs van het produkt en die bijv. bij het in het aangehaalde tijdschriftartikelje bedoelde bedrijf, bepalend kunnen zijn voor het voortbestaan van de onderneming.

De sterke groei van de industrie in ons land, met name na het begin van de tweede eeuw heeft ook de industriële waterbehoefte aanzienlijk doen stijgen. Bedroeg in 1950 de door de waterleidingbedrijven aan de industrie geleverde hoeveelheid water omstreeks 55 miljoen m³ per jaar, twaalf jaar later was dit bijna verdrievoudigd. En dit is nog maar een klein gedeelte van het industriële verbruik want circa 80 % van het industriewater wordt niet door de drinkwaterbedrijven geleverd, maar door de industrie zelf gewonnen, waarbij dan de zeer grote hoeveelheden benodigd koelwater nog buiten beschouwing zijn gelaten.

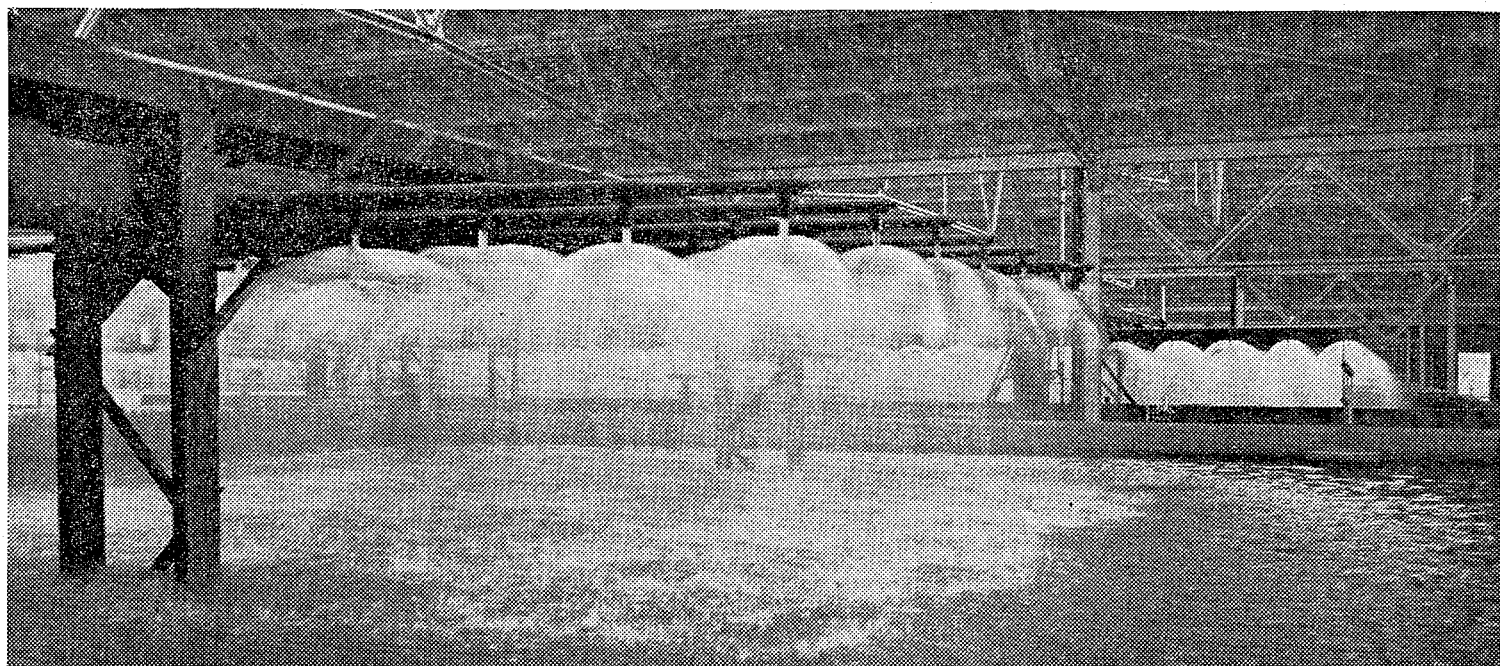
Opgemerkt moet nog worden, dat de waterleidingbedrijven een afnemer waarvan meer dan 1000 m³ per jaar wordt geleverd als een industriële verbruiker beschouwen.

Toepassing

Water vindt in de industrie op velerlei manieren toepassing.

Het kan als grondstof dienen voor een eindprodukt b.v. bij de fabricage van frisdranken of het speelt een rol bij de energievoorziening door middel van stoom (ketelvoedingwater). In beide gevallen is sprake van „echt” verbruik, omdat het water in zekere zin verloren gaat. Voor het merendeel wordt water evenwel toegepast voor reiniging van grondstoffen, halffabrikaten, enz. (papierindustrie, textielindustrie).

Daarnaast dient ook een gedeelte voor sanitaire doeleinden, het schoonhouden van werkplaatsen e.d. Al dit water wordt in meerdere of mindere mate tijdens het verbruik vervuld en daarna geloosd. Het waterverbruik in de verschillende bedrijfstakken loopt sterk uiteen. Van de 700 miljoen m³ water die in 1960 door de industrie werd verbruikt was volgens

Kwaliteit van het water is een belangrijke factor.

een landelijke berekening meer dan een derde bestemd voor de voedings- en genotmiddelenindustrie, ca. 20 % werd opgeslokt door de chemische bedrijven en de papier- en textielindustrie tekenden voor rond 30 %. De hoeveelheid benodigd industriewater hangt in sterke mate er van af of men te maken heeft met grondstoffenverwerkende industrieën zoals bijv. de Hoogovens of wel met de verwerking van halffabrikaten (o.a. assemblagebedrijven).

Ook per bedrijfstak schommelen de verbruiken zeer sterk, gelijksoortige bedrijven kunnen wat betreft het waterverbruik soms meer dan 100 % van elkaar verschillen.

Hierbij spelen factoren als de hoogte van de waterprijs, verschillen in productiesysteem, toepassing van recirculatie en herhaald gebruik van het proceswater een voorname rol.

Koelwater

Een toepassing, die in het algemeen niet wordt gerekend, omdat hierbij het water nauwelijks wordt vervuld, maar die desondanks een essentieel onderdeel vormt van de watervoorziening van de industrie, is het gebruik van water voor koelingsdoeleinden. Hierbij zijn zeer grote hoeveelheden water gemoeid, waarover geen exacte cijfers bekend zijn, temeer omdat het koelwaterverbruik van industrie tot industrie zeer sterk varieert, met name als gevolg van de wijze waarop de koeling geschiedt.

In de meeste gevallen waar ruimschoots (oppervlakte-)water voorhanden is, wordt het koelwater éénmaal gebruikt en verwarmd geloosd (once-through-system). Bij de toepassing van dit systeem kunnen de benodigde koelwaterhoeveelheden liggen in de ordergrootte van 1 miljard m³ per jaar (b.v. elektriciteitscentrales). Koelwater kan ook meerdere malen gebruikt worden door het verwarmde koelwater door koeltorens e.d. te voeren. Het verbruik kan hierdoor sterk worden gereduceerd; in bepaalde gevallen zelfs tot ca. 5 % van de hoeveelheid die bij toepassing van het eerst genoemde systeem nodig zou zijn.

De kosten zijn bepalend voor welk systeem de industrie gaat toepassen, waarbij de beschikbaarheid van voldoende

water overweegt. Industrieën, die over grote hoeveelheden koelwater moeten beschikken, zullen zich bij voorkeur (moeten) vestigen aan rivieren, kanalen of (soms) aan zee.

Bij voorspellingen met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van de waterbehoefte van de industrie wordt, zoals gezegd, het koelwater buiten beschouwing gelaten. In het in 1967 gepubliceerde rapport over de toekomstige drinkwatervoorziening van ons land van de Centrale Commissie voor Drinkwatervoorziening 1965 is een prognose gegeven van het industriële verbruik in de komende decennia. Uitgangspunt van de commissie is het nagenoeg evenredige verband tussen produktie enerzijds en de waterbehoefte van de industrie anderzijds in de periode na de tweede wereldoorlog tot aan 1960. De schatting van de totale produktie in de komende jaren wordt gebaseerd op een praktisch constant blijven van het percentage van de in de industrie werkzame beroepsbevolking en een jaarlijkse toename van de arbeidsproductiviteit van minimaal 2% en maximaal 4³/₄%. Bovendien is verondersteld dat de industrie er in steeds sterkere mate toe zal overgaan het water meerdere malen te gebruiken.

De z.g. hergebruiksfactor (d.i. de verhouding tussen de hoeveelheid benodigd en de hoeveelheid verbruikt water) wordt geacht te stijgen van (de berekende) 1,65 in 1960 via 2 in 1980 tot 3 in het jaar 2000. Bij een behoefte van 3000 m³ en een hergebruiksfactor van 3, zal dus slechts 1000 m³ worden verbruikt. Tenslotte wordt aangenomen, dat een sterke toename van waterintensieve bedrijven (bijv. de chemische industrie) zal worden gecompenseerd door een even grote groei van waterarme industrieën als bijv. de metaalindustrie.

Moeilijk voorspellen

Uit deze opeenstapeling van weliswaar redelijk gefundeerde, maar nochtans min of meer speculatieve veronderstellingen komt men tot een industrieel waterverbruik in het jaar 2000 dat schommelt tussen minimaal 1900 en maximaal 3500 miljoen m³ per jaar.

Het grote verschil tussen maximum en minimum raming wijst er al op, hoe

moeilijk men in dit geval in de toekomst kan kijken. Van de zijde van de industrie is er al eerder op gewezen, dat de industriële ontwikkeling van ons land nauw samenhangt met de groeiende industrialisering van de andere landen ter wereld.

Om in de z.g. „arme landen” de ontwikkelingshulp zoveel mogelijk effect te laten sorteren zal in die landen een sterke groei van de (arbeidsintensieve) industrie moeten plaats vinden. Naar men verwacht zal dit o.a. tot gevolg hebben, dat juist de meestal waterintensieve procesindustrieën in de huidige geïndustrialiseerde landen (waaronder Nederland) een steeds groter rol zullen gaan spelen als toekomstige toeleveringsbedrijven voor de industrie van de „ontwikkelingslanden”.

Op grond hiervan en mede gezien het feit dat 1967 door de waterleidingbedrijven 750 miljoen m³ water werd geleverd, d.i. p.m. 10 % meer dan de commissie (in 1963) verwachtte, mag men wel veronderstellen, dat de toeneming van het industriële waterverbruik sneller zal verlopen, dan men in het Rapport verwacht. Een mogelijk stijging binnen 30 jaar tot het drie à viervoudige van het huidige verbruik is zeker niet denkbeeldig.

Zoals in het vorige artikel reeds is gesteld, zijn bevolking en industrie praktisch op dezelfde waterbronnen aangewezen. Daar de maximaal beschikbare hoeveelheid beperkt is, zal ook de industrie meer en meer oppervlaktewater als proceswater moeten gaan gebruiken. De sterk toenemende vervuiling van de Rijn en de Maas, waaraan de industrie bepaald niet de minst schuldige is, zal de industrie ook voor grote kwalitatieve problemen stellen.

Kwaliteit

De kwaliteitseisen voor industriewater lopen sterk uiteen. In vele gevallen is de gewenste kwaliteit water bij de industrie zelf slechts zeer globaal bekend. Voor het merendeel blijkt pas bij storingen in het productieproces, dat een periodieke verandering in de samenstelling van het proceswater, bijv. een stijging van het chloride- (zout) gehalte, de produktie zeer nadelig kan beïnvloeden.

Soms zal de kwaliteit van door een drinkwaterleidingbedrijf geleverd water meer dan voldoende zijn, in andere gevallen worden veel hogere (of lagere) eisen gesteld. Zo moet ketelvoedingwater een dermate grote graad van zuiverheid bezitten, dat een drinkwaterleidingbedrijf, dat tevens aan „gewone” verbruikers levert, hieraan onmogelijk zal kunnen voldoen. Koelwater daarentegen behoeft aan veel geringere eisen te voldoen, al speelt hierbij het toegepaste koelsysteem een belangrijke rol. Koeling volgens het doorvoersysteem vereist praktisch alleen een constante temperatuur en een niet al te bizarre hardheid van het water.

In dit verband is het wellicht interessant te vermelden, dat de industrie soms voor koeling van zout of brak water gebruik maakt.

Juist met het oog op de uiteenlopende kwaliteitseisen kan de vraag worden gesteld, wie voor de toelevering van industriewater moet zorg dragen.

In verscheidene landen, waaronder ons land, wordt ongeveer 20 % van het industriële verbruik gedekt door de drinkwaterleidingbedrijven, het overige wint de industrie zelf.

In individuele gevallen ligt het aandeel van de industrie in het drinkwaterverbruik aanmerkelijk hoger. Als voorbeeld hiervan kunnen de Goudse en Tilburgse drinkwaterleidingbedrijven worden genoemd; het laatste bedrijf levert meer dan de helft van haar productie aan de industrie.

Naarmate de binding met de industrie groter is, zal een drinkwaterbedrijf eerder geneigd zijn aan de kwaliteitseisen van de industrie tegemoet te komen. Het ligt voor de hand, dat het waterleidingbedrijf naar vermogen zal trachten een kwaliteit water te leveren, die voor de industrie bruikbaar is. Bij de levering van drinkwater zal echter altijd de levering van hygiënisch betrouwbaar en zo mogelijk smakelijk water aan de bevolking tegen een aanvaardbare prijs voorop moeten staan. Daaruit volgt niet alleen dat een verdergaande drinkwaterzuivering ten bate van de industrie slechts in beperkte zin mogelijk is, (i.v.m. de stijging van de m3 prijs), maar ook dat zekere kwaliteitsnormen niet zullen mogen worden losgelaten (bijv. smaak), ook al is het water dan „te goed” voor industrieel gebruik.

Levering van een aparte kwaliteit water, speciaal voor de industrie is in het algemeen economisch niet haalbaar. Slechts onder gunstige omstandigheden, zoals bijv. een eenvoudig transportleidingnet, en concentratie van (grote) industriële afnemers, kan hiertoe worden overgegaan. Als voorbeeld kunnen de Hoogovens en de papierfabriek van Van Gelder dienen, die gedeeltelijk gereinigd Lekwater betrekken van de watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland. Vooral kleine bedrijven zullen de strikt genomen te hoge kwaliteit van het drinkwater voor lief nemen. Grotere industrieën zullen echter meestal op een eigen waterwinning en zuivering zijn aangewezen.

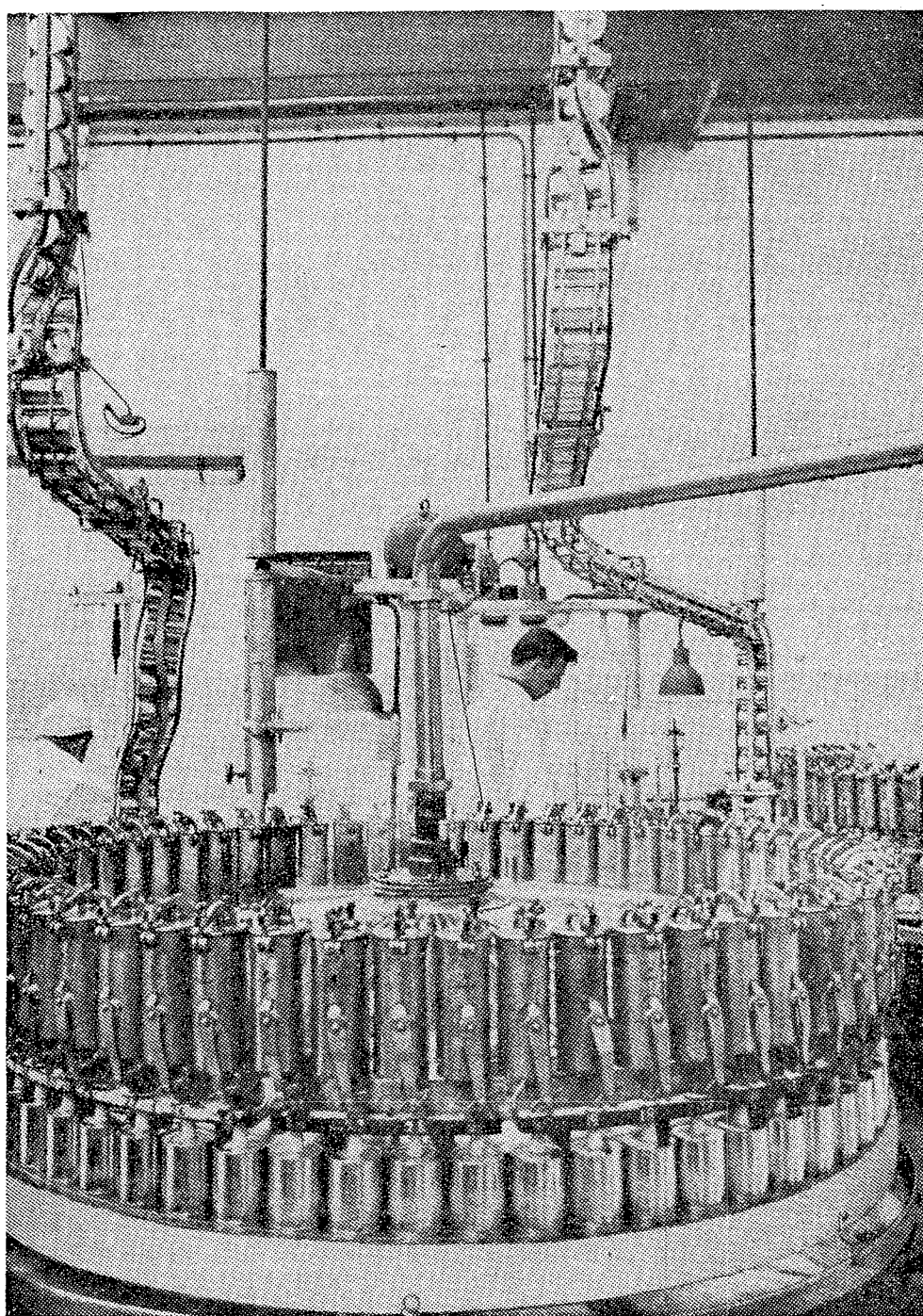
Het komt zelfs voor, dat de industrie aan stedelijke drinkwaterleidingbedrijven drinkwater leveren.

Water besparen

De toenemende verslechtering van het rivierwater, waarop de industrie in de toekomst voornamelijk zal zijn aangewezen, zal er toe moeten leiden, dat de industrie, die zelf immers 2,5 à 3 maal zoveel water nodig zal hebben dan de bevolking, zich zal moeten toeleggen op waterbesparende methoden, zowel uit een oogpunt van waterwinning als afvalwaterlozing; en bovendien, om de zoetwaterbehoefte voor de bestrijding van de verzilting, de landbouw, de drinkwatervoorziening, de recreatie (watersport) niet in het nauw te brengen.

Het meerdere malen gebruiken van proces- en koelwater, het toepassen van systemen, waarbij licht verontreinigd water, afkomstig van een bepaalde fase van het productieproces kan worden gebruikt bijv. voor reinigingsdoeleinden in een andere fase, zal sterk moeten worden bevorderd. Ook is het niet ondenkbaar, dat door (topografische) concentratie van bedrijven, het minder verontreinigende afvalwater van de ene industrie kan gebruikt worden door een andere industrie, waardoor eveneens de hergebruiksfactor stijgt.

Speciaal in die gebieden, waar zoet water erg schaars is, zal de industrie haar toevlucht nemen tot ontzilting van brak- of zout water. Een zeer recent voorbeeld is de zoetwaterfabriek bij Terneuzen, die naar men verwacht aan het einde van dit

Eenderde van industriewater voor voedings- en genotmiddelenindustrie.

jaar in gebruik zal worden gesteld. In dit speciale geval zijn de omstandigheden van dien aard, dat winning van zoetwater uit zoutwater economisch aanvaardbaar is, dankzij de combinatie van een ontziltings (verdampings) installatie met een elektriciteitscentrale, waardoor de kostprijs en de energieprijzen konden worden gedrukt, mede door de beschikbaarheid van (goedkoop) aardgas.

De praktische afwezigheid van zoetwater in Zeeuws-Vlaanderen en de sterk groeiende industrie, die een belangrijke afnemer zal zijn van zowel de opgewekte elektriciteit als van het geproduceerde water waren van doorslaggevende betekenis. De fabriek, die per dag 29.000 m3 zoetwater zal kunnen leveren, is voor zover bekend, 's werelds grootste zoetwaterfabriek. Ondanks deze Nederlandse primeur moet er tegen worden gewaarschuwd, het winnen van „zoet water uit zee” als de oplossing van alle watervoorzieningsproblemen te zien. Want niettegenstaande de onvoorstelbare hoeveelheid zoutwater op aarde, zal slechts onder bepaalde omstandigheden, zoals afwezig-

heid van zoetwater en lage energieprijzen, het ontzouten van zeewater tegen een economisch aanvaardbare prijs kunnen geschieden.

Alvorens tot ontzilting over te gaan, zullen andere alternatieven, zoals bijv. aanvoer van zoetwater door middel van (lange) transportleidingen terdege moeten worden overwogen.

Kernenergie voor ontzouting

Toepassing van kernenergie voor ontzouting kan, vooral wanneer dit in niet al te kleine atoomenergiecentrales geschiedt een manier zijn om de kosten per m3 ontzilt water te verlagen. Dergelijke centrales zullen naast zoetwaterwinning en energieopwekking, ook diverse mineralen uit het zeewater kunnen winnen. Zowel in de U.S.A. als in Rusland zullen in de komende jaren plannen in die richting worden verwezenlijkt.

Voorlopig zal om economische redenen ontzouting in Nederland slechts incidenteel kunnen plaatsvinden.

Het blijft derhalve zaak de kwantiteit en

de kwaliteit van onze zoetwaterbronnen terdege te beschermen, juist omdat niet alleen de drinkwatervoorziening, maar velerlei andere belangen door de toenemende vervuiling van onze oppervlaktewateren worden bedreigd.

In de eerste plaats zal nauwlettend erop moeten worden toegezien, dat er een billijke verdeling van de beschikbare waterhoeveelheden tussen de diverse belanghebbende plaats vindt.

Een soort nationaal watervoorzieningsplan, waarvoor de basisplannen, die door het Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening worden voorbereid, als grondslag kunnen dienen.

Ten tweede zal de waterverontreiniging sterk moeten worden ingeperkt. Al eerder werd gewezen op de noodzaak van het tot stand komen van een Wet op de waterverontreiniging, die in principe elke lozing van verontreinigd water verbiedt. Met name de industrie zal steeds verder gaande maatregelen moeten nemen om haar afvalwater onschadelijk te maken. Immers, naar men verwacht zal het waterverontreinigende vermogen van bevolking en industrie (met inbegrip van de veenkoloniale bedrijven in Groningen) in de komende 20 jaar stijgen tot een niveau dat overeenkomt met een verziltingsvermogen van een bevolking van meer dan 43 miljoen inwoners. Aan ongeveer 60 % hiervan zal de industrie debet zijn. Deze enorme vervuiling zal op een of andere wijze moeten worden bestreden, hetzij door toepassing van mechanische en biologische methoden om het afvalwater te zuiveren, hetzij door het verontreinigende afvalwater te brengen buiten het levensmilieu van de mens, bijv. door lozing op zee of in de zeearmen.

Schoonhouden

De gemeente Den Haag looft zijn (weliswaar voorgereinigd) afvalwater voor de kust van Scheveningen en het buisleidingenproject voor de afvoer van het afvalwater der veenkoloniale bedrijven naar de Dollard en de Waddenzee is al in een vergevorderd stadium. Op de vele problemen die de lozing en reiniging van afvalwater en vooral industrieel afvalwater met zich meebrengen kan in het kader van dit artikel niet dieper worden ingegaan.

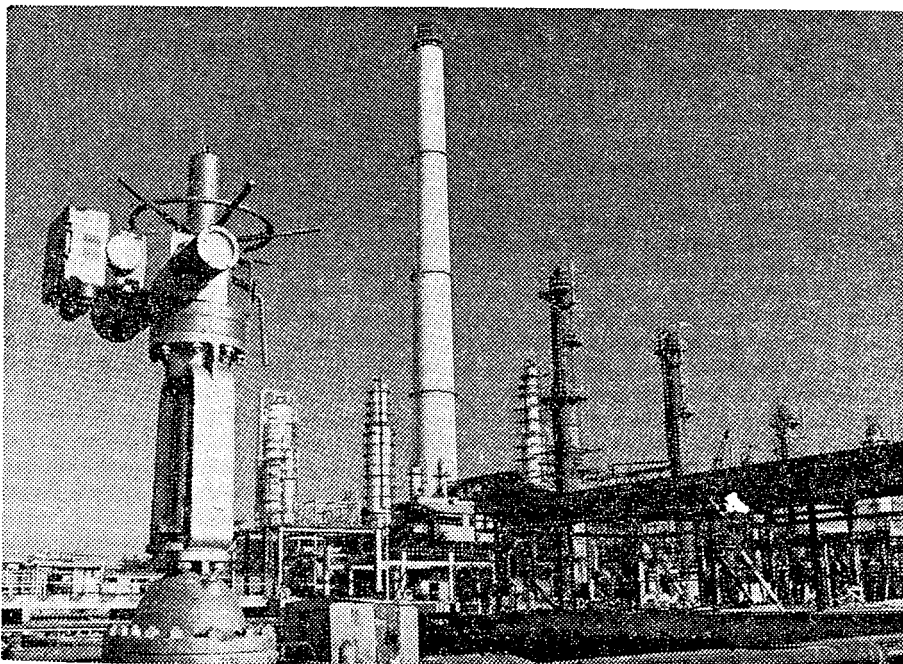
Wel zal het duidelijk zijn, dat het „schoonhouden” van onze openbare wateren in de komende jaren een aanzienlijk technische en financiële krachtsinspanning zal vergen, als men bedenkt, dat enkele jaren geleden slechts ongeveer 25 % van de totale afvalwaterproductie (zonder de veenkoloniale-verontreinigingen) op één of andere manier onschadelijk werd gemaakt.

Zowel bevolking als industrie zullen de lasten hiervoor te dragen krijgen en die lasten zullen zodanig moeten worden gesteld, dat de belangen van beide hiermee zijn gediend. Dat betekent, dat de industrie maatregelen zal moeten treffen, die zeer zeker kostprijs verhogend zullen werken en men kan zich afvragen of en in hoeverre dit op de consumenten mag worden verhaald of dat men met kleinere winsten zal moeten volstaan.

Anderzijds zal de (lage of hoge) overheid de industrie niet de duimschroeven mogen aandraaien, om de industriële expansie niet al te zeer af te remmen, een expansie die voor onze welvaart onmisbaar is.

Het (ware) verhaal aan het begin van dit artikel geeft te denken.

Sterke toeneming van waterintensieve chemische bedrijven.

MEDEZEGGENSCHAP IN DE LEIDING VAN DE ONDERNEMING

DOOR MR. J. HOLLANDER

DE discussie over medezeggenschap van de werknemers in het bedrijf schijnt zich toe te spitsen op de plaats en taak van de raad van commissarissen in de naamloze vennootschap. Medezeggenschap tussen chef en medewerkers op afdelingsniveau — het z.g. „werkoverleg” wordt vrijwel niet meer bestreden, terwijl ook de medezeggenschap, zoals die in de ondernemingsraad vorm heeft gekregen, vrij algemeen aanvaard is. Dit wil nog niet zeggen dat de ondernemingsraad altijd en overal reeds op de beste wijze werkt, maar zij ontwikkelt zich tot een nuttige en bruikbare instelling van het bedrijf voor overleg, wederzijdse voorlichting en raadgeving tussen bedrijfsleiding en medewerkers. Bovendien is binnenkort een advies van de Sociaal-Economische Raad te verwachten over de uitbreiding van een aantal bevoegdheden van de ondernemingsraad, waarin werkgevers en werknemers elkaar gevonden hebben: mocht dit advies door Regering en Parlement worden gevolgd, dan zal de rol van de ondernemingsraad zeker nog in gewicht toenemen.

Medezeggenschap verplicht?

Het grote vraagstuk is thans: moeten de werknemers ook medezeggenschap hebben in de leiding van de onderneming en in het te voeren ondernemingsbeleid? Of concreter: moeten alle ondernemingen niet verplicht worden een raad van commissarissen in te stellen, die grote bevoegdheden heeft ten aanzien van de samenstelling van de leiding (aanstelling en ontslag van de directie) en ten aanzien van het te voeren beleid (goedkeuring van belangrijke beslissingen) en moeten deze raden van commissarissen dan niet behalve door de aandeelhouders, ook door de werknemers van het bedrijf gekozen worden?

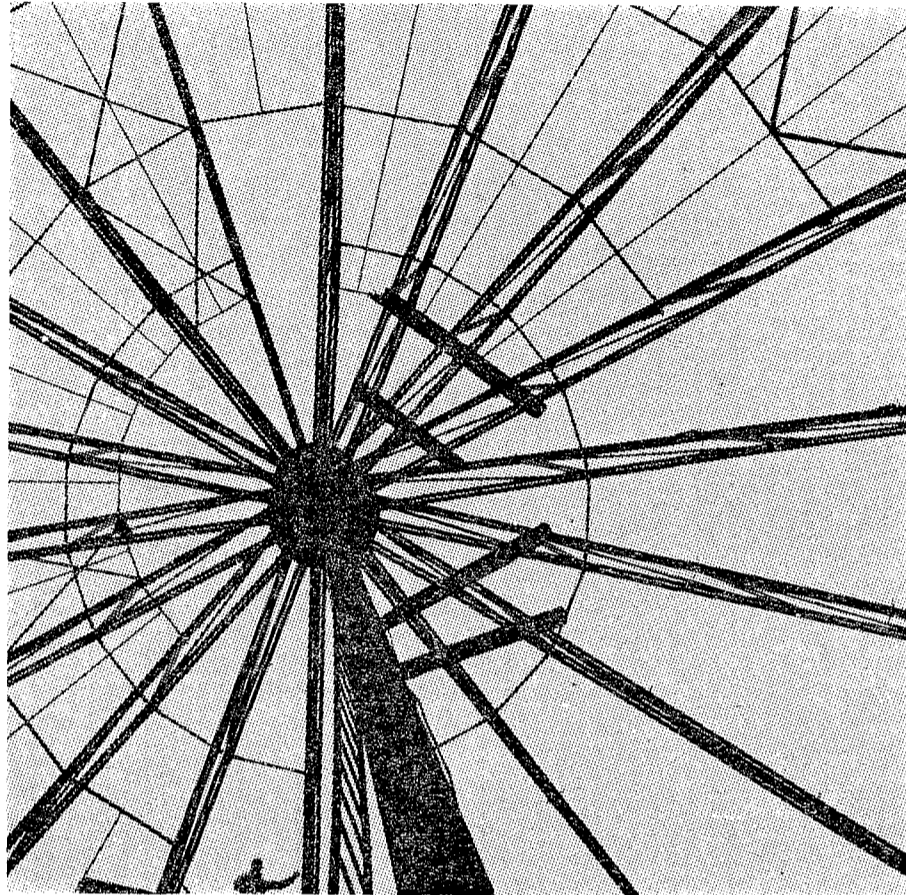
De argumenten vóór en tegen zijn bekend: naast financiële, technische en commerciële belangen zijn er ook personele en sociale belangen van de werknemers, die in de leiding en beleidsvoering tot gelding moeten worden gebracht. Tegenstanders beamen dit, maar willen niet dat daarom een of meer commissarissen door de werknemers worden gekozen, omdat dit de eenheid in de raad van commissarissen zou kunnen verbreken („fractievorming”) en daarmee de besluitvaardigheid zou verlammen.

Nu lijkt het niet waarschijnlijk, als men de discussie van de laatste jaren overziet, de druk der politieke en maatschappelijke groeperingen probeert af te wegen en de publieke opinie en pers tracht te peilen, dat in ons land in het geheel niets ten aanzien van de medezeggenschap in de leiding van de onderneming zou gaan gebeuren.

Tal van oplossingen worden reeds aan de hand gedaan; men zou een „werknemers-commissaris” of de helft van alle commissarissen rechtstreeks of door de ondernemingsraad kunnen laten kiezen, dan wel een speciaal kiescollege gelijkelijk samengesteld uit werknemers en aandeelhouders de gehele raad van commissarissen kunnen laten samenstellen. Al deze regelingen staan echter één uniforme regeling voor, die voor alle bedrijven met een werknemersaantal boven een bepaald (laag) minimum zou moeten gelden.

Te weinig, mijns inziens, wordt daarbij rekening gehouden met de zeer grote verschillen die zich tussen de diverse soorten bedrijven voordoen.

Er zijn bedrijven met heel weinig werknemers en met heel veel; bedrijven met

Medezeggenschap in de top

PLEIDOOI VOOR VERSCHIEDENHEID IN MOGELIJKHEDEN

alleen plaatselijke of gewestelijke betekenis en met internationale of mondiale betrekkingen; bedrijven waar de factor arbeid een aanmerkelijke is in het gehele productieproces en bedrijven waar zij nauwelijks een rol speelt; bedrijven waar de werknemers voornamelijk uit jeugdige, weinig geschoolde arbeidskrachten bestaan, die hooguit enige jaren in het bedrijf blijven werken en bedrijven waar juist het tegendeel het geval is; bedrijven waarvan het kapitaal door een kleine familie wordt verschaft en bedrijven, die op de internationale geldmarkt zijn aangewezen; Nederlandse bedrijven, die dochterondernemingen zijn van buitenlandse ondernemingen en omgekeerd; pas gestichte en reeds lang gevestigde, van beperkt of van groot maatschappelijk belang, kortom het aantal variaties en combinaties van deze variaties lijkt onbegrensd.

Geen keurslijf

Het is juist de kracht van de huidige wetgeving op de ondernemingsstructuur dat zij een ruimte geschapen heeft waarin ieder bedrijf zich naar eigen behoefte ontwikkelen kon, niet een keurslijf dat de mogelijkheden zich te ontplooiën inperkte. Het lijkt aanbevelenswaardig ook bij een eventuele vernieuwing van deze wetgeving voor wat betreft de regeling van de medezeggenschap van de werknemers op het bedrijfsbeleid, dit stelsel vast te houden.

Een enkele, dwingend voorgeschreven regeling geldend voor het gehele bedrijfsleven, zal geen recht kunnen doen weidervaren aan de feitelijke en noodzakelijke verscheidenheid van de bedrijven. De ervaring met de wet op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie leert bovendien dat het moeilijk is een onwillig bedrijfsleven onder het zadel van wettelijke maatregelen te brengen,

van de noodzaak en werkbaarheid waarvan het niet is overtuigd.

Dat er aan het verlangen naar medezeggenschap van de werknemers op een of andere wijze tegemoet gekomen moet worden, wordt maar door weinigen betwist. Dat het gewenst is een wettelijke kader daarvoor te scheppen, wordt wel is waar lang niet door allen, maar toch door velen onderschreven. De opvatting echter dat men geen wettelijke regeling moet treffen, maar aan de praktijk moet overlaten of en hoe werkgevers en werknemers elkaar zullen vinden ten aanzien van „medezeggenschap in de top”, trekt teveel „een blanco wissel op de eeuwigheid”, om kans op aanvaarding te hebben.

Naast veel misverstand over wat met medezeggenschap bedoeld wordt, bestaat er echter vooral vrees — en zeker geen geheel ongegronde — dat een te strakke en eenzijdige wettelijke regeling het goed der medezeggenschap tracht te verwezenlijken op een wijze die het bedrijfsleven kwaad doet.

Keuze

Zou het daarom niet mogelijk zijn straks in de wet voor wat betreft de verwezenlijking van medezeggenschap in leiding en beleid van de onderneming een aantal mogelijkheden te scheppen, waaruit aandeelhouders en werknemers, rekening houdend met aard, omvang en de bijzondere kenmerken van hun bedrijf, in onderling overleg een keuze kunnen doen?

Men zou zich — geheel bij wijze van voorbeeld — de volgende keuzemogelijkheden kunnen voorstellen, er vanuitgaande dat een raad van commissarissen van tenminste drie leden voor al die bedrijven, waarin ook wettelijk een ondernemingsraad is voorgeschreven, verplicht wordt en dat deze raad een aantal bevoegdheden krijgt die invloed

garandeert op de aanstelling en ontslag en de beleidsvoering van de directie.

1. Werknemers en aandeelhouders kiezen rechtstreeks en iedere groep voor zich, de helft van de raad van commissarissen; bij een oneven aantal commissarissen kiezen de gekozen commissarissen gezamenlijk het „oneven” lid.
2. Werknemers en aandeelhouders kiezen een speciaal kiescollege, dat op zijn beurt de gehele raad van commissarissen kiest.
3. Aandeelhouders benoemen de raad van commissarissen, na overleg met de ondernemingsraad. De ondernemingsraad kan een benoeming van een persoon tot commissaris door een veto voorkomen, indien zij van oordeel is, dat de benoeming een evenwichtige verdeling van de deskundigheden binnen de raad, met name wat betreft de sociale deskundigheid, verstoort.
4. De raad van commissarissen, eenmaal gekozen volgens een der voorgaande systemen, mag voortaan na overleg met ondernemingsraad en aandeelhouders, zelf nieuwe commissarissen coöpteren. Zowel ondernemingsraad als vergadering van aandeelhouders hebben afzonderlijk het recht de raad van commissarissen door een met een gekwalificeerde meerderheid aanvaarde motie van wantrouwen tot aftreden te dwingen.

Een keuze uit deze stelsels biedt de mogelijkheid een paritaire raad van commissarissen in het leven te roepen (1), maar ook een niet-paritaire (2, 3, 4). Er bestaat de mogelijkheid van „positieve medezeggenschap”, die de werknemers in het beleid betreft (1, 2) en van „negatieve medezeggenschap”, die de werknemers de middelen geeft leiding en/of beleid tot wijziging te dwingen. Er bestaat de mogelijkheid om naast „werknemers” — en „aandeelhouders” — commissarissen, ook commissarissen, wier specifieke deskundigheid of positie buiten het bedrijf voor het bedrijf van belang is, in de raad op te nemen.

Zo zal — weer bij wijze van voorbeeld — een sterk arbeidsintensief bedrijf misschien het meest gebaat zijn met mogelijkheid 1, een besloten familiebedrijf met mogelijkheid 3, een Nederlandse dochteronderneming van een buitenlands bedrijf met 4, een bedrijf met een jonge, vlottende arbeidersbevolking met 2. Voor elk bedrijf kan zo die raad van commissarissen worden gekozen, die wat betreft samenstelling, deskundigheid en de verhoudingen binnen en buiten het bedrijf, het best bij dat bedrijf past.

Vrij kiezen

Uiteraard zijn er wel andere stelsels denkbaar dan de hier gegeven schetsmatige voorbeelden. Hoofdzak is echter dat er straks in de wet een aantal mogelijkheden wordt geschapen waaruit aandeelhouders en werknemers in vrij overleg kunnen kiezen welk medezeggenschapsstelsel zij voor hun bedrijf voor de eerstkomende periode (bijv. 5 jaar) het meest geschikt achten. Na afloop van die periode kan de zaak opnieuw worden bezien en zondig worden aangepast aan de eisen van dat ogenblik.

Zou dit vrije overleg niet tot een keuze leiden, dan zou de mogelijkheid geschapen moeten worden bijv. de S.E.R. te verzoeken een commissie van goede diensten aan te wijzen, en, mocht die niet slagen, een bepaald stelsel op te leggen.

Voor andere rechtsvormen, waarin ondernemingen gedreven kunnen worden zullen soortgelijke mogelijkheden geschapen moeten worden als hier voor de naamloze vennootschap geschetst. Plooibare regelingen, die ruimte laten voor de verscheidenheid van bedrijven, bieden de beste kans voor een goede ontwikkeling van medezeggenschap.

ECHT-SCHEIDING

DOOR Mr. A. HERSTEL

„Mijnheer de voorzitter, ik bezit in de zaak, die ons bezig houdt, merkwaardigerwijze heel oude papieren. Op 16 april 1957 — ik weet niet of juffrouw Goudsmit toen al lid van een van beide Kamers was — heb ik er aan de overzijde van het Binnenhof op aangedrongen om het probleem van de echtscheiding ter hand te nemen. Ik releverde toen hoe aan het begin van deze eeuw mijn promotor, prof. Anema, reeds in dezelfde geest een pleidooi heeft gevoerd. Wanneer dus, gelet op het feit dat deze zaak vanaf ongeveer 1904 — en eerder — in Nederland een rol speelt, de minister thans verklaart nog enige tijd nodig te hebben voor gezet beraad, dan zou ik zeggen: Men zal hem toch dat gezet beraad moeten gunnen...”

Deze woorden werden in de vergaderzaal van de Tweede Kamer op 18 december 1967 gesproken door prof. Diepenhorst in het kader van de beraadslagingen over een door mej. Goudsmit (D'66) c.s. ingediende motie, waarin de regering werd uitgenodigd er voor zorg te dragen, dat een ontwerp houdende een herziening van het echtscheidingsrecht vóór het zomerreces 1968 zou worden ingediend. De motie werd uiteindelijk ingetrokken.

Ik heb het bovenstaande citaat hier vermeld, omdat op een duidelijke manier blijkt, dat de herziening van het echtscheidingsrecht een aangelegenheid is, waar reeds zeer lang in ons land over gesproken wordt.

Begrijpelijk was het, dat mej. Goudsmit inhaakte op een opmerking van de minister van Justitie in de Memorie van Toelichting op de begroting 1968 over een in het najaar 1967 te verwachten rapport van de speciale staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving en de minister aan een tijds-limiet tracht te binden.

Minstens zo begrijpelijk was het, dat minister Polak, die wel wilde beloven zoveel mogelijk spoed met deze zaak te betrachten, toch niet wenste af te stappen van de door één van zijn ambtsvoorgangers uitgestippelde gedragslijn, om na de gereedkoming van een wetsontwerp in een informeel overleg van korte duur daarover met vertegenwoordigers van verschillende geestelijke stromingen in ons land van gedachten te wisselen. Wanneer de minister met een deugdelijk voorbereid wetsontwerp, dat op zichzelf niet onaannvaardbaar is voor de verschillende richtingen in ons volk, in de Kamer verschijnt, zal een snel succes meer in de lijn der verwachtingen liggen.

Dat onze geachte afgevaardigde Diepenhorst met milde spot en berusting de minister de ruimte gaf, zal trouwens ook niemand verbazen.

Onbevredigend

Reeds lang bestaat in Nederland de algemene opvatting, dat de rechtspraak op het stuk van de echtscheiding onjuist en onbevredigend is. Er zijn wetsontwerpen, strekkende tot wijziging van de echtscheidingsregeling en/of van het echtscheidingsprocesrecht aanhangig gemaakt. Vele rapporten werden opgesteld, inhoudende suggesties voor wijziging van de onderhavige materie. Steeds stonden tegenover elkaar de voor- en tegenstanders van verruiming van de mogelijkheden, om de huwelijksbanden te verbreken. Het behoeft overigens geen verwondering te wekken, dat het echtscheidingsvraagstuk de aandacht van de politici zo vaak, zo

langdurig en zo intens vermocht te trekken.

Als het gaat om de ontbinding van het huwelijk — één van de pijlers van onze maatschappij — dan staan grote belangen en waarden op het spel. Het behoeft eigenlijk geen nader betoog, dat de gezondheid van de samenleving voor een groot deel afhankelijk is van de stand van zaken ten aanzien van het huwelijk. Hoe minder huwelijken op een mislukking uitlopen, hoe beter het is. Met name de harmonieuze ontwikkeling en ontplooiing van de kinderen staan of vallen met de huwelijksituatie.

Het mislukken van huwelijken is een kwaad, dat, waar mogelijk, bestrijding verdient. Hoe deze bestrijding moet plaats vinden, is een andere vraag. Sommige beweren, dat het inperken van de mogelijkheden om de jure erkenning te verkrijgen van het de facto stranden van een huwelijk, zowel preventief als repressief goed werkt. Ik kom daarop nog nader terug.

Wanneer we spreken over echtscheiding, dan dienen we te bedenken, dat het totaal aantal echtscheidingen in Nederland in een bepaalde periode uitgesproken niet gelijk is aan het totaal aantal mislukte huwelijken.

Vaak nemen de echtelieden niet eens de moeite, om hun huwelijk officieel ontbonden verklaard te krijgen en gaan zij, al of niet met een andere levenspartner gescheiden leven. In veel andere gevallen zetten de echtelieden de samenwoning, althans voor de buitenwereld, voort, terwijl van een echt huwelijk nauwelijks sprake meer is. Daarenboven kennen we nog de scheiding van tafel en bed, een rechtstoestand, waarbij het huwelijk realiter wel, doch juridisch niet is ontbonden. Hoe het werkelijk gesteld is met het huwelijk in Nederland kunnen cijfers ons niet leren en zeker niet echtscheidingsstatistieken.

Gestegen

Het aantal echtscheidingen is absoluut en relatief gestegen vooral in de eerste helft van deze eeuw.

In het jaar 1900 bedroeg het aantal echtscheidingen per 10.000 echtparen ongeveer 7. Dit aantal was in 1920 reeds gestegen tot 16. Deze stijging zette zich langzaam door tot de tweede wereldoorlog. In de oorlog was er een sterkere toename te bespeuren. Per 10.000 echtparen werden in 1940 ongeveer 16 echtscheidingen uitgesproken, in 1941 ongeveer 18, in 1942 ongeveer 20, in 1943 ongeveer 24 en in 1944 ongeveer 25.

Een ware echtscheidingshause ontstond in 1946. Toen bereikte het aantal echtscheidingen per 10.000 echtparen de ongekende hoogte van 53. Dit frequentiecijfer handhaafde zich gelukkig niet. Na een geleidelijke daling was dit cijfer in 1956 weer gedaald tot 22,5.

Uit het cijfermateriaal, dat in de voortreffelijke TV-uitzending van ACHTER HET NIEUWS over het echtscheidingsvraagstuk werd bekend gemaakt, bleek onder meer, dat het frequentiecijfer van de laatste jaren ongeveer de helft bedroeg van dat van 1946. Per 10.000 inwoners in 1946 waren er 10 echtscheidingen tegen 5 in de laatste jaren. In 1920 bedroeg dit cijfer in Nederland 2,9 en in de USA 13,9 (mr. J. H. Wijsman, Echtscheidingsgronden).

Enkele absolute cijfers over de echtscheiding in Nederland

1900 - 551
1920 - 1962
1940 - 2947

1945 - 4598

1946 - 10116

1955 - 5196 (gemiddelde over ± drie jaren)

Uit verschillende publikaties is te concluderen, dat de echtscheidingsfrequentie in de steden boven de 100.000 inwoners aanzienlijk hoger ligt, dan in de kleinere gemeenten.

In de jaren 1955—1957 was de frequentie in Amsterdam 66,4 per 10.000 echtparen. Plattelandsgemeenten in Limburg haalden het cijfer 2,1. De frequentie in de gehele provincie Friesland was 8,4. Urbanisatie is een belangrijke factor in deze.

Evenzo zal de emancipatie van de vrouw in het algemeen invloed hebben uitgeoefend op het aantal echtscheidingen. De grotere zelfstandigheid van de vrouw maakte in veel gevallen een echtscheiding eenvoudiger.

Het hebben van kinderen was en is in het huwelijk veelal een bindende factor. Nog steeds daalt de echtscheidingsfrequentie naarmate het aantal minderjarige kinderen in het huwelijk groter is. Die daling wordt echter gaandeweg minder. Kinderen worden steeds minder een beletsel voor echtscheiding.

Een huwelijk wordt in Nederland slechts ontbonden:

- door de dood;
- door afwezigheid van een der echtgenoten gedurende tien jaren en een daarop gevolgd huwelijk van de andere echtgenoot (zulks volgens een bepaalde procedure);
- door rechterlijk vonnis na scheiding van tafel en bed en inschrijving van de daarbij uitgesproken ontbinding van het huwelijk in de registers van de burgerlijke stand (overeenkomstig de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek);
- door echtscheiding.

Dit wordt bepaald in artikel 263 en 264. De tekst daarvan luidt:

Art. 263: Echtscheiding kan nimmer door onderlinge toestemming plaats hebben.

Art. 264: De gronden, welke een echtscheiding tengevolge kunnen hebben, bestaan alleen in de navolgende:

- Overspel;
- Kwaadwillige verlatting;
- Veroordeling wegens misdrijf tot een vrijheidsstraf van vier jaren of langer, na het huwelijk uitgesproken;
- Zware verwondingen of zodanige mishandelingen door de ene echtgenoot jegens de andere gepleegd, waardoor diens leven in gevaar wordt gebracht, of waardoor hem gevaarlijke verwondingen zijn toegebracht.

In strijd met de regels

De echtscheidingspraktijk in Nederland is voor een belangrijk deel in strijd met deze rechtsregels. Artikel 263 BW wordt zeer veelvuldig van zijn kracht beroofd. Het is de uitdrukkelijke bedoeling van de wetgever geweest, om de onderlinge overeenstemming tussen de echtgenoten als grond voor echtscheiding uit te sluiten. Een speciaal artikel werd daartoe in de wet opgenomen. De hierboven omschreven ontbinding van het huwelijk na een scheiding van tafel en bed was mogelijk op grond van overeenstemming van de echtgenoten. Deze procedure, waarbij na het vonnis strekkende tot scheiding van tafel en bed vijf volle jaren moeten zijn verlopen zonder verzoening, voordat de ontbinding van het huwelijk kan worden gevorderd, waarborgde voldoende, dat geen lichtvaardige echtscheidingen tot stand zouden komen.

De „grote leugen”

Dat toch veel echtparen echtscheiding verkrijgen na onderlinge overeenstemming, vindt zijn verklaring in de prak-

tijk van de zogenaamde „grote leugen”.

De grote leugen is een door één der echtgenoten in de echtscheidingsprocedure stilzwijgend of uitdrukkelijk in strijd met de waarheid afgelegde verklaring, dat hij of zij zich heeft schuldig gemaakt aan overspel. Kan in rechte dan waarde worden gehecht aan een onware verklaring? Soms inderdaad!

Het BW kent als één van de bewijsmiddelen: de bekentenis.

Wanneer in een civiele procedure een procespartij een door de tegenpartij gesteld feit erkent of niet weerspreekt, dan neemt de rechter veelal aan, dat dat feit tussen partijen vaststaat.

Bij de beoordeling van het geschil zal hij dan ook van dat feit mede uitgaan. Tussen de partijen geldt zo'n vaststaand feit als waarheid in de procedure, ook al zou de bekentenis door één der partijen afgelegd op onwaarheid berusten.

Praktijk

In de vorige eeuw meenden velen — ook de rechter in Nederland dacht er aanvankelijk zo over — dat in een echtscheidingsprocedure aan een bekentenis niet de normale bewijskracht moest worden toegekend, maar dat door eiser gesteld en door gedaagde erkend of niet weersproken overspel nader moest worden aannemelijk gemaakt, omdat anders de regel van artikel 263 BW, dat echtscheiding nooit door onderlinge toestemming plaats kan hebben, illusoir zou worden. De redenering was, dat als het over de burgerlijke staat van mensen ging de objectieve waarheid in het middelpunt moest staan en niet de tussen partijen geldende processuele waarheid.

De Hoge Raad oordeelde in 1883 echter anders in de procedure tussen Jansen en Heitink en sprak — zakelijk weergegeven — uit, dat een feit, waarop een eiser in een echtscheidingsprocedure zich beroept en dat door de gedaagde erkend, althans niet ontkend wordt, zonder het leveren van nader bewijs voor erkend moet worden gehouden. Sederdien is er een wijziging gekomen in de rechtspraak en de weg voor het scheiden bij onderlinge overeenstemming was vrij.

In de praktijk kan een echtscheiding bijvoorbeeld als volgt tot stand komen:

Een echtpaar ziet het huwelijk mislukken en komt tot de beslissing, dat het beter is uit elkaar te gaan en te scheiden van echt. De man zegt toe de „schuld” op zich te nemen,

De vrouw vraagt verlof aan de President van de Arrondissementsrechtbank om een echtscheidingsprocedure tegen haar man te mogen aanvangen. De President laat het echtpaar bij zich komen voor de verzoeningscomparitie. Wanneer de verzoening niet tot stand komt, dagvaardt de vrouw de man voor de rechtbank.*

In de dagvaarding stelt zij, dat de man zich heeft schuldig gemaakt aan overspel. De man erkent in de procedure het door de vrouw gestelde overspel of hij verschijnt niet.

De rechtbank zal de eis van de vrouw toewijzen en de echtscheiding uitspreken.

Van overspel behoeft in het geheel geen sprake te zijn geweest. Desondanks kan de ontbinding van het huwelijk tot stand komen.

In een volgend artikel zal nader worden ingegaan op de enkele aspecten van de echtscheidingsprocedure en op de wijziging van het echtscheidingsrecht.

* Noot van de red.: Het is bekend dat bij sommige rechtbanken deze verzoeningsprocedure slechts een formaliteit is.

VEROLME UNITED SHIPYARDS

ROTTERDAM-HOLLAND TEL. 162500

Scheepsbouwerven A. VUYK EN ZONEN

CAPELLE AAN DE IJSSEL

Nieuwbouw en reparatie

TELEFOON ROTTERDAM 113333 (010)

Scheepswerf A. v. d. Werff Onderhoud en reparatie van schepen

DOESBURG - TELEFOON 08334 - 2275

Sleepdienst Broedertrouw n.v.

v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN

Corr.-adres MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 01850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)

Alle transporten te water

N.V. Scheepswerf G. Bijlsma en Zoon

NIEUWBOUW WARTENA

van zee-, rivier- en binnenvaartschepen

TELEFOON 05105 - 271

N.V. Gereedschapfabriek

Zwolseweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241

GEREEDSCHAPPEN voor de metaalindustrie

FIRMA DE REK EN HORSMAN Fabriek van scheepslieren

DORPSTRAAT 102 - TELEFOON 1894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSSEL

NIEUWE LIEREN, stoom en elektrisch.
NIEUW IJZER, zoals platen, hoek- en balkijzer.
RIJPLATEN in diverse maten.

STOLK'S

Handelsondernemingen n.v.

Kantoor: Veersedijk 233 - HENDRIK IDO AMBACHT
Telefoon (01850) 28000 - 28886

A. BAARS A.zn

Exploitatie van baggermaterieel n.v.

VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) - 3154

Scheepswerf A. Baars A.zn N.V.

SLIEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154

NIEUWBOUW EN REPARATIE

Constructiewerkplaats en machinefabriek **BAILY**

Nieuw Lekkerland - Telefoon 436

- STAALCONSTRUCTIES VOOR GEBOUWEN e.d.
- ALLE SOORTEN KRANEN.

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

HET BEELD DER VADEREN

Eerst anderen aan het woord

Hij liet zich de mond niet snoeren, ook niet door een commissie van rapporteurs onder leiding van prof. mr. P. A. Diepenhorst, hij Baron de Vos van Steenwijk, landedelman te Wijhe. Hij kwam aan het woord in de Eerste Kamer op 23 april 1924 om, mede namens zijn fractie, de Christelijke Historische fractie, zijn mening te zeggen over het diep verval van het Nederlandse parlement en over de oorzaak van dat verval: het stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging. Maar voor hij zijn eigen mening gaf, vertelde hij eerst, hoe anderen even ongunstig oordeelden als hij zelf.

De hoefijzercorrespondent van het Handelsblad, en dat was niet de eerste de beste, had namelijk getuigd, dat onze volksvertegenwoordiging is: „impotent, onvermogen, onmachtig, zwak, ziek”. „Men kan dit betreuren, maar het is een feit. Een heel ernstig feit, waarvan de gevolgen voor het parlementaire stelsel in Nederland nog niet zijn te overzien”.

Dezelfde schrijver had er ook over geschreven in het februari-nummer 1924 van het Haags Maandblad, en daar had hij gewezen op de „toestand van parlementaire insolventie” van het parlement.

Mr. Troelstra had 16 februari 1924 in de Tweede Kamer gezegd, dat „wij leven in een tijd, waarin het parlement, en waarin wij Kamerleden vaak behandeld worden alsof wij het schuim der natie waren”.

In het januari-nummer 1924 van Vragen des Tijds had dr. E. van Raalte de conclusie getrokken, dat „in Nederland het parlementaire stelsel op sterven na dood

is”.

De Haagse Post had geschreven van ons „geheel bedorven parlementaire stelsel”. En tenslotte, de heer D. Hans had in De Vrijheid gewaagd van „de weinige populariteit van de Tweede Kamer”.

Uit deze uitspraken kon men zien, hoe links over het bestaande Nederlandse Parlement dacht.

Er is een minachting, een hartgrondige afkeer jegens het parlement bij brede lagen van ons volk.

En waar komt dat van? Van het stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging, dat naar een artikel in De Gids van augustus 1923 is „ingevoerd op aandrang der politici, terwijl niet eens een honderdste der kiezers wist wat dit betekende, laat staan het ernstig begeerde”.

De minister van Staat, Jhr. Van Karnebeek, had dan ook in een interview verklaard, dat hij nu niet meer in de Tweede Kamer zou willen zitten, en hij had er aan toegevoegd: „en dan die dwaze Evenredige Vertegenwoordiging, je krijgt de mensen niet, die je hebben wilt”.

Geen enkel Kamerlid heeft nu nog een groep van kiezers achter zich, die steun en vertrouwen geeft aan zijn persoon, zodat hij zich sterk en onafhankelijk kan maken tegenover de partijleiders. En dan voegt de heer Vos van Steenwijk daaraan toe: partijbonzen bestonden toen nog niet.

Die danken hun ontstaan aan het stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging.

Hoe hij over die partijbonzen dacht, daarover hopen wij een volgende keer iets in deze rubriek mee te delen.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

Minister Luns

Het „Limburgs Dagblad” noteerde woorden van minister Luns over minister Luns:

„Als ik mezelf op de t.v. zie, denk ik: die man is ouder dan ik me voel. Wat een sombere en krakende stem! Dat hoor ik niet van mezelf als ik praat. Ik denk zelf wel eens: wat zeg ik eigenlijk weinig, maar dat kan nu eenmaal vaak niet anders”.

Met een variant op een uitspraak van de Engelse schrijfster Eliot zeggen wij maar „Gezegend de mens die, als hij weinig zeggen kan, ervan afziet ons dat met omhaal van woorden te bewijzen”.

Lao Tse, een Chinees wijsgeer, moet in de zesde eeuw v. Chr. reeds gezegd hebben: „Zij die weten, spreken niet, zij die spreken, weten niet”.

Geen overhaasting

Van prof. dr. A. M. J. Chorus, hoogleraar in de psychologie te Leiden, is deze uitspraak afkomstig:

„Iedere ontwikkeling, van individuen zowel als van jonge landen, vergt tijd. Overhaast te werk gaan lijkt gevaarlijk, omdat niemand de onberekenbare gevol-

gen van zijn daden kan overzien. Het is daardoor dat mensen boeiend zijn, maar ook gevaarlijk. Dit laatste geldt vooral voor utopisten die — staande aan de rand van de samenleving — hoop en onheil aankondigen”.

Het geldt eveneens voor niet-jonge landen en voor partijen. Daarom, bij alle ontwikkelingen, ook tijd nemen voor beraad en voor overleg.

Ontwikkelingshulp

Drs. P. A. Gille is hoofd van de buitenlandse afdeling van het N.V.V. Sprekende op een studieconferentie zei hij over ontwikkelingshulp o.a.:

„We hoeven in onze eigen geschiedenis nog geen tweehonderd jaar terug te gaan, om een ontstellende corruptie in eigen huis te constateren. Corruptie is nu eenmaal onverbreekelijk verbonden met armoede!

Het is inderdaad waarschijnlijk dat zo'n 20 tot 30 procent van de gelden in de ontwikkelingslanden aan de strijdstok blijven hangen van eventuele politieke bazen, maar wij hebben geen alternatief”.

De lessen der geschiedenis zijn er om geleerd te worden. En de moeilijkheden om overwonnen te worden.

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

Buitenlandse burgemeesters

In tegenstelling tot Nederland vindt men in de andere Europese landen (met uitzondering van Spanje) een door de burgerij gekozen burgemeester. In de Verenigde Staten trouwens ook. Waarom dan bij ons niet? Wij merkten een vorig maal op dat de burgemeesters in die landen een heel andere functie vervullen dan bij ons. De trits rijk-provincie-gemeente is daar trouwens vaak ook onbekend.

De gekozen burgemeesters zoals in Engeland en in sommige staten van de V.S. hebben niet veel meer dan een representatieve taak en het presideren van de raadsvergaderingen. Met het feitelijke bestuur hebben zij weinig of niets te maken. Dat ligt in de Angelsaksische landen (Engeland, Canada, V.S.) grotendeels in handen van ambtenaren. Ik herinner me dat ik op een internationaal congres van gemeentebestuurders tijdens een diner naast de echtgenote van een burgemeester uit de staat Ohio in de V.S. zat. Zij vertelde dat haar man als burgemeester een vergoeding kreeg van 2000 dollar per jaar maar de city-manager die tegenover ons zat had een salaris van 10.000 dollar. De laatste deed dan ook het werk en verdedigde in de gemeenteraad dan ook de voorstellen. De voor een jaar gekozen burgemeester had naast zijn uitsluitend representatieve taak alleen het presidium van de raad. De „mayor” in de Engelse gemeenten, voor één jaar gekozen, heeft een zelfde functie. Het feitelijke be-

stuur is daar in handen van de town-clerk en de diensthoofden. Die zijn het ook die in de raad de voorstellen verdedigen en niet de mayor of de „aldermen” (wethouders).

Duitsland kent ook de gekozen burgemeester. Op een vakantie in Zuid-Duitsland bemerkten wij in een klein dorp dat de melkboer, tevens beheerder van het postkantoor, de burgemeester was.

In grote gemeenten ligt de zaak natuurlijk anders. Maar dan kennen de Duitse gemeenten ook hun „Stadtdirektor”, te vergelijken met de Amerikaanse city-manager.

In Frankrijk ligt het weer anders. Daar is de gekozen burgemeester ook belast met de gemeentelijke administratie. Hij oefent het gezag binnen de gemeente alleen uit. Wethouders kent men daar niet. Al lijken de uitvoerende bevoegdheden van de Franse burgemeester dus groter dan van zijn Nederlandse collega, in werkelijkheid heeft hij bij allerlei zaken zeer terdege te rekenen met het toezicht van de prefect, het hoofd van het distrikt. En die functionaris, die in feite het meest te zeggen heeft, is geen gekozen figuur maar benoemd door de regering. De gekozen burgemeester in het buitenland is dus met onze burgemeester qua functie niet te vergelijken. Zouden wij in Nederland zo'n gekozen burgemeester willen invoeren dan zou de positie van onze burgemeester een heel andere worden.

HOE MAKEN WIJ HET WAAR II

ECONOMISCHE ORGANISATIE MOET MONDIAAL WORDEN

DOOR DR. E. DE VRIES

Zijn er mogelijkheden tot ontplooiing van gaven, tot inbreng van inventiviteit?

HET gaat dus niet alleen om de mens in het instituut en de structuur: wij hebben de verantwoordelijkheid voor het geheel. Dat was onze conclusie. Hoe moeten wij onze verantwoordelijkheid nu realiseren? Welke maatstaven moeten wij aanleggen? Op welke wijze kunnen wij invloed ten goede uitoefenen? Een blauwdruk hebben wij niet; hoe maken wij ons geloof, ons christen-zijn nu wáár bij deze herstructurering?

Wij willen uitgaan van de boodschap van het Koninkrijk Gods. Jezus Christus heeft de „machten” ontroond. Dat zegt de boodschap. Wij zullen dus als zijn mede-arbeiders van deze onttroning gebruik moeten maken. Allereerst zullen wij moeten pogen de machten te onderkennen. Hierbij zullen wij, willen wij zinvol bezig zijn, de hulp van sociale wetenschappen niet kunnen missen. Volgens de boodschap van het Koninkrijk moet alles meewerken tot het bereiken van de sjaloom, het welzijn, het geluk.

Dienende functie

De instituten en structuren hebben dus een dienende functie. Bij de beoordeling zal men van deze dienst aan de gemeenschap moeten uitgaan, zich moeten afvragen of hij op optimale wijze

wordt verricht en of de wetten van het Koninkrijk — vrijheid, gerechtigheid en naastenliefde — worden geëerbiedigd. „Geeft deze organisatie, dit instituut, deze structuur de mensen die ermee te maken hebben, voldoende vrijheid om hun verantwoordelijkheid te beleven, hun inbreng te leveren? Blijven zij mens en kunnen zij „heer” zijn? Worden zij geen nummer?” Dat is de wet van de vrijheid. En nu die van de gerechtigheid. Deze heeft alles te maken met dat eerste, maar het accent ligt nu niet op de verantwoordelijkheid, maar op het eigene van ieder mens, op zijn creativiteit, op zijn wensen en verwachtingen. „Schenkt de werksituatie hem de mogelijkheid tot zelf-realisatie, tot ontplooiing van zijn gaven, tot inbreng van zijn inventiviteit?” Deze arbeid zal een souplesse, een variatiemogelijkheid moeten kennen, die de werknemer de kans geeft ermee te „spelen”. Dat wil iedereen.

Vandaar dat men graag aan de machine sleutelt of er zijn eigendoms-tekenen op zet. Men is er emotioneel aan gebonden. Ook bij het onderwijs zal men met deze wet ten volle rekening hebben te houden. Iedere leerling moet de ontplooiingskans krijgen die recht doet aan zijn eigenheid. De school zal hem verantwoordelijkheid moeten leren — dit kan alleen door verantwoordelijkheid te geven — en aan persoonsvorming moeten doen. De sportorganisaties hebben in dit opzicht eveneens een taak. Als haar leden

slaven van de leiding zijn — wat jammer genoeg nogal eens voorkomt — kunnen de prestaties misschien wel hoog liggen, maar schiet de organisatie te kort in haar dienende functie. Dit openbaart zich vaak in conflicten.

Naastenliefde

Tenslotte de wet van de naastenliefde. Biedt het instituut de mogelijkheid tot medemenselijkheid? Is het zelf menselijk? Met dit laatste bedoel ik: is de structuur zo, dat de mens erin niet stuk gaat en dat degene die ermee te maken heeft, niet op een onmenselijke manier wordt behandeld? De voorschriften kunnen bijv. te weinig speelruimte laten om in bepaalde situaties de noodzakelijke hulp te bieden. Men wordt dan slachtoffer van het formele.

Er moet gelegenheid zijn, zijn verantwoordelijkheid tegenover de ander te beleven, zich voor hem in te zetten. De structuur van de organisatie mag

dit niet belemmeren of verhinderen. Of het dan ook werkelijk wordt gedaan, ligt aan de mensen zelf.

Men zal zich nu misschien afvragen: is dit nu christelijk? Ik dacht van wel. De Heer is gekomen om de machten, die ons geluk bedreigen, te onttronen, om ons weer mens te maken, om de sjaloom te schenken, d.w.z., om de mens weer in juiste relatie tot zijn leefwereld te brengen, zodat hij daarvan geen slachtoffer meer behoeft te zijn. En hieraan hebben wij mee te werken door de instituten en de organisaties zo te structureren, dat men daarin volledig mens kan zijn, dat ze het welzijn bevorderen van ieder die erin werkt of ermee te maken heeft.

Omdat men geen blauwdruk bezit, zal men moeten blijven confronteren, doorlichten en herstructureren. Dus zich niet tevreden stellen met oplappen. Dat is christelijk sociaal en politiek geëngageerd zijn. In elke concrete situatie zal men moeten nagaan, of de ontwikkeling het welzijn bevordert; zal men zo moeten handelen vanuit de werkelijkheid van het komen van het Koninkrijk, in gebondenheid aan de Heer als zijn medearbeiders en navolgers, dat er tekenen van de sjaloom worden opgericht.

Dat beduidt: steeds in de diensthouding staan. Zich inzetten zowel voor de enkeling als voor de gemeenschap, en daarbij de structuren van de leefwereld ten volle betrekken, omdat juist

deze het welzijn zozeer kunnen bedreigen en belemmeren.

Concreet maken

Dit blijft echter mooie theorie, als wij het niet concreet kunnen maken. Daarom wil ik nu proberen aan te geven hoe één en ander moet worden gerealiseerd.

Allereerst aan de hand van de ontwikkeling van de techniek en speciaal van de automatisering. De mogelijkheid tot dit laatste is gegeven, want men doet niet anders dan gebruikmaken van wat aanwezig is. De automatisering zelf is dus het resultaat van menselijk denken, combineren, handelen. Ze houdt echter niet slechts een technische uitdaging in, maar ook een sociaal-economische, wil men een geestelijke. De ontwikkeling moet immers dienstbaar zijn aan het welzijn van de samenleving.

Hoe moet de automatisering nu menselijk blijven? Het gevaar is niet denkbeeldig, dat men zo geboeid is door de technische aspecten, dat de menselijke uit het oog worden verloren of worden gebagatelliseerd. Bij de invoering en doorvoering ervan zal men moeten letten op de mens, die met computers moet gaan werken, op de wijzigingen in de arbeidsstructuur, op de bedrijfsverhoudingen, op de werkgelegenheid. Men zal, voor men tot invoering overgaat, de menselijke gevolgen moeten onderkennen, overwegen en toetsen aan de wetten van het Koninkrijk.

„Schept de invoering de mogelijkheid tot creativiteit, tot medemenselijkheid, tot samenwerken en tot het beleven van persoonlijke en gemeenschappelijke verantwoordelijkheid?”

En zo niet, wat gaan wij daaraan dan doen? Het spreekt vanzelf, dat men hierbij de inbreng van allen die het aangaat, niet kan en mag missen. Het is echter ook een zaak van de gemeenschap, omdat haar welzijn ermee gemeen is. Het is een uitdaging aan ons mens-zijn. De techniek heeft eigen wetten. Deze zullen echter dienstbaar moeten blijven aan ons welzijn, en dus ondergeschikt aan die van het Koninkrijk.

Economie

Tenslotte de economie. Zij heeft haar eigen wetten, maar deze zullen nooit een eigen leven mogen gaan leiden. Daarom zal men zeer voorzichtig moeten zijn met uitspraken als: sociaal gezien is het wel gewenst, maar helaas, de economische situatie staat het niet toe. Of, voor deze uitspraak: een werkloosheidscijfer van zoveel duizend is economisch gezien verantwoord. Natuurlijk stelt de economische situatie grenzen, maar worden deze niet te spoedig absoluut genomen? In oorlogsomstandigheden bijv., blijken allerlei dingen in eens wel te kunnen! Daarom moet worden nagegaan, wat nu eigenlijk de doelstelling bij het economisch handelen is. Het moet gericht zijn op dienst aan de samenleving als geheel, opdat metterdaad het welzijn van ieder persoonlijk en van de gemeenschap wordt bevorderd.

Zolang er daarom nog zoveel materieel gebrek in de wereld is, moet de economie zo worden georganiseerd, dat een optimale produktie wordt gehaald, welke dienstbaar wordt gemaakt aan de hele mensheid. De economische organisatie zal mondiaal moeten worden.

Bovendien is verantwoorde planvorming op lange termijn nodig in dienst van de sociale zekerheid voor alle mensen. Hierbij zal dus alle discriminatie moeten worden vermeden, omdat men anders tekort doet aan de wet van de medemenselijkheid en zo het dienstkarakter schaadt.

Dit zal offers van bepaalde groepen vragen. Als men inderdaad het christelijke geëngageerd-zijn waar wil maken, zal men die moeten brengen. Ook hier geldt, dat men zijn leven moet willen verliezen om het te behouden.

Aannemingsbedrijf
Utiliteitswerken

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennepe
02526-541

Hotel-pension „Dreyeroord”
Telefoon 3169 - OOSTERBEEK

Albracht N.V. - Utrecht
BOEKBINDERIJ EN FABRIEK
VAN PLASTIC-ARTIKELEN

Wilt u een catalogus uitgeven, een praktisch en mooi losbladig systeem opzetten, een fraai monsterboek in plasticband brengen? Laat ons dan onze vele mogelijkheden tonen en bel (030) - 24345, of schrijf postbus 26, resp. Bolstraat 20, Utrecht. Onze vertegenwoordigers staan tot uw dienst.

GETRON HANDELS- EN TRANSPORTONDERNEMING
Vierambachtenkade 6 - SPIJKENISSE
Telefoon 01880 - 2929 - 2876
BINNENLANDSE EN INTERNATIONALE TRANSPORTEN PARTIJGOEDEREN, ZWAAR TRANSPORT VERHUIZINGEN

waarborgmerk voor wetenschappelijk verantwoorde genees- en verzorgingsmiddelen voor kleine en grote **HUISDIEREN**
VEERLAAN 17 - 23 - ROTTERDAM

PRINS N.V. - DOKKUM
(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

N. GRIFFIOEN & ZN.
BAAMBRUGGE

Thermoshell Huisbrandolie :
Dé brandstof voor uw centrale verwarming
Bel direct 02949 - 263 (2 lijnen)

- BRILLEN
- HOORTOESTELLEN
- CONTACTLENZEN

EIKENDAL
onbetwist DE specialist
BERGSTRAAT 12. WAGENINGEN
TEL. 98370 - 2038

N.V. Rederijen Haringhandel
IMPORT - EXPORT
N. Parlevliet Jr.
KATWIJK AAN ZEE

Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:

- * geldleningen en hypotheek
- * financiering van auto's, caravans en boten
- * verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheidspersoneel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN
Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

DE WEEK ROND

25 maart: In de eerste maanden van dit jaar zijn in Zuid Vietnam 76 personen overleden aan builenpest. Tot 16 maart was er melding gemaakt van 708 verdachte pestgevallen. De autoriteiten beschouwen dit nog niet als een epidemie. Een oorlog komt nooit alleen...!

26 maart: De Westduitse minister Lücke — van Binnenlandse Zaken — gaat toch weg. Hij heeft gelukkig een Nederlandse lotgenoot, bleek uit de krant. Ook Pipo gaat weg.

27 maart: Simpele foto's van naakte vrouwen — te zien in tijdschriften — worden door de justitie beschouwd als aanstootgevend voor de eerbearheid. Hebben de heren dan wel eens gekeken naar Rembrandts tweede vrouw Hendrikje Stoffels, die er in het Rijksmuseum veel geraffineerder en wulpsier bij ligt?

Aldus een advocaat over een vervolging door de justitie inzake pornografie. Die advocaat is kennelijk niet begiftigd met een oordeel des onderscheids. En maar hopen dat de rechtbank wijzer zal zijn.

28 maart: Het conflict bij „Vrij Nederland” — socialistisch weekblad zonder dogma, zeggen ze — is bijgelegd. Weet u dat?

De tegen de hoofdredacteur dreigende redacteurs hebben er spijt van dat het bewuste artikel gepubliceerd is zonder voorkennis van de hoofdredacteur. De hoofdredacteur heeft er spijt van dat zijn artikel de solidariteit van zijn redactie heeft doorbroken.

Het wachten is dus op een nieuw conflict. Zo wordt een verbroken communicatie niet hersteld.

29 maart: Prof. dr. Klaas Dijk is overleden. Daarmee is een man met een grote liefde voor de Gereformeerde Kerken — zonder kerkist te zijn — van ons weggenomen. Wij hebben dat meer dan eens ervaren. Maar ook ondervonden we dat men hem in zijn laatste jaren heeft bedroefd door hem in de conservatieve hoek te drukken.

Handel liefdevol met de ouder wordende generatie!

30 maart: Zweedse voetballers zijn in Arnhem — door slechte elementen uit Amsterdam en andere steden, zeggen ze — mishandeld. Alleen hebben ze er niet bijgezegd waarom.

Zou het echt alleen aan de slechte Nederlandse elementen hebben gelegen? Dat wil er bij ons nog niet in.

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

Wenst als geschenk:

1 abonnee
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 abonnees
zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 abonnees
sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6.— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

IN PRIMA BOTER EN KAAS
STEEDS DE BAAS
alle soorten groot en klein
komen uit de IJssel- en Lekstreek fijn
A. VAN HOUWELINGEN
MOORDRECHT
Telefoon 305 (01827) - Weteringstraat 4

Voor goed verzorgd drukwerk
DRUKKERIJ J. B. VAN DEN BRINK & Co
Beukerstraat 77 Zutphen Tel. (5750) 4218

ZAKKEN

Voor ALLE VERPAKKINGSDOELEINDEN
T. SPAAN

Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W
Tel. 010 - 691 95 Telegr.: TESPA

N.V. G. HAAK

Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W
Tel. 010 - 691 95 Telegr.: HABAG
Postbus 6043

IMPORT - EXPORT

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUTHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

FIRMA C. VERMEER EN ZOONS

fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DE IJSEL

Ronde en ovale tafelranden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen - enz. enz.

Snelle persen en vakkundig personeel
staan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken

periodieken
boeken en
handeldrukwerk

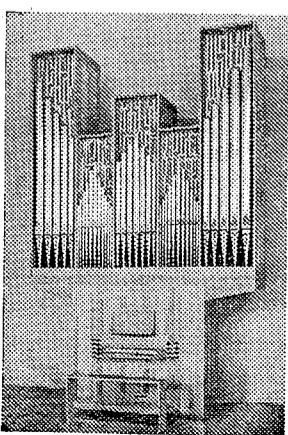
rotatie
DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
drift 13 / tel. 030 - 19446
utrecht

ADVERTEER

IN

NEDERLANDSE

GEDACHTEN

ECHTE KERKORGELS

OOK VOOR
MODERNE KERKEN

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

APELDOORN

TELEFOON 05760-17582

SCHUILING GIETRIJENBENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.

POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

HOTEL „DE KROON”

SOPHALAAN - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor recepties en partijen.

PATENT OCEAN

WERELDWIJD TOEGEPASTE

APPENDAGES

EN

BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - PB. 55

KOOP BIJ ONZE ADVERTEERDERS

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 15

13 april 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

DR. MARTIN LUTHER KING

De moord op dr. Martin Luther King heeft ons allen geschokt. Amerika heeft een groot leider verloren, die het naar de mens gesproken niet kan missen. Ons medeleven gaat allereerst uit naar zijn vrouw en naar zijn kinderen.

Met volle overtuiging en met volledige overgave zette dr. King zich in voor rechtsgelijkheid, kwam hij op voor de arme en verdrukke. De manier waarop hij dit deed stempelde hem tot een groot man, die ver boven de middelmaat uitstak.

Na het verlies van president Kennedy is dit verlies opnieuw een grote slag, niet alleen voor Amerika, maar voor de gehele wereld.

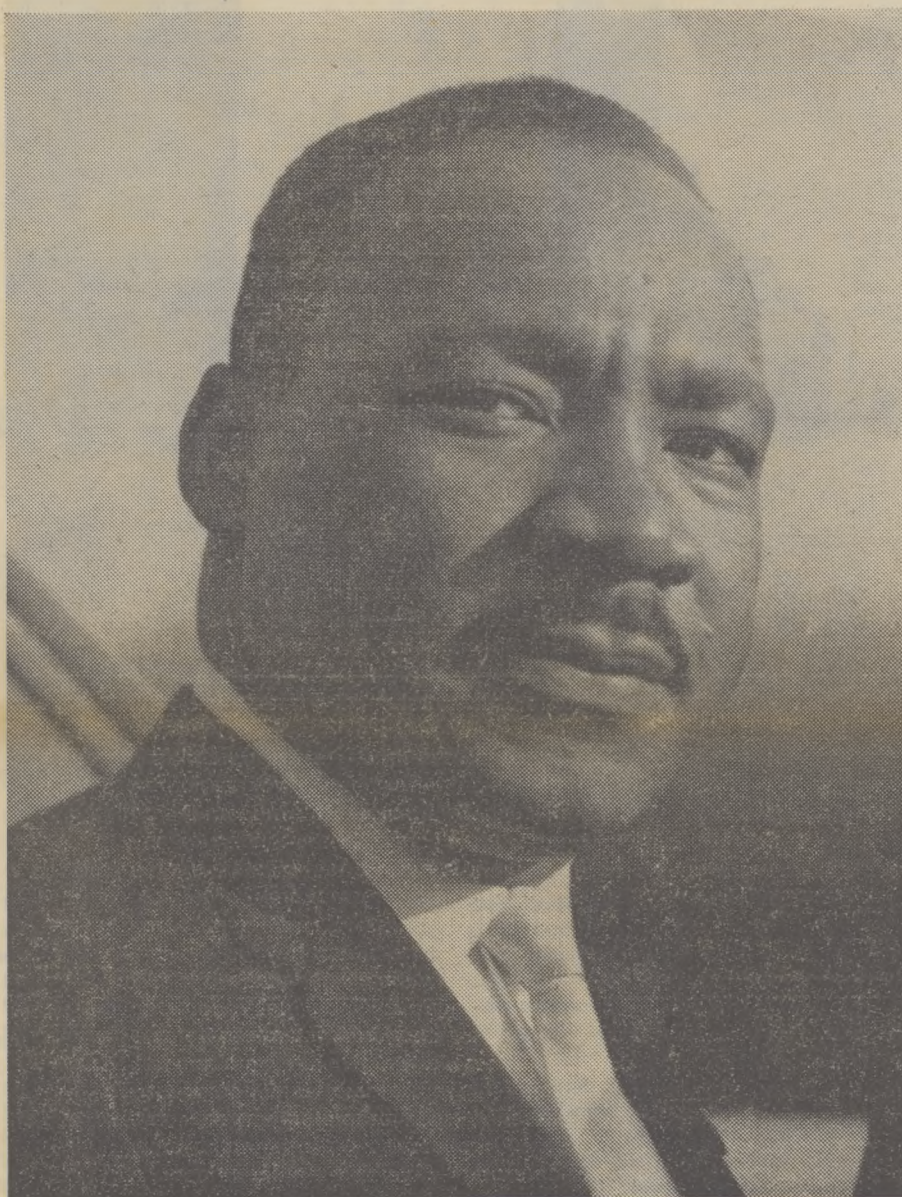
Doctor King, winnaar van de Nobelprijs voor de vrede en ere-doctor o.a. aan de V.U. schreef begin 1964 een boek, dat in het Nederlands verscheen onder de titel „Waarom wij niet langer kunnen wachten”.

Hij droeg dit boek op aan zijn vier kinderen „voor wie ik droom van de dag waarop zij niet langer beoordeeld zullen worden naar hun huidskleur, doch naar hun karakter.”

In dit boek is een passage gewijd aan de moord op Kennedy.

Hetgeen hij daar heeft neergeschreven, zou nu van hem geschreven kunnen worden. Wij laten die passage volgen zonder daar iets aan toe te voegen:

„De moord op president Kennedy doodde niet alleen een man doch een heel complex van illusies en hoge verwachtingen. Het verwoestte de mythe, dat haat en geweld kunnen worden opgesloten in een luchtdichte safe om alleen tegen slechts enkelingen te worden gebruikt. Plotseling werd de afschuwelijke waarheid geopenbaard, dat haat een besmettelijke ziekte is: dat het aanzwelt en zich verbreidt als een pestilentie; dat geen maatschappij zo gezond kan zijn dat zij er vanzelf im-

muneit tegen verwerft. Had er een pokkenepidemie in het zuiden geheerst, dan zou men president Kennedy noodzaak hebben van zijn reis af te zien. Er heerste een epidemie in het

zuiden, maar zijn gevaren werden niet onderkend.

De negers kennen helaas maar al te goed de politieke moord. In het leven van negerleiders heeft het fluiten van

een kogel uit een hinderlaag, de donder van een detonerende bom, maar al te vaak de nachtelijke stilte doorbroken. Zij hebben het lynchen als politiek wapen vervangen. De gewelddadige dood is plotseling gekomen over mr. en mrs. Harry T. Moore de NAACP-leiders in Florida. Dominee George Lee van Belzoni, Mississippi, werd op de stoep van een landelijke rechtbank doodgeschoten. De ene bom na de andere ontplofte en verwoestte woningen en kerken. Het jaar 1963 werd een jaar van moord-aanslagen. Medgar Evers in Jackson, Mississippi; William Moore in Alabama; zes negerkinderen in Birmingham; ga zo maar verder.

Het onvergeeflijke van deze maatschappij is, dat zij niet in staat is geweest de daders te achterhalen en te straffen. Het is een harde veroordeling maar een onafwijsbare wijsheid, dat de reden van deze slordigheid het feit was, dat de slachtoffers een zwarte huid hadden. En de haat kon straffeloos voortwoekeren en als een epidemie om zich heen grijpen — tót het de grootste Amerikaan trof, een zeer beminde en gerespecteerde president. De woorden van Jezus Christus: „Wat gij doet aan de minste mijner broederen, doet gij aan Mij” hadden voor president Kennedy meer dan een figuurlijke betekenis — zij waren een letterlijke profetie. Wij zijn allen betrokken bij de moord op John Kennedy. Wij hebben de haat getolereerd; wij hebben de verziekende stimulering van het geweld op elk levensgebied getolereerd; wij hebben een leven getolereerd, dat beheerst wordt door de wet, volgens welke slechts heilig is het leven van de man, die onze ideeën deelt. Dit kan een verklaring zijn voor de golf van smart, die eind november 1963 over het land sloeg. Wij rouwen om de man, die de trots der natie was geworden, maar ook rouwen wij om onszelf omdat wij opeens wisten hoe ziek wij waren.”

Middenstand

Heel wat middenstanders wensen in aanmerking te komen voor hulp van het ontwikkelings- en saneringsfonds voor het midden- en kleinbedrijf. Het is goed dat het fonds er is, maar aan de werking ervan in de praktijk valt nog wel iets te

verbeteren. Lees het artikel op pagina 6-7 van de heer K. J. de Jong, wethouder van Leeuwarden.

Achttien

De stukken van de „achttien” zijn naar de kiesverenigingen gestuurd. Daar kunnen ze worden besproken. Dat is de bedoeling. Zie pagina 3.

Limburg

De Kamer debatteert over Limburg en de moeilijke problemen van deze provincie. Pagina 4.

Beneden de maat

De resultaten die bereikt zijn op de tweede Unctadconferentie in New Delhi blijven beneden de maat vindt prof. dr. W. Albeda, die een deel van de wereldhandelsconferentie bijwoonde. De

mensen in India waren erg vriendelijk voor de deelnemers maar dat is niet te danken aan de houding van westelijke en communistische landen t.a.v. de ontwikkelingslanden. Zie pagina 5.

Zwaar

Minister Roolvink heeft het bij de demonstrerende bouwvakkers zwaar moeten verduren. Hij heeft zijn beslissingen echter niet lichtvaardig genomen. Integendeel het viel hem zwaar. De Kamer, inclusief de oppositie was overtuigd dat de minister zijn beslissing met tegenzin genomen had. Zie pagina 8 en 9.

Echtscheiding

Op pagina 11 vindt u het tweede artikel van mr. A. Herstel over echtscheiding. Ditmaal de procedure en de in de loop der jaren voorgestelde wijzigingen.

Thich Nhat Hanh

VIETNAM

De lotus in een zee van vuur

De schrijver is geboren Vietnamees, monnik en dichter. Hij vertelt de geschiedenis van zijn land, van het boeddhisme vooral. Thich Nhat Hanh neemt duidelijk politiek stelling.

Carillon-speciaalpocket f 4.90

Verkrijgbaar in de boekhandel.

Uitgave van W. TEN HAVE N.V.

HET BEHOUD VAN UW TANDEN

IVOROL

Onbetwist de beste tandpasta

PASEN EEN KLAROEENSTOOT

In het vagevuur van onze vele vertwijfelingen klinkt een klaroenstoot. Wij luisteren verbijsterd naar oorlogsgeweld, naar rassenonlusten en andere Godonterende uitingen van de mensheid en daardoor horen wij de klare klank van de juichtoon misschien niet meer. En tóch klinkt ze! Door alle ellende heen, door heftige en verbitterde discussies heen, door politieke spraakverwarringen heen klinkt de juichende stem uit de bijbel, dat Hij leeft! Als we maar luisteren, kunnen we het horen.

De opstanding van Christus betekent vernieuwing. In een wereld vol disharmonie is Zijn opstanding het bewijs dat de harmonie terugkeren zal. En ofschoon de hele wereld slechts wan-klanken schijnt te kunnen voortbrengen, zal er een prachtige — want paradijselijke — samenklank komen!

Het woord harmonie vinden we niet in de bijbel; maar het denkbeeld van volkomen samenklank en samenspel is een van de meest wezenlijke trekken van Gods Woord. Daarom geeft de bijbel een blijde boodschap.

Het feit dat de mens niet voldeed aan de wil van God, heeft van het begin af aan het hele wereldbestel in wanorde gebracht. Toen de mens de afschuwelijke dissonant bracht in een paradijselijk bestel en hij zich autonoom verklaarde, werd hij een balling, een eenzame die de melodie niet meer begrijpt. Maar de mens hunkert naar het volmaakte en daardoor geeft de wereldgeschiedenis steeds weer het beeld van menselijke ontzagwekkende maar vergeefse pogingen om een nieuw paradijs op te richten.

De grondlegger van het ware nieuwe paradijs echter is Christus. Hij heeft door Zijn leiden datgene wat beloofd was tot vervulling gebracht — en nu breekt het nieuwe leven aan!

De christenheid herdenkt op het Paasfeest dat Hij, die de dood inging opgestaan is. Nu mag lachen ieder die schreit om een verloren paradijs. Hij is opgestaan en door Hem is het nieuwe rijk komende. Dat nieuwe rijk begon toen Hij van zijn verslagen en verbijsterde jongeren stoottroepers maakte van Zijn overwinning.

Hij leeft! En nu verzamelt Hij zich een nieuw volk uit alle volken om dat te proclameren tot burgers van Zijn nieuwe rijk.

Maar laten we niet te hoog van de toren blazen: dat nieuwe volk is soms zwak en het leeft dikwijls in vertwijfeling. De ene keer staat het op het punt, de moed op te geven en een andere keer is het ongeduldig en schreeuwt het om de komst van het

nieuwe rijk en nu. Het nieuwe volk dat Hij zich verkoren heeft uit alle rassen en landen en talen, ontvangt vaak spot en sarcasme, het wordt dikwijls gehaat en geminacht en het wordt zelden begrepen — maar het draagt de overwinning verder!

Wij moeten verder leven in een wereld van misverstanden en wan-klanken. Maar als wij geloven in de overwinning van Christus op de dood en de vernietiging, dan kunnen wij ook verder leven en dan zijn we dankbaar, dat we verder mogen leven. Hij leeft immers ook! En Hij vervult immers de belofte, dat diegenen burgers zullen zijn van het nieuwe rijk die in Hem geloven en Zijn wil trachten te doen.

Dat is de klaroenstoot die door alles heenklinkt en die een echo moet geven in onze politieke discussies van vandaag en in onze handelingen. Het is nu maar de vraag of wij de stem van de opstanding horen die klinkt over de wereld.

De christen mag de zin der wereld en die van het eigen bestaan ontsluitend zien in het wonder van Pasen. Maar al weten wij dat God de wereld regeert, het is voor ons mensen niet eenvoudig om aan te geven hoe Hij dat doet. Wel mogen wij weten, wat het eindresultaat van Zijn regering zal zijn. We leven nu in de vernieling, maar dan in de vernieuwing, want zie: Hij leeft!

COMMUNIQUE VAN HET CENTRAAL COMITE

Na afloop van de vergadering van het Centraal Comité, dat op 6 april j.l. bijeenkwam, werd het volgende communiqué uitgegeven:

„Het Centraal Comité van de A.R. Partij zal als dubbeltal in de partijvoorzittersvacature-dr. W. P. Berghuis bij het Partij Convent, dat op zaterdag 25 mei a.s. bijeenkomt, voordragen: 1. dr. A. Veerman te Rijswijk (Z.H.), thans ondervoorzitter van het Centraal Comité en 2. dr. J. H. Jonker, advocaat en procureur te Amsterdam en oudlid van het Centraal Comité.

Het partijbestuur maakte een begin met de besprekingen over de stukken van de „18”, welke in zijn volgende vergadering zullen worden voortgezet.”

De verdere gang van zaken zal zijn, dat de stembiljetten worden toegezonden aan de kiesverenigingen nadat de voordracht door het Partij Convent van 25 mei is vastgesteld.

De stembiljetten van de kiesverenigingen worden daarna ingewacht op het partij-secretariaat tot uiterlijk donderdag 13 juni a.s., zodat de uitslag van de stemming kan worden bekend gemaakt op de Deputatenvergadering van zaterdag 15 juni a.s., welke in „De Doelen” te Rotterdam zal worden gehouden.

*** Mars naar Den Haag

Er is in Nederland vrijheid van meningsuiting, vrijheid van pers, vrijheid van demonstratie.

Van die vrijheid hebben twee bouwvakarbeidersbonden verleden week gebruik gemaakt door een „mars naar Den Haag” te organiseren. De derde bond, de „christelijke” deed, daarin gesteund door het C.N.V., niet mee. Hij vreesde, dat zulk een demonstratie, tegen de bedoeling van de initiatiefnemers in, licht tot uitingen kon leiden, die hij niet voor zijn verantwoording zou kunnen nemen.

De demonstratie is in het algemeen ordelijk en waardig verlopen. Daar zijn wij blij, om. Het is een compliment voor de organisatoren. Maar ook zij hebben niet kunnen verhinderen, dat leuzen als „Roolvink bouwvakmisdadiger” en „Rioolvink” op het spandoek kwamen. Al zijn dit slechts uitzonderingen geweest, zij zijn meer dan voldoende om het besluit van de christelijke bouwbedrijfsbond ten volle te rechtvaardigen.

Hoe men ook over de beslissing van minister Roolvink denken mag (de N.C.B. is het er niet minder mee oneens dan de beide andere bonden), niemand heeft het recht hem daarom door het slijk te sleuren. In het Kamerdebat is wel gebleken, met hoeveel tegenzin hij zijn onpopulaire beslissing genomen heeft.

Ook de oppositie heeft dat erkend. Buiten twijfel stond, dat hij vanwege zijn verantwoordelijkheid meende niet anders te mogen handelen.

Wij zijn blij dat de christelijke vakbeweging zich van de mars naar Den Haag gedistancieerd heeft. Want óók dat is stellig geen gemakkelijke en populaire beslissing geweest.

*** Schadeloosstelling

Volgende week plaatsen wij in Nederlandse Gedachten een overzicht van de regeringsvoorstellen om de schadeloosstelling van de leden van de Tweede Kamer te verbeteren.

De hoogte van de schadeloosstelling zal wel altijd een omstreden punt blijven. Evenals trouwens het tijdstip waarop. Daarom was het verstandig van het vorige kabinet een commissie te benoemen bestaande uit betrouwbare deskundigen — die niet tegelijkertijd lid van de Kamer waren.

Het voorzitterschap was in handen van de bekwaame voormalige voorzitter van de Algemene Rekenkamer, de heer Götzen.

Het rapport van deze commissie heeft het kabinet vrijwel geheel overgenomen.

Naar ons oordeel is de nieuwe regeling in beginsel aanvaardbaar. Voortaan bepaalt de Kamer niet langer

zelf de schadeloosstelling, maar wordt de trend van de ambtenarensalarissen gevolgd. De vraag vanaf welk basisbedrag dit voortaan moet geschieden is uiteraard een zaak van subjectief inzicht.

Als men echter bekwame mensen in staat wil stellen al hun tijd aan het Kamerwerk te geven, zal geen zinnig mens een daaraan aangepaste beloning afwijzen. Het kabinet heeft gekozen voor een bedrag van 40.000 gulden per jaar voor elk Kamerlid, ongeacht de leeftijd, ervaring of wat dan ook.

Nu het Kamerlidmaatschap hoe langer hoe hogere eisen stelt kan niet worden ontkend, mede gelet op de honorering van bijvoorbeeld de leden van Gedeputeerde Staten, dat dit bedrag ontverantwoord hoog zou zijn — integendeel.

Anderzijds achten wij het een goede zaak dat Kamerleden voortaan niet meer daarnaast ongelimiteerd betaalde nevenfuncties kunnen vervullen. Het maximale bedrag van de schadeloosstelling kan eerst worden genomen als het Kamerlid nagenoeg geen bijverdiensten heeft.

Overigens lijkt het ons een goede zaak voor de verschillende partijen bij de kandidaatstelling bijzondere aandacht te schenken aan de vraag of een aanstaand Kamerlid, ook al ondergaat hij de volledige „korting”, voldoende tijd beschikbaar heeft voor het Kamerlidmaatschap.

Die functie groeit uit tot een full time job op hoog niveau.

Alle kiesverenigingen hebben in de afgelopen week een drietal exemplaren ontvangen van de stukken van de „18”, zoals deze tot dusver zijn tot stand gekomen. Ook de besturen van de Statencentrales en Kamercentrales kregen de stukken, evenals de leden en de gasten van het Partij Convent. Aan de kiesverenigingen is meegegeeld, dat zij desgewenst van hun gevoelens blij kunnen geven bij de besturen van de Statencentrales en Kamercentrales. Daardoor kan op het Partij Convent blijken, dat er in brede kring bezinning heeft plaatsgevonden.

Op 26 februari besloten de „18” iedere partij tijd te geven voor nader beraad over de ontstane politieke situatie en over de stand van het gesprek. Toen enkele maanden na de verkiezingen van vorig jaar de besprekingen tussen delegaties uit K.V.P., C.H.U. en A.R.P. begonnen ging het er om na te gaan hoe de drie partijen zich fundamenteel ten aanzien van de politiek opstellen en of hierin een basis gevonden zou kunnen worden om te komen tot een nauwer contact.

In het stuk „Principiële uitgangspunten” is weergegeven vanuit welk gezichtspunt men de politiek wil benaderen, op welk uitgangspunt men zich wil stellen. Bij de gedachtenwisseling over de inhoud van dit stuk is echter ook duidelijk naar voren gekomen, dat naast een gemeenschappelijk uitgangspunt, ook een

DE GROEP VAN ACHTTIEN

in hoofdzaken gezamenlijk en duidelijk program en overeenstemming over de uitvoering daarvan onontbeerlijk is.

Besloten werd dan ook een viertal proefboringen te verrichten ten aanzien van vier vrij willekeurig gekozen onderwerpen. Zo werden vier studiegroepen gevormd, die respectievelijk moesten rapporteren over „vredespolitiek, ontwikkelingslanden”, „rechtvaardiger inkomens- en vermogensverdeling”, „het functioneren van de overheid in de moderne samenleving”, en de „rechtsvorm van de onderneming”. De neerslag van de besprekingen t.a.v. de drie eerstgenoemde onderwerpen is te vinden in de gelijknamige rapporten. Over het

vierde onderwerp werd nog niet gerapporteerd. De beperkte deelstudies zijn van belang voor een voorlopig antwoord op de vraag of er voldoende mogelijkheden zijn om verder te gaan werken in de richting van een in hoofdzaken gezamenlijk en duidelijk program. Naar volledigheid is in deze studies niet gestreefd. Wel heeft men telkens enkele essentiële punten naar voren willen halen. Evenmin is hier sprake van een volledig program. Bij lezing van de stukken moet men de verbinding zien tussen de programpunten en het stuk „principiële uitgangspunten”. Bij de formulering van de programpunten heeft men niet steeds willen herhalen wat reeds in het eerste stuk stond. Bij de discussie over de stukken in de kiesverenigingen en in de andere partijorganen en straks in de vergadering van het Partij Convent gaat het er om, dat men zich uitsprekt over de vraag of hetgeen in deze stukken is neergelegd voldoende aanknopingspunten biedt voor voortzetting van het beraad, ten einde meer onderwerpen te gaan bestuderen. Een definitieve beslissing over de vraag of het al dan niet tot samenwerking moet komen, kan nog niet worden genomen, omdat daarvoor nog onvoldoende van elkaars opvattingen bekend is.

Het gaat er ook niet om of hier en daar een woord veranderd moet worden. Aan de orde is de grote lijn, die in de stukken tot uitdrukking is gebracht. Vindt men de teneur, de strekking van de stukken goed? Kan het gesprek worden voortgezet zodat het tot een uitdieping

van deze stukken kan komen? Zo ja, dan moeten andere onderwerpen in studie worden genomen, waarbij de vraag aan de orde is hoe men zich de realisatie van een program voorstelt. Om deze vragen zal het gaan, waarbij tevens de politieke situatie in oogen-schouw genomen zal moeten worden.

In het schrijven aan de kiesverenigingen wordt er op gewezen, dat door het Partij Convent de verdere gang van zaken nog nader bepaald zal worden. In verband daarmee verdient het naar de overtuiging van het Centraal Comité aanbeveling om nu nog niet vooruit te lopen op eventuele verdere ontwikkelingen door het aangaan van bindende — plaatselijke, regionale en provinciale — contacten met C.H.U. en K.V.P. Uiteraard heeft dit niet betrekking op bestaande afspraken.

Ook bij een voortzetting van het gesprek kan niet op voorhand worden gezegd of dit gesprek verdere positieve resultaten zal opleveren en indien wel of het dan tot een stembussamenwerking moet komen, tot de vorming van een federatie dan wel tot een fusie. In een later stadium zal de partij zich daarvoor uit moeten spreken.

De prijs van dit „Interim-rapport” bedraagt f 0,75 per exemplaar. Bij bestelling van 10 of meer exemplaren bedraagt de prijs per exemplaar f 0,50.

Bestellingen dienen te geschieden door overschrijving van het verschuldigde bedrag op giro 89673 ten name van A.R. Partijstichting te Den Haag, onder vermelding „Interim-rapport 18”. Na betaling wordt het bestelde toegezonden.

ONBRUIKBAAR ALTERNATIEF

DOOR H. ALGRA

Het Centraal Comité heeft een evenwichtig en duidelijk communiqué uitgegeven over urgente vragen en politieke verhoudingen. Op één constatering uit deze verklaring wil ik nader ingaan. Het Centraal Comité is terecht van mening, dat een polarisering in de politiek naar de begrippen conservatief en vooruitstrevend niet mogelijk is. In 1924 constateerde een schrijver, dat in het gehele Nederlandse parlement niemand zitting had, die er geen prijs op stelde, democraat genoemd te worden. En hij constateerde, dat dus het woord democraat een lege term was geworden. Want als iedereen democraat is of wil zijn, dan heeft het woord elke onderscheidende kracht verloren. Hetzelfde zouden we krijgen, wanneer iedereen er prijs op ging stellen, vooruitstrevend genoemd te worden en iedereen ontkende, conservatief te zijn. Dit is de formele kant van de zaak.

Wanneer we komen tot de materiële inhoud van de termen, is het praktisch het beste, met name de term progressief nader te beschouwen. Progressio betekent in het Latijn vooruitgang, vordering, groei. Sommige Duitse progressieven noemden hun partij dan ook die Fortschrittspartei. Zij ging later op in die Freisinnige Partei en wéér later veranderde deze partij haar naam weer in die Fortschrittliche Volkspartei. Men zou deze partij het best kunnen vergelijken met de vrijzinnig-democraten in Nederland, links van de liberalen.

In zijn boek Protestantisme en progressiviteit doet dr. A. Hoogerwerf verslag van een onderzoek in Delft naar de progressiviteit onder mensen van verschillende kerkelijke gezindte. Hij verstaat onder politieke progressiviteit „een opvatting, gekenmerkt door het doel de in de samenleving bestaande ongelijkheid ten aanzien van de verdeling van een bepaalde waarde volgens een bepaald verdelingscriterium te verminderen”. Maar bij een bepaalde waarde is te denken aan het inkomen, maar ook aan de geestelijke vrijheid. Nu heeft men bij die grote verscheidenheid van waarden wel eens geprobeerd, toch de hanteerbaarheid van de termen conservatisme en progressiviteit te handhaven, door te stellen, dat wie voor méér gelijkheid is bijvoorbeeld wat de inkomens betreft, óók voor een grotere geestelijke vrijheid is, en omgekeerd. Maar zulke redeneringen houden in de praktijk geen stand. Zij zijn alleen gemakkelijk voor hen, die alle opvattingen, van welke aard ook, die zij persoonlijk verwerpen,

bij een ander als één pakket van wensen beschouwen.

MAAR er is meer.

Onlangs werd op een vergadering van een A.R. kiesvereniging de opmerking gemaakt: ik wil, als het moet, wel koploper zijn, wel vol progressiviteit vooropgaan, maar niet op elke weg. Niet bijvoorbeeld op de weg, die met goede voornemens is geplaveid. De spreker begreep die opmerking niet dadelijk, omdat hij zich blijkbaar het spreekwoord niet herinnerde, waarop werd gezinspeeld. Maar de bedoeling van de opmerker was duidelijk. Als iemand mij oproept, om progressief te zijn, dan is mijn eerste vraag: waar wilt u naar toe? Wat is uw einddoel? En daarop is een antwoord als: ik wil minder ongelijkheid in de wereld en meer egalisering, bepaald onvoldoende. Want daarachter komen vragen te voorschijn naar het waarom en waartoe. En dat zijn de eigenlijke principiële vragen. Alleen, wanneer men die vragen *welbewust vermijdt*, kan men leven in de illusie, dat allerlei progressieven eigenlijk hetzelfde willen, en over de gehele linie hetzelfde willen, wat de geestelijke vrijheid betreft. En de geschiedenis heeft wel geleerd, dat dit inderdaad een illusie is.

Er is hier juist een grote en diepe tegenstelling. Want er zijn mensen, die *geloven in de vooruitgang*. Dat is een taai geloof. Het wordt af en toe aan het wankelen gebracht, door schokkende gebeurtenissen. En de moderne dictaturen hebben ons soms met ontzetting vervuld, omdat zij tot een regime in staat waren, dat we ons nauwelijks meer hadden kunnen voorstellen. Maar altijd veert het geloof in de vooruitgang weer op. De mens is nog altijd begrepen in een evolutieproces. Met de mens is het eindpunt niet bereikt, maar de evolutie gaat verder. En het gaat altijd van het lagere naar het hogere, van het onvolkomene naar het meer volkomene, uit de schemering naar het licht. En over véle jaren, eeuwen misschien, zal het genus mens in een ontwikkelingsstadium zijn gekomen, waarvan wij ons nu nog geen voorstelling kunnen maken. En politiek betekent dit dan, dat wij moeten letten op de *tendenzen in de menselijke vooruitgang*, ze moeten onderkennen, ze moeten *aanvaarden en bevorderen*. Wij dienen de vooruitgang. Die vooruitgang zelf gaat een soevereine eigen weg, maar wij hebben de keus, meegaan of achterop geraken. De vooruitgang is zich zelve een wet en geeft ons een wet.

ER zijn ook mensen, die hebben geleerd, dat de macht der zonde ontzettend groot is en telkens weer het leven verderft. De zonde is niet redelijk te verklaren. Als we getuige zijn van een diepe val in

de zonde, zijn we geneigd te zeggen: hoe kan dat nou? Wie had dat van zo iemand kunnen denken? Maar wij weten, dat de zonde niet rationeel te verklaren is. Zij is juist daarom zo verschrikkelijk, omdat zij in haar werking en haar macht nooit te berekenen valt. Het is geen wonder, dat die macht soms is gezien als een noodlot. Wie zijn bijbel kent, die weet van de macht van de zonde. *En dus gelooft hij niet in de vooruitgang*. Maar wél in de *reformerende kracht van het evangelie*. Dat evangelie sluit zich niet aan bij het optimisme van het vooruitgangsgeloof. Het ontmaskert de mens, maar het leert hem ook de nieuwe gehoorzaamheid langs de weg van bekering. En hoe meer wij bij en uit dat evangelie leven, hoe ernstiger onze kritiek wordt op de ongerechtigheid in de wereld. Die bijbelse term ongerechtigheid raakt het leven dieper dan alle gepraat over ongelijkheid, ook in de verdeling van waarden.

Maar ook hoe sterker dan de roeping groeit, om reformatorisch werkzaam te zijn, zodat het leven van ons volk en van de andere volken meer komt onder beslag van het evangelie. Men mag zulk een reformatorisch streven progressief noemen. Mits men goed verstaat, dat het in zijn diepste zin een andere, een sterkere, een bewegener, een geloviger en ook een bescheidener progressiviteit is dan die wordt gevonden bij hen, die in de vooruitgang geloven. Ok bescheidener, omdat wij dan weten, dat wij zelf maar een klein beginsel der nieuwe gehoorzaamheid in ons hebben.

MAAR het is een vergissing, te denken, dat zij, die zo reformatorisch werkzaam willen zijn uit de kracht van het evangelie, in de praktijk toch hetzelfde willen of in hoofdzaak hetzelfde, als zij, die geen ander geloof kennen dan dat in de vooruitgang van het menselijk geslacht.

*) In 1901 stemden de A.R. tegen de leerplichtwet. Die leerplichtwet moest leiden tot een betere verdeling van het lager onderwijs over alle klassen der bevolking. Dus bewezen de A.R. door hun tegenstemmen niet progressief, maar conservatief te zijn op dit punt. Het volgt logisch uit de definitie van dr. Hoogerwerf. Maar juist daardoor is het duidelijk, hoe simplificerend zulk een etikettering is. De A.R. waren niet tegen een betere verdeling van het lager onderwijs over alle klassen der bevolking. Zij waren tegen, omdat de wet in dit stadium leidde tot een ongelijke verdeling der geestelijke vrijheid. Vele voorstanders van de school met de bijbel werden met bedreiging door de strafwet gedwongen, hun kinderen naar de openbare school te sturen.

Dat in A.R.-kringen de betekenis van goed onderwijs voor alle klassen der bevolking werd verstaan, blijkt uit de oprichting van honderden scholen met de bijbel op eigen kosten. Zij hadden ook bezwaar tegen de leerplichtwet vanwege de bureaucratische regulering van de schoolplicht van staatswege, waarbij naar hun gevoelens de overheid niet de verantwoordelijkheid der ouders bij verwaarlozing van het kind corrigeerde, maar die verantwoordelijkheid overnam. Het is duidelijk, dat pogingen, om dit standpunt op grond van haar algemene definities als conservatief te etiketteren, niet aanvaardbaar is.

HET MOEILIJKE LIMBURGSE PROBLEEM

Zeker, het was een taai debat. Van weerskanten: de Kamer en de minister. De liberaal Porthéine miste — zoals hij zei „de warme gloed”. Geen wonder, want van hem was die gloed zeker niet uitgegaan. Men kan zich dan ook beter warmen aan de warmte van een ander!

Toch heeft dit debat op bepaalde punten wel enige onrust weggenomen. De herhaalde verzekering van de minister dat er beslist geen enkele mijn zal sluiten zonder dat te voren vast staat dat er voldoende werkgelegenheid is, is op zichzelf een zekere geruststelling.

Maar de oppositie vond dit feit en de andere toezeggingen beslist onvoldoende en kwam met forse moties, die afgestemd waren op de inhoud van de door deze voorgedragen redenen. Overigens moet der waarheid getrouw worden opgemerkt dat een aantal sprekers uit de zo geheten „regeringsfracties” — met name de heren Maenen (K.V.P.) en Van der Peijl (C.H.U.) in hun aanvangsrede, vrij hoog van de toren bleven door een groot aantal concrete verlangens op tafel te leggen. Na de beantwoording door de minister werden deze verlangens niet zo sterk meer vernomen.

Hetgeen ongetwijfeld niet als oorzaak had dat de minister hen had overtuigd. Zij waren kennelijk wat te hoog te paard gezeten — al is dat geen wonder als men de Limburgse situatie van binnenuit grondig kent. En zij hadden bovendien wat te weinig beseft dat de Limburgnota van het kabinet, overgenomen van het kabinet-Cals-Den Uyl, ten doel had de werkgelegenheid voor

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJ EEN

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

- De ARJOS en de CHJO in Friesland organiseren op vrijdag 26 april de slotavond van dit seizoen. Plaats van samenkomst is „t Knoop-punt”, Notenstraat 4 te Leeuwarden. Aanvang 19.45 uur. De staatssecretaris van Defensie (Marine) de heer A. van Es zal spreken over „Defensieproblemen”.
- Het Provinciaal Verband van de ARJOS in Drenthe houdt zaterdag 20 april in Hogeveen haar jaarvergadering en studieconferentie. Aanvang van de jaarvergadering 10.00 uur. Aanvang studieconferentie 13.45 uur. Op de conferentie zal dr. C. Boertien, lid van de Tweede Kamer spreken over „Gezag in discussie”, met daarop aansluitend een discussie over dit referaat. Na de maaltijd zal mevrouw J. M. Fousert-Bijloo vertellen over haar reis naar Israël, tevens wordt er een film over dit land vertoond. De kosten voor de conferentie, inclusief maaltijd bedragen f 5,50 p.p.

Limburg te versterken en te verbeteren omdat de kolonmijnen gesloten moesten worden. Met name de oppositie speelde het spel door met alle nadruk de aandacht te vragen voor de gehele werkgelegenheidssituatie in Zuid-Limburg. In dat bredere verband gaat het niet alleen om de mijnen. Er is inderdaad een forsere aanpak nodig — dat erkenden de sprekers van alle fracties, om deze provincie aan meer werkgelegenheid te helpen. De vraag was of het rechtvaardig is de gevolgen van het landelijk werkgelegenheidsprobleem alleen voor Limburg ook mee te laten wegen. Het probleem van het noorden des lands is ook in volle omvang aanwezig.

De Limburger

De K.V.P.-er Jan Maenen legde zeer sterk de nadruk op zijn dringend verlangen — nog net geen „eisen” — niet alleen de gevolgen van de sluiting der mijnen op te vangen. Er is een onlosmakelijke samenhang gekomen tussen de beslissing over de subjectieve steunverlening aan de particuliere mijnen en sluiting van de mijnen en het probleem van een herstructurering in geheel Zuid-Limburg.

De mijnnota van het kabinet-Cals voor 1965 moest nu worden gezien in het licht der huidige situatie. Niet langer is noodzakelijk het opvangen van de mensen die door deze sluiting werkloos worden. Veeleer is het nodig het creëren van nieuwe — veel nieuwe arbeidsplaatsen. Herindustrialisatie van Zuid-Limburg is nodig. Van belang was ook dat de toepassing van de vastgestelde regelingen, bijv. de investeringspremieregeling vooral soepel moet zijn. De procedure is tijdrovend en ingewikkeld. En waarom de provinciale instanties niet meer ingeschakeld? Achteraf bezien kon in deze klacht dezelfde toon worden beluisterd als de latere kritische opmerking van de commissaris der Koningin in Zuid-Holland: wat zijn wij toch perfectionisten en wat kost dat toch veel tijd en geld. In feite vroeg de heer Maenen de liquidatie van de nota 1965. Zeker, deze nota heeft goed gewerkt in het aanvangsstadium, maar de situatie is daarna zó verslechterd dat er een geheel nieuwe dimensie in het beleid moet worden ingebouwd.

Toch verbeteren

Voor de A.R. fractie heeft drs. Zijlstra een evenwichtig pleidooi gehouden tot verbetering van de situatie in Limburg. De zaak is niet zo, dat er alleen de gedachte mag heersen dat de afbouw van de mijnindustrie de oorzaak van de moeilijkheden van nu zijn. Limburg is het slachtoffer van een dubbele crisis: een structurele en een conjuncturele. Het gevolg daarvan is ook een maatschappelijke drainering: een uittocht van intellectuelen en van jonge arbeidskrachten. Als dat doorgaat zal in Limburg een verschraling beginnen van het leefklimaat in de bedreigde streken.

Naast de ook door anderen bepleite maatregelen, opperde hij het denkbeeld een stelsel van pijpleidingen van bijvoorbeeld het Botlekgebied naar Zuid-Limburg aan te leggen. De aanvoer van grondstoffen zou voor de opbloei en verdere uitbreiding van de chemische industrie van wezenlijk belang kunnen zijn. Het uitstralings-effect van het (nog) sterke westen zal daardoor vergroot

worden — de aanvoer langs de weg van gevaarlijke grondstoffen zou sterk beperkt worden, terwijl de aanvoer van deze stoffen naar verder weg gelegen gebieden aanmerkelijk wordt vergemakkelijkt.

Hij was niet gerust over de verstrekte ministeriële cijfers. Te minder, omdat naast de werkloos geworden actieve werkkrachten er óók de noodzaak is de groeiende bedrijfsbevolking (de schoolverlaters o.a.) op te vangen. De voorgestelde steun aan de particuliere mijnen — hoezeer op zichzelf gerechtvaardigd — roept toch kritische vragen op. Al vast zou staan, dat straks nog behoorlijke dividenden zouden zijn te verwachten, is die steun dan verantwoord?

Een duidelijk antwoord is van groot belang. De heer Zijlstra concludeerde op dit punt dat het hier gaat om belangrijke bedragen te besteden voor een heel belangrijk doel. De regeringsmaatregelen geven blijk dat de problematiek van Limburg hier zwaar heeft gewogen. Maar óók, dat het kabinet bereid is op redelijke wijze met de belangen die in het geding zijn, rekening te houden. De A.R. fractie is duidelijk bereid hiervan met nadruk blijk te geven.

Een andere Limburger

Dr. ir. Ooele (P.v.d.A.) was bijzonder verontrust. De inkrimping van de mijnen gaat veel sneller dan gedacht was. Niet alleen dat er hoge werkloosheids-cijfers zijn — ook trekt de bevolking weg. Vele gemeenten komen daardoor in moeilijkheden. Kennelijk de activiteiten in het noorden des lands in-dachtig, wilde hij ook voor Limburg een sterk trekpaard. Een grote industriële vestiging, die op haar beurt een aantal toeleveringsindustrieën zou aantrekken. Als dat trekpaard niet voorhanden is dan moet de overheid dat maar fokken. Waarom mag Limburg niet wat meer profiteren van het aardgas? Dat is toch de laatste dreun op het hoofd van de steenkolenindustrie geweest!

Meer dan trekpaard

De verantwoordelijkheid van de overheid gaat verder dan het scheppen van vervangende werkgelegenheid zei mr. Porthéine van de V.V.D. Maar — in tegenstelling tot de heer Ooele — wees hij de gedachte van een trekpaard in feite af. Wees voorzichtig met één grote industriële motor! Men moet duidelijk aandacht hebben voor de mogelijkheden van ondernemingen van klein en middelgroot formaat. Naast de belangrijke kansen die er ook moeten zijn voor het typische middenstandsbedrijf. De heer Porthéine — een belangrijk man in de neutrale middenstandsorganisatie — wist waarover hij sprak. Hij meende dat er minstens het drievoudige op tafel moest worden gelegd om te kunnen komen tot voldoende vervangende werkgelegenheid. Ook ten bate van de bouwvallers! Een verdraging in de afbouw van de mijnindustrie kon wel eens nodig zijn. De vele miljoenen, die daardoor tijdelijk vrij komen kunnen dienen voor een bijzondere aanpak ten behoeve van nieuwe werkgelegenheid.

P.v.d.A. dreigt

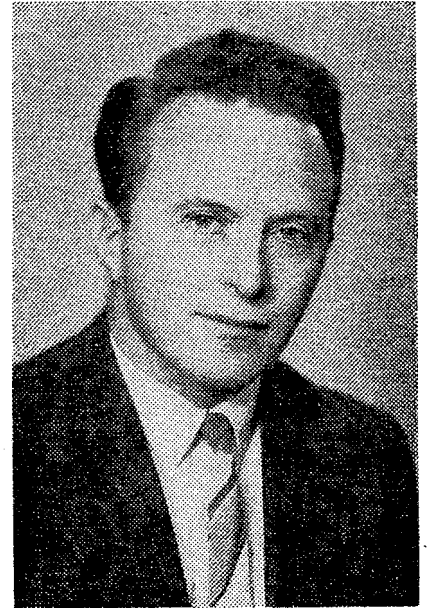
De heer Ooele dreigde de minister bij voorbaat. Niet alleen met woorden, maar hij kondigde voor de beantwoording al een aantal moties aan.

„Als de minister niets wil of tot niets in staat is moet hij dat maar zeggen en de consequenties daaruit trekken”. Politiek gezien tilt de P.v.d.A. zeer zwaar aan deze zaak. Het beleid in Limburg is voor hen een toetssteen voor wat het kabinet kan en wil doen voor de werkgelegenheid buiten de Randstad Holland. Twee moties begeleiden later zijn dreiging: 50 miljoen méér voor de werkgelegenheid, meer financiën voor de noodlijdende gemeenten, actievere spreiding van rijksdiensten en stimuleren tot meer vestigingen van overheids- en particuliere bedrijven.

Overigens zou later blijken dat de heer Ooele het betreffende wetsontwerp over de subjectieve steun aan de mijnen toch zou aanvaarden — niettegen-

staande de verwerping van alle moties. De bevolking in de mijnstreek had er toch wel zoveel aan, dat hij over zijn bezwaren tenslotte heenstapte. Een ondertekenaar van het bewuste wetsontwerp — de heer Den Uyl (P.v.d.A.) als toenmalige minister van Economische Zaken — heeft zich ook laten horen in het debat.

Nu zei hij: ik had de bedoeling meer te doen dan alleen ten behoeve van de mijnwerkers. Nu deze regering in een versneld tempo de sluiting van de mijnen wenst, in een tijd waarin de conjunctuur terugloopt zullen er tienduizend werklozen extra zijn zonder een toeneming van het aantal nieuwe arbeidsplaatsen. „De toekomst is voor Limburg maar somber”. Waarop de K.V.P. terugsliep met het verwijt, dat Limburg alleen maar nadeel zou ondervinden van deze moedeloze conclusie van de heer Den Uyl.

Dr. R. Zijlstra
...evenwichtig betoog...

Minister antwoordt

- Wij houden vast aan het beleid zoals dat oorspronkelijk is ontworpen.
- Aan allen die bij de inkrimping van de kolonproductie betrokken zijn is vervangende werkgelegenheid aangeboden.
- De extra moeilijke situatie in Limburg is niet het gevolg van de kolonmijnsluiting maar van de conjunctuur in het algemeen. Het verhaal van de P.v.d.A. is overtrokken en ongenueanceerd.
- Er komt geen vertraging in het inkrimpingsbeleid. Dat zou de situatie nog verslechteren en versluieren.
- Er is een krachtig streven bij het kabinet nieuwe bedrijven te vestigen — zelfs met staatsdeelneming, indien nodig.
- Nieuwe toezeggingen over verplaatsing van rijksdiensten naar Limburg zijn niet gedaan.
- Geen mijnsluiting zonder gegarandeerde vervangende werkgelegenheid.
- Naast het vertrek van 6 à 7.000 mensen uit Limburg is er toch ook een invoer van rond 5.000 man door de vestiging van de Afcent (Navo-onderdeel) in Brunsum.
- Alleen goedkoop aardgas voor nieuwe vestigingen.
- Als straks blijkt dat de regeringsmaatregelen met betrekking tot werkloosheid in ons land onvoldoende zijn, zal dit proces tijdig worden herzien. Ook voor Limburg.
- Geen dwang als het gaat om overplaatsing uit de Randstad Holland naar bedrijven. Wel door overreding.
- De controle op de particuliere mijnen is voldoende geregeld. Voortdurend worden er door de rijksaccountantsdienst grondige onderzoeken gedaan.

De Kamer heeft het minister Leo de Block (K.V.P.) niet gemakkelijk gemaakt. Zowel het debat over de positie van Zuid-Limburg als het debat over het Ultra Centrifuge Project (van prof. Kistemaker) heeft van de minister bijzonder veel in een korte tijd gevergd. Mede door de talloos vele, soms felle interrupties van veel Kamerleden. Hij heeft zich er echter manmoedig doorheen geslagen, zonder gezichtsverlies. Het vertrouwen van de Kamer in zijn beleid is er beslist niet minder om geworden. **K.**

TWEEDE UNCTAD BLIJFT BENEDEN DE MAAT

DOOR Prof. Dr. W. ALBEDA

De tweede Wereld Handels Conferentie, die in de maanden februari en maart in New Delhi gehouden is, heeft in ieder geval een belangrijk resultaat geboekt. Op niet mis te verstane wijze hebben de rijke landen (van Oost en West) gedemonstreerd, dat zij als het er op aankomt nog steeds de eigen belangen zo zeer in het oog hebben, dat zij het wereldprobleem niet zien, althans niet in staat zijn een beleid te voeren, dat ook maar in de verte tegemoet komt aan de wereldsituatie.

In 1961 nam de Algemene Vergadering der Verenigde Naties een resolutie aan, waarin de periode 1961-71 werd uitgeroepen tot „ontwikkelingsdecade”. In de komende 10 jaar zal men streven naar een groei van het Bruto Nationaal Product der Ontwikkelingslanden met ca. 5% per jaar. We schrijven nu 1968, en het is niet zo moeilijk om vast te stellen, dat die 5% niet bereikt zullen worden. Tot nu toe groeit het Nationaal Product in deze landen gezamenlijk met 2 à 3% per jaar. Dit betekent, dat de kloof tussen de arme en de rijke landen nog regelmatig groter wordt. Het wordt met het jaar duidelijker, dat tenzij er een ontwikkelingsbeleid komt op wereldschaal de economische verhoudingen in de wereld voortdurend slechter zullen worden. Stijgende welvaart voor de reeds comfortabel levende één derde der wereldbevolking, blijvende armoede voor het tweederde deel der mensheid in de ontwikkelingslanden.

Een wereldbeleid is een illusie wanneer er geen instantie is die wereldbeleid kan opzetten en uitvoeren. Vandaar dat in 1962 besloten werd om de UNCTAD op te richten. Deze organisatie van de Verenigde Naties is het resultaat van een compromis. De ontwikkelingslanden wilden een permanente organisatie. De ontwikkelde landen zagen liever een wat lossere organisatie. Zodoende kwam er een periodieke wereldconferentie, een permanente Raad voor Handel en Ontwikkeling.

Handel en ontwikkeling. Deze twee zaken werden terecht in één organisatie aan de orde gesteld. De ontwikkeling in de arme landen is slechts mogelijk als er de ruimte geschapen wordt voor een nieuwe arbeidsverdeling in de wereld. Niet slechts moet de productie in de landbouw en de industrie in de arme landen van de grond komen, zij moeten ook in staat zijn de productie van de arme landen te verkopen. Belemmeringen voor de wereldhandel, van welke aard ook, moeten opgeruimd worden. Maatregelen moeten genomen worden, die voorkomen, dat produktiestijging slechts tot prijsdaling werkt enz.

De eerste Wereldhandelsconferentie van 1954 bracht dit wereldomvattende beleid voor handel en ontwikkeling nog niet. Een poging van de ontwikkelingslanden om een reeks beginselen voor de wereldhandel aangenomen te krijgen, faalde. De meeste beginselen konden slechts aangenomen worden met de stemmen der arme landen voor, terwijl de rijke landen tegenstemden of zich onthielden van stemming. En daar de conferentie zijn wil niet bindend kan opleggen aan de deelnemende landen hebben met meerderheid aangenomen principes geen rechtskracht.

Wat de eerste UNCTAD van 1954 wel bracht, was een machinerie. Deze machinerie kon in de jaren 54-58 nog geen actie opleveren. Wel legt de uitstekende documentatie, die ter beschikking van de conferentie lag, er getuigenis van af, dat deze machinerie studie en ideeën heeft opgebracht, die actie kunnen helpen voorbereiden.

De eerste UNCTAD bracht ook het in blok optreden der ontwikkelingslanden, de 77, zoals ze toen genoemd werden. Deze groep van 77 (de naam bleef, hoewel het aantal ruim gepasseerd is) de tweede UNCTAD een dienst bewezen door de opstelling van het Charter van Algiers. Dit is een document, dat vooral door z'n zakelijkheid en redelijkheid indruk moet maken.

Charter van Algiers

Het Charter van Algiers begint met de feiten. De ontwikkelde landen zien het inkomen per hoofd per jaar groeien met \$ 60,—, de ontwikkelingslanden hebben een gemiddelde groei van \$ 2,— per hoofd per jaar. Het aandeel van de ontwikkelingslanden in de wereldhandel daalde van 27% in 1953 tot slechts 19,3% in 1966. Door de groeiende schuldenlast ziet het er naar uit dat de ontwikkelingslanden tegen 1970 net zoveel aan rente en aflossing zullen moeten betalen, als zij aan kapitaal uit de rijke landen ontvangen.

UNCTAD één bracht weinig beloften, en van de beloften die gedaan zijn, kwam niets terecht. De bescherming van de eigen landen der ontwikkelingslanden werd versterkt; op de export produkten der arme landen blijven hoge fiscale lasten drukken; er blijven hoge invoerrechten bestaan voor deze produkten. De taakstelling der ontwikkelde landen, 1% van het nationaal inkomen aan kapitaal over te dragen aan de ontwikkelingslanden, werd niet bereikt, de totale stroom van kapitaal uit de rijke landen naar de arme landen bedroeg in 1961 ca. 0,87% van het bruto nationaal produkt van de rijke landen. In 1966 was dat 0,62%, enz. In plaats van verbeteringen kan slechts van verslechteringen gesproken worden in de periode tussen UNCTAD I en II.

Actieprogramma

Vandaar dat de ontwikkelingslanden een actieprogramma voorstelden. Dit programma omvat 21 pagina's. Ik doe slechts een greep:

- Het afsluiten van overeenkomsten per produkt voor een aantal tropische landbouwprodukten, die op de vrije markt onaanneembare grote prijsverschillen ondervinden.
- Geen nieuwe invoerbelemmeringen door ontwikkelde landen. Het teniet doen van belemmeringen, die sinds 1964 werden ingevoerd.
- Een programma moet worden aanvaard voor de afschaffing van de handelsbelemmeringen van alle grondstoffen en halfabrikaten uit de ontwikkelingslanden.
- Het afschaffen van systemen van voorkeursbehandeling van produkten uit enkele ontwikkelingslanden (zoals b.v. de voorrechten van enkele Afrikaanse landen in het kader van hun associatie bij de EEG).
- Als produkten uit ontwikkelingslanden concurreren met produkten, die in ontwikkelde landen zelf worden

Nederlanders op de Unctad. V.l.n.r. PvdA-senator P. Damming, prof. Albeda en W. v. Tilburg (vakbeweging).

voorgebracht moeten de ontwikkelde landen in een redelijk deel van de groei van hun binnenlandse vraag voorzien door invoer uit ontwikkelingslanden.

- Geen aanmoediging van oneconomische productie van goederen in ontwikkelde landen, die goedkoper in ontwikkelingslanden kunnen worden geproduceerd (zoals suiker binnen de EEG bijvoorbeeld).
- UNCTAD II zou een overeenkomst moeten inleiden, waarbij aan alle ontwikkelingslanden toegestaan wordt hun halfabrikaten en industrieproducten onbelemmerd en onbelast in te voeren op de markten der ontwikkelde landen.
- Ieder ontwikkeld land moet er voor zorgen dat een kapitaalstroom van tenminste 1% van het bruto nationaal produkt, netto naar de ontwikkelingslanden vloeit. (Nederland heeft tegen het einde van het eerste ontwikkelingsdecade, reeds op zich genomen, dat aan overheidshulp 1% van het netto nationaal inkomen jaarlijks aan ontwikkelingshulp zal worden besteed. Het netto nationaal inkomen is ± 25% kleiner dan het bruto nationaal inkomen, maar de Nederlandse regering spreekt alleen over publieke hulp, terwijl het Charter van Algiers particuliere en publieke kapitalen samenneemt).
- UNCTAD II moet een werkprogramma maken voor de scheepvaartcommissie. De ontwikkelde landen moeten de ontwikkelingslanden helpen bij 't opzetten van een eigen handelsvloot, bij het ontwikkelen van hun eigen transportassurantie enz., waardoor het vervoer van de produkten uit de ontwikkelingslanden niet langer eenzijdig aan de ontwikkelde landen inkomsten oplevert.

Het Charter van Algiers vraagt dus: Maatregelen om de prijsval van de uitvoerprodukten der ontwikkelingslanden te stuiten; vrije invoer van landbouw- en industrieproducten uit de ontwikkelingslanden in de ontwikkelde landen; een (bescheiden) financiële bijdrage; steun bij de ontwikkeling van een eigen transportapparaat.

Hier liggen inderdaad knelpunten voor de economische ontwikkeling der arme landen. Zij moeten in staat gesteld worden hun produkten op de markten der rijke landen aan te bieden tegen prijzen en onder omstandigheden, die het hen mogelijk maken van de opbrengst te leven en uit de opbrengst te sparen. Daarnaast moet er een kapitaalstroom zijn van noord naar zuid, die een redelijke groei van het nationaal produkt der ontwikkelingslanden mogelijk maakt. In het kort: de voorwaarden moeten worden geschapen waarin de arme landen zichzelf kunnen ontwikkelen.

Werkelijkheid van Unctad II

De tweede Wereldhandelsconferentie

werd gehouden onder ongunstige omstandigheden. De belangrijkste westelijke landen zagen zich geconfronteerd met een economische terugslag. De Verenigde Staten zien hun zo sterk geachte dollar wankelen onder de loodzware last van de oorlog in Vietnam (die thans \$ 30 miljard per jaar kost, d.w.z. 3 x de totale stroom van kapitaal die naar de ontwikkelingslanden gaat), Engeland worstelt om zijn betalingsbalans sluitend te maken. De EEG landen zien zich geplaatst tegenover het werkloosheidsprobleem enz.

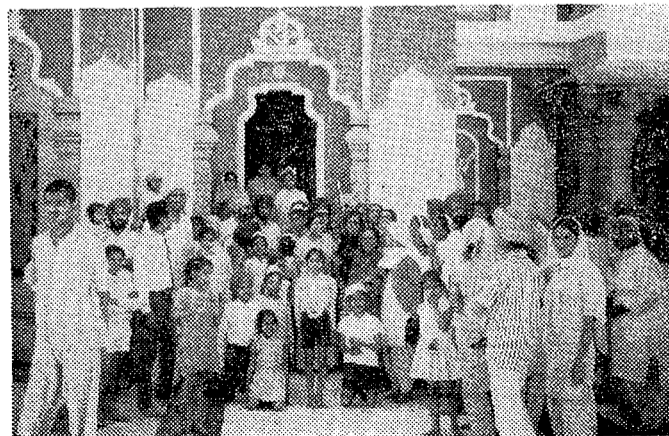
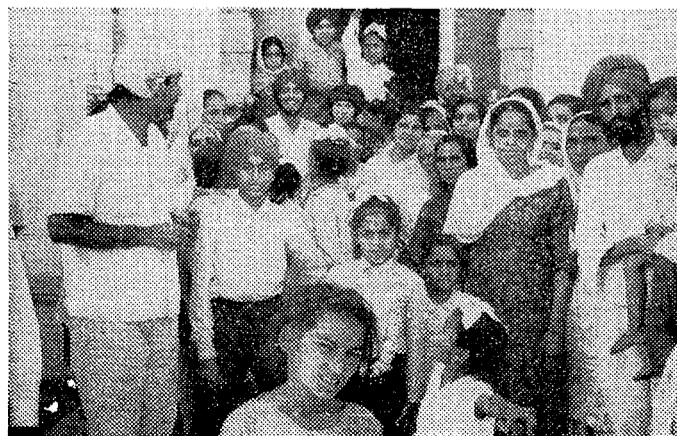
Terwijl in de plenaire bijeenkomsten van de conferentie de ene na de andere vertegenwoordiger der rijke landen schone woorden sprak, bleek het moeilijk zaken doen in de werkkommissies. De meeste westelijke landen stelden zich op als onderhandelaars die niet bereid zijn iets aan te bieden, als de tegenpartij geen tegenprestatie te leveren heeft. De houding, die er toe leidde, dat in de eerste UNCTAD een stelsel van regels voor de wereldhandel de stemmen der westelijke landen niet kon winnen, omdat deze landen zich niet wilden binden aan regels, die inbreuk maken op hun „recht” om niet meer te doen dan hen past, bleek nog springlevend.

In vrijwel elke werkgroep of subcommissie bleek, dat de grote westelijke landen niet bereid zijn verplichtingen op zich te nemen ten behoeve van de wereld-economie. Zij willen niet meer doen dan hun, gegeven de eigen positie, schikt. Gelukkig waren er uitzonderingen. De Zweden hebben met een hardnekkigheid, die de meeste westelijke landen mateloos ergerde, een positieve rol trachten te spelen. Ook de houding van Nederland stak gunstig af tegen die van andere westelijke landen, al blijkt steeds duidelijker, dat het feit dat wij partners zijn in de EEG, (die een landbouwbeleid voert, die volledig in strijd is met het Charter van Algiers, en een associatie-overeenkomst met de Afrikaanse landen kent, die daar evenmin in past) die ons verhindert werkelijk op geloofwaardige wijze aan de verlangens der ontwikkelingslanden tegemoet te komen. De houding der communistische landen was dezelfde van de eerste UNCTAD.

Zeer fraaie woorden werden gesproken, hooggestemde resoluties werden ingediend, maar de communistische landen zijn evenmin als het westen bereid zich te verplichten tot stappen, die niet ingegeven worden door het nationale eigen belang. In vele gevallen doen deze landen alsof alleen het westen partij is in de conferentie. Ergerlijk is hun stelling, dat omdat de communistische landen nooit koloniën hadden, zij ook niet kunnen vallen onder de norm van 1% kapitaalstroom naar de ontwikkelingslanden, alsof men ontwikkelingshulp zou kunnen gronden op een soort recht op schadeloosstelling. Ook de communistische landen zijn nog zo gevangen in de waan van hun zelfgenoegzame souve-

• Vervolg op pag. 7

Overal vriendelijke belangstellende mensen, waar dikwijls een praatje mee werd gemaakt.

HET ONT- WIKKELINGS- EN SANERINGS- FONDS VOOR DE MIDDENSTAND IN DE PRAKTIJK

„Niet alleen de vraag waar uiteindelijk de vrijkomende omzet terecht komt speelt een grote rol, maar evenzeer de vraag naar het meest effectieve gebruik van de overblijvende bedrijfspanden, naar de uitschakeling van de bedrijfspanden van de uittreedende ondernemers en naar de vrijkomende arbeid van de uittreedende ondernemer. Aan al deze facetten kan bij de begeleiding aandacht worden besteed. Pas dan kan er werkelijk een zo groot mogelijke structuurverbetering verwacht worden.”

DOOR K. J. DE JONG

Aan de instelling van het O & S Fonds voor het midden- en kleinbedrijf zal de naam van de vroegere staatssecretaris van Economische Zaken, drs. J. A. Bakker, voor goed verbonden blijven. Hij was het immers, die op 6 oktober 1964 de commissie ontwikkelingsfonds voor het midden- en kleinbedrijf instelde. (De commissie-Goldschmidt). Toen deze commissie binnen het tijdsbestek van een jaar kans zag haar rapport „Ontwikkeling en Sanering van het midden- en kleinbedrijf” aan de staatssecretaris aan te bieden zag hij kans om het overleg met de centrale middenstandsbonden zodanig te voeren, dat op 21 september 1966 de „Stichting Ontwikkeling en Sanering voor het Midden- en Kleinbedrijf” kon worden opgericht.

Doel en taak van deze stichting was te bevorderen, dat minder rendabele ondernemingen tot ontplooiing zouden komen dan wel zouden worden opgeheven. Dit zou kunnen geschieden door middel van: a. **ontwikkeling**, door hulp te verlenen aan ondernemers bij het tot ontwikkeling brengen van hun bedrijven, die buiten hun schuld niet voldoende tot ontplooiing waren gekomen of op de snelle algemene ontwikkeling achter waren geraakt; b. **sanering**, door te bevorderen, dat te kleine bedrijven, die hun eigenaars geen redelijk inkomen meer zouden kunnen verschaffen en waarvoor geen behoorlijke ontplooiingskansen meer aanwezig zijn, zouden worden opgeheven. Het duurde tot het voorjaar 1967 dat de stichting zich tegenover de buitenwereld kon presenteren. Toen waren de diverse commissies samengesteld, die hun adviserende en beslissende functies konden uitoefenen. Dat er reeds direct volop werk aan de winkel was moge blijken uit het feit, dat er begin april 1967 reeds 7200 aanvragen van kleine zelfstandigen waren binnengekomen om „gesaneerd” te worden, terwijl dit aantal een maand later reeds meer dan 9000 bedroeg. De voorzitter van de stichting, oud-burgemeester J. J. G. Boot te Hilversum, deelde deze cijfers mede op het bondscongres van de Christelijke Middenstandsbond, dat in het voorjaar van 1967 te Zeist werd gehouden.

Sinds dit eerste begin zijn we nu bijna een jaar verder. Het is wellicht nog te vroeg om reeds een in alle opzichten verantwoord oordeel uit te spreken over de ervaringen met dit O & S fonds. Om tot zulk een oordeel te kunnen komen is het noodzakelijk om over voldoende ervaringsgegevens te beschikken. Omdat we de beschikking hierover nu nog missen prefereren we daarom in dit verband en op dit moment een andere

weg, n.l. het maken van een aantal opmerkingen, die uiteraard nog een zeer voorlopig karakter dragen.

Sanering voorop

Opmerkelijk is, dat de commissie-Goldschmidt, waarover in de aanhef van dit artikel werd geschreven, bij de instelling werd omschreven als de commissie Ontwikkelingsfonds voor het midden- en kleinbedrijf, terwijl het rapport van deze commissie, dat ongeveer een jaar later verscheen in de titel naast het woord ontwikkeling ook het woord sanering vermeldde. En de sanering heeft sindsdien ook wel de meeste aandacht gehad. Daarop zaten immers de duizenden „kleine middenstanders” reeds zo lang te wachten. Door voor deze vele middenstanders een passende vorm van bedrijfsbeëindi-

gingshulp te creëren werd de mogelijkheid om de overblijvende middenstanders bij de verdere ontwikkeling van hun bedrijven te helpen meteen geschapen. De bedrijfsbeëindigingshulp werd immers alleen dan verstrekt, wanneer daarmee de structuur van het midden- en kleinbedrijf in het betreffende verzorgingsgebied kon worden verbeterd. Door de uitdunning van het aantal bedrijven werd voor de overblijvende bedrijven de mogelijkheid tot omzetvergroting geschapen.

Ook sociale overwegingen

Beantwoordt de sanering intussen wel aan haar doel? Naar onze mening voor vele middenstanders wel. Niet voor niets werd in het rapport van de commissie-Goldschmidt reeds gesteld dat in 1962 circa 30 % van

de ondernemers in het midden- en kleinbedrijf het moest stellen met een jaarinkomen, dat lag beneden f 6.000.

Dat nam intussen niet weg, dat ongetwijfeld ook aanvragen zullen zijn binnengekomen van ondernemers, die slechts met behulp van een ruime interpretatie tot de kring van het midden- en kleinbedrijf kunnen worden gerekend en wier vrijkomende omzet bezwaarlijk als structuurverbeterend kan worden aangemerkt. Hierop wijst mr. J. P. B. Vermaas in zijn artikel „Structuurpolitiek in de lachspiegel” in het januari/februari 1968 nummer van het maandblad „Kroniek van het Ambacht”. Door uitsluitend de aandacht op dit facet van de sanering te richten loopt men echter het gevaar het oog te sluiten voor de vele gevallen, waar de structuurverbetering wel duidelijk aanwezig was en waar de betreffende ondernemers met de saneringsuitkering ten zeerste gebaat zijn.

De heer Vermaas wijst nog een ander punt aan, dat z.i. in de regeling afwijkt van de suggestie in het rapport van de commissie-Goldschmidt. Dit rapport had de saneringshulp gebaseerd op een tweetal gronden, n.l. die welke betrekking hadden op economische gezichtspunten en die welke daarbij ook pleiten voor sociale overwegingen.

De gepubliceerde regeling inzake saneringshulp is daarentegen uitsluitend gericht op het structuurverbeterend effect van de bedrijfsbeëindiging. Het komt ons voor, dat de heer Vermaas hier wel een punt aanstipt dat de nodige aandacht reeds in dit stadium van de saneringswerkzaamheden verdient.

Het zal bij vele aanvragen om saneringshulp niet gemakkelijk zijn om het structuurverbeterend karakter hiervan duidelijk en concreet aan te wijzen. Sociale overwegingen zullen hierbij niet altijd geweerd kunnen worden. Dat de regeling als zodanig hiervan niet is uitgegaan kunnen we billijken, omdat voor de typisch sociaal-gerichte gevallen andere wettelijke voorzieningen de gevraagde hulp beter kunnen bieden. Het gaat ons echter om de grensgevallen, waarbij het structuurverbeterend effect slechts in zeer geringe mate aanwezig is en waarbij sociale motieven eigenlijk een veel duidelijker rol spelen.

Komt er structuurverbetering?

Bij het hanteren van de normen, die gelden voor de beoordeling of een aanvraag voor saneringshulp in aanmerking komt, loopt men het gevaar, dat iedere aanvraag als een louter administratief geval wordt behandeld en afgedaan. Voldoet de aanvraag aan de normen dan kan een uitkering worden gegeven en het structuurverbeterend effect zal dan wel volgen. Dat neemt men aan, omdat men daarvan bij de beoorde-

Men heeft niet met administratieve gevallen maar met mensen te maken.

ling immers is uitgegaan. Maar de praktijk leert juist, dat het structuurverbeterend effect niet zomaar zijn juiste weg vindt. Met name in de plattelandsplaatsen, waarbij het leefklimaat van de kleinere dorpen van zo groot belang is zal het structuurverbeterend effect pas dan goed tot zijn recht komen, wanneer de vrijkomende omzet van de uittreedende ondernemer in overleg met de overblijvende ondernemers op de juiste wijze wordt aangewend. We willen in dit verband wijzen op een concreet geval, zoals zich dat in de praktijk kan voordoen.

Begeleiding gewenst

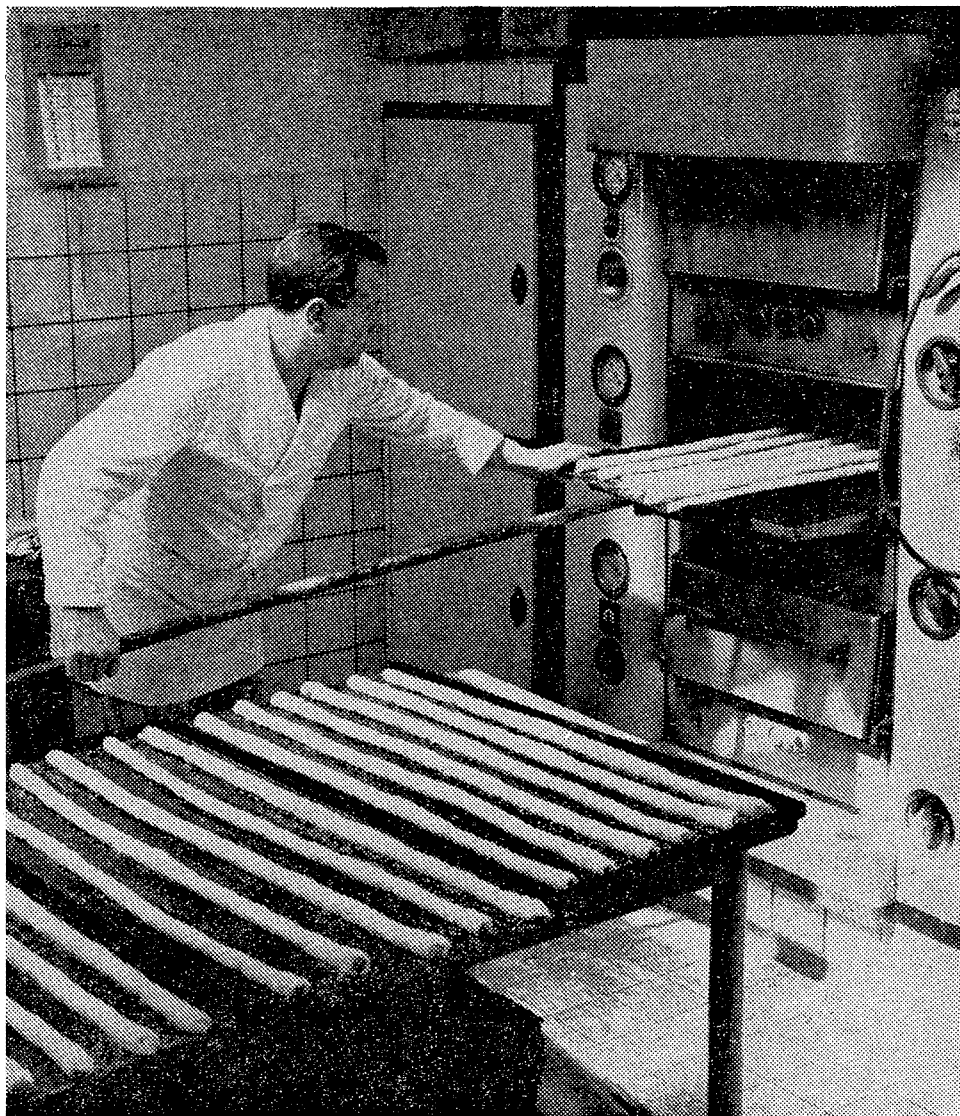
In een plattelandsplaats van 400 inwoners wonen twee bakkers, twee kruideniers, één melkventer, één slager en er komt van een nabijgelegen grotere plaats een groenteboer tweemaal per week venten. Dat is het voorzieningspatroon in de sector van de dagelijkse levensmiddelen.

Stel nu eens, dat de beide bakkers, één kruidenier en de ene slager zich hebben opgegeven voor sanering. De ene overblijvende kruidenier zou met medewerking van de uittreedende ondernemers één geparalleliseerd levensmiddelenbedrijfje kunnen creëren. Stel nu eens, dat zijn pand hiervoor niet het meest geschikt zou zijn, maar dat van een van de bakkers wel. De bakker, slager en groentehandelaar in het nabijgelegen grotere dorp zouden als toeleveringsbedrijf dienst kunnen doen, zodat de ene overblijvende kruidenier voor de onderdelen brood, vlees en groente dagelijks door deze bedrijven bevoorradt zou worden. Om een geschikte oplossing voor ieder der betrokken ondernemers te vinden, waarmee uiteindelijk het dorp het meest gebaat zou zijn is nog iets meer nodig dan het louter administratief afdoen van een aanvraag om sanering, daarbij uitgaande van de veronderstelling dat het structuurverbeterend effect er vanzelf wel uitrolt. Een duidelijke begeleiding is hier gewenst en hierbij spelen zowel bedrijfseconomische, sociologische als sociale factoren een grote rol. Men heeft niet met administratieve gevallen, maar met mensen te maken. En deze mensen hebben dikwijls reeds vele jaren in stille armoede geleefd, maar ze zagen geen uitzicht omdat de ontvolking aan de ene kant steeds verder voortging en de schaalvergroting aan de andere kant maar niet tot stilstand kwam.

We willen met dit voorbeeld duidelijk maken, dat het naar onze mening dringend nodig is, dat deze begeleiding er op korte termijn komt. Het is ons bekend, dat aan dit facet van de sanering intussen aandacht besteed wordt. Bij deze begeleiding speelt overigens niet alleen de vraag waar uiteindelijk de vrijkomende omzet terecht komt een grote rol, maar evenzeer de vraag naar het meest effectieve gebruik van de overblijvende bedrijfspanden, naar de uitschakeling van de bedrijfspanden van de uittreedende ondernemers en naar de vrijkomende arbeid van de uittreedende ondernemer. Aan al deze facetten kan bij de begeleiding aandacht worden besteed. Pas dan kan er werkelijk een zo groot mogelijke structuurverbetering verwacht worden.

Tweeërlei normering

Nauwelijks was de Stichting met haar werkzaamheden begonnen of er werd door

Begeleiding bij sanering gewenst.

de regering met ingang van 1 januari 1968 een wijziging in de regeling gebracht. De belangrijkste verschillen zijn de volgende: 1. vanaf 1 jan. 1968 geldt als leeftijdsgrens, die moet bereikt zijn om voor saneringshulp in aanmerking te komen 58 jaar voordien was dit 55 jaar. 2. de periodieke uitkeringen zijn van 1 jan. 1968 af waardevast, voordien waren ze welvaartsvast. Het verschil tussen deze beide vormen van uitkering laat zich aflezen uit onderstaande cijfers, die naar we menen voor 1968 gelden:

leeftijd	welvaarts- vaste uitkering p. mnd.	waarde vaste uitkering p.mnd.
55 jaar	f 346	f 316
56 jaar	f 370	f 337
57 jaar	f 410	f 375
58 jaar	f 458	f 418
59 jaar	f 531	f 484
60-64 jaar	f 611	f 558
65 jaar	f 129	f 118

Het verschil tussen deze beide vormen van uitkering zal in de komende jaren waarschijnlijk groter worden, althans wanneer de welvaart in gelijke mate toeneemt als de laatste jaren het geval was. We betreuren het dat reeds zo korte tijd na de start zulke ingrijpende wijzigingen moesten worden aangebracht. De ondernemers die vóór 1 januari 1968 de aanvraag om sanering hebben ingediend zijn

nogal iets voordeliger af dan die welke dit door welke reden ook na genoemde datum deden. Dit spreekt temeer nu de start zelf nogal traag los kwam. Het is ons bekend, dat er provincies zijn, waar pas een dezer dagen de eerste periodieke uitkering kan worden tegemoet gezien, alhoewel de aanvraag om een uitkering reeds circa een jaar geleden werd ingediend. Het is begrijpelijk, dat de start niet zo vlot is gegaan. Wie de omstandigheden daarbij kent zal voorzichtig zijn met het plaatsen van verwijten, maar het betekent in dit verband dat ongetwijfeld vele ondernemers eerder een aanvraag zouden hebben ingediend wanneer ze eerst eens in de praktijk hadden zien waargemaakt, wat reeds zo lang in uitzicht was gesteld. Nu kost dit begrijpelijke afwachten hen een verlaging van uitkering, en een verhoging van de leeftijdsgrens.

Ontwikkelingshulp

De ontwikkelingshulp kan bestaan uit: 1e. het verlenen van bemiddeling tot het verkrijgen van bedrijfseconomische en bedrijfstechnische voorlichting en het verlenen van een bijdrage in de daaraan voor de ondernemer verbonden kosten; 2e. het verlenen van bemiddeling tot het verkrijgen van een gegarandeerd krediet en eventueel van een bijdrage in de kosten van behandeling van de kredietaanvraag.

Voor ontwikkelingshulp komen in aanmerking degenen, die tenminste drie jaar gevestigd zijn en wier inkomen uit bedrijf de laatste drie jaar niet hoger is geweest dan f 14.000 per jaar.

Voldoet deze vorm van ontwikkelingshulp aan de verwachtingen? We hebben de indruk, dat er in verhouding tot de ingediende aanvragen om een saneringsuitkering slechts een bescheiden aantal vragen om ontwikkelingshulp is ingediend. De regeling zelf beperkt de deelnemers nogal drastisch door de gestelde inkomensgrens. De groep ondernemers, die beneden de gestelde inkomensgrens verkeert, kan in vele gevallen ook wel op andere wijze dan door middel van dit garantiakrediet, aan krediet worden geholpen. Met name de bekendheid van de aanvragers bij plaatselijk gevestigde bankinstellingen geven in dezen mogelijkheden, die bovendien wat de verschuldigde rente betreft dikwijls nog voordeliger zijn. Vervolgens is de kans tot het gebruik maken van de zgn. borgstellingsfondskredieten ook aanwezig, zij het dan dat deze kredieten beperkt zijn tot bedragen van maximaal f 10.000. Gelet op de bedrijfsomvang van de ondernemingen zal men hieraan in vele gevallen voldoende mogelijkheden bezitten. Voor de grotere bedragen komt men al spoedig terecht bij de ondernemers met hogere inkomens dan de genoemde limiet van f 14.000, per jaar gedurende de laatste drie jaren. Voor deze ondernemers is deze vorm van kredietverlening echter niet weggelegd. Kortom onze indruk is dat deze regeling in de praktijk weinig effect zal sorteren. Wellicht zal het overweging verdienen na verloop van tijd eens na te gaan in hoeverre de gestelde inkomensgrenzen een belemmering betekenen om van de geboden gelegenheid tot het verkrijgen van krediet gebruik te maken.

Overleg met organisaties

We achten het van groot belang, dat de vormgeving van dit fonds, dat ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf werkzaam is, in nauw overleg met de centrale middenstandsbonden is opgezet, terwijl daarnaast in de regionale beoordelingscommissies evenzeer aan dit overleg en samenspel ruimschoots de gelegenheid is geboden. Op deze wijze wordt door het bedrijfsleven een stuk medeverantwoordelijkheid gedragen, zoals we dat met name bij de overige vormen van kredietverlening ten dienste van het midden- en kleinbedrijf nog niet kennen.

De inbreng van de kant van de organisaties is voorzover we weten positief. De band met de leden wordt hierdoor op goede wijze gediend. Een voortdurende bezinning op de vraag op welke wijze de regeling zelf nog beter kan functioneren zal ertoe kunnen leiden dat het effect dat de regeling beoogt des te beter bereikt wordt. We menen als ons eendoordeel te mogen stellen, dat we dankbaar zijn voor het feit, dat het midden- en kleinbedrijf nu eindelijk ook een O & S fonds heeft gekregen en we hopen van harte dat na verloop van korte tijd zal blijken, dat het fonds zegenrijke invloed uitoefent, zowel ten behoeve van de ondernemers van bedrijven die worden opgeheven als ook ten dienste van het midden- en kleinbedrijf als geheel.

• Vervolg van pag. 5

TWEDE UNCTAD BLIJFT BENEDEN DE MAAT

reiniteit, dat zij aan de wereldproblematiek der ontwikkeling nog niet toe zijn.

De laatste dagen van de conferentie waren uitermate deprimerend. Hoewel het werk zich ophoopte verdeed men de vergaderingen met een eindeloze woordenkraam. De ontwikkelingslanden waren te verstandig om de door hen gewenste resoluties er door te jagen met hun meerderheid van stemmen. In kleine onderhandelingsgroepen werd aan compromissen gewerkt, maar daarvoor was tijd nodig. Verlenging van de conferentie (die al 8 weken geduurd had) bleek onontkoombaar. En daarna kwamen er enkele resultaten. Men kan tegen die resultaten verschillend aankijken.

Wie van mening is, dat UNCTAD II unaniem het Charter van Algiers had moeten aanvaarden (een onredelijke verwachting, maar geen onredelijke eis!) zal diep teleurgesteld zijn. Wie enige ervaring heeft met het werk van organisaties der U.N. zal iets genuanceerder oordelen. Zeker is dat UNCTAD II aantoonde, dat noch het rijke westen, noch het langzaam rijk wordende oosten voldoende doordrongen is van de roeping, die welvaart met zich brengt. Geen van beiden begrijpt, dat wij met de ontwikkelingslanden op één kleine planeet geplaatst zijn, en dat meer dan ooit geldt, dat op een zo kleine ruimte noch

de vrede, noch de gerechtigheid, noch de welvaart deelbaar is, terwijl deze drie samenhangen, zodat de een zonder de ander niet houdbaar is.

De resultaten

Men is het in de eerste plaats eens geworden over een tijdschema voor onderhandelingen over 19 grondstoffen. Door marktregelingen zullen de produktie- en de verbruikslanden proberen de exportverdiensten der arme landen te stabiliseren. Dit is een belangrijke zaak. Weliswaar is een werkprogramma nog geen tastbaar resultaat, maar door overeenkomsten die produkt per produkt worden gesloten, kan veel goeds gedaan worden voor de arme landen. In de tweede plaats aanvaardde de conferentie het principe van de algemene toegang van exportgoederen der ontwikkelingslanden op de markten der ontwikkelde landen. Dit geschiedde echter in een resolutie, die enerzijds de landbouwproductie buiten schot houdt, anderzijds nadere uitwerking behoeft. Met deze uitwerking is de Raad der UNCTAD belast. Grote praktische betekenis zal deze stap wel niet hebben.

In de derde plaats hebben de westelijke landen het principe van de 1% van het bruto nationaal produkt aanvaard, echter pas te bereiken in 1975. Bovendien houden de belangrijkste landen slagen om de arm. Aan een internationale belasting ten behoeve der arme landen zijn we nog niet toe. De communistische landen verbinden zich tot niets. In de vierde plaats is een resolutie aanvaard over de handel tussen de ontwikkelingslanden en de communistische wereld, die evenmin schokkende veranderingen inluit.

New Delhi gaat niet de geschiedenis in als een mijlpaal in de ontwikkeling van een wereldvaartsorde. Er werd wellicht voldoende bereikt, om de UNCTAD aan de gang te houden. Op toeren komt de organisatie op deze wijze niet. Terwijl de nood van een groeiende welvaarts-kloof zich voor ieder zichtbaar snel aan het vergroten is, laat een wezenlijk adequaat wereldbeleid nog op zich wachten. Men krijgt niet de indruk, dat er een goede communicatie is tussen Delhi (Wereldraad van Kerken 1967) en Delhi (UNCTAD 1968).

BESLISSING VIEL ROOLVINK ZWAAR

DE Tweede Kamer heeft minister Roolvink verleden donderdag op zijn best gezien. Uit de zowel zakelijk als emotioneel boeiende verdediging van zijn beslissing inzake de Bouw-C.A.O. kwam hij tevoorschijn als een man, die deze beslissing zwaar was gevallen. Wie uit de door commentaren en protesten en demonstraties geschapen sfeer de indruk mocht hebben gekregen, dat het hier om een prestige-strijd ging, kon van het tegendeel in het Kamerdebat overtuigd worden. De Kamer althans, inclusief de oppositie, werd er door overtuigd, dat minister Roolvink slechts met grote tegenzin zijn beslissing genomen had.

Beslissing zwaar gevallen

HET was hem trouwens aan te zien geweest. Hij zat duidelijk tot het uiterste gespannen achter de regeringstafel naar de Kamerdebatten te luisteren. Neen het was geen computerachtige beslissing geweest, de teleurstelling van de bouwvakarbeiders, de protesten en de demonstraties waren hem niet langs de koude kleren afgegleden. Zij hadden hem, de oud-vakbondsman, diep geraakt. Het was hem aan te zien en aan te horen. En dat was geen schande. Integendeel.

„Het besluit is mij zwaar gevallen. Er zijn momenten, waarop een mens zijn plicht niet ontlopen mag. Maar het heeft mij pijn gedaan, mij met name”. Een beetje jammer dat de minister eraan toevoegde, dat de heer Jongeling (die hij ook overigens herhaaldelijk prees) dat zo goed had aangevoeld. Waarom speciaal de heer Jongeling? Iedereen, ook de oppositie, had het aangevoeld. En de mens Roolvink werd er hun alleen maar sympathieker om. Want zo

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Rotterdam
05190 - 2292; 05120 - 2157; 010 - 259299

Alle transporten

BINNEN- EN BUITENLAND
SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

H. Struik en Zoon N.V.
Fabriek van dekkleden
en tenten

imp. Groothandel scheeps- en
aanemersbenodigdheden
elektrische en autogene las-
en snijbenodigdheden.

DEVENTER
Diepenveenseweg 8
Telefoon 05700 - 13970

kenden zij hem nog niet of nauwelijks. „Het is volstrekt begrijpelijk, dat er veel teleurstelling is ontstaan”, zei de A.R.-woordvoerder drs. J. Boersma, en de minister viel hem daarin bij. De reden van zijn beslissing was zeker niet, dat hij de mensen van de bouw deze C.A.O. niet gunde. Integendeel, hij zou hen nog wel meer gunnen. Maar daar ging het niet om.

Tweeërlei uitgangspunt

WAAR ging het dan wel om? In de kern ging het eigenlijk om de vraag, of men deze C.A.O. uitsluitend vanuit 't bouwbedrijf mocht en moest beoordelen, danwel of men de C.A.O. vanuit het geheel van onze economie mocht en moest beoordelen.

Redeneerde men uitsluitend vanuit de bouw, dan kon men zeggen: Wie voor vrije loonpolitiek heeft gekozen, heeft daarmee een zeker risico aanvaard. Inderdaad zijn de verbeteringen in de Bouw-C.A.O., hoe men ook rekent, hoog uitgevallen. De produktiviteitsstijging in de bouw in 1967 laat dit echter toe. En het werkt pas in 1969. Als er dan al moet worden ingegrepen, dan op zijn vroegst in 1969 als de partijen in de bouw bij de vernieuwing van het contract geen rekening zouden blijken te houden met de doorwerking van de verbeteringen van de oude C.A.O. Het gevaar voor repercussies op andere bedrijfstakken is inderdaad aanwezig, maar dan moet de regering daar ingrijpen, waar die repercussies optreden, niet daar, waar zij veroorzaakt worden. Redeneerde men vanuit het algemeen belang, dan kon men zeggen: Men mag nooit de produktiviteitsstijging van alleen het voorgaande jaar als uitgangspunt nemen, men moet produktiviteitsontwikkeling en loonontwikkeling over een langere termijn vergelijken. Ook een bedrijfstak mag niet alleen met de eigen mogelijkheden rekenen, maar moet ook rekening houden met wat algemeen economisch mogelijk is. Anders is, onder welk loonpolitiek systeem dan ook, een olievlekwerking niet te vermijden. De loonvorming mag nooit zó vrij zijn, dat zij op geen enkele wijze met anderen hoeft te rekenen. En hoe groter het aantal werknemers, dat onder een C.A.O. valt, hoe groter het gevaar van de olievlekwerking. Wie een één-jarig contract afsluit, maar tegelijkertijd

De demonstratie.

tijd de verhogingen zo kiest, dat deze in feite pas na de contractperiode gaan werken, versluiert de werkelijkheid.

Bien étonnés...

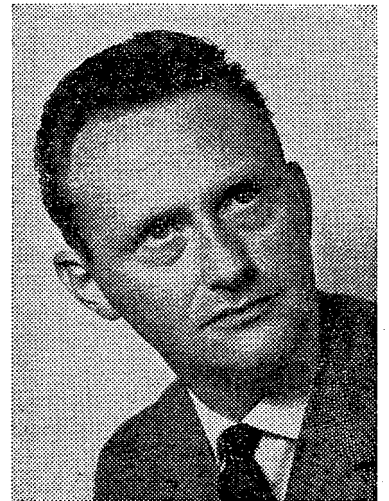
ANGEZIEN het nu eenmaal wezenlijk tot de functie van het parlement behoort het gezichtspunt van het algemeen belang in zijn overwegingen te betrekken, gingen ook degenen, die op het eerstgenoemde standpunt stonden, aan dit aspect niet zonder meer voorbij. De enigen, die zich hier niets aan gelegen lieten liggen, waren (merkwaardig samentreffen!) de communisten en de boerenpartij. Zij bekommerden zich niet om het algemeen belang, maar waren er onverbloemd op uit partijpolitieke munt uit de verwikkelingen rondom de Bouw-C.A.O. te slaan. Maar daarmee hield de overeenstemming ook wel op.

Van de communistische woordvoerder, de heer Van het Schip, moet gezegd worden, dat hij op zijn standpunt een knap verhaal hield. Geschreeuw was er helemaal niet bij. Zijn beredeneerd betoog was helemaal afgestemd op de sentimenten van de bouwvakarbeiders. Alleen aan het slot trok hij even de rode registers fors open, toen hij triumfeerde: „De eenheid van actie der arbeiders neemt toe. Zie de demonstratie!”

Hij had alleen maar argumenten vóór goedkeuring van de C.A.O. Waren er dan helemaal geen argumenten tegen aan te voeren? Zeker wel, maar dat zijn alleen „algemene” argumenten en „die doen niet terzake”.

Dat is natuurlijk precies het omgekeerde van wat in het parlement nu juist wél terzake doet, maar zo ontrok de heer Van 't Schip zich met een enkele zin aan de eigenlijke discussie en sprak hij zonder twijfel tegelijkertijd regelrecht naar het hart van de eerst-belanghebbenden. Wie in de verleiding mocht zijn door dit zoete gefluit verlost te worden, moge bedenken dat, als de meerderheid in het parlement zo handelde, het in ons land één grote chaos zou zijn.

De heer Kronenburg van de Boerenpartij maakt er zich gemakkelijker van af: „Is de pot voor ontwikkelingshulp soms belangrijker dan de pot voor de pensioenen van onze bouwvakarbeiders? Neen, nogmaals neen!” en dus waren de leden van de boerenpartij tegen het „dirigisme” van Roolvink.

Dr. J. Boersma
... ik constateer een feit...

En dus stemden zij voor de moties, die de maatregel van Roolvink afkeurden? Mis! Die moties waren namelijk afkomstig van een partij „die het dirigisme altijd bevordert heeft”. Wat dan? Wel, zo zei de heer Kronenburg met verbluffende openhartigheid: „Wij zullen een wonderlijke houding aannemen, wij onttrekken ons aan de stemming, laten de andere partijen het maar uitzoeken”.

Misschien zijn er wel mensen in Nederland, die zelfs dit mooi vinden. Zij mogen dan bedenken dat, als de meerderheid in het parlement zo handelde, de chaos zo mogelijk nog groter zou zijn dan bij de methode-Van het Schip.

Olievlek

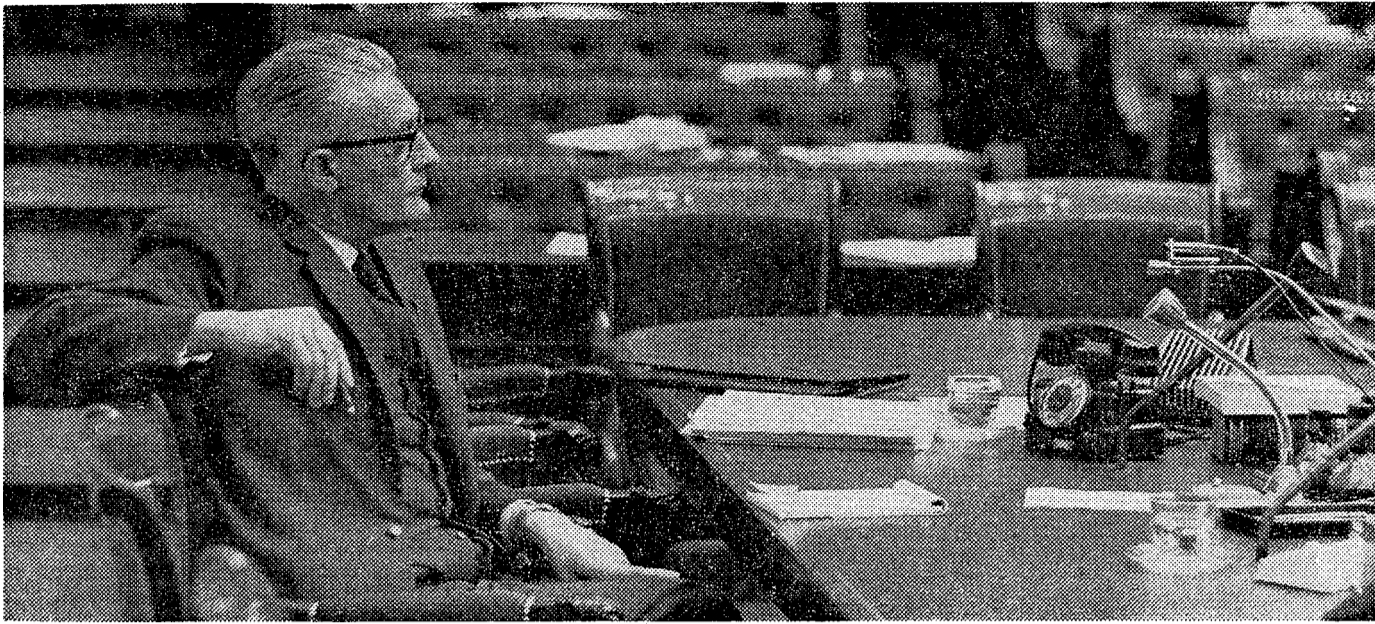
De bezwaren tegen de Bouw-C.A.O. waren van verschillende aard. Overheersend was vrees voor een „olievlekwerking”, voor repercussies in andere bedrijfstakken.

„Men kan er onmogelijk aan ontkomen, dat er samenhang bestaat tussen de verschillende contracten”, zo stelde de heer Boersma. Het gaat om de vraag „of, als er een contract wordt goedgekeurd, in casu met een half uur arbeidstijdverkorting, men bij de aflopende meerjarige contracten in de metaal en de textiel (ik noem er maar een paar) niet zal kijken naar hetgeen is gebeurd met de arbeidstijdverkorting in de bouw. Natuurlijk wel!” Op een interruptie, of dat nu de „filosofie van de vrije loonpolitiek” is, antwoordde de heer Boersma heel nuchter: „Het doet er niet toe hoe u de loonpolitiek noemt; het is het constateren van een feit. Of u het nu vrij noemt of geleid of gedifferentieerd of joost-mag-weten-wat ik constateer een feit, en daarmee heb ik rekening te houden”. De „wijze mannen” spreken over de Bouw-C.A.O. „op zichzelf genomen”, maar je kunt in Nederland geen contract op zichzelf nemen.

Men kan natuurlijk van mening zijn, dat repercussies in andere bedrijfstakken geen reden mogen zijn om in Bouw-C.A.O. in te grijpen, maar aan dat keiharde feit van de repercussies hadden de opposenten van de regering in hun beschouwingen toch wel wat meer recht mogen doen.

Want hoe gaat dat? Van de grote Bouw-C.A.O. zou men dan wellicht nog kunnen zeggen, dat deze voldoende eigen argumenten heeft voor de forse verbeteringen in één jaar. Er zijn echter zeer nauw met het bouwbedrijf verwante nevenbedrijven (baggerbedrijf, timmerfabrieken, schilderbedrijf, enz. enz.), die altijd met het hoofdbedrijf in de pas moeten

Minister Roolvink: „Het besluit is mij zwaar gevallen, mij met name.”

lopen. Zij zouden eenvoudig niet anders kunnen, ook al zou voor hen niet dezelfde argumentatie gelden. Maar als zij het zonder diezelfde argumentatie wel zouden mogen, zouden anderen dat dan niet mogen? Zo zitten we volop in de olievlak.

Gemiddelde loonstijging

ER is echter nog een tweede motief, zo betoogde de heer Boersma. Dat is de totale omvang van de Bouw-C.A.O. en daarmee de invloed ervan op de totale gemiddelde loonstijging. En dat kan niet worden losgezien van de algemene economische situatie. Beschouwt men de Bouw-C.A.O. op zichzelf zo stelde de A.R.-spreker dan is er veel goeds over te zeggen. Zo is de loonsverhoging van 4% bepaald gematigd te noemen. Ook wat de secundaire arbeidsvoorwaarden betreft, is van een slechts zeer beperkte stijging sprake. De pijn zit evenwel in het resterende punt de arbeidstijdvermindering. De kosten die vooral nominaal gezien daarmee gepaard gaan, zijn bijzonder hoog. „Als gevolg daarvan moet ik dan ook vaststellen dat ik het met de minister eens kan zijn, wanneer hij in zijn brief tot de conclusie komt dat deze totale loonkostenstijging van, althans nominaal, 10-11% te hoog moet worden genoemd.

Te hoog, gezien tegen de achtergrond van de algemene economische situatie: nog steeds geen duidelijk herstel van evenwicht in onze economie, ondanks het verschijnsel van de werkloosheid nog steeds sprake van een zekere mate van overbesteding, de internationale monetaire situatie, met name de ontwikkeling in de Verenigde Staten en de situatie in Engeland, het structurele financieringstekort. Voeg daarbij ook nog de loonkostenontwikkeling voortvloeiend uit meerjarige en kortlopende contracten, dan „is mijn conclusie geen andere dan die bij de behandeling van de begroting, namelijk dat het jaar 1968 zowel uit sociale overwegingen als uit een oogpunt van algemeen belang helaas een jaar van een matige directe loonkostenstijging zal moeten zijn”.

Ook wanneer men zoveel mogelijk recht wil doen wedervaren aan de eigen gaardheid van de bedrijfstak, dan nog betekent dit niet, dat men in het geheel geen rekening zou behoeven te houden met wat algemeen economisch mogelijk is. Juist daarom immers is in de loonpolitieke spelregels de mogelijkheid van ingrijpen door de regering ingebouwd. De regering heeft bij de Bouw-C.A.O. tenslotte niets anders gedaan dan van die bevoegdheid gebruik gemaakt en geheel volgens de vastgestelde regels gehandeld.

Daarmee is het bouwbedrijf niet gedesavoueed. Maar de regering heeft nu eenmaal haar eigen verantwoordelijkheid, die een andere is dan die van werkgevers en werknemers in de bedrijfstak.

Eenjarig contract

DE crux zit hem voor een groot deel in de looptijd van het contract, zo oordeelde de heer Boersma, die het hoogelijk betreunde, dat partijen in de bouw niet tot een meerjarig contract waren

kunnen komen. Terecht verdiepte hij zich niet in de vraag, aan wie dit te wijten was. Parlement en regering moeten niet op de stoel van partijen gaan zitten. Zij hebben slechts te maken met het contract, zoals dat voor de verantwoordelijkheid kwam van de gezamenlijke partijen in het bouwbedrijf.

De contractduur van slechts één jaar was ook één der hoofdbezwaren van minister Roolvink, niet alleen vanwege de totale hoogte der verhogingen, maar ook vanwege de vele „opstapjes”, dat wil zeggen bepalingen, die pas in de loop van het contractjaar intreden en daardoor in feite niet op 1968 maar op 1969 drukken (arbeidstijdvermindering per 1 november, hetgeen in de praktijk betekent pas na de winter; verhoging van de pensioenpremie per 1 januari 1969). Nu zou men kunnen zeggen, dat de regering dan eerst maar moet afwachten, of partijen volgend jaar wellicht slechts een zeer geringe of in het geheel geen verhoging overeenkomen.

Een regering, die in het besef van haar verantwoordelijkheid een ontwikkeling zich ziet affekenen, kan echter, zo stelde de minister, niet uitgaan van „Komen die tijden, komen die zorgen”. Daarin speelt een sterk sociaal motief mee. Als er voor de kostenstijgingen in 1969 (die er door tal van nu al vaststaande oorzaken zeker komen) geen ruimte meer is, dan worden de laagstbetaalden de dupe.

Het advies der „wijze mannen”

Vanzelfsprekend speelde ook het advies van de Loon-advies-commissie (de „wijze mannen”) een rol in het debat. De heer Boersma kon er maar weinig waardering voor hebben: „Naar mijn smaak moet dit advies bijzonder teleurstellend worden genoemd. Kennelijk heeft men zoveel moeite gehad het eens te worden, dat men tot het slechtste compromis is gekomen dat denkbaar is, waardoor een grote mate van onduidelijkheid is ontstaan. Immers iedereen kan er nu in lezen wat hij wil”.

Zo ging het dan ook. Het noodloot wilde dat op het officiële Kamerstuk, waarin het advies van de wijze mannen was opgenomen, op de linker kolom het deel stond afgedrukt dat ten voordele van de bouw sprak, en op de rechter kolom

het gedeelte van het advies dat de minister tot steun strekte. De Kamer liet zich de kans dan ook niet ontgaan naar hartelust „links” en „rechts” te citeren en elkaar „te links” en „te rechts” kijken te verwijten, al naar in ieders kraam te pas kwam.

De minister onthield zich wijselijk van een waarde-oordeel over het advies: „Ik neem het zoals het er ligt”. Maar betwijfeld mag worden, of het erg „wijs” was daaraan toe te voegen, dat de wijze mannen „misschien nog wel even tijd nodig hebben om in te spelen”.

Hoe vrij is de vrije loonpolitiek?

AL even onvermijdelijk was, dat de twaalf! (want met de groep-Aarden is het aantal fracties tot twaalf uitgebreid) sprekers zich zouden storten op de vraag, of de regeringsmaatregel zich nu wel verdroeg met een systeem van vrije loonpolitiek.

De oppositie liet zich de kans niet ontgaan. „Het einde van de vrije loonpolitiek”, vond de socialistische woordvoerder, de heer Wieldraaijer en hij vond dat blijkbaar een rampzalige gedachte, de bouw werd er het eerste slachtoffer van.

De heer Boersma prikte er onmiddellijk in: „Heb ik de heer Wieldraaijer goed begrepen, dan heeft hij zich en, naar ik aanneem, met hem zijn gehele fractie ontpopt als de grote kampioen van de vrije loonpolitiek”. „Ik ben benieuwd naar het verhaal van de liberale vertegenwoordiger”.

Nu, hij werd op zijn wenken bediend. Er is nog helemaal geen vrije loonpolitiek, vond de liberale spreker, de heer Rietkerk, dat zou trouwens ook onverantwoord zijn. Wij hebben alleen nog maar de eerste stappen gezet en het moet heel evenwichtig gebeuren. En dat was in de bouw niet gebeurd.

Dan wrijf je toch je ogen uit. Is dat niet de omgekeerde wereld?

Ach welnee, het bewijst alleen dat de tegenstelling dirigisme-vrijheid, politiek te vertalen met socialistisch-liberaal, helemaal uit de tijd is. Het kan voor menigen bevrijdend zijn eens te zien, hoe dogmatisch verkrampt partijen, die alsmaar aan de christelijke partijen verwijten uit de tijd te zijn, zelf leven in een gedachtenwereld en redeneren van-

C.N.V.-voorzitter Van Eibergen bij de N.C.B. in de R.A.I.

wit begrippen, de ten enen male vandaag niet meer hanteerbaar zijn en alleen nog als kreten het goed doen.

Gelijk reeds gezegd, kon minister Roolvink onweersproken beklemtonen, dat het ingrijpen van de overheid geheel volgens de vastgestelde regels was gebeurd. En met voldoening kon hij later vaststellen, dat op deze spelregels zelf, die de regering zorgvuldig had in acht genomen, niet of nauwelijks kritiek was uitgeoefend.

Pensioenpremie: zwaar punt

ANMERKELIJK moeilijker had de minister het met zijn voornemen ook de verhoging van de pensioenpremie per 1 januari 1969 te verbieden. Er was eigenlijk niemand in de Kamer, die daarvoor begrip kon opbrengen. Het ging hier immers om een sociaal zeer gevoelige en belangrijke zaak, terwijl er betrekkelijk weinig kosten mee gemoeid waren. Daar kon eigenlijk niemand zich mee verenigen.

De minister haastte zich dan ook te betuigen, dat hij de wenselijkheid en het belang van hogere pensioenen geheel onderschreef. Hij beriep zich voor zijn maatregel echter op de late ingangsdatum 1 jan. 1969. Als partijen met een vroegere ingangsdatum zouden komen („uitkomend op hetzelfde of eventueel zelfs dubbele bedrag”, werd de minister ineens zeer scheutig), dan zou er weer „volop te praten” zijn. Alleen deze opening kon hem voor een afkeurende uitspraak van de Kamer bewaren.

Vanwaar dat onoverkomelijke van de ingangsdatum? Wel zo zette de minister uiteen, vanwege de in aannemingsoverkomsten gebruikelijke risicoclausule, volgens welke de in het eerste jaar van het aannemingscontract optredende kostenstijgingen niet verrekenbaar zijn. Hoe later dergelijke stijgingen dus optreden, hoe groter de kans op verrekening.

Das was een dissonant in het betoog van de minister. Tot op dat ogenblik had hij zich onthouden van iedere speculatie omtrent de tot standkoming van het contract. Op dit moment echter regeerde de minister niet-meer, maar onderhandelde hij. Het leek er op, alsof hij de zwarte piet van de afkeuring van de verhoogde pensioenpremie probeerde weg te spelen naar één van de beide partners bij de C.A.O.

Dan was de benadering van de heer Boersma ons inziens juist, die ook op dit punt zeer correct stelde, dat hij alleen met het contract te maken had, zoals het er iag, niet op de stoel van partijen wenste te gaan zitten, en zich buiten de schuldvraag wenste te houden.

Hoe nu verder?

MET dit Kamerdebat is het laatste woord over de Bouw-C.A.O. niet gesproken. Dat bleek uit de commentaren van de contractpartners na afloop, het bleek ook uit de suggesties die vanuit de Kamer en van achter de regeringstafel werden gedaan.

Het eerste woord is nu echter weer aan de partijen in het bouwbedrijf. Terecht heeft minister Roolvink zich in de Kamer er van onthouden zich in allerlei speculaties of adviezen of voortijdige uitspraken te begeven.

Daarmee handelde hij geheel in overeenstemming met het dringende advies, waarmee de heer Boersma zijn betoog zowel in eerste als in tweede instantie was geëindigd, namelijk „met het doen van een dringend beroep op de bewindsvaandelaar in dezen geen onherroepelijke uitspraken te doen”.

Bondgenoten in de moeite

MINISTER Roolvink heeft het parlementaire treffen over zijn maatregelen uitstekend doorstaan. Dat zal hem zeker gesterkt hebben in de beslissing, die zo onpopulair was en die hem zoveel pijn gekost heeft, maar die hij niet ontlopen mocht omdat zijn plicht er hem, naar zijn overtuiging, toe riep.

Hij was overigens niet de enige voor wie dit een moeilijke dag was. Ook voor de woordvoerder van de A.R.-fractie de heer Boersma, zelf zo nauw met de vakbeweging verbonden, zal het niet gemakkelijk geweest zijn onder het oog van de vakbondsbestuurders uit de bouw de minister deze krachtige steun te verlenen. Maar ook hier sprak eigen overtuiging en verantwoordelijkheid als parlementslid het laatste woord.

En wie weet heeft het hem wat gesterkt, dat hij dit lot deelde met een fractiegenoot, op wie in het bijzonder de ogen van de werkgeversvertegenwoordigers uit de bouw vanaf de tribune neerblikten...

Aa.

Wij leveren kwaliteitsfineren!
LANDWEER & SOMER N.V.
 STADSKANAAL Tel. 05990-2004

ROTTERDAM

KOLEN EN OLIE

VOOR HUISBRAND EN INDUSTRIE

A. VAN WEELDEN'S KOLENHANDEL

Straatweg 55 - ROTTERDAM - Telef. 180240
Filiaal Dorpsweg 70 - Rotterdam-Zuid - Tel. 276208

N.V. Verhuis- en Transportbedrijf A. SLUYTER & ZONEN

verzorgt al uw TRANSPORTEN door het gehele land
ROTTERDAM, telefoon 010 - 242565 - De Jonghstraat 25

W. J. SPOORMAKER N.V.

AUTOMOBIELBEDRIJF ROTTERDAM-ZUID
Wolphaartsbocht 246 - Telefoon 77550

OFFICIAL PEUGEOT-DEALER

voor ROTTERDAM - ZUID

en de eilanden IJSSEL-MONDE en VOORNE - PUTTEN

Drukkerij De Winter & Hofwegen

LAMBERTUSSTRAAT 55
TELEFOON 122054

Voor al uw drukwerk

Voor het betere

TIMMER-, METSEL- EN TEGELWERK

naar

D. KLIJNSMIT

Kerkstraat 37 - telefoon 18 64 68
(buiten kantoor tijd tel. 12 87 92)

Ook voor excl. betimmeringen en interieurverzorging

J. LUYT handel in tuingrond zand en grint

Tevens levering van duinzand, koemest en alle soorten grint. Desgewenst verzorgen wij eveneens het inkruien van de grond en/of het zand.

Terbregse Rechter Rottekade 88, Rotterdam-13,
telefoon 180794 - 187479.

ZEELAND

- FLOORFLEXVLOEREN
- COMPLETE KEUKENS
- LOSSE KASTEN

Prima materiaal voor elk interieur

BOUWMATERIALENHANDEL

A. DE JAGER-TOLHOEK N.V.

GOES - filialen Middelburg - Vlissingen

Hollestelle n.v.

GOES
MACHINEFABRIEK
CONSTRUCTIEBEDRIJF
HANDELSONDERNEMING
CENTRALE VERWARMING
Z A A G M O L E N S T R A A T 1
TELEFOON 01100 - 5540 - 6995 - 6996

AANNEMINGSBEDRIJF

„SCHOUWEN-DUIVELAND" N.V.

Schuijthaven 10 - Zierikzee - Telefoon 01110 - 2478

Het adres voor uitvoering van BETON-, WATER-, WEGENBOUW- EN CULTUURTECHNISCHE WERKEN

NIEUWBOUW

ONDERHOUD

GEBR. JOBSE

aannemersbedrijf

SEROOSKERKE (W) - TEL. (01189) 297-343-341

LEIDEN EN OMSTREKEN

Leiden • Oegstgeest • Alphen v/d Rijn

Leiden:
Breestraat 65, tel. 21800

Oegstgeest:
Geversstr. 41, tel. 52917

Alphen a.d. Rijn:
v. Manderslootstraat 60

HET BEELD DER VADEREN

Partijbonzen

HET stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging had, naar de mening vande CHU-fractie in de Eerste Kamer in 1924, geleid tot het optreden van partijbonzen, die de dienst in de politiek gaan uitmaken.

En nu volgt een lang citaat uit de rede van de woordvoerder van deze fractie, Baron De Vos van Steenwijk, over die partijbonzen. „Dat zijn — behoudens loffelijke uitzonderingen — wat men zou kunnen noemen de handigsten, om het woord intriganten niet te bezigen. De meest gewieksten onder de broeders. De gladkokers. Zij, die onophoudelijk de boer opgaan, bij de verkiezingen de lakens uitdelen, de baas spelen. Politieke scharrelaars, beunhazen, niet zonder enige tact, slimmelingen, minnaars van gekonkel, niet bepaald bewuste schurken, maar doortrapte zich zelf zoekers, niet vies van achterbaksigheden, zo ze hun persoonlijk dienstig zijn, zo ze in hun kraam te pas komen. Kortom Strebers, een mij gans bijzonder antipathiek genus, in welke vorm zij zich ook voordoen, in welk gewaad zij zich ook hullen. Natuurlijk lid van de Kamer of candidaat-lid, en, zij het in een min of meer verwijderd verschiep, even zeker candidaat-Minister; het laatste wel te verstaan uitsluitend in eigen ogen. Een aller-gevaarlijkst soort lieden.

Immers knoeiers, zonder enige scrupule, is geen middel hun te slecht, dat naar hun doel kan leiden. Gewapend met een paar redevoeringen, reizen deze politiekasters — geheel overbodig te zeggen, dat ik natuurlijk volstrekt niet op het oog heb hoogstaande politieke figuren, die hier en daar, nu en dan, een grote rede houden om hunne beginselen uiteen te zetten — gedurende de ganse zittingstijd — vol-

strekt niet alleen vóór de verkiezingen overal heen. Zogenaamd om het volk politiek op te voeden. Niemand, die het gelooft. Zij zelf in de eerste plaats. Wat zij der goegemeente te horen aanbieden, is er dan ook naar.

Wat een geestelijke bagage brengen ze mede en van welk een allooi! Het vrijbijlet op de treinen maakt hun het commis-voyageursleven gemakkelijk. Zij trekken als houtsnippen zigzagsgewijze door het land, treden allerwege op. Geven rechts en links handjes, en hebben voor iedereen een vriendelijk woord en een glimlachje. Om wee van te worden. Wat een bestaan. Wat een minderwaardig gedoe. Wat een vuil werk. Wat een vak, wat een emplooi. Mensonterend. Deplorabel en dégoutant. Geen kroegje in het meest afgelegen gehucht is tegen deze wroeters beveiligd. Zodoende hebben zij contact met alle plaatselijke partijbesturen, weshalve zij ruimschoots gelegenheid hebben aan deze bedektelijk of onbedektelijk te beduiden, welke partijgenoten — nl. de vriendjes, dat zijn de gedweeën — door hunne goede zorgen een hoge plaats op de candidatenlijsten moeten bekomen — wel te verstaan na hen zelf — en welke aftredende partijgenoten, die zich in de afgelopen zittingstijd niet horig genoeg hebben betoond, behoren te worden geamoveerd. Feitelijk zetten zij de candidatenlijsten in elkaar. Ik zeg niet in schijn, voor de galerij, publiekelijk, reglementair, wel neen: de aanwijzing der candidaten geschiedt, zoals het heet, „van onder op” — wij weten wat dat praktisch betekent — maar re vera. Vraag niet, Mijnheer de Voorzitter, hoe het gesteld is met de onafhankelijkheid der gekozenen tegenover de candidatenlijstenfabrikanten. Bedroevend”.

Over het gedrag van de op de aldus gefabriceerde lijsten gekozen Kamerleden handelt het vervolg van de rede, dat wij bewaren voor een volgende keer.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

Wonderstem

Volgens het Limburgs Dagblad moet Henri de Greeve — u weet wel, die van de voormalige Bond zonder Naam — gezegd hebben:

„Het woord is voor mij alles. Ze krijgen me met geen kanon voor de televisie. Een stem, die in de kamer komt, dat is een wonder.”

Dat is het, maar een gezicht, dat in de huiskamer komt is een nog groter wonder. Blijkbaar is dit wonder te groot.

Democratie

In het maart-nummer van Nieuw-Europa eindigt een artikel over „Een wereld voor de democratie” van drs. J. van Putten aldus:

„De goede beginselen van de democratie mogen in tal van Westeuropese landen hun dynamische kracht hebben verloren, het wordt tijd dat zij in wereldverband tot gelding komen. Vrijheid wordt slechts moeizaam bereikt, gelijkheid klinkt nog als een vloek, hoe zal men van broederschap kunnen spreken? Omdat Nederland rijk is, kan het gehoor vinden in de kringen van de machtige rijken. Omdat het niet machtig is, kan het machteloze armen aanspreken, zonder bij hen onmiddellijk de gebruikelijke dosis argwaan te wekken. Tot het streven naar de totstandkoming van een wereldrechtsoorde kan Nederland een geloofwaardige bijdrage leveren. Als het dat tenminste wil.”

Er is een gezegde: „De democratie is die regeringsvorm waaronder je zegt wat je wilt en doet wat je gezegd wordt.”

Dat eerste klopt wel, maar aan het laatste hapert het nogal eens. In Nederland en elders.

Een democratie is wat de burgers er van maken, met andere woorden hoe wordt het begrip democratie „gevuld”.

Ambtenarij

De commissaris van de Koningin in Zuid-Holland heeft reeds vaak van zich doen spreken. Bij de opening van het psychiatrisch ziekenhuis „Overduin” in Katwijk trok hij opnieuw de aandacht en dat zal niemand verbazen, gezien deze woorden:

„Als men de stapels dossiers ziet die over dit ziekenhuis zijn aangelegd, komt men tot de conclusie, dat we in een krankzinnige wereld leven. Deze ambtelijke bezetenheid heeft me zo geprikkeld, dat ik beslist van plan ben hiertegen iets te ondernemen. De bouwkosten zijn hierdoor zeker met één miljoen gulden gestegen. Alle bij de bouw betrokken instanties waren

het er roerend over eens, dat de totstandkoming van het ziekenhuis hard nodig was. Maar niettemin moest er blijkbaar tot in het oneindige geschreven, vergaard en bedisseld worden.”

Iemand heeft eens beweerd „de mens groeit met de prijs die hij betaalt”. Met een variant kunnen we zeggen „de instantie groeit met de dossiers die worden aangelegd”.

Ons Program van Actie ziet als een van de hoofdlijnen van een goede politiek o.a. het doeltreffend besteden van gelden, welke aan de overheid ter beschikking komen en het zo efficiënt mogelijk uitvoeren van de overheidstaak, waarbij door vereenvoudiging van de organisatie van het openbaar bestuur bureaucrativering wordt tegengegaan.

Vuistregels

Onlangs was Lord Thomson in Amsterdam. Deze Brits-Amerikaanse Canadees is eigenaar van 170 kranten. Hij zegt, dat hij twee vuistregels hanteert: de kranten moeten de waarheid vertellen en het volk vertegenwoordigen. Tijdens zijn bezoek kreeg hij — volgens Vrij Nederland — o.a. de volgende vraag te beantwoorden:

„Als u nu zoveel kranten hebt van verschillend karakter, bent u dan niet van mening dat ten aanzien van de grote wereldproblemen als Vietnam en de rassenstrijd, de een de waarheid wat beter verkondigt dan de ander, en dat de een het volk wat beter vertegenwoordigt dan de ander?”

Over het antwoord zegt V.N. dan:

„Lord Thomson had er geen moeilijkheden mee; onder zijn 35 Amerikaanse kranten zaten democratische en republikeinse, die elkaar natuurlijk tegen spreken, maar zolang ze de waarheid vertellen en het volk vertegenwoordigen, mogen ze over de grote wereldvraagstukken denken en schrijven wat ze willen.

Een simpele man, aan wie de genade van de twijfels voorbij is gegaan. Laten we hopen, dat zijn redacties er met succes anders over denken.”

Misschien heeft Honoré de Balsac iets van die tegenstrijdigheid gevoeld toen hij zei „Als de pers niet bestond moest men haar niet uitvinden”.

Op deze manier is de belangrijkste dienst die de krant ons bewijst, dat zij de mensen leert datgene wat gedrukt is met argwaan te bekijken.

Overigens: Een krant wordt niet gemaakt door haar redacteuren, maar door haar abonnees. Geldt ook voor Nederlandse Gedachten.

ECHT-SCHEIDING II

DOOR MR. A. HERSTEL

In een vorig artikel is een aantal opmerkingen gemaakt over de de echtscheidingsfrequentie in Nederland en over de in onze wetgeving voorkomende bepalingen betreffende de ontbinding van het huwelijk en de gronden voor echtscheiding. Tevens is aangeduid de praktijk van de „grote leugen”, die door de daaraan ten grondslag liggende wetstoepassing in ons land in feite echtscheiding op grond van onderlinge overeenstemming tussen de echtelieden mogelijk maakt. De korte omschrijving van een mogelijke gang van zaken bij een echtscheiding zou de indruk hebben kunnen wekken, dat de wetgever de burgers nauwelijks een strobreed in de weg heeft willen leggen op de weg naar het „huwelijkseinde”.

Dat is echter geheel anders. Voordat de procedure eigenlijk begint, moeten twee drempels overschreden worden. Dat die overschrijding nogal gemakkelijk is valt de wetgever niet te verwijten.

Degene, die een echtscheidingsprocedure tegen de levenspartner wenst te beginnen heeft daarvoor de toestemming van de president van de arrondissementsrechtbank nodig. Een daartoe strekkend verzoekschrift moet persoonlijk aan de president worden aangeboden. Op een vaste dag in de week houdt de president zitting voor de „aanbiedingen”. In een meestal kort onderhoud onder vier ogen houdt de president de verzoek(st)er — zoals de wet het noemt — „zodanige bedenkingen voor, als hij zal oordelen te behoren”.

De bedoeling van het persoonlijk aanbieden is duidelijk: de verzoek(st)er wordt nog eens in volle omvang voor ogen gesteld, wat hij of zij op het punt staat te ondernemen. De eerste drempel! Mogelijk komt de betrokkene nog tot bezinning.

Verzoeningscomparitie

De president bepaalt, wanneer bij het verzoek wordt volhard — dit is overigens vrijwel steeds het geval — de dag voor de zogenaamde **verzoeningscomparitie**. De beide echtelieden verschijnen dan — veelal geeft de wederpartij wel gevolg aan de oproep om voor de president te verschijnen — zonder advocaten voor de rechtbankpresident, die een poging zal doen de partijen alsnog weer bij elkaar te brengen. Voor het echtpaar is dit de tweede beproeving van de door beide of één van de partner getrokken conclusie, dat het huwelijk op een mislukking is uitgegleden. In het merendeel van de gevallen wordt ook deze hindernis met gemak genomen. Het komt wel voor, dat door het voor korte of lange tijd aanhouden van de zaak — de president beslist dus nog niet op het verzoek-

schrift en beveelt de partijen later nog eens terug te komen — een echtpaar tot verzoening komt. Meestal mislukt het echter.

Wanneer we ons realiseren, dat:

a. de echtgenoten, wanneer ze voor de president zitten, al heel lang en intensief over het mislukken van hun huwelijk hebben gesproken of nagedacht en hun besluit zonder meer vaststaat;

b. de president door de veelheid van zaken over het algemeen de tijd ontbreekt, om uitvoerig met de partijen van gedachten te wisselen;

c. de president niet over gegevens betreffende de echtelieden hun huwelijks- en gezinssituatie beschikt en in dit stadium moet afgaan op de over het geheel genomen niet door objectiviteit en eenstemmigheid uitmuntende mededelingen van de partijen, dan verwondert het niet, dat van de door de wetgever voorziene bemoeilijking van het scheiden van echt niet veel terecht komt.

Na het verkregen verlof tot het instellen van een eis tot echtscheiding begint de procedure. Deze kan van korte duur zijn, doch het is ook mogelijk, dat hij zich gedurende een lange tijd voortsleept. Als de wederpartij niet opkomt in het proces, dan kan het echtscheidingsvonnis reeds na enkele weken worden uitgesproken. De tegenpartij heeft dan **verstek** laten gaan.

Een procedure, waarin de tegenpartij wel bij procureur verschijnt, doch in de zogenaamde conclusie van antwoord verklaart, dat hij de door eiser(es) gestelde feiten niet wenst te weerspreken en dat hij zich Mitsdien **refereert** aan (d.w.z. neerlegt bij) het oordeel van de rechtbank, kan ook in korte tijd afgelopen zijn.

Procedure op tegenspraak

Een procedure op tegenspraak (**contra-dictoir**) duurt meestal aanmerkelijk langer. De tegenpartij zal de door eiser(es) gestelde feiten tegenspreken en hij zal de rechtsstrijd gaan voeren. Heel vaak moet in een echtscheidingsprocedure door de eiser(es) het bewijs geleverd worden, dat de ander zich heeft schuldig gemaakt aan overspel. Het behoeft geen nader betoog, dat zulks geen eenvoudige opgave is. Een zodanige procedure, waarbij de persoon en de goederen van de partijen zo nauw zijn betrokken en waarin de ruïnes van het levensgeluk zeer duidelijk aan het licht komen kan bijzonder fel en uiterst smakeloos zijn. Dat de wens, om het door de wet gevraagde bewijs van overspel te leveren, aanleiding kan geven tot het aangrijpen van allerlei oneerlijke en onoirbare praktijken, is niet uitgesloten. Zonder de „lacune” in de wet, die de huidige valse praktijk mogelijk maakt, zou het aantal echtscheidingen in ons land zonder twijfel aanzienlijk geringer zijn dan thans het geval is.

Wanneer de echtgenoten het dan ook niet eens zijn over de ontbinding van hun huwelijk, kan in veel gevallen echtscheiding door één van hen worden tegengehouden. Door al of niet edele, zo u wilt principiële motieven gedreven, kan een man of een vrouw de huwelijksband de jure in stand doen blijven. Deze „machtpositie” van één der echtgenoten kan in het vóórprocessuele stadium ook een grote rol spelen. Veel zaken, die met de huwelijksontbinding verband houden, zoals uitkeringen voor levensonderhoud, verdeling van de huwelijksgoederen etc., kunnen buiten het proces om tussen partijen geregeld worden. Uitbuiting van de zwakkere positie van de partner onder het motto: „Als je mijn voorwaarden niet accepteert, ga ik niet akkoord met de scheiding”, is dan erg verleidelijk. Op deze aspecten kom ik nog nader terug.

Poging tot wijziging

Er is al een aantal pogingen ondernomen, om de wettelijke regeling van de echtscheiding te wijzigen.

De bestaande regeling van het echtscheidingsrecht dateert uit 1838, het jaar van de invoering van het Burgerlijk Wetboek. Nog in de 19e eeuw kwam de discussie over de echtscheiding op gang. De Nederlandse Juristenvereniging besprak in 1882 het echtscheidingsvraagstuk. Een grote meerderheid sprak zich toen uit vóór het scheiden bij minnelijke overeenkomst. In 1886 werd een wetsontwerp gemaakt, waarin het aantal gronden voor echtscheiding aanmerkelijk werd uitgebreid. Zo werd o.a. voorgesteld onnatuurlijke ontucht, weigering tot samenwoning, voortdurende slechte bejegening en drankmisbruik of ander liederlijk gedrag als echtscheidingsgronden in de wet op te nemen.

Het ontwerp-Regout van 1912 beoogde de praktijk van de „grote leugen” onmogelijk te maken, door de rechter de verplichting op te leggen zich in echtscheidingszaken steeds op de hoogte te stellen van de door de eiser(es) gestelde feiten. Eenzelfde strekking had het ontwerp-Goseling van 1938. Geen van deze ontwerpen bracht het tot wet. Op 1 juni 1948 werd bij de Tweede Kamer een nieuw wetsontwerp inzake echtscheidingsprocedure ingediend onder de titel: Wet tot wijziging van de bepalingen betreffende echtscheiding in het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, teneinde lichtvaardige echtscheidingen tegen te gaan. Dit ontwerp was reeds kort na de Tweede Wereldoorlog — in 1946 — in de troonrede aangekondigd.

Minister Van Maarseveen stelde — grof geschetst — het volgende voor: Een speciale **gezinsrechter** zou de taak van de president in het echtscheidingsgeding overnemen. Bij die rechter zou het verzoekschrift — met veel meer

Na de uitspraak.

gegevens dan gebruikelijk was — worden ingediend strekkende tot verkrijging van verlof tot procederen. De verzoeningscomparitie zou eveneens voor hem plaats vinden. Bij mislukking van de verzoening zou de gezinsrechter aan de gezinsraad opdragen om een verzoening te beproeven. De gezinsraad moest een rapport uitbrengen, na verhoor van partijen en eventueel derden. Daarna verplaatste de proceshandeling zich weer naar de zitting van de gezinsrechter, die na het falen van alle verzoeningspogingen verlof tot procederen zou verlenen.

Een uitvoerig voorlopig verslag verscheen in juli 1950, waarna minister Mulderije in 1952 een memorie van antwoord leverde. In datzelfde jaar nam de Tweede Kamer het wetsontwerp na uitvoerige beraadslagingen aan met ruime meerderheid.

In 1955 verdedigde minister Donker het ontwerp in de senaat. Na aanneming verscheen de wet in het Staatsblad in dat jaar. De nieuwe wet was deugdelijk voorbereid. De discussies hadden op hoog niveau gestaan. En toch... de wet werd nooit ingevoerd. Bij de behandeling van het wetsontwerp in de Tweede Kamer werd door prof. Gerbrandy een amendement ingediend, strekkende tot uitbanning van de praktijk van de „grote leugen” (door hem aangeduid als het „goddeloze kunstje”): De vordering tot echtscheiding zou niet kunnen worden toegewezen, tenzij de rechter — ook in geval van verstek — uit de gebezigde bewijsmiddelen de overtuiging had geput van de juistheid van de gestelde feiten. Het amendement werd met 67 tegen 13 stemmen verworpen.

Het aantrekkelijke van het ontwerp-1948 (wet van 1955) was, dat er duidelijk de bedoeling uit sprak, om in de vorm van een verdragende procedure met veel verzoeningspogingen op basis van een goede en diepgaande kennisgeving van de feiten en omstandigheden iets positiefs te stellen tegenover de huwelijksmisère.

Thans bevinden we ons wederom in een tijd van afwachten. Een nieuw wetsontwerp staat ons te wachten. Mijn vorig artikel ben ik begonnen met enkele opmerkingen over de beraadslagingen in de Tweede Kamer over de begroting van Justitie 1968. Minister Polak zegde toe met de indiening van een ontwerp tot herziening van het echtscheidingsrecht spoed te zullen betrachten.

Verruiming

Wat dit ontwerp zal inhouden is nog niet bekend. Wanneer we in herinnering brengen de opmerking van de toenmalige bewindsman op Justitie, minister Samkalden, uit 1966, dat er plannen waren om te komen tot een ontwerp, waarin de echtscheidingsprocedure vergemakkelijkt zou worden en wanneer we daarnaast bedenken, dat in de door de Prof. Mr. B. M. Teldersstichting ingestelde studiecmissie, die als taak kreeg het echtscheidingsvraagstuk te bestuderen, namens het curatorium van die stichting mr. C. H. F. Polak zitting had — de commissie pleitte in haar rapport met name voor invoering als echtscheidingsgrond de ernstige ontwrichting van het huwelijk — en dat prof. mr. C. H. F. Polak, tezamen met mr. Boender in het Advocatenblad van 15 september 1961 een kritische beschouwing wijdde aan de voorstellen van de gespreksgroep — hierover later — inzake de echtscheiding, dan zou de voorzichtige conclusie op zichzelf gewettigd zijn, dat we een wetsontwerp inhoudende een verruiming van de echtscheidingsregeling tegemoet kunnen zien.

In een slotartikel zal nog aandacht worden gegeven aan enkele over dit onderwerp verschenen rapporten. Tevens hoop ik mijn persoonlijke visie op dit vraagstuk te geven.

DE WEEK ROND

- 1 april Minister Luns heeft in vroeger stadium geweigerd de motie van de Tweede Kamer waarin het staken van de bombardementen op Vietnam door Amerika werd bepleit, aan de Amerikaanse regering over te brengen. De Amerikaanse president gaf nu zelf die opdracht. Men mompelt in VN-kringen dat minister Luns een gooi doet naar het kandidaat-presidentschap van de Verenigde Staten van Amerika. Eén-aprilmop.
- 2 april Een van de Kamerleden adviseerde tot het aanleggen van een pijpleiding tussen Limburg en het westen des lands bij het mijndebat. Hij was nauwelijks uitgesproken of bij hem liet een select gezelschap zich aandienen.
Eén maal raden...!
Zij overhandigden hem een kaartje van een pijpleidingmaatschappij —: minzaam aanbevelend!" Amerikaanse methoden?
- 3 april Een aankondiging, door een AR kiesvereniging van een openbare vergadering met twee bekende sprekers, ergens in ons land; Het onderwerp is: „Radicaal-ridicuul”.
Wij hopen dat de sprekers zich niet op deze wijze hebben laten strikken. Zo moet dat natuurlijk niet.
- 4 april Mereveld in Utrecht, het centrum van de draverijen, heeft mooie koersen. Acht draverijen met bijna negentig paarden. De kranten geven alvast tips door voorspellingen te doen. En het publiek maar gokken. Dat kan in Nederland, wist u dat?
- 5 april Helaas: niet-lezers vinden lezen ongezellig. Dat zijn er overigens nog al wat: dertig percent. Jammer dat Nederlandse Gedachten in dat onderzoek niet betrokken is geweest.
Het adresbandje blijft er in elk geval niet om heen zitten.
Dat zeggen tenminste de organisatoren van ophaalacties oude kranten Zal de redactie blij zijn!
- 6 april De Zweedse volksvertegenwoordiging ontving een voorstel van de regering om het kiesrecht uit te breiden. Kiezers behoeven slechts 19 jaar te zijn. Gekozenen moeten de 21-jarige leeftijd hebben bereikt. Een mooi voorbeeld om in Nederland nagevolgd te worden door D'66.
Pragmatisch, attractief, met een kans op een langdurig parlementair leven.

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)
Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN voor lichtbeton

GRONDSTOFFEN voor de steen- en keramische industrie
WEGENBOUWMATERIALEN

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF
Voskamp en Vrijland
Telefoon 01748-3921* - Postbus 30
's-GRAVENZANDE

N.V. Houthandel

v.h. J. Tulp & Zonen

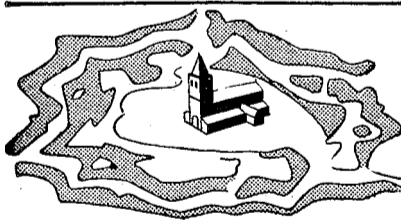
E D E
HOUT - TRIPLEX - BOARD
ETERNITPRODUKTEN

Een prettig stel vaklui willen U graag

VEILIG VERHUIZEN

wáár u ook woont of naar toe gaat!
U betaalt geen leeg-gereden kilometers

BONGERS Wageningen
RIJNHAVEN - TEL. 2725 (b.g.g. 3100)

**AANNEMINGSBEDRIJF
HARM FOKKENS NAARDEN N.V.**

fijn! die ken ik

ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

ADVERTEERT IN NEDERLANDSE GEDACHTEN

RUV KOGELLAGERS
VAN DER SPEK
WOLPHAERTSBOCHT 214
ROTTERDAM - Tel. 27 97 55

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.
HABBO
HOUTBOUW
HARDINXVELD
TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heren Aantjes (A.R.), Van der Peyl (C.H.U.) en Van Rossum (S.G.P.) vroegen de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat.

De binnenvaart heeft het al jaren moeilijk. Vandaar de ministeriële toezegging op 14 februari 1968 om voor de binnenvaart zeer spoedig een speciale ontwikkelings- en saneringsregeling te maken. Wanneer kan deze regeling gepubliceerd worden?
Het wordt tijd die toezegging te honoreren, excellentie.

De heer Van Bennekom (A.R.) vroeg aan de minister van Landbouw.

Wanneer wordt nu een begin gemaakt met de mosselwaterproeven bij het Horntje?
Nu de gelden beschikbaar zijn is spoed met de realisering van dit belangrijke project dringend gewenst.

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

Wenst als geschenk:

- 1 abonnee
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”
- 2 abonnees
zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
- 3 abonnees
sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6.— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

HOTEL-PENSION

„DREYEROORD”

Telefoon 3169 - Oosterbeek

NAAM- EN NUMMERPLATEN

IN DIVERSE UITVOERINGEN
Aanduidingen speciaal voor kantoorgebouwen, ziekenhuizen enz.
Zelfklevende transfers, o.a. voor autoportieren, gevelletters, graveerwerken.
ZUID NED. NAAMPLATEN ONDERNEMING G. TER VEEN GELEEN
Graaf Huynlaan hoek Markt
Tel. 04494 - 5883*

lingerie - korsetterij

DE LIER NAALDWIJK DELFT DEN HAAG VOORBURG
Markt 49 Beeklaan 366 Herenstr. 107-109

Landbouwwerktuigenfabriek
VICON N.V.
NIEUW-VENNEP
tel. 02526-855

„MIETRA” transporteurs enz.
„MIEDEMA”-landbouwwagens, enz.

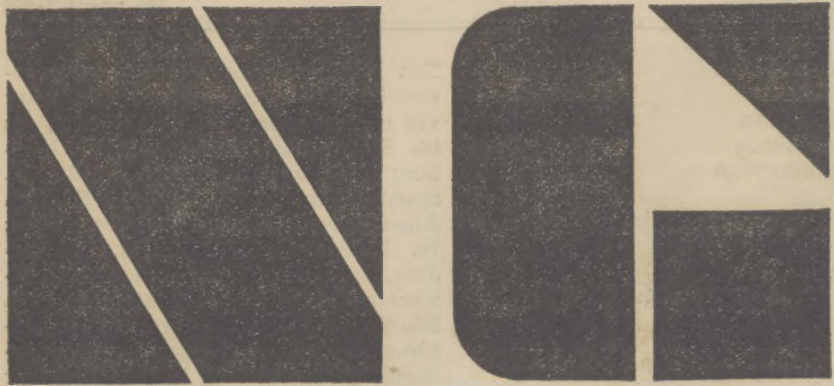
Vraagt vrijblijvend telefonisch, schriftelijk of persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek aan ons bedrijf

L. S. MIEDEMA

LANDBOUWWERKTUIGEN N.V.
WINSUM - FRIESLAND - TELEFOON 05173 - 541

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 16

20 april 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

Stap voor stap

Het werven van abonnees voor Nederlandse Gedachten blijft door gaan, al is het stap voor stap. Zwartsluis heeft met 40 nieuwe abonnees op ons blad nog steeds de leiding. Op pagina 2 kunt u zien of uw kiesvereniging het beste beentje wel voorzet. Het doel is het lopen waard.

„Gedenkt der gevangenen”

Zij, die denken dat gevangenen het in de gevangenis nog zo slecht niet hebben zijn over het algemeen nooit in een dergelijke inrichting geweest. Het is beslist niet plezierig in een gevangenis. Hoe het er wel is vertelt prof. mr. I. A. Diepenhorst op pagina 5. Hij zegt daar ook dat er in de gevangenis en voor de gevangenen nog heel wat moet veranderen.

Echtscheiding

Op pagina 6 en 7 geeft mr. A. Herstel, in een derde artikel over echtscheiding, een overzicht van wat er na de Tweede Wereldoorlog over het echtscheidingsvraagstuk is gepubliceerd.

Daarna geeft hij aan wat er naar zijn mening zou moeten veranderen in de echtscheidingsrechtspraak. Bij de door hem gesuggereerde oplossing zal de praktijk van de „grote leugen” tot het verleden behoren.

Inclusief denken

Wij de mens niet ten onder gaan door de verandering van de menselijke situatie op het terrein van het denken, voortbewegen, communicatie, bevolkingstoename en vernietigingskracht, dan is een ander denken vereist. Dr. F. Boerwinkel schreef hierover een boekje - Inclusief denken. Op pagina 8 en 9 kunt u lezen hoe mejuffrouw Wieke Konijn de gedachten uit dit boekje heeft verwerkt. Drs. J. P. Feddema schreef hierbij een introductie.

Zuivel

Bij de krantelezer ontstaat wel eens de indruk dat de boerestand „maar raak produceert” en dit doet „tegen veel te hoge prijzen”. Is dit beeld van het melk- en zuivelterrein juist? Drs. C. Timmer, directeur van de Coöperatieve Melkcentrale (C.M.C.) in Den Haag, schrijft op pagina 11 over de „perspectieven voor de afzet van Nederlandse melk- en zuivelproducten in het buitenland”.

Radio

Woensdag 24 april is de A.R.P. weer voor de radio. Luister van 18.20-18.30 uur naar Hilversum II (298 m).

Verder

Op pagina 2 vindt u iets over de „honorering van de Tweede Kamerleden”. Op pagina 10 Beeld der vaderen en Oude en nieuwe citaten. Op pagina 12 De week rond en de bon om een nieuwe abonnee op te geven.

„Entre ces deux mon coeur
balance”

(Vrij vertaald:
't kan vriezen en dooien)

HET gebeurt niet vaak, dat een op 13 februari ingediend wetsontwerp reeds op 9 april, dus binnen twee maanden, in de Tweede Kamer wordt behandeld. Het moet wel een bijzonder urgente zaak zijn als Voorlopig Verslag, Memorie van Antwoord en Eindverslag zo snel worden afgewerkt. Is de verbetering van de positie van de voetbaltoto — want daarom ging het bij dit wetsontwerp in hoofdzaak — werkelijk een kwestie die geen uitstel gedooft?

De AR fractie was niet overtuigd van deze grote urgentie en heeft daarvan ook duidelijk doen blijken. De Memorie van Toelichting, een niet al te sterk gedocumenteerd stuk, heeft die overtuiging bepaald niet versterkt. Anderzijds wilde onze fractie zich niet verzetten tegen deze snelle behandeling, al heeft haar woordvoerder op niet mis te verstane wijze van zijn verwondering over deze gang van zaken doen blijken.

Dam leggen

Wat was de portee van dit door drie excellenties (mej. Klompé en de heren Polak en Grapperhaus) getekende ontwerp? Allereerst werd voorgesteld het maximum bedrag van de hoofdprijs voor de sporttoto dat op het ogenblik f 100.000 bedraagt, te verhogen tot f 500.000. Motief voor deze verhoging was o.a. dat de werfkracht van de toto moet worden verhoogd om de hoofdprijs niet alleen voor één winnaar aantrekkelijk te houden maar ook voor verschillende winnaars nog de moeite waard te doen zijn.

Uiteraard speelt het feit, dat veel geld thans wegstroomt naar buitenlandse organisaties hierbij een niet onbelangrijke rol. Duitsland (de Lotto!) en België zijn in dit opzicht gevaarlijke concurrenten. De voorstellers beoogden dus „een dam te leggen in de geldstroom aan het buitenland”.

In de tweede plaats achtten zij het noodzakelijk een wijziging te brengen in het verdeelschema van de opbrengst der toto-gelden, zodat een groter gedeelte van deze opbrengst beschikbaar kan komen voor de prijzen; dit percentage zou van 33 tot 45 kunnen stijgen.

Voorts wordt de maximum-inleg van f 2,80 op f 5,40 gebracht, terwijl ook de hoofdprijs van de staatsloterij wordt aangepast aan de verhoging van de toto-prijs en zal het „magische getal” van één ton eveneens op f 500.000 worden gebracht. We zwijgen dan maar van enkele ondergeschikte wijzigingen

DE TWEDE KAMER EN DE WET OP DE KANSSPELEN

		HIER CONTRAZEGELS PLAKKEN ALLEEN DIT FORMULIER BESCHRIJVEN																																
DE SPORTTOTO		WEDSTRIJDTIPS																																
42 20 en 21-4-'68		2 kolommen f 0,80								4 kolommen f 1,20								6 kolommen f 1,60								8 kolommen f 2,40								
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
G.V.A.V.-Volendam	1	X																																
D.W.S.-Feijenoord	2		X																															
Sittardia-D.O.S.	3			X																														
M.V.V.-Telstar	4				X																													
Tweeth-Go Ahead	5					X																												
P.S.V.-A.D.O.	6						X																											
Xerxes/D-Fortuna '54	7							X																										
Sparta-N.A.C.	8								X																									
N.E.C.-Ajax	9									X																								
A.Z. '67-Den Bosch	10										X																							
Blakwijk-Cambuur	11											X																						
H.D.V.S.-Wageningen	12												X																					
Baronie-Helm Sport	13													X																				
Excelsior-Veendam	14														X																			
Dreente-Oranjestad	15															X																		

Hoofdprijs een half miljoen

die misschien voor onze lezers minder interessant zijn.

Delicaat

Woordvoerder van onze fractie bij de behandeling van dit ontwerp was prof. Diepenhorst, die zich naar algemeen oordeel met grote vaardigheid en welsprekendheid van zijn delicate opdracht kweet. Delicaat — loterijen en toto's zijn in onze kring geen algemeen aanvaarde geluuskansen, al dient hier onmiddellijk bij aangetekend, dat bazars wellicht nergens zo welig tieren als op het protestants-christelijk erf.

De heer Diepenhorst noemde zichzelf „een wat wereldvreemde leek die het grootste gedeelte van zijn bestaan binnen de muren van het boekvertrek heeft doorgebracht”, dit in vergelijking tot de „play-boys” die naar zijn zeggen andere fracties in het vuur hadden gebracht. Met die wereldvreemdheid viel het intussen nogal mee. Nog een citaat „Overigens wordt het bedrag van een half miljoen verworven met de inspanning van denkvermogens, die niet aanstands eigen behoeven te zijn aan genieën terwijl dan toch het bedrag ter grootte is van wat vier ministers en twee staatssecretarissen, goeddeels niet

belastingvrij, gedurende een jaar zich bij uitstek moeizaam in zelfverterende werkzaamheid verwerven”. Zoals gezegd — onze woordvoerder vond de Memorie van Antwoord beter dan de Memorie van Toelichting en achtte met betrekking tot het bewuste stuk de mogelijkheid aanwezig dat een hoogleraar in de ethiek zou constateren: „De minister heeft er zich met een polakje van Leiden, afgemaakt.”

Met een keur van citaten toonde hij aan tot welke gevolgen een ongekanaliseerde goklust kan leiden en welke bezwaren er tegen het verwerven van een arbeidsloos inkomen kunnen worden aangevoerd. Nog één kleurig verhaal mag ik u niet onthouden: dat van een oude Engelse dame, die op haar sterfbed met de geestelijke verzorger, toen zij alles van hem had gewonnen nog wedde om de kosten van de begrafenis en toen zij deze weddenschap won ver boven haar stand kon worden ter aarde besteld.

De heer Diepenhorst wilde zich onthouden van krasse oordeelvellingen over toto en staatsloterij, maar vroeg deze mildheid ook van hen die in forse termen de tegenstanders beoordelen en weinig respect kunnen opbrengen voor een houding als die van de Ned. Christ. Sportunie, die elke bijdrage uit de sporttoto afwijst en daardoor wezenlijke offers in dienst van haar overtuiging brengt. Hij constateerde dat de A.R.-fractie zich losmaakt van de vroeger wel gehoorde stelling „loten is bidden”. Zij keurt zekere vormen van vermaak, van weddenschap, een bazaarloterij e.d. niet af. Maar zij is bevreesd voor een geleidelijk toegeven aan iedere vorm van „een kans wagen” en wenst het kanalisatie-element uitdrukkelijk te handhaven. Men mag

• Vervolg op pag. 4

Pigma-derm Tube 2,95 BESCHERMT BRUINT SNEL

BIJ KAPTINO

KEUZE UIT MEER DAN 2000

schrijfmachines

OOK TEL- EN REKENMACHINES BRANDKASTEN GROTE SORTERING

De Clerqstraat 77, tel. 020-123711, Amsterdam
Zijweg 53, telefoon 023-20018, Haarlem
Laan van Nieuw Oost-Indië 12, Den Haag.

STAP VOOR STAP

HET werven van nieuwe abonnees blijft voortgaan. Gelukkig. Steeds opnieuw worden in de verschillende delen van het land weer acties ontplooid. Ieder doet dat in een vrij langdurige actie van maanden op het tijdstip, dat ter plaatse het beste gelegen komt. Het gaat daarom niet snel, maar — stap voor stap — wel zeker. Dat blijkt wel uit de resultaten, waarvan wij hier weer een bepaald beeld geven.

Niet één abonnee

Er is één punt, waarover wij niet tevreden zijn. Dat is dit: er zijn nog te veel kiesverenigingen, welke niet één abonnee tot dusverre hebben gewonnen. En wat is toch (bijna) in elke plaats, ook al is het een kleine, een (bijna) ondenkbare zaak. Wij weten natuurlijk wel, dat het in een aantal plaatsen, met zeer kleine kiesverenigingen heel erg moeilijk kan liggen. Daarnaast is er ook een aantal plaatsen waar de kiesverenigingen in het verleden reeds zorgden voor 1 op 3, zelfs voor 1 op 2 abonnees, terwijl deze actie landelijk mikt op 1 op 4 abonnees; dat wil dus zeggen één abonnee op elk viertal partijleden. Samen en in het landelijk geheel, is er echter nog best wat aan te doen. Dus rustig — stap voor stap — verder gaan. Hier nu eerst een beeld van de resultaten per half april.

44 met meer dan 6

1. Zwartsuis, met steeds steviger op eenzame hoogte	40
2. Groningen-stad, met toch altijd nog op een goede tweede plaats gevolgd door	27
3. Assen, met thans	18
4. Vlaardingen-Ambacht	16
5. Arnhem, nu ook evenals	15
6. Breda, met	15
7. Nieuw Vennep, met is snel omhoog gestegen, direct gevolgd door	14
8. Zeist, met	13
9. Hoogeveen-Zuid, eveneens	13
- Dan volgen er vijf met ieder 12

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P. EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R.P. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

10. Apeldoorn-Zuid	
11. Warnsveld	
12. Goes	
13. Vlissingen	
14. Andel N.Br.	

En zeven met ieder 11

15. Ermelo	
16. Amersfoort	
17. Maartensdijk-Groenekan	
18. Amsterdam-Talma	
19. Leiderdorp	
20. 's-Gravenhage-Hanenburg	
21. 's-Gravenhage-Beresteyn-Bouwlust	

Er zijn er nu twee met ieder 10

22. Diever	
23. Woerden	

Dan vier met ieder	9
24. Delfzijl	
25. Siddeburen	
26. Amstelveen	
27. Waddinxveen	

Vervolgens negen met ieder 8

28. Onstwedde	
29. Leeuwarden-West	
30. Hoogeveen-Centrum	
31. Kampen	
32. Voorthuizen	
33. Amsterdam-Bilderdijk-Overtoomkwartier	
34. Katwijk a.d. Rijn	
35. Naaldwijk	
36. Rijswijk III	

en acht met ieder 7

37. Sellingen	
38. Sint Anna Parochie	
39. Gorredijk	
40. Beilen	
41. Voorburg-Centrum-West	
42. Voorschoten	
43. 's-Gravenhage-West III	
44. Zaamslag	
- Dat zijn er dus 44.

Er zijn vijftien kiesverenigingen met Ieder zes nieuwe abonnees:

45. Oldekerk;	46. Leeuwarden-Centrum-Noord;
47. Roden;	48. Amsterdam-Noord;
49. Amsterdam-Stadionkwartier;	50. Haarlem-Dr. Kuiper;
51. Aalsmeer;	52. Diemen;
53. Katwijk aan Zee;	54. Rijnsburg;
55. Rotterdam IV;	56. 's-Gravenzande;
57. Dordrecht II;	58. Middelburg-Zuid;
59. Eindhoven-Strijp-Woensel.	

HONORERING LEDEN TWEDE KAMER

Vanaf 1 januari 1965 geniet elk Kamerlid een schadeloosstelling van f 20.000 per jaar — ongeacht zijn leeftijd en onafhankelijk van het aantal jaren dat hij zitting heeft en ongeacht het feit of hij al dan niet gehuwd is, met of zonder kinderen. Vakantietoelage wordt niet gegeven terwijl het Kamerlid premie betaalt voor pensioenrechten. Daarnaast geniet hij een vaste vergoeding voor reiskosten en voor de overige kosten die uit de vervulling van zijn functie voortvloeien. Uit de reeds lange jaren bestaande ervaring is gebleken dat deze vaste vergoeding voor het overgrote deel der Kamerleden eerder een nadelig dan een voordelig saldo vertoont. „Winst” schuilt er in deze bedragen niet.

Aangepast

Tot nu toe werd de hoogte van alle genoemde bedragen bij de wet geregeld, zodat de Kamerleden zelf een stem in het kapittel hadden! Dat laatste zal nu verdwijnen. Voortaan zal de schadeloosstelling aangepast worden aan de algemene beweging van de ambtenarsalarissen bij algemene maatregel van bestuur. De hoogte van de schadeloosstelling wordt eveneens herzien. Gelet op de zwaarte van het Kamerlidmaatschap wordt — met ingang van 1-1-1969 — voorgesteld dit bedrag te verhogen voor die Kamerleden die geen andere

functies bekleden waaruit zij inkomsten van enige betekenis ontvangen, tot 40.000 gulden. Dit bedrag is duidelijk bedoeld als een maximum dat alleen genoten kan worden als het Kamerlid geen bezoldigde nevenfuncties van enige betekenis verricht. Deze voorgestelde verhoging verloopt in twee etappes: ingaande 1-1-1968 f 25.000 en per 1-1-1969 de verhoging tot f 40.000. De vraag of en in hoeverre neveninkomsten bij de uit te keren schadeloosstelling een rol moeten spelen beantwoordt de minister bevestigend.

Salaris

De schadeloosstelling — men kan voortaan met recht spreken over salaris — behoort te worden afgestemd op het feitelijk bestaande verschil in opvatting over de inhoud van het Kamerlidmaatschap. De schadeloosstelling moet een neutraal karakter dragen. Dat wil zeggen dat elk Kamerlid vrij blijft om zijn eigen opvatting over het lidmaatschap tot uiting te brengen. De wet moet niet een dwang zijn die drijft naar een beroeps-politicus. In de politiek is dit laatste, althans naar Nederlandse opvattingen een niet acceptabele zaak. Vandaar dat niet alle neveninkomsten „gekort” zullen worden. Alleen die uit onderneming en arbeid. Om praktische redenen is voorts een franchise van f 5.000 ingevoerd. Neveninkomsten beneden f 5.000 worden dus niet gekort op de schadeloosstelling. Voorts worden alle neveninkomsten boven dit bedrag evenmin volledig ingekort. De schadeloosstelling wordt verminderd met de helft van het bedrag van de neveninkomsten (boven f 5.000) tot een bedrag van maximaal 15.000 gulden. De vraag of en in hoever er sprake is van neveninkomsten wordt beantwoord door de inspecteur der belastingen in Den Haag. Welke neveninkomsten het Kamerlid ook heeft: de schadeloosstelling bedraagt minimaal f 25.000.

De fractievoorzitters behouden hun toelage van 1000 gulden plus 300 gul-

Ten slotten vermelden wij de tweentwintig kiesverenigingen met ieder vijf nieuwe abonnees op ons weekblad: 60. Stadskanaal-Wildervank; 61. Dokkum; 62. Drachten; 63. Almelo; 64. Enschede-Oost; 65. Staphorst; 66. Ede; 67. Amerongen; 68. Baarn; 69. IJsselstein; 70. Utrecht-Noord-Oost; 71. Amsterdam-Slotervaart; 72. Amsterdam-Rivierenwijk; 73. Noord Scharwoude; 74. Zaandam-Oost; 75. 's-Gravenhage-Mariahoeve; 76. 's-Gravenhage-Morgenstond; 77. Rotterdam I; 78. Maasland; 79. Rijswijk I; 80. Giessen N.Br.; 81. Wijk en Aalburg.

In totaal nu 81 kiesverenigingen met ieder vijf of (veel) meer nieuwe abonnees.

Doel is lopen waard

Vervolgens zijn er thans 42 (vorige stand 38) kiesverenigingen met elk vier nieuwe abonnees; 64 (was 59) met elk drie nieuwe abonnees; 91 (was 86) met elk twee nieuwe abonnees en tenslotte 190 (was 185) met elk één nieuwe abonnee. Totaal hebben dus 468 (was 445) thans één of meer nieuwe abonnees tijdens deze actie gewonnen.

Wij kunnen nu dus gelukkig constateren, dat weer 23 kiesverenigingen een aandeel in de actie zijn gaan bijdragen. Maar er zijn meer kiesverenigingen en er kunnen meer abonnees gewonnen worden. Waarom zouden wij dus nu niet alleen nog even een goed beentje voor zetten? Het doel is de moete van het lopen waard!

den voor elk fractielid. De taak van fractievoorzitters ook ten opzichte van een lid der fractie dat zich geheel wijdt aan de Kamertaak is zoveel zwaarder dat een verhoging gewettigd is.

De thans bestaande vergoedingen voor reiskosten en overige kosten zullen voortaan mee kunnen groeien met de verbeteringen van de reis- en verblijfkosten van de rijksambtenaren.

Het woord is nu aan de Tweede en Eerste Kamer.

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJ EEN

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

- De ARJOS en de CHJO in Friesland organiseren op vrijdag 26 april de slotavond van dit seizoen.

Plaats van samenkomst is „t Knooppunt”, Notenstraat 4 te Leeuwarden. Aanvang 19.45 uur.

De staatssecretaris van Defensie (Marine) de heer A. van Es zal spreken over „Defensieproblemen”.

- Het Provinciaal Verband van de ARJOS in Drente houdt zaterdag 20 april in Hoogeveen haar jaarvergadering en studieconferentie.

Aanvang van de jaarvergadering 10.00 uur.

Aanvang studieconferentie 13.45 uur. Op de conferentie zal dr. C. Boertien, lid van de Tweede Kamer spreken over „Gezigt in discussie”, met daarop aansluitend een discussie over dit referaat. Na de maaltijd zal mevrouw J. M. Foursert-Bijloo vertellen over haar reis naar Israël, tevens wordt er een film over dit land vertoond. De kosten voor de conferentie, inclusief maaltijd bedragen f 5,50 p.p.

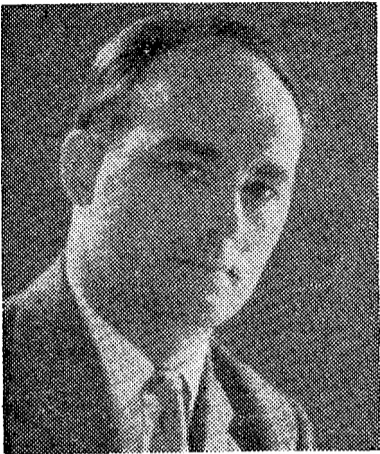
- Op zaterdag 20 april belegt de Kamercentrale Assen een vergadering, tevens prov. deputatenvergadering. De plaats van samenkomst is „Bellevue”, Dr. Nassaulaan te Assen.

Aanvang 09.45 uur. Om 14.00 uur is er in dezelfde zaal een besloten middagbijeenkomst.

BESTUURBAAR LAND

Mr. AANTJES NAAR AMERIKA

DE Verenigde Staten van Amerika hebben een klein aantal jongere, vooraanstaande politici uitgenodigd Amerika te bezoeken. Mr. Aantjes, vice-voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie behoorde daartoe. Dit bezoek draagt een algemeen oriënterend karakter. In het program zijn ondermeer opgenomen gesprekken met de leden van de regering, van het Amerikaanse Congres en van het Huis van Afgevaardigden over actuele politieke vraagstukken. De rassenproblematiek en het probleem van de vrede maken eveneens deel uit van het program. Uiteraard zal hij een aantal voorverkiezingen in verband met de presidentskeuze bijwonen. Begin juni komt de heer Aantjes in ons land terug.

*** Vietnamese kinderen

De Tweede Kamer heeft onder leiding van dr. Boertien bijzondere aandacht uitgeoefend op de minister van Justitie om de richtlijnen te herzien als het gaat om toelating van buitenlandse pleegkinderen. Gebleken was dat er bij het Nederlandse volk bereidheid was om kinderen die in Korea of Vietnam in nood waren geraakt op te nemen. De bestaande regelingen (uit 1963) waren evenwel zo strak dat overkomst van deze kinderen praktisch niet mogelijk was. Bovendien werden aan de overkomst van deze oorlogsslachtoffertjes eisen gesteld die vreemd waren aan het Nederlandse adoptierecht. Wij beseffen heel wel dat er op het punt van toelating van buitenlandse pleegkinderen haken en ogen zijn verbonden. Echter een verschil in de voorwaarde bij adoptie van kinderen vanwege hun afkomst is niet gerechtvaardigd.

De minister van Justitie is nu teruggekeerd tot de normale eisen die het adoptierecht kent. Hij heeft terecht zijn hart laten spreken, zonder echter zijn verstand te hebben uitgeschakeld. Er zijn zekere eisen gesteld waardoor een individuele benadering tussen pleegouders en pleegkinderen gewaarborgd is. Het systeem waarbij een groep kinderen naar Nederland wordt gezonden om verdeeld te worden over de aanvragers is terecht verworpen. Wij hebben nog wel een overblijvende wens, niet voor Justitie maar voor Financiën. Kosten van bevalling worden aangemerkt als „aftrekbare” buitengewone lasten van het inkomen. Is het nu zó onredelijk om te vragen de kosten die een adoptie met zich brengt met bevallingskosten op een lijn te stellen? Wij kunnen dat met de meest beste wil niet inzien.

*** De nieuwe omzetbelasting

De voorgestelde nieuwe omzetbelasting zal zonder twijfel zowel het bedrijfsleven als de consument voor moeilijkheden plaatsen. Een aantal goederen en diensten zullen tengevolge van het nieuwe systeem ongetwijfeld in prijs stijgen. Anderzijds is het ook zó dat er een aantal prijsverlagende factoren in de wet zijn ingebouwd. Vast staat echter dat aan een algemene prijsverhoging niet valt te ontkomen. In theorie weliswaar niet direct verontrustend, maar ook niet te verwaar-

BIJ sommige politici in Nederland schijnt het radicalisme ook mee te brengen, dat men een verandering van ons kiesstelsel voorstaat door de wederinvoering van districten. Sommigen vinden het Engelse stelsel het meest begerenswaardig maar de meeste voorstanders van een verandering willen een verdeling van ons land op willekeurige wijze in bijvoorbeeld 12 of 18 districten. Elke verdeling is willekeurig. Zulk een verandering van kiesstelsel is heel iets anders dan een soort technische herziening. Het betekent een politieke beslissing van verre strekking. En daarbij is het duidelijk dat twee dingen zeker zijn bij een indeling in bijvoorbeeld 12 districten, waarbij: 1. verbinding van lijsten, die in verschillende kieskringen zijn ingediend, niet mogelijk mag zijn; 2. binnen dezelfde kieskring wel lijstverbinding mag plaats hebben; namelijk dat de kleine partijen worden opgeruimd en dat de beide grootste partijen, de KVP en de PvdA, een zetelaantal in de Tweede Kamer krijgen, dat ver uitgaat boven hetgeen beantwoordt aan de sterkte van die partijen in het land.

WIE een verandering van kiesstelsel voorstaat, wil die beide gevolgen. Mr. Th. Heemskerk heeft daarover eens nadrukkelijk gesproken, toen het kabinet-Colijn viel als gevolg van de aanneming van een amendement-Kersten tot schrapping van de post voor een gezantschap bij de paus. Zij, die vóór dat amendement stemden, wisten met de grootst mogelijke zekerheid, dat daardoor het kabinet zou vallen. Welnu, zo redeneerde mr. Heemskerk, als men dan toch voor het amendement stemt, dan mag men niet zeggen: wij betreuren de val van het kabinet. Want door zijn eigen welbewuste daad is het kabinet gevallen. Men heeft dus de val van het kabinet *gewild*. Zo is het ook hier.

Het is ons van alle kanten voorgerekend dat de bovengenoemde politieke beslissing, om van kiesrecht te veranderen op de voorgestelde wijze, die beide gevolgen moet hebben. En iedereen stemt dat toe. Het zijn dus twee gevolgen, die weloverwogen worden *gewild*.

AN wat men wil, kan men dan toevoegen, wat men bovendien hoopt als gevolg, bijvoorbeeld dat er weer coalities zullen ontstaan, die leiden tot meer duidelijkheid in de politiek, of dat zij zullen bevorderen het ontstaan van „blokken”, waarbinnen het opportunisme en de wil tot macht een groter rol spelen dan de binding door het gemeenschappelijk beginsel. Zo staan de zaken. En het plezierige van het geval is, dat over de berekenbare gevolgen niet het allerminste verschil van gevoelen bestaat. De discussie over de door sommigen bepleite verandering van kiesstelsel begint in geen enkel opzicht over speculaties of vrome wensen.

NU is er één argument in het spel, dat een nadere bespreking vordert. De vrees wordt uitgesproken, dat het huidige kiesstelsel al meer zal leiden tot een situatie, waarbij het land onbestuurbaar wordt. Men denkt dan aan een afbrokkeling van de grote partijen, een toenemende versplintering en dus tot een steeds toenemende kans, dat er geen stevige en duidelijke regeringsmeerderheid kan worden gevormd. En om dat te voorkomen, om het land bestuurbaar te houden, moeten dan door een *politieke kunstgreep* de kleine partijen worden opgeruimd, de versplintering worden tegengegaan en de grootste partijen compensatie worden geboden, een ruime compensatie, voor het verlies door afbrokkeling.

lozen. In de praktijk echter moet blijken of de theoretische becijferingen zullen kloppen. Voorlopig willen wij bij dit wetsontwerp een viertal kanttekeningen maken.

Men zal er op moeten rekenen dat het praktisch niet mogelijk zal zijn de vele tientallen verzoeken van belanghebbenden om in een lager tarief te mogen vallen in te willigen.

Slechts hier en daar zal dit het geval kunnen zijn teneinde te voorkomen dat de voorgestelde heffingspercentages niet nog hoger zullen worden vastgesteld teneinde de huidige opbrengst te kunnen halen.

Een belangrijke zaak is voorts of en zo ja op welke wijze en op welk moment compensatie moet worden gegeven nu de prijzen van de goederen en diensten zullen stijgen. Hierover zijn de meningen nog te zeer verdeeld om nu reeds concrete suggesties te kunnen doen.

Van het kabinet moet vervolgens worden geëist dat

NU is het de vraag, of bepaalde processen, als zij geen voorbijgaande verschijnselen zijn, maar ontstaan en bevorderd worden door in de diepte werkende krachten, op de duur wel door zulke kunstmatige middelen kunnen worden tegengegaan. En we moeten

DOOR H. ALGRA

wel bedenken dat wanneer eenmaal zulk een districtenstelsel is ingevoerd, het met kracht zal worden verdedigd en „verbeterd”, door die partijen, die er de grote zetelwinst uit halen.

Maar dat komt later aan de orde. Momenteel kan een pleidooi voor zulk een politieke ingreep niet worden verdedigd met het argument, dat ons land door de afbrokkeling en versplintering onbestuurbaar is geworden. *Want het land is helemaal niet onbestuurbaar.*

WIJ hebben momenteel een parlementair kabinet, dat een stevige positie heeft. Het kabinet-De Jong voert een voorzichtig, maar tegelijk krachtig beleid en het heeft zich het vertrouwen verworven van een sterke meerderheid onder ons volk. Het telt vele ministers, die weten, wat zij willen. De drie A. R.-ministers zijn daarvan bepaald geen minder goede voorbeelden.

Natuurlijk heeft de oppositie kritiek en leven er in de regeringspartijen nog velerlei wensen. Maar iedereen weet dat er voorzichtig moet worden gevaren, omdat onze economie nog steeds uit de balans is. Het kabinet toont duidelijk, dat het zich daarvan bewust is.

Het kabinet toont ook de gewenste zelfstandigheid tegenover het parlement, en dat is een eerste voorwaarde voor werkelijk overleg. Het bouwt een beleid op, dat representabel is bij periodieke verkiezingen en het is waarschijnlijk, dat het zich tot de volgende verkiezingen zal weten te handhaven. Het kabinetsbeleid is ook in die zin representabel voor de verkiezingen, dat het alleen kan worden bestreden op ernstige wijze, door het stellen van een duidelijk alternatief over de gehele linie, waarin de economische mogelijkheden niet worden verwaarloosd. Tot nu toe was de oppositie te verdeeld om te kunnen komen tot het stellen van zulk een alternatief.

Voorzover het nu te zien is, zou de enige mogelijkheid voor het kabinet, om zich zelf ontijdig te laten ontploffen, wel eens kunnen zijn, dat het zich zou laten verleiden tot het honoreren van verhalen over de moeilijke bestuurbaarheid van ons land door een verandering van het kiesstelsel voorbarig tot inzet van een politieke strijd te maken. Maar de kans, dat het kabinet zich daartoe zou laten verleiden, achten wij niet zo groot. Het kan zelf voorlopig nog moeilijk tot de erkenning komen, dat het land onbestuurbaar is ten gevolge van het destructieve kiesstelsel, en het zal zich er ook bewust van zijn, dat de middelgrote partijen niet gemakkelijk te vinden zullen zijn voor de zware politieke beslissing het kiesrecht zó te wijzigen, dat zij zelf naar alle berekeningen voorgoed op het achterhek van de wagen terecht komen.

het in de eerste kwartalen van 1969, zonodig — het bedrijfsleven heeft terecht alle medewerking toegezegd — de prijzen zeer scherp in het oog houdt. Met daarnaast de bereidheid snel in te grijpen als blijkt dat de ingebouwde verlagende prijsfactoren niet aan de consument zouden worden doorgegeven.

Het is naar onze mening ook dringend gewenst de tijdelijke vergroting van de rijksinkomsten — die het gevolg is van bijzondere omstandigheden in de nieuwe wet gelegen — niet te bezigen voor definitieve méeruitgaven, waarbij de vraag kan worden gesteld of deze tijdelijke extra opbrengst mag worden gebruikt voor doeleinden die liggen buiten de „sfeer” van de nieuwe omzetbelasting.

Tenslotte, als de opbrengst van de nieuwe omzetbelasting duidelijk groter is dan was voorzien, zal deze extra opbrengst moeten worden aangewend in het kader van de nieuwe omzetbelasting.

DE TWEEDE KAMER EN DE WET OP DE KANSSPELEN

voor eigen leven aanvoerende beginnellen echter niet aan anderen opleggen. Elk geestelijk imperialisme moet ons vreemd zijn. Overheidsmoraal en persoonlijke moraal kunnen verschillen; op dat punt kunnen de meningen uiteenlopen. En men kan niet ontkennen dat de staatsloterij in bepaalde feitelijk onuitroeibaar gebleken behoeften heeft voorzien en dat kerk en staat er baat bij hebben gevonden, de kerk wat betreft de oprichting van torens en godshuizen, de staat bij het tot stand brengen van openbare gebouwen en andere nuttige inrichtingen. Ook de wet op de kansspelen heeft gesnoeid in wat tot een woekerplan; dreigde uit te groeien. De wet mag en kan niet alles verbieden; de wetgever moet zo moge-

lijk het leven vrij laten. De heer Diepenhorst kwam dus tot een zeer genuanceerde benadering. Met de minister wees hij het in leven roepen van een speelbank echter pertinent af. Andere Kamerleden waren minder genuanceerd; zo bepleitte de heer Visser (D'66) het loslaten van de kanalisatiegedachte; naar zijn mening moest het maximaal te winnen bedrag geheel worden vrijgelaten. In deze geest diende hij, gesecondeerd door mevr. Van Someren-Downer (VVD) en de heer Voogd (P.v.d.A.) een amendement in. Hij bleek wél een voorstander van het toelaten van speelbanken te zijn. De heren Jongeling (G.P.V.) en Abma (S.G.P.) hadden overwegende bezwaren tegen het ontwerp.

De heer Ter Woorst (K.V.P.) betoonde zich een onvoorwaardelijk voorstander van het ontwerp, de heren Wiebenga (P.S.P.) en Tilanus (C.H.U.) stelden zich wat voorzichtiger op en trachtten tot een afweging van voor- en nadelen te komen. En tenslotte betoogde de heer Kronenburg (B.P.) dat zijn fractie vóór zou stemmen vanwege het economisch belang voor ons land van een verhoging der prijzen.

Niet alle remmen los

Minister Polak was de Kamer dankbaar voor de spoed, waarmee zij het ontwerp hadden willen behandelen en had speciale bewondering voor de haast ludieke redevoering van de heer Die-

Prof. mr. I. A. Diepenhorst

ludieke redevoering

penhorst. Hij handhaafde de kanalisatiegedachte en bestreed speciaal de heer Visser, die wilde tegemoetkomen aan de levensgenieters, mensen die naar de overtuiging van de minister best voor zichzelf kunnen zorgen. Alle remmen moeten niet worden losgegooid. Van het zedenbedervende van de toto was naar zijn mening niets gebleken en er zijn geen gevallen bekend van mensen die ardoor in financiële moeilijkheden zijn geraakt. De roulette werd nogmaals beslist afgevoerd door de minister. Overigens wees minister Polak nog eens met na-

druk op het compromis-karakter van het ontwerp. Minister Klompé beantwoordde nog enige technische vragen en staatssecretaris Grapperhaus maakte nog enkele opmerkingen over de Staatsloterij. Bij de replieken diende mevr. Van Someren-Downer een motie in met de strekking aan particuliere charitatieve loterijen dezelfde verruimingsmogelijkheid te bieden als aan de staatsloterij. Deze motie werd bij zitten en opstaan door de Kamer aangenomen. Het amendement-Visser werd echter met 69 tegen 46 stemmen verworpen (onze fractie stemde in haar geheel tegen deze poging alle dammen te doorbreken).

Verdeeld

Toen volgde de stemming over het gehele ontwerp, dat met 99 tegen 15 stemmen werd aanvaard. Onze fractie stemde verdeeld, zoals uit de genuanceerde benadering van de woordvoerder al kon worden afgeleid; tegen het ontwerp stemden de heren Boertien, Geelkerken, Goudzwaard, Kieft, De Mooij, Schakel en Walburg. De overige acht tegenstemmers werden gevormd door 3 leden van de C.H.U., 3 leden van de S.G.P., de heer Jongeling en de heer Franssen (P.v.d.A.). Onmiddellijk na de stemming kon de Kamer aan haar paasvakantie beginnen, al gaat velerlei commissiewerk in deze periode gewoon door.

v. B.

KLETSVERHALEN

NATUURLIJK verschijnen er in kranten geregeld kletsverhalen, die ver bezijden de waarheid zijn en alleen maar worden geplaatst vanwege de sensatie. Deze verhalen krijgen evenwel soms een bijzonder relief, doordat er kamerleden zijn, die de kranten nauwkeurig volgen, om te zien, of er ook iets te vinden is, waarover zij schriftelijke vragen kunnen stellen aan de minister. Vinden zij dan zulk een verhaal, dan volgen prompt de gebruikelijke vragen in de bekende stijl. Vroeger was er een lid van de SDAP de heer Schaper, een man van gezag in zijn partij, aan wie

op het Partijcongres werd verwezen, dat hij bijna nooit schriftelijke vragen stelde aan enige minister. Hij antwoordde toen, dat hij het vertikte, om over elk verhaaltje vragen te stellen. Als de zaak mij de moeite waard is, zo zei hij, dan loop ik even langs bij het departement, en vraag, hoe het zit. Dat is veel eenvoudiger en vaak ook nuttiger dan al die schriftelijke vragen, die alleen maar dienen, om iemands naam weer in het krantje te krijgen.

De Tweede Kamer grossiert niet alleen in moties, zoals de boeren in de omtrek van Steenwijk en andere plaatsen in mollen, maar ook in schriftelijke vragen. Een weinig belangrijke poging, om toch nog belangrijk te schijnen.

Hier zijn een paar van die vragen, met de daarop door de betrokken ministers gegeven antwoorden:

VRAGEN van mejuffrouw Barendregt (P.v.d.A.) betreffende de wijze, waarop in de Prins Alexanderkazerne te Den Haag een inzameling voor een geschenk ter gelegenheid van de verjaardag van Prins Willem-Alexander is gehouden. (Ingezonden 22 maart 1968.)

1. Is het waar, dat in de Prins Alexanderkazerne in Den Haag een inzameling is gehouden voor een ponystal voor de verjaardag van Prins Willem-Alexander, waarbij geregistreerd is wie wel en wie niet gaf?

2. Is deze wijze van inzamelen niet in strijd met de opvatting van de vorige Minister van Defensie, neergelegd in zijn antwoord op vraag 236 - 1 van de heer Wieldraaijer (Aanhangsel Handelingen Tweede Kamer 1965-1966, blz. 417, 7 februari 1966), dat hij registratie volstrekt onjuist acht?

3. Wil de Minister maatregelen treffen opdat bij volgende inzamelingen generlei wijze van registratie zal worden toegepast?

ANTWOORD van de heer Den Toom, Minister van Defensie. (Ingezonden 10 april 1968.)

1. Bij de inzameling, die onder meer in de Alexanderkazerne te 's-Gravenhage is gehouden voor een ponystal voor de verjaardag van Prins Willem-Alexander, is niet geregistreerd wie wel en wie niet gaf.

Bij de bekendmaking van de inzame-

ling is uitdrukkelijk gewezen op het vrijwillige karakter daarvan en op de te betrachten anonimiteit van de gevers.

Uit een onderzoek is gebleken, dat zowel de vrijwilligheid als — voor zover de gevers dit wensten — de anonimiteit bewaard zijn gebleven. Voor de inzameling zijn bij de betrokken onderdelen bussen met een gleuf gebruikt; daarnaast stond de girorekening, waarop de per onderdeel verzamelde gelden konden worden overgeschreven, ook open voor degenen die individueel wensten bij te dragen door betaling per giro. 2 en 3. Gezien het antwoord op vraag 1 behoeven deze vragen geen beantwoording.

VRAGEN van de heer Van der Spek (P.S.P.) in verband met uitspraken van een ambtenaar ter gemeentesecretarie van Hellevoetsluis met betrekking tot de P.S.P. (Ingezonden 12 maart 1968.)

1. Kan de Minister medelen in wiens opdracht en door wie P.S.P.'ers in Hellevoetsluis „voortdurend goed in de gaten worden gehouden” en wat dit precies inhoudt?

2. Op welke overwegingen is deze discriminatie gebaseerd?

3. Is de Minister bereid deze activiteit te doen beëindigen, indien een dienst van zijn eigen departement hier actief is, resp. zijn invloed op het gemeentebestuur van Hellevoetsluis uit te oefenen opdat deze activiteit beëindigd wordt, indien deze van gemeentewege wordt bedreven?

Toelichting

De ambtenaar ten gemeentehuize Van de Heuvel heeft volgens „Trouw” van 6 maart j.l. gezegd: „we hebben hier nog wel enkele radicale P.S.P.'ers, die met de verkiezingen actief zijn, maar die zijn allang gesignaleerd en worden voortdurend goed in de gaten gehouden”.

ANTWOORD van de heer Beernink, Minister van Binnenlandse Zaken. (Ingezonden 10 april 1968.)

1. Een opdracht, als in deze vraag bedoeld, is noch van gemeentewege, noch door enige onder het departement van de ondergetekende ressorterende dienst verstrekt. Evenmin is van een activiteit, als hier bedoeld, in Hellevoetsluis sprake.

2 en 3. In verband met het vorenstaande behoeven deze vragen geen beantwoording.

Volledigheidshalve zij opgemerkt, dat in de ter zake door de burgemeester van Hellevoetsluis verstrekte inlichtingen wordt medegedeeld, dat de perspublicatie, bedoeld in de door de vragensteller gegeven toelichting, een volstrekt onjuiste weergave bevat van een gesprek, dat een verslaggever met een ambtenaar ter secretarie heeft gehad.

TIEN JAAR LATER

In het artikel van prof. Albada „Tweede Unctad blijft beneden de maat” op pagina 5 van N.G. van 13 april j.l. staat in de eerste kolom, onderaan in het vetgedrukte stuk, tot tweemaal toe dat de eerste Unctadconferentie in 1954 is gehouden. Dit moet zijn 1964.

In de zin: Deze machinerie kon in de jaren 54—58 enz., moet voor 54—58 gelezen worden 64—68.

Bronchiletten

Hoestdrank in tabletvorm. 95 ct

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:

- * geldleningen en hypotheek
- * financiering van auto's, caravans en boten
- * verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheidspersoneel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN

Staringslaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

M. C. van Staaveren

AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIAKNOLLEN

PUROL

Goed voor de huid
het gehele jaar door

HOTEL „DE KROON”

Sophialaan - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor

RECEPTIES en PARTIËN

Voor **Baby BABYDERM**
POEDER - CREME - OLIE - ZEEP

„ANIMO”

KOFFIEZETAPPARATUUR

voor inrichtingen, horecabedrijven, kantines, vergaderzalen, enz.
In elke gewenste capaciteit en uitvoering.

APPARATENFABRIEK L. SCHEEPSTRA N.V.
Amersfoort - Telefoon 03490 - 19148 (2 lijnen)
Assen - Telefoon 05920 - 2743.

Telecommunicatie Industrie RADIO BECKER NV

Experts op het gebied van scheeps-elektronica.

- Scheepsradiotelefoons
- Echoloden
- Radar
- Marifoons
- Automatische piloten
- Alarmsystemen

Dijnselburgerlaan 1 - Zeist - Postbus 75
Telefoon 03404 - 13511

N LIKEURGLAASJE

BIOFUNGIN

voor de maaltijd, is de remedie tegen MOEHEID en GEBREK aan EETLUST

Aangenaam van smaak!

Flacon à 500 c.c.

Uw Apotheker of Drogist heeft 't

DR. WILLMAR SCHWABE
ZAANDAM

Bij heel wat Nederlanders staat de indruk dat de gevangenis een vrij prettige inrichting is waar iemand het goed kan uithouden. De hygiëne laat niets te wensen over. Mishandeling vindt niet plaats. Straffe maatregelen worden zelden genomen, want er is van ernstige ongeregeldeheden bijna nimmer sprake; gebruik van verdovende middelen achter de muren is nagenoeg uitgesloten. Er is de gelukkige verplichting om te werken — dit is in huizen van bewaring, zolang men niet veroordeeld is, anders. Bezoek is, zij het in heel bescheiden omvang, toegestaan. Ook gecontroleerde briefwisseling is mogelijk. Aan de ontspanning wordt aandacht besteed: huisvlucht, gezelschapsspelen, radio, een enkele keer televisie. Dan is er de voorbereiding op een latere terugkeer naar de maatschappij.

Bijna nooit zijn deze zonnige beoordeelaars zelf in een gevangenis geweest. Het maakt natuurlijk verschil of men een zwaar bewaakte inrichting als de Bredase koepel bezoekt dan wel het open paviljoen van de jeugdgevangenis te Zutphen. Een klein gesticht, neem als voorbeeld Roermond — verschil van een uitgebreid complex waarvan de gevangenis een zelfstandig onderdeel uitmaakt — denk aan Scheveningen. Hoorn en Leeuwarden lopen uiteen, Groningen en Haarlem eveneens en zo kan iemand doorgaan. Maar of het prettig is te zijn opgesloten, onafgebroken door sleutelgerucht te worden begeleid, nooit zich zonder controlerende blikken te weten? Een inrichting met halve vrijheid moet hier niet worden uitgespeeld. Zij bevindt zich aan het eind van een soms lange gevangenisweg. Bovendien leert de ervaring dat halve vrijheid — het ruiken aan de maatschappij — zwaarder te verwerken is dan de in dit opzicht verleidingloze opsluiting.

Gevangenis niet prettig

Nog eens stel ik de vraag of de gevangenis prettig is, althans heel wel verdraagbaar en ik maak een vergelijking. Niemand bijna is graag in een ziekenhuis, tenzij hij denkt wat plezier met de zusters te kunnen maken. In een ziekenhuis heerst een regime dat drukken kan, doch waarvan de zin duidelijk is doordat het de genezing wil bevorderen. Wie daar ziek ligt, werd niet geheel van de wereld afgesneden, is geen volstrekt geïsoleerde, zelfs als hij een besmettelijke ziekte heeft, vindt zich behandeld als patiënt, kan ten allen tijde klagen of zelfs chicaneren — nu zit er weer te weinig suiker in mijn koffie — ziet dokers, specialisten, bezoekers; is in de gelegenheid te converseren. Er zijn bejaarde breukpatiënten die het op een mannenzaal gezellig hebben, ja aardiger dan thuis; er zijn huisvrouwen die eigenlijk eerst in een kraaminrichting, waar ze tegen lotgenoten kunnen fetteren, tot rust komen.

In een gevangenis is dat alles anders. Een gevangene is voor korter of langer tijd werkelijk geïsoleerd. Hij staat niet in het leven. De korter gestraften drukken hun gedwongen afgeslotenheid zo veel mogelijk weg en tellen in een zekere krampachtigheid af. Degenen die langdurige vrijheidsstraffen moeten ondergaan versimpelen, verwerkтугelijken in de gevangensredmolens. Hij die levenslang kreeg kent slechts een gedachte: zal ik op jaren worden gesteld, terwijl geleidelijk tevens het gehele beeld van de feitelijke situatie in het algemeen en van zijn positie in het bijzonder scheef trekt.

De gevangene
Een gevangene is van huisuit al dikwijls niet wat wij, weliswaar onnauwkeurig maar toch met begrip voor de realiteit, een „gewoon mens” noemen. Zijn jeugd was misschien ongelukkig en hij kende weinig of geen gezinsleven in het ouderlijk huis. Het later zelf gesloten huwelijk, indien het daartoe al kwam, mislukte. Hij kon zijn zaak niet aan. Hij werd mogelijk als het ware door het ongeluk achtervolgd. Er schuilt in hem iets wat hij niet meester vermag te worden, waar hij zelf bang voor is: de zucht tot fantaseren

en grootspraak, het „inpikken” of naar zich toe graaien van wat geen persoonlijk eigendom is, aanvallen van razende drift, de plotselinge begeerte een iemand hetzij van het andere hetzij van hetzelfde geslacht lichamelijk te bezitten. Wat de vrouwelijke gevangenen betreft, de misdadigheid der zwakke kunne is niet groot. Het kleine aantal gedetineerde vrouwen heeft tot op heden het departement van Justitie naar eigen mening een vrijbrief verleend om geen afzonderlijke vrouwen-gevangenis te bouwen, maar met het verbouwde antieke „Rotterdam” te volstaan. Korthedshalve ga ik dus aan de vrouwelijke gestichtsbevolking voorbij. Genoeg zij dat naast een vermogenscriminaliteit sec een met sexueel zich prijs geven of genomen worden gepaard gaande vermogenscriminaliteit kan optreden, dat in dit raam ook andere vergrijpen worden gepleegd en dat de tegennatuurlijkheid van „de vrouw achter de tralies” nog groter is dan die van de opgesloten man. Meestal ligt het sociale peil in doorsnee laag. Men zou uit de bezetting der gevangenen nog wel argumenten voor de socialistische opvatting van de klasstrijd kunnen putten. Een uitzondering vormen de verkeersdelinquenten. Zij sluiten als groep meer bij de maatschappelijke verscheidenheid van het gehele volk aan. Zij tonen tevens hoe gemakkelijk mensen roekeloos rijden, dronken achter het stuur zich plaatsen, en hoe hun verkeersmisdaden samenhangen met gevaarlijke karaktereigenschappen.

Een gevangenisbevolking bestaat dus uit mensen waaraan een of meer steekjes — soms is dit vergoelijkend gezegd — los bleken te zitten. De begaafdheid is matig. De maatschappelijkheid gering. Gevangenen worden onderworpen binnen bijzonder onderwettelijke gebouwen — een moderne gevangenis zal bij Gouda pas over enige jaren verrijzen — aan een groot aantal regels die voor alles ontvluchting onmogelijk moeten maken, orde en rust dienen te verzekeren en wier opvoedende waarde men zich niet gering genoeg kan voorstellen. Alles gaat op tijd. Daar is niets tegen. Maar eigen verantwoordelijkheid is er niet bij. Niets bijna gaat vlug. Waarom ook? De dagen zijn zo eentonig dat snelheid en opschieten geen zin hebben. In het werk zit meestentijds de afwisseling niet, hoewel een werkdag beter is dan de in hun verveling niet door te komen zaterdag en zondag. Men kan zijn cel wat aankleden. De cel blijft er niet minder cel om. Het dragen van gevangenskleding, het baden onder toezicht, de wisseling van ondergoed en handdoeken om de zoveel tijd, het invullen van formulieren voor de verkrijging van kleine gunsten, de lange wachttijden wanneer er een verzoek loopt, het zich hoe dan ook gekooïd voelen, de onophoudelijke wrijving tussen wat iemand zou willen en de voorschriften, de egalisering, de vervalving van het leven, de geleidelijke slijtage welke verscheidenen bij zichzelf opmerken, en aan welker invloed de meesten onderworpen zijn, dat alles bij elkaar maakt de gevangenisstraf ver van gemakkelijk.

Ruw en zelfzuchtig

Men heeft te doen met een samenleving van mannen, die ruw en zelfzuchtig is. Recidivisten, zij die voor de tweede, derde, zevende keer veroordeeld werden — opklimming tot tientallen vonnissen komt voor — nemen soms een wat vooraanstaande positie in. Betrekkelijke nieuwelingen, die in het Huis van Bewaring waar zij voor de veroordeling verbleven, misschien nog niet alles hoorden, worden snel volledig ingelicht. Van in de maatschappij min of meer betrachte manieren blijft weinig over. De gesprekstof ligt voor de hand: vaak is de vrouw „tophit” — men hoeft dit niet te vertalen — van de onderlinge kout. Men zal gedwongen tot een onthouding, welke niet begeerd werd, zich zelf schadeloos proberen te stellen. Heel goed denkbaar is — het gebeurt ook metterdaad — dat op onnatuurlijke wijze bij lotgenoten soelaas wordt gezocht, wat zeker de gedragslijn is van hen, die dit ook voorheen gewoon waren te doen. Nog is het einde niet aan de verwickelingen. Een beperkte gemeenschap als der gevangenen, die geen gemeenschap is, kent geen innerlijke verbondenheid of het moest een instinctief verzet tegen het gezag wezen en de dragende grond — welk een geringe draagkracht heeft

zij — is het eigen ik, of precieser nog de zelfzucht, welke voor weinig terugdeinst.

Met opzet is bij het bezigen van de term gemeenschap enkel aan de gevangenen en hun betrekkelijke eenheid in de afweer jegens de autoriteiten gedacht. Soms geldt een bepaalde cipier of een lid der directie als „een goeie”, maar dit zijn van een „goeie” leidt zelden tot echte en dan nog individuele loyaliteit. De belangen verschillen te zeer. De levenskring van bewaker en bewaakten ligt in doorsnee te ver uiteen. De van kracht zijnde bepalingen verhinderen ook een — overigens in bepaalde gevallen — gevaarlijke toenadering.

Men moet niet over één kam scheren. Al is dienst bij het gevangeniswezen met name in de ondergeschikte functies bijna steeds een toevallige loopbaan, toch kan men door belangstelling en medegevoel voor de gedetineerden te tonen er veel in leggen. Het geschiedt ook bij tijden. In de leidende functies zijn er verscheidenen gegrepen door de nood waarmee ze dagelijks geconfronteerd worden en ze pogen aan de gevangenisstraf een nieuwe inhoud te geven, wat ze zelden lukt.

Openbare mening

Helaas is de publieke opinie ten aanzien van het gevangeniswezen zwenkend. Zouden er staaltjes van blinde bureaucratie bekend worden, dan zou men stellig protest slaan. Heden echter komt de openbare mening meer in beweging als er — lang niet altijd uit gevangenis — ontvluchtingen plaats hebben of psychopaten hetzij uit een asyl weten weg te snappen, hetzij met proefverlof de vrije maatschappen mogen betreden en een afschuwelijke daad plegen. Reportages in de krant of op het beeldscherm omtrent modernisering in de behandelingsmethode wekken de indruk dat zachtzinnigheid troef is. De harde feiten leren daartegenover dat er van echte behandeling — uitzonderingen daargelaten — nog weinig terecht

DOOR

Prof. Mr. I. A. DIEPENHORST

komt, dat de opvoedende werking van de huidige gevangenis vrijwel nihil is, dat voorwaardelijk of definitief ontslagenen dikwijls zedelijk verslapt in de samenleving terugkeren.

Mag daarin worden berust? Een mens is verantwoordelijk. Wie in een gevangenis verzeilt, heeft dit voor een deel te wijten aan eigen schuld. Dit deel kan groot, het kan evenwel ook heel gering zijn. Onze maatschappij is niet dadelijk misdaad werend. Nederland kent betere sociale toestanden dan menige andere staat. Maar onze woningtoestanden, onze behuizing voor buitenlandse werkkrachten, onze preventieve gezins- en jeugdzorg, onze publiciteit, de wijze waarop wij etaleren en adverteren, datgene wat wij als ideaal voorschotelen of wat vele zogenaamd fatsoenlijke burgers er van terecht brengen is wel van dien aard dat ander conflict met de strafwet verklaarbaar wordt. Wat zich in de gevangenis bevindt is voor een groter of kleiner part de onbetaalde rekening van onze volksgemeenschap; er laat zich ook een collectieve schuld — hoe moeilijk dit begrip wezen moge — aanwijzen.

Slotsom

De conclusie is gemakkelijk te trekken. Het zou politieke partijen sieren, wanneer zij wat meer belangstelling hadden voor een geen enkele innerlijke samenhang vertonende bevolkingsgroep. Versterking van de rechtspositie der gevangenen, modernisering van hun onderdak, een geestelijke monotonie en verschraling kerend regime, uitbreiding van de individualiserende zorg tijdens de gevangenschap, een betere begeleiding na beëindiging van de straf... een dergelijk beleid zou stellig enige vrucht afwerpen en zou in ieder geval beter beantwoorden aan de eisen ten opzichte van een verantwoordde strafbejegening in een rechtsstaat te stellen. Het zou overbodig behoren te zijn te betogen dat christenen hier vooraan hebben te staan en dat zij zich in de eerste linie opstellend toch slechts ter harte nemen het apostolisch vermaan van negentien eeuwen her: „gedenkt der gevangenen”.

ECHTSCHIEDING (SLOT)

Het niet kunnen scheiden is voor vele mensen een beletsel op de weg naar het levensgeluk en noodzaakt anderen, om een buitenechtelijke, overspelige verhouding te beginnen met alle ongewenste gevolgen van dien.

Die bezwaren moeten worden ondervangen in een nieuwe regeling. Naar mijn oordeel zou een herziening van het echtscheidingsrecht als hoofdpunten kunnen inhouden:

A. Invoering van één echtscheidingsgrond: **GRONDIGE ONTWRIJCHING VAN HET HUWELIJK.**

B. Mogelijkheid voor gehuwden, om na twee jaar huwelijk bij **GEMEENSCHAPPELIJK VERZOEKSCRIFT de ONTBINDING VAN HET HUWELIJK** te vragen, welk verzoek de rechtbank eerst na verloop van een bepaalde termijn kan inwilligen.

NA de Tweede Wereldoorlog zijn er van verschillende zijden rapporten gepubliceerd over het echtscheidingsvraagstuk. Daarvan zal ik er hier een aantal noemen.

— Een door het CC van de ARP ingestelde commissie concludeerde in 1949 in een rapport over de regeling betreffende de echtscheiding o.a.: „Er is geen bezwaar, dat in het Burgerlijk Wetboek nevens overspel als grond voor echtscheiding wordt opgenomen: ontuchtig levensgedrag. In het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering moet worden opgenomen, dat een vordering tot echtscheiding niet zal kunnen worden toegewezen, zo de rechter, ook in geval van verstek, niet uit de gebezigde bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput van de juistheid der feiten op grond waarvan de echtscheiding wordt gevorderd”.

(Deze laatste conclusie werd in 1952 door prof. Gerbrandy in de 2e Kamer overgenomen als amendement op het wetsontwerp van 1948.)

In een minderheidsnota stelde prof. mr. W. F. de Gaay Fortman zich op het standpunt, dat, gelet op de kentering in de opvattingen over de echtscheiding, voorlopig moest worden volstaan met een verbetering van de verzoeningsprocedure en dat, wanneer men nu per se wenste te wijzigen, als grond voor echtscheiding *de verworping van het huwelijk* moest worden ingevoerd.

Algemene echtscheidingsgrond

— De liberale Prof. Mr. B. M. Teldersstichting publiceerde in 1960 een uitvoerige en zeer goed gedocumenteerde studie, waarin o.m. de ontbinding van het huwelijk door onderlinge overeenstemming werd afgewezen, doch waarin voorgesteld als *algemene* echtscheidingsgrond — naast de *bijzondere* gronden, zoals overspel, kwaadwillige verlaten, die gewijzigd, c.q. uitgebreid moesten worden — de ernstige ontwijking van het huwelijk in te voeren.

— In 1957 vormde de toenmalige minister van Justitie prof. Samkalden een gespreksgroep. Het beraad van deze, uit een aantal theologen en juristen van verschillende levensbeschouwingen samengestelde werkgroep — voorzitter mr. C. Briët —, resulteerde in 1961 in een rapport, waarin de invoering van de ernstige ontwijking van het huwelijk als echtscheidingsgrond werd afgewezen, o.a. omdat het een te vaag criterium zou zijn.

De gespreksgroep zag meer heil in het verruimen van de mogelijkheid tot ontbinding van het huwelijk na de scheiding van tafel en bed, in dier voege, dat de huidige „wachttijd” moest worden ingekort tot 2 jaar. De echtscheidingsprocedure zelf moest, volgens de gespreksgroep, ook worden veranderd o.a. door de invoering van een „bezinningstijd” tussen twee verzoeningspogingen. In een voortreffelijk artikel in AR Staatskunde van maart 1962 ging

mr. A. Schenkeveld nader in op dit rapport en de reacties daarop.

— In 1962 verscheen bij het Staatsdrukkerij- en Uitgeversbedrijf het rapport over het echtscheidingsvraagstuk van de Gezinsraad. Zeer ruw geschetst luidde de conclusie van de Raad, dat de grondige ontwijking van het huwelijk als enige echtscheidingsgrond in de wet moest worden opgenomen en dat de procedure aanzienlijk moest worden gewijzigd. In dit verband verdient vermelding het pleidooi voor invoering van de arrondissementshuwelijksraad, die een grote rol tijdens het proces zou moeten krijgen in de vorm van rapportage en verzoeningspogingen.

— Een door het Centrum voor Staatkundige Vorming (KVP) ingestelde commissie reageerde op het rapport van de gespreksgroep in een in 1963 verschenen rapport. In de commissie werd geen eenstemmigheid bereikt, zodat twee verschillende aanbevelingen werden opgenomen. Het voorstel van de ene groep kwam ten dele overeen met de oplossing door de Gezinsraad voorgesteld, de andere groep sloot zich gedeeltelijk aan bij de conclusies van de gespreksgroep.

Niet eenstemmig

Uit het vorenstaande blijkt duidelijk, dat over de echtscheiding niet eenstemmig wordt gedacht. Het maken van een politiek „haalbaar” wetsontwerp is een zware opgave. Uit een behoorlijk aantal op goed niveau staande studies is in elk geval bekend hoe er in de verschillende kringen

Van goede voornemens vervuld.

van ons volk over dit vraagstuk wordt gedacht en dat is iets, wat jammer genoeg niet bij elk omstreven politiek probleem gezegd kan worden.

Overigens is men in brede kring wel eenstemmig van oordeel dat de mislukking van het huwelijk zo veel mogelijk moet worden beperkt, en dat de huidige echtscheidingspraktijk dient te veranderen en met name de „grote leugen” moet worden uitgebannen.

Er is een tendens in de richting van het vervagen van de tegenstellingen in ons volk op dit punt. Daarbij speelt een rol de ontwikkeling van de opvattingen over de seksualiteit. Allerlei begrippen krijgen andere waarden. Aan het uitgebreide „omslagverhaal” in Elseviers Weekblad van 2 maart 1968 ontleen ik, dat een NIPO-enquête onlangs heeft uitgewezen, dat twee-derde van onze bevolking meent, dat scheiden met wederzijds goedvinden mogelijk moet zijn.

Onder de bestaande echtscheidingsregeling in ons land is het enerzijds bijzonder eenvoudig voor gehuwden om in onderling overleg het huwelijk te beëindigen, doch anderzijds uiterst moeilijk, zo niet onmogelijk, om — als de overeenstemming ontbreekt — de huwelijksband te verbreken, zulk vooraf, omdat men in de meeste gevallen overspel moet bewijzen.

De „contra-legale” praktijk van de „grote leugen” — we kennen geen cijfers betreffende het reëel zijn van de leugen; wanneer is wel, wanneer is geen overspel ge-

Mr. A. Herstel

pleegd? — heeft een ongunstige werking op de publieke opinie over het recht en de rechtspraktijk. Onderlinge overeenstemming is in werkelijkheid een echtscheidingsgrond!

Het niet kunnen scheiden is voor vele mensen een beletsel op de weg naar het levensgeluk en noodzaakt anderen, om een buitenechtelijke, overspelige verhouding te beginnen met alle ongewenste gevolgen van dien.

Die bezwaren moeten worden ondervangen in een nieuwe regeling. Naar mijn oordeel zou een herziening van het echtscheidingsrecht als hoofdpunten kunnen inhouden:

a. Invoering van één echtscheidingsgrond: **gegronde ontwijking van het huwelijk.**

b. Mogelijkheid voor gehuwden, om na twee jaar huwelijk bij **gemeenschappelijk verzoekschrift de ontbinding van het huwelijk te vragen, welk verzoek de rechtbank eerst na verloop van een bepaalde termijn kan inwilligen.**

Ontwijking huwelijk

Het huwelijk ligt qua vorm en rechtgevolgen vast in het Burgerlijk Wetboek. De inhoud van het huwelijk is echter moeilijk in een wet te vatten. Het huwelijk zou naar de inhoud kunnen worden omschreven als *een in beginsel voor het leven aangegane door wederkerige liefde en vertrouwen gekenmerkte verbintenis tussen een man en een vrouw.* Man en vrouw vormen een twee-eenheid van een goddelijke orde.

Overspel is door de protestantse christenen steeds als echtscheidingsgrond erkend, omdat de bijbel dit leerde. In één van de vaak aangehaalde teksten, Mattheüs 19:9, staat in de Nieuwe Vertaling het woord „hoerij”. Elders komt voor het woord „ontucht” (Matth. 5:32). Zijn deze woorden niet zwaarder dan overspel? Over de bijbelse fundering van de kwaadwillige verlaten als echtscheidingsgrond is men het nooit helemaal eens geweest.

Afgezien van de kwesties, of het juist is de bijbel hier als een uitputtend voorschriftboek te zien en of het niet beter is de uitspraken betreffende de echtscheiding in de Heilige Schrift in een bepaald tijdsbeeld te plaatsen (in Mattheüs wordt verhaald,

DOOR Mr. A. HERSTEL

Het voeren van een echtscheidingsprocedure is bovendien voor velen een uiterste redmiddel, een „ultimum remedium”. Daaraan is veelal een grote hoeveelheid huwelijksleed vooraf gegaan. Trouwens, de cijfers tonen duidelijk aan, dat de echtscheidingsfrequentie in ons land de laatste jaren vrij stabiel is, terwijl lichtvaardig scheiden van echt bij ons nu juist zo eenvoudig is. Bij invoering van de door mij gesuggereerde oplossing zal de „grote leugen” praktijk tot het verleden behoren, zal de vrijwel onneembare bewijsbarrière, genaamd overspel, voor velen in een andersoortige hindernis veranderen, die wellicht wel te nemen valt en zullen de onderhandelingsposities van de echtgenoten in het voorspel van de echtscheidingsprocedure iets normaler zijn geworden.

dat Jezus spreekt over het wegzenden van de vrouw door de man, en niet omgekeerd!), kan het verwondering wekken, dat juist overspel de echtscheidingsgrond bij uitstek is. Dit duidt op een verabsolutering van het sexuele aspect van het huwelijk, dat, hoe belangrijk ook, toch maar één van de verschijningsvormen is van de liefde tussen man en vrouw. Het zou m.i. bedenkelijk zijn, wanneer we bij voorbeeld een echtscheiding op grond van een éénmalig overspel zouden goedkeuren en voor een echtscheiding op grond van huwelijksontwrichting in de vorm van herhaaldelijk en regelmatig gepleegde „geestelijke wreedheden” jegens de echtgenoot geen goed woord zouden over hebben. Daar komt bij dat we rekening moeten houden met de veranderde opvattingen (en veranderende meningen) omtrent de sexualiteit, die veel minder „hewelijksgebonden” is dan men vroeger aannam.

Niet eenvoudig

Grondige ontwrichting van het huwelijk als echtscheidingsgrond noodzaakt de rechter veel meer het huwelijk als geheel, en naar de inhoud te bezien. Eenvoudig is dat niet. Het is veel gemakkelijker naar een uiterlijke gedraging te kijken en daarop een oordeel te geven in de trant van: „Is er een complete geslachtsgemeenschap geweest? Dan is er dus overspel gepleegd en is er een grond voor echtscheiding aanwezig”. De rechter zal bij grondige ontwrichting als echtscheidingsgrond natuurlijk afhankelijk zijn in zijn oordeelsvorming van feiten en omstandigheden. Denkbaar is daarbij, dat in de wet een aantal „gevallen” van grondige ontwrichting — niet limitatief — worden opgesomd, waarbij wellicht plaats is voor de huidige echtscheidingsgronden. Er zal zich — gelet op de echtscheidingsfrequentie — spoedig een uitgebreide jurisprudentie vormen, die de rechter tot richtsnoer kan zijn. De rechter in Nederland wordt vaak voor schijnbaar onoplosbare vraagstellingen geplaatst. Hoe bepaalt hij bij voorbeeld de schuld van iemand, hoe constateert hij dat een kind met de lichamelijke en geestelijke ondergang wordt bedreigd? Ik heb er alle vrouwen in, dat de rechter zal weten te oordelen over de ontwrichting van een huwelijk. Natuurlijk zal de rechter de mogelijkheid moeten hebben zich goed te laten voorlichten door een speciaal daartoe in het leven te roepen instelling. *Het verplicht uitbrengen van een huwelijks- en gezinsrapport aan de president van de rechtbank, alvorens deze de verzoeningscomparatie belegt, komt mij zeer wenselijk voor.* Ik meen dat de onvermijdelijk daarmee samenhangende inbreuk op het persoonlijk leven van de partijen door hun belang, door dat van de eventueel uit hun huwelijk geboren kinderen en door het algemeen belang is gerechtvaardigd. Voorts acht ik het goed, dat — mede gelet op de overweging, dat art. 1962 BW, betreffende de bewijskracht van de bekentenis in de Code Civil alleen gold voor het verbintenisrecht — de rechter de verplichting wordt opgelegd in alle gevallen bewijs van de aan de eis ten grondslag liggende feiten op te dragen, zulks ter vermijding van een nieuwe „grote leugen” praktijk.

Een echtscheidingsvonnis behoort tenslotte door een meervoudige kamer van de rechtbank te worden gewezen.

Gemeenschappelijk verzoekschrift

We kennen in Nederland sinds 85 jaar de „bedekte echtscheiding op grond van onderlinge overeenstemming”. Deze stand van zaken kan niet rigoureuus worden gewijzigd. Dat zou irrealistisch zijn. Het volledig uitschakelen van de vrije beslissing van de huwelijkspartners zou daarenboven onoprecht aandoen, omdat in onze wet ontbinding van een huwelijk vijf jaar na een op onderlinge overeenstemming verkregen uitspraak tot scheiding van tafel en bed mogelijk is. Het kan voorkomen, dat twee gehuwden hun huwelijk wensen te beëindigen, omdat ze hebben ingezien zich in elkaar vergist te hebben, zonder dat van een grondige ontwrichting sprake is. Het is eveneens mogelijk, dat twee echtelieden als vrienden uit elkaar wensen te gaan zonder procedure van de een tegen de ander. Daarvoor moeten mogelijkheden zijn in beperkte mate. Een ruwe schets van een mogelijke procedure — enigszins naar analogie van de procedure na scheiding van tafel en bed op verzoek van beide partijen — is: De echtgenoten vragen na tenminste twee jaar huwelijk bij gemeenschappelijk verzoekschrift de ontbinding van hun huwelijk aan de rechtbank. De rechtbank roept partijen op voor een persoonlijke verschie-

ning en poogt te verzoenen. Lukt dat niet, dan schorst de rechtbank de comparitie voor tenminste een half jaar en ten hoogste twee jaar.

De rechtbank kan intussen een rapport doen uitbrengen. Komen partijen bij of vóór de voortzetting nog niet tot andere gedachten, dan wijst de rechtbank vonnis en verklaart het huwelijk ontbonden. Het huwelijk wordt ontbonden door inschrijving van het vonnis in de registers van de Burgerlijke Stand.

Geen juist wapen

Het bemoeilijken van de huwelijksluiting is — hoe aantrekkelijk op het eerste gezicht — geen juist wapen tegen het kwaad van het mislukte huwelijk. Zou men bijv. tussen het „aantekenen” en de voltrekking van het huwelijk een bepaalde bezinningsperiode voorschrijven, dan zou het aantal gedwongen huwelijken — waarbij zo'n termijn uiteraard niet zou passen — alleen maar toenemen. Noodzakelijk is huwelijksvoorlichting op een zeer breed vlak. Met name met de sexuele opvoeding kan nauwelijks vroeg genoeg worden begonnen. Een mislukt huwelijk heeft terugslag op de echtelieden zelf — alimentatieproblemen, psychische spanningen etc. — op de kinderen — missen van gezinsharmonie, psychische defecten etc. — en op de maatschappij — bijspringen in financiële nood, zorg voor ontspoorde kinderen, criminaliteit etc. Als een huwelijk echt mislukt is en verzo-

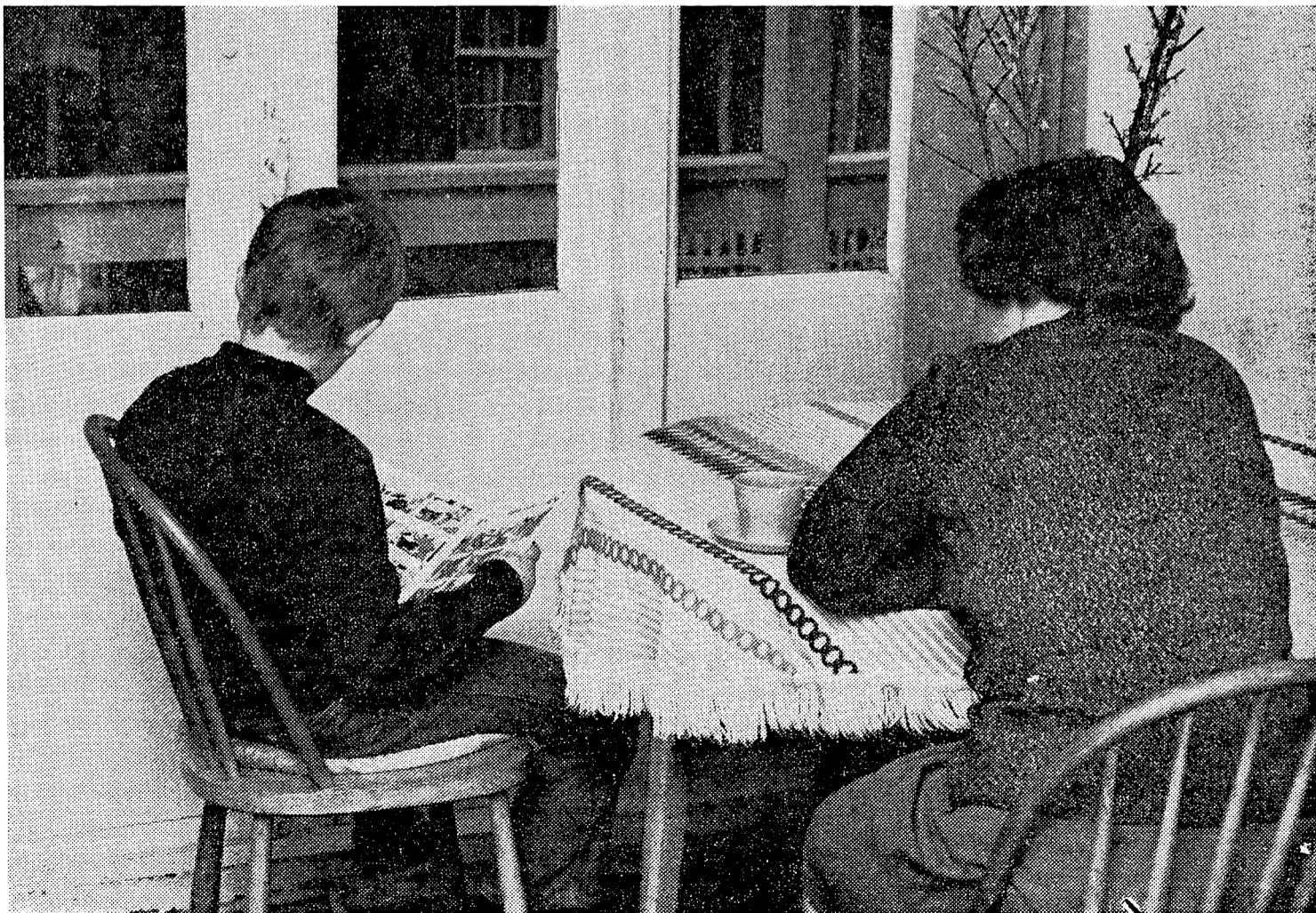
ningspogingen gefaald hebben, dan bewijst men er niemand een goede dienst mee in het kader van een strenge huwelijksregeling de huwelijksband kunstmatig in stand te houden.

Een verruimde, soepele regeling van het echtscheidingsrecht zal geen lichtvaardige huwelijksluitingen of -ontbindingen en echtscheidingen in de hand werken. De meeste bruidsparen zijn van goede voornemens vervuld op hun trouwdag en denken niet aan een mogelijk fiasco van hun zojuist tot stand gekomen verbintenis, tenzij het huwelijk wordt gesloten om financiële redenen, in welke gevallen men zich onder een regeling als door mij voorgesteld nog wel even zal bedenken.

Het voeren van een echtscheidingsprocedure is bovendien voor velen een uiterste redmiddel, een „ultimum remedium”. Daaraan is veelal een grote hoeveelheid huwelijksleed vooraf gegaan. Trouwens, de cijfers tonen duidelijk aan, dat de echtscheidingsfrequentie in ons land de laatste jaren vrij stabiel is, terwijl lichtvaardig scheiden van echt bij ons nu juist zo eenvoudig is.

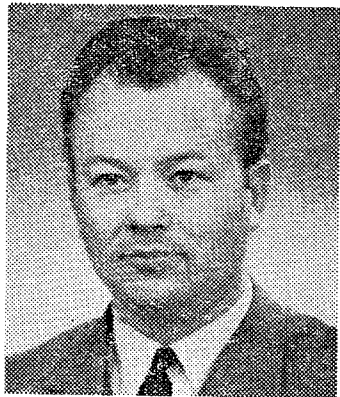
Bij invoering van de door mij gesuggereerde oplossing zal de „grote leugen” praktijk tot het verleden behoren, zal de vrijwel onneembare bewijsbarrière, genaamd overspel, voor velen in een andersoortige hindernis veranderen, die wellicht wel te nemen valt en zullen de onderhandelingsposities van de echtgenoten in het voorspel van de echtscheidingsprocedure iets normaler zijn geworden.

Een mislukt huwelijk heeft terugslag op echtelieden, kinderen missen gezinsharmonie.

ANDER DENKEN VEREIST

DOOR DRS. J. P. FEDDEMA

RECENTE ontwikkelingen op het terrein van het denken (elektronisch brein), het voortbewegen, communicatie (televisie), hoogterecords, bevolkingstoename en vernietigingskracht geven aanleiding te spreken van een revolutionaire versnelling van de geschiedenis.

Dr. F. Boerwinkel wil in zijn boekje „Inclusief denken” (uitgegeven door P. Brand te Hilversum) in dezen zelfs niet meer van een stroomversnelling spreken, maar van een waterval.

De menselijke situatie is door dit alles zozeer veranderd, dat een nieuw, ander denken vereist is, wil de mens niet ten onder gaan.

De schrijver, een christen, vermijdt elk beroep op de christelijke naastenliefde, maar zet in een tamelijk pragmatische benadering uiteen, hoe in de huidige situatie het eigen heil alleen nog verkregen kan worden, indien tegelijk het heil van de ander wordt beoogd en bevorderd.

Nu hebben o.a. mijn ervaringen in Zuid-Afrika me doen inzien, hoe gevaarlijk en noodlottig het kan zijn indien mensen zich teveel vereenzelvigen met het eigen volk, de eigen groep, de eigen partij, de eigen kerk enz. De blik wordt door zulk een ethnocentrisch denken, waarbij dus de eigen groep te zeer in het middelpunt staat, zo verduisterd, dat men niet in staat is met de andere groep, in casu een ander ras een modus vivendi te vinden. Men is als het ware slachtoffer van, of althans geheel verstrikt geraakt in het exclusieve denken. Zulk een geesteshouding, waarbij men dus niet in staat is zich te vereenzelvigen met de mensheid als geheel, wordt overigens ook nog in voldoende mate in ons land aangetroffen.

Is het niet merkwaardig, dat anti-papisme, een verzet tegen de oecumene en met name tegen de wereldraad van kerken, een negatief of ongenueanceerd anticommunisme, een sterk nationalisme, een pro-apartheid en een onverschillig schouderophalen met betrekking tot de hulp aan ontwikkelingslanden dikwijls met elkaar samengaan? Daarom heb ik er een gewoonte van gemaakt in mijn kennissenkring, naast o.a. het dagblad „Trouw”, de brochure „De samenleving vernieuwen” van mr. W. C. D. Hoogdijk en de oratie van prof. Kuitert, „Sociale ethiek en geloof in Jezus Christus”, ook Boerwinkels „Inclusief denken” te propageren. Mejuffrouw Wieke Konijn (21 jaar), afkomstig uit Scherpenzeel, röntgenlaborante aan de Vrije Universiteit werd door laatstgenoemd boekje zozeer getroffen dat ze op eigen initiatief een vrij schematisch overzicht opstelde, mede om de pas verworven ideeën beter te kunnen overdragen aan haar vriendinnen.

Ik dacht dat de wijze waarop ze dit deed, maar vooral ook de door haar geformuleerde en/of gerangschikte gedachten van Boerwinkel belangrijk genoeg waren om ook anderen ervan kennis te laten nemen.

MEN hoort tegenwoordig zo vaak — onze tijd is een tijd als nooit tevoren —. Maar hetzelfde kan gezegd worden van de tijd omstreeks 1500 de overgang van de Middeleeuwen naar de Renaissance en Reformatie. Men kan om enkele voorbeelden te noemen vergelijken:

1. Nieuwe ruimte — het ontdekken van nieuwe werelddelen vroeger; de ruimtevaart nu.

2. Nieuwe communicatie — uitvinding der boekdrukkunst toen; radio, televisie nu.

3. Nieuwe macht — revolutie in de oorlogvoering door buskruit toen; revolutie in de oorlogvoering door de atoomkracht nu.

Men kan nu tot de conclusie komen, dat een andere tijd een ander denken vraagt. In vroeger tijden ging dit aanpassen lang niet altijd vanzelf. De godsdienstoorlogen getuigden wel van een halsstarrigheid van degenen, die niet openstonden voor de nieuwe denkbeelden.

Ook in onze tijd is het niet te verwachten dat het denken van de mensen zich

vanzelf aan zal passen aan de veranderde situatie.

Om enigszins zicht te krijgen op een nieuwe denkhouding, zullen wij ons eerst moeten realiseren hoe de denkhouding van de mens tot nu toe is geweest. Die oude — maar nog steeds heersende — denkhouding kan misschien het best worden gekarakteriseerd als het antagonistische denken. Dus: of mijn groep wint, of de zijne. Samenwerking was er wel, maar altijd binnen de eigen groep, of tegen de „outgroep”. Deze manier van denken, die voor ieder een deel van zichzelf is, zullen wij moeten laten schieten, willen wij niet gaan naar een vernietiging niet alleen van de ander, maar ook van onszelf. Wij zullen de „ander” in moeten sluiten in ons denkpatroon, want wij kunnen alleen overleven door samen te leven: to survive is to convive. Deze manier van denken noemen wij inclusief denken. Enkele punten, waaraan men zich zal moeten houden wil inclusief denken zin hebben zijn:

a. Wij moeten ons er voor hoeden om onszelf als mens superieur te achten boven aanhangers van een andere overtuiging en elke self-righteousness vermijden.

b. Wij zullen op moeten passen voor

INCLUSIEF DENKEN

DOOR WIEKE KONIJN

bepaalde stereotiepe denkpatronen als: zo zijn nu eenmaal de joden, de roomsen, de rooien, de liberalen enz.

c. Wij zullen ons eraan vast moeten houden, dat wij als mensen met elkaar op deze kleine planeet een modus vivendi, een manie: om als mens te leven, moeten vinden, elkaar helpend door aanmoediging, maar niet minder door duidelijke kritiek en als het moet door verzet.

Macro-inclusief

Samenvattend: inclusief denken is geen onverschilligheid voor de waarheid, veronderstelt integendeel een hartstochtelijk zoeken ernaar, maar altijd de ander als mens in zijn waarde latend.

Controversen, waarvoor wij op inclusief denkende wijze een oplossing zullen moeten vinden, zijn o.a.:

a. De Oost-West tegenstelling.

b. De Noord-Zuid tegenstelling.

c. Onze verhouding tot Duitsland.

Dit „denken op wereldniveau” noemt men - macro-inclusief denken -

a. De Oost-West tegenstelling:

Hieronder verstaan wij de tegenstelling tussen het „kapitalistische” Westen met Amerika als leidende macht en het „communistische” Oosten met Rusland als leidende macht. Tegenwoordig zien velen terecht niet meer Rusland als eventuele grote tegenstander, maar China, terwijl Rusland zich bij een conflict achter het Westen zal scharen. Zij denken dus inclusief Rusland en exclusief China. Hierbij speelt ook nog het rassensverschil een rol. Om China toch te betrekken in ons denken zullen wij moeten bevorderen, dat China toetreedt tot de UNO, waar het nog altijd geen lid van is.

b. De Noord-Zuid tegenstelling:

Hiermee wordt bedoeld de tegenstelling tussen de rijke blanke landen en de arme gekleurde volken. Om aan te tonen, dat wij wel degelijk rekening dienen te houden met deze arme volken, enkele cijfers: In 1966 waren totaal 117 landen lid van de UNO; 32 blanke landen, 23 uit latijns Amerika en 62 uit de afro-aziatische wereld. Ook hier geldt het devies: het kan ons niet goed gaan als het hun niet goed gaat. Tot nu toe is er al veel aan ontwikkelingshulp gedaan. Dat dit niet altijd goed uitpakte is geen reden om te zeggen: 't is te ingewikkeld, we laten het er maar bij zitten. We zullen daarentegen nog meer geld beschikbaar moeten stellen, meer mensen naar ontwikkelingsgebieden moeten sturen, en vooral ook geld uit moeten trekken voor bestudering van het probleem. Wij moeten de essentie van deze hulp niet onderschatten; ellende bij hen wreekt zich vroeg of laat in ellende bij ons.

c. Onze verhouding tot Duitsland:

In het klein

Inclusief denken ten aanzien van Duitsland betekent niet, dat wij het verleden maar rustig moeten vergeten. Onrecht verjaart niet, maar wij moeten de nieuwe generatie de zonden der vaders niet eindeloos voor de voeten blijven werpen. Toch moeten wij onze ogen niet gesloten houden voor het opkomende neo-nazisme. Maar wij kunnen deze kwade ontwikkeling niet keren door te zeggen: ze leren het jaar nooit, mij zien ze er niet meer. De geschiedenis heeft ons toch geleerd, dat wanneer het in Duitsland mis gaat wij daar zeker mede door gedupeerd worden. Wij kunnen maar op één manier reageren: wij steunen de positieve krachten in Duitsland.

Inclusief denken inzake de grote wereldproblemen kan pas tot stand worden gebracht als het gesteund wordt door een inclusief denken in de kleine dagelijkse verhoudingen waarin wij leven. Wij moeten een meer solidaire houding aannemen ten opzichte van de mensen met verantwoordelijke posities zoals b.v. werkgevers en regeerders, willen wij niet verdrinken in een gevoel van self-

righteousness. Wij zullen moeten erkennen, dat self-righteousness 'n kwaad is dat ons allen bedreigt. Harry Mulisch laat iets van deze erkenning zien in zijn boek — De zaak '40/61 —, over het Eichmann-proces: „Van de misdaden die in Hitlers machtsbereik gepleegd zijn, zeggen de neo-nazi's: Het zijn leugens. De Duitsers zeggen: Het waren de nazi's. De Europeanen zeggen: Het waren de Duitsers. De Amerikanen zeggen: Het waren de Europeanen. De Aziatische en Afrikaanse volken zeggen: Het waren de blanker. En eens zal men zeggen: Het waren de mensen. Maar nooit mogen wij zeggen: Het was Eichmann”.

Bevordering inclusief denken

a. Door scholen en vormingsinstituten. Het is de taak van de onderwijskrachten de leerlingen, hoe jong ook, iets bij te brengen over de eenheid van ons wereldlichaam. Belangrijk is de gedachte te vermijden als zou na de strijd tussen stammen en daarna die tussen staten, nu de strijd tussen statenblokken onvermijdelijk zijn.

b. Door kerken en levensbeschouwelijke organisaties.

Treffend is wat Pater Pire gezegd heeft op een congres van de Rotarians. De Rotarians vormen in 't algemeen een gezelschap van mensen uit de leidende kringen uit de landen van het westelijke blok.

„Kijk de vergadering eens rond zoals ik nu doe. Dit is slechts een klein fragmentje van de mensheid, en of u nu wilt of niet, u vormt een vergadering die voornamelijk uit blanken bestaat, die in de westelijke wereld wonen, zoals wij dat noemen en die een status voeren. Bijgevolg zijn de „anderen” al uw broeders met geel en zwarte huidskleur. De „anderen” zijn allen die aan de overkant van het ijzeren gordijn wonen, de volkeren van de totalitaire landen van West-Europa, de arbeiders en beamtten van uw land, vooral als u uit een land komt met een beperkte middenklasse, en waar u deel uitmaakt van een kleine groep gegoeden, die temidden van een enorme massa armoedigen leeft. De massa's van Latijns-Amerika, de negers van Amerika en Afrika, Chinezen, Russen, Portugezen, waar zijn deze mensen?”

En verder: „Laat er onder u geen fanatisme, sektarisme, parochiegeest of eilandmentaliteit heersen. Open uw hart voor de „ander”; agnosticus of gelovig man en omgekeerd; de man van het ene geloof ten opzichte van de man van het andere geloof; de man van links ten opzichte van de man van rechts en omgekeerd”.

c. Door de massa-media.

Geen invloed is zo groot als die van de moderne massa-media: pers, film, radio en televisie. Groot is ook de verantwoordelijkheid, die redacteurs en programmaleiders dragen. Het maakt een groot verschil vanuit welke gezichtshoek deze redacteurs en journalisten hun keuze maken uit de tientallen berichten, die zij dagelijks onder ogen krijgen. Het is belangrijk dat men kiest vanuit de gedachte: Het Westen plus Rusland plus China tegen de demon der vernietiging.

„Drie brieven uit Z.-Afrika”

Een uitstekende illustratie van „inclusief denken” maar tegelijk ook uitgesproken „christelijk” denken, zijn de „Drie brieven uit Zuid-Afrika”, van Edgar H. Brookes, gericht aan drie mede Zuid-Afrikanten, resp. een Afrikaner, een Engels-sprekende blanke Zuid-Afrikaan en een African (Bantoe).

De brieven voorzien van een voorwoord van Alan Paton zijn in een Nederlandse vertaling à f 1,— verkrijgbaar bij het Quaker-centrum, Vossiusstraat 20 te Amsterdam (postgiro 313040).

Brookes, oud-directeur van het Adam-College in Natal, schrijft in de eerste brief aan zijn Afrikaner-vriend Koos o.a., met hem, ondanks de politieke verschillen, twee lingen gemeen te hebben, namelijk een oprechte liefde voor Zuid-Afrika en een oprecht christelijk geloof. Ik zal een citaat uit de brief aan deze gericht en eveneens een citaat uit de brief aan de African (Bantoe) laten volgen, in de hoop dat dit voor velen aanleiding zal zijn deze brochure aan te schaffen.

Geen stereotiepe denkpatronen als: het zijn maar negers

AANTEKENING REDACTIE

Plaatsing van dit stuk met z'n introductie betekent uiteraard niet, dat de redactie het daarmee geheel voor haar rekening neemt.

Zij is van mening, dat een poging tot cumulering van verschillende pro's en contra's in „de ander”, altijd een zaak van willekeur is. Men zou bijvoorbeeld ook kunnen zeggen Tegenstanders van de Wereldraad van Kerken zijn ook tegenstanders van de mammoetwet, van de medezeggenschap in de bedrijven, maar voorstanders van afschaffing van de grondbelasting; tegenstanders van het afschaffen van ridderorden enz., enz. De lijst is héél lang te maken en elke toevoeging maakt de lijst willekeuriger, tot men in het absurde belandt.

Wat de brief aan Koos betreft, de poging tot inclusief denken faalt, als aan het slot de geheel verkeerde voorstelling wordt gewekt, dat de blanke christenen in Zuid-Afrika, voorzover zij voorstanders zijn van de apartheidspolitiek, de Bantoes en de kleurlingen als minder dan mensen beschouwen. Want hoe is het dan te verklaren, dat de Nederduits Gereformeerde Kerk meer dan enige kerk van calvinistische oorsprong aan zending „doet” en dat deze kerk zoveel Bantoe gemeenten telt, die soms met de gemeenten van „witmense” gemeenschappelijke kerkdiensten houden?

BESTE KOOS

OP 31 mei 1961, toen Zuid-Afrika zijn afscheiding van het Britse Gemenebest proclameerde, verkeerde de bitterheid van die andere 31 mei 1902, in triomf. De Afrikaner had zijn ideaal verwezenlijkt door er met zijn hele hart, zijn hele ziel, zijn hele verstand en zijn hele kracht voor te werken. In Zuid-Afrika is het heden ten dage alsof Kruger en niet Milner de oorlog heeft gewonnen. En nu, op dit moment van triomf, komt het besef, dat geheel Afrika bevrijd zal worden van blanke overheersing, dat de hele wereld ons land veroordeelt, dat het geven van gelijke rechten aan de zwarte man uiteindelijk niet te vermijden is en dat dit dreigt de vernietiging te betekenen: van alles wat door de arbeid van generaties bereikt is, dat een nog erger 1902 voor ons ligt en dat daarvan deze keer misschien geen herstel mogelijk zal zijn.

Terwijl ik dit alles begrijp en het zelf heel diep voel, besef ik dat er slechts één roeping is voor elke man, die waarlijk man wenst te zijn — de roeping de werkelijkheid onder de ogen te zien zoals die is. Wij Zuid-Afrikanten missen zo vaak

deze moed. Wij houden er niet van de dingen door te denken tot hun bitter einde. Tientallen jaren zijn we de waarheid ontvlucht. Apartheid is zo'n vlucht. Hij dient nergens toe. Het is te laat om de Africans met vleierij te benaderen. Dat betekent, hen te behandelen als minderwaardige mensen. Wij allen, zowel Engels-sprekenden als Afrikaans-sprekenden moeten de trieste waarheid onder ogen durven zien. Triest voor ons, vol beloften van opbloei en hoop voor onze zwarte medeburgers. Wat lente voor hen betekent, lijkt winter voor ons, koud en zwart en dodelijk voor al onze hoop. Maar laat dit ons goed voor ogen staan: Gods wegen zijn niet de onze. Wie weet welke verblindende schoonheid ons wacht op de onbekende weg naar het onmogelijke doel? Het gehele leven is zo, als we diep nadenken. Onze geboorte deed onze moeders lijden. Onze dood is een overgang door pijn heen naar een hoger leven. De diepste zin van ons Christelijk geloof is dood en uiterste mislukking, leidende naar verlossing en nieuw en rijk leven. God vraagt van ons als volk niet meer dan Hij zichzelf oplegde voor de gehele mensheid. Onze God heeft wonden waar heerlijkheid uit straalt. Maar zelfs Christus

bad: (en daarom achten wij Hem nog hoger) „Vader, als het mogelijk is, laat deze drinkbeker aan mij voorbij gaan”. In ons politieke Gethsemané (en ook hier slapen velen van ons volk, terwijl jij en ik worstelen) is de politiek van apartheid en Bantoeestans de politieke toepassing van het zelfde gebod. Wij wensen dat de beker (die in werkelijkheid een overwinningbeker is) ons zal voorbijgaan. Maar wij maken het gebod niet volledig door te zeggen: „Niettemin, niet mijn wil, maar Uw wil geschiede”. Ik begrijp heel goed waarom jij en zoveel anderen deze politiek hebt gesteund. Het lijkt een manier om te geven en tegelijk te houden wat we hebben. We geven de Africans vrijheid in hun eigen woon-gebieden zonder onze nationale verworvenheden in gevaar te brengen. We brengen belangrijke offers, alsof de tekst voor de verlossing van de wereld luidt: „Ik vind geen schuld in deze Mens; gesel Hem en laat Hem vrij”. Maar dit alles is in de grond oneerlijk. Het is een uitvlucht en wij hebben meer dan genoeg uitvluchten gebruikt in deze jaren. Wij weten, als we het willen toegeven, — jij weet het — dat de Bantoeestans eco-

nomisch niet levensvatbaar zijn, dat de Africans alleen kunnen bestaan als ze hun arbeid aan ons verkopen, dat indien ze werkelijk boerenbedrijven willen ontwikkelen, en geen kleine onproductieve stukken droog land, er zenden meer zijn die hun brood bij ons zullen moeten verdienen. Toch onthouden wij hun rechten in de gebieden waar ze hun beste jaren doorbrengen, en geven hun een minderheidsstemrecht voor de wetgeving in hun „thuislanden” die inderdaad slechts internaten zijn voor de jeugd en de zeer ouden. We geven hun stemrecht in hun eigen gebieden, voor een wetgeving die niet meer dan provinciaal is, en geen stemrecht en zelfs geen hoop op stemrecht voor het landelijk Parlement dat door zal gaan grote en belangrijke delen van hun leven te beheersen. Zou jij, zou ik, een recht van zo kleine afmeting accepteren als werkelijke politieke vrijheid voor onszelf? En dan, hoe is het gesteld met de Indiërs en de bevolking van gemengd ras, die geen stem van enige betekenis hebben in het nationale Parlement en geen woongebieden voor zichzelf? Je moet zien — en je ziet stellig ook wel — dat dit geen echte uitweg is uit ons moreel dilemma of onze politieke

moeilijkheden. Het is een uitvlucht, wellicht een laatste uitvlucht, maar niettemin een uitvlucht. Laat ons volwassenen worden, ons afkeren van uitvluchten en niet ter zake doende argumenten en de feiten bezien in hun morele en politieke sfeer. Moreel is het volkomen verkeerd mensen in hun geboorteland fundamentele rechten te onthouden alleen omdat zij door hun geboorte zijn wat ze zijn.

In politiek opzicht is het ondenkbaar, dat we door zullen kunnen gaan tot in het oneindige, deze rechten te ontkennen tegerover de verpletterende publieke opinie in Afrika en de rest van de wereld. Ik was niet van plan de morele stelling te verdedigen, omdat het zo'n eenvoudige en scherpomlijnde Christelijke waarheid is. Ik kan me niet indenken dat jij dit niet zou erkennen. Maar velen van ons volk schijnen de gebiedende noodzaak ervan niet te voelen. Zij ontvluchten die ook. Uitvluchten zijn onze nationale ondeugd geworden, tot onze grote intellectuele zowel als geestelijke verarming. Kunnen wij ons nog langer misleiden met het argument, dat de Africans minder dan mensen zijn of geen aanspraak kunnen maken op elementaire rechten?

MIJN BESTE JABULA

EEN African geestelijke zei tot mij: „De Nederlands-hervormde geestelijken prediken nationalisme van hun kansus, en zie nu eens, waartoe dat hun mensen heeft gebracht. Waarom zouden wij geen nationalisme prediken?” En ik antwoordde hem: „Dit herinnert mij aan „de derde verzoeking”: „Al deze dingen zal ik U geven, als ge mij wilt aanbidden...” „Gij zult de Heer uw God aanbidden en Hem alleen zult gij dienen”. Had ik daarin gelijk? Het vereist grote moed zo'n standpunt in te nemen, vooral voor jou die gedwongen bent in een „lokasie” te wonen, met misdadigers zowel als goede burgers. Onvoldoende beschermd door de politie. Heel Zuid-Afrika is overdonderd

door intimidatie, wat elk liberale Afrikaner die in een klein dorp woont, zal kunnen getuigen. Afgezien van het gevaar voor lijf en goed, is er de intimidatie van uitgescholden te worden voor „verrader”, „zoete jongen” of een „Oom Tom”.

Politiek bestaat de verleiding de — ik wil niet zeggen de sterkste — maar de luidruchtigste menigte te volgen. Aan het eind schijnen de meest extremen, blank of zwart, te overwinnen en zij beloven alle politieke voordelen. (Ik heb sinds 1948 er geen ontmoet; waarschijnlijk zal dat ook nooit gebeuren). Maar wij hebben onze ziel, ons zelfrespect, ons werkelijk dienen en onze trouw. Wij kunnen niet gelukkig zijn met het uitroepen van leuzen, waarmee we het niet eens zijn en het volgen van wegen, die wij verachtelijk vinden. Wij moeten onszelf trouw blijven, wat er ook van

moge komen. Ik voel dat er een opmerkelijk verschil is tussen sommige Afrikaanse Staten, die belang in ons stellen en onszelf. Deze Republiek had blanke bewoners sinds 1652 — een jaar waarin Philadelphia nog niet bestond — en New York als kleine Hollandse kolonie een strijd om het bestaan voerde. De Republiek heeft veel meer blanke bewoners dan Algerije had en geen moederland aan de overzijde van 'n binnenzee. Zij zal noodzakelijk een plaats moeten vinden voor beiden, zwarte en blanke mensen binnen haar grenzen. Misschien zal het African en Afrikaner worden in plaats van Afrikaner en African, maar het kan niet uitsluitend African worden.

Dit zou noch rechtvaardig, noch uitvoerbaar zijn. De beginselen van Pan-Afrikanisme kunnen hier niet zo maar zonder wijziging toegepast wor-

den. Dit is geen Ghana, zelfs geen Kenya. Ik persoonlijk zou wel kunnen vluchten, en mijn leven in Engeland doorbrengen, huiverend in de Engelse zome en met heimwee denkend aan onze zonnige Zuid-Afrikaanse winters, maar hoevelen zouden dat kunnen?

Maar door de bevrijdingsbeweging — hoe juist en nodig ook en hoezeer ik haar zelf ondersteun — vast te haken aan het Pan-Afrikanisme, wordt een element van nodeloze vijandschap opgeroepen, gedoemd tot mislukking, omdat dit zelfs in de gunstigste omstandigheden nooit tot een volledig succes kan leiden. Ik schrijf dit en toch, terwijl ik dit schrijf, voel ik mijn eigen zwakte omdat ik je nog geen sterke en duurzame hoop kan geven op een antwoord van blanke zijde. Ik geloof inderdaad dat dit antwoord eerder mensen die na-

denken en een eigen politiek aanbieden zal bereiken, dan hen, die alleen maar leuzen van haat kunnen uitschreeuwen. Maar ik kan niet met je onderhandelen want ik heb niets te bieden behalve de haast aandoenlijke goede wil van een kleine minderheid, niets dan de instemming van jouw verstand en geweten en de vreugde, edelmoedig en rechtvaardig te zijn. Ik zou al kon ik het, je niet willen scheiden van de heerlijke wedergeboorte van het oprijzend Afrika, noch je vragen te vrienden daar aan te vallen: ik vraag je slechts eerlijk jezelf te zijn. Beschavingsinvloed is niet noodzakelijk een kwaad: voor de Europese volkeren die door het Romeinse keizerrijk overwonnen werden is het een goede zaak geweest. Maar in wezen bent je meer dan een verwesterd mens: je bent een MAN-in-Christus.

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

N.V. AANNEMERS- EN HANDELSBEDRIJF

VAN OORD

Hoogstraat 73a - Telefoon 444 - Werkendam
Rijswerken - Grondwerken - Asfaltwerken

BOUWBEDRIJF VAN ESS

uitvoering van alle
voorkomende bouwwerken

EMMEN - KAPELSTRAAT 20 - TELEF. 2671

B. DE HOOP

MAKELAAR in assurantiën, hypotheek en onroerende goederen

Alle verzekeringen

Makelaardij - Financieringen

EMMEN Postbus 30. Telefoon 1291 - 3704
STADSKANAAL (bijkantoor). Telef. 2353

JAN LINGEN'S BETONINDUSTRIE N.V.

Veerdam 29 - Telefoon 01850 - 3128 - 1123
PAPENDRECHT

Voor betere beton

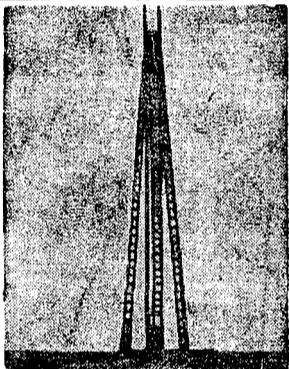
N.V. SCHOKBETON

Fabrieken te Zwijndrecht, Kampen, Elburg en Vianen. Bouwbedrijf te Zeist.

FA. H. MANSCHOT & ZONEN

Aannemers van
HEIWERKEN
Telefoon 03474 - 269
LEXMOND

Gespecialiseerd in het heien met stoomblokken van 2000 tot 8000 kg.

D. MEIJER - AANNEMER

VAN NIEUWBOUW-, VERBOUW- EN
REPARATIEWERKEN

Handel in hout, teerprodukten en andere materialen

Telefoon 7690

SASSENHEIM - Werkplaats: Zuilhofstraat 2 - Telefoon 7952

Grondboringen Bodemonderzoek
Nortonputten voor drinkwatervoorziening
Pompinstallaties Beregeningsinstallaties

Meer dan 40 jaar ervaring

FIRMA JAN DE NOOIJ - BENNEKOM

Telefoon 08379 - 2227

TIMMERFABRIEK VERMEULEN N.V.

MILL (N.-B.) - TELEFOON 08859 - 1024*

Fabriek van geprefabriceerde houten gebouwen, houten woningen, directieketen, barakken, garages, vakantiehuisjes enz. Speciaal voor de landbouw: kippenhokken, veldschuren, loodsen, etc.

EXPORT: BELGIE - DUITSLAND - ETC.

BETONFABRIEK

DEN BOER

NIEUW-LEKKERLAND - Zuid-Holland
OPGERICHT 1883

Visser Electrotechniek N.V.

Breestraat 128 - Beverwijk - Tel. (02510) 25244

Gevestigd sinds 1919

Houthandel en Kistenfabriek MEILINK N.V.

ZORCULO - Hofstraat 10 ZUTPHEN - Marsweg 19
Telefoon 05437 - 561 Telefoon 05750 - 3748

Houtzagerij Houthandel Kistenfabriek

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

HET BEELD DER VADEREN

En wat voor Kamerleden!

DE partijbonzen waren de facto de kandidatenlijstenmakers, had Baron De Vos van Steenwijk in de Eerste Kamer betoogd, 23 april 1924.

En wat voor Kamerleden leverde dit op?

„Zo treden hoe langer hoe meer het Parlement binnen aan de partijbonzen volgzaam lieden, met weinig of geen verantwoordelijkheidsgevoel, ogendienaars, een abject soort mensen van de zoveelste klasse, die genade vinden bij hun promotors. Deze laatste, gering in getal, hebben, zoals het steeds in de zogenaamde democratieën toegaat — de geschiedenis leert het ons telkens — alle macht in handen, een macht, die zij te danken hebben aan de onbegrijpelijke en wanhopige stupiditeit van de massa. Natuurlijk niet in naam, maar inderdaad. Men moet het de mensen zelf niet al te zeer aanrekenen. De fout, de uitwas, waar ik op wees, is het onvermijdelijk gevolg van ons vereus kiesstelsel, dat elke volksinvloed teloor doet gaan, en waar geen kwaad genoeg van is te zeggen. Het zou, wat dit punt aangaat, reeds een grote verbetering zijn, zo de propagandisten zelf niet Kamerlid of Kamerlid in spé waren, zo deze laatste zich van elke propaganda onthielden. Gelijk een geestige collega mij zeide: „Een propagandist moet, evenals een portier, anderen binnenlaten, maar zelf niet naar binnen gaan”.

Want men moet mij goed verstaan. Dat de politieke partijen hunne beginselen zoveel mogelijk uitdragen in het land, niet alleen in geschrifte, maar ook mondeling, is alleszins natuurlijk. Daartegen gaat mijn bezwaar allerminst. Dat men strijdt voor hetgeen men voor land en volk goed acht, zijn best doet, om de denkbeelden, die men voorstaat, in steeds ruimere kring ingang te doen vinden, is te prijzen, al is ontegenzeggelijk bij sommigen die propaganda buiten, maar ook in het Parlement — getuige vele redevoeringen en stemmingen — er helaas veel te veel op gericht om, ten koste van het beginsel, ziertjes te

winnen, deze van andere, veelal aanverwante partijen af te snoepen, alsof de kwaliteit op de duur niet steeds de quantiteit primeert en een kleine partij van principiële, nauwgezette, onafhankelijke, kundige, toegewijde mannen niet respectabeler, en dus meer waard is, dan een allegaartje van Strebers.

Dat jagen naar succes, naar de majoriteit, dat zich verheugen over enige meerdere zetels in de vertegenwoordigende lichamen, komt ener partij duur te staan.

Ik voor mij althans gevoel voor het getal op zich zelf niets. Propaganda, fatsoenlijke propaganda, uitstekend. Mits niet door... belanghebbenden. Wat een bescheiden optreden van de kandidaten voor de kiezers niet uitsluit.

En nu verlieze men niet uit het oog, dat wij thans nog in de gelukkige omstandigheid verkeren, dat in elke partij een zeker contingent wordt aangetroffen, dat onder de vroegere kiesrechtregeling zijn intrede in het Parlement heeft gedaan. Dat contingent wordt nog geduld, omdat de partijen er zich terdege van bewust zijn, dat zij zich naamloos zouden blameren door het los te laten. Maar uit de aard der zaak slinkt het door sterfgeval en vrijwillig uittreden. En dan, komen de opvolgers. Aangewezen volgens het nieuwe recept.”

Dan vraakt de spreker het vreemde, dat tegen het gezond verstand indruist, dat de lijstvolgving er toe kan leiden, gelijk al is gebeurd, „dat een Staatsman-partijleider wordt vervangen — het zal er naar zijn! — door een veehouder.”

Dit slaat er waarschijnlijk op dat Lohman werd opgevolgd door Weitkamp, een boer uit Overijssel.

De spreker constateert dit alles niet met vreugde, integendeel, „mijn hart breekt, wanneer ik denk aan welke „faisers”, aan welke „machinatiën” — nog heel wat meer dan de argeloze buitenstaander vermoedt — Nederland soms is overgeleverd, hoezeer het Parlement is verworden.”

OUDE EN NIEUWE CITATEN

Kampioen

De Nederlander Wim Ruska is wereldkampioen judo. Hij heeft inmiddels schriftelijk de jujitsubond laten weten, dat hij zich terugtrekt — althans voorlopig — uit de wedstrijd sport.

Als reden voert hij o.a. aan:

„Ik ben ronduit teleurgesteld. Maatschappelijk en sportief. Toen ik een paar weken geleden tijdens de nationale worstelkampioenschappen de strijd moest staken wegens een blessure (enkel), werd ik uitgenodigd. De aardigheid van de sport was er toen direct voor mij af. Men zag in mij de wereldkampioen judo. Men eiste van mij, dat ik die titel ook bij het worstelen zou waarmaken. Dat ik in feite helemaal geen worstelaar ben, deed er voor hen niets toe. Zij waren gewoon op sensatie uit. Is dat nu de sport?”

Een oud-noors spreekwoord zegt: „In het spel is niemand de broeder van een ander.”

Dat dit voor de tegenstander geldt, zal niemand willen betwisten, maar dat het ook verder een algemene regel wordt is een teken aan de wand.

Geldbelegging

Uit het dagblad „Trouw” (chr. nat. dagblad) het volgende citaat:

„De farmaceutische divisie van Kon. Zout-Organon heeft zich in 1967 gunstig ontwikkeld. Het ovulostatium Lyndiol („de pil”) leverde opnieuw een belangrijke bijdrage tot de omzetgroei, zo wordt opgemerkt in het jaarverslag. De groei prognose voor „de pil” blijft gunstig, al moet met inkrimpende marges rekening worden gehouden.”

De netto-winst over 1967 bedroeg ruim 90 miljoen gulden op een concernomzet van 1830 miljoen gulden. Per aandeel van f 26,— wordt de aandeelhouders f 4,— uitgekeerd of — als dat duidelijker is — 25%. Met een variant op een uitspraak van de Pool Lee kunnen we zeggen „De aandeelhouders van Organon zullen de gebruiksters van Lyndiol zegenen”.

N.V.V.-verwachting

Het N.V.V. (Nederlands Verbond van Vakverenigingen) heeft een studieconferentie georganiseerd, waarvoor ook P.v.d.A., P.S.P., D'66, Radicals en V.V.D. werden uitgenodigd.

Bij de opening zei de heer A. Kloos — N.V.V.-voorzitter — ondermeer:

„Het N.V.V. gelooft niet in een maatschappelijke keuze door confessionele partijen. Ze zijn haring noch kuit, hun politiek is te weinig programmatisch. Daarom hebben wij ze ook niet uitgenodigd voor deze conferentie die tot onderwerp heeft: „Wat mag de vakbeweging van de politiek verwachten?”

Het N.V.V. kent of het Program van Actie van de A.R. Partij niet of het heeft de uitspraak van Bernard Shaw overgenomen „Onze gedragslijn wordt niet door onze ervaringen bepaald, maar door onze verwachtingen”.

Het N.V.V. kan terecht bij ons Program van Actie, maar ook bij nog recentere publikaties om te weten met welke intentie christenen in de samenleving bezig willen zijn.

Men zou ook verder terug kunnen gaan en kunnen denken aan wat dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot destijds in *Bezinning en Uitzicht* schreef: „Christelijke maatschappijbeschouwing en Christelijke maatschappijactiviteit betekenen dat wij de historische ontwikkelingsgang en de feitelijke situatie van onze maatschappij onder de lamp van de Schrift zetten en bij dat licht eerlijk en zonder consideratie de zonde er in aanwijzen en uitzoeken”.

Blaffen

Het „Limburgs Dagblad” meldde iets over de V.U.:

„Een aantal bewoners van de door het vliegtuiglawaaï reeds zo geteisterde Amsterdamse tuinstad, Buitenveldert, heeft zich tot de Vrije Universiteit gewend met klachten over hondengeblaf. Op de zesde verdieping van het gebouw van de medische faculteit is namelijk een kennel in gebruik genomen waar veertig voor experimenten bestemde honden zijn ondergebracht. Naast de „Bulderbaan” van Schiphol zou de „Blafbaan” een nieuwe bedreiging vormen voor het wijkje met bungalows dat aan het complex van de Vrije Universiteit grenst”.

Onze zegsman vindt de „blafbaan” heel normaal. Van oudsher heeft de V.U. — volgens hem — voor keffertjes gezorgd. Nu de V.U. alsmar groter wordt heeft deze — nog steeds volgens onze zegsman — recht op een volwaardige (gesubsidieerde) blafbaan, teneinde volleerde blaffers af te leveren. Uiteraard voor zover dat in deze tijd van snelle ontwikkeling mogelijk is.

Geheimzinnig

Van prof. dr. W. Schermerhorn noteerden wij deze uitspraak:

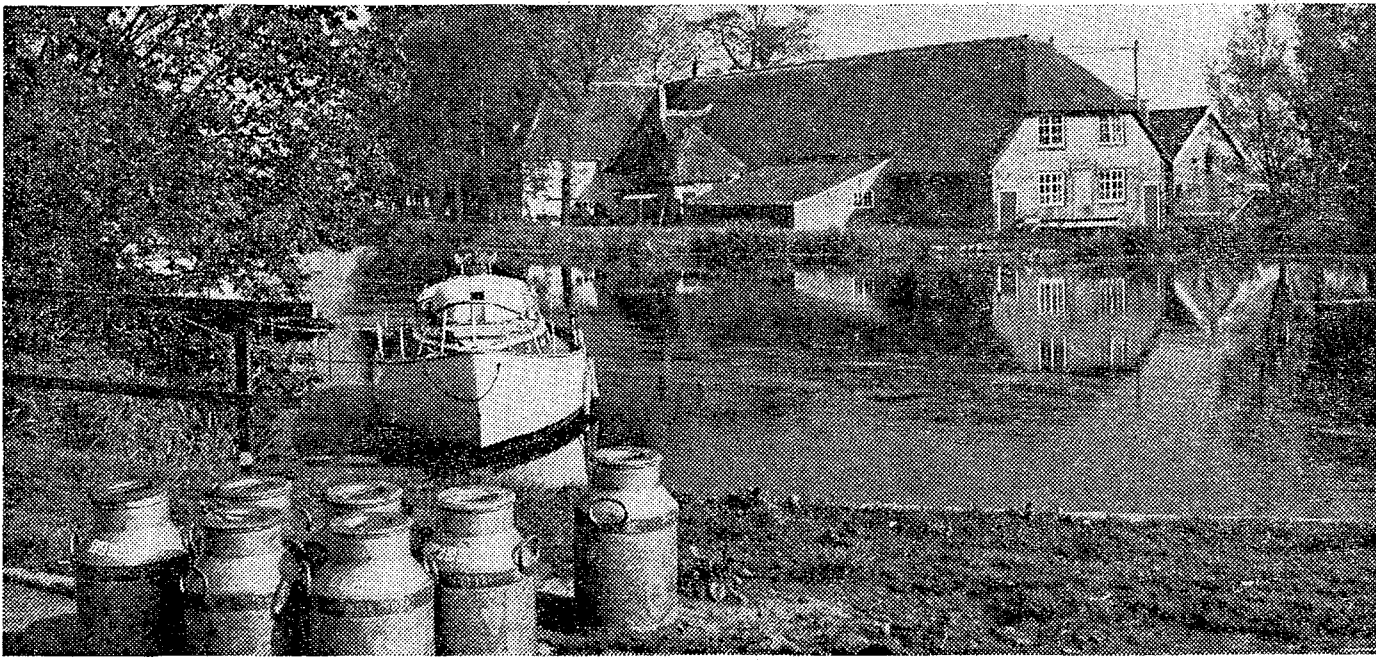
„Laten we in Nederland toch eens ophouden met al die geheimzinnigheden. Niet alleen in de politiek, maar ook in het zakenleven”.

Een Frans politicus mocht in de 18e eeuw reeds gezegd hebben „Men geeft zich dikwijls veel moeite om uiteindelijk slechts belachelijk te zijn”.

Zo zijn wij nu eenmaal in Nederland!

Wij hebben de neiging het Goethe na te zeggen: „Als God mij anders gewild had, dan zou hij mij anders gemaakt hebben”.

In het voorjaar van 1968 schrijven over de mogelijkheden voor de afzet van melk en zuivelprodukten in het buitenland moet op de gemiddelde krantelezer wel zo ongeveer dezelfde indruk wekken als het schrijven in 1868 over een reis naar de maan. De krant maakt immers de indruk dat het produceren van melk een der merkwaardigste dingen is die men in het huidige economische bestel kan doen; boter en kaas en melkpoeder worden, aldus de gewekte indruk, geproduceerd om te worden opgeslagen! Het gevolg is dat er bij de gemiddelde consument-krantelezer een wrevel ontstaat jegens de boerenstand „die maar raak produceert” en dat bovendien doet „tegen veel te hoge prijzen”. Dit melk- en zuivelbeeld staat niet op zich zelf, maar kan met enige aanpassing ook gebruikt worden voor andere land- en tuinbouwsectoren.

Is dit beeld, met name op melk- en zuivelterrein juist? Zijn er dan geen afzetmogelijkheden voldoende? Bij deze vraag willen we, in een kort, niet al te technisch artikel, stilstaan.

Het aanbod

De afzet van een artikel is natuurlijk in de eerste plaats afhankelijk van het aanbod. Zonder aanbod geen afzet. Hier doet zich al direct een der grote problemen uit de veehouderijsector voor. Het aanbod van melk neemt n.l. in Nederland en bovendien in een aantal andere melkproducerende landen, van jaar tot jaar toe. Van het begin van de vijftiger jaren tot 1967 steeg de Nederlandse melkproductie van 5½ miljard naar 7½ miljard kg per jaar en stonden de industrie en de handel dus voor de taak voor 2 miljard kg extra afzet te zoeken. Stond deze produktietoename nu op zichzelf, dan was er, bij een groeiende wereldbevolking en een, althans in vele landen, stijgende welvaart, niet zo verschrikkelijk veel aan de hand. Maar wat Nederland te zien gaf, presteerden een groot aantal andere landen in dezelfde of in nog sterkere mate. Landen als Frankrijk en Duitsland geven een sterke produktiestijging te zien, zodat de E.E.G.-landen als groep van 1960 tot 1967 hun produktie zagen stijgen van 63 tot ± 70 miljard kg. Of, met andere woorden gezegd, zij werden van een groep netto-importerende landen, een groep netto-exporterende landen. Hetzelfde moet van een land als Rusland geconstateerd worden, waar de produktie in slechts enkele jaren zodanig steeg, dat het als exporteerend land op de wereldmarkt verscheen.

De oorzaken van deze ontwikkeling zijn gauw verteld. De landbouwsector in het algemeen en de veehouderijsector in het bijzonder, maakt een periode door van ongekende produktiviteitsstijgingen. Bovengenoemde Nederlandse produktietoename vond in dezelfde tijd plaats waarin het aantal arbeidskrachten in de landbouw afnam van bijna 600.000 tot beneden de 400.000 personen. Dank zij mechanisatie bij de produktie, wetenschappelijk onderzoek, dierziektebestrijding, moderne fokmethoden, steeg zowel de produktie per koe, als die per arbeidskracht tot ongekende hoogte. En welke mogelijkheden tot verdere pro-

PERSPECTIEVEN VOOR DE AFZET VAN NEDERLANDSE MELK- EN ZUIVELPRODUKTEN IN HET BUITENLAND

DOOR DRS. C TIMMER

duktiestijgingen er nog zijn, laten zich raden indien men weet dat de Nederlandse produktie per koe momenteel 4.200 kg per jaar bedraagt, en de Franse 2.800 kg...! Men moet dus verwachten, en dat doen alle prognoses dan ook, dat het aanbod in de komende jaren nog verder zal toenemen.

Koopkrachtige vraag

Voor de Nederlandse veehouderijsector betekent dit dat er in de komende jaren bij de afzet in het buitenland een groot gedrang op de markt verwacht moet worden, enzj... de koopkrachtige vraag, toeneemt. Indien de koopkrachtige vraag niet tenminste evenredig met deze aanbodtoename stijgt, is een permanente druk op de prijzen het gevolg. Het is dus van groot belang bij die koopkrachtige vraag stil te staan. Die vraag manifesteert zich, voor wat Nederland betreft in enkele grote groepen artikelen: consu: ptiemelk, kaas, boter/poeder, en gecondenseerde melk.

De consumptiemelksector is een binnenlandse aangelegenheid. Het opnamevermogen van deze sector is met ¼ van de melkproduktie echter ongeveer constant, zodat de produktie-toename vooral in de andere, hierboven genoemde sectoren terecht komt. Daar is dan de vraag naar „condens”, een artikel dat een moeilijke tijd doormaakt. „Condens”, waarin Nederland de voornaamste exporteur op de wereldmarkt is, en waarin ± 1/6 van de Nederlandse produktie wordt afgezet, wordt vooral afgezet in tropische gebieden. De vraag naar dit artikel is welhaast oneindig, de koopkrachtige vraag helaas bijzonder beperkt. Zelfs komt in toenemende mate een concurrerend artikel op de markt: condens, ter plaatse in de ontwikkelingslanden gefabriceerd uit geïmporteerd mager melkpoeder en uit plantaardige vetten. Men zou dit produkt „margarine-melk” kunnen noemen. Het is duidelijk dat dit de afzetmogelijkheden van Nederlandse melk bepaald niet bevordert, hoezeer men voor deze ontwikkeling in de ontwikkelingslanden ook begrip kan opbrengen.

Boter ligt er 150.000 ton in onze Euromarkt. Dat wijst er op dat de koopkrachtige vraag naar boter in de Euromarkt, bij het huidige prijsniveau tekort

schiet om het aanbod op te nemen. Samen met mager-melkpoeder is boter (1/5 van de Nederlandse melkproduktie) het produkt geworden waar de toenemende melkinvloed in gesteld is. In dit artikel manifesteren de problemen zich in de sterkste mate. Zulks te meer, omdat er buiten de Euromarkt een aantal landen zijn die hun overigens relatief geringe produktie-overschotten, op een te kleine vrije wereldmarkt (Engeland) spuien, met als gevolg dat op die wereldmarkt volkomen prijs-bederf optreedt.

Met kaas (waarin 1/3 van de Nederlandse melk verdwijnt) ligt het niet zo heel veel anders. De vraag naar dit artikel heeft zich in de achter ons liggende jaren op een uitstekende manier ontwikkeld, dank zij een bevolkingstoename en een toename van het verbruik per hoofd, zowel in ons eigen land, als bij onze voornaamste afnemers — tevens zelf kaasproducerende landen. Maar ondanks deze gunstige ontwikkeling heeft ook hier de vraag geen gelijke tred met het aanbod kunnen houden.

De prijs

Het behoeft na het voorgaande geen betoog dat het prijsniveau van melk- en zuivelprodukten onder een voortdurende neerwaartse druk staat. Zonder tal van marktregelingen zou deze zuivelmarkt dan ook voor de veehouder catastrofe gevolgen hebben. In Nederland bleek zulks in het begin der zestiger jaren, toen de Nederlandse overheid onvoldoende bereid bleek met behulp van steun- en prijsmaatregelen de helpende hand te bieden, met als gevolg dat veehouders-inkomens op veehouderijbedrijven van behoorlijke omvang daalden tot beneden de f 5.000,— per jaar.

In Denemarken blijkt zulks ook vandaag nog, omdat een klein land als Denemarken, met een relatief grote export, staande buiten de Euromarkt, niet in staat is zodanige regelingen te treffen dat hieruit voor de veehouders redelijke inkomens voortspruiten. In Denemarken constateert men dan ook lage melkprijzen, bijzonder lage veehouders-inkomens, een daling van de melkpro-

duktie en waar mogelijk een vlucht uit de melkveehouderij.

Zuivelafzet

Het geheel overziende blijkt er in de wereld een weliswaar stijgende vraag naar melk- en zuivelprodukten te bestaan, maar een toeneming die onvoldoende is om het wereld produktie-acces op te vangen, zodat er een voortdurende prijsdruk zichtbaar is. Betekent dit voor de Nederlandse zuivelafzet een somber toekomstbeeld? Bij de beantwoording van deze vraag moet allereerst gesteld worden dat de hiervoor gesignaleerde „overproduktie” een relatief bijzonder kleine is. Een minder gunstige zomer kan de situatie van het ene jaar op het andere doen veranderen. In de Euromarkt wordt slechts ± 3% méér melk geproduceerd dan geconsumeerd. Niettemin, de produktietoename lijkt structureel sneller te verlopen dan de consumptietoename. Een tweede punt bij de beoordeling van deze afzetmogelijkheden is dat bij een Europees produktie-overschot, vooral omdat dat relatief gering is, de Nederlandse positie nog redelijk goed kan zijn. Zowel qua produkt als qua verwerkings- en handelskanalen, bezit de Nederlandse zuivelsector nog steeds een — zij het geringe — voorsprong op tal van andere zuivelproducerende landen. Nederlandse kaas brengt, vergeleken met concurrerende kaas, nog steeds een goede prijs op, terwijl de produktie- en handelskosten relatief laag zijn. Bedacht moet echter worden dat onze voorsprong aan het slinken is. Op dit punt zal een grote waakzaamheid, research, produktontwikkeling, moderne marketing methoden enz., er toe moeten bijdragen de veroverde plaats te behouden. Voor de — grotendeels, n.l. voor 80% coöperatief georganiseerde — zuivelindustrie betekent dit dat zij zal moeten werken in grote commerciële eenheden die de concurrentie op de levensmiddelenmarkt in het algemeen en op de zuivelmarkt in het bijzonder, werkelijk aan kunnen, ook op langere termijn in de toekomst.

Tenslotte zal veel afhangen van het verloop van de koopkrachtige vraag van de wereldbevolking. Het is paradoxaal om in een periode waarin de vraag naar voedsel met sprongen stijgt, te moeten spreken van overproduktie in sommige — beperkte — gebieden in de wereld. Aan politici en economen de taak dit wereldprobleem op wereldniveau aan te pakken, ten einde te voorkomen dat terwijl er om voedsel geroepen wordt, er tegelijk grote groepen mensen overgaan tot produktievermindering, eenvoudig omdat er „geen droog brood” aan te verdienen valt.

Vertrouwen

Samenvattend kan gesteld worden dat de afzet van zuivelprodukten in het buitenland voor Nederland in de achter ons liggende jaren geen onbevredigend verloop te zien heeft gegeven, en dat gezien onze marktpositie het toekomstige verloop met enig vertrouwen tegemoet gezien mag worden. De sterke produktiviteitsstijging op de boerderij heeft echter tengevolge dat het prijsniveau onder permanente druk komt te staan, zodat op de veehouderijbedrijven een onbevredigend laag inkomen het gevolg zal kunnen zijn, ondanks het feit dat de prijsbedervende hoeveelheid die aan de markt is, maar heel gering is.

Het onbevredigende bij dit alles is dat zulks plaats vind bij een sterk groeiende wereldbevolking, die echter voor een belangrijk deel onvoldoende koopkracht heeft om het beschikbare voedsel te kopen. Daar komt bij dat produktiebeperking in de westerse landen — indien men die zou willen overwegen — een nog snellere uitstoot van personen uit de landbouw zal veroorzaken, dan nu reeds het geval is (in Nederland 200.000 personen of 1/3 van het totaal in 15 jaar) zonder dat hier altijd voldoende andere werkgelegenheid voor beschikbaar is. (Men denke aan de problemen die ontstaan indien de vlucht van het land in grote delen van Nederland waar werkloosheid heerst, of in grote delen van het niet geïndustrialiseerde Franse platteland nog sterker wordt). Men kan in deze gevallen stellen dat het alternatief van voedselproduktie, werkloosheid is. Is dat, ook sociaal gezien, verantwoord? In het voorgaande is geen afgerond betoog, slechts een schematische weergave der afzetproblemen in de melk- en zuivelsector gegeven. Mogelijk stimuleert het anderen mede over dit probleem na te denken.

DE WEEK ROND

- 8 april** Op een partijdag van de club die niet met de P.v.d.A. in één kabinet wil, „opgetekend” uit de mond van Toxopeus:
A.R., C.H. en K.V.P.: werkelijke partij-vernieuwing? Nog niet aan het begin.
De radicalen: van twee wallen eten.
D'66: deze partij kan eenvoudig niet kiezen.
P.v.d.A.: zij wil wel wat, maar weet niet hoe en waar.
P.S.P.: werkt alleen maar ondermijnend.
Een sterke partij, die VVD, vindt u ook niet?
- 9 april** Mr. van Mierlo van D'66 is naar Amerika gevlogen. De Amerikaanse regering heeft hem daartoe uitgenodigd. Het is een studiereis waarbij hij met de „grotten” van Amerika meerdere gesprekken zal hebben, aldus vele kranten.
Laat u niet ontmoedigen, geliefde A.R. lezer: het heeft nog wel niet in de kranten gestaan maar de vice-voorzitter van de A.R. fractie is eveneens, op dezelfde gronden en met dezelfde vooruitzichten, door Amerika uitgenodigd.
Mr. Aantjes — proficiat met deze onderscheiding.
- 10 april** De wachtmeester van de rijkspolitie in Pesse (Drente) ging met pensioen. Hij ontving veler waardering. Ook van zijn „natuurlijke” vijanden: het stropersgilde.
Zij bleven met hun geschenk in de sfeer: een gestroopte opgezette fazant. Het is een kniesoor die hier wat achter zou zoeken.
Hij zal echter wel geen jachttopziener worden, zo is het wel.
- 11 april** Radicalen hebben in Tsjechoslowakije en Polen een machtig leven. Niet nog in financiële zin, maar wel als het om het interessante gaat.
Zij kunnen in verzet gaan op de wijze als zij verkiezen en weten bij voorbaat dat ze noch gefusilleerd worden noch in een concentratiekamp worden opgeborgen.
Wat zullen er velen radicaal willen doen: eten zonder betalen!
- 12 april** Voor de zoveelste maal heeft de Britse minister-president Wilson zijn kabinet gewijzigd. Ministers op — ministers af. Zou hij de lente in zijn hoofd hebben gehad? Bij wijze van spreken: een nieuwe lente een nieuw geluid?
Een bazige minister-president is ook niet alles — geef ons dan minister-president De Jong maar.
- 13 april** Uit één krant van één dag deze koppen:
Ook medische studenten boos op USF.
Wereldkampioen boos op Kees Schilperoort van het „Gulden Schot”.
De kunstwereld boos op Zwolsman.
Beroering onder boze Limburgse burgemeesters.
Verrukkelijk dat er nog advertenties zijn om te lezen.

Grondboorbedrijf WESSEMIUS NV
EMMEN - Telefoon 05910 - 2493
GRONDBORINGEN
BRONBEMALINGEN
NORTONPUTTEN
WATEROORZIENINGEN

Firma Jan de Mik
Hardinxveld - Giessendam
AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUTHANDEL
Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

Aannemersbedrijf GEBR. HAKKERS

- Handel in rijmateriaal, riet en teen
- Rietmattenfabriek
- Hoepelmakerijen

WERKENDAM — TELEFOON 514

Leveranciers van steigerpalen - kortelingen - betonstempels - perkoenpalen - heipalen - boom- palen - afrasteringspalen - piketten - ook gecreosoteerde palen

RONDHOUTHANDEL M. J. WILBRINK & ZOON

Dorpsstraat 193 - Beekbergen - Tel. 05766 - 397

Warenhuizenbouw N.V. AANNEMERSBEDRIJF Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30 's-GRAVENZANDE

In de Noordoostpolder en Oostelijk-Flevoland

bouwden wij reeds vele KERKEN, SCHOLEN en BOERDERIJEN

N.V. GEBR. SALVERDA Aannemersbedrijf

't Harde, Bovenweg 7, Telef. 05255-253

N.V. STAALSTEIGER „GELRIA”

NIJMEGEN

Roggeweg 13 - Postbus 126 - Tel. 53198

COMPLETE ROESTVRIJE STEIGERWERKEN

Specialiteit: met vaste wiggen!!

FIRMA C. VERMEER EN ZOONS

fabrieken voor gebogen hout
Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelanden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen - enz. enz.

ADVERTEER IN NEDERLANDSE GEDACHTEN

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

Wenst als geschenk:

1 abonnee

lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 abonnees

zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 abonnees

sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6.— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuypérstraat 3, Den Haag.

v.h. GEBR. HARKEMA

SINDS 1948 JOHAN STAAT - DORDRECHT

Automateriaal	tel. 39429
Gereedschappen	tel. 39433
Hang- en Sluitwerk	tel. 33221
IJzerwaren	tel. 34303
Bevestigingsartikelen	tel. 34303

Zowel voor WONING, GARAGE, FABRIEK of SCHIP Levering als regel uit voorraad - Groothandel en fabrieksagent

PATENT OCEAN WERELDWIJD TOEGEPASTE APPENDAGES

BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS, TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

HAARUITVAL

ROOS of andere haarzorgen?

Belangrijke intensieve onderzoeken leidden na jaren tot de opzienbarende ontdekking van het wetenschappelijk haartonicum TIOSIN.

Men is er nu in geslaagd een haartonicum samen te stellen, dat werkelijk afdoende helpt.

TIOSIN heeft reeds ontelbaar vele mannen en vrouwen hun haar en daarmee hun jeugd en verzorgd uiterlijk teruggegeven.

Twijfel dus niet langer, doe eens een kuur met het onschatbare haartonicum TIOSIN en ook U zult enthousiast zijn.

Verpakking voldoende voor 1 1/2 maand f. 15,70.

Duidelijke gebruiksaanwijzing ingesloten.

Betaling bij ontvangst of bij vooruitbetaling op giro 341224.

Alle bestellingen te richten aan:

Laboratorium ROTAL sfd. Cosmetica, Postbus 200, Leiden.

S.v.p. bij bestelling naam van dit blad vermelden.

Dankbare gebruikers schrijven ons: ik was bijna kaal, nu heb ik weer prachtig haar; geen haardoos, heb weer een volle haardoos, kan Tiosin een volle haardoos geven enz. enz.

SCHULING GIETRIJENBENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

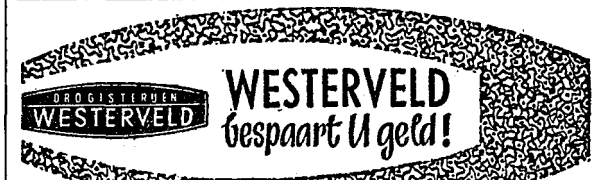
AMSTERDAM

GEZOND, GEZELLIG EN 'T GOEDKOCPOST is het stoken met de kolen van de

FIRMA S. DOGGER Hzn.

SCHINKELKADE 14 - TELEFOON 72 25 16

ANTRACIET, BRECHCOKES en OLIE voor centr. verwarming

Postjesweg 91 - Javaraat 199 - Krugerplein 29 - Dapperstraat 16 - Jan van Galenstraat 60
Jan Evertsenstraat 130 - Hugo de Grootplein 20 - Spaarndammerstraat 97 - Bencidijkstraat 28
Buiten Oranjestraat 28 - v.d. Helstplein 9 - Westerstraat 138 - Spreuwegpark 3 - Ribasstraat 39
Tuinstad Osdorp, Tussenmeer 62

Alle verzekeringen, financiering en hypotheek (event. zonder aflossen)
HERNGREEN'S Assurantiëkantoor
Stadionkade 111 - Amsterdam - Telefoon 72.88.25

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 17

27 april 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

Warschaupact

Moeten de Navo en het Warschaupact gelijktijdig worden opgeheven? De heer L. J. Meirresonne gaat op pagina 2 uitgebreid op deze vraag in.

Demonstraties

Protestbijeenkomsten en demonstraties zijn aan de orde van de dag. Afgelopen woensdag sprak de Arjos-voorzitter Hans

de Boer voor de radio over deze verschijnselen. Op pagina 4 een paar citaten uit deze toespraak. De complete tekst is op het A.R. partijbureau, Dr. Kuypersstraat 3, Den Haag, verkrijgbaar.

Arbeidsmarkt

Op pagina 5 staat een tweede artikel over de arbeidsmarkt van prof. dr. W. Albeda. De dienstensector breidt zich steeds meer uit.

Bevolkingspolitiek

Op pagina 6 en 7 kunt u iets lezen over de „Ethiek van een Nederlandse bevolkingspolitiek”. Het is vol in Nederland en het wordt steeds voller. Wat moet er gebeuren? Daarover schrijft prof. dr. J. P. van Rooijen, hoogleraar in de wis- en natuurkunde aan de V.U. en oud-voorzitter van de Verzekeringkamer.

Deltagebied

Het Deltagebied lijkt voorbestemd om een grote rol te spelen als toegangspoort van Europa. Om die rol te kunnen spelen zullen nu plannen gemaakt moeten worden. Zeland, Noord-Brabant, Zuid-Holland, Rotterdam en Rijnmond zijn bij deze zaak betrokken. Over het onlangs verschenen rapport over de ontwikkelingsmogelijkheden voor zeehavens in het Deltagebied schrijft de heer M. H. L. Weststrate, gecommitteerde van het Openbaar Lichaam Rijnmond, een eerste artikel op pagina 9.

Kijken...

Woensdag 1 mei komt de A.R.P. met een t.v.-uitzending over Nederland I van 20.20-20.30 uur.

Verder

Op pagina 4 een bespreking van het boekje „Partijvernieuwing in politiek Nederland”; op pagina 8 een Eerste Kamer-verslag; op pagina 10 Beeld der Vaders en Oude en nieuwe citaten en op pagina 11 notities van een raadslid.

BIJ EEN VERJAAR- DAG

VERMENIGVULDIGENDE GEDACHTEN

DE gedachten vermenigvuldigen zich in ons in deze dagen, als wij denken aan het Huis van Oranje. En vele herinneringen komen bij ons op.

Als kleine jongen zat ik eens op een zondagmiddag in de kerk in de bank vlak achter de diakenen, en toen bleef de dominee steken in „het lange gebed”, het gebed voor alle nood der christenheid. Hij bad voor de Koningin en smeekte, geen afgesneden zaak te maken met het Huis van Oranje. Het was in de dagen, dat koningin Wilhelmina doodziek was en dat in die ziekte de hoop op een spoedig moederschap was vervlogen.

Eerst later is duidelijk geworden, hoe groot de spanning toen geweest is onder hen, die er meer van wisten dan de gewone man. Maar het volk wist toch wel zoveel, dat de toekomst van het Huis van Oranje aan een zijden draad hing. Doch de Koningin herstelde en jaar op jaar ging voorbij en zij en prins

Er is zoveel, dat in onze herinneringen naar boven komt. Dat portret van koningin Wilhelmina en prinses Juliana, na de dood van prins Hendrik, twee vrouwen in het wit, de enigen, die nog over zijn.

En dan nu de grote tegenstelling. Nu bloeit de oude stam. Nu heeft koningin Juliana reeds haar tweede kleinzoon mogen zien. Nu is het Oranjehuis weer jong. Nu zijn er weer kinderen in de paleizen. Nu worden ze weer genoemd met namen, die zo véél zeggen in de geschiedenis van ons volk en onze vrijheid.

Wie dit alles overdenkt, wordt er stil van.

En in die stemming hopen wij dit jaar Koninginnedag te vieren.

Oosterbaan & Le Cointre n.v.
Goes

Telefoon (1100) 7555*
DRUKKERS-UITGEVERS

Al 66 jaar drukkers
voor bedrijven en organisaties
in Benelux.

voor onderhoudswerk: **ANTI GEEL** *tex*
MURCK MUURVERFINDUSTRIE HOOGEVEEN

IN DE GREEP VAN HET VREDES- STREVEN

NAVO EN PACT VAN WARSCHAU GELIJKTIDIG OPHEFFEN?

In dit voor de NAVO belangrijke jaar wordt in Nederland in brede kring van gedachten gewisseld over het Noord Atlantisch Verbond. Volgend jaar immers wordt de mogelijkheid geopend voor de deelnemende landen hun medewerking aan het verdrag, dat op 4 april 1949 werd gesloten op te zeggen. Aangezien aan deze beslissing van het al of niet continueren van het lidmaatschap een opzegtermijn van één jaar is verbonden, is 1968 het jaar van de discussie.

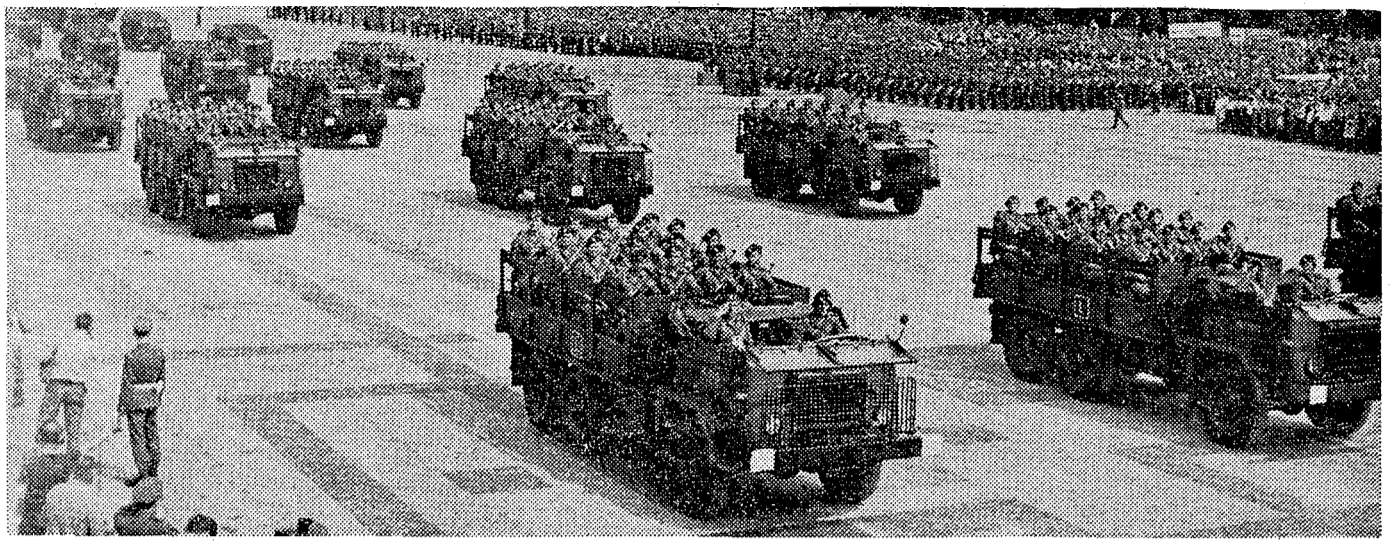
Het is verheugend te noemen dat in zo ruime mate gebruik is gemaakt van de mogelijkheden de NAVO aan kritische beschouwingen te onderwerpen.

Het is echter teleurstellend wanneer geconstateerd moet worden dat in sommige kringen „wishful thinking” als basis wordt gekozen voor de discussies over de eventuele noodzaak van de NAVO in deze tijd en in de toekomst. Het getuigt van weinig realiteitszin wanneer men doelbewust feiten en gebeurtenissen terzijde schuift als „verleden tijd” en „niet ter zake doende”.

Natuurlijk weten we allemaal dat analoog denken ons nooit kan helpen bij het met zekerheid voorspellen van de toekomst. Aan de andere kant weten we ook dat het zeer onverstandig is niet te willen leren uit voorbije gebeurtenissen.

In dit artikel wordt nader ingegaan op één van de aspecten van de NAVO die dit jaar aan de orde zijn geweest, namelijk het gelijktijdig opheffen van NAVO en Pact van Warschau, ten einde de spanningen tussen Oost en West te verminderen.

Het propageren van deze stelling is gebleken vrij populair te zijn in ons land en wie kennis wil nemen van het standpunt van de Sovjet Unie in deze, komt tot de ontdekking dat

de regering van de USSR een sterk voorstander is van dit streven. Weinig gelegenheden worden onbenut gelaten om deze visie uit te dragen.

Wanneer we de wordingsgeschiedenis van beide pacts en de gebeurtenissen van met name na de oorlog aan een kritische, analytische beschouwing onderwerpen, blijkt echter dat er aan de oppervlakte een vrij grote mate van overeenkomst schijnt te bestaan, doch dat de verschillen dusdanig essentieel zijn dat beslist niet van gelijkwaardigheid van de twee verdragen kan worden gesproken. *)

Totstandkoming

De NAVO is een vrijwillig samengaan van westerse soevereine machten, die na uitvoerige debatten besloten een defensief bondgenootschap aan te gaan. De oppositie liet zijn stem hierbij eveneens horen.

Het Pact van Warschau is door de Sovjet Unie opgelegd aan de satellietstaten van Oost Europa, waarbij een vrije uitwisseling van politieke meningen door de regeringen niet werd toegestaan. Er bestond geen mogelijkheid met de Sovjet Unie te discussiëren over het feit of deelname van zijn land de eigen belangen diende.

Doel

De NAVO is opgericht in 1949 ter voorkoming van verdere politieke en militaire expansie van de Sovjet Unie. We mogen anno 1968 niet vergeten of verdoezelen dat tijdens de tweede wereldoorlog door de Sovjet Unie een aantal gebieden werden geannexeerd met een totale bevolking van 24 miljoen zielen, in stukken van Finland, verder in Estland, Letland en Litauen. Vanaf 1945 verkreeg zij bovendien de heerschappij over vijf landen die door de Rode Legers waren „bevrijd” van de Duitsers nl. Polen, Bulgarije, Hongarije, Roemenië, Tsjecho-Slowakije en over de bezettingszone van Duitsland, de huidige Duitse Democratische Republiek (DDR). Dit betrof nog eens 94 miljoen mensen. Tegen de afspraken van de conferentie van Yalta in, waar vrije verkiezingen voor de Europese landen werden overeengekomen, gevolgd door terugtrekking van de bezettende machten, hield Stalin het Rode Leger in de Oosteuropese landen op een peil dat volledige controle mogelijk maakte.

De considerans van het Pact van Warschau geeft aan dat het is gesloten in 1955 als een politiek antwoord van het Oosten op de ratificatie van de Parijse Akkoorden, die de Duitse Bondsrepubliek toelieten tot het lidmaatschap van de West Europese Unie (WEU) en de NAVO. Zo wordt het dus voorgesteld. In feite is het tegen de NAVO als geheel bedoeld. We moeten hierbij nog opmerken dat West Duitsland bij toetreding bepaalde beperkingen heeft aanvaard ten aanzien van haar bewapening, waarvan de belangrijkste was de afspraak om geen nucleaire wapens te produceren.

De NAVO wordt vaak verweten dat het West Duitsland heeft herbewapend waardoor het een sterk provocerende houding aannam ten opzichte van de Sovjet Unie. De tijdstippen van oprichting spelen de aanhangers van deze opinie in de kaart wanneer zij beweren dat de NAVO agressief is en het Oosten daardoor dwingt zich defensief aan te sluiten om de dreiging het hoofd te bieden.

In deze gedachtengang worden de zaken echter omgedraaid en wordt verder voorbijgegaan aan de reden waar-

om de NAVO werd opgericht. Dan moeten gebeurtenissen in herinnering worden gebracht als de blokkade van Berlijn, eveneens volkomen in strijd met de afspraken van Yalta en de staatsgreep in Tsjecho-Slowakije, die werd mogelijk gemaakt door de hulp van de Sovjet Unie. Hoe de verhouding van de satellietstaten tot het „moederland” was heeft Hongarije 1956 ons geleerd. Hiermee wil niet gezegd zijn dat er sindsdien niets is veranderd.

Het gaat te ver deze gebeurtenissen te zien als alleen geïnspireerd door het „internationale communisme”, zoals we het bij ons nog vaak tegenkomen in zwart-wit schema's. Lenin en Stalin hebben het communisme slechts als middel in dienst gesteld van hun persoonlijk streven naar macht en wereldheerschappij.

Het pure Marxisme is door hen geperverteerd en als Marx een kijkje in het midden van deze eeuw had kunnen wagen zou hij wijze van spreken zijn eventuele baten uit de publikatie van „Het Communistisch Manifest” met spoed overmaken op de girorekening van de Bond van Russische schrijvers. Geen van de doelstellingen van het Marxisme is dichter bij verwezenlijking gekomen. Nergens zijn de klas-tegenstellingen zo groot en zijn de inkomens zo gevarieerd als juist in de Sovjet Unie, waarbij de kleine man daar meer het kind van de rekening is dan in het westen. Terug nu weer naar de vergelijking NAVO — Warschau-pact.

Stand bondgenootschappen

De militaire organisatie van de NAVO blijft te allen tijde ondergeschikt aan de hoogste burgerlijke autoriteiten, die in de NAVO-raad zijn verenigd. Noord-amerikaanse strijdkrachten kunnen niet in Europa worden gelegerd zonder de uitdrukkelijke toestemming van het betrokken land.

Het Pact van Warschau is een militair systeem dat er, in tegenstelling tot alle eufemistisch gestelde doelstellingen, slechts op is gericht de strijdkrachten van de satellietlanden binnen het Pact onder Sovjet-commando te stellen. De belangrijkste posities zijn ingenomen door Sovjetmilitairen. De politieke regimes in de Oostblok-landen steunen in meerdere of mindere mate op de aanwezigheid of nabijheid van de Sovjetstrijdkrachten in deze landen, hetgeen weer in Hongarije in 1956 werd aangetoond. Als gevolg van de zich langzamerhand wijzigende relaties tussen de USSR en de ledenlanden is het Pact nu bovendien een samenbindend element tussen de landen. Het Noord Atlantisch Verbond is het eerste en enige defensieve verbond tussen de VS, Canada en de overige landen.

Het Pact van Warschau echter duplicceert een groot aantal bilaterale verdragen, die de satellietlanden reeds met de Sovjet Unie verbindt. Deze verdragen zijn er van „Vriendschap en wederzijdse hulpverlening” of voor „Vriendschap” alleen. Vrij recent werd een aantal hiervan hernieuwd.

Conclusies

Wat zouden nu in concreto de consequenties zijn van het gelijktijdig opheffen van beide verdragen?

Voor de NAVO zou dit betekenen een volkomen verbod op versplintering van West Europa, zoals we die politiek in feite nog steeds kennen. Het

kan verder niet worden ontkend dat veel vormen van samenwerking op cultureel, economisch en ook politiek gebied tot stand konden komen of minstens een sterke stimulans ondervonden van de in de NAVO gegroeide samenwerking. Een verbod op versplintering van Europa zou veel oude, nationalistische politieke en militaire rekeningen uit de afgelopen tientallen jaren opnieuw op tafel brengen, met alle gevolgen vandiende voor de door ons zo voorgestane Europese integratie.

Voor het Warschaupact betekent een opheffing slechts het wegnemen van een etiket, dat werd geplakt op een aantal reeds bestaande verdragen. Opheffing van het Pact houdt niet in dat ook maar één bilateraal verdrag hoeft te worden ontkracht. De Sovjet Unie wordt verder op geen enkele wijze en door niemand gedwongen zijn troepen uit de Oosteuropese landen terug te trekken, terwijl Amerika en Canada dit wel zouden moeten doen uit de westerse landen. Dit betekent het nog verder scheef trekken van de machtsverhoudingen in Europa. De militaire en daarom politieke positie van de Sovjet Unie wordt er aanmerkelijk door versterkt.

Hoe deze handelwijze in ernst kan wor-

DOOR L. J. MEIRESONNE

den gesuggereerd als stap op de weg naar verdere ontspanning blijft inmiddels een raadsel. We kunnen ons na het vorenstaande misschien ook voorstellen dat de Sovjet Unie de gelijktijdige eliminering van de pacts met kracht propageert. We moeten ook toegeven dat van dit suggestieve voorstel veel propagandistische kracht uitgaat. Een afwijzende houding van de NAVO knabbelt tegelijkertijd aan de geloofwaardigheid van haar streven naar vrede.

Door de titel van dit artikel heb ik willen aangeven dat de wereldvrede vaak wordt beschouwd als een zuiver technisch en economisch probleem dat met een bepaald aantal terzake doende maatregelen kan worden opgelost. Omdat we ook in de techniek gewend zijn geraakt aan spectaculaire prestaties willen we ook op het terrein van de vrede deze prestaties evenaren.

Het bovenstaande artikel wil beslist niet suggereren dat we ons gedwee moeten neerleggen bij de status quo in het machtsverevenwicht, in de hoop dat de vrede kan worden gecontinueerd. Daarom ben ik ook blij met de concrete voorstellen van de christen-radicalen over de situatie in Europa, zonder het er onmiddellijk geheel mee eens te zijn. Maar daarover moet verder worden gepraat, gediscussieerd en geconferereerd. Met kreten als „we dienen de vrede met alle middelen te bevorderen” komen we er niet. Die zijn vrijblijvend en kunnen door iedereen worden aangeheven. We moeten derhalve zoeken naar concrete mogelijkheden. Dit artikel wil bepleiten dat één van de als concreet naar voren gebrachte mogelijkheden te grote risico's met zich mee brengt.

Maar we gaan verder en het bovenstaande behoeft ook geen rem te zijn op toenemende betrekkingen op alle gebied tussen Oost en West, maar daarover ging dit artikel niet.

*) Zie „Verschillen tussen de NAVO en het Pact van Warschau”, uitgegeven door de Atlantische Commissie, Nassau Zuidensteinstraat 9, 's-Gravenhage.

* * * Benoeming

De dagbladen hebben reeds melding gemaakt van de benoeming van dr. P. J. Platteel tot burgemeester van Hilversum, als opvolger van de met pensioen gegane burgemeester J. J. G. Boot. De benoeming zal op 16 mei a.s. ingaan.

Gaarne willen wij dr. Platteel, zijn gezin en Hilversum gelukwensen met deze benoeming. Wij hopen, dat hij zich in Hilversum spoedig een plaats zal weten te veroveren en dat zijn werk de bevolking tot zegen mag zijn. Daarbij zal hem zijn ruime bestuurlijke ervaring tot grote steun zijn. In het voormalige Nederlands-Indië was hij werkzaam als bestuursambtenaar. Na de oorlog was hij o.a. resident in Oost-Java. Sociale zaken en belangen behartigde hij bij de ge-

meentelijke diensten in Rotterdam en Den Haag, respectievelijk als adjunct-directeur en directeur. In mei 1958 werd hij gouverneur van Nederlands Nieuw Guinea en vanaf 16 december 1962 is hij burgemeester van Ede geweest.

Het aantal a.r. burgemeesters in de grotere gemeenten is nogal dun gezaaid. Het stemt tot voldoening, dat in Hilversum opnieuw een burgemeester van a.r. huize benoemd werd. Het is — helaas — de enige gemeente in ons land met meer dan honderdduizend inwoners, die een a.r. burgemeester heeft.

* * * Belangrijk jaarverslag

Jaarverslagen plegen nogal eens voor kennisgeving te worden aangenomen. Ook gebeurt het wel, dat men van de inhoud slechts globaal kennisneemt. Zo echter niet met het jaarverslag van de president van de Nederlandse Bank. Het wordt altijd nauwkeurig bestudeerd door regering, volksvertegenwoordiging, vakbeweging en bedrijfsleven, want de president van de Nederlandse Bank zit op een centrale post. Hij is meer dan wie ook door zijn functie in staat het geheel te overzien.

Daar komt bij, dat hij over het algemeen een man is, die door bekwaamheid en visie meestal reeds gezag bezit voordat hij president wordt.

Voor de eerste maal is het jaarverslag thans afkomstig van dr. J. Zijlstra, die in de loop van 1967 dr. M. W. Holtrop opvolgde.

Wij komen op de inhoud van dit jaarverslag nog nader terug, maar nu reeds willen wij dit stuk kwalificeren als een belangrijk jaarverslag. Niet alleen geeft dr. Zijlstra een zeer scherpe analyse van de economische situatie, maar hij geeft ook in duidelijke bewoordingen aan wat er zijns inziens dient te gebeuren.

Over dat laatste zal niet eenstemmig worden geoordeeld. Dat doet echter niets af van het feit, dat in ronde bewoordingen wordt gezegd waar het op staat en dat de glasheldere beschouwingen een belangrijke bijdrage vormen voor een goede voorbereiding van een discussie op niveau, die naar men verwacht binnenkort in de Tweede Kamer zal plaatsvinden.

Het jaarverslag vormt tevens een belangrijke bijdrage tot de voorbereiding van een goede besluitvorming.

* * * Waarschuwing

In zijn jaarverslag legt de president van de Nederlandse Bank, dr. J. Zijlstra, sterk de nadruk op de wenselijkheid, dat de ontwikkeling van de lonen niet sterk uitstijgt boven de ontwikkeling van de productiviteit. Hij toont onweerlegbaar aan, dat hier vitale nationale belangen, zoals die van de ontwikkeling van de werkgelegenheid, mee zijn gemoeid.

Het lijkt ons zaak, dat deze waarschuwing, die ook een krachtige steun in de rug van minister Roolvink betekent, niet in de wind wordt geslagen.

Uiteraard vatten wij de waarschuwing van dr. Zijlstra zo op, dat de loonpolitiek niet losstaat van het beleid, dat de overheid voert ten aanzien van de inkomensvorming en verdeling in het algemeen.

Het spitse van deze waarschuwing is, dat de droevige ontwikkeling in Engeland ons als een spiegel wordt voorgehouden. Die ontwikkeling in Engeland heeft het kabinet-Wilson gedwongen tot maatregelen, die diep ingrijpen in het economische leven.

Pijnlijke maatregelen, waarvan ook bijvoorbeeld Het Vrije Volk moest toegeven, dat ze momenteel in Engeland strikt noodzakelijk zijn.

Het is de opvatting van dr. Zijlstra, dat Nederland nu nog de kans heeft zulk een ontwikkeling als in Engeland te voorkomen maar dan moet men niet te lang wachten met het nemen van maatregelen.

IN GEMEEN OVERLEG

DOOR H. ALGRA

GEMEEN overleg is een term, die krachtens de Grondwet in de aanhef van elke wet voorkomt. De wetten komen tot stand in gemeen overleg met de Staten-Generaal. Het zwaartepunt van dat overleg ligt in de Tweede Kamer, doordat alleen deze Kamer het recht van amendement heeft.

Nu is het opmerkelijk, dat er véél gedokterd wordt over ons parlementair bestel, maar dat de doktersadviezen bijna geheel gericht zijn op een verandering van het kiesstelsel en in de tweede plaats op de procedure bij de kabinetsformatie.

Het kiesstelsel wil men dan zo veranderen, dat de kleine partijen worden onthald en de grootste partijen op een ongemene wijze worden bevoorrecht. Er is zelfs al een voorstel geweest, om de zetels in de Tweede Kamer te verdelen met behulp van de rekenkundige machtsverheffing. Als een partij 5 stemmen haalt, moet men die vijf stemmen taxeren als 5² of 25 en als een partij 10 stemmen haalt, moeten die worden gewaardeerd als 10² of 100. Men zou dan zijn stem de grootste waarde toekennen door op de grootste partij te stemmen...

De procedure bij de kabinetsformatie wil men dan zo wijzigen dat de Koningin daarbij alleen nog maar een formele rol heeft, namelijk dat zij heeft te bekrachtigen met haar handtekening wat de meerderheid der Tweede Kamer voor haar op een briefje heeft gezet.

Maar de vraag, of het gemeen overleg wel op de juiste wijze functioneert, blijft daarbij te veel of zelfs helemaal buiten beschouwing.

En die vraag is, als het erop aankomt, veel belangrijker dan een onderzoek naar het beste kiesstelsel. Nu hebben wij in de rubriek Het Beeld der Vaders verhaald, hoe Baron de Vos van Steenwijk in 1924 zijn vonnis en dat van zijn C.H.-medeleden in de Eerste Kamer velde over het niveau van de Tweede Kamer, waarin alleen nog maar plaats was voor de volgzamen de horigen aan de partijbonzen. Het merkwaardige is, dat die sombere voorspellingen helemaal niet zijn uitgekomen. Integendeel. Het is altijd moeilijk vergelijkingen te trekken, maar toch zou ik mij willen verstouten tot de uitspraak, dat het niveau van de leden der Tweede Kamer opvallend hoog is, als men let op de deskundigheid. Zij moeten tegenspel leveren tegen een minister, die een ganse staf van deskundige ambtenaren achter zich heeft. Als de „eerste ronde van de zijde van Kamer” is begonnen, dan zit de minister ijverig aantekeningen te maken om straks te kunnen antwoorden. Maar eigenlijk kan hij die ijver wel intomen, want zijn staf neemt alles op en heeft alle gegevens ter beschikking, om straks de minister te helpen bij het opstellen van zijn antwoord.

En tóch weet de Tweede Kamer een hoogstaand tegenspel te geven. Maar ook de leden van de Tweede Kamer hebben hun „bronnen”. De grote partijen beschikken over een apparaat, dat veel materiaal kan leveren. En vele Kamerleden zijn bovendien nauw gelieerd met maatschappelijke organisaties, die een grossierderij hebben in gestencilde wetenschappelijke rapporten. Het Landbouwschap heeft zijn LEI, de middenstand is in staat tot allerlei spoorwerk, de wegenbouwers hebben hun deskundige staf, enz. En al dat stafwerk is ter beschikking.

Daarom is het zo belangrijk, om te letten op de replieken. En het is vreemd, dat de parlementaire pers die in de regel maar overslaat. Want dan moet ieder op eigen wieken drijven en tonen wat hij zelf persoonlijk waard is.

Maar juist die grote deskundigheid kan ook een gevaar zijn, als zij versmald is tot specialistische deskundigheid. Dan komt niet meer de volksvertegenwoordiger aan het woord, maar de specialist. Dan heeft het overleg plaats in een vaktaal, die alleen de deskundigen verstaan en dan beweegt het debat zich langs een smalle, scherp afgebakende baan. Dan raakt het grote verband weg. En het is de vraag, of juist dit punt niet met veel meer nadruk moet worden bestudeerd. Natuurlijk niet, om te pleiten voor Kamerleden, die praten vanuit hun on-

deskundigheid en dus maar wat beweren, waar de lommerd geen geld op geeft. Maar wel om te vragen om een overleg, dat veel meer geconcentreerd is op de politieke vragen en hun principiële achtergrond.

De specialistische deskundigheid van een Kamerlid is vaak geconcentreerd, niet maar op een bepaald terrein, maar ook op een zeker *groepsbelang*. Als een bestuurslid van een bepaalde ambtenarenorganisatie als Kamerlid een motie indient, om alle wensen van zijn organisatie en derzelver zusters in te willigen dan is dat een exces, waar zelfs de eigen fractieleden zich voor generen. Maar toen in 1918 de C.B.T.B. werd opgericht, werd op de eerste vergaderingen veel aandacht geschonken aan de terzelfder tijd opgerichte Partij van Plattelanders. En het parool was: daar laten we ons als C.B.T.B.-ers niet door vangen, maar we zullen er wél voor zorgen, dat in de prot.-chr. fracties het boeren-element goed vertegenwoordigd is. Wij willen onze mannen in de Kamer. Van de zijde van patrimonium en het C.N.V. werd tegelijkertijd gevraagd om mannen uit de christelijk sociale beweging. Op zichzelf is dat redelijk. Wie wil *vertolken* wat er leeft in een bepaalde maatschappelijke groepering moet daarvan *weten*. Al zal iedereen graag toestemmen dat die wetenschap op verschillende manieren kan worden verkregen. Talma en Slotemaker de Bruïne benaderden de sociale kwestie misschien méér bij het licht van het evangelie dan sommige „echte” arbeidersafgevaardigden.

Maar als de specialistische „groepsdeskundige” slechts in de tweede plaats Kamerlid is en in de eerste plaats functionaris van zijn organisatie, dan dreigt de zaak scheef te gaan. Dan hoort hij niet in de Kamer, maar in de S.E.R.

Dat is een ander punt, dat nadere studie verdient. Kuyper was indertijd voor een ander twee-kamerstelsel: een Kamer van beginselen, ofwel een politieke Kamer, en een Kamer van belangen, een corporatieve Kamer.

Na de eerste wereldoorlog is er vooral van r.-k. zijde gepleit voor een aparte Kamer, waarin de maatschappelijke organen een vertegenwoordiging zouden hebben. Het heeft zelfs een ogenblik erop geleken, dat een grondwetsherziening daartoe de mogelijkheid zou bieden.

De ontwikkeling is anders geweest. En de S.E.R. is toporgaan geworden van het publiekrechtelijke georganiseerde bedrijfsleven.

Het is een belangrijke en actuele vraag, of er niet een andere verkaveling moet komen van bevoegdheden, waardoor de S.E.R. méér gaat lijken op de „Kamer van belangen” die Kuyper al voorstond en waarbij een deel van het gemeen overleg met gespecialiseerde woordvoerders uit het parlement wordt verlegd naar de S.E.R. Maar moet het lidmaatschap van de S.E.R. onverminderd zijn met het Kamerlidmaatschap, dan dienen er geen Kroonleden te zitten in de S.E.R. en dan moet „de betrokken minister” in de S.E.R.-vergadering deelnemen aan het overleg. Maar dit is alles slechts het noemen van een thema voor verdere discussie.

De werkwijze van het parlement vraagt in méér opzichten om herziening. We moeten op de duur komen tot tweejaarlijkse begrotingen.

De Kamerdebatten moeten meer beperkt worden tot de beleidsvragen. Vooral de openbare commissievergaderingen zijn ontaard tot een detailistenzaak, waarbij met name van de betrokken minister het onmogelijke wordt gevraagd.

En ander punt, dat onder de ogen moet worden gezien, is dat van de openbare hearings. Het Amerikaanse Congres houdt voortdurend zulke hearings over belangrijke actuele onderwerpen. Bij ons is er een begin gemaakt.

In sommige landen zijn zulke parlementaire commissies die een hearing houden, versterkt met enkele deskundigen van buiten het parlement, die mee helpen om tot een gefundeerd oordeel te komen.

En tenslotte — het eigenlijke gemeen overleg in de Staten-Generaal moet méér het karakter hebben van een *politiek* overleg. Daarvoor is het nodig, dat ook de minister een politieke figuur is. Hij mag desnoods ontkennen het te zijn, als hij het maar is.

Het is niet nodig, dat hij voortkomt uit het parlement. Maar hij moet er zich wel thuis voelen. Hij mag zijn optreden in het parlement, als partner in het gemeen overleg, niet zien als een vervelende of zelfs een te duchten werkzaamheid op het tweede plan, maar als een wezenlijk deel van zijn ambt, zo zelfs, dat hij ermee staat of valt.

Wij hebben in dit opzicht veel voor op het Engelse stelsel, dat door sommigen in ons land wordt geïdealiseerd. In Engeland is iemand alleen maar minister zolang de prime-minister het wil. Wilson heeft bijna al zijn kabinet-ministers al vervangen. En... Heath heeft pas een minister uit zijn schaduwkabinet ontslagen.

Al evenzeer missen de Engelse parlementsleden ruimte en zelfstandigheid. De whips handhaven de discipline. Alleen een back-bencher mag soms nog een klein dwarspasje maken, omdat hij wordt beschouwd als een enfant-terrible. In de meeste fracties in Nederland is gelukkig de partijdiscipline zwak en dus de persoonlijke zelfstandigheid der parlementsleden groot. En de minister verdedigt kabinetsbeleid maar ook zijn eigen beleid.

De voorwaarden voor een gezond gemeen overleg zijn in „geest en hoofdzaak” aanwezig. Het is alleen de vraag, hoe dat overleg het best tot zijn recht komt, zodat het ook door het volk wordt verstaan.

PARTIJVERNIEUWING

ER is in ons land - vooral in 1967 - veel gepraat over partijvernieuwing en over de wenselijkheid en de noodzakelijkheid daarvan. Het onderwerp is „in” en iedere politieke partij, die zichzelf respecteert houdt zich meer of minder diepgaand met het thema van de partijvernieuwing bezig. Tal van brochures, open brieven, nota's en resoluties werden er over uitgegeven.

Hoeveel mensen zouden echter weten wie wat gezegd heeft en hoe de kaarten nu liggen! Dag- en weekbladen hebben uitvoerig gevolgd wat er aan „nieuws” op dit punt te voorschijn kwam. Maar een krant is nu eenmaal echter een „eendagsvlug” en velen komen er niet aan toe een knipselverzameling aan te leggen. Het geheel is onoverzichtelijk geworden.

Het is dan ook een gelukkige greep geweest van de heer D. J. Hoekstra, parlementair redacteur van het Algemeen Nederlands Persbureau, dat hij een boek - een paperback van 218 blz. - heeft samengesteld, getiteld „Partijvernieuwing in politiek Nederland”. Op overzichtelijke wijze gerangschikt, geeft hij in dit boek de opvattingen en standpuntbepalingen binnen de Nederlandse partijen over partijvernieuwing weer.

Keus

In de inleiding zegt de auteur o.a. „Uit de grote hoeveelheid gegevens werd een keus gedaan - een keus, waaraan zeker niet het predikaat volledig kan worden toegekend -. De standpunten van en ook - en niet in de laatste plaats - binnen de partijen - voor zover althans deze bij de partijvernieuwing actief betrokken zijn - werden in deze uitgave zo samengevat, dat een overzicht in vogelvlucht resulteerde. Een overzicht, dat ten doel heeft enig zicht te geven op het vraagstuk van partijvernieuwing in politiek Nederland.”

Naar onze mening is de auteur daar in geslaagd. Op de persconferentie deelde de heer Hoekstra desgevraagd mede, dat hij als uitgangspunt had genomen wat in 1967 door de diverse politieke partijen over partijvernieuwing was gezegd. Om die reden komen de Boerenpartij, de C.P.N., het G.P.V. en de S.G.P. niet in het boek voor. Dat is bezien vanuit een oogpunt van documentatie te betreuren. Het moge dan zo zijn, dat genoemde partijen niets of bijna niets nieuws hebben gezegd, voor het verkrijgen van een afgerond beeld was het prettig geweest, wanneer het weinige, dat er door deze partijen in de Kamer of op een partij-congres over werd gezegd, was doorgegeven.

Kleine bijdrage V.V.D.

Het boek bevat een tiental hoofdstukken. Achtereenvolgens komen aan de orde: K.V.P. en K.V.P.-radicalen, A.R.P., C.H.U., Het overleg van de Achttien, Christen-radicalen, F.v.d.A., V.V.D., Democraten '66, P.S.P., De Radicalen. Opmerkelijk is, dat slechts negen pagi-

na's aan de V.V.D. gewijd behoeften te worden. Het meeste dat over de discussie in deze partij wordt weergegeven dateert ook uit 1968. Vanuit de V.V.D. is weinig bijgedragen tot bezinning over vernieuwing.

Het boek is een voortreffelijk naslagwerk geworden. Natuurlijk heeft de keuze van hetgeen men in zo'n uitgave opneemt altijd iets subjectiefs. Toch is naar onze mening de auteur er in geslaagd de meeste essentiële dingen bijeen te brengen.

Wij doen een greep uit de inhoud door globaal aan te duiden wat in enkele hoofdstukken aan de orde komt.

Over de K.V.P. worden in hoofdstuk 1 o.a. weergegeven de voornaamste conclusies van het rapport „Grondslag en karakter van de K.V.P.” (januari 1966), met enkele reacties erop; de tekst (in-

tegraal) van het K.V.P.-memorandum (1967); de tekst van de resoluties, die op het Arnhemse partij-congres ter sprake kwamen (8 en 9 december 1967); het adres van de la Paix-groep van het K.V.P. partijbestuur; het manifest van de K.V.P.-radicalen van november 1967.

Over onze eigen partij - in hoofdstuk II - o.a. de brief d.d. 15 maart 1967 van de zgn. „spijstemmers”, met enkele reacties; enkele citaten uit de conventsrede van dr. Berghuis over „Het gezicht van de A.R. Partij” (12 februari 1966); de beschouwing in het mei-nummer 1967 van A.R.S. „over christelijke politiek en christelijke partijvorming”; enkele citaten uit Conventsredes en uit de Deputatenrede van 14 februari 1967. Over de groep van Achttien - hoofdstuk IV - o.a. de samenstelling van de dele-

PARTIJ IN DE ETHER

DE Arjosvoorzitter Hans A. de Boer sprak woensdag 24 april j.l. voor de radio over demonstraties, protestbijeinkomsten, kortom over buitenparlementaire actie. Een aantal passages uit de toespraak van de voorzitter van de A.R.J.O.S. laten wij hier volgen.

„Als jongeren protesteren tegen oorlogsgeweld en misbruiken van macht, of als er een demonstratie plaatsvindt, welke gericht is tegen een bepaald facet van het regeringsbeleid, dan kan dat gevoeld zijn door een achtenswaardige en echt gemeende verontrusting over het op verkeerde wijze gebruiken van politieke macht. Immers herkennen wij daarin niet vaak een hunkering naar een stukje vrede en geluk of een streven naar rechtvaardiger verhoudingen? Naar het doen stoppen van het kapot trappen van alle idealen, die nog met recht en menselijke waardigheid te maken hebben. Het verwondert niet dat speciaal jongeren hierbij op de voorgrond treden. Zij zijn extra kritisch ingesteld. Zij hebben de crisistijd van de jaren dertig niet meegemaakt, zij ondergingen de moeilijk te omschrijven ellende van de tweede wereldoorlog niet, of onbe-

wust. Daardoor vervallen zij ook niet zo snel in de bij veel mensen aanwezige houding van: er is toch niets aan te doen, wat maakt het uit of je door de hond of de kat wordt gebeten!

Het jong-zijn brengt ook met zich mee dat men zich sneller aan een theoretisch ideaal-beeld van de maatschappij ophangt, wat de afkeer tegen de huidige maatschappij-vormen slechts groter doet zijn.

Natuurlijk kan niet ontkend worden, dat naast de door mij opgesomde motieven, soms ook andere - minder idealistische - oorzaken aan een betoging of een protestbijeinkomst ten grondslag liggen.

Velen uit de jongere generaties hebben het gevoel, geplaagd te zijn tegenover een maatschappij, waarin het wel lijkt - en ook vaak zo is - dat ouderen geen raad weten met de uitdaging die in de maatschappelijke ontwikkeling op nationaal en internationaal gebied besloten ligt.

Zij ervaren een maatschappij die steeds weer vervalt in dezelfde fouten.”

„Ik merkte reeds op, dat het niet altijd idealistische motieven zijn die tot protest tegen het bestaande leiden. Ook is niet elke aangeprezen vernieuwingsmaatregel een verbetering. Evenmin behoeft ieder mens het met hetgeen demonstranten naar voren brengen, eens te zijn. Integendeel, hij dient de vrijheid te hebben het er radicaal mee oneens te zijn. De wijze waarop men in een aantal gevallen zijn wensen uit, dan wel zijn kritiek naar voren brengt, is soms weinig verheffend. Het verwondert niet, dat de vaak uitdagende en prikkelende wijze van het overbrengen van meningen, reacties uitlokt. Het zich bedienen van ontoelaatbare middelen bij het uiten van zijn ontevredenheid, is dan nog slechts één stap. De anarchie staat dan voor de deur.

De betogingen rond de aanslag op Dutschke in West-Berlijn zijn daar een voorbeeld van. De aanslag zelf en de ontstane reactie hebben beslist niet mijn instemming. Nooit heiligt het doel de middelen. Het gebruiken van geweld en welke andere vormen van terreur ook, kunnen in een rechtsstaat, in een democratie, geen wettige middelen zijn. Ik hoop, dat u en ik het daarover eens

gaties; enkele citaten uit K.V.P., C.H.U.- en A.R.-kring; de volledige tekst van de uitgegeven communiqués.

Over de radicalen - hoofdstuk X - o.a. het persbericht van 2 maart over het ontstaan van de nieuwe partij; uitspraken in verband hiermee; de kandidaatstelling in de K.V.P. voor het bestuur; uitspraken gedaan in de t.v.-uitzending van de K.V.P. van 14 februari 1968; enkele uitspraken die de drie fractievoorzitters op 19 februari 1968 in Drachten deden; tekst van de verklaring aan de niet-uitgetreden K.V.P.-radicalen; de tekst van de verklaring van drs. P. C. Bogaers na de oprichting van de nieuwe partij; het Kamerdebat over het ontstaan van de nieuwe partij.

Interessant boek

Met de globale weergave van de inhoud van deze vier hoofdstukken hopen wij duidelijk gemaakt te hebben, dat „Partijvernieuwing in politiek Nederland” een interessant boek is.

Vermelden wij nog, dat het boek is verlicht met enkele politieke spotprenten en dat ook een greep uit de vele perscommentaren werd gedaan.

Het boek is uitgegeven door N. Samson N.V. in de Nauta-reeks. De prijs van deze paperback bedraagt f 7,90. D.C.

H. A. de Boer

zijn. Wij allen hebben kort geleden de dood van Martin L. King betreurd en wij eren hem als een groot mens, die voor een achtergesteld deel van het Amerikaanse volk langs de weg van de geweldloosheid, recht probeerde te verkrijgen. Wie King's werk eert, kan niet tegelijkertijd de in West-Berlijn toegepaste methode goedkeuren, noch van Bachman, noch van Dutschke.

Het bijzondere in het werk van dr. King was, dat hij radicale opvattingen had, die vaak ook radicaal toepaste, maar dit gebeurde op een wijze die niet leidde tot vernietiging van vrijheid.

Vanuit een geest, die niet het oproepen van tegenstellingen beoogde.

In veel andere uitingen van protest echter openbaar zich een radicalisme, dat tegenstellingen oproept, omdat het van de noodzaak van tegenstellingen uitgaat. Dit leidt niet tot een nieuwe vrijheid, maar tot vernietiging.

Het verschil tussen beide opvattingen heeft alles te maken met het zich willen laten leiden door de liefde tot God en tot de naaste.”

De complete tekst van deze toespraak is verkrijgbaar op het A.R. Partijbureau Dr. Kuyperstraat 3, Den Haag.

IN MEMORIAM MR. ELING VISSER

Zaterdagmiddag, 20 april, is de heer mr. Eling Visser, oud-lid van Gedeputeerde Staten van Gelderland in Aalten ten grave gedragen.

De aardse tent waarin hij woonde werd geleidelijk afgebroken. Ds. P. C. v. d. Wel herinnert aan het woord van Paulus, dat het zichtbare tijdelijk is. En dat daarom de eeuwige bestemming van de mens, het onzichtbare, belangrijker is. Ook voor de heer Eling Visser, die zich een schaaft wist van de goede Herder.

De A.R. Partij denkt met dankbaarheid aan de overledene terug. Hij was van die partij een warm aanhanger. Hij trad als zodanig in volle overtuiging, met name op het terrein van de

provinciale politiek, voor haar op. Bij zijn afscheid van het Centraal Comité, waarvan de heer Visser vele jaren lid was, noemde de voorzitter, de heer Berghuis, hem terecht een markante persoonlijkheid, een man met een eigen geluid.

Zo was het ook in de Provinciale Staten, waarvan hij van 1946 tot 1962 deel uitmaakte. Alle aarzeling was hem ook daar vreemd. In 1961 zei hij in een Statenzitting dat, als er een voorstel aan de Staten werd gedaan, hij dat voorstel het beste vond en het daarom ook met hand en tand verdedigde. „Dat ligt trouwens ook in mijn aard”, voegde hij er aan toe. Niemand die dat

zou willen ontkennen.

Als lid van Gedeputeerde Staten (van 1950 tot 1962) was de heer Visser meer speciaal belast met de zaken van de „natte waterstaat”. Hij heeft zich daarbij bijzonder beijverd voor de reorganisatie van het waterschapswezen. Strevend naar krachtiger bestuursseenheden, wist de heer Visser te bereiken, dat het aantal waterschappen daalde van ± 200 tot ± 60.

De Provincie Gelderland heeft in de heer Visser een krachtig en bekwam bestuurder gehad. Op zijn werk wordt in dankbaarheid voortgebouwd. Moge de Here mevrouw Visser en haar kinderen goede moed geven in de wetenschap, dat nu de heer Eling Visser zijn verblijf in het lichaam heeft verlaten, hij bij zijn Heer intrek heeft genomen.

H. M. Oldenhof

DE ARBEIDSMARKT IN DISCUSSIE II

DOOR PROF. DR. W. ALBEDA

In mijn eerste artikel heb ik de aandacht gevestigd op de zgn. „tertiaire revolutie”, de ontwikkeling in de moderne economie, die gekarakteriseerd wordt door een snelle daling van de werkgelegenheid in de landbouw, een tragere groei der industriële werkgelegenheid, en een grote groei van de werkgelegenheid in de dienstensector. Deze ontwikkeling is op zichzelf reeds spectaculair te achten. Indien we echter de drie grote sectoren afzonderlijk bezien, dan blijkt, dat ook binnen de sectoren belangrijke verschuivingen voorkomen.

Aan de „Nota inzake groei en structuur van onze economie”, die in 1966 verscheen, en die de handtekening draagt van minister den Uyl en staatssecretaris Bakker kan men onderstaande tabel ontlezen:

Personeelsbezetting in de industriële bedrijfstakken, 1960-1970 (in 1.000 manjaren)

Bedrijfstak	1960	Gem. jaarl. mutatie in procenten		1970
		1961/65	1966/70	
Chemie	89	3.2	3.4	123
Metaalindustrie	421	2.7	1.8	525
Textiel	107	-1.5	-1.7	91
Kleding en schoeisel	129	1.1	-0.6	132
Papier	26	4.2	1.8	35
Voedings- en genotmiddelen	215	0.1	0.0	216
Overige verwerkende industrie	258	1.1	0.9	286
Openbare nutsbedrijven	37	2.1	1.9	45
Mijnbouw	57	-2.6	-6.4	36
Bouw	375	4.4	3.1	540
Totaal	1.714	2.0	1.4	2.029

Ook de dienstensector geeft geen uniform beeld te zien. De groei der verschillende bedrijfstakken is niet uniform.

Personeelsbezetting in de dienstensector

Bedrijfstak	1960	Gem. jaarl. mutatie in procenten		1970
		1961/65	1966/70	
Handel	572	3.0	2.3	742
Verkeer	283	1.2	0.7	310
Overige diensten	646	2.9	2.0	821

De bovenstaande gegevens zijn nog vrij globaal. Beziet men de bedrijfstakken meer in detail, dan zijn de verschillen nog sprekender. Een interessant beeld geeft onderstaande tabel, berekend door Lengelé uit de gegevens van 12 O.E.C.D.-landen tezamen genomen.

Aandeel van de totale werkgelegenheid in

	1960	1970	1980
Groothandel	4.3	5.7	7.6
Kleinhandel	11.6	14.2	16.9
Financiële diensten	2.9	3.9	5.0
Onderwijs	4.3	6.3	9.2
Gezondheid	4.0	5.9	8.6
Diensten t.b.v. bedrijven	1.7	3.2	5.7
Recreatie	0.9	1.0	0.8
Huiselijke diensten	3.7	2.8	2.1
Restaurants, café's en hotels	3.4	3.5	2.5
Diversen (wasserijs, kappers etc)	2.2	2.5	2.6
Dienstensector totaal	39.0	49.0	62.0

Terwijl de dienstensector als geheel onstuimig zal groeien naar Lengelé's verwachtingen, geldt dit niet over de gehele linie. Recreatie, huishoudelijke hulp, horeca, zien een teruggang in personeelsbezetting. De grote groei zit in de diensten, die verband houden met de welvaartsvermeerdering. Een belangrijke groei geeft ook de in dit overzicht niet opgenomen overheidssector te zien.

Kwaliteit van de arbeid

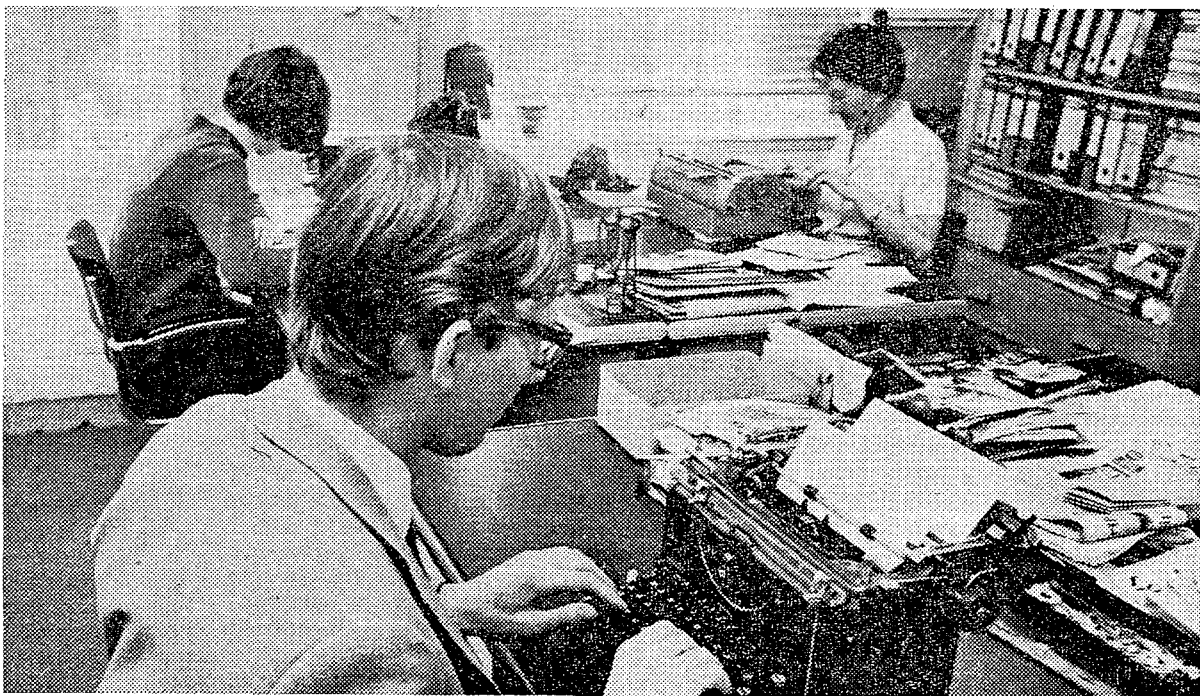
Hebben we tot nu toe alleen gekeken naar aantallen mensen, het lijkt daarnaast van grote betekenis gegevens te hebben over de soort arbeid, die gevraagd wordt door de moderne economie.

In het bekende Amerikaanse rapport „America's Industrial and Occupational Manpower Requirements 1964-1975” vonden we het bijgaande staattie, (ik hoop dat de lezer mij de vele cijfers wil vergeven):

Beroepsgroep	Werkgelegenheid '64		Verwachting 1975		Percentuele verandering
	Totaal	100 %	100 %	100 %	
Beambten (witte boorden)	44.2%		48.3%		+26%
d.v.					+38%
technici, acad. beroepen	12.2%		14.9%		+54%
Directeuren, eigenaars	10.6%		10.4%		+23%
Verkopend personeel	6.3%		6.5%		+30%
Administratief personeel	15.2%		16.5%		+37%
Arbeiders (blauwe boorden)	36.3%		33.7%		+17%
d.v.					
vaklieden en voorlieden	12.8%		12.8%		+27%
Geoefenden	18.4%		16.7%		+15%
Ongeschoolden (zonder landb.)	5.2%		4.2%		—
Arbeiders i.d. dienstensector	13.2%		14.1%		+35%
Landarbeiders	6.3%		3.9%		-21%

Ook hier dus een grote overheersende tendentie: de verschuiving van „arbeiders”beroepen (uitvoerende

In de jaren onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog speelde deze opvatting nog in vele hoofden een rol. De vijftiger en de aanvang der zestiger jaren verdreven deze gedachtengang goeddeels. In West-Europa bleek niet werkloosheid, maar het tekort aan arbeidskrachten het beeld van de economie te gaan beheersen. In de Verenigde Staten lag de zaak enigszins anders. In deze gehele periode bleef de werkloosheid er betrekkelijk hoog (4 à 5%). Gegeven het feit dat in de V.S. de technische ontwikkeling vóór is boven die elders in de wereld scheen het voor de hand te liggen, dat men daar te doen had met „technologische werkloosheid”. Nu ook in West-Europa de tijd van het tekort aan arbeidskrachten (voorlopig?) van de baan is, kan ook hier de oude problematiek weer aan de orde komen: Leidt de technische ontwikkeling tot werkloosheid? Schijnbaar is het antwoord op deze vraag uit de cijfers af te lezen. De automatisering leidt tot het verminderen van de werkgelegenheid voor de laagstgeschoolden. De werkloosheid is het sterkst onder de laagstgeschoolden. Dus is de automatisering de oorzaak der werkloosheid. Dit lijkt een logische redenering. Toch is het heel goed mogelijk, dat de verbanden anders liggen. Men kan zich ook voorstellen dat de redenering als volgt loopt: Een moderne economie vraagt mensen met een zekere mate van opleiding. De Amerikaanse samenleving is zodanig geconstrueerd dat een deel der bevolking (waaronder vooral de ne-

De dienstensector breidt steeds meer uit

arbeid) naar „beambtenberoepen” (indirecte arbeid, administratie, toezicht en leidinggevende arbeid) met binnen de hoofdgroepen uiteenlopende groeitempo's. De sterkste groei is er ongetwijfeld in de hoogstgeschoolde beroepen (zie de groep technici en academiëci. Hoewel de groep „arbeiders”, in zijn geheel, belangrijk minder groeit dan de totaliteit der beroepen, is er ook daar een groep, die sterk groeit, de arbeiders in de dienstensector, en een groep, die zelfs absoluut genomen in omvang afneemt, de landarbeiders.

Behoeften aan prognosen

De cijfers, die hierboven vermeld zijn, zijn allen afkomstig uit pogingen om, op basis van waargenomen ontwikkelingen en van voorzienbare veranderingen in die ontwikkelingen de toekomstige ontwikkelingen te voorzien. Uiteraard is dit een riskante bezigheid. De technische ontwikkeling kent soms verrassingen. Het onverwachte is niet voorzien. Bovendien wordt de structuur der bedrijvigheid in belangrijke mate door overheidsbeslissingen bepaald. Wanneer de defensie-uitgaven in de V.S. zouden kunnen verminderen en de uitgaven voor de ruimtevaart zouden worden beperkt en de vrijgekomen middelen zouden gebruikt worden voor het realiseren van de „Great Society”, de grootscheepse aanpak van de nationale armoede in dat land, zal het gehele beeld zich wijzigen. Wanneer de uitgaven voor ontwikkelingshulp zouden toenemen zou hetzelfde gebeuren.

Toch maken zulke overwegingen prognosen niet waardeloos. Enerzijds zijn slechte prognosen beter dan geen prognosen. Anderzijds stellen prognosen ons in staat de gevolgen van beleidsveranderingen beter te voorzien. Het is duidelijk, dat inzicht in de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt onmisbaar is voor de planning van het onderwijs, maar ook voor de ruimtelijke ordening en het regionaal beleid.

Werkgelegenheidsbeleid

In het voorgaande is er van uitgegaan, dat een teruggang van de werkgelegenheid in de ene sector gecompenseerd zal worden door vooruitgang elders. Is dit niet een wat onvoorzichtig uitgangspunt? Mag men aannemen, dat op de langere duur de werkgelegenheid als totaliteit op peil zal blijven?

In de dertiger jaren zagen velen de groeiende werkloosheid als een noodlottige maar vrijwel onontkoombare ontwikkeling. Met de voortschrijdende technische ontwikkeling en de stijgende welvaart zou de noodzaak van nieuwe investeringen geringer worden. Op den duur zou „structurele werkloosheid” onvermijdelijk zijn, er de dertiger jaren zouden daarvan slechts een voorproef hebben gegeven.

gers) in onvoldoende mate onderwijs genieten. Bijgevolg is er voor dat deel van de Amerikaanse bevolking eenvoudig geen werk beschikbaar. In het eerste geval zou er sprake zijn van een structurele werkloosheid als gevolg van de technische ontwikkeling. In het tweede geval zou de werkloosheid slechts een symptoom zijn van het falen van de „Great Society”.

Ik heb de indruk, dat de waarheid dichterbij de tweede dan bij de eerste redenering ligt. De materiële voorziening van een nog steeds aanzienlijk deel der Amerikaanse bevolking ligt nog zo laag, dat aanmerkelijk is, dat een geconcentreerde aanpak van de armoede een aanzienlijke stimulans zou geven voor de werkgelegenheid in de V.S. in zijn geheel. Bovendien blijken thans naast grote groepen onplaatsbare werklozen tekorten te bestaan aan hoger gekwalificeerde krachten.

Men zou het zo kunnen stellen, dat er een samenhang is tussen de werkgelegenheid en de maatschappijstructuur. Een vrije economie zonder een actief werkgelegenheidsbeleid wordt geteisterd door een permanente werkloosheid, die oij voortschrijding der technische ontwikkeling alleen maar geïntensiveerd wordt. In een vrije economie waarin de overheid via het begrotingsbeleid de totale koopkracht op peil houdt, ligt de werkloosheid bepaaldelijk lager. In een moderne welvaartsstaat, waarin de overheid via sociale politiek, sociale zekerheid, economische politiek en regionaal beleid zorgt draagt voor een constante groei der economie en een optimale scholing van de beroepsbevolking, kan de werkloosheid minimaal zijn en is zelfs een tekort aan arbeidskrachten denkbaar.

Ondeelbaar

Het is duidelijk, dat de werkgelegenheid in de wereld net zoals de welvaart en de vrede, ondeelbaar is. Ook de meest geperfectioneerde welvaartsstaat kan de werkgelegenheid niet dan gedeeltelijk redden, indien er in een groot deel van de wereld een depressie heerst. Een teruggang van de conjunctuur zou daarom als een internationale aangelegenheid moeten worden beschouwd, die om een gezamenlijke aanpak van de betrokken landen zou vragen. Zolang het gevaar nog aanwezig is, dat elk land op een economische teruggang reageert door zich zorgvuldig van de buitenwereld af te sluiten, en zo mogelijk zich te redden ten koste van de rest van de wereld, is de wereld niet gevrijwaard van werkloosheid. Met andere woorden: het bestaan van een goed geoutilleerde welvaartsstaat is wel noodzakelijk, maar niet voldoende. Daarnaast is het bestaan van een redelijke mate van internationale economische samenleving een strikte noodzaak.

ETHIEK VAN EEN NEDERLANDSE BEVOLKINGSPOLITIEK

DOOR Prof. Dr. J. P. VAN ROOIJEN

In het Rooms-Katholieke Thijmgenootschap zijn vele academici verenigd, die gezamenlijk de vragen van de dag op een wetenschappelijk verantwoorde wijze benaderen, waarbij zij de resultaten van hun onderzoek in een periodiek verschijnend orgaan onder de naam „Annalen van het Thijmgenootschap” neerleggen. De in de maand december verschenen eerste aflevering van de 55ste jaargang draagt de bovengenoemde titel en men begrijpt terstond, dat de deskundigen van het genootschap aldus een uiterst belangrijk aspect van de Nederlandse samenleving aan de orde hebben gesteld.

Veranderende visie

Nóg maar nauwelijks tien jaar geleden bestond hier te lande voor het eigen bevolkingsvraagstuk weinig of geen belangstelling. De demografen, die zich intensief met deze problematiek bezig hielden, beweerden wel met grote nadruk dat de snelle groei van het inwonertal tot een geleidelijke beperking van het geboortepil noopte, doch vooral in de officiële katholieke en orthodox-protestantse kringen ontmoette hun aandringend spreken en schrijven tegenstand en afwijzing, terwijl het grote publiek in het algemeen geen moeilijkheden onderkende. In de zestiger jaren veranderde het beeld echter, want toen stortten de naoorlogse geboortegolven zich spontaan in het verkeer, terwijl de motorisering daarvan hand over hand toenam. En de schok werd zodanig gevoeld, dat pers, radio en televisie meermalen de term „overbevolking” lieten vallen, ofschoon de demografen dit woord nog slechts aarzeland wilden gebruiken. Het behoeft overigens geen nader betoog, dat de veranderende visie van het Nederlandse volk terzake van het bevolkingsvraagstuk nauw verband houdt met de stormachtige beroering, die zich allerwegen in het politiek, maatschappelijk en kerkelijk denken en handelen voltrekt. In dit onstuimige klimaat drong de contraceptie meer dan tevoren tot brede lagen van de bevolking door, zodat de introductie van de pil in het begin van 1964 tot gevolg had, dat het Nederlandse geboortecijfer binnen enkele jaren daalde tot een niveau, dat lager was dan het dieptepunt in de crisisperiode, voorafgaande aan de laatste oorlog. In dit verband mogen wij wel de regel zonder uitzondering ter sprake brengen, dat de grootste terughouding door een revolutie heen tot de verstaande progressie voert; van huis uit stond het rooms-katholicisme het meest afwijzend tegenover de contraceptie, terwijl het jongste sociologische onderzoek (te Utrecht) inderdaad heeft uitgewezen, dat in deze kringen het gewenste kindertal gemiddeld lager ligt dan bij de gereformeerden. Het is waarlijk niet lang geleden, dat de situatie juist

in de omgekeerde richting wees. De grondige veranderingen in het denkpatroon kwamen reeds aan het licht rondom het symposium, dat onder auspiciën van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen op 20 en 21 juni 1966 in het instituut voor de tropen te Amsterdam werd gehouden. De deelnemers aan dit congres vormden een behoorlijke weerspiegeling van de vele stromingen in onze bevolking; des te merkwaardiger was het te kunnen constateren, dat de traditionele verschillen met betrekking tot de hoge verantwoordelijkheid, die „de mens in dichte pakking” — zoals de typering van dit symposium kernachtig luidde — juist in deze eeuw terzake van de sterk toenemende bevolkingsdruk dient te aanvaarden, tot vrij geringe proporties bleken te zijn geslonken. En zulks, terwijl alle aanwezigen van de noodzaak tot inperking van de menselijke vruchtbaarheid diep doordrongen waren.

Men kan de thans te bespreken brochure van het Thijmgenootschap gevoeglijk als een katholiek verlengstuk van het congres-1966 beschouwen. Tegelijk mag intussen worden opgemerkt, dat de diverse schrijvers geen aarzelingen behoeften te overwinnen, want zulk een schroom bleek er eenvoudig niet te zijn. Rondborstig en met open vizier, zonder de rem van katholieke tradities inzake huwelijk en vruchtbaarheid, gaan de schrijvers op alle aspecten van het brede bevolkingsvraagstuk in, met uitzondering slechts van het economische, omdat zij te dien opzichte geen deskundige in de eigen kring vonden, die binnen de gestelde termijn zijn visie op het onderhavige probleem kon geven.

Een gigantisch autopark

Geen onderscheid tussen beperking en regeling

Vooreerst stellen wij met voldoening vast, dat in het geschrift de begrippen geboortebeperking en -regeling zonder enige onderscheiding worden gehanteerd. Onder geboortebeperking verstaat men het voorkomen van zwangerschap via een contraceptische methode of middel, terwijl de geboorteregeling beoogt het gewenste kindertal met grotere tussenpozen over de huwelijksduur te spreiden. Nu is het duidelijk, dat het laatstgenoemde oogmerk in het algemeen langs de wegen der contraceptie zal worden bereikt en juist daarom klinkt het weinig oprecht, wanneer men hoort verkondigen, dat geboortebeperking ethisch niet verantwoord is, terwijl daarentegen geboorteregeling het christelijk huwelijkspatroon in geen dele behoeft te schaden.

Natuurlijk willen wij niet ontkennen, dat handhaving van het onderscheid voor de medicus en de psychohygiënist van belang kan worden geacht, doch binnen het raam van de bevolkingspolitieke verhandelingen van de schrijvers van het Thijmgenootschap verliest het verschil elke reële zin en daarom valt het toe te juichen, dat zij de beide begrippen door elkaar gebruiken.

In zijn inleiding legt prof. Ponsioen reeds terstond het volle probleem op tafel, gelijk uit het volgende citaat genoegzaam blijkt: „Weinig sociale feiten hebben het toekomstdenken zo gestimuleerd als de gestage bevolkingsgroei. Dit toekomstdenken

legt zwaarder eisen op de diverse wetenschappen dan zij eigenlijk kunnen dragen. Maar de uitdaging staat er en de wetenschapsmensen zullen met weinig zekerheden en talloze mogelijkheden de beleidsmensen moeten voorlichten, al zal dit licht het duister slechts in schemerdonker kunnen doen verkeren. Beter wat dan niets”.

Groei tot jaar 2000

Afgezien van enkele korte notities omtrent de christelijke ethiek, besteedt het Thijmgenootschap met twee artikelen van prof. Godefroy allereerst aandacht aan de groei van de Nederlandse bevolking tot het jaar 2000, alsmede aan enkele ruimtelijke aspecten van deze aanwas. Uit recente berekeningen van het Centraal Bureau voor de Statistiek bleek in eerste instantie, dat bij de komende eeuwwisseling op een inwonertal van omstreeks 21 miljoen gerekend diende te worden, doch vanwege de abrupte geboortedaling sinds 1965 was een herziening noodzakelijk, volgens welke in het jaar 2000 een bevolking van omstreeks 18 miljoen kon worden verwacht. Hoewel de laatste schatting dus heel wat milder is, bedraagt de betreffende groei toch nog meer dan 1% per jaar en voortzetting van deze aanwas in de volgende eeuw zal het inwonertal weer met enkele tientallen miljoenen doen toenemen. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat prof. Godefroy het totale beeld van onze bevolkingsontwikkeling allerm minst rooskleurig vindt. En zulks mede in het licht van de onevenredige verdeling van de druk, waarbij het westen in vergelijking met het oosten en noorden overbelast moet worden genoemd.

Het is vol in Nederland

Medische beleidsaspecten

Over de medische aspecten van een optimale beheersing van de bevolkingsaanwas handelt een bijdrage van dr. Huiskes. Uiteraard besteedt hij veel aandacht aan de contraceptie, in welk verband hij terecht opmerkt, dat de duur van de geboortestop in verreweg de meeste hedendaagse gezinnen een tijdruimte van circa twintig jaar omvat. Met de orale methode, die tegenwoordig het huwelijksverkeer in zo sterke mate beheerst, is hij niet gelukkig enerzijds omdat een langdurig gebruik van de pil vooralsnog niet verantwoord is en anderzijds met het oog op de dreiging van toenemend buitenechtelijk geslachtsverkeer. Daarbij stelt hij mede de beklemmende vraag aan de orde, hoe wij te oordelen hebben over een te verwachten pil, die het mogelijk maakt om een pas begonnen zwangerschap te beëindigen. Een waarlijk donker toekomstbeeld.

Een notitie over de beleidsaspecten van een bevolkingspolitiek danken wij aan mr. Van Lier en mr. Witsen. Omtrent de kinderbijslag huldigen zij, met enige aarzeling, de gangbare mening, dat dit subsidestelsel, in Nederland althans, de bevolkingsgroei niet of nauwelijks stimuleert. Zij voeren aan, dat het tegenbewijs nimmer is geleverd, en dat is ongetwijfeld juist. Hoe zou men trouwens uit een samenstel van volstrekte intieme gezinsbeslissingen ooit een overtuigende conclusie kunnen distilleren?

Wel echter valt te bedenken, dat niemand een toenemende rationalisering van de echtelijke overwegingen ten aanzien van het gewenste kindertal ontkent; welnu, juist in dit licht bezien lijkt het uitermate vreemd, dat het economisch aspect van de gezinsgrootte wel door het arbeidsinkomen van het hoofd, maar niet door het niveau van de kinderbijslag zou worden bepaald.

Ruimtelijke aspecten

Het kan niet in onze bedoeling liggen om alle artikelen van de Thijmgenoten de revue te laten passeren. Ter afsluiting van de bespreking vragen wij wel aandacht voor de bijdrage van prof. Wissink over de ruimtelijke aspecten van het Nederlandse bevolkingsvraagstuk in een wijder territoriaal verband. Binnen het rijk geschaakte denkpatroon van de planologen met betrekking tot de gestadig toenemende bevolkingsdruk hier te lande, rekent de schrijver zichzelf tot de gematigde optimisten, hetwelk dan inhoudt dat bij een bevolking van 18 à 20 miljoen in het jaar 2000 aanvaardbaar acht. Op welk niveau de uiterste grens gelegen is, acht hij een beslissend antwoord ondenkbaar, hoewel uit zijn betoog uitdrukkelijk naar voren komt, dat naar zijn mening handhaving van de huidige aanwas ad ruim een procent per jaar de uiterste limiet in de volgende eeuw kan worden bereikt.

Bij de lectuur van Wissink's beschouwingen bespeurt men duidelijk de nadelen van een verhandeling over één bepaald

aspect met betrekking tot de bevolkingsontwikkeling. Natuurlijk is de ruimtelijke situatie op zichzelf zeer belangrijk, mede in verband met de blijvende behoefte aan genoegzame recreatieve mogelijkheden, doch over de precaire positie van de natuurbescherming en over de neurotische spanningen bij de jeugd als gevolg van het gemis aan speelruimte spreekt de schrijver niet, terwijl deze gevolgen van de verdichting der Nederlandse samenleving toch zwaar wegen.

Al met al komt ook prof. Wissink in weerwil van zijn gematigd optimisme tot de gevolgtrekking, dat vele en kostbare gemeenschapsvoorzieningen nodig zijn om de op mobiliteit gerichte verlangens van de uitdijende bevolking zo goed mogelijk te kunnen bevredigen.

Het is vol in Nederland

Het is vol in Nederland — slechts weinigen zullen dit willen ontkennen. Het zal nog gedurig voller worden — wie hier vraagtekens plaatst, legt getuigenis af van een totaal gemis aan realiteitszin. Zal het in de toekomst ook te vol kunnen worden? Te dien opzichte zullen wij ons in deze eeuw nog geen zorgen behoeven te maken, want een aangroeiing van het huidige inwonertal ad 12,7 miljoen tot 17 à 18 miljoen in het jaar 2000 zullen wij wel kunnen verwerken. Wel is waar denken vele ouderen hierover minder gemakkelijk, maar hun oordeel telt in de weegschaal der meningen niet mede, omdat zij de aanstaande eeuw-

wisseling niet zullen meemaken. De klemmende vraag is evenwel, of wij ten aanzien van de ontwikkeling in de volgende eeuw even gelijkmoedig mogen spreken. Natuurlijk kunnen wij met een beroep op 's mensen aanpassingsvermogen staande houden, dat op dit moment niet kan worden uitgemakt, met welke bevolkingsomvang de grens van de leefbaarheid in dit land wordt overschreden. Ook zouden wij kunnen stellen, dat de beroepsarbeid gaandeweg tot bij voorbeeld drie dagen per week ineen-schrompelt; op de overige dagen staat dan niet alleen een gigantisch autopark ter beschikking, doch tevens een ontzaglijke luchtvloot om miljoenen Nederlanders over de grenzen heen te verstrooien. En aldus kan men de bespiegelingen nog vermenigvuldigen, waarbij intussen de nuchtere vraag dient te worden gesteld, of het antwoord mag heten om op zodanige wijze de fantasie tot een albeheersend richtsnoer te verheffen. Bovendien mene men niet, dat de realisering van zelfs de stoutste droombeelden letterlijk alle moeilijkheden uit hoofde van een gespannen bevolkingsdruk uit de weg kan ruimen.

Aldus lijkt het alleszins raadzaam om gewillig te luisteren naar zovelen, die van mening zijn, dat in deze en vooral in de komende eeuw de verdichting van onze samenleving dermate zal toenemen, dat zij uiteindelijk over de schreef kan gaan. En nu wordt dit niet gezegd om een paniekstemming te doen ontstaan, zoals trouwens evenmin in de bedoeling van het Thijmgenootschap is gelegen. Integendeel, hoewel verreweg de meeste mensen in ons land, van welke religieuze of politieke gezindte ook, overtuigd zijn, dat vanwege de

Gemis aan speelruimte voor de jeugd

overheid een gerichte bevolkingspolitiek gevoerd moet worden, zal wel niemand willen betogen, dat zij binnen het raam van zulk een beleid actieve maatregelen tot afremming van de vruchtbaarheid mag treffen, ook dan niet, wanneer zij, op duidelijk aanwijsbare gronden, voor een toekomstige impasse vreest.

Gemeenschapsvoorzieningen

Maar nu de andere zijde. Zijn wij eigenlijk niet stilzwijgend de mening toegedaan, dat een „gerichte bevolkingspolitiek“ zich vooralsnog tot het allernoodzakelijkste dient te beperken, omdat zoveel urgente zaken ons behoorlijk in beslag nemen? Indien men de Kamerverslagen en de dagbladen leest, bespeurt men, dat vooral drie zaken onze belangstelling opwekken, en wel in volgorde van voorkeur: vooreerst de toeneming van onze welvaart, zowel in stijging van het inkomen als in verkorting van de arbeidstijd; vervolgens de vergroting van de ontwikkelingshulp; en tenslotte de intensivering van de gemeenschapsvoorzieningen, maar dit laatste dan vooral ten aanzien van onderwijs en verkeer, in mindere mate de lucht-, water- en bodemverontreiniging, nauwelijks de drukvermindering in de randstad en de geestelijke volksgezondheid, hielden niet de nodige voorzorgsmaatregelen teneinde latente spanningen uit hoofde van de veranderingen in leeftijdsopbouw en structuur der bevolking te kunnen opvangen.

De Nederlandse situatie zou vereisen, dat in de bovengenoemde volgorde de intensivering van de gemeenschapsvoorzieningen naar de eerste plaats verhuist, terwijl het aan 's lands ingezetenen kan worden overgelaten, of daarna de toeneming van de welvaart dan wel de vergroting van de ontwikkelingshulp moet worden geplaatst. Natuurlijk niet naast elkaar: men moet begrijpen, dat een stimulering van een der laatstgenoemden een adequate reductie van de andere ten gevolge moet hebben.

Tenslotte nog een enkel woord over de contraceptie, waarover de Thijmgenoten bijna allen breedvoerig en bovendien toestemmend spreken. Het is nog niet zo lang geleden, dat in officiële katholieke en orthodox-protestantse kringen afwijzend of anders met grote terughouding de preventie van zwangerschap werd bezien, hoewel men weten kon, dat in eigen kring deze huwelijkspraktijk veelszins werd beoefend. Thans is men gelukkig tot het inzicht gekomen, dat ook het gebruik van voorbehoedmiddelen tot ons ethisch denken behoort, nadat wij met vreugde de grootse resultaten in de hardnekkige strijd om 's mensen levensverlenging hebben begroet. Het is helaas maar al te waar, dat materialistische overwegingen terzake van het gewenste kindertal de verantwoordelijkheid jegens de bevolking als geheel veelszins verdringen, maar dit neemt niet weg, dat onder de huidige omstandigheden de contraceptie als middel in Gods leidend bestel ter vermindering van de bevolkingsdruk mag worden aangemerkt.

OOK EERSTE KAMER AKKOORD MET ANNEXATIE VAN HOOGKERK EN NOORDDIJK DOOR GRONINGEN

Voor degenen, die een taak vervullen in het gemeentelijk bestel van een gemeente, die tot verdwijnen is gedoemd en daaraan hun gehele of een groot gedeelte van hun werkkraft hebben gegeven, is het een nare zaak hun arbeid stop te zetten.

Voor de goede, ijverige bestuurders is een opheffing der gemeente een extra pijnlijke operatie. Het is alsof zij een onvoldoende krijgen voor hun werk.

Aanvaarding van het amendement-Schakel zou, met instemming van het gemeentebestuur van Hoogkerk, de toevoeging van 92 ha Hoogkerks gebied aan het territorium van de gemeente Groningen hebben betekend. Dit zou ruimschoots voldoende zijn geweest.

Amendement-Schakel had oplossing kunnen brengen

Dergelijke en andere meningen klonken in de Eerste Kamer bij het wetsontwerp de gemeenten Hoogkerk en Noorddijk op te heffen en bij de gemeente Groningen te voegen. Welke argumenten ook werden aangevoerd tegen annexatie, het heeft niet mogen baten. Met een vrij grote meerderheid werd het wetsontwerp aangenomen, waarbij de heer Algra en prof. Albeda tegenstemden.

De voorstemmers lieten zich leiden door de overtuiging, dat Groningen zijn taak ten opzichte van de te annexeren gebieden goed verstaat en zijn best zal doen de nadelen zoveel mogelijk te ondervangen.

Namens de A.R.-fractie voerde heer

Elfferich het woord, hij zei, dat hij het jammer vond dat een gemeente als Noorddijk opgeheven werd. Hij vond het een verlies voor de inwoners van deze sterk agrarisch ingestelde gemeente, dat zij in één handomdraai op een bepaalde dag van dorpsbewoners ingezetenen werden van een grote stad. De heer Elfferich was van mening, dat van de stad Groningen veel wijsheid en inzicht zal worden gevraagd om het aansluitingsproces zo geleidelijk mogelijk te laten verlopen. Wat de gemeente Hoogkerk betreft, hiermede had hij meer moeite. De heer Elfferich zei „wij hebben hier te maken met een goed bestuurde, ik zou haast zeggen een pittig bestuurde gemeente.” Ook hij vond het jammer dat het amendement-Schakel door de Tweede Kamer was verworpen, omdat het amendement de essentie van het voorstel niet had aangetast. Minister Beernink zei in zijn antwoord, dat ook hij het betreunde dat dit amendement niet was aangenomen.

De heer Elfferich zei aan het einde van zijn betoog, dat voor hem en de meerderheid van zijn fractie de positieve kanten van dit voorstel de doorslag hadden gegeven, vooral in verband met de taak van Groot-Groningen op langere termijn gezien.

Het gaat om belangen van en voor mensen

Minister Beernink ging in zijn antwoord nog in op verschillende vragen uit de Kamer voornamelijk wat betreft het niet houden van verkiezingen na de samenvoeging. De bewindsman zei, dat hij zich hierbij had laten leiden door het advies van de Kiesraad. Ten aanzien van Groningen had hij zelfs om een tweede advies gevraagd wat diende te gebeuren. Hij was van mening dat er op dit punt duidelijkheid moest komen, vandaar dat hij zich voortdurend op de hoogte laat houden van het standpunt van gemeentebesturen, die bij een grenswijziging zijn betrokken. „Wanneer ik ergens op bezoek ben in verband met grenswijzigingsprocedures, pleeg ik de concrete vraag te stellen: wat is uw mening hierover? Ik vraag altijd om een schriftelijke bevestiging van het antwoord op de vraag, hoe de gemeenteraad over het al dan niet houden van gemeenteraadsverkiezingen denkt”.

Tenslotte verzoekt de minister de Kamer met het wetsontwerp akkoord te gaan, ondanks schoonheidsfouten, die er wellicht zijn en ondanks de bezwaren die men nog zou koesteren, omdat verwerping een situatie zou scheppen van onzekerheid welke niet in het belang zou zijn van de toekomst van het vergrote Groningen.

„Het gemeentebestuur van Groningen nieuwe-stijl krijgt een grote taak toebedeeld in de ontwikkeling van het noorden van het land. Voorzover nodig wil ik pleiten voor een zo goed mogelijke inschakeling van de toe te voegen gemeenten, c.q. delen van gemeen-

Het gaat om belangen van en voor mensen

ten. Met name wil ik er voor pleiten, dat Groningen wat betreft de serviceverlening het dienstverlenend apparaat van de gemeente zo goed mogelijk zal

decentraliseren. Men mag bij zaken als deze nooit vergeten dat het uiteindelijk gaat om belangen van en voor mensen”.

**CENTRALE
VERGADERINGEN**

WIJ KOMEN BIJEE

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

- De ARJOS en de CHJO in Friesland organiseren op vrijdag 26 april de slotavond van dit seizoen.

Plaats van samenkomst is „t Knooppunt”, Notenstraat 4 te Leeuwarden. Aanvang 19.45 uur.

De staatssecretaris van Defensie (Marine) de heer A. van Es zal spreken over „Defensieproblemen”.

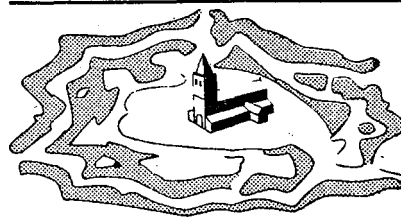
- De A.R. Kiesvereniging en de Arjos te Enter beleggen donderdag 2 mei een openbare vergadering voor Enter en omstreken.

De plaats van samenkomst is het Ned. Herv. Dienstgebouw te Enter. Aanvang 19.45 uur.

Dr. A. Veerman, ondervoorzitter van de A.R.P., zal spreken over: „Waarheen in de politiek?”

- De Statencentrale Harderwijk belegt op dinsdag 14 mei een vergadering in hotel „t Vosje” te Nunspeet. Aanvang 20.00 uur.

Spreker de heer R. Gosker uit Zwolle over: „Het interimrapport van de „Groep van achttien”.

**AANNEMINGSBEDRIJF
HARM FOKKENS NAARDEN N.V.**

Vraag verhuisfolders of emigratiefolders aan

BONGERS

Internationaal verhuisbedrijf

RIJNHAVEN - WAGENINGEN

Telefoon 2725 (b.g.g. 3100)

Opslag inboedels - Overzee-verpakking

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30

's-GRAVENZANDE

**VERPLAATSBARE
HOUTEN GEBOUWEN**

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN

NOODWONINGEN

SCHOLEN EN

KERKEN

DIRECTIE- EN

SCHAFT-

WAGENS

ETC.

FEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

**T. DE VRIES
stukadoorsbedrijf**

KEUCHENIUSSTRAAT 23 - UTRECHT

**Voor al uw
voorkomend
stukadoorswerk**

Telefoon 030 - 41602

Uw interieur

SMAAKVOL EN GEZELLIG
INGERICHT EN TOCH NIET
DUUR

Fa. W. van Tellingen

SLOTLAAN 135-137 - ZEIST
TELEFOON 12486.

**NEDERLANDSE
GEDACHTEN**

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra
(voorzitter), G. J. H. Griffioen, G.
A. Klef, Mr. W. de Kwaadsteniet,
J. W. Ooms, mevr. C. M. Ton-
kens-Kaajan.

**Adres van redactie
en administratie:**

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage,
tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R.
Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

VERKENNING VAN DE MOGELIJKHEDEN TOT VERDERE ONTWIKKELING VAN ZEEHAVENS IN HET DELTAGEBIED

„ROTTERDAM is sinds 1962 de grootste wereldhaven. In 1967 liepen 31.000 zeeschepen binnen en bedroeg het goederenverkeer over zee 140 mln. ton. Een verdere groei mag worden verwacht. De betekenis daarvan en van de zeehavenontwikkeling in het algemeen wordt thans allereerste erkend. Aangezien het Westerscheldebekken grote mogelijkheden voor havenontwikkeling biedt en de ruimte rondom Rotterdam beperkt is, werden reeds jaren geleden gesprekken tussen bestuurders gevoerd over de vraag hoe tot samenwerking ten dienste der zeehavenontwikkeling kon worden gekomen.

Het Deltagebied lijkt door zijn geografische gesteldheid en door zijn gunstige ligging in Noord-West-Europa te zijn voorbeschikt om een grote rol te spelen in de economische ontwikkeling van ons land en als toegangspoort van Europa.

Het uitgroeien van deze functie brengt een zodanige schaalvergroting mede, dat de onderdelen van dit grote potentiële zeehavengebied niet langer in gescheiden compartimenten tot ontwikkeling kunnen worden gebracht, doch in dit opzicht als één samenhangend geheel moeten worden behandeld. Het inzicht, dat hiertoe door alle betrokkenen zal moeten worden

samengewerkt, is reeds lang aanvaard. Deze samenwerking laat geheel onverlet, de eveneens noodzakelijke coördinatie van alle Nederlandse zeehavenactiviteiten. Hetzelfde geldt voor de zo zeer gewenste contacten met zeehavenautoriteiten in andere landen, vooral binnen de Benelux maar ook in overig Europa.

Deze gedachten vindt men in de inleiding van het onlangs verschenen rapport „Verkenningen van enkele aspecten van de ontwikkelingsmogelijkheden voor zeehavens in het Deltagebied.”

„Groene boekje” belangrijk

De verschijning van dit rapport — in de wandeling al kortweg „het groene boekje” genoemd — is een belangrijke zaak. In de eerste plaats omdat hier de vijf partners die bij de ontwikkeling van het Deltagebied betrokken zijn, namelijk de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en het openbaar lichaam Rijnmond, in gemeenschappelijk overleg getracht hebben de lijnen aan te geven waarlangs de ontwikkeling zich zal moeten voltrekken.

Het uitgangspunt was het verkennen van de mogelijkheden tot verdere ontwikkeling van zeehavens en industrieterreinen. De belangrijkheid van die ontwikkeling wordt in het rapport duidelijk aangegeven met de woorden: „Heel onze nationale economische ontwikkeling zal gestuurd moeten worden door de krachtige injecties welke het zeehavenbedrijf en

de zeehavenindustrieën daaraan kunnen geven” en „een nationale op economische groei gerichte structuurpolitiek is een eerste vereiste, voor een succesrijke regionale structuurpolitiek, waarbij de mogelijkheden tot regionale specialisatie op grond van vestigingsvoordelen ten volle kunnen worden uitgebuit”. Het Overlegorgaan wil dus niet zijn eigen weg gaan, los van de rest van Nederland, maar is integendeel van oordeel dat „het op de weg ligt van de regering deze samenwerking tussen de drie provincies, Rotterdam en Rijnmond in het kader te plaatsen van een nationaal havenbeleid, zodra mogelijk geïntegreerd in internationale samenwerking”. Om tot een optimale ontplooiing van het Scheldebekken te komen is overleg met de Belgische havengebieden noodzakelijk. Het Overlegorgaan heeft niet gewacht tot de regering eindelijk iets zou gaan doen, maar is begonnen met zelf de mogelijkheden te verkennen. Maar en dat is een tweede belangrijk punt, daarbij heeft men zich ervoor gewacht alleen te letten op zeehavens en zeehavenindustrieën. Men heeft bij die verkenningen ook aandacht gevraagd voor de infrastructuur voor noodzakelijke voorzieningen op het gebied van verkeer en vervoer zoals aansluitende wegen en spoorwegen, kanalen naar het achterland, op het gebied van het wonen, van de recreatie, van de milieuhygiëne enz. Naar onze mening terecht, want uiteindelijk gaat het bij de economische groei toch om het welzijn van de mens.

Belangen afwegen

Daarom zullen uit de thans gepubliceerde verkenningen studies moeten volgen om tot een operationeel ontwikkelingsprogramma te komen dat een samenhangend en duurzaam geheel vormt en waarbij de sociaal-economische en ruimtelijke consequenties zijn doordacht en zoveel mogelijk kwantitatief bepaald. Met andere woorden, de verschillende belangen zullen behoorlijk tegen elkaar afgewogen moeten worden. Wat het Overlegorgaan hier wil is in feite het tot stand brengen van een ontwikkelingsprogramma, die niet alleen een einddoel stelt voor het jaar 1980 of het jaar 2000, maar die tevens zo goed mogelijk aangeeft hoe die ontwikkeling zal moeten verlopen in welke fasen en met welke prioriteiten.

Wanneer het Overlegorgaan op de in deze nota aangegeven wijze voortgaat kunnen de voorgenomen studies inderdaad belangrijke gegevens verstrekken hoe de ontwikkeling in het Deltagebied zich zal moeten voltrekken. Zover is het echter nog niet, want de nota geeft alleen nog maar verkenningen. Wat houden die verkenningen nu in?

Taakstelling

Kort samengevat komen zij hierop neer dat men raamt dat Zuidwest Nederland in het jaar 1980 zal moeten beschikken over een bruto-oppervlakte

aan zeehaventerreinen van 17.000 ha, dat is ongeveer 7000 ha meer dan waarover men nu in het Deltagebied beschikt. Kan men hier van een taakstelling spreken, voor de prognose van het jaar 2000 geldt dat natuurlijk niet. Die prognose moet men dan ook alleen zien als een perspectief, dat inhoudt dat verdere ontwikkeling van allerlei plannen mogelijk is. In het jaar 2000 dan zal het Deltagebied moeten beschikken over bruto 40.000 ha zeehaventerrein, ten opzichte van 1980 meer dan een verdubbeling. Wat dit betekent wordt nog duidelijker als men weet dat de notie de behoefte aan zeehaventerreinen voor de rest van Nederland raamt op 11.000 ha. De behoefte-rekening eenmaal gemaakt zijnde komt de vraag waar men die terreinen kan vinden.

Welke terreinen?

Zoals op de tekening is te zien, omvatten die mogelijkheden de volgende projecten;

- 1e. De „goedgekeurde” Maasvlakte, 2200 ha bruto, zal in 1970 al gedeeltelijk gereed zijn en daarna kunnen worden voltooid. Bereikbaar voor schepen groter dan 200.000 ton.
- 2e. De „verlengde” Maasvlakte. De „goedgekeurde” Maasvlakte voor de

door M. H. L. WESTSTRATE

kust van Voorne en Putten kan worden vergroot met ruw geschat bijna 4000 ha bruto.

3e. Vlissingen-Oost kan zeker ruim 6000 ha bruto opleveren. Verdere vergroting lijkt technisch mogelijk. Deze havens zullen in beginsel bereikbaar zijn voor schepen tot 65.000 ton.

4e. Zeeuws-Vlaanderen. Het gebied rond Terneuzen kan zeker met ca. 2000 ha bruto worden uitgebreid. De kanaalzône is bereikbaar voor schepen tot 50.000 ton. Dit wordt in de toekomst 60.000 ton. Voorts is het mogelijk ten oosten van Terneuzen tussen de Griete en Ossenissee een gebied van ca. 2500 ha bruto voor zeehavens vrij te maken, dat evenals Vlissingen-Oost bereikbaar zou zijn voor schepen tot 65.000 ton.

5e. Reimerswaal. Rekening houdend met een afsluiting van de Oosterschelde omstreeks 1978 kan met de voorbereidende werkzaamheden van het Reimerswaalproject op een zodanig tijdstip worden begonnen, dat beide projecten synchroon verlopen, zodat kort na de afsluiting de eerste terreinen van het Reimerswaalplan in gebruik kunnen worden genomen. Het project zal in beginsel zeker 4000 ha bruto kunnen opleveren.

6e. Kleinere terreinen. Door de gemeenteraad van Rotterdam is een plan tot het graven van de zgn. Rijnpoorthaven ten noorden van de Nieuwe Waterweg in beginsel goedgekeurd. Het betreft hier een betrekkelijk klein havencomplex van ca. 250 ha netto bestemd als passagiersterminal, container- en „roll/on-, roll/off”-haven. Het plan zou voor 1980 kunnen worden uitgevoerd.

Verder zijn er hoofdzakelijk voor kleinere schepen nog mogelijkheden in de volgende gebieden:

- a. Drechtsteden;
- b. Noordwestelijke oevergebied van Noord-Brabant (Roode Vaart, Dongemond en Dintelmond);
- c. Theodorushaven bij Bergen op Zoom;
- d. Middelburg (kanaal door Walcheren);
- e. Uithbreidingsmogelijkheden bij Breskens.

2000 ha

In totaal betreft het hier een zeehavenareaal van ca. 2000 ha bruto. Wanneer besloten zou worden tot een directe kanaalverbinding van Antwerpen met Westerschelde bestaan er naast de op de kaart aangegeven projecten nog mogelijkheden in het land van Saeflinge in Zeeuwsch-Vlaanderen; het betreft hier een gebied op Nederlands territorium in de orde van grootte van 6000 ha bruto. Het gebied zou een natuurlijke verlenging vormen van de geprojecteerde zeehavenplannen van Antwerpen aan de linkerover van de Schelde. vervolg pag. 11

OVERIJSEL

Landbouwmechanisatiebedrijf

FA. K. ELLENS

LANDBOUWMACHINES

SMEDERIJ

TRACTOREN

Eggestraat 3, tel. 05276 - 2400 Nagele (N.O.P.)

Varwijk's Handelonderneming en
Veevoederfabriek „Salland" C.V.

ZWARTSLUIS - TELEFOON 05208 - 1255

FABRIKAGE VAN: RUNDVEEKOEKEN
KALVERKOEKJES - PLUIMVEEKORRELS
Levering aan de handel onder A.C.V.-controle.LOONBEDRIJF
MARIS N.V.

HOGE SLUISWAL 39

MARKNESSE

Telefoon 05273 - 1541 (4 lijnen)

50 jaar de meest gevraagde

WONINGINRICHTING

J. Voerman & Zonen

Assendorperstraat 73 - 81 - Tel. 16507 - Zwolle

- * VERBOUW
- * NIEUWBOUW
- * ONDERHOUDSWERKEN

Firma E. D. Schutten & Zoon

AANNEMERSBEDRIJF ENSCHEDE
Laarssingel 10 - Telefoon 3021
Hyacinthstraat 40 - Telefoon 11638

GELDERLAND

Uitgebalanceerde verzekeringspakketten
met jaarlijkse controle voor privé en zaken
Assurantiemakelaar L. van den Beukel
Bemiddeling

bij in- en verkoop van onroerend goed:

Makelaar L. van den Beukel

Laan van Avegoor 8 - Ellecom - Telefoon 4790 (08330)

Firma B. D. Brüggemann

STUCADOORSBEDRIJF

STATIONSSTRAAT 19 - APELDOORN
Telefoon 17353 en 21401

MAGAZIJN „HET ANKER"

Hoofdstraat 94 - 96 - Veenendaal

Zeer voordelige aanbieding in
Terlenka vallen en gordijnen

SPECIALITEIT IN NYLONKOUSEN

Voor een geklede of sportieve mantel naar

WAGENINGEN

CONVECTOREN

voor KOLEN, OLIE en GAS
zowel voor WOONKAMERS als
voor KANTOREN, ZALEN etc.FIRMA
T. VIETS

Bergstraat 38 - Telefoon 08370 - 2765 - WAGENINGEN

Radio K. B. Weimar Televisie

LANDELIJK ERKEND INSTALLATEUR
ELEKTRISCHE APPARATEN - VERLICHTING

Maandereind 19 EDE Telefoon 8373

HET BEELD
DER VADEREN

De onmondige kiezer

Het is het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging, dat de macht in handen heeft gelegd van de kandidatenlijstmakers van de politieke partijen, en daardoor is de kiezer zelf onmondig geworden. Dat was het derde deel van het betoog van Baron De Vos van Steenwijk namens de CH-fractie in de Eerste Kamer op 23 april 1924.

En hij riep weer vele autoriteiten ten getuige, die hetzelfde hadden gezegd. Hij verwees naar een interview in de Haagse Post van mr. Cort van der Linden, die het als een „legende" beschouwde, „dat de volkswil in het parlement voldoende tot uiting komen zou".

„Mijnheer de voorzitter, ik ben het met die uitspraak volkomen eens. De natie is heel wat beter dan, veel en veel te goed voor haar parlement, waarin haast niemand zit, die niet gaarne democraat heet".

En dan komt Treub als kroongetuige. Hij heeft betoogd, dat, terwijl overal het individualisme heeft afgedaan, het parlement nog wordt gekozen op basis van het individualistisch kiesrecht, dat aan elke stem dezelfde macht toekomt. Men krijgt daardoor in het parlement geen beleid van de volkswil.

„Men verdoet de tijd met allerlei bijzaken, met het natuurlijk gevolg, dat mannen van betekenis meer en meer voor een zetel bedanken. De evenredige vertegenwoordiging is een jammerlijke mislukking.

De kiezer heeft niets te zeggen. — Eer heerst algemeen een gevoel van onbehaaglijkheid. Men zal moeten trachten, om de vertegenwoordigende lichamen werkelijk weer vertegenwoordigingen van het volk te maken. Zoals het nu is gaat het niet langer. — *Parlementaire hervorming is nodig.*" Plechtig verklaarde daarop de spreker, dat hij op deze woorden van Treub „amen" zei.

Dan komt Van Houten aan het woord, die terecht heeft gesproken over „de bestaande verfoeilijke kieswet" en eindelijk mr. Struycken, die schreef: „Het stelsel der evenredige vertegenwoordiging, dat merkwaardige produkt van mathematische politieke wijsheid — of moet men zeggen „onwijsheid".

Dit gedeelte van de rede van Baron De Vos van Steenwijk, sprekende namens zijn fractie, eindigt met de conclusie, waarin zijn bekende voorliefde voor de dativus weer eens tot uiting komt: „Den Christelijk-Historische leden van de Eerste Kamer schijnt een zo spoedig mogelijke herziening van ons kiesstelsel noodzakelijk."

Tot zover het verslag van deze bijzonder progressieve rede van de woordvoerder van de CH-fractie in 1924. Eerst in het jaar 1966, dus *veerenveertig jaar later*, kreeg deze rede weerklank, het eerst bij D'66, en toen bij anderen, die ook last hadden van politiek onbehagen.

Het graan rijpt, maar het duurt in Nederland soms lang. Maar het verhaal is nog niet uit. Twaalf jaar later kreeg het een merkwaardig vervolg.

OUDE EN
NIEUWE CITATEN

Politieke uitzendingen

IN „De Volkskrant" schreef H. Hurdeman (pseudoniem voor Nico Scheepmaker) iets over de t.v.-uitzendingen van de politieke partijen. Hij zegt er o.a. dit van:

„De uitzendingen van de politieke partijen op woensdagavond mis ik nooit, al was het alleen maar om even te zien welke aanpak men kiest. Er zijn diverse methodes die regelmatig terugkeren. Veel gebruikt is de onversneden propagandistische aanpak, waarbij een kopman van de partij tien minuten lang zit te vertellen waarom je op zijn club moet stemmen of er lid van worden. Heeft de man het geluk dat er op zijn avond een belangrijke voetbalwedstrijd wordt uitgezonden, dan zal hij u haarfijn duidelijk maken dat voetbal en politiek wel degelijk iets met elkaar te maken hebben.

Een bekende toer is ook die van het interview met een partijbaas, waarbij een of meer journalisten door zogenaamde harde vragen te stellen de indruk pogen te wekken dat zij niet van de partij zijn. Dan is er nog de uitzending waarin een bepaald probleem wordt aangepakt. Je hebt het gevoel dat er vrij objectief wordt gewerkt, want de naam van de partij wordt zelfs niet genoemd. Maar als je denkt dat die in de laatste minuut wel op de proppen zal komen, krijg je altijd gelijk".

En dan wordt er beweerd, dat politici zulke „uitgekookte jongens" zijn!!
Waren ze maar wat inventiever, want weliswaar kan alles gezien worden, maar niet iedereen ziet er iets in.

Democratie

Prof. dr. J. van Doorn — socioloog — deed op een studentencongres in een referaat over „de overtrokken democratie" o.a. deze uitspraak:

„Sociologen gaan bij de studie van democratie uit van het ideaal van directe deelneming van het volk aan het bestuur. Dit democratie-model steunt op een geloof: een geloof in de massa en een geloof in de noodzakelijk voortgaande democratisering. Daarom studeert men op het verkiezingsgedrag en op de democratie in de partijen, vakbonden en ondernemingen. Men vindt dan vaak dat de massa apathisch is en dat er weinig inspraak is van onderen naar boven. De massa wil vaak helemaal niet meer verantwoordelijkheid en inspraak".

Iemand heeft eens opgemerkt, dat de democratie de minst slechte van alle regeringsvormen is. Maar wee de politieke partij, die redeneert als de papierfabrikant die zei: „Het publiek dat is een man die alles weet en niets kan".

Burgemeesters

Er bestaan plannen om in Zuid-Limburg te komen tot een drastische herindeling van de gemeenten.

In een artikel in De Volkskrant „vier dozijn burgemeesters teveel" schrijft F. R. Rendagh o.a.:

„Anders dan in Amsterdam is in Zuid-Limburg een burgemeester ondenkbaar als hij geen regentbloed heeft. Hij is een patriarch en de beminnelijkheid waarmee hij onder zijn gemeentenaren rondgaat, onderstreept dat. Hij is een magistraat die rondwaart in het hart van de gemeenschap. Als hij met doorzichtige onopvallendheid door de straten van zijn dorp schrijdt, laat hij een spoor van half uitgewiste buigingen, glimlachjes en afgenomen hoeden achter.

„Dag, menier de burgemeester".

„Alles goed?"

„Allez dan maar".

Het ritueel is uniform, maar vooral dwingend, want door de traditie geheiligd".

Volgens Augustinus steekt in elke bewondering een huiveren.

Een Fransman ze: eens „De mensen wantrouwen de gewoonten en tradities van hun voorvaderen minder dan hun eigen inzicht".

Wassen beelden

Het wassenbeeldenmuseum van Madame Tussaud staat in Londen. In dit museum zal minister Luns worden bijgezet. U begrijpt het: in was uiteraard. Wij citeren het volgende uit Het Parool:

„Minister Luns kreeg een glazen oog tegen de slaap gedrukt en onderging gelaten het passen en meten terwijl de bak ogen naast hem stond als een verzameling surrealistische cocktailhapjes.

Het Lunsoog bleek tenslotte iets bijzonders. Het moet speciaal worden bijgemaakt: lichter dan gewoonlijk en de pupil is zeer klein.

Het hoofd verbaasde de man met de tang die het opmat. „Ik heb een grootst mogelijke hoofd", zei de minister trots, „natuurlijk in het normale gerekend". Luns zag met voldoening hoe Tussaud's meetlaet te kort voor hem was. „Ik ben groter dan De Gaulle. In 1963 heeft prins Bernhard ons in Den Haag gemeten". De Nederlandse bewindsman zal te zijner tijd het Franse staatshoofd flankeren."

Enkele dagen later lazen wij in hetzelfde blad:

„Luns naar Londen om zich te laten opmeten. Voorbeeldig. Zo blijft er van het Nederlandse buitenlands beleid toch nog wat over: een wassen neus".

Als men dat wil constateren heeft men toch geen wassenbeeldenmuseum nodig?

Wij hebben alle hoop nog niet verloren, want het Lunshoofd is per slot van rekening toch een „denk-hoofd" en daar kan wel iets goeds uit komen.

WANNEER wij in de voorgaande notities onze voorkeur hebben uitgesproken voor de door de Kroon benoemde burgemeester dan bevinden wij ons in het gezelschap van de samenstellers van „De gemeentewet herzien”. Nu zegt dat nog niet zoveel want de minister van binnenlandse zaken heeft dit voorlopig ontwerp voor een herziene gemeentewet juist ter discussie gesteld om zo op de hoogte te komen van de meningen omtrent het bestuur van de gemeente. Het is dus nog allerm minst een definitief standpunt als in deze proeve de door de Kroon benoemde burgemeester wordt gehandhaafd. Maar het geeft wel aan dat bij het departement nog weinig of niets voor een gekozen burgemeester wordt gevoeld. Zo weinig dat in de toelichting zelfs niet over de verkiezing van een burgemeester gesproken wordt.

Men constateert dat „het in Nederland geldende systeem voor de benoeming van burgemeesters onmiskenbare voordelen blijkt te bezitten”, nadat men „elke vorm van inspraak van de gemeenteraad bij de benoeming van burgemeesters” heeft afgewezen. Veel argumenten brengt men niet naar voren. Feitelijk vindt men dat overbodig want er is één argument dat inspraak van de raad onmogelijk maakt nl. dit dat zo'n inspraak in strijd zou zijn met de Grondwet. In een constitutioneel geregeerde staat is strijd met de grondwet een onneembare hindernis.

Hoe zit dat dan precies?

Wel in ons land is de burgemeester tevens voorzitter van de gemeenteraad en in het ontwerp wil men die

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

MEER DAN EEN BURGEMEESTER IN EEN GEMEENTE

combinatie handhaven. Nu zegt artikel 152 van de Grondwet dat „de voorzitter van de gemeenteraad benoemd wordt door de Koning”. Inspraak van anderen zou tornen zijn aan het grondwettelijk recht van de koning. Dat kan niet zolang de Grondwet van kracht is.

Wil de gemeenteraad inspraak hebben bij de benoeming van de burgemeester dan zou artikel 152 uit de Grondwet moeten verdwijnen. Dat is natuurlijk mogelijk. In de „Proeve van een nieuwe grondwet” komt het artikel niet meer voor omdat daarin bepaald wordt: „de wet regelt de inrichting, samenstelling en bevoegdheid van de besturen van provincies en gemeenten”. Omdat een wet makkelijker te wijzigen is dan de grondwet zouden veranderingen eenvoudiger aan te brengen zijn.

Bij de bestaande Grondwet zou men ook de oplossing kunnen vinden door het voorzitterschap van de raad los te maken van het burgemeestersambt. Maar daar voelt het ontwerp niets voor. Juist de omstandigheid dat de burgemeester de vergaderingen van de gemeenteraad presideert, biedt het grote voordeel, dat de burgemeester als de centrale, coördinerende figuur in het gemeentelijke bestuursapparaat kan fungeren.

De door sommigen gelanceerde gedachte om de taak van de burgemeester te splitsen en door twee of meer functionarissen (burgemeesters) te laten vervullen wordt in het ontwerp eveneens afgewezen. Zou men bijv. twee burgemeesters benoemen één voor het bestuurlijke werk en één voor het representeren van de gemeente op het

maatschappelijk vlak, dan zouden die functionarissen wel allebei de titel van burgemeester voeren, maar in wezen zouden zij, volgens het ontwerp, geen van beiden echte burgemeesters zijn, omdat zij slechts een deel van de werkzaamheden die tot de wezenlijke inhoud van de burgemeestersfunctie behoren zouden vervullen.

Meerdere gelijkwaardige burgemeesters in één gemeente, die elk een stukje van de huidige burgemeesterstaak zouden vervullen, zou een bron van competentieconflicten (wie is eigenlijk de baas) vormen. Maar waarom zou men meer dan één burgemeester per gemeente nodig hebben, vraagt het ontwerp. Elke gemeente heeft zijn college van burgemeester en wethouders en binnen dat college kan men de taken, ook de representatieve, verdelen. De burgemeester behoeft dus helemaal niet overbelast te worden. Desnoods kan men het aantal wethouders uitbreiden om zo tot een betere taakverdeling te komen. De mogelijkheid daartoe wil men in het ontwerp openen. In gemeenten beneden 3000 inwoners zouden de twee wethouders gehandhaafd blijven, maar in gemeenten van 3000 tot 30.000 inwoners zou de raad het aantal wethouderszetels kunnen uitbreiden tot maximaal een vierde van het aantal raadszetels. In de gemeenten boven 30.000 inwoners zou het aantal wethouders maximaal gelijk kunnen zijn aan een vijfde van het aantal raadszetels. In de grootste steden zou men volgens het ontwerp dus ten hoogste negen wethouders mogen hebben. Of dat een oplossing biedt is een andere vraag.

VERKENNING VAN DE MOGELIJKHEDEN TOT VERDERE ONTWIKKELING VAN ZEEHAVENS IN HET DELTAGEBIED

• Vervolg van pag. 9

Wie deze prognose vergelijkt met die uit de Zeehavennota zal zien dat het Overlegorgaan de behoefte aan zeehaven- en industrieterreinen ruimer raamt dan de regering destijds. Gelukkig niet op basis van een rechtlijnige groei in de geest van in '47 begonnen wij met Botlek, in '57 met Europoort, in '67 met de Maasvlakte en dan komen er nog '77, '87, '97 enz. Terecht stelt het rapport dat ook aan de groei van zeehavenactiviteiten grenzen zijn omdat er anders zelfs geen ruimte meer zou zijn voor andere ontwikkelingen.

Het rapport gaat er vanuit dat de echte zeehavenactiviteiten aanvankelijk vrij snel zullen stijgen in verband met de Kennedyronde, de nieuwe open overslagmethoden en de toetreding van Engeland tot de E.E.G. wat toch wel eens zal gebeuren.

T.a.v. de olieraffinerijen gaat men er van uit dat deze tot 1970 nog sterk zullen uitbreiden, maar dat daarna het stijgingspercentage zal dalen. In de energievoorziening beginnen door het aardgas reeds belangrijke structuurveranderingen op te treden. De atoomenergie zal hier in de nabije toekomst zeker ook zijn invloed doen gelden. De groei van de scheepsbouw wordt even-

eens trager gedacht. Op grond van al deze overwegingen komt men tot 1980 tot een bruto terreinbehoefte van 7000 ha.

Snelheid bepleit

Wil men aan die terreinbehoeften kunnen voldoen dan zijn tenminste drie dingen nodig.

a. een zeer krachtige aanzet van zeehavenactiviteiten in het Scheldebekken waar men 4000 ha moet vinden.

b. een verdere uitbreiding van het areaal in het Rotterdamse havengebied, die gevonden zal moeten worden in de goedgekeurde Maasvlakte en een vergroting daarvan met ongeveer 800 ha bruto.

c. inrichting van terreinen op het noordwestelijk oevergebied van Noord-Brabant voor afgeleide industrieën.

Het rapport bepleit voor de periode 1968—1980 zo snel mogelijk een operationeel ontwikkelingsprogramma samen te stellen omdat het gevaar niet denkbeeldig is dat anders een veelvoud van kansen voor Nederland verloren zal gaan. Daarbij zullen de sociaal-economische en ruimtelijke consequenties moeten zijn doordacht zodat per project studies moeten worden gemaakt van de technische en waterstaatkundige aspecten, de te verwachten bevolkingsgroei en de daarmee verband houdende voorzieningen enz. Zoals reeds eerder gezegd zullen de kosten van de noodzakelijke investeringen moeten worden geraamd en gesteld tegenover de te verwachten sociaal-economische opbrengsten.

Tot zover het rapport. In een volgend artikel zullen we zien hoe dit rapport ontvangen is en hoe het zou moeten worden verwezenlijkt.

OBJECTIVITEIT

Naar aanleiding van de beantwoording van de vragen van de heer Van der Spek, opgenomen op pagina 4 van Nederlandse Gedachten d.d. 20 april j.l., wijst men ons van de zijde van de redactie van „Trouw” er op, dat in „Trouw” van 13 april j.l. over deze antwoorden het volgende werd vermeld namens de redactie:

De objectiviteit vereist dat ook vermeld wordt dat de betrokken verslaggever staande houdt het gesprek met de ambtenaar correct te hebben weergegeven. In een brief aan B. en W. van Hellevoetsluis hebben wij dit duidelijk gesteld. Wij betreuren het dat van ons standpunt geen melding gemaakt is.

CHR. COÖP. Spaarbank „Eigen Haard”
 LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05900) 27902 - Postrekening 890442

SPAARRENTE		
BELEGGINGSBOEKJES 5 1/2% - 5%	JEUGDSPAARDERS AMBTENAREN (met premie) 4 1/2%	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.) 4%

Gebruik Uw spaarbankboekje tevens als (rentegevende) girorekening:
Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

SIGARENHANDEL MATADOR
 L. KORPEL - DEN HAAG
 Mauritskade 71. Tel. 180234 b.g.g. 607673
 Postrekening 37 70 73
levert alle rokersartikelen
 waarheen u maar wenst.

LAK- EN VERFINDUSTRIE
 v/h P. WERRE & Co.
ALLES OP VERFGEBIED
 Veenkade 49-50 - HEN HAAG - Tel. 633923 (3 lijnen)

Oosterhof's Aannemersbedrijf
 GRIJPSKERK - LEEUWARDEN
**WEGEN-,
 GROND- EN WATERWERKEN**

Makelaarskantoor J. Fokkens Siddeburen
 in roerende
 en onroerende goederen
 verzekeringen en hypotheeken
 TELEFOON 05983 - 360.

chatkamer
 GRONINGEN
 ZWITSERSE HORLOGES
 VERLOVINGSRINGEN
 GOUD EN ZILVER
 TAFELZILVER
 AVONDMAALSERVIEZEN

Firma A. van Roon
 Speciaal adres voor
 watersport- en kampeerartikelen
 WESTHAVENKADE 61 - VLAARDINGEN
 Telefoon 010 - 343492 en 343046

GETUIGEN EN DIENST

CHRISTENEN kennen de opdracht tot getuigen en die tot dienstbetoon. Grof geschetst wil ik hier getuigen beschouwen als uiting geven aan wat ons openbaard is, met het accent op het woord. Onder dienst wil ik de omzetting van onze opdracht(en) in de daad verstaan, de uitvoering van diensten aan met name het zwakke in onze samenleving. Met deze twee begrippen trachten we dan de huidige crisis in onze christelijke politieke partijen te benaderen.

De radicale groeperingen binnen de bestaande christelijke partijen kunnen tot op heden moeilijk anders doen dan getuigen en de belofte uitspreken te wachten op de concretisering van het door hen gewenste dienstbetoon. Getuigen doet men van iets en ik kan de radicalen niet van valsgetuigen betichten, zolang dat „van iets” op waarlijk evangelische inspiratie berust. Evenmin kan ik de door hen gewilde dienstverlening veroordelen als die vanuit dezelfde inspiratiebron voortvloeit met voorbijzien van zichzelf.

De langer bestaande christelijke partijen hebben reeds geschiedenis geschreven, o.a. in de door hen opgeleverde openbare (dienst)werken. Hierin zijn veel gebreken te onderkennen. Akkoord. Dikwijls werd er door deze partijen n.l. meer nadruk gelegd op louter getuigen. Soms werd het dienstbetoon zelfs geïnterpreteerd als dienst laten verlenen aan de sterkeren door de zwakkeren, terwijl evangelisch gezien de dienstverlening is gereserveerd ten behoeve van de laatstgenoemde groep. Men deed dan wel dienst, alleen werden de voorzetsels aan en door verward. Op andere momenten bleef men verward kijken naar in het verleden verrichte diensten. Ook dat was fout: om nog maar niet te spreken van zich daarop te beroemen of — nog erger — zich te laten voorstaan op verkeerd uitgevoerde diensten. En zelfs al was het dienstbetoon op een bepaald tijdstip goed te noemen, later blijkt er altijd nog wel wat bij te schaven. De beelden verduren de eeuwen nu eenmaal niet. Het geheel van diensten zal hier ook nooit volmaakt zijn. Dat mag ons niet verlammen, integendeel: het moet ons aansporen tot verdere uitwerking van het ons gestelde volstrekte doel. Getuigen is dan ook nimmer overbodig, want de strijd tegen gerustheid over het bereikte is een nooit aflatende,

te meer daar wij daaraan nog wel eens willen toegeven. In schoolmeesterstaal weergegeven: een christen geeft zichzelf nooit een voldoende. De gebreken en zwakke plekken laten dat niet toe, ze moeten het getuigen blijven oproepen en van daaruit voortdurend aansporen tot daden.

Blijkt de leiding van de partij deze gezindheid op een bepaald moment niet voldoende te bezitten, dan mag daar gerust op gewezen worden door anderen. Laten we dankbaar zijn dat het huidige getuigenis voor een goed deel opklinkt uit de kelen van een jonge, levenskrachtige groep mensen (vooralsnog) binnen onze partijen. Ontwerpers, leiders, uitvoerders en arbeiders van ons dienstverleningsbedrijf moeten echter één team kunnen blijven uitmaken, en liefst een zo groot en sterk mogelijk, anders schort er iets in de structuur of in de instelling van de personen. Nu is dit een grove simplificatie. Ik weet het, want ik ga o.m. voorbij aan het feit dat er onder onze „eigen mensen” eveneens verschil van inzicht kan bestaan, ondanks misschien aller overtuiging dat aan beide opdrachten — getuigen en dienst — gevolg gegeven moet worden. Dit punt wilde ik echter op dit moment laten rusten, omdat het een nadere uitwerking vraagt die de opzet van dit artikel te buiten, gaat.

Nu wekken verschillende woordvoerders van onze christelijke partijen soms de indruk dat het getuigen van de radicalen hen verontrust in een verkeerde zin. In plaats van een in dank aanvaarden van hun inbreng, die onze opdracht weer eens beklemtoont, zien sommigen een aantasten van bestaande posities in het verschieft. Dat is ook verontrusting, maar niet de juiste.

Aan de andere kant schijnen vele radicalen de mening te zijn toegedaan dat de bestaande partijen slechts valse gerustheid kennen en het daarom noodzakelijk tot een breuk dient te komen. Men wil ons dikwijls doen geloven dat hun getuigen genegeerd wordt en dat om die reden de dienstverlening door henzelf moet worden opgevat. In dit opzicht is de eerste stap reeds gezet.

Van beide zijden moet in deze kwestie van levensbelang begrip worden gevraagd. De radicalen moeten blijven getuigen, de trom blijven roeren, het weten blijven wakker schudden, maar

ze moeten niet blijven trekken aan iemand die klaar wakker is. Voor de bestaande christelijke partijen is de oproep op zijn plaats om te luisteren naar hun getuigen, waar dat werkelijk vanuit een heilige verontrusting over een te zwak getuigen en/of vastgeroest dienstbetoon voortkomt. Zorg ervoor dat hun stem niet afgezonderd wordt in de woestijn. Die woestijn zou n.l. wel eens kunnen gaan bloeien.

Bestaat er een graadmeter, waarnaar beide „partijen” zich kunnen richten voor een evangelisch dienstverlenend handelen in de politiek? Ik dacht van wel. Men beoordeelt m.i. een evangelische politiek naar de plaats die het zwakke inneemt, in het getuigen, maar nog meer in de daad. Blijf dit meetinstrument altijd hanteren. Zorg dat het steeds bij de hand is. Het zal onder de maa' blijven als het handelen slechts gericht is op handhaving van het bestaande. In dat geval wij men het sterke sterk en het zwakke zwak laten en verbetering van de toestand, zoals die vereist is om weer op weg te geraken naar ons einddoel, zal niet optreden. Ook hier betekent stilstand achteruitgang. Op de graadmeter van het evangelie staan de juiste verhoudingen echt wel aangegeven. Daar is n.l. de ons zo bekend in de oren klinkende term gerechtigheid de norm. Het is niet aan ons om te beoordelen of we er ooit zullen komen. Wij kennen de eis.

Kan er voor radicalen, ondanks begrip, toch een moment aanbreken om geschied-

**lezers
schrijven
ons ...**

den wegen te gaan? Ik zal deze vraag niet rechtstreeks beantwoorden. Als beide „groeperingen” verschillende graadmeters hanteren, kan men slechts bidden. Deze evangelische activiteit lijkt steeds meer in discredit te geraken, of erger nog: als dooddoener voor de praktische politiek te gelden. Ik meen dat het juist het beste middel is om tot nauwkeurige, overeenstemmende meting te komen. Waar men niet meer samen kan bidden, lijkt inderdaad een breekpunt te liggen. Bidden eist ondermeer vertrouwen en oprechtheid. De evangelische toetsing vraagt verder zelfkennis en voortdurende zelfkritiek. In dit licht blijven ook eigen aspiraties niet overeind. Dan rest ons slechts de opdracht.

Maarssen

Jac. Romkes.

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

Wenst als geschenk:

1 abonnee
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 abonnees
zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 abonnees
sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6.— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuyperstraat 3, Den Haag.

VERTROUWENSADRESSEN VOOR
EIGEN KRING IN
FRIESLAND

Niet alleen voeding... doch ook een lekkernij

TURKSTRA beschuit

Eerlijk... Overheerlijk!

Firma Gebr. Slump Brandstoffenhandel

LEMMER NAGELE - Telefoon 05276 - 2460
LEMMER Straatweg 44 - Telefoon 05146 - 564
b.g.g. 307

Annex HAARDEN, KACHELS en KOOKAPPARATEN
voor KOLEN, OLIE en GASVERWARMING
Deskundige voorlichting - Vakkundige aansluiting

OFFSETDRUKKERIJ

FLACH N.V.

affiches
showcards
verpakkingen

LEEUWARDERWEG 31 - 35 - SNEEK

drukwerken in boekdruk

boekdrukrotatie
offset
van de meest
uiteenlopende aard

n.v. drukkerij de 'motor'

gedempte pol 8-14 - sneek - tel. 05150 - 2821 - 5112

Alle textielgoederen,
bedden, dekens,
matrassen, complete
woninginrichting

Grootzand 14 - 38, SNEEK - Midstraat 114, JOURE

DOUMA'S IJZERHANDEL n.v.

Grootzand 66 - Postbus 30 - SNEEK
Telefoon 05150 - 4444

Staaft-, band- en plaatijzer - T-en U- balken - Betonijzer
GEREEDSCHAPPEN EN MACHINES
VOOR METAALBEWERKING

N.V. Aannemingsbedrijf F.G.D.

v/h GEBR. VISSER

Nieuwbouw en onderhoudswerken

RONDWEG 17 - DOKKUM

Tel. 05190 - 3341 - 3342 b.g.g. 2534

N.V. BOUWMATERIALENHANDEL

v/h Fa. J. Haitsma

Kanaalweg 14 - HARLINGEN - Tel. 05178 - 2644 - 2645

AANNEMERSBEDRIJF

BETONFABRIEK

BOUWMATERIALENHANDEL

RIVEL

Fabriek van rijwielen
en autopeds

SURHUISTERVEEN
Telefoon 05124 - 269

KOOP BIJ ONZE ADVERTEERDERS

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 18

4 mei 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

Wetenschap

De vraag heeft bestaansrecht of zij aan wie het welzijn van uitversiteit en wetenschap ter harte gaat geheel gelukkig kunnen zijn met de belangstelling van financiers en vooral van economen in de laatste jaren getoond voor de betekenis van het onderwijs en de welvaart van ons land.

Met deze woorden begint prof. mr. I. A. Diepenhorst zijn artikel „Universiteit, wetenschap, economie, overheid”. Wat hij over deze vier zaken te vertellen heeft lezen we op pagina 4 en 5.

Prof. Diepenhorst

Communisme en christendom

Het Kruis van Christus vindt ook in het hedendaagse China nog steeds navolging. Maar het is wel een kruis in zeer letterlijke zin. Over de verhouding tussen christendom en communisme in China schrijft de heer D. Kooiman in een zesde artikel in de serie China, wereldmacht van vandaag. Pagina 7 en 8.

D. Kooiman

Openlucht-recreatie

Onder bovenstaande titel schreef de oud-burgemeester van Amersfoort een boek. Het is een zeer belangrijk boek geworden, zegt ir. B. ter Brugge. Zie pagina 9.

Carré

„Het kan ons niets schelen wat er met het pand (het Amsterdamse Carré) gebeurt. Het belangrijkste is dat wij er een goede prijs voor krijgen.” Aldus de heer Zwolsman. Hij komt naast veel meer ter sprake in Oude en nieuwe citaten, pagina 10. Daar staat ook Het beeld der vaders.

Kiesstelsel

In het maartnummer van Anti-Revolutionaire Staatskunde schrijft de heer H. Algra over het kiesstelsel. Een bespreking van dit artikel en de verdere inhoud van het blad vindt u op pagina 11.

Verder

Op pagina 12 tenslotte vindt u de rubriek Lezers schrijven ons.

Radio

Woensdag 8 mei is de A.R.P. weer voor de radio. Luister dus van 18.20 - 18.30 uur naar Hilversum II (298 m).

De kwaliteit van de omgeving waarin wij leven gaat ons allemaal ter harte. We wonen toch zeker bij voorkeur in een veilige omgeving waar het niet stinkt en niet voortdurend lawaai is? We kijken dan ook terecht vreemd aan tegen hoge autoriteitsopmerkingen als „we moeten leren leven met lawaai”, en „het stinkt wel maar het is niet gevaarlijk”. Frisse lucht, schoon water, een schone bodem, rust en stilte, dat zijn allemaal elementaire behoeften van de menselijke levenssfeer. In ons land wordt op het ogenblik niet overal aan deze behoefte tegemoet gekomen. Dat is voor een ieder die ons land een beetje kent wel duidelijk. De vraag is echter kan er wel aan voldaan worden en in hoeverre.

Een positieve of gedeeltelijk positieve beantwoording van deze vraag betekent tevens een aanduiding van een hele serie, voornamelijk overheidstaken op dit terrein. Want dat zal ook wel duidelijk zijn, vooral de overheid zal regelend en ordenend moeten optreden om de bedreiging van het levensmilieu af te wenden. Een Engels auteur heeft eens geschreven dat het hele overheidsapparaat zijn zin alleen maar daaraan ontleent, dat een gewone man, na zijn volbrachte dagtaak rustig in zijn tuintje kan zitten en achter zijn krant zijn pijpje kan roken. Bedoeld wordt dat uiteindelijk heel de indrukwekkende machtsuitoefening van de staat haar bestaansreden vindt in het verzekeren van de levenssfeer van de enkele mens *).

DE BEDREIGING VAN HET LEVENSMILIEU IN ONS LAND

DOOR Ir. F. C. PRILLEVITZ

Ir. F. C. Prillewitz

De schrijver van dit artikel is werkzaam bij de Rijks Planologische Dienst. Op deze pagina en op pagina 6 en 7 gaat hij in op de bedreiging van vele kanten van ons levensmilieu. Het is niet de bedoeling een analyse van deze bedreiging te geven. De schrijver wil de lezer m.b.t. deze materie aanzetten tot „inclusief denken”.

Alvorens wat dieper in te gaan op de milieubeschermdende taken van de overheid en de concrete machtsuitoefening van de staat in dit verband, is het wellicht noodzakelijk om aan te duiden hoe het komt dat we thans in een situatie geraakt zijn dat de aandacht van overheid en publieke opinie zo sterk gericht moet zijn op het behoud van zuiverheid van bodem, water en lucht, kortom op de bescherming van ons levensmilieu.

Oorzaken en gevolgen

Een van de belangrijkste oorzaken is natuurlijk het feit dat we in een dichtbevolkt land leven. Op een oppervlakte van ± 33.000 km² woonden per 1 januari van dit jaar ruim 12,6 miljoen personen. Dat betekent een bevolkingsdichtheid van ± 380 inwoners per km². Het inwonertal van Nederland neemt jaarlijks toe met zo'n 125.000 à 130.000 man. Daardoor groeien we naar een inwonertal rond het jaar 2000 van 18 à

20 miljoen, d.w.z. naar een bevolkingsdichtheid van ± 600 inwoners per km². Behalve dat we een dichtbevolkt land zijn en nog sterker worden komt daar dan nog bij het feit dat de bevolking ongelijkmatig over het land verspreid is. Boven de lijn Alkmaar-Arnhem wonen slechts 3 miljoen mensen, daar beneden ruim 9 miljoen. In de Randstad Holland wonen alleen al bijna 6 miljoen mensen, dat betekent voor het gebied van de Randstad dichtheden van 1000 à 1500 inwoners per km².

Al deze mensen leggen beslag op de ruimte, ademen lucht in, gebruiken water, produceren afval enz. Ook de industrie doet dat. De sterke industrialisatie van ons land heeft reeds duidelijk waarneembare consequenties gehad voor de belasting van ons milieu, het meest opvallend tot uiting komend in water- en luchtverontreiniging. En dan het verkeer. De motorisering van onze samenleving verloopt in een stormachtig tempo. Nu zijn er in Nederland al ± 1,5 miljoen personenauto's en de schattingen voor 1980 en het jaar 2000 gaan in de richting van respectievelijk 4 en 6 à 7 miljoen personenauto's. Voor ongeveer 1/3 van de luchtverontreiniging zijn de uitlaatgassen van onze auto's aansprakelijk. Ook door toepassing van technische en wetenschappelijke vindingen in de bosbouw en de land- en tuinbouw kan het levensmilieu worden bedreigd. Laten we dan maar niet denken aan het gebruik van herbiciden, plantenverdelgsmiddelen, om de oerwouden van Vietnam te ontbladeren, in het kader van de oorlog daar. Echt ook wel in Nederland, zijn door het gebruik van onkruidbestrijdings- en zaadontsmetingsmiddelen ernstige ontregelingen in de natuur geconstateerd. De gevolgen daarvan zijn nog onvoldoende duidelijk, maar kunnen gevaarlijk zijn. Het is bijvoorbeeld bekend dat D.D.T. nu al in bepaalde concentraties in onze lichamen voorkomt. We weten echter nog niet bij welke concentratie het D.D.T. onze lichamelijke gezondheid bedreigt.

Het is ondoenlijk, en ook niet noodzakelijk alle vormen van bedreiging van ons leefmilieu op te sommen. Het moge duidelijk zijn dat de bevolkingstoename en de ontwikkeling van techniek en wetenschap met de op basis daarvan zich voortdurend vergrotende welvaart,

• *Vervolg op pag. 6*

DE VRIJHEID EEN GESCHENK

ER is een generatie opgegroeid, die gelukkig de verschrikkingen van de tweede wereldoorlog niet heeft meegemaakt. Een generatie die daardoor de waarde van de vrijheid op andere wijze afweegt dan diegenen doen die de volslagen onderdrukking hebben ervaren van 1940 tot 1945.

Alleen reeds daarom is de herinnering en herdenking van 5 mei 1945 als dag van de definitieve bevrijding onder een tyrannieuk juk vandaan, van grote betekenis.

Die vrijheid van de vijfde mei ging in eer kleed van bloed en tranen. Want wat was er vermoord en gemarteld, geroofd en vernield, geknecht en gekerkerd gedurende die vijf gruwelijke jaren.

TEGENWOORDIG is het in om over het goed recht van demonstratie te spreken. In de tweede wereldoorlog echter betekende een demonstratie voor recht en vrijheid minstens een concentratiekamp, vaak ook de dood voor een vuurpeloton.

Toch heeft ons volk in die jaren gede-

monstreerd! Weliswaar op een andere wijze dan nu gedemonstreerd pleegt te worden, maar zij demonstreerde dat Nederland het nationaal-socialisme verfoeide. Het verzet gaf er daadwerkelijk getuigenis van, ook al waren de offers er voor afschuwelijk zwaar.

ZIJ die in de vijf smartejaren om de vrijheid hebben gebeden, beseften, dat de vrijheid een gave van God is. Het is goed, vandaag ook te beseffen dat de vrijheid een opgave is.

Het klinkt afgesleten als wij zeggen dat de vrijheid een groot goed is. Maar niemand zal het hopelijk ontkennen.

Juist daarom moeten wij onze vrijheid weloverwogen hanteren. Wij dienen levendig te beseffen, dat vrijheid niet betekent: losbandigheid. Wij betreuren, dat ook hier in Nederland de vrijheid vaak misbruikt wordt. Losbandigheid, ook op politiek gebied, kan leiden tot een anarchie van de ergste soort.

Jacques Perk, die honderd jaar geleden veel roem oogstte als een uitmuntend sonnettendichter, heeft eens geschreven: „De ware vrijheid luistert naar de

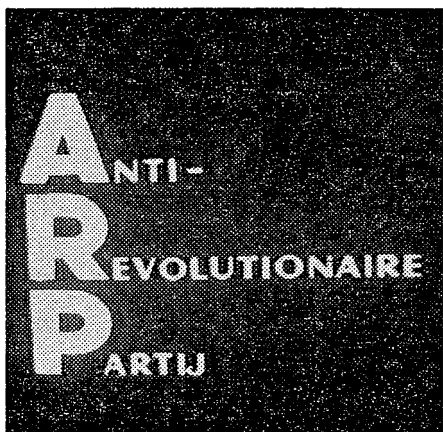

De Sint Laurens in Rotterdam, mei 1945. De vlag in top.

wetten". En vele eeuwen geleden heeft Savonarola gezegd: „Wilt ge vrij zijn? Bemint dan bovenal God, bemint uw buurman, bemint elkander, bemint het gemenebest. Dan zult gij ware vrijheid hebben!"

SLECHTS in een land waar het recht sterker is dan de hartstochten, is vrijheid mogelijk.

Die vrijheid aanvaarden wij als een geschenk van God. En daarom willen wij Hem er voor danken! O.

IN BEELD

De A.R. partij houdt zich, evenals andere politieke partijen met veel zaken bezig.

Zo doet de A.R.P. ook aan kadervorming. Voor de tweede maal dit jaar is een 25-tal jongere antirevolutionairen bijeen geweest om geïnformeerd te worden over allerlei zaken. Eerst hebben zij schriftelijke lessen gehad. Daarover werd met elkaar en met de docenten gepraat op de driedaagse bijeenkomst. De docenten van dit groepje waren ministers en Kamerleden.

Vanzelfsprekend werd er ook gediscussieerd over de stukken van de „18”.

Een deel van die discussie werd in onze t.v.-uitzending van woensdag 1 mei uitgezonden.

Uit die t.v.-uitzending laten wij hieronder een enkel citaat volgen.

Een van de vragen was: Een samenwerkingsverband of C.D.U. mag geen kleurloze centumpartij worden; wat moet het dan wel worden?

Het Tweede Kamerlid drs. B. Goudzwaard antwoordde hierop:

„Ik vind dat Biesheuvel het vrij goed getypeerd heeft met het woord voorhoedepartij. Ik dacht dat een samenwerking dus het element van het voorhoede-zijn in een politieke programmering — ook voor ons land — dat het dat element moet hebben.”

Interruptie: Is dat geen loze kreet?

De heer Goudzwaard: „Nu, ik dacht het niet en ik dacht dat, als je dus concreet

nagaat wat er dus in de verschillende stukken van de „18” staat, dat ook bepaald niet nietszeggend is. Bijvoorbeeld zo'n stuk over de inkomens- en vermogensverdeling, als daar dus staat dat er naar een minimum gezins-inkomen dient te worden gestreefd en dat dus het systeem van procentuele loonsverhogingen waarschijnlijk op de helling zal moeten. En dat dus bij een verschuiving van de belastingdruk sociaal compensaties moeten worden getroffen, dan zijn dat allemaal uitspraken die bepaald politieke betekenis hebben van de eerste orde.”

Dr. A. Veerman, ondervoorzitter van de A.R.P. voegde hieraan toe:

„Evangelisch radicaal kan ook een loze kreet worden en zo kan voorhoedepartij ook een loze kreet worden. Het komt er dus inderdaad op aan dat we — ik zou bijna zeggen van binnenuit — bereid zijn dat waar te maken. Dat we daar een reële inhoud aan geven.”

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam
AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOETHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

FIRMA C. VERMEER EN ZOONS

fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDERKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelanden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen - enz. enz.

- BRILLEN
- HOORTOESTELLEN
- CONTACTLENZEN

EIKENDAL

onbetwist DE specialist

BERGSTRAAT 12, WAGENINGEN
TEL. 98370 - 2038

Snelle persen en vakkundig personeel staan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken.

periodieken boeken en handelsdrukwerk

rolatie

DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
Drift 13 / tel. 030 - 49446
Utrecht

* * * Minimumloon

Een wettelijke regeling van het minimumloon in ons land heeft lang op zich laten wachten. De laatste vijf jaar hebben diverse instanties hun licht over deze materie laten schijnen, zonder dat er verder iets gebeurde. Thans is een wetsontwerp ingediend waarin aan het minimumloon een wettelijke vorm wordt gegeven. Wanneer dit ontwerp wet zal zijn

geworden, dan zal daarmee opnieuw een stap zijn gedaan ter bescherming van de zwakkere in de samenleving.

Het verheugt ons dat minister B. Roolvink dit wetsontwerp heeft ingediend. Wij hopen, dat het spoedig tot wet verheven mag worden.

Wij achten het een moedige stap van de minister, dat hij het minimumloon op f 135 wil stellen. Het is een zaak van goed sociaal beleid, dat de minister dit

als vloer voor het toekomstige loonbeleid wil laten dienen. Bij de behandeling in het parlement zal ongetwijfeld van diverse zijden op verfining en verscherping van het ontwerp worden aangedrongen. In een goed overleg moet het ook mogelijk zijn wenselijke veranderingen in het ontwerp aan te brengen. Op dit moment volstaan wij echter met het uitspreken van onze waardering voor het indienen van het lang verbeide wetsontwerp.

HET GELOOF IN DE VOORUITGANG

* * * Politieke Partij Radikalen

In het nieuwste deel van ons land werd vorige week zaterdag de Politieke Partij Radikalen (P.P.R.) officieel opgericht. De dagbladen hebben melding gemaakt van een enthousiaste bijeenkomst. Na afloop van het congres is een verklaring uitgegeven over karakter en doel van de nieuwe partij. Daarin staat dat zij niet tot de confessionele partijen behoort en zich niet christelijk noemt. Hiervoor worden drie redenen genoemd:

- niet de schijn wekken, dat een partij of een beleid aan de aanduiding „christelijk” voldoet of kan voldoen;
- voorkomen, dat het christendom misbruikt wordt om mensen uit elkaar te houden, die het politiek eens zijn;
- voorkomen, dat een politieke strijd met de oude partijen zou gaan ontstaan over twee „soorten” christendom.

Voorts wordt in de verklaring gezegd, dat veel leden uit de christelijke partijen komen, maar dat dit niet betekent dat een niet-christen slechts een tweedetrangs lid zou kunnen zijn.

Het is het goed recht van iedere partij zijn eigen positie te kiezen. Maar het stelt ons wel teleur, dat de positiekeuze van de P.P.R. zó is uitgevallen. Het is duidelijk geen christelijke partij. Wel een soort doorbraak- en/of een program-partij? Het lijkt er veel op, maar ook nu is haar positie nog niet duidelijk bepaald. Het bovenstaande doet wel sterk denken aan de argumentatie, die de P.v.d.A. in 1946 gebruikte.

In de inleiding van ons beginsel- en algemeen staatkundig program staan o.a. deze woorden:

„Zij (de A.R. Partij) gaat uit van de belijdenis, dat God de volstreckte Souverein is en dat Hij aan Jezus Christus heeft gegeven alle macht in hemel en op aarde.”

Het is een belijdenis waarmee de georganiseerde A.R. Partij aan wil geven waar zij haar anker vindt en waar zij haar inspiratie vandaan haalt. Als mensen schieten wij vaak tekort, maar in de A.R. Partij kunnen wij elkaar steeds aanspreken op ons uitgangspunt. Van daaruit worden wij ook steeds opnieuw geconfronteerd met onze opdracht.

Wij hadden graag gezien dat men in de P.P.R. daar elkaar ook op aan kon spreken.

Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken, dat in dit opzicht de huidige presentatie afwijkt van de verklaring van de heer Aarden destijds in het parlement afgelegd. De heer Aarden wees er toen op, dat zijn partij niet een christelijke partij was, maar wel een partij van christenen.

Het is van betekenis te weten op welke gronden de P.P.R. tot haar nieuwe opstelling is gekomen.

* * * Niet alleen horizontaal

De Politieke Partij Radikalen zegt, dat zij van haar eigen karakter en van haar eigen voortbestaan geen dogma maakt. Haar doel is: het bereiken van een meerderheid in het parlement voor een vooruitstrevende politiek, die ruimte schept voor de mens. Daarvoor is dan weer een vooruitstrevende concentratie nodig.

In de politiek is het beleid van belang. Een politieke partij, die haar doelstellingen niet poogt waar te maken is niet geloofwaardig. Terecht is dit o.i. meermalen gesteld in het kader van het gesprek met de „18”.

Er is echter ook nog een andere kant van deze „medaille”. Deze ontsnapt vaak aan de aandacht van veel mensen. Op het Partij Convent van 21 oktober 1967 heeft dr. W. P. Berghuis — sprekend over christelijke politiek en christelijke partijformatie — hier nog eens duidelijk op gewezen. Wij citeren hem letterlijk:

„En tenslotte zou ik nog eens met nadruk willen stellen, dat wanneer wij de politiek echt vanuit het christelijk geloof willen beleven, wij er geen puur horizontale zaak van medemenselijkheid van mogen maken, maar dat er altijd de vertikale lijn naar God en Christus bij te pas komt, juist in ons zicht op de overheid en in een sociale gerichtheid, in die zin, dat duidelijk blijkt dat de politiek een zaak is betreffende de aardse samenleving en dus een medemenselijke aangelegenheid”.

EEN-vriendelijke brief van een lezer is aanleiding, nog eens op dit probleem in te gaan.

Toen de negentiende eeuw voorbij was, heeft een Nederlands historicus, dr. C. Te Lintum, er een boek over geschreven onder de titel: Een eeuw van vooruitgang.

Daarmee gaf hij een waarderingsoordeel over die eeuw, dat door velen werd gedeeld. Er zijn, zo denkt men vaak, eeuwen, waarin de vooruitgang niet of nauwelijks te merken is. Vooral in de „donkere” middeleeuwen stond de ontwikkeling stil. Maar er zijn ook eeuwen, waarin we met snelle passen vooruitgaan. We kunnen daarbij denken aan wetenschap en techniek, maar ook aan maatschappelijke en sociale verhoudingen. De uitvinding van de stoommachine hoort in de eerste rubriek, de afschaffing van de slavernij in de tweede thuis.

Wanneer zo over vooruitgang (of over stilstand) wordt gedacht, dan komen er vragen. Is de vooruitgang een ontwikkeling naar autonome, naar ingebouwde wetten, en gaat zij dus, vanuit de mens gezien, eigenlijk vanzelf? Of is de ontwikkeling, waar het hier over gaat, een zaak van menselijk inzicht en daarbij aansluitende activiteit?

IK meen, dat onder invloed van het evolutionisme, dat bij vele natuurkundigen wordt aangetroffen, vaak wordt gedacht, dat de vooruitgang komt, gebeurt, zich baan breekt, en dat de mensen deze vooruitgang hebben te aanvaarden. Zij kunnen proberen, hem tegen te houden, maar dat is even onmogelijk als het tegenhouden van de grote rivieren. De mensen kunnen zich ook met de stroom mee laten drijven. En zij kunnen ten slotte, en dat is het beste, de tendenzen van de vooruitgang onderkennen, trachten te verstaan en daarna bevorderen.

De mens kan iets meer zijn dan toeschouwer, maar de vooruitgang is niet zijn werk. Die vooruitgang komt. Het gaat excelsior en de mens gaat mee excelsior.

NU komt hier al dadelijk een beslissende vraag aan de orde: betekent uw geloof in de vooruitgang ook, dat u gelooft, dat de mensen geleidelijk beter worden? En dan komt het bevestigend antwoord niet zo vlot. Wij kennen verhalen, dat het inderdaad zo is. De mensen worden beter, maar het is een proces van eeuwen, waarbij véél teleurstellingen moeten worden geboekt. Wie een korte termijn overziet, is soms geneigd te constateren, dat het in de laatste tijd achteruit gaat. Er zijn uitbarstingen van het kwaad, die verschrikkelijk veel afbreken. Dan is er een terugval bij de tocht omhoog, die eerst na jaren weer kan worden overwonnen. De beide wereldoorlogen zijn zulke instortingen. Maar over een langere termijn gezien, is er wel degelijk vooruitgang.

Wij kennen ook verhalen, die heel anders luiden. Dan wordt er onderscheid gemaakt tussen de uiterlijke en de innerlijke beschaving. De uiterlijke beschaving gaat wel vooruit. Maar onder de dunne bovenlaag blijft de mens even slecht en gemeen als hij altijd is geweest. Nog sterker: zijn „goede werken” zijn produkten van een verijnd egoïsme. Hij zoekt zichzelf en zijn eer en zijn tevredenheid met zichzelf en doet alsof het hem om de medemens begonnen is. In de diepste vezelen van zijn bestaan is de mens de grote egoïst, een amorele egoïst. De techniek kan andere, ongedachte, nuttige, zelfs fantastische nieuwe dingen brengen, waardoor het leven gemakkelijker wordt en het levensgenot groter, maar de mens van vandaag is dezelfde als die in de dagen van Attila of Robespierre.

MAAR al zulke probleemstellingen en antwoorden hebben dit gemeen, dat zij geen rekening houden met zonde en genade.

De zonde is niet maar een tekort aan ontwikkeling of een vertraging van de vooruitgang, zelfs niet een stagnatie in de vooruitgang, maar een macht, die verderft. Een onbegrijpelijke en gevaarlijke macht. Daarom is de bijbel vol waarschuwingen, die ons onder de indruk moeten brengen van de macht der zonde. De zonde ligt voor de deur. Wie staat, zie toe dat hij niet valle. Het goede, dat ik wil, dat doe ik niet, maar het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik. Het is een van de grote tekortkomingen van deze tijd, een symptoom en gevolg van de ontkerstening, dat er niet meer gerekend wordt met de macht der zonde. Zelfs worden uitbarstingen van de zonde niet zelden gezien en beschreven, ook in de literatuur, als aanvaardbare menselijke verschijnselen. Men

moet er geen kwaad van zeggen. Ze kwalificeren als donkere kleuren op het palet, dat gaat nog, maar ze veroordelen, dat is een uiting van verouderd en sinds lang ontmaskerd farizeïsme.

DE bijbel leert ons allerminst, dat die kwade macht der zonde geleidelijk zal verdwijnen door de voortschrijdende macht van de vooruitgang. Wij lezen wel heel iets anders. Over de komst van de Antichrist, over de mens der zonde, over het volkomen worden van de ongerechtigheid. Dat volkomen worden van de ongerechtigheid leidt juist tot het uiteindelijke oordeel. En die voortschrijdende macht der zonde slaat niet alleen op de individuele mens, maar ook op staat en maatschappij. Daarom trent geeft Openbaring XIII ons vreselijke dingen te lezen. Als die dagen niet verkort zouden worden, wie zou bestaan? De bijbel leert ons ook van de triumerende macht der genade. En het is óók genade, wanneer er goede dingen tot stand komen. Laten we een heel eenvoudig voorbeeld noemen. De verzorging van ouden van dagen was een halve eeuw geleden nog treurig. Er was een begin gemaakt want door de sociale wetten van Talma kregen de ouden van dagen recht op hun

DOOR H. ALGRA

eerste ouderdomsrente. Maar daarvoor was er alleen het armhuis. Het oude echtpaar verdween in het armhuis, de man naar de mannenzaal en de vrouw naar de vrouwenzaal. En toen de ouderdomsrente kwam, die zij persoonlijk van het postkantoor moesten afhalen, moesten de mannen het geld in Finsterwolde aan de deur afgeven aan de „vader”, en eerder kwamen zij er niet weer in.

Wie van deze dingen wéét en er nog veel van heeft gezien en meegemaakt, moet dan dankbaar zeggen: er is véél veranderd. En dat is een doorwerking van de genade, die gerealiseerd wordt in het betrachten van gerechtigheid.

NU is er nog een bijbelse gedachte, die hier een plaats moet hebben in onze gedachtengang. Wij zijn verwaardigd, om Gods mede-arbeiders te zijn. Wij mogen wat doen en wij moeten wat doen, om de ongerechtigheid te weerstaan en het leven te reformeren. Heel de sociale strijd is daarvan een voorbeeld, dat wij uit ervaring kennen.

Deze arbeid om te komen tot meer sociale gerechtigheid heeft zin en is een opdracht. Hetzelfde kan b.v. worden gezegd van de wetenschappelijke arbeid, die o.a. op medisch gebied grote zegeningen heeft gebracht en in de laatste tijd ook riskante aspecten te zien geeft. Het is Gods genade, dat er mogelijkheid en ruimte is voor zulke arbeid.

Maar daarbij hebben wij ons er diep van bewust te zijn, dat wij op deze wijze, door het vervullen van onze opdracht, niets meer kunnen nastreven en bereiken dan wat een afschaduwing is van het Rijk, dat komt. Het is een enorme vergissing te menen, dat deze arbeid in horizontale voortgang op deze aarde ons brengen zal of brengen kan tot het eeuwige Vredrijk, dat beloofd is. Want dat komt door vuur en oordeel heen, doordat Christus wederkomt.

TEN SLOTTE nog één opmerking. Deze gedachten sluiten helemaal niet de samenwerking uit met hen, die niet aan een Goddelijke opdracht geloven. Die samenwerking is er, op velerle gebied. Hiram heeft met Salomo zelfs samengewerkt voor de tempelbouw van Jeruzalem. En Daniël heeft heidense despoten gediend.

Maar dit betekent niet, dat er niet telkens weer een scheiding der geesten komt en het ziet er naar uit, dat in deze wereld de scheiding der geesten dieper en duidelijker zal worden.

Heel onze opdracht kan in twee woorden worden samengevat: waakzaamheid en werkzaamheid.

Aantekening:

Onlangs verscheen in Duitsland een boek van de theoloog Walter Nigg: Das ewige Reich. Geschichte einer Hoffnung. Daarin wordt verteld van de christelijke heilsverwachting, de verwachting van het Rijk Gods, van vrede en gerechtigheid. Het boek eindigt met een schets van de gesecculariseerde variant van de verwachting: „de socialistische klasseloze maatschappij”.

UNIVERSITEIT WETENSCHAP ECONOMIE OVERHEID

DOOR Prof. Mr. I. A. DIEPENHORST

DE vraag heeft bestaansrecht of zij aan wie het welzijn van universiteit en wetenschap ter harte gaat geheel gelukkig kunnen zijn met de belangstelling van financiers en vooral van economen in de laatste jaren getoond voor de betekenis van het onderwijs voor de welvaart van het land. Vooral het onderwijs vanaf de katheders gegeven of het onderzoek aan academische instellingen verricht, trekt de aandacht. Bij de eerste indruk lijkt het alleen maar gunstig wanneer universiteiten en hogescholen het gemeenschapsleven dienen door de opleiding van ruime aantallen studenten of door het doen van nuttige vindingen. Heeft men niet berekend in verscheiden landen hoeveel natuurkundigen, scheikundigen en ingenieurs men straks bij het uitvoeren van ambitieuze industrie-plannen zal nodig hebben? Is niet gepoogd het aandeel te berekenen dat verbetering en uitbreiding van het onderwijs, met name van het hoger onderwijs, bezaten in de verhoging der nationale produktie en der persoonlijke arbeidsprestatie? Ook de verdienste zou aanzienlijk rijzen bij het behalen van een academische graad.

Nadere overweging maakt meer behoedzaam. Bij maatregelen ter verbetering van de volksgezondheid let men eerst op immateriële drijfveren en dan pas komen financiële overwegingen aan de orde. Terzake van de recreatie welke van overheidswege te bevorderen zij, wordt eerder op het element der levensvreugde dan op de uit te leggen bedragen gelet. Met betrekking tot steun aan de kunst weegt men nimmer het profijt af. Om bij wetenschappelijk onderwijs en onderzoek eenzijdig de nadruk te leggen op nut en baat kan gevaarlijk worden. De demagogie der getallen is niet aantrekkelijk. Wat calculerende wonderkinderen — zo betitelt men wel economisch statistische cijfermeesters — te voorschijn toveren, blijkt voor het academisch bedrijf niet steeds onschuldig. Naar vanzelf spreekt moet de wetenschap worden betaald en behoort men aan universiteiten en hogescholen te beseffen wat men doet, ook in geldelijk opzicht.

De economische maatstaven echter hier

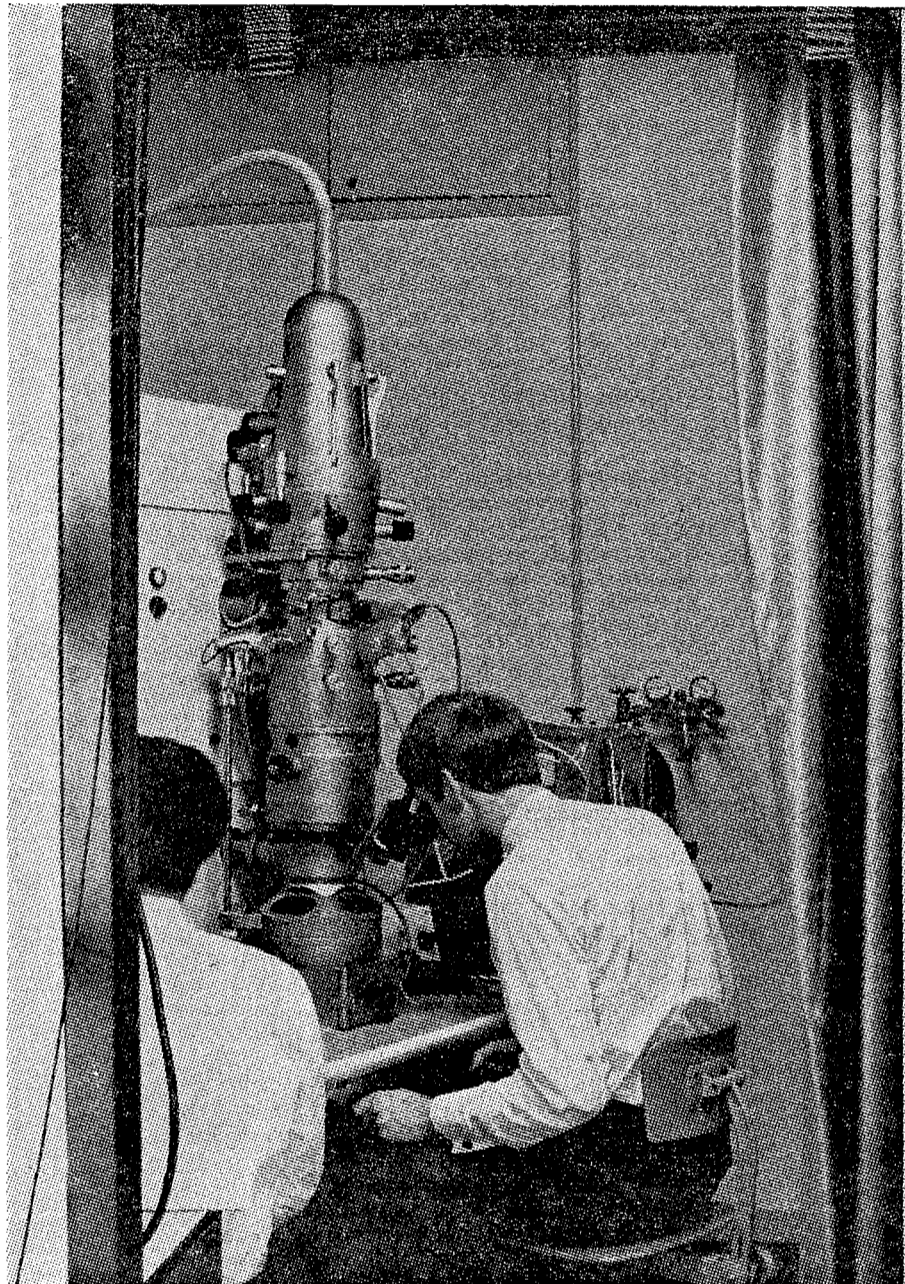
waarborgmerk voor wetenschappelijk verantwoorde genees- en verzorgingsmiddelen voor kleine en grote
HUIDSIEREN
VEERLAAN 17-23 - ROTTERDAM

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Rotterdam
05190 - 2292; 05120 - 2157; 010 - 259299

Alle transporten

Wetenschappelijk speurwerk

tot het een en het al te verklaren wekt bedenkingen.

Belangwekkende vraag

Er doet zich op dit punt een interessante moeilijkheid voor. Is het mogelijk — ziedaar een probleem van formaat — om wetenschappelijke vooruitgang geheel te binden aan de regels van een democratische beleidsvorming. De zaak wordt nog ingewikkelder omdat wetenschap en stelselmatig technisch onderzoek hand in hand gaan, omdat de heden zo kostbare technologie een onderdeel der wetenschap vormt, omdat basis onderzoek eerst bij zeer dure toepassing zijn waarde openbaart. Met gemeenschapsgeld wordt gewerkt. De gemeenschap, oftewel, de overheid, dient inspraak te hebben. Een te volgen algemene gedragslijn, alsmede de financiële middelen, die het daadwerkelijk optreden daartoe vereist, veroorloven, staan ter toetsing aan de Staten-Generaal. En voor het trekken van de algemene lijn én voor de wijze van feitelijke naleving is er afhankelijkheid van deskundigen. Bij alle democratische verantwoordelijkheid welke wordt gedragen, is zekere hiërarchische leiding onmisbaar.

Ontwikkeling der wetenschap

Dat het aangesneden probleem gewichtig is hangt samen met de groei welke

de wetenschap in deze eeuw en inzonderheid sedert het eind van de tweede wereldoorlog heeft vertoond. Ik laat in het midden of the Physical Review — een wetenschappelijk tijdschrift — over honderd jaar als de vanaf 1945 ingezette toeneming in omvang der afleveringen zich voortzet de afmetingen van onze aarde zal hebben verkregen. Bijna iedere faculteit heeft thans haar sub-faculteiten en deze gaan weer uiteen in secties. Elke hogeschool kent haar afdelingen en onderafdelingen. Het proces der specialisatie heeft nog steeds haar eindpunt niet bereikt, integendeel.

Er is nog een omstandigheid welke hier van gewicht is. Velerlei wetenschappelijk onderzoek heeft betekenis voor het alledaagse leven gekregen. Ik wijs er op hoe Ur der Chaldeen van Radio-City in tijdsruimte ver is verwijderd, hoe Radio-City en Television-City in tijdsduur vlak bijeen liggen. De rol van het wetenschappelijk onderzoek in dit verloop van zaken gespeeld, is duidelijk. Ik noem ook een aantal door een buitenlands auteur als karakteristiek vermelde data 22 april 1943, 15 juli 1945 en 4 oktober 1957, toen respectievelijk het zo gevaarlijk gebleken LSD werd ontdekt, de eerste atoombomexplosie zich voordeed en de spoetnik de ontsluiting van het heelal inluidde. Zonder wetenschappelijk speurwerk kunnen de auto-

matische breinen niet worden ontwikkeld, blijft — ruimer gesteld — de elektronica steken, worden er geen vliegtuigen die de geluidsbarrière doorbreken gebouwd, staat het er met een bijdrage onzerzijds aan de ontwikkeling van snelle kweekreactoren slecht voor. Ook moeten in dat geval academici hun tot dusver vaak bij toepasselijk wetenschappelijk onderzoek bezette leidende plaats afstaan.

De bewering dat bij verdwijning van wetenschappelijk speurwerk enkel wetenschappelijke schade opgelopen maar geen geldelijke verliezen geleden wordt, snijdt geen hout. Het zal de financiers en de economen toespreken dat op speurwerk mede de welvaart drijft dat voor het verrichten van dat speurwerk er genoegzame intellectuele aanwas dient te zijn. Enige jaren geleden is erop gewezen hoe met de ontwikkeling der oceanografie — het onderzoek van de oceaan — in de VS gediend waren de vloot, de ontginners van de zeebodem, de mijnendienst, de visserij, de sportvisserij, de medische wereld, de gezondheidsdienst, de atoomonderzoekers, de samenstellers van kaarten, de weervoorspellers, de haveningenieurs en de baggerspecialisten. Maar — dat is het punt — zal men bij oprichting en uitbreiding van universiteiten en hogescholen in de eerste plaats indien al niet uitsluitend aan het economisch profijt aandacht schenken? Wetenschappelijke opleiding en wetenschappelijke beoefening moeten in stand worden gehouden. De staat bekostigt. Zouden maatschappelijke behoeften eenzijdig het wetenschapsbeleid der overheid gaan bepalen, dan zullen met name de a-faculteiten straks een noodlijdend bestaan lijden en trekt er spoedig veel krom om op den duur af te sterven.

Behoedzaamheid wenselijk

Ik bepleit geen afschaffing van economische overwegingen en nog veel minder keur ik verspillingen in de wetenschap goed. De noodzaak — nu het wetenschappelijk bedrijf — een miljardenaire werd — om plannen te maken wordt door mij erkend.

Improvisatie heeft goddeels afgedaan en is hier te kostbaar. Dat verder een overheid voor haarzelf veelbelovende onderzoeken stimuleert wat zou er in de ontwikkelde landen tegen zijn; hoe kan het anders in de onderontwikkelde gebieden? Het uitstippelen van een koers, ook als men niet metafys-

BINNEN- EN BUITENLAND SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

IN PRIMA BOTER EN KAAS
STEEDS DE BAAS
alle soorten groot en klein
komen uit de IJssel- en Lekstreek fijn

**A. VAN HOUWELINGEN
MOORDRECHT**

Telefoon 305 (01827) - Weteringstraat 4

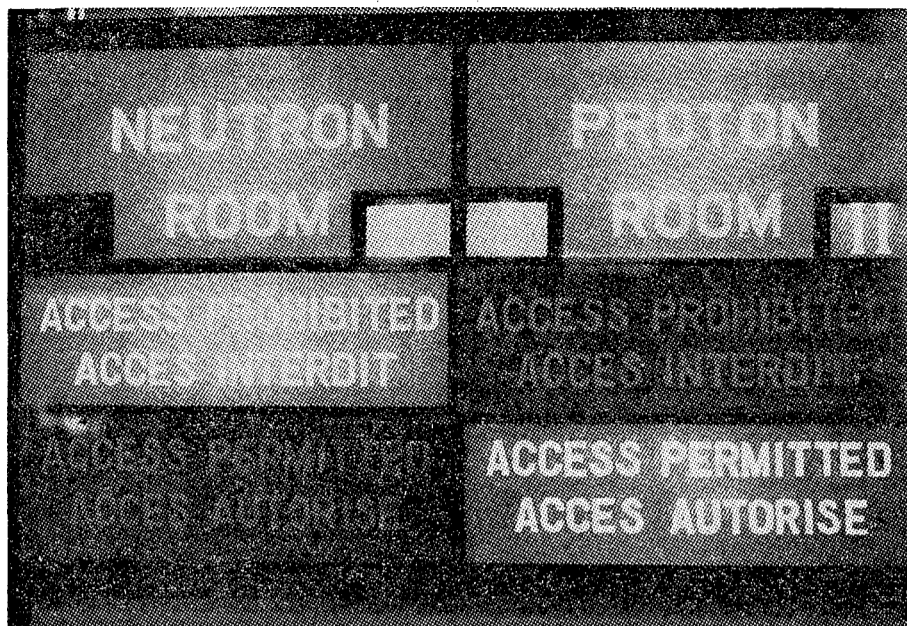
HOTEL „DE KROON”

Sophialaan - LEEUWARDEN
Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor

RECEPTIES en PARTIJEN

Het atoomonderzoek

Prof. mr. I. A. Diepenhorst

sisch wat eigenmachtig bij het jaar 2000 de grote inkeping aanbrengt, is noodzakelijk. Overheid en academici hebben samen te werken. Doch tegelijk bedenke de overheid hoe zij zich op een terrein beweegt dat haar tot behoedzaamheid dient te nopen. Met haar gewone werkmethode en maatstaven komt zij niet uit. Zouden met name ontwikkelde gebieden zich bij hun wetenschapsbeleid enkel door het profijt laten leiden, dan ware zulks fataal.

Dit nader te staven is gemakkelijk. Inventiviteit laat zich niet opleggen en de geniale inval laat zich niet afdwingen. Daarenboven hebben reeds geleerden moeilijkheid de wetenschappelijk ontwikkeling der dingen te voorzien. Omstreeks 1930 dwaalden alle Amerikaanse geleerden omtrent de toekomst ter-

zake van het atoom, de radar, de transistor. Wanneer de Duitsers in 1958 een wetenschapsplan vervaardigen, komen daarin de plasma-fysica zowel als de kybernetica niet voor. Ook is er het lastige samenspel en de bevordering daarvan tussen industrie en academie.

In dit kader opereert volgens ingewijden de „research entre-preneur” — een merkwaardig jargon voor de onderzoeker-ondernemer — en dit mensenslag zou tot de „euphorische schizofrenen” — de behagelijke geschiften — behoren. Werkelijk men steekt hier af naar diep water.

Feitelijke gegevens

Wat er voor hen die economisch gerichte punten voor beslissend verklaren op het spel staat, wijzen de navolgende gegevens uit. Het Frankrijk van De Gaulle spaart kosten noch moeite om de positie van het speur- en ontwikkelingswerk zo krachtig mogelijk te maken; veel zorg wordt aan universitaire uitbreiding — Parijs telt thans 148.000 ingeschreven studenten — besteed. West-Duitsland gaf in 1957 aan speur- en ontwikkelingswerk 2,43 miljard D.M. en in 1966 meer dan 11 miljard D.M. uit. Men heeft er heden voor atoomonderzoek 5,3 miljard bestemd. Een nog iets groter bedrag zal aan investering in nieuwe universiteitsgebouwen worden besteed. Het gaarne bezuinigende Engeland durft in deze

wetenschappelijke projecten niet te kappen en de stichting van nieuwe universiteiten vindt gestaag voortgang; de over de financiering gaande lichamen, het University Grants Committee had in 1955/56, 32,1 miljoen pond in 1967/68 226,3 miljoen pond ter beschikking.

Het Amerikaanse budget voor ruimteonderzoek overtreft in grootte het jaarlijkse budget uit de jaren vóór Pearl Harbour. Van 1964 op 1965 moest Harvard het met 129 miljoen, het M.I.T., de beroemdste Amerikaanse technische hogeschool het met 165 miljoen dollar stellen. De cijfers voor speur- en ontwikkelingswerk liggen hier over het algemeen heel hoog, maar zijn vanwege hetgeen ten behoeve der defensie geschiedt lastig vergelijkbaar.

Nu zou men economisch kunnen redeneren dat van kleine naties de concurrentie op wetenschappelijk gebied tegenover grote mogendheden is uitgesloten. Men wil ook misschien met een verwijzing naar Japan betogen dat men wetenschappelijk niet zo sterk behoefte te zijn om economisch te bloeien; waarbij de drastische Japanse universitaire politiek vergeten wordt: de 47 universiteiten van 1940 groeien naar het cijfer 300! In aansluiting op een bekend Engels gezegde ware de evenzo Engelse parodie te brengen: He who does not pay the piper will have to face the music; hij die de pijper niet betaalt, zal de muziek voor lief moeten nemen.

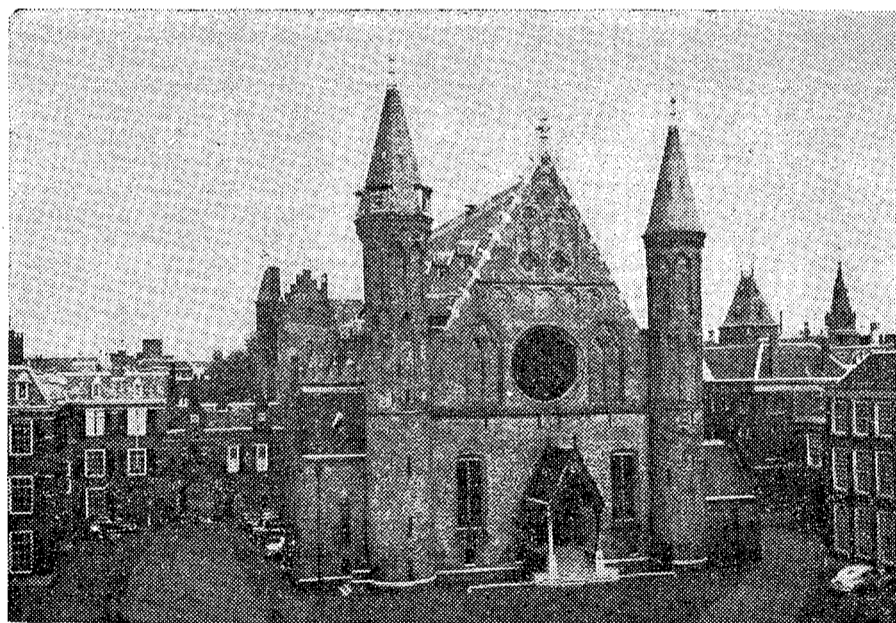
Waarom steun aan wetenschap

Het tot dusver geleverde betoog wekt inmiddels de indruk of steun aan wetenschap, of wetenschappelijk onderzoek toch enkel op economische gronden wordt aanbevolen. Met economische gronden komt men ver. In Oost-Duitsland werd door de Luther-universiteit te Leipzig met de Leuna-fabrieken een vruchtbare samenwerking bereikt. Reeds in een vroeger tijdperk betoogde Balfour dat wie toegepaste wetenschap wenste, basis wetenschap had te bedrijven, aldus het fundamenteel onderzoek verdedigend ook op materialistische grond. De bedoeling van de Engelse staatsman was desondanks de niet vermaatschappelijke wetenschap te redden. En hier ligt tevens de oplossing. Ongetwijfeld werpt wetenschapsbeoefening ook gezocht of ongezoekt haat af. Maar zij heeft daarnevens doeleinden in zich zelf: fysica, astronomie, biologie kunnen terwille van zich zelf worden bestudeerd zonder dat onderzoekingen die doelgericht bepaalde produktiewijzen, ruimtevaart, of verbeterde veeleel willen mogelijk maken, geoordeeld staan.

De overheid

Toch blijft overeind het feit dat over de aan wetenschap en onderzoek te besteden bedragen de staat via de daartoe aangewezen organen beslist. De volksvertegenwoordiging heeft het laatste woord. Zij zal moeite krijgen met een evenwichtig beleid te voeren. Onschuldig is het als afgevaardigden op leeftijd sympathiek tegenover de medische wetenschap zich tonen en bereid blijken voor de strijd tegen de kanker, voor zich op hartziekten specialiserende instituten ruime sommen ter beschikking te stellen. Kunnen zij overigens ondanks voorlichting over wetenschappelijke prioriteiten met gezag oordelen? De rangorde van politiek aan de top, militaire in het midden, en zij die de herenen hebben, de geleerden of deskundigen beneden aan de schaal is vertrouwd. Maar de juistheid komt wat twijfelachtig voor.

Een geheel bevredigende oplossing is hier niet aanwezig. Statische instanties zullen ook voor de toekomst moeten beslissen. Maar zij kunnen bevoegdheden delegeren of met behoud van marginale toetsing — een ingrijpen bij kennelijke onredelijke beslissingen van anderen — door hen vertrouwde deskundigen volgen. Op ambtenaarij vlak zal steeds meer aan beleidsvorming worden gedaan wat, indien de nodige beveiliging tegen willekeur wordt aangebracht, ook juist is. Steeds zorg men voor spel en tegenspel zo goed als in de Staten-Generaal belangen invloed oefenen, zal dit binnenkort in sterker mate dan vroeger met deskundigen het geval wezen. Een krachtige de wetenschappen bevorderende en dus terwille van het algemene wetenschappelijke interesse tegenover velerlei bijzonder belang positie kiezende publieke dienst — te onzent het Directoraat Generaal Wetenschappen — kan in verwarde verhoudingen bij een overstelpende veelheid van keuzen het vruchtbaarst werkzaam zijn ten behoeve van wat hier ten diepste op het spel staat: het zoeken van waarheid, het toepassen ook van verkregen kennis.

De volksvertegenwoordiging heeft het laatste woord

denk
aan
Eén
op
Vier
win
een
abonnee
op
Neder-
landse
Gedachten

Het politieke weekblad met de meeste abonnees

NEDERLANDSE GEDACHTEN

vraagt een

ADVERTENTIE-ACQUISITEUR

Voor adverteerders biedt dit opinie-vormende en informerende partijblad wekelijks interessante mogelijkheden.

Daarnaast bereikt het periodiek verschijnende ledencontactorgaan „A.R. Post” rond 100.000 partijleden.

Belangstellenden kunnen zich richten tot het secretariaat van de
A. R. PARTIJ, DR. KUYPERSTRAAT 3, 'S-GRAVENHAGE TEL. 070-183960

DE BEDREIGING VAN HET LEVENSMILIEU IN ONS LAND

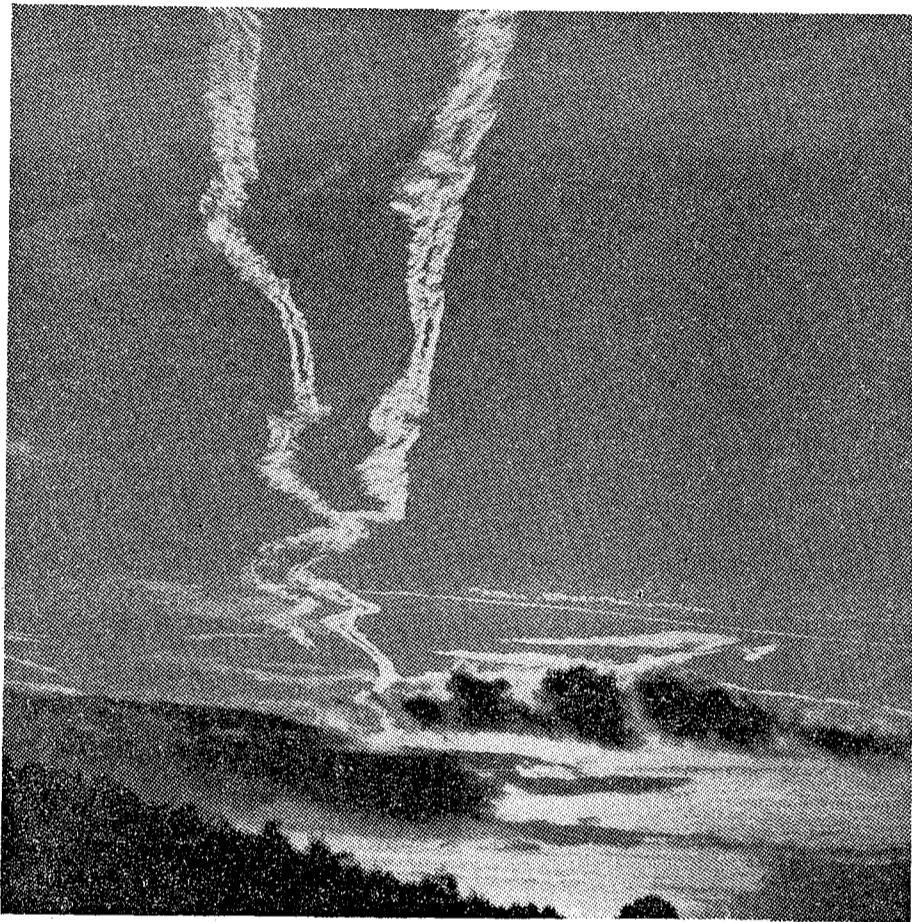
• Vervolg van pag. 1

de voornaamste oorzaken zijn. Het is eigenlijk merkwaardig hoe dat allemaal met elkaar samenhangt. Door de grotere welvaart consumeren we meer, maar produceren daardoor ook meer afval. Door de technische ontwikkeling krijgen we steeds meer afvalprodukten, die moeilijk te verwerken en af te breken zijn (denk maar eens aan de plastics en de autowrakken). Door het grote aantal mensen worden de problemen vergroot, door de ongelijkmatige spreiding van de bevolking ervaren we de problemen in bepaalde gebieden nog sterker. Zo is er in het Westen des Lands onvoldoende drinkwater te winnen en moet er vanuit de rest van het land water aangevoerd worden. Door de grote welvaart neemt bovendien de verbruikte hoeveelheid drinkwater per persoon, de waterbeschaving, toe. Door de vindingen van de technische wetenschappen zijn we in staat supersonische vliegtuigen te maken en daarmee straks iedereen naar overal in de wereld te vervoeren. Een uiterst acceptabele wijze van vervoersgenieting, maar het afschuwelijke lawaai in de geluidstroggen rond de vliegvelden staat daar dan toch maar tegenover. Zo kunnen we nog wel een tijdje doorgaan. Trouwens, dat is ook mogelijk over alle technische oplossingen die gevonden worden om de hierboven genoemde euvelen weer te bestrijden. We zijn in staat om autowrakken tot weer bruikbaar materiaal om te vormen, drinkwater uit zeewater te maken en huisvuil te composteren, het vliegtuiglawaai kan tot heel redelijke proporties worden teruggebracht en het afvalwater als gevolg van industriële processen kan helemaal of een heel stuk gezuiverd worden, enz., enz. Maar het kost in het algemeen veel geld. En daar zit 'm de kneep. Zijn we als maatschappij bereid die kosten op te brengen, of zijn we al blij met halve maatregelen op basis van minimale kosten?

De beantwoording van zo'n (toegegeven, een niet geheel eerlijk gestelde) vraag is toch zeker een zaak voor een politieke partij? Het zijn immers vragen met betrekking tot de leefbaarheid van een land. Voor het behoud van die leefbaarheid zijn we allemaal verantwoordelijk. De houding die men inneemt bij het dragen van die verantwoordelijkheid zal als het goed is, bepaald zijn door de levensbeschouwelijke achtergrond waarmee men in de samenleving staat.

Ruimte voor menszijn

Op dit punt in deze korte beschouwing over de bedreiging van het levensmilieu aangekomen, is misschien een aanduiding van een meer principieel uitgangspunt voor onze houding ten opzichte van dit vraagstuk mogelijk. In de christelijke levensvisie is immers de ontdekking door de bijbelse boodschap van een cultuuropdracht, de aarde als Gods zaakwaarnemers te bouwen en te bewaren nog immer een centraal punt. De mens, bijna goddelijk gemaakt zegt Psalm 8, heeft tot taak gekregen de natuur te beheersen. Prof. dr. H. Berkhof stelt zelfs in zijn boek „De mens onderweg” dat „het paradijs waarin de mensheid volgens Genesis 2 haar bestaan begon, allermint een ideale toestand was. Het was geen eindpunt, maar een beginpunt. De mens werd geroepen om de hof te bewerken en te bewaren. Straks zou de mensheid zich vandaar uitbreiden, om dit werk over heel de aarde voort te zetten. En dit werk gaat

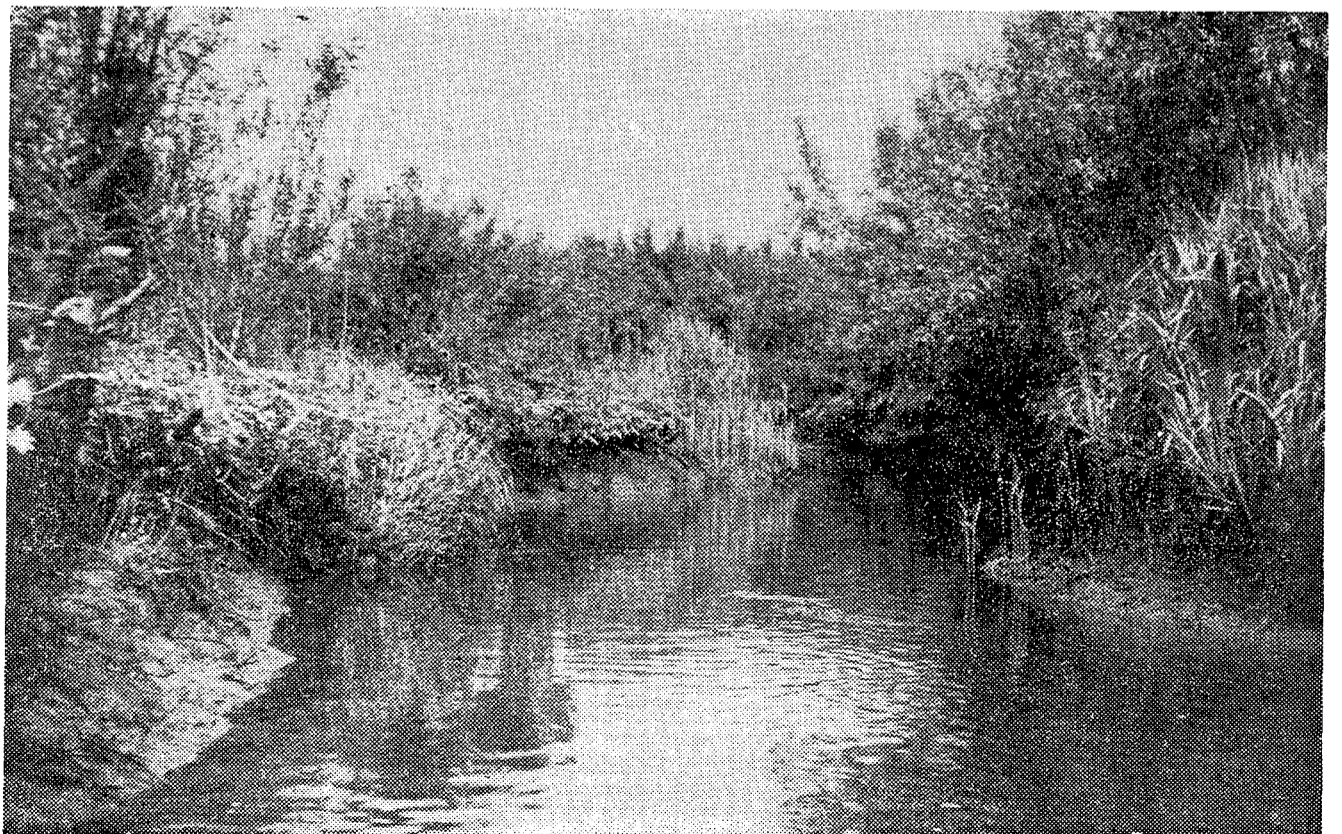

Zuivere lucht

ook door. Het eindpunt is niet een tuin of een woud, maar een stad, de ontgonnen natuur, de voltooide cultuur, het nieuwe Jerusalem". Zo'n gedachtegang stelt al onze inspanningen in dit leven in een machtig perspectief. Vooral als we kunnen geloven dat de heiliging van ons leven door de komst van Jezus Christus zich ook zal manifesteren in de uitoefening van onze taak om de natuur te beheersen. Natuurlijk zijn we huiverig om een dergelijke gedachtegang verder uit te werken. Er klopt immers in de praktijk van het leven in de

20e eeuw nog zo ontzettend weinig van. Wel is er een enorme toename van de mogelijkheden om de natuur te beheersen, maar verkeerde toepassing van die technische mogelijkheden kunnen we dagelijks op vele fronten waarnemen. Prof. Berkhof spreekt zelfs van een ontvrachting van de natuurbeheersing. Hij doelt daarbij vooral ook op het feit dat het leven steeds meer geïnstitutionaliseerd wordt. We ballen ons samen in machtige organen en organisaties, waarin de enkeling verdwijnt. Door het massale aspect van de techniek lopen

Spaarbekkens in de Biesbosch

we het gevaar van onszelf te vervreemden. En als je jezelf niet meer kunt zijn, dan kun je God niet meer ontmoeten. De eis die we aan de zichtbare inrichting van onze samenleving mogen stellen zal dan ook hierdoor bepaald moeten zijn, dat we de kans krijgen onszelf te zijn, om de harmonie met God, elkaar en de natuur te beleven.

Het beleid

We mogen ons gelukkig prijzen dat wij in een land leven waar al sinds tientallen jaren door de overheid getracht wordt een beleid te voeren dat gericht is op een optimale inrichting van ons land. In de „Nota inzake de ruimtelijke ordening in Nederland” van 1960 wordt gesteld dat „bij deze bemoeiing van de overheid het er steeds om te doen is om het gegeven milieu beter dienstbaar te maken aan de menselijke welvaart en daar bovenuit, aan het menselijke geluk”. In de „Tweede nota over de ruimtelijke ordening in Nederland” van 1966 wordt het nog wat concreter gesteld, nl. dat „in het ruimtelijk beleid hoge waarde moet worden toegekend aan het behoud, waar mogelijk van de differentiaties binnen ons land, die natuur en historie ons hebben gebracht en aan het scheppen van een nieuw veelzijdig (woon-)milieu”. Deze beide citaten mogen duidelijk maken dat in Nederland door de overheid bewust gestreefd wordt bij de vormgeving van ons levensmilieu aan eisen zoals hierboven gesteld, en ook vanuit andere levensovertuigingen geformuleerd, te voldoen.

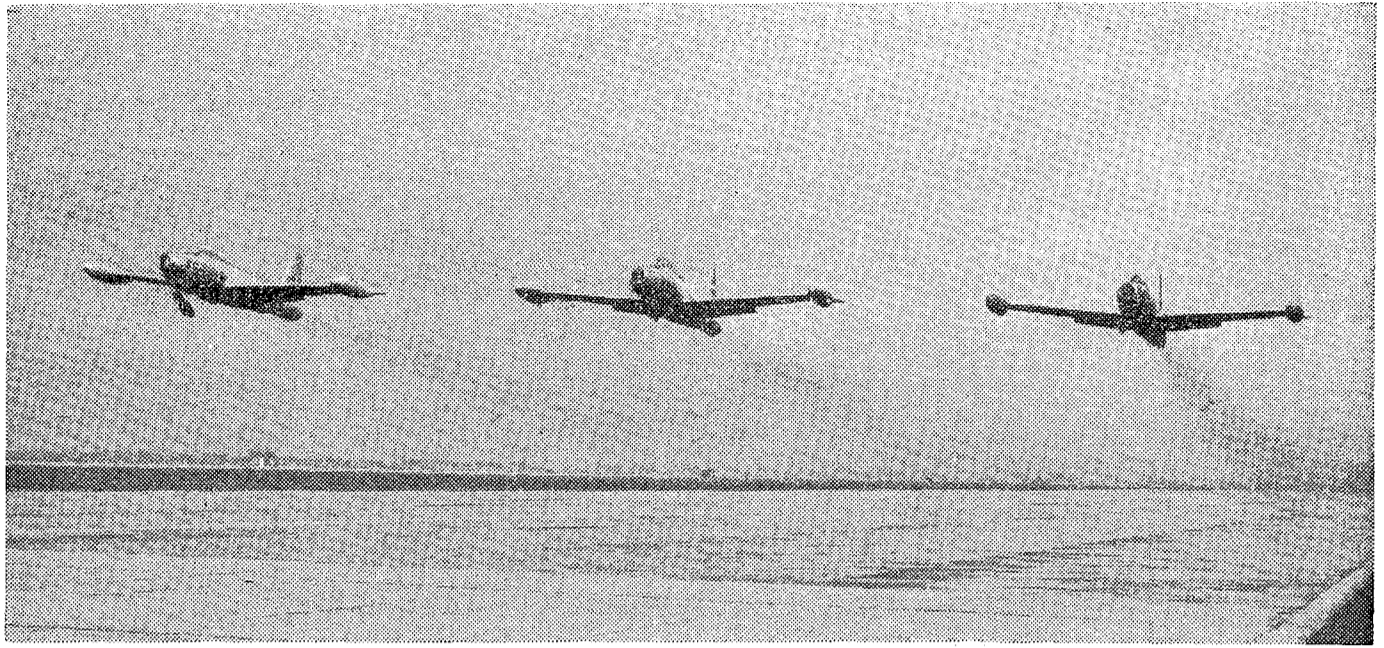
Dat betekent natuurlijk niet dat er nu geen moeilijkheden meer zijn. Juist bij de concrete uitvoering van het beleid zijn die er dagelijks. In dit artikel gaat het er ons niet om te analyseren hoe de meningen over de toekomstige ruimtelijke structuur van ons land botsen, maar te zien hoe door het beleid de meest primaire levensbehoeften worden gewaarborgd. Wat doet de overheid om de lucht zuiver te houden, het lawaai te beteugelen, de watervoorziening in ons land zowel kwantitatief als kwalitatief op peil te houden, de veiligheid te garanderen, enz.?

Men moet zich realiseren dat de problemen die met betrekking tot de bescherming van het milieu ontstaan vrijwel altijd een gevolg zijn van tegengestelde belangen.

Wanneer een grote industriële onderneming zich voorstelt zich in een deel van Nederland te gaan vestigen waar werkloosheid heerst, dan kan daarmee „de menselijke welvaart” aldaar worden gediend. Het gebied van vestiging is evenwel landschappelijk zeer fraai, en daardoor van belang voor de recreatie en eveneens voor de natuurbescherming. Strenge eisen op het gebied van de milieuhygiëne schrikken de onderneming echter af omdat daardoor het economisch rendement te laag zou komen te liggen. Wat moet de overheid doen in zo'n geval?

Dit voorbeeld is met tientallen aan te vullen, waardoor alle variaties in het thema „tegengestelde belangen” in beeld zouden komen. Kortgeleden heeft men zich op de Economenconferentie 1968 te Rotterdam uitvoerig met dit soort pro-

Het afschuwelijke lawaai rond de vliegvelden

blemen bezig gehouden. Het is goed dat nu ook in de kring van de econometristen de vraag aan de orde gesteld is of „de prijs van economische groei te hoog is”. De taak van de overheid is de verschillende belangen af te wegen. Een juiste afweging is onmogelijk wanneer aan „het economische” een primaat is toegekend.

Besluit

Bestaat misschien nu nog weleens de indruk dat bij sommige overheidsbeslissingen het economisch primaat een rol speelt, dan moeten daartegenover beleidsbeslissingen worden genoemd, die genomen zijn of worden ter bescherming van het levensmilieu. Slechts een paar grepen:

Voor de watervoorziening van een deel van West-Nederland is b.v. het van groot belang dat nu de beslissing genomen is spaarbekkens in de Biesbosch aan te leggen, met een totale capaciteit van 500 miljoen m³ per jaar. Voor de bestrijding van de waterverontreiniging is van groot belang dat het parlementaire werk aan het wetsontwerp met betrekking tot verontreiniging van oppervlaktewateren al ver gevorderd is. Zoals bekend wordt in internationaal verband intensief overleg gepleegd over de verontreiniging van de Rijn. Het gaan van verder landinwaartsdringende verzilting door het graven van een geul in de Noordzee ten behoeve van supertankers, zal bezworen worden door vastlegging van de bodem in de benedenloop van de Nieuwe Waterweg en verhoging van de bo-

dem in de bovenloop van de Nieuwe Maas.

Gemeenten en provincies nemen vele beslissingen inzake projecten voor de afvalwaterzuivering en de berging, verbranding en verwerking van afvalstoffen.

Voor het probleem van de luchtverontreiniging is een wetsontwerp in de maak, dat dit jaar nog aan de Staten-Generaal ter behandeling zal worden aangeboden.

Ook op het terrein van de beperking van de geluidshinder wordt thans, vooral in de sfeer van planologische maatregelen, grote activiteit ontplooid.

Het is maar een greep, zeiden we al. Er zal bovendien nog veel meer moeten gebeuren. En dat niet pas wanneer er rampen hebben plaatsgevonden.

Nee, we zullen ons bewust moeten zijn

dat altijd door de vele werken die uitgevoerd worden om onze groeiende bevolking de kans te geven zich verder te ontplooiën, én door de toepassing van alle technische vindingen die gedaan worden, het milieu waarin wij leven verandert, dikwijls wordt aangetast.

Het is een kwestie van altijd aandacht besteden aan de gevolgen voor het milieu van de beslissingen die genomen worden. Het is niet de bedoeling geweest in dit artikel een grondige analyse te geven van de bedreiging van het levensmilieu in ons land. Bedoeld is vooral de lezer m.b.t. deze materie aan te zetten, tot, om de titel van het bekende boek van dr. Boerwinkel te gebruiken, „inclusief denken”.

*) Jaarverslag Rijksdienst voor het Nationale Plan 1964.

CHINA, WERELDMACHT VAN VANDAAG (VI)

COMMUNISME EN CHRISTENDOM

De communistische machts-overname in 1949 bracht ook voor de jonge kerken in China veranderingen mee, die van verreikende betekenis waren. Niet het overleefde confucianisme met zijn oeverloze verdraagzaamheid, maar een militant communisme met zijn in de strijd gestaald, atheïstisch credo werd nu de voornaamste tegenstander. En niet een verdere verbreiding van het evangelie, maar behoud en verdediging van de verworven posities werd nu het belangrijkste oogmerk. Het voortbestaan van de christelijke kerken zelf kwam op het spel te staan. De omwenteling van 1949, waarbij de kerk zich onder een communistisch regime terugvond, hield daarom een levensgrote uitdaging in: nu moest blijken of het kerkelijk gebouw was opgetrokken op het zand of op de rotsgrond.

Het ledental der christelijke groeperingen in China bedroeg in 1949 ongeveer 4 miljoen — nog niet 1 % van de totale bevolking —, met dien verstande dat er ongeveer 3 miljoen katholieken waren en 1 miljoen protestanten. In dat protestantse kamp, waar het hier voornamelijk over zal gaan, laten zich vrijwel alle denkbare schakeringen vinden van het protestantse kerkelijke tableau: anglikanen, lutheranen, presbyterianen, methodisten, baptisten e.a.

Daarnaast zijn er de z.g. inheemse kerken, die zich onafhankelijk van de zendingsgenootschappen hebben ontwikkeld, zoals de „Kleine Kuddes” en de „Familie van Jezus”. Door de vestiging van een Nationaal Christelijke Raad (1922) konden de verschillende protestantse kerken naar buiten als een eenheid optreden.

Christelijk manifest

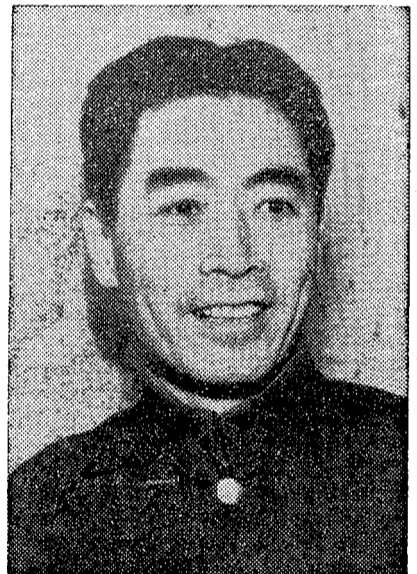
Reeds in de zomer van 1950 komen verschillende kerkelijke leiders in Peking bijéén om met Chou En-lai als vertegenwoordiger der nieuwe regering te spreken over de toekomstige ontwikkelingen. Als resultaat van deze besprekingen wordt een „christelijk manifest” opgesteld, inhoudende richtlijnen voor de Chinese christenheid voor de medewerking aan de opbouw van het nieuwe China. De christenen worden hierin gemaand tot waakzaamheid jegens een vijandig imperialisme, dat van op zichzelf waardevolle zendingactiviteiten misbruik wil maken tot schade van het Chinese vaderland. De beweging voor zelfstandigheid der kerken moet daarom worden vernield.

Van 400.222 handtekeningen voorzien wordt dit manifest door een officieel regeringsedict in december van dat jaar bekrachtigd. Dit edict van Peking en de gedwongen exodus van de in China nog aanwezige zendingarbeiders sluiten een periode af. In een vanuit China aan de westerse zendinginstanties verzonden boodschap, die als een afscheidsgroet kan worden be-

schouwd, leest men tussen de regels door de bede om begrip en het besef van blijvende verbondenheid in Christus. De boodschap eindigt met de verzekering: „Christelijke herinneringen en invloeden blijven en in Christus is geen gedachte, geen arbeid, geen gebed der liefde vergeefs”. Maar de Chinese kerk, al te zeer besmet door het gehate imperialisme, was niettemin losgescheurd uit de internationale gemeenschap van christelijke kerken. De Korea-oorlog, in China gevoeld als een bedreiging van de pas gevestigde republiek, leidde tot een verdere vervreemding: de steun van de Wereldraad van Kerken aan de V.N.interventie in Korea doet de Chinese kerken besluiten zich in de persoon van dr. Chou uit deze raad terug te trekken.

Drie-Zelf Beweging

De nieuwe richting, die het christelijk denken in China daarmee is ingeslagen, maakt ook een nieuwe kerkelijke organisatie geboden. Door de opzet van de z.g.n. **Drie-Zelf Beweging** (april 1951) wordt daarin voorzien: **zelf-onderhoud**, d.w.z. afzien van alle financiële en personele hulp uit het buitenland, **zelf-bestaar**, d.w.z. afbreken van alle betrekkingen met de buitenlandse kerken, **zelf-verbreiding**, d.w.z. een zelfstandig doordénken en uitdragen van het evangelie. Het idee van drievoudige autonomie was reeds in de vorige eeuw als richtsnoer voor de zending geformuleerd, zonder echter in de praktijk ooit tot verwerkelijking te zijn gekomen. De communisten nemen dit idee nu over, maar op een wijze die deze vroeger omschreven zendingdoelen dienstbaar maakt aan de eigen politiek. De leiding der interkerkelijke Drie-Zelf Organisatie, opvolgster der Nationale Christelijke Raad, komt in feite te berusten bij de regering, die zich daarmee heeft weten te verzekeren van een vaste greep op de kerken. Het is zeer waarschijnlijk, dat de meeste christenen in China instemmen met de politiek van de CCP. De CCP immers herstelde de binnenlandse vrede, maakte een einde aan de economische chaos en bracht belangrijke verbeteringen aan in onderwijs en gezondheidszorg. En wat vooral belangrijk is: De CCP wist aan te sluiten op levende nationale sentimenten. Maar of de Drie-Zelf Beweging bij de Chinese christenen ook een dergelijke hartelijke instemming geniet is een geheel andere

Chou En-lai

vraag. Onder de voorstanders der beweging is het verhaal van Christus' tempelreininging zeer geliefd — door het weren van imperialistische en kapitalistische invloeden is de kerk van onwaardige doeleinden bevrijd en gezuiverd. Tevens verklaren vele christenen, dat zij pas door deze samenwerking met de communistische overheid hun geloofsovertuiging op de juiste wijze zijn gaan verstaan en beleven. Naast deze moderne, patriottische vleugel in de Chinese christenheid is er echter een meer fundamentalistische en individualistische stroming, die de Drie-Zelf Beweging als verraad beschouwt en meent dat de kerk zijn ziel aan de duivel heeft verkocht. Aan beide zijden laten zich zeer oprechte en toegewijde christenen vinden. Ook buiten China is deze scheidslijn der meningen te volgen. Daar zijn de sympathisanten der Drie-Zelf Beweging vooral te vinden in kringen van het „Social Gospel” en onder hen die gewend zijn te denken in termen van een staatskerk, terwijl de conservatieve christelijke groepen zich voornamelijk als tegenstander verklaren. Wij willen in het vervolg van dit artikel voor- en tegenstanders der Beweging voor Drie-voudige Autonomie uit China aan het woord laten, enkele opmerkingen maken over de religieuze politiek van de CCP en met een paar algemene beschouwingen besluiten.

• *Vervolg op pag. 8*

• *Vervolg van pag. 7*

De aanhangers der Drie-Zelf Beweging onderscheiden zich vooral door hun streven naar harmonie tussen communisme en christendom. Maar deze typisch Chinese neiging om tegenstellingen te verzoenen gaat niet ten koste van het onverzoenlijke: in het laatste nog verschijnende Chinese kerkblad „Tien Feng”, orgaan van de Drie-Zelf Beweging en grotendeels gevuld met artikelen van (semi-)politieke aard, worden ook de kernverschillen niet verzwegen, zoals het geloof dat alles uit God voortkomt, door God geleid wordt en in Hem zijn bestemming vindt. Een positief punt van overeenstemming wordt gezien in het begrip **dienstverlening**. Tegen Christus' uitspraak „Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen” kunnen, zo schrijft Tien Feng, de communisten geen bezwaar maken. Een andere trek, die aan de voorstanders der Drie-Zelf Beweging in sterke mate eigen is, is een „diesseitigheid”, d.w.z. een betrekken van het geloof op de problemen van deze tastbare wereld. Zo bijv. prof. Hsieh Shou-ling, die in 1956 in Tien Feng wijst op een rechtvaardiging door de werken met een beroep op de teks: „Niet zij die roepen Here, Here, maar zij die doen de wil des Heren”. In de uitleg van Wu Yao-tung, de voorzitter van de Drie-Zelf Organisatie, zijn de priester en de leviet de religieuze volken van de wereld, die voorbijgaan, terwijl de samaritaan het niet-religieuze volk symboliseert, dat stilstaat bij de menselijke noden.

Kwaad aanvallen

Op onze beurt willen wij nu stilstaan bij deze Wu, vroeger secretaris der Y.M.C.A. in China en deelnemer aan verschillende internationale vredesconferenties. Hij stelde zijn gehele geest- en daadkracht in dienst van dez. Drie-Zelf Beweging, zowel uit liefde voor de kerk als ook in de overtuiging dat het communisme positieve waarden vertegenwoordigt. In een vermaard geworden artikel schrijft hij, wat hij aan de CCP te danken heeft:

„De partij leerde mij de ware betekenis van het gebod „Hebt uw vijanden lief”. Vroeger was ik pacifist en stond ik geen geweld doch overreding voor. Maar na de oorlog tegen Japan leerde ik inzien dat ik Christus had misverstaan: men kan zijn vijanden het beste liefhebben, op de wijze van de CCP door al wat kwaad is aan te vallen.

De partij leerde mij de ware aard van het imperialisme te verstaan. Het imperialisme is de duivel waar de christenen over spreken.

De partij gaf mij een goed begrip van de revolutie en veranderde mij van reformist in revolutionair.

De partij toonde mi, het klasse-karakter van de georganiseerde christenheid, dat voor het grootste deel werktuig is geworden van het kapitalisme en imperialisme.

Het is daarentegen juist de plicht der christenen om samen met niet-christenen het standpunt van het proletariaat te delen.

De partij heeft mij geleerd theorie en praktijk, geloof en daden met elkaar te verbinden. Voor dat alles dank ik de CCP hartelijk”.

Meer dan ideologie

Een niet minder treffend document is de rede van de anglicaanse bisschop Ting, president van het theologisch seminarie te Nanking en vertrouwd woordvoerder van de beweging voor Drie-voudige Autonomie. In een rede, in 1957 voor studenten uitgesproken, verklaart hij dat het evangelie meer is dan een ideologie. Tevens, dat het feit dat religie in bepaalde tijden is gebruikt als een opium, niemand het recht geeft daaruit de gevolgtrekking te maken dat God niet zou bestaan. Christus, die zelf aan het kruis de verdovende drank weigerde, schenkt troost en vergeving, geen opium. De bisschop gaat dan tot de aanval over door te verklaren, dat juist de weigering om in God te geloven een opium kan worden, omdat het de mensen van een zedelijke verantwoordelijkheid ontslaat.

Het moderne atheïsme zo stelt hij vervolgens, schrijft al het kwaad in de samenleving uitsluitend toe aan een verkeerd sociaal systeem, terwijl de chris-

COMMUNISME EN CHRISTENDOM

Christendom niet alleen godsdienst voor rijken

tenen de neiging hebben alles te schuiven op 's mensen zondige natuur; zij hebben te weinig aandacht getoond voor de sociale orde. Dat is een fout die wij onder ogen hebben te zien. Al- eer alle mensen wedergeboren zijn, zullen zij hier op een bepaalde wijze moeten samenleven en het lijdt geen twijfel, dat een socialistisch stelsel dan verre de voorkeur verdient boven een kapitalistisch stelsel. Maar dat betekent zeer beslist niet, dat het bestaan van de zonde onder een socialistisch stelsel ontkend kan worden. Zonde wordt alleen weggenomen door vergeving, niet door sociale vooruitgang.

De talrijke aanhangers en hun positief-christelijke uitingen, die bij gelegenheid tot ons overkomen, maken het onmogelijk de Drie-Zelf Beweging zonder meer te veroordelen als een verloochening van de zaak van Christus. Hoe groot de steun is die zij in werkelijkheid bij de Chinese christenen genieten is echter onduidelijk. Na 1950 zijn alle contacten met de kerk in China verbroken en naast enkele bezoeken, zoals bijv. van de Engelse Quakers, en ontmoetingen met Chinese kerkleiders via wereldlijke organisaties zijn we voor onze inlichtingen voornamelijk op het door de regering gecontroleerde Tien Feng aangewezen. En het is natuurlijk mogelijk, dat Tien Feng de steun aan de beweging overdrijft. In ieder geval komt de oppositie tegen de beweging voor Drie-voudige Autonomie in de kolommen van Tien Feng, evenmin als elders, aan bod.

Wang Ming-tao

De bekendste onder deze tegenstanders is ongetwijfeld de meeslepende prediker Wang Ming-tao, zeer bijbels en bittere vijand der liberale theologie, die bepleitte dat de kerk zich af moest wenden van de politiek en zeker geen dienares moest zijn van de overheid. Ook bestreed hij in het openbaar de opvatting als zou alle zendingswerk één grote imperialistische valstrik zijn geweest. Hij wordt daarop gedwongen zich te verantwoorden op de z.g. beschuldigingsbijeenkomsten, één der meest tragische verschijnselen in de geschiedenis van de kerk in China en een duivelse parodie op Jacobus 5:16. Zij vinden plaats in een klimaat van angst en geestelijke druk en worden door de CCP van te voren ingestudeerd als een toneelstuk, compleet met massa-regie, gericht op de uitschakeling van haar voornaamste tegenstanders. Toch kan Wang in 1955 zijn preken hervatten voor kerken die voller zijn

dan ooit, maar spoedig daarop komt hij in de gevangenis, welke hij als een gebroken man verlaat. Het is onzeker of zijn schuldbekentenis, die in de kranten verscheen, echt is of hem in de mond is gelegd. Ook tegen de inheemse kerken, die een eigen patroon van gemeenschappelijk leven wilden volgen of onderschikking aan de kerkelijke Drie-Zelf Organisatie afwezen, werd door de regering in Peking een krachtige actie gevoerd.

Wat is de officiële regeringspolitiek inzake de religie? De Chinese communisten staan principiële weliswaar vijandig ten opzichte van religie, maar zij beschouwen de religie niet als een zo gevaarlijke macht dat er een uitgebreide atheïstische propaganda-oorlog tegen gevoerd zou moeten worden.

Wanneer de sociale en economische wortels, waarop de religie nog steeds voortwoekert, zullen zijn afgesneden zal de religie naar hun mening een natuurlijke dood sterven. En wanneer de christenen zich daarom met de CCP willen verbinden op een gemeenschappelijke politieke basis om strijd te leveren voor een nieuwe samenleving en de weg te volgen naar het socialisme is er voor atheïstische propaganda ook geen reden en zal de religie steeds meer haar gerichtheid op een andere wereld verliezen en een activistisch karakter krijgen. Daarom bevordert de CCP deze ontwikkeling bewust en de vrijheid van religie ligt ook in de grondwet verankerd. Maar over een samenwerking met de religie als het socialisme bereikt zal zijn laat de CCP zich niet uit. Men neemt aan, dat de religie dan hoogstens nog in de herinnering voortleeft.

Niet anti-godsdienstig?

Vrijheidsberoving en vervolging van Chinese christenen zijn door Peking vaak gerechtvaardigd met de verklaring, dat zij zich schuldig zouden hebben gemaakt aan landverraad en steun aan het imperialisme of behoren zouden tot de klasse der oude bezitters. De redenen zouden dus niet anti-godsdienstig maar politiek-sociaal van aard zijn. En het is inderdaad opvallend hoeveel christenen er — volgens de door Amerikanen in Hong Kong verzamelde informatie — in gerieflijke woningen leven, boeken, juwelen en een telefoon bezitten en met familie in het buitenland corresponderen. Wanneer dit de sociale kenmerken van de christelijke groeperingen zouden zijn, mag het ons niet verbazen dat zij het

vooral tijdens een ideologische stroomversnelling als de culturele revolutie zwaar te verduren krijgen; temeer daar vele christenen in het onderwijs werkzaam zijn, hetgeen een voor het communisme bij uitstek „gevoelige” sector is. Toch kan een beroep op politiek-sociale kenmerken als enige verklaring voor acties tegen christelijke groepen ons niet overtuigen. De „Familie van Jezus” bijv., volkomen inheems en onafhankelijk van buitenlandse invloeden, heeft in de ogen van Peking evenmin genade kunnen vinden. En de rode gardisten hebben zich de afgelopen jaren gericht tegen alles wat bijgeloof is en daarmee werd ook de religie bedoeld, het boeddhisme en het christendom. Uit de heftigheid van hun acties kan men overigens afleiden dat de kerk nog steeds een factor van betekenis is. Religievrijheid wordt wel toegestaan, maar — en dat is juist het probleem — alleen aan communisten...

Is de kerk vrij in China? Marxistisch gedacht is de kerk vrij zodra zij zich onderwerpt aan de fundamentele wetten die de maatschappij kent. Een vrijheid die de universele ontwikkelingswetten der materie negeert of doorkruist is geen echte vrijheid. Het boeiende is nu, dat in het communisme gewezen kan worden op een secularisering van de christelijk-bijbelse opvatting welke leert, dat de mens pas dan vrij is indien hij zich richt naar Gods geboden. Chao Fu-shan, dekaan van een theologisch seminarie in Peking en loyaal burger van de volksrepubliek, waarschuwt dan ook dat angst om de vrijheid te verliezen blind kan maken voor de wil van God in de geschiedenis. Maar deze „vrijheid in gebondenheid” heeft voor de Chinese kerk wel een geheel andere inhoud gekregen dan wij gewend zijn daar aan toe te kennen: de gehoorzaamheid aan Christus' Woord is -vervangen (ondervangen?) door onderwerping aan een communistisch systeem om de grenzen vast te stellen waarbinnen aan die vrijheid zin kan worden verleend.

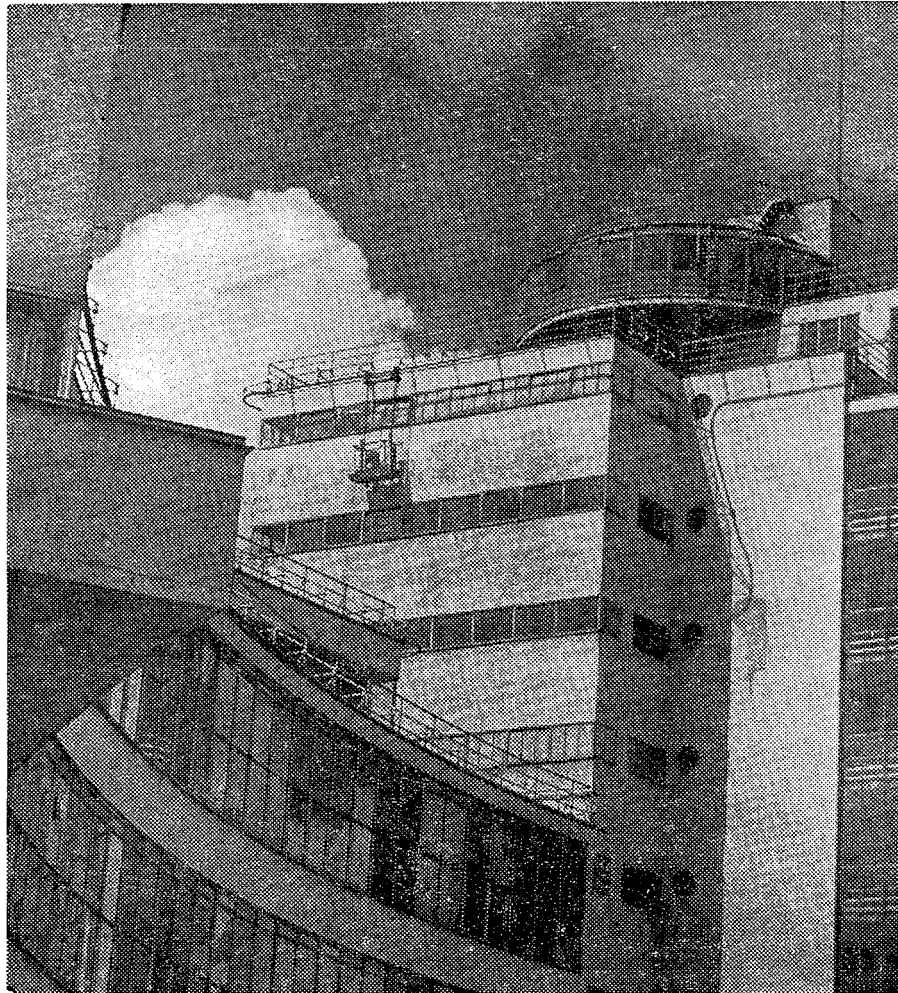
Letterlijk kruis

Het Christelijk Manifest en de beweging voor Drie-voudige Autonomie hebben de Chinese christen geplaatst voor het gewetensvraagstuk óf en zo ja in hoeverre hij de inpassing kan gedogen van zijn geloof in het communistische politieke systeem. De voorzichtigheid in ons oordeel over de uitéénlopende wijze, waarop de Chinese christenen op dit conflict hebben gereageerd, dient niet in de laatste plaats te worden gevoerd door het besef dat juist de geschiedenis van de zending in China ons leert, hoe kritiekloos de westerse zendingenorganisaties zich veelvuldig hebben vereenzelvigd met de imperialistische politiek van hun eigen land. Tevens zullen zij, die de aanhangers der Drie-Zelf Beweging een eerste steen willen toewerpen, zich in herinnering dienen te roepen, hoe gemakkelijk het westerse christendom zich in zijn geschiedenis heeft weten te verenigen met bijv. het Platonisme, het Rationalisme en niet in het minst met het kapitalisme. Vanuit onze gerieflijke positie zijn bovendien de uiterst moeilijke omstandigheden en de geestelijke druk waaronder de Chinese christen leeft niet navoelbaar, waardoor het uitspreken van ieder oordeel een aanmatiging zou zijn. Een oud-zendingeling schrijft, dat God mogelijk lessen voor Zijn kerk heeft, welke alleen in marxistische landen geleerd kunnen worden. Hoe dan ook, het Kruis van Christus vindt ook in het hedendaagse China nog steeds navolging. Maar het is wel een kruis in zeer letterlijke zin...

OPEN- LUCHT RECRE- ATIE

DOOR IR. B. TER BRUGGE

Recreatieruimte per hoofd, in Rotterdam 4 m²

DIT is de titel van een boek van de heer H. Molendijk, oud-burgemeester van Amersfoort, voorzitter van de „Stichting Recreatie”, dat onlangs in de serie „Mens en Medemens”*) is verschenen.

„Aspecten der sociale werkelijkheid” is de ondertitel van deze serie, die een groot aantal belangwekkende studies omvat en voortdurend groeit. De titel Openluchtrecreatie krijgt als onderschrift „Een nieuw sociaal fenomeen”. Beide aanduidingen versterken de aandacht voor het verschijnsel en drukken de grote betekenis daarvan voor de samenleving uit.

Om het maar direct te zeggen: het geschrift van de heer Molendijk is een buitengewoon belangrijk boek, dat in veler handen hoort en... zo spoedig mogelijk. „Nooit was het verlangen naar strand en bos en beemd zo diep, nooit waren de mogelijkheden ter vervulling zo groot”, heet het op de eerste bladzijde. De diepere oorzaken van dit verlangen zoekt de schrijver in de menselijke verhoudingen in het moderne geautomatiseerde productieproces, dat door sterke sociale gebondenheid is gekenmerkt, en in de woonvorm en woon-situatie in de verstedelijkte gebieden. De moderne mens is volgens hem en in zijn arbeid en in zijn woonsituatie, opgenomen in een collectief. „Vele mensen wonen in massale woongebouwen... men kan er nauwelijks van wonen spreken, men wordt er in één van de woon-eenheden van het grote geheel „beheerd”. Er is „maar weinig „speelruimte” voor mens en dier... alles is er vol en het groen dat er nog is, is „kijk-groen”. En:

„De weerslag op al deze gebondenheden is een sterke drang naar ruimte, naar vrijheid”.

Deze aanhalingen bewijzen dat de schrijver het probleem, waar het om gaat, centraal stelt. Hij volgt de „500.000 mensen, die op zomerse vrije dagen in 140-150.000 auto's (!) de Randstad verlaten, en voegt zich bij de vele andere honderdduizenden, die uit andere centra uitzwermen.

Reeksen vragen

Het spreekt vanzelf dat dit volgen reeksen van vragen deed ontstaan, die nu allemaal worden gesteld en behandeld. De inhoudsopgave toont dit duidelijk. Na eerst een analyse te hebben gegeven

van het begrip *recreatie* behandelt de heer Molendijk de *openluchtrecreatie* „in het tijdperk van de computer”, daarbij sluit zich een hoofdstuk over de *voorzieningen voor dagrecreatie* aan.

De lezer wordt voortdurend door een aantal feitelijke gegevens getroffen:

Binnen een straal van 10 km is de beschikbare recreatieruimte per hoofd van de bevolking, volgens de Rijksplanologische Dienst, voor Rotterdam slechts 4 m² (!), voor Amsterdam 7 m², voor Dordrecht *minder dan 1 m²* (!!), maar bijv. voor Arnhem 730 m². Hoezeer bestuurders in de Randstad ook onder de indruk mogen zijn, dat steeds nieuwe en grotere gebieden voor vestiging van industrieën gereedgemaakt moeten worden, hoezeer zij ook mogen menen, dat op deze weg geen *terug*, maar steeds voortgang mogelijk is — van een omelet kun je geen ei meer maken, heet het — deze getallen leren wel, dat het thans zaak is uitermate behoedzaam te zijn met het aantasten van recreatiegebieden in de nabijheid van de grote centra. Men moet zeer zuinig zijn met de (weinig) eieren: het is niet de bestemming van elk ei in een omelet onder te gaan, hoe nuttig deze functie ook dikwijls voor het stoffelijk welzijn moge zijn.

Per hoofd 440 m²

Wij volgen de inhoud verder: Het *Recreatie-Areaal* wordt besproken en dan komt een hoofdstuk over de *Recreatie en Landbouw*. Dit gedeelte is alleen al belangrijk genoeg om het boek ter hand te nemen. Op het ogenblik is gemiddeld nog 440 m² recreatieruimte per hoofd van de Nederlandse bevolking beschikbaar (men zie nu nog eens de cijfers zo even vermeld.) „Wil dit aantal”, heet het, „in de periode tot het jaar 2000 niet dalen tot 220 m² per inwoner (dus tot de helft) dan zal er in hetzelfde tijdvak ongeveer 250.000 ha terrein extra ter beschikking moeten komen voor de openluchtrecreatie. Dit nu is niet denkbaar zonder gronden aan het landbouwareaal te onttrekken”. Wanneer we tegelijk bedenken dat voor de uitbreiding der woon- en industriegebieden en voor de aanleg van wegen, tienduizenden ha landbouwgronden eveneens moeten worden afgestaan dan staat het vraagstuk van wat de schrijver noemt „Herinrichting der landelijke gebieden”, dus eigenlijk het gehele agrarische vraagstuk, levensgroot voor ons.

De beschikbare ruimte is te klein om hier verder iets over te zeggen. Dat de schrijver speciale aandacht vraagt voor de „gemengd agrarisch-recreatieve ge-

bieden met overwegend fraaie bos- en coulissen landschappen op de zand- en lössgronden”, is vanzelfsprekend. Dat hij waarschuwt tegen ruilverkavelingen in oude cultuurlandschappen eveneens.

Hij wenst integratie van *het ruilverkavelingswerk in het gehele planologische beleid en zegt met nadruk, dat het landschappelijk-recreatieve facet van de ruilverkaveling even belangrijk is als het agrarische*. De Cultuur-technische Dienst, heet het, representeert slechts de agrarische wereld: *er ontbreekt een beoordelingsinstantie, waarin alle facetbelangen vertegenwoordigd zijn, die uitmaakt of, waar en hoe een ruilverkavelingsprocedure ingezet moet worden*.

Duidelijk is dat specifiek agrarische belangen in het geding zijn. Belangwekkend en zeer actueel is in dit verband het probleem van het behoud van het Stroomdallandschap van de Drentse A: „*experiment op het gebied der landschapsbescherming*”. Meer dan belangwekkend is ook het vraagstuk van het gebruik van alle soorten bestrijdingsmiddelen: insecticiden, herbiciden, enzovoort.

Bovengemeentelijke organen

Recreatie en Verkeer volgt en dan het hoofdstuk over de *Openluchtrecreatie en de Overheid*. Aan dit onderdeel een speciaal aan de *Bovengemeentelijke organen*, is in het nummer van 16 maart jl. aandacht geschonken. De *Financiering* van de openluchtrecreatie krijgt in hoofdstuk IX aandacht. De bedragen, die op de Rijksbegroting als directe subsidies voorkomen groeien zeer snel. Wij vinden posten op de begrotingen van vijf departementen. Het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, levert het grootste deel, maar ook dat van Economische Zaken (verbetering van de toeristische infrastructuur) geeft veel.

Dat de openluchtrecreatie grote economische betekenis heeft, wordt in hoofdstuk IX uiteengezet. Het is nu duidelijk dat het betrokken departement veel belangstelling heeft. Terecht wordt besloten, dat wij bij die recreatie niet alleen met een sociaal verschijnsel te doen hebben, maar dat er ook belangrijke economische aspecten aanwezig zijn. Vervoerbedrijven, hotels en pensions, kampeertreinverhuurders, de Horecabedrijven, de middenstand: in het bijzonder ook de zaken voor toeristenbehoeftigheden van caravans tot kleding en andere weekendgebruiksartikelen toe, fotozaken, levensmiddelenwinkels, enzovoorts. De *vakantiespreiding* heeft de aandacht en ook de *tweede woning*.

Weer komen we dan bij een uitzonder-

Ir. B. ter Brugge

lijk belangrijk hoofdstuk: dat van *Educatie en Informatie betreffende de Natuur*. Eigenlijk verdient dit hoofdstuk een geheel afzonderlijke bespreking. Willen we op het gebied van de openluchtrecreatie ons doel bereiken of zelfs naderen, dan zal er heel wat onderricht moeten geschieden. „Veel mensen... zijn van de natuur vervreemd... Dit gebrek aan voeling heeft vaak tot gevolg, dat men zijn houding tegenover de natuur niet weet te bepalen... Het spijtigste is, dat recreatie zoekenden, die zich zonder verbondenheid met de natuur op pad begeven, er zo weinig aan beleven. Het is voor hen slechts een meer of minder prettig oponthoud, maar het betekent niet die levensverrijking, die het zou kunnen zijn”. Volstaan wij nu met dit citaat. Er zit heel veel aan vast!

Belangrijk

Tenslotte krijgen de „*Milieuhygiëne*” en de *Internationale Aspecten van de Openluchtrecreatie* aandacht; het boek besluit met een overzicht van het *Researchwerk* en de *Publikaties*. Een buitengewoon belangrijk werk! Het hoort in de hand van elke bestuurder en van talloze anderen. Het mag in geen enkele onderwijsbibliotheek ontbreken en behoort bij menige les als leidraad dienst te doen.

Er zijn enkele onderwerpen, o.a. dat van de ontwikkelingen op het gebied van de arbeidstijd, die zich voor discussie lenen. Maar in deze discussies zouden meer aspecten moeten worden betrokken dan alleen dat van de recreatie. Bovendien wettigt de tegenwoordige „vrije tijd” alleen al een publicatie, als hier is besproken.

Nogmaals: men leze het boek, spoedig, en legde het vooral bij de besluitvormingen vóór zich.

*) Uitgeverij „Het Spectrum”, Utrecht, Antwerpen.

VEROLME UNITED SHIPYARDS

ROTTERDAM-HOLLAND TEL. 162500

Scheepsbouwwerven A. VUYK EN ZONEN

CAPELLE AAN DE IJSSEL

Nieuwbouw en reparatie

TELEFOON ROTTERDAM 113333 (010)

Scheepswerf A. v. d. Werff Onderhoud en reparatie van schepen

DOESBURG - TELEFOON 08334 - 2275

Sleepdienst Broedertrouw n.v.

v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN

Corr.-adres MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 01850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)

Alle transporten te water

N.V. Scheepswerf G. Bijlsma en Zoon

NIEUWBOUW WARTENA

van zee-, rivier- en binnenvaartschepen

TELEFOON 05105 - 271

Fa. C. Amels & Zn.

„Welgelegen” Makkum

SCHEEPSWERF en MACHINEFABRIEK

FIRMA BLAAK

Boot- en sloepenbouwerij, jachtbouw
HOOGZAND

W. Visser & Zn. n.v.

Scheepswerf - motorenherstelplaats

Ankerpad 2 - Telefoon 02230 - 2887

DEN HELDER

NIEUWBOUW en REPARATIE

Schildersbedrijf

F. J. Kloet & Zoon

VLAARDINGEN TELEFOON 010 - 343276
SPIJKENISSE TELEFOON 01880 - 2192

N.V. Scheepswerf v.h.

FIRMA A. LANSER

Sliedrecht - Holland

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

HET BEELD DER VADEREN

De deftigste en waardigste fractie

Twaalf jaar, nadat baron De Vos van Steenwijk zijn requisitoir had gehouden tegen het Nederlandse Parlement, zoals dat als gevolg van de evenredige vertegenwoordiging was samengesteld, kwam deze rede in de Eerste Kamer weer aan de orde.

Voorzitter was toen: baron De Vos van Steenwijk. En hij hield de teugels strak. Vooral, omdat onder de leden nu ook NSB-ers werden geteld, de heren Von Bönninghausen, De Rijke en Van Vessem. Een van deze leden kreeg een terechtwijzing: u is hier in fatsoenlijk gezelschap. Een andere keer: Hier ben ik uw leider.

Nu kwam op 18 januari 1938 de voorgestelde grondwetherziening aan de orde. Het voorstel had niet veel om het lijf. Het kabinet had voorstellen gedaan van veel verdere strekking, o.a. dat revolutionaire volksvertegenwoordigers van hun lidmaatschap vervallen zouden kunnen worden verklaard en dat de parlementaire onschendbaarheid niet zou gelden, als een lid zich in de Kamer schuldig maakt aan opruiming of aan schending van geheimen. Maar die voorstellen hadden de vereiste tweederde meerderheid niet gehaald in de Tweede Kamer en kwamen dus in de Eerste Kamer niet aan de orde.

Gelukkig maar, zo redeneerde de heer Van Vessem „Want men kan het wel ontkennen, maar die voorstellen waren gericht tegen de NSB. En men moet niet doen, alsof zij de waardigheid van het Parlement in gevaar zouden brengen. Als die waardig-

heid in gevaar was, dan was dat al lang geleden zo. Immers — in deze Kamer is namens de „deftigste en waardigste fractie”, die van de CHU, twaalf jaar geleden al op krasse wijze gesproken over het Parlement. Bij monde van ons geacht medelid De Vos van Steenwijk”. En toen ging de heer Van Vessem zich vermeien in die rede van hem, die thans als voorzitter de teugels hield. Hij deed het met groot plezier en de heer De Vos van Steenwijk, die de NSB-ers niet de kans gaf één onvertogen woord te zeggen, kreeg alles, wat hij toen aan lelijks had gezegd over partijbonzen, en over linkse Kamerleden, met grote zorgvuldigheid nog eens voorgeschoteld. Over de partijbonzen las de heer Van Vessem tweendertig genummerde diskwalificaties voor uit de rede van de heer De Vos van Steenwijk: 1. „de handigsten”, 2. „de intriganten”, 3. „de meest gewieksten”, 4. „de gladakkers”, 5. „politieke scharrelaars”, 6. „beunhazen”, enz. Op het rijtje af uit de rede overgenomen. En ook uit een deel van diezelfde rede op 23 april 1924 had hij een groot boeket samengesteld, met name uit dat gedeelte, waarin de linkerzijde op de korrel werd genomen. O.a. dit citaat: „Nederland is toch geen Meerenberg, wij leven toch niet in een gekkenhuis”. Allemaal gesproken namens „de deftigste en waardigste fractie”. Door ons geacht medelid de heer De Vos van Steenwijk. Het is begrijpelijk, dat sommige leden van de Eerste Kamer een zeker plezier hadden, toen de heer Van Vessem op deze wijze het verleden liet spreken. Maar het is zeer de vraag, of de voorzitter der Kamer het aardig vond. Maar in elk geval, ditmaal viel hij de heer Van Vessem niet in de rede om hem terecht te wijzen.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

Culpa

In de rubriek „Parlementaria” in de Volkskrant citeerde Wandelganger (pseudoniem voor H. Faas) Nederlandse gedachten:

„In de Volkskrant schreef H. Hurdeman (pseudoniem voor Nico Scheepmaker) iets over ...” Het A.R.-partijblad Nederlandse Gedachten over H. Hurdeman (pseudoniem van H. Hurdeman) en Nico Scheepmaker pseudoniem van Hopper”.

Aan het adres van de heren Hurdeman en Scheepmaker past een excuus.

En omdat in een ex-rooms-katholiek dagblad, de christen-radicalen heer Faas — het pseudoniem is nu eindelijk eens goed vertaald, maar we weten niet of hij ook christen-radical is onder zijn pseudoniem — ons de biecht voorhoudt gebruiken wij woorden, die ook in het kerklatin voorkomen „maxima mea culpa”.

Een nieuwe lente

De voorzitter van de C.H.J.O., de heer Jac. Huysen, deed op de algemene vergadering mededeling van een belangrijke uitspraak van een lid van de C.H.U.: „Onze eigen jongeren, dat is ook al niets, dat zijn ook van die radicalen, ze zijn allemaal tegen Beernink en voor de pil”.

Die radicale C.H.-jongeren toch.

Het wordt echter wel anders, wanneer de pil van Beernink komt: de afschaffing van de opkomstplicht.

Vrouwenbond

In „Opinie” schrijft A. P. Schilthuis over de Vrouwenbond — taak, positie enz. — van de P. v. d. A.: „In zekere zin vervult de Vrouwenbond een dubbelrol: hij is een deel van de Partij van de Arbeid en hij is een deel van de vrouwenbeweging, hiermee weerspiegeld de dubbelrol van de vrouw: staatsburger, ev. deelnemend aan het arbeidsproces en echtgenote-moeder-huisvrouw. (In beginsel heeft ook de man wel een dergelijke dubbelrol, maar in de praktijk valt het accent voor hem heel anders dan voor de vrouw).

Het accent ligt meestal anders.

Een Spaans schrijver heeft eens beweerd „Wanneer mannen en vrouwen het eens worden, is het enkel in hun conclusies; hun redenen zijn altijd verschillend”.

Om het nu even heel mooi te zeggen, maken we gebruik van een uitspraak van de Duitse toneelschrijver Grabbe „Het hart van de man is de wereld, de wereld van de vrouw is het hart”.

Personeelsbeleid

Uit de rubriek „sociale snippers” — ditmaal gewijd aan de moeilijkheden van het personeelsbeleid — in het C.N.V.-blad „De Gids” dit citaat:

„Zó moeilijk is nu personeelsbeleid. Daar staat niemand van te kijken, want we lezen er vrijwel dagelijks de gekste dingen van in de krant. De ene blunder is al grover dan de andere. Meestal worden ze groter naarmate geldzucht in het bedrijfsbeleid een grotere rol speelt. Ook in Nederland zijn er lieden voor wie de jacht op geld blijkbaar de enige drijfveer is. Die leiden een bedrijf op de manier waarop Reinder Zwolsman en Beha aan-Heyst.

P.S. voor het geval iemand ons wil vragen waarom we Zwolsman er nou zo nodig weer bij moeten halen, laten we nu even Reinder zelf aan het woord. Hij zei over zijn eigen mentaliteit:

„Ik zal er geen traan om laten als Amsterdam na eventuele verkoop van Carré een bekend theater verliest. Het kan ons niets schelen wat er na verkoop met het pand gebeurt. Het belangrijkste is dat wij er een goede prijs voor krijgen”.

Eigenlijk is dit niets nieuws. Op dezelfde manier heeft de heer Zwolsman al eerder hele bedrijven om zeep gebracht. Omdat ze als bouwgrond of fabriekspand meer oprachten dan als bedrijf waarin mensen werken”.

Ontploffingen

Prof. dr. P. J. ter Hoeven verdedigde deze week in het perscentrum „Nieuwspoord” te Den Haag de volgende stelling:

„Ondanks de verwarrende hoeveelheid gebeurtenissen van de laatste jaren zijn misschien toch enkele grote lijnen te trekken. Het laat zich vooreerst aanzien dat meer zal veranderen ten aanzien van de partijprogramma's dan ten aanzien van de partijindeling. De programma's, niet de partijen ontploffen”.

De één wil dit, de ander dat laten ontploffen. Als alle pro-ontploffers gelijk krijgen blijft er niets over, dan de „puinhopen” na de ontploffing. Geen wenkend perspectief!!!

DISCUSSIE OVER HET KIESSTELSEL

Tegen die indeling van het land in twaalf districten, waarbinnen wel lijstverbinding mogelijk is, maar waarbij lijsten uit verschillende districten niet mogen worden verbonden, heb ik hoogst ernstige bezwaren. Ik hoop, dat het ons bespaard zal blijven, dat de ARP daaraan ooit haar medewerking verleent. Want afgezien van meer fundamentele bezwaren geldt het bezwaar, dat we op deze manier een ongehoorde en onbehoorlijke bevoordeling krijgen van de grootste partijen. Wanneer de KVP en de PvdA proberen een stap te doen in de richting van het tweepartijstelsel door zulk een bevoordeling, dan kunnen zij niet beter doen, dan samen dit plan te steunen. Zij stimuleren dan de groei naar dat tweepartijstelsel en bereiken alvast, dat de eigen partij er ongemeen wel bij vaart".

Bovenstaande ontboezeming van de heer H. Algra is te lezen in het maartnummer van A.R. Staatskunde. Hij heeft het dan over het interim-rapport „Kabinetsformatie en kiesstelsel, dat in het februari-nummer van A.R.S. werd gepubliceerd. In Nederlandse Gedachten van 23 maart j.l. werd een uittreksel van dit rapport opgenomen. Het rapport is overigens ook afzonderlijk verkrijgbaar bij het bureau van de A.R. Partij voor de prijs van f 0,75 (bij vooruitbetaling te storten op giro 89673 t.n.v. de A.R. Partijstichting te Den Haag). Wordt in het commissie-rapport een wijziging van het kiesstelsel bepleit: indeling van ons land in twaalf zelfstandige kiesdistricten, de heer Algra voelt er — zie het citaat — niets voor. Aan de hand van enkele berekeningen wijst hij er op, dat een beperkt aantal districten (12 of 18) leidt tot een enorme bevoordeling van de beide grootste partijen.

In menig opzicht is het onzeker, wat een opdeling in een aantal zelfstandige districten zal opleveren, behalve bovenmatige winst voor de grootste par-

tijen, die elkaar zeker zullen weten te vinden om die voordelen ook verder uit te buiten.

De kleine fracties zullen grotendeels vernietigd worden, wanneer men maar vasthoudt — ook bij een districtenstelsel — aan de drempel van eenmaal de kiesdeler en het stelsel van de grootste gemiddelden.

De schrijver is het er wel mee eens, dat een zuiver stelsel van evenredige vertegenwoordiging aan kleine partijen meer kans geeft. „In die zin kan men stellen, dat de zuivere evenredige vertegenwoordiging het ontstaan en het voortbestaan van kleine partijen bevordert".

Drempel

In verband hiermee komt de schrijver op een eventuele verhoging van de drempel tot 5%, zoals die thans in West-Duitsland geldt. Geconcludeerd wordt, dat ook zo'n drempel werkt in het voordeel van de grote partijen. De heer Algra signaleert, dat men er in socialistische kring — ir. H. Vos in de Eerste Kamer — niet afkerig van is om via een gewijzigd kiesstelsel te streven naar een tweepartijstelsel.

De schrijver betwijfelt of enig districtenstelsel in Nederland tot een tweepartijstelsel zal leiden, omdat de partijen in ons land op een wereldbeschouwing zijn gebaseerd.

De schrijver van het artikel, dat de titel meekreeg „Bijdrage ter discussie" — meent, dat de samenstellers van het rapport willen: 1. opruiming van alle kleine partijen; 2. een ongemene versterking van de grootste partijen.

In het rapport wordt tegen de kleine partijen o.a. aangevoerd, dat zij van geen werkbaar compromis willen weten en dat hun optreden gemakkelijk een overwegend negatief karakter krijgt. De heer Algra wijst er op, dat deze partijen inderdaad een brok radicaliteit naar links en naar rechts vertegenwoordigen, dat zij uitgaan van beginselen, die fundamenteel een eigen karakter hebben.

Niet ideaal

In aansluiting hierop zegt de auteur: „Ik wordt waarschijnlijk door sommi-

gen in de ARP niet tot de bij uitstek radicalen gerekend, maar ik heb voldoende begrepen en ervaren van de kracht der radicaliteit in de politiek, om geen partijen te willen wete., omdat zij werkbare compromissen niet gemakkelijk aanvaarden. Een generale opschuiving naar het midden door het elimineren van deze radicalen vind ik allerminst ideaal voor de parlementaire democratie".

Tegen de gedachte, dat er terwille van een nieuwe duidelijkheid een nieuwe constellatie moet komen — het woord polarisatie wordt in verband hiermee gebruikt — verzet de heer Algra zich. Schrijver heeft begrepen, dat er een algemene gerichtheid naar twee polen moet komen. Aan welke polen denkt men! Het komt niet duidelijk tot uiting. Wel concludeert hij, dat een politieke polarisatie gunstig zal zijn voor P.v.d.A. en K.V.P. Schrijver heeft „voorlopig nog meer op met een A.R.P., die uit eigen beginsel zelfstandig een duidelijke weg zoekt en gaat".

Geleide democratie

Ook het door de commissie geschetste model voor de werking van de parlementaire democratie kan niet op instemming van de schrijver rekenen.

Hij zegt er over:

„De bedoeling is, dat er een geleide democratie komt doordat de wetgever zodanige maatregelen treft, dat het parlementaire stelsel beter overeenkomt met het gewenste model.

Mijn anti-revolutionaire vrijheidszin komt daartegen in verzet, al weet ik wel, dat allerlei vernieuwingsdrang sedert de bevrijding zich richt op een regulering, en zo nodig een beheersing van de massa door een élite en door een verlichte, progressieve wetgeving.

De pogingen om het volksinitiatief uit te schakelen bij het omroepbestel, om dat bestel daarna in handen te spelen van de geselecteerden, was een van de meest krasse voorbeelden".

Tegen de polarisatie somt de heer Algra vier bedenkingen op:

a. Welke polarisatie zal het worden? Dat is afwachten; het blijft een avontuur;

b. De blokken zullen massaler worden en minder beweeglijk. De A.R.P. zal in een van de blokken terecht komen en steeds minder kans krijgen haar eigen markante gezicht te vertonen;

c. Met twee grote machtsblokken kan men beleven, dat ze zeer scherp tegenover elkaar staan en meer een machtsstrijd dan een principiële strijd voeren, of dat zij uit berekening een huwelijk met elkaar sluiten;

d. Het is mogelijk, dat er één machtsblok komt en een verdeelde oppositie. Terloops maakt de schrijver enkele opmerkingen over het standpunt, dat de A.R.P. in 1917 ten aanzien van de evenredige vertegenwoordiging innam. Het werd toen con amore aanvaard.

Vervolgens gaat de heer Algra nog in op hetgeen in het rapport van Georges Burdeau, over représentation is geciteerd. Korthedshalve mogen wij ech-

ter hierover verwijzen naar het artikel zelf.

In een volgend artikel in A.R.S. zal de heer Algra als bijdrage tot de discussie zijn kritiek formuleren tegen de verkiezing van een kabinetsformateur.

Gedocumenteerd antwoord

U kunt overigens in het maartnummer van A.R.S. nog meer lezen. Zo geeft de heer P. F. van Herwijnen een uitstekend gedocumenteerd antwoord op een vraag, die af en toe het nodige stof doet opwaaien:

„Wanneer en naar aanleiding van welke gebeurtenis heeft dr. H. Colijn zijn radiorede uitgesproken, welke eindigde met het inmiddels berucht geworden slot: „U kunt dus rustig gaan slapen"? Veelal wordt aangenomen, dat Colijn deze woorden sprak met betrekking tot het akkoord van München in 1938. Is dat juist?"

Boeken

Tenslotte wordt een tweetal boeken besproken.

Prof. mr. I. A. Diepenhorst wijdt ongeveer zes pagina's aan „Democratie anno 1967". Dit boekje bevat de referaten van prof. dr. H. A. Brasz, prof. dr. H. Daudt, prof. dr. S.J. Groenman en prof. dr. P. J. A. ter Hoeven, gehouden op een congres over het wel en wee der democratie.

De recensent zegt er o.a. dit van. „In kort bestek behandelt dit werkje veel". Centraal staat de psychologische ontevredenheid over het staatkundig leven zonder dat de auteurs wezenlijke redenen zien voor somberte.

Dr. G. van Roon bespreekt „Een ophitsend geschrift" van H. de Vries m.m.v. H. Biersteker en B. van Kaam. Hij noemt het boek waardevol en belangwekkend.

Voor hen die zich op A.R. Staatskunde willen abonneren nog dit: Het blad verschijnt in maandelijkse afleveringen. Uitgever is J. H. Kok N.V. te Kampen. De abonnementsprijs bedraagt f 8,75 per jaar; een studentenabonnement kost f 6,75. Voor losse nummers betaalt u f 1 per stuk.

UIT ONZE SCHEEPSBOUW EN SCHEEVAART WERELD

PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES
EN
BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN, ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK
„AERZEN"
INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

SCHULING GIETERIJENODIGDHEDEN NV
BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

FIRMA DE REK EN HORSMAN
Fabriek van scheepslieren
DORPSSTRAAT 102 - TELEFOON 1894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSSEL

NIEUWE LIEREN, stoom en elektrisch.
NIEUW IJZER, zoals platen, hoek- en balkijzer.
RIJPLATEN in diverse maten.
STOLK'S
Handelsondernemingen n.v.
Kantoor: Veersedijk 233 - HENDRIK IDO AMBACHT
Telefoon (01850) 28000 - 28886

A. BAARS A.zn
Exploitatie van baggermaterieel n.v.
VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) - 3154

Scheepswerf A. Baars A.zn N.V.
SLIEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154
NIEUWBOUW EN REPARATIE

N.V. **Gereedschapfabriek**
Zwolsesweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241
GEREEDSCHAPPEN voor de metaalindustrie

Constructiewerkplaats
en machinefabriek **BAILY**
Nieuw Lekkerland - Telefoon 436
• STAALCONSTRUCTIES VOOR GEBOUWEN e.d.
• ALLE SOORTEN KRANEN.

FA. J. A. VISSCHER & ZOON
Sluisstraat 41 - Telefoon 05208 - 1259 - 1546
Zwartsluis

Directieboten Sleepvletten Dekschuiten
Abonneert u op
Nederlandse Gedachten

lezers schrijven ons...

Gezond denken

GRAAG wil ik ditmaal — mede naar aanleiding van het nummer van 20 april jl. — beginnen de redactie te complimenteren met het feit, dat de inhoud van N.G. de laatste tijd duidelijk verbeterd is. Zonder de anderen te kort te doen is de opmerking, dat het artikel van prof. mr. I. A. Diepenhorst het lezen waard is, op zijn plaats.

Bepaald leuk en constructief is het initiatief van mejuffrouw W. Konijn,

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

waarbij ze haar mening geeft over een aantal punten, waarop velen zich dikwijls vergissen. Zonder hiervan iets af te doen graag echter een aanmerking. Mede door de introductie van drs. J. P. Feddema ben ik er van overtuigd, dat de term „inclusief denken” niet past bij de gedachtegang in het artikel. Hij schrijft dat recente ontwikkelingen aanleiding geven om te gaan spreken van een revolutionaire versnelling van de geschiedenis. Men vraagt zich af of deze opmerking juist is. Computers zijn in feite net zo stom als de „ja-knikkers” in Drente, hoe groot men ze ook maakt; ze zijn bepaald niet origineel, laat staan, dat ze verantwoordelijkheid zouden kunnen dragen. Doorslaggevend is het gebruik, dat de mens er van maakt, hetgeen tevens geldt voor de boekdrukkunst, de radio, het buskruit, de atoomkracht, de ruimtevaart en wat er verder allemaal uitgevonden is en nog ontdekt zal worden. Maar nogmaals: wanneer het artikel in feite een pleidooi is om gezond en logisch te blijven denken, dan ben ik het er van harte mee eens en wie hierover reeds op 21-jarige leeftijd haar gedachten op papier zet verdient niet alleen een compliment maar mag zeer zeker ook worden gestimuleerd!

Slootdorp.

Ir. E. Lagerweij.

N.V. Rederijen Haringhandel IMPORT - EXPORT N. Parlevliet Jr.

KATWIJK AAN ZEE
Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283

Telecommunicatie Industrie RADIO BECKER NV

Experts op het gebied van scheeps-elektronica.

- Scheepsradiotelefoons
- Echoloden
- Radar
- Marifoons
- Automatische piloten
- Alarmsystemen

Dijnselburgerlaan 1 - Zeist - Postbus 75
Telefoon 03404 - 13511

PRINS N.V. - DOKKUM

(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

win een abonnee op Nederlandse Gedachten

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJ EEN

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

- Het Centraal Bestuur van A.R. Kiesverenigingen te Eindhoven belegt donderdag 9 mei een vergadering voor de vijf kiesverenigingen. De plaats van samenkomst is Hotel De Cocagne, Van Eyckzaal (zij-ingang), Ten Hagestraat, Eindhoven. Aanvang 20.00 uur. Mr. B. W. Biesheuvel, voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, zal spreken over „Partijvernieuwing en samenwerking tussen partijen”. Belangstellenden zijn van harte welkom.
- De Statencentrale Harderwijk belegt op dinsdag 14 mei een vergadering in hotel „t Vosje” te Nunspeet. Aanvang 20.00 uur. Spreker de heer R. Gosker uit Zwolle over: „Het interimrapport van de „Groep van achttien”.
- Het Provinciaal Comité van A.R. Kiesverenigingen in Zeeland houdt zaterdag 11 mei haar jaarvergadering.

De plaats van samenkomst is „De Schakel”, Bachtenstene te Middelburg.

Aanvang morgenvergadering 10.30 u. Aanvang middagvergadering 14.00 u. In de morgenvergadering bespreking van het interimrapport van de „18”. In de middagvergadering spreekt drs. R. Zijlstra, lid van de Tweede Kamer over „De politiek vandaag”, waarna discussie mogelijk is.

Beide vergaderingen zijn toegankelijk voor leden van de kiesverenigingen. De middagvergadering is ook voor belangstellenden vrij toegankelijk.

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:

- * geldleningen en hypotheek
- * financiering van auto's, caravans en boten
- * verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheidspersoneel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN

Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

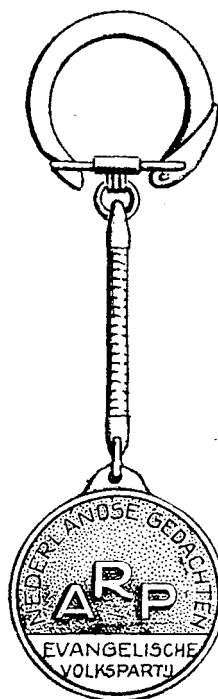
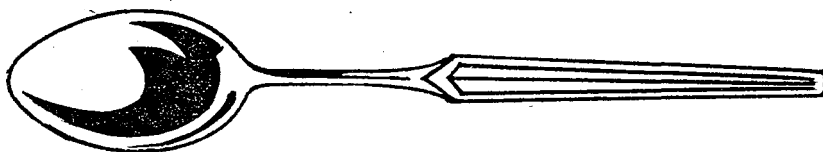
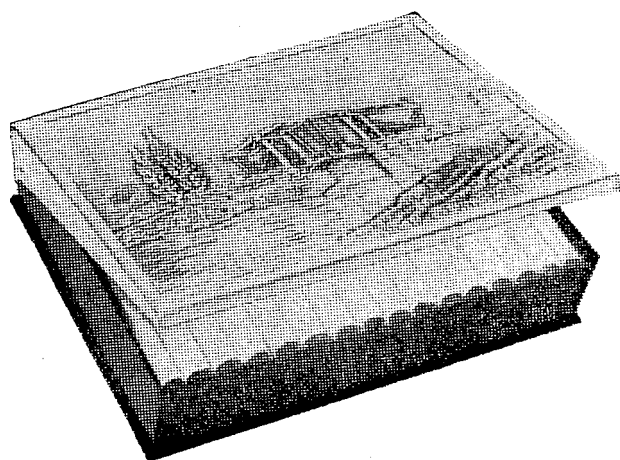

BIJ BLIJVEN...

dat doet u door het lezen van

NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

- 1 ABONNEE
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenteving vernieuwen”
- 2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
- 3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepeltjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

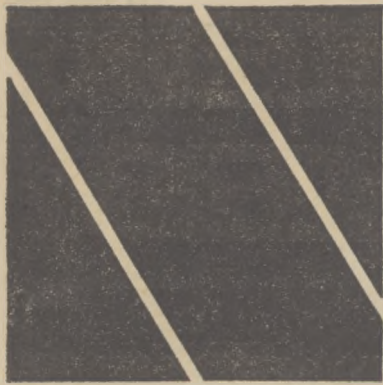
Woonplaats .....

Wenst als geschenk :

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3
Den Haag

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 19

11 mei 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

1500

De actie „Een op vier” heeft tot nu toe 1500 nieuwe abonnees opgeleverd. Dat betekent, uitgaande van 15000 abonnees

aan het begin van dit seizoen, een winst van 10 procent. Ongetwijfeld een mooi resultaat, maar het zou niet verstandig zijn 1500 als eindgetal te handhaven. Er moet nog iets gebeuren. Lees pagina 2.

Buitenlandse politiek

De mogelijkheden en de grenzen van de Nederlandse buitenlandse politiek waren onderwerp van gesprek op de bijeenkomst van de Nederlandse equipe van de Europese Unie van Christen-Democraten, vorige week in Scheveningen. Voor een verslag, zie pagina 4.

A.R. vrouwen

Het A.R. Vrouwencomité heeft de voorjaarsvergadering achter de rug. Een verslag staat op pagina 5.

Onenigheid in Delta

Na het verschijnen van het rapport over de zeehavenontwikkeling in Zuidwest Nederland is er in de Delta nogal wat rumoer ontstaan. Rotterdam, één van de vijf partners in het overleg, wil Voorne en Putten in de beschouwingen betrekken. Het rapport stelt dat Voorne en Putten ongerept moeten blijven.

Op pagina 6 en 7 gaat de heer M. H. L. Weststrate in een tweede artikel in op de reacties die er kwamen op het „groene boekje”.

Reclassering

Het antwoord op de vraag wat een reclasseringsambtenaar is luidt nog dikwijls: Dat zijn lieden die boeven baantjes bezorgen. Niets is minder waar. Lees daarom pagina 9, waar de heer S. Landheer schrijft over de reclassering in ons land. De heer Landheer, directeur van de Stichting Gereformeerde Jeugdgraad van Groot-Den Haag, was tien jaar werkzaam bij het rijksasiel voor psychopaten „De Kogelenberg” in Den Haag en vier jaar bij de Prot. Chr. Reclasserings Vereniging afd. Den Haag.

Politiek dichterbij

Wat speelt er allemaal een rol in het politieke bedrijf? Een vraag die velen zich stellen. Hoe u daar een antwoord op kunt krijgen wordt verteld op pagina 11, waar de boeken „De anatomie van Nederland” van J. v. d. Berg, en „Het Nederlandse parlement” van dr. E. van Raalte, worden besproken.

CONCENTRATIE BINNEN DE DAGBLADPERS VERDIENT DE AANDACHT

DOOR DR. E. DIEMER

Dr. E. Diemer

Hoofdredacteur van het Rotterdammerkwartel

Voor al echter de negentiende eeuw is voor de ontwikkeling van het perswezen van betekenis geworden. Die eeuw ook heeft ertoe bijgedragen, dat vele kranten aanvankelijke bindingen hadden met politieke partijen, ja instrumenten werden in de politiek. Voor heel de Nederlandse pers ligt ook deze periode achter ons — de politieke partijen zijn in onze dagen voor de functies waarmee ze destijds de pers belasten aangewezen geraakt op de eigen weekbladders, ongetwijfeld trouwens het daarvoor het best passende middel.

De dagbladders zelf is zich meer en meer gaan toeleggen op het verschaffen aan de lezer van die actuele en algemene informatie zonder welke de mens van deze tijd het al niet meer stellen kan. Met andere woorden: de pers is in dit opzicht onmisbaar geworden, heeft — anders uitgedrukt — zichzelf onmisbaar gemaakt.

Bezorgdheid

De bezorgdheid, waarop ik hierboven doelde en die soms blijkt, hangt met deze bereikte situatie samen. Kan, zo luidt dan de vraag, kan de pers werkelijk geacht worden te voldoen aan haar belangrijke taak? Want aan iets dat onmisbaar geworden is, waarvan men zich dus afhankelijk weet, daaraan wil men terecht ook eisen stellen. Met andere woorden: het komt aan op een gezonde, goed functionerende pers.

Nu is uiteraard moeilijk aan te geven, of en in hoeverre in bepaald land, het onze in de eerste plaats, de pers kan geacht worden gezond te zijn. Begrijpelijk is het, dat men in ons land, met zijn geschakeerde bevolking, altijd een element van een gezonde pers heeft gezien in een rijke schakering binnen die pers. Op deze wijze kregen en krijgen levens- en maatschappijbeschouwingen een passende kans. Op deze wijze ook werd en wordt de lezer — de consument dus — in de gelegenheid gesteld een keuze te maken.

Welnu, deze geschakeerdheid is het die, niet anders dan in andere vergelijkbare landen, al gedurende enige tijd ook bij ons veren moet laten. Dat is een gevolg van de financieel-economische toestand waarin het perswezen is komen te verkeren.

De oorzaken zijn bekend. Het perswezen is toch reeds in sterke mate conjunctuurgevoelig, en dit temeer nu sinds jaar en dag van de beide inkomstenbronnen — advertenties en abonnementen — het advertentiewezen, weer als geheel genomen, twee derde deel te dragen heeft, tegen de abonnementen slechts één derde. Dus als de advertenties een inzinking vertonen, laat het gevolg zich gemakkelijk raden. Dan zijn pogingen tot toenadering geboden, die niet zelden het karakter zullen dragen van concentraties en fusies.

Concentraties

Overigens is wel duidelijk, dat men ook over een verschijnsel als dat van de concentraties — zoals dat tegenwoordig heet — „genuanceerd” behoort te denken. Een alomvattend oordeel, tenzij in zeer vrijblijvende bewoordingen, is niet doenlijk.

Zo kan men zich stellig vormen van concentratie of — zachter uitgedrukt — samenwerking denken, waarvan het voornaamste gevolg kan zijn een versterking van de situatie. Ik herinner aan wat ik schreef over de belangrijke taken van de pers in deze tijd. Tot die taken zal niet spoedig elke krant op eigen kracht opgewassen mogen heten. Nu reeds kwamen belangrijke sectoren binnen de Nederlandse pers niet altijd in genoegzame mate toe aan een voldoende omvattende informatie — men denke aan een eigen berichtgeving uit het buitenland, in de tegenwoordige verhoudingen toch zeker een redelijk ding. Het is bepaald niet uitgesloten, dat samenwerking tussen bladen in dit opzicht tot betere informatie kan leiden.

• Vervolg op pag. 8

Het is lange tijd zo geweest, dat er in de dagbladders over allerlei zaken te lezen was, maar weinig of niet over de dagbladders zelf. Dat is anders geworden. De kranten zelf zijn „nieuws” geworden. In verschillend opzicht. Om een voorbeeld te noemen, heeft de vraag aan actualiteit gewonnen of, in het algemeen gesproken, de pers haar functie op een verantwoorde wijze vervult. Daarover heerst soms bezorgdheid. Ik heb — al hebben ze het vertolkt op een wijze die aanleiding moest geven tot kritiek — van die bezorgdheid ook iets teruggevonden in het protest van een deel der Duitse studenten.

Twee lijnen

Het mag bekend heten, dat de plaats die met name ook bij ons de dagbladders zich heeft verworven het resultaat is van een ontwikkeling die zich over een langere periode uitstrekt.

Vóór de Franse omwenteling zien we bij ons twee lijnen; de ene is die van de koopmansbrieven die de koopman informatie willen verschaffen over de graad van stabiliteit in de landen waarmee men handel wil drijven — de andere lijn is die van het pamflet waarin het geprangde gemoed zich uit.

Beide lijnen komen samen bij de Franse revolutie en we bespeuren dan een samengaan van de twee elementen die ons sedertdien in de pers vertrouwd zijn: het nieuws (de koopmansbrief) en het commentaar (het pamflet).

Oosterbaan & Le Cointre n.v. Goes

Telefoon (1100) 7555*
DRUKKERS-UITGEVERS

Al 66 jaar drukkers
voor bedrijven en organisaties
in Benelux.

BIJ KAPTINO
KEUZE UIT MEER DAN 2000
schrijfmachines
OOK FEL- EN REKENMACHINES
BRANDKASTEN GROTE SORTERING

De Clerckstraat 77, tel. 020-123711, Amsterdam
Zijweg 53, telefoon 023-20018, Haarlem
Laan van Nieuw Oost-Indië 12, Den Haag.

1500 NIEUWE ABONNEES

TJIDENS de landelijke abonneewerfactie „Eén op vier” voor ons weekblad „Nederlandse Gedachten” zijn nu reeds 1500 nieuwe abonnees gewonnen. Dat is een aantal waar wij terecht verheugd over mogen zijn. Uitgaande aan het begin van dit politieke werkseizoen van een aantal abonnees van 15.000 is er nu dus sprake van een winst van 10 %.

Ook dit is een cijfer. Het laat één facet zien van de werkelijkheid, waarmee wij te maken hebben. Aan de realiteit zitten vele kanten en men kan dan ook met allerlei cijfers werken. En men moet dat dan ook doen. Anders krijg je nu eenmaal geen goed, geen objectief beeld van de werkelijkheid.

En daarom mag men zich dan, eveneens terecht, afvragen of dit nu het eindcijfer zou moeten zijn. Wij hebben de neiging om te zeggen: nee, dat is niet verstandig en dat is ook niet nodig. Immers, hoe meer abonnees, hoe meer informatie bij de mensen en hoe bredere meningsvorming in de partij. Bovendien: als er zoveel abonnees gewonnen konden worden, dan kunnen er ongetwijfeld nog meer bij komen. En waarom zouden wij nog niet-abonnees niet uitnodigen ook ons weekblad „Nederlandse Gedachten” te gaan lezen. Immers, zij zullen er geen spijt van behoeven te hebben.

Ons politieke weekblad is het grootste partijpolitieke weekblad zonder binding ervan aan het lidmaatschap van de partij. Dat zal toch ook één van de dingen kunnen zijn, welke als abonnees te winnen leden (en niet-leden) iets zullen zeggen. Een partijblad heeft niet zoveel abonnees als daar niets in zit.

Daarom mede doen wij nog eens opnieuw een beroep op alle besturen van kiesverenigingen, Statencentrales en Kamercentrales om aan de abonneewerving in de komende weken nog een flinke stoot vooruit te geven. En dat vragen wij gaarne mede ook aan al onze abonnees.

Hoe is nu de stand in het land. Hoe zijn de nieuw gewonnen aantallen abonnees verdeeld over de achttien Kamer-

centrales, de grote regionale verbanden van onze partij. Het hierbij geplaatste overzicht geeft u daarvan een ongetwijfeld interessant beeld.

Kamercentrale	stand per 22-2-68	stand per 6-5-68	verschil
1. Dordrecht	124 (1)	144	20
2. Leeuwarden	100 (5)	136	36
3. Assen	93 (7)	134	41
4. Groningen	98 (6)	129	31
5. Zwolle	106 (4)	127	21
6. Leiden	110 (3)	121	11
7. Arnhem	112 (2)	120	8
8. Utrecht	87 (8)	109	22
9. Haarlem	63 (9)	83	20
10. Amsterdam	54 (11)	76	22
11. Middelburg	63 (10)	72	9
12. 's-Gravenhage	49 (13)	61	12
13. 's-Hertogenbosch	50 (12)	55	5
14. Rotterdam	45 (14)	53	8
15. Den Helder	37 (15)	43	6
16. Nijmegen	25 (16)	27	2
17. Tilburg	22 (17)	25	3
18. Maastricht	4 (18)	4	—
Buitenland	5	7	2
	1.247	1.526	279

Friesland steeg

Er is dus weer heel wat gebeurd. De Kamercentrale Dordrecht staat welis-

waar nog steeds aan de top, maar Friesland, de Kamercentrale Leeuwarden is gestegen van de vijfde naar de tweede plaats. Het werd overigens natuurlijk wel tijd dat daar iets gebeurde. Dat de kleine Kamercentrale Arnhem duikelde van de tweede naar de zevende plaats is bepaald niet oneerlijk. Het is een in verhouding niet zo'n grote centrale.

Wanneer wij weer eens andere cijfers (in verhouding tot ledentallen en aantal kiesverenigingen) voor het voetlicht brengen, dan zal blijken, dat de Kamercentrale Arnhem het er goed heeft afgebracht.

Inmiddels steeg de Kamercentrale Assen vier plaatsen, van de zevende naar de derde. Friesland moet nog steeds op z'n hoede zijn. Het verschil is miniem en vooral: de Kamercentrale Leeuwarden is veel groter dan de Kamercentrale Assen.

De Kamercentrale Groningen steeg van de zesde naar de vierde plaats. Dat werd eveneens tijd. Met een zeer klein verschil moest de Kamercentrale Zwolle nu de vierde plaats aan Groningen laten. Men mag benieuwd zijn of Zwolle met de vijfde plaats genoeg zal blijven nemen.

De kamercentrale Leiden zakte van de derde naar de zesde plaats. Was dat nu nodig geweest? Enfin, wij hebben het nog niet over de eindstand. Daarvoor hebben wij nog een aantal weken de tijd.

De Kamercentrale Utrecht bleef gelijk; de achtste plaats. Ook daar kan nog wel iets gebeuren, evenals in de Kamercentrale Haarlem, waar men nog niet meer heeft weten te bereiken dan een negende plaats op de lijst.

De Kamercentrale Amsterdam heeft haar positie weer iets verbeterd; stijging van de elfde naar de tiende plaats; de beste van de drie grote steden in deze abonneewerfactie.

De Kamercentrale Middelburg zakte een plaats. Daarentegen steeg ook de Kamercentrale 's-Gravenhage een plaats. De kleine Kamercentrale 's-Hertogenbosch moest een kleine achteruitgang accepteren.

De Kamercentrale Rotterdam handhaaft zich op het lage niveau van plaats nummer veertien. Ook de Kamercentrales Den Helder, Nijmegen, Tilburg en Maastricht zagen hun posities onveranderd blijven.

Nog even iets doen

Wanneer wij nu het totaalbeeld bekijken, dan blijven wij verheugd over hetgeen bereikt is. Zien wij naar de afzonderlijke Kamercentrales, dan is de indruk aanwezig, dat er echt nog wel wat meer te bereiken is. Waar dat dus het geval is, is het zaak daarnaar te streven. Daarom op allen een beroep, er in de weken die voor ons liggen nog even iets aan te doen. Met grote belangstelling zien wij het resultaat daarvan tegemoet.

PARTIJ IN DE ETHER

De arme landen zijn zo arm omdat hun landbouwproductie te gering is en te eenzijdig, terwijl hun industrie niet of nauwelijks van de grond komt. De wereldhandel is zo georganiseerd, dat een vergroting der landbouwproductie in de ontwikkelingslanden eer tot lagere prijzen dan tot hogere opbrengsten leidt. Landbouwproducten uit arme landen doen slechte prijzen. Ze brengen winst op aan de handel der rijke landen, worden vervoerd door schepen uit rijke landen en zijn onderweg verzekerd door de assurantiemaatschappijen der rijke landen. Ze worden getroffen door invoerbeperkingen en hoge invoerrechten der rijke landen en in vele gevallen wordt de consumptie ervan nog afgeremd door hoge indirecte belastingen. Industrieproducten uit deze landen ondergaan hetzelfde lot.

Men mag uiteraard niet voorbij zien aan het feit, dat het ontwikkelingsproces vooral een zaak is van de interne structuur der arme landen. Zij moeten door de ontwikkeling van een andere levenshouding, door de opbouw van een andere maatschappelijke structuur, door betere kennis en door de beschikking over meer kapitaal hun economie ont-plooiën.

Het is echter duidelijk, dat dit proces van economische opbouw door onze economische wereldorde eerder belemmerd dan bevorderd wordt. Wat nodig is, is dat er een economisch beleid komt op wereldniveau. Een beleid dat geïnspireerd wordt door een visie op het algemeen belang der mensheid en niet door het nationale belang van de rijke landen van Oost en West, die over de militaire en de economische macht beschikken”.

Natuurlijk moet men er begrip voor hebben, dat nationale regeringen tijdens deze conferentie voor moeilijke beslissingen stonden. Dat sommige voorstellen der ontwikkelingslanden gevolgen zouden hebben, die voor hen niet geheel te overzien waren.

Prof. dr. W. Albeda

Niet ontkend kan echter worden, dat de rijke landen van het Westen niet opgewassen blijken te zijn tegen de roeping, die hun rijkdom hen op de schouders heeft gelegd. Het blijft noodzakelijk, dat allen die politieke verantwoordelijkheid dragen in een rijk land, en daartoe behoren alle kiezers, luisteraars, zich voortdurend bewust zijn van twee feiten van de 20ste eeuw: de groeiende kloof tussen rijk en arm, en de onwil der rijken om de maatregelen te nemen, die hierin verandering kunnen brengen.

Voor Nederland kan gesteld worden, dat ons land zich in het algemeen gesproken positief heeft opgesteld. Graag hadden wij soms een nog wat hardere, wat agressievere houding van onze delegatie gezien. Daartegenover staat uiteraard, dat ons land vooral via het lidmaatschap van de E.E.G. zozéer verwlochten is in de verkeerde wereldstructuur, dat wij zonder al te ongelofwaardig te worden, niet al te zeer voorop kunnen lopen. In de komende jaren zullen wij juist op het Europese vlak moeten tonen, dat de woorden door Nederland in New Delhi gesproken gemeend waren”.

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30
s-GRAVENZANDE

ROIV KOGELLAGERS

VAN DER SPEK

WOLPHAERTSBOCHT 214

ROTTERDAM - Tel. 27 97 55

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

* * * Vrijheid en verscheidenheid

Als de bevrijding wordt herdacht, komt altijd de vraag: wat hebt u zich tijdens het verzet voorgesteld en is het ook voor u op een teleurstelling uitgelopen. Dr. Drees heeft ditmaal voor de t.v. daarover ook iets gezegd en daarbij ook Koningin Wilhelmina in het geding gebracht. Ook de Koningin verwachtte een verdwijnen van de oude verschillen en tegenstellingen, en een nieuwe eenheid gebaseerd op eensgezindheid. De eensgezindheid, die in het verzet openbaar was geworden. Dr. Drees was in dat opzicht altijd minder optimistisch geweest. Hij wist wel dat ook dwars door het verzet verschillen liepen. Fundamentele verschillen. Het verzet ging tegen de nationaal-socialistische dictatuur.

Het was een strijd vóór de geestelijke vrijheid.

In die geestelijke vrijheid komen de diepe verschillen in hun volle betekenis en consequenties naar voren. Geestelijke vrijheid betekent principiële strijd.

Alleen de massificatie kan die verschillen vervlakken; de dictatuur kan ze trachten te onderdrukken.

* * * Dictatuur

Dr. Drees heeft er voor de t.v. met nadruk opgewezen, dat en het fascisme en het communisme een dodelijk gevaar zijn voor de vrijheid.

Want beide systemen zoeken hun kracht in de dictatuur.

Het communisme evenzeer als het nationaal-socialisme.

Wij zijn het met dr. Drees eens. En de actuele verhalen, waarop we telkens stuiten, dat er op dit punt toch wel een groot verschil is tussen beide totalitaire systemen, zijn niet alleen feitelijk onjuist, ze zijn ook gevaarlijk.

Want het fascisme heeft harde klappen gehad en het communisme is militair sterker dan ooit.

Want het fascisme steekt hier en daar, meestal half vermomd, het gehavende gezicht weer buiten de schuilplaats, en het communisme heeft een miljard mensen volledig in zijn greep.

PARTIJ CONVENT 25 MEI 1968

HET voorjaars-Partij Convent zal gehouden worden op zaterdag 25 mei a.s. Aanvang te 10.00 uur voormiddag, te Utrecht.

De agenda vermeldt o.m. behandeling van de jaarverslagen 1967 van het Centraal Comité, de ARJOS, de dr. A. Kuypertstichting en de Kamerfracties; een voorstel tot verhoging van de bijdrage aan de Kuypertstichting met f 0,50; goedkeuring van de voorgestelde wijziging van de statuten van de ARJOS; kandidaatstelling vacature voorzitter Centraal Comité — tweetal Centraal Comité: 1. dr. A. Veerman, 2. dr. J. H. Jonker; bespreking van de resultaten van de „18” en de verder te volgen gedragslijn.

Op het partijsecretariaat zijn thans reeds weer verzoeken ontvangen om toegangskarten voor dit Partij Convent. Gezien het grote aantal aanvragen van de laatste jaren om het Convent te mogen bijwonen, is de volgende regeling getroffen:

a. Kaarten kunnen alleen worden aangevraagd door storting/overschrijving van f 1,50 per persoon op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuypertstraat 3, Den Haag, voor administratiekosten. Koffie- en theebonnen worden u toegezonden.

b. Op het betreffende giroformulier dient te worden vermeld „Partij Convent”, en naam en adres van de aanvrager.

c. Er dient rekening mee te worden gehouden, dat de postcheque- en girodienst plm. vier dagen nodig heeft om de storting/overschrijving te verwerken, zodat een tijdige storting/overschrijving noodzakelijk is. De laatste dag van storting/overschrijving kan dus uiterlijk 16 mei a.s. zijn.

d. U dient er rekening mee te houden, dat het aantal aanvragen groter kan zijn, dan de plaatsingsmogelijkheid, vandaar dat de storting/overschrijving geen garantie betekent dat u een plaats wordt toegevoerd.

Wilt u gebruik maken van de gemeenschappelijke koffietafel, dan dient u hiervoor f 4,— extra te betalen, zodat het benodigde bedrag dan f 5,50 per persoon bedraagt. Dit bedrag betreft een gedeeltelijke betaling van de kosten.

ZONDER POLITIEKE KRACHT

IN het jaar 1930 maakte ik een congres mee in de Noordfriese stad Husum in Sleeswijk-Holstein, Husum, „die graue Stadt am Meer”, de stad van Theodor Storm en diens romantische verhalen.

Het was een tijd van politieke verwarring. Ter gelegenheid van het congres waren vele vlaggen uitgestoken en sporadisch zag men daarbij, en dan alleen op sommige officiële gebouwen, een vlag van de republiek van Weimar: zwart, rood, goud.

Van beneden naar boven te lezen, zei de rector van het gymnasium: goud is het verleden, rood het heden en zwart de toekomst. Hij had van het gymnasium daarom naar de Pruisische vlag uitgestoken; en voorts waren er een aantal Sleeswijkse vlaggen: terwijl de r.k. kerk de pauselijke kleuren toonde en de Evangelische kerk met een eigen vlag uitkwam met een kruis. Die vlaggen-chaos was een symptoom van de grote politieke verwarring in Duitsland, een voedingsbodemp voor het nationaal-socialisme.

Onder de Sleeswijkers was een sterk „onbehagen” over de politiek. Hun verhaal en hun klacht was, dat twee partijen samen de dienst uitmaakten, de macht en de baantjes verdeelden, nl. de socialisten en het Centrum. En dat betekende, al weer volgens die klacht, dat van streek tot streek telkens één partij de baas was, en heel globaal genomen in protestantse streken de socialisten en in roomse streken het Centrum. En samen in het Rijk.

DE klacht was niet helemaal zonder grond. In de republiek van Weimar kwamen telkens coalities aan het bewind, die meer de macht uitoefenden en deelden, dan dat zij samen naar een gemeenschappelijk beginsel een sterk beleid voerden.

Maar bij dit alles kon en moest de vraag worden gesteld: waar staan de protestanten, de Evangelischen in de politiek?

Het antwoord moest merkwaardig zijn. In tegenstelling met de roomse kerk probeert de Evangelische kerk volkomen a-politiek te zijn. En de leden van de Evangelische kerk zien geen verband tussen hun belijdenis en hun politieke taak en roeping.

Er was slechts een kleine groep protestanten georganiseerd in de Christelijk-sociale Volksdienst.

De woordvoerders van deze groepering betoogden met ijver, dat zij géén politieke partij wilden zijn, al namen zij aan de verkiezingen deel en brachten het, voordat Hitler de macht overnam, tot 2,4% van de stemmen. De kernen van deze beweging zaten in Barmen en in het wat piëtistische Württemberg. Maar de grote meerderheid van de reformatisch gezinde christenen hield het maar met conservatieve en nationalistische groeperingen. Hun politieke geloof had zich jarenlang geuit in een soort keizer-cultus, en zonder monarchie schenen zij politiek verweerd.

DE socialisten waren een echte politieke partij, met een sterke organisatie en grote activiteit. Het Centrum was ook een sterke politieke partij met een verbazingwekkende stabiliteit. Terwijl socialisten en nationalistische grote fluctuaties kenden, kreeg het Centrum in 1920 voor de Reichstag 69 zetels, in 1924 weer 69 zetels, in 1928 61 zetels en in 1930 66 zetels.

En de prelaat Ludwig Kaas was voorzitter van de fractie en leider van de partij. Je zou hem met Nolens vergelijken.

Maar het scheen, dat de Evangelischen niet tot een eigen stem en een eigen visie konden komen. Het protestantisme was in Duitsland praktisch nergens een basis voor constructieve politieke activiteit. En als gevolg daarvan lieten vele protestantse christenen zich meeslepen door de propaganda van het nationaal-socialisme.

Zij waren politiek ongeschoold en zonder voorlichting. Wij kennen de kritiek vooral uit de kring van de Belijdeniskerk op het nationaal-socialisme, maar die richtte zich soms wel tegen de heidense filosofieën, die werden gecolporteed, maar niet tegen het politieke systeem, niet tegen de staatsleer van het nationaal-socialisme, niet tegen het leidersprincipe. En de kerkelijke organen kwamen alleen dan in actie, wanneer de totalitaire staat de privilegiën van het kerkelijk instituut niet in acht nam.

Alleen de Altreformierten zagen het anders en beter en lieten zich niet gelijkgeschakelen.

MOMENTEEL is er in Duitsland een duidelijk „onbehagen” vanwege de politieke situatie. Na lange onderhandelingen heeft de C.D.U. de liberalen afge-

stoten en een nieuwe coalitie gevormd met de socialisten. De C.D.U. heeft veel van de oude Zentrumspartij, aangevuld met protestanten. Bij de socialisten zijn de oude idealen verbleekt en het opportunisme speelt een grote rol. Bij de verkiezingen in Baden-Württemberg kreeg de nederlaag van de S.P.D. het karakter van een catastrofe, met name omdat in de arbeiderswijken van de industriesteden soms éenderde van de stemmen verloren ging.

De „grote coalitie” draagt een sterk opportunistisch karakter.

DOOR H. ALGRA

DUITSLAND is het land van de vele en de knappe theologen. Bij sommige Nederlandse predikanten bestaat de helft van de boekenschat uit Duitse boeken, meestal met een zeer gründlich karakter. De Duitse Evangelische kerken zijn goed georganiseerd en worden van staatswege goed in financiën gehouden. De onkerkelijkheid volgens de statistieken is veel lager dan in sommige streken in Nederland, maar in Hamburg gaat nog maar 1% van de bevolking vrij geregeld naar de kerk. Verschillende kerkelijke leiders in de Evangelische Kirche staan duidelijk afwijzend jegens de C.D.U. In diezelfde C.D.U. is aan de top en in de fractie ongeveer de helft van de bezetting Evangelisch, maar meestal zonder sterke binding aan hun kerk.

De C.D.U. is organisatorisch in de laatste jaren sterker geworden. De kosten van de organisatie, die oplopen tot grote sommen, komen, evenals bij de S.P.D., voor het overgrote deel uit de staatskas. Net als in Zweden. De C.D.U. is geestelijk en sociaal en tot op zekere hoogte ook politiek gezien de lappedeken, met conservatieve boeren uit Oldenburg en radicaal redenerende kapelaans in Keulen. En er is géén sterke integratie door een duidelijke binding aan diepere beginselen.

Als zulk een partij de coalitie aangaat met de socialisten, dan is het begrijpelijk, dat de politieke berekening een grote rol speelt. En na een aantal jaren in de oppositie te zijn geweest, wilde de S.P.D. meer goodwill kweken, door te bewijzen, dat zij als regeringspartij in elk opzicht toch wel acceptabel is.

HET schijnt, dat beide partijen, de S.P.D. en de C.D.U. zich af en toe bezinnen over de vraag, hoe en wanneer ze weer van elkaar af kunnen. Natuurlijk, als één van beide partijen de volstrekte meerderheid haalt in de Bundestag, dan is dat een goede gelegenheid om de ander een scheidbrief te geven.

De C.D.U. wil zelfs de invoering van een districtenstelsel, om daardoor met vrij grote zekerheid die volstrekte meerderheid te verwerven. Maar momenteel heeft geen van de partners van de grote coalitie die meerderheid. En samenwerking met de liberalen is uitgesloten. De liberalen willen wel, maar nú niet. Want nadat de C.D.U. hen heeft verdreven uit het regeerkasteel zien zij grote politieke voordelen in oppositie tegen de „grote coalitie”.

De politiek in het democratische West-Duitsland is zoveel meer een zaak van macht en belang dan van beginsel. Zij ontardaart in Real-politik.

EN —daar gaat het nu om—, de kracht der Reformatie is nooit in de politiek in Duitsland openbaar geworden. Dat moet men niet zo maar vlot uit het Lutheranisme proberen te verklaren. In de kerken, die van huisuit gereformeerd zijn, is vooral onder invloed van Barth, de afwijzing van christelijke politiek en christelijke partijformatie soms sterker dan onder de rechtzinnige Lutheranen. Als de kracht der reformatie op politiek terrein ontbreekt, als er geen behoefte wordt gevoeld aan een schriftuurlijke gefundeerde christelijke politiek, dan ligt de weg open voor opportunistische machtspolitiek en is er geen principieel democratisch verweer tegen de extremisten. Zo in Duitsland.

Maar niet in Duitsland alleen.

De diepste en sterkste wortels van de democratie liggen, historisch en geestelijk gezien, in de Hervorming.

K.V.P., A.R.P. EN C.H.U. SPRAKEN
IN SCHEVENINGEN OVER:

MOGELIJKHEDEN EN GRENZEN VAN NEDERLANDS BUITENLANDSE POLITIEK

HET gesprek van de „Groep van achtien”, dat voor dit moment als resultaat het bekende Interim-rapport heeft opgeleverd mag dan een zaak zijn van het laatste jaar, de drie grote christelijke partijen houden als sinds jaren hun studie-bijeenkomsten.

Dat leden van de K.V.P., A.R.P. en C.H.U. elkaar vorige week in Scheveningen opnieuw ontmoetten, was dus niet een gevolg van de besprekingen van de „achtien”, maar meer een van het reeds bestaande contact van de Nederlandse groep van de Europese Unie van Christen-Democraten. Of als je het netjes wilt zeggen: de Nederlandse equipe van de E.U.C.D. Om de twee jaar wisselt het voorzitterschap tussen de drie partijen.

Dr. Berghuis was de eerste voorzitter, opgevolgd door prof. Van Niftrik. Tot dit najaar leidt mr. Aalberse, dan is onze partij weer aan de beurt een voorzitter te leveren.

Dit jaar was de studie-bijeenkomst gewijd aan de mogelijkheden en grenzen van Nederlands buitenlandse politiek. Iedere partij leverde een inleider, de A.R. partij prof. dr. P. H. Kooymans van de Vrije Universiteit, de C.H. Unie mr. C. A. Bos, Tweede Kamerlid en de K.V.P. Drs. Th. E. Westerterp, eveneens lid van de Tweede Kamer.

Aalberse zei in zijn openingswoord o.a.: Iedere partij die toekomst wil hebben en terecht een beroep wil doen op meeleven en medewerking van de kiezers moet een centrale plaats in haar program inruimen voor internationale politiek. Het Nederlandse buitenlandse beleid moet een zo creatief mogelijk aandeel nemen. Vrede en welvaart zijn niet langer te realiseren binnen (benauwde) grenzen.

Grote speelruimte

Prof. Kooymans was de eerste spreker. Hij zei veel dat de moeite waard is; ik licht er enkele opmerkingen uit. De grenzen van onze buitenlandse politiek zijn nauw, omdat we een klein land zijn. Het lot van Nederland wordt grotendeels elders bepaald. Hij herinnerde aan o.a. een uitspraak van Flex in „Trouw” dat wij eigenlijk mee de president van de Verenigde Staten moeten kiezen, omdat zijn beslissingen ook voor ons van zo grote betekenis zijn.

Overigens hebben kleine mogendheden als Nederland een grote speelruimte, omdat zij niet of minder kennen: „a point of no return”. Hij verwees naar het Belgisch-Poolse plan ter zake van wapenvermindering in Europa. De Belgen hebben op rustige wijze al ruim tien jaar lang hun betrekkingen met Oost-Europa gekweekt. Wat dat betreft heeft onze minister van buitenlandse zaken wel een heel grote achterstand in te halen. Trouwens, dat was op de studiedag de meer gehoorde klacht: Luns is meer in allerlei (buitenlandse) vergaderingen van reeds lang bestaande organisaties dan (tot voor kort) op pad om contacten te leggen met Oost-Europa.

Een andere gewichtige zaak die Kooymans aansneed was de kwestie-China.

Het is gevaarlijk, dat communistisch China zijn rol als grote mogendheid niet kan spelen: Vietnam! De Verenigde Staten zijn niet bereid Peking toe te laten als lid van de Verenigde Naties. Wij zullen, met andere landen, de voorwaarden moeten scheppen, waaronder China een plaats kan innemen in de georganiseerde internationale samenleving. Wij zullen, met anderen de U.S.A. moeten zien te overtuigen van de twee-landen doctrine, dat wil zeggen, dat zowel communistisch China (Peking) als nationalistisch China (Formosa-Taiwan) lid kunnen zijn van de V.N.

We moeten af van de jaar-in-jaar-uit ingediende Albaanse resolutie, die Peking in de U.N.O. wil helpen en Formosa er uit. Hij zag als mogelijkheid de geloofsbrieven te geven aan communistisch China en dan meteen Taiwan toe te laten als nieuw lid. Op die manier raakt de wereld van China's geïsoleerde positie af en Peking over zijn frustraties heen.

Eveneens pleitte hij voor normalisering van onze betrekkingen met Oost-Duitsland, de D.D.R. In het kader van de NAVO moet Nederland al zijn invloed aanwenden om tot die normalisering te komen.

Kortom: wij kunnen als Nederlanders naar vernieuwing strevende krachten helpen en springstof leggen onder conservatieve krachten. Wij moeten vrede en gerechtigheid helpen bevorderen, dat zijn tenslotte bijbelse begrippen! In zijn stellingen had prof. Kooymans reeds opgemerkt, dat er bij de discussies over buitenlandse politiek twee knelpunten zijn:

Twee knelpunten

„Een eerste knelpunt is gelegen in het maar moeilijk aanvaarde feit dat de mogelijkheden voor het realiseren van eenmaal gestelde doeleinden in de buitenlandse politiek aanzienlijk geringer zijn dan in de binnenlandse politiek, omdat in het eerste geval de tegenkrachten zoveel groter zijn en overtuigingskracht ternauwernood effect sorteert (Nieuw-Guinea). Met name bij een klein land als Nederland, welks mogelijkheden inderdaad beperkt zijn, kan dit gemakkelijk frustrerend gaan werken en twijfel doen rijzen aan de vraag of buitenlandse politiek ethisch gekwalificeerd kan zijn.

Daar komt bij — en dat zou ik een tweede knelpunt willen noemen — dat nergens zozeer als bij de buitenlandse politiek algemeen belang, het belang dus van de internationale gemeenschap, en eigenbelang — nationaal belang dus — als twee afzonderlijke grootheden tegenover elkaar worden gesteld, waarbij dan het laatste gemakshalve tot commercieel belang wordt gedegradeerd.

Het zijn deze twee knelpunten die geleid hebben tot wat ik niet zou aarzelen te willen noemen de **vertrouwenscrisis** rondom de Nederlandse buitenlandse politiek. De kwalificatie van politiek als „de kunst van het mogelijke” doet zich hier op zijn scherpst — en dat is op zijn onaangenaamst — gevoelen. Wanneer men echter politiek karakteriseert als een middel om zekere doeleinden te realiseren die men nuttig of wenselijk acht voor de burgers van een staat of een groep van staten, zegt men

in feite hetzelfde, doch zijn de proporties juist gesteld. Politiek — ook buitenlandse politiek — is slechts een middel”.

Vrede en veiligheid

Mr. Bos legde de nadruk op de begrippen vrede en veiligheid. Wij moeten naar een wereldrechtsorde, waarvan de Europese rechtsorde een onderdeel is. Het is de vraag of Nederland daar genoeg aan doet ook al is onze invloed gering, we zullen partners moeten zoeken, die creatief zijn. Juist het vinden van die partners is geen eenvoudige zaak. Het blijkt in de praktijk al moeilijk België als partner te vinden. Het was met name dit C.H.-Kamerlid, dat zich nogal kritisch opstelde ten aanzien van de creativiteit van onze minister van buitenlandse zaken. Aan de ene kant is er een Belgisch parlement, dat weinig interesse toont voor buitenlandse politiek, zulks in tegenstelling tot het Nederlandse. Maar de Belgische

Minister Luns
Achterstand inhalen

minister van buitenlandse zaken is zijns inziens veel actiever.

Een christen moet in onvrede leven met de bestaande (evenwichts)toestand. Het zijn niet alleen kernwapenen, die onze veiligheid bedreigen. Bacteriologische en chemische wapens zijn even dreigend en vernietigend en sommige zogenaamde conventionele wapenen benaderen in hun uitwerking de verschrikking van die van A-wapenen. Daarom vroeg hij zich af wat de uitwerking zou zijn op de conventionele bewapening van landen als Duitsland, Frankrijk en Engeland, wanneer de kernwapenen uit West-Europa zouden verdwijnen.

Onze hoop moet derhalve gevestigd zijn op het gesprek van „de tien”. Dat zijn tien Europese landen uit beide blokken, te weten drie Scandinavische landen: Zweden, Finland en Denemarken, vier Balkanstaten: Hongarije, Bulgarije, Roemenië en Joego-Slavië en vervolgens Oostenrijk, België en Nederland. Die contacten, op het niveau van ministers van buitenlandse zaken, kunnen tot de zo gewenste ontspanning op politiek en militair gebied leiden, wat inventiviteit betreft kan een klein land als het onze evenveel als een groot land...

Navo

De kerken moeten de politici er op wijzen (Bos sprak van „opjutten”) alternatieven te zoeken ten bate van vrede en veiligheid. Over de N.A.V.O.: als wij nu uit de N.A.V.O. zouden stappen, missen we de mogelijkheid tot een goed gesprek te komen met het Warschau-pact. Als de N.A.V.O.-landen er één voor één zouden uitstappen, lopen we de kans Europa te balkaniseren. „Ondanks de toenemende militaire kracht van het Oostblok blijken er mogelijkheden te zijn om tot ontspanning te komen. Deze kansen moeten door het Westen volledig worden benut. Het is in dit verband noodzakelijk dat ook de N.A.V.O., waar mogelijk, dienstbaar wordt gemaakt aan het bevorderen van die ontspanning.

— Te verwachten valt dat de mogelijkheden om met het Oostblok tot een zinvolle dialoog te komen over de Oost-West-verhouding in het algemeen en de Europese veiligheid in het bijzonder, snel zullen toenemen wanneer het Vietnam-conflict rond de conferentietafel

wordt besproken, het non-proliferatieverdrag ruim aanvaard wordt en de zich wijzigende opstelling van enkele Oosteuropese landen t.o.v. de Sovjet-Unie reëel wordt.

In deze nieuwe ontwikkeling kan de N.A.V.O. via de individuele leden een belangrijk aandeel leveren aan de ontspanning, mits de politieke consultatie, coördinatie en besluitvaardigheid goed is georganiseerd.”

„Toch zou het een gevaarlijke illusie zijn om, ook bij een beter politiek samenspel in de N.A.V.O., voor het nemen van initiatieven inzake de ontspanning alle heil uitsluitend van de N.A.V.O. te verwachten.

De Nederlandse regering geeft de indruk in dit opzicht de mogelijkheden van de N.A.V.O. te overschatten en die van de Groep van tien te onderschatten.”

Tenslotte het Kamerlid Westerterp (K.V.P.): Wij moeten ons veel meer rekenschap geven van het feit, dat we bezig zijn, van West-Europa een grote mogendheid te maken. Dat brengt het voeren van machtspolitiek met zich mee. Moeten we daar bang voor zijn? Dan moeten we ons er wel rekenschap van geven, dat anderen zullen doen, wat wij nalaten. Frankrijk bijvoorbeeld is al bezig een machtspolitiek te voeren, geruggesteund door een economisch achterland, waaraan Nederland mede zijn aandeel levert!

Daar tegenover zouden we kunnen stellen, dat wij mede door de grote mogendheid Europa de wereldpolitiek reëel kunnen beïnvloeden. Over het Noord-Atlantische pact: militaire bondgenootschappen zijn, zo leert ons de geschiedenis, altijd van voorbijgaande aard geweest. Zodra de omstandigheden zich wijzigen, valt het bondgenootschap weg. Ook Westerterp vindt, dat het probleem Noord-Zuid belangrijker wordt, dan dat van Oost-West. Overigens zou hij een te grote bemoeïing vrezen van West-Europese zijde met dat wat in enkele Oost-Europese landen bezig is te gebeuren. Als Oost-Europa uiteen zou vallen, loopt het de kans te balkaniseren. En zou het drama-Hongarije zich niet kunnen herhalen?

Voor- en nadelen

Over de E.E.G. ten laatste:

„Wij komen thans op de mogelijkheden en grenzen van het Nederlandse beleid ten aanzien van de Europese eenwording, rekening houdend met de demografische omvang van ons land. Het feit dat wij een kleine mogendheid zijn, heeft zowel voor- als nadelen. Het meest in het oog springende voordeel is wel dat niemand Nederland er van zal kunnen verdenken in de Gemeenschap een hegemoniale politiek te willen bedrijven. Dat kan bepaald niet van een land als Frankrijk worden gezegd. Het nadeel van ons land als kleine mogendheid is, dat onze invloed van vrij beperkte omvang is. In „Brussel” zal men van nature eerder geneigd zijn aandacht te besteden aan bezwaren komend van b.v. Franse kant dan van Nederlandse zijde. Daarbij doet zich ook het merkwaardige verschijnsel voor dat men „grote” zonden eerder accepteert dan „kleine”.

Zo is men in Brussel gemakkelijk geneigd om na het veto van De Gaulle tegen de toelating van Engeland tot de orde van de dag over te gaan, terwijl men het als hinderlijk ondervindt als andere lid-staten voorstellen indienen.”

„Ons land zal echter telkens naar medestanders moeten zoeken voor de verwezenlijking van typisch door Nederland in te brengen belangen, waarbij het helaas in de praktijk zo is dat vijf zwakker zijn dan één. Juist deze laatste omstandigheid stelt nog eens grenzen aan het Nederlandse optreden in Brussel.

Men kan zich dan ook afvragen of het voor Nederland altijd even verstandig is „haantje de voorste” te spelen bij het verzet tegen bepaalde Franse plannen.”

„Het ware te overwegen of in sommige gevallen niet een intensiever overleg met andere lid-staten zou moeten plaatsvinden om bepaalde acties of initiatieven aan andere landen over te laten teneinde b.v. te voorkomen dat de indruk ontstaat dat Nederland bijv. „plus anglais que les anglais” is. Dergelijke al te geprononceerde politieke standpunten kunnen schade berokkenen aan economische belangen bij de totstandkoming van sommige beslissingen in het kader van de Europese Gemeenschappen.

W. V.

A.R.-VROUWENCOMITE HIELD VOORJAARSVERGADERING

„DE invoering van commissie-vergaderingen heeft het werk in het parlement wel wat veranderd”. Aldus mej. J. van Leeuwen, die voor de vrouwelijke vertegenwoordigsters van de Kamercentrales, een causerie hield over het werk in de Tweede Kamer. Zij deed dit op een duidelijke instructieve manier en liet heel wat politieke zaken, die de laatste tijd aan de orde waren geweest, de revue passeren.

De Kamerleden besteden veel tijd aan deze commissievergaderingen, die ook openbaar zijn. Maar het gevolg hiervan is dat de gewone Kamerzittingen slechter bezocht worden. Soms vergaderen verschillende commissies tegelijk, terwijl de commissies voor Sociale Zaken en Economische Zaken ook vaak samen vergaderen, zodat allerlei moeilijke gevallen dan vanuit economisch en sociaal gezichtspunt worden gezien.

De invoering van de A.W.Z. heeft meegebracht, dat een aantal protestantse instellingen buiten de mogelijkheden van deze wet valt, omdat zij niet aan de gestelde eisen voldoen. Voor de ouders betekent dit dat zij de kosten van de daar verpleegden volledig zelf moeten betalen. Er is dan ook gepleit voor een overgangperiode van bijvoorbeeld twee jaar, waarin men kan proberen om aan de eisen te gaan voldoen en zo erkenning te verkrijgen.

De Algemene Bijstandswet komt in de commissie van Sociale Zaken vrij vaak aan de orde. Er zijn veel moeilijkheden met bejaarden. Het zou gewenst zijn, dat de mogelijkheid van een crediet-hypotheek weer in de wet wordt opgenomen, welke geldlening, onder garantie van de gemeente later met de erfenis verrekend kan worden. Want er zijn een aantal bejaarden met een inkomen beneden de gemeentelijke bijstandsnormen, die niet voor bijstand in aanmerking komen, omdat ze een eigen woning hebben. Deze zouden door een crediet-hypotheek te helpen zijn.

De kritiek op minister Roolvink m.b.t. de bouw-c.a.o. vond mej. Van Leeuwen niet juist. Het aanvaarden van een vrijere loonpolitiek brengt het accepteren van een zeker risico mee, maar het sluit de verantwoordelijkheid van de overheid voor het geheel niet uit. Het gevaar is niet denkbeeldig dat een te sterke verhoging van de lonen in de bouw zal doorwerken in andere bedrijfstakken. Dan wordt het straks nog moeilijker om onze economie goed te laten lopen.

Wat betreft de ziektekostenregeling van ambtenaren vond mej. Van Leeuwen dat het groepsbelang hier moest worden afgewogen tegen het algemeen belang. Zij meende dat het laatste door het eerste wordt geschaad. Voor veel mensen betekent invoering een lastenverzwaring. De solidariteitsgedachte wordt hier niet doorgetrokken, want boven een bepaalde grens hoeft men geen hogere premie te betalen, terwijl de rechten dezelfde blijven.

De laagste groepen krijgen ook nog de lasten van een eigen bijdrage te dragen

Mej. J. van Leeuwen

en tenslotte zou de overheidsbijdrage belastbaar worden. Deze overwegende bezwaren hadden haar ertoe gebracht tegen deze regeling te stemmen. Tijdens de bespreking kwamen nog allerlei andere zaken aan de orde.

De Friezen spraken over de moeilijke economische toestand in Friesland, de Limburgers namen het voor het zuiden op. Het was een boeiende zaak al deze dingen met een eigen vrouwelijk Kamerlid te kunnen doorspreken.

De vrouw in de partij

's Middags hield mev. G. van Tuinen-Scheepsma, de vice-voorzitster van het A.R. Vrouwen-comité een causerie over: „Oriëntatie aangaande de vrouw in de partij”, een wel wat plechtige titel voor een uiterst praktisch en plezierig verhaal.

„Zonder dat hij zich belachelijk maakte kon 50 jaar geleden een man op een vergadering voor vrouwenkiesrecht nog uitroepen: Uit een rib gemaakt en toch wat te zeggen..... nooit!” Zo begon mev. Van Tuinen haar toespraak.

Voor een oriëntatie moesten we teruggaan in de geschiedenis en vanuit het verleden een lijn trekken naar 1968. Maar ook willen wij ons wagen aan een beeld van de toekomst, waarbij we ook zien naar de situatie van de vrouw in andere partijen. Die partijen bestaan uit mannen en vrouwen, dat moeten we ons bewust zijn.

De scheppings- en cultuuroopdracht is gegeven aan de mens, man en vrouw samen. Politieke verantwoordelijkheid maakt een wezenlijk deel uit van die cultuuroopdracht. Nog maar 20 jaar geleden werd dit door slechts weinigen zo gezien. De verontruste vrouwen, die sympathiseerden met de A.R. Partij, zochten contact. Zij wilden zich beraden op de vraag hoe de politieke verantwoordelijkheid bij de vrouwen het beste gestalte zou kunnen krijgen.

En uit dit contact ontstond het landelijk Studiecentrum van A.R. Vrouwen - Scevar. Onder de stimulerende leiding van mev. prof. G. v. d. Molen werden studieclubs opgericht, die dikwijls een bloeiend bestaan kregen en in vele gevallen fungeerden als overgangsvorm voor de vrouw naar het gewone kiesverenigingsleven.

Intussen veranderde het klimaat in de partij met als resultaat dat in 1955 in het nieuwe partij-instituut een plaats werd ingeruimd voor plaatselijke vrouwenclubs. Geen aparte vrouwenorganisatie. Ook het Scevar was het met deze gedachte eens. In 1959 wordt de volgende stap gezet. Het Centraal Comité neemt zelf het initiatief tot de installatie van het A.R. Vrouwencomité met mev. dr. F. T. Diemer-Lindeboom als voorzitter. Dr. Berghuis zegt op die dag: „We roepen de vrouwen niet te hulp, maar doen een dringend beroep op haar om naast de man God te dienen in de politiek.”

Van die tijd af is er een geleidelijke groei in deelname te constateren. Het ledental van de vrouwen in de partij steeg van 1900 tot 10.000.

Het percentage vrouwelijke leden bij P.v.d.A. en V.V.D. ligt aanzienlijk hoger, maar deze richten zich ook meer op de maatschappij in de ruimste zin van het woord.

Wij kennen naast onze politieke partij andere christelijke vrouwenorganisaties.

Gering aandeel

In de besturen van de Kamercentrales zijn overall twee vrouwen opgenomen, maar niet alle kiesverenigingen zijn zo ver. Enerzijds omdat de besturen er nog niet rijp voor zijn, maar anderzijds omdat er geen vrouwen gevonden worden, die zich beschikbaar stellen. In de centrale organen, als het Centraal Comité met drie vrouwen, de Organisatie Commissie met twee vrouwen en de redactie van Nederlandse Gedachten met een vrouw. In 1959 wordt het eerste vrouwelijke gemeenteraadslid gekozen, en in 1963 het eerste vrouwelijke Kamerlid. Momenteel hebben wij in Nederland een aantal van 10% vrouwelijke Kamerleden, waarvan één A.R. Het percentage vrouwelijke leden van de Prov. Staten is landelijk 6.3%. De A.R. heeft één vrouwelijk Statenlid. De vrouwelijke gemeenteraadsliden vormen 4,5% van het totaal aantal raadsleden in ons land. Er zijn zes vrouwelijke A.R. raadsleden.

Uit dit overzicht blijkt dat de vrouw nog maar een gering aandeel heeft in het politieke leven. In 1958 schreef mej. Schokking in haar proefschrift dat politiek de vrouwen afschrikt van de hantering van abstracte principes, de juridische formuleringen en het strijd-element.

In 1955 schreef Maurice Duverger in een publikatie van de Unesco, dat het tekort aan deelname van de vrouw gezien moet worden als een rijpingsproces, dat nog niet voltooid is en waarbij zowel de vrouwen, die zich op politiek terrein gaan bewegen, als de man die haar in dit voor haar volkomen mannelijk milieu ontmoet, moet leren openstaan voor wederzijdse aanpassing, waardoor vruchtbare samenwerking eerst mogelijk wordt. Ditzelfde geldt misschien in nog sterkere mate voor de samenwerking in de kerk, zoals mev. Van Tuinen met een citaat van Freule Van Asch-van Wijk uit Wending juli-aug. 1967 aantoonde. Tenslotte waagde mev. Van Tuinen zich aan een schets van de toekomst.

Toekomst

Hierbij wees zij op verschillende factoren. Het verdwijnen van het vrouwenoverschot en daarmee gepaard het stijgen van de huwelijkskansen van de jonge meisjes. Dit heeft zijn consequenties voor de deelname van ongehuwde vrouwen in het arbeidsproces. De huwelijksleeftijd daalt, zodat zelfs in de jonge leeftijdsgroepen de ongehuwde meisjes schaars zullen zijn. Er zal ondanks de opmars van de computers geput moeten worden uit het arsenaal van de gehuwden.

Daarnaast is huisvrouw zijn geen levenslange volledige dagtaak meer. De gezinnen zijn kleiner, de huizen gerieflijker. De industrie komt voortdurend met nieuwe tijdsbesparende apparaten.

vinden dikwijls maar een weinig bevredigende taak meer. Ze voelen zich vaak geïsoleerd in het leven staan. Dit alles heeft consequenties voor de opvoeding en ontwikkeling van de jonge meisjes. Er moet afgerekend worden met het amateurisme dat zo vaak de opleiding van de meisjes kenmerkte. Overall wordt gevraagd naar bekwaamheid. Dit gaat ook op voor wat we plegen te noemen de onbetaalde arbeid. De mannen en de vrouwenorganisaties zullen via scholing en vorming meer gaan werken aan het verkrijgen van inzicht in de maatschappelijke krach-

Mevr. G. van Tuinen-Scheepsma

Huisvrouwen zonder jonge kinderen ten in de maatschappijvormen van heden en toekomst.

Zonder een diep gewortelde verantwoordelijkheid voor deze samenleving zal het niet gaan zei dr. De Lange vorig jaar in zijn rede op het congres van het N.V.C.

Mevr. Van Tuinen vroeg zich af hoe we als partij op deze situatie inspelen. Er is op het moment zeer veel aan de orde in onze en andere partijen. Ook de vrouwen zijn nodig om mee te denken, ten bate van de partij en ten bate van zichzelf, zodat zij niet achter raken in de problematiek van de vormen, waarin het geloof in Jezus Christus gestalte mag aannemen.

Aan de hand van tevoren toegestuurde vragen, werd verder druk gediscussieerd, hoe de vrouw werkelijk geïnteresseerd te maken; hoe de vrouw meer voor de partij zou kunnen betekenen en we zouden niet in deze tijd leven, wanneer er ook niet een kritische vraag bij was over de werkwijze van het A.R. Vrouwencomité. Allemaal heel nuttige vragen, die echter heus niet alleen aan de vrouwen gesteld zouden moeten worden. Eén ding bleek wel dat de oude manier van vergaderen in zaaltjes niet bijster meer aansprak. Discussieonderwerpen in huiskamers waarbij men verschillende echtparen uitnodigde bleken meer „in” te zijn.

Géén maag- pijn meer!

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U CurrieR Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

CurrieR in het rode busje met gele opdruk

maagtabletten

Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 55 a-c,
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

Het politieke weekblad met de meeste abonnees
NEDERLANDSE GEDACHTEN
vraagt een

ADVERTENTIE-ACQUISITEUR

Voor adverteerders biedt dit opinie-vormende en informerende partijblad wekelijks interessante mogelijkheden.

Daarnaast bereikt het periodiek verschijnende ledencontactorgaan „A.R. Post” rond 100.000 partijleden.

Belangstellenden kunnen zich richten tot het secretariaat van de
A.R. PARTIJ, Dr. KUYPERSTRAAT 3, 's-GRAVENHAGE. TEL. 070 - 183960.

N.V. Aannemers- en
Handelsbedrijf

VAN OORD

Hoogstraat 73 a - Tel. 444
Werkendam

Rijswerken - grondwerken - asfaltwerken

„Diepgaande meningsverschillen op hoog niveau”.

„G.S. van Zuid-Holland verwerpen extra uitbreiding van de Maasvlakte”.

„Zeeland twijfelt aan de loyaliteit van Rotterdam”.

„Bergen op Zoom doet niet onder voor Moerdijk”.

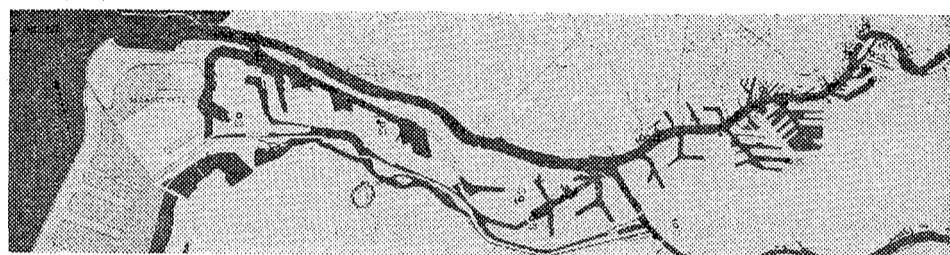
„Rijnmondraad blij maar raad van Brielle ongerust”.

„Recreatiegebied Voorne en Putten moet blijven”.

Het rapport „Verkenningen van enkele aspecten van de ontwikkelingsmogelijkheden voor zeehavens in het Deltagebied” was na het verschijnen over het algemeen welwillend en met instemming ontvangen zodat deze cocktail van krantenkoppen op zijn zachtst gezegd nogal vreemd aandoet. Vanwaar die plotselinge verandering in de stemming? Het leek allemaal zo goed te gaan. De dagelijkse besturen van de deelnemende organen voorzagen het rapport over het algemeen van gunstig commentaar. Al waren er op onderdelen soms bezwaren of in enkele gevallen duidelijke wens, het advies aan de raden en staten luidde toch gunstig in de zin van het rapport voor kennisgeving aannemen en het dagelijks bestuur te machtigen het overleg in het Overlegorgaan op basis van de conclusies en de studieopdrachten voort te zetten.

Rotterdam en Voorne

Er was echter één partner nl. de gemeente Rotterdam die met alle waardering voor het rapport (dat kon ook moeilijk anders want de commissie die het rapport in concept had samengesteld was voorgezeten door de directeur van het Rotterdamse Havenbedrijf) op één belangrijk punt afweek. Rotterdam ging er niet mee akkoord dat Voorne en Putten zoals in het rapport stond ongerept zou blijven. Het meende dat wanneer men studeren ging over mogelijkheden tot het vestigen van zeeha-

Rotterdamse havens sluiten Voorne in

vens, Voorne en Putten niet buiten beschouwing mocht blijven maar in de studie diende te worden betrokken. En met de voortvarendheid Rotterdam eigen besloot de raad meteen zo'n studiec ommissie in te stellen met als opdracht zo spoedig mogelijk een rapport over de havenontwikkeling in de Rotterdamse agglomeratie samen te stellen.

Daarmee was voor velen de boot aan. Men nam het Rotterdam kwalijk dat het feitelijk uit de boot stapte. Vooral wakte bij sommigen ergernis dat het Rotterdamse college van b. en w. zelf de gemeenteraad had voorgesteld een aparte studie over Voorne en Putten ter hand te nemen, terwijl dit college met drie man in het Overlegorgaan vertegenwoordigd was geweest dat het rapport had aanvaard. Met name in de vergadering van de Provinciale Staten van Zeeland werd de houding van Rotterdam sterk gegispst. Het A.R. lid van de Staten de heer J. A. van Bennekom betoogde dat de basis van het overleg vertrouwen was en dat dit wilde zeggen dat men binnen het Overlegorgaan niet anders moest spreken dan erbuiten. Een van de partners moet niet een eigen spelletje spe-

GEEN ZEEHAVENS OP VOORNE EN PUTTEN ZEELAND IS ER OOK

DOOR M. H. L. WESTSTRATE

M. H. L. Weststrate

len. Voorts zei hij bang te zijn dat burgemeester Thomassen van Rotterdam door bepaalde functionarissen was ondergesneeuwd. Daarmee vertolkte hij de vrees die er bij velen leeft nl. dat in feite de functionarissen van het Rotterdamse Havenbedrijf vaak de dienst uitmaken.

Al zullen b. en w. van Rotterdam dat natuurlijk ontkennen, het optreden van bijv. de directeur van het Havenbedrijf gaf nog wel eens aanleiding tot die vrees. Hij heeft er nimmer een geheim van gemaakt dat havens op Voorne en Putten nodig waren, dat de Maasvlakte moest worden uitgebreid. Zoals hij ook vroeger t.a.v. Botlek en Europoort geen onzeker geluid heeft laten horen.

Vrijwillige basis

Alvorens men de houding van Rotterdam veroordeelt dient men wel te bedenken dat het Overlegorgaan een orgaan is op vrijwillige basis. Op die basis spreekt men samen, natuurlijk met de verwachting dat de bereikte overeenstemming ook in het beleid van de partners tot uitdrukking zal komen. Maar iedere partner heeft het

recht zo hij dat wil bepaalde punten nader te bestuderen, mits hij het resultaat van die studie jok in het Overlegorgaan brengt. Dat laatste nu heeft burgemeester Thomassen bij voorbaat toegezegd.

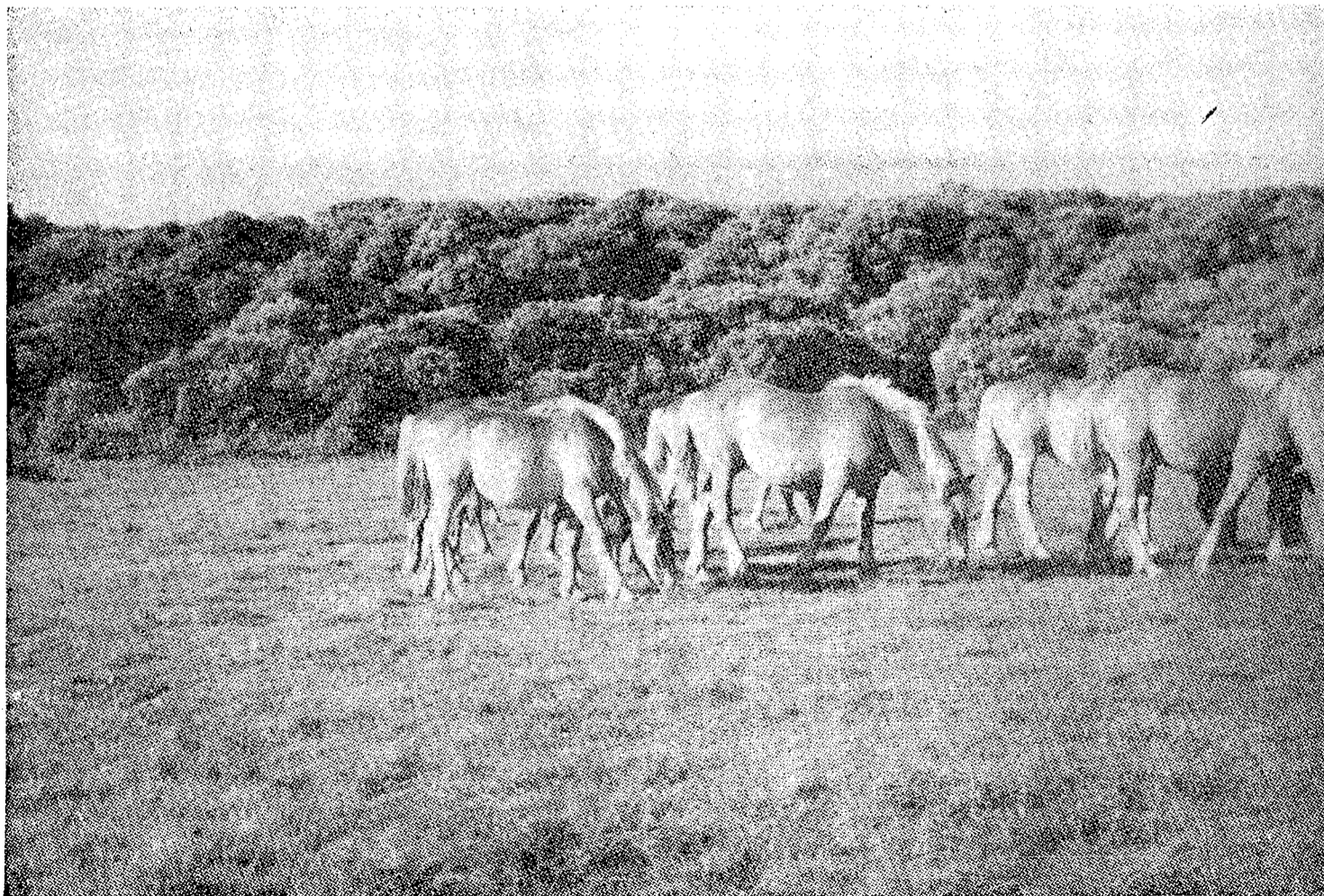
Maar in de eenmaal op gang zijnde discussie heeft deze bereidheid nauwelijks kalmerend gewerkt. Als de directeur van het Rotterdamse Havenbedrijf op een vergadering van het NVV, sprekend over Zuid-West-Nederland, wel pleit voor spreiding van de zeehavenactiviteiten over de Delta, maar tegelijkertijd er de nadruk op legt dat in de eerstkomende tijd de noordrand van het Deltagebied het belangrijkste is, dan vrees Zeeland — en niet ten onrechte — dat dan de ontwikkeling van het Sloe naar de toekomst wordt verschoven en voor Reimerswaal geldt dat in nog sterkere mate.

Geen afhankelijk Zeeland

Hier zit met name de kneep. Hoe meer men concentreert in het Waterweggebied hoe moeizamer en langzamer de ontwikkeling van andere gebieden in de Delta van de grond zal komen. Zeeland kan geen genoeg nemen met een ontwikkeling die afhankelijk is van wat men uit het Waterweggebied als daar niet passend krijgt toegeschoven. De vraag rijst dan echter of het Zeeuwse apparaat in staat is zelf die ontwikkeling op gang te brengen, industrieën van betekenis aan te trekken, het gebied van de nodige infra-structuur te voorzien. Het antwoord daarop is duidelijk. Zeeland als kleine provincie kan dat niet. De rijksoverheid zal daarbij moeten helpen, zoals het ook Rotterdam helpt bij zijn zeehavenontwikkeling. Maar dan toch liefst een stuk beter, want Rotterdam heeft niet bepaald reden om te juichen over de hulp uit Den Haag.

Het was echter niet alleen Zeeland dat grote bezwaren had tegen een nadere studie over havens op Voorne en Putten. Ook de andere partners Rijnmond en Zuid-Holland waren van mening dat zoals het rapport had gezegd Voorne en Putten ongerept moest blijven. Ongerept dat wilde zeggen zoals in het streekplan was vastgelegd nl. bestemd voor agrarisch, recreatief en woongebied. Mede op grond van dat streekplan was de ruilverkaveling op Voorne en Putten in behandeling genomen en na overleg met de provincie, Rijnmond en Rotterdam was men het erover eens dat met de voorbereiding begonnen kon worden. Havenplannen zouden geen spaak in het wiel steken. Een Rotterdamse studie over Voorne dreigt plotseling alles weer

De havens dringen op. De Beer op Rozenbrug vroeger...

Diepgaande meningsverschillen op hoog niveau
 B. en W. Vlaardingen
 recreatiegebied Voorne
 ten moet blijven Rotterdam
 giftebeleid in De Briele ongerust
 moet in één Rotterdam bedreigt Voor
 -Putten

OK NOG

op losse schroeven te zetten. Met alle kracht verzet de agrarische wereld zich dan ook tegen dit in hun ogen heilloze voor-nemen. Want over het resultaat van die studie bestaat op Voorne geen twijfel. Wil de tuinbouw op Voorne vooruit kunnen, willen de tuinders de nodige investeringen voor hun bedrijven kunnen doen dan moet er geen onzekerheid blijven heersen, dan moeten ze weten waar ze aan toe zijn. Niemand gaat investeren als over enkele jaren het gevaar dreigt dat zijn landerijen of tuinderij omgegraven worden tot zeeha-ven.

Naast agrarische belangen zijn er op Voorne ook recreatiebelangen. Voor vele tienduizenden, met name uit Rotterdam, is het strand- en duingebied van Voorne de recreatiegelegenheid. Bovendien is het Voorne duingebied natuurhistorisch gezien van unieke betekenis in Europa.

Wie alleen maar economisch denkt kan misschien beweren dat men zowel de tuinbouw als de recreatie over kan brengen naar Goeree en naar de Grevelingen, maar deze oplossing is al te simpel, zo het al een oplossing is.

Waarschuwing

Want het gaat bij het behoud van Voorne en Putten niet alleen om agrarische of recreatieve belangen, hoe belangrijk die op zichzelf ook zijn. Neen het gaat vooral hierom dat in een gebied als Rijnmond met meer dan een miljoen inwoners groene ruimten zoals Voorne en Putten be-slist noodzakelijk zijn wil men de leefbaar-heid van het gebied handhaven. Dergelijke groene barrières, met eigen agrarische of recreatieve functie, zijn het enige middel

om het spookbeeld van opeenhopingen van mensen, huizen en fabrieken zoals Londen en Parijs en Wuppertal dat te zien geven tegen te gaan. Jarenlang hebben onze pla-nologen daartegen gewaarschuwd. Waarom zouden wij nu die waarschuwing nog in de wind slaan.

De mogelijke uitbreiding van de Maas-vlakte is nog een reden waarom men op Voorne ongerust is. In het „groene boekje” wordt rekening gehouden met een moge-lijke uitbreiding van 800 ha tot 1980 en van ruim 3000 ha daarna. Over het eerste zou misschien te praten zijn. Maar de verdere uitbreiding zou betekenen dat de Maas-vlakte zich naar het zuiden zou uitbreiden tot voor de mond van het Haringvliet. Dat zou de ondergang van het Voorne strand betekenen. Door de zich dan wijzi-gende zeestromingen zou het strand door aanslibbing zijn karakter van zandstrand volledig verliezen en bovendien zou Voor-ne kust dan niet meer aan zee grenzen doch aan een binnenmeer. Voor de recrea-tie geen aantrekkelijk vooruitzicht. De ge-meenten op Voorne staan in hun afwijzing van de uitgebreide Maasvlakte niet alleen. De Staten van Zuid-Holland hebben even-eens duidelijk gesteld dat uitbreiding van de Maasvlakte, ook een uitbreiding met slechts 800 ha, slechts in overweging zal kunnen worden genomen, wanneer het overtuigende bewijs geleverd is, dat de nationale economie dit strikt noodzakelijk maakt en aangetoond is dat de gevaren voor Voorne gekeerd kunnen worden.

Roode Vaart

Alsof het rumoer in de Delta rond Voorne en Putten nog niet voldoende was ver-

scheen kort na het verschijnen van de „Verkenningen” het bericht in de dagbla-den dat de Shell zich aan de Roode Vaart zou vestigen en dat Rotterdam daarbij de betrokken gemeenten alle bijstand zou ver-lenen. Wie gedacht mocht hebben dat deze industriestroom zou worden opgevat als een bewijs van de bereidheid van Rotter-dam inderdaad te spreiden, kreeg onge-lijk. Waarom had Rotterdam in het Over-legorgaan hier helemaal niet over gespro-ken? Waarom ging men naar de Roode Vaart bij Moerdijk en waarom niet naar de Theodorushaven bij Bergen op Zoom of naar het Sloe? De burgemeester van Ber-gen op Zoom klaagde dat hij dat uit de krant had moeten lezen. Het argument dat de Roode Vaart voor de Shell de verste plaats van vestiging was omdat de grondstof per pijpleiding moest worden aangevoerd maakte op Bergen's burgerva-der helemaal geen indruk. Men had bere-kend dat een pijplijn naar Bergen op Zoom korter was dan naar de Roode Vaart. Maar industriestrooming aan de Roode Vaart bleek geen Brabantse zaak, het kwam ook in Zuid-Holland weer volledig in de discussie, toen bleek dat voor de afvoer van de in de Shell-vestiging te maken produkten (plastics e.d.) schepen nodig wa-ren voor de afvoer. En dan geen kustvaar-ders zoals aanvankelijk gezegd was, maar schepen tot 12.000 en 18.000 ton. Die sche-pen konden echter niet door de Dordtse Kil. Een andere vaarweg was dus nodig. Waar die te vinden? Toen kwam het kanaal dwars door de Hoekse Waard op de proppen. Een kanaal van de Oude Maas naar het Haringvliet zou het Moerdijkge-bied prachtig kunnen ontsluiten en als men toch een kanaal moest graven dan kon men dat natuurlijk beter ineens voor

grotere schepen geschikt maken en de ton-nage groeide tot 30.000 ton, 60.000 ton en zelfs 80.000 ton. Niemand weet precies wat er aan de hand is en dat doet het wan-trouwen groeien. In een radiointerview sprak de burgemeester van Rotterdam ook over een kanaal door de Hoekse Waard, een paar dagen later verklaarde hij er te zijn ingetuid, een kanaal van een kilo-meter breed was dwaasheid maar boven-dien was het helemaal nog niet zeker dat de Shell zich aan de Roode Vaart zou ves-tigen.

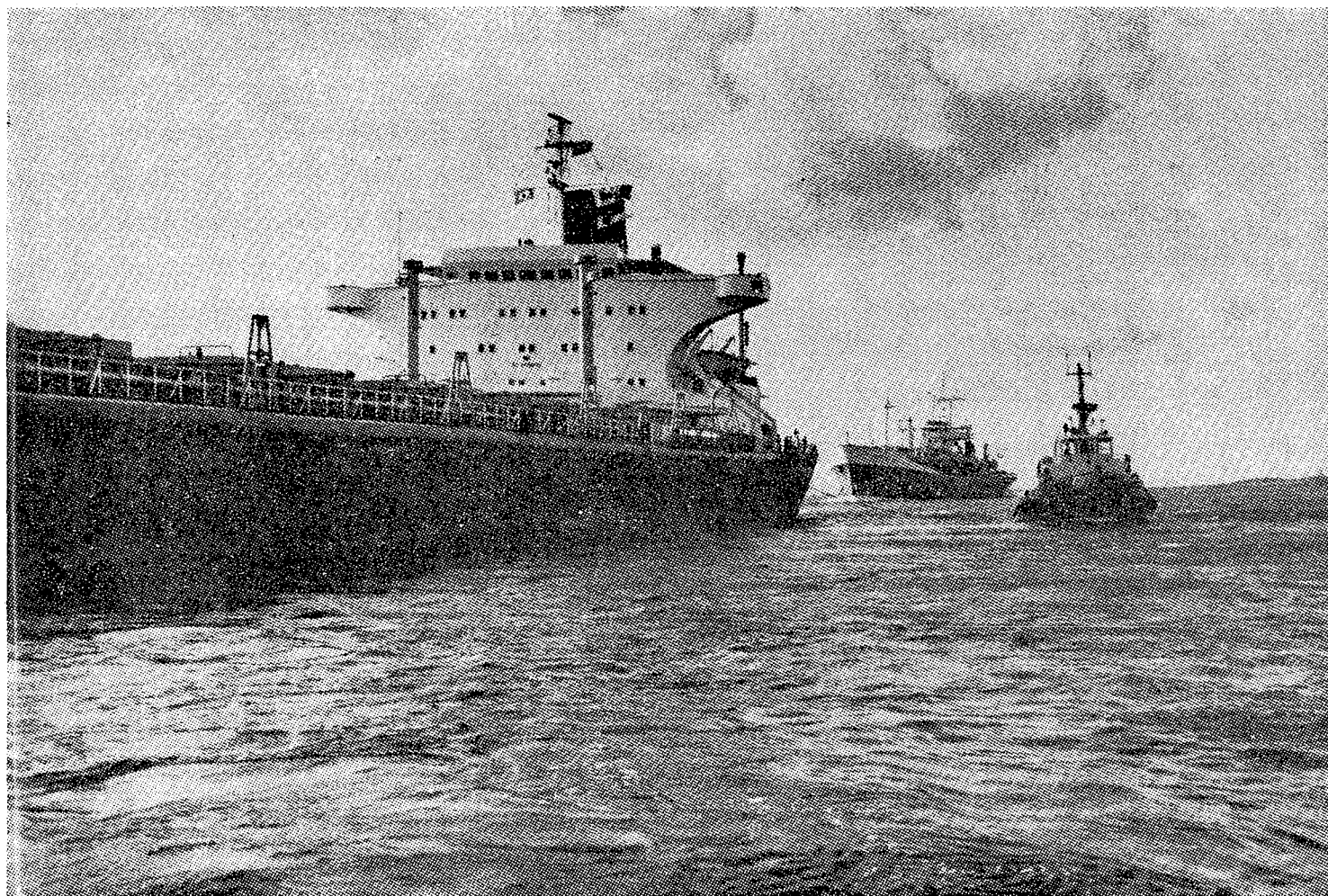
Dat argument was niet bepaald sterk, want iedereen weet zo langzamerhand wel dat de beslissing of de Shell zich bij de Roode Vaart zal vestigen juist afhangt van het al of niet komen van een kanaal door de Hoekse Waard of althans een soortgelijke verbinding te water. De vrees dat Rotter-dam of Rotterdamse ambtenaren de moge-lijkheden van een kanaal met waterstaat en economische zaken uitdokteren voedt het wantrouwen. Want als Den Haag cen-maal zijn fiat gegeven heeft en de Shell heeft beslist naar de Roode Vaart te gaan, dan staat men voor een voldongen feit.

Op de Zuidhollandse eilanden groeien het wantrouwen. Een kanaal voor zeeschepen door de Hoekse Waard of een verbreding en verdieping van het Spui met hetzelfde doel betekent niet alleen een waterweg naar de Moerdijk, maar het aantrekken van industrieën langs de kanaaloevers, de ontsluiting van het Haringvliet voor grote zeeschepen met de daarmee gepaard gaan-de industrialisatie en de industriële om-singeling van Voorne en Putten, dat dan toch de doodsteek krijgt. De burgemeester van Rotterdam heeft die bedoeling ten sterkste ontkend. Of daarmee het wantrou-wen verdwenen is? Ongetwijfeld niet, want het is niet alleen de heer Van Bennekom die beducht is voor het ondersneeuwen van de burgemeester door bepaalde func-tionarissen.

Gezamenlijk overleg

De „Verkenningen”, en meer nog wat zich daarna rond die verkenningen heeft afge-speeld, hebben in de Delta het nodige ru-moer ontketend. In plaats van een grotere mate van overeenstemming schijnt het als-of de tegenstellingen juist scherper zijn geworden. Wij dachten dat dit slechts schijn was. Natuurlijk zijn er tegenstel-lingen, die waren er al lang. Ze zijn nu wat duidelijker openbaar geworden. Om tot samenwerking te komen kan dat alleen maar nuttig zijn. Binnenkort verschijnt de zelfstandige studie van Rotterdam. Wan-neer de gemeenteraad daarover het hare heeft gezegd, kent men het officiële Rot-terdamse standpunt. Dan zal het Overleg-orgaan daarover moeten discussiëren. Maar hoe dat ook zijn zal, een harmonische ont-wikkeling van de Delta eist een gezamen-lijk overleg. Van de vijf partners onderling, maar ook van de vijf met de rijksoverheid. Daarover in een laatste artikel!

Het rapport „Verkenningen van enkele aspecten van de ontwik-kelingsmogelijkheden voor zee-havens in het Deltagebied” is verkrijgbaar bij het secretariaat van het Overlegorgaan Zeeha-venontwikkeling Zuidwest-Neder-land, Provinciehuis te Middel-burg. Telefoon 01180 - 7351. De prijs bedraagt f 3.

CONCENTRATIE BINNEN DE DAGBLADPERS VERDIENT DE AANDACHT

Vervolg pag. 1

Dat is dus al een waarde die hier in het geding is. In het geding is echter óók de waarde van de verscheidenheid, waarin men op goede grond geneigd zal zijn een gaarne aanvaard gevolg van de vrijheid te zien — vrijheid dan genomen zowel in de zin van vrijheid van meningsuiting als — het natuurlijke spiegelbeeld daarvan — de vrijheid om van meningen kennis te nemen.

Waarden

Het gaat in heel het verschijnsel van „de concentraties” dus om waarden. Maar het pijnlijke is, dat in de bestaande maatschappelijke omstandigheden niet altijd een bedachtzame afweging van deze waarden gegarandeerd is. Daaraan is van overheidswege uiteraard weinig te doen. Het is nu eenmaal inherent aan de vrijheid, de vrijheid

van drukpers in het bijzonder. Iets anders is, of het niet op de weg van de overheid ligt om, met inachtneming van de eisen der vrijheid, iets tot vermindering van de problemen bij te dragen. Zoals bekend heeft bij ons de Persraad — het niet-ambtelijke, maar overigens wel deskundige adviescollege over perszaken — de regering een rapport aangeboden, waarin de situatie wordt geschetst en enkele mogelijkheden worden opgesomd van faciliteiten die van regeringswege kunnen worden verstrekt. Bovendien is, terwijl ik dit schrijf, reeds geruime tijd het wachten op nadere bijzonderheden over de toegezegde tegemoetkoming aan de pers uit de tengevolge van de reclame in de televisie — immers een belangrijke oorzaak van de advertentiederving — geleden schade.

Heel het vraagstuk van de concentrering binnen de dagbladders verdient — dat is duidelijk — de aandacht. Ik acht

niet uitgesloten, dat ons perswezen nog opzienbarende ontwikkelingen zal laten zien.

Met name zal dat een gevolg zijn van de ontwikkelingen die ons wachten op het terrein van de techniek. Er zijn aanwijzingen dat het daarbij gaan zal in de richting van steeds grotere technische „units”, zodat de kans niet uitgesloten lijkt dat eens het perswezen zal worden geconfronteerd met een vergelijkbare „olichargie” op het veld van de techniek als wij nu reeds kennen ten aanzien van radio en televisie.

Maar ook daaromtrent is nog veel onzeker. Want binnen diezelfde techniek kan men zich óók ontwikkelingen denken die, behalve de allergrootste kranten, ook aan kleinere bladen nieuwe kansen geven.

Verantwoorde informatie

In elk geval — als zovele zaken in het leven is ook de geschiedenis van het perswezen tot nu toe een geschiedenis geweest van veranderingen en verschuivingen. Ik heb ze in dit artikel uiteraard niet volledig kunnen opsommen.

Dat de gang van zaken ons allen behoort bezig te houden ligt voor de hand, wanneer men alleen maar denkt aan de behoefte bij de mens van vandaag aan voldoende en verantwoorde informatie, en aan de taak die de pers heeft gekregen in een voortdurende verwerkelijking van de democratie.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heer C. Boertien (A.R.P.) heeft aan de minister van Binnenlandse Zaken gevraagd of er aanleiding is maatregelen te nemen t.a.v. deelneming van burgemeesters aan I.Z.A.-regelingen nu de Kroon deelneming van wethouders aan dergelijke regelingen in Zuid- en Noord-Holland heeft verworpen.

De heer Boertien vraagt tevens hoe het staat met de deelneming van burgemeesters en wethouders aan I.Z.A.-regelingen in andere provincies.

VERHUIZINGEN DOOR GEHEEL EUROPA VERPAKKINGEN voor OVERZEE

(Ook van Friesland naar Noord Holland of van Zeeland naar Duisburg) worden gaarne en prima verzorgd door

BONGERS Wageningen

TELEFOON 2725 (b.g.g. 3100)

wanneer de kwaliteit
moet
beslissen...
vraag dan

KG
koffie

in het
luchtdichte
goudmetaal
folie pak

KG om de kwaliteit!
KANIS & GUNNINK - KAMPEN

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Rotterdam
05190 - 2292; 05120 - 2157; 010 - 259299

Alle transporten
BINNEN- EN BUITENLAND
SPECIAAL VERHUIZINGEN
Meubeltransporten

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEN

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

- Het Provinciaal Comité van A.R. Kiesverenigingen in Zeeland houdt zaterdag 11 mei haar jaarvergadering. De plaats van samenkomst is „De Schakel”, Bachtensene te Middelburg.

Aanvang morgenvergadering 10.30 u.
Aanvang middagvergadering 14.00 u.
In de morgenvergadering bespreking van het interimrapport van de „18”.
In de middagvergadering spreekt drs. R. Zijlstra, lid van de Tweede Kamer over „De politiek vandaag”,

waarna discussie mogelijk is. Beide vergaderingen zijn toegankelijk voor leden van de kiesverenigingen. De middagvergadering is ook voor belangstellenden vrij toegankelijk.

- De Statencentrale Harderwijk belegt op dinsdag 14 mei een vergadering in hotel „t Vosje” te Nunspeet. Aanvang 20.00 uur. Spreker de heer R. Gosker uit Zwolle over: „Het interimrapport van de „Groep van achttien”. Het bestuur rekent op een grote opkomst i.v.m. het belangrijke onderwerp.
- Op woensdag 15 mei beleggen de Statencentrales Emmen en Assen een gezamenlijke avondconferentie in het Marturacentrum te Assen. Aanvang 19.45 uur. Dr. G. J. Stapelkamp uit Hoogeveen zal een inleiding houden over: „Het interimrapport van de groep van achttien”, waarna bespreking in discussiegroepen volgt.
- De Statencentrale Heerenveen houdt op dinsdag 21 mei een ledenvergadering. Aanvang 20.00 uur. Spreker de heer W. de Boer, voorz.

Prov. Comité en lid van het C.C. Behandeld zal worden het „Interimrapport van de groep van achttien”. Het bestuur rekent op veel belangstelling.

H. Struik en Zoon N.V. Fabriek van dekkleden en tenten

imp. Groothandel scheeps- en
aanemersbenodigdheden
elektrische en autogene las-
en snijbenodigdheden.

DEVENTER
Diepenveenseweg 8
Telefoon 05700 - 13970

ZAKKEN

Voor ALLE VERPAKKINGSDOELEINDEN
T. SPAAN

Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W
Tel. 010 - 6 91 95 Telegr. TESP A

N.V. G. HAAK

Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W
Tel. 010 - 6 91 95 Telegr. HABAG
Postbus 6043

IMPORT-EXPORT

HAARUITVAL

ROOS of andere
haarzorgen?

Belangrijke intensieve onderzoeken leidden na jaren tot de opzienbarende ontdekking van het wetenschappelijk haartonicum TIOSIN.

Men is er nu in geslaagd een haartonicum samen te stellen, dat werkelijk afdoende helpt.

TIOSIN heeft reeds ontelbaar vele mannen en vrouwen hun haar en daarmee hun jeugd en verzorgd uiterlijk teruggegeven.

Twijfel dus niet langer, doe eens een kuur met het onschatbare haartonicum TIOSIN en ook U zult enthousiast zijn.

Verpakking voldoende voor 1 1/2 maand, f. 15,70.

Duidelijke gebruiksaanwijzing ingesloten.

Betaling bij ontvangst of bij vooruitbetaling op giro 341224.

Alle bestellingen te richten aan:

Laboratorium ROYAL sfd. Cosmetics, Postbus 200, Leiden.
S.v.p. bij bestelling naam van dit blad vermelden.

Dankbare gebruikers schrijven ons: Ik heb weer prachtig haar, ben overgelukkig, heb weer een volle haardos; kan Tiosin een ieder aanbevelen, enz., enz.

EEN VEILIGE BOX

EEN BOX

VOOR UW WASGOED

èn
UW STOOMGOED

Wasserij en Chemische Wasserij DE LELIE,
Bergen op Zoom - Telefoon 01640 - 5171

Depots en filialen in geheel Zeeland en West-Brabant.

Niet alleen voeding... doch ook een lekkernij

TURKSTRA beschuit

Eerlijk... Overheerlijk!

HOTEL „DE KROON”

SOPHIALAAN - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor recepties en partijen.

KOOP BIJ ONZE ADVERTEERDERS

Aannemingsbedrijf
Utiliteitswerken

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennep
02526-541

RECLASSERING IN NEDERLAND

DOOR S. LANDHEER

Wie binnen het kader van één artikel enigszins zinvol wil schrijven over de reclassering in Nederland dient zich beperkingen op te leggen. Het is daarom dat wij hebben afgezien van een historische beschouwing hoe interessant deze op zichzelf ook moge zijn. Er werken momenteel diverse instellingen op het terrein van de reclassering in ons land. Het Nederlands Genootschap tot Reclassering, de R.K. Reclasserings Vereniging, de afdeling reclassering van het Leger des Heils, de Prot. Chr. Reclasserings Vereniging, de Dr. F. S. Meyers Vereniging (deze vereniging heeft zich gespecialiseerd in de reclassering van de geestelijk gestoorde delinquenten en speelt dan ook een grote rol bij de reclassering van de ter beschikking gestelden) en de consultatiebureaus voor alcoholisten. Het laat zich verstaan dat ook de laatstgenoemden zich richten op een bepaalde categorie mensen. De reclassering treedt op in drie situaties:

1. Voor de berechting d.m.v. het voorlichtingsrapport;
2. Tijdens de executie van de straf via het celbezoek en de V.I. rapporten;
3. Nadat de straf is ondergaan d.m.v. de zogenaamde „nazorg”.

Het voorlichtingsrapport

Dit voorlichtingsrapport kan worden aangevraagd door de Officier van Justitie, de Rechter Commissaris, de President van de Rechtbank, de verdediger, door de verdachte zelf. Via de reclassering komt deze aanvraag bij het plaatselijk bureau van de reclassering binnen. Vroeger werd ook dit werk van de reclassering door vrijwilligers verricht, maar thans gebeurt het uitsluitend door beroepskrachten, voor het merendeel opgeleide maatschappelijk werkers/sters. Zij zoeken contact met de man of de vrouw over wie gerapporteerd moet worden. Dat kan zijn in het huis van bewaring, wanneer de autoriteiten tot insluiting zijn overgegaan. Vaak echter wordt de betrokkene uitgenodigd op het bureau te komen. De maatschappelijk werker maakt in de eerste gesprekken de taak en de functie van de instelling duidelijk en vertelt wat een voorlichtingsrapport is. Daarbij wordt aan de ander de keus gelaten of hij aan de totstandkoming van een dergelijk rapport zijn medewerking wil en kan verlenen of niet. Wij menen dat een afgedwongen rapport geen goed rapport kan zijn. In samenwerking met de maatschappelijk

lijker werker zal de betrokkene zelf de bouwstenen voor dit rapport moeten aandragen. Het spreekt wel vanzelf dat binnen deze werkopvatting geen plaats is voor een outside-information zonder toestemming van degene over wie gerapporteerd wordt.

Hij/zij zelf zal aan moeten geven met wie naast de cliënt zelf in het kader van de rapportering gesproken kan worden.

Hieruit moge blijken dat het feit van de professionalisering van het reclasseringswerk niet zonder gevolgen is gebleven.

Achter deze werkwijze gaat een bepaalde filosofie schuil en in dit verband zouden wij willen wijzen op de belangrijke rol die op deze wijze sociale academies spelen binnen het gehele veld van de sociale hulpverlening in onze samenleving.

Het is — dachten wij — een zeer moeilijke opgave om de cliënt te brengen van opportunisme tot coöperatie.

Een rapport houdt voor de ander immers een bedreiging in, wanneer hij niet weet wat er gerapporteerd wordt. Er zal dan ook gestreefd moeten worden naar een zo groot mogelijke openheid, hetgeen zondermeer inhoudt dat het rapport in concept met de cliënt besproken wordt, zodat hij nog alle mogelijkheden heeft om zijn visie over het geschrevene te geven. Eerst daarna zal het rapport zijn definitieve vorm kunnen krijgen. Wanneer de officier van justitie of de rechter ter zitting het voorlichtingsrapport citeert of terloops ter sprake brengt, zal de cliënt moeten weten wat er in dat rapport geschreven staat. Slechts langs die weg is werkelijke samenwerking bereikbaar.

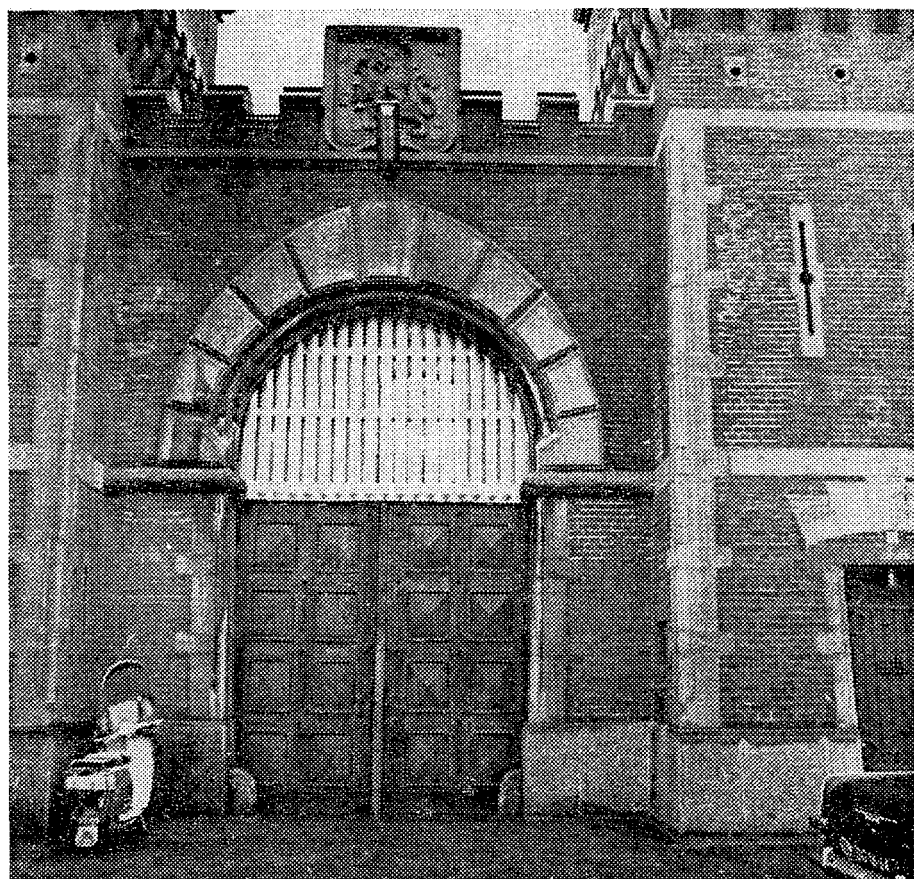
Persoonlijk zouden wij het toejuichen, wanneer de rechter ter zitting aan de verdachte zou vragen of het rapport met hem besproken is, wanneer het ter sprake gebracht wordt. Een rechtzitting is voor wie het aangaat toch al een bedreigende situatie en binnen die situatie zal gestreefd dienen te worden naar optimale openheid en optimale zekerheid voor hen die dit alles hebben te ondergaan.

Het celbezoek

Dit is een reclasseringsactiviteit die door vrijwilligers wordt verricht. Men bezoekt de gedetineerden om daarmee a.h.w. een stuk maatschappelijk, een stuk christelijke solidariteit te doen blijken.

Er is de laatste jaren een duidelijke teruggang in het celbezoek te constateren. Daarvoor zijn verschillende redenen aan te geven. De belangrijkste is dachten wij de ontwikkeling van de eigen sociale dienst van het gevangeniswezen.

Gestart in 1946 tracht men steeds meer deskundigen aan te trekken, die een zeer belangrijke bijdrage leveren aan de vernieuwing van het gevangeniswezen.

Wie vangt de mensen op die dit gebouw verlaten?

Zo is men nu bezig binnen deze dienst een duidelijke scheiding te maken tussen de maatschappelijk werkers en de bejegeningcoördinatoren.

Binnen de gehele vernieuwing en humanisering van ons gevangeniswezen, gaat men ook meer oog krijgen voor creativiteit en recreatie.

Het laat zich verstaan dat tegen de achtergrond van deze ontwikkelingen het cellenbezoek terugloopt.

Naast het celbezoek tracht ook de maatschappelijk werker die het voorlichtingsrapport schreef het contact met de cliënt te onderhouden. Dit zal zeker het geval zijn wanneer bij de uitspraak een verzoek tot reclasseringsbegeleiding werd gedaan.

Het laat zich verstaan dat het onderhouden van de relatie van groot belang is voor het werk straks in de „nazorg”.

De nazorg

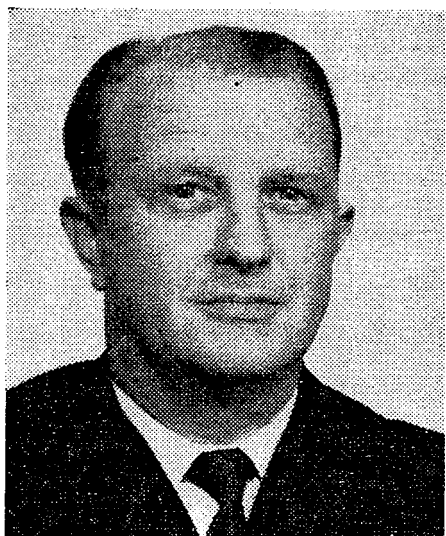
Sedert 1915 is de rechter in de gelegenheid geheel of gedeeltelijk voorwaardelijke straffen op te leggen. Bij deze categorie veroordelingen kan de rechter als bijzondere voorwaarde een begeleidingsopdracht aan de reclassering geven gedurende de gestelde proeftijd.

De algemene voorwaarde is dan dat de veroordeelde gedurende de proeftijd (van 1 tot 3 jaar, maar gemeenlijk 3 jaar) geen strafbaar feit pleegt.

De bijzondere voorwaarde luidt dan, dat hij zich gedurende de proeftijd zal stellen onder toezicht van een met name genoemde reclasseringsvereniging, hetgeen dan meestal de instelling is die ook het voorlichtingsrapport heeft uitgebracht. Terugdenkend aan de achtergrondgedachten, die wij ontwikkelden i.v.m. het voorlichtingsrapport is het begrijpelijk, dat de reclasseringsvereniging nu niet zo gelukkig is met de begrippen „opdracht” en „onder toezicht stellen”.

In gesprekken met de cliënt blijkt steeds weer dat men een dergelijke

S. Landheer

„onder toezichtstelling” toch ervaart als een bijkomende straf en de reclasseringsinstelling als de verlengde arm van de officier van justitie.

In enkele arrondissementen (o.a. Den Haag) gebruikt men dan ook de z.g.n. „Amsterdamse clauseule” waarin gezegd wordt dat de veroordeelde contact zal onderhouden met de reclasseringsinstelling voor zolang deze zulks nodig acht in overleg met de reclasseringsraad. Daardoor wordt de mogelijkheid geboden per incidenteel rapport ontheffing van de opdracht te verzoeken wanneer het zo goed gaat dat begeleiding niet langer nodig lijkt, maar ook wanneer de cliënt het contact stelselmatig tracht te ontlopen, waardoor de begeleiding zinloos en niet realiseerbaar wordt.

Binnen de „nazorg” moet de cliënt met al zijn problemen bij de behandelend maatschappelijk werker terecht kunnen, waarbij deze er naar ons oordeel op gespist moet zijn de man zo mogelijk te verwijzen naar gespecialiseerde instellingen.

Wij denken aan een Medisch Opvoedkundig Bureau, een bureau voor levens- en gezinsmoeilijkheden. Reclassering, resocialisering houdt immers in de betrokkene weer opnieuw gebruik leren maken van de kanalen van hulpverlening die in de maatschappij voorhanden zijn. De reclasseringsinstelling zal er op uit moeten zijn zichzelf zo snel mogelijk overbodig te maken en de cliënt zo vlug mogelijk te verlossen van het odium „reclassent”. Binnen deze gedachtengang past ook volledig de verwijzingspolitiek naar bijv. het Gew. Arbeidsbureau.

Wanneer men „The man in the street” vraagt wat een reclasseringsambtenaar is, luidt het antwoord nog steeds: „Dat zijn lieden die boeven baantjes bezorgen”. Niets is minder waar, want ook bij de arbeidsbemiddeling moet het streven er op gericht zijn de cliënt te gebruiken te leren maken van de daarvoor aanwezige normale kanalen. Daar komt nog bij, dat het in het algemeen een betere indruk maakt, wanneer de cliënt zelf solliciteert dan wanneer een maatschappelijk werker van de reclassering dat voor hem doet.

Uiteraard zal ieder geval op zichzelf bezien moeten worden en kunnen er cliënten zijn die de hulp van de instelling daarbij niet kunnen missen. Wij waren in dit artikel niet volledig, konden dat ook niet zijn.

Wij hebben bijv. niet geschreven over de inbreng van de reclassering bij de voorwaardelijke in vrijheidstelling. Wij hebben slechts getracht u iets te laten zien van het werk van de reclassering in ons land.

Bij al deze activiteiten spelen vandaag de vraagstukken betreffende de ethiek van het straffen en de vernieuwing van het gevangeniswezen een grote rol en het getuigt van beleid en inzicht wanneer een politieke partij zich op grond van haar evangelische bewogenheid ten nauwste hierbij betrokken weet.

ROTTERDAM

KOLEN EN OLIE

VOOR HUISBRAND EN INDUSTRIE
A. VAN WEELDEN'S KOLENHANDEL

Straatweg 55 - ROTTERDAM - Telef. 180240
Filiaal Dorpsweg 70 - Rotterdam-Zuid - Tel. 276208

N.V. Verhuis- en Transportbedrijf A. SLUYTER & ZONEN

verzorgt al uw TRANSPORTEN door het gehele land
ROTTERDAM, telefoon 010 - 242565 - De Jonghstraat 25

W. J. SPOORMAKER N.V.

AUTOMOBIELBEDRIJF ROTTERDAM-ZUID
Wolphaartsbocht 246 - Telefoon 77550

OFFICIAL PEUGEOT-DEALER

voor ROTTERDAM - ZUID
en de eilanden IJSELMONDE en VOORNE - PUTTEN

C. de Mooy & Zoon Im- en export bloemenhandel

LOMBARDKADE 21
TELEFOON 113350

M. VAN REIJN'S LOODGIETERSBEDRIJF ELEKTRO-TECHNISCH BUREAU

Lusthofstraat 27 - Tel. 122429 b.g.g. 131762 - Rotterdam

Voor het betere

TIMMER-, METSEL- EN TEGELWERK naar

D. KLIJNSMIT

Kerkstraat 37 - telefoon 18 64 68
(buiten kantoor tijd tel. 12 87 92)

Ook voor excl. betimmeringen en interieurverzorging

J. LUYT handel in tuingrond zand en grint

Tevens levering van duinzand, koemest en alle soorten grint. Desgewenst verzorgen wij eveneens het inkruisen van de grond en/of het zand.

Terbregse Rechter Rottekade 88, Rotterdam-13,
telefoon 180794 - 187479.

ZEELAND

- FLOORFLEXVLOEREN
- COMPLETE KEUKENS
- LOSSE KASTEN

Prima materiaal voor elk interieur

BOUWMATERIALENHANDEL

A. DE JAGER-TOLHOEK N.V.

GOES - filialen Middelburg - Vlissingen

NIEUWBOUW

ONDERHOUD

GEBR. JOBSE aannemersbedrijf

SEROOSKERKE (W) - TEL. (01189) 297-343-341

AMSTERDAM

GEZOND. GEZELLIG EN 'T GOEDKOCPS
is het stoken met de kolen van de

FIRMA S. DOGGER Hzn.

SCHINKELKADE 14 - TELEFOON 72 25 16

ANTRACIET, BRECHCOKES en OLIE voor centr. verwarming

Pontjweg 91 - Jansenstraat 199 - Kruseplein 28 - Dapperstraat 16 - Jan van Galenstraat 60
Van Eversteinstraat 130 - Hugo de Grootplein 20 - Spaarndammerstraat 97 - Bentelckstraat 28
Buiten Oranjestraat 28 - v.d. Helsteplein 9 - Wasterstraat 138 - Spruwanpark 3 - Ribbestraat 39
Tuinstad Osdorp, Tussenmeer 62

HET BEELD DER VADEREN

Het dikke rapport

Een halve eeuw geleden, in mei 1918, werden er in de Tweede Kamer levendige debatten gevoerd over de ambtenaren-salarissen.

Dat kwam zo.

Het kabinet-Cort van der Linden wilde een grotere uniformiteit op het gebied van de salarissen. Het was een warwinkel. Om een voorbeeld te noemen: bij de P.T.T. waren honderden hulppostkantoren, en aan het hoofd van zulk een kantoor stond iemand met de rang van brievengaarder. Het salaris verschilde van plaats tot plaats, al naar de arbeidsmarkt het vroeg. De regering benoemde nu een commissie, die een voorstel moest doen, om alle mensen in Rijksdienst in te delen in klassen en groepen, ieders rang en positie te classificeren door onderbrenging in een aparte salarisschaal.

De commissie, een staatscommissie, bestond uit een voorzitter, de heer Stork, lid van de Eerste Kamer, en zes leden, waaronder twee leden van de Tweede Kamer, nl. de heren Van der Tempel (S.D.A.P.) en P. van Vliet jr. (A.R.). De overige leden waren hoge ambtenaren.

Binnen een jaar had de commissie haar rapport gereed, een boek „als een statenbijbel”. En daarin kon iedere functionaris zich zelf terugvinden, of het nu de Griffier van de Tweede Kamer was, of een schoonmaakster in het gebouw dier Kamer, een sluiswachter, een professor, een portier, een secretaris-generaal, of een hulpmachinist op een stoomgemaal.

Al deze functionarissen waren ingedeeld in klassen, in totaal 115 klassen. En bij elke klasse was het minimum en het maximum aangegeven, met de perio-

dieke verhogingen. Een schoonmaakster had een minimum van f 600,— per jaar, na 2 jaar f 650,— en na 5 jaar f 700,—. Dat was het maximum.

Bovenaan stond de professor.

Aanvangssalaris f 6500,— na 3 jaar f 700,—, na 6 jaar f 7500,— en eindelijk, na 7 jaar het maximum van f 8000,—.

De secretarissen-generaal der departementen vielen in dezelfde klassen als de professoren. En boven en buiten alle klassen stonden de Commissarissen der Koningin (f 9000,— + ambtswoning), en de ministers (f 18.000,—).

Toen dit rapport begin april 1918 werd ingediend, stuurde de Regering een brief aan de Staten-Generaal met een aantal wetsvoorstellen om alle begrotingen suppletoir te verhogen, ten einde deze salarisvoorstellen te kunnen effectueren. Het dikke rapport was er bijgevoegd, om de Staten-Generaal te laten zien, „hoe het komt”. Maar dat rapport behoeft niet goedgekeurd te worden, alléén de begrotingswijzigingen. Want de nieuwe salarissen zouden bij algemene maatregel van bestuur worden ingevoerd.

Reeds in mei kwam de zaak in de Tweede Kamer in behandeling. Sommige Kamerleden klaagden, dat zij te weinig tijd hadden gehad om het dikke rapport te bestuderen. Maar het deed er weinig toe. Zij hadden alleen te stemmen over de begrotingsvoorstellen. En — zij konden desgewenst een motie indienen, waarin de Regering werd uitgenodigd, nog enige wijzigingen aan te brengen in de schalen en cijfers in het dikke boek.

Daar kwam uiteraard niets van. Het debat ging over algemene salarisvraagstukken, maar het was zéér interessant.

Daarover komt nog een volgende verhaal.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

Soldaten

Van de voorzitter van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen, de heer C. A. van Bochel, vonden wij deze uitspraak in „Het Vrije Volk”:

„Ik stond een keer op wacht, toen er een colonne militaire wagens aankwam. Ik opende de slagboom. Maar een kolonel wees mij erop, dat ik hem na elke wagen weer moest sluiten om hem dan weer voor de volgende te openen. Ik mocht de colonne niet achter elkaar doorlaten”.

Initiatief van soldaten wordt niet altijd op prijs gesteld. Dat bewijst ook het verhaal over die sergeant en de rekruten. De sergeant zegt: „Nou tel ik tot drie en dan gaan jullie er als een haas vandoor! Ik begin! Een... twee... Hé, daar zeg, waarom ren je al? Snap je 't niet?” De betrokken rekrut: „Ja natuurlijk wel, maar die anderen niet. Ik begrijp al, dat drie direct na twee zou volgen”.

Anekdote

Enige tijd geleden begon de heer H. Algra een hoofdartikel in het Friesch Dagblad met de volgende anekdote:

„Vele jaren was een uit Bolsward geboortige inspecteur werkzaam bij het gemeentelijk onderwijs in de gemeente Amsterdam. Hij was een verzamelaar van anekdotes, van opmerkingen uit de kindermond, waarbij die in een onlangs gepubliceerd boekje de indruk maken van bleke en bedachte verhaaltjes. Men moest ze hem horen vertellen. De juffrouw heeft verteld van Mozes en vraagt de volgende morgen de geschiedenis terug. Een kleine, vroegwijze jongen antwoordt op de vraag wie de moeder van Mozes was: de prinses. Nee, zei de juffrouw, die had hem immers gevonden. Het jongetje: dat zéi ze...”

Consument

De socioloog prof. dr. S.J. Groenman heeft de consument onlangs als volgt getypeerd:

„De frequent koper geworden consument loopt in de meeste gevallen in een doolhof van prijzen rond. Hij vermag niet te zien, wanneer hij bij gekochte of aan-

geboden bonnen of bij naakte prijzen aan een redelijk lang eind trekt. Hij is niet in staat kwaliteiten te vergelijken. Hij weet, dat de prijzen oplopen en heeft geleerd daarin te berusten, maar ziet door allerlei tijdelijke aanbiedingen en prijsverlagingen de loop der prijzen niet meer”.

Het is vaak zo, dat hij die aan het langste eind denkt te trekken aan het kortste eind trekt.

Had hij gelijk, die zei, dat het een mens (lees: consument) vergaat als een vlieg in een kamer gevuld met 100 jongens, die allemaal een vliegenmepper in de hand hebben?”

Kritiek

Vorige week zaterdag werd door mensen uit de publiciteitswereld een conferentie gehouden over „grenzen en grendels in de massacommunicatie”.

Over de kritische beoordeling die de mensen, werkzaam bij deze communicatiemiddelen, soms ten deel valt en hun reactie daarop, merkte prof. mr. M. Rooij op:

„Welnu, zo goed als zij zelf telkens weer de stoute schoenen aantrekken om zich over anderen in kritische zin uit te laten of anderen te schokken, moeten zij het kunnen velen dat die anderen te hunnen opzichte hetzelfde doen en moeten zij zich niet te spoedig tegen de haren gestreken voelen”.

Dat wie het aangaat het ter harte moge nemen. Een vrome wens?

Parlementsleden

Dr. A. Hoogerwerf, lector in de politicologie aan de V.U., deed in een openbare les onlangs deze uitspraak:

„Het is wel zeker, dat er parlementsleden zijn, die hun rol meer opvatten als een eenrichtingsverkeer van boven naar beneden dan als een communicatie in twee richtingen. Na een verkiezingsnederlaag van zijn partij verklaart menig parlements lid, dat de kiezers beter behoren te worden voorgelicht zonder de mogelijkheid te opperen, dat misschien ook de Kamerleden beter zouden kunnen worden voorgelicht over wat de kiezers beweegt”.

U begrijpt het: het gaat niet over A.R. Kamerleden!!! Het denkbeeld alleen al zeg!

DE POLITIEK DICHTERBIJ

Nederland op de snijtafel (Omslag „De anatomie van Nederland”)

Wat speelt er nu allemaal een rol in het politieke bedrijf? Hoe gaat het in werkelijkheid toe? Wat zit er achter? Waarom gebeurt het op die manier, waarom niet anders? Wie maakt de dienst uit op een departement? Welke rechten hebben Kamerleden? Hoe gaat het in de ministerraad toe? Wat is nu precies de diplomatieke dienst? Welke invloed heeft de Koningin op het beleid? Het zijn slechts enkele van de vele vragen, die leven bij een groot aantal Nederlandse staatsburgers. En het is niet altijd eenvoudig op dit soort vragen een enigszins bevredigend antwoord te krijgen. Natuurlijk, er zijn reglementen en wetteksten, compleet met toelichting, die men kan raadplegen. Afgezien van de omstandigheid dat velen het raadplegen daarvan als een dorre en doodse bezigheid ervaren, vormen die stukken ook slechts „het geraamte”. Het functioneren van die reglementen en wetteksten wordt niemand op die manier gewaar. Het geraamte krijgt een hart en vlees en bloed door de praktijk te leren kennen.

Verschillende facetten van ons staatkundig bestel zijn door de radio, maar met name door de televisie dichter bij gekomen. Af en toe zien wij de Tweede Kamer — tot meer of minder genoegen — in de huiskamer. Daarmee doet men indrukken op over de gang van zaken in een debat. Over de taak en bevoegdheden en over het functioneren van het parlement in het algemeen zegt het echter nog weinig.

De uitzendingen van de politieke partijen geven voor zover ze niet uitsluitend worden besteed aan propaganda enigszins een beeld van de doelstellingen van een politieke partij, maar het functioneren van de partij als zodanig komt er niet zo heel veel door dichterbij.

Via een programma als „Inburgeren” wordt getracht een duidelijk beeld te geven van het hoe, wat en waarom van allerlei politieke zaken. Het lijkt ons een goed voorbeeld van een zeer nuttige informatieve rubriek over diverse zaken verwant aan het staatkundig bedrijf.

En er gebeurt wel meer. In dit verband kan ook gedacht worden aan de cursus, die de Stichting Burgerschapskunde voor de luttel som van f 25 organiseert.

Nederland op snijtafel

Niet alleen radio, televisie of een cursus kunnen de soms zozeer gewenste informatie geven. Een boek kan daartoe ook van dienst zijn.

Het is alweer enige tijd geleden, dat er een boek is verschenen onder de ti-

tel „De anatomie van Nederland”. Het boek — 264 pagina's — is geschreven door J. van den Berg. (Uitgeverij De Bezige Bij. Prijs f 14,90). De auteur heeft Nederland op de snijtafel gelegd en eens gekeken wat er onder de huid zat.

Het resultaat is een boeiend geheel geworden; een levendig verslag van wat er onder de huid (of: achter de schermen) van onze nationale politiek gebeurt. In het boek vindt u verhalen, die „in welingelichte Haagse kringen” bekend zijn. Overigens is het niet een boek met alleen maar pikante verhalen. De auteur heeft gebruik gemaakt van feiten, getallen en statistieken.

Op de flap van het boek wordt gezegd, dat de aandacht vooral gericht wordt op de periode van het kabinet-Cals en zijn nadagen. Maar de informatie is van dien aard, dat ze van blijvend belang is. Over het algemeen is dit juist, al blijft het bij een boek als dit natuurlijk zo, dat de feitelijke gegevens snel achterhaald zijn. Een voorbeeld daarvan is bijvoorbeeld te vinden in het hoofdstuk „politieke partijen”, waar de A.R. Partij wordt behandeld. Daar wordt v.d. Sluis nog als Kamerlid c.q. partij-secretaris genoemd en Bruins Slot als voorzitter van het College van Advies.

De contributie-aftocht is veel hoger, dan het op blz. 74 vermelde bedrag. Er staan ook zeer aanvechtbare dingen in, zoals „De Tweede Kamer levert doorgaans de a.r.-sprekbus, de Eerste Kamer geeft die spreker zijn hersenen”.

Trouwens dergelijke zinnetjes typeren het boek enigszins. Zij maken ook duidelijk, dat wij hier niet te maken hebben met een geheel objectief verslag. Integendeel, af en toe wordt er behoorlijk met kleuren gewerkt. Anderzijds moet worden toegegeven, dat dit de leesbaarheid en smeugheid van het boek verhoogt.

Stimulans

Zelfs zij, die beweren, dat politiek saai en taai is zullen dit boek geboeid ter hand nemen. Het kan een eerste stimulans zijn om op het politieke terrein wat dieper te gaan graven. Want ook dat moet worden gezegd, het boek behandelt veel, maar zeer globaal. De inhoud blijft veelal aan de oppervlakte.

Het is niet mogelijk veel citaten te geven, maar bepaalde citaten zullen sommigen zich beslist doen afvragen „Moet dat nu zo?”

De auteur neemt nergens een blad voor de mond. Hij deelt mee wat hij gehoord heeft. Een aanpak, die voordelen heeft, maar die niet ieder zal waarderen. De schrijver heeft — zo zegt hij zelf — „een honderdtal interviews gehouden met mensen die het in de politiek voor het zeggen hebben en die er werkelijk nog iets zeggen ook”. Globaal nog iets over de inhoud: Achtereenvolgens schenkt de auteur in

acht hoofdstukken aandacht aan Koninklijk Huis, parlement, politieke partijen, departementen (met o.a. gesprek met drs. J. W. de Pous, de huidige voorzitter van de Sociaal Economische Raad), kabinet (met o.a. gesprek met oud-minister-president mr. J. M. L. Th. Cals), diplomatieke dienst, Brussel (Europese gemeenschappen), kerken. Voor ons gevoel hangt dit laatste hoofdstuk er een beetje bij. In een boek, dat over de politieke situatie gaat behoort een hoofdstuk over de kerk niet thuis. De schrijver heeft het voornemen zich in een tweede deel bezig te houden met de financieel-sociaal-economische sector en misschien vond hij, dat een hoofdstuk over de kerken daarin nog minder paste.

Begroting

Over het boek is veel meer te zeggen — in kritische en waarderende zin —, maar waarom zouden we? Een citaat om er u iets van te laten proeven. Het is te vinden in hoofdstuk 4 Departementen blz. 122 e.v. Het gaat over de samenstelling van de begroting (u hebt dan een indruk waar men nu o.a. mee bezig is):

„Begin januari wordt de „begrotingsaanschrijving” naar de verschillende departementen gestuurd, daarin worden bepaalde aanwijzingen gegeven omtrent de komende begroting. In februari beginnen de departementen een eigen begroting op te stellen voor het komende jaar. Dat werk wordt verricht door hun afdelingen Comptabiliteit. (Toen koning Willem III een van zijn adviseurs eens vroeg: „wat betekent nu eigenlijk Comptabiliteit?”, antwoordde deze na enig nadenken: „Comptabiliteit Majesteit is geen kleinigheid”).

Omstreeks 1 mei is er op Financiën zo ongeveer bekend, wat de andere ministeries (en Financiën zelf) denken te gaan uitvoeren in het komende jaar. Dan komen de „thesaurie-inspecteurs” van Financiën in het geweer, die gaan bezien of de verschillende uitgaven wel noodzakelijk en verantwoord zijn, en of men de gemaakte afspraken is nagekomen. Dan moeten ook de ministers op het matje komen, die hun boekje te buiten zijn gegaan. Op Financiën vindt men dit de belangrijkste fase, al de volgende fasen, inclusief de begrotingsbehandeling in de Kamer doen er niet zoveel meer toe. Het klinkt tragisch voor de democratische controle door de volksvertegenwoordiging, maar het is waar.

In de maanden mei, juni, soms tot ver in de maand juli, wordt er over en weer gevochten over de hoogte van begrotingsposten, tussen de minister van Financiën, als onvermurwbare penningmeester, en zijn medebestuurders uit de ministerraad als op geld beluste potverteerders. Alleen om die reden al, is de top van Financiën van mening, dat de minister van Financiën altijd iets meer ervaring moet hebben

dan zijn collega's, er moet een natuurlijk overwicht zijn. Om die reden wordt ook betreurd, dat het bij kabinetsformaties meestal zo uitvalt, dat de minister van Financiën als laatste wordt aangezocht. Vaak zijn er bij de formatie dan al belangrijke financiële afspraken gemaakt. De minister van Financiën heeft een coördinerende functie ten aanzien van de uitgaven van de andere ministeries, ook wel „spending departments” genoemd. Zij geven geld uit en leveren daar prestaties voor, de minister van Financiën blijft verantwoordelijk voor de inkomsten en voor de staatsschuld. Hij heeft het in de ministerraad altijd het moeilijkst, hij moet in zijn eentje door de verhalen van de anderen heen zien.

Maar eindelijk na zeer langdurige en gewichtige besprekingen (minister Fiévez van Oorlog, door minister Lieftinck van Financiën eens uitgenodigd voor zo'n heet begrotingsgevecht, sprak de gedenkwaardige woorden „moet ik soms mijn veldbed meenemen?”), eindelijk dan is het zover.

Op 1 augustus moeten de definitieve stukken van de ontwerp-begroting naar de Raad van State, die advies uitbrengt aan de Koningin. 1 augustus is ook de datum waarop meestal de thesaurier-generaal (jhr. Van Lennep) met vakantie gaat, en ook de directeur der Rijksbegroting (dr. W. Drees jr.) neemt dan een paar weken vakantie. Half augustus is iedereen weer terug, want dan wordt aan de Miljoenennota begonnen. Vroeger was deze Miljoenennota een simpel begeleidend schrijven bij de ontwerp-begroting, maar sinds de ontwerp-begroting een stapel papier is geworden van een halve meter hoog, is ook de Miljoenennota een gedegen boekwerk. Aan de tekst van de Miljoenennota wordt gewerkt door het Bureau Begrotingsvoorbereiding, met een team van 15 á 18 economen en juristen, die de hele zomer doorwerken, en in die periode praktisch geen vrije zaterdagen of vrije avonden hebben. Het is een typisch voorbeeld van seizoenarbeid: op de dag dat hun minister de Kamer betreedt met het koffertje en daarin de Miljoenennota en het ontwerp Rijksbegroting, gaat de Dienst Rijksbegroting met vakantie. De Tweede Kamer slaat aan het studeren, zij heeft een drukke tijd voor de boeg. En de minister vertrekt voor een dag of tien naar Washington om er vergaderingen van de Wereldbank en het Internationale Monetaire Fonds bij te wonen. Als hij terugkomt, beginnen de Algemene Begrotingsdebatten in de Tweede Kamer”.

Het Nederlandse parlement

Misschien hebt u er nu de smaak van te pakken gekregen en zegt u bij u zelf dat u er méér van wilt weten. Het zou kunnen zijn, dat u bijvoorbeeld nu wel eens precies wilt weten

• *Vervolg op pag. 12*

DE POLITIEK DICHTERBIJ

• Vervolg van pag. 11

hoe het met uw eigen volksvertegenwoordiging is gesteld. Wat is het Nederlandse parlement; wat doet het; hoe is het samengesteld; welke bevoegdheden bezit het en hoe functioneert het? Er is een voortreffelijk boek over. Als u iets wilt weten over ons parlement, dan moet het iets heel bizars zijn, wil het niet in dat boek staan. Het boek dat wij op het oog hebben is getiteld „Het Nederlandse Parlement”. Schrijver is dr. E. van Raalte, de nestor van de parlementaire redacteuren. Het boek is uitgegeven bij de Staatsdrukkerij te Den Haag, de prijs bedraagt f 7,90, de omvang is 406 pagina's. Een alfabetische index — ook in het eerstgenoemde boek te vinden — vergemakkelijkt het gebruik.

De beide boeken zijn eigenlijk niet met elkaar te vergelijken, omdat ze anders van opzet zijn, een verschillend terrein bestrijken en door verschillende personen geschreven zijn.

Het boek over ons parlement laat zich minder vlot lezen. Men kan zeggen, dat het wetenschappelijker van inhoud is, terwijl het andere meer in een vlotte journalistieke stijl is geschreven.

Hiermee wil overigens niet gezegd zijn, dat het boek van Van Raalte saai of vervelend is. Ook in dit boek komen tal van aardige interessante bijzonderheden voor. De schrijver wil ook schrijven voor een breder publiek, waarin hij naar ons gevoel voortreffelijk slaagt. Wanneer men echter uitvoerig over het parlement schrijft en daarbij aan de hand van bronnen verklaart hoe en waarom bepaalde regels zijn ontstaan, dan zal het duidelijk zijn, dat sommige stukken „zwaarder te verstaan zijn”.

Schat van gegevens

U zult dit echter graag op de koop toemen, wanneer u bezig bent. Het boek bevat een schat van gegevens en vele artikelen- en boekenschrijvers plegen Van Raalte te raadplegen. Iedere belangrijke regel wordt toege-

licht aan de hand van enkele voorbeelden. Als de auteur iets vertelt over Kamerontbinding, dan zegt hij meteen wanneer de Kamerontbinding heeft plaatsgevonden en u krijgt over die ontbindingen enkele gegevens.

Een ander voorbeeld. Als de „verenigde vergadering” ter sprake komt, volgt eerst een uiteenzetting over het wanneer van zo'n vergadering, met een snuffje historie en enkele bijzonderheden (bijv. bij een verenigde vergadering voor louter ceremoniële doeleinden worden er geen notulen gehouden en vindt geen tekening van de presentielijst plaats, zodat het vraagstuk van het quorum geen rol speelt); vervolgens wordt dan meegedeeld — met bijzonderheden — wanneer zo'n verenigde vergadering met louter ceremonieel karakter sinds de bevrijding heeft plaatsgevonden.

Daarna wordt dan stilgestaan bij de jaarlijks voorkomende verenigde vergadering — die de grondwet voorschrijft — met een ceremonieel karakter, ter opening van de zitting der Staten-Generaal. En alweer met historische bijzonderheden en met veranderingen, die hebben plaatsgevonden.

Het is verleidelijk meer van dit soort voorbeelden te geven, bijvoorbeeld over de parlementaire onschendbaarheid, het vragenrecht, onderzoek van klachten, de Handelingen, het quorum enz. (De groep is willekeurig geweest). U kunt, wanneer u de inhoud van dit boek in u hebt opgenomen, naar onze mening met een gerust hart aan iedere quiz over het Nederlandse Parlement deelnemen.

De schrijver heeft zelf steeds een duidelijke mening. Hij vindt daar geen doekjes om, maar hij probeert wel steeds zo objectief mogelijk weer te geven wat aan de hand is. Naar onze smaak is hij daar vrij redelijk in geslaagd. Het boek is bij tot de kabinet-crisis van 15 oktober 1966 (Nacht van Schmelzer).

Dit betekent dat ook ten aanzien van de werkzaamheden van de Kamer in

het boek aandacht wordt geschonken aan het nieuwe reglement van orde, dat de Tweede Kamer in 1966 aannam en derhalve ook aan de openbare commissievergaderingen. Het staatsrecht is echter voortdurend in beweging en sinds eind 1966 hebben er dan ook al weer nieuwe ontwikkelingen plaatsgevonden. Maar die worden in een volgende druk ongetwijfeld verwerkt. Dat dit boek in een behoefte voorziet kan ook blijken uit het feit, dat de vierde druk ervan reeds voor ons ligt. Bij een herdruk zal prof. De Gaay Fortman in de index ongetwijfeld ook weer de voorletters W. F. krijgen, maar zulk soort kleinigheden verdienen bij zo'n werk amper vermelding.

Inhoud

Volledigheidshalve nog iets uit de inhoudsopgave. De werking van het parlementaire stelsel in Nederland wordt in hoofdstuk één behandeld, waarbij o.a. de positie van het parlement ter sprake komt ten opzichte van kiezers en kabinet; de kabinetsformaties, de soorten van kabinetten, hun stabiliteit, aftreden e.d. en Kamerontbinding. Vervolgens in hoofdstuk twee het:

Tweekamerstelsel; in drie de Organisatie der Staten-Generaal (o.a. kiesstelsel, verkiesbaarheid, onverenigbaarheid, voorzitterschap, orde-handhaving).

Bevoegdheden van het Parlement, is de titel van hoofdstuk vier. De „Werkmethode” komt in het volgende hoofdstuk aan de orde. En in hoofdstuk VI De openbare behandeling — debat en stemmingen.

Voorts dan nog bijzonderheden over de gebouwen der Kamers, een literatuur-opgave en aantekeningen; aanvullingen en een alfabetische index.

Misschien zegt u na dit alles: Ik wil kennis gaan nemen van de Kamerstukken of van Kamerstukken, die op een bepaald onderwerp betrekking hebben. Die mogelijkheid bestaat. U kunt zich daartoe wenden tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat, Den Haag. Telefoon: 070-814511, afdeling Verkoop.

In een volgend nummer zal u enige informatie worden gegeven omtrent de aanwezige mogelijkheden. D.C.

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

Wenst als geschenk:

1 abonnee
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 abonnees
zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 abonnees
sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6.— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuypersstraat 3, Den Haag.

VERTROUWENSADRESSEN VOOR
EIGEN KRING IN
FRIESLAND

presenteert
europese
„FORTEX”
herenmode

RIVEL

Fabriek van rijwielen
en autopedes
SURHUISTERVEEN
Telefoon 05124 - 269

Firma Gebr. Slump Brandstoffenhandel

LEMMER NAGELE - Telefoon 05276 - 2460
LEMMER Straatweg 44 - Telefoon 0514f - 564
b.g.g. 307

Annex HAARDEN, KACHELS en KOOKAPPARATEN
voor KOLEN, OLIE en GASVERWARMING
Deskundige voorlichting - Vakkundige aansluiting

TIMMERFABRIEK „HET NOORDEN”

J. W. STAP

OUDEBILDTDIJK - TEL. 05180 - 363 - ST. ANNA PAROCHIE

drukwerken in boekdruk

boekdrukrotatie
offset
van de meest
uiteenlopende aard

n.v. drukkerij de „motor”

gedempte pol 8-14 - sneek - tel. 05150 - 2821 - 5112

Alle textielgoederen,
bedden, dekens,
matrassen, complete
woninginrichting

Grootzand 14 - 38. SNEEK - Midstraat 114. JOURE

DOUMA'S IJZERHANDEL n.v.

Grootzand 66 - Postbus 30 - SNEEK
Telefoon 05150 - 4444

Staaft-, band- en plaatijzer - T-en U- balken - Betonijzer
GEREEDSCHAPPEN EN MACHINES
VOOR METAALBEWERKING

**OFFSETDRUKKERIJ
FLACH N.V.**

affiches
showcards
verpakkingen

LEEUWARDERWEG 31 - 35 - SNEEK

N.V. Aannemingsbedrijf F.G.D.

v/h GEBR. VISSER
Nieuwbouw en onderhoudswerken
RONDWEG 17 - DOKKUM
Tel. 05190 - 3341 - 3342 b.g.g. 2534

**BOUWBEDRIJF
TH. DE VRIES & ZONEN**

Stationsweg 15, Koudum
Voor alle nieuwbouw en onderhoudswerken

**FIRMA G. DRAISMA
Aannemingsbedrijf Makkum**

ALLE BETONWERKEN EN
UTILITEITSBOUW

**N.V. BOUWMATERIALENHANDEL
v/h Fa. J. Haitsma**

Kanaalweg 14 - HARLINGEN - Tel. 05178 - 2644 - 2645

**AANNEMERSBEDRIJF
BETONFABRIEK
BOUWMATERIALENHANDEL**

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 20

18 mei 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

Melkprijs

De minister van landbouw heeft opening van zaken gegeven over de prijs van de melk en wat daar aan vast zit. Pag. 2.

Toekomst-waarde

De heer P. C. Elfferich pleitte in de Eerste Kamer voor huizen met betaalbare huur, comfort en toekomstwaarde. Pagina 4.

Europa

De Europese christen-democratische fractie vergaderde in Nice. In de zon lopen was er niet bij. Zie het verslag van dr. C. Boertien op pagina 5.

Ras-vooroordeel

Op pagina 7 en 8 schrijft drs. J. P. Feddema over „Vooroordeel en rasverhoudingen. Mensen van verschillende rassen moeten elkaar kunnen ontmoeten als medemens in dezelfde maatschappij.

Delta

Op pagina 9 schrijft de heer M. H. L. Weststrate een laatste artikel over Zuidwest-Nederland en de ontwikkelingen daar. De ontwikkeling van de Delta is een regionaal maar tevens een nationaal belang.

Amerika

Hoe het toegaat bij de presidentsverkiezingen in de V.S. kunt u lezen op pagina 11. Daar staat ook hoe u op de hoogte kunt blijven met wat er in de Tweede en Eerste Kamer gebeurt. Op pagina 12 staat deze keer weer De week rond.

Radio

Luister woensdag 22 mei van 18.20—18.30 uur naar de radio, Hilversum II (298 m). De A.R.P. is dan in de ether.

ONTWIKKELING VAN DE BEDRIJFSSTRUKTUUR IN DE LANDBOUW

DOOR Ir. T. T. WIND

Secretaris van de Ned. Chr. Boeren- en Tuindersbond

Het oude en vertrouwde beeld van rust en romantiek op het boeren-erf, het beeld dat eeuwenlang het karakter van het platteland heeft bepaald, is snel aan het verdwijnen. De ingrijpende wijzigingen in de economische en sociale omstandigheden gaan niet aan de boer en zijn gezin voorbij, maar beïnvloedt sterk het leven op de boerderij. Omdat de prijzen van de produktiemiddelen na de oorlog veel sneller stegen dan die van de produkten (zie grafiek) staat de boer voor de noodzaak van voortdurende aanpassing en rationalisering van de bedrijfsvoering. In het bijzonder spelen hierbij de sterk gestegen arbeidskosten een belangrijke rol. Besparing op arbeidskosten is — ook op het boerenbedrijf — in toenemende mate mogelijk geworden door een steeds verdergaande mechanisatie. Met de intrede van de machine is het ook met de rust op het bedrijf gedaan. De mechanisatie vergt omvangrijke investeringen. Het werken met de machine maakt het arbeidsuur duur. Tijd is geld, dat geldt zeker ook voor het moderne, sterk gemechaniseerde landbouwbedrijf.

Geen fabriek

De mechanisatie is in de landbouw traag op gang gekomen. Dit houdt verband met de aard van het bedrijf. In de fabriek betekent de machine niet alleen een grotere prestatie, maar ook een

grotere productie per uur. De capaciteit bepaalt in de regel de productieomzet. Maar een plant groeit nu eenmaal niet sneller wanneer de boer uit de hand of met de machine zaait. Men kan een koe met de meest moderne machine melken ze geeft er geen liter melk meer om. De boer moet zijn werk nu eenmaal aanpassen aan het groeiritme van de natuur en rekening houden met ziekte en weersomstandigheden.

Paarden verdwenen

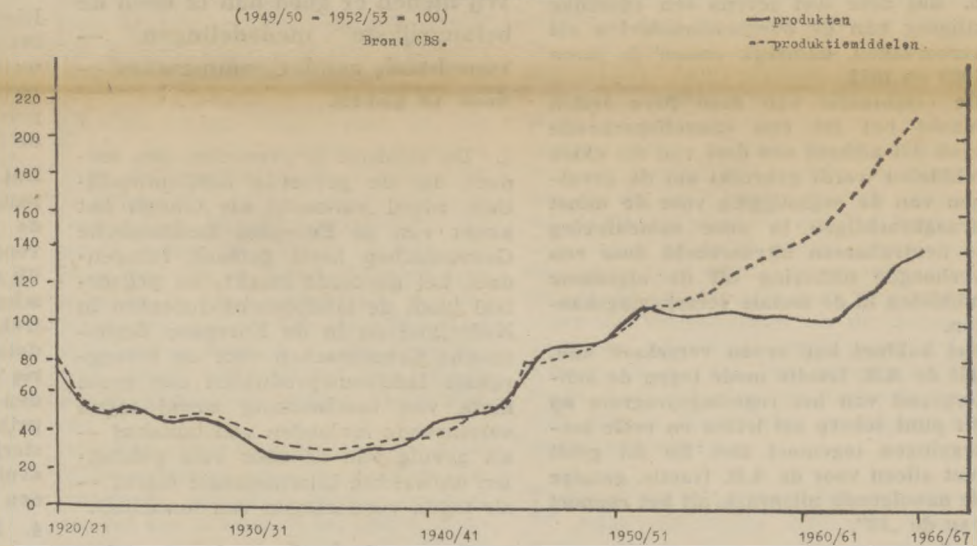
Toch neemt het gebruik van machines snel toe. Dat blijkt wel uit de volgende cijfers:

jaar	aantal trekkers	aantal melkmachines
1950	24.500	3.000
1960	82.000	38.600
1967	135.000	81.900

Tegelijkertijd met het aanschaffen van een trekker zijn op veel bedrijven de paarden verdwenen. Hun aantal is met 65 % verminderd. Hierdoor is sterk het beeld van het bedrijf veranderd en een groot stuk romantiek van het platteland verdwenen.

Met de trekker verschenen ook allerlei andere werktuigen op de boerderij. Bijv. voor de oogstwerkzaamheden stonden in 1965 de Nederlandse boer 6100 maaidor-sers, 9900 aardappelrooiers en 3300 bieten-rooiers ter beschikking. In de veehouderijsector heeft de laatste jaren de melkmachine — hoewel reeds ver voor de oorlog bekend — snel terrein

Ontwikkeling van de indexprijzen van landbouwprodukten en produktiemiddelen. (1949/50 = 1952/53 = 100) Bron: CBS.

gewonnen. In 1950 waren er in ons land nog maar twee machines per 1000 hoeven, in 1967 waren het er bijna 50. Zeker % van de melkkoeien worden mechanisch gemolken. Bij de graslandexploitatie wil de mechanisatie minder goed vlotten. In 1965 — recente gegevens zijn niet beschikbaar — waren per 100 ha grasland een veldhakselaar, zeven hooiblazers en zestien mestverspreiders beschikbaar. In de veredelingssector heeft het invoeren van arbeidsbesparende werkmethode naast een beter inzicht in voedertechniek tot een ware revolutionaire ontwikkeling geleid. Het moderne, gespecialiseerde varkens- en pluimveebedrijf is een onderneming geworden, waar de arbeid in de totale produktiekosten nog maar een geringe percentage van de opbrengstprijs uitmaakt.

Opmerkelijke prestatie

Deze ontwikkeling, die zich in korte tijd voltrok, heeft tot resultaat gehad, dat de arbeidsproductiviteit in de landbouw sterk is gestegen. Sinds 1953 bedroeg deze stijging gemiddeld 6 % per jaar. Dat is 1 à 2 % meer dan de produktiviteitsstijging in de industrie en zelfs 3 à 4 % hoger dan in de dienstensector!

De wurgende tang van de ontwikkeling van kosten en opbrengstprijzen had echter tot gevolg, dat deze produktiviteitsstijging slechts gedeeltelijk de rentabiliteit van de bedrijven ten goede kwam.

• Vervolg op pag. 6

OPREIS CARBOVIT tegen maag- en darmstoornissen. MUGOLIN • (reukloos) ter voorkoming van muggebeten.

Thich Nhat Hanh
VIETNAM

De lotus in een zee van vuur

De schrijver is geboren Vietnamees, monnik en dichter. Hij vertelt de geschiedenis van zijn land, van het boeddhisme vooral. Thich Nhat Hanh neemt duidelijk politiek stelling. Carillon-speciaalpocket f 4.90 Verkrijgbaar in de boekhandel. Uitgave van W. TEN HAVE N.V.

alleen Murox heeft **ANTI GEEL** *tex*
MURDIX HUIJVERINDUSTRIE HOOGVEEN

DE MINISTER EN DE PRIJS VAN DE MELK

*** De B.T.W. en de minstdraagkrachtigen

In de komende weken zal in de Tweede Kamer de nieuwe wet op de omzetbelasting worden behandeld. Naast allerlei technische kwesties en tarievenproblemen zal vooral één kwestie in het centrum van de belangstelling staan: de positie van de minstdraagkrachtigen onder deze nieuwe omzetbelasting.

Rond deze wet staan inmiddels twee dingen vast:

a. dat deze wet een prijsverhogend effect van 1 à 2 % zal te weeg brengen dat met name voor de minst draagkrachtigen een extra last betekent;

b. dat deze wet tevens een tijdelijke stijging van de overheidsmiddelen zal veroorzaken, namelijk tussen de jaren 1969 en 1973.

De combinatie van deze twee feiten maakt het tot een vanzelfsprekende zaak dat althans een deel van die extra middelen wordt gebruikt om de gevolgen van de prijsstijging voor de minst draagkrachtigen in onze samenleving te neutraliseren bijvoorbeeld door een verhoogde uitkering uit de algemene middelen in de sociale verzekeringskassen.

Het kabinet kan ervan verzekerd zijn, dat de A.R. fractie mede tegen de achtergrond van het regeringsprogramma op dit punt scherp zal letten en reële toezeggingen tegemoet ziet. En dit geldt niet alleen voor de A.R. fractie, getuige de navolgende uitspraak uit het rapport van de „18”.

„Bij de verschuiving van de belastingdruk van de directe naar de indirecte belastingen zal het sociale beleid tegenwicht moeten bieden voor wat betreft de hieruit mogelijk voortvloeiende schadelijke gevolgen voor de inkomens- en vermogensverhoudingen.”

In de komende weken zal blijken wat deze uitspraak voor de A.R., C.H. en K.V.P. fractie waard is.

*** Ten onrechte

In een aantal commentaren heeft men de president van de Nederlandse Bank — prof. Zijlstra — op grond van zijn inleiding tot het jaarverslag 1967 — verweten dat hij geen, althans weinig oog zou hebben voor de sociale nood die zo sterk verweven is met de huidige werkloosheidsituatie. Wij vinden dit verwijt beslist niet gerechtvaardigd.

Hij is immers krachtens de wet belast met de bewaking van krediet en rentepolitiek en mede verantwoordelijk voor een rechtvaardige, monetaire situatie. Zijn taak is daarom beperkt.

Ook in zijn advisering, die zich concentreert op deze beperkte taak.

Zo er verwijten in de genoemde richting te maken zijn moeten die worden gemaakt aan het adres van de regering. De regering behoort het geheel te overzien en op basis daarvan haar beleid te voeren.

Niet de president van de Nederlandse Bank.

HET valt niet te ontkennen dat de landbouw in de laatste maanden geen gemakkelijke tijd heeft gehad. Afgezien van de „prijsval” van de melk is er ook een zekere ongerustheid over de toekomst. Het was daarom een juiste gedachte van de minister van Landbouw opening van zaken te geven.

Wij menen er goed aan te doen de belangrijkste mededelingen — voorshands zonder commentaar — door te geven.

1. De minister is geenszins van oordeel, dat de gevoerde landbouwpolitiek, zowel nationaal als binnen het kader van de Europese Economische Gemeenschap heeft gefaald. Integendeel, het gevoerde markt- en prijsbeleid biedt de landbouwproducenten in Nederland en in de Europese Economische Gemeenschap voor de belangrijkste landbouwproducten een grote mate van bescherming zowel tegen versturende invloeden van buitenaf — als gevolg van de voor vele producten ontwrichte internationale markt — als tegen verstoringen van binnenuit.

2. De minister erkent, dat door het samenvallen van een aantal factoren de door de zuivelfabrieken uitbetaalde voorschotprijs in de maand april van dit jaar 4 à 6 cent per kg lager heeft gelegen dan vorig jaar. Deze voorschotprijs mag echter niet als maatgevend worden beschouwd voor de gemiddelde opbrengstprijs welke de veehouder over het gehele melkprijsjaar 1968/69 mag verwachten.

Consumptiemelk

3. Voor wat het nationale consumptiemelkbeleid betreft is besloten de verrekenprijs voor de consumptiedoel-einden te bestemmen melk ongewijzigd te handhaven op f 36,10 per 100 kg melk met 3,7 pct. vet en ook overigens het verrekenprijsstelsel — hetgeen neerkomt op een verevening van de opbrengstverschillen tussen de consumptiemelk enerzijds en de industriemelk anderzijds — voorshands te handhaven.

Tevens werd besloten, rekening houdend met de voorstellen van de Europese Commissie ten aanzien van de harmonisatie van het consumptiemelkbeleid in de Gemeenschap en de toenemende moeilijkheden met betrekking tot de afzet van boter, het vetgehalte van de consumptiemelk en de consumptiemelkproducten met ingang van 2 juni 1968 te verhogen van 3 pct. tot 3,2 pct.

Met betrekking tot de bijzondere regeling voor magere melkpoeder voor veevoerdooel-einden werd besloten:

— de drempelprijs voor dit produkt te verhogen met f 4,22 per 100 kg, ter versterking van de bescherming van de Nederlandse markt voor magere melkpoeder;

— de denaturatietoelage op Nederlands magere melkpoeder bij bestemming tot veevoeder te verhogen met f 6,52 tot f 22,35 per 100 kg, welke verhoging overeenkomt met het aandeel van de magere melkpoeder in de per 1 april 1968 vervallen steun aan de industriemelk.

Hiermede wordt op maximale wijze gebruik gemaakt van de mogelijkheden welke de E.E.G.-zuivelverordening ons biedt om onze markt voor magere melkpoeder te beschermen tegen versturende invloeden van buitenaf.

Dat genoemde maatregelen in de maanden rond 1 april 1968 onvoldoende effect bleken te sorteren, moet vooral worden toegeschreven aan de bij de voorraadhouders in de Gemeenschap bestaande onzekerheid met betrekking tot het beleid na genoemde datum. Dit heeft hen ertoe gebracht tot liquidatie van bestaande voorraden over te gaan tegen sterk verlaagde prijzen, hetgeen op de toch al door de sterk toegenomen melkproduktie onder druk staande Nederlandse zuivelmarkt een extra versturende factor vormde.

4. Rekening houdend met de ervaring heeft de minister zich kunnen verenigen met het besluit van het georganiseerde bedrijfsleven om vanaf 1 april 1968 niet meer te voorzien in een inleveringsmogelijkheid voor kaas. De minister is met het bedrijfsleven van mening dat deze regeling — welke overigens gedurende een aantal jaren bevredigend heeft gewerkt — in een situatie waarin er spanning bestaat tussen de produktie en de afzetmogelijkheden in de zuivelsector gemakkelijk kan leiden tot een kaasproduktie welke onvoldoende is afgestemd op de afzetmogelijkheden voor dit produkt.

Interventieprijis

5. Gelet op het feit, dat in E.E.G.-verband in beginsel overeenstemming is bereikt over het hanteren van een gemeenschappelijke interventieprijis voor magere melkpoeder terwijl anderzijds de bestaande E.E.G.-regelingen voor de overgangsperiode zodanig zijn gewijzigd, dat een betere bescherming van onze nationale markt voor magere melkpoeder verwacht mag worden, heeft de minister het verantwoord geacht thans akkoord te gaan met een inleveringsregeling voor magere melkpoeder. Deze door het Produktschap voor Zuivel vast te stellen regeling, die voorziet in een interventieprijis voor magere melkpoeder van f 142,50 per 100 kg, zal op 2 juni 1968 van kracht worden.

6. Wel dient het zuivelbedrijfsleven te beseffen, dat in de huidige opzet

van het melkprijisbeleid een voortdurende stijging van de melkproduktie, zonder dat daar een evenredige vergroting van de afzet tegenover staat, een sterke druk op de prijzen van de verschillende zuivelprodukten zal kunnen uitoefenen. De minister wil dan ook niet verhelen, dat de ontwikkeling van de melkproduktie in ons land en in de gehele Europese Economische Gemeenschap hem met grote zorg vervult. Deze ontwikkeling is naar zijn mening ook een van de fundamentele oorzaken van de vertraging, welke is opgetreden bij de voltooiing van de gemeenschappelijke zuivelmarkt.

7. Tenslotte wijst de minister er op, dat in de rundvleessector — de tweede pijler voor de rundveehouderij — geen moeilijkheden zijn opgetreden. Het prijsniveau voor slachtrunderen beweegt zich op een hoger peil als vorig jaar terwijl de prijzen van de vette kalveren zich — in tegenstelling tot het voorafgaande jaar toen zich in deze sector grote moeilijkheden voordeden — thans op een zeer aantrekkelijk peil bewegen. Dit heeft, tezamen met de relatief lage prijzen voor het op basis van magere melkpoeder bereide kunstmelkpoeder, geleid tot een hoger prijspeil voor nuchtere kalveren, welke voor de mesterij worden bestemd.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra
(voorzitter), G. J. H. Griffioen, G.
A. Kieft, Mr. W. de Kwaadsteniet,
J. W. Ooms, mevr. C. M. Ton-
kens-Kaajan.

Adres van redactie
en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3. 's-Gravenhage,
tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar.

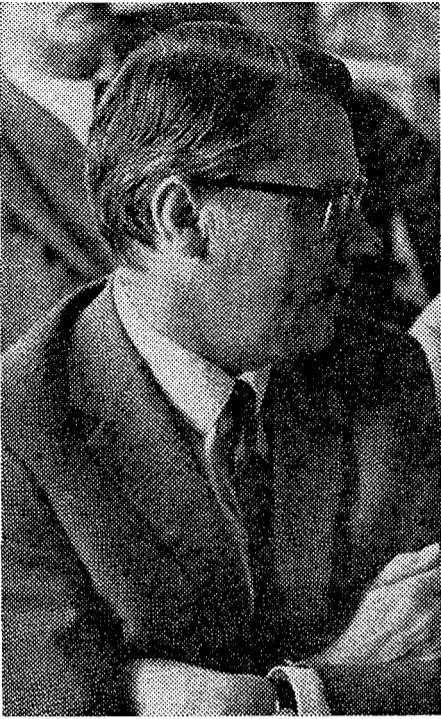
Giro 89673 ten name van de A.R.
Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

BENOEMING Mr. J. H. PRINS

MET ingang van 1 juli a.s. heeft mr. J. H. Prins aan het bestuur van de Doctor Abraham Kuypersstichting ontslag gevraagd als directeur van deze stichting. Hij heeft een benoeming aanvaard tot wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de faculteit der rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit. Mr. Prins is aan de Kuypersstichting verbonden geweest sedert december 1954; aanvankelijk als wetenschappelijk assistent en sedert januari 1957 als directeur. Desgevraagd heeft de heer Prins medegedeeld dat hij voornemens is het lidmaatschap van de Staatscommissie van advies inzake de Grondwet en de Kieswet te continueren. Dit geldt ook voor het lidmaatschap van de Haagse gemeenteraad.

★ ★ ★ P.v.d.A. over het Noorden

De fractie van de P.v.d.A. in de Tweede Kamer heeft een eigen nota over de ontwikkeling van het Noorden des lands laten verschijnen.

Reden voor dat ongewone gebeuren is, dat de P.v.d.A.-fractie vindt dat de nota van de regering over het Noorden des lands „ernstig te kort schiet”, en dat van fundamentele verschillen ten aanzien van doelstelling en middelen van het beleid gesproken zou moeten worden.

In deze nota komt de P.v.d.A.-fractie dan ook met een waslijst van haars inziens noodzakelijke maatregelen, zowel op korte als op lange termijn, waarvan overigens slechts een enkele maatregel op daadwerkelijke originaliteit kan bogen.

Dat de P.v.d.A.-fractie deze nota — uiteraard niet zonder hulp van de fractie-medewerkers — heeft opgesteld verdient stellig waardering en kan de discussie in de Kamer ten goede komen. Maar is het wel billijk, een zo ver gaande kritiek op de regeringsnota uit te oefenen?

Wij geloven dat de fractienota van de P.v.d.A. daar eigenlijk onbedoeld zelf reeds een antwoord op geeft wanneer op blz. 10 wordt gesteld dat van 1959 tot 1968 de extra bestedingen voor het Noorden des lands slechts 36½ miljoen gulden per jaar bedroegen. Maar op blz. 13 wordt gesteld dat krachtens de huidige nota voor het Noorden dit peil nu met 50 miljoen gulden extra per jaar zal worden opgevoerd. Enige matiging van de kritiek was met het oog hierop, en met het oog op het kabinetsverleden van de P.v.d.A. zeker niet overbodig geweest.

DIT artikel is geschreven op verzoek van een van onze lezers, die zich bezig hield met stellingen als: in de politiek gaat het om het bereikbare, het „haalbare” of ook: het dragen van regeringsverantwoordelijkheid betekent altijd het aanvaarden van een compromis. En nu wijst onze briefschrijver op de moeilijkheid: weet de bijbel wel van een compromis? Is het gebod des Heren niet radicaal?

En meer op de praktijk toegespitst: verliest onze politiek en onze partij niet haar duidelijkheid, haar gezicht, als we altijd weer treden in het compromis?

Dit zijn belangrijke vragen, die alles te maken hebben met de vragen, die ons bezig houden, vooral nu, als we ons bezinnen op onze taak en roeping als ARP.

We geven thans enkele gedachten over dit veelzijdige en moeilijke onderwerp. In de eerste plaats zeg ik daarover iets vanuit de praktijk van het Kamerlidmaatschap. En ik noem als voorbeeld de mammoetwet. Zulk een wet komt tot stand „in gemeen overleg met de Staten-Generaal”. Dat overleg heeft in beide Kamers plaats, maar in de Tweede Kamer op een toegespitste wijze, omdat deze Kamer het recht heeft van amendement. Door de Tweede Kamer zijn met gebruikmaking van dat recht verschillende veranderingen in het wetsontwerp aangebracht, die wij als verbeteringen beschouwen. Maar er bleven ook grote bezwaren. Een groot voordeel van deze wet is, dat de gelijkstelling over de hele linie wordt doorgetrokken. Dat betekent grote winst voor een aantal takken van het bijzonder onderwijs en een voortgang op de weg van een rechtvaardige pacificatie. Maar een groot bezwaar bleef het „totalitaire” karakter van de wet, die het gehele voortgezet onderwijs wil regelen en daardoor te weinig ruimte laat voor een vrije ontwikkeling. Een ander bezwaar is, dat ontzaglijk veel is overgelaten aan regeling bij Algemene Maatregel van Bestuur. De ervaring heeft ons geleerd, dat wettelijk vastgelegde waarborgen een voorwaarde zijn voor een gezonde pacificatie.

WANNEER nu een eindoordeel wordt opgemaakt, komt de stemming. Dan zou menig Kamerlid geneigd zijn om te zeggen: in sommige opzichten dankbaar, in andere allerminst voldaan. Maar hij mag alleen maar zeggen: vóór! of tégen! In beide Kamers stemde de AR fractie verdeeld. Om een paar voorbeelden te noemen: dr. Bruins Slot en ik waren tegen; dr. Veerman en prof. Diepenhorst waren vóór. Dan schijnt het, alsof er een tegenstelling is tussen dat vóór en tégen, maar er is een grote mate van overeenstemming bij de beoordeeling van de wet, die als een compromis wordt gezien. Het verschil is alleen, dat bij het afwegen van de voor- en nadelen, de principiële bezwaren en de principiële waardevolle elementen, bij de een het eindresultaat van de overweging naar de ene kant overslaat en bij de ander naar de andere kant.

NU een voorbeeld, waarbij de kabinetspolitiek in het geding is. In Nederland zijn geen speelbanken. (Op de Antillen en Suriname vormen zij een speciale attractie voor de toeristen!) Het is bekend, dat vele socialist en liberalen er al lang voor zijn, dat in Nederland de speelbanken wettelijk worden toegelaten en bij de behandeling van de wijziging van de toto is dat weer gebleken. Liberalen en socialist waren voor de roulette in Nederland. Maar de regering zei: van dit kabinet is geen voorstel in deze richting te verwachten. Het is duidelijk, waarom niet. Met name de AR ministers in dit kabinet zouden aan een dergelijke kabinetsbeslissing niet willen meewerken. Aan de andere kant heeft het kabinet en ook een deel van onze fractie zich wel verenigd met de „uitbouw” van de toto. Het is duidelijk, dat hier een compromis-politiek wordt gevoerd.

MET dit voorbeeld zijn we al beland bij een volgend station, namelijk de kabinetsformatie. In Nederland is een kabinetsformatie alleen mogelijk, als verschillende partijen „elkaar vinden”. En dan heeft elke partij haar „inbreng”. Toen dr. Drees in 1952 aan dr. Schouten vroeg, of de ARP wilde meedoen aan een kabinet onder leiding van

HET COMPROMIS IN DE POLITIEK

DOOR H. ALGRA

eerstgenoemde, heeft dr. Schouten ja gezegd, maar op twee voorwaarden: in de eerste plaats diende in het regeringsprogramma ook de AR invloed duidelijk merkbaar te zijn en in de tweede plaats moest die invloed ook verder gewaarborgd blijven door het plaatsnemen van twee AR ministers in het kabinet, waarvan één in de sector van de REA, de kabinetscommissie voor economische aangelegenheden. Dr. Drees heeft die beide voorwaarden aanvaard. In 1946 wilden de formatiepartners dr. Schermerhorn en dr. Drees wel een AR minister in de ploeg opnemen, maar toen er werd gevraagd naar het regeringsprogramma, bleek dat de heren dat bereids hadden vastgesteld en dat daarin géén wijzigingen meer mogelijk waren. Dat is geen basis voor een medewerking van onze zijde.

IK komt tot een volgend punt, dat ook op de kabinetspolitiek betrekking heeft. De regering heeft in onze tijd, in financieel opzicht, weinig armslag. Deskundigen hebben berekend, dat het gehele budget zo vast zit, doordat een groot deel van de overheidsbestedingen gebonden is, dat eigenlijk maar met ongeveer vier procent van het rijksbudget verschuiven mogelijk is, een verschuiving, waarin een voorkeur kan blijken, waarin prioriteiten worden vastgesteld, enz.

Daardoor lijken de opeenvolgende kabinetten zoveel op elkaar en kunnen verscheidene ministers zonder bezwaar van het ene kabinet in het andere overstappen, omdat het beleid in hoofdzaak toch hetzelfde blijft. Het ontbreekt niet aan pogingen om die speelruimte te vergroten, maar dat kan alleen, wanneer de overheid over meer geld beschikt en wij kennen geen seriële deskundige, die zegt: jaag dan de belastingen maar omhoog. Wel kennen wij deskundigen, die zeggen: in de toekomst zal een beleid worden gevoerd, waarbij degenen, die in de persoonlijke sfeer grote voordelen en voorrechten genieten door het overheidsbeleid, daarvoor ook betalen. Wanneer iemand op kosten van de staat in de gelegenheid is een academische opleiding te voltooien, waardoor hij een sterke en bevoorrechte positie kan krijgen in de maatschappij, laat hij dan daarvoor later ook maar betalen.

Uit het voorgaande is het wel duidelijk, in welk een mate in verschillende stadia en op verschillende manieren het compromis een rol speelt in de politiek.

MAAR nu de meer fundamentele vraag: verdraagt zich het compromis eigenlijk wel met de eisen van Gods gebod?

Er zijn mensen, die deze vraag met een beslist neen beantwoorden. En ik laat nu rusten, dat zulk een ontkenning soms meer steunt op een uit een idealistische filosofie voortgekomen ethiek, dan op bijbelse gronden. Want de bijbel heeft ook zeer krasse uitspraken. Denk maar aan de brief van Judas, vers 23. Of aan de profeten, die de „Realpolitiek” van de koningen van Juda bestraffen, hun balanceren

tussen Assyrië en Egypte. Maar in tegenstelling met de ethiek van het idealisme houdt de bijbel rekening met het feit en de macht der zonde.

Bijzonder belangrijk is hier Deuteronomium 24:1-4, waar Mozes spreekt over mensen, die hun vrouw, hoewel zij zich niet misdragen heeft, alleen omdat zij niet meer van haar houden, haar een scheidbrief geven. Zij is dan vrij en kan met een ander trouwen.

Soms heeft men dit zo verklaard, dat wij hier met een stuk Mozaïsche wetgeving te maken hebben, de Farizeeën hebben het dan ook zo gehanteerd. Het mag, want het is een inzetting van Mozes. Maar dat was het niet.

Het was een bestaand gebruik en Mozes heeft het door de bepalingen van Deut. 24:1-4, wat zijn toepassing en gevolgen betreft, ingedamd.

Ingedamd, maar niet verboden. En de Here zelf heeft daarvan een verklaring gegeven: het is gebeurd om de hardheid des harten. Met andere woorden: aan de ene kant wordt door de bijbel de onverbreekbaarheid van het huwelijk als wet en norm gesteld, maar aan de andere kant wordt niet veroordeeld, dat Mozes, in verband met bestaande zeden en verhoudingen, in de wetgeving een compromis heeft bevorderd, waarbij de eis der wet omhoog blijft staan, maar praktisch eer. bepaalde, op zich zelf te veroordelen mogelijkheid, wordt getolereerd.

DAT is heel iets anders dan wat sommige christelijke schrijvers soms zeggen dat in deze zondige wereld de mens dagelijks gedwongen wordt, als hij zich niet wil afzonderen in een kluis, om met de zonde mee te doen. Hij wéét dat en hij doet het, en meent te kunnen bouwen op de verzoening voor al onze zonden. Dat is geheel met de bijbel in strijd. Onze vaderen zeiden wel eens: Gods kinderen zondigen niet licht. Dat betekent, dat zij, als zij zondigen, tot hun schrik ondervinden, dat de Here het ziet en het bij hen thuis zoekt. Daarom mocht Mozes niet mee met het volk over de Jordaan trekken en heeft Nathan een schrikkelijk oordeel aangezegd: het zwaard zal van uw huis niet wijken.

WIJ zien hier vele moeilijkheden en gevaren. Bismarck heeft eens gezegd, dat hij liege bij zijn kinderen streng wist te straffen, maar dat hij zelf geen dag Rijkskanselier zou kunnen blijven, als hij niet liege kon. Streng in de private sector, maar met een geweten als elastiek in de politieke sector...

En wie meent, dat hij uit deze moeilijkheid en gebrokenheid komt door een soort radicalisering van een politiek programma, onderschat de moeilijkheden.

Het blijft een vallen en opstaan en dat lijkt een halfslachtige zaak. Maar opstaan, telkens weer opstaan, is iets anders, dan er op zijn gemak bij blijven zitten.

Dat is in een eenvoudig beeld toch eigenlijk wel de kern van de kwestie, waar het hier om gaat.

P. C. ELFFERICH IN EERSTE KAMER :

HUIZEN BOUWEN MET BETAALBARE HUREN COMFORT EN TOEKOMSTWAARDE

WIJ spreken nog altijd over het Departement van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Het kabinet zou zich kunnen afvragen of de naam van het departement niet moet worden gewijzigd in Ruimtelijke Ordening en Bouwnijverheid, eventueel Bouwzaken. De naam Volkshuisvesting is onvolledig en naar mate de tijd voortschrijdt behoort de ruimtelijke ordening toch veel meer tot de taak van het departement, waarbij uiteraard de volkshuisvesting een belangrijk onderdeel zal blijven.

Woningen met toekomstwaarde

Met deze opmerking begon de heer Elfferich in de Eerste Kamer zijn beschouwing over de begroting van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Vooraf had hij minister Schut welkom geheten, die voor de eerste maal zijn begroting verdedigde. De heer Elfferich zei voorts — met betrekking tot het woningbouwbeleid — dat hij bereid was de minister in zijn algemene beleidslijn te volgen. Dat wilde echter niet zeggen, dat hij niet op enkele punten een reserve had. Hij was van mening, dat bijvoorbeeld in de provincies Noord en Zuid Holland de woningnood heel langzaam daalt. Uit het eindverslag dat de Eerste Kamer bereikte bleek ondermeer, dat in de eerst twee maanden van 1968 een 10.000 woningwetwoningen en ongeveer 4300 gesubsidieerde particuliere woningen waren gegund. Dat aantal woningwetwoningen is, zei de heer Elfferich — wanneer ik het toespits op Noord- en Zuid-Holland — verhoudingsgewijs te laag. In deze provincies woont namelijk 41 procent van de bevolking. Analyserend kwam hij tot de conclusie, dat van de 10.000 woningen er ongeveer 25 procent in de woningwetsector in de beide Hollanden is terechtgekomen. De gesubsidieerde woningen zijn er in deze provincies verhoudingsgewijs iets beter afgekomen.

„De woningbehoefte is naar mijn oordeel nog ontstellend groot. De vraagstukken met betrekking tot de sanering en de krotopruijing in de steden vragen om een dusdanig beleid, dat er tienduizenden woningen worden gebouwd met betaalbare huren en met een aan deze tijd aangepast comfort. Het moeten woningen worden met toekomstwaarde”.

Wat de zogenaamde keuzewoningen betreft, ging de heer Elfferich in op hetgeen de minister had gezegd, namelijk dat het zeer moeilijk zal zijn deze woningen te bouwen voor gezinnen met de allerlaagste inkomens. In het keuzeplan is het namelijk een aantal woningwetwoningen volgens deze opzet te bouwen. Er worden keuzewoningen gebouwd voorzien van centrale verwarming. De heer Elfferich zei, dat naarmate er minder woningwetwoningen zullen worden gebouwd, deze woningen in meerdere mate hun bestemming

P. C. Elfferich
... toekomstwaarde ...

moeten vinden voor die categorieën van onze bevolking, die daaraan de meeste behoefte hebben. Hij was van mening, dat de keuzewoningen voor deze categorie erg belangrijk zijn. „Ik zou de minister willen vragen of zijn beleid er niet toe leidt, dat het aantal keuzewoningen wordt opgevoerd; wat minder woningwetwoningen, maar wat meer woningen voor die categorieën, die daaraan de meeste behoefte hebben”.

Doorstroming

De heer Elfferich sprak ook over de doorstroming. De minister was van mening, dat de stimulansen van zijn beleid geleidelijk aan betekenis zullen winnen en dat het daardoor mogelijk is, dat de relatief kostbare regeling te zijner tijd zal kunnen worden gemist. De senator stelde echter daartegenover, dat een doorstroming pas goed op gang kan komen, wanneer er voldoende woningen beschikbaar zijn. Hij wees hierbij op een groot aantal gevallen, die door deze regeling jaarlijks worden geholpen. In de eerste plaats meende hij, is hier sprake van het beleid en de verantwoordelijkheid van het betrokken gemeentebestuur.

„De gemeenten zullen hun beleid moeten richten op de doorstroming. Zij moeten zorgen voor andere woningen voor de bevolkingsgroepen, die uit de te goedkope woningen trekken”.

Planning noodzakelijk

Tenslotte stond de heer Elfferich stil bij het onderwerp ruimtelijke ordening. Zijn uitgangspunt hierbij was hetgeen gezegd werd in het program van actie van de A.R. Partij, waarin gewezen wordt op het feit, dat de ruimtelijke ordening als een van de belangrijkste taken van de overheid wordt gezien. Wij leven in een klein land dat dichtbevolkt is. Dat heeft als consequentie, dat planning noodzakelijk is en dat er meer geld nodig zal zijn om een en ander te verwezenlijken. Er kan in dit verband minder aan het individu overgelaten worden en er zal meer gemeenschappelijk gedaan moeten worden. Het gaat er om, de ruimtelijke ordening dienstbaar te maken aan het welzijn van ons volk „Het gaat niet alleen om de mens in de

samenleving; wij zullen ook samen moeten leven op een beperkte ruimte. Om dat te verwezenlijken zal moeten worden gevoerd een politiek op langere termijn, waarvoor de lijnen nu zullen moeten worden getrokken”.

Niet overal succes

Bij de beantwoording ging minister Schut allereerst in op hetgeen uit de Eerste Kamer gezegd werd over de ruimtelijke ordening. De bewindsman zei terloops hierbij, dat de heer Elfferich dit wel zal verheugen. „Hij heeft daarin een voorbode gezien, een zwaluw die in dit opzicht echter nog geen lente maakt”. De minister was echter van mening, dat de naamgeving van het departement voorlopig nog juist is en

Minister Schut
Volkshuisvesting voorop

dat de naam Volkshuisvesting voorop blijft staan. Verder zei hij, dat wij in deze tijd echt wel op de kleintjes moeten passen en niet te gemakkelijk tot het veranderen van namen moeten overgaan. Het brengt nogal wat financiële consequenties mee. Hierop interrumpeerde de heer Elfferich, dat het postpapier weleens op raakt. „Maar nooit tegelijkertijd voor alle papieren”, antwoordde de minister.

Over de doorstroming, zei minister Schut, dat deze regeling lang niet overal zo'n succes is. Er zijn gemeenten waar men geen doorstromingsregeling kent en er zijn gemeenten die niet de beschikbare gelden voor dit doel uitgeven. „De gemeenten hebben in totaal de beschikking over een bedrag van ongeveer drie miljoen gulden, dat gedurende de jaren 1966 en 1967 niet is uitgegeven; terwijl het toch voor de bevordering van de doorstroming was bestemd. Die gemeenten ontvangen hiervoor heel aardige rentebedragen, maar daarvoor is het geld niet verstrekt”. De minister zei tenslotte hierover, dat men bij veel gemeenten de indruk heeft, dat de vraag of men als gevolg van het bestaan van deze doorstromingsregeling ook werkelijk „doorstroomt”, moeilijk te beantwoorden is.

VRAAG

In „De Nieuwe Meerbode” heeft mr. A. B. Roosjen twee uitspraken van de heer Toxopeus naast elkaar gezet.

De citaten uit de beide redevoeringen zijn te aardig om ze u te onthouden.

Vrijdag 5 april verklaarde de heer Toxopeus in Maastricht op de jaarvergadering van de V.V.D. ten aanzien van de Partij van de Arbeid:

„Wij weten niet wat deze partij politiek voorstelt vandaag en waar zij heengaat morgen, en wat meer zegt: zij weet het zelf niet”.

Drie weken later merkte deze fractieleider van de V.V.D. in Rotterdam op:

„Het is duidelijk dat de P.v.d.A. en de V.V.D. de laatste tijd naar elkaar zijn toegegroeid. Misschien hebben de wederzijdse voorlieden wel wat van elkaar overgenomen”.

De vraag kan worden gesteld of de eerste uitspraak van de heer Toxopeus nu ook op de V.V.D. van toepassing is geworden. Wij zijn benieuwd naar de volgende uitspraak van de liberale fractievoorzitter in de Tweede Kamer.

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUTHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

T. DE VRIES stukadoorsbedrijf

KEUCHENIUSSTRAAT 23 - UTRECHT

Voor al uw
voorkomend
stukadoorswerk

Telefoon 030 - 41602

Uw interieur

SMAAKVOL EN GEZELLIG
INGERICHT EN TOCH NIET
DUUR

Fa. W. van Tellingen

SLOTLAAN 135-137 - ZEIST
TELEFOON 12486.

Sigarenhandel MATADOR

L. KORPEL
Mauritskade 71
's-Gravenhage

Tel. 180234, b.g.g. 607673
Postrekening 37 70 73

levert alle rokersartikelen
waarheen u maar wenst.

LAK- EN VERFINDUSTRIE

v/h P. WERRE & CO.

Alles op verfg gebied

Veenkade 49-50 - DEN HAAG
Tel. 633923 (3 lijnen)

Wij leveren kwaliteitsfineren!

LANDWEER & SOMER N.V.

STADSKANAAL Tel. 05990-2004

EUROPEES NIEUWS

STUDIEDAGEN EUROPESE CHRISTEN- DEMOCRATEN

DOOR DR. C. BOERTIEN

*** Meer licht

De Tweede Kamer heeft ter gelegenheid van de begrotingsbehandeling van Financiën bijzondere aandacht gevraagd voor een onhoudbare situatie. Als de AOW-uitkeringen verder verhoogd zouden worden zou de fiscus zelfs van de uitsluitend AOW-gerechtigden zijn deel moeten hebben.

Zeker, voor de AOW-genietters die over neveninkomsten beschikken had de staatssecretaris op eigen initiatief al een voordeliger regeling ingevoerd. Dat was een goede zaak.

De Eerste Kamer heeft, terecht, niet nagelaten dit probleem eveneens aan de orde te stellen. De staatssecretaris heeft nu een duidelijk antwoord gegeven. Er komt een tijdelijke regeling die ten doel heeft dat de burgers die alleen AOW-inkomsten genieten in 1968 in feite geen belasting zullen behoeven te betalen.

Bovendien is zijn streven er op gericht zij die aan de rand van een behoorlijk bestaansminimum leven buiten de belasting te houden.

De A.R. Tweede Kamerfractie is niet zonder resultaat voor deze Nederlanders in de bres gesprongen.

*** Werkloosheid

Vergeleken bij het vorige jaar is er eigenlijk geen reële verbetering te bespeuren in de werkgelegenheidsontwikkeling. Daar komt bij dat de duur van de werkloosheid voor een groot aantal werknemers soms reeds een half of ook een heel jaar bestaat. Ook na de bedragen van totaal rond 600 milj. gulden die de overheid het vorig jaar heeft uitgetrokken om de werkloosheid te bestrijden, is er eigenlijk geen sprake van een voldoende effect.

De conjunctuur is na oktober van het vorige jaar, blijkens uitlatingen van minister Witteveen, in een stijgende lijn terecht gekomen.

Eén van de werkloosheidsorzaken komt daardoor in een wat milder licht te staan — gelukkig. Maar met de president van de Nederlandse Bank zijn wij van oordeel dat het wijs is om onze economie niet te doen toegroeien naar een fundamentele onevenwichtigheid. Met andere woorden: een verantwoorde betalingsbalans blijft een der voorwaarden voor het voeren van een goede werkgelegenheidsbeleid, met name op langere termijn.

Gelet op de zoëven genoemde huidige ontwikkeling van de werkgelegenheid kon het echter wel eens zó zijn dat zich een structurele werkloosheid begint af te tekenen.

Wij hebben goede hoop dat dit kabinet dit probleem onderkent.

Maar het zou te betreuren zijn als het daarbij zou blijven.

Er zullen concrete plannen moeten worden ontworpen en wel spoedig waarbij voorop moet staan dat de lasten van deze maatregelen, die ten doel hebben de gehele economische situatie in de hand te houden, over het gehele volk billijk worden verdeeld. Het is sociaal niet acceptabel de lonen deze last alleen te laten dragen.

OMDAT als regel het Europese Parlement maar ééns in de zes weken een week bij elkaar komt, hopen zich de te bespreken problemen van zo'n week in de tussentijdse periode zó op, dat in de week zelf er weinig tijd is voor het houden van rustige fractievergaderingen. De Christen-Democratische Fractie heeft haar werk zó ingedeeld, dat elke dag in de week van de plenaire vergaderingen korte fractievergaderingen worden gehouden voordat de plenaire vergadering begint. Het is duidelijk, dat er soms onderwerpen moeten blijven liggen bij gebrek aan tijd.

Vandaar dat men twee maal per jaar enkele dagen bijeen komt zonder dat er een plenaire vergadering is, om sommige onderwerpen wat uitvoeriger te kunnen bespreken. Men plant de vergaderingen zo, dat telkens in een ander E.E.G.-land bijeenkomsten plaats vinden. Zo werden de studiedagen van 1967 gehouden te Eindhoven en te Luxemburg. Dit jaar vond de eerste bijeenkomst plaats te Nice. Menigeen zal denken dat we zo'n plaats uitzoeken om weinig te studeren en veel van de zon te genieten. De werkelijkheid was, dat, wild je even op de boulevard lopen, je eigenlijk een stuk van de vergaderingen moest verzuimen. Er is heus meer vergaderd dan de naam van de vergaderplaats zou doen vermoeden!

Er waren drie onderwerpen aan de orde, over elk waarvan ik in deze rubriek een korte mededeling zou willen doen.

Gemeenschappelijke handelspolitiek

Over dit onderwerp hield de heer Westerterp, lid van de Nederlandse K.V.P. en lid van de Chr. Dem. fractie van het Europees Parlement, een voortreffelijke inleiding, waarop een interessante discussie volgde. Doordat de vertaalininstallatie aan het begin van de vergadering faalde, was de heer Westerterp gedwongen zijn toespraak in het Duits te houden, terwijl hij hem in het Nederlands had voorbereid. Hij deed dat moeiteloos: een hele prestatie!

De bespreking van het onderwerp leidde tot de conclusie, dat het totstand-

bringen van een gemeenschappelijke handelspolitiek van de zes op het ogenblik de belangrijkste en meest dringende taak van de Gemeenschap is, omdat zij voorwaarde is voor het tot uitvoering brengen van het gemeenschappelijke landbouwbeleid en de gemeenschappelijke economische politiek (wat dit laatste betreft voornamelijk het industriële en het energiebeleid) van de Gemeenschap.

In het algemeen meent de fractie dat de Europese gemeenschap een open handelspolitiek dient te voeren. Dat moet uitgangspunt zijn voor het opzetten van een dergelijk beleid, maar dat is alleen mogelijk als ook de andere landen bereid zijn een dergelijke politiek te voeren. In dat verband vervult de neiging tot protectionisme bij sommige landen de fractie met zorg, omdat zo iets de resultaten van de Kennedy-ronde in gevaar kan brengen. De Raad van Ministers van de E.E.G. heeft enige weken geleden besloten tot versnelde toepassing van de resultaten van de Kennedy-ronde (indien zekere voorwaarden door Amerika worden vervuld). Het is duidelijk dat de fractie met instemming van die versnelling kennis nam.

Wat de handel met de landen van het Oostblok betreft, meent de fractie dat het in het belang van een grotere ontspanning tussen Oost en West van betekenis is, te komen tot een uitbreiding van de handel met deze landen. Ook ten aanzien van die landen moet een gemeenschappelijke politiek tot stand komen. Ter zake van de structuur van de internationale handel kwam de fractie tot de conclusie, dat de huidige structuur dient te veranderen omdat zij niet meer overeenkomt met de eisen van de ontwikkeling van de arme landen. Het is onontbeerlijk dat ten behoeve van alle landen in ontwikkeling een stelsel van handelspreferenties wordt ingevoerd.

Het is te hopen dat dergelijke overtuigingen in de toekomst er toe zullen leiden dat ook in de praktijk meer de bereidheid blijkt, op handelspolitiek gebied aan de wensen van de ontwikkelingslanden tegemoet te komen.

Het internationale monetaire stelsel

Over dit ingewikkelde onderwerp heeft de fractie uitvoerig en prettig van gedachten gewisseld aan de hand van een

buitengewoon geestige inleiding van de heer Dichgans, uit Duitsland, die kans ziet over dit onderwerp zo elementair en eenvoudig te spreken dat niet-economisch geschoolden het bedrieglijke gevoel krijgen, de materie te begrijpen. Ik kan er onmogelijk aan beginnen hier uit de grote hoeveelheid discussiepunten maar een enigszins verstandige selectie te geven. Ik zal me dus bepalen tot enkele hoofdpunten van de conclusies.

Het is nogal duidelijk geworden dat in de ontwikkelingen op monetair gebied van de laatste maanden er weer voor de zoveelste keer een kloof bleek te bestaan tussen de politiek van Frankrijk en die van de overige lid-staten van de E.E.G.

Het was dan ook de grote zorg over die situatie, die de fractie tot de conclusie bracht, dat, gezien de gevaren die de huidige internationale monetaire situatie voor ons meebrengt, een gemeenschappelijk beleid op monetair terrein meer dan ooit noodzakelijk is. De Gemeenschap zou beduidend aan kracht winnen als in de internationale onderhandelingen de E.E.G. als eenheid zou kunnen optreden. In dat verband heeft de fractie zich uitgesproken voor de oprichting van een Europese gemeenschappelijke bank met dezelfde onafhankelijkheid als de nationale emissiebanken.

Zo'n gemeenschappelijke bank zou kunnen overgaan tot de uitgifte van een Europese munt, naast de zes nationale muntsoorten. Zo'n Europese munt zou ook bij het publiek de belangstelling voor de Europese zaak kunnen verlevendigen.

Non-proliferatieverdrag

In de komende plenaire zitting (die gehouden zal zijn op het moment dat dit nummer verschijnt) zullen bovengenoemde onderwerpen aan de orde komen, alsmede een debat plaats vinden over het ontworpen non-proliferatieverdrag. Ook aan dit verdrag wijdde de fractie een vergadering. In het algemeen was er grote waardering voor het belangrijke werk dat de heer Scelba, Italiaans christen-democraat, als rapporteur over dit onderwerp had verricht. Hij gaf in de fractie-vergadering een duidelijke uiteenzetting over de problematiek en sprak zich, ondanks de nog altijd bestaande bezwaren tegen bepaalde onderdelen van het verdrag, uit vóór de totstandkoming van dit verdrag.

Weliswaar is dit verdrag slechts een bescheiden stap vooruit, met nog allerlei onvolkomenheden, maar vast staat dat het tenminste een stap in de goede richting is. Ik ben benieuwd wat het debat over dit verdrag in de plenaire zitting zal opleveren. Er zijn in het Europese parlement nogal wat leden (in de eerste plaats uiteraard de Gaullisten) die ernstige bezwaren hebben. Maar een ruime meerderheid zal ongetwijfeld achter het idee staan, om met dit verdrag een eerste stap te zetten op de weg naar beheersing van een van de meest afschuwelijke uitvindingen van deze eeuw.

Het politieke weekblad met de meeste abonnees

NEDERLANDSE GEDACHTEN

vraagt een

ADVERTENTIE-ACQUISITEUR

Voor adverteerders biedt dit opinie-vormende en informerende partijblad wekelijks interessante mogelijkheden.

Daarnaast bereikt het periodiek verschijnende ledencontactorgaan „A.R. Post” rond 100.000 partijleden.

Belangstellenden kunnen zich richten tot het secretariaat van de
A.R. PARTIJ, Dr. KUYPERSTRAAT 3, 's-GRAVENHAGE. TEL. 070 - 183960.

ONTWIKKELING VAN DE BEDRIJFSSTRUKTUUR IN DE LANDBOUW

Deze stijging van de productiecapaciteit per man is in het bijzonder op de akkerbouw en de veehouderijbedrijven — niet in de eerste plaats verkregen door verhoging van de omzet op het bedrijf, maar door afvloeiing van arbeidskrachten. In 15 jaar is het aantal arbeidskrachten in de landbouw met 34 % verminderd, in het aantal betaalde werknemers zelfs gehalveerd.

Eenzaam achtergebleven

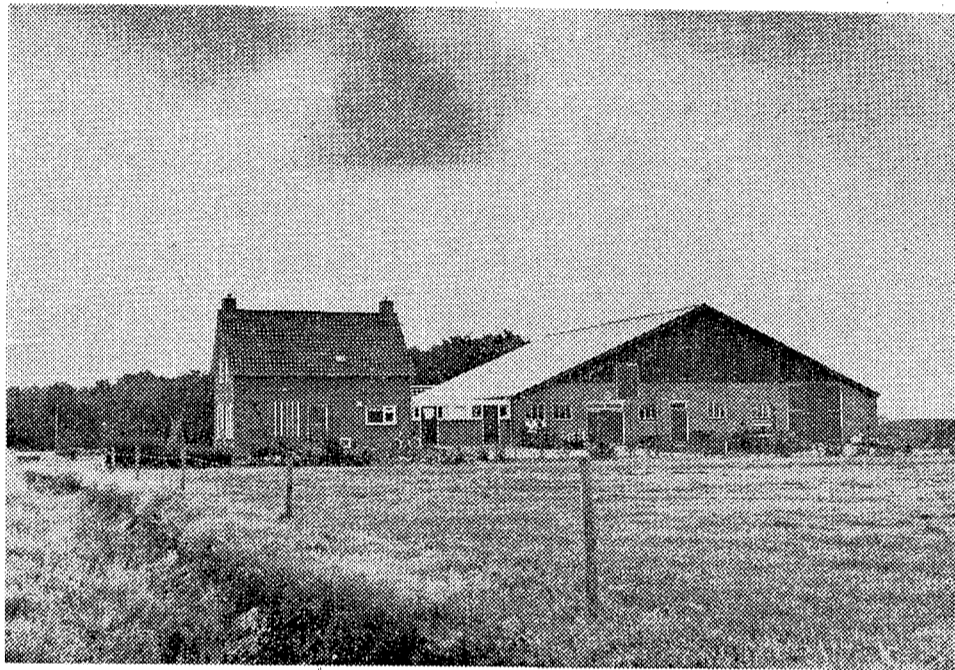
Op 60 % van de akkerbouw- en veehouderijbedrijven is de boer als enige eenzame werkkraacht op het bedrijf overgebleven. In het bijzonder op de veehouderijbedrijven, waar het vee nu eenmaal iedere dag moet worden verzorgd en gemolken, is deze positie bepaald niet ideaal. Hij kan geen dag van het bedrijf, geen dag ziek zijn, om van een heerlijke vakantie naar het buitenland maar niet te spreken. Maar nood maakt vindingrijk. De praktijk heeft hiervoor een oplossing gevonden door het gezamenlijk instellen van hulpverleningsdiensten. Deze instellingen hebben vaste arbeidskrachten in dienst, die kunnen inspringen waar en wanneer dit nodig is. Een functie, die dus vergeleken kan worden met die van een gezinsverzorgster. Uiteraard ook met alle aanpassingsmoeilijkheden die een gezinsverzorgster ondervindt in ieder nieuw milieu.

Te weinig ruimte om te werken

Moeilijker, aanzienlijk moeilijker dan het sociale vraagstuk, de consequenties van het sterke gebonden zijn van de boer aan het bedrijf, is een oplossing te vinden voor de onvoldoende werkruimte van de machine op het oude land. De meeste machines op het boerebedrijf staan maanden lang stil. Ook op de grote bedrijven is het aantal werkuren maar klein. Immers het werk wordt bepaald door de groei van het gewas. Ook het weersrisico speelt een grote rol. Het aantal werkbare uren is — vooral in de oogsttijd — vaak heel klein. Wanneer dan het weer het toelaat, moet er snel en doeltreffend kunnen worden gewerkt.

Heel veel boeren zitten echter met een erfenis uit het verleden. Het vaak eeuwenoude verkavelingspatroon van hun bedrijf, de onregelmatig gevormde, vaak ook nog sterk verspreid liggende en nauwelijks toegankelijke percelen vormen geen ideaal patroon om snel te kunnen werken. Evenals het moderne verkeer in oude stadskernen vastloopt en ruimte nodig heeft, vraagt de mechanisatie in de landbouw — mede door het geringe aantal werkbare uren — ruime, goed ontsloten kavels, regelmatig gevormde, goed bewerkbare percelen en verbindingswegen naar het bedrijfsgebouw. In grote delen van het platteland vormt het historisch gegroeide verkavelingspatroon een ernstige handicap voor een doeltreffende ontwikkeling. Er zijn zelfs nog gebieden, waar de trekker eerst van het erf in de boot moet worden vervoerd naar het land, om dan na enkele uren arbeid weer terug te worden gebracht.

Ook de bedrijfsgebouwen hebben in de regel een eerbiedwaardige leeftijd bereikt. Met medewerking van de nog niet altijd positief op de nieuwe experimentele ontwikkelingen ingestelde schoonheidscommissie kan de boer zelf veel doen aan modernisering van de gebouwen. De in 1967 herziene pachtprijsnormen vormen hierbij ook geen ernstige belemmering meer. Voor de aanpassing van de grond is hij

Moderne boerderij.

echter aangewezen op een eventuele ruilverkaveling in het betrokken gebied.

Ruilverkaveling

De kans dat op korte termijn een ruilverkaveling in het gebied zal worden uitgevoerd is niet erg groot. De regering blijft strikt vasthouden aan een stemmingsprogramma van 55.000 ha per jaar. De oppervlakte grond, die door ruilverkaveling zou moeten worden verbeterd werd volgens een in 1958 daartoe ingesteld onderzoek gesteld op 1,5 miljoen ha. Inmiddels is sinds 1958 160.000 ha verkaveld, terwijl 500.000 ha in uitvoering is. Gesteld kan worden dat dus nog ruim 800.000 ha cultuurgrond in ons land moet worden verbeterd. Bij het huidige stemmingsprogramma zou dus rond 1985 het laatste blok in stemming kunnen komen en rond 2000 klaar zijn.

Inmiddels blijft echter de tijd niet stil staan. De ontwikkeling in de landbouw gaat door. Belangrijke planologische in-

grepen en vooral de aanleg van nieuwe wegen kunnen de urgentie van verkaveling belangrijk beïnvloeden.

De ruilverkaveling zelf is, voorzover het de landbouw betreft, vooral gericht op verbeteringen die voor de toekomst een blijvend karakter behouden. Het betreft hierbij vooral de ontsluiting, de waterbeheersing, terwijl op de verkavelingskosten, het bijeenleggen van de percelen van één eigenaar, zoveel mogelijk wordt bezuinigd, mede door de benutting van de S.B.L.-grondpot bij het afronden van de kavels.

In het kader van de verkaveling wordt tevens aan niet agrarische aspecten — ontsluiting natuurgebieden, beplanting en aanleg van recreatie- en picknickterreinen — veel aandacht besteed.

Vaak wordt het nut van de ruilverkaveling afgemeten naar de bedrijfsvergroting. Dit is echter volkomen misplaatst. Immers bewust is in de wet verankerd het recht, dat

iedere belanghebbende een evenredig gedeelte van zijn inbreng (in geld uitgedrukt) terug ontvangt. Niemand wordt in de ruilverkaveling gedwongen zijn bedrijf te beëindigen. De mogelijkheid van bedrijfsvergroting is dan ook beperkt door de grond die de Stichting Beheer Landbouwgronden inbrengt. Deze grond wordt echter ook voor andere doeleinden gebruikt.

Een aspect zou naar ons oordeel in de verkaveling meer aandacht moeten hebben. Dat is het vergroten van de percelen. In de praktijk moet de boer in de regel zelf zorgen voor het eventueel dichten van sloten binnen de gevormde kavels. Hier komt vaak weinig van terecht, vooral in de graslandgebieden.

Zonder de vorming van ruime goed bewerkbare percelen is het nut van de verkaveling in verband met de ontwikkeling van de mechanisatie zeker niet optimaal. Perceelsvergroting heeft in verband met onverdeelde overdracht aan derden bij bedrijfsbeëindiging, ook een blijvend effect.

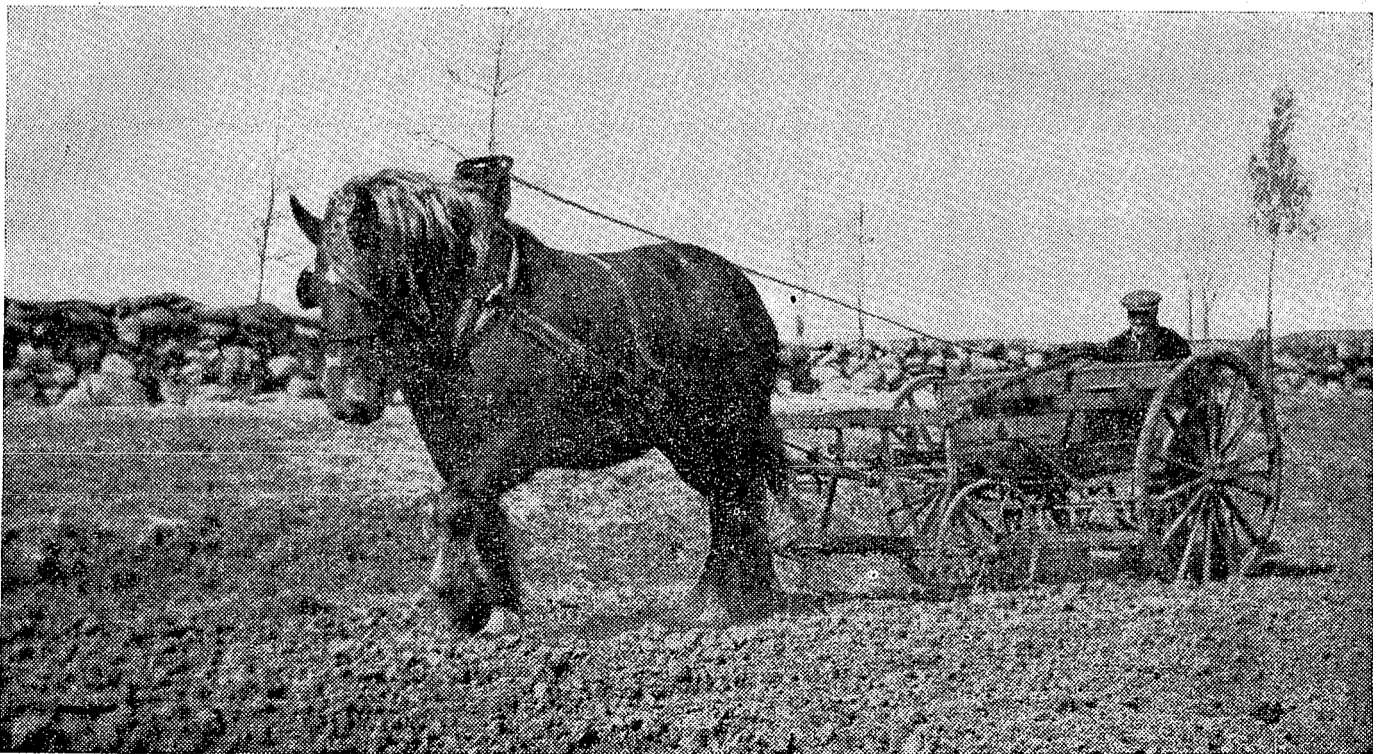
Modern verkeer en landbouw

Ingrijpend is de invloed van de ontwikkeling van het moderne verkeer op het landbouwbedrijf. Deze invloed komt van twee kanten, enerzijds het drukker worden van bestaande wegen en anderzijds de aanleg van nieuwe wegen. Het verschil in snelheid tussen het landbouwverkeer en het overige verkeer wordt steeds groter. Vroeger reed niet alleen de boer met paard en wagen op de weg, maar ook de dokter en de zakenman.

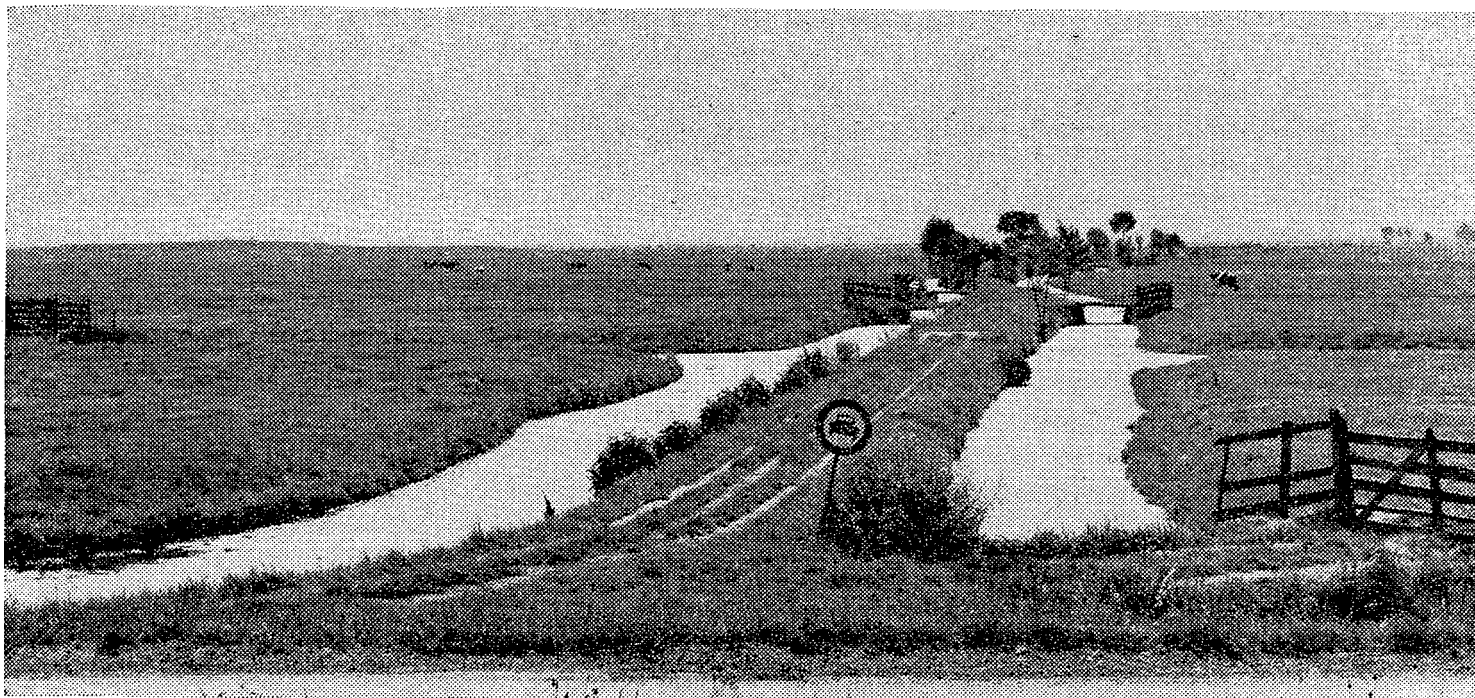
De snelle ontwikkeling van de auto maakt echter het landbouwverkeer op de steeds drukker wordende wegen vrijwel onmogelijk. Een autosnelweg dwars door het bedrijf betekent voor een boer een ondoordringbare muur, waar je met een grote omweg omheen moet gaan.

Ook op de vaak smalle, kronkelende plattelandswegen neemt het autoverkeer in snel tempo toe. Niet alleen doordat de stedelijke gebieden opnieuw ontdekt, maar tevens door de ontwikkeling van het levens-

Met het paard verdween stuk romantiek.

Gebrekkige wegen.

patroon op het platteland zelf. Vanuit het landbouwbedrijf zouden we enkele wensen naar voren willen brengen:

1. De eerste heeft betrekking op in de toekomst geprojecteerde autowegen. Uit een blik op de kaart blijkt, dat in de toekomst nog veel km 2-, 4- of meerbaans autowegen zullen worden aangelegd. Een groot aantal van deze wegen lopen parallel op vaak enkele km van elkaar. Met als gevolg, dat veel landbouwbedrijven opnieuw in tweeën worden gehakt, dat het ruimte-effect van de landelijke gebieden, waar de planoloog terecht zoveel waarde aan hecht, dreigt in steeds kleinere stukjes te worden versnipperd. (Zie streekplan Rijn en Gouwe).

Een bundel van 4 gescheiden tweebaanswegen — de middelste voor het snelle,

lange afstandsverkeer, de buitenste voor het vracht- en lokale autoverkeer — zou naar ons oordeel de volgende voordelen bieden boven de aanleg van twee op 10-20 km afstand parallel lopende vierbaanswegen:

- grotere doorstromingssnelheid en minder ergernis.
- geringer doorsnijden van de landelijke gebieden
- sneller aanleg, doordat het tracé reeds vastligt bij de bestaande vierbaanswegen en het verwerven van de grond minder moeite en overleg behoeft
- minder schade voor de landbouw, daardoor ook beperkingen van uit te keren schadevergoedingen
- meer ruimte voor onderhoud en herstelwerkzaamheden aan de wegen.

2. De schade berokkend aan de landbouw door de aanleg van autowegen, kan door ruilverkaveling worden opgeheven. Dit aspect heeft tot gevolg, dat de urgentie voor verkaveling in toenemende mate door deze — niet-agrarische — ontwikkeling wordt bepaald.

De uitbreiding van het wegennet heeft — terecht — in het regeringsbeleid een hoge prioriteit. Het wegenprogramma moet worden opgevoerd. Daar zijn we het mee eens. Dient dan echter ook niet evenredig daarmee in het budget ruimte te worden geschapen voor het herstel van de bij uitvoering van dit wegenprogramma veroorzaakte schade door middel van ruilverkaveling?

3. In de ruilverkaveling worden veel

nieuwe zg. landbouwwegen aangelegd. Bij de planning van deze wegen, waarvoor de boeren in de ruilverkaveling gratis de grond moeten afstaan, waarvan de kosten voor een gedeelte via ruilverkavelingslasten over de grondeigenaar worden omgeslagen, wordt in feite alleen maar gelet op het landbouwverkeer. En zelfs voor het gemechaniseerd landbouwverkeer zijn ze veel te smal. Reeds jaren wordt er gestudeerd om in dit beleid wijziging aan te brengen. Het lijkt erg moeilijk om de middelen te vinden, waardoor voorkomen kan worden dat honderden km nieuwe aangelegde plattelandswegen (in 1965 had de Cultuurtechnische Dienst 1000 km weg in uitvoering) niet aangepast blijken aan het toenemende verkeer. Het is echter een zuinigheid, die de wijsheid bedriegt.

VOORoorDEEL EN RASVERHOUDINGEN

DOOR DRS. J. P. FEDDEMA

Binnenkort zal op initiatief van het blad „Gemeentetoerusting” bij N.V. Kok te Kampen een bundel opstellen verschijnen, waarin o.a. is opgenomen een bijdrage van drs. J. P. Feddema onder de titel „Vooroordeel en interraciale relaties”. „Gemeentetoerusting” heeft er geen bezwaar tegen, indien ook wij deze bijdrage, zij het gedeeltelijk en in enigszins gewijzigde vorm, publiceren.

VOORoorDEEL wordt veelal gedefinieerd als een bij uitstek emotionele houding tegenover een groep of als een patroon van vijandigheid in interpersoonlijke relaties, die gericht is tegen een groep als geheel.

Vooroordeel heeft dus betrekking op mensen als groep en niet als individu. Het heeft niet te maken met Jan Jansen (John Smith) als persoon, maar Jan Jansen (John Smith) als neger, als jood of als lid van een bepaalde kerk.

In tegenstelling tot haat is het vooroordeel niet terug te voeren tot reële handelingen van de persoon in kwestie jegens wie men bevooroordeeld is.

Haat is gericht op een individu of op een aantal mensen, door wie men metterdaad benadeeld of gekwetst is. In het vooroordeel staat echter de generalisatie centraal; het is gericht op een groep, vertegenwoordigd door een individu, hoewel het betreffende individu de reine onschuld zelve kan zijn.

Vooroordeel, wordt ook dikwijls gezien in samenhang met het op een voetstuk plaatsen van de eigen groep, ook wel ethnocentrisme genoemd. Men is dan zozeer betrokken op de eigen groep, de eigen partij, de eigen kerk, de eigen natie etc., dat men zich niet meer kan vereenzelvigen met de mensheid als geheel. Afkeer van internationale kerkelijke (bijvoorbeeld Wereldraad van Kerken) en politieke organen, overdreven nationalisme en het denken in termen

van blokken (bijvoorbeeld oost-west) en ras of huidskleur zijn hiervan belangrijke symptomen.

Stereotypieën

In het groeps- en rasvooroordeel spelen stereotypieën ook een grote rol. Een onderzoeker gaf eens in een aantal klassen met schoolkinderen in de Verenigde Staten de volgende leestest:

Aladdin was een zoon van een arme kleermaker. Hij leefde in Peking, de hoofdstad van China. Hij was altijd lui en hield meer van spelen dan werken. Wat voor soort jongen was hij, een Indiaan, een neger, een Chinees, een Fransman of een Hollander?

Tot zijn grote schrik ontdekte hij, dat vele kinderen, vooral uit de zuidelijke staten, zo onder de indruk waren van de typering, dat de jongen lui was, dat zij antwoordden, dat de jongen een neger moest zijn.

De socioloog Golightly stelde in 1947 het credo van het zuiden van de Verenigde Staten samen, bestaande uit 21 geloofsartikelen. Twee daarvan luiden:

„Dat de neger van nature geneigd is tot crimineel gedrag, gedeeltelijk door zijn dierlijke aard en gedeeltelijk om zijn onverantwoordelijkheid en immoraliteit”, en

„Dat, terwijl de neger als ras minderwaardig en onbetrouwbaar was, hij als individu vaak eerlijk, loyaal, beminlijk, capabel en zelfs zeer talentvol kon zijn, maar dat dit de uitzondering was”. Trouwens ook in de Nederlandse verzuilden samenleving waren of zijn deze

stereotypieën allerminst onbekend. Opmerkingen als „de rooms-katholieken liegen altijd” of „in het zakenleven wordt je door de gereformeerden immer bedrogen” spreken boekdelen. En wie herinnert zich nog het image, dat de arbeider nog lange tijd van de vorige eeuw met zich meedroeg namelijk „dat hij geen initiatief had, niet met geld kon omgaan, teveel dronk, stonk, lui was en teveel kinderen had”? Welk een frappante overeenkomst wanneer ik vandaag de doorsnee blanke in Zuid-Afrika over „die kafir” hoor spreken. Voor hen, die menen, dat de neger in velerlei opzichten nooit het niveau van de blanke zal kunnen bereiken is het goed te luisteren naar wat Usamah ibn Munqidh, een Syriër uit Shazar, in de 12e eeuw over het blanke ras te zeggen had:

„Dit ras heeft intellectueel een laag niveau, zoals dieren in het bezit van moed en vechtkwaliteiten, maar van weinig anders. Ze zijn wreed, bijgelovig, onwetend, speciaal op wetenschappelijk en medisch terrein en hun sexuele gewoonten zijn immoreel”. En één der moren uit Toledo schreef in de 11e eeuw: „De rassen ten noorden van de Pyreneeën zullen nooit de rijpheid bereiken; zij hebben een goed postuur en een blanke huidskleur, maar zij zijn gespeend van elke scherpheid van geest en intellectueel vernuft”.

Overigens hebben ook allerlei christelijke misvattingen bijgedragen tot onze stereotypieën en vooroordelen over anderen. Ik denk o.a. aan de afschuwelijke opvatting — mij nog op de school met den bijbel geleerd — dat de negers de

nakomelingen van Cham en derhalve een vervloekt ras zijn en ook aan het idee, dat de joden Christus hebben vermoord, terwijl juist historisch vaststaat, dat dit tegen de wil van de overgrote meerderheid van het joodse volk is geschied. En hoe vaak is de bijbel niet misbruikt om in wezen onmenselijke praktijken en theorieën een religieuze sanctie te geven? Boeken als „A Bible Defence of Slavery” en „The Negro as a Beast” van de hand van twee protestantse geestelijken in de Verenigde Staten in het midden van de vorige eeuw vormen één der schrijnende illustraties.

Rasvooroordeel aangeboren of cultureel bepaald

De vraag of het rasvooroordeel al of niet een instinctieve aangeboren spontane aangelegenheid is, is lange tijd een onderwerp van discussie geweest. De laatste jaren is er echter een nagenoeg communis opinio dit ontkennend te beantwoorden. Vergelijkende studies bij kinderen hebben aangetoond, dat vooroordelen bij hen aanvankelijk afwezig zijn maar eerst later ontstaan via enculturatie/opvoeding in het gezin en op school. Zelf heb ik eens op het platteland van Zuid-Afrika, het land der rassenscheiding bij uitstek, tot mijn grote verbazing kunnen aanschouwen, hoe zeer jonge blanke en zwarte kinderen in de volste harmonie met elkaar speelden. Er bestaat geen natuurlijke afkeer van mensen, die er anders uitzien, zich anders gedragen of anders spreken. De werkelijkheid is, dat men op al deze verschillen pas gaat letten, als men bevooroordeeld is. Zij die onprettige ervaringen hebben opgedaan met leden

VOORoorDEEL EN RASVERHOUDINGEN

• Vervolg van pag. 7

van bepaalde groepen, hebben dergelijke ervaringen eveneens gehad met andere mensen. Zij herinneren zich echter de eerste omdat ze bevooroordeeld zijn. Het rasvoordeel schijnt overigens in de geschiedenis van het Europese westen een tamelijk recent verschijnsel te zijn. Het is bekend dat de eerste christengemeenten samengesteld waren uit leden van verschillende rassen en volken en niet of nauwelijks rassenbewustzijn hebben gekend. Eén der grote kerkvaders, Augustinus van Hippo, was zelfs een Noordafrikaanse berber. En het is opvallend dat later in de oorlogen met moren, Turken, balten, slaven e.a. er geen spreke was van rassentimenten. De scheidingslijn was het geloof. De moren werden niet gezien als arabieren, maar als ongelovigen. Tot aan de 15e eeuw werd de mensheid niet zozeer verdeeld in antagonistische rassen als wel in christenen en ongelovigen. Toynbee meent dan ook te moeten stellen, dat de geest van de middeleeuwse Europese christenheid vrij was van rasgevoel, omdat men de vreemdeling en de heiden beschouwde als de potentiële bekeerling tot het christendom. Hoe dit ook zij, er is in elk geval én in de geschiedenis én in de huidige wereld zo weinig consistentie in de manifestaties van rasvoordeel, dat de verouderde voorstellingen over het rasvoordeel als een aangeboren eigenschap reeds op het eerste gezicht, afgezien van de onderzoeken bij kinderen etc. zeer aanvechtbaar lijken.

Oorzaken (ras)voordeel

Hoe heeft het rasvoordeel dan toch de geesten van zo talloos velen in haar greep kunnen krijgen? Over de oorzaken en achtergronden van het groeps- en rasvoordeel zijn verschillende theorieën gaande. Drie daarvan verdienen nadere aandacht.

a. Economische theorie.

Economische wedijver tussen verschillende groepen en exploitaties van de ene groep door de andere zouden volgens deze theorie het rasvoordeel verklaren. Rasvoordeel zou zelfs dikwijls door een heersende groep onder het publiek zijn gepropageerd om een bepaalde groep als minderwaardig te kenschetsen om zo de eigen exploitatie te kunnen rechtvaardigen. Economische competitie schijnt inderdaad niet zonder betekenis te zijn. Zo hebben bijvoorbeeld de Chinezen in Californië lange tijd in hoge achting gestaan, maar deze achting sloeg al spoedig om in onverdraagzaamheid en gewelddaden, toen de Chinezen hun beroepen uitbreidden tot datgene wat tot dusver het domein van de blanke was geweest. En zijn het niet juist de laagste klassen der blanken, die veelal de grootste animositeit

jegens de negers tonen? Ook in de historische ontwikkeling van het rasvoordeel heeft deze economische theorie haar plaats. Zo wordt de drastische wijziging van de houding t.a.v. het andere ras na de middeleeuwen veelal voor een belangrijk deel toegeschreven aan de ontwikkeling van het kapitalisme en het winstmotief. Ook het ontstaan van de slavenhandel, noodzakelijk met het oog op de exploitatie van Amerika hangt hiermee ten nauwste samen. Interessant is dat de slaveneigenaars aanvankelijk het systeem rationaliseerden met het argument dat het slechts krijgsgevangenen en veroordeelde misdadigers betrof. Maar al spoedig kon men niet met deze rechtvaardiging volstaan en beriep men zich op het economische argument, dat de slavernij noodzakelijk was voor de nationale economie. En later toen de anti-slavernijbeweging opkwam werd er een doelbewuste poging ondernomen de negers te depersonaliseren en te ontmenselijken tot wezens, die niet in staat waren tot enig moreel gevoel.

b. Symbool-theorie.

Ook jegens het goede in het leven, zelfs tegenover de eigen ouders zou de mens met gemengde gevoelens vervuld zijn. Haat- en/of vreesgevoelens jegens het goede kunnen veelal niet openlijk worden geuit, zodat men een symbool zoekt om deze op af te reageren. Als men bijvoorbeeld in een puriteinse samenleving altijd „zuivere” gevoelens omtrent sex moet pretenderen, moeten de onzuivere gevoelens hieromtrent een andere uitweg vinden. De zogenaamde „sensuele” neger zou hiervoor als een prachtig symbool kunnen dienen. Ook zouden sommige mensen gemengde gevoelens koesteren jegens de stad en het stadsleven, enerzijds van bewondering en anderzijds van haat en afschuw. De vijandigheid t.a.v. de stad wordt dan bijvoorbeeld gericht op de joden als het symbool bij uitstek voor de stedelingen. Ook wordt wel gesteld, dat de haat — ook van belijdende christenen — jegens Christus of liever jegens Diens idealen van vrede, gelijkheid, broederschap en naastenliefde zijn en worden afgewenteld op de joden uit wie Christus is voortgekomen. Op analoge wijze zouden de joden ook dikwijls gediend hebben als het symbool van het internationalisme of zowel van enerzijds het kapitalisme als anderzijds het communisme.

c. Psychologische theorieën.

Deze worden dikwijls onderscheiden in (1) de frustratie/agressietheorie, (2) de zondeboktheorie, (3) de theorie van het autoritaire onverdraagzame persoonlijkheidstype. Rasvoordeel schijnt soms te voldoen aan een psychische behoefte als een soort compensatie voor eigen gebreken en tekortkomingen. Menselij-

ke wezens zouden er afkerig van zijn zich zelf door het eigen falen te blamezen en daarom een zondebok daarvoor willen zoeken. Er zijn in de geschiedenis vele minderheidsgroepen geweest, die als zondebok hebben gefungeerd. De christenen in het Romeinse Rijk, de hugenoten, de Ieren, de joden, de Japannezen, de katholieken, de protestanten, de quakers, etc., etc.

Eén van deze noch één der andere theorieën zijn op zichzelf een genoegzame verklaring voor het verschijnsel rasvoordeel. Het rasvoordeel is m.i. te herleiden tot een complex van fac-

... als individu wel beminnelijk ...

toren, waarbij met name ook de angst voor het verliezen van bevoorrechte en/of feodale posities niet zonder betekenis is. Dit laatste wordt uiteraard door de bevoorrechte groepen niet toegegeven, maar veelal gecamoufleerd met het argument, dat het voor hen in wezen een kwestie van „levensbehoud” is of „dat verschil in behandeling juist in het belang is van beide groepen”. De voorvechters van de anti-slavernijbeweging werd zo voor de voeten geworpen, dat de onvrijheid juist in het belang was van de neger zelf.

Hoe bestrijden?

De moeilijkheid bij bevooroordeelde mensen is dat het bijna onmogelijk is hen te overtuigen, dat ze onjuist handelen. In de eerste plaats is hun gedrag veelal volkomen in overeenstemming met de denkwijze, zeden en traditie van de samenleving, waarin ze verkeren. In de tweede plaats is hun gezichtskring zozeer beperkt tot het eigen wereldje en is er voorts sprake van zo weinig wezenlijk contact met andere volken en rassen dat de kans zeer gering is, dat hun ogen zullen worden geopend. In de derde plaats neemt de bevooroordeelde persoon dikwijls een struisvogelhouding aan door te willen ontsnappen uit de werkelijkheid en los daarvan een eigen knus ingebeeld wereldje op te bouwen, waarin hij zich veilig voelt. Kritiek van buiten zal hij niet kunnen begrijpen, want zijn ingebeelde wereld, hoe irreal ook voor de buitenstaander is voor hem een absolute realiteit. Bestrijding van het rasvoordeel is dan ook het meest effectief, indien het reeds bij de jeugd via het onderwijs aanvangt. Van belang ook voor volwassenen is o.a. het bevorderen van onderlinge communicatie en contact en het geven van goede informatie over andere groepen of het aantonen van economische en psychische nadelen van vooroordeel en voor christenen het wijzen op de strijdigheid van rasvoordeel met bijbelse normen.

Houding van de kerk

Wat dit laatste betreft is er echter de

moelijkheid, dat de kerk zich veelal heeft aangesloten bij de bestaande verhoudingen in een samenleving, die is gebaseerd op huidskleur-onderscheiding en het karakter van een kastemaatschappij heeft aangenomen. In sommige gevallen heeft de christelijke kerk zich niet alleen aangepast aan het bestaande, maar is ze zelfs zozeer een produkt van de kastemaatschappij geworden, dat de christen in zijn functie in deze wereld „een zoutend zout te zijn” nagenoeg geheel wordt verlamd. Trouwens, leert de geschiedenis van de christenheid niet, dat de kerk zich dikwijls heeft laten inkapselen door feodale en andere behoudende machten, die van geen hervormingen willen weten? Hoezeer hebben wij christenen ons ook vandaag niet bij het bestaande, bij het onrecht, bij het groepsegoïsme, bij het nationalisme, bij het oorlogsgeweld, etc. neergelegd.

De bekende Indiase staatsman Nehru zag in de leringen van Jezus een belangrijk stuk protest tegen de sociale orde. „De bergrede en de Europese en Amerikaanse christenheid”, aldus schreef hij eens, „hoe verbazingwekkend tegenstrijdig zijn zij. Het is niet verrassend dat vele mensen wel moeten denken, dat Gandhi veel dichter bij de leringen van Christus staat, dan vele van Zijn zogenaamde volgelingen in het westen van vandaag”. Voor de christenen is er het grote gevaar, dat ze de inhoud van de bijbelse boodschap laten bepalen door de eigen problematiek in plaats van andersom. Of men gaat zoals in de drie hervormde/gereformeerde kerken van Zuid-Afrika in afwijking van de calvinistische theologie in de rest van de wereld de verscheidenheid van de mensheid in volkeren en rassen tot een scheppingsordening bombarderen en de eenheid van het menselijk geslacht niet langer meer als zodanig erkennen. In het blad „Woord en Daad” van november 1964 — „Mondstuk van die Afrikaanse Calvinistische Beweging” — wordt dit kerkelijke standpunt in een reactie op een bijdrage mijnerzijds namelijk „Christendom en Nationalisme” in hetzelfde blad nog eens in alle vrijmoedigheid verdedigd met een beroep op de spraakverwarring. Zo wordt aan het ethnocentrisme, het op een voetstuk plaatsen van de eigen groep en de ideologie van de rassenscheiding een religieuze sanctie gegeven.

Evangelische radicaliteit

De bevooroordeelde mens is echter een produkt van zijn eigen maatschappij en het is moeilijk hem te overtuigen dat door zijn ideologie en met zijn gedrag het evangelie geweld wordt aangedaan. Godsdienstige en moralistische prediking ter bestrijding van rasvoordeel zal veelal tot dovemansoren gericht zijn, zolang de patronen van die maatschappij niet worden gewijzigd. Gelukkig staat de dynamische ontwikkeling van de moderne industriële samenleving niet langer een rücksichtloze scheiding/segregatie van ethnische en raciale groepen toe.

Gelukkig beseffen ook meer en meer christenen, dat juist zij als christenen de bestaande orde niet mogen verabsoluteren, maar DAT HET EVANGELIE OPROEPT TOT EEN ACTIEVE DEELNAME AAN ALLERLEI POGINGEN DE MAATSCHAPPIJ TE HERSTRUCTUREREN in die zin, dat mensen van verschillende rassen elkaar weer kunnen ontmoeten als medemens en als medeburger van dezelfde maatschappij. Wij christenen hebben onze geloofsgenoten niet alleen in de Verenigde Staten en Zuid-Afrika, maar ook hier en overal ter wereld op te roepen tot zulk een evangelische radicaliteit.

Verscheidenheid in ras tot scheppingsordening bombarderen.

ONTWIKKELING DELTA REGIONAAL EN NATIONAAL BELANG

DOOR M. H. L. WESTSTRATE

HET rapport „Verkenningen van enkele aspecten van de ontwikkelingsmogelijkheden voor zeehavens in het Deltagebied” besloot, zoals wij in ons eerste artikel mededeelden, met een aantal conclusies en studieopdrachten. Enkele van die conclusies luiden:

a. Een nationale op economische groei gerichte structuurpolitiek, is een eerste vereiste voor een succesrijke regionale structuurpolitiek, waarbij de mogelijkheden tot regionale specialisatie op grond van vestigingsplaatsvoordelen ten volle kunnen worden uitgebuit. Wij achten de plannen van de S.E.R. tot meerjarenprogrammering op lange termijn noodzakelijk, waarbij de te verwachten sociaal economische rentabiliteit der verschillende projecten een belangrijk element moet vormen bij de keuze en bepaling van prioriteiten.

b. Indien de rol van de zeehavens in het economisch groeiproces wordt erkend, dienen ook voldoende terreinen voor de te verwachten ontwikkeling te worden bestemd.

c. Het Deltagebied is van nature bij uitstek geschikt om een vooraanstaande plaats in te nemen in de voor West-Europa te verwachten zeehavenontwikkeling. Het gebied kan als eenheid worden beschouwd, waar verschillende elkaar aanvullende zeehavenfuncties tot ontplooiing kunnen komen.

d. Hiervoor is een krachtig gemeenschappelijk en actief beleid binnen het Deltagebied noodzakelijk, waarbij over financiële middelen en instrumenten kan worden beschikt om de geprojecteerde ontwikkeling te realiseren. Wederzijdse informatie over tarieven en activiteiten die met terreinuitgifte verband houden is een eerste vereiste. Omdat aan planning op lange termijn steeds onzekerheden verbonden zijn zullen de taakstellingen en de daarmee verband houdende programma's regelmatig moeten worden herzien. In vaktaal noemt men dat „revolving planning”.

Het Overlegorgaan was voorts van mening dat voor de periode 1968-1980 zo snel mogelijk een operationeel programma moet worden opgesteld. Een programma dat niet alleen zou moeten aangeven hoe de zeehavenontwikkeling kan worden verwezenlijkt maar dat ook aandacht zou besteden aan alle voorzieningen, die daarmee in de meest ruime zin verband houden. Voor zulk een operationeel ontwikkelingsprogramma waarbij de sociaal-economische en ruimtelijke consequenties doordacht en zoveel mogelijk kwantitatief bepaald zijn, zullen eerst een aantal studies moeten worden verricht.

Niet wachten

Dat woord studies schrikt sommige mensen meteen af. Studeren betekent een zaak op de lange baan schuiven. En, zo stellen velen terecht, er is geen tijd om te wachten. De ontwikkeling gaat door. De kandidaten met name de buitenlandse, melden zich voortdurend aan. Hebben wij geen ruimte, dan gaan zij naar het buitenland, naar België,

naar Antwerpen, misschien naar de Franse Kanaalkust.

Men moet deze opmerkingen niet zonder meer naast zich neerleggen. Er is inderdaad een ontwikkeling aan de gang die een slagvaardig beleid vraagt. De natuurlijke geschiktheid van het Deltagebied biedt ons grote kansen. Aan de andere kant geldt echter ook, dat de vrees, dat bepaalde kandidaten naar het buitenland zullen gaan als wij ze niet helpen, een slechte raadgeefster is.

Nog dezer dagen meldten de dagbladen hoe van Nederlandse zijde ernstige bezwaren werden ingebracht tegen een eventuele vestiging van een Amerikaans graanoverslagbedrijf in Europoort. De huidige capaciteit is ruimschoots voldoende, biedt nog mogelijkheden voor verdere uitbreiding. De buitenlandse vestiging zou de concurrentie verscherpen, maar zou de werkgelegenheid niet verruimen, zo betoogde men.

Het is zeker niet de bedoeling van het Overlegorgaan dat bepaalde gebieden zo snel mogelijk worden uitgegeven. Dat zou alleen betekenen dat er op zeer korte termijn weer behoefte aan industrieterreinen zou ontstaan. Weer snelle uitgifte, weer nieuwe behoefte enz. Kortom de repeterende breuk. Daarom pleit de provincie Zuid-Holland met klem voor een selectief uitgiftebeleid. Dat wil zeggen, dat nauwkeurig wordt bezien of een bepaald bedrijf nu juist gevestigd moet worden op de plaats die het vraagt. Zeehaventerreinen zullen altijd schaars blijven, zeker voor zover het gaat om terreinen aan diep vaarwater.

Daar dienen dus geen bedrijven te komen die zich ook elders zouden kunnen vestigen. Maar ook voor de andere terreinen voor vestiging geldt deze selectie. Ook die zullen moeten worden onderscheiden naar de vestigingseisen van de verschillende bedrijfstypen.

Eén instantie

Het is duidelijk, dat zulk een selectieve uitgiftepolitiek door één instantie voor het gehele gebied zou moeten worden gevoerd. Concurrentie tussen de partners in de Delta wordt er door voorkomen en voor eventuele gegadigden is het voordeel dat zij bij één adres, bij één instantie volledig kunnen worden ingelicht, over alle vestigingsmogelijkheden binnen de Delta.

Een van de eerste dingen die gebeuren moeten is naar onze mening het in het leven roepen van zulk een instantie, uiteraard uitgerust met de nodige bestuurlijke bevoegdheden. Binnen die instantie zou alle kennis en ervaring opgedaan in de Delta verenigd kunnen zijn.

De partners zouden hiertoe zelf het initiatief kunnen nemen.

De vraag rijst, of de vorming van zo'n instantie niet belangrijker en urgenter is dan het vormen van havenschappen als die van Vlissingen en Terneuzen. Wil men naar een groter integratie dan zou men deze tussenstations beter kunnen overslaan. Men zou zich naast Rotterdam een havenschap Zeeland kunnen

denken, maar naar onze mening zou één instantie, één havenschap, of hoe men het noemen wil, voor het gehele gebied te verkiezen zijn.

Ook in het kader van een nationaal havenbeleid (dat al te lang op zich laat wachten) zou het functioneren van het gehele Deltagebied als één havengebied van grote betekenis zijn.

Maar hoe dit alles ook worden mag, studie zal nodig zijn. Degenen die bevreemd zijn, dat het dan te lang zou duren, mogen bedenken dat het „groene boekje” in enkele maanden tot stand kwam. Het rapport dat Rotterdam over Voorne en Putten zal uitbrengen zal ook niet meer dan enkele maanden vergen. Studie kan dus ook snel geschieden, zeker als men degenen die met deze materie volledig op de hoogte zijn, bij deze studies betrekt.

Studieopdrachten

Het Overlegorgaan denkt in eerste instantie aan een vijftal studieopdrachten. Ze zijn zoals gezegd nodig om tot een operationeel ontwikkelingsprogramma te komen. Dat betekent dus niet dat alle studies afgerond moeten zijn alvorens de eerste stappen tot integratie van het beleid zouden kunnen worden gezet. De studieopdrachten luiden:

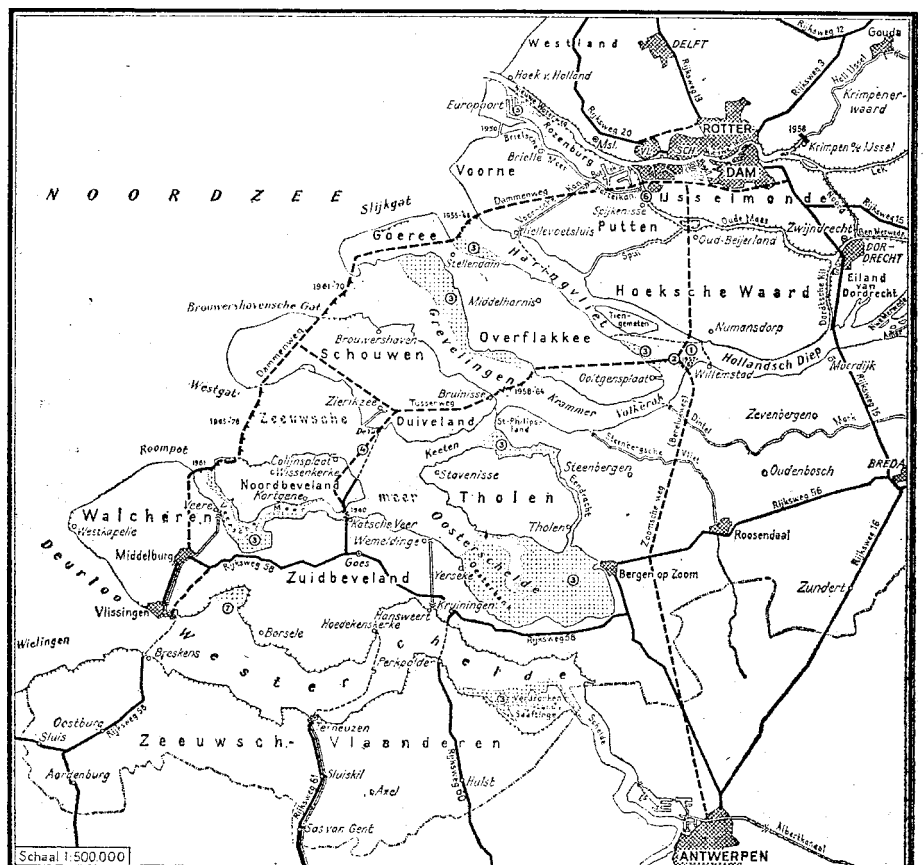
1. Per project dient een nauwkeurige studie gemaakt te worden van de technisch en waterstaatkundige aspecten. De kosten der noodzakelijke investeringen moeten worden geraamd en gesteld tegenover de te verwachten sociaal-economische opbrengsten.

aangepakt, moet zij ook de studies verichten.

Dit is te meer geboden omdat de havenontwikkeling wel voorop stond, maar die ontwikkeling bezien moet worden in verband met de andere belangen. De conclusies van het rapport laten daarover geen twijfel bestaan. Het zou funest zijn als dit niet gebeurde.

Zou Verkeer en Waterstaat bijv. die opdracht verstrekken aan de commissie „Inrichting Deltawerken” dan zou die studie zich ongetwijfeld alleen richten op de technische en waterstaatkundige aspecten. Men zou alleen rekening houden met havens. Natuurlijk zou men dan de rijksplanologische commissie bij deze studie kunnen en moeten inschakelen, maar het zou dan toch een studie blijven op hoogambtelijk niveau. De rechtstreeks bij de ontwikkeling betrokkenen zouden hoogstens gehoord worden om dan te zijner tijd een rapport voorgeschoteld te krijgen, dat zij dan wellicht zouden mogen uitvoeren. Dat nu zou het nog prille overleg al in de kiem smoren.

Een dergelijke handelwijze zou trouwens ook in strijd zijn met de Wet op de ruimtelijke ordening. Die draagt het voorbereiden en vaststellen van streekplannen op aan de provincies en voor het Rijnmondgebied aan het Openbaar Lichaam Rijnmond. Diezelfde wet verplicht de streekplan makende instanties van te voren soortgelijke studies te verrichten als thans het Overlegorgaan voorstelt. Het instellen van studiecom-

2. Verdere onderzoeken betreffende de te verwachten bevolkingsontwikkeling en de daarmee verband houdende voorzieningen etc. etc.

3. Studie van de ruimtelijke vormgeving van de geprogrammeerde zeehavenontwikkeling en de verstedelijking, die daarmee gepaard gaat (incl. milieubescherming).

4. Onderzoek van de consequenties voor verkeer en vervoer over weg, rail en water.

5. Onderzoek van de noodzakelijke luchtvaartfaciliteiten en de vestigingsplaatsen van luchtvaartterreinen getoetst aan de planologische mogelijkheden.

De eerste vraag is wie die opdrachten gaat uitvoeren. Het Tweede Kamerlid de heer J. A. van Bennekom heeft de ministers van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en van Verkeer en Waterstaat gevraagd of de regering bereid is deze studies te doen verrichten? Het antwoord op deze vraag moet nog komen.

Naar onze mening zou de regering alleen steun moeten bieden want deze studies dienen niet door de regering, dat is door rijksinstanties, te worden verricht maar door de regio zelf. Studies vanwege de regering zouden het overleg dat in het Deltagebied zo juist tot stand gekomen is niet bevorderen.

Natuurlijk, het zij nogmaals herhaald, moet de ontwikkeling van Zuidwest-Nederland worden ingepast in een nationaal zeehavenbeleid, maar in eerste instantie is deze ontwikkeling een zaak van de regio en waar deze regio het probleem zelf in gezamenlijk overleg heeft

missies vanwege het rijk zou betekenen dat de centrale overheid taken aan zich zou trekken, die behoren tot de bevoegdheid van lagere publiekrechtelijke lichamen.

Taak overlegorgaan

Natuurlijk zal er overleg moeten zijn met het rijk. Met name voor de in de eerste studieopdracht genoemde projectstudies zal men de deskundigheid op technisch en waterstaatkundig gebied van de Rijkswaterstaat niet kunnen missen. Natuurlijk zal de minister advies kunnen vragen aan de rijksplanologische commissie of aan de raad van advies voor de ruimtelijke ordening. De regering heeft haar eigen verantwoordelijkheid. Maar die verantwoordelijkheid betekent niet dat zij in de plaats treedt van lagere publiekrechtelijke lichamen.

Onze mening is dus duidelijk. Waar er een overlegorgaan is dat bereid is de verdere studies te verrichten, dat bewezen heeft in snel tempo te kunnen werken ook omdat het beschikt over de nodige kennis en ervaring, laat dat orgaan dan zo spoedig mogelijk de nodige studiecommissies instellen. En voorzover die nodige kennis en ervaring binnen het Deltagebied niet aanwezig zou zijn, zal de regering de nodige hulp moeten bieden.

Het woord en de daad dient nu aan het Overlegorgaan Zuidwest-Nederland te zijn en de regering zal hier naar vermogen dienen te steunen. Want de ontwikkeling van de Delta is wel een regionaal belang, maar het is tevens een nationaal belang.

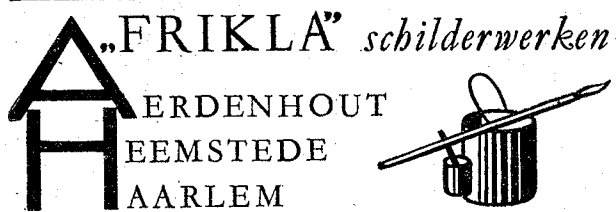
UIT ONZE BOUW- EN ANNEMERSWERELD

F. VINK & ZOON Aannemersbedrijf

Telefoon 01827 - 2261
KERKLAAN 9 - MOORDRECHT

AANNEMINGSBEDRIJF „SCHOUWEN-DUIVELAND" N.V.

Schuihaven 10 - Zierikzee - Telefoon 01110 - 2478
Het adres voor uitvoering van BETON-, WATER-, WEGENBOUW- EN CULTUURTECHNISCHE WERKEN

F. Klaassen - Reitzstraat 93 - Haarlem - Telefoon 023 - 57145

WARENHUIZENBOUW N.V. Aannemersbedrijf VOSKAMP & VRIJLAND

's-GRAVENZANDE - Telefoon 01748 - 3921 - Postbus 30

Houthandel en Kistenfabriek MEILINK N.V.

BORCULO - Hofstraat 10 - ZUTPHEN - Marsweg 19
Telefoon 05457 - 561 - Telefoon 05750 - 3748

Houtzagerij Houthandel Kistenfabriek

FIRMA C. VERMEER EN ZOON'S FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT Telefoon 01894 - 230 OUDERKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelanden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers
Kappen - Regels - Stijlen, enz. enz.

GRONDBOORBEDRIJF EMMEN WESSEMIUS N.V. Telefoon 05910 - 2493

GRONDBORINGEN - BRONBEMALINGEN
NORTONPUTTEN - WATERVOORZIENINGEN

Oosterhof's Aannemersbedrijf GRIJPSKERK - LEEUWARDEN WEGEN, GROND- EN WATERWERKEN

N.V. Staalsteiger „Gelria" - Nijmegen Roggeweg 13 - Postbus 126 - Telefoon 53198

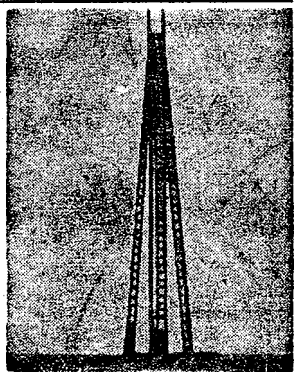
Complete roestvrije
steigerwerken

Specialiteit: met vaste wiggen!

FA. H. MANSCHOT & ZONEN

Aannemers van
HEIWERKEN
Telefoon 03474 - 269
LEXMOND

Gespecialiseerd in het heien
met stoomblokken van 2000
tot 8000 kg.

JAN LINGEN'S BETONINDUSTRIE N.V.

Veerdam 29 - Telefoon (01850) 50123 - 50134
PAPENDRECHT

Voor betere beton N.V. SCHOKBETON

Fabrieken te Zwijndrecht, Kampen, Elburg en Vianen. Bouwbedrijf te Zeist.

HET BEELD DER VADEREN

Classificatie

Het dikke rapport van de Staatscommissie-Stork had één element, dat in de Tweede Kamer in mei 1918 zeer de aandacht vroeg. Het rapport ging er vanuit, dat het leven in de stad véél duurder was dan op het platteland. En om dus de ambtenaren in Amsterdam eenzelfde reëel inkomen te geven als die in Emmen, moet er verschil in salaris zijn, in guldens uitgedrukt.

De commissie meende te kunnen stellen, dat het leven ten plattelande vaak minstens 20 % minder kostte dan in de grote stad.

Daarom stelde de commissie voor, de gemeenten in te delen in vijf klassen. In de eerste klasse krijgt men het volle salaris, in klasse II wordt 5 % gekort, in klasse III 10 %, in klasse IV 15 % en in klasse V 20 %.

Natuurlijk gingen vele ambtenaren het dikke boek raadplegen, om te kijken in welke klasse zij vielen. Alleen Amsterdam, Den Haag en Rotterdam bleken in de eerste klasse te vallen, Groningen en Utrecht in de tweede, Leeuwarden, Middelburg en Maas-tricht in de derde, een aantal kleinere steden in de vierde, en vrijwel het gehele platteland in de vijfde klasse. En dáárover ging nu op bewogen wijze het debat.

Een der leden, de heer Koster (V.D.) zei: de kosten voor levensonderhoud kunnen gesplitst worden in kosten van woning, belastingen, kleding, voeding, opvoeding der kinderen, recreatie. De woning is inderdaad ten plattelande belangrijk goedkoper. Maar de rest?

Bij een belastbaar inkomen van f 2000, zo vertelde de heer Smeenge, betaalt men in Den Haag (klasse I)

f 62,50; in Groningen (klasse II) f 123,50; in Coevorden (klasse IV) f 173,80. In Amsterdam verdient volgens het plan een kommis 3e klasse na 8 dienstjaren f 1200, in Emmen f 1020. In Amsterdam zijn alle soorten van voortgezet onderwijs, in Emmen zijn alleen lagere scholen. Er is geen enkele school voor voortgezet onderwijs.

De plattelandse ambtenaren moeten hun kleding in de stad kopen, ze moeten hun kinderen naar de stad sturen voor het voortgezet onderwijs, de groente en de kruidenierswaren komen uit de stad en zijn in de winkels op het platteland duurder. De verhalen, dat de ambtenaren ten plattelande de aardappelen en de groente voor hun gezin zelf verbouwen, komt niet uit voor vele ambtenaren.

Het scheen, dat de opruiming van de classificatie een goede kans zou krijgen. Maar toen kwam de socialist Van der Tempel aan het woord, die zelf lid van de commissie-Stork was geweest. Hij zei: ik beroep mij op de ambtenaren. Zij hebben aan de commissie verteld, dat het leven op de ene plaats veel duurder is dan op de andere plaats. Zij hadden hun eigen voorstel.

Er moet een groep van gemeenten zijn, waar een „normaal salaris" wordt uitbetaald. Daarna moet een groep van gemeenten worden aangewezen met een standplaatstoelag van 5 %, vervolgens een groep met 10 % en een groep met 15 % toeslag. De ambtenaren willen dus zelf classificatie, omdat zij menen te weten, dat de verschillen in kosten van levensonderhoud er wezenlijk zijn.

Er kwam een motie van vrijzinnig-democratische zijde, om de classificatie af te schaffen. Zij werd verworpen met 31 tegen 26 stemmen. De A.R.-fractie stemde tegen, behalve de heren Duymaer van Twist en Rutgers. De vijf klassen werden een feit.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

Volwassen burgers

IN „Opinie" schreef Kees Egas (geen zoon van het Kamerlid, maar het Kamerlid zelf) over volwassen burgers o.a.:

„Langzamerhand wordt het duidelijk dat volwassen burgers niet te veel toegesproken willen worden. Dat toespreken is er immers op gericht een boodschap over te brengen. Als het een politieke vergadering is, wordt de eigen partij gepresenteerd, het partijprogramma aangeprezen en de regering veroordeeld of geprezen.

Dit toespreken tendeert naar onvrijheid voor de burgers. Zij moeten maar aanhoren wat de spreker kwijt wil, terwijl ze veel liever zouden spreken over datgene wat hen dwars zit of wat zij zouden willen weten".

Alle sprekers mogen de waarschuwing van een Amerikaans schrijver ter harte nemen: „Niemand zou naar u luisteren als hij niet wist dat het daarna zijn beurt werd om te praten".

Wie spreekt — aan welke kant van de tafel hij/zij ook zit kan aan de andere kant ook dit bedenken: „Hoe meer ge zegt, des te minder zal het de mensen bij blijven".

Stilstaand water

Het gaat niet goed met de image van de V.V.D. Daar moet — althans dat vindt de V.V.D. — iets aan gedaan worden. Dat gebeurt. In verschillende bladen verschijnen advertenties, die aldus beginnen:

Dus u denkt dat de VVD een stilstaand water is? Nee toch? Want dan zit u er knap naast. Er zijn meer mensen die deze vergissing maken. Zij verwarren tweespalt in een partij met activiteit. Omdat de VVD een e e n s g e z i n d e partij is, denken zij dat de VVD maar een beetje aankabbelt. Dat er geen beweging in is.

Maar dit zijn de feiten: („Er is een Liberaal Beraad, een commissie kiezer-gekozen en er zijn congressen in voorbereiding. Tenslotte een oproep lid van de V.V.D. te worden".).

Alsof dit aantoonde, dat de V.V.D. geen stilstaand water is. Ook al is er beweging in het water dan stroomt het nog niet.

Dit zal echter wel te moeilijk zijn. Deze advertentie doet denken aan de fabel, die wordt verteld in het boekje „Oud-chinese wijsheid" dat zo juist bij de Wereldbibliotheek is verschenen. Die fabel heet „Het net met één maas". Een oud spreekwoord

luidt: „Hoe groot een net ook is, iedere vogel laat zich toch slechts in één enkele maas vangen". Iemand op wie deze zinnige uitspraak grote indruk gemaakt had, nam een paar losse snoeren en knipte daar enkele mazen uit. Is het een wonder dat hij met dit „net" geen enkele vogel ving?"

Macht

In het laatste nummer van „Off", maandblad voor studenten, komt een interview voor met ir. C. A. Doets, een van de directeurs van de V.U. Over macht zei hij onder andere:

„Macht kan heel gevaarlijk zijn. Als je een ander alles wilt opleggen, omdat je de macht hebt, is dat misdadig. Met macht kun je de meest dolle dingen doen. Maar als je verantwoordelijkheid bezit, kun je tot grote daden komen. Dat geldt voor een staat, macro dus, net zo goed als voor een bedrijf, micro".

Over dit onderwerp zijn reeds veel interessante opmerkingen gemaakt, door o.a. Lord Chesterfield deze: „Het denkbeeld, macht te bezitten, verschaft vaak macht".

De Fransman Chamfort, „Hoevelen hebben de macht vervloekt tot op het ogenblik waarop men hun er het bezit van heeft gegeven en de middelen verschaft om er op hun beurt misbruik van te maken".

Uitspraken, die ook anno 1968 van toepassing zijn.

Nog gediscrimineerd

De presidente van de Nederlandse Vereniging van Vrouwen met Academische Opleiding, mevrouw mr. I. H. Th. Diederiks-Verschoor, heeft blijkens een artikel in Trouw o.a. gezegd:

„De vrouw wordt nog steeds gediscrimineerd, zowel wettelijk als praktisch. Wettelijk bijvoorbeeld door de onredelijke manier van belastingheffing op het inkomen van de op dit punt nog steeds onmondige vrouw, praktisch omdat de promotiekansen voor vrouwen nog steeds geringer zijn dan die van haar mannelijke collega's die hetzelfde presteren".

We zijn er nog niet, al behoort de opvatting van Voltaire: „God heeft de vrouw alleen geschapen om de man te temmen" tot het verleden.

Trouwens waarom nog langer die discriminatie. Heeft niet een oosters wijsgeer vroeger reeds verklaard: „Echte vrouwen bezitten tweemaal meer liefde, achtmaal meer schaamtegevoel en viermaal meer volharding dan mannen"? Nou dan !!!

POLITIEKE INFORMATIE

WIE het politieke gebeuren goed wil volgen moet over de nodige informatie beschikken. Kennis van feiten is een eerste vereiste. Over het werk van het parlement en over de getroffen bestuursmaatregelen kan en ieder die dat wil zich naar verhouding vrij goedkoop laten informeren.

De Staatsuitgeverij in Den Haag (Christoffel Plantijnstraat) is voor een deel belast met de overheidsvoorlichting. Zij verzorgt een aantal officiële uitgaven. Teveel om hier op te noemen. Desgewenst zal men u echter graag een overzicht van periodieken toezenden met daarbij vermeld de prijzen per kalenderjaar. Enkele punten lichten wij uit de ons verstrekte gegevens. De vermelde prijzen zijn steeds exclusief de verzendkosten. Daarvoor moet u per jaar wel ongeveer f 10,- rekenen.

Handelingen. Een jaarabonnement op de Handelingen der Staten-Generaal kost f 36,50. Daarvoor ontvangt u dan de letterlijke tekst van alles wat in de openbare vergaderingen en in de commissie-vergaderingen van de Eerste en Tweede Kamer is gezegd.

Hieronder vallen ook de door Kamerleden gestelde vragen en de daarop gegeven antwoorden.

Bijlagen. Op de stukken, die in de Kamer(s) aan de orde komen kunt u zich abonneren voor f 31,50 per jaar. Dit zijn de zogenoemde Bijlagen van de Handelingen der Staten-Generaal. Zij bevatten de ontwerpen van wet met de memorie van toelichting, de voorlopige verslagen, memories van antwoord, nota's, brieven enz. De Rijksbegroting is er niet bij in begrepen.

Deze stukken worden ongeveer veertien dagen na verschijnen verzonden. U kunt ze ook direct na verschijnen ontvangen, als u dat wilt. Dan neemt u een abonnement op de zogenoemde „witte Kamerstukken” en daarvoor betaalt u f 133,- per jaar (ook zonder de Rijksbegroting).

Rijksbegroting. De Rijksbegroting is — u dacht het al — iets apart. U kunt deze ieder jaar apart bestellen. Samen met de miljoenennota betaalt u daarvoor f 12,-. Daarna krijgt u geen verdere stukken over de Rijksbegroting.

Bepaald onderwerp. Al die „Handelingen” en „Bijlagen” vindt u teveel van het goede. Om welke reden dan ook. In een bepaald onderwerp bent u echter wel geïnteresseerd. U hebt bijvoorbeeld gelezen, dat er een ontwerp-Huurwet is ingediend of een ontwerp wet ter regeling van het inkomen van de Koningin, of een wet regelende het gebruik van oppervlakte-wateren.

Dát bepaalde onderwerp interesseert u nu. U kunt zich dan tot de Staatsuitgeverij wenden. Daar zorgt men er voor, dat u het betreffende wetsontwerp krijgt en te zijner tijd de andere stukken (voorlopig verslag, memorie van antwoord, Handelingen) en als laatste het Staatsblad, waarin de afkondiging plaatsvindt.

Per vel van ten hoogste vier pagina's bedraagt de prijs voor de Kamerstukken en de handelingen 20 cent en voor het staatsblad 30 cent.

Ten aanzien van de ontwerp-begroting van een departement met Kamerstukken en handelingen geldt precies hetzelfde.

U kunt zich niet zonder meer laten noteren om alles te ontvangen, dat bijvoorbeeld verschijnt op het gebied van landbouw, onderwijs, middenstand enz.

Stand van werkzaamheden. Wat doet de Tweede Kamer nu en in de komende maand(en)?

Vier keer per jaar verschijnt er een overzicht van de in behandeling zijnde wetsontwerpen. De prijs is ongeveer f 1,- per exemplaar. U kunt zich laten noteren voor regelmatige toezending. De abonnees op de „Bijlagen” of de „witte stukken” ontvangen deze overzichten gratis. Desgewenst kunt u gratis een proefnummer aanvragen.

Nederlandse Staatscourant. Deze uitgave verschijnt niet op zaterdagen en op zon- en feestdagen, maar overigens iedere dag.

De abonnementsprijs is f 38,50 per jaar. Een los nummer kost f 0,30 per stuk. In deze uitgave vindt u o.a. de aankondiging van Koninklijke Besluiten en van ministeriële verordeningen, staatsbladen en tractatenbladen. Verder vaak de redevoeringen (of uittreksels ervan) van ministers, staatssecretarissen en andere autoriteiten.

Ook treft u er in aan bekendmakingen over nieuwe Collectieve Arbeidsovereenkomsten, streekplannen en onteigeningen, benoemingen, subsidieregelingen, nieuwe publicaties, naamloze vennootschappen, faillissementen enz. Gedurende twee weken kunt u gratis een proefabonnement nemen.

Informatie. Informatie over het hoe, wat en waarom van allerlei zaken is via deze officiële stukken gemakkelijk te krijgen. U moet er voor betalen, maar naar verhouding niet veel.

Hebt u wel eens geprobeerd stukken in handen te krijgen van uw gemeente of uw provincie? U mag een aantal stukken inzien en als u ze al kunt kopen,

dan schrijft u — meestal — wel terug voor de prijs.

Wat dit betreft kunnen provincie- en gemeentebesturen een voorbeeld nemen aan de „service”, die de Rijksoverheid biedt.

Het zou o.i. zo moeten zijn, dat ook ten aanzien van de gemeentelijke en provinciale zaken op goedkope wijze „stukken” beschikbaar werden gesteld.

PRESIDENTS- VERKIEZINGEN IN AMERIKA

BELANGRIJKE gebeurtenissen werpen hun schaduwen vooruit. De verkiezingen, die op 5 november 1968 in de Verenigde Staten van Amerika worden gehouden vormen zo'n belangrijke gebeurtenis. Zo de dagbladen er al niet dagelijks over schrijven, dan toch wel enkele keren per week. Zes kandidaten hebben zich reeds gemeld: de onafhankelijke Wallace; de republikeinen Nixon en Rockefeller; en bij de democraten Mc. Carthy, Kennedy en Humphrey.

Wie weet, misschien komen er nog meer kandidaten bij.

Uitspraken van de kandidaten, uitslagen van opinie-onderzoeken en resultaten van voorverkiezingen in de diverse staten van Amerika houden de belangstelling levendig.

Het lijkt allemaal zo eenvoudig te gaan. In Amerika zijn in feite slechts twee partijen die tellen nl. de Democraten en de Republikeinen. En toch voor deze twee partijen zijn op dit moment vijf personen in de running.

Niet de partijen stellen direct de kandidaten, maar via goede resultaten bij voorverkiezingen tracht iedere kandidaat een aantal stemmen in de wacht te slepen met het oog, op de officiële kandidaatstelling.

Die kandidaatstelling gebeurt op de conventie van iedere partij.

De Republikeinen houden die op 5 augustus in Miami (Florida), de Democraten op 26 augustus in Chicago (Illinois).

Trouwens op meer punten gaat het wellicht anders toe dan u denkt. Door de artikelen, die gepubliceerd worden kan men zich wel een beeld vormen omtrent de Amerikaanse presidentsverkie-

zingen, maar daarmee heeft men nog niet alle belangrijke gegevens bij elkaar. Om die reden alleen al is het nuttig dat de Voorlichtings Dienst van de Amerikaanse Ambassade, Korte Voorhout 2 te Den Haag een brochure van 20 bladzijden heeft samengesteld, getiteld „1968 verkiezingen in de Verenigde Staten”, waarin u de belangrijkste gegevens als het ware in een notedop bijeen vindt gebracht.

De brochure wordt — zolang de voorraad strekt — gratis beschikbaar gesteld. Per briefkaart kan deze uitgave besteld worden.

Er komen o.a. enkele gegevens in voor over de volksvertegenwoordiging: het congres, dat bestaat uit Huis van Afgevaardigden en Senaat.

Aan welke wettelijke vereisten moet een kandidaat voor het presidentschap voldoen?

Een paar gegevens over de beide grote partijen.

De techniek van de presidentsverkiezingen. De Amerikanen kiezen een college van kiesmannen. Hoe ging en gaat dat?

Mededelingen over de voorverkiezingen en de partij-conventies. Tevens over de functies, die deze conventies vervullen en over de stemmingen die daar plaatsvinden.

Ook over de verkiezingsdag zelf volgt een aantal informaties.

In de brochure zijn de belangrijkste data met het oog op de verkiezingen opgenomen, een verklaring van een aantal veel gebruikte termen, een overzicht van de Amerikaanse Staten met daarbij o.a. het aantal stemmen dat iedere staat mag uitbrengen op de Democratische c.q. Republikeinse Conventie en het aantal stemmen in het college van kiesmannen.

Kortom: een uitgave die wij in ieders bijzondere belangstelling aanbevelen.

LOONBEDRIJF MARIS N.V.

HOGE SLUISWAL 39

MARKNESSE

Telefoon 05273 - 1541 (4 lijnen)

50 jaar de meest gevraagde

WONINGINRICHTING

J. Voerman & Zonen

Assendorperstraat 73 - 81 - Tel. 16507 - Zwolle

- * VERBOUW
- * NIEUWBOUW
- * ONDERHOUDSWERKEN

Firma E. D. Schutten & Zoon

AANNEMERSBEDRIJF ENSCHEDE
Laarssingel 10 - Telefoon 3021
Hyacinthstraat 40 - Telefoon 11638

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

SCHULING GIETRIJENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.

POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

HOTEL „DE KROON”

SOPHIALAAN - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor recepties en partijen.

PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES

EN
BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G)
TEL 08302-6241 - TELEX 45277 - PB. 55

lingerie - korsetterij
dekker
DE LIER NAALDWIJK DELFT DEN HAAG VOORBURG
Markt 49 Beeklaan 366 Herenstr. 107-109

Firma A. van Roon

Speciaal adres voor

watersport- en kampeerartikelen

WESTHAVENKADE 61 - VLAARDINGEN
Telefoon 010 - 343492 en 343046

v.h. GEBR. HARKEMA

SINDS 1948 JOHAN STAAT - DORDRECHT

Automateriaal	tel. 39429
Gereedschappen	tel. 39433
Hang- en Sluitwerk	tel. 33221
IJzerwaren	tel. 34303
Bevestigingsartikelen	tel. 34303

Zowel voor WONING, GARAGE, FABRIEK of SCHIP
Levering
als regel uit voorraad - Groothandel en fabrieksagent

DE WEEK ROND

- 6 mei** De Spaanse regering heeft de enige grenspost tussen Spanje en (het Britse) Gibraltar gesloten.
Voor iedereen dacht u? Welnee — Spanjaarden die in Gibraltar kunnen verdienen mogen vrij in en uit! Verdienen aan je vijand is nog altijd geoorloofd.
- 7 mei** Visser's wegebouw in Maastricht deed aangifte van diefstal.
Op zichzelf is dat geen nieuws. Maar het wordt dat wel als het gaat om 8 ton straatklinkers! Hoe is dat ter wereld mogelijk!
- 8 mei** Den Haag heeft weer eens een primeur — maar nu met onze hartelijke instemming.
Het gemeentemuseum houdt een tentoonstelling speciaal voor blinden en slechtzienden. De kunstvoorwerpen mogen worden betast en de toelichtende tekst is in brailleschrift.
Natuurlijk: een dure zaak. Maar opnieuw een stap om deze burgers gewoon mee in te schakelen. Proficiat - burgemeester!
- 9 mei** Een uitspraak van een Nederlandse ambassadeur in Cuba:
„Wij hebben een zekere sympathie voor de figuur van Fidel Castro, maar zijn kans op succes lijkt bijzonder klein”.
In zo'n zin zit letterlijk alles wat een westers diplomaat in een land als Cuba zich kan veroorloven!
Een boeiende ervaring voor ons dachten wij.
- 10 mei** De toekomstige voorzitter van het CNV — de heer Lanser — heeft een brochure geschreven waarin hij de zelfstandige christelijke organisatie sterk verdedigt. Het NVV — nog steeds socialistisch — zei daarop: „de protestanten en de katholieken in het NVV zijn dus onbetrouwbare en tweede-rangs christenen naar de mening van deze aanstaande voorzitter”.
De heer Lanser vraagt zich terecht af waarom het nodig was zo'n vertekend beeld te geven van zijn brochure.
Wij met hem. Wat is dat toch tegenwoordig in die kringen die van oordeel zijn dat het christelijk geloof met sociale actie of politiek of wat dan ook geen bijzondere banden zou hebben?
- 11 mei** In 1965 zijn niet minder dan 312 mensen om het leven gekomen bij verkeersongevallen waarbij alcoholgebruik was waargenomen.
Dat is bijna 13% van alle verkeersdoden.
Moet dat nu zó door blijven gaan geachte minister van Justitie in het kabinet-De Jong?

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJEN

Gaarne vermelden wij in deze rubriek de centrale vergaderingen, welke in de verschillende delen van het land worden gehouden.

Ditmaal de volgende:

- De Statencentrale Tiel belegt op vrijdag 17 mei een ledenvergadering.

Plaats van samenkomst is hotel „De Gouden Leeuw”, Rijksweg 7-9 te Geldermalsen.
Aanvang der vergadering 20.00 uur. Behandeld zal worden het „Interimrapport van de groep van achttien”.
Het bestuur rekent, gezien het belangrijke onderwerp, op een grote opkomst van de leden van de kiesverenigingen.
• De Statencentrale Heerenveen houdt op dinsdag 21 mei een ledenvergadering. De plaats van samenkomst is het Voorhuis, Brouwerswal te Gorredijk.
Aanvang 20.00 uur.
Spreker de heer W. de Boer, voorz. Prov. Comité en lid van het C.C. Behandeld zal worden het „Interimrapport van de groep van achttien”. Het bestuur rekent op veel belangstelling.

GELDERLAND

Firma B. D. Brüggemann STUCADOORSBEDRIJF

STATIONSSTRAAT 19 - APELDOORN
Telefoon 17353 en 21401

Aannemersbedrijf

G. Mulder Pzn. n.v.

NIEUWBOUW - VERBOUW SLOOPWERKEN

APELDORN - Brinklaan 200 - 200 a - Tel. 11928

Voor een geklede of sportieve mantel naar

WAGENINGEN

CONVECTOREN FIRMA T. VIETS

voor KOLEN, OLIE en GAS
zowel voor WOONKAMERS als
voor KANTOREN, ZALEN etc.

Bergstraat 38 - Telefoon 08370 - 2765 - WAGENINGEN

NUTSSPAARBANK

voor solide beheer van uw spaargelden

RENTEVERGOEDING tot 5%

VEENENDAAL

KERKEWIJK 6

TELEFOON 2198

Houdt u van koeien,
kippen en varkens?

Wij ook!

Daarom

leveren wij u

rundvee-, pluimvee-
en varkensvoerders

Fa. W. H. H. v. d. Born & Co.

GRAANHANDEL

TERSCHUUR - TELEFOON 03426 - 303

Radio K. B. Weimar Televisie

LANDELIJK ERKEND INSTALLATEUR

ELEKTRISCHE APPARATEN - VERLICHTING

Maandereind 19

EDE

Telefoon 8373

MAGAZIJN „HET ANKER”

Hoofdstraat 94 - 96 - Veenendaal

Zeer voordelige aanbieding in
Terlenka vallen en gordijnen

SPECIALITEIT IN NYLONKOUSEN

N.V. AANNEMINGSBEDRIJF v/h W. NIEBOER EN ZOON

AANNEMERSBEDRIJF

van BURGERLIJKE en UTILITEITSBOUW
GORTSTRAAT 29, VEENENDAAL, TEL. 08385 - 12720

Uitgebalanceerde verzekeringspakketten
met jaarlijkse controle voor privé en zaken

Assurantiemakelaar L. van den Beukel

Bemiddeling

bij in- en verkoop van onroerend goed:

Makelaar L. van den Beukel

Laan van Avegoor 8 - Ellecom - Telefoon 4790 (08330)

Geén maag-pijn meer!

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U CurrieR Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 55 a-c,
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:
* geldleningen en hypotheeken
* financiering van auto's, caravans en boten
* verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheidspersoneel)

is het adres
WARNAAR'S ASSURANTIËN
Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

'N LIKEURGLAASJE

BIOFUNGIN

voor de maaltijd, is de remedie tegen MOEHEID en GEBREK aan EETLUST
Aangenaam van smaak!
Flacon à 500 c.c.

Uw Apotheker of Drogist heeft 't

DR. WILLMAR SCHWABE
ZAANDAM

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

Wenst als geschenk:

1 abonnee
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 abonnees
zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 abonnees
sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6.— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuypersstraat 3, Den Haag.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

24e jaargang no. 21

25 mei 1968

weekblad van de anti-revolutionaire partij

CONCEPT- RESOLUTIE VOOR HET PARTIJ CONVENT

Het Centraal Comité stelde in zijn vergadering van 18 mei j.l. met algemene stemmen de volgende concept-resolutie vast voor het Partij Convent d.d. 25 mei 1968.

Het Partij Convent van de A.R. Partij, op 25 mei 1968 te Utrecht bijeen, heeft zich naar aanleiding van het gestelde in het communiqué van de „Achtien” d.d. 26 februari 1968 beraden over de politieke situatie en over de resultaten en het werkprogramma van de „Achtien”.

Het Partij Convent spreekt hierbij uit:

1. De problematiek van deze tijd vraagt om een politiek beleid, dat geïnspireerd door het evangelie, streeft naar vernieuwing van de samenleving. Onze tijd rechtvaardigt niet een — in een andere historische situatie ontstane — gescheidenheid van diegenen, die vanuit dezelfde evangelische inspiratie zulk een politiek willen bedrijven. In de huidige nationale en internationale verhoudingen ziet de A.R. Partij — zoals reeds is uitgedrukt in haar Program van Actie 1967 - 1971 — als één van de hoofdlijnen van een politiek, welke eigen land en ook de gehele wereld dient: het streven naar samenwerking van christelijke partijen en, waar mogelijk, het samenvoegen van politieke activiteiten van allen die — krachtens de bijbelse belijdenis van Christus' Koningschap over de wereld — in de geestelijke, politieke en maatschappelijke tegenstellingen een gemeenschappelijke roeping hebben te vervullen.
2. In een christelijke politiek dient tot uitdrukking te worden gebracht onze verantwoordelijkheid voor de wereld en voor de toekomst. Een christelijke politieke partij kan deze verantwoordelijkheid slechts nakomen, indien zij blijk geeft van een kritische instelling ten aanzien van de gevestigde maatschappelijke orde. Zij dient zich te stellen aan de kant van allen, die onrecht en gebrek lijden, hetgeen het innemen van een kleurloze centrumpositie uitsluit. Tegen deze achtergrond kunnen, naar het oordeel van het Partij Convent, de besprekingen gevoerd door de „Achtien” voorshands positief worden gewaardeerd. In de voorlopige rapporten komt een geest tot uitdrukking, welke ook in het anti-revolutionaire Program van Actie vertolking vindt.
3. De resultaten, tot nu toe door de „Achtien” bereikt, rechtvaardigen een voortzetting van verdere oriënterende besprekingen. Hierbij moet echter het voorbehoud worden gemaakt, dat niet alleen overeenstemming zal dienen te bestaan over een gemeenschappelijk uitgangspunt en een in hoofdzaken gemeenschappelijk en duidelijk program, maar ook over de wijze waarop dat program het beste tot uitvoering kan worden gebracht. Voorts zal uit de verdere besprekingen moeten blijken, in hoeverre ook op andere dan de reeds aangesneden programpunten overeenstemming bereikt kan worden. Een bredere samenwerking mag niet tot stand komen ten koste van het élan, dat een politieke partij moet kenmerken bij het uitdragen van haar idealen wil zij geloofwaardig zijn.
4. Het Partij Convent betreurt het ontstaan van de Politieke Partij Radikalen. Waar mensen, ook in deze groep, politiek willen bedrijven vanuit de radicaliteit van het evangelie, bestaan er verbindingslijnen, welke onzerzijds contacten zeker mogelijk maken. Het Partij Convent spreekt de hoop uit, dat zij, die zich met ons geestverwant gevoelen, zich niet zullen opstellen in een geïsoleerde positie, ondermeer te wijten aan kennelijk bestaande kortsluitingen in interne, partij-politieke verhoudingen. Mede op deze gronden acht het Partij Convent het noodzakelijk, dat de verhouding tot de P.P.R. onderwerp van bespreking in de „Achtien” zal uitmaken.
5. Het doel of het resultaat van de besprekingen in de „Achtien” mag naar de mening van het Partij Convent niet zijn de vorming van een gesloten blok. Terwille van goede democratische verhoudingen en terwille van de regeerbaarheid van ons land dienen christelijke partijen open te staan voor samenwerking met alle positieve krachten, waarbij uiteraard in aanmerking moet worden genomen, in hoeverre de doelstellingen en programs van anderen de realisering van de eigen politieke visie naderbij brengen. Het Partij Convent spreekt hierbij tevens de hoop uit, dat ook de andere partijen zich niet bij voorbaat afzijdig opstellen.

Doctor

Op vrijdag 17 mei promoveerde A.R. partijsecretaris mr. W. de Kwaadsteniet tot doctor in de rechtsgeleerdheid op een proefschrift getiteld „Het recht van Kamerontbinding”.

Op de foto spreekt zijn promotor, prof. dr. L. W.G. Scholten de nieuwe doctor toe. Links en rechts van dr. De Kwaadsteniet zijn paranimfen mr. W. C. D. Hoogendijk en de heer C. J. de Kwaadsteniet. Voor een verslag zie pag. 2.

Zuivel

De Tweede Kamer sprak over de zuivelpolitiek. Drs. R. Zijlstra was de A.R. woordvoerder. Pag 3 en 4.

Mammoetdok

Drs. B. Goudzwaard sprak mede namens de Radikalen tijdens het debat in de Tweede Kamer over het mammoetdok dat in Europoort moet komen. Hij vroeg aan de regering om meer openheid. Pag. 4.

T.U.C. 100 jaar

Het Britse vakverbond, T.U.C., bestaat 1 juni 100 jaar. De heer D. H. Grasman, secretaris van de Ned. Chr. Bond van werknemers in de hout- en bouwnijverheid, schrijft hierover op pag. 5.

Biesbosch

Er gaat nogal wat veranderen in de Brabantse Biesbosch. Over wat zich, met betrekking tot dit interessante gebied, gaat aftekenen, daarover vertelt op pagina 6 en 7 de heer C. D. van Oosten, burgemeester van Klundert.

Landbouw

Op pagina 8 en 9 vindt u een tweede artikel van ir. T. T. Wind over de ontwikkeling van de bedrijfsstructuur in de landbouw. Het zijn gecompliceerde problemen.

Verder

Op pagina 10 vindt u Het beeld der vaderen en De oude en nieuwe citaten. Op pagina 11 de rubriek Lezers schrijven ons. Op pagina 12 De week rond.

DOCTOR WILLEM DE KWAADSTENIET

Prof. dr. L. W. G. Scholten (r.) overhandigt de „bul” aan dr. W. de Kwaadsteniet

HET gebeurt niet vaak, dat in Nederlandse Gedachten aandacht wordt besteed aan een promotie. Voor deze keer wordt daar echter een uitzondering op gemaakt. Het betreft hier dan ook een niet alledaagse gebeurtenis. Immers, een A.R. partij-secretaris, die een proefschrift schrijft behoort tot de uitzonderingen.

Maar mr. Willem de Kwaadsteniet is het gelukt.

Op vrijdag 17 mei 1968 promoveerde hij aan de Vrije Universiteit te Amsterdam tot doctor in de rechtsgeleerdheid.

Zijn proefschrift draagt als titel „Het recht van Kamerontbinding” en daarmee is al aangegeven wat het onderwerp van zijn studie is geweest.

Op de inhoud van het proefschrift zal in dit stukje niet worden ingegaan. Het boekwerk — want dat mogen we wel zeggen van een studie die 356 bladzijden omvat — komt echter in ons blad nog aan de orde.

Wij kunnen u al vast meedelen, dat van het werk ook een handelseditie is verschenen bij A.E. E. Kluwer te Deventer.

Terug naar de promotie. Deze had op de reeds vermelde datum plaats in het Woestduincentrum, waar reeds vele academici van een „bul” werden voorzien. Als paranimfen traden op de heer mr. W. C. D. Hoogendijk en de broer van de promovendus de heer C. J. de Kwaadsteniet. Promotor was prof. dr. L. W. G. Scholten.

Vasthoudend

Hij bood de jonge doctor als eerste zijn gelukwensen aan en typeerde de studie als een weergave van de eigen persoonlijkheid van De Kwaadsteniet. „Uw persoon wordt gekenmerkt door noeste ijver, volharding en vasthoudendheid...; welk een werk moest verzet worden om dit te verrichten.”

Prof. Scholten memoreerde, dat hij met de vader van de promovendus, de heer A. R. de Kwaadsteniet, geïnterneerd was geweest en dat deze zelfs daar zijn dorst naar kennis trachtte te lessen. Hij waardeerde het, dat de studie mede is opgedragen aan de nagedachtenis van zijn vader en dat ook een artikel van

diens hand in de studie is verwerkt. Wat de studie zelf betreft wees prof. Scholten er op, dat het hier niet een studie betreft die alleen slaat op de situatie in Nederland, maar dat de problematiek in een breder verband aan de orde is gesteld. Op die manier wordt gewerkt aan wat Thorbecke heeft genoemd een constitutioneel „jus gentium”.

Nauwkeurige analyse

Prof. Scholten prees de nauwkeurige analyse. Hij wees er ook op, dat er in de wijze van werken van de gepromoveerde een zeker perfectionisme zit. Spr. zei wel eens te hebben gedacht: Gaat u niet te ver. Soms worden mensen geciteerd, die overigens vergeten zijn. Dit heeft als voordeel, dat men de studie niet spoedig vergeefs zal opslaan om iets te vernemen omtrent in het verleden ingenomen standpunten; aan de an-

dere kant is dit echter de opbouw van het werk niet altijd ten goede gekomen. Prof. Scholten wenste de heer De Kwaadsteniet van harte geluk met deze studie. Hij voegde daar aan toe: „U hebt iets gepresteerd, dat ook uw werkring ten goede komt”. De promotor sprak ook een wens uit: „Ik hoop, dat het bij deze eersteling niet zal blijven. U hebt bewezen, dat u iets aan kunt. Pak ook andere problemen aan. Ik wens u toe de lust, de gelegenheid, de doorzetting en de vasthoudendheid om dit te doen”.

Tevoren was er — zoals dat te doen gebruikelijk is — geoponeerd tegen het proefschrift en de stellingen.

Als eerste trad dr. A. Veerman tegen de promovendus in het krijt; vervolgens opponeerden prof. mr. P. J. Verdam, prof. mr. I. A. Diepenhorst en prof. mr. P. H. Kooijmans.

Prof. Diepenhorst kon zich o.a. voor-

stellen dat de promovendus tegen zijn vrouw gezegd zou hebben: „Dat vanmiddag de knapen voor mijn aangezicht spelen”. Hij gewaagde ook van „een pil van een dissertatie en „gelukkig dat het titelblad vermeldt, dat u De Kwaadsteniet bent”.

Dit laatste sloeg op het vele dat in de studie naar voren werd gebracht. De zeergeleerde opponens was ook van mening dat de promovendus met veel ijver en vooral met veel ernst zich aan zijn studie had gewijd.

Gelukkig bleek — aldus de professor — op blz. 300 ook iets van enige speelsheid waar gezegd wordt dat „de kaarten opnieuw geschud moeten worden om een nieuw spel mogelijk te maken”.

Gelukwens

De receptie na afloop van de plechtigheid werd druk bezocht. Tal van personen, vooral uit de kring van de politiek, kwamen de kersverse doctor en zijn familie hun gelukwensen aanbieden. Het was een hoogtijdag, die met name zij, die er nauw bij betrokken zijn geweest, niet zullen vergeten.

Ook op deze plaats willen wij doctor Willem de Kwaadsteniet graag onze gelukwensen aanbieden met de bekringing die hij op zijn studie heeft gekregen.

STELLINGEN

Aan het proefschrift van de heer De Kwaadsteniet waren zeventien stellingen toegevoegd. Wij zullen er een aantal van weergeven:

- Kamerontbinding is een organisatorisch-technisch middel dat bij stagnatie van de staatsmachine deze weer op gang kan brengen.
- Kamerontbinding kan plaatsvinden onder verantwoordelijkheid van een demissionair kabinet.
- Het ontbindingsrecht kan in ons land als regel niet gehanteerd worden om een uitspraak van het volk te verkrijgen over een geschil tussen Regering en Staten-Generaal.
- De strafrechtspraak voor militairen dient op korte termijn te worden herzien in die voege dat deze zoveel mogelijk op de leest van het voor burgers geldende strafrecht wordt geschoeid.
- De Kieswet dient zo te worden gewijzigd, dat het verbinden van de lijsten van kandidaten van verschillende politieke partijen mogelijk is.
- In paragraaf III van het Program van Actie 1967-1971 van de Anti-Revolutionaire Partij, waar gesteld wordt, dat aan te verlenen ontwikkelingshulp „in beginsel geen staatkundige of handelspolitieke voorwaarden (moeten) worden verbonden”, wordt in feite de betekenis van de nationale soevereiniteit overtrokken.
- De bevoegdheden van de Rijnsmondraad dienen te worden uitgebreid.
- In beginsel is overheidssubsidie aan politieke partijen aanvaardbaar.
- De ook door christenen vaak aangenomen negatieve houding tegenover homofielen doet dezen onrecht.
- De zomertijd dient opnieuw te worden ingevoerd.
- Correspondentie van de Overheid, gericht aan de burgers, dient te voldoen aan de normen, welke gangbaar zijn in private correspondentie.
- Bij het uitoefenen van critiek op besluiten wordt vaak vergeten, dat er besluiten genomen moeten worden.

HET RECHT VAN KAMERONTBINDING

door Dr. W. de Kwaadsteniet

Een nieuwe bijdrage in de discussie over het staatsrecht

Omvang 368 pagina's Prijs ing. f 32,50

BESTELBON

verzending in open enveloppe
porto 12 cent

Ondergetekende wenst te ontvangen
rechtstreeks van de uitgever/via boekhandel .....

..... ex. Het Recht van Kamerontbinding à f 32,50

Naam: ..... Functie .....

Adres: ..... Handtekening: .....

Plaats: .....

AE. E. KLUWER - POSTBUS 23 - DEVENTER

MACHTSVERHEFFING VAN HET COMPROMIS

DOOR H. ALGRA

In het jaar 1913 trokken wij voor het laatst ter stembus onder het districtenstelsel en het was ook de laatste keer, dat het dus ging met „duidelijke” stembusafspraken. De rechtse coalitie bestond uit drie partijen, RKSP, ARP en CHU. Zij werden het na ontzaglijk veel moeite en spanningen eens over een aantal punten, die ze samen aan de kiezers konden presenteren, en over een regeling omtrent de verdeling der kandidaten over de districten. Bij ieder districtenstelsel is dat een grote moeilijkheid. De oud-liberalen, toen vrij-liberalen genoemd, verbonden zich met de Unie-liberalen en de vrijzinnig-democraten tot een vrijzinnige concentratie met een niet al te duidelijk program.

Maar vóór de herstemming brachten de socialistische liberalen heren, die in herstemming kwamen, op geforceerde wijze tot meer duidelijkheid. Want wie niet ten genoegen van het socialistische partijbestuur als liberale Kamerkandidaat een duidelijke, schriftelijke verklaring aflegde omtrent een paar regeringspunten, kreeg geen steun van de socialisten bij de herstemmingen en die steun was zijn enige kans. Alle vrijzinnige kandidaten tekenden dan ook, wat hun werd voorgelegd, op één na, jhr. Van Foreest, die in herstemming kwam in Alkmaar, maar hij kon het ook halen zonder de steun van de socialisten. Overal, waar de socialist in herstemming kwam, werd hij door de liberalen van elke gading gesteund, maar hij behoeft geen verklaring vooraf te tekenen.

Wij waren in 1918 bijzonder blij, dat we van de coalitie af waren. Het was ons altijd een beproeving geweest, deze coalitie, vanwege het noodzakelijke compromis. Het compromis vóór de stembus. Wanneer de coalitie de overwinning behaalde, kwam er een rechts kabinet, dat door de drie fracties zou worden gesteund. Maar ook die steun was er niet altijd even sterk en royaal en het werd vaak weer een kwestie van compromissen, tussen de drie fracties onderling en tussen de rechterzijde in de Kamer en het kabinet. Wij zeggen niet, dat het anders kon. Maar het gaat ons om iets anders. De compromissen in de Kamer waren geënt op een ander compromis, dat van het stembusakkoord. Het werden compromissen in de tweede macht.

MAAR in 1918 gingen wij bij de verkiezingen in zee van Delfzijl tot Cadzand onder eigen vlag, en zonder een voorafgaand compromis met andere partijen. Dat laatste vonden we niet meer nodig en we wilden het ook niet. Tijdens het kabinet-Cort van der Linden waren de AR in sterke mate vervreemd van de RK Staatspartij. Nolens, de politieke leider van de Rooms-Katholieken, had wel nauw contact met het extra-parlementair, liberale kabinet-Cort van der Linden, maar tussen de drie rechtse fracties was er van geregeld overleg geen sprake, al vonden men elkaar wel bij bepaalde kwesties. Onder eigen vlag, en overal onder eigen vlag, dat ervoeren we toen als een bevrijding. We konden helemaal ons zelf zijn. En elke stem, wáár ook uitgebracht, telde mee. Er waren grote delen van het land, waar de antirevolutionairen nu voor het eerst sedert mensenheugenis konden stemmen op hun eigen AR kandidaat.

ONDER het stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging zijn ook stem-

busakkoorden mogelijk op méér dan één manier. Verschillende partijen kunnen vóór de verkiezingen tot de kiezers zeggen: „wij zijn het al samen eens over een regeringsprogram en als onze partijen samen een working majority verwerven, dan gaan we samenwerken in de Kamer: dan gaan we samen adviseren tot de vorming van een kabinet op basis van onze stembusakkoorden. Die stembusakkoorden kunnen dan, en zullen dan het karakter dragen van een compromis. En op de basis van dat compromis zal men in de Kamer en in het kabinet tel-

kens worden gesteld voor de noodzaak tot een nieuw compromis, op het eerste geënt. Het is duidelijk, dat hierin de mogelijkheid zit van een voortdurend opschuiven naar het midden. En als we dan op ons Partijconvent het beleid van de fractie gaan bespreken en vragen: wat hebt u gedaan, om onze beginselen zoveel mogelijk tot gelding te brengen, dan kan het antwoord zijn: de vraag is verkeerd; u moet vragen, hoe we ons hebben opgesteld ten opzichte van het mede door u gesloten stembusakkoord; dat akkoord, dat wel iets minder radicaal was dan wat we

als partij misschien zouden hebben gewenst, maar in elk geval vragen wij als fractie te worden aangesproken in het kader van het stembusakkoord en wij willen met u nagaan, hoe onze houding een aanvaardbaar compromis was in het licht van het compromis van dat akkoord.

DUS blijft alleen over: in ons isolement ligt onze kracht? Waarbij isolement bedoeld is in Groenianse zin, dus in de zin van zelfstandigheid en beginselvastheid. Ja, tenzij... Tenzij het stembusakkoord in wezen niet het karakter draagt van een compromis.

En, ruimer genomen, tenzij de samenwerking tussen partijen berust op een gemeenschappelijke, principiële bezinning die leidt tot een nieuw begin, een gezamenlijk begin, waarin iets openbaar wordt van een hogere en diepere eenheid, een eenheid in het geloof en in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift, een eenheid, die wordt ontdekt, begeerd en aanvaard, en die ons nieuwe wegen wijst en nieuwe taken oplegt in aansluiting aan wat ons hart zo vaak begeerde, als het compromis onafwendbaar scheen. Dan is samenwerking een mooie en nieuwe plicht.

ZUIVELPOLITIEK IN DE TWEDE KAMER

HET is zo langzamerhand een ieder in Nederland wel duidelijk dat het uitblijven van een beslissing in Brussel en de moeilijkheden die worden veroorzaakt door het ontbreken van voldoende afzetmogelijkheden in de kringen van de veehouderij grote onrust hebben doen ontstaan. Deze onrust werd zeer verdroef doordat bovendien de prijs die de boeren van hun zuivelfabrieken uitbetaald kregen althans in het Noorden en Oosten van het land 6 cent lager lag dan bij de voorgaande uitbetaling.

Vorige week heeft in Nederlandse Gedachten een uitvoerig uittreksel gestaan uit de nota van minister Lardinois, die hij op verzoek van de vaste commissie van Landbouw met spoed had opgesteld. De Kamer besloot op korte termijn deze nota in openbare behandeling te nemen en het gevolg hiervan was dat de moeilijkheden en de mogelijkheden van onze zuivelpolitiek in het parlement centraal stonden, temeer omdat ook nog een interpellatie werd gehouden door S. v.d. Ploeg van de P.v.d.A. over het besluit van de minister het vetpercentage in de melk met 0,2% te verhogen.

Paradoxaal

Voor de A.R. sprak drs. Zijlstra. Hij ging als volgt op de nota in: „De hoge melkproduktie, die in het rapport wordt geanalyseerd wordt niet veroorzaakt door een te hoge prijs. Deze relatie kunnen wij in de veehouderij niet leggen. Als wij bezien wat er in de afgelopen jaren op de veehouderijbedrijven is gebeurd dan kunnen wij dit samenvatten in het begrip „snell moderniseringsproces”. Het klinkt een beetje paradoxaal, maar de produktie-omvang is meer uitgelokt door de kostenstijging dan door de prijsstijging van de melk. Met name door de snelle loonkostenstijging heeft een proces van omschakeling plaatsgevonden van arbeidsintensieve naar meer kapitaalintensieve produktie, er zijn hoge investeringen nodig geweest en hierdoor moest de produktie per man worden opgevoerd. Alles bij elkaar genomen is dit de reden waarom de melk-

produktie zich nogal heeft uitgebreid. Dit wordt ook nog bevestigd, doordat in het rapport van de Europese Commissie er sprake van is dat het aantal koeien in 1962 22,3 miljoen was en in 1967 22,1 miljoen. In de omvang van de veestapel is in die periode geen verhoging opgetreden.”

De heer Zijlstra wilde het nog anders formuleren. Het bekende betoog dat de heer Mansholt in Groningen heeft gehouden en dat wijst op een structuur in de veehouderij met bedrijfseenheden van 500 koeien biedt geen oplossing voor dit probleem. Hij zag niet in, dat met een doorgaande modernisering een ander proces van produktieomvang in gang zou worden gezet dan bij het huidige moderniseringsproces. Ook met een gezonde structuur blijft het probleem van de omvang van de produktie — dit is in het verleden ook bewezen — levensgroot bestaan.

Waardoor onrust ontstaan?

De heer Zijlstra vroeg zich af welke de oorzaken, behalve de twee lijnen, die hij zojuist noemde, van dit onbehagen zijn. Met de volgende vier punten gaf hij de gevoelens van de veehouders vrij duidelijk weer.

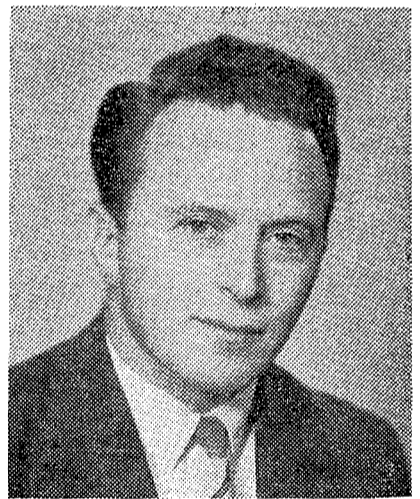
„In de eerste plaats bestaat er onbehagen over de traagheid en de ondoorzichtigheid van de besluitvorming in Brussel. Geen zinnig mens kan bijna meer door deze zaak heen kijken. Iets wat men niet begrijpt, is altijd een oorzaak van grote onrust.

In de tweede plaats is de oorzaak het uitblijven van concrete resultaten op dit terrein van de Europese Gemeenschap, terwijl al tien jaar lang sterk op de realisering van de gemeenschappelijke markt is aangedrongen, vanwege de vruchten, die deze met name voor een moderne landbouw, zoals Nederland heeft, kan hebben.

In de derde plaats ontbreekt op dit moment nog steeds een duidelijke landbouwpolitieke lijn voor de toekomst. Het is jammer, dat ik het moet zeggen, maar het is niet anders. Die lijn ontbreekt in Brussel ten aanzien van de sturctuurpolitiek. Het ontbreekt niet aan betogen daaromtrent, maar de consequenties, die men eruit moet trekken, ook financieel, en de lijn, die eruit naar voren moet

springen, worden nog niet duidelijk onderkend.

In de vierde plaats keert de publieke opinie zich duidelijk van de veehouderij en van de landbouw in het algemeen af. Ik laat alle factoren buiten beschouwing. Zij zijn zeer subtiel en verschillend. Deze gevoelens beperken zich niet tot ons land. In België, Frankrijk en Duitsland zijn boerenprotesten aan de orde van de dag. Het is logisch, dat gezien de televisie onze agrariërs zich niet zullen beperken tot een enkele voorzichtige kritische noot tijdens het koffiedrinken bij de buurman. Inmiddels is gelukkig gebleken, dat de minister een stap in de goede richting heeft gedaan, doordat de inleveringsregeling voor

Dr. R. Zijlstra

melkpoeder nu is vastgesteld. Dit kan een keer ten goede betekenen en de prijsontwikkeling wijst gelukkig ook een beetje in die richting; de kaasprijzen bij voorbeeld trekken op. Het betekent een versterking van de markt. Ik meen, dat wij een beetje door het dieptepunt heen zijn.

Een ander punt is, dat de prijzen voor het slachtvee op een redelijk niveau liggen, zoals in de nota is vermeld.”

De heer Zijlstra merkte tenslotte op dat er in ons land sinds de dertiger jaren een actieve landbouwpolitiek gevoerd is. Dit houdt in, dat een groep van onze bevolking niet volledig wordt overgeleverd aan de consequenties van een dikwijls grillig prijsverloop op de internationale markten voor agrarische produkten. Deze politiek is geboren in een crisistijd, niet alleen voor de landbouw, maar voor de gehele wereld-economie. De invoering van die actieve landbouwpolitiek betekende tevens het einde — het is goed, daarop de aandacht te vestigen — van een economisch-politieke opvatting, die gebaseerd was op de grootst mogelijke vrijheid, omdat dan de meest optimale resultaten bereikt zouden worden door middel van, zoals Adam Smith noemde, a invisible hand. Deze doelstellingen zijn tot op de dag

• Vervolg op pag. 4

SCHEEPSBOUWDEBAT IN TWEEDE KAMER

SAMENWERKING SCHEEPSWERVEN BELANGRIJK VOOR NEDERLANDSE ECONOMIE

ER zal in Nederland een mammoetdok kunnen (moeten) komen voor de reparatie van mammoetschepen. De ontwikkeling van Europort vraagt er om. „Een mammoetdok ter grootte van twee fikse voetbalvelden”, aldus drs. B. Goudzwaard (A.R.). Er is echter strijd over de vraag wie dit dok moet bouwen. Verolme of een groep van vier samenwerkende maatschappijen (scheepswerven). Er is strijd over de vraag waar het dok moet worden gebouwd. Aan de „zeegrens” of veel dichterbij de havenstad Rotterdam. Ook dat is een geschilpunt tussen beide genoemde groepen. Eén ding staat vast: zonder rijkskredietgarantie kan er in feite niets gebeuren.

ZUIVELPOLITIEK IN DE TWEEDE KAMER

• Vervolg van pag. 3

van vandaag in de landbouwpolitiek gehandhaafd, zij het, dat de vorm, waarin zij worden gehandhaafd, voortdurend aan de veranderde omstandigheden en verhoudingen wordt aangepast. Deze politiek kan niet zonder meer worden gevoerd. Zij vraagt offers. Dit is altijd zo geweest en het zal ook in de toekomst zo blijven.

De heer Zijlstra onderstreepte nog eens dat dit niet alleen voor de landbouwpolitiek geldt. De bescherming van onze vrijheid vraagt jaarlijks miljarden gulden; de ontplooiing van het onderwijs vraagt ook jaarlijks miljarden gulden; voor de bestrijding van de werkloosheid worden honderden miljoenen gulden uitgetrokken; er is een stelsel van sociale zekerheid opgebouwd, dat miljoenen mensen bescherming geeft en van armoede vrijwaart; er wordt een industrialisatie- en loonpolitiek gevoerd, die de economische groei bevordert en die de werknemers en de werkgevers verzekert van de vruchten van een steeds grotere welvaart en van steeds meer vrije tijd.

De A.R. spreker wilde de verantwoordelijkheid voor de gang van zaken in de land- en tuinbouw in deze situatie en in dit perspectief gezien beslist niet alleen bij de overheid leggen. „Het bedrijfsleven speelt hierbij een bijzonder grote rol, hetgeen door anderen al naar voren is gebracht.

Ik hoop van de minister te vernemen, welk perspectief hij in dezen ziet en welke maatregelen hij denkt te nemen om de moeilijkheden, waarin wij thans verkeren, het hoofd te bieden.”

Optimisme

De minister gaf in zijn antwoord blijk van een optimistische kijk voorzover deze het lopende melkprijjsjaar april 1968-april 1969 betreft.

Hij verwachtte n.l. dat de prijs van vorig jaar ook dit jaar wel gehaald zou kunnen worden.

Hoewel de A.R. fractie dit optimisme nog geenszins deelde, meende zij toch

De risico's zijn te groot voor elke groep afzonderlijk — zelfs voor alle groepen bij elkaar.

Werkgelegenheid

Het is wel duidelijk dat het project van grote betekenis is voor de werkgelegenheid. En daarom zal er moeten worden bereikt dat er tussen de vijf scheepswerven het nodige samenspel komt. Zo niet — dan is de kans groot dat er géén dok komt — of wel twee. En dat laatste zou een gevolg zijn van een prestige-kwestie. Maar twee dokken bouwen is naar de overtuiging van de minister van Economische Zaken niet te trekken. De samenwerking tussen de betrokken scheepswerven — waar allang naar gestreefd wordt — is er nog niet. Vandaar ook dat de Tweede Kamer er vorige week over debatteerde en weten

haar oordeel niet uitsluitend te kunnen baseren op grond van de moeilijkheden die zich in de afgelopen weken hebben voorgedaan.

Een en ander kwam tot uitdrukking in de stemmotivering die de heer Zijlstra gaf, toen de motie van D66, waarin op grond van de zich voorgedaan hebbende moeilijkheden een extra bedrag van ± 12 miljoen gulden werd gevraagd.

Stemmotivering

Namens de A.R. Tweede Kamerfractie legde drs. R. Zijlstra de volgende stemmotivering af:

Hoewel de motie mij bepaald wel sympathiek voorkomt zal ik deze niet steunen en wel op de volgende gronden,

a) De motivering van deze motie gaat impliciet uit van een volledige verantwoordelijkheid van de overheid voor de sterke daling van de voorschotprijs. Dit is een te eenzijdige belichting. Ook het bedrijfsleven zelf heeft hierin een eigen verantwoordelijkheid.

b) De motie gaat uit van een moment opname en ik heb gisteren al gezegd dat wij het zuivelbeleid niet naar een momentopname mogen beoordelen.

c) Bovendien heeft de minister ons gisteren een optimistisch perspectief geboden inzake de verdere ontwikkeling dit jaar. Dit houdt dus in dat ook de thans opgetreden verliezen gecompenseerd kunnen worden in de loop van dit jaar. Ik ben hiervan nog niet geheel overtuigd en daarom hecht ik grote waarde aan de toezegging van de minister dat na afsluiting van de onderhandelingen in Brussel aan de Kamer inzicht gegeven zal worden in de consequenties hiervan teneinde ook een beoordeling van de inkomenspositie van de veehouders mogelijk te maken.

Daarom behoud ik mijn eendoordeel over het effect van het beleid van de minister op dit punt nog voor, en acht daarom tevens het moment van de indiening van deze motie niet het juiste.

wilde wat het beleid is van minister De Block.

De oppositie heeft zich nogal fel opgesteld tegenover het beleid van minister De Block inzake de bouw van een reparatiedok voor mammoetschepen in het „Rotterdamse” Waterweggebied. Drs. Nederhorst (P.v.d.A.) verweet de bewindsman dat hij een slecht onderhandelaar was. Door zijn slappe opstelling in het gesprek met de vijf scheepswerven had hij zich tot een soort speelbal laten maken. En daarom diende hij een motie in. Een krachtige motie naar zijn oordeel, waarin o.m. werd voorgesteld bij uitblijven van die samenwerking zelf met een plan te komen tot vorming van een staatsbedrijf dat het reparatiedok zou bouwen en exploiteren. De vijf belanghebbende scheepswerven die het samen niet eens kunnen worden, waaronder de heer Verolme en zijn mammoetbedrijf, mogen dan in dat staatsbedrijf deelnemen.

D'66 was nog feller. Dr. Imkamp — een man die niemand van de Kamerleden helemaal kon volgen in diens betoog — drong onverbloemd aan op het heengaan van de minister — zo slecht vond hij diens aarzende beleid.

Waarop de minister hem toevoegde dat hij niet bang was om beslissingen te nemen, maar wel voor foute beslissingen.

Soberheid

De A.R. woordvoerder, drs. Goudzwaard, die ook namens de groep Aarden sprak, wilde opzettelijk een zekere soberheid betrachteren. Alle situaties moeten worden voorkomen die het overleg zouden kunnen verstoren.

Dat is een afdoende reden om ten aanzien van beide projecten geen definitief standpunt in te nemen. Hij greep deze gelegenheid aan om een algemene visie op de gehele affaire te geven, tegen de achtergrond van het rapport-Keyzer.

Dit lijkt op het eerste gezicht wat verwonderlijk, daar het rapport zich wel over veel uitspreekt, maar niet rechtstreeks over opzet en bouw van reparatie- en nieuwbouwdokken voor mammoetschepen. Wel legt het rapport er alle nadruk op, dat de Nederlandse scheepsbouw in zijn totaliteit alleen toekomst heeft, wanneer het komt tot een algehele herstructurering van die scheepsbouw.

Drie pijlers zijn ten volle actueel bij het probleem waarom het gaat. Vooral moet, volgens de heer Goudzwaard, het accent op de coöperatie worden gelegd. Men kan een project van het bouwen en repareren van mammoetschepen waarderen vanwege de specialisatie, die daarin opgesloten ligt en vanwege de rationalisatie, maar in dit geval is de coördinatie een allereerste voorwaarde.

Vitaal punt

De minister heeft het met deze gehele zaak niet gemakkelijk gehad en heeft het nog niet gemakkelijk; vanwege het simpele feit, dat samenwerking hier noodzakelijk te realiseren blijkt. Gelet op deze stand van zaken, was hij er van overtuigd dat dit juist een teken is, dat het in de scheepsbouwwereld om een vitaal punt gaat.

Het feit dat de groepen hier zo moeilijk tot elkaar zijn te brengen bewijst, dat het niet gaat om een wil tot samenwerking in woorden, maar om een samenwerking in daden. Met andere woorden, wanneer op dit punt samenwerking kan worden bereikt, is in zekere zin een kroonstuk geplaatst op de inspirerende ideeën die aan het rapport-Keyzer ten grondslag liggen.

De tweede reden om de samenwerking sterk te beklemtonen is gelegen in de onontkoombaarheid van de schaalvergroting. Juist ten aanzien van de bouw en reparatie van mammoetschepen kan Nederland het zich niet veroorloven reeds nu met twee werven in éénzelfde gebied te beginnen. Onmiddellijk zou dan een overcapaciteit worden gecreëerd, die zou kunnen worden gevolgd door een concurrentie op leven en dood. Daarmede is het algemeen belang niet gediend.

Pas in de jaren 1972-1980 kan de behoefte aan een tweede mammoetwerf urgent worden.

Drs. Goudzwaard trok hieruit twee

Drs. B. Goudzwaard

...de regering zou er goed aan doen t.a.v. de huidige situatie wat meer openheid te betrachten...

conclusies. De eerste conclusie is, dat de regering er terecht van uitgaat, dat op korte termijn slechts één dokproject in het Nieuwewaterweggebied zal kunnen en mogen worden uitgevoerd en dat ook slechts voor één project financieringsgaranties zullen mogen worden gegeven.

De tweede conclusie is, dat het evenzo terecht is, dat de regering het instrument van de financieringsgaranties niet onzorgvuldig hanteert. De regering zal dit instrument moeten gebruiken als een wapen om de werven tot samenwerking te dwingen. Zij zullen moeten weten, dat als zij die samenwerking niet tot stand brengen, zij hun kansen op het verkrijgen van financieringsgaranties op het spel zetten. Juist vanuit deze samenwerkingsgedachte had hij er bezwaar tegen, wanneer de regering in dit debat de uitspraak deed dat althans in de toekomst één van beide projecten diende te worden gefinancierd. Voor de A.R. fractie staat dat nog niet bij voorbaat vast. Voor het verkrijgen van de noodzakelijke samenwerking is het essentieel dat de regering geen enkele belofte doet voor het geval die samenwerking zich niet voltrekt.

Dit neemt niet weg, dat de regering er goed aan zou doen, ten aanzien van de huidige situatie wat meer openheid te betrachten. Soms kan het prijsgeven van bepaalde feiten aan de publieke opinie een goede, positieve werking hebben. De heer Goudzwaard was van oordeel dat de publieke opinie wat dit betreft samenwerkingsbevorderend kan werken.

Zijn conclusie was, dat de eis tot samenwerking van de vijf werven primair dient te staan, zowel op grond van interne factoren in de Nederlandse scheepvaartwereld als op grond van schaalvergroting-stuwende omstandigheden. Het instrument van de garantie moet worden gehanteerd in alle consequenties voor het zo spoedig mogelijk bereiken van dat doel.

De minister meende dat hij een straffe lijn hanteerde in de geest van de heer Goudzwaard. Hij had reeds gewaar-schuw dat als er geen samenwerking zou komen hij geen enkele kredietgarantie zou geven voor welke te bouwen werf dan ook.

Zelfs wilde hij zijn steun met betrekking tot de rentesubsidies voor de werven ter modernisering van hun bedrijven in deze „dwang” tot samenwerking inzetten.

De Kamer bleek overtuigd dat de motie van D'66: „Minister go home” alle plannen mislode. De voorstemmers van de motie bleken de fractieleden van de heer Imkamp te wezen.

't Mooiste bruin
en beschermt tegen zonnebrand
Pigmaderm. Tube f 2,95

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN

voor lichtbeton

GRONDSTOFFEN

voor de steen- en keramische industrie
WEGENBOUWMATERIALEN

EEN EEUW T.U.C.

BRITSE VAKBEWEGING BESTAAT HONDERD JAAR

DOOR D. H. GRASMAN

In de pinksterweek van 1868 — 2 tot 5 juni — werd het eerste congres van de Britse vakbeweging, de Trades Union Congress (T.U.C.) in Manchester gehouden. Op 1 juni wordt dit feit in Engeland herdacht, waarbij men een schild wil aanbrengen aan de gevel van het „Mechanics' Institute” in Manchester, het gebouw waar het eerste congres werd belegd. Ook worden een groot banket en een concert in Londen georganiseerd; een tentoonstelling van historische documenten zal de beweging geschiedenis van de Britse vakbeweging nog eens de revue laten passeren, terwijl het 100e congres van de T.U.C., dat in Blackpool wordt gehouden, zich eveneens met het verleden zal bezighouden, althans voor zover de hedendaagse problemen dit mogelijk maken.

Bij het congres van 1868 konden 34 gedelegeerden namens 118.000 vakbondsliden verwelkomd worden. Zij besloten niet tot formele stichting van een vakverbond, maar wel tot het jaarlijks houden van een congres, wat inderdaad ook steeds is gebeurd. In feite werd wel een organisatie gesticht en men kan dus stellen dat de T.U.C. 100 jaar bestaat; voor een vakverbond een indrukwekkende leeftijd. Het behoeft niet te verwonderen dat juiste de Britse vakbeweging al zo oud is want in Engeland begon de industriële revolutie en deed de dringende noodzaak zich gevoelen om zich als arbeiders teweergevoelen tegen de dramatische gevolgen van deze revolutie, die vooral de economisch zwaksten trof. Sedert 1868 hebben de mannen en vrouwen van de T.U.C. geprobeerd de positie van de werknemers te verbeteren. Hoewel er nog veel te wensen over is, kan men objectief stellen dat de resultaten van het werk van de vakbeweging, ook in Groot-Brittannië, niet zijn uitgebleven. De T.U.C. wordt door velen als de spreekbuis van de arbeidende bevolking aangemerkt, hoewel er ook veel Engelsen zijn die zich niet of nauwelijks kunnen verenigen met de werkwijze van de T.U.C., omdat de linkse elementen als te sterk worden aangezien.

Aangesloten organisaties

De Britse vakbeweging is niet, zoals in ons land en enkele andere Europese landen, gesplitst naar levensbeschouwelijke grondslag. In de Engels sprekende landen vindt men nauwelijks een christelijke vakbeweging, waarschijnlijk omdat de historische gegevens in die landen op sociaal en politiek gebied sterk afwijkend zijn van die in de westelijke landen van het Europese continent, waar het socialisme aanmerkelijk radicaler neigingen vertoonde. Dat houdt echter niet in dat er bij de T.U.C. eenheidsorganisatie geen interne spanningen zouden zijn, integendeel, de congressen tonen vaak vrij scherpe tegenstellingen tussen links-radicalen groepen enerzijds en een gematigde groep anderzijds. Veel stuurmanskunst is dan vereist om het schip behouden binnen te krijgen.

Het 99e congres, dat in Brighton werd gehouden in 1967, werd bezocht door 1057 afgevaardigden van 169 vakbonden, die samen 8.787.282 leden vertegenwoordigen. Deze getallen tonen aan dat er nogal wat veranderd is sedert 1868. Van de 169 vakbonden is er één die in totaal 24 leden telt, namelijk de vakbond van joodse bakkers in Londen, een minibondje dus. Daartegenover staat een mammoetorganisatie, de bond van transportarbeiders, die ruim 1,4 miljoen leden telt. De zes grootste bonden hebben samen de helft van het totale aantal leden. Onder de aangesloten bonden treft men zeer oude aan; de „nationale sociëteit van borstelmakers” bestaat al vanaf 1747; maar ook zeer jonge, zoals het Britse schrijversgilde, dat enkele jaren geleden werd gesticht.

Slechts drie vakbonden van enige betekenis zijn niet bij de T.U.C. aangesloten, zoals bijvoorbeeld de onderwijzersbond, die 250.000 leden telt. Met deze organisaties worden echter al goede relaties onderhouden. In de laatste twintig jaar werden 26 vakbonden aangesloten en geen enkele verliet vrijwillig de T.U.C. Toch is het aantal aangesloten bonden 22 lager dan in 1946, in hoofdzaak als gevolg van fusies, die inderdaad hoogst noodzakelijk zijn, ook nu nog. Het vakbondswezen in Groot-Brittannië maakt een nogal brokkelige indruk, als men bedenkt dat alleen in het bouwbedrijf al 16 en in de textielindustrie zelfs 34 bonden werkzaam zijn, met uiteraard als gevolg dat talrijke grenskwesties ontstaan, die een T.U.C.-commissie dan moeten beslechten.

Werkmethode en structuur

Het jaarlijks congres, dat enkele dagen duurt, is niet een soort wapenschouw, zoals de meeste vakbondcongressen in ons land, maar een bijeenkomst waar vaak fel gestreden wordt over de te bewandelen weg. Meestal herkent men dan snel met welke vleugel men te doen heeft en wordt duidelijk dat een eenheidvakbeweging vogels van allerlei pluimage herbergt, uiterst linkse en uiterst rechtse figuren. Dat behoeft voor hen echter geen beletsel te zijn om aan het eind van een congres gezamenlijk een indrukwekkend lied te zingen, zoals het congres van Brighton in 1967, dat gesloten werd met het zingen van „Auld Lang Syne”. Het congres stipfelt de beleidlijnen voor het komende jaar uit, controleert het

Premier Wilson

... uiterst moeilijk laveren...

gevoerde beleid en verkiest de algemene bestuursraad voor het komende jaar. Deze bestuursraad bestaat uit 36 leden, die gekandideerd worden door groepen van vakbonden, naar rato van de gezamenlijke ledentallen. Op deze wijze zijn de groepen altijd in de raad vertegenwoordigd. De bestuursraad — die maandelijks vergadert — draagt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering der congresbesluiten. Daarbij werkt men met commissies die geheel uit leden van de raad bestaan en die zich specialiseren op bepaalde beleidsonderdelen, zoals bijvoorbeeld op de inkomenspolitiek, de economische politiek, de sociale verzekering. Daarnaast is er een aantal adviescommissies en worden gespecialiseerde conferenties gehouden voor behandeling van actuele vraagstukken. De secretaris-generaal, die verantwoordelijk is voor de dagelijkse gang van zaken, speelt in het geheel een belangrijke rol. Hij wordt door het congres gekozen en is ambtshalve lid van de bestuursraad. Sedert 1960 wordt deze zeer belangrijke functie uitgeoefend door George Woodcock, een begaafd vakbondsman, bekend in geheel Groot-Brittannië. Hij coördineert het werk van de zes hoofdafdelingen van de T.U.C.: economische zaken, internationale aangelegenheden, produktiviteit, sociale verzekering, scholing en vorming en tenslot-

... met het zingen van „Auld Lang Syne”... (3e van links George Woodcock)

te de afdeling organisatie. Deze afdelingen hebben tot taak adviezen uit te brengen aan de bestuursraad, maar ook tot formulering van het beleid van het Britse vakverbond op hun deelgebied. In februari 1968 werd door de economische afdeling een rapport uitgebracht over de situatie, waarin zich de Britse economie bevindt met daarin verwerkt een aantal voorstellen die tot verbetering zouden moeten leiden. Dit werkstuk ontmoette nogal wat tegenspraak, zowel intern als ook van buitenaf.

Problemen van vandaag

De Britse T.U.C. is altijd nauw verbonden geweest met de Britse Labourpartij, welke laatste beschouwd wordt als de politieke arm van de arbeidersbeweging. Het doet voor een Nederlandse vakbondsbestuurder wel wat typisch aan als hij er in een ledenvergadering van een Britse vakvereniging getuige van is dat vertegenwoordigers worden aangewezen voor een congres van een politieke partij, in dit geval van de Labourpartij. Deze gang van zaken kan men zich in ons land niet voorstellen, men zou in Nederland trouwens niet weten welke partij de „gelukkige” zou moeten zijn, bij geen der drie vakcentrales.

De patronen in Groot-Brittannië en Nederland verschillen ook in dit opzicht volkomen.

De nauwe binding tussen T.U.C. en Labourpartij geeft lang niet altijd reden tot vreugde, noch voor de T.U.C., noch voor de Labourpartij, vooral niet als de Labourpartij, zoals nu, aan het bewind is. Het is immers niet te vermijden dat een regering soms maatregelen moet treffen die vanuit haar verantwoordelijkheid geboden maar voor de werknemers bijzonder pijnlijk zijn. Het is duidelijk dat dan een gespannen situatie kan ontstaan tussen regeringspartij en vakbeweging, die overigens beide loten van eenzelfde stam zijn.

De Britse regering heeft, sedert zij in 1964 de leidsels overnam van de Conservatieven, een grote hoeveelheid impopulaire maatregelen moeten nemen om het zeer grote betalingsbalanstekort te bestrijden en Albion's economie weer in het rechte spoor te krijgen. Groot-Brittannië heeft vele miljoenen ponden in het buitenland geleend, het heeft de belastingen verhoogd, invoerbepalingen opgelegd, de lonen bevroren, noodzakelijke collectieve investeringen beperkt en tenslotte geëvalueerd, waardoor onder andere de prijzen gingen stijgen. Overigens blijft de werkloosheid omvangrijk en worden bepaalde industrieën en landstrekken daardoor in het bijzonder getroffen. Ondanks het feit dat de regering bij al deze stappen overleg met de leiders van de T.U.C. heeft gepleegd is het te begrijpen dat het enthousiasme voor Labour sterk is gedaald en verwacht mag worden dat als vandaag verkiezingen zouden worden gehouden, de kansen voor de Conservatieven beter zouden staan dan die voor de huidige Britse regering, die onder leiding van Wilson, weliswaar moedig maar uiterst moeilijk laveert om de economische stormen te weerstaan.

Juist in dit soort situaties wordt het duidelijk dat de wederzijdse band tussen vakbeweging en politieke partij voor beide zeer ongewenst kan zijn en de noodzakelijke beweeglijkheid te zeer beperkt. Wat de regering verweten wordt treft ook de vakbeweging en omgekeerd.

In het overzicht dat door de economische commissie van de T.U.C. werd aangeboden aan de vakbondsconferentie, die op 28 februari 1968 te Croydon werd gehouden, en waarover veel te doen is geweest, wordt een analyse gegeven van de economische moeilijkheden van het land. Geconstateerd wordt dat volledige werkgelegenheid slechts bereikt kan worden als op korte

Vervolg op pag. 11

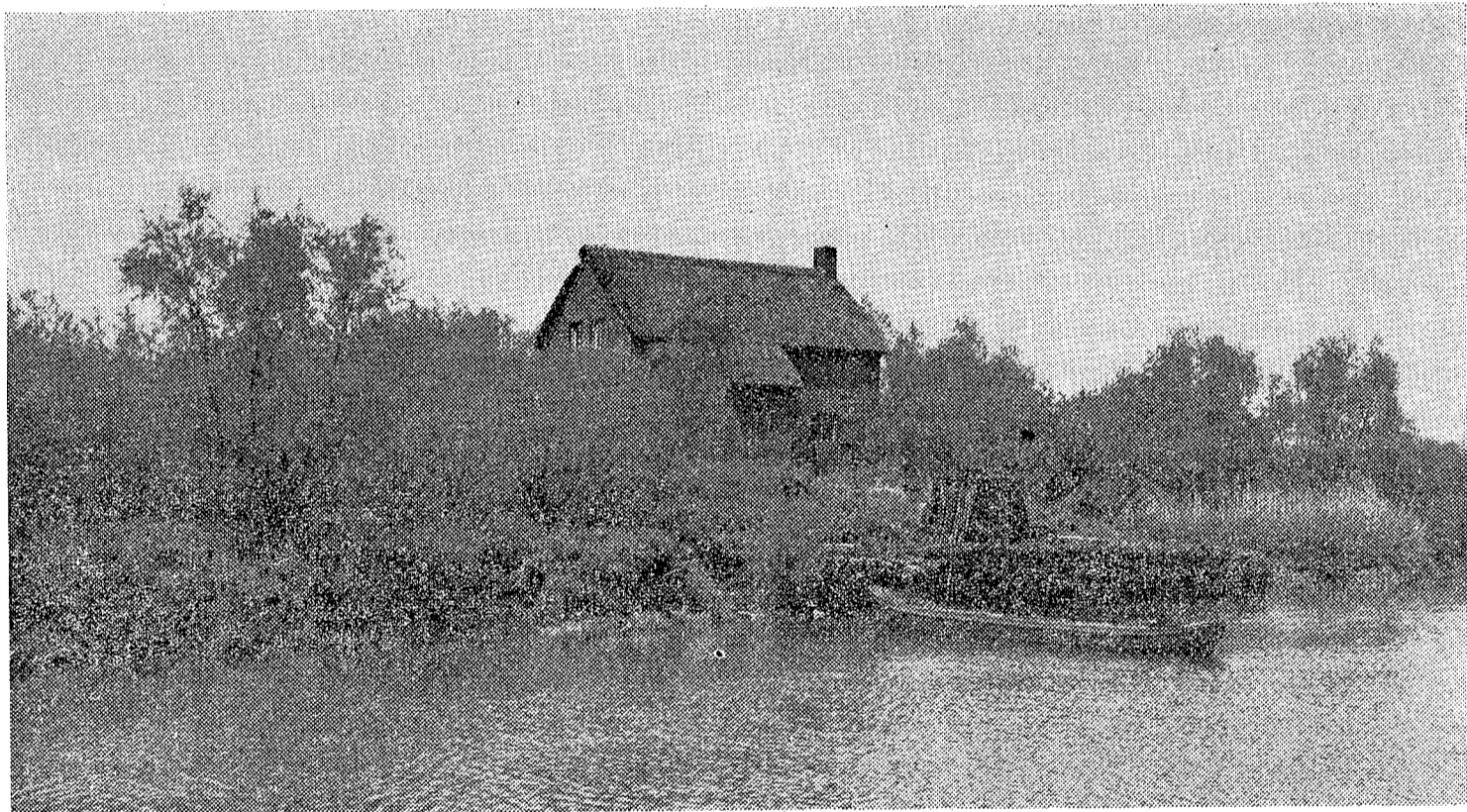
ER GAAT NOGAL WAT VERANDEREN IN DE BRABANTSE BIESBOSCH

DOOR C. D. VAN OOSTEN
Burgemeester van Klundert

Er gaat nogal wat veranderen in de Brabantse Biesbosch. Niet alleen de uitvoering van de Deltawet zal deze veranderingen bewerkstelligen. Het aanleggen van een viertal spaarbekkens ten behoeve van de (drink-)watervoorziening draagt hiertoe ook in niet geringe mate bij. Dat een en ander vragen oproept, is dan ook zeer begrijpelijk. Vragen van louter informatieve aard, als: wat gaat er nu eigenlijk veranderen? waar komen de spaarbekkens? blijft er een mogelijkheid voor de waterrecreatie? e.d. Er zijn echter ook vragen, waaruit een zekere verontrusting spreekt ten aanzien van de toekomst van dit unieke stukje Nederland, als bijv. moet dit heel aparte gebied, een van de weinige zoetwatergetijdendelta's, nu zondermeer maar opgeofferd worden? wordt wel rekening gehouden met de natuurwetenschappelijke betekenis van de Biesbosch? telt de landbouw in het geheel niet meer mee? e.d. Het is ver vandaan, dat wij ons zouden aanmatigen op deze en overeenkomstige vragen een afdoend en naar alle kanten bevredigend antwoord te kunnen geven. Wel willen we proberen over de Biesbosch 't een en ander te vertellen in de hoop althans iets duidelijk te kunnen maken van wat zich met betrekking tot dit interessante gebied gaat aftekenen.

Ontstaan in 1421

De Biesbosch als geheel is ontstaan tengevolge van de Sint-Elizabethsvloed in 1421 toen de Grote of Zuidhollandse Waard overspoeld werd. Het gedeelte, waarvoor in dit artikel de aandacht gevraagd wordt, is gelegen in de driehoek, die gevormd wordt door de Nieuwe Merwede, de Merwede tot de brug bij Gorkum en vandaar langs de rijksweg naar het zuiden tot aan Keizersveer om dan in westelijke richting via Bergsche Maas en Amer te gaan tot het punt, waar Amer en Nieuwe Merwede samenkomen in het Hollandsch Diep. Globaal heeft men dan in deze driehoek het gebied van de Brabantse Biesbosch gevat; buiten discussie blijven dan hier de Dordse en Sliedrechtse Biesbosch. Voor de Brabantse Biesbosch is ten behoeve van de uitvoering van de aanpassingswerken Deltawet een driedeling gemaakt met de aanduidingen Noordwaard, Oostwaard en Zuidwaard. Het hierbij geplaatste kaartje maakt de gegeven omschrijving wellicht wat dui-

Wonderlijke bekoring

delijker. De Oostwaard is in ruilverkaveling gebracht. Hiermede zijn in de eerste plaats de landbouwkundige belangen gediend. Daarnaast is echter ook aandacht geschonken aan de recreatie, waarvoor gronden zijn gereserveerd. In de Noordwaard zal de op handen zijnde ruilverkaveling het landschapspatroon eveneens sterk wijzigen. Ook in dit gedeelte zal echter zorgvuldig bezien worden, hoe en waar de mogelijkheden tot verruiming van de recreatie kunnen worden benut. Tevens is in de Noordwaard een polder, de Petrusplaat, reeds aangewezen als spaarbekken voor de watervoorziening. De Zuidwaard is bestemd tot het plaats geven aan de spaarbekkens en zal voor het overige dienstbaar gemaakt worden aan de recreatie, terwijl daarin tevens terreinen van bijzonder natuurwetenschappelijke waarde en betekenis zijn en blijven gereserveerd.

Bekoring

De wonderlijke bekoring, die van de Biesbosch uitgaat voor de natuurliefhebber is wel te danken aan het allesbeheersende landschapselement het in getijdenbeweging verkerende water. „Het is deze ritmische beweging van het water, die het landschapsaspect van uur tot uur doet wisselen. Bij lage standen vallen overal in de stroomgaten roestachtige gele zandbanken droog, enkele uren later is de stuwende zandwoestijn herschappen in een

wijde watervlakte, weer even later zijn alle biesen- en rietgorzen en vele grienden overstroomd, om vervolgens opnieuw uit het water op te rijzen. Tweemaal per etmaal stuwt de vloedstroom naar binnen, even zoveel malen vloeit het water naar zee weg. Deze waterbeweging veroorzaakt steeds een ruisen, een geluid dat mede de typische sfeer van het landschap bepaalt; bij hoog water wordt het ondermeer verwekt door het storten van het water over de lage kaden, die vele grienden omgeven; bij vallend tij door het water, dat door de duikers die in de griendkaden zijn aangebracht, weer naar buiten stroomt”. (Dr. I. S. Zonneveld in zijn dissertatie De Brabantse Biesbosch, Wageningen 1960). De hierboven gegeven beschrijving is nog juist zolang het Haringvliet niet is afgesloten. Daarna zal zo niet meer over de Biesbosch gezongen kunnen worden. Het water zal wel wat in beweging blijven, maar het verval, dat nu op twee meter gesteld wordt, zal dan van weinig betekenis meer zijn, plm. 20 cm. Over een aantal jaren zal de Biesbosch nog bestaan, maar het zal een andere Biesbosch zijn dan die wij nu kennen.

De plantengroei en de vogelwereld zullen sterk veranderen. Maar dan nog zal het ongetwijfeld een bijzonder boeiend stukje Nederland zijn. Zoals men heeft opgemerkt, dat een gedeelte van het gebied van de Loonse en Drunense duinen de enige echte woestijn vormt, die ons land rijk is, zo is het niet denkbeeldig, zelfs

zeer waarschijnlijk, dat een gedeelte van de Biesbosch gaat veranderen in „een ondoordringbare groene jungle, waarin de zuiverende werking der getijden plaats maakt voor een congestie van plantaardig materiaal, waarbij myriaden van muggen van hun bestaan zullen getuigen. De zuivere lichte openheid zal overgaan naar een meer intieme, beklemmende beslotenheid”. (Ir. W. Thijsen)

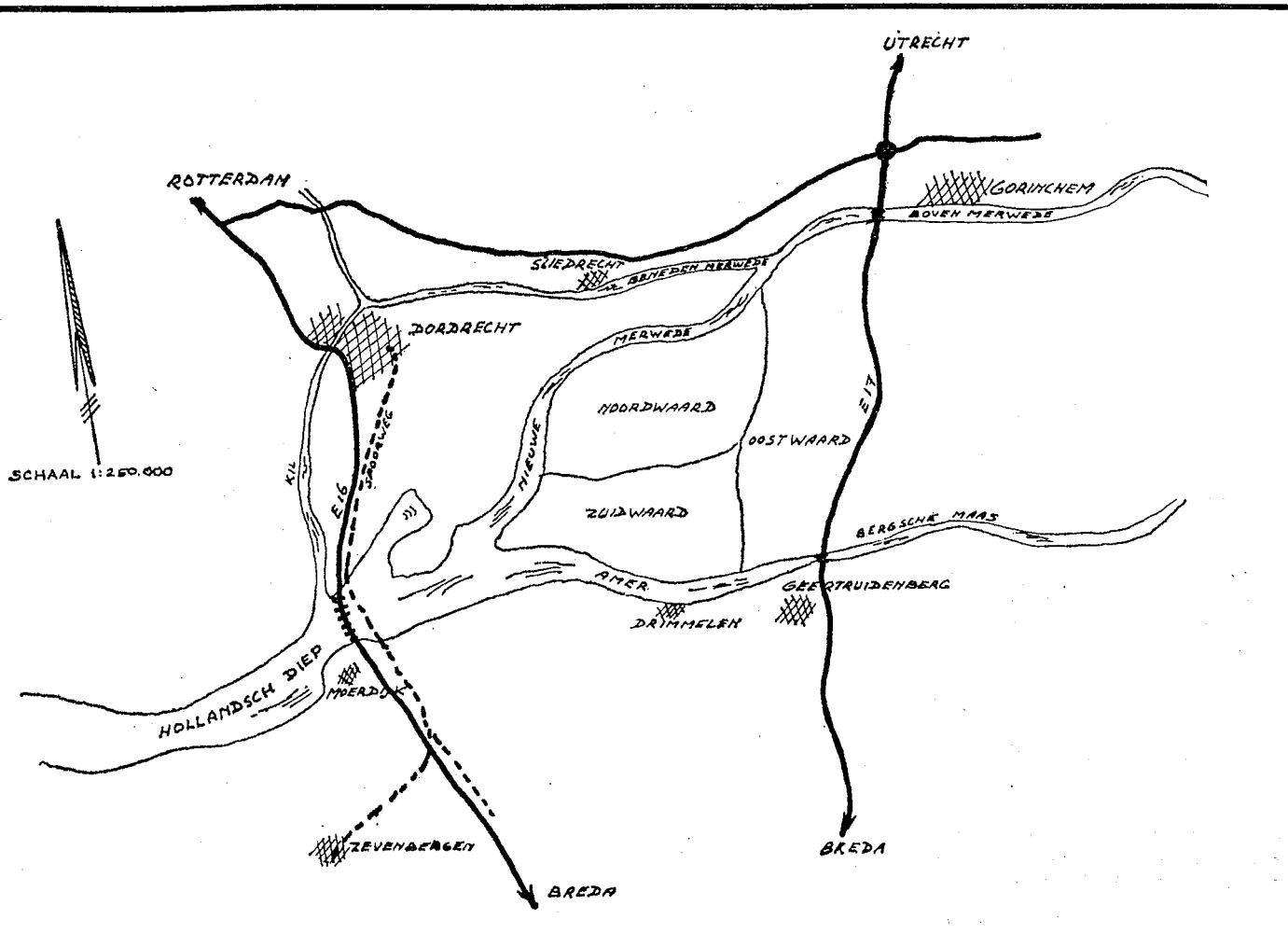
En die spaarbekkens dan? is onwillekeurig de vraag, die rijst als men tot hier gekomen is. Een vraag, die terecht gesteld wordt en brengt ons tot een wat prozaïsch hoofdsuk.

Waterwinning

Uit een eerder in dit blad verschenen artikel is duidelijk gebleken, dat de watervoorziening van ons land grote zorgen geeft.

Hoe langer hoe meer zal moeten worden overgegaan tot het winnen van oppervlaktewater, omdat het grondwater reeds nu niet meer toereikend is voor de drinkwatervoorziening. Deze algemene situatie zal, naar het zich laat aanzien binnen niet zo heel lange termijn ook voor Noord-Brabant gelden, welke provincie reeds lang voorzag in een groot gedeelte van de waterbehoefte van Zeeland, terwijl nu ook van andere zijde, met name door Rotterdam, een beroep op Brabant voor de levering van water is gedaan. Het was

ook het gemeentebestuur van Rotterdam, dat de medewerking vroeg van het provinciaal bestuur van Noord-Brabant tot het inrichten van spaarbekkens in de Biesbosch, waaronder dan naar de officiële terminologie verstaan worden „inrichtingen bestemd voor de open opslag van water met een nuttige inhoud van meer dan 500.000 m³”. De overwegingen, die aan dit verzoek ten grondslag lagen, waren o.m., dat naast het op de Beerenplaat gebouwde spaarbekken — dat slechts voor een beperkt aantal jaren de mogelijkheden zou overbruggen — andere bekkens in Zuid-Holland niet doelmatig gerealiseerd konden worden; dat het bouwen van een spaarbekken in het IJsselmeer eerst na het gereedkomen van de Markerwaard mogelijk zou zijn, hetgeen voor Rotterdam te laat zou zijn en dat economisch gezien het aanleggen van spaarbekkens in de Biesbosch het meest aantrekkelijk zou zijn, terwijl dan tevens gebruik zou kunnen worden gemaakt van het water van de Maas, dat voorslagnog van heel wat betere kwaliteit is dan het water van de Rijn. Omdat de dusgenaamde laag van Kedichem bepalend is voor de bodemkundige situatie in de Biesbosch, moet deze als een bijzonder sterke factor ten gunste van de plaatsbepaling aangemerkt worden. Overleg tussen de colleges van gedeputeerde staten van Noord-Brabant en Zuid-Holland leidde inderdaad tot de conclusie, dat de Zuidwaard in de Brabantse Biesbosch de meest aangewezen vestigingsplaats voor de waterbekkens is.

Zonder nu verder in details af te dalen en de gang der geschiedenis precies te schetsen, zij volstaan met de aantekening, dat een N.V. Spaarbekkens Biesbosch in het leven is geroepen, in het aandelenkapitaal waarvan door Brabant en door Rotterdam elk voor 40 % zal deelgenomen worden. Het resterende 20 % der aandelen blijft voorlopig in portefeuille ten behoeve van eventuele andere gegadigden.

Voor Rotterdam betekent de gesloten overeenkomst met Noord-Brabant de verzekering van zijn volledige waterbehoefte, wanneer in de Zuidwaard drie spaarbekkens zullen zijn aangelegd van respectievelijk 422 ha, 316 ha en 220 ha, met een inhoud van resp. 75 miljoen m³, 42 miljoen m³ en 23½ miljoen m³, terwijl in de Noordwaard op de Petrusplaat, zoals reeds terloops werd vermeld, een vierde spaarbekken is geprojecteerd van plm. 120 ha.

Boeren verdwijnen

Het aanleggen van deze spaarbekkens brengt met zich, dat de in de verschillende polders van de Zuidwaard gevestigde boeren (14) hun hofstee zullen moeten verlaten. Blijkens mededeling van het provinciaal bestuur van Noord-Brabant waren de in de Zuidwaard gelegen gronden, welke niet over land bereikbaar zijn,

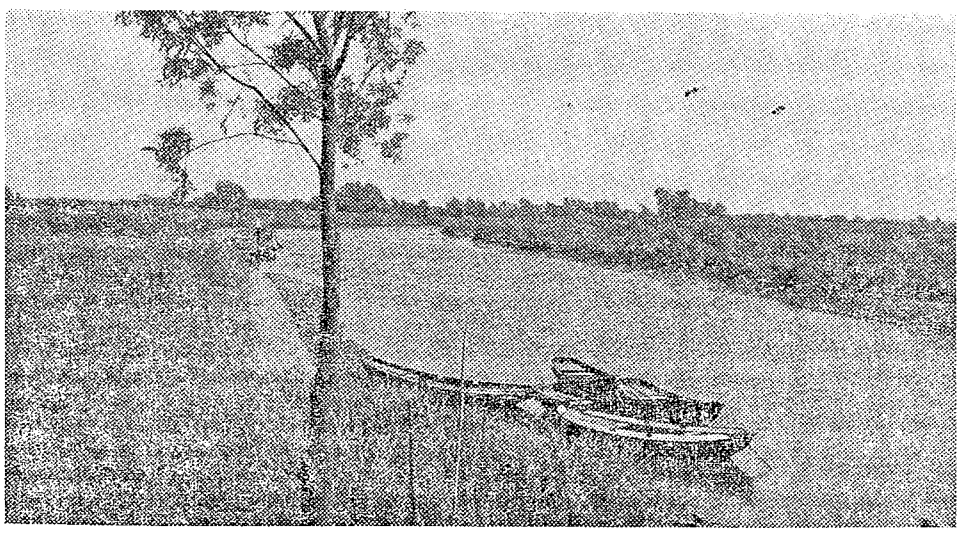

C. D. van Oosten

zowel naar het oordeel van een cultuurmaatschappij als naar dat van het Landbouwschap niet (meer) op economische basis te exploiteren. Slechts ten koste van onevenredig hoge investeringen voor aanpassings- en verbeteringswerken zou hierin verbetering te brengen zijn.

De slotsom is duidelijk: de boeren moeten de plaats ruimen. Het grote belang van de drinkwatervoorziening eist dit. Niettemin knapt hier een stuk leven af, waarvan velen, die het gebied niet of nauwelijks kennen, vermoedelijk geen notie hebben. De redenering ligt voor de hand: die boeren ontvangen toch een schadeloosstelling op een of andere wijze en krijgen zij het dan niet altijd beter dan zij het hadden? Dit lijkt een vanzelfsprekende, nuchtere reactie. En toch... er zijn boeren in de Biesbosch voor wie dit heengaan — ondanks schadeloosstelling — niet te compenseren is, ook al wordt aanvaard wat komt. Kan men anders?

Dorado voor hen die het water kennen

Recreatie

Het wordt tijd een lichter toets aan te slaan.

Reeds overlang was de Biesbosch een gebied, waar recreatie werd gezocht en gevonden. Het was een dorado voor fijnproevers, die het water kenden en rekening wisten te houden met de tijbeweging. Het tijdstip nadert nu, dat ook zij, die eerder wellicht wat huiverig waren voor het spelevaren in dit wat mysterieuze gebied, omdat bij onvoldoende kennis van de waterstanden altijd nog de kans bestond van droog te komen liggen, nu ongestoord zullen kunnen genieten en op ontdekking gaan. Hoewel reeds in het jongste verleden door diverse instanties en organen aan de verschillende mogelijkheden voor recreatie in het gebied van de Biesbosch op al of niet verdienstelijke wijze aandacht geschonken was, heeft dit toch nimmer tot enig positief resultaat geleid buiten de door het gemeentebestuur van Made en Drimmelen gebouwde en groot opgezette jachthaven, waardoor vele beoefenaars van de watersport de gelegenheid hebben gekregen aan de rand van dit boeiende uitzwaai gebied de voor hen nodige accommodatie te vinden. Ten vorigen jare heeft het samenwerkingsorgaan Dongemond (een samenwerkingsverband tussen de gemeenten Dussen, Geertruidenberg, Raamsdonk en Made en Drimmelen) aan de Grontmij N.V. opgedragen „een recreatieplan te ontwerpen voor het gedeelte van het Dongemondgebied, gelegen ten noorden van de Amer en Bergsche Maas. Daarbij zou mede betrokken moeten worden het jachthavencomplex te Drimmelen en de verdere ontwikkelingen in de onmiddellijke nabijheid van dit complex, die daarmede rechtstreeks of zijdelings verband houden”. Het gevraagde plan is in ontwerp thans nagevoeg gereed. Tegelijkertijd heeft het gemeentebestuur van Made en Drimmelen het voor deze gemeente werkzame stedenbouwkundig bureau opdracht gege-

ven tot het opstellen van een nieuw bestemmingsplan voor de Zuidwaard, die tot het gebied van genoemde gemeente behoort. Wij schrijven „een nieuw bestemmingsplan”, omdat het bestaande plan tengevolge van de te bouwen waterwinprojecten niet gehandhaafd kon worden. Bij de opzet van het nieuwe plan moest dan ook vanzelfsprekend bijzonder aandacht gegeven worden aan de plaats van de spaarbekkens en de inpassing daarvan in het geheel, aan de mogelijkheden, die konden worden benut voor de verschillende facetten van de recreatie, alsmede aan de aanduiding van de natuurwetenschappelijke terreinen, die gesauveerd zouden moeten worden. In een door de burgemeester van Made c.a. goed gecoördineerd samenwerken tussen de verschillende ontwerpers, waarbij tevens gelet is op het verlenen van inspraak van diverse instanties en met name van Rotterdam als de belangrijke factor voor het betrachten van de nodige spoed in verband met de aanleg van de spaarbekkens, is ook bedoeld bestemmingsplan gekomen tot nabij de voltooiing, zij het dat de planologische procedure nog de nodige tijd zal vergen. Het lijkt ons niet juist op de publicatie van een en ander vooruit te lopen. Men mag echter na kennisneming van het vorenstaande gegronde hoop koesteren, dat binnen niet al te lange tijd het bestek zal kunnen worden uitgezet voor de vaart naar een nieuwe toekomst van de Biesbosch. Voor een behouden vaart naar het opgemaakt bestek zou het aanbeveling verdienen, dat het aanleggen van de spaarbekkens en de verwerkelijking van het groot opgezette recreatieplan gecombineerd, althans zoveel mogelijk gecombineerd tot uitvoering komen. De wil is hiertoe wel aanwezig, maar... met willen alleen is het niet gedaan. De Biesboschgemeenten Made en Drimmelen, Werkendam, Almkerk, Dussen en Hooge en Lage Zwaluwe verklaarden zich bereid tot het oprichten van een recreatieschap.

Veel te bereiken

Ook dit instituut, slechts gedragen door genoemde gemeenten, zou niet bij machte zijn de nodige gelden te fourneren, nodig voor de realisering van de plannen. Het provinciaal bestuur van Noord-Brabant, dat zich tot nu toe niet afkerig toonde, en de gemeente Rotterdam, waarvan een welwillende houding verwacht wordt, zouden terwille van het belang van de zaak, waarom het gaat, in belangrijke mate moeten participeren. Er is periculum in mora! Wanneer men gezamenlijk de handen ineenslaat is er echter veel te bereiken. Hartelijk hopen wij, dat het daartoe komt, opdat nog velen meer dan thans de wonderlijke bekoring van dit unieke natuurgebied zullen ondergaan en het lied van de Biesbosch zullen verder dragen.

PROBLEMEN BEDRIJFS- ONTWIKKELING IN DE LANDBOUW GECOMPLICEERD

DOOR IR. T. T. WIND

IN het vorige artikel werd besproken hoe de mechanisatie in de landbouw zich snel ontwikkelt en grote veranderingen teweeg brengt. De arbeidsbehoefte is aanzienlijk afgenomen. Het aantal eenmansbedrijven neemt toe. Het werken met de machine stelt echter ook andere eisen aan het eeuwenoude verkavelingspatroon. Hierin kan door ruilverkaveling verbetering worden gebracht. In grote delen van het platteland is de ruilverkaveling zeer urgent om voldoende ruimte te scheppen voor nieuwe werkmethode. Deze behoefte aan verkaveling wordt mede beïnvloed door planologische ingrepen, in het bijzonder door de aanleg van autowegen.

Het kernprobleem

Het meest beklemmende vraagstuk in de agrarische sector is echter de vraag, hoe in de toekomst de voortgaande kostenstijging kan worden opgevangen. Een verdergaande afvloeiing van de arbeidskrachten per bedrijf is, zeker op de eenmansbedrijven, niet mogelijk, tenzij men het zoekt in neveninkomsten buiten het bedrijf.

Reeds thans heeft 1 van de 4 landbouwbedrijven een zodanige omvang, dat daarop bij een goede outillage onvoldoende werkgelegenheid is voor één vaste arbeidskracht. En ervan uitgaande, dat de ontwikkeling van kosten en opbrengsten in de toekomst zich zal voortzetten, mag de veront-rustende veronderstelling worden uitgesproken dat steeds meer bedrijven — indien ze zich niet regelmatig aanpassen — deze rode streep, die onder invloed van de technische ontwikkeling mee omhoog schuift, zullen passeren. Een nogal somber perspectief.

Naar grotere bedrijven

De oplossing ligt voor de hand. De bedrijven moeten groter worden. Een akkerbouwbedrijf moet al gauw 35 à 40 ha zijn, terwijl in de praktijk het weidebedrijf van 20 à 25 ha reeds nu als eenmansbedrijf wordt gevoerd.

Dr. Mansholt, de Nederlandse vice-president van de Europese Commissie sprak in februari in een rede in Groningen als zijn verwachting uit, dat in het jaar 2000 gedacht moet worden aan bedrijven van ongeveer 400 ha. Uit de statistiek blijkt echter, dat van de 200.000 agrarische bedrijven groter dan 1 ha in ons land 60% nog geen 10 ha groot is. Deze groep bedrijven omvat 25% van de cultuurgrond. Slechts 17% van de bedrijven hebben een oppervlakte van meer dan 20 ha slechts 1% is groter dan 50 ha! De praktijk is dus nogal ver van de toekomstdroom van dr. Mansholt verwijderd!

Op de kleinere bedrijven werd al van ouds de omzet vergroot door het houden van varkens en pluimvee. De ontwikkeling van de techniek heeft echter in deze zg. veredelingssectoren

in enkele jaren een ware revolutie ontketend, doordat het de mogelijkheid opent om honderden dieren met een minimum aan arbeid te verzorgen. Omvangrijke moderne varkens- en pluimveehokken met geautomatiseerde voeding, temperatuursregeling en luchtverversing verrijzen in toenemend aantal.

Mede onder invloed van de stijgende lonen, wijzigingen in de distributie en afzetsector is een sterke specialisatie op gang gekomen, zoals uit onderstaand overzicht blijkt uit de jaren 1964/66.

Jaarlijkse afname/toename van het aantal bedrijven

varkens	—	5.250
leghennen	—	16.150
slachtkuikens	—	350
mestkalveren	—	2.380
melkkoeien	—	6.900
schapen	+	1.182

Jaarlijkse toename bedrijven met grotere eenheden

eenheden/ bedrijf	1964	1966	jaar- lijkse toe- name
Meer dan 100	4.720	8.622	+ 1950
" " 1000	2.389	3.177	+ 390
" " 5000	868	1.517	+ 325
" " 50	694	1.575	+ 440
" " 30	6.590	8.404	+ 910
" " 50	1.842	2.602	+ 430

In enkele jaren heeft een klein aantal gespecialiseerde bedrijven een belangrijk gedeelte van de produktie weten te verwerven.

In 1965 produceerde 26% van de varkensbedrijven 70% van het varkensvlees en 10% van de pluimveebedrijven 63% van de eieren.

Het gevolg is echter, dat nog slechts een betrekkelijk gering aantal van de kleinere landbouwbedrijven in deze veredelingssector voldoende perspectief voor noodzakelijke uitbreiding van de arbeidsbehoefte kan vinden. De markt is snel verzadigd.

Gebrek aan ruimte

De ontwikkeling van de akkerbouw- en graslandbedrijven is veel minder spectaculair.

In 15 jaar tijds, van 1950—1965, is het % bedrijven van 20 ha en groter slechts toegenomen van 13 tot 17%. Bepaald niet om er over naar huis te schrijven.

De oorzaak van deze geringe wijziging moet worden gezocht in het feit, dat de grond nodig voor bedrijfsvergroting pas ter beschikking kan komen, als de burens bereid zijn hun bedrijf in te krimpen of te beëindigen en de grond te verkopen of te verpachten.

De bedrijven die groter zijn dan 20 ha hebben in totaal 42% van de cultuurgrond in ons land in gebruik. Zou men ook de overige bedrijven tot slechts 20 ha willen vergroten, dan zou in ons land tweemaal zoveel grond nodig zijn, als thans het geval is!

Het voorstel van dr. Mansholt betekent dan ook niets minder, dan dat 39 van de 40 bedrijven als zelfstandig bedrijf zouden moeten verdwijnen. Geen wonder, dat deze uitspraak onrust en verzet heeft verwekt in de agrarische sector.

Echter ook een meer bescheiden toekomstdroom, waarbij gedacht kan worden aan een situatie dat 1/3 van de bedrijven 10 ha, 1/3 30 ha en 1/3 60 ha grond in gebruik hebben, zou betekenen dat het aantal bedrijven in de landbouw tot 1/3 van het huidige aantal zou moeten inkrimpen. Indien deze situatie in 10 jaar zou moeten worden bereikt, dan zouden per jaar een 14.000 ondernemers hun bedrijf moeten beëindigen.

In de afgelopen 6 jaren is het aantal bedrijven van 1 ha of groter met 24.000 verminderd. Achter dit cijfer zit een geweldige brok tragedie. Het betekent immers, dat in deze jaren iedere dag 10 boeren hun bedrijf, vaak het oude familiebedrijf, waarop in de regel jarenlang lief en leed is gedeeld, hebben moeten beëindigen. En dat doe je maar niet zo!

Niemand zal zijn bedrijf willen beëindigen, enkel omdat zijn buurman ruimte nodig heeft voor bedrijfsvergroting. En toch is het voor een verdergaande rationalisatie in de landbouw nodig, dat er grond beschikbaar komt, zodat een belangrijke uitbreiding van de bedrijfsoppervlakte mogelijk wordt. Dit gebrek aan ruimte voor bedrijfsontwikkeling vormt een knellend probleem in de landbouw, niet alleen in ons land, maar in de hele E.E.G., enkele streken in Frankrijk uitgezonderd. Iedere boer wil uiteraard zo lang mogelijk zijn bedrijf voortzetten. Het perspectief buiten het bedrijf — in de fabriek werken of andersoortig werk, het opgeven van zijn zelfstandigheid — lokt hem weinig aan. Op veel bedrijven, waar onvoldoende mogelijkheden tot aanpassing aanwezig zijn, wordt dan ook door zuinig leven, lang en hard werken en weinig investeren nog getracht een redelijk inkomen te verwerven.

Behalve in enkele gevallen, waarbij de financiële nood te hoog gestegen is, vindt bedrijfsbeëindiging pas plaats wanneer de boer oud geworden is en geen opvolger heeft.

Ook de mogelijkheid tot intensivering van de bedrijfsvoering, het streven om zoveel mogelijk van een ha grond te halen, is in ons land reeds goed benut. De Nederlandse landbouw staat in de produktie per ha vooraan. De overgang naar fruitteelt biedt in de Euromarkt eveneens geen aantrekkelijk perspectief.

De produktiekosten zullen echter blijven stijgen, alleen al omdat moeilijk verwacht mag worden, dat de lonen in de komende jaren gelijk zullen blijven en geen inflatie meer optreedt. Indien deze produktiekosten niet door een evenredige stijging van de opbrengstprijzen kan worden gecompenseerd — en het lijkt ons realistisch hiervan uit te gaan, ook al zullen de prijzen in de toekomst regelmatig moeten worden aangepast — zal een verdere uitbreiding van de bedrijfsomzet en rationalisatie van de bedrijfsvoering noodzakelijk zijn of de

armoede staat voor de deur. In het beleid zal daarom het stimuleren van de bedrijfsvergroting nog veel meer aandacht moeten krijgen. En hoe moeilijk dat ook is, een eerste voorwaarde daarvoor is, dat de grond die hiervoor nodig is, beschikbaar komt. Dit betekent, dat een zodanig beleid moet worden ingevoerd, dat meer ondernemers bereid gevonden worden hun bedrijf te beëindigen en hun grond aan hun collega's af te staan.

Bewust boer willen worden

Reeds jaren geleden hebben de landbouworganisaties dit probleem onderkent. Hoewel fel in het verweer tegen

Ir. T. T. Wind

irreële voorstellingen — getuige de reactie op de wensdroom van dr. Mansholt — is getracht in woord en geschrift aan de leden reële voorlichting te geven.

Deze voorlichting had betrekking op de beroepskeuze van de kinderen, op de financiering van noodzakelijke investeringen en de bedrijfsopvolging. Mede door deze voorlichting zijn veel jongeren ervoor behoeft een beroep te kiezen en een bedrijf te aanvaarden, dat in de toekomst onvoldoende perspectief zou blijken te bieden.

Het automatisch van school op het ouderlijk bedrijf komen werken, zonder dat dit op een bewuste keus voor de toekomst berust, komt reeds veel minder voor.

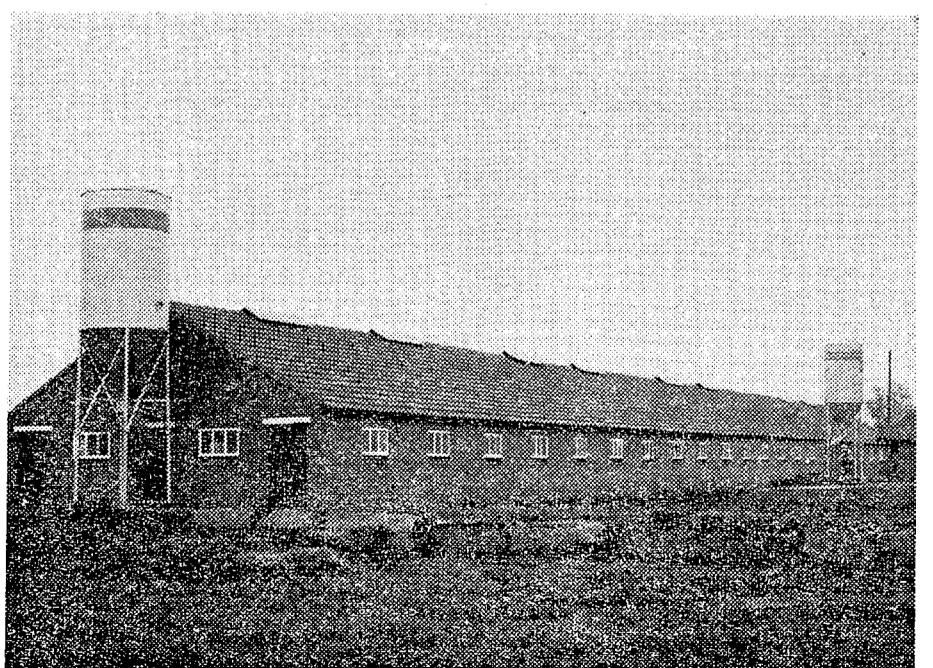
Het aantal jongeren, dat in de toekomst in het ouderlijk bedrijf wenst op te volgen is evenwel nog steeds aan de ruime kant.

Stimuleren bedrijfsluitingen

Ook het prikkelen van de belangstelling van ondernemers om het bedrijf — eerder — te beëindigen door het toekennen van een beëindigingsvergoeding vindt in de praktijk reeds toepassing.

De oudste saneringsregeling — het toekennen van een beëindigingsvergoeding bij het beëindigen van het bedrijf in het kader van de ruilverkaveling, is reeds volledig ingeburgerd. De premie, uitgedrukt in een bepaald bedrag per beschikbaar komende ha, wordt toegekend onder voorwaarde, dat de grond wordt overgedragen aan de Stichting Beheer Landbouwgronden (S.B.L.). Deze brengt de grond in de verkaveling, waar het voor diverse doeleinden kan worden gebruikt, o.a. voor bedrijfsvergroting maar ook — en in toenemende mate — voor compensatie van grond, waarop een

Goede outillage, te weinig werk voor één vaste kracht

Technische ontwikkeling

bos of recreatie-gebied wordt gevestigd!

Daarnaast is door de mede op initiatief van het bedrijfsleven opgerichte Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw een saneringsregeling vastgesteld, die aanvankelijk sterk sociaal gericht was, n.l. op de oudere ondernemers, die onvoldoende inkomen overhielden voor de oude dag als ze ermee ophielden en daarom bleven doorboeren. Door zich aan te melden bij het O.- en S.-fonds, konden ze een levenslange uitkering ontvangen, terwijl de grond bij andere bedrijven kon worden gevoegd. Deze regeling, die duidelijk meer bedoeld was om een groep ondernemers, die door de economische ontwikkeling in de knel kwam te helpen dan op het ruimte bieden aan de blijvers voor de nodige bedrijfsontwikkeling, gaf omvangrijke financiële verplichtingen voor de toekomst. De uitkeringen zijn sterk verminderd, gedeeltelijk afhankelijk gesteld van de bedrijfsomvang, terwijl de grond nu niet alleen in, maar ook buiten de verkavelingsgebieden aan de S.B.L. moet worden aangeboden.

Van deze regeling is, naar het zich thans laat aanzien, voor de bedrijfsvergroting weinig effect te verwachten.

Met de beide bestaande saneringsregelingen werd in het verleden jaarlijks tussen de 10 à 15.000 ha grond aangekocht. Een belangrijk gedeelte hiervan werd voor bedrijfsvergroting gebruikt.

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Rotterdam
05190 - 2292; 05120 - 2157; 010 - 259299

Alle transporten

BINNEN- EN BUITENLAND

SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

N.V. Papierfabriek voorheen

G. SCHUT & ZONEN
HEELSUM

oud-hollands papier o.a. waardepapier, schrijf- en drukpapier, biljetten, kaarten, enveloppen en wissels, luxe kartons en omslagpapier, vloeipapier, filtreerpapier aan vellen, rondvilters en vouwfilters voor chemische en technische doeleinden.

Nadere bezinning

Om echter bijv. in 10 jaar tijds een situatie te bereiken, waarbij 1/3 van de bedrijven 10 ha, 1/3 30 ha en 1/3 60 ha grond in gebruik zouden hebben, is het nodig dat jaarlijks rond 130.000 ha grond beschikbaar komt voor bedrijfsvergroting.

Het is duidelijk, dat dit met de huidige middelen niet wordt bereikt.

Een nadere bezinning, ook van politieke zijde op dit vraagstuk is dan ook dringend gewenst.

Ter inleiding van deze discussie willen we slechts volstaan met de volgende opmerkingen:

a. De belangstelling om het agrarisch bedrijf te beëindigen is afhankelijk van het perspectief, dat aan de ondernemers wordt geboden.

Voor de jongere ondernemers kan dit perspectief niet worden uitgedrukt in een jaarlijks bedrag aan geld. De werkgelegenheid buiten het bedrijf is hiervoor bepalend. De structurele ontwikkeling in de landbouw is dan ook sterk afhankelijk van de ontwikkeling van de werkgelegenheid, in het bijzonder in de landelijke gebieden.

De prognose over de ontwikkeling van de toekomstige werkgelegenheid wijzen echter uit, dat de industrie procentueel weinig ruimte meer biedt en de dienstensector, die het dus in het algemeen van de grotere bevolkingscentra moet hebben, in de toekomst zal uitgroeien. Het is van belang, dat dit aspect duidelijker zowel bij het regionaal industrievestigingsbeleid als het planologisch beleid wordt onderkend. Dit betekent dat de aantrekkingskracht van bestaande grote industriële en bevolkingscentra, die nu reeds erg groot is, door de ontwikkeling in de toekomst nog sterker zal worden.

b. Het perspectief voor een werkring buiten de landbouw wordt in belangrijke mate bepaald door de mogelijkheid van omscholing tot een gespecialiseerde functie.

Het lijkt gewenst dit aspect bij de beëindigingsvergoeding voor de jongere ondernemer duidelijker te betrekken, door indien hij dit wenst een gedeelte van deze vergoeding te verstrekken in de vorm van hulpverlening bij omscholing en een bepaald inkomensgarantie gedurende een beperkt aantal jaren in zijn nieuwe werkring.

c. Bij de bestaande saneringsregeling blijkt de eis, dat van het eigendomsrecht van de grond afstand moet worden gedaan, nog altijd een groot struikelblok. De nieuwe verplichting, dat de grond aan de S.B.L. moet worden verkocht, remt de bereidheid tot beëindiging nog sterker af en heeft in verband met de kleine, vaak verspreide percelen die worden aangeboden, geen enkel effect voor het verwerven van compensatiegrond bij onteigening.

Zo lang mogelijk bedrijf voortzetten

Versoepeling

Ter wille van een groter aanbod van grond voor bedrijfsvergroting zou een wijziging en versoepeling van deze eisen zeer gewenst zijn. Het gaat erom, dat de blijvers meer ruimte krijgen voor bedrijfsaanpassing.

Daarvoor is het eigendomsrecht niet vereist: een veilig gebruiksrecht in de vorm van pacht is uit een oogpunt van financiering zelfs nog belangrijker voordeliger. Het verdient overweging op dit punt de saneringsregeling te wijzigen. Ook vormt het geen ernstig bezwaar, indien de beëindiger nog een

„MIEDEMA” landbouwwagens

„MIETRA” transporteurs enz.

Vraagt vrijblijvend telefonisch, schriftelijk of persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek aan ons bedrijf.

L. S. MIEDEMA

LANDBOUWWERKTUIGEN N.V.
WINSUM - FRIESLAND
TELEFOON 05173 - 241

M. C. van Staaveren

AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIAKNOLLEN

Vraag verhuisfolders of emigratiefolders aan

BONGERS

Internationaal verhuisbedrijf
RIJNHAVEN - WAGENINGEN
Telefoon 2725 (b.g.g. 3100)
Opslag inboedels - Overzee-verpakking

hoekje grond voor zichzelf behoudt, om nog wat om handen te hebben.

d. Het gebrek aan grond wordt nog versterkt door de behoefte aan ruimte voor woon-, werk- en recreatieterrein voor de niet-agrarische sector. De hierbij betrokken ondernemers willen in de regel wel weer een bedrijf elders kopen en zijn meestal hiertoe ook financieel zeer wel in staat. In het beleid wordt het aanbieden van compensatiebedrijven zelfs gestimuleerd. Dit geeft in het vestigingsgebied een extra druk op ruimte en prijspeil van de grond.

Een nadere studie over de omvang en het effect van de extra druk op de grondmarkt en daarmee op de structurele ontwikkeling in de landbouw veroorzaakt door het toenemend aantal onteigeningen van landbouwbedrijven is zeer urgent.

Hierbij zou zeker ook in overweging moeten worden genomen of en op welke wijze bij onteigening de eventuele overgang van de agrarische naar niet-agrarische beroepen niet krachtiger kan en moet worden gestimuleerd.

Gecomplieerd

Uit bovenstaande beschouwing blijkt, dat de problemen rond de bedrijfsontwikkeling in de landbouw gecompliceerd zijn en diep ingrijpen in het levenspatroon van velen, die in de agrarische sector hun bestaan vinden.

Juist op dit terrein van het beleid, waarbij duidelijk sociale en economische facetten in het geding zijn, en waarbij de waardering van het eigendom, het particulier initiatief, het sociaal welzijn en de sociale zekerheid van zoveel burgers een belangrijke rol speelt, blijkt uit de omvangrijke discussie in woord en geschrift een groot verschil van opvattingen te bestaan.

De gedachten variëren van het ont-eigenen of nationaliseren van de landbouwgrond tot het sterk discriminerend subsidiëren van selectief uitgezochte grotere bedrijven. Tegen beide extreme opvattingen hebben we praktische en principiële bezwaren. Een christen moet enerzijds radicaal durven zijn en de realiteit nuchter onder ogen durven zien, anderzijds in het beleid zorgdragen voor degenen, die door de ontwikkeling in hun welzijn worden bedreigd. Vanuit deze visie heeft de A.R.partij ook ten aanzien van het richting geven aan het structuurbeleid in de landbouw een grote verantwoordelijkheid.

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

Makelaarskantoor J. Fokkens Siddeburen
in roerende
en onroerende goederen
verzekeringen en hypotheeken

TELEFOON 05983 - 360.

BOUWBEDRIJF VAN ESS
uitvoering van alle
voorkomende bouwwerken
EMMEN - KAPELSTRAAT 20 - TELEF. 2671

B. DE HOOP
MAKELAAR in assurantiën, hypotheeken
en onroerende goederen
Alle verzekeringen
Makelaardij - Financieringen
EMMEN Postbus 30. Telefoon 1291 - 3704
STADSKANAAL (bijkantoor). Telef. 2353

**In de Noordoostpolder en
Oostelijk Flevoland**
bouwden wij teeds vele
KERKEN, SCHOLEN en BOERDERIJEN

**N.V. GEBR. SALVERDA
AANNEMERSBEDRIJF**
'T HARDE - BOVENWEG 7 - TELEFOON 05255 - 253

DROOG HOUT
Specialiteit: gewaterd iepen, verder beuken,
essen, linden, kersen, eiken en peren.
Incomplete bollen en plaathout. Contant 1 %
N.V. HARD- EN ZACHTHOUT IMPORT MIJ.
LOENEN (Veluwe) - TELEFOON 05765 - 212

Leveranciers van
STEIGERPALEN - KORTELINGEN - BETON-
STEMPELS - PERKOENPALEN - HEIPALEN -
BOOMPALLEN - AFRASTERINGSPALEN - PI-
KETTEN - OOK GECREOSOTEERDE PALEN.

Rondhouthandel
M. J. Wilbrink & Zoon
BEEKBERGEN. TELEFOON 05766 - 1397

Aannemersbedrijf
GBR. HAKKERS
• Handel in nijsmaterialen, riet en teen
• Rietmattenfabriek
• Hoepelmakerijen
WERKENDAM - TELEFOON 514

BETONFABRIEK
DEN BOER
NIEUW-LEKKERLAND - Zuid-Holland
OPGERICHT 1883

Visser Electrotechniek N.V.
Breestraat 128 - Beverwijk - Tel. (02510) 25244
Gevestigd sinds 1919

TIMMERFABRIEK VERMEULEN N.V.
MILL (N.-B.) - TELEFOON 08859 - 1024*
Fabriek van geprefabriceerde houten gebouwen,
houten woningen, directieketen, barakken, gara-
ges, vakantiehuisjes enz. Speciaal voor de land-
bouw: kippenhokken, veldschuren, loodsen, etc.
EXPORT: BELGIE - DUITSLAND - ETC.

WARENHUIZENBOUW
N.V. Aannemersbedrijf
VOSKAMP & VRIJLAND
's-GRAVENZANDE - Telefoon 01748 - 3921 - Postbus 30

**ABONNEER U
OP
NEDERLANDSE
GEDACHTEN**

HET BEELD DER VADEREN

Kinderbijslag

Er kwam bij de debatten over het dikke boek van de staatscommissie-Stork nog een punt aan de orde. Dat kwam door de heer Bomans van de Rooms Katholieke Staatspartij, afgevaardigde van het kiesdistrict Haarlemmermeer. Hij bepleitte een salarispolitiek, waarbij rekening werd gehouden met de grootte van het gezin. Dat was in zekere zin iets nieuws. Wel was bij de duurtetoelagen het kindertal in rekening gebracht, maar de heer Bomans wilde nu, dat in de algemene normale salarisregeling de kinderbijslag zou worden ingevoerd. Het was bekend, dat liberalen en socialisten daar niets van moesten hebben. De liberalen niet, omdat zij arbeid beschouwden als een handelswaar. De socialisten niet, omdat zij de kinderbijslag een gevaarlijke zaak vonden: het algemene loonpeil zou erdoor worden gedrukt. De tegenstand uitte zich vaak in krachtige, en zelfs vulgaire termen. Maar nu gebeurde er bij dit debat iets merkwaar-

digs. De socialistische heer Schaper legde nl. een verklaring af. Hij en enkele van zijn fractiegenoten hadden géén principiële bezwaren tegen een salarisbeleid, dat rekening houdt met de grootte van het gezin. Het was best mogelijk, dat zij in de toekomst aan zo'n regeling zouden meewerken.

De motie van de heer Bomans vonden zij nu niet opportuun. Zij zouden er tégen stemmen. Maar dat mocht niet zo worden uitgelegd, dat de heer Schaper en sommige socialisten in de toekomst zich afzijdig zouden houden bij een overleg om te komen tot een regeling van de kinderbijslag. De heer Bomans werd krachtig gesteund door mr. Rutgers.

De motie-Bomans werd aangenomen met 35 tegen 22. De gehele rechterzijde stemde voor, en bovendien nog een paar liberalen.

Dit was een historisch moment. Vanaf dit ogenblik was de kinderbijslag gehaald uit de politieke tegenstelling links-rechts. En scheen het zeker, dat invoering slechts een kwestie was van tijd.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

Openbaarheid

De openbaarheid van de rechtspraak in Nederland was onlangs aan de orde in een bijeenkomst van medici en juristen. Mr. J. P. Hogerzeil, advocaat, sprak daar o.a. en hoewel géén voorstander van niet-openbare rechtspleging, zei hij toch:

„Ik acht openbaarheid niet wenselijk, ten dele omdat pers en publiek over een rechtszaak door gebrek aan kennis van alle stukken onvolledig zijn geïnformeerd en ook al omdat er geen correctie, als er niet juist zou worden gehandeld, mogelijk is. Daarbij komt het gevaar dat kritiek de rechtsspraak kan ondermijnen.

Het laatste argument is al op veel gebieden misbruikt om allerlei zaken aan de openbaarheid te onttrekken, die in de openbaarheid thuis hoorden. Pers en publiek zijn al vaak voor onmondig gehouden. De ervaring, dat een afkeurende stem verder door klinkt dan een prijzende, heeft vooral ook positieve waarde.

Gewetensonderzoek

In het Limburgs Dagblad vonden wij deze uitspraak van dr. F. Vossen:
„Ik meen eerlijk dat de progressieven toe zijn aan een eerlijk gewetensonderzoek: zij zouden zich moeten afvragen hoe 't bij hen staat met de liefde en met hun respect voor anderen”.

En de conservatieven? Hebben die soms geen geweten? Ongelijke monniken mogen best gelijke kappen dragen.

Gevaar

Vorige week sprak prof. mr. L. W. G. Scholten op een studentencongres te Nijmegen. In „Trouw” vonden wij deze professorale uitspraak:
„Een goede politieke partij-organisatie heeft belangrijke voordelen, maar ten minste ook één groot na-

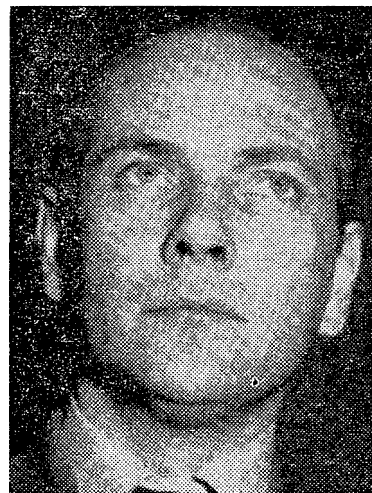
deel: namelijk dat de partij gemakkelijk een statisch blok wordt, waarin het conservatisme zijn kansen krijgt. Daarom is het zo gelukkig dat de P.v.d.A. en De K.V.P. na de oorlog met een vernieuwde organisatie zijn begonnen. En daarom is het zo jammer dat A.R. en C.H. dat niet hebben gedaan”.

De A.R.P. moet kennelijk organisatorisch nog door de bocht. Een organisatievorm kan een blok aan het been worden.

Socialist

In een interview met de „Nieuwe Linie” zegt Han Lammers (hoofdredacteur van „De Groene” en kernlid van Nieuw Links in de P.v.d.A.):

„Er zijn meer socialisten dan men algemeen aanneemt; vooral aan de partij. Bovendien betekent het bekleden van hoge posten nog niet dat men weet waarom het gaat in de socialistische beweging”.

Drs. J. M. den Uijl

En eerder in het interview geeft dezelfde persoon al als zijn mening te kennen, dat Den Uyl niet de socialistische beweging aanhangt. Dat wordt dan: Drs. J. M. den Uyl, leider van de vijfde colonne in de P.v.d.A.

BRITSE VAKBEWEGING BESTAAT HONDERD JAAR

Vervolg pag. 5

termijn wijzigingen op industrieel niveau tot stand komen en als een wel-doordacht plan tot gebruik van de nationale welvaartsbronnen wordt opgesteld, rekening houdend met de ontwikkeling van de technologie; daarbij wordt een planmatige arbeidsmarktpolitiek als noodzakelijk aanbevolen. Men acht de mogelijkheden tot verbetering van 's lands economie veel groter dan tot nu werd aangenomen, terwijl men anderzijds hogere prioriteit wil toekennen aan collectieve voorzieningen en overdracht van inkomens van welgestelden naar de armen. Kortom wenst men vergroting van de nationale koek en een gelijkmatigere verdeling ervan. De vergroting van de koek wordt mogelijk door een investeringspolitiek die meer selectief te werk gaat; door industriële concentraties; door een betere re-

gionale en arbeidsmarktpolitiek met aangepaste opleidingsmogelijkheden; een loonpolitiek die rekening houdt met gestegen produktiviteit en versterkte prijscontrole in die bedrijven waar de winsten de laatste jaren sterk gestegen zijn. De T.U.C. is van mening dat de betalingsbalansmoeilijkheden in twee of drie jaar overwonnen kunnen worden als de regering haar aanbevelingen volgt, die gaan in de richting van invoerbepijking en uitvoerstimulering. Bestrijding van de werkloosheid is niet alleen op sociale gronden geboden maar ook op economische; de T.U.C. constateert dat de produktiekosten per eenheid produkt stijgen als de economie stagneert en de lonen dalen, terwijl bij snelle economische groei de produktiekosten per eenheid juist dalen en de lonen stijgen, overeenkomstig de toegenomen produktiviteit. Iedereen is er dus

mee gebaat als de werkgelegenheid wordt verbeterd.

Een stijging van het nationaal inkomen van 6% over de periode 1968/69 wordt mogelijk geacht, op grond van toegenomen produktiviteit en te verbeteren werkgelegenheid. Men acht een loonstijging van 5% dan ook ruimschoots mogelijk, terwijl bijzondere aandacht voor de laagstbetaalden wordt gevraagd, in verband waarmee een minimumloon wordt voorgesteld van £ 15 per week voor volwassen mannen.

Men stelt met grote klem dat de ontwikkeling van de techniek de welvaart kan verhogen, mits deze techniek op de juiste wijze wordt aangewend. Wordt dit niet gedaan dan zal het gehele land maar vooral de werknemer daarvan schade ondervinden. Men wijst met beslisterheid de veel verbreide mening af dat de Britse vakbonden de oorzaak zouden zijn van de economische moeilijkheden van het land.

menhangt met de ontwikkeling van de techniek.

De toekomst

Hoewel het inderdaad onbillijk is de T.U.C. de schuld te geven van de huidige moeilijkheden, kan niet worden ontkend dat zeker een aantal aangesloten bonden niet vrij uitgaat en de moeilijkheden, die van structurele aard zijn, door hun beleid hebben versterkt. Het wordt Wilson inderdaad niet gemakkelijk gemaakt. Anderzijds hebben ook andere Europese landen economische moeilijkheden, die onder meer tot uitdrukking komen in werkloosheid, die vooral in bepaalde gebieden en bedrijfstakken bestaat en die zeker ten dele het gevolg zijn van een zich wijzigende structuur van het bedrijfsleven, die sa-

In Groot-Brittannië zijn de moeilijkheden er echter al jaren, terwijl voorlopig het eind nog niet in zicht is. De T.U.C. heeft inderdaad gelijk als krachtadige aanpak wordt verlangd, doch de kans op een goed resultaat is slechts aanwezig als ook door haar wijze zelfbeperking aan de dag wordt gelged. Als straks de T.U.C. met veel fanfare het 100-jarig jubileum gaat houden zal de situatie waarin het Verenigd Koninkrijk zich bevindt ongetwijfeld een schaduw op de feestvreugde werpen en zal ook tijdens het 100e congres dat in Blackpool wordt gehouden, nog wel een hartig woordje gesproken worden over Albion's toekomst. In 1868 grote zorgen, in 1968 niet minder.

Lezers schrijven ons ...

INKOMENS- VERDELING

De artikelen van drs. G. H. Terpstra (N.G. 3 en 24 februari), dr. J. P. I. van de Wilde (N.G. 2 maart) en mr. G. C. van Dam (N.G. 9 maart) weerspiegelen de actualiteit van een bespreking van de socio-economische structuur van onze samenleving, een zaak die ook door de „groep van achttien” aan de orde wordt gesteld.

Een gedachtenwisseling lijkt op gang te komen, ook al valt incidenteel soms een wat frusterende ongenueanceerdheid en fantasieeloesheid waar te nemen.

Het gebruik van cijfer-materiaal ontleend aan statistische gegevens pleegt daarbij aan een beschouwing in het algemeen een waarmerk van gedegenheid te verlenen en draagt niet zelden wezenlijk bij tot de fundering van het betoog.

Toc'n blijkt het hanteren van statistisch materiaal niet zonder valstrikken, zodat soms — nolens volens(?) — een scheve voorstelling van zaken wordt

verkregen. Een dergelijke mistekening wordt gewoonlijk te minder onderkend naarmate zij zich a priori beter leent voor het ondersteunen van een bepaalde zienswijze.

Niettemin vormt het ononderkend voortlever van zo'n wanvoorstelling een betlese voor een gezonde discussie. Bij lezing van mr. van Dam's artikel kreeg ik de indruk dat de gegeven presentatie van enkele numerieke gegevens mogelijk tot een minder juiste voorstelling van zaken leidde. Het leek me dan ook nuttig e.e.a. eens nader onder de loep te nemen waarbij mij als bron van feitelijke gegevens het Statistisch Zakboek 1967 van het C.B.S. ter beschikking stond.

Voor de goede orde moge ik de twee relatieve grootheden uit mr. van Dam's artikel in herinnering brengen. Ten eerste het formele gemiddeld vermogensaandeel per hoofd der bevolking (in '63), als resultaat van een hypothetische vermogens excess spreiding verkregen door het totaal der particuliere vermogens voorzover hoger dan f 50.000. Gelijkmatig te verdelen over alle Nederlanders en becijferd op f 3000, ten tweede het z.g. gemiddelde „spaarbezit” van werknemers met jaarinkomens van f 8.000 tot f 10.000 in 1960, becijferd op f 8.000.

De globale lezer zal de bescheiden f 3.000 t.o.v. een stevige f 8.000, terecht een weinig belangwekkende aangelegenheid vinden en zich mogelijk afvragen waar men eigenlijk nog over praat. De werkelijke verhoudingen liggen echter anders zoals uit volgende herinterpretatie van de statistische gegevens moge blijken.

Het gemiddelde spaarbezit (f 8.000) voor werknemers met jaarinkomens van f 8.000 tot f 10.000 is op zichzelf genomen juist maar geenszins representatief voor de situatie. Immers deze groep werknemers vertegenwoordigde nog geen 20% van alle werknemers met jaarinkomens tot f 10.000. Gezien de jaarinkomensverdeling moet een gemiddeld werknemersspaarbezit van rond f 2.000,— meer representatief worden geacht.

Ook moet worden bedacht dat het gemiddelde werknemershuishouden uit ruim drie personen bestaat zodat bij de hypothetische vermogens-excess verdeling een werknemer ruim drie „hoofden der bevolking” vertegenwoordigt, derhalve 3,3 maal f 3.000 zijnde f 10.000. Het gecorrigeerde beeld van de situatie wijkt dus nogal af van het oorspronkelijke: niet 3000 versus 8000 maar 10000 versus 2000. De verhoudingen blijken geheel anders te liggen dan de argeloze

lezer na lezing van het besproken artikel zou denken. Dit is voor de waardeering van de probleemstelling niet zonder betekenis.

Op het beschouwelijk deel van het artikel hoop ik naderhand nog in te gaan.

Tijdelijk Oakland, California

Dr. C. laLau.

NAAM- EN NUMMERPLATEN

IN DIVERSE UITVOERINGEN
Aanduidingen speciaal voor
kantoorgebouwen, ziekenhuizen
enz.
Zelfklevende transfers, o.a.
voor autoportieren, gevellet-
ters, graveerwerken.
ZUID NED. NAAMPLATEN
ONDERNEMING G. TER VEEN
GELEEN
Graaf Huyanaan hoek Markt
Tel. 04494 - 5888*

Géén maag- pijn meer!

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U CurrieR Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 55 a-c,
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra
(voorzitter), G. J. H. Griffioen, G.
A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet,
J. W. Ooms, mevr. C. M. Ton-
kens-Kaajan.

Adres van redactie
en administratie:

Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage,
tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R.
Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,— per jr. Losse verkoop f 0,30.

DE WEEK ROND

- 13 mei** De grote stad gebouwd op palen wil ook een metro — zo gezegd een stads-spoorweg. Nietwaar — Rotterdam heeft er ook al een. Overigens is het niet zó moeilijk vóór te stemmen. Als het rijk niet steunt komt er niets van terecht.
- 14 mei** In Urk lanceerde minister Roolvink de gedachte in iedere gemeente een vast telefoonnummer te brengen. Dit telefoonnummer is dan bestemd voor de oudere mensen die dat nummer kunnen bellen om hulp en bijstand die ze op dat moment nodig hebben. Niet zo gek bedacht. Minister Roolvink heeft toch wel ideeën.
- 15 mei** Het enthousiasme dat de Roemeense bevolking — waar de Franse generaal ook verschijnt — voor hem aan de dag legt overtreft alle toejuichingen en ovaties die andere hoge buitenlandse gasten ooit in Roemenië ten deel zijn gevallen. Arme minister Luns — maar hij heeft dan ook de spits afgebeten.
- 16 mei** De Gelderse afdeling van de P.v.d.A. protesteert tegen de Arbeiderspers — waarvan het Vrije Volk uitgaat. Overigens is het geen kleinigheid waarover de afdeling van de partij zich boos maakt: tekortschieten bij de behartiging van de belangen van de werknemers bij het Vrije Volk. Dat kan nu: de Arbeiderspers staat los van de P.v.d.A.
- 17 mei** Er is een heer gepromoveerd. In de biologie, op het proefschrift: Een onderzoek naar staartbijten bij mestvarkens. Na grondige proefnemingen is gebleken dat het dagelijks verstrekken van vers stro of het geven van speelgoed (kunststaarten b.v.) dit gevaar van staartbijten sterk vermindert. De wetenschap gaat ver tegenwoordig! Nee — deze heer was niet dr. W. de Kwaadsteniet, de secretaris van de ARP — die ook op deze vrijdag promoveerde.
- 18 mei** Het verdeelde front in Parijs, van arbeiders en studenten heeft heel wat op zijn geweten. Verschillende vliegtuigvluchten moesten worden afgelast. Waaronder een vrachtvliegtuig met een paar honderd kilo uitgelezen Franse spijzen en dranken die bestemd waren voor de Franse ambassade in Boekarest. Zou de generaal ook daarom zo snel zijn teruggekeerd naar zijn heimat?

ABONNEER U OP NEDERLANDSE GEDACHTEN

CHR. COÖP. *Spaarbank "Eigen Haard" g.a.*
LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05800) 27902 - Postrekening 890442

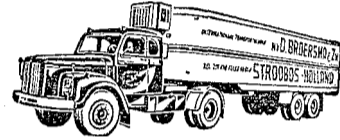
SPAARRENTE		
BELEGGINGSBOEKJES 5 1/2% - 5%	JEUGDSPAARDERS AMBTENAREN (met premie) 4 1/2%	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.) 4%

Gebruik Uw spaarbankboekje tevens als (rentegevende) girorekening: Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

N.V. D. BROERSMA & ZONEN INTERNATIONALE TRANSPORTONDERNEMING

STROOBOS

tel. 441 (5 lijnen)
telex 46018

BODEGRAVEN

telef. 0 1726 - 2643

VRAAGT EENS
VRIJBLIJVEND
INLICHTINGEN

- ★ Regelmatige groepagediensten naar en van geheel West-Duitsland, o.a. ook Bodensee, Allgäu, München.
- ★ Gelegenheid voor opslag in douaneloods aan de grens
- ★ Behandeling douane-formaliteiten
- ★ Verdeling en doorzending goederen door geheel Nederland omtrent de vele mogelijkheden tot snel- en rechtstreeks vervoer

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKREKEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.

HABBO
HOUTBOUW
HARDINXVELD

FEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

Purol houdt de huid smetteloos zuiver

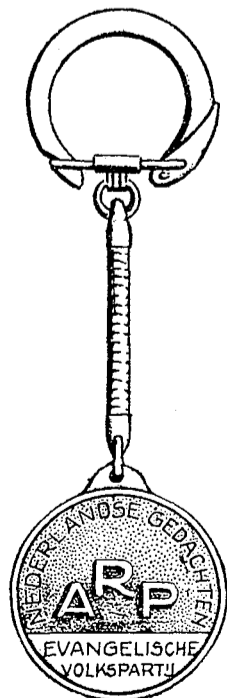
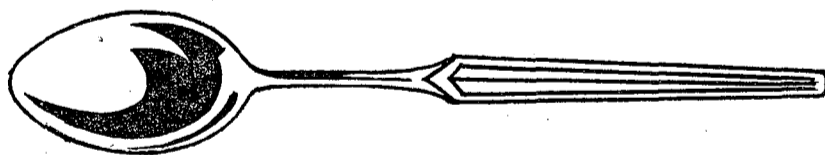
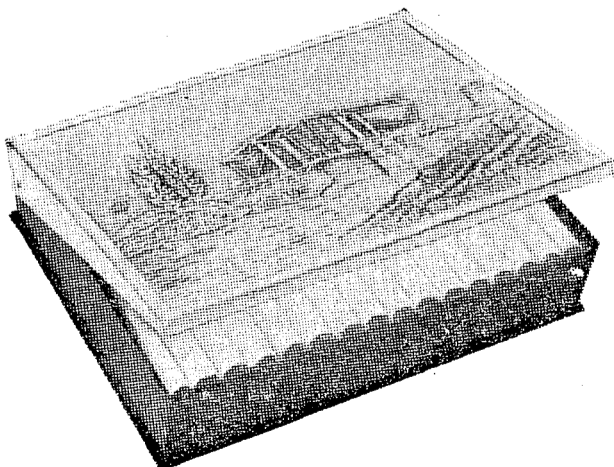
IVOROL
De Kwaliteits
tandpasta
...en niet duurder dan andere

ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

BIJ BLIJVEN ...

dat doet u door het lezen van
NEDERLANDSE GEDACHTEN

Via de actie „Een op vier” willen wij graag dat meer mensen ons blad gaan lezen. U kunt daaraan meehelpen door abonnees te werven. Voor uw medewerking krijgt u een aardige attentie.

- 1 ABONNEE
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”
- 2 ABONNEES
6 cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
- 3 ABONNEES
sierdoos of 6 lepeltjes

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats .....

Wenst als geschenk :

Abonnementsprijs f 6,— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuypersstraat 3
Den Haag

Moeite waard

Nederlandse Gedachten is de moeite waard. Vandaar de actie „Eén op vier” om meer mensen op ons blad te abonneren. Die actie is nog niet afgelopen. Zie pag. 2.

Frankrijk

In Frankrijk gaat men over enkele weken naar de stembus. Die verkiezingen lossen de Franse problemen echter niet op. Men zal de handen ineem moeten slaan. Zie pag. 3.

Loonnota

De loonnota van de regering werd in de Tweede Kamer behandeld. Een verslag vindt u op pagina 4.

Arbeidsmarkt

Op pagina 5 een derde artikel over „Arbeidsmarkt in discussie” van prof. dr. W. Albeda. De wereld van de arbeid is sterker dan ooit in beweging.

Joesoef

IR. J. A. VERMAAT

Hoe wordt Joesoef een goede boer? Die vraag stelt ir. J. A. Vermaat, werkzaam bij de C.B.T.B. in een artikel op pagina 6 en 7 over landbouw en ontwikkelingshulp.

China

China en de Verenigde Naties is het onderwerp van het zevende artikel in de serie „China, wereldmacht van vandaag”, van de heer D. Kooiman. Pag. 8.

Numerus clausus

Prof. mr. I. A. Diepenhorst schrijft op pag. 9 over „Nogmaals numerus clausus”.

Amerika

Mr. W. Aantjes verbleef op uitnodiging van de Amerikaanse regering een aantal weken in de Verenigde Staten. Enkele globale indrukken van zijn reis vindt u op pagina 11. Het beeld dat de heer Aantjes geeft van de V.S. is dat van twee weken geleden. Hoe dit beeld zich zal wijzigen na de moord op Robert Kennedy valt nu nog niet te bezien.

Verder

Op pagina 10 staan enkele citaten uit de toespraak die dr. W. de Kwaadsteniet woensdag j.l. hield voor de radio. Onderwerp B.T.W. en loonnota. Op pagina 12 vindt u De week rond.

Oosterbaan & Le Cointre n.v.
Goes

Telefoon (1100) 7555*
DRUKKERS-UITGEVERS

*Al 66 jaar drukkers
voor bedrijven en organisaties
in Benelux.*

POLITIEK RUMOER ROND HET BELASTINGBELEID

Bij de BTW-debatten van vorige week is vrij uitvoerig de toekomst van het belastingbeleid van het zittende kabinet ter sprake gekomen. En uit de berichten en commentaren in de pers en voor de radio en televisie zal het u ongetwijfeld al bekend zijn, dat juist ten aanzien van dit beleid bepaalde verschillen van inzicht openbaar kwamen tussen minister Witteveen enerzijds en de AR-fractie anderzijds. Het is misschien goed, hier thans nog enkele kanttekeningen bij te plaatsen. Weliswaar was ook nog op een ander punt — dat van de bekostiging van de te verhogen AOW-uitkeringen — er een aanvankelijk vrij scherp meningsverschil tussen minister Witteveen en de fractie, maar dit punt is door de toezegging van minister Witteveen goeddeels uit de wereld. De minister zegde namelijk de kamer toe, de AR-suggestie tot financiering van die AOW-verhoging uit de extra BTW-opbrengsten, in plaats van uit een premieverhoging van 0,1 %, in welwillende overweging te nemen. Alleen het meningsverschil over het belastingbeleid is dus blijven „zitten”: al moet ook hierbij worden aangetekend, dat de minister op verzoek van onze fractie bereid bleek, op de punten in het geding op het ogenblik van enigerlei beslissing af te zien.

Beperkt geschil

Wanneer een „regeringsfractie” er uiting aan geeft, met het kabinet van mening te verschillen, is dat op zichzelf beschouwd nog niets abnormaals. Alleen degenen, die de meerderheid van het parlement als een willoos verlengstuk zien van een zittend kabinet, zullen zoets bij voorbaat abnormaal vinden. Dit wordt natuurlijk iets anders, wanneer de hoofdlijnen van het kabinetsbeleid in discussie zijn en de wijze van uitvoering van de afspraken, die zijn aangegaan. En de toekomst van het belastingbeleid in de resterende jaren ligt uiteraard wel in deze sfeer.

Toch is er anderzijds alle reden, in dit geval het gerezen meningsverschil niet te overtrekken: met name niet, nu de eigenlijke punten door minister Witteveen tot voor het kabinet nog „open” kwesties zijn verklaard. Wat was namelijk de hoofdzaak, die bij de discussies in het geding was? Niet, dat de AR-fractie een poging in het werk zou hebben willen stellen onder de regeringsverklaring uit te ko-

men, waarin staat dat een belastingverlaging uit hoofde van de teruggave van de zogenaamde „inflatie-factor” in de inkomstenbelasting in deze kabinetsperiode geboden is. Ook al is dat „geboden” natuurlijk niet een zaak, die van alle omstandigheden onafhankelijk is — toch zal de AR-fractie alleen onder zeer bijzondere omstandigheden zich van deze binding ontheven mogen verklaren.

Het is daarbij wellicht goed erop te wijzen, dat bij deze definitieve inkomstenbelastingverlaging niet behoeft te worden gevreesd voor een daling van de omvang van de overheidsuitgaven voor werkgelegenheid, ontwikkelingshulp, enzovoorts. Want die belastingverlaging zal worden gefinancierd uit een verhoging van de omzetbelasting; de belastingdruk zal door deze operatie dus geen vermindering ondergaan. En wie van deze verschuivingsoperatie een vermindering van welstand vreest voor de lagere inkomensgroepen, dient te weten dat juist vanwege dit perspectief reeds nu de AR-fractie met alle kracht heeft aangedrongen op compensaties voor deze groepen uit 's rijks kas, nu met ingang van 1969 al bepaalde omzetbelastingtarieven omhoog zullen gaan. We hebben niet gerust, totdat minister Witteveen hier met toezeggingen kwam.

Want alleen daardoor is er de zekerheid geschapen, dat bij een toekomstige definitieve verhoging van de omzetbelasting het kabinet uitgaat van de plicht tot schadeloosstelling van de zwakste inkomensgroepen.

Het verzet van de AR-fractie ging dus niet tegen „een” toekomstige verlaging van de inkomstenbelasting in deze kabinetsperiode (al blijft de datum van die verlaging — 1 januari 1970 — ons moeilijkheden geven). En hieraan wil ik toevoegen, dat het verzet evenmin ging tegen het voornemen, om met ingang van 1 januari 1969 over te gaan tot een verhoging van de belastingvrije voet. Integendeel: de heer Kieft is een van de eersten geweest, die in de kamer hierop heeft aangedrongen.

We hebben het als fractie ook in dit debat niet onder stoelen of banken gestoken, dat we tegen de achtergrond van de prijsstijgingen, die voor de consument uit de nieuwe omzetbelasting per 1 januari zullen voortvloeien, juist een verlaging van de belasting voor de laagste inkomensgroepen in de belastingtabellen ten zeerste toejuichen. Ook dit kan men stellig als een belangrijk stuk „compensatie” zien.

Meeropbrengsten en hun bestemming

Waar het wel om ging, was in feite maar om één punt: de wijze van bestemming van de extra-middelen, die

Juist voor het afsluiten van dit nummer bereikte ons het bericht dat senator Robert Kennedy is overleden. Wij hopen volgende week aan de persoon en het werk van Robert Kennedy een artikel te wijden.

tijdelijk, tengevolge van het nieuwe systeem van omzetbelasting, in de overheidskassen zullen vloeien. In de z.g. „derde nota van wijziging”, alsmede in zijn antwoord in eerste termijn, liet minister Witteveen namelijk uitkomen, dat hij een belangrijk deel van die in 1969 binnenkomende extra-middelen wilde gebruiken om, naast de verlaging van de belastingvrije voet, **vooruit te lopen** op zijn definitieve plannen tot inkomstenbelastingverlaging over de hele linie per 1 januari 1970. Met andere woorden: hij wenste een deel van dit tijdelijke extra-taakje voor de schatkist te gebruiken om nu al, per 1 januari 1969, een stuk van die belastingverlaging (die vooral bedoeld is als tegenwicht tegen de automatische belastingverzwaring tengevolge van de inflatie) aan het Nederlandse publiek ten goede te doen komen.

Waarom liet de AR-fractie juist op dit punt van haar ongenoegen blijken? Vooral twee redenen waren hierbij in het spel.

In de eerste plaats vonden en vinden we het een scheve situatie, wanneer een overheid, die in een tijd van nog steeds voortdurende werkloosheid de beschikking krijgt over tijdelijke belastingmeevallers, die belastingmeevallers niet in de allereerste plaats richt op een verder terugdringen van die werkloosheid.

Ook de heer Tilanus heeft dit onlangs in een rede beklemtoond. Alleen voorzover lagere inkomensgroepen door de invoering van deze nieuwe omzetbelasting in moeite komen te verkeren, is voor hen een belastingverlaging (verhoging belastingvrije voet) gerechtvaardigd. Bij voorkeur moet die verhoging van de belastingvrije voet dan ook tijdelijk alleen tot een bepaalde inkomenshoogte gegeven worden. Maar in ieder geval mag in zo'n situatie van werkloosheid geen sprake zijn van een nog eens extra **vooruitlopen** op de toekomstige belastingverlagingen.

• *Vervolg op pag. 4*

ACTIE „EÉN OP VIER”

NEDERLANDSE GEDACHTEN DE MOEITE WAARD

De landelijke abonneewerfactie voor ons weekblad „Nederlandse Gedachten” gaat nog steeds voort, zij het langzamerhand wat kalmer aan. Het einde van het politieke werkseizoen nadert; het begin van de zomervakanties is er. Maar ook nu nog blijft niet alleen Nederlandse Gedachten de moeite waard, maar ook het werven van nieuwe abonnees. Dus gaat de actie verder zolang u nieuwe abonnees aanbrengt.

Per kiesvereniging gegroepeerd zijn de resultaten thans als volgt:

52 met 7 of meer

1. Zwartsluis, met	40
2. Groningen - N. en O., met	34
3. Assen	20
4. Vlaardingen - mbacht	16
5. Arnhem	16
6. Nieuw Vennepe	16
7. Hoogeveen-Zuid	16
8. Breda	15
9. Zeist	15
10. Goes	13
11. 's-Gravenhage - Hanenburg	13
Dan volgen er zes kiesverenigingen met ieder	
12. Apeldoorn-Zuid	12
13. Warnsveld	
14. Vlissingen	
15. Andel (N. Br.)	
16. Amersfoort	
17. Amsterdam - Talma	
Vervolgens zijn er eveneens zes kiesverenigingen met ieder	
18. Ermelo	11
19. Maartensdijk - Groenekan	
20. Leiderdorp	
21. 's-Gravenhage - Beresteyn - Bouwlust	
22. Woerden	
23. Siddeburen	
Dan volgen	
24. Dokkum	10
25. Diever, eveneens	10
Dan zijn er vier met ieder	
26. Delfzijl	9
27. Amstelveen	
28. Waddinxveen	
29. Rijswijk III	
Vervolgens negen met ieder	
30. Onstwedde	8
31. Leeuwarden-West	
32. Hoogeveen-Centrum	

33. Kampen	
34. Voorthuizen	
35. Amsterdam - Bilderdijk - Overtoomkwartier	
36. Katwijk a/d Rijn	
37. Naaldwijk	
38. 's-Gravenhage-West III	
Dan zijn er, met ieder	
39. Groningen-Zuid	
40. Sellingeren	
41. Sint Anna Parochie	
42. Gorredijk	
43. Leeuwarden-Centrum-Noord	
44. Paterswolde	
45. Beilen	
46. Amsterdam - Stadionkwartier	
47. Haarlem - Dr. Kuiper	
48. Aalsmeer	
49. Voorburg-Cent.um-West	
50. Voorschoten	
51. Rotterdam IV	
52. Zaamslag	

Dat zijn dus 52 kiesverenigingen met ieder zeven of meer nieuwe abonnees.

Ieder zes

Er zijn thans vijftien kiesverenigingen met ieder zes nieuwe abonnees: 53. Oldekerk; 54. Franeker; 55. Roden; 56. Amsterdam-Noord; 57. Amsterdam-Willemsparkkwartier; 58. Diemen; 59. Enkhuizen; 60. Katwijk aan Zee; 61. Rijnsburg; 62. 's-Gravenhage - Mariahoeve; 63. 's-Gravenzande; 64. Dordrecht II; 65. Middelburg-Zuid; 66. Eindhoven-Gestel; 67. Eindhoven - Strijp-Woensel.

Tenslotte vermelden wij de kiesverenigingen met ieder vijf nieuwe abonnees op ons weekblad „Nederlandse Gedachten”: 68. Stadskanaal - Wildervank; 69. Drachten; 70. Bovensmilde; 71. Hooge-

Een steentje bijdragen

veen - West; 72. Dwingelo; 73. Almelo; 74. Enschede-Oost; 75. Ommen; 76. Staphorst; 77. Ede; 78. Oosterbeek; 79. Amerongen; 80. Baarn; 81. Breukelen; 82. IJsselstein; 83. Utrecht-Noord-Oost; 84. Amsterdam-Slotervaart; 85. Amsterdam-Rivierenwijk; 86. Den Helder; 87. Noord Scharwoude; 88. Zaandam-Oost; 89. 's-Gravenhage - Morgenstond; 90. Rotterdam I; 91. Rotterdam V; 92. Maasland; 93. Rijswijk I; 94. Oost- en West-Souburg; 95. Giessen (N. Br.); 96. Wijk en Aalburg.

Vijftien er bij

In totaal dus 96 kiesverenigingen met ieder vijf of (veel) meer nieuwe abonnees op „Nederlandse Gedachten”. Bij de vorige stand waren het er 81. Vijftien kiesverenigingen zijn er dus bij gekomen.

Wij vermelden verder thans 38 kiesverenigingen met ieder vier nieuwe abonnees; 79 kiesverenigingen met ieder drie nieuwe abonnees; 96 kiesverenigingen met ieder twee nieuwe abonnees en tenslotte 196 kiesverenigingen met elk één nieuwe abonnee. Totaal hebben dus 409 kiesverenigingen met één, twee, drie of vier nieuwe abonnees zich gemeld.

In totaal hebben tot dusver dus 505 (was 468) kiesverenigingen één of meer nieuwe abonnees tijdens deze actie gewonnen.

Wij verwachten van de kiesverenigingen, welke nog geen steentje tijdens deze campagne hebben bijgedragen, gaarne in de komende weken nog de aanmelding van één of twee nieuwe abonnees. Wij rekenen ook op hun medewerking.

DEPUTATEN- VERGADERING 15 JUNI 1968 IN ROTTERDAM

Op zaterdag 15 juni a.s. wordt een buitengewone Deputatenvergadering van onze partij gehouden. De plaats van samenkomst is ditmaal „De Doelen”, Schouwburgplein 50 te Rotterdam.

Tijdens deze vergadering zal dr. W. P. Berghuis aftreden als voorzitter van het „Centraal Comité” van de A.R. Partij en zal de nieuwgekozen voorzitter worden geïnstalleerd. Zoals bekend is het volgende dubbeltal vastgesteld:

1. DR. A. VEERMAN te Rijswijk (Z.H.)
2. DR. J. H. JONKER te Amsterdam.

Stembiljetten

De stembiljetten voor de deputaten zijn toegezonden. De stembiljetten dienen uiterlijk donderdag 13 juni a.s. ingevuld terugontvangen te zijn op het partijsecretariaat. Vorige week hebben wij enkele personalia van de kandidaten in Nederlandse Gedachten/A.R. Post vermeld.

De deputatenvergadering zal worden geopend door dr. W. P. Berghuis, die een openingstoespraak zal houden. Daarna staat op de agenda het voorstel van het Partij Convent d.d. 25 mei j.l. tot verhoging van de bijdrage voor de Doctor Abraham Kuiperstichting met f 0,50 per jaar per mannelijk lid en per ongehuwd vrouwelijk lid. Daarna komt de mededeling van de uitslag der stemming met betrekking tot het voorzitterschap van het Centraal Comité, gevolgd door overdracht van het voorzitterschap door dr. W. P. Berghuis aan de nieuw gekozen voorzitter, die dit vervolgens aanvaardt.

Afscheid dr. Berghuis

Na de middagpauze wordt afscheid genomen van dr. W. P. Berghuis als voorzitter van het Centraal Comité. Tijdens de middagvergadering zal ook mr. B. W. Biesheuvel, de voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, een toespraak houden.

Medewerking wordt verleend door het Haags Jeugdkoor, onder leiding van Marius Borstlap, met begeleiding van Piet Kraak. De begeleiding van de samenzang wordt verzorgd door de heer G. Gringhuis, organist te Barneveld. De morgenvergadering vangt aan te 11.00 uur. Laat men zorgen op tijd aanwezig te zijn. Gedurende de opening en de openingstoespraak blijven de deuren gesloten. De middagvergadering vangt aan te 14.00 uur. De vergadering zal naar schatting ongeveer te 15.30 uur à 15.45 uur gesloten worden.

Er is nog plaats

Wij willen er gaarne op wijzen dat naast de af te vaardigen deputaten ook andere leden en belangstellenden hartelijk welkom zijn op deze buitengewone Deputatenvergadering. Toegangsbewijzen zijn nog verkrijgbaar aan de zaal tegen een bedrag van f 1,50 aan administratiekosten.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

ARMOEDE IN V.S. HOUDT WAARSCHUWING IN

Er is een mars der armen in Amerika naar Washington. Het is een demonstratie en tegelijk een symptoom. Want er zijn in Amerika duizenden en duizenden gezinnen, die in armoede leven.

En tegelijk is Amerika het rijkste land van de wereld en verdienen geschoolde arbeiders er lonen, die héél veel hoger liggen dan in West-Europa. De typografen bij de dagbladen in New-York hebben een loon, dat, in gulden omgerekend, wel driemaal zo hoog is als dat van de beste vakmensen in Nederland. Bij een bezoek van de Nederlandse defensie commissie aan een Amerikaans onderdeel in West-Duitsland, bleek, dat een Nederlandse majoor een even hoog salaris had als een Amerikaans onderofficier in gunstige omstandigheden.

Er was een tijd, dat de grens tussen de economisch zwakken en weerlozen liep boven de arbeiders. In Amerika is daarvan geen sprake meer. Er is een sterke laag van werknemers met een gevestigde positie. En onder hen ligt de grens met de zwakken en weerlozen. Miljoenen werknemers zitten aan de goede, de veilige kant, en zij maken door hun organisatie hun plaats nóg veiliger en beter. En tegelijk is er een „klasse” van have-nots, die dieper in de verdrukking en de put geraakt.

In elk land met een snelle moderne industriële ontwikkeling dreigt hetzelfde gevaar. Ook in Nederland. De verschillende algemene loonronden hebben dit gevaar vergroot. Als de laagst bezoldigden 6% verhoging krijgen en de bazen en de afdelingschefs óók 6%, dan worden de verschillen, in geld uitgedrukt, bij elke nieuwe algemene loonronde groter. Daarom is het eerste en meest voor de hand liggende doel van de sociale politiek, te voorkomen, dat we evenals in Amerika een tegenstelling, althans een scheiding krijgen tussen minimumliders en goed bezoldigden.

De grote aandacht moet gericht zijn op die categorieën met een minimuminkomen. Momenteel zijn er

DOOR H. ALGRA

waarschijnlijk nog ongeveer 40.000 loontrekkenden, die het minimumloon verdienen. Dat loon wordt opgetrokken, maar het moet met een zekere voorzichtigheid geschieden, omdat een te forse optrekking van dat minimumloon de betrokkenen niet meer helpt, maar ze uitschakelt.

Maar naast hen, die werken voor een minimumloon, zijn er vele kleine zelfstandigen en gepensioneerden, die er niet beter aan toe zijn. Regering en bedrijfsleven hebben hier een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. Verlaging van de directe belastingen, speciaal verhoging van de voet, brengt hier enig soelaas. Maar niet veel. Want het betreft vaak mensen, die maar een luttel bedrag aan directe belastingen betalen, als zij nog voor een aanslag in aanmerking komen. Het is intussen een goede maatregel, dat zij, die alleen van hun A.O.W. moeten leven, in elk geval vrijgesteld zijn.

Maar echte hulp betekent méér. Bijvoorbeeld een woningpolitiek, waarbij gestreefd wordt naar speciale lage huren voor de minst draagkrachtigen. En naar bepaalde collectieve voorzieningen, waarin speciaal of in de eerste plaats zulke gezinnen delen. En dan komen ook in aanmerking hulp bij omscholing en het scheppen van werkgelegenheid, waarvoor ook gehandicapten en ouderen in aanmerking komen. Het is niet onze bedoeling, hier een lijst te maken van punten, die hier de aandacht verdienen. Het gaat er slechts om, de aandacht te vestigen op de situatie in Amerika, die een ernstige waarschuwing inhoudt.

ROBERT KENNEDY

In zijn radiotoespraak van 5 juni j.l. besteedde dr. W. de Kwaadsteniet allereerst aandacht aan de moordaanslag op senator Robert Kennedy. Hij zei daarover:

„Ik wil eerst enkele opmerkingen maken over de moordaanslag waardoor de wereld vanmorgen vroeg werd opgeschrikt, de moordaanslag op senator Robert Kennedy in Los Angeles. Over de achtergronden van deze diep schokkende aanslag kan op dit moment nog moeilijk worden geoordeeld. De drijfveren zullen overigens waarschijnlijk wel geweest zijn politieke emoties.

Het is een ernstige, een ontstellende zaak, dat deze dingen in onze samenleving gebeuren. Nog zo kort geleden werd in Memphis Martin Luther King vermoord. Zou nu wederom de zaak van de burgerrechten een rol spelen? In Amerika is een verkiezingsstrijd aan de gang. Daarin speelt een hoogst belangrijke rol de wijze van samenleven in dit grote land zelf en in internationaal verband. Senator Robert Kennedy heeft daarover als een van de kandidaten van zijn partij voor het presidentschap zijn duidelijke opvattingen geuit. Het Amerikaanse volk krijgt nu periodiek weer gelegenheid zijn opvattingen tot uiting te brengen bij de verkiezingen in het komende najaar. Het is bijzonder triest, dat een democratische verkiezingsstrijd op deze wijze door een moordaanslag wordt doorkruist.”

* * * Onvrede

Er waait door de gehele wereld een gevaarlijke wind van onrust en spanning. Het lijkt er op of de bestaande kaders waarbinnen het leven zich ontwikkelt het niet meer kunnen bolwerken. De vraag is of die kaders het wel zullen kunnen houden. Nu is het dachten wij niet direct de vraag hoe wij die kaders moeten versterken teneinde ze niet uit hun voegen te laten barsten.

Wat wij met name wel moeten doen is er zien achter te komen wat de mensen vandaag beweegt tot die onrust die zulke grote spanningen veroorzaakt. Alleen dan — getoetst aan het evangelie — kunnen nieuwe oplossingen binnen, soms andere kaders worden gezocht. Maar dat naarstig zoeken moet er dan wel zijn!

Als wij de berichten uit buiten- en binnenland op ons laten inwerken kunnen wij ons aan één bepaald verschijnsel niet onttrekken.

Naar het ons voorkomt is de bestaande onrust met de daarbij behorende grote spanningen vooral te vinden bij wat wij zouden willen noemen de „alfa” mensen: sociologen, psychologen, letterkundigen, kunstenaars, juristen, theologen om het bij een aantal globale voorbeelden te laten. Met name de „beta's” onder de mensen: de wis- en natuurkundigen, de ingenieurs en de technici etc. zijn er blijkbaar veel minder sterk bij betrokken.

Als deze indruk juist zou zijn — zou dan één van de grondoorzaken van de onrust niet liggen in een duidelijke angst voor de stormachtige ontwikkeling van de techniek? De vrees dat de techniek het menselijk leven zal overheersen? Dat de mens straks volledig ondergeschikt is aan de machinerie en zodoende wéér slaaf wordt, maar dan in de wrede handen van een door hem zelf geschapen creatuur? Als dat zo is, de technische ontwikkeling is niet te stuiten, zullen wij nieuwe wegen moeten vinden waarbij het onderwijsbeleid en het cultuurbeleid een belangrijke plaats zullen moeten innemen. Bij de overheid zowel als bij alle maatschappelijke organisaties.

FRANKRIJK VOOR VERKIEZINGEN

Frankrijk gaat op de zondagen 23 en 30 juni a.s. algemene verkiezingen voor de Nationale Vergadering, de Assemblée Nationale, de Franse Tweede Kamer tegemoet; 23 juni de eerste ronde, 30 juni de tweede ronde.

Van een referendum over universitaire en sociaal-economische vernieuwingen op 16 juni, het oorspronkelijke plan van president De Gaulle, kon niets terecht komen, door gebrek aan medewerking voor een tijdige organisatie ervan, zegt men. Aan de vervroegde verkiezingen lijkt men in Frankrijk daarentegen in brede kring wel mede te willen werken. Dat is een goede zaak. Wij achten het gelukkig, dat het nu in de gegeven omstandigheden tot verkiezingen komt.

Verkiezingen beter

De verkiezingen zijn thans bepaald beter dan een referendum. Bij een referendum kunnen de burgers slechts „ja” of „neen” zeggen tegen in bepaalde bewoordingen geformuleerde vragen. Wie zou „neen” zeggen tegen voorgestelde universitaire en sociaal-economische vernieuwingen? En moet men dan „neen” zeggen tegen verbeteringen ook al zouden die niet ver genoeg gaan? Bovendien zou met een te houden referendum in Frankrijk mogelijk nog te weinig duidelijk het gevoel van de burgers kunnen blijken ten aanzien van het Gaullistische stelsel, het vergaande eenmansbewind van de huidige president van Frankrijk. En men doet er goed aan zich te realiseren dat het daarover in feite gaat en dat het, gezien de ontwikkelingen in Frankrijk, daarover in feite ook gaan moet.

Wat dat betreft zal het bij verkiezingen voor de assemblee beter dan bij een referendum mogelijk zijn iets van de heersende algemene opinie tot uitdrukking te doen komen met betrekking tot de gevoelens der kiezers met betrekking tot de democratie in Frankrijk en het door Frankrijk nationaal zowel als internationaal te voeren beleid. Eerst dan zal het mogelijk zijn een effectief politiek beleid te gaan voeren — ook ten aanzien van onderwijs en economie — dat gedragen wordt door de brede lagen van het Franse volk.

Handen ineen

Om tot zulk een politiek beleid te komen, dat de zaken krachtig en grondig aanpakt, zal nodig zijn, dat men — gelet op de verkiezingsuitslagen — met elkaar de handen samen ineenslaat en niet weer vervalt in de oude Franse fout van het zich op onderdelen tegen elkaar afzetten van personen, partijen, groepen en blokken, zoals bijvoorbeeld de linker zijde tegen het centrum. De vervroegde verkiezingen nu, na de periodieke verkiezingen van 1966, lossen namelijk op zichzelf de problemen nog niet op.

De ontbinding van de assemblee nationale van donderdag 30 mei j.l. is de tweede, welke De Gaulle toepast.

De vorige ontbinding vond plaats op 9 oktober 1962. Artikel 12 van de Grondwet van de Vijfde Republiek bepaalt, dat de president van de republiek, na raadpleging van de eerste minister en de voorzitters van de beide Kamers, de nationale vergadering kan ontbinden. De Senaat kan niet ontbonden worden.

De ontbinding is een bevoegdheid, welke de president alleen kan uitoefenen. Wel is dus vooraf consultatie van de genoemde autoriteiten nodig, maar bijvoorbeeld geen mede-ondertekening van een of meer ministers uit het kabinet. De enige beperking is, dat niet binnen een jaar weer een ontbinding kan plaatsvinden.

Opvallend

Dat thans voor de tweede maal tijdens het bestaan van de Vijfde Republiek sinds 1958 het ontbindingsrecht wordt gehanteerd is voor Frankrijk een opvallende zaak. Immers, tijdens de Vierde Republiek sinds 1946 werd de assemblee slechts éénmaal ontbonden, en wel op 1 december 1955. Zo werd eveneens tijdens de Derde Republiek sinds 1875 de assemblee slechts eenmaal voortijdig naar huis gestuurd, en wel in 1877. Wij belevden dus nu in een periode van negentig jaar pas voor de derde maal een Kamerontbinding in Frankrijk. Over de achtergronden van dit wel bijzonder spaarzaam gebruik van het ontbindingsrecht in Frankrijk in vergelijking met andere omringende landen kan hier thans niet worden ingegaan. Vermeld zij alleen nog, dat in de periode van 1814 tot 1877 de Franse Kamer zestien maal ontbonden werd.

LOONNOTA IN DE TWEEDE KAMER

D'66 probeerde bij het loondebat een gerucht tot werkelijkheid te maken.

Het gerucht liep dat de regering al „om” was inzake haar standpunt m.b.t. de loonnota vóór de openbare behandeling daarvan in de Kamer.

Op basis hiervan zei de heer Nypels (D'66): als dat zo is zal er in onze ogen sprake zijn van een schertsvertoning waarvoor wij niets voelen”. En hij stelde voor de regering maar een verklaring af te laten leggen dat zijn suggestie juist was, zodat het debat niet behoefde door te gaan.

De Kamer wenste, zoals de heer Biesheuvel (A.R.) het had gesteld, te discussiëren over lonen, inkomens en werkgelegenheid aan de hand van de bestaande nota.

Ook de P.v.d.A. wilde een debat „als de Kamer op het punt staat zich over een regeringsstuk uit te spreken dan moet het Kabinet niet op het laatste moment van allerlei nieuwe bedenksels blijf geven”.

„Als — zei de freule — de Kamer zich bij haar discussies moet laten leiden door krantenberichten, raakt de Kamer op de verkeerde weg”.

En zo werd het wonderlijke voorstel van D'66 verworpen. De Kamer wilde heel duidelijk zeggen wat zij dacht van de regeringsnota die door velen buiten de volksvertegenwoordiging om aan felle kritiek was blootgesteld geweest.

De kritiek van de P.v.d.A. loog er niet om. De heer Den Uyl was uitermate scherp. Zo, dat de heer Boersma (A.R.) terecht constateerde dat er eindelijk weer eens pure oppositie werd gevoerd in die zin, dat de P.v.d.A. bereid was tot het uiterste te gaan.

Ook de A.R.-fractie was niet zonder kritiek. Hoezeer de heer Boersma waardering had voor bijvoorbeeld de aangekondigde maatregelen inzake de werkgelegenheid naar haar kwalitatieve waarde — over 't kwantitatieve aspect: de omvang van de bijdragen was hij niet gerust. Een bedrag van 150 miljoen was betrekkelijk mager, gelet op de grote voorraad aan goede plannen. Bovendien bestaan er méér middelen: de nieuwe omzetbelasting brengt een extra (tijdelijke) bate van 700 miljoen gulden!

Niet eenzijdig

Met betrekking tot de economische situatie was hij van oordeel dat men prof. Zijlstra ten onrechte in de schoenen schoof dat Nederland zich in een fundamenteel onevenwichtige situatie bevond. Hij heeft alleen gezegd: als wij de werkgelegenheid moeten beschermen dan moet men niet de weg opgaan die naar een dergelijke onevenwichtigheid kan leiden. De heer Boersma wees er op dat als men eenzijdig maatregelen in de loonpolitieke sfeer treft, er een extra verscherping optreedt van de inkomensverdeling die toch al niet recht is. Deze onrechtvaardigheid zal daarom moeten worden voorkomen. Bovendien is een loonmaatregel nu — zoals door de regering is voorgesteld — onjuist. Die maatregel — een verlenging van de bestaande c.a.o.'s met zes maanden, waardoor de contractloonstijging van 6-

Dr. J. Boersma

... de SER is niet gehoord. Ik betreur dat in grote mate. Op deze wijze is er een deuk in het overleg gekomen. Eén van de zaken waarmee wij toch wel bijzonder gelukkig konden zijn was de wijze waarop dat overleg in Nederland werd gevoerd. Ik hoop niet dat Jaarin een definitieve breuk is geslagen...

7% teruggedrukt wordt tot het door de regering gewenste percentage van 4% — is van wege z'n eenzijdigheid bezwaarlijk. Nog afgezien van het tijdstip van het afkondigen van die beslissing.

Er wordt in de nota in feite alleen over de lonen gesproken! Niet over prijzen, niet over dividenden, niet over inkomens, niet over andere bestedingscategorieën.

Zeker — de lonen vormen een belangrijk onderdeel, maar er zijn tal van onzekerheden, onbekendheden.

Er zijn ook sociale bezwaren: hoe gaat het met het minimuminkomen? Wat zal er gebeuren met de zwarte lonen die in het westen onherroepelijk weer zullen worden betaald, als de loonmaatregel door zou gaan?

Kortom: de eenzijdigheid en de onhoudbaarheid, ook juridisch, van het regeringsvoornemen werd door de heer Boersma overtuigend aangetoond.

Blanco volmacht

Voorts stelde hij zonder meer namens de fractie dat als de regering een machtigingswet wilde om „loonmaatregelen” zo nodig direct te kunnen treffen, het kabinet er niet op behoefde te rekenen dat de A.R. fractie zou meewerken aan een blanco volmacht op dit punt.

Overigens merkte de heer Boersma op dat een deel van de zorg die de regering heeft over de toekomstige economische situatie, waarin een niet afnemende werkloosheid mogelijk is, naast een niet evenwichtige betalingsbalans ook de zorg van de A.R.-fractie is. Het zou een goede en ook een noodzakelijke zaak zijn als voor 1969 verdere evenwichtsherstel bevorderende maatregelen moeten worden genomen, dat dit gebeurt als alle gegevens en adviezen op tafel liggen.

Het Kabinet handhaafde haar standpunt dat een verlenging van de bestaande c.a.o.'s aan het einde van dit jaar een passende maatregel zou zijn, maar had aan de andere kant er begrip voor dat de Kamer zich niet nu al wilde uitspreken.

Verstandig

Nu alle fracties — op de Boerenpartij na — het definitieve voornemen van het Kabinet als voorbarig hadden bestempeld — zag het Kabinet er nu vanaf haar voornemens uit te voeren. Ook al omdat het Kabinet geen wettelijke bevoegdheid bezat nu een verlenging voor de contracten op te leggen.

De regering heeft bakzeil gehaald — de tegenstroom is te groot gebleken.

Verstandig was het wel van het Kabinet om aldus te handelen.

We zullen de begroting 1969 moeten afwachten in hoeverre het Kabinet heeft geleerd van dit felle maar toch eerlijke debat.

In elk geval zal, als het advies van de heer Boersma wordt opgevolgd — naast de begroting 1969, de verkenningen van het Centraal Planbureau en het advies van de Sociaal Economische Raad — er een steviger grondslag zijn om een evenwichtige beslissing aan de Kamer voor te leggen.

POLITIEK RUMOER ROND HET BELASTING- BELEID

Vervolg van pag. 1

Lonen en belastingen

Er was echter ook nog een andere reden, die vooral op de achtergrond een belangrijke rol speelde: de samenhang met het in dezelfde week gehouden loondebat. Daarin kwam o.a. vast te staan, dat er in economisch opzicht bepaald wonderen moeten gebeuren, wil men kunnen ontkomen aan zekere beperkende loonmaatregelen met ingang van 1 januari 1969. Nu moet men zich eens indenken, dat juist in zo'n situatie, waarin de werknemers-inkomens onder druk moeten worden gezet, er een stuk belastingverlaging-over-de-gehele-linie tot stand zou komen; een belastingverlaging, die bedoeld is als correctie van inflatiegevolgen, en die derhalve juist de hogere inkomens zeer te stade komt. Wat zou dan nog terecht komen van de doelstelling „het bevorderen van een evenwichtige en redelijke inkomensontwikkeling”, zoals het zo fraai in de „Hoofdlijnen van het regeringsprogramma” te lezen staat? Men kan niet tegelijkertijd aan de teugels trekken van de lagere inkomens, en die van de hogere inkomens laten vieren.

Dat zijn de twee eigenlijke redenen, waarom de AR-fractie in de afgelopen week nog al fors verzet tegen de voornemens van de heer Witteveen geboden heeft. Sommigen hebben daaruit afgeleid, dat de AR-fractie voldoende loyaliteit ten aanzien van het kabinet miste. Persoonlijk geloof ik eerder aan het tegenovergestelde: we hebben juist als regeringsfractie er ons uiterste best voor gedaan om te voorkomen, dat het kabinet zich — naar onze mening — op gevaarlijke wijze in de nesten zou gaan steken.

Zowel op het punt van de compensaties, als op het punt van het vooruitlopen op de verlaging der inkomstenbelasting, was dat gevaar reëel aanwezig; althans wanneer men niet alleen de dag van vandaag voor ogen heeft. En men moet er wat wrijving-vandaag voor over hebben, wanneer het er om gaat om de klippen-vanmorgen te helpen omzeilen.

B. Goudzwaard

**Géén
maag-
pijn
meer!**

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U CurrieR Maagtableten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

CurrieR in het rode busje met gele opdruk
maagtableten

Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 55 a-c,
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

ZAKKEN

Voor ALLE VERPAKKINGSDOELEINDEN
T. SPAAN

Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W.
Tel. 010-6 91 95 Telegr.: TESPA

N.V. G. HAAK

Van Berckenrodestraat 15, Rotterdam-W.
Tel. 010-6 91 95 Telegr.: HABAG

Postbus 6043
IMPORT-EXPORT

DE ARBEIDSMARKT IN DISCUSSIE III

DOOR prof. dr. W. ALBEDA

In de voorgaande twee artikelen hebben we een (vluchtig) beeld geschetst van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Het is geen wonder, dat de arbeidsmarkt in discussie is. De wereld van de arbeid is sterker dan ooit in beweging. Bovendien heeft deze beweging zulke duidelijke menselijke gevolgen, dat ze de publieke aandacht behoort te hebben.

Wanneer we het geheel overzien, dan is het goed enkele opmerkingen te maken, die betrekking hebben op de situatie van vandaag. Vandaag is de arbeidsmarkt in discussie, omdat er werkloosheid is. Bezie men het landelijke werkloosheidspercentage, dan is er nauwelijks aanleiding voor onrust. Economen hebben lange tijd een percentage van 3 voor de landelijke werkloosheid als „normaal” en „aanvaardbaar” beschouwd. Dit percentage werd gevonden door uit te gaan van een minimale werkloosheidsopbouw, die er ongeveer als volgt zou uitzien:

Men kan er vanuit gaan dat ongeveer een kwart van de beroepsbevolking per jaar van baan verandert. Dit gaat gepaard met een periode van ± 14 dagen waarin men werkloos is. Op jaar-basis gerekend is dit een werkloosheid van 1%. Bovendien is een gedeelte der beroepsbevolking zeer moeilijk plaatsbaar ($\frac{1}{2}$ à 1%). Tenslotte is er de onvermijdelijke seizoen-werkloosheid, 10% van de beroepsbevolking gedurende gemiddeld 1 maand, wat ongeveer op 2% werkloosheid op jaar-basis neerkomt. De laatste jaren is men er van overtuigd geraakt, dat het mogelijk is om de seizoen-werkloosheid te halveren, terwijl ook het begrip „moeilijk plaatsbaren” door een actief arbeidsmarktbeleid enigszins ingeëngd kan worden. Op die manier is een minimum werkloosheid van iets minder dan 2% bereikbaar. Nog lagere percentages werkloosheid gaan gepaard met spanningen op de arbeidsmarkt. Bedrijfsovergangen blijken mogelijk zonder dat men tijd nodig heeft om een andere baan te zoeken. Dit duidt op tekorten in diverse beroepen.

Onder zulke omstandigheden neemt de arbeidsdiscipline af. Bovendien gaan werkgevers zo zuinig worden op de factor arbeid, dat men arbeiders aanhoudt, die men eigenlijk wel zou kunnen missen. Bijgevolg neemt de produktiviteit af, waardoor het tekort aan arbeidskrachten nog groter wordt. Bovendien komen er in diverse beroepen, en juist ook bij ongeschoolde arbeid door de grote „schaarste „knelpunten” naar voren, die tot (zwarte) loonopdriving aanleiding geven.

Bezien in dit licht is een landelijk werkloosheidspercentage van 2,1% op dit moment geen cijfer om zich zorgen over te maken. Vanwaar dan alle onrust!

Die onrust is het gevolg van het feit dat deze werkloosheid een zeer ongelijke verdeling over ons land kent. Terwijl het „westen” percentages beneden de twee te zien geeft, geven de provincies in het oosten, noorden en zuiden nog steeds werkloosheidscijfers te zien van 4 en 5% (plaatselijk nog hoger!).

Een groot deel van de controversen over de maatregelen, te nemen om deze werkloosheid te bestrijden is te wijten

aan deze eigenlijk uitzonderlijke toestand.

De werkloosheid is niet van conjuncturele maar van structurele aard, of om het anders te stellen: De werkloosheid is niet het gevolg van een te laag niveau van de Nederlandse bestedingen in het algemeen. Er is in tegendeel eerder een (lichte) neiging tot blijvende overbesteding, dan een onderbesteding. Ook de stelling, dat ons loonpeil te hoog zou zijn geworden, waardoor volledige werkgelegenheid niet meer te bereiken zou zijn zonder een tekort op de betalingsbalans lijkt mij aanvechtbaar. Er is in de gebieden van ons land met een voldoende gevarieerde werkgelegenheid nog steeds volledige werkgelegenheid. In het westen van het land krijgt men niet de indruk, dat het loonpeil te hoog zou zijn.

Het lijkt mij, dat het moeilijk is te ontkennen, dat de werkloosheid geen landelijk, maar een regionaal fenomeen is. Dit betekent, dat de oorzaak evenmin landelijk kan zijn. Vandaar dat men spreekt van een „structurele” werkloosheid.

Wellicht zou men het wat erg algemene begrip „structureel” in dit verband kunnen concretiseren door te stellen, dat de werkloosheid geringer zou zijn bij of een andere spreiding van de bevolking over ons land (een nog sterkere concentratie in het westen) of een sterkere spreiding van de industrie over ons land. De gebieden met een hogere werkloosheid dan het gemiddelde hebben immers alle een te zwakke of te weinig gevarieerde industrie.

Verwerpt men (terecht) een nog sterkere bevolkingconcentratie in het westen des lands, dan is duidelijk dat alleen een grotere aandacht voor de ruimtelijke ordening, d.w.z. van de industriële basis van overig Nederland, soelaas kan bieden.

Industriebeleid

De vraag naar arbeid, zegt de economie, is een afgeleide vraag, nl. afgeleid van de vraag naar goederen en diensten. Een effectief arbeidsmarktbeleid kan daarom pas beginnen als er een redelijk industriebeleid is, een beleid gericht op een versterking van de landelijke en regionale industrie-structuur. Wat houdt zo'n industriebeleid in? Ik noem enkele punten:

1. Een beleid gericht op het aantrekken van nieuwe industriële vestigingen vanuit het binnen- en buitenland naar de gebieden met onvoldoende industriële werkgelegenheid. Hierbij moet niet slechts gekeken worden naar het aantal mensen, dat zo'n nieuwe vestiging te werk stelt, maar ook naar de vraag of zo'n industrie „brain-intensief is”, d.w.z. veel research vraagt en groei mogelijkheden biedt.

2. Een beleid gericht op de ontwikkeling van nieuwe bedrijven, zoodoende door staatsinitiatieven, of staatssteun, op het terrein waar de ontwikkeling snel voortschrijdt: kernenergie, defensie projecten, ruimtevaart, meet- en regeltechniek.

3. Herstructurering van industrieën, die in moeilijkheden komen:

— door herziening van de internationale arbeidsverdeling (b.v. E.E.G.). Hierbij moet er voor gewaakt worden dat men niet industrieën in bestaan tracht te houden die beter elders, b.v. in de ontwikkelingslanden tot ontplooiing kunnen komen.

- door concurrentie-valsing elders. Als andere landen hun industrie subsidiëren kunnen wij de onze niet laten te gronde richten.
- door snelle technische ontwikkeling. Het kan zijn, dat hulp nodig is om een snelle technologische veroudering van het machinepark op te vangen.
- door een te klein bedrijfstype en falend leiderschap. De regering mag niet aarzelen stimulerend en zo nodig dirigerend op te treden als de industriële ontwikkeling stagneert om zulke redenen.

Regionaal beleid

De tijd, dat men in het tot ontplooiing brengen van de regio's een soort conservering van „volkse deugden” zag is voorbij. Toch is er een „regionale revolutie” aan de gang. Het is niet meer een conservatieve liefhebberij op te komen voor de industrialisatie en daarmee handhaving van de levenskracht van b.v. Friesland of Limburg. Al te duidelijk zien wij de bezwaren aan de grote samenballing der Nederlandse bevolking in de welvarende delta.

Zonder onszelf de kans te ontnemen te profiteren van de unieke voordelen die de ligging van het westen biedt, moeten we de welvaartbrengende agglomeratie-tendentie ook in het noorden, oosten en zuiden van ons land op gang zien te brengen. Uit het voorgaande (zie het eerste artikel) blijkt reeds, dat dit niet kan betekenen, dat een ongelimiteerd aantal gemeenten tot industriekern wordt verheven. Integendeel. Kansbiedende centra moeten de kans krijgen uit te groeien tot steden, groot genoeg om een gevarieerde industriële structuur op te bouwen.

Wij moeten bij onze regionale politiek eerder denken aan Leeuwarden, Groningen, de Drentse stedelijke groeperingen, Assen en Hoogeveen, dan aan de vele kleinere gemeenten met 10 tot 30.000 inwoners met meer ambitie dan mogelijkheid.

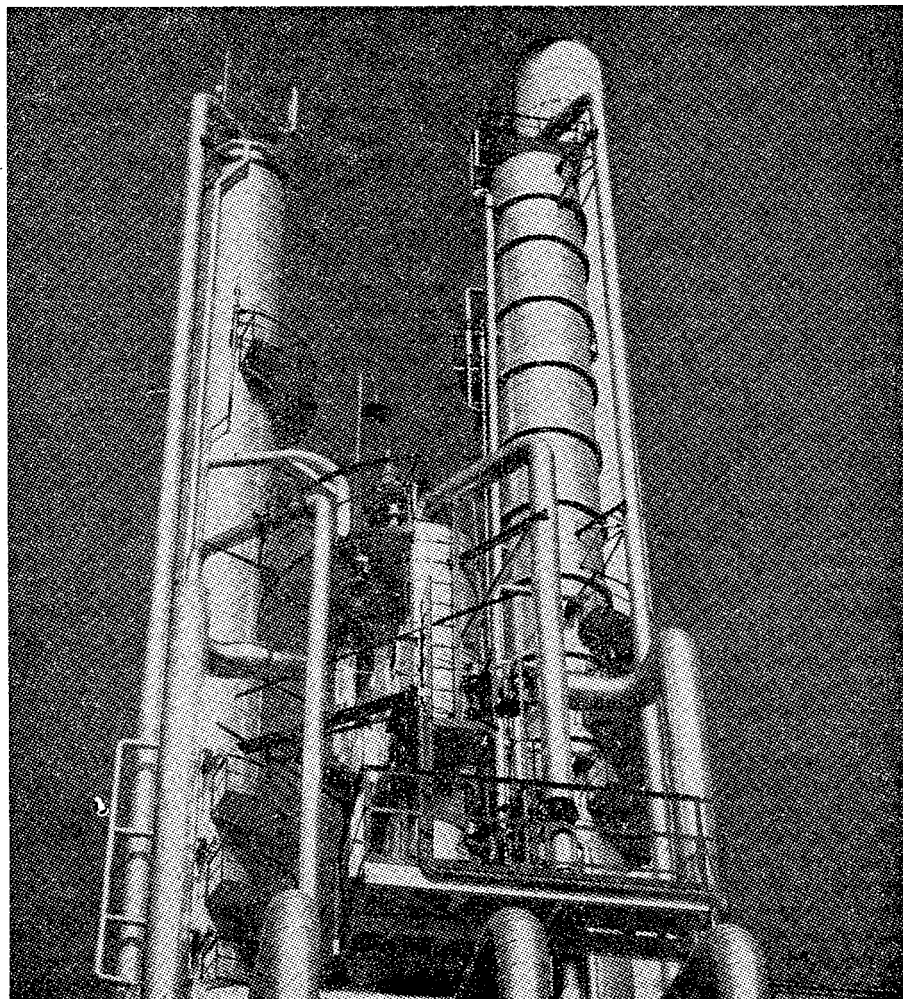
Arbeidsmarktbeleid

In dit kader past dan ook een arbeidsmarktbeleid, gericht op een zo goed mogelijk gebruik van het meest kostbare „productiemiddel” waarover Nederland geschikt, de Nederlanders.

Zo'n beleid begint bij het onderwijssysteem (dat overigens veel te belangrijk is om alleen maar onder het hoofdje „arbeidsmarktbeleid” te worden behandeld. De school leidt op voor het leven, en dat is meer dan het beroep). Te denken is aan een onderwijsstelsel dat de jongelui

- algemeen de kans geeft tot 18 jaar voortgezet onderwijs te volgen.
- pas op zestienjarige leeftijd laat kiezen

Sterkere spreiding industrie

zen welk type voortgezet onderwijs het wil.

- die leerstof enerzijds beperkt (het is dwaasheid te vragen, dat iedereen, die naar de universiteit wil en 3 talen, en de wiskundige vakken moet beheersen) en anderzijds verruimt, door keuze mogelijkheden in te bouwen.

Voorts behoort bij arbeidsmarktbeleid een goed geoutilleerd systeem van arbeidsbureaus (met hooggekwalificeerd kaderpersoneel) arbeidsbureaus, die

- de jonge mens voorlichten bij de eerste beroepskeuze.
- hem vergezellen gedurende de eerste 1 à 2 jaar.
- de gehele beroepsbevolking tot hun cliëntele rekenen.
- speciale aandacht wijden aan en faciliteiten bieden voor psychisch en psychisch gehandicapten (door rehabilitatie, bijstand bij productieve inschakeling in het bedrijfsleven en zo nodig in sociale werkplaatsen).
- effectieve middelen hebben om de arbeidsmarkt „vloeibaar” te maken door
  - faciliteiten voor her- en omscholing
  - financiële overbrugging tijdens her- en omscholing
  - financiële bijstand bij verhuizing in verband met het elders verkrijgen van werk enz.

Tenslotte

In drie artikelen heb ik (veel tekort en daardoor schetsmatig) iets trachten weer te geven van de discussie, die thans plaatsvindt over het arbeidsmarktbeleid.

Het lijkt mij goed om hierbij twee kanttekeningen te maken.

1. Het is de moeite waard te verwijzen naar de zeer actieve rol, die de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (waarvan alle West-Europese landen alsmede de Verenigde Staten, Canada, Israël en Japan lid zijn) speelt bij de ontwikkeling van de conceptie van het arbeidsmarktbeleid

2. Met opzet heb ik nagelaten te speculeren over mogelijke ontwikkelingen in de toekomst. Het is niet ondenkbaar dat op iets langere termijn gerekend moet worden met een zo fundamentele, technische verandering, dat er onvoldoende arbeid zal blijven van een karakter zoals wij dat kennen. Het is de moeite waard, daarover nu reeds te denken. Zeker is, dat onze gehele maatschappelijke orde daarbij in het geding zal zijn voorshands is dit echter nog niet actueel.

LANDBOUW EN ONTWIKKELINGSHULP

Als je een Afrikaanse jongen bent, die droomt van een betere toekomst, dan denk je aan studeren, aan een functie waar je wat te vertellen zult kunnen krijgen. Voor het beeld dat je je hebt gevormd in je droom heeft zeer waarschijnlijk een Europeaan model gestaan.

Zij hadden het te vertellen, zij hadden kennis, zij hadden het goede leven. En dat „goede leven”, dat wil je bereiken. Je wilt af van dat gepruts van vroeger, waar men in het dorp al eeuwenlang mee bezig is, zonder er iets mee op te schieten.

De eerste stap naar dat goede bestaan is: leren.

Zo is Joesoef naar school gegaan, met ontelbaar vele andere kinderen in de ontwikkelingslanden. Het door missie en zending als eerste begonnen onderwijs kreeg — vooral bij het zelfstandig worden van een land — krachtige steun van de overheid

Boer worden? Dat is vrouwenwerk

De kans is groot, dat Joesoef wél een diploma haalt, maar dat hij toch niet in dit „goede leven” belandt. Integendeel, de kans is veel groter dat hij nooit werk zal kunnen vinden en dat hij een armzalig krotje zal bewonen aan de rand van het snel tot grote stad groeiende plaatsje.

Daar zijn vandaag de slums, zoals die een honderd jaar geleden in Europa groeiden en waarover wij nu op winteravonden gezellig griezelen in een luie stoel bij de kachel zittend een boek lezen.

Men zegt, dat er vele gediplomeerden in de wereld rondlopen met als armzalig blijk van hun opleiding de ballpoint in het borstzakje.

Onlangs werd beweerd, dat er alleen al in Indonesië 8000 academici werkloos rondlopen (voornamelijk juristen en economen).

Er is dus geen sprake van een te vast gehecht zitten aan de traditionele kaders. De afvloeiing uit de landbouw gaat zeer snel. Dat past bij moderne economische groei. Maar er is jammer genoeg nog geen werkgelegenheid genoeg om deze mensen op te vangen.

Bovendien, land- en tuinbouw zelf moeten ook veranderen, wil een economie kunnen groeien.

Aan leegloop heeft men niets. Met de afvloeiing moet een hogere produktie per man gepaard gaan. Anders verliest men in de nijverheid en de diensten zuur verdiende export-overschotten weer aan import van voedsel.

Natuurlijk komt daar nog een goede organisatie van de afzet en van het transport bij.

Zo koopt men in de steden van Kameroen vlees e.d., dat ingevoerd wordt uit West-Europa, terwijl er in het noorden van het land voldoende slachtvee aanwezig is.

Het transport is echter te kostbaar (en de kwaliteit waarschijnlijk ook nog niet je-dat) om te kunnen concurreren.

Maar het kost het land onnodig de-

viezen. En dat remt de ontwikkeling weer.

Boer worden, de kans van je leven

In een dorp in Afrika, nog wat afgelegen, maar toch met ontwikkelingsmogelijkheden, werkt een Nederlandse landbouwkundige voor een van de kerken. Dit werk is financieel mogelijk gemaakt door de zendingsorganisatie in Amerika, waaruit de kerk is voortgekomen. Zelf kan zo'n kerk daar onmogelijk aan denken; geld voor de eigen predikanten is er nauwelijks. Maar men zag, dat de jonge kerkleden op grote schaal naar school gingen en vervolgens naar de stad vertrokken waar ze voor het grootste deel zonder werk kwamen te zitten. Hoe kun je dat proces keren? Een vraag waar vele kerkeraden, classes of synodes over gesproken hebben, afgaande op de verzoeken, die binnengekomen zijn uit Afrikaanse landen, uit Indonesië enz. We herkennen hier ook een stuk zorg in, dat wij vroeger op het Nederlandse platteland hadden als het over „de stad” ging! Maar het reële verantwoordelijkheidsbesef overweegt gelukkig.

De landbouwkundige kwam al spoedig tot de conclusie, dat hij niet veel kon beginnen met de huidige generatie: voordat de weerstand bij de ouderen tegen het „vrouwenwerk” weggenomen zou zijn, zou er te veel tijd verloren zijn gegaan. De Amerikanen geven 3 jaar geld en dan moeten ze het zelf maar redden. De jongere generatie is in feite ook praktisch onbereikbaar. Ergo: hoe vind ik een stel lieden, die wel belangstelling hebben?

In dit geval werden het tamelijk jonge mannen: de groep telt kinderen van 6 tot 20 jaar. Na lang beraad koos de groep voor coöperatieve landbouwbedrijven.

Dat sloot ook het meest aan bij het economisch systeem dat men gewend was. Na enige jaren — die goed verlopen zijn — is er een ontwikkeling in de richting van kleinere groepjes. De voortschrijdende individualisering zal misschien leiden tot het individuele bedrijf, zoals wij dat kennen. Maar het

is ook heel goed mogelijk, dat er een samenwerkingsvorm uit groeit, waar de ontwikkeling in onze streken naar toe lijkt te gaan.

Belangrijk feit is, dat de groep niet uit elkaar viel toen reeds vrij spoedig de Nederlander wegens ziekte plotseling — zonder zelfs iets tegen de groep te kunnen zeggen — geruime tijd afwezig moest zijn. De zaak liep gewoon door! O.i. een testcase van de eerste orde.

De jongens leren landbouw op een moderne wijze bedrijven, modern in de zin van inkomensbron. Niet in de zin van er maar een stel grote machines tegenaan gooien.

Daar heeft de kerk geen geld voor, gelukkig. Mechanisatie is ook niet altijd rendabel. Waar arbeid zo goedkoop voor handen is, past een betrekkelijk lage graad van mechanisering.

Als Joesoef verstandig is en als hij het voorrecht heeft in aanraking te zijn gekomen met de landbouwkundige, dan zit hij nu in zo'n groep. Want er zit zeker perspectief in de land- en tuinbouw in zijn vaderland: een toenemende industrialisatie en verstedelijking, en groeiende welvaart bij een nog steeds laag inkomen (dat betekent meestal eerst geld uitgeven voor meer en beter eten), en een sterk groeiende bevolking.

Alleen, wát moeten ze leren? In de opleiding waar Joesoef terecht gekomen is, kan men resultaten van de proeftuin, die de NOVIB heeft betaald en die heel toevallig in de buurt bleek te liggen, in de praktijk gaan Verder doen de verschillende regeringen wat aan toegepast onderzoek. In de OECD-Observator van februari j.l. stond daarover het een en ander. Zo heeft Frankrijk — dat waarschijnlijk op dit gebied het meeste presteert — 110 onderzoekstations in Frans sprekend Afrika, waar 850 specialisten voor 30 miljoen dollar per jaar „verwerken”. België had vóór 1960 een 400 Europeanen plus 9000 Kongolezen aan het werk.

De laatste schakel, nodig om Joesoef en zijn collega's de kennis en de vaardigheid te laten krijgen een moderne boer te worden, is ongetwijfeld de moeilijkste.

DOOR
IR. J. A. VERMAAT

Samenspel vereist

Pioneren gebeurt vooral door zending en missie (hoeveel paters zijn boerenzoon?).

Een welkome steun zal op dit vlak via de Stichting Nederlandse Vrijwilligers mogelijk zijn. De samenwerking tussen zending en missie enerzijds en de overheid anderzijds begint te groeien. Het zijn echter twee geheel verschillende denkwerelden. In veel jonge kerken is ook en beetje een anti-overheid stemming, vaak gemotiveerd met de verwijzing naar de corruptie. Hier moet men toch wat beter naar Luther leren luisteren, die ons immers heeft voorgehouden de overheid te behandelen zoals men zijn vader behandelt.

In ons land is het m.i. positief te waarderen, dat de chr. maatschappelijke organisaties zoals CNV, CBTB en ook het Convent van het Christelijk Onderwijs, betrokken worden bij het ontwikkelingswerk van de kerken. Een ruime ervaring op het gebied van „maatschappelijk opbouwwerk” wordt ingebracht. Voorts een hoeveelheid relaties en ruime ervaring op het gebied van samenspel met de overheid.

Bekende druppel op de plaat

Kerkelijke projecten zoals die waarop Joesoef en anderen het boerenvak leren, zijn er al heel wat.

Zij zijn er in Dahomey, in Kongo, in Kameroen, in India, in Indonesië. Zo ligt er hiervoor nu ook een verzoek van de Pertakin, de Indonesische christelijke boerenbond.

Daarnaast wordt op vele lagere scholen ook iets aan de landbouwkundige vorming gedaan om bij een bepaalde groep de belangstelling voor het vak te kweken. Er zijn ook niet-kerkelijke projecten.

Maar in totaal is het aantal natuurlijk nog veel te gering.

En de wijze waarop de landbouwkundigen moeten werken is vaak beestachtig zwaar. Voor alle mogelijke zaken worden ze ingespannen, waardoor men aan het eigenlijke werk niet toekomt. De kerk is soms ook niet zo'n ideale werkgever.

HOE WORDT JOESOEF EEN GOEDE BOER?

wikkelingshulp. Nadere specificatie van concrete maatregelen past niet in het kader van dit artikel. Maar ze zijn wel te geven. Natuurlijk loopt men het risico in z'n uil een valk te zien, maar wij gaan er vanuit dat de lezer dat er zelf wel uit haalt.

De artikelenserie van drs. Mendel wijst in dezelfde richting: ontwikkeling van een land heeft — een enkel specifiek geval daargelaten — als voorwaarde de ontwikkeling van de eigen landbouw.

Meer aandacht voor landbouw nodig

Samenvattend, om jongens als Joesoef tot moderne boer te kunnen opkweken is het nodig, dat er in voldoende mate voorlichting en onderwijs komt. Hierbij gaat het om een stuk technische kennis, om vaardigheid en om vorming van de mentaliteit. De technische kennis vereist voldoende praktijkonderzoek, met daarbij een apparaat, dat deze kennis bij de man brengt. (In de Andes werkt men met transistorradios waar landbouwvoorlichting etc. aan de zeer afgelegen wonende Indianen wordt gegeven).

Is Joesoef eenmaal boer, dan zal er een redelijk functionerend dienstenapparaat moeten zijn, opdat zijn produkten ook afzet vinden.

De landbouwkundige, die uitgezonden is door Ned. Herv. Zending, de Parijse Zending en de CBTB heeft in krap twee jaar een maandomzet van f 15.000 opgebouwd, gebaseerd op de verkoop van eieren door leerlingen en oud-leerlingen van de praktijkschool in de stad en de aankoop van grondstoffen voor pluimveevoeder, die hij bewerkt en vervolgens weer aan de boeren verkoopt.

Zo gaat het in het klein. In het groot is er de inmiddels beruchte UNCTAD-II, waar voor de eenvoudige boeren overal in de wereld (ook bij ons) grote belangen op tafel hebben gelegen. Dit bewijst hoe alles samenhangt. Het bewijst ook, dat de grote politiek voor individuele mensen nogal belangrijk is.

Politieke toepassing

Het zou m.i. — overigens geen politieke vakman — wenselijk zijn dat wij in Nederland, bij al onze beleidsbeslissingen, het mogelijke effect op de ontwikkeling in de arme landen bij onze overwegingen zouden betrekken. Dat zou een normaal vast punt moeten zijn. Daarnaast blijft de, afzonderlijk te nemen, beslissing over de omvang van onze assistentie, die wij aan de ontwikkelingslanden ter beschikking willen stellen. Deze vorm van assistentie laat zich op verschillende wijze uitdrukken; één manier is omrekenen in guldens. Jammer genoeg is het tegenwoordig ook heel zinvol om het in geld uit te drukken, want daar zit vandaag voor ons land het knelpunt. De beperkende factoren zijn nu niet meer de hoeveelheid uitvoerbare plannen of de beschikbare mankracht. Zo is er een veelbelovend plan van dr. ir. v. d. Meulen om „uitgeboerde” grond weer in produktie te brengen, een plan waar de NOVIB reeds veel geld in heeft geïnvesteerd. Zo komen er na „de Brug” veel jongere agrarische deskundigen,

die een plaats zoeken in de ontwikkelingslanden, maar waarvoor wij helaas onvoldoende plaats hebben. De beperkende factor wordt steeds meer het geld. En daarmee wordt het ook een politieke opgave.

Deze opgave, die vooral voor degenen, die een christelijke politiek voorstaan, bijzonder serieus opgevat zal moeten worden, is niet eenvoudig. Wij komen er m.i. alleen maar uit als wij goed tot ons laten doordringen wat Christus van ons vraagt, in ons persoonlijk leven en ook in ons maatschappelijk leven, n.l. wat we hebben gedaan toen Hij ons ontmoette, terwijl Hij hongerig was, dorst had en in de gevangenis zat. De klacht, die men van mede-broeders wel verneemt, dat „het gebedel” maar niet ophoudt, wordt beschaamd door deze vraagstelling.

Een persoonlijke bijdrage uit ons inkomen is vereist. Daarnaast zullen we ook onze collectieve inkomstenbesteding eens kritisch moeten gaan bekijken. Want als we dat allemaal voor „onszelf” besteden, zit en ook een stuk egoïsme in. Misschien moeten we naar tienden voor de gehele Nederlandse gemeenschap? Wie zal het zeggen?

FA. H. J. WIBBELINK & ZN.

Goors Overslag- en
Transportbedrijf

N.V. AUTODIESELSERVICE SCANIA VABIS - GOOR

Telefoon (05470) 2963 - 2476 - 2577

Maar er zit gelukkig wel groei in. Zo is Christian Rural Fellowship in Nigeria bezig ervaring van de veldwerkers te verzamelen en uit te wisselen. Agromisa in Wageningen staat eveneens voor deze mannen klaar.

Er zouden méér mensen naar het buitenland moeten gaan. En dat zou ook kunnen, want door de veranderde conjunctuur en door „kom over de brug” is het aantal aanmeldingen van landbouwkundigen — althans bij Dienst Over Grenzen, het personeelsbureau van Zendingsbureau en Oecumenische Hulp — de laatste tijd zeer toegenomen.

Het is o.i. een zaak van de politiek — en daarmee zijn we in het kader van dit blad gekomen — om af te wegen of deze kansen benut moeten worden of niet. Een verwijzing naar het feit, dat het toch een druppel op een gloeiende plaat is, is niet zakelijk. Men moet afwegen en prioriteiten steller

Men moet deze vorm van ontwikkelingswerk — de versterking van de land- en tuinbouw afwegen tegen andere binnenlandse zaken.

Naar onze mening is er nog steeds onvoldoende aandacht voor de landbouw als vitaal onderdeel van de ont-

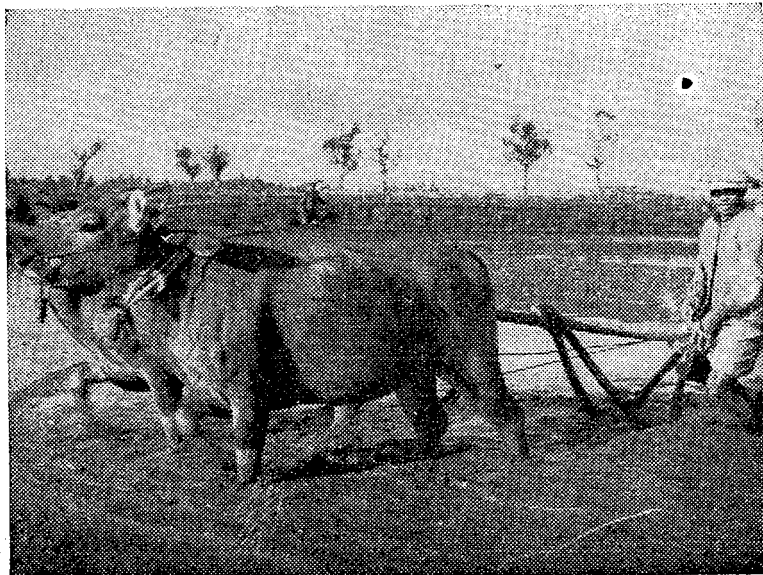

Foto boven: Boer worden? Dat is vrouwenwerk

Foto links onder: Mechanisatie niet direct rendabel.

Foto rechts: Landbouwtrainingscentrum op Soemba

CHINA EN DE VERENIGDE NATIES

DOOR D. KOOIMAN

Na de tweede wereldoorlog vond de oprichting plaats van de Verenigde Naties, bedoeld als wereldomspannend orgaan voor onderlinge samenwerking en wederzijds overleg en als uitdrukking van de hoop op een blijvende internationale veiligheid. Staten met een verdwijnend inwonertal of een minimaal politiek gewicht maken van deze wereldorganisaties deel uit. Een andere schepping van na de tweede wereldoorlog, de Chinese volksrepubliek, welke een vierde gedeelte der totale wereldbevolking omvat, bezeten is van een door gekrenkte trots verkrampd nationaal zelfbewustzijn en uitgerust met een vers gewet atoomzwaard, staat buiten deze organisatie. Hoe is deze waanzinnige situatie, die zozeer afbreuk doet aan de door de V.N. gestelde doelen van samenwerking en vrede, ontstaan en wat zijn de mogelijkheden om deze China-puzzel op te lossen?

Terstond bij de oprichting trad China tot de Volkerenorganisatie toe, waar het niet alleen vertegenwoordigd was in de Algemene Vergadering (Assemblee) maar tevens een permanente zetel bezette in de Veiligheidsraad. Dit China echter was het China van de nationalistische Kuomintang onder het regime van maarschalk Chiang Kai-shek, dat nog een verbeterde strijd te voeren had met het China in opkomst onder de straffe leiding der communisten. De nederlaag van dit oude China tegen de nieuwe machten blijkt spoedig onafwendbaar en met de hem overgebleven getrouwen wijkt Chiang uit naar het eiland Formosa. De nieuwe regering in Peking acht zich de rechtmatige opvolger der nationalistische en maakt derhalve aanspraak op de haar toekomende erfenis in de V.N., waarmede zij tevens de zo gewenste wereldwijde erkenning hoopt te verkrijgen. Middels een tiental telegrammen door Peking in 1949/1950 verzonden, wordt bij het secretariaat der V.N. aangeklopt om toelating tot 's werelds vergaderzaal. De internationale situatie is op dat moment gunstig. Amerika verklaart zich bij een meerderheidsbeslissing inzake toetreding van communistisch China neer te zullen leggen. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Washington overweegt zelfs het eiland Formosa aan Peking over te laten, hetgeen in overeenstemming zou zijn met de Verklaring van Caïro (1943) om Formosa opnieuw tot een Chinese provincie te maken. En verschillende regeringen, waaronder in maart 1950 de Nederlandse, spreken uit communistisch China als de wettige regering van China te beschouwen. Maar dan breekt in de zomer van 1950 de Korea-oorlog uit en het politieke beeld in Zuid-Oost Azië ondergaat plotsklaps een radicale wijziging.

Nam men vroeger voetstoots aan dat de oorlog in Korea een grootscheepse samenzwering was van een op uitbreiding belust communistisch blok, tegenwoordig is men hier heel wat fijnzinniger over gaan denken. Voor wat China aan-

gaat willen wij er op wijzen, dat mocht de regering in Peking achter de schermen tot deze oorlog hebben aangezet zij wel zeer bedrogen is uitgekomen: de uitbarsting van het conflict deed Amerika besluiten haar volle gewicht achter de wankelende regimes van Chiang-Kai-shek en Syngman Rhee (Zuid-Korea) te stellen, aan een overgave van het nu opeens strategisch onmisbaar geachte Formosa werd niet meer gedacht en China werd politiek in een isolement gedrongen. Maar andere omstandigheden maken een Chinees initiatief tot de Korea-oorlog nog onwaarschijnlijker: Peking had na de oorlog met Japan en de uitputtende burgeroorlog rust nodig om het nieuw gevestigde bestel hecht en duurzaam te maken.

Het was tevens op geen oorlog voorbereid en besloot eerst tot zelfstandig ingrijpen in Korea, toen de troepen van McArthur in hun overwinningsover het oorspronkelijke oorlogsdoel vergaten en optrokken naar de Yalu-rivier, welke de grens vormt tussen Korea en China. Daar waren heel wat Chinese waarschuwingen aan voorafgegaan, zoals Peking ook vandaag weer waarschuwt niet werkeloos te kunnen toezien bij een eventuele Amerikaanse inval in Noord-Vietnam.

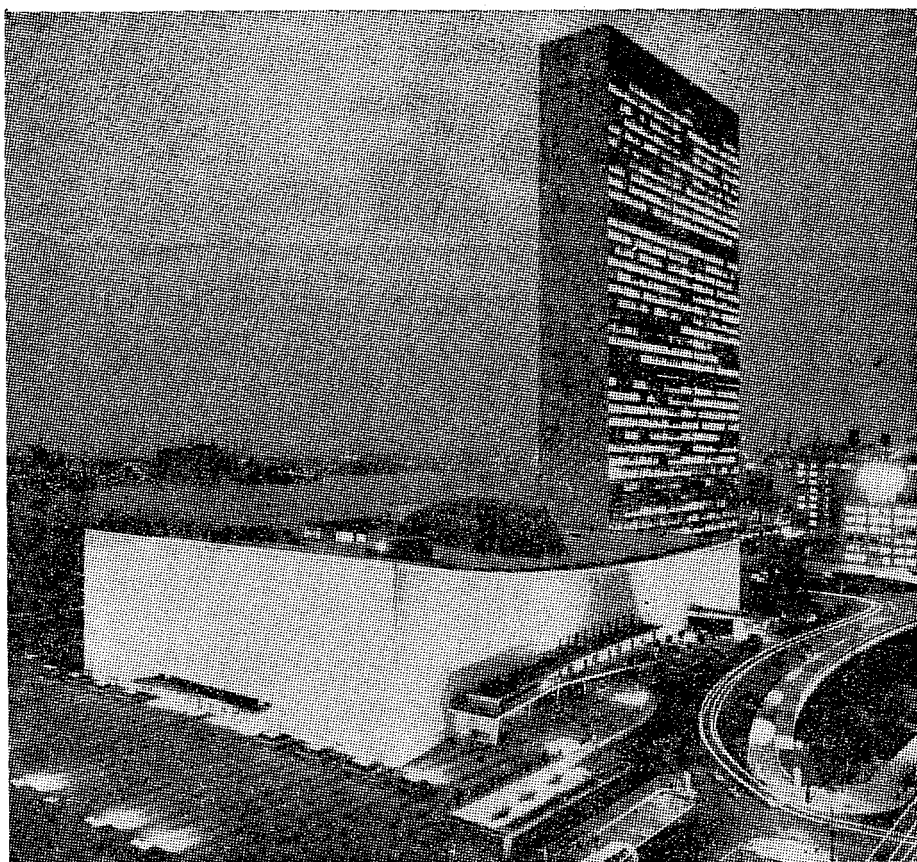
Korea-oorlog keerpunt

Inzake de verhouding tussen China en de V.N. vormt de Korea-oorlog wel een zeer gewichtig keerpunt. Het gemak waarmee de V.N. haar zaak met die der Amerikanen hebben vereenzelvigd, waardoor zij in dit conflict zelf partij werden, deed de toegangsdeuren tot de V.N. voor China voorlopig in het slot vallen. Maar een Volkerenorganisatie, die zich in Chinese ogen had laten misbruiken als werktuig van het Amerikaanse imperialisme en het gewaagd had in een resolutie de Chinezen als „agressors” te brandmerken, had voor Peking ook al haar aantrekkelijkheid verloren. Een nieuw verzoek tot toelating is door Peking niet meer gedaan. En als de Chinese regering zich sedertdien bij gelegenheid uitlaat over een mogelijk Chinees lidmaatschap stelt zij steeds als eis dat de V.N. worden bevrijd van de overheersing door het Amerikaanse imperialisme en zijn rottenoten, dat de gewraakte Korea-resolutie wordt herroepen en dat de republiek Formosa uit alle V.N.-organisaties wordt verwijderd.

Toch heeft China niet nagelaten voor het „V.N.-vraagstuk” belangstelling te tonen, maar de tactiek is gewijzigd. Sedert de Bandung-conferentie (1955) wierp China zich op als voorvechter van de belangen der nieuw opkomende naties en wist het binnen de V.N. de steun te verkrijgen van een groeiend aantal vertegenwoordigers der ontwikkelingslanden. In 1961 ziet Amerika zich genoodzaakt het verzet tegen een plaatsing van de kwestie China op het agendum van de V.N.-Assemblee te staken, al weet het met een roep op artikel 18 van het Handvest gedaan te krijgen, dat voor een eventuele toelating van de volksrepubliek een 2/3 meerderheid vereist zal zijn. Sedert 1961 wordt de kwestie China jaarlijks op initiatief van Albanië door de Assemblee behandeld en „wegens gebrek aan succes geprolongerd”, met als voorlopig hoogtepunt het jaar 1965 toen de stemmen vóór en tegen staakten (47-47). Bij de stemming eind vorig jaar bleek, dat Peking weer terrein had moeten prijsgeven (45-58), waaraan de woelingen der culturele revolutie niet vreemd zullen zijn geweest. Zoals bekend heeft de Nederlandse vertegenwoordiging ondanks onze diplomatieke erkenning van Peking zich steeds stiltegens van stemming onthouden.

Nieuwe organisatie

Als een ander teken van niet geheel verminderde belangstelling voor het idee van een Volkerenorganisatie kan 't Chinese plan worden beschouwd om een nieuwe internationale organisatie op te richten als tegenhanger van de huidige, Amerikaanse geachte V.N. Dit plan werd voor het eerst gelanceerd in 1965, toen het Indonesië van president Sukarno uit protest de V.N. verliet. De Chinese minister van buitenlandse zaken Chen Yi verklaart in dat jaar, dat de onmogelijkheid om tot een ingrijpende reorganisatie van de V.N. te komen de tijd rijp maakt voor de oprichting van een nieuwe revolutionaire Volkerenorganisatie. In de Peking Review van 8 december vorig jaar, waarin het afstemmen van China's toelating door

China mag nog steeds niet in de V.N.

CHINA WERELD- MACHT VAN VANDAAG VII

de Assemblee zeer leugenachtig wordt geweten aan een Amerikaans veto(!), is opnieuw met deze gedachte van een eigen revolutionaire V.N. gespeeld. Ondertussen blijft de absurde toestand bestendigd, dat de bijna 800 miljoen Chinezen van het vasteland in de V.N. vertegenwoordigd heten te worden door een groep ballingen op het eiland Formosa, dat zijn zelfstandig bestaan uitsluitend te danken heeft aan de operaties van de Amerikaanse Zevende Vloot. Het geheel wordt nog ongerijmder wanneer men bedenkt, dat de eigenlijke bevolking van Formosa, de Taiwanesezen, op het bestuur van hun eiland nauwelijks enige invloed hebben. Reeds in 1947 kwamen zij tegen het wanbeheer der nationalistische in opstand, maar hun beweging werd door Chiang Kai-shek met harde hand onderdrukt. De regering is geheel in handen van de twee miljoen uitgeweken Chinese nationalistische en in de 1500 leden tellende Nationale Vergadering hebben slechts 26 eigenlijke Taiwanesezen zitting. Het mag dan ook geen verbazing wekken, dat er bij de bevolking grote verbittering bestaat jegens de Amerikanen, die liever Chiang te vrien houden dan ernst te maken met de zelfbeschikking.

Twee China's geen oplossing

Tot nu toe is steeds gesproken over toelating van China. Dit is echter juridisch onzuiver, omdat het in feite niet gaat om de toelating, maar om de vertegenwoordiging van China. Nationalistische China, of liever Formosa, is immers vanaf de oprichting binnen de V.N. „toegelaten”, maar steeds meer wint het inzicht veld dat buiten de V.N. Peking het Chinese volk „vertegenwoordigt”. De vraag is daarom, wie nu binnen de V.N. het Chinese volk mag vertegenwoordigen, Peking of Formosa. De z.g. „twee-China oplossing” is een juridische spitsvondigheid, die communistisch en nationalistisch China beide als opvolgersstaten van het oude China wil beschouwen en dus ook beide in de Volkerenorganisatie opgenomen wil zien. Een moeilijke zaak is dan echter, aan wie van beide de zetel in de Veiligheidsraad moet oevallen, terwijl bovendien het gevaar bestaat dat het ene China zijn aan het lidmaatschap van de Veiligheidsraad verbonden veto zal gebruiken om het andere China de toegang tot de Assemblee te blokkeren. Voorlopig heeft Formosa de sterkste papieren door zijn zetel in de Veiligheidsraad. De twee-China oplossing is ove-

rigens ook daarom geen oplossing, omdat zowel Peking als Formosa voor zich het alleenrecht opeisen om het Chinese volk te vertegenwoordigen. De regering in Peking zal zeer beslist een lidmaatschap van de V.N. weigeren, wanneer ook Formosa van deze organisatie deel uitmaakt en zeker wanneer Formosa binnen de V.N. aanspraak blijft voeren het Chinese volk te vertegenwoordigen. Een oplossing zal daarom veeleer gezocht dienen te worden in een wijziging van Formosa's politieke status. Met aandacht dient de mogelijkheid onderzocht om de diplomaten van Formosa uitsluitend te laten optreden als vertegenwoordigers van de eilandbevolking, hetgeen hoewel evenzeer een verdrichtsel toch de werkelijkheid reeds dichterbij zou naderen, Formosa zou als de nieuwe staat Taiwan toegang moeten vragen tot de V.N., terwijl Peking als enige vertegenwoordiger van China zitting neemt op de haar toekomende zetels in de organen der V.N.

Al is het een ijdele hoop dat alle betrokkenen aanstonds met een dergelijke oplossing zullen instemmen, is dit toch de richting waarin moet worden gedacht. Het A.R. Program van Actie voor 1967-1971, dat met weinig woorden ook een twee-China oplossing formuleert, achten wij in het licht van het bovenstaande dan ook onbevredigend, temeer daar e. over de zetel in de Veiligheidsraad met geen woord wordt gerept.

Wil China niet meer in V.N.?

Het argument dat de Chinese volksrepubliek in de V.N. niet thuis hoort, omdat het communistisch is houdt geen steek en heeft ook voor andere communistische staten niet gegolden. De veelvuldig door Amerika geuite bedenking dat China agressief zou zijn, terwijl alleen vredelievende landen toegelaten kunnen worden (artikel 4 van het Handvest) houdt zowel wat betreft het één als het ander tegen de feiten der afgelopen jaren geen stand. Wel is het een opmerkelijk verschijnsel, dat Peking bij een groeiende steun binnen de V.N. steeds vijandiger en krijgslustiger verklaringen aflegt, dikwijls juist vóór de jaarlijkse behandeling van het agenda-punt China in de Assemblee; na afwijzing der China-resolutie beklagt het zich dan luidruchtig over het aangedane onrecht. Wil China daarmee wellicht de verdeeldheid, die door haar afwezigheid in de V.N. wordt bewerkt, bevorderen? Zijn de leiders in Peking misschien erg ingenomen met het enorme beslag dat de jaarlijkse China-resolutie legt op Amerika's diplomatieke activiteiten? Zou China misschien terugdeinzen voor een lidmaatschapsaanbieding, vanwege de onder het Handvest aan te gane verplichtingen? Een uiterst belangrijke overweging is ongetwijfeld, dat Peking bij weigering van het lidmaatschap in het defensief zou worden gedrongen en dat de verantwoordelijkheid voor de huidige toestand dan evenzeer bij Peking zelf zou komen te berusten. Belangrijk is ook, dat China door een lidmaatschap van de V.N. rui-

Vervolg op pag. 9

Random de kwestie van de numerus clausus voor een of meer studierichtingen te aanvaarden is in Nederland waarschijnlijk niet in de laatste plaats doordat zij binnen het vlak der politiek getrokken en in een bijzonder eenzijdige vorm onder de aandacht ook van ondeskundige buitenstaanders gebracht werd, grote verwarring ontstaat.

Voorop gesteld zij dat in tal van landen heel wat universiteiten slechts zoveel nieuw in te schrijven studenten willen toelaten als zij verklaren in redelijkheid te kunnen verwerken. Men zal zeggen dat indien slechts de mogelijkheid van plaatsing aan een andere academie in dat land aanwezig is, nog geen man over boord slaat. Daarom moet er dadelijk aan worden toegevoegd dat men tevens in verscheidene staten de nieuwe aanwas niet de baas kan en dus het inslaan van de gewenste studierichting of van enige studierichting althans voor het eerstkomende jaar is uitgesloten.

Om enige cijfers te noemen: Harvard aanvaardt een van de 12 kandidaten welke zich melden. Niet zo lang na de tweede wereldoorlog was de overvolle der Duitse universiteiten benauwend en kwamen velen niet aan de beurt; ook toen tien of meer jaren verstreken waren, was in Engeland de situatie slecht; was deze in Rusland niet beter. In Hamburg kwam het voor dat er voor 520 aspiranten 12 plaatsen in de farmacologie aanwezig waren. In Birmingham, Engeland, dongen enkele honderden sociologen tot de opleiding die voor enige tientallen was weggelegd, te worden toegelaten. Rusland moest in de vijftiger jaren verscheiden honderdduizenden jongelui die academisch onderwijs wensten, teleurstellen. Niemand hefte triomfanteijk de kreet aan: dat is verleden. In het zomersemester 1967 kon de West Duitse Bondsrepubliek van 4200 medische studenten in hope er 2416 helpen; van 700 dentisten in spe — in verwachting klinkt wat dubbelzinnig — ontvingen er 500 de toelating. Wat Engeland betreft konden er in 1965 van de ruim 80.000 die zich meldden er bijna 41.000 gaan studeren; de overeenkomstige cijfers voor 1967 waren omstreeks 100.000 en ongeveer 57.000. Voor medici is er in Rusland één universitaire plaats op elk viertal gegadigden beschikbaar. Men zou zich mede aar. de hand van deze gegevens met een: „waar niet is

Vervolg van pag. 8

mer deel kan nemen aan het internationale politieke verkeer en ervaring op kan doen in de betrekkingen, die tussen verschillende staten gangbaar en gebruikelijk zijn. Een ervaring, die China door zijn historie waarin het slechts met vazallen en onderhorigen van doen had, node mist. Het is ook niet duidelijk, hoe een stelsel van internationale veiligheid kan worden verworven, wanneer China niet wordt betrokken en gekend in de ontwapeningsonderhandelingen. Ongetwijfeld bergt een Chinese aanwezigheid in de V.N. het risico in zich, dat de Assemblee het schouwtooneel wordt van een propaganda-strijd tussen Peking en Moskou en dat de activiteiten van de Veiligheidsraad worden verlamd. Men denke aan het gedrag van Sowjet-Rusland.

Maar dit risico weegt niet op tegen de gevaren die de internationale samenwerking bedreigen bij een voortdurende vervreemding en buitensluiting van de Chinese wereldmacht. De politieke werkelijkheid van dit moment eist een aanwezigheid van de Chinese volksrepubliek in de V.N., maar de tragiek van dit moment is, dat de kans op een Chinees lidmaatschap reeds in een vroeger stadium schijnt gemist en dat Peking op een lidmaatschap geen prijs meer schijnt te stellen. De zaak zit muurvast en zal eerst door de tijd weer in beweging kunnen worden gebracht.

NOGMAALS DE NUMERUS CLAUSUS

DOOR prof. mr. I. A. DIEPENHORST

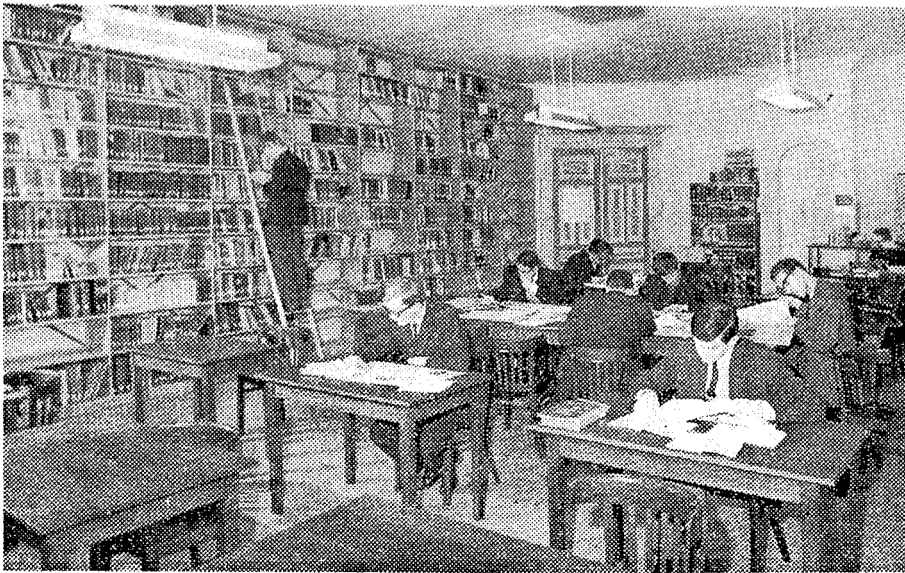
verliest de keizer zijn recht" van de kwestie af kunnen maken. Wanneer een staat genoeg gedaan heeft voor het wetenschappelijk onderwijs wat in redelijkheid mogelijk was gelet op de ter beschikking staande middelen, dan is de kous af. Zelf meen ik inmiddels dat er wel iets meer op te merken valt.

Twee stelsels

Er is ten aanzien van de numerus clausus soms gesproken van twee stelsels. Volgens het ene-bepaald de overheid de getallen studerende tot de verschillende studien toe te laten, lettend op de maatschappelijke behoeften en op haar eigen sociaal-economische plannen. Volgens het andere tracht zij aan ieder die zich opgeeft voor een studie de mogelijkheid daartoe te verschaffen. Het laatstgenoemde systeem ligt westerse Democratieën over het algemeen beter maar het levert wel moeilijkheid op als de toeloop in bepaalde richtingen onmatig wordt en de wal het schip niet keert. Wat wanneer — zoals in Duitsland op het ogenblik het geval is — een op de zes studenten de sociaal-politieke wetenschappen kiest? Wat wanneer ten onzent ruime aantallen jongelui talen of geschiedenis gaan studeren, terwijl het emplot voor de afgestudeerden zeer beperkt zal zijn?

Het is mogelijk langs de weg der voorlichting wenselijke wijzigingen in de belangstelling te bewerken. De faculteiten zelf kunnen duidelijk maken wat de toekomstige maatschappelijke kansen zijn. De overheid op haar beurt is in de gelegenheid de uitbreiding van bepaalde faculteiten wat de capaciteit van inrichting en de sterkte der stafbezetting aangaat, af te remmen. Even zo goed is zij bij machte sommige studien die dreigen te verwijnen, door een actief beurzenbeleid aan te moedigen. Veel bezwaren zullen hier bij het voeren van een redelijk beleid niet rijzen. Men heeft zich in Nederland nooit verzet tegen een strenge keur bij de examens voor de buitenlandse dienst. Na een vergelijkend onderzoek worden zoveel kandidaten aanvaard als men gebruiken kan; anderen, minder bekwaam gebleken maar nochtans soms bekwaam,

Volle universiteiten

vallen af: in feite hanteert men een numerus clausus en dat op het laatste ogenblik. Zou er bedenking rijzen als wij academische opleidingen voor piloot, atoomonderzoeker of ruimtevaarder kenden, om op de waarschijnlijke behoefte — zulks in verband met de hoge kosten — de omvang der studiemogelijkheden af te stemmen? Immers nee, Ik stel nog een vraag: Wanneer een regering voor de toekomst grote intellectuele werkloosheid voorziet, moet zij dan nochtans ieder die wenst te studeren, dit veroorloven, en zulks met betaling harerzijds van grote bedragen jaarlijks voor iedere studiosus?

Numerus clausus 1966

Nu de numerus clausus zoals deze Nederland in 1966 heeft bezig gehouden. De medische faculteiten verklaarden niet langer alle studenten te kunnen opvangen, zelfs indien verdeling door een commissie over de verschillende faculteiten plaats vond. Men heeft toen van overheidswege enerzijds een nieuwe faculteit met grote snelheid tot aanzijn geroepen — wat er in Rotterdam is gepresteerd heeft veel te weinig waardering gevonden — en voorts de toeloop voor enkele jaren willen beperken, aanvankelijk door het aanleggen van een verzwaarde studietoets, welke door deskundigen was samengesteld en die geen nieuwe prestatie der kandidaten zou vergen. Bij aangetoonde toekomstige behoefte aan medici kon verdere verhoging van het facultaire potentieel plaats vinden. Wie het eerste jaar niet geplaatst werd maakte in het jaar daarop een nieuwe kans.

Deze tijdelijke belemmering der medische studie is verworpen. Het argument dat vele aankomend. studenten toevalig hun studie kozen en dus de verandering van de eerst gedane keus niet ernstig is, werd te licht geacht: alle ook de op school niet al te bekwaam gebleken als eerste jaars zich meldende jongelui, moesten terstond kunnen studeren in de door hen gewenste faculteit. Het getuigenis der medische hoogleraren aangaande „overvolte" werd in twi-
fel getrokken — dit wantrouwen is naar

mijn smaak door de colleges van curatoren der verschillende universiteiten onvoldoende gehekel — en meer geloof hechte men aan de verklaring van studenten omtrent aanwezige mogelijkheden.

In sommige kringen is veel waarde toegekend aan de bewering dat een numerus clausus — zelfs een tijdelijke — indruiste tegen de Universele Verklaring van de rechten van de mens (1948) of tegen het Verdrag van Rome, internationale codificaties die waarborgden dat ieder de voor hem passende en door hem begeerde opleiding kon krijgen. Het ontging de in dit opzicht bezwaarden volstrekt dat de desbetreffende bepalingen geen achteruitzetting en evenmin privilegering toelieten, dat zij een geestelijk heersen der overheden bijvoorbeeld door het dom houden van bepaalde bevolkingsgroepen uitsloten, dat wel gestadige ontwikkeling ook van het wetenschappelijk onderwijs door hen verlangd werd, maar dat niet bepaalde beleidsmaatregelen zoals een tijdelijke numerus clausus zich verboden zagen. In Duitsland zijn soortgelijke bedenkingen in verband met de grondwet geopperd reeds jaren geleden op deskundige wijze weerlegd.

Studievertraging

Wat voor degenen die van niets dan onbeperkte medische inschrijving wilden horen in het geheel geen betekenis had, was de studievertraging en het verminderen der studieresultaten als gevolg van te druk bezette colleges en uitpuilende laboratoria. Al evenmin waren zij gevoelig voor hoogleraren die aan de onderzoektaak vanwege de last van het onderwijs niet meer toekwamen. Dat voorts een zekere gespannenheid ging heersen daar waar toch voor alles de rust moet worden gekend was tenslotte ook een helaas veronachtzaamde omstandigheid. De sterkte van een eerste jaars groep medici waarmee vruchtbaar kan worden gewerkt en welke tot behoorlijke kennis en kunde te brengen is, stelt men in de Verenigde Staten op 100; zolang voor Rotterdam de numerus clausus gehandhaafd wordt, moet men daar toch met 160 nieuwelingen aanvangen, gezwegen van de soms de 250 overtreffende eerste jaars elders.

Naar mijn overtuiging behoort de overheid ruime studiemogelijkheden te scheppen. Zij doe dit terwille van onderwijs en wetenschap en beseffe hoe de behartiging van het algemeen welzijn hier een eigen karakter verkrijgt. Indien nodig zal zij de touwen aansnoeren en ginds laten vieren. Indien onder vermindering van geestelijk imperialisme tijdelijk een besnoeiende maatregel als die van het bepalen van een numerus clausus nodig is, heeft zij daartoe het recht. Opleidingen die uiterst kostbaar zijn mogen bij de voortduur aan de behoefte worden aangepast. Het overheidsbeleid over de gehele linie evenwel, hoezeer economisch verantwoord, moet niet economisch gestempeld zijn, alle verleiding daartoe ten spijt.

Twee opmerkingen van enig gewicht voeg ik nog toe. Vooreerst: men dient met schattingen voorzichtig te zijn. Bij iedere raming is er een factor van onzekerheid. Een goed beleid zal daarom gebruik maken van de best beschikbare statistische gegevens: cijfers hebben waarde. Ten tweede: de het terrein van universiteit en wetenschap betredende overheid zij voorzichtig en rekene voor alles met het oordeel der deskundigen: de — naar te hopen is — objectieve docenten en ook — deze geven kennelijk wel eens aan lieve-ingsdenkbeelden toe — met het oordeel der studenten. Zij late zich slechts zelfstandig bij kennelijke eenzijdigheid der naastbetrokkenen gelden.

Dienst aan het leven

Nog iets geheel anders ter afsluiting. Van de academie wordt tevens rechtstreeks dienst aan het leven gevraagd. Bij de vaststelling der behoeften moet niet enkel met wat er nationaal nodig is, worden gerekend. De taak tegenover de achtergebleven gebieden behoort door opleiding van vele elders hun — ideeë — werkring vindende jongelui te worden nagekomen.

Geleerd door het verleden zal men nu en straks groepen zijn beslissingen te nemen, welke op degelijke kennis en grondig beraad berustend, aan universiteit en wetenschap een bij hun wezen passende ontwikkeling vergunnen.

**VEROLME
UNITED
SHIPYARDS**

ROTTERDAM-HOLLAND TEL. 162500

**Scheepsbouwwerven
A. VUYK EN ZONEN**

CAPELLE AAN DE IJSSEL

Nieuwbouw en reparatie

TELEFOON ROTTERDAM 113333 (010)

**Scheepswerf A. v. d. Werff
Onderhoud en reparatie
van schepen**

DOESBURG - TELEFOON 08334 - 2275

Sleepdienst Broedertrouw n.v.

v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN

Corr.-adres MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 01850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)

Alle transporten te water

N.V. Scheepswerf G. Bijlsma en Zoon
NIEUWBOUW WARTENA

van zee-, rivier- en binnenvaartschepen

TELEFOON 05105 - 271

N.V. GERFA Gereedschapfabriek

Zwolseweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241

GEREEDSCHAPPEN voor de metaalindustrie

**FIRMA DE REK EN HORSMAN
Fabriek van scheepslieren**

DORPSTRAAT 102 - TELEFOON 1894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSSEL

NIEUWE LIEREN, stoom en elektrisch.
NIEUW IJZER, zoals platen, hoek- en balkijzer.
RIJPLATEN in diverse maten.

**STOLK'S
Handelondernemingen n.v.**

Kantoor: Veersedijk 233 - HENDRIK IDO AMBACHT
Telefoon (01850) 28000 - 28886

A. BAARS A.zn
Exploitatie van baggermaterieel n.v.

VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) - 3154

Scheepswerf A. Baars A.zn N.V.

SLIEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154

NIEUWBOUW EN REPARATIE

Constructiewerkplaats
en machinefabriek **BAILY**

Nieuw Lekkerland - Telefoon 436

• STAALCONSTRUCTIES VOOR GEBOUWEN e.d.
• ALLE SOORTEN KRANEN.

FIRMA BLAAK

Boot- en sloepenbouwerij, jachtbouw

HOOGZAND

PARTIJ IN DE ETHER

In zijn radiotoespraak van woensdag 5 juni j.l. heeft dr. W. de Kwaadsteniet, secretaris van de A.R.P. gesproken over de invoering van de nieuwe omzetbelasting en over de loonnota van de regering. Hieronder volgen enkele gedeeltes uit deze toespraak.

„In de eerste plaats brengt invoering van het B.T.W.-stelsel mee een prijsverhoging van allerlei goederen, want de omzetbelasting wordt hoger. Dit betekent, dat textiel, schoenen e.d., met andere woorden: verschillende goederen die nodig zijn voor het dagelijks bestaan, duurder worden. De mensen met grote gezinnen en lage inkomens worden hierdoor het meest getroffen. De A.R. fractie in de Tweede Kamer heeft dan ook gepleit voor compenserende maatregelen, dus voor een vergoeding om de nadelige gevolgen op te vangen voor deze mensen. Niet voor allen, dat is niet direct nodig. Wel voor hen, die de verhoogde belastingdruk niet kunnen opvangen in hun inkomens. Dit pleidooi van de A.R. in de Tweede Kamer hield in:

1. Invoering van een vergoeding, (enerzijds verlaging belastingdruk, anderzijds verhoging van de betreffende sociale verzekeringsuitkeringen) gelijktijdig met de invoering van de B.T.W. per 1 januari 1969.
2. Die vergoeding dient ten laste te komen van de overheid en dient niet mede gefinancierd te worden door extra premieheffing zoals de regering wenst.

Een premieverhoging drukt immers verhoudingsgewijs sterk op de lagere en middengroepen. En dan te bedenken dat de premiedruk al vrij zwaar is. Daar komt nog bij, dat de invoering van het nieuwe omzetbelastingstelsel een tijdelijke vergroting van de belastingopbrengst oplevert van ongeveer f 700 miljoen gulden, opgebracht door de consumenten. Een vergoeding uit de overheidsmiddelen is dan ook niet een gift aan de zwakke groepen, maar een teruggave van in feite ten onrechte geïnde belastingen van de minstdraagkrachtigen.”

„De regering heeft plannen om in elk geval 150 miljoen gulden van de 700 miljoen te besteden aan de werkloosheidsbestrijding. Voorts zal een gedeelte misschien worden besteed aan de optrekking van de belastingvrije voet voor inkomens- en loonbelasting. Maar het restant dan? Zal dat gebruikt worden voor verdere verlaging van de loon- en inkomstenbelasting?

Is een bedrag van 150 miljoen wel voldoende voor

verdere terugdringing van de werkloosheid? De werkloosheid is een sociaal kwaad, dat zo goed mogelijk bestreden moet worden.

Natuurlijk moet men daarbij rekening houden met de economische situatie, maar als men op dit moment kan kiezen tussen verdere belastingverlaging en werkloosheidsbestrijding lijkt mij de keuze niet zo moeilijk. Dan kiezen wij voor werkloosheidsbestrijding.”

„Nu nog enkele opmerkingen over de loonnota van de regering. U weet hoe de Kamer haar bezwaren naar voren heeft gebracht. Voor de regering was dit aanleiding terug te komen op haar besluit om nu reeds de looptijd van de C.A.O.'s met een half jaar te verlengen. Het is mij ook niet helemaal duidelijk, dat de regering meende dit besluit te kunnen nemen en tegelijkertijd geen bezwaar heeft de bestedingen te verruimen door belastingverlaging.

Verder kun je natuurlijk een beslissing op het terrein van de lonen voor 1969 — zoals eveneens in de Kamer werd opgemerkt — ook over een half jaar nog wel nemen. Er is dan meer inzicht in de situatie, omdat tegen die tijd de Sociaal-Economische Raad haar eerste halfjaarlijkse rapport over 1968 publiceert.

Met name zal men er echter op toe moeten zien, dat de regering niet alleen een loonpolitiek voert, maar ook een inkomenspolitiek en een vermogenspolitiek. In deze situatie betekent dit, dat de te treffen maatregelen niet alleen betrekking moeten hebben op de lonen, maar dat ook maatregelen op het gebied van dividenden en prijzen in onze beschouwingen dienen te worden betrokken.”

* * * Het gouden verbond

Het verbond van de protestants-christelijke werkgevers in Nederland heeft de vorige week haar vijftigjarig jubileum gevierd. Wij zijn daarover bijzonder verheugd. Zeker, óók om hetgeen in het verleden is gebeurd. Het verbond heeft er altijd naar gestreefd de bijbelse boodschap van gerechtigheid en liefde in de sociaal economische sector van het leven tot haar recht te doen komen. Dat betekende niet alleen een zakelijke behartiging van de belangen van hun leden! Maar het verbond heeft er duidelijk naar gestreefd dit te doen in het belang van allen die bij de onderneming betrokken waren. De werknemers waren „een zaak apart”.

In de achterliggende jaren is het hoe langer hoe duidelijker geworden dat niet kon worden volstaan met een bezinningsorganisatie alleen, waarbij dan de zakelijke aspecten verzorgd werden in zgn. algemene organisaties.

Het hier en daar weer hoorbare verlangen dat een christelijke organisatie zich moet bezig houden met een „christelijke bezinning” en de rest maar aan anderen moet overlaten is door het verbondswerk in deze jaren afgewezen, als zijnde een gevaarlijke zaak.

En niet ten onrechte. Het verbond, dat in federatieve samenwerking met de katholieke werkgevers haar werk voortzet — op deze wijze zijn de christen-werkgevers verder dan de christen politici — zal zich in de komende jaren voor moeilijke problemen geplaatst zien.

Omdat het dan met name zal gaan om de oplossing van de vraag hoe de mens, zoals hij in de onderneming werkzaam is als beeldrager Gods dit kan zijn, in een gemechaniseerde en geautomatiseerde bedrijfswereld.

Wij hebben er vertrouwen in dat het verbond deze nieuwe taak duidelijk ziet. En wat meer is, ziet in evangelisch perspectief.

Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen

Voor het partij-sekretariaat worden de volgende medewerksters gevraagd:

1. TELEFONISTE-TYPISTE
(EEN GOEDE TELEFOONSTEM IS VEREIST)
2. TYPISTE
3. ADMINISTRATIEVE KRACHT
voor de ledenadministratie
4. JONGE MEDEWERKSTER

Bij voorkeur MULO of gelijkwaardige opleiding.

Een prettige werkkring wordt geboden op een niet te groot kantoor, waar in goede teamgeest wordt gewerkt.

Salaris nader overeen te komen, overeenkomstig leeftijd en functie.

Sollicitaties worden gaarne ingewacht op het sekretariaat, Dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage (eventueel telefoon 070 - 183960).

ENKELE INDRUKKEN UIT DE VERENIGDE STATEN

Mr. W. Aantjes, vice-voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, heeft op uitnodiging van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken een bezoek gebracht aan de Verenigde Staten. Dit bezoek droeg een algemeen oriënterend karakter. De heer Aantjes voerde gesprekken met leden van de regering, het Congres en het Huis van Afgevaardigden. Daarbij kwamen actuele politieke problemen aan de orde, zoals het rassenvraagstuk, Vietnam en het streven naar vrede.

Mr. Aantjes sprak tevens met enkele kandidaten voor de presidentsverkiezingen. De redactie van Nederlandse Gedachten vroeg de heer Aantjes bij zijn vertrek, indien mogelijk, tijdens zijn verblijf in de Verenigde Staten iets voor ons blad te schrijven. Het drukke programma liet hier echter weinig tijd voor, zo bleek uit een brief die de redactie op 27 mei 1968 ontving.

Uit deze brief laten wij hiernaast enkele gedeelten volgen. Zij geven, zij het slechts zeer summier, een indruk van de ervaringen van de heer Aantjes. De redactie hoopt dat de heer Aantjes die als dit blad verschijnt weer in ons land is teruggekeerd bereid zal zijn uitgebreider over zijn reis naar Amerika en zijn indrukken daar in ons blad te schrijven.

Op deze pagina treft u tevens een stukje aan dat verscheen in „The Washington Evening Journal”, van 18 mei j.l., n.a.v. het bezoek van de heer Aantjes aan deze plaats in het midden-westen van Amerika.

Ook de afgedrukte foto verscheen in genoemd blad.

Het is maar goed, dat ik niet definitief toegezegd heb „reisindrucken” vanuit Amerika te schrijven voor Nederlandse Gedachten.

Het is volstrekt onmogelijk om bij het drukke program, de inspanning die dat eist, en het voortdurend reizen, ook nog artikelen te schrijven.

Zelfs een dagboek schoot erbij in. Mijn eigen gegevens moet ik straks reconstrueren uit brieven aan thuis, dia's, kranteknipsels, folders en een massa losse notities op verspreide papiertjes.

Het meest spectaculaire evenement tot nu toe is voor mij geweest een ontmoeting met Mc. Carthy en met Kennedy in Lincoln, respectievelijk Omaha, beide in de staat Nebraska. De ontmoeting met Mc. Carthy, van wie ik mij iets had voorgesteld, was een teleurstelling. De kennismaking en het gesprek met Kennedy, ten aanzien van wie ik nogal sceptisch gestemd was, waren daarentegen een verrassing voor me. Helaas ontbreekt mij de gelegenheid om dit nader toe te lichten. Wellicht is daar op een later tijdstip gelegenheid voor. Wat de derde democratische kandidaat betreft, Humphrey, wat deze tot nu toe heeft laten zien en horen, beperkt zich tot een nogal ongenueanceerde representatie van het Johnsonbeleid en is weinig imponerend.

Het is niet goed in te zien, waarom dan Johnson zelf niet opnieuw kandidaat zou zijn. Het is trouwens geenszins uitgesloten, dat een succesvolle Humphrey-campagne daarop alsnog zou uitlopen.

Tegen Kennedy wordt nogal uitgespeeld, dat hij zou profiteren van de naam van zijn broer. Het is echter de vraag, of dit langzamerhand niet eerder een nadeel is dan een voordeel. Hij is n.l. de enige kandidaat, die met John Kennedy wordt vergeleken. Alle anderen worden tegen Johnson afgewogen.

Wat de republikeinse kandidaten betreft, ben ik enigszins geschrokken van

WILLEM AANTJES, ondervoorzitter van het Nederlandse parlement en een leidend nationaal politicus in zijn land, was vrijdag eregast op een diner in het „Robert Day home”.

De heer Aantjes maakt een reis door de Verenigde Staten. Hij neemt deel aan het „International Visitors Program” van het ministerie van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten.

De heer Aantjes heeft verzocht om een bezoek te brengen aan een kleine gemeenschap in het midden-westen. Het doel van het bezoek van de Nederlandse politicus is te praten met zoveel mogelijk mensen en om zoveel mogelijk te weten te komen van de activiteit en de houding van de Verenigde Staten ten opzichte van zaken als krotopruijing, burgerrechten en de Vietnamese oorlog. Ook is het de bedoeling dat hij politieke leiders er plaatselijke kiezers zal ontmoeten om met hen te discussiëren over de verkiezingscampagne van 1968 en om iets te zien van deze campagne. Op de bijeenkomst van gisteravond vroeg de bezoeker zijn gasten naar hun houding ten opzichte van de Vietnamese oorlog en lopende politieke activiteiten.

De heer Aantjes zelf beantwoordde ook veel vragen over zijn eigen land en de inrichting van het landsbestuur daar. Eveneens werd hem gevraagd naar de houding die men in Europa aanneemt ten opzichte van de wereldpolitiek van de Verenigde Staten.

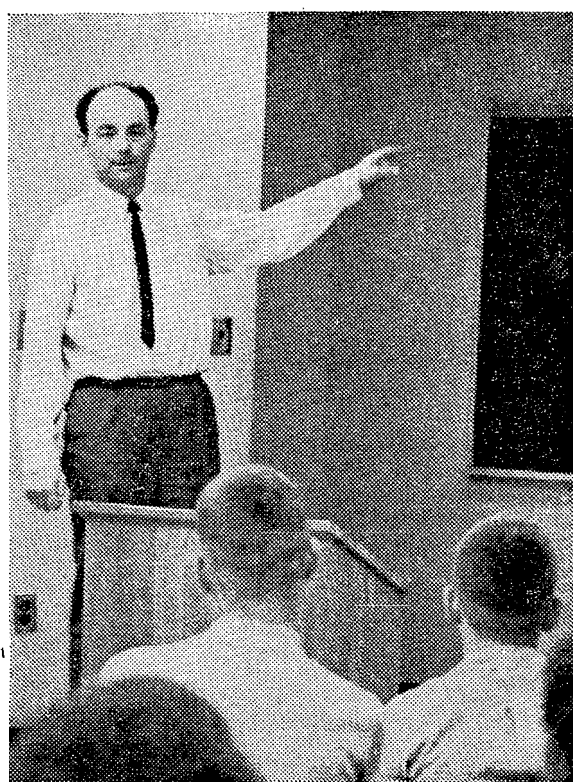
uitlatingen van Nixon. Hij heeft de duidelijke steun van het meest conservatieve deel van zijn partij. Zijn benadering van de problemen geeft soms te denken. Ten aanzien van het sociale vraagstuk en in verband daarmee van het rassenvraagstuk en de relletjes was hij bondig: „Er kan geen vooruitgang zijn zonder orde”.

Zijn tegenkandidaat, Rockefeller, reageerde: „Er kan geen orde zijn zonder vooruitgang”. Het is allebei waar en het is een beetje een woordenspel, maar het verraadt toch een benaderingswijze.

Het meest waarschijnlijk lijkt mij echter dat de strijd zal gaan tussen Humphrey en Nixon. Beiden hebben het meest de sympathie en steun van hun „partijmachine”. Dat geldt vooral voor Nixon.

Wat de democratische partij betreft zou een overeenkomst tussen Humphrey en Mc. Carthy (president en vice-president) een kans maken.

Het lijkt een vreemde combinatie, maar sommige van de meest recente uitlatingen van Mc. Carthy geven mij wel te denken. Een groot bezwaar is echter dat beiden uit dezelfde staat komen, n.l. Minnesota, en dat weegt hier zwaar. Emotioneel het meest treffend is voor mij geweest een kerkdienst in de kerk van Martin Luther King in Atlanta, en

NEDERLANDS POLITICUS OP BEZOEK

Het stukje naast de foto verscheen op 18 mei in „The Washington Evening Journal”. De heer Aantjes, plaatsvervangend voorzitter van de Evangelische Partij in het Nederlandse parlement, is hier in gesprek met leerlingen van een middelbare school. Aldus vermeldde het onderschrift bij bovenstaande foto, die eveneens in genoemde krant stond.

daarna een bezoek ten huize van mevr. King. Het rassenprobleem zal zeker nog geruime tijd aan de orde zijn en daar kan ik misschien later nog eens op terugkomen. Het is het voornaamste politieke vraagstuk van de komende jaren, en gelukkig wordt dat door zeer velen in Amerika ook zo gezien, al zijn velen wel verrast, te worden geconfronteerd met een zo grote aandacht buiten Amerika voor de oplossing van dit vraagstuk.

Wat Vietnam betreft, heb ik nauwelijks iemand ontmoet die niet vond, dat Johnson veel eerder zijn standpunt had moeten wijzigen. Het is bijna verbazingwekkend, hoe hij zo lang een politiek heeft kunnen volhouden, die kennelijk het vertrouwen van de meerderheid van zijn eigen volk niet meer genoot. Van alle presidentskandidaten maakt Nixon nog het meest de indruk zich aan het oude Johnson-beleid inzake Vietnam verwant te gevoelen.

Ik heb nu wel de drie voornaamste vraagstukken genoemd, waaromtrent ik mij in deze weken oriënteer. Daarnaast zijn er tal van andere dingen. Zo heb ik o.a. voor leerlingen van middelbare scholen en voor studenten uiteenzettingen gegeven over het politieke systeem in Nederland en ook met hen over actuele vraagstukken van gedachten gewisseld.

Aannemingsbedrijf
Utiliteitswerken

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennep
02526-2541

DE WEEK ROND

27 mei De Nederlandse Spoorwegen hebben voor het eerst in de geschiedenis van de NS in het buitenland een grote order geplaatst voor reizigersmaterieel. „Vlug, veilig en voordelig” zal wel de overweging zijn geweest. En is dat zo onredelijk nu ons spoortje verliezen lijdt. Overigens: wedden, dat er morgen een van de ons bekende Kamerleden vragen stelt aan de minister? Zo gaat dat.

28 mei De studenten willen een openbaar gesprek - aldus een 5e jaars wiskundig student als woordvoerder van de NSR - met de ministers. Stel je voor: een besloten gesprek en dan achteraf ruzie over wat er precies is gezegd! „De afstand tussen de NSR en de student” zou nog vergroot worden. Veel vertrouwen hebben de heren studenten kennelijk niet in zich zelf noch in hun achterban. Zou een bandrecorder geen uitkomst bieden?

29 mei Jo Lammens de komende motorcrosser, zegt onze sportpagina, is voor niemand bang. Hij fikst het wel, zegt hij. Maar toch . . . ! Hij berijdt - zo is dat in die kringen - een roomwitte BMW 1600. Gedeeltelijk gefinancierd door hoge startgelden in België. Hoe hoog mag niet in de krant: „dan krijg ik de belastingen op mijn nek”. Voor niemand bang, zei Jo. En wij maar trouw vanaf de eerste tot de laatste gulden belasting betalen. Wij zijn dan ook slechts loonslaven.

30 mei 't Is weer zo ver. Een van Nederlands ministers heeft zijn verzameling op een onnavolgbare wijze weten aan te vullen. De hoogste Portugese orde die daar bestaat is toegekend aan onze hoogst eigen minister Luns. Waarom? Wel, hij heeft zich voor Portugal verdienstelijk gemaakt. Zou dat niet een grondige reden zijn voor bepaalde Kamerleden om weer eens een vraag te stellen? In deze trant: en wat heeft deze democratische minister dan wel gedaan ten behoeve van het ondemocratische Portugal.

31 mei Ruim 150 chauffeurs en arbeiders van een onderneming zijn in staking gegaan. Méér loon - méér vrije tijd. Op zichzelf normaal en begrijpelijk. Maar dit bericht komt uit Joegoslavië - n.b.!

1 juni Morgen is het pinksteren. Pinksteren was de inzet van de veeltaligheid. Laten we hopen op het tweede pinksterwonder: mensen die elkaar ook verstaan. Volkomen - mannen en vrouwen; ouders en kinderen; zwarten en blanken; christenen en leninisten.

BOEKBESPREKING

VAN WILSON TOT JOHNSON

door C. M. H. Bosch. Uitgave Kok, Kampen

In de serie dunne boekjes die als kenmerk de verzameltitel „Dichterbij” dragen, is dit deeltje beslist geen uitblinker. Het geeft vijftig jaar politieke geschiedenis van Amerika - en wel de laatste vijftig jaar.

De presidenten van Wilson af tot Johnson passeren hier in een zo kort bestek de revue, dat slechts heel schematisch een beeld gegeven kan worden van hun politieke beleid. Dat de auteur dit zelf ook beseft heeft, blijkt hieruit, dat nóg een dun boekje met dezelfde titel verschenen is en dat teksten bevat, citaten en programapunten van de verschillende presidenten. Natuurlijk is er het gevaar, dat daarbij een zekere eenzijdigheid optreedt; het cijfer is een subjectieve bezigheid. Inderdaad is dit boekje daarvan niet vrij gebleven. Wel geven de boekjes wat zij beogen. Werkmateriaal voor geschiedeni. Maar om program en resultaten van negen presidenten in een boekje van 32 bladzijden te beschrijven, blijkt teveel gevergd te zijn geweest. Vandaar dat dit niet het beste Dichterbij-deeltje van de serie is.

Snelle persen en vakkundig personeel staan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken

periodieken
boeken en
handeldrukwerk

rotatie

DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
drift 13 / tel. 030 - 19446
utrecht

waarborgmerk voor wetenschappelijk verantwoorde genees- en verzorgingsmiddelen voor kleine en grote

HUIDSIEREN

VEERLAAN 17 - 23 - ROTTERDAM

Vraag verhuisfolders of emigratiefolders aan

BONGERS

Internationaal verhuisbedrijf
RIJNHAVEN - WAGENINGEN
Telefoon 2725 (b.g. 3100)
Opslag inboedels - Overzee-verpakking

TE HUUR aangeboden in
Zuid Limburg

VRIJ HUIS van 29 juni t/m 13 juli, 6 slaappleatsen, f 160 per week. R. Pastoor, Trichterweg 164, post Treebeek.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heer Boertien (A.R.) en Lems (P.v.d.A.) hebben aan de staatssecretaris van Economische Zaken gevraagd of uit een rede die de staatssecretaris op 28 mei voor de „Nederlandse Orde van Accountants” heeft gehouden geconcludeerd kan worden dat er voor het zomerreces een wetsontwerp betreffende niet-registeraccountants zal worden ingediend. Verder vragen de beide Kamerleden of het rapport van de tweede commissie Brands op korte termijn openbaar gemaakt kan worden om zo vroeg mogelijk een gedachtenwisseling op gang te brengen.

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN

DIRECTIE- EN SCHAFT- WAGENS ETC

HOUTBOUW HAHBO HARDINXVELD

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

db

Voor goed verzorgd drukwerk

DRUKKERIJ J. B. VAN DEN BRINK & Co
Beukerstraat 77 Zutphen Tel. (5750) 4218

ABONNEER U OP NEDERLANDSE GEDACHTEN

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

Wenst als geschenk:

1 abonnee
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 abonnees
zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 abonnees
sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6.— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

GELDERLAND

Uitgebalanceerde verzekeringspakketten
met jaarlijkse controle voor privé en zaken

Assurantiemakelaar **L. van den Beukel**
Bemiddeling
bij in- en verkoop van onroerend goed:

Makelaar **L. van den Beukel**
Laan van Avegoor 8 - Ellecom - Telefoon 4790 (08330)

Firma B. D. Brüggemann
STUCADOORSBEDRIJF

STATIONSSTRAAT 19 - APELDOORN
Telefoon 17353 en 21401

CONVECTOREN

voor KOLEN, OLIE en GAS
zowel voor WOONKAMERS als
voor KANTOREN ZALEN etc.

FIRMA T. VIETS
Bergstraat 38 - Telefoon 08370 - 2765 - WAGENINGEN

Radio K. B. Weimar Televisie

LANDELIJK ERKEND INSTALLATEUR
ELEKTRISCHE APPARATEN - VERLICHTING

Maandereind 19 EDE Telefoon 8373

KOOP BIJ ONZE ADVERTEERDERS

MAGAZIJN „HET ANKER”

Hoofdstraat 94 - 96 - Veenendaal

Zeer voordelige aanbieding in
Terlenka vallen en gordijnen

SPECIALITEIT IN NYLONKOUSEN

Voor een geklede of sportieve mantel naar

WAGENINGEN

DE ARME RECHT VERSCHAFFEN

DOOR MR. W. AANTJES

DE kennismaking en het gesprek met Kennedy, ten aanzien van wie ik nogal sceptisch gestemd was, waren daarentegen een verrassing voor me. Helaas ontbreekt mij de gelegenheid om dit nader toe te lichten. Wellicht is daar op een later tijdstip gelegenheid voor". Deze zinsneden komen voor in Nederlandse Gedachten van vorige week en zijn ontleend aan een brief, die ik op 19 mei j.l. vanuit Amerika aan de redactie schreef. Nu, een week later, is het niet meer nodig. Robert Francis Kennedy is als kandidaat voor de hoogste politieke post in de wereld uitgeschaald. Niet door een nederlaag na een eerlijke verkiezingsstrijd, niet tijdelijk voor een periode van vier of acht jaar, maar voorgoed door de opgezweepte haat, die zich ontladde in een moordenaarshand.

Wat na een verkenning in de V.S. een bijdrage had moeten zijn tot een verantwoord oordeelsvorming in Nederland omtrent de presidentskandidaten, kan nog slechts dienen ter nagedachtenis aan een diep menselijk mens, een groot man, die alle mogelijkheden in zich had ook een groot president te worden.

Want „Bobby” Kennedy was anders dan zovelen meenden. Het beeld, dat wij ons van hem gevormd hadden op grond van de beschrijving in de pers en van zijn optreden voor de televisie en de daarop geleverde commentaren, was dat van een eerezuchtige opportunist, die geen middel schuwde om zijn persoonlijke doel, het presidentschap van de Verenigde Staten, te bereiken. De Robert Kennedy, die ik tijdens mijn verblijf in Amerika leerde kennen uit zijn geschriften, uit zijn verkiezingsredevoeringen en zijn verkiezingsmethoden, uit een herhaalde persoonlijke ontmoeting en een nachtelijk gesprek na zijn overwinning in de staat Nebraska, en vooral uit het grote vertrouwen en de diepe aanhankelijkheid van de achtergeblevenen en de achtergestelden in de Amerikaanse maatschappij, die Robert Kennedy was een andere. Niet de bravuur van de verwerende jongen, maar de ernst van de gerijpte en beproefde man. Leek hij op de televisie vaak jonger dan hij was, in werkelijkheid leek hij ouder dan hij was. Zijn hele houding drukte iets tragisch uit, dat de moord op zijn broer erin gebracht heeft en dat er nooit meer uit verdwenen is. Hij werd, geloof ik, gedreven door de gedachte dat 't werk van zijn broer voortijdig was afgebroken en moest worden voortgezet, en dat hij daartoe geroepen was.

Ik zeg dat niet nu, na zijn dood; dat zou goedkoop zijn. Daarom begon ik

BIJ KAPTINO

KEUZE UIT MEER DAN 2000

schrijfmachines

OOK TIEL- EN REKENMACHINES
BRANDKASTEN GROTE SORTERING

De Clerqstraat 77, tel. 020-123711, Amsterdam
Zijlweg 53, telefoon 023-20018, Haarlem
Laan van Nieuw Oost-Indië 12, Den Haag.

TER GEDACHTENIS AAN ROBERT F. KENNEDY

dit artikel met een verwijzing naar mijn brief van 19 mei. In een brief naar huis, enkele dagen eerder, voegde ik er een bewijs „it het ongerijpde aan toe: „Er zal ook wel een brok ambitie bijkomen, maar dat het alleen eerezucht is, daar geloof ik niets van. Hij is schatrijk, heeft een gezin met tien, straks elf kinderen, waarom zou hij deze slopende functie begeren met een goede kans het volgende slachtoffer van een moordaanval te zijn?" Neen, daarvoor is meer nodig dan eerezucht. Daarvoor is moed nodig en karakter.

De schrik was mij om het hart geslagen, toen ik hem na zijn overwinning in Nebraska in de straten van Omaha omstuwde en opgeslokt zag door een opgewonden mensenmenigte: „Er hoeft er maar één te steken of te schieten..." Vreemd, dat gevoel had ik in een toch ook enthousiaste bijeenkomst van McCarthy met zijn aanhangers helemaal niet. Het schijn' bij de naam Kennedy te behoren...

Toen ik hem die nacht in zijn hotel vroeg, of hij het gevaar van een aanslag niet aanwezig achtte, zei hij: „Ja, ik weet het, maar ik heb geen keus". Robert Kennedy voelde zich geroepen en die roeping met alle daaraan verbonden risico's gaf richting aan zijn leven. Die roeping was niet het romoensrechtelijke „ieder het zijne geven", maar het christelijke „de verdrukke oprichten en de arme recht verschaffen".

Op de laatste zondag van mijn verblijf in de Verenigde Staten hoorde ik in Washington in een door overwegend blanke kerken belegde oecumenische dienst een onvergetelijke preek van Abernathy, de opvolger van Martin Luther King, over 2 Kon. 7:3 en 4. De uitgestotenen uit de samenleving zien geen uitweg. Terugkeer naar de plaats van waar zij gekomen zijn, betekent de dood. Blijven waar zij zijn betekent ook de dood. Dan besluiten zij in beweging te komen en op weg te gaan, de confrontatie aan te gaan: „Indien zij ons in leven laten, zullen wij leven; en indien zij ons doden, zullen wij sterven". Zo is ook Robert Kennedy op weg gegaan. Hij heeft het niet bij de partijmachine gezocht, hij leeft het niet bij het intellect gezocht maar hij is tot het volk gegaan. En hij is gegaan in de

wetenschap: „Indien zij ons in leven laten, zullen wij leven; en indien zij ons doden, zullen wij sterven". Zij hebben hem niet laten leven...

Er is geschreven, dat niet de maatschappij schuldig is aan de moord op Kennedy. Het beste bewijs zou zijn, dat de moordenaar een Jordaniër is, die nog maar betrekkelijk kort in de Verenigde Staten woonde. Ik vrees, dat het anders is. Zelf geloof ik ook niet direct in een complot. De omstandigheden, waaronder de aanslag gepleegd is, wijzen daar niet op. Maar zelfs dan is de aanslag niet los te zien van de stemming, die jarenlang tegen deze man en zijn familie gekweekt is. Zo wordt een sfeer rijp, waarin labiele figuren tot onverantwoorde daden komen. En die stemmingmakerij kan weer niet los worden gezien van de politieke idealen van de Kennedy's.

De Amerikanen met een andere dan een blanke huidskleur zijn niet vergeten, dat het Robert Kennedy was, die als minister van justitie onder zijn broer de zaak van de gelijke burgerrechten heeft aangepakt. Maar zij zijn niet de enigen, die het niet vergeten zijn... En Kennedy liet er geen twijfel over bestaan, dat de wettelijke gelijkheid niet het eind, maar het begin was van de verheffing der armen en miskenden. Geen der kandidaten was en is zo onduidelijk in zijn uitspraken als Kennedy was. (Merkwaardig, de andere multi-miljonair onder de kandidaten, Rockefeller, komt hem daarin nog het meest nabij).

Wie nog getwijfeld mocht hebben, hoezeer Robert Kennedy de belichaming was van de hoop der armen, heeft verleden week op het televisiescherm gelegenheid te over gehad overtuigd te worden. Wij hebben het allemaal kunnen zien: op alle stations, die de trein met het stoffelijk overschot tussen New York en Washington passeerde, was de donkere huidskleur verre overheersend. Hij was hún senator en presidentskandidaat. Zij gaven hem meer vertrouwen dan zij aan menige rasgenoot zouden geven. Het volk, het echte volk, gaf hem op zijn laatste tocht een presidentieel uitgeleide. Het was als een posthume verkiezing.

• Vervolg pag. 7

In dit nummer

Zaterdag 15 juni zal dr. W. P. Berghuis op een buitengewone Deputatenvergadering in De Doelen in Rotterdam afscheid nemen als voorzitter van het Centraal Comité van de A.R. Partij. Enkele feiten uit de periode-Berghuis, zie pag. 3.

Op pagina 2 staat nogmaals een verhaal over het debat over de B.T.W. in de Tweede Kamer. Op pagina 4, 5 en 6 staat een artikel van de heer E. J. Matthies, Zoetermeer in een stroomversnelling. De heer Matthies is gemeenteraadslid van Zoetermeer en oud-lid van het dagelijks bestuur van de Arjos.

Op pagina 7 en 8 vindt u de rubrieken Lezers schrijven ons en De week rond.

Radio

Woensdag 19 juni heeft de A.R.P. een radio-uitzending over Hilversum II (298 m) van 18.20-18.30 uur. U kunt dan een vraaggesprek beluisteren met de nieuwe Partijvoorzitter.

BIJ B.T.W.-DEBAT GING HET OM KOMEND BELASTINGBELEID

De Kamer heeft terecht voor twee aspecten bijzondere aandacht gehad toen zij de nieuwe omzetbelasting behandelde.

Allereerst was er het facet van de compensaties. Dat wil zeggen, dat de wet die straks in werking treedt, kwalijke gevolgen kan hebben voor de consument en het bedrijfsleven die opgevangen moeten worden. Moeten worden: het is de bedoeling van de wetgever geweest „slechts” op een beter systeem over te gaan zonder mede te beogen een verhoogde belastingopbrengst ten behoeve van 's rijks schatkist. Dat facet heeft terecht bijzondere belangstelling gehad bij de algemene beschouwingen van dit wetsontwerp. Naar het ons voorkomt heeft de Tweede Kamer scherp ingezien dat het hier ook ging om de grondslagen van het komende beleid zoals dat in de begroting 1969 op prinsjesdag 1968 aan de Kamer zal worden voorgelegd — met name het komende belastingbeleid en dat met betrekking tot de hoogte van de premies voor de sociale verzekeringen. Een voorproef van het komende begrotingsdebat 1969 werd nu reeds gesmaakt.

Die algemene beschouwingen bij het wetsontwerp over de B.T.W. waren in wezen politieke voorgerechten. Met name bij de replieken. Mede door de slagvaardige interrupties van de A.R. fractie-voorzitter Biesheuvel en de heer Goudzwaard zijn er althans nu geen verkeerde beslissingen gevallen. Integendeel, de weg die leidt tot aanvaardbare besluiten is volledig open gehouden. In Nederlandse Gedachten van de vorige week heeft de heer Goudzwaard hier instructief de aandacht voor gevraagd.

Praktisch facet

Het andere facet van de nieuwe omzetbelasting is de vorige week grondig doorgesproken. Hierbij ging het om de vraag of en in hoeverre de wet ten behoeve van de consument, of ten behoeve van het bedrijfsleven behoorde te worden verbeterd.

Veel speelruimte was er niet. Definitieve mindere inkomsten boven rond 30 miljoen gulden was de grens waarbinnen een aantal amendementen moest blijven. Mede gelet op de ervaring opgedaan bij

de behandeling van de nieuwe wetten op de inkomsten- loon- en vermogensbelasting ir. 1963 - heeft de Kamer de stemming aangehouden tot het laatste moment van die amendementen die financiële gevolgen hadden. Op deze wijze kon een evenwichtige keuze worden gedaan.

Verbeterde wet

Naast amendementen met financiële consequenties was er een groot aantal dat betrekking had op de werksfeer van de wet.

Een amendement Kieft (AR) werd aanvaard waarbij aan de Kamer een recht van repressief toezicht werd toegekend als het zou gaan over de vraag welke aftrek van omzetbelasting niet aan de ondernemer zou worden toegekend. Waarbij tevens dit niet-toestaan van aftrek van omzetbelasting aan nauwere banden werd gelegd.

Een amendement Porthoene (VVD), dat de mogelijkheid opende te voorkomen dat bepaalde bedrijfstakken in de concurrentieverhouding tot de vrijgestelde ondernemers zouden worden uitgeschakeld werd eveneens aanvaard. Ook het amendement van de heer Scholten (CH) om bepaalde lichamen die prestaties voor ondernemers leveren in die situatie toch als ondernemer aan te merken.

Cumulatie — opeenhoping — van belastingdruk wordt dan voorkomen. Een zeer belangrijk amendement van de heer Goudzwaard (AR) en Berg (PvdA) om het conjuncturele instrumentarium te versterken werd helaas verworpen. De Kamer vond dit een blijvende inbreuk op het systeem van de wet.

Uit de ondertekening van de amendementen bleek heel duidelijk dat er goed vooroverleg is geweest. De A.R. fractie had praktisch alle (nu) aangenomen amendementen meegetekend, waarbij kan worden opgemerkt dat in dat overleg ook de P.v.d.A. mee betrokken is geweest.

De praktijk leert dat zonder vooroverleg over amendementen de bewindsvleugel veelal aan het langste eind trekken. Met andere woorden: verdeeldheid in de Kamer over de amendementen brengt vaak mee dat maar een enkel amendement een meerderheid van stemmen krijgt.

Alie amendementen van D'66 en van de boerenpartij zijn verworpen. Die van D'66 omdat zij tegen alle redelijkheid in een extra, derde tarief wilde invoeren die de uitvoering van de wet in het bedrijfsleven bijzonder moeilijk zou hebben gemaakt. De financiële gevolgen — wetend dat er maar weinig beschikbare ruimte was — beliepen de orde van grootte van 450 miljoen gulden, waarbij een nadere dekking van dit tekort niet reëel werd aangewezen! Radicaal is dat wel.

De boerenpartij ging in haar wensen nog verder: bijna 700 miljoen gulden zouden de inkomsten teruglopen bij aanname van hun amendementen, waar de nadere dekking dan vandaan moest komen werd gewoon in het midden gelaten.

Verlichtingen

De Kamer heeft tenslotte de navolgende „verlagingen van het tarief” aanvaard (van 12% naar 4%):

- sinaasappels en bananen (am. Scholten)
- muziekuitvoeringen etc. (am. Peijnenburg)
- componisten (am. Kieft)
- antiek (am. Scholten)
- gehoorapparaten (am. Kieft)
- invalidewagens (am. Scholten)
- zwem- er. badinrichtingen (am. Kieft/Berg)
- kamperen (am. Kieft)
- logies (am. Porthoene)
- personenvervoer met huurauto's etc. (am. Notenboom)

- t.b.v. het publiek: prijzen inclusief omzetbelasting (am. Scholten)
- naast dagbladen nu ook nieuwsbladen onder het nultarief (am. Notenboom)

Daarnaast is er een vrijstelling van registratierecht gekomen voor de overdracht van ouders aan kinderen van de onderneming.

Ter vergemakkelijking van de veilingen is bereikt dat er één klokprijs voor alle ondernemers zal zijn.

De dierenartsen vallen voortaan, als andere artsen onder de vrijstelling. Voorts zijn er een groot aantal toezeggingen gedaan die liggen op het terrein van de gunstige, aparte landbouwregeling en van de administratieve verplichtingen voor de middenstand en de kleinere ondernemers.

G. A. Kieft

...de weg naar de B.T.W. is geplaveid met vele toezeggingen van soepelheid in de uitvoeringen. Ik verwacht van de staatssecretaris dat hij deze royaal zal uitvoeren. In elk geval zullen wij de ontwikkeling op de voet volgen.

Textiel

Ten behoeve van de bedrijfstak textiel zorgde een amendement Goudzwaard/Peijnenburg dat de textielbranche reeds vanaf 1-1-1969 100% terugontvangt van de omzetbelasting in investeringsgoederen begrepen: een soelaas van rond 20 miljoen gulden. Hiermee was de openbare behandeling achter de rug.

De leden der Kamer bij dit wetsontwerp betrokken konden hun werk — dat begon even voor de kerstdagen 1967 — per 6 juni nu afsluiten.

VRAGEN VAN KAMER- LEDEN

Mr. B. W. BIESHEUVEL (A.R.P.) heeft aan de minister van Financiën gevraagd:

1. Heeft de minister kennis genomen van de rede, die de directeur van de rijksbegroting, de heer W. Drees jr., heeft uitgesproken op de jubileumvergadering van de Vereniging van Rijks Accountants en met name van de volgende zinnen, te vinden in o.a. „Trouw” en de „Nieuwe Rotterdamse Courant” van zaterdag 8 juni j.l.:

„Ook in de vertegenwoordigende lichamen vindt men overal personen die geld willen uitgeven. Om tot meer evenwicht te komen bij de beoordeling van de uitgaven is het nodig, dat niet-belanghebbenden aandacht aan deze kwestie besteden. Nu is het nog zo, dat bij voorbeeld de vaste commissies uit de beide Kamers vooral uit vertegenwoordigers van belanghebbenden bestaan. Pressiegroepen, zoals de vakbonden, beheersen het veld.”

2. Wil de minister mededelen, welke Eerste en welke Tweede Kamerleden naar de inzichten van zijn ambtelijke medewerkers tot „vertegenwoordigers van belanghebbenden” moeten worden gerekend?

3. Deelt de minister de opvatting van de betreffende ambtenaar van het Ministerie van Financiën, dat de vaste commissies van de Eerste en Tweede Kamer vooral worden bevolkt door vertegenwoordigers van belanghebbenden?

4. Indien de minister de mening van zijn ambtenaar niet onderschrijft, wil hij dan uiteenzetten hoe hij oordeelt over de samenstelling van de vaste commissies van de beide Kamers?

5. Wat vindt de minister voorts van de mening van dezelfde ambtenaar, dat pressiegroepen, zoals vakbonden, het veld beheersen?

6. Acht de minister het juist en passend, dat een ambtenaar van zijn ministerie leden van de Staten-Generaal aanduidt als vertegenwoordigers van belanghebbenden?

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUTHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ
onder redactie van H. Algra
(voorzitter), G. J. H. Griffioen, G.
A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet,
J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie
en administratie:
Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage,
tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:
Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:
f 6,- per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R.
Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:
f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen

Voor het partij-sekretariaat worden de volgende medewerksters gevraagd:

1. TELEFONISTE-TYPISTE
(EEN GOEDE TELEFOONSTEM IS VEREIST)
2. TYPISTE
3. VR. ADM. KRACHT
voor de ledenadministratie
4. JONGE MEDEWERKSTER

Bij voorkeur MULO of gelijkwaardige opleiding.

Een prettige werkkring wordt geboden op een niet te groot kantoor, waar in goede teamgeest wordt gewerkt.

Salaris nader overeen te komen, overeenkomstig leeftijd en functie.

Sollicitaties worden gaarne ingewacht op het sekretariaat, Dr. Kuiperstraat 3 te 's-Gravenhage (eventueel telefoon 070 - 183960).

NA TWAALF JAAR

BIJ HET AFSCHIED VAN DR. W. P. BERGHUIS

Tijdens de buitengewone Deputatenvergadering op zaterdag 15 juni zal afscheid worden genomen van dr. W. P. Berghuis als voorzitter van het Centraal Comité van de A.R. Partij. Uiteraard gaan wij op dat afscheid volgende week in ons blad nader in, wanneer een verslag wordt gegeven van deze Deputatenvergadering. Inmiddels willen wij nu enkele feiten memoreren betreffende de periode-Berghuis.

1956 - 1968

Het gaat dan om een tijdvak van ruim twaalf jaar. Dr. W. P. Berghuis werd als voorzitter gekozen op de Deputatenvergadering van woensdag 25 april 1956, op de dag van zijn 45e verjaardag. Dr. J. Schouten was als voorzitter van het Centraal Comité afgetreden op de Deputatenvergadering van 22 juni 1955. Tijdens die vergadering werden ook de reorganisatievoorstellen betreffende de partij-organisatie aanvaard. Gedurende de overgangperiode trad de tweede voorzitter, mr. A. B. Roosjen, op als eerste voorzitter. Op de Deputatenvergadering van 25 april 1956 werden de vrijgekozen leden van het Centraal Comité volgens het nieuwe partijstatuut gekozen, waaronder de voorzitter. Tegenover dr. W. P. Berghuis stond als tweede kandidaat prof. dr. W. Rip.

Redevoeringen

De heer Berghuis heeft in de periode van zijn voorzitterschap met name richting gegeven aan de anti-revolutionaire politiek door zijn redevoeringen, niet alleen op Deputatenvergaderingen, maar ook op de voorjaars- en najaarsvergaderingen van het Partij Convent. Deze redevoeringen zijn bijna steeds in brochurevorm uitgegeven. Uitzonderingen zijn de korte openingstoespraken op enkele besloten vergaderingen van het Partij Convent en zijn eerste openingsrede voor het Partij Convent van 27 oktober 1956. Drieëntwintig uitgewerkte toespraken verschenen in druk; vijf Deputatenredevoeringen en achttien openingsredevoeringen voor het Partij Convent.

Wij geven hiervan nu een overzicht:

Titel brochure	Partij Convent
De Anti-Revolutionaire Partij in de huidige situatie. (twee redevoeringen resp. 15 blz. en 13 blz. in één brochure)	27- 4-1957 26-10-1957
Bouwen op het fundament (17 blz.)	19- 4-1958
Geestesmerk der Reformatie (25 blz.)	25-10-1958
Na veertien jaar (24 blz.)	19- 6-1959
Vraagstukken van nu en morgen (22 blz.)	31-10-1959
Om recht en vrijheid (16 blz.)	13- 5-1960
Kruispunt der Historie (20 blz.)	12-11-1960
In hart en nieren (15 blz.)	28-10-1961
In de stroomversnelling van deze tijd (8 blz.)	28- 4-1962
Geen afbraak maar groei (12 blz.)	13-10-1962
Met trouw en vertrouwen (15 blz.)	23- 5-1964
De vreugde van de politiek (14 blz.)	31-10-1964
Koers en eenheid (19 blz.)	22- 5-1965
De spanning van de politiek (16 blz.)	30-10-1965
Blijvend houvast (12 blz.)	14- 5-1966
De toekomst in (16 blz.)	15-10-1966
Vanuit de radicaliteit van het Evangelie (18 blz.)	21-10-1967

Deputatenredevoeringen

Titel brochure	Deputaten vergadering
Christelijke politiek (12 blz.)	24- 1-1959
Rondom het nieuwe program (19 blz.)	10- 6-1961
Strijdvaardig (23 blz.)	23- 3-1963
Taak en perspectief (17 blz.)	12- 2-1966
Een andere weg (22 blz.)	14- 1-1967

Binnen- en buitenland

In zijn redevoeringen heeft de heer Berghuis niet alleen steeds brede aandacht geschonken aan de diverse problemen van de binnenlandse politiek en aan de partij-politieke verhoudingen in ons land, maar ook aan de buitenlandse politiek en aan de taak van christelijke politiek buiten onze grenzen. De heer Berghuis heeft voortdurend bijzonder veel aandacht gewijd aan problemen op het buitenlandse terrein.

Tijdens de periode van zijn voorzitterschap heeft hij steeds zitting gehad in het bestuur van de door de A.R.P., C.H.U. en K.V.P. gevormde Nederlandse Equipe van de Europese Unie van Christen-Democraten (E.U.C.D.). Gedurende enige jaren was hij tevens vice-president van de Internationale Unie van Christen-Democraten. Op tal van buitenlandse (bestuurs)vergaderingen en congressen heeft hij (mede) onze partij vertegenwoordigd.

Ook in de Eerste Kamer der Staten-Generaal, waarvan de heer Berghuis sedert 1959 lid is, heeft de buitenlandse politiek mede zijn aandacht. In 1960 volgde hij prof. mr. A. Anema op als voorzitter van de A.R. Eerste Kamerfractie.

Werk- en denkkraft

Het is onnodig te zeggen, dat het voorzitterschap van een politieke partij veel tijd verg, als men alleen maar

denkt aan het presideren in een periode van twaalf jaar van vijf Deputatenvergaderingen, tweeëntwintig vergaderingen van het Partij Convent, zo'n zeventig vergaderingen van het Centraal Comité en ongeveer honderdtachtig moderamenvergaderingen. En ook behoeft men alleen maar te denken aan alles wat speelt in tijden van verkiezingscampagnes.

Het politieke leven is veeleisend, vraagt veel werkkraft en denkkraft. Dat kun je alleen maar opbrengen als je als voorzitter van de A.R.P. „in hart en nieren” anti-revolutionair bent en wilt „bouwen op het fundament”, om bezig te zijn aan de „vraagstukken van nu en morgen” en dat met „trouw en vertrouwen”, „in de stroomversnelling van deze tijd”, terwijl je in „de spanning van de politiek” ook „de vreugde van de politiek” beseft om op het „kruispunt der historie” met „christelijke politiek” „de toekomst in” te gaan met een „taak en perspectief” „vanuit de radicaliteit van het Evangelie”.

* * * Cultuur-technisch

De cultuurtechnische dienst — in ruime zin genomen — heeft van haar werk over 1967 een uitnemend verslag geschreven. Daarom uitnemend omdat in cijfers en aan informatie heel duidelijk is geworden dat ruilverkavelingen en andere cultuur-technische projecten, instrumenten zijn om te komen tot de opbouw van een veelzijdig gestructureerd platteland.

Dat betekent in de eerste plaats dat verantwoorde voorzieningen worden getroffen ten behoeve van de landbouw. Maar óók dat deze projecten erop gericht zijn het mogelijk te maken voorzieningen te treffen op het terrein van het verkeer, de landschapsverzorging, de recreatie naast een verantwoorde injectie tot een gezonde ontwikkeling van de bewoners van het platteland, waarbij niet mag worden vergeten dat dit werk van grote betekenis is voor het werkgelegenheidsbeleid. Wij zijn van oordeel dat de begrotings-

gelden hieraan besteed voor ons land, van grote waarde zijn. Dit oordeel is versterkt na bestudering van het leesbare, soms boeiende jaarverslag 1967. Waarbij wij er nog op willen wijzen dat het EEG-fonds voor de landbouw ten behoeve van de Nederlandse projecten in 1966 een bedrag van bijna 12 miljoen gulden ter beschikking heeft gesteld.

* * * Blijvend opletten

De nieuwe omzetbelasting is door de Tweede Kamer geaccepteerd. Terecht; Nederland als lid van de EEG mocht zich niet onttrekken aan de verplichtingen die de Euromarkt oplegt. Daarom is het wat onbegrijpelijk dat de P.v.d.A. die vanaf het begin van de EEG zich daarvoor van harte heeft ingezet, het „tegen” heeft laten horen. Wij gaan niet zó ver nu te veronderstellen dat de P.v.d.A. op de nationalistische toer is overgegaan. Maar wij betreuren dat wel — dit tegenstemmen zeker —. Wij brengen begrip op voor hun bezwaren tegen deze wet. De nieuwe belasting

brengt, naar aller schatting, een verzwarende van lasten met zich mee. Met name voor het huishoudbudget van de sociaal zwakken.

Maar hier staat heel duidelijk tegenover dat de Tweede Kamer van het kabinet in beginsel reële compensaties heeft afgedwongen. Met daarnaast een groot aantal toevoegingen om in de uitvoeringssector grote soepelheid te betrachten.

Niemand kan echter voorspellen welke gevolgen de nieuwe omzetbelasting precies heeft voor het prijspeil in 1969. En daarom was het tegenstemmen van de P.v.d.A. en D'66 naar onze mening voorbarig, niet terecht, mede gezien tegen de achtergrond van het belang van de Euromarkt.

De voorstemmers zijn uiteraard met het bereikte voorlopige resultaat niet klaar. Met name op deze voorstemmers ligt de verantwoordelijke taak nauwkeurig en indringend na te gaan in hoeverre de compensaties voldoende zijn om de nadelige gevolgen voor de kosten van levensonderhoud en de consequenties voor een aantal niet-

sterke bedrijfstakken inderdaad op te vangen.

Zo nodig zal er méér van het kabinet moeten worden gevraagd.

Tevredenheid nu zou een tekort betekenen aan verantwoordelijkheid.

* * * Parlementair dirigisme

De VVD, die meent — overigens nooit aangetoond — dat zij tekort komt aan radio en t.v. uitzendmogelijkheden, heeft een nieuw plan op tafel gelegd. Verleen aan de Tweede en Eerste Kamer een zendmachtiging om zelf radio en t.v. uitzendingen te verzorgen.

Wij zijn van oordeel dat dit een onwijze zaak is. De bestaande vrije voorlichting over 't parlementaire werk moet niet vervangen worden door een parlementair orgaan. Dat ruikt naar dirigisme.

ZOETERMEER IN EEN STROOMVERSNOELLING

DOOR E. J. MATHIES

DEZE ZOMER begint in Zoetermeer de bouw van drie woon-torens die elk twintig woonlagen tellen. Zij zullen in de nieuwe wijk Palenstein verrijzen, waar thans reeds flatgebouwen van tien etages staan. Het silhouet van dit dorp verandert snel; wie langs rijksweg 12 of met de trein (Utrecht-Den Haag) Zoetermeer nadert constateert dat de hoge woongebouwen de kerktorens naar de achtergrond verdringen.

Dit zijn enkele „nuchtere feiten” die tekenend zijn voor de stroom-

versnelling waarin Zoetermeer geraakt is, een stroomversnelling die ook de sociale infrastructuur en de verhoudingen in de gemeente in sterke mate raakt. Vorig jaar april is de „invasie” van nieuwe inwoners begonnen, een jaar nadat de toenmalige minister Bogaers de eerste paal voor „Groot Zoetermeer” geslagen had. Sinds voorjaar 1967 is het aantal inwoners (toen ruim 11.000) met ruim tweeduizend toegenomen. Op het ogenblik zijn meer dan vijftienhonderd woningen in aanbouw. En deze bouw-op-

Nieuwe winkels

grote-schaal zal vele jaren voortduren, tot Zoetermeer rond 1985 honderdduizend inwoners zal tellen.

Men kan zich indenken dat vele autochtone inwoners van Zoetermeer zich afgevraagd hebben waarom hun dorp deze ontwikkeling moet „ondergaan”. Lange tijd heeft Zoetermeer immers behoord tot de landelijke dorpen in het groene hart van deze dichtbevolkte provincie; voornaamste bestaansbronnen waren de landbouw en de handel (met name in zuivelartikelen met enkele vrij belangrijke industrieën (ook al in de voedings- en genotmiddelensector): Nutricia en Brinker's Margarinefabrieken.

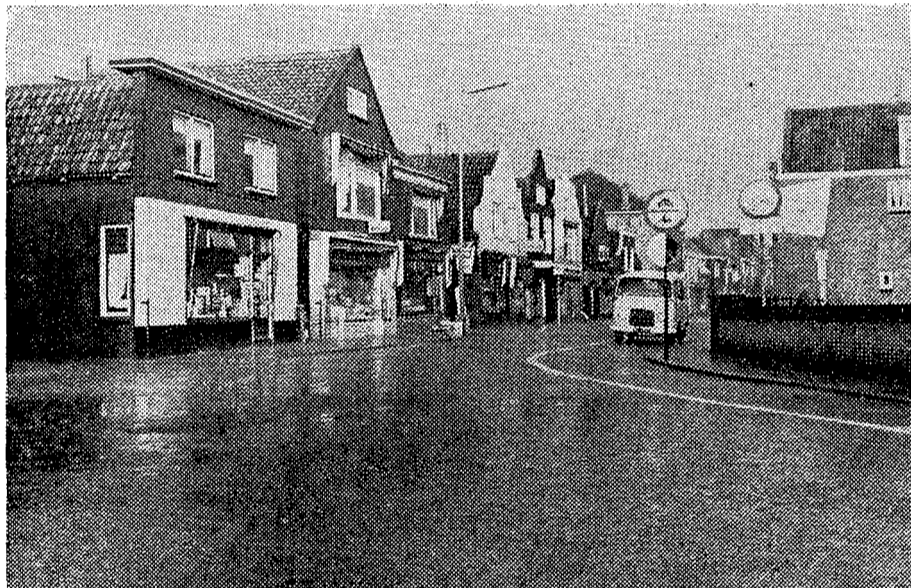
De irritatie bij een deel van de bevolking over de grootse plannen was zeker niet onbegrijpelijk.

De aanleiding tot de groei was dat de Haagse agglomeratie in ernstige ruimtetooch geraakt was; het grondgebied van de gemeente 's-Gravenhage liet aan het eind van de vijftiger jaren nog weinig bebouwing toe en datzelfde gold voor Voorburg. Rijswijk kon nog enige tijd bouwen, evenals Leidschendam; Wassenaar wilde men graag zijn karakter van villadorp laten behouden om althans aan de kust enig recreatiegebied te bewaren.

Wilsveen

In de tweede helft van de vijftiger jaren

Het oude Zoetermeer

AANBEVOLEN ADRESSEN ZOETERMEER

**Fa. W. J. Veldhuizen
en Zoon
BOUWBEDRIJF**
Zoetermeer

Telefoon 01790 - 3142 en 3003

UW ADRES VOOR:

Staalconstructies

Walswerk

Draadsnijwerk

Ankers voor de Bouw

CORN. VAN DRIEL C.V.

Den Hoorn 29 - Tel. 3071 - Zoetermeer

Wajang
een goud-eerlijke
plantenmargarine

De goud-folie verpakking beschermt de versheid van uw Wajang

BOERENLEENBANK

Zoetermeer

de bank voor iedereen

JULIANALAAN 13

Telefoon 3370 - Giro 580870

RENTE TOT 6 %

Voor een radicale aanpak van al uw

**loodgieterswerk
gasaansluitingen
enz.**

Fa. C. Rademaker

DORPSTRAAT 136 - TELEFOON 3397
ZOETERMEER

UW WONING

Gaarne
der fabriek

ROOS' wark

Dorpsst

voor

van

2

tel

Zonder te
kosten de r

LETTERPRE

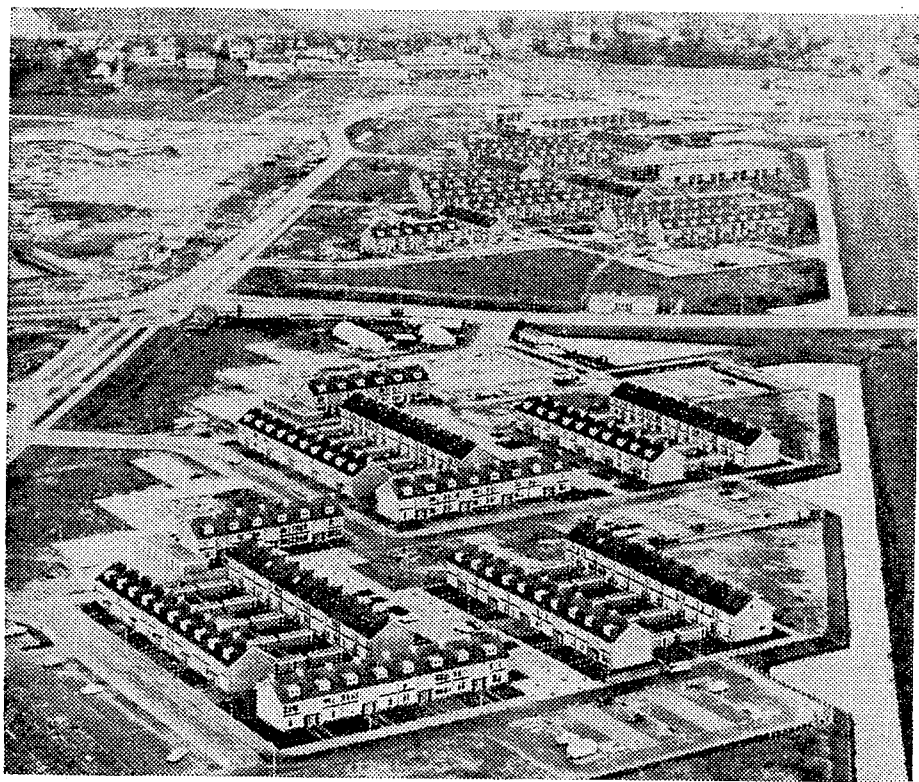
90 % tijdb

Probeer he

KANTOOR

DORPST

Steeds meer nieuwe huizen

werd de idee gelanceerd om een satellietstad te bouwen in het landelijke Wilsveen (gem. Leidschendam); deze stad zou honderdduizend inwoners moeten tellen en daarmee de sterke bevolkingsgroei in het agglomeraat moeten opvangen. De stad Wilsveen zou gebouwd moeten worden door een district Den Haag (Den Haag, Voorburg, Rijswijk, Wassenaar, Leidschendam, Zoetermeer en Nootdorp).

Deze idee is hevig in discussie geweest, talrijke instanties hebben er bemoeienis mee gehad, maar zowel de voorstellen inzake het districtsbestuur (te vergelijken met de Rijnmondraad) als die betreffende de stad Wilsveen bleken niet haalbaar.

Er moest echter wat gebeuren om het probleem van de ruimtenood in het agglomeraat op te lossen. In 1962 werd voor een sterke uitbreiding van Zoetermeer gekozen. De Zoetermeerse bestuurders hadden het aanbod zelf gedaan omdat men wel inzag dat vorming van een stad Wilsveen, deels op het westelijke grondgebied van Zoetermeer, het dorp Zoetermeer een geweldige slag zou toebrengen; het zou het lot van een Sloterdijk of een Kralingseveer tegemoet gaan.

Nog even werd gearzeld over het gewenste aantal inwoners van Groot-Zoetermeer; aanvankelijk dacht men aan veertigduizend, het werden er echter honderdduizend met een uitloopmogelijkheid tot honderdtwintigduizend.

Structuurplan

In januari 1965 werd het Structuurplan van Zoetermeer gepubliceerd. Het was

opgesteld door een stedenbouwkundige werkgroep, in opdracht van het gemeentebestuur. Voorwaarde was geweest dat de kern van het oude Zoetermeer haar functie zou moeten behouden. Een van de meest vooraanstaande leden van de stedenbouwkundige werkgroep was de huidige minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening ir. W. F. Schut. Wij zullen in het kader van dit artikel niet ver ingaan op de inhoud van het Structuurplan, dat door de gemeenteraad inmiddels vastgesteld is. Alleen dit: het plan voorziet in een stadsontwikkeling rond de dorpskern, maar dan uitsluitend ten noorden van de spoorlijn Den Haag-Utrecht. Rond die kern komen in waaivorm drie grote woonwijken te liggen, die gescheiden, resp. verbonden worden door stedelijke ontsluitingswegen, die alleen vrije kruisingen hebben. Deze wegen geven snelle verbindingen met Den Haag, Rotterdam, Delft en Leiden.

Zoetermeer heeft in zekere zin voor een toekomstige stad een ideale ligging, als middelpunt van de ring van (grote) steden in dit deel van Zuid-Holland; de afstand tot genoemde steden, evenals die tot Alphen en Gouda is maximaal achttien kilometer.

Inmiddels heeft de uitbreiding een aanvang genomen en zijn reeds enkele duizenden mensen „binnengekomen”. Hoe heeft Zoetermeer dit opgevangen?

Reactie bevolking

Het meest opvallend is dat de uitbreidingsplannen een geweldige reactie heb-

• *Vervolg pag. 6*

HET EIGEN WONINGBEZIT

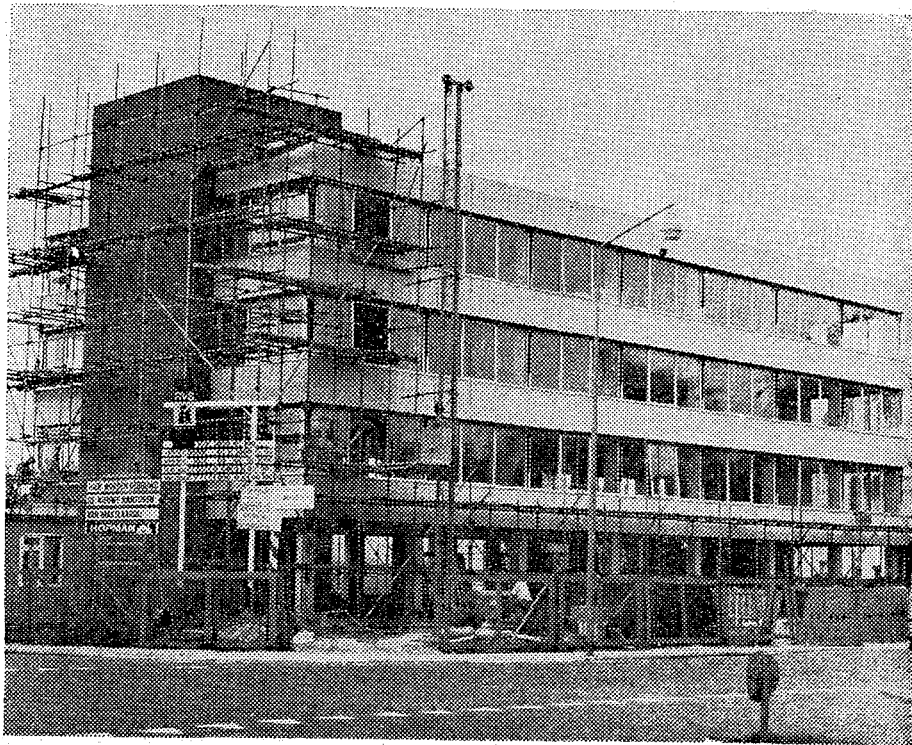
Makelaardij Hopman N.V., een naam die in het snel uitbreidende Zoetermeer een bekende klank heeft. Waar gebouwd wordt zijn makelaars. Hopman N.V. is in Zoetermeer dan ook beslist op zijn plaats.

September 1968 is het tien jaar geleden dat de heer T. Hopman zich liet inschrijven als makelaar bij de Kamer van Koophandel in Gouda. Van een klein makelaarskantoor groeide de zaak van Hopman uit tot een van de grootste makelaarskantoren in Neder-

dragen moet gaan betalen, de reden waarom de minder kapitaalkrachtige burger vooralsnog meestal van een eigen huis afziet.

Het plan omvat vier typen huizen met respectievelijk vijf, zeven, acht en tien slaapplekken, in één en twee verdiepingen. De duurste woning in de serie is een huis van tien slaapplekken waarvoor men in een eerste klas-gemeente maar 43.000 gulden hoeft te betalen. Dat houdt in een aanbetaling van 4.450 gulden en een maandelijkse aflossing die ligt tussen de 100 en 150 gulden, met c.v.

In verschillende plaatsen wordt dit

Het nieuwe kantoor van Hopman N.V.

EN HOPMAN

land. De zaak bestrijkt een groot deel van de provincie Zuid-Holland en ook buiten Zuid-Holland zijn er belangen. Er is ook een bijkantoor in Oegstgeest. Maar door de ligging blijft Zoetermeer het centrum van de activiteiten. Dat blijkt wel uit de bouw van een groot nieuw kantoor aan de Oranjelaan, dat bij het tienjarige bestaan in september wordt geopend.

Wie wat met huizen te maken heeft in Zuid-Holland stuit allicht wel op de naam Hopman. Maar de naam Hopman is de laatste tijd meer in het nieuws geweest.

Dit voorjaar is de zaak begonnen met een poging een eigen huis binnen het bereik van hen met een inkomen rond de welstandsgrens te brengen. In februari lanceerde de heer T. Hopman zijn z.g. meer-ruimtetwoning. De Rotterdamse architect B. Tol ontwierp een woning waarop aanzienlijk kon worden bespaard wat de grond-zowel als de bouwkosten aangaat.

Het huis heeft namelijk door het ingenieuze ontwerp maar tweederde nodig van de grond die voor een gewone woning gebruikelijk is. Dat betekent lagere grondkosten maar ook uiteraard goedkopere funderingskosten. Daar komt nog bij dat de bebouwingsdichtheid kan worden opgevoerd.

De meer-ruimtetwoning die Hopman N.V. gaat bouwen betekent, dat de gewone man een eigen huis kan kopen zonder dat hij daarvoor zeer hoge be-

type huis op het ogenblik al gebouwd. Terwijl in andere plaatsen de voorbereidingen in een vergevorderd stadium zijn.

Niet alleen door de meer-ruimte woning kwam de naam Hopman de laatste tijd in het nieuws. Makelaar Hopman en het tweezijdig makelaars-tarief zijn twee begrippen die niet bij elkaar passen. Het overgrote deel van de makelaars berekent courtage aan zowel de opdrachtgever als de koper. Men gaat er namelijk vanuit dat de makelaar bemiddelt tussen beide partijen, dus recht heeft op betaling door koper en opdrachtgever.

De heer Hopman is het met deze opvatting niet eens. Hij vindt dat hij alleen met de opdrachtgever heeft te maken en dat die opdrachtgever dus betaling verschuldigd is. De koper wordt uiteraard correct behandeld, maar dat is een normale zaak, daar hoeft die koper niet voor te betalen. Het tweezijdig tarief is volgens de heer Hopman in strijd met de belangen van het publiek. Ook de consumentenbond denkt er wat dat betreft zo over. Bovendien vindt makelaar Hopman dat berekening van een tweezijdig tarief de naam en de vertrouwenspositie van de makelaar schaadt.

Argumenten dus voor deze makelaar om een eenzijdig tarief te berekenen. Hij doet dat nu al tien jaar en met succes, dat blijkt wel uit de groei van zijn bedrijf.

Hopman, Zoetermeer, een naam die goed bekend is en die de eigenaar van die naam graag goed bekend wil houden.

NG GEZELLIG INRICHTEN?

ne gaan wij met u naar de toonkamers breekten.

renhuis - woninginrichting

straat 156 - Telefoon 3103 - Zoetermeer

een sfeervol interieur in Waay

zoetermeer

elefoon 01790-3167

te tekenen, zonder moeite en met geringe e mooiste resultaten met

ES letters - cijfers - symbolen besparing.

het zelf en haal eens een vel bij

BOEKHANDEL I. J. ROOS

TRAAT 165 - ZOETERMEER

TRANSPORTBEDRIJF VERHUUR VAN DRAGLINES, BULLDOZERS AANNEMING VAN GRONDWERKEN LEVERING VAN :

- ZAND
- GRIND
- GROND
- PUIN
- TUINAARDE
- GRASZODEN
- FLAGSTONES
- TEGELS
- DUINZAND voor zandbakken
- METSEL- en BETONSPECIE
- ROTSBLOKKEN
- KLINKERKEIEN
- STENEN
- RIETMATTEN
- POTGROND (in plastic zak)
- TUINTURF (in plastic zak)
- TURFMOLM (in plastic zak)
- COMPOST (in plastic zak) gedroogde
- KOEMEST
- TUINSIERVAZEN

POST EN HUURMAN

Stationsstraat 223 - Zoetermeer - Tel. 01790-3107

Drogisterij „HET GOUDEN LEEUWTJE”

Oranjelaan 41 - Telefoon 3322 ZOETERMEER

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

• Vervolg van pag. 5

ZOETERMEER IN EEN STROOMVERSNOELLING

Palenstein

formeerde Bonders" en „anderen") heel duidelijk waarneembaar.

Na de publikatie van het gemeentelijk Structuurplan werd dit snel anders. In de Hervormde Gemeente ging men eensgezind aan het werk voor de opstelling van een eigen structuurplan en hetzelfde gold voor de Gereformeerde Kerk en de Rooms-Katholieke parochie. Verteenwoordigers van de kerken werden ook regelmatig ten gemeentehuize uitgenodigd voor een bespreking met B. en W. en hun adviseurs. Aanvankelijk werden in deze besprekingen slechts de kerkbouw (grondreservering) zaken behandeld maar langzamerhand kwamen meer onderwerpen ter sprake.

Initiatieven

Thans, drie jaar later is er een actieve interkerkelijke kerkopbouwcommissie in Zoetermeer. In deze kring werd het initiatief genomen tot oprichting van een stichting voor sociaal-cultureel (jeugd)werk, waarbij zich later ook de niet-kerkelijken aansloten; gemeenschappelijk heten de kerken de nieuwe inwoners welkom, binnenkort komt er een algemene stichting voor maatschappelijk werk (ook een initiatief van de kerken) en gemeenschappelijk zal een verpleeghuis gebouwd worden.

Ook het bejaardenwerk (stichting van een dienstencentrum o.a.) wordt gemeenschappelijk ter hand genomen en ten slotte zullen de kerken er niet meer afzonderlijk evangeliseren, maar zal dit gezamenlijk (RK, Hervormd, Gereformeerd) geschieden. De nieuwste ontwikkeling is dat de drie genoemde kerken waarschijnlijk in de meest westelijke wijk van Zoetermeer (die volgend jaar in aanbouw komt en 25.000 inwoners zal tellen) één kerkgebouw zullen stichten.

Men ziet, dat ook op dit gebied van een sterke stroomversnelling gesproken kan worden.

Hoogbouw

Zoetermeer zal een compacte stad worden; tussen deze gemeente en Voorburg/Leidschendam zal nog een brede groenstrook liggen. De compactheid houdt in dat er nogal wat hoogbouw zal zijn (waarschijnlijk 70 pct. hoogbouw en 30 pct. laagbouw). Veel ruimte is gereserveerd voor recreatie en dezer dagen is de aanleg van het eerste grote recreatiegebied van start gegaan. Van de zijde der regering wordt veel medewerking ondervonden, ook voor de recreatieprojecten. Zo kan Zoetermeer een hypermoderne stad worden, waar het goed leven is.

Met Den Haag bestaan goede en intensieve contacten; onlangs is een gemeenschappelijke regeling tot stand gekomen voor de oprichting van het industriële bedrijf Zoeterhage, waar vooral Haagse bedrijven die in Den Haag zelf geen ruimte genoeg hebben, een plaats zullen vinden. En verder kon — eindelijk — een agglomeratie-overlegorgaan tot stand gebracht worden, waarvan zeven gemeenten van de Haagse agglomeratie deel uitmaken.

Een zorg is nog het wegnemen, dat tijdig tot stand moet zijn gekomen; nu reeds is er sprake (tijdens de spitsuren) van forse opstoppingen op rijksweg 12, gedeelte Voorburg-Zoetermeer. Gehoopt wordt dat minister Bakker aan de plannen voor verdere ontsluiting van deze nieuwe stad veel aandacht zal schenken.

Alles tezamen kan men spreken van een gigantische en snelle ontwikkeling van deze plaats, die binnen afzienbare tijd een van de modernste steden van de randstad wil worden. Van het gemeentebestuur en de inwoners wordt veel gevergd; zij werken keihard aan de opbouw, die niet altijd gemakkelijk is, maar uitermate fascineert.

ben veroorzaakt, ten goede, wel te verstaan. Niet alleen de overheid maar ook het particuliere initiatief is zich met man en macht gaan bezinnen op zijn opdracht.

De gemeenteraad van Zoetermeer is een college dat zijn gigantische taak in deze situatie wel aan kan. De raad is nog klein en dat maakt het lidmaatschap bijzonder zwaar, hetgeen echter „gecompenseerd" wordt door de boeiende aard van het raadslidmaatschap in deze gemeente. De gemeenteraad telt vijftien leden: 3 kvp, 2 ar, 2 chu, 2 pvda, 2 vvd, 2 sgp en 2 „vrij zoetermeer". Nogal versnippering dus, overigens geen typisch Zoetermeerse eigenschap.

Samenwerking

Interessant is echter dat de fracties van de kvp, de arp en de chu vorig jaar besloten hebben om een samenwerkingsverband te vormen; de fractievergaderingen zijn gemeenschappelijk en meer en meer treedt één lid in de raadsvergaderingen namens de drie fracties op. Dit bleef niet zonder gevolgen voor de drie kiesverenigingen/partij-afdelingen; sinds enige tijd vergaderen ook de drie besturen van tijd tot tijd samen en in het najaar wordt een gemeenschappelijke ledenvergadering gehouden. Dat zegt wat in het Zoetermeerse, waar de gescheidenheid vaak hoogtij vierde. Het ambtenarenapparaat is gebracht op het niveau van een gemeente van 24-30.000 inwoners en op dat peil worden ook de vier wethouders gehonoreerd. Burgemeester is de heer H. G. I. baron van Tuyll van Serooskerken die enthousiast en deskundig leiding geeft ten gemeentehuize.

De burgerij, ook de autochtone, neemt aan deze ontwikkeling bewust deel; de verenigingen passen zich aan, de duizenden nieuw-ingekeken voelen zich voor een zeer groot deel vrij snel thuis.

Kerken

Bijzonder fascinerend is ook de ontwikkeling in kerkelijk Zoetermeer. Tot 1965 heerste hier nog een volstrekte gescheidenheid; zelfs binnen de Hervormde Gemeente was die gescheidenheid („Gere-

ZOETERMEER

DE plaats waaraan ontleend de naam van de voortreffelijke margarine.

de fijnste... margarine

Voortreffelijk smeerbaar - Rijk aan vitamines

Kostelijk voor braden en bakken

Nu met EXTRA zegel voor royale baddoek.

GEBR. VAN DER SPEK N.V.
BOTER- EN
MARGARINEBEDRIJVEN

Stationsstraat 206 - Telefoon 01790 - 3528 - Zoetermeer

DE ARME RECHT VERSCHAFFEN

• Vervolg van pag. 1

En de eenzame, met een handgebaar dankende figuur van Edward Kennedy op het achterbalkon was als een belofte. Eén keer hield de droeve stoet halt in de straten van Washington, tussen links de Stad der Verrijzenis, het tentenkamp der armen van Martin Luther King, en rechts het monument van Abraham Lincoln, de afschaffer van de slavernij, ook gevallen door moordenaarshand. De man, die voor hen de belofte van een tweede Lincoln in zich scheen te dragen, werd hun ontnomen, vóór hij hun was gegeven. Nog maar enkele weken geleden trof de moordenaarskogel hun religieuze leider. Nu had de blinde haat ook het leven van hun politieke vertrouwensman opgeëist.

Het kan niet beter gezegd worden dan met die prachtige zin, waarmee Henk Neuman bij het verlaten van de begraafplaats zijn televisiecommentaar besloot: „Zo is met Bobby Kennedy een stukje hoop op vernieuwing van de Amerikaanse maatschappij begraven”.

Robert Kenneay met de weduwe van zijn broer John.

Terugdenkend aan de dood van president John Kennedy is voor ons allen onvergetelijk het beeld van Robert Kennedy, hand in hand met de weduwe van zijn broer. Zijn gelaat, zijn houding drukte het stomme verdriet van een geheel volk en van miljoenen daarbuiten uit. Dat had hem getekend.

Zo hebben wij nu de jongste der Kennedy's, Edward, hand in hand zien staan met de weduwe van zijn broer Robert. En ook van hem kan gezegd worden, dat zijn gelaat, zijn houding, het stomme verdriet van een geheel volk en van miljoenen daarbuiten uitdrukte.

„Een stukje hoop is begraven”. Een stukje, niet alle hoop. Want de vernieuwing van de samenleving hangt niet af van één mens, ook niet als die mens Kennedy heet. Het ging, naar mijn vaste overtuiging, Kennedy niet om zichzelf, maar om zijn politieke idealen. Robert Kennedy is er niet meer, maar zijn idealen behoeven niet met hem begraven te worden. Wie zijn nagedachtenis wil eren, doe dat niet door hem postuum met woorden te prijzen, maar door zich voor de verwerkelijking van zijn idealen in te zetten. Zoals zijn broer ons dat vanaf het altaar van de St. Patrick kerk in New York heeft voorgehouden.

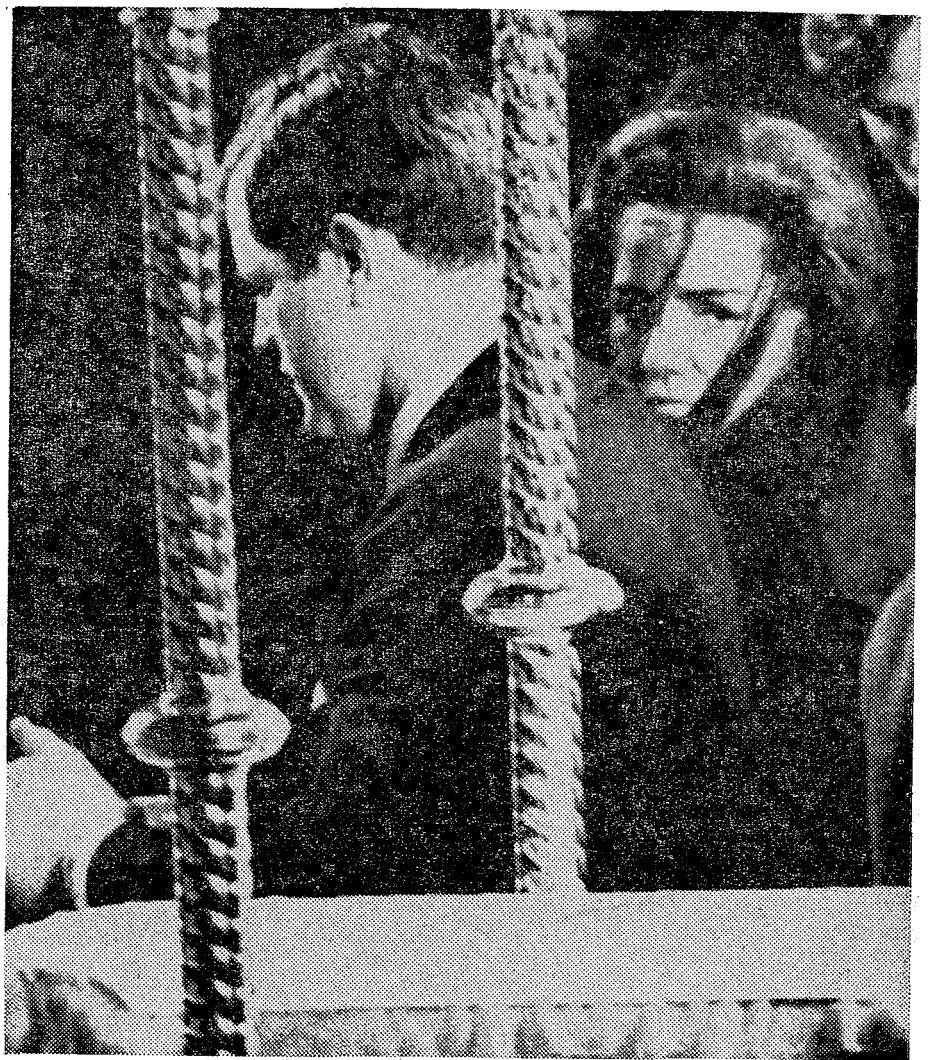
En dan is er geen enkele reden daarbij uitsluitend of speciaal naar Amerika te kijken. Er is trouwens ook een ander Amerika. Wat daar nog aan onrechtvaardigheid in de samenleving te zien is, kan soms tot bitterheid verleiden. Maar wie ziet, welk een enorme vooruitgang in tien jaar tijds gemaakt is,

heeft ook veel reden tot hoop en tot vertrouwen in de krachten, die in dit grote volk schuilen.

Om die idealen van Robert Kennedy na te volgen behoeven wij niet naar Amerika. We hebben er in eigen land volop de kansen voor. Kansen op een andere schaal, anders gekleurd, maar wezenlijk dezelfde. Als we de ogen er maar voor open hebben.

Er is een plaats, waar Robert Kennedy niet vervangbaar is, en daaraan willen wij in het bijzonder denken. Dat is de plaats aan de zijde van zijn vrouw en temidden van zijn grote schare kinderen, waarvan er één nog ongeboort is. Altijd, als hij op tournee in de menigte was, was zij naast hem. Hij wist, welke risico's hij liep. Maar hij wist, zich geroepen. En zijn vrouw stond altijd naast hem.

Hij wist ook Wie hem geroepen had. Daarom had het zo'n diepe zin, toen aartsbisschop Cooke bij de baar de woorden sprak: „God has called him once again, God has called him home”: God heeft hem nog één keer geroepen. Hij heeft hem naar huis geroepen.

Edward Kennedy met de weduwe van zijn broer Robert.

LEZERS SCHRIJVEN ONS..

INCLUSIEF DENKEN

Hoe gaarne ik ook zou willen, het is mij onmogelijk uw kanttekeningen bij mijn bijdrage in Nederlandse Gedachten van 20 april 1968 in dank te aanvaarden. Het verdriet mij bovendien dat de redactie als geheel akkoord is gegaan met de kanttekeningen van haar voorzitter.

Ik heb eerst overwogen af te zien van een reactie; zo belangrijk was het nu ook weer niet en bovendien schijnt het nogal gewaagd met de heer Algra te discussiëren, maar bij nader inzien heb ik mede naar aanleiding van ontvangen reacties besloten toch te antwoorden. Discussie zal een orgaan als Nederlandse Gedachten geen kwaad doen, ook niet tijdens een abonneerwervingsactie, en mogelijk is het van belang gewekte misverstanden op te heffen. De kanttekeningen zijn mijns inziens namelijk volkomen irrelevant of minder fraai gezegd „slaan als een tang op een varken”. Ik had namelijk een aantal verschijnselen genoemd, die wijzen op een te sterke vereenzelviging met de „ingroup” (de eigen groep), en/of verwerping van de „outgroup” (de andere groep) en geconstateerd, dat deze bij een bepaalde categorie Nederlanders dikwijls met elkaar samengaan. De gesignaleerde verschijnselen waren:

a. anti-papisme („ingroup”: de protestanten);

b. verzet tegen de oecumene („ingroup”: de eigen kerk of de eigen godsdienstige gezindte): opgemerkt zij nog dat bijvoorbeeld bij het verzet tegen de Wereldraad van Kerken naast het „ingroup”-gevoel uiteraard ook godsdienstige argumenten een rol kunnen spelen;

c. een krachtig nationalisme („outgroup”: andere natie of de supranationaliteit, zowel op wereld- als op Europees niveau, waarbij o.a. gedacht kan worden aan de sterke afwijzing van de Europese integratie door het G.P.V.);

d. pro-apartheid-houding (hier kan een rol spelen solidariteit met een drietal „ingroups”, namelijk:

1. het blanke ras,
2. mensen van Diëtse herkomst (taalen ethnische verwantschap),
3. de gereformeerde gezindte, daar het immers in Zuid-Afrika de calvinisten zijn die daar de dienst uitmaken;

e. ongenueanceerd anti-communisme („ingroup”: het kapitalistische of democratische Westen);

f. tegenstand tegen of onverschilligheid ten aanzien van ontwikkelingshulp („ingroup”: het rijke Westen).

U noemt in uw kanttekeningen ook een aantal pro's en contra's en wilt daarmee aantonen, dat de lijst willekeurig is en dat men al gauw in het absurde beland. Ik had verschijnselen als racisme, anti-semitisme of zionisme verwacht, maar u komt met vreemde contra's als bijvoorbeeld het tegenstander zijn van de mammoetwet, die in het geheel niets te maken hebben met de „outgroup”-verwerping. Hiermee wordt blijk gegeven dat mijn introductie bij de essentie van „Inclusief Denken” niet is begrepen. Het zou u als redactie dan ook sieren deze kanttekening te herroepen.

Hetzelfde verzoek richt ik tot u met betrekking tot uw tweede kanttekening, waarin u op grond van de grote zendingsactiviteit der Nederlandse Gereformeerde kerk stelling neemt te moeten nemen tegen een verkeerde voorstelling als zou men in Zuid-Afrika de Bantoes etc. als minder dan mensen beschouwen. Ook hier zou ik willen antwoorden, dat de door u gelegde relatie met de grote zendingsactiviteit der Nederlands-Gereformeerde kerk — die is inderdaad bewonderenswaardig — niet relevant is. Een onderzoek naar de motivering en achtergronden van de grote financiële offers voor de zending zou wel eens kunnen uitwijzen dat hierbij mede een rol spelen schuldgevoelens voor het feit dat men anderszins de Bantoes gelijke kansen en gelijke rech-

ten onthoudt. Ook is het, dacht ik, duidelijk dat het geven voor de zending geen einde maakt aan paternalisme en/of superioriteitsgevoel. Zoals het geven van ontwikkelingshulp ons niet vrijwaart van een meerwaardigheidsgevoel tegenover de ontwikkelingslanden, hoeft het geven aan de zending en het beschouwen van de Bantoes etc. als minder dan mensen elkaar per definitie niet uit te sluiten. Volledigheidshalve wil ik nog opmerken, dat 'n andere kerk, de N. Hervormde Kerk van Zuid-Afrika, eerst sinds kort de zendingsarbeid ter hand heeft genomen en dat ik met name op het platteland van Transvaal nog Afrikaners heb aangetroffen die uit principe de zending elke gave onhouden met als argument „die sending het ons kafirs bederve”. Overigens is het aantal mensen dat in de letterlijke zin van mening is dat de Bantoes een soort tussenvorm zijn tussen mens en dier, wel zeer gering. Slechts uit de mond van een enkele vertegenwoordiger van de zeer oude generatie heb ik de uitdrukking „die kafir is tog nie 'n mens nie, meneer” gehoord. Tenslotte meen ik er nog aan te moeten herinneren, dat de opmerking over het beschouwen der Bantoes als minder dan mensen niet van mij afkomstig is — ik zou dat nooit zo stellen — maar van Edgar H. Brookes, 'n Zuid-Afrikaan, die tegenover een mede Zuid-Afrikaan een argument — en hij zal toch wel weten welke argumenten in de propaganda soms gebruikt zijn of worden — tracht te ontzenuwen. Ik begrijp dan ook niet, dat volgens u het inclusief denken, hier zou falen, want Brookes tracht zich geheel in te leven in het denken en de gevoelens der Afrikaners en nochtans hen de kritiek niet te onthouden. Dat lijkt me ook voor

• Vervolg pag. 8

SCHULING GIETERIJENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES

EN
BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL 08302-6241 - TELEX 45277 - PB. 55

• *Vervolg van pag. 7*

ons de beste houding jegens de Afrikaners, namelijk een diep begrip opbrengen voor hun situatie, hun moeilijkheden en hun gevoelens en nochtans hen een evangelische en zakelijk constructieve kritiek niet te sparen. Vandaar mijn pleidooi voor inclusief denken.

Amsterdam. Drs. J. P. Feddema

NASCHRIFT

Wij blijven bezwaar maken tegen de *methodiek* om een soort *dwarsverbinding* te maken tussen verschillende *opvattingen*; dit is in strijd met onze waarnemingen.

Bijzonder hadden wij bezwaar tegen de opmerking van dr. Brookes dat de blanke christenen in Zuid-Afrika de Bantoe's als minder dan mensen beschouwen. De geachte inzender geeft dit, zij het een weinig impliciet, toe. Want hij begrijpt zelf te goed, dat een opmerking van een of andere oudere plattelander in Zuid-Afrika volstrekt niets bewijst. In ons land heeft een oude boer gezegd, dat het jammer was dat de landarbeiders 's winters niet kunnen worden „ingekuild.” Zo'n dwaasheid bewijst natuurlijk niets. Wij achten het voorts niet behoorlijk, de grote zendingactiviteit van de Nederduits Gereformeerde Kerken te verklaren uit een soort schaamtegevoel voor de apartheidspolitiek. Hier is iets heel anders in het geding, nl. een zendingssijver, die naar onze overtuiging en waarneming inderdaad evangelisch van oorsprong is. Waarom moeder goede en verblijdende ontwikkelingen in de kerken in Zuid-Afrika telkens weer of genegeerd of in een twijfelachtig daglicht worden gesteld?

TELEURSTELLEND

HET interim-rapport van de „Groep van Achtien” bevat naast drie kernachtig gestelde, voortreffelijke hoofdstukken helaas één langademe beschouwing vol innerlijke tegenstrijdigheden: de inbreng van de werkgroep „Vredespolitiek, ontwikkelingslanden”. Het begin is goed. Daar leest men onder meer: „Christelijke politiek behoort derhalve doortrokken te zijn van onvrede met en verzet tegen de huidige wereldsituatie. Christelijke politiek zal in de wereld de hoop dienen wakker te houden op de mogelijkheid van een rechtvaardiger samenleving, waarin vrede heerst.

De opstellers van dit rapport laten verderop echter niets meer blijken van hun verzet tegen de huidige wereldsituatie. Hoogstens bepleiten zij op heel voorzichtige wijze een lichte ombuiging van het Nederlands buitenlands beleid op een enkel punt. Veel hoop op de mogelijkheid van een betere internationale samenleving houden zij ook niet wakker. Na de lezers de nodige vrees te hebben ingeboezemd voor de gevolgen van een eenzijdige ontwapening van het Westen, schrijven zij: „Daarom is de mensheid voorshands gedoemd te blijven leven in een paradoxale situatie: het handhaven van een zeker bewapeningspeil als middel om vernietiging door geweld te voorkomen of een totale capitulatie”. Omdat zij de lezers niet alle hoop willen ontnemen, spreken zij van voorshands gedoemd, maar hoe lang duurt voorshands en op welke nucleaire ramp moet de wereld nog wachten voordat aan het gedoemd zijn een einde komt?

Het zou mij te ver voeren, de paragraaf over oorlog en vrede, het zwakste gedeelte van dit rapport, uiteen te rafelen. De eerste drie alinea's zijn wel goed, daarna gaat de werkgroep twee alinea's lang uit de feiten redeneren (zie boven), om dan plotseling het betoog weer naar een hoger niveau op te trekken met de forse constatering: „Deze labiele en explosieve situatie dient zo snel mogelijk te worden beëindigd”. Dat is natuurlijk wel juist, maar dat moet men niet zeggen tegen een voorshands gedoemde mensheid. Deze paragraaf zou al heel wat beter uitgevallen zijn wanneer de werkgroep scherp onderscheid had gemaakt tussen echte wapenen en zogenaamde wapenen. Echte wapenen zijn wapenen die kunnen dienen tot handhaving van de rechtsorde, d.w.z. die zo gebruikt kunnen worden, dat er geen ernstig onrecht aan het reeds gepleegde onrecht wordt toegevoegd. Met zogenaamde wapenen kan men hoogstens de macht handhaven, maar niet het recht. De grens tussen echte en zogenaamde wapenen loopt niet precies tussen conventionele strijdmiddelen enerzijds en

DE WEEK ROND

- 3 juni: Op tweede pinksterdag hebben de hervormd-gereformeerde jeugdbonden gelukkig weer een jeugdpredikant ter beschikking gekregen. Het is een moeilijke zaak de jongeren die ook op drift dreigen te geraken te overtuigen van de waarheid van Jezus Christus, zei de bevestiger, ds. Kleermaker. Ja, zei de jeugdpredikant Smit, maar we mogen dankbaar zijn als God ons wil gebruiken — anderen tot zegen. Er waren gelukkig veel jongeren aanwezig tijdens deze dienst.
- 4 juni: Vera uit het Amsterdamse Artis heeft een huwelijksreis gemaakt naar Bazel. Peppone woonde daar. Een mannetjes-nijlpaard dat een soort Don Juan moet zijn: bij zes vrouwelijke nijlpaarden reeds succes gehad. Bijna negen maanden duurde dat verblijf in Bazel. Vera keerde echter als maagd terug. Peppone wilde niets van haar weten. Waarom past Artis toch geen K.I. toe?
- 5 juni: Men zegt dat een kabinetsformatie in Nederland het toppunt van langdurigheid, van onduidelijkheid en geheimzinnigheid is. Wij spreken dit niet direct tegen op een aantal punten. Maar er is nu één troost: de Belgische regeringscrisis duurt ook al bijna 5 maanden. En het wolkje als eens mans hand is er nog niet. Overigens: die troost is schraal, dat geven wij toe.
- 6 juni: Weet u het nog? Uit onze oude schoolboekjes? „Nederland is arm aan grondstoffen”. Vergeet u het maar! Nederland is zeer rijk aan delfstoffen: aardgas. Vanuit Slochteren begint de victorie. Maar die victorie mondt gelukkig ook uit in 's rijks schatkist. Daar hebben kabinet en Kamer toentertijd wel voor gezorgd. Overigens was dit een kabinet waarvan een linkse concentratie zei dat het op dat punt ook al geen visie had.
- 7 juni: Bij het debat over de B.T.W. — de nieuwe omzetbelasting — heeft de AR-fractie een driemanschap in de strijd gegooid. Elk van de drie een eigen portie. In de wandelgangen van de Kamer (gewoner gezegd: de roddelpraatjesbuurt) kreeg elk een stempeltje. In alliteratieve zin nog wel. de barrière van Boersma: géén BTW zonder eerlijke compensatie voor de minder draagkrachtigen, de grens van Goudswaard: natuurlijk compensatie! Maar niet nu vooruitlopen op de grote belastingverlaging en die betalen uit de extra opbrengst van deze BTW, de kuit van Kieft: compensatie is nodig en verhoog dus de belastingvrije voet. Maar niet onbegrensd — ga tot een bepaald inkomen. Die AR-jongens toch.
- 8 juni: Mevrouw Ethel Kennedy blijft deze dag met haar kinderen, naar de mens gesproken, eenzaam achter. Wij weten — gelukkig — dat het gebed van een rechtvaardige veel vermag. Laten we daar iedere dag aan denken en daarnaar doen.

nucleaire anderzijds, maar bijna alle kernwapenen liggen in elk geval aan de verkeerde zijde van de grens, en van ons wordt gevraagd, die grens zo goed mogelijk in het oog te houden. Dit is vooral van belang voor de beoordeling van de NAVO-kernwapenstrategie. Maken wij het onderscheid tussen echte en zogenaamde wapenen niet, dan zijn wij in feite al bezig ons kritiekloos te vereenzelvigen met bepaalde gevestigde machten en structuren van deze wereld (iets waartegen de werkgroep „Vredespolitiek, ontwikkelingslanden” ons in het begin van zijn rapport ernstig waarschuwt!). Het zou ook beter geweest zijn wanneer de opstellers van dit rapport intensief hadden geluisterd naar de buitenlandse commissie van de christen-radicalen. Geluisterd hebben zij uiteraard wel, maar ik betwijfel of zij kardinale punten in de gedachtengang van deze commissie wel serieus hebben overwogen. Bijzonder te waarderen in de denkbeelden van deze jongeren is, dat zij niet bij de pakken willen neerzitten. Zij nemen de dreiging van een derde wereldoorlog kennelijk zo ernstig, dat zij de twintig jaar oude kaders van het buitenlands beleid willen doorbreken, om althans een groot deel van Europa in een min of meer stormvrije hoek te loodsen. Dat is tenminste al iets. Het voorstel van volledige denuclearisering van Europa tot de Russische grens zal velen wel fantastisch lijken, maar laten zij bedenken dat de veronderstelling dat een grote nucleaire oorlog wel zal uitblijven, ook als de huidige situatie gehandhaafd wordt, nog veel fantastischer klinkt. Bovendien is de buitenlandse commissie der christen-radicalen reëel genoeg om te beseffen, dat denuclearisatieplannen alleen een kans van slagen hebben wanneer de indianers verklaren af te zien van steun op kernwapens. ook als deze kernwapens voorlopig nog slechts worden gebruikt als politiek pressiemiddel. Er moeten n.l. onderhandelingen gevoerd worden met Oosteuropese landen, en om gehoor te vinden dient men vrouwen te winnen. Wie zich aan de Ontwapeningsconferentie van Genève spiegelt, spiegelt zich zacht. Irreëel is pas de man die nog werkelijk gelooft, dat de zo langzamerhand traditioneel geworden onderhandelingen

over geleidelijke wederzijdse nucleaire ontwapening (terwijl intussen de wederzijdse bedreiging met nucleaire vernietiging gehandhaafd blijft) ooit nog eens zullen slagen. Al met al, er is in de kring der christen-radicalen een alternatief ontwikkeld voor de teleurstellende, want uitzichtloze, vredespolitiek die in het interim-rapport van de groep van „Achtien” verdedigd wordt. Laat de Anti-Revolutionaire Partij zich nog eens goed bedenken, voordat zij het tweede hoofdstuk van dit rapport aanvaardt!

Den Haag. B. J. Brouwer

Hoewel beide brieven al enige tijd in ons bezit waren, konden zij door plaatsgebrek niet eerder worden opgenomen.

Albracht N.V. - Utrecht

BOEKBINDELIJ EN FABRIEK VAN PLASTIC-ARTIKELEN

Wilt u een catalogus uitgeven, een praktisch en mooi losbladig systeem opzetten, een fraai monsterboek in plasticband brengen? Laat ons dan onze vele mogelijkheden tonen en bel (030) - 24345, of schrijf postbus 26, resp. Bolstraat 20, Utrecht. Onze vertegenwoordigers staan tot uw dienst.

HOTEL „DE KROON”

Sophialaan - LEEUWARDEN
Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor RECEPTIES en PARTIJEN

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:

- * geldleningen en hypotheeken
- * financiering van auto's, caravans en bussen
- * verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheidspersoneel)

is het adres
WARNAAR'S ASSURANTIËN
Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Rotterdam
05190 - 2292; 05120 - 2157; 010 - 259299

Alle transporten
BINNEN- EN BUITENLAND
SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

FIRMA C. VERMEER EN ZOONS
fabrieken voor gebogen hout
Telefoon 01894 - 230
OUDERKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelranden Gebogen regels voor stoelen en fauteuils Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen - enz enz

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30
's-GRAVENZANDE

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

OPGEGEVEN DOOR

Wenst als geschenk:

1 abonnee
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”

2 abonnees
zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes

3 abonnees
sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6.— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

DR. A. VEERMAN OP DEPUTATENVERGADERING

WERKEN IN PARTIJ WAARVOOR WIJ SAMEN VERANTWOORDELIJK ZIJN

OP de buitengewone Deputatenvergadering op 15 juni in Rotterdam heeft dr. A. Veerman, als nieuw gekozen partijvoorzitter, zijn eerste Deputatenrede gehouden. Hieronder vindt u een sterk bekorte weergave van deze rede.

„Allereerst wil ik graag enkele persoonlijke opmerkingen maken. De eerste is gericht tot de heer Berghuis. Wij zijn allen bijzonder dankbaar, dat u vandaag weer bij ons bent, dat u de vergadering tot dusver hebt kunnen leiden en dat u persoonlijk in de gelegenheid bent geweest het voorzitterschap te kunnen overdragen.”

De heer Veerman hoopte dat dr. Berghuis geheel zal herstellen en dat hij op de plaatsen waar hij gesteld was nog veel zou kunnen betekenen.

Hij zei dat de naam Berghuis een begrip geworden is in en buiten de kring van de A.R. „Het is daarom heel wat het voorzitterschap nu van u over te nemen”, aldus dr. Veerman.

Over mr. Roosjen zei de nieuwe voorzitter:

„Gaarne wil ik ook iets zeggen tot onze mr. Roosjen. Ook een begrip! Ik denk met vreugde terug aan de afgelopen tijd, waarin wij samen het voorzitterschap hebben waargenomen. In het oude Rome — heb ik eens geleerd — had men ook steeds twee consuls. Ik heb nu goed begrepen, dat daar ook wat in zit. En verder: wij allen hebben niet alleen genoten van de speelsheid en de soepelheid van geest, waarmee u onze vergaderingen hebt geleid, wij hebben ook bewondering voor de grote wijsheid, waarmee u de kunst van het leiding geven hebt bedreven.”

Nuchter

Over zichzelf zei dr. Veerman:

„Ik wil proberen de betekenis van deze wisseling op de voorzitterstoel nuchter te bezien, dat wil zeggen niet te onderschatten en niet te overschatten. Het voorzitterschap is in de huidige opbouw van de partij een tijdelijke aangelegenheid. Gelukkig mag ik eigenlijk wel zeggen. Het accent ligt niet meer bij de man, maar bij het orgaan. Wij

Martin Luther King

Rosa stond niet op...

Een negervrouw weigert in de bus op te staan voor een blanke man. De busboykot in Montgomery vormt het onderwerp van dit sterk autobiografische boek.
Carillon-speciaalpocket - 5e druk - f 5,90
Verkrijgbaar in de boekhandel

Uitgave van W. ten Have N.V.

Dr. Berghuis (l.) en dr. Veerman, de gaande en de komende man.

denken vandaag niet meer en moeten ook niet meer denken in termen van politiek leiderschap, zoals een vorige generatie dat deed. In die vroegere periode hoorde dat ook thuis. Emancipatiebewegingen hebben hun leiders nodig, hun volktribunen zou men in de oudheid zeggen. Onze mensen dachten in andere termen, termen van richteren en profeten.”

„Die tijd is nu voorbij. De kleine luiden hebben hun plaats veroverd. De kiezers, de burgers zijn — zo heet dat — mondig geworden. In plaats van een gesloten strijdorganisatie is een politieke partij veel meer een orgaan, waarin in open overleg, in gemeenschappelijke verantwoordelijkheid het beleid uitgestippeld wordt. Een zaak van teamwork dus, van samen op weg zijn.”

„Wij leven in 1968 en moeten een partij inrichten voor deze tijd en dat zal — ik kom daar nog op terug — moeten zijn

een partij van overleg en medezeggenschap.

Ik wil de gebeurtenissen van vandaag ook niet onderschatten. Niet voor mijzelf. Ik weet dat mij een heel zware taak wacht. Ook niet voor mijn gezin. En vooral ook niet voor de partij. U hebt mij uw vertrouwen gegeven. Daarvoor dank ik u. Ik wil met Gods hulp trachten mijn opdracht te volbrengen en uw vertrouwen niet te beschamen.” De heer Veerman zei, dat de partij in een zekere spanning heeft gestaan, in de afgelopen maanden, over de koers die zij zou gaan. De op het Partij Convent aangenomen resolutie geeft echter in juiste en duidelijke lijnen aan welke koers de partij moet gaan. Maar nu moeten we verder, aldus dr. Veerman. De problematiek van deze tijd moet realistisch onder ogen worden gezien. Een politieke partij heeft alleen bestaansrecht als wij antwoord geven op

de vraag: Wat is het, dat onze tijd beweegt?

De heer Veerman meende, dat we de voortdurende aanvallen op de chr. politiek niet teveel moeten ondergaan. We moeten ons echter wel met de zin en het bestaansrecht aan onze chr. organisatie bezig houden.

Waarheen?

„De christelijke organisatie is immers geen vanzelfsprekende, geen afgedane zaak. Niet: „Zij is er — en daarmee uit”. De christelijke organisatie zal telkens weer haar bestaansrecht moeten bewijzen, doordat zij duidelijk bezig is met de vragen van de tijd, duidelijk ook zoekt naar het antwoord daarop vanuit de bijbel, vanuit een eigen overtuiging en doordat zij zich dienstbaar maakt aan de opdracht, die zij zo heeft leren zien. Daarom is de vraag, die wij ons vandaag moeten stellen: „Wat is er aan de gang in deze tijd, en waar moeten wij heen?”

De heer Veerman wees hierbij op de schoolstrijd. Men zegt dat die strijd door de ARP is gestreden en dat de ARP dus overbodig is geworden. De schoolstrijd was echter een deel van de cultuurontwikkeling in de 19e eeuw. De politieke strijd van de ARP was een onderdeel van de cultuurontwikkeling in die tijd.

„Zo was onze politieke strijd in de vorige eeuw — ik zeg dat met volledige erkenning van veel menselijke onvolkomenheid — in haar kern een strijd om de vrijheid, om geestelijke vrijheid, maatschappelijke vrijheid, politieke vrijheid. Dat kan een strijd zijn van louter menselijke aard; de vrije autonome mens, die alleen zichzelf de wet stelt. Het is voor onze mensen een strijd geweest om de beleving van de christelijke vrijheid; de door Christus vrijgemaakte mens, die vrij wil zijn om te leven naar de norm van het evangelie.

Onze tijd

Ik had deze historische beschouwing nodig als aanloop voor wat ik wil gaan zeggen over onze tijd. De terugblik op onze eigen partijgeschiedenis kan ons daar wat vertrouwd mee maken. Want ook vandaag zien wij mensen — vooral jonge mensen — studenten bijvoorbeeld — opbotsen tegen een bestaande, gevestigde orde. De establishment, heet dat nu. Die establishment is ook nu een orde, die in voorbije jaren gevestigd, veroverd is terwille van de vrijheid. En de bouwers van die orde, daar behoren wij ditmaal zelf bij, samen met andere gevestigde organisaties. Onze resolutie van drie weken geleden, stelt, dat wij ons niet met die bestaande gevestigde orde mogen vereenzelvigen; dat wij ons daartegen kritisch moeten opstellen.”

Dr. Veerman zei, dat we ons niet met vaagheden moeten afmaken van de resolutie van het Partij Convent. Als mensen en als partij moeten we afstand nemen t.o.v. de wereld waarin we leven. Sprekend over het onbehagen van deze tijd zei hij dat dit soms uitloopt

(Vervolg pag. 4)

In dit nummer

Dit nummer is bijna geheel gewijd aan de buitengewone Deputatenvergadering van 15 juni, in „De Doelen” in Rotterdam, waar dr. W. P. Berghuis afscheid nam als partijvoorzitter.

Op deze pagina en pagina 4 een weergave van de rede van de nieuwe voorzitter dr. A. Veerman.

Op pagina 2 een verslag over het debat in de Kamer over de werkloosheidswet.

Op pagina 3 de toespraak die dr. W. P. Berghuis heeft gehouden. Op pagina 5 en 8 een verslag van de toespraak van mr. B. W. Biesheuvel. Op pagina 6 en 7 vindt u een verslag van het afscheid van dr. Berghuis, terwijl op pagina 11 Kroniekschrijver zijn indruk van de vergadering geeft.

Op pagina 9 staan de antwoorden die der tien politici gaven op de vraag „Hoe vindt u dat de A.R.P. zich heeft ontwikkeld onder leiding van dr. Berghuis?”

AFSCHEID - GEEN AFSCHEID

DE A.R.P. heeft afscheid genomen van dr. Berghuis als voorzitter van het Centraal Comité. Niet als leider der partij — die gedachte is uit de tijd — en ook niet als van een man, die van de rust gaat genieten. Want dr. Berghuis blijft meedoen in de actieve politiek, hij blijft voorzitter van de A.R. fractie in de Eerste Kamer. En het is de vraag, of hij, tijd van leven hebbende, deze functie later niet weer door een andere zal vervangen. De toekomst ligt, naar de mens gesproken, open.

Reeds eerder hebben wij betoogd, dat wij moeten breken met de gedachte, dat een voorzitter van het Centraal Comité praktisch voor zijn leven wordt gekozen. Het is een zware functie en tegelijk een onbezoldigde functie. Het is niet alleen ongewenst, het is zelfs onbehoorlijk van iemand te vragen, dat hij zulk een last tot het eind van zijn actieve dagen zal torsen.

Als wij het zo bezien, dan is het een vanzelfsprekende zaak, dat iemand, na een aantal jaren te hebben gediend, er prijs op stelt, door een ander te worden vervangen. Terecht heeft dr. Berghuis bij zijn afscheid in Rotterdam dan ook helemaal niet de houding aangenomen van iemand die een politiek testament nalaat. Want het was slechts een afscheid uit een bepaalde functie, en géén afscheid van de partij of van de politiek.

En dus zou de partij met een dankwoord kunnen volstaan, zoals bij velerlei afscheid gebruikelijk is, ware het niet, dat er toch iets meer aan de hand is. De partij staat tegenover dr. Berghuis als een schuldenaar, omdat zij te veel en te lang beslag op hem heeft gelegd, zodat hij het er te zwaar mee kreeg. Wij zullen nu niet het pijnlijke, het voor hem persoonlijk bijzonder zware, naar voren brengen, dat toen in zijn leven heeft gesneden. Hij moest de regering verzoeken, hem niet voor het burgemeesterschap van Hilversum in aanmerking te doen komen, hoewel het kabinet reeds had besloten, hem bij H. M. de Koningin voor die benoeming voor te dragen. Want hij voelde, dat het toen niet ging. Het kón niet meer.

Daarom zit er in dit afscheid een weemoedige kant. En daarom spreken en denken wij bij dit afscheid ook anders dan bij een normaal afscheid. Met meer warmte, met meer dankbaarheid, maar ook met bijzondere wensen voor een algeheel herstel en een nieuw en sterk herbegin.

Het past de redactie niet, kritisch een balans op te maken van het door de afgetreden voorzitter gevoerde beleid. Dat hebben anderen gedaan en daarover leest men het nodige in dit nummer.

Maar wel willen wij hem danken voor het veelvuldige en goede contact, dat we met hem mochten hebben. En wij wensen hem veel kracht en sterkte toe en vreugde bij de arbeid. En boven alles de zegen, waaraan het al is gelegen.

A.

WERKLOOSHEIDSWET IN DE TWEEDE KAMER

MEER ZORG VOOR WERKNEMERS

DE uitbreiding van de werkloosheidswet, waarbij de niet nagekomen verplichtingen door de werkgevers aan hun werknemers, bij faillissement van een bedrijf, moeten worden overgenomen door de uitvoeringsorganen van deze werkloosheidswet, werd door de Kamer met algemene instemming begroet. Zelfs durfde mej. v. Leeuwen (AR) te stellen, daarbij aanhakend op de gebeurtenis in Burger's Dierenpark, dat „wat deze „leeuwin” betrof, het voor de minister alleen maar een aangenaam verpozen in het safaripark kon worden”.

Toch sprongen er nog enkele punten uit, welke aan het debat in de Kamer een levendig karakter gaven.

Algemene instemming was er voor

de achterstallige betaling van het loon tot een termijn van 13 weken. Mej. v. Leeuwen vatte het in de volgende zin samen:

„Mijn fractie kan met deze termijn instemmen, in de wetenschap, dat het hierbij om meer gaat dan een vordering ter zake van basisloon, nl. ook om de vordering ten aanzien van andere loonbestanddelen”. Moeilijker werd het, toen het ging over de uitbetaling van loon, waarop de werknemer aanspraak zou kunnen maken over de in acht te nemen opzegtermijn. De minister had zelf, daarin verder gaande dan het SER advies, een termijn van 4 weken gesteld. Hij noemde deze keuze van 4 weken „arbitrair”, maar de Kamer wenste dit niet zonder meer te accepteren. Een amendement van mej. Barendregt (PvdA) inhoudend een loongarantie over de gehele termijn van opzegging (dus maximaal 13 weken met een uitloop mogelijkheid voor oude-

re werknemers tot 26 weken) werd, na een interessante discussie en, wat zeker mag worden genoemd, een deskundige uiteenzetting van minister Roolvink, door de Kamer verworpen.

Het amendement van de heer Aalberse (KVP) — mee door mej. van Leeuwen (AR) getekend — waarin een uitbetaling na ontslag niet van 4 weken, maar in aansluiting van de termijn genoemd in artikel 40 van de faillissementswet, nl. 6 weken verplicht werd gesteld, alsmede de bekende verdere uitbreiding voor oudere werknemers was voor de minister geen onoverkomelijk bezwaar en werd unaniem door de Kamer aangevaard.

Financiering

Een tweede punt van discussie was de wijze van financiering. De SER achtte de financiering uit het algemeen werkloosheidsfonds de beste methode. De minister daarentegen stelde er tegenover de betaling te doen plaats vinden uit de wachtgeldfondsen.

Mej. v. Leeuwen (AR) vond de argumentatie van de SER gebaseerd op doelmatigheidsoverwegingen niet sterk, evenmin overigens de argumenten daar tegenover van de minister. Tenslotte heeft de Kamer het voorstel van de minister de voorrang gegeven.

Met enkele kleine wijzigingen, die geen invloed hadden op de strekking van het geheel werd dit zeer goede wetsontwerp door de Kamer aangevaard.

Terecht heeft mej. v. Leeuwen erop gewezen, dat het hier gaat om bedrijfs-sluitingen waar we de laatste paar jaren in sterkere mate mee worden geconfronteerd. In 1967 moesten 275 bedrijven hun poorten sluiten, terwijl „er in 1968 nog vrijwel geen week voorbij is gegaan, dat wij niet werden opgeschrikt door meldingen over nieuwe bedrijfssluitingen, die soms op zeer abrupte wijze geschieden. Achter dit failliet verklaren gaat een wereld van menselijk leed schuil”.

Minister Roolvink zei er dit van. „Ik geloof dat er vaak te generaliserend wordt gesproken. Een uitzondering daargelaten (dan is er ook werkelijk sprake van wanbeheer), sluit een ondernemer zijn bedrijf niet met plezier. Uiteraard staan de werknemers in het centrum van de belangstelling, maar de eerlijkheid gebied erbij te zeggen dat het voor een ondernemer ook zeer naar is, wanneer een dergelijke situatie zich voordoet”.

Vertekende rechtspositie

Wij zijn er dankbaar voor dat ook dit leed in deze discussie niet is vergeten. Natuurlijk ging het hier in de allereerste plaats om een vertekende rechtspositie van de werknemer, maar wij menen dat 't goed is de ogen evenmin te sluiten voor het ten onder gaan van vele grote en kleinere ondernemers, waaraan mej. Van Leeuwen ook aandacht heeft geschonken.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:
Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:
Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:
f 6,- per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:
f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

PRINS N.V. - DOKKUM

(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

M. C. van Staaveren

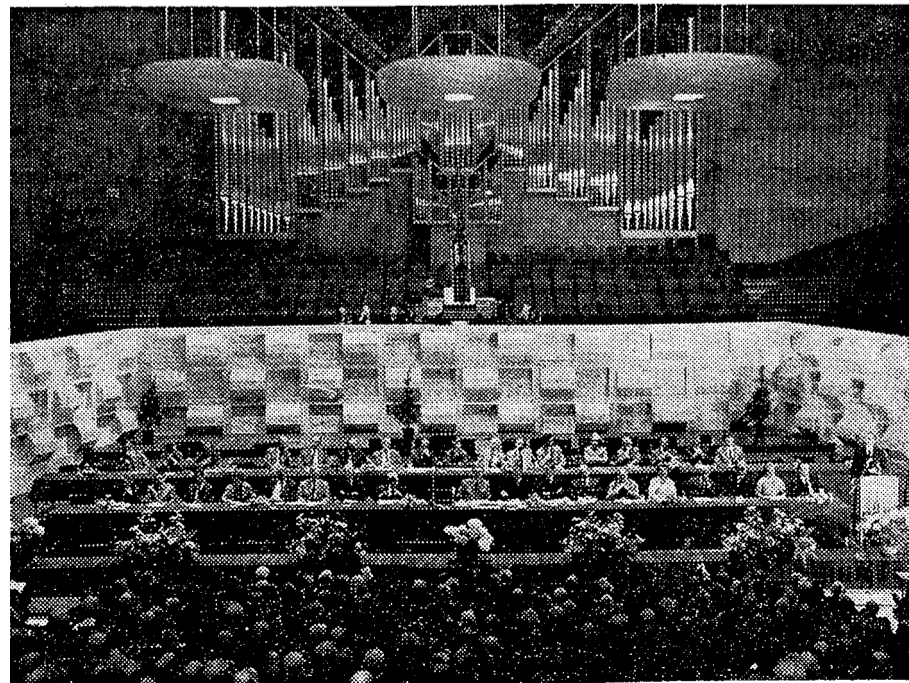
AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIKNOLLEN

WOUDA ZADEN
ORANJEWOUD
Vraagt nieuwe prijscourant
Tel. 05130-2141 2 lijnen

Het fraaie orgel in De Doelen.

DR. W. P. BERGHUIS:

VANUIT HET EVANGELIE TERUG NAAR CENTRALE DINGEN VAN CHRISTELIJK GELOOF

Dank aan zijn vrouw.

CHRISTELIJKE politiek komt op voor de zwakken en verdrukten in de wereld, voor hen die in de knoei zitten. Christelijke politiek moet zich daardoor kenmerken, dat zij hiervan iets laat zien aan de wereld. Opkomen voor zwakken en verdrukten is een punt van wereldpolitiek. De 'aak is bijzonder groot. Het gaat daarbij niet om mensen, die menen zelf tekort te komen, maar om mensen die in de verdrukking zitten. Voor hen op te komen is het centrale punt."

Met deze woorden schetste dr. Berghuis nog eens wat naar zijn oordeel het wezen van christelijke politiek moet zijn. Hij was toen aan het einde van zijn openingstoespraak gekomen. Van zijn arts had dr. Berghuis geen toestemming gekregen een grote rede te maken „waarmee ik u in 't verleden wel eens heb verveeld". Aan het eind van zijn toespraak dankte hij de partij voor het getoonde geduld. Hij hoopte, dat God de partij wil zegenen en zei dankbaar te zijn, dat hij zelf ook iets had mogen doen. Spreker dankte God, dat hij 12 jaar dit werk had mogen doen.

Geen woorden terug

De aftredende partijvoorzitter merkte op, dat hij wel eens dingen had gezegd, waarvan men was geschrokken. Hij heeft die dingen echter steeds weloverwogen gezegd en was dan ook niet van plan die woorden in te trekken. Overigens behoeft men het met die uitspraken niet eens te zijn. Het is van belang voor een politieke partij een duidelijke richting aan te geven en een duidelijk gezicht te hebben. Reeds enkele maanden, aldus dr. Berghuis, ben ik niet meer in functie geweest. Het voorzitterschap is op zichzelf een zware belasting. Het zijn dubbele jaren. Het ging echter om een goede zaak, de moeite waard om je krachten en meer dan die er aan te geven. Spreker hoopte, dat zijn opvolger het werk ook zou kunnen doen. Dr. Schouten zei allereerst, toen spreker het voorzitterschap destijds over-

nam: „Ik wens u een hele dikke huid toe". Als partij-voorzitter heb je die nodig, zo zei dr. Berghuis, niet om kritiek naast je neer te leggen, maar om kritiek te kunnen incasseren.

In een persoonlijk woord nam dr. Berghuis afscheid als voorzitter. Hij bracht vooral dank aan zijn vrouw, want zo zei hij „onze vrouwen lijden er het meest onder, wanneer wij met zware taken en verantwoordelijkheden zijn belast. Wij hebben wel onze vergaderingen, maar daarnaast ook onze pleziertjes. Uit het applaus bleek, dat de Deputaten oog hadden voor de offers, die van mevr. Berghuis en van het gezin Berghuis waren gevraagd. Dr. Berghuis dankte namens zijn vrouw voor dit applaus.

Met plezier gewerkt

Hij dacht verder aan alle organen van de partij, waarin hij met veel genoegen en plezier had gewerkt. Dat gold het Centraal Comité, het hoofdbestuur en het moderamen, het dagelijks bestuur. Het dagelijks bestuur vergaderde het vaakst. Het is een intieme college, waarin men met volledig vertrouwen in elkaar moet kunnen werken. Dat betekent niet, dat je als dagelijks bestuur dingen verborgen houdt, maar je leert elkaar kennen en vertrouwen. Juist als team stel je veel voor. In zijn woord van afscheid betrof dr. Berghuis velen. Zo noemde hij de secretarissen, die de partij gedurende zijn voorzitterschap heeft gehad. Aanvankelijk Gosker, later Van der Sluis en thans De Kwaadsteniet. Spreker dankte hen met hun respectievelijke staven voor het verrichte werk en voor de toewijding. De Kuyperstichting dankt hij voor de gegeven adviezen. Hij wees er op, dat de directeur van de Stichting mr. J. H. Prins, vond dat er aanvankelijk te weinig contact was. Gelukkig is dat nu beter geworden.

Dank aan vrouwen

Spreker bracht dank aan de vrouwen. Vrouwen die actief meedoen waren en zijn broodnodig „Vanuit onze vrouwen

moet de gedachte van de christelijke politiek worden gevoed".

Dr. Berghuis vond het ook verheugend, dat via de georganiseerde politieke jongerenorganisaties en onder de intelligentia de belangstelling voor de christelijke politiek toeneemt.

„Per slot van rekening zullen de jongeren het werk morgen van ons over moeten nemen". Spreker heeft het altijd voor de Arjos opgenomen. Bij een verklaring van de Arjos heeft men wel eens gezegd „is dat nu wel verstandig?" Dr. Berghuis zei steeds het standpunt te hebben ingenomen: „Laat de jongeren dat maar doen. Zij mogen ons best in figuurlijke zin een tik over de vingers geven".

Pers

De publiciteitsmedia betrof spreker ook in zijn dankwoord. De betekenis van de pers is bijzonder groot. Er gaat grote invloed vanuit. „Het is wel eens moeilijk direct commentaar te geven op zaken waarvan je zelf nauwelijks hebt gehoord, maar ik heb de indruk, dat de pers dit zelf ook wel door heeft".

Dr. Berghuis zei, dat hij heel wat bewindslieden had zien komen en gaan. Van de fractie-voorzitters van de A.R. Tweede Kamerfractie had hij er vijf zien komen en vier zien gaan. Eén is er nog. Biesheuvel zei hierop: ja.

De partijvoorzitter memoreerde, dat er een enkele maal een klein conflictje — zeer sporadisch — met een fractievoorzitter was geweest. Dat moet ook sporadisch zijn. De partijvoorzitter heeft een eigen verantwoordelijkheid naast de fractievoorzitter.

Ondanks haar bijna 90 jaar is de A.R.P. nog een voluit levende partij, verklaarde dr. Berghuis onder applaus. Zij is ook een partij met lastige mensen; wij zijn niet de gemakkelijksten.

„Misschien ligt dat ook aan onze opvoeding. Wij menen het altijd zo goed te weten, al zijn wij dat aan het afleren".

De structuur van de partij is die van 90 jaar geleden. Het recente rapport van de Arjos biedt een goede gelegenheid deze zaak weer eens in discussie te nemen. De opbouw van onderen op is een voor-

treffelijke gedachte, maar die gedachte moet ook kunnen functioneren.

Toen spreker voorzitter werd had hij een bepaald ideaal, o.a. om nauwer bij elkaar te brengen de voorstanders van chr. politiek. Het ging vooral om de vorming van één reformatische partij. Jammer dat dit niet is gelukt. Dat stadium zijn wij nu echter voorbij. Er wordt nu gestreefd naar een grote verband. Dat is ook een belangrijke zaak. Verderop in zijn toespraak betoogde dr. Berghuis, het er mee eens te zijn, dat het gesprek van de „18" wordt voortgezet. Spreker heeft zelf niet meegewerkt aan het besluit hiertoe, maar het is wel goed dat het gesprek doorgaat.

Centrale dingen

Het gaat om centrale dingen en wij moeten in dit gesprek aftasten wat men aan elkaar heeft en wat onze politiek voorstelt vanuit het evangelie bezien. Vanuit het evangelie moeten wij terugkeren naar de centrale dingen van het christelijk geloof. In dit verband noemde dr. Berghuis de apostolische geloofsbelijdenis. De politiek is een zaak van het gehele leven: Het gaat om rijkdom en armoede, om welvaart en gebrek. „Van wezenlijk belang in het gesprek is, dat wij niet trachten het uit een oogpunt van diplomatie eens te worden". Het stembusaccordeo en de progressieve concentratie bracht dr. Berghuis ook ter sprake. „De P.P.R. is blijkbaar nogal geschrokken van het feit, dat de A.R.P. daar niet voor voelt. Men heeft het overigens geweten, dat de A.R.P. dat niet wilde. Zelf heb ik dat een aantal maanden geleden ook gezegd".

„Wij leven in een belangrijke periode van de wereldgeschiedenis. Oude standpunten vallen onderste boven. Het is een bijzonder spannende en boeiende tijd. Wij weten niet wat wij nog mee zullen maken. Overal is verwarring, ruoer en onrust, ook in het rijkste land van de wereld. De ontwikkeling is boeiend, maar het is slechts een fase in de wereldgeschiedenis, zowel naar het verleden als naar de toekomst".

Met deze passage sluiten wij de weergave van de toespraak van dr. Berghuis af.

★ ★ ★ Opheldering

De voortreffelijke en duidelijke rede van mr. B. W. Biesheuvel, de voorzitter van onze Tweede Kamerfractie, gehouden op de Deputatenvergadering van zaterdag j.l., heeft het Rotterdammerkwartet in verwarring gebracht. Maar de hoop is gevestigd op het weekblad van de partij. Gehoopt wordt namelijk, zo eindigt het laatste hoofdstuk, dat ons weekblad alsnog opheldering weet te verschaffen. Naar onze mening is dat niet nodig. Niettemin zullen we het toch nog proberen. De heer Biesheuvel had waardering voor het kabinetsbeleid en kritiek. U kunt dat in dit blad nog eens nalezen. Kritiek was er op het Europees beleid, t.a.v. de belastingspolitiek, de loonpolitiek, de nota Noorden des lands. Dat was allemaal niets nieuws. De A.R.

fractie heeft vanaf het begin van deze kabinetsperiode tot en met de laatste weken zeer duidelijke taal gesproken op al deze punten.

Aan het eind van dit politieke seizoen was het de tijd om de opstelling van de A.R. fractie nog eens globaal te recapituleren.

T.a.v. de wijze waarop mag ons inziens geconstateerd worden, dat die duidelijk was. Openhartig en als een vriend die feiten toont. Vanaf het begin heeft onze partij, niet alleen de fractie gesteld: wij willen het kabinet steunen en tot daden stimuleren. Niemand is gediend, zeker ons volk niet, met een zich op de vlakte houden. Gezien het voorgaande over tijd en wijze, achten wij het verstandig, dat de heer Biesheuvel nu gezegd heeft wat hij meende. Het is onduidelijk waarom er — zoals het Kwartet meent — geen alternatief is voor het regeringsbeleid op genoemde punten. Dat alternatief is er wel en dat is ook met name genoemd. Als het Kwartet zou bedoelen, dat er in de bestaande

omstandigheden nauwelijks een alternatief voor een ander kabinet voor handen is, behoeft het niet ongerust te zijn.

De heer Biesheuvel heeft geen ander kabinet bepleit. Hij heeft tijdig nog eens met nadruk gewezen op de wensen in A.R. kring en op de gemaakte afspraken bij de kabinetsformatie. Daar kan het kabinet dan rekening mee houden bij het verdere beleid; concreet dus ook met betrekking tot troonrede en miljoenennota in september a.s.

Van een „regeringsfractie" mag verwacht worden, dat zij haar zienswijze ook tijdig uit, en niet alleen achteraf.

Wij zijn van oordeel, dat sprake is van een consistent beleid van de fractie en haar voorzitter ten aanzien van de genoemde punten. Het is ons inziens juist, dat de A.R. fractie ons verkiezingsprogramma overeind tracht te houden.

Wij hopen, dat deze opheldering ook voor het Kwartet duidelijk is.

WERKEN IN PARTIJ WAARVOOR WIJ SAMEN VERANT- WOORDELIJK ZIJN

• Vervolg van pag. 1

via protest en demonstratie tot compleet oproer. Daar is veel extremisme bij, dat moet worden afgewezen. Maar al worden verschijnselen afgewezen de vraag naar wat de achtergrond is van al die bewegingen hier en elders zullen we ons moeten stellen. De mens in het westen gaat zich bedreigd voelen door een wereld die hij zelf heeft opgebouwd. Hij beschouwt het overheidsapparaat als een macht buiten de mensen. Dr. Veerman zei:

„Men heeft er geen verweer tegen. Men ziet het als een grote macht tegenover zich, waar men geen vat op heeft. En dat geldt niet alleen voor het overheidsapparaat, de administratie, bij die macht behoren naast de regering, de politieke partijen net zo goed. Ook die vindt men een deel van dat grote apparaat, waar men eigenlijk niets in herkent. Men vindt in de democratie, in het democratisch apparaat, zichzelf niet meer terug. Dat is het onbehagen daar.” Ook op andere terreinen vraagt men zich af, wat is mijn plek in de organisatie, ben ik erbij betrokken, heb ik er deel aan. Het Program van Actie, aldus de heer Veerman, spreekt hier ook van. De maatschappij heeft rijke kansen die echter zowel ten goede als ten kwade kunnen worden aangewend. Het program wijst ons daarin de weg. Er zijn echter veel mensen, aldus de heer Veerman, die aan die keus niet meer toekomen die menen dat hen geen keus wordt gelaten, zij ervaren de wereld, en de mogelijkheden daarin als machten buiten hen.

Kritisch opstellen

Tegen die wereld moeten wij ons kritisch opstellen. Wij moeten de wereld zo hervormen dat de mens er zijn vrijheid en medeverantwoordelijkheid weer in beleven kan. Dit is moeilijk. Dr. Veerman zei hiervan:

„We moeten uit onze oude, historische huid kruipen, om nieuw, vernieuwd deze tijd te bezien. Partijvernieuwing zal daarom in de eerste plaats moeten zijn programvernieuwing. Programvernieuwing zal in de eerste plaats moeten zijn mentaliteitsvernieuwing. Dat is het begin. Ons laten gezegen door het Evangelie, zegt het interimrapport van de „18”.

Het onbehagen, aldus dr. Veerman, kan leiden tot lauwheid, ook keurige chr. lauwheid. Het kan ook leiden tot agres-

H. Struik en Zoon N.V. Fabriek van dekkleden en tenten

Imp. Groothandel scheeps- en
aanemersbenodigdheden
elektrische en autogene las-
en snijbenodigdheden.

DEVENTER
Diepenveenseweg 8
Telefoon 05700 - 13970.

sie, die weer leiden kan tot zuivere anarchie.

Tegen deze achtergrond raadde de nieuwe voorzitter aan het basisrapport van de achttien nog eens te lezen. Dat rapport is geladen met onze opdracht jegens de mens en de samenleving. Het gaat om het recht, de welvaart en het geluk van mensen, die daar gebrek aan hebben.

De heer Veerman wees erop dat ondanks de grote economische mogelijkheden, de tegenstellingen tussen rijken en armen steeds groter worden. De technische mogelijkheden geven naast veel goeds steeds meer kansen op de vernietiging van de mens.

„In ons land en Jaarbuiten reageren vooral jonge mensen fel op deze problemen, op misstanden van armoede, honger, oorlog en discriminatie. Het falen van een wereld vol van vooruitgang blijkt ook nergens zo schrill als in deze gruwelijke toestanden, waar het gaat om het naakte bestaan van mensen of hun primaire behoeften aan vrijheid en levensmogelijkheid. Daar ligt dan ook onze eerste opdracht.”

Overheidsgezag

De heer Veerman vervolgde:

„Een belangrijk punt, dat wij ook nu niet uit de weg willen gaan en mogen gaan, dat ook in de stukken van de „18” zijn plaats heeft, zij het niet met die woorden en zo centraal gesteld als wij in onze stukken gewend zijn. Maar in dit stuk gaat het over het functioneren van het overheidsgezag juist in het licht van deze tijd, waar de burger vraagt naar zijn plaats, waar de burger zichzelf wil terugvinden in het overheidsgezag. Juist nu is het nuttig om te vragen naar de wijze waarop het gezag moet functioneren. U vindt daar ook iets van in ons eigen Program van Actie, waar niet alleen gezegd wordt dat de burger respect moet hebben voor de overheid, maar ook dat de overheid respect moet hebben voor de burger. Het gaat om de relatie tussen die twee. Overheidsgezag is niet alléén een maatschappelijk verschijnsel, maar wel is het ook een maatschappelijk verschijnsel. De overheid zweeft niet ergens boven de burgers, maar staat midden tussen de burgers, blijft niettemin overheid. De overheid houdt zelf op overheid te zijn, wanneer zij niet in een levende relatie staat met de burgers. In het stuk van de „18” is als centrale vraag voor deze tijd gesteld: hoe doorbreken wij de muur tussen de overheid en de burger; hoe doorbreken wij de muur van onbekendheid, die muur van ondoorzichtigheid, die muur van vreemding. Anders gezegd: hoe betrekken wij de burger in het werk van de overheid.”

Vrijheid en verantwoordelijkheid zijn zaken die geleerd moeten worden, zei de heer Veerman. We moeten experimenteren en risico's durven nemen. Bij de eerste keer lukt het niet. Maar het is niet eerlijk om dan te zeggen: zie je wel het lukt niet. Lopen leer je ook al vallend.

De voortgaande technische ontwikkeling houdt een bedreiging in voor ieders vrijheid. De heer Veerman zei hiervan: „Tegenover het: „wij zullen nen dwingen om vrij te zijn” van de Franse revolutie moeten wij stellen: „leer ze om vrij te zijn”.

De nieuwe partijvoorzitter meende, dat we ook in deze tijd niet alleen voor een politieke opdracht maar ook voor een cultuuropdracht staan. Het politieke streven kan alleen succes hebben als ook op andere terreinen zoals de kerk, de chr. school bezinning is op de nieuwe tijd.

„Ik heb mij beperkt tot één aspect van ons bezig zijn in de politiek. Ik ben mij bewust van de eenzijdigheid daarvan. Het leven, ook het politieke leven, laat zich niet zo op één noemer zetten. Ik heb dit aspect gekozen, omdat u het tegenwoordig zo vaak in publikaties van onze kant tegenkomt. Ik citeer als voorbeeld het interimrapport: „Het evangelie roept op tot een kritische instelling ten opzichte van onze samenleving”.

Dan zullen wij altijd tegelijk bezig moeten zijn met twee dingen, die wij ook bij elkaar moeten houden. Wij zullen ons moeten bezinnen op het perspectief, dat het evangelie ons geeft voor de mens en zijn wereld, met idealen en doelstellingen op lang zicht. En tegelijk, ook zonder dat wij met het eerste klaar zijn, zullen wij voortdurend moeten werken aan de daarbij passende, concrete doelstellingen op korte termijn. Daar zullen wij voortdurend mee bezig moeten blijven. Bij de snelle

NIEUWE VOORZITTER

Dr. Veerman en echtgenote.

De nieuwe voorzitter van het Centraal Comité, dr. A. Veerman, heeft uit de handen van de scheidende voorzitter, dr. W. P. Berghuis, de voorzittershamer overgenomen. Dat is op de Deputatenvergadering gebeurd, en in een menselijke sfeer.

Dat achten wij gelukkig. Politiek is vaak een hard bedrijf.

En dan gaat het dikwijls zo, dat men bijvoorbeeld de „voorzitter” ziet als „voorzitter” en dat men alleen de functie ziet en de „persoon” vergeet. Zaterdag was dat anders. Ieder zag de mens achter de functie. Dat gold zowel dr. Berghuis als dr. Veerman. 's Middags zaten zij met hun vrouwen achter de bestuurstafel.

Dat moest zo en was niet zo maar een gebaar.

Wij verheugen ons daarover. Wij willen als redactie ook onzerzijds de nieuwe partijvoorzitter begroeten. Wij feliciteren hem en zijn vrouw.

Wij wensen hen beiden veel sterkte en veel wijsheid. Vooral Gods zegen. Wij hopen, dat alle partijleden ook menselijk met de nieuwe voorzitter zullen omgaan. Wij zullen proberen daar het onze toe bij te dragen.

ontwikkeling en wijziging van de problematiek in onze tijd, zijn politieke programs ook sterk aan slijtage onderhevig. Ik meen te mogen zeggen, dat onze partij daar sinds een aantal jaren met vernieuwd élan mee bezig is.

Ik moet nu toch zeggen, dat daarin de grote verdienste van dr. Berghuis ligt, dat vooral hij dat in gang heeft gezet. Daar moeten wij mee dóór.

Dat is ook de richting, waarin wij in het gesprek van de „18” tot dusver gegaan zijn en straks verder zullen moeten gaan. De verslagen van de Partijraad van de K.V.P. doen ons zien, dat in die partij verscheidene mensen niet helemaal raad weten met het stuk „Evangelie en Politiek”.

In zoverre dat gaat over woorden, over de formulering, wil ik daar volledig begrip voor opbrengen. Iedere groep heeft zijn eigen wijze van zeggen; dit stuk draagt wel de sporen van een protestantse pen. Maar men kan ook in de reacties iets beluisteren, dat men het wat veel vindt, dat men het allemaal niet zo nodig heeft.

Wezenlijk

Daarom lijkt het mij voor een goed onderling begrip nuttig van onze kant te stellen, dat voor ons het stuk over de principiële uitgangspunten een wezenlijk deel uitmaakt van het interimrapport en van wat daar nog aan stukken volgen mag. In het stuk staat de bekende, vaak geciteerde, verklaring, dat naast een gemeenschappelijk uitgangspunt ook nodig is een in hoofdzaken gezamenlijk en duidelijk program en overeenstemming over het beleid ter uitvoering daarvan.

Het heeft kennelijk ook zin de volgorde om te keren en te stellen dat naast overeenstemming over het program voor ons ook essentieel is gelijkgerichtheid in uitgangspunt. Als in de programpunten niets terug te vinden zou zijn van dat uitgangspunt, én zouden wij het niet goed gedaan hebben. Dan wordt stuk één een vlag, die wij ook thuis kunnen laten.

Daarop richt zich zeer de kritiek van sommigen in onze kring, die men onder woorden pleegt te brengen in deze zin: „Het is me te horizontaal”. Ik meen, dat men dat wel eens te gemakkelijk zegt. Politiek, zo zegt het interimrap-

port, ook christelijke politiek, voltrekt zich in het horizontale vlak van deze wereld. Daar ligt onze taak, tussen de mensen, zoals ook Christus op deze wereld gekomen is, tussen de mensen, in ons horizontale leven. Politiek is zich dienstbaar maken aan de ander en aan de samenleving. Wel, dienen is een zeer horizontale bezigheid. Maar ik aanvaard deze kritiek, wanneer men ermee bedoelt, dat in het program, niet met woorden, maar inhoudelijk, de relatie tot het uitgangspunt moet blijken. Dat uitgangspunt is voor ons niet het christendom als cultuurhistorisch verschijnsel, wat sommiger er van maken, maar het is de religieuze wortel van ons bestaan, onze verbondenheid met en de opdracht van de Levende Heer. Zonder dat is voor ons de zin van christelijke politiek weg.”

Inspraak

Laten we met de inspraak en medeverantwoordelijkheid in eigen huis beginnen, aldus dr. Veerman. In dat licht was het rapport van de Arjos over de interne democratie hem welkom.

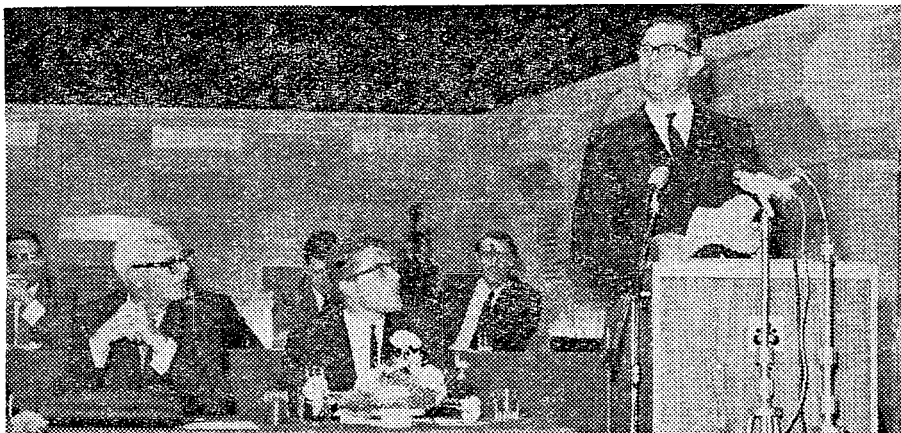
Wel had hij bezwaren tegen bepaalde punten. Er zijn dingen waar men wat gemakkelijk overheenloopt vond hij.

„Maar ik waardeer dit rapport toch als een bijdrage tot de beantwoording van de vraag hoe de mensen meer bij het werk van de partij betrokken kunnen worden, hoe wij met elkaar politiek zullen bedrijven. Daar zullen wij in de komende tijd inderdaad meer middelen voor moeten vinden, dan wij nu gebruiken. Die zullen wij ook samen moeten zoeken en beproeven.

Er zijn onder ons mensen, wier leven met de Anti-Revolutionaire Partij vergroeid is, die zeggen, dat ze het niet meer kunnen volgen. Het is allemaal anders tegenwoordig. Ik zou hen willen zeggen, vertrouwen te hebben, niet ook al gaat het wat anders en al zeggen wij 't wat anders — eigenlijk veel meer omdat wij op een andere manier vorm geven aan onze politiek. Want daarin ligt juist de kracht van de bijbelse boodschap, dat zij zich steeds weer laat verwerken in nieuwe vormen. Daaraan zullen wij samen moeten werken. In een partij, waarvoor wij allen samen verantwoordelijk zijn.”

MR. B. W. BIESHEUVEL OP DEPUTATENVERGDADERING

NIET VOORZICHTIGHEID MAAR STOUTMOEDIGHEID BRENGT DE WERELD VERDER

OP de buitengewone Deputatenvergadering op 15 juni in Rotterdam gehouden heeft de voorzitter van de AR Tweede Kamerfractie, Mr. B. W. Biesheuvel enkele waarschuwingen laten horen aan het adres van het kabinet De Jong. Hij loste naar zijn zeggen enkele schoten voor de boeg, voorzover de heren Boersma en Goudzwaard dat in de Kamer nog niet hadden gedaan.

Met name over de plannen voor een belastingverlaging van de minister van financiën maakte hij zich zorgen. Verder meende de heer Biesheuvel dat het kabinet er goed aan zou doen bij de miljoenennota voor 1969 niet alles overhoop te halen.

Het eerste parlementaire jaar van de regering De Jong is niet helemaal met een happy end geëindigd, zei de AR fractievoorzitter. Het buitenlands beleid, met name het EEG-beleid mist een duidelijke Europese conceptie. Het is een beetje Engels en een beetje Frans. De loonnota, de derde nota van wijzigingen voor de BTW en de nota Noorden des lands waren volgens

mr. Biesheuvel evenmin gelukkige grepen van het kabinet geweest. Mr. Biesheuvel begon zijn toespraak, die wegens tijdsgebrek kort moest zijn, met te zeggen dat hij een vurig pleitbezorger was voor een samenwerking tussen de christelijke partijen. Men kende zijn opvatting daaromtrent wel. Hij wilde daarom enkele dingen zeggen over de praktische politiek. De A.R. fractie voert in de Kamer geen incidenteel, geen toevallig beleid. Maar zij probeert een consistente politiek te voeren. Hij wilde dit aan de hand van feiten ook aantonen. Er zijn in het fractiebeleid steeds vaste terugkerende lijnen te bespeuren.

Men denkt weleens, aldus de heer Biesheuvel, dat wij een beetje regeringspartij en een beetje oppositiepartij willen zijn. Men zoekt het ook heel graag in de persoonlijke sfeer. Hij haalde de N.R.C. aan die gezegd had, dat Biesheuvel onvriendelijk had gedaan tegen Witteveen, en dat was te verklaren omdat het niet boterde tussen Roolvink en Biesheuvel. „Het botert tegenwoordig nogal aardig goed tussen ons, maar afgezien daarvan is het een merkwaardige uitleg”, aldus mr. Biesheuvel. Dat het in het persoonlijke zoeken, betref overigens niet alleen hem maar ook prof. Zijlstra, die in Vrij Nederland gekwalificeerd werd als „herder en leraar van Roolvink” en „zwager en vakantiegenoot van Bakker”, en vandaar dan Zijlstra's invloed in het kabinet.

De heer Biesheuvel merkte op, dat men in socialistische kring „voor een achtenswaardig man als de heer Zijlstra eens evenveel respect zou moeten opbrengen als de andere politieke partijen voor de heer Mansholt opbrengen”.

De fractie probeert zoveel mogelijk aan het verkiezingsprogramma 1967-1971 gestalte te geven, een programma waar nog volop het stempel van dr. Berghuis op staat; gelukkig, aldus mr. Biesheuvel.

Hij meende dat de opmerking van drs. Den Uijl, in zijn brief aan de heer Zijlstra, tijdens de kabinetformatie vorig jaar, dat de kiezers zich niet duidelijk hebben uitgesproken, niet gold voor de A.R.P. De stembusuitslag betekende voor de A.R. instemming met het interimbeleid-Zijlstra en met de beleidskoers, zoals die in het Program van

Actie was uiteengezet. De felle, vaak onredelijke kritiek van de P.v.d.A. op het kabinet Zijlstra heeft geen weerklank gevonden bij de kiezers.

Prioriteiten

Om de achtergrond van de discussie van de afgelopen weken in de Kamer te laten zien, citeerde de heer Biesheuvel uit het memorandum dat informateur Zijlstra vorig jaar naar de fractievoorzitters van de vijf grote partijen stuurde. In de brief die de liberale fractievoorzitter, de heer Toxopeus, schreef aan de heer Zijlstra, komt tweemaal het woord prioriteit voor. In beide gevallen heeft het betrekking op belastingverlaging. Hoge prioriteit werd door de heer Toxopeus gegeven aan de neutralisatie van het progressie-effect, dat voortkomt uit de reële stijging van het nationaal inkomen. Het progressie-effect dat voortkomt uit een zuiver nominale stijging, heeft een nog hogere voorrang.

De heer Biesheuvel haalde vervolgens zijn eigen antwoord aan de heer Zijlstra aan, waarin ook tweemaal het woord prioriteit voorkomt. Hij wilde hogere voorrang geven aan een structurele verbetering van de werkgelegenheid en dan vooral verbetering van het industrialisatieklimaat in die delen van het land, waar de werkgelegenheid zorgen baart. Verder wenste de heer Biesheuvel in die brief voorrang voor de noodzaak van verdere modernisering van ons productie-apparaat.

Als een eis van de hoogste orde vermeldde de heer Biesheuvel in die brief tevens de soliditeit van het financieel beleid als de overheidsuitgaven een versnelde groei zouden doormaken, een mogelijkheid, die de A.R. open hield.

„Wie geld wil uitgeven, moet de fiscale gevolgen willen dragen in de vorm van dekking”, aldus mr. Biesheuvel. Hij merkte op dat uit de aangehaalde brieven bleek dat accentverschillen binnen de regeringscombinatie er van het begin af aan geweest zijn. „Dat zijn geen incidenten, dat is een vaste lijn die men door de politiek, ook in de praktische politiek in de Tweede Kamer, ziet lopen”.

Een ander accentverschil kwam tot uiting toen de P.v.d.A. afviel bij de formatie. De A.R.P. heeft in het afgelopen parlementaire jaar geen kramp-houding aangenomen tegenover de P.v.d.A. als oppositiepartij.

De A.R. fractie was de enige, die het het vorig jaar betreunde en teleurstellend vond dat de heer Den Uijl die werkwijze van de heer Zijlstra niet

wilde volgen. Andere partijen hadden daar kennelijk geen behoefte aan. De keus voor de V.V.D. miste door deze gang van zaken evidentie, duidelijkheid, maar de heer Den Uijl had het overigens aan zichzelf te wijten. De A.R., aldus de heer Biesheuvel, heeft dit als een realiteit aanvaard.

Er is toen een akkoord gesloten, neergelegd in een beknopt regeringsprogramma. Dat akkoord is naar de mening van de heer Biesheuvel ook vandaag nog redelijk.

De heer Biesheuvel merkte op, dat er gezegd was bij de regeringsverklaring, dat hij gereserveerd maar vriendelijk had gesproken. Dat was ook duidelijk. Vriendelijk had hij kunnen zijn „omdat wij zelf meegewerkt hadden, heel bewust, aan deze politieke combinatie, vriendelijk, omdat veel in de regeringsverklaring ons aansprak”.

Er waren daarnaast ook punten, die de oppositie aanspraken, met name wat er stond over de herziening van de structuur van de onderneming.

Gereserveerd

De fractie toonde zich toen echter ook gereserveerd, sterker dan de andere partijen, omdat de regeringsverklaring nog in het vage moest blijven, op één uitzondering na: de belastingverlaging. Op dat punt was de regeringsverklaring uiterst concreet. „De progressiewerking die voortvloeit uit de inflatie, zou moeten worden genutraliseerd. De fractievoorzitters hadden een akkoord bereikt op een iets ander woord: is geboden. De regeringsverklaring was strakker en sloot een afweging tegenover andere desiderata zonder meer uit”. Wij legden ook toen de nadruk op onze prioriteiten, aldus de heer Biesheuvel.

In telegramstijl maakte de heer Biesheuvel een paar opmerkingen over het parlementaire jaar, dat praktisch voorbij was. Hij vond dat het niet in alle opzichten bezig was in happy end te eindigen. Er zijn wel een aantal pluspunten. Een redelijk uitgavenniveau was in de miljoenennota 1968 opgenomen.

„Minister Witteveen filosofeerde over een belastingverlaging, maar kwam met een reële belastingverhoging. De natuur was sterker dan de liberale leer”.

Ten aanzien van de werkgelegenheid was er met de regering een goed overleg, bij de algemene politieke beschouwingen, gezien het pakket van maatregelen dat toen werd bekendgemaakt.

Wat op aandringen van de drie christelijke partijen over de ontwikkelingshulp

tenslotte in het regeringsprogramma werd opgenomen, voor deze parlementaire periode, kwam ook na overleg tot stand.

Er is ook een goede verstandhouding met de geestverwante bewindslieden, maar niet alleen met hen. Het viel de heer Biesheuvel op, dat er tussen de regeringsfracties en tussen de voorzitters daarvan zeer goed wordt samengewerkt. Dat bleek bij de algemene politieke beschouwingen en bij moeilijke begrotingsbehandelingen. En bij de wetgevende arbeid. Ook recent, bij de behandeling van de loonnota, bij de B.T.W. en bij de nota Noorden des lands, was dat eveneens het geval.

Goede persoonlijke betrekkingen tussen de vier fractievoorzitters hebben daartoe bijgedragen.

„Een goede verstandhouding tussen de fractievoorzitters is voor het kabinet van meer belang dan het zichzelf mischien wel realiseert”, zei de heer Biesheuvel.

Het brengt een stuk continuïteit en stabiliteit in ons politieke bestel, zo noodzakelijk ook voor de bestuurbaarheid van ons land. De fractie heeft het echter op prijs gesteld, haar eigen identiteit te bewaren, ook in het parlement. Geen vereenzelviging met het kabinet en met de andere regeringspartners.

„Wij hebben een eigen inbreng, maar dat sluit samenwerking niet uit”.

De heer Biesheuvel zei, dat naast goede dingen het kabinet ook zwakke plekken vertoonde. Hij erkende, dat minister Luns belangrijke arbeid voor ons land verricht.

„Niettemin, er zit wel een zwakke plek in het beleid van het kabinet en van de minister van Buitenlandse Zaken. Het Europese beleid, vooral ten aanzien van de E.E.G., is aarzelend, onduidelijk, het hinkt op twee gedachten. Een beetje Engels en een beetje Frans. Er is geen echte Europese conceptie voor een Europees beleid”.

De heer Biesheuvel vroeg de bijzondere aandacht van het kabinet hiervoor.

Niet gelukkig

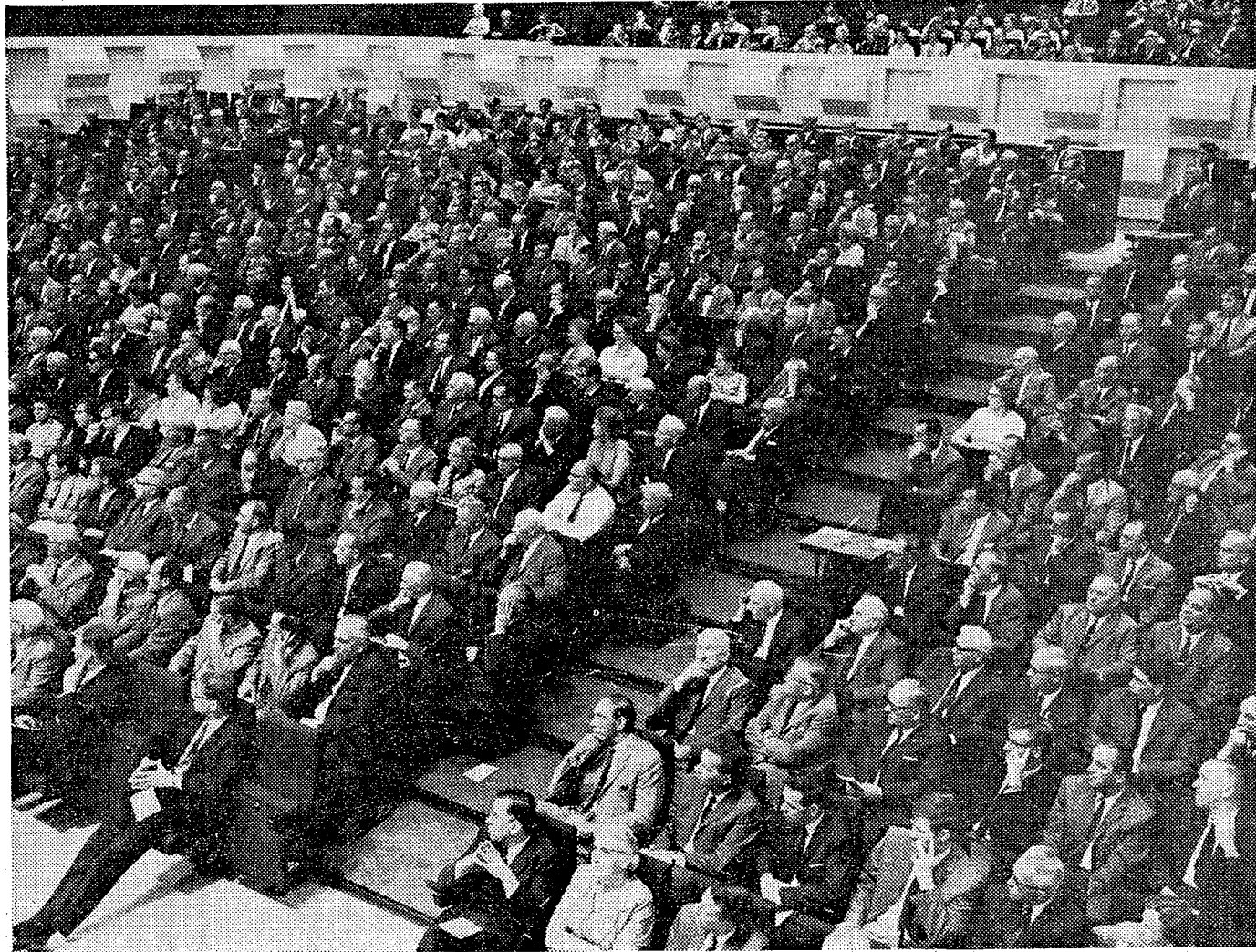
„Op het binnenlandse front had het kabinet geen gelukkige greep met enkele nota's. De loonnota en de derde nota van wijzigingen bij de B.T.W. waren beide missers. Ook de nota Noorden des lands zal geen grootse indruk achterlaten. De beide eerstgenoemde nota's waren niet slechts missers vanwege de „timing”, maar wat ik ernstiger acht vooral ook vanwege de eenzijdigheid van de betreffende beleidsbeslissingen”. De heer Biesheuvel meende dat de A.R. fractie zich wel over een enkel punt bezorgd heeft moeten tonen, en dat betrof vooral datgene wat minister Witteveen in de Kamer heeft gezegd over de belastingverlaging.

Het vorig jaar al had de A.R. fractie de regering gewaarschuwd dat het onmogelijk zou zijn de overheidsuitgaven fors terug te dringen, door een krachtiger streven naar beleidsombuiging. Zoals minister Witteveen dat noemde.

„De begroting 1968 door minister Witteveen ingediend, heeft een recordhoogte bereikt, 23 miljard is deze begroting groot. Tal van nieuwe taken zijn door het kabinet weer aangevat: Ruimtelijke ordening, industriepolitiek, tot ontwikkeling brengen van achtergebleven landsdelen, taken op het gebied van verkeer en vervoersvoorzieningen, enz. Sociaal gerichte woningbouw, oude en nieuwe collectieve voorzieningen, zullen ook in de komende jaren groot beslag leggen op de middelen. De Miljoenennota 1968 speelde nog serieus met de gedachte van neutralisering van de

• Vervolg op pag. 8

AFSCHEID VAN PARTIJVOORZITTER BERGHUIS

"Maar sprekende namens de A.R.P. zeg ik — als ik bij een gebrek aan eigen gedachten nog eens een oude bekende aan het woord mag laten, in dit geval Jan Luyken:

**Maar zalig, zo zij in dit leven,
Van enen wijzen geest gedreven,
Uw plicht zorgvuldig hebt betracht.**

**Welnu, die plicht hebt gij, Berghuis,
meer dan zorgvuldig betracht.**

Namens de A.R.P. zeg ik u daarvoor hartelijk, heel hartelijk dank; en in die dank betrek ik van heier harte u, mevrouw Berghuis, die uw man voor alle arbied in de politiek hebt willen afstaan. Moge God u beiden met uw kinderen rijkelijk zegenen."

De geciteerde uitspraak is van mr. A. B. Roosjen, die als eerste het woord voerde bij het heengaan van dr. Berghuis als voorzitter van het Centraal Comité.

In zijn toespraak ontbrak een persoonlijk woord niet: „Ik dank u hartelijk voor de grote vriendschap, welke ik van u mocht ontvangen. Met graagte heb ik als tweede voorzitter onder u mogen dienen, zoals ik ook onder Schouten heb mogen dienen. Veel activiteit werd daarvoor overigens niet gevorderd, aangezien dit dienen voornamelijk bestond in een gehoorzaam luisteren", zo voegde de heer Roosjen onder grote hilariteit hieraan toe.

Treffend bracht de heer Roosjen in zijn dankwoord ook onder woorden wat de heer Berghuis steeds heeft bewogen: „Welnu, dat woord kan en mag niet anders zijn dan een woord van dank, van recht hartelijke dank voor alles wat u in de 12 jaar van uw voorzitterschap voor de A.R.P. hebt betekend. U hebt u voor de arbeid, aan dit voorzitterschap verbonden,

gegeven met de inzet van uw beste krachten, zó intens zelfs dat u gevaar gelopen hebt de mate van uw krachten te overschatten. En dat kwam, doordat u — zoals ik het aanvoel — gedreven werd door de gedachte: hoe dien ik op het beste de zaak van de A.R.P. en daarin ons land en volk.

„Voor mij", zo heeft dr. Kuyper eens geschreven,

„Voor mij, één zucht beheerst mijn leven,
Eén hoger drang drijft zin en ziel,
En moog' mij d'adem eer begeven
Eer 'k aan die heil'ge drang ontviel."

Een dergelijke zucht, een dergelijke hogere drang hebben wij kunnen opmerken bij uw voorganger, onze onvergetelijke Schouten, maar in niet mindere mate hebben wij ze bij u kunnen bespeuren. Geachte Berghuis, mijn eerste kennismaking met u vond plaats ongeveer 26 jaar geleden in de ombeinde ruimte, waarin u bijna twee van uw levensjaren onvrijwillig hebt moeten doorbrennen, het gijzelaarskamp Beekvliet in Sint-Michielsgestel. Bij alle politieke samenscholingen, welke daar plaats vonden en waarin de toekomst van een bevrijd Nederland werd besproken, waren er ook besprekingen van politieke aard tussen de percentsgewijze sterk vertegenwoordigde antirevolutionairen in dit kamp.

Onmiddellijk was ik getroffen door de scherpheid van geest en het klare inzicht bij de toen 31-jarige door de bezetter geschorste burgemeester van Smilde, die aan de discussies deelnam. Tegenover de gedachte na de bevrijding op te gaan in één politieke partij, zoals elder: in het kamp bepleit werd, stond u volkomen afwijzend; u stelde, zoals u ook nu nog stelt, de principiële noodzakelijkheid van een politieke organisatie in Nederland op christelijke grondslag.

Intussen bleek toen al, hoezeer u er oog voor had dat de wereld anders was ge-

worden; vandaar de waarschuwing voor „verstarde beginselen in een veranderde wereld", die u liet horen. Dat u die gedachte nog steeds is toegedaan is meer dan duidelijk gebleken gedurende de 12 jaar dat u het voorzitterschap van het Centraal Comité van de A.R.P. heeft bekleed. Op deputatenvergaderingen en op bijeenkomsten van het Partij Convent hebt u doen blijken hoezeer u bezielde wordt door de geest, welke een onzer dichters — niet vader Cats — deed schrijven: Neen, niet sluim'ren, neen, niet stilstaan; al wat leven mist, mist God.

Ik weet het — wat uzelf trouwens even goed weet — uw mening werd niet steeds door ieder gedeeld, maar de ernst waarmee u erop wees hoe noodzakelijk het is dat ook in de politiek ernaar gestreefd wordt dat gestalte wordt gegeven aan het evangelie, heeft algemeen respect afgedwongen."

Tenslotte wees mr. Roosjen erop, dat in Rotterdam veelvuldig wordt gezongen „Geen woorden maar daden". En omdat daar inderdaad iets in zit liet de heer Roosjen zijn woorden namens de partij vergezeld gaan van een stoffelijk blijk van dankbaarheid: een toestel voor kleurentelevisie. Hij bood een klein model ervan reeds ter vergadering aan waar, zo zei hij, ook nog muziek in zit. „Maar dat in de t.v. muziek zit weten zowel de heer Berghuis als de heer Biesheuvel", een opmerking, die goed gevat werd.

Mevrouw Berghuis-Groeneveld werd een boeket bloemen aangeboden.

Stabiele onderstroom

De nieuwe voorzitter, dr. A. Veerman, zei na deze toespraak dat besloten was ook de beide pressure-groups in de partij: de vrouwen en de jongeren, het woord te geven bij het afscheid van dr. Berghuis. De presidente van het A.R. Vrouwencomité, mevrouw dr. F. T. Diemer-Linde-

boom, reageerde zeer ad rem door te zeggen, dat zij nu niet verwacht had, dat de nieuwe voorzitter zo onjuist zou beginnen met het plakken van zo'n etiket op de a.r. vrouwen.

„Want als er één groep is, die als stabiele onderstroom fungeert bij alle golven, die soms hoog gaan, dan zijn dat de vrouwen wel." Deze opmerking oogstte applaus. Mevrouw Diemer wees erop, dat zij dr. Berghuis vanaf de studententijd kende. „De onopvallende rustig zijn weg gaande figuur, die u in uw studententijd was, bent u in hoge functies gebleven. In dit opzicht past de onder ons bekende uitspraak op u „saevis tranquillitas in undis". Maar daaronder verschool zich een verrassende beweeglijkheid van geest en bewegelijkheid, die u oog verleende voor de boeiende aspecten van de ontwikkeling, waardoor u op zijn tijd niet schroomde voor het nemen van een bocht."

„Met het inruimen van een plaats voor de vrouw hebt u geen moeite gehad", aldus mevrouw Diemer. „De illegaliteitsperiode heeft u daartoe ongetwijfeld reeds toebe-reid. Erkend moet worden, dat dr. Schouten daarvoor het spit heeft moeten afbijten. U hebt het niet mee behoeven te maken, dat er een gehele postzak brieven van vrouwen bij u thuis werd bezorgd. Toen hebben de vrouwen misschien als pressiegroep gefungeerd."

Spr. merkte op, dat dr. Berghuis royaal alle medewerking heeft gegeven om de vrouwen een goede plaats in het partij-apparaat te geven. Dat geldt ook voor het opwekken van de besturen van kiesverenigingen en Statencentrales om vrouwen bij het werk te betrekken. Daar ligt echter nog een drempel, die ook nu nog niet geheel is geslecht.

Spr. besloot haar woorden tot dr. Berghuis met de woorden „Dank ook namens de vrouwen voor uw gewedige inzet. Ik hoop, dat u in uw verdere leven werkzaam zult kunnen zijn met volkomen ontplooiing van uw talenten."

Arjos-dank

De voorzitter van de Arjos, Hans A. de Boer, had graag gezien, dat zijn spreken overbodig was geweest, omdat dit betekend zou hebben, dat dr. Berghuis zijn stoel zou zijn blijven bezetten.

De Arjos-voorzitter zei o.a.: „De Arjos dankt u allereerst en allermeeest voor het feit, dat u op het juiste ogenblik het zicht hebt gehad op de dwingende noodzaak zich als christenen in de politiek er van bewust te zijn, dat tijd en omstandigheid beslissende invloed uitoefenen op de wijze van uitvoering van onze politiek, op onze doeleinden en middelen daarbij — en dit alles voortkomend uit en in verbinding met de klem die het aanvaarde uitgangspunt met zich mee brengt.

Dat was een echte Berghuis-zin, die kon je soms ook beter lezen dan horen. Door het doorwerken van deze visie hebben duizenden jongeren weer geloof gekregen in de A.R.P. Dreigende verstarring werd doorbroken, een nieuw elan brak aan.

Voor het ons zetten op dit nieuwe spoor, hebt u in de achter ons liggende 12 jaar de eerste verantwoordelijkheid gedragen. Over de lasten en de moeiten daarvan, wijden wij nu niet uit. Maar wie ze kent behoudt voor dit pionieren slechts respect en grote waardering. Die waardering, mijnheer Berghuis, richt zich met name op uw aandeel in de vernieuwing van onze partij op binnenlands gebied. Gelooftwaardigheid gebiedt mij — zeker als jongerenvoorzitter — te zeggen dat velen onzer aanmerkelijk meer moeite hadden met uw ideeën over bijvoorbeeld Vietnam en over het leiderschap van de V.S. van Amerika.

Een tweede punt, dat wij bijzonder in u hebben gewaardeerd is de openheid, waarmee u jongeren tegemoet trad en de ruimte en vrijheid die u hen liet. Toen de Arjos in 1961 de brochure „De ontwikkeling in de Nederlandse politieke partijen" uitgaf (geschreven door ene drs. Hoogerwerf), vond dr. Schouten dat bewerkstelligd moest worden dat het Arjosbestuur zich voor een deel van deze uitgave zou distantiëren. U hebt dat toen niet gewild.

Ook vele andere malen — en het zijn altijd momenten waarop ware democratie in het spanningsveld verkeert — hebt u gezegd: geef ze de ruimte, laat een ieder zich met zijn eigen zaken bezighouden. Ik denk dat de heer Biesheuvel deze uitspraak niet kende. Hij zou hem anders bij de laatste kabinetsformatie zeker hebben kunnen citeren."

De Boer citeerde ook de slotwoorden van dr. Berghuis, gesproken op de Arjos-jaarvergadering in 1966 toen de kandidatenlijst juist was vastgesteld:

Dr. Berghuis, geflankeerd door dr. De Kwaadsteniet en mr. Roosjen, op weg naar de zaal.

„Politiek is een grote, zeer verantwoorde-lijke zaak. Er is geen terrein ook, waar de gevaren en de verleiding zo groot zijn. Ambities zijn goed, maar ze moeten ondergeschikt blijven. Laat anderen uitmaken of je geschikt bent voor een bepaalde functie, en als de beslissing anders is dan je had verwacht, laat dan niet de verhoudingen hierdoor bederven. Bekwaamheid en eeroezucht zijn nuttige attributen, maar belangrijker is karakter. Wij mogen onszelf niet uitnemender achten dan de ander, dat is een onchristelijke houding. Wij geven dan ook naar buiten een verkeerd beeld van de politiek”.

Na dit citaat sloot de Arjasser zijn toespraak af: „Niet iedereen kan dit zeggen. Niet ieder, wil hij geloofwaardig blijven, mag dit uitspreken. U kon het, u mocht het, want — eens of niet eens, gewenst of niet gewenst — uw integriteit en karaktervastheid, zijn allen bekend, en staan buiten discussie.

Terecht genoot u daarom ons vertrouwen, en terecht was u onbetwist leider van de A.R.P. Ik zeg leider, niet voorzitter. Misschien was u wel de laatste, de laatste die past in de lijn Kuyper, Colijn en Schouten. Om al wat ik noemde zeggen jongeren u heel hartelijk dank. Mogen wij samen willen staan voor de idealen die u ontzaglijk veel werk deden verrichten”.

Namens C.H.U. en K.V.P.

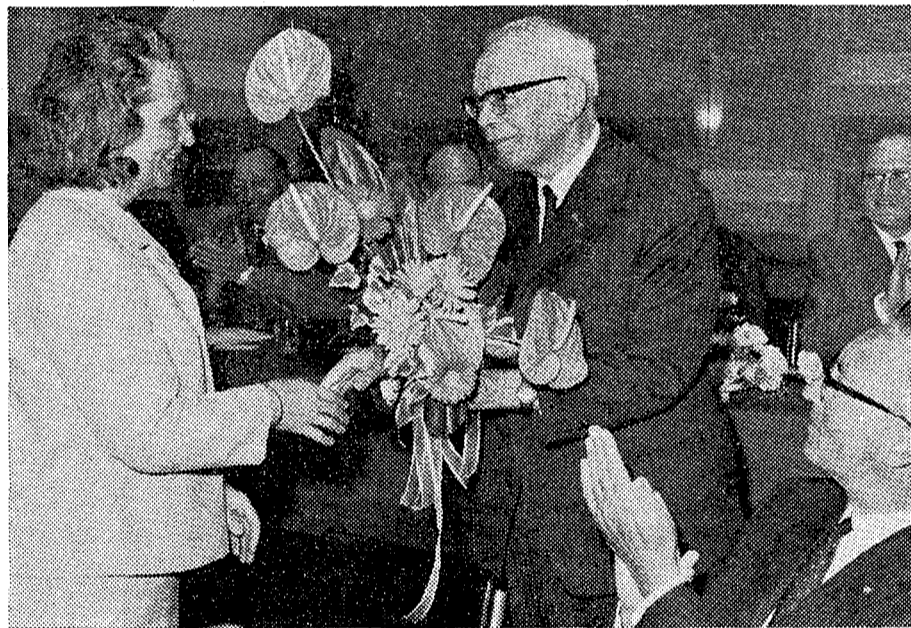
Een deel van het werk van dr. Berghuis als partijvoorzitter lag op internationaal terrein. De A.R.P. is samen met de C.H.U. en de K.V.P. lid van de Europese Unie van Christen Democraten (E.U.C.D.). De drie partijen in Nederland vormen samen de Nederlandse equipe van de E.U.C.D. Praktisch alle internationale contacten en conferenties worden via die Nederlandse equipe voorbereid. Namens

de beide partners in dit samenwerkingsverband sprak prof. dr. G. C. van Niftrik. Hij wees er o.a. op, dat het met de christenen vaak een merkwaardige zaak is.

De verhouding Berghuis-Van Niftrik is daarvan een goede weerspiegeling.

„Toen wij elkaar leerden kennen”, aldus prof. Van Niftrik, „was Berghuis conservatief en ik nogal progressief. In die tijd was Berghuis een calvinist en ik een calvinist tussen aanhalingstekens.” Beide zaken liggen nu wel anders verklaarde de professor, onder grote hilariteit. Prof. Van Niftrik vond het overigens een gek ding in Nederland, dat wij over de grenzen moeten gaan om elkaar te leren ken-

Mevrouw Berghuis krijgt bloemen van mr. Roosjen.

nen. Spr. zei Berghuis te hebben leren kennen tijdens de vele ontmoetingen in het buitenland. Hij noemde een aantal plaatsen waar zij elkaar ontmoet hadden. Spr. wees erop, dat beiden elkaar in de loop der jaren niet alleen persoonlijk hadden leren kennen, maar ook geestelijk. Wij hebben heel wat afgepraat over christelijke politiek en wij hebben elkaar leren verstaan. Wij weten niet wat er nog eens zal gebeuren en waar wij, christenen, met elkaar terecht zullen komen. Het is goed C.H. om te zeggen, dat wij niets moeten forceren (applaus). Maar misschien worden wij nog eens op één hoop geworpen.

Spr. zei tot in zijn merg ontroerd te zijn door het lied, dat bij de aanvang van de middag-vergadering werd gezongen (Loof den Koning, heel mijn wezen). Toen dr. Berghuis ziek was, schreef spr. hem een brief. In het briefje, dat hij terugkreeg, stond weinig over politiek, maar wel over hetzelfde dat in het gezongen lied staat. Prof. Van Niftrik herinnert zich samen met dr. Berghuis in Taormina op Sicilië gekerkt en Avondmaal gevierd te hebben. „Ik hoop voor je, dat je hiermee geen moeite zult krijgen, maar de gereformeerde kerken zijn niet zo sterk meer in de tucht.”

„Daar in Taormina had de meest wezenlijke ontmoeting plaats, daar ging het om het meest centrale punt, daar ging het om onze Here Jezus Christus. Als wij dat met elkaar in het oog houden dan kunnen wij als christelijke partijen nog wel met elkaar bekvechten, maar dan is er toekomst.”

Vrienden verlichten werk

Dr. Berghuis zei in zijn dankwoord, zich

nooit gerealiseerd te hebben hoe dat met zo'n afscheid ging. Destijds moest spr. er dr. Schouten toe bewegen een hulding te ondergaan. Deze wilde daar toen niets van weten. Spr. heeft toen o.a. als argument gebruikt — en dr. Schouten is daarvoor uiteindelijk gezwicht —: „Je mag dat je vrienden niet weigeren.” Dr. Berghuis zei: „Daarom heb ik er ook mee ingestemd, dat er iets zou gebeuren, al is dit voor sommigen misschien om ze een af-laai te bezorgen. Ik zie u allen als mijn vrienden. Vrienden hebben mij het werk lichter gemaakt.”

Hij had er behoefte aan hartelijk te danken voor de gesproken woorden. „Roosjen heeft vanaf het begin mijn wankelen schreden als voorzitter gezien. Wij zijn dichter bij elkaar gekomen, er is een vriendschap gegroeid.” Spr. betrok hierbij ook het moderamen en het Centraal Comité.

Met de kleurentelevisie was spr. blij en hij betuigde er dan ook zijn hartelijke dank voor. „Ik ben”, zo zei hij, „nogal verkikkerd op televisie. Ik hoop, dat wij naar goede programma's zullen mogen kijken.”

Hartelijke dank sprak de heer Berghuis ook uit aan het adres van mevrouw Diemer-Lindeboom en de heer De Boer en over hun hoofden heen tot het A.R. Vrouwencomité en de jongerenorganisatie.

Over de gezamenlijke avondmaalsviering in Taormina zei de heer Berghuis, dat die ook hem bij zou blijven. „Met Van Niftrik heb ik in de afgelopen jaren veel gesproken. Het is een feit, dat je elkaar in het buitenland openhartig gaat vertellen wat je vindt van de dingen.”

Tenslotte merkte dr. Berghuis op, dat hij blij was voor deze dag en voor het feit, dat hij dit had kunnen meemaken.

HET was zaterdag 15 juni j.l. de 44e (vierenveertigste) Deputatenvergadering, welke de A.R. Partij in haar geschiedenis hield. Tevens de eerste welke in Rotterdam plaats vond.

De eerste, constituerende Deputatenvergadering werd op donderdag 3 april 1879 gehouden te Utrecht. Volgend jaar is dit dus negentig jaar geleden. Dr. W. P. Berghuis herinnerde daar zaterdag ook aan.

Op die eerste Deputatenvergadering waren, behalve de leden van het „Voorlopig Centraal Comité”, slechts 28 afgevaardigden aanwezig, zo wordt medegedeeld in het boek „Het volk ten baat” van mr. J. A. de Wilde en C. Smeenk.

75 jaar later, in 1954, zou tijdens een grote tweedaagse jubileumbijeenkomst — in Rotterdam — op 2 en 3 april dit feit worden herdacht. Deze bijeenkomst was echter geen „Deputatenvergadering”.

De Deputatenvergaderingen kunnen, globaal gezegd, onderscheiden worden in gewone en in buitengewone vergaderingen. De gewone worden gehouden voor de verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal; de buitengewone Deputatenvergaderingen werden aldus aangeduid, omdat zij tussentijds werden gehouden. Hierover kunt u nader lezen in „Geen vergeefs woord”, de bundeling van de in de loop der jaren (tot en met 1948) gehouden Deputaten-

**VOOR
HET
EERST
DEPUTATEN-
VERGADERING
IN
ROTTERDAM**

vergaderingen. Deze verzameling, uitgegeven in opdracht van de Doctor Abraham Kuyperstichting, is van informatieve notities en interessante gegevens voorzien.

Eens in de twee jaar

Er zijn nu tot dusver, zoals gezegd, 44 Deputatenvergaderingen gehouden, en wel 23 gewone en 21 buitengewone. Gemiddeld in de geschiedenis van de A.R.P. dus één Deputatenvergadering in de twee jaar.

De eerste gewone — de constituerende — vergadering werd in 1879 gehouden in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht. In dat gebouw zijn de Deputaten elf maal bijeen geweest, waarvan één keer in een nevenvergadering, terwijl de hoofdvergadering in „Tivoli” werd gehouden.

Verreweg de meeste Deputatenvergaderingen werden gehouden in het (oude respectievelijk nieuwe) gebouw „Tivoli” te Utrecht, namelijk 28 maal. Eénmaal werd te Utrecht de Irenhal van de Jaarbeurs als verzamelplaats der Deputaten ingericht. In totaal heeft Utrecht dus 39 maal de Deputatenvergadering binnen de muren gehad.

Tweemaal werd een Deputatenvergadering in Amsterdam gehouden, namelijk de buitengewone Deputatenvergadering van 1884 in het gebouw Frascati en de buitengewone Deputatenvergadering van 1907 in het gebouw van de Maatschappij voor den Werkenden Stand te Amsterdam.

Tweemaal werd ook te 's-Gravenhage bijeengekomen. Dat waren de buitenge-

wone Deputatenvergadering van 1885 in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te 's-Gravenhage en de buitengewone Deputatenvergadering van 1921 in de Dierentuin te 's-Gravenhage.

Rotterdam

Thans is dan éénmaal een buitengewone Deputatenvergadering gehouden in „De Doelen” te Rotterdam. Nog nooit is tot dusver een gewone Deputatenvergadering buiten Utrecht gehouden. Zal dat de eerstvolgende zijn in Rotterdam? Het is ons daar zaterdag best bevallen.

Zoals hierboven reeds bleek is éénmaal een Deputatenvergadering gehouden in twee gebouwen, namelijk de gewone Deputatenvergadering van 1905; in „Tivoli” en in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht. Eénmaal is een tweedaagse Deputatenvergadering gehouden, namelijk in 1929, het jaar dus van het 50-jarig bestaan van de A.R.P. Er is nog nooit een Deputatenvergadering op een maandag gehouden en tot 1959 ook nooit een op zaterdag. Sindsdien nooit anders dan op een zaterdag. De eerste Deputatenvergadering op een zaterdag werd gehouden op 24 januari 1959, de tweede op 10 juni 1961, de derde op 23 maart 1963, de vierde op 12 februari 1966, de vijfde op 14 januari 1967, en de zesde nu, op zaterdag 15 juni 1968; dus zesmaal op zaterdag.

In het verleden kwam men bijeen: vijfmaal op een dinsdag, twaalfmaal op een woensdag, vijftienmaal op een donderdag en zevenmaal op een vrijdag. Bij deze getallen is dus de „tweedaagse” (dinsdag en woensdag) van 1929 inbegrepen.

NIET VOORZICHTIGHEID MAAR STOUTMOEDIGHEID BRENGT DE WERELD VERDER

• *Vervolg van pag. 5*

reële progressiewerking bij de belastingen, hetgeen zou betekenen dat de stijging van de overheidsuitgaven in de komende jaren aanzienlijk verlaagd zou moeten worden, beneden de stijging, overeengekomen bij de kabinetsformatie, van zes procent. Hier is sprake van een illusie. Afweging van wenselijkheden zal de regering stellig tot de conclusie moeten voeren, dat het er niet inzit. Onze prioriteiten en die van onze fractie liggen ook anders". Aldus de heer Biesheuvel.

De heer Biesheuvel ging vervolgens in op de afgelopen weken behandelde zaken in de Kamer. De loonnota en de werkgelegenheid.

„Wat de werkgelegenheid betreft kon de minister van sociale zaken de meerderheid van de Kamer met zijn beleid mee krijgen. Dat gold niet voor het loonbeleid. Wij hadden twee bezwaren. De nota kwam te vroeg. Men kan niet acht maanden van te voren onze arbeiders vertellen dat zes maanden lang hun contracten niet verlengd kunnen worden. En het beleid werd gekenmerkt door eenzijdigheid. De verschijning van deze nota wat de inhoud betreft en wat het tijdstip betreft, blijft voor ons een raadsel".

„De gehele problematiek komt in het najaar terug. Kabinet en parlement zijn er niet af. Het vraagstuk van de overbesteding is onopgelost blijven liggen voor het komende jaar. Na de mislukte poging van het kabinet hier in te grijpen zal het des te moeilijker zijn voor het kabinet op een later tijdstip met passende maatregelen te komen die binnenlandse overbestedingen zouden moeten terugdringen. Als dat voor 1969 moet gebeuren, het S.E.R.-rapport zal daar straks ook een indicatie voor kunnen geven, zal er naar het oordeel van onze fractie sprake moeten zijn van een evenwichtig pakket van maatregelen, dat zich niet tot de lonen beperkt".

Rechtvaardigheid

Over de B.T.W. zei de heer Biesheuvel dat bij de invoering daarvan twee dingen naar voren komen, prijsstijgingen en het tijdelijk beschikbaar komen van middelen voor de schatkist van 700 miljoen gulden. De fractie heeft voor de compensatie voor de lagere inkomens bijzonder de aandacht gevraagd omdat dit een van de vraagstukken was die allereerst aan de orde kwamen. Compensatie voor trekkers van A.O.W. en A.W.W. lag in de rede vond de fractie. Daarvoor moest geen premiestijging plaats vinden die toch alweer gedragen moet worden door de lagere inkomensgroepen en vooral de zelfstandigen.

„Hier is in het geding een rechtvaardigheid jegens onze onderdanen en de regering weet nu dat als zij de omzetbelasting op een later tijdstip nog eens zou willen verhogen, dat dan naar ons oordeel de overheid aansprakelijk is voor extra lasten, die de zwaksten in onze samenleving te dragen krijgen".

Over de derde nota van wijzigingen heeft de fractie verschillende opmerkingen gemaakt.

„Het onthulde het belastingplan, naar mijn gevoel van niet geringe afmetingen, dat minister Witteveen, ik hoop alleen nog in zijn hoofd heeft. 1. Ver-

schuiving van de directe naar de indirecte belastingen; 2. Neutralisatie van de drukstijging tengevolge van opgetreden prijsstijgingen; 3. Een vooruitlopen op deze belastingoperatie die hij zou wensen door te voeren op 1 januari 1970 al op 1 januari 1969. 4. Het optrekken van de belastingvrije voet, hetgeen dan door zou moeten werken in het hele tarief tot aan de hoogste inkomens toe".

De heer Biesheuvel zei, dat de fractie zich bij het Kamerdebat niet had willen binden aan deze ingrijpende belastingplannen.

Open zaak

„Wij achten ons gebonden aan datgene wat we tijdens de kabinetsformatie zijn overeengekomen met onze regeringspartners, meer echter niet. De rest is voor ons een open zaak. Ons advies aan minister Witteveen aan het kabinet is t.g.v. de Miljoenennota straks niet alles overhoop te halen. Ik zeg dit na hetgeen ook onzerzijds is betoogd over de derde nota van wijzigingen en de voornemens van minister Witteveen t.a.v. de belasting. Ik vraag me trouwens toch af of er wel zo'n haast is bij de verschuiving van de directe naar de indirecte belastingen.

We moeten nog afwachten wat voor effecten de omschakeling van de omzetbelasting van net oude op het nieuwe stelsel heeft op onze volkshuishouding", aldus de heer Biesheuvel.

„Het gaat ons te ver om van te voren alweer het besluit te nemen dat een jaar later nog weer is een verdere verhoging van de omzetbelasting zal plaats vinden en dat daar dan alweer op 1 januari 1969 op vooruitgelopen zal worden.

Wij zijn gebonden aan datgene wat we overeengekomen zijn ten tijde van de kabinetsformatie. We hebben geen bindingen t.a.v. de Jatura, geen bindingen t.a.v. de wijze waarop de belastingverlaging moet doorgevoerd worden. Geen binding t.a.v. de jaren waarvoor de belastingen moeten doorgevoerd worden, en het lijkt me dat het kabinet de jaren 1965 en '66 wel buiten beschouwing kan laten en zich tot haar eigen periode beperkt."

De heer Biesheuvel besloot: „Onze aanpak ook in de praktische politiek probeert te zijn een evangelische politiek. Een politiek die zich richt op harmonie in de samenleving dat kan zijn in het noorden en het kan zijn in Limburg. En er mankeert nog zo ontzaglijk veel in onze eigen samenleving. Dat wou ik ook zeggen tot her die menen dat er vandaag alleen mondiale wereldwijde politiek gevoerd moet worden.

Onze politiek moet ook gericht zijn, gesteund zijn door wat ons ten diepste in de politiek beweegt. Wij moeten geen verlengstuk zijn van groepsbelangen van werkgevers of werknemers. Een politiek moeten we ook proberen te voeren waar de barmhartigheid voor de zwakken telkens weer in doorklinkt. De heer Berghuis heeft ons dat vanmorgen nog weer eens voorgehouden. En geachte vergadering dan heeft de fractievoorzitter in het werk dat ik het afgelopen jaar heb verricht toch nog wel eens met iets te kampen.

Stoutmoedigheid

En dat is dat we in de politiek wel eens ten onder kunnen gaan aan de voorzichtigheid.

We moeten voorzichtig zijn met de radicalen anders lopen ze weg. We moeten voorzichtig zijn met de achtien het mocht eens lukken. We moeten voorzichtig zijn met het kabinet De Jong anders rolt het om, en er is geen alternatief zegt men dan. We moeten voorzichtig zijn met de VVD, we moeten voorzichtig zijn met de P.v.d.A., je kan nooit weten hoe het loopt. We moeten voorzichtig zijn met de KVP vanwege de PPR. We moeten voorzichtig zijn met de PPR vanwege de KVP.

Voorzichtigheid heeft onze ARP in het verleden niet erg ver gebracht. Kuijper was geen voorzichtig man, Colijn was geen voorzichtig man, Schouten was geen voorzichtig man, Berghuis was geen voorzichtig man.

Ik hoop van harte dat onze nieuwe partijvoorzitter naar zijn voorgangers kijkt

DYNAMISCHE POLITIEK

DE ontwikkelingen in de politiek zijn dynamisch. Er is veel in beweging in de politiek. En dat is logisch, want het leven, de samenleving is volop in beweging. Nogal onstuimig. Het leven kabbelt momenteel niet alleen, maar rustig voort. Waar het leven in beweging is, is ook de politiek dynamisch.

De nieuwe partijvoorzitter, dr. A. Veerman, wil in de voetsporen van dr. W. P. Berghuis treden, maar om alle misverstand te vermijden laat hij er nog eens nadrukkelijk bij gezegd — overigens in feite overbodig, maar toch wel goed — dat dit betekent: voortgaan.

Stilstaan is, zoals wij weten, in feite achteruitgaan. En wie wil dat? Ook al zou je dan wel eens moeite hebben om het allemaal bij te benen, voortgaan wil je om bij te blijven.

Op de Deputatenvergadering heeft de scheidende voorzitter nog eens met nadruk gewezen op het grote belang en op de grote invloed van de pers. Weer: in feite weten wij dat eigenlijk allemaal wel. En het betreft tevens de partij-

pers. Een partij kan niet zonder de pers in het algemeen en ook niet zonder haar eigen partijblad.

Eens te meer is duidelijk, dat daaraan bijzondere aandacht dient te worden geschonken. Wij voor ons proberen dat zo goed mogelijk te doen in het A.R. weekblad „Nederlandse Gedachten". Des te meer kan men anderzijds dankbaar zijn voor het toestromen van meer dan zestienhonderd nieuwe abonnees op ons weekblad in het nu afgelopen seizoen. Voortgaande aandacht voor en verdere verbetering van de inhoud van ons weekblad is derhalve van bijzonder gewicht. Met anderzijds het blijven toestromen van steeds meer nieuwe lezers. Doorgaande opinie-vorming bij zoveel mogelijk burgers is in deze tijd van snelle politieke ontwikkelingen meer dan ooit noodzakelijk.

Wij zouden onze abonnees, die zelf het voorgaande als juist ervaren en ook van grote betekenis achten, willen vragen hierop anderen te attenderen. Juist in de zomermaanden en op vakantie ontmoet u vaak weer andere mensen dan in de rest van het jaar. Anderen hebben u wat te zeggen; u kunt anderen (o.a.) op het voorgaande attent maken.

V.l.n.r. Dr. Berghuis, dr. Veerman, dr. De Kwaadsteniet en mr. Roosjen.

en dan vooral naar hun stoutmoedigheid.

Het is niet de voorzichtigheid in de politiek die het creatieve denken stimuleert, die ons volk verder brengt, Europa verder brengt, de wereld verder brengt. Het is de stoutmoedigheid die de wereld verder brengt. En wij hebben daar grote en trieste voorbeelden van in onze generatie, in de beide Kennedy's en Martin Luther King."

RUV KOGELLAGERS
VAN DER SPEK
WOLPHAERTSBOCHT 214
ROTTERDAM - Tel. 27 97 55

Wij leveren kwaliteitsfineren!
LANDWEER & SOMER N.V.
STADSKANAAL Tel. 05990-2004

Correctie

Boven de advertentie „Het eigen woningbezit en Hopman" op pag. 5 in ons nummer van vorige week had moeten staan, ingezonden mededeling. Door een vergissing is deze regel weggelaten.

DERTIEN POLITICI GAVEN ANTWOORD OP DE VRAAG:

HOE VINDT U DAT DE A.R.P. ZICH HEEFT ONTWIKKELD ONDER LEIDING VAN DR. BERGHUIS?

In verband met het afscheid van dr. W. P. Berghuis als voorzitter van het Centraal Comité van de A.R.P. heeft de redactie een aantal politici gevraagd of zij antwoord wilden geven op de vraag: Hoe vindt u dat de A.R.P. zich heeft ontwikkeld onder leiding van dr. Berghuis?

De door ons gevraagde personen waren direct en graag bereid de gestelde vraag te beantwoorden. Op deze plaats zeggen wij hen voor hun medewerking nogmaals dank.

Hieronder volgen de antwoorden.

De voorzitter van de Tweede Kamerfractie van de K.V.P. drs. W. K. N. SCHMELZER zei:

„Het is de grote verdienste van dr. Berghuis geweest, dat hij in een tijd waarin voortdurend heftige aanvallen werden gedaan op het bestaan van christelijke partijen, de A.R. heeft geleid naar een bewust beleefde samenhang van christendom en politiek, ook in onze tijd.”

De voorzitter van de K.V.P., mr. A. P. J. M. M. VAN DER STEE zei:

„De A.R.P. heeft onder dr. Berghuis een nieuw gezicht gekregen. Naar mijn mening is hij geslaagd in de vertolking van de christelijke waarden in de politiek en hij heeft daarmee enorme invloed uitgeoefend op de chr. partijen en daarom op de landspolitiek.

Als we ons herinneren hoe hij de samenwerking tussen A.R.P. en C.H.U. en later de K.V.P. is tegemoet getreden en bevorderd heeft, dan betreur ik het dat hij het politieke toneel als voorzitter gaat verlaten.”

Wij stelden de vraag ook aan mr. P. J. M. AALBERSE, als voorzitter van de Nederlandse Equipe van de Europese Unie van Christen-Democraten. Hij gaf als antwoord:

„In de zes jaar dat ik met Berghuis mocht samenwerken, zowel als collega partijvoorzitter als in de Ned. Equipe van de Europese Unie van Chr. Democraten, heb ik mogen ervaren, dat Berghuis als zeer overtuigd voorstander van christelijke partijvorming, daaruit de consequenties trok. Dit betekende dat hij onomwonden naar voren bracht wat naar zijn mening voortvloeiende uit zijn diepe overtuiging. Hij heeft hierdoor én door zijn persoon de A.R.P. tot een duidelijke opstelling willen brengen en hij is daarin veelal geslaagd.”

De voorzitter van de fractie van de P.v.d.A. in de Tweede Kamer, drs. J. M. DEN UIJL, formuleerde zijn antwoord aldus:

„Onder het voorzitterschap van de heer Berghuis, heeft de A.R. zich gewaagd aan een fundamentele bezinning op haar taak en positie.

Daar zijn o.a. uit voortgekomen gedachten over de voorrang voor ontwikkelingshulp en over de noodzaak van maatschappelijke structuurhervormingen. Of de A.R. deze weg zal kiezen is nog onzeker; zeker is dat de naam

Berghuis verbonden zal blijven aan radicale heroriëntatie.”

Drs. A. D. W. TILANUS, voorzitter van de C.H.U. zei:

„Dr. Berghuis heeft mij eens gezegd, dat hij twee lijnen zag voor de A.R.P. de radicaliteit van het evangelie en de samenwerking met de K.V.P. en de C.H.U. Onder leiding van dr. Berghuis is bereikt, dat beide lijnen een kenmerk zijn van de A.R.P. van vandaag. Beter kon het niet”.

„Ik zou bijna zeggen fenomenaal”, antwoordde de waarnemend fractievoorzitter van de C.H.U. in de Tweede Kamer, jkvr. mr. C. W. I. WTEWAAL VAN STOETWEGEN, op bovenstaande vraag. Zij zei verder: „Voordat Berghuis optrad

was het een andere tijd en een andere A.R.P. Berghuis heeft er élan ingebracht. Dat élan was er vroeger ook wel maar in een andere richting. Als iemand aftreedt kijk je terug en dan zie ik terug naar Schouten, die ik heel sterk heb meegemaakt.

Berghuis heeft wel de lijn Schouten gevolgd maar is toch in een andere richting gegaan. Een richting waarin toch de A.R. is meegegaan. Daarom is het jammer dat hij aftreedt, hoewel ik vertrouwen heb in zijn opvolger. Berghuis heeft dingen durven zeggen waar men het niet altijd mee eens was, maar waarin men later toch mee ging.”

De waarnemend fractievoorzitter van de V.V.D. in de Tweede Kamer mr. W. J.

GEERTSEMA, zei grote bewondering te hebben voor de wijze waarop de heer Berghuis al zijn functies, zoals partijvoorzitter, voorzitter van de A.R. Eerste Kamerfractie en burgemeester van Kampen heeft weten te combineren.

„Als collega burgemeester weet ik hoe zwaar dit is.

De heer Berghuis heeft zijn privé-belangen aan het algemeen belang geofferd.”

De heer Geertsema zei verder: „Het is een publiek geheim dat de heer Berghuis persoonlijk meer in samenwerking met de P.v.d.A. zag dan met de V.V.D. Dat heeft ons altijd verbaasd en wij hebben dat betreurd, omdat uit de uitslag van opinie-onderzoeken blijkt dat de aanhang van de A.R.P. daar heel duidelijk anders over denkt. Het hoofdbestuur van de A.R.P. heeft zich, onder leiding van dr. Berghuis, met die andere koers van de achterban verwijderd.

Dr. P. C. W. M. BOGAERS, voorzitter van de P.P.R., noemde als antwoord op onze vraag drie punten.

1. Heldere visie op eigen taak ontwikkeld.

2. Die eigen taak gebaseerd op radicaal-evangelische bewogenheid: „Mens zijn en mens worden, primair medemens zijn en medemens worden”.

3. Is niet te weinig naar voren gebracht dat de consequenties uit die taak alleen waar gemaakt kunnen worden tezamen met andere krachten, die vanuit hun eigen bronnen tot gelijkgerichte politieke doeleinden en middelen komen.

De fractievoorzitter van de P.P.R. in de Tweede Kamer, drs. J. M. AARDEN, wilde twee dingen zeggen.

„U kent mijn opvatting over de A.R.P., het is een echte politieke partij. Die partij moet een richting kiezen, zij kan niet tussen twee richtingen blijven hangen. Ik heb grote waardering voor Berghuis, hij heeft de A.R.P. in een richting geleid die de mijne is, dat is een bewust vooruitstrevend beleid.

Ik ben aan Berghuis veel verschuldigd, de aanduiding van onze politiek is aan hem te danken. Onze naam is ontleend aan, de door Berghuis als eerste, gebruikte wekroep tijdens de verkiezingen van 1967, de term evangelische radicaliteit.”

Mr. H. A. F. M. O. VAN MIERLO, fractievoorzitter van D'66 gaf als antwoord op onze vraag:

„Misschien is het beste compliment dat een vertegenwoordiger van mijn partij de heer Berghuis kan maken, zijn pogingen om zijn confessionele partij een sterk politiek gezicht te geven. Hierbij vielen sterk op zijn integriteit en persoonlijke betrokkenheid”.

De heer H. J. LANKHORST, fractievoorzitter van de P.S.P. in de Tweede Kamer antwoordde:

„In de A.R.P. herken ik telkens weer iets van de evangelische radicaliteit die mij uit mijn C.D.U.-periode zo vertrouwd is. De invloed van dr. Bruins Slot destijds als fractievoorzitter en dr. Berghuis de afgelopen jaren als voorzitter van het C.C. acht ik daar niet vreemd aan.”

De heer P. JONGELING, fractievoorzitter van het G.P.V. in de Tweede Kamer beantwoordde onze vraag als volgt: „Dr. Berghuis is een integer mens, die roefbouw op zichzelf heeft gepleegd. Onder zijn leiding heeft de A.R.P. de koers naar links verlegd. Voorbeelden: de omzwaai inzake Nieuw Guinea; toenadering tot het Barthianisme (Van Niftrik); de uitspraak dat de A.R.P. sociaal links is; de sympathie van Berghuis voor de christen-radicalen. Ik betreur deze ontwikkeling.”

De fractievoorzitter van de S.G.P. in de Tweede Kamer ir. C. N. VAN DIS antwoordde:

„Met alle waardering voor de persoon van dr. Berghuis heeft hij naar mijn gevoel door zijn „linkse” koers lang niet alle anti-revolutionairen een dienst bewezen. Door een artikel van een der jonge radicale spijststemmers wordt mijn gevoel bevestigd.”

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.

HABBO
HOUTBOUW
HARDINXVELD

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141.

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

Houthandel en Kistenfabriek MEILINK N.V.

BORCULO - Hofstraat 10 ZUTPHEN - Marsweg 19
Telefoon 05457 - 561 Telefoon 05750 - 3748

Houtzagerij Houthandel Kistenfabriek

N.V. AANNEMERS- EN HANDELSBEDRIJF

VAN OORD

Hoogstraat 73a - Telefoon 444 - Werkendam
Rijswerken - Grondwerken - Asfaltwerken

LEVERANCIERS VAN

steigerpalen - kortelingen - betonstempels - perkoen-
palen - heipalen - boompalen - afrasteringspalen
piketten - ook gecreosoteerde palen

Rondhouthandel

M. J. WILBRINK & ZOON

Dorpsstraat 94 - Beekbergen - Telefoon 05766 - 1397

BETONFABRIEK

DEN BOER

NIEUW-LEKKERLAND - Zuid-Holland
OPGERICHT 1883

D. MEIJER - AANNEMER

VAN NIEUWBOUW-, VERBOUW- EN
REPARATIEWERKEN

Handel in hout, teerprodukten en andere
materialen

Telefoon 7680

SASSENHEIM - Werkplaats: Zuilhofstraat 2 - Telefoon 7952

Grondboringen Bodemonderzoek
Nortonputten voor drinkwatervoorziening
Pompinstallaties Beregeningsinstallaties

Meer dan 40 jaar ervaring

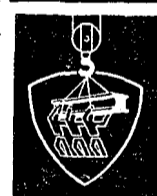
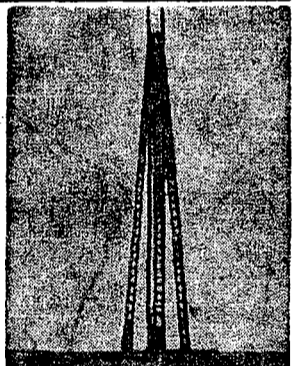
FIRMA JAN DE NOOIJ - BENNEKOM

Telefoon 08379 - 2227

FA. H. MANSCHOT & ZONEN

Aannemers van
HEIWERKEN
Telefoon 03474 - 269
LEKMOND

Gespecialiseerd in het heien
met stoomblokken van 2000
tot 8000 kg.

Voor betere beton N.V. SCHOKBETON

Fabrieken te Zwijndrecht, Kampen, El-
burg en Vianen. Bouwbedrijf te Zeist.

Aannemersbedrijf

GEBR. HAKKERS

• Handel in rijsmaterialen, riet en teer
• Rietmattenfabriek
• Hoepelmakerijen

WERKENDAM - TELEFOON 514

Oosterhof's Aannemersbedrijf

GRIJPSKERK - LEEUWARDEN

WEGEN,
GROND- EN WATERWERKEN

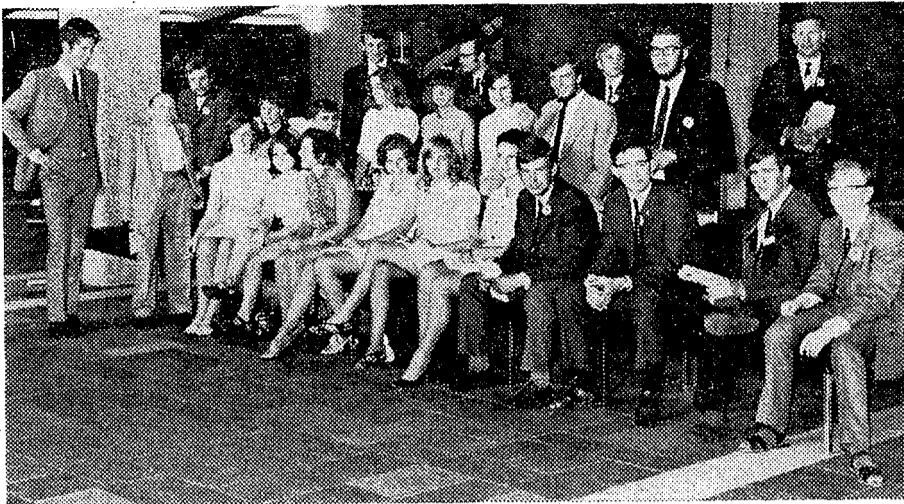
GRONDBOORBEDRIJF

EMMEN **WESSEMIUS N.V.**

Telefoon 05910 - 2493

GRONDBORINGEN - BRONBEMALINGEN
NORTONPUTTEN - WATERVOORZIENINGEN

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

De heer A. van der Wees, chef de bureau (2e van links) zorgde met een staf van mensen voor een goede gang van zaken op deze buitengewone Deputatenvergadering.

* * * Staatsvermogen

Wij begrijpen heel wel dat de P.v.d.A. het „zonde vindt om goed renderend staatskapitaal af te stoten”. Vanuit hun socialistische doelstellingen is dat ook wel begrijpelijk.

Naar onze mening is echter de overheid niet verplicht om belangrijke ondernemerstaken te handhaven als particulieren dit even goed doen en deze taken door hen ook goedkoop kunnen worden verricht. Het is nog altijd een goede opvatting dat de overheid daar bijspringt, zo nodig ingrijpt als het algemeen belang dit eist maar ook als het particuliere initiatief te kort schiet. Wij vinden daarom de suggestie van de vier regeringsgezinde fracties een goede en aantrekkelijke gedachte.

Deze suggestie: trek de belastinggelden die om der wille van het algemeen belang vroeger in een aantal ondernemingen zijn gestoken (Hoogovens, Staatsmijnen en de Middenstandsbank b.v.) nu terug, om deze thans te besteden ten behoeve van de industrialisatie in die gebieden die met een grote werkloosheid worstelen.

Bovendien lijkt ons het verstandiger méér werkgelegenheid en méér welvaart te brengen in overige delen van ons land dan dat de overheid slechts couponnetjesknipper is, met een stevige hand in het bedrijfsleven. Natuurlijk, en daarover is geen verschil van mening, moet de reactivering van die aandelen, van dat overheidsbezit, terdege bekeken worden als het gaat om de realisatie. Prijsbederf b.v. mag niet het gevolg daarvan zijn. Voor de aandelen moet uiteraard de volle prijs worden gemaakt. Zo zijn er meer voorwaarden te bedenken waaraan moet worden voldaan. Hoofdzak is echter dat „niet-meer-nodige-steun” moeten kunnen worden teruggewonnen om daarmee andere taken te kunnen aanpakken.

Waarbij te bedenken valt dat het niet zonder meer nodig is het huidige aandelenbezit op de beurs of hoe dan ook te verkopen!

* * * Begroting 1969

Het stuwmeer voor reële verlangens wordt hoe langer hoe groter. De gevolgen van de nieuwe omzetbelasting kosten aan 's rijksschatkist geld. De maatregelen ten behoeve van de bestrijding van de werkloosheid vragen een hoge bijdrage uit de rijksinkomsten.

Het probleem van het Noorden des lands en dat van het Zuiden kan niet worden opgelost zonder dat de overheid in haar portemonnee tast — soms diep moet tasten.

De stijging van salarissen, lonen en prijzen maakt

dat de normale bestaande uitgaven ook omhoog zullen moeten gaan.

Voor een groot deel zijn al deze knelpunten verschoven tot de begrotingsbehandeling 1969, in de maanden oktober en november van dit jaar.

De komende begroting 1969 zal uit dien hoofde een niet gemakkelijke geboorte worden.

Als hieraan bovendien een forse belastingverlaging — hoezeer op zichzelf niet onredelijk — vast gekoppeld wordt zullen de nu reeds aanwezige knelpunten vrijwel onoplosbaar blijken te zijn. Het is goed dit nu reeds te overwegen.

* * * Kijken en luisteren

De minister van Cultuur heeft een verhoging voorgesteld van het huidige bedrag dat de kijker/luisteraar als contributie moet betalen. Zo op het oog ziet deze verhoging (van 54 naar 75 gulden per jaar) er vrij „fors” uit.

Toch is deze verhoging een redelijke zaak dunkt ons. Tegenover de voortdurende kostenstijging bij radio en televisie — veroorzaakt omdat ruim 80% van de uitgaven bestaan in salarissen, honoraria en sociale voorzieningen — staat geen inkomstenstijging. Het aantal radio en T.V.-toestellen heeft z'n verzadigingspunt bereikt, zodat de luister- en kijkelden parallel gaan lopen met de bevolkingsaanwas. Dezelfde tendens is in de ons omringende landen waarneembaar.

Wij zijn van oordeel dat de regering niet te hoog heeft gegrepen met de voorgestelde verhoging. Te minder omdat er in ruimere mate aan voorheen ten behoeve van de minder draagkrachtigen vrijstellingen zullen worden verleend.

Overigens vinden wij het uiterst merkwaardig dat de bezitters van radio's (en televisies) alle kosten moeten dragen voor de uitzendingen van de Wereldomroep! Een verband tussen de Nederlandse radio-bezitters en de kosten van uitzending ten behoeve van het imago, het gezicht naar buiten van Nederland is er eenvoudig niet.

Moet in dat geval de toevallige radiobezitter alleen betalen voor uitzendingen die hij praktisch niet kan beluisteren?

Wij vinden dat niet juist. Zaken die het algemeen belang raken moeten niet worden betaald door een toevallige groep van personen die geen enkel aantoonbaar belang hebben.

Het A.R. Program van Actie ziet dat — al jarenlang — gelukkig evenzo. Wat ons betreft kan de omroepbijdrage verlaagd worden tot f 70,— c.q. f 72,— per jaar als de kosten van de Wereldomroep uit de algemene middelen worden betaald: uit de begrotingen van Buitenlandse Zaken, Economische Zaken en Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. In dat geval is er bovendien een reële controle op de groeiende kosten van de Wereldomroep, die anders ontbreekt.

Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen

Voor het partij-sekretariaat worden de volgende medewerksters gevraagd:

1. TELEFONISTE-TYPISTE
(EEN GOEDE TELEFOONSTEM IS VEREIST)
2. TYPISTE
3. VR. ADM. KRACHT
voor de ledenadministratie
4. JONGE MEDEWERKSTER

Bij voorkeur MULO of gelijkwaardige opleiding.

Een prettige werkkring wordt geboden op een niet te groot kantoor, waar in goede teamgeest wordt gewerkt.

Salaris nader overeen te komen, overeenkomstig leeftijd en functie.

Sollicitaties worden gaarne ingewacht op het sekretariaat, Dr. Kuypersstraat 3 te 's-Gravenhage (eventueel telefoon 070 - 183960).

KRONIEKSCHRIJVER WAS BIJ DE

DEPUTATEN

Voor het eerst werd op 15 juni 1968 onder leiding van dr. W. P. Berghuis een Deputatenvergadering — een buitengewone — in „De Doelen” te Rotterdam gehouden. Urecht staat bekend als het anti-revolutionaire Mekka en de naam „Tivoli” scheen onafscheidelijk verbonden met het woord Deputatenvergadering. Het kan echter ook anders.

Dr. Berghuis heeft gedurende zijn voorzitterschap nogal eens gezorgd voor uiflatingen, die velen anders dan anders vonden. Wij vonden zijn laatste Deputatenvergadering anders dan anders, dat wil zeggen wat accommodatie betreft veel beter. Wat ons betreft blijft het zo. Dat geldt niet alléén voor de accommodatie. Niemand minder dan de voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, mr. B. W. Biesheuvel, heeft er aan het slot van zijn toespraak op gewezen, dat voorzichtigheid ons niet verder brengt en ons nooit verder heeft gebracht, maar de stoutmoedigheid wel. Daarmee zijn Nederlanders — ook anti-revolutionairen — groot geworden. Het deed ons goed, dat de Deputaten met die woorden door middel van een hartelijk applaus instemden.

Oud

Het woord Deputatenvergadering is oud. Misschien wel te oud. Dat schemerde ook door in de openings toespraak van dr. Berghuis. Is de tijd niet rijp om een andere naam voor dezelfde zaak te bedenken? Ons klinkt Berghuis' vraag of wij niet naar wat modernere namen moeten zoeken als muziek in de oren. Wij voor ons vinden die naam Deputatenvergadering nu „een soort archeologisch restant van een voorbijgaande cultuurperiode in het partijbestaan”.

Prachtige woorden. Zij zijn dan ook niet van uw waarnemer, maar van de presidente van het A.R. Vrouwencomité, mev. dr. F. T. Diemer-Lindeboom. Zij gebruikte die woorden, omdat zij vreesde, dat zij als zo'n symbool dr. Berghuis namens de a.r. vrouwen moest toespreken. Zij kwam daartoe naar aanleiding van het rapport van een Arjoscommissie over Interne Democratie in de A.R.P. De achttiende stelling — is het toeval dat het de achttiende is? — in dat rapport luidt: „De thans bestaande vrouwenorganisaties dienen als overblijfsel van het pre-emancipatorische tijdperk, te verdwijnen”. De commissie acht — alleen op deze stelling — commentaar overbodig.

Wij kunnen ons voorstellen, dat de presidente van het A.R. Vrouwencomité dit even kwijt moest, hoewel: de gedachte uit het Arjosrapport spreekt ons toe. En heeft de afgetreden presidente van het Nederlands Vrouwencomité zich niet in soortgelijke zin uitgelaten?

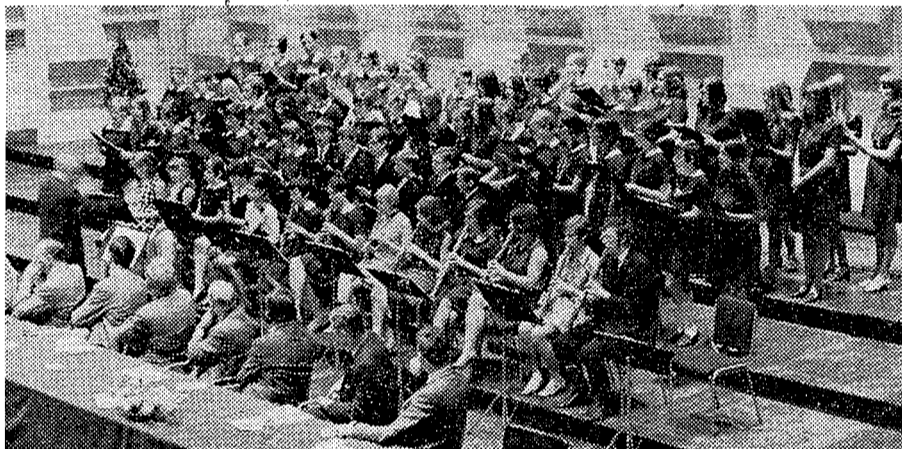
Prof. Van Niftrik haakte ook op de uiflating van mevrouw Diemer-Lindeboom in. Hij deed dat weer in andere zin; hij was blij, dat hij namens K.V.P. en C.H.U. sprak en niet alleen namens laatstgenoemde politieke partij, omdat hij vreesde in dat geval beschouwd te zullen worden als te spreken „namens een soort archeologisch restant”.

(De professor gebruikte het woord „residu”, maar wij zullen maar zeggen dat dit op hetzelfde neerkomt). Uit het applaus bleek dat de Deputatenvergadering die opmerking kon waarderen. Ongeveer 700 Deputaten hadden de verleiding van het mooie weer weerstaan en zaten in de — in verhouding tot buiten — vrij koele Doelen de dingen van de dag „af te wachten”. Want dat was het wel en dat kan op zo'n Deputatenvergadering waar je afscheid gaat nemen van een voorzitter, ook moeilijk anders.

De opening vond 15 minuten (het Rotterdams kwartiertje) later plaats dan was aangegeven. Wij begrepen, dat dit

IN

DE DOELEN

Bij de foto's. Boven: mev. Diemer-Lindeboom overhandigt mevrouw Veerman bloemen.

Midden: het Haags Jeugdkoor had ieders oor.

Onder: de heren Kleisterlee en Elsen van de KVP woonden de vergadering bij. Voorgrond 2e en 3e van links.

veroorzaakt werd door een vertraagde Amsterdamse trein. Bracht die trein radicalen mee? Het sprak ons aan, dat dr. Berghuis de zaligsprekingen uit Mattheus 5 las. Wij kunnen er niet genoeg uit leren.

Toespraak

Dr. Berghuis hield geen rede, maar een korte toespraak. Voor het geval u het verschil tussen beide niet mocht weten, volgt hier een uiteenzetting: Een rede van Berghuis duurt een uur tot vijf kwartier; een toespraak duurt een half uur. Blijkens onze waarnemingen klopte dit opnieuw.

Nieuw was voor ons de mededeling van dr. Berghuis, dat hij weken en maanden zwanger is van een redevoering en dat zo'n redevoering veelal een zware bevalling is.

Alle (a.r.) bewindslieden waren aanwezig. Staatsraad J. Smallenbroek was er eveneens. Ons enige ere-lid, dr. J. Donner, gaf als steeds van zijn belangstelling en medeleven blijk. De geestverwante partijen zonden 's morgens, 's middags of de gehele dag afgevaardigden. Van de C.H.U. zagen wij prof. dr. G. C. van Niftrik, van de P.P.R. de bestuursleden mr. E. Jurgens en G. van Dongen, van de K.V.P. C. Kleisterlee.

Nadat de gasten waren welkom geheten, werd — traditiegetrouw, maar het is meer dan een gebaar — besloten het volgende telegram aan H.M. de Koningin te zenden: „De Anti-Revolutionaire Partij, in Deputatenvergadering te Rotterdam bijeen, wenst Uwe Majesteit en de haren Gods voortdurende bijstand tot heil van ons volk en ten dienste van onze taak in deze wereld”.

Dat hierna twee coupletten van het Wilhelmus werden gezongen spreekt vanzelf op een Deputatenvergadering.

Voor de Kuypertstichting was het een hele goede vergadering. Deze vergadering kostte de Stichting niets, maar zij werd er wel met ingang van 1 januari 1969 per mannelijk en per ongehuwd vrouwelijk partijlid vijftig cent wijzer van.

Wij verbeeldden ons, dat de bestuursleden van de Stichting aanmerkelijk opgewekter keken toen dit besluit was gevallen. Het besluit werd met algemene stemmen genomen.

De heer A. van der Wilde uit Rotterdam vroeg het woord bij dit punt. Hij was niet tegen, maar vond dat er „klungelig” te werk werd gegaan door telkens maar met summiere verhogingen te komen. Hij wakte er toe op om nu eens radicaal het zaakje in orde te brengen door de contributie tot f 20,— of f 25,— per lid per jaar te verhogen. Dat bracht misschien wel verlies van leden, maar de Arjossers met hun grote monden — dat mag — moeten ook maar eens partijlid worden.

Het was voor de eerste keer, dat wij het woord „klungelig” op een partijvergadering hoorden gebruiken. Overigens hebben wij tegen dat woord geen bezwaar. Het is een duidelijk woord!

Penningmeester J. Tjalma nam heel wijselijk geen definitief standpunt in, maar zegde toe dit punt aan de orde te zullen stellen.

Stemming

Bij de stemming voor het voorzitterschap zijn 1.314 stemmen uitgebracht. Hiervan waren er 4 ongeldig. Dr. J. H. Jonker kreeg 166 stemmen en dr. A. Veerman 1.144.

Dr. Berghuis was de eerste die de nieuwgekozen voorzitter gelukwensde met zijn verkiezing. Hij wenste dr. Veerman veel kracht en sterkte en Gods zegen toe. Hij zei o.a. „U hebt al vele jaren in de landelijke arbeid van onze partij meegespeeld. Dat is een voordeel. U bent betrokken geweest bij de Arjos, het Centraal Comité, het moderamen en het presidium. Graag wil ik u alles toewensen wat u nodig hebt. Ik behoef er niet veel aan toe te voegen. Het enige is, dat ik u de hamer overhandig en dat u mijn plaats inneemt”.

Hamer

Vervolgens bood dr. Berghuis, dr. Veerman met een handdruk onder applaus de hamer aan, waarna dr. Veerman zijn maidenspeech — ruim 40 minuten — als voorzitter hield.

Dr. Veerman dankte ook mr. Roosjen voor de wijze waarop hij in de afgelopen maanden aan veel vergaderingen leiding had gegeven en hij nam daarbij de toevlucht tot de vriend van Roosjen, vader Cats, met deze woorden: „Doch wie is'er oyt gevonden

Soo welnemend bespraect,
Die uw deugden sou verkonden,
Of in 't minst uw waarde naect”.

Mevr. Diemer sneed 's middags hetzelfde punt aan als dr. Berghuis, toen zij zei, dat uit de rede van de heer Veerman was gebleken, dat het geen verhaal was van een beginneling, maar van een man met reeds een mooie staat van ervaring in het politieke leven.

De kunst zal zijn — mede in verband met de „18” — te komen tot een goed samenspel. „Wij weten niet hoe alles zal lopen en of het water u misschien te diep zal zijn. In u hebben wij als Veerman iemand, die de plaats kan bekijken waar je het beste kunt overvaren en die de leiding niet uit handen zal geven”.

• Vervolg op pag. 12

• *Vervolg van pag. 11*

Mevrouw Diemer bood mevrouw Veerman een boekje bloemen aan, want even belangrijk als een nieuwe voorzitter is ook de functie van zijn vrouw. Een hartelijk applaus volgde hier op. Het Haags Jeugdkoor onder leiding van Marius Borstlap, begeleiding Piet Kraak, verleende medewerking met zang van niveau. Het koor bracht, om de woorden van de nieuwe voorzitter te gebruiken, een vleugje levensblijheid, evenals de aanwezige bloemen, maar dan persoonlijker. Daarom bracht hij het koor dank voor de afwisseling in de stroom van woorden, woorden, woorden. Wij dachten toen: kennelijk bezingen wij de politiek nog te weinig. Wie weet, misschien komt er nog eens een politieke musical.

Grienzing

De samenzang werd voortreffelijk begeleid door de heer G. Gringhuis, organist te Barneveld. Er is op Deputatenvergaderingen wel eens meer gezongen. Wel stonden er heel moderne liederen aan-

DEPUTATEN IN DE DOELEN

gekondigd, maar het laatste lied mocht waarschijnlijk niet van de radicalen worden gezongen, want het heette „Stil maar, wacht maar”. Voor ons zit er echter heel wat radicaliteit in dat lied. Jammer dat het niet werd gezongen! Het viel ons op, dat prof. Van Niftrik niet uitvoerig over de „nacht van Grienzing” wilde spreken in „dit puriteinse gezelschap”, zoals hij dat uitdrukte. In Grienzing is eens een conferentie ge-

weest van Europese Christen-Democraten en daar was een uitbundige feestavond aan verbonden. Gelukkig — en wij hadden niet anders verwacht — bleek dr. Berghuis de anti-revolutionaire pappenheimers beter te kennen. Hij zei dan ook „calvinisten zijn niet bang voor een gezellige avond en een goed glas wijn”. Hij zei echter ook, dat het vermogen om uitbundig feest te vieren iets is, dat helaas teveel ontbreekt aan de calvinistische levensstijl. Wij hebben ons toen maar voorgenomen om volgend jaar uitbundig carnaval te gaan vieren. Je weet per slot van rekening ook niet waar je met de „18” terecht komt!

Probleem

Tenslotte dragen wij nog een probleem mee. De redevoeringen voor de partij van mr. Biesheuvel. Hij klaagde zijn nood. Vorig jaar zou hij op het Partij Convent spreken: „t ging niet door wegens ziekte”. Partij Convent van 25 mei jl., Biesheuvel zou spreken: 't ging niet door, vanwege de stukken van de „18”. En nu de Deputatenvergadering. 't Zou

een fors verhaal worden, maar Roosjen moppert al dat hij nog steeds niet mag roken. De Deputaten willen naar huis en Veerman zegt, dat er al maar woorden, woorden, woorden worden gesproken. Biesheuvel zei dan ook, dat hij met een t.v. optreden blijkbaar meer succes oogstte.

En nu maar wachten op de persberichten, die suggereren, dat de partijleiding Biesheuvel steeds belooft, dat hij iets mag zeggen, maar dat hem daartoe op de officiële partijvergaderingen de gelegenheid wordt onthouden. Wij stellen voor — maar wie zijn wij, simpele waarnemers —, dat op het najaars-Partij Convent Biesheuvel een lange rede houdt met daarop volgend een uitvoerige discussie. Want discussie moet er zijn in een levende partij.

Dat waren de belevenissen op de Deputatenvergadering op de vijftiende van hooimaand gehouden in de stad van onze secretaris. De Deputatenvergadering was de kwaadste niet, die wij hebben meegemaakt, al waren de mensen na afloop snel vertrokken. Wie geeft ze ongelijk?

DE WEEK ROND

10 juni. Het is dan zover. Voortaan — als de Kamer er mee akkoord gaat — kijken en luisteren 75 gulden. 't Is een hoop geld — maar als je het omrekenet in centen per uur genot zit Nederland voor een stuiver op de eerste rang. Met gratis koffie of thee van je vrouw. Zo gezien houdt u centen in uw portemonnee.

11 juni. Wij denken vaak dat we er zijn. Ho maar. Hoe goed de verbeterde strijd ook was en is tegen gevaarlijke bacteriën — hoe prima vaak de afweermiddelen, het is het einde niet. Twee miljard oude bacteriën — in afzettinglagen — zijn herontdekt en komen weer tot leven. Het ware te hopen dat dit volkje niet meer is dan de voorouders van de thans bekende bacteriën!

12 juni. Een koninklijke commissie in Engeland heeft een rapport uitgebracht over het Engelse vakbondswezen. De conclusie: baas en knecht maakten het in Engeland slecht! Veel opzienbarends kwam er verder niet uit. Wat wij men: zowel door werkgevers als werknemers is het rapport gunstig ontvangen.

13 juni: De Brielse kantonrechter heeft de wachtmeester der politie geen toestemming verleend om de belofte af te leggen, waarom de wachtmeester vroeg. De wachtmeester zei geen geloof te hebben. Geen bezwaar, dacht de kantonrechter — dan kunt u de eed toch wel afleggen. Waarop de wachtmeester zwoer: zo waarlijk helpe mij God almachtig. Wij vinden dat een sollen met de eed — om het maar niet sterker te schrijven.

14 juni. Een jonge man promoveerde en werd op dezelfde dag hoogleraar. Hij moet dus wel een knappe man zijn. (Ook „overigens” zei mijn echtgenote met een blik op de foto). Intellectuelen onder ons — en wie is dat niet — hebben vaak een vondst gedaan tot heil van de mens. Ook deze promovendus: Moderne handarbeiders zijn mensen die zich verenigen om bestaande rechten te handhaven. Het is geen proletariaat meer, maar salariaat! Vindt u dit nieuwe woord ook geen vondst?

15 juni. De hoofdmannen over honderd, over vijfhonderd en over duizend zijn opgetrokken naar de Deputatenvergadering. Met warme harten. Terecht. Dr. Berghuis heeft dat naar de mens gesproken verdiend, daar ook het gezin van onze voorzitter deelt in deze warme huldiging. Wij weten hoe een gezin van een voorraanstaand politicus te kort kan komen. Dat mag ook wel eens worden bedacht! Dank u wel, mevrouw en kinderen Berghuis.

In de Noordoostpolder en Oostelijk-Flevoland

bouwd en wij reeds vele KERKEN, SCHOLEN en BOERDERIJEN

N.V. GEBR. SALVERDA

Aannemersbedrijf

't Harde, Bovenweg 7, Telef. 05255-253

N.V. STAALSTEIGER „GELRIA”

NIJMEGEN

Roggeweg 13 - Postbus 126 - Tel. 53198

COMPLETE ROESTVRIJ STEIGERWERKEN

Specialiteit: met vaste wiggen!!

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

OPGEGEVEN DOOR

Naam .....

Volledig adres .....

Woonplaats: .....

Wenst als geschenk:

- 1 abonnee
lepeltje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”
- 2 abonnees
zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
- 3 abonnees
sierdoos of zes lepeltjes

Abonnementsprijs f 6.— per half jaar

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting, Dr. Kuypersstraat 3, Den Haag.

ECHTE KERKORGELS

OOK VOOR MODERNE KERKEN

ORGELBOUW

Ernst Leeflang

APELDOORN

TELEFOON 05760-17582

Visser Electrotechniek N.V.

Breestraat 128 - Beverwijk - Tel. (02510) 25244

Gevestigd sinds 1919

HAARUITVAL

ROOS of andere haarzorgen?

Belangrijke intensieve onderzoeken leidden na jaren tot de opzienbarende ontdekking van het wetenschappelijk haartonicum TIOSIN.

Men is er nu in geslaagd een haartonicum samen te stellen, dat werkelijk afdoende helpt.

TIOSIN heeft reeds ontelbaar vele mannen en vrouwen hun haar en daarmee hun jeugd en verzorgd uiterlijk teruggegeven.

Twijfel dus niet langer, doe eens een kuur met het onschatbare haartonicum TIOSIN en ook U zult enthousiast zijn.

Verpakking voldoende voor 1 1/2 maand f. 15,70.

Duidelijke gebruiksaanwijzing ingesloten.

Betaling bij ontvangst of bij vooruitbetaling op giro 341224.

Alle bestellingen te richten aan: Laboratorium ROYAL nfd. Cosmetics, Postbus 200, Lelidn. S.v.p. bij bestelling naam van dit blad vermelden.

Dankbare gebruikers schrijven ons: ik was bijna kaal, nu heb ik weer prachtig haar; geen haarkluis, heb weer een volle haardos; kan Tiosin een volle haardos geven enz. enz.

KOOP BIJ ONZE ADVERTEERDERS

Landbouwwerktuigenfabriek

VICON N.V.

NIJEUW-VENNEP

tel. 02526-855

Vraagt VERHUIFSOLDER of emigrantenfolders aan

BONGERS

INTERNATIONAAL VERHUISEBEDRIJF

RIJNHAVEN 10 - WAGENINGEN

Telefoon 2725 (b.g.g. 3100)

Opslag van inboedels Overzee-verpakking

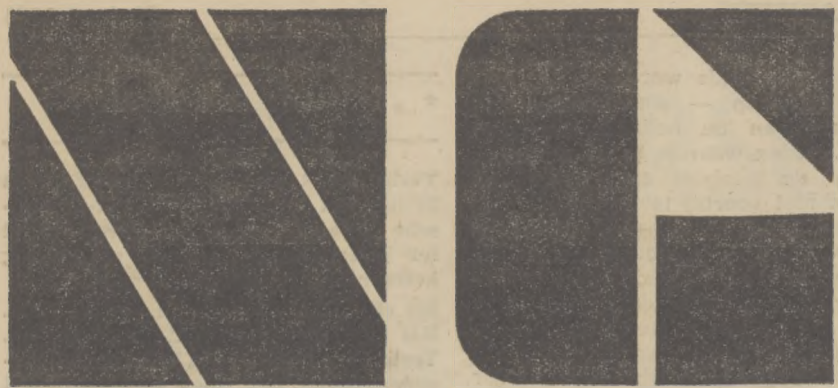
JAN LINGEN'S

BETONINDUSTRIE N.V.

Veerdam 29 - Telefoon (01850) 50123 - 50134

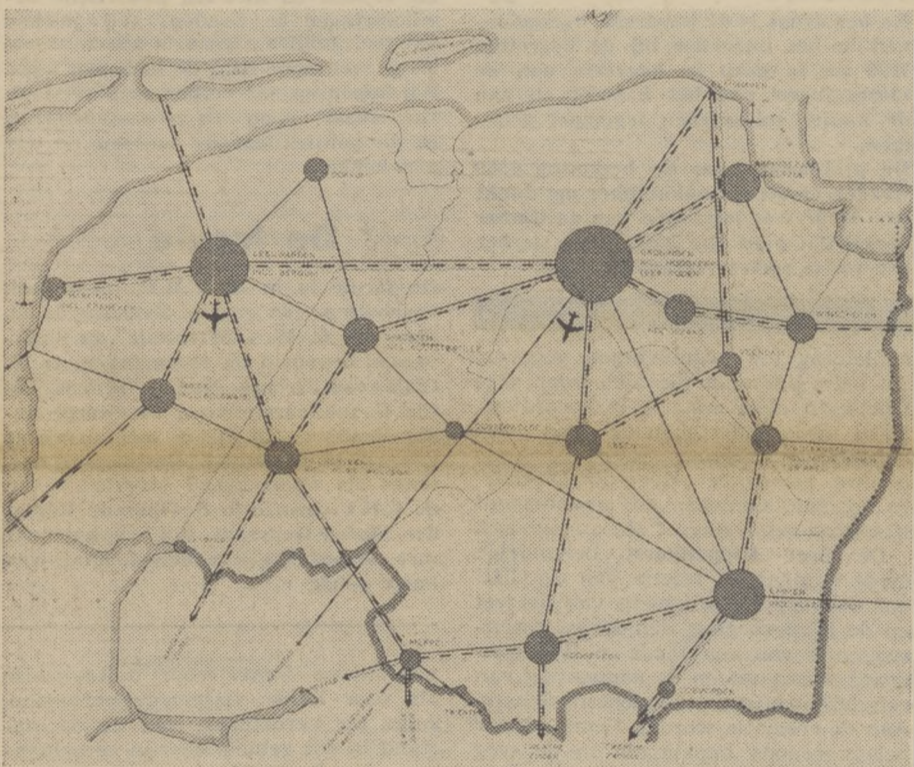
PAPENDRECHT

DRIE MILJOEN INWONERS IN JAAR 2000

VERBETERING STRUCTUUR NOORDEN DES LANDS

Nota Noorden des lands

De nota was niet zó welwillend ontvangen. Noch door de inwoners van het noorden des lands, noch door de Kamerleden. Niemand stak eigenlijk de loftrampet. Integendeel — de Kamer stelde zich in zijn totaliteit kritisch op. De socialisten meenden dat deze nota „een met tegenzin verwekt geesteskind was”. De A.R. en ook de C.H.U. vonden de nota op een aantal belangrijke punten nogal vaag. Het gesprek over deze nota heeft echter wel een verrassing met zich mee gebracht.

Het was een motie-Engels van de regeringsgezinde fracties — de heer Goudzwaard (A.R.) tekende als nummer twee deze motie — waarin de regering werd uitgenodigd om in daarvoor aanmerking komende gevallen staatsdeelnames in bedrijven geheel of voor een deel „af te stoten” om met die dan vrijkomende gelden overheidsdeelnames tot stand te brengen in vestigingen van industrie in andere behoevende gebieden. O.a. in het probleemgebied van het noorden des lands.

Deze motie heeft als een soort bommetje, onmiddellijk grote verwarring gebracht in de barken van de oppositie. De heer Den Uyl althans sprong op de bovenste plank. Zowel bij de indiening als later bij de replieken.

De behandeling van de nota met be-

trekking tot de ontwikkeling van het noorden des lands heeft overigens een aantal belangrijke pluspunten voor dat deel van ons land met zich meegebracht.

Niet slechts omdat de moeilijkheden in deze provincies nu bijzondere, openbare aandacht hebben gekregen, maar veel meer omdat de Kamer een aantal toezeggingen kreeg van het kabinet op bepaalde punten. Meer kon ook niet worden bereikt. Het kabinet had immers een nota overgelegd inzake de problemen die er lagen met een vaak vrij vage aanduiding van de oplossing.

Een wetsontwerp met concrete oplossingen lag niet ter tafel. Het ging er dus om de beleidslijnen van het kabinet aan te vullen, te verbeteren en met name te concretiseren.

Juiste uitgangspunten

De heer Goudzwaard had bijzondere aandacht gevraagd voor — wat hij terecht noemde — een drietal noodzakelijke beleidslijnen. Hiermee diende het kabinet rekening te houden, wilde het vertrouwen gehandhaafd blijven — al drukte hij dit laatste wat voorzichtiger uit. — Het was allereerst noodzakelijk dat in het noorden des lands dynamische groeisectoren ingeplant en ingebouwd moesten worden. Het Eemshavenproject was natuurlijk wel belangrijk maar vast moest staan dat dit project niet in de plannen moest blijven steken. De financiering bijvoorbeeld, mocht geen spaak in het wiel steken. Zelfs een vertraging in deze ontwikkeling zou grote schade veroorzaken. Het kabinet reageerde positief: het Eemshavenproject gaat door.

Maar daarnaast behoorde ook een zodanige oplossing te worden gevonden

dat in het noorden de inrichting van een kernenergiecentrale mogelijk werd. De mogelijkheid is er — aldus de heer Goudzwaard — als er een doortrekking naar het noorden plaatsvindt van de aanleg van een 380 KV koppelnets. Met deze hulpmiddelen zou er een reële kans zijn dynamische groeisectoren daarin te bouwen.

Een tweede belangrijke beleidslijn, was dat het kabinet diende uit te spreken dat vastgehouden moest worden aan het uitgangspunt: niet alleen het „op peil houden” van de in het noorden wonende bevolking (de natuurlijke bevolkingsaanwas) maar dat daarnaast opzettelijk diende te worden gestreefd naar een bevorderen van een vestigingsoverschot van ten minste 1000 personen per jaar.

Het belang daarvan was duidelijk: er is zodoende een zeker houvast voor de voorzetting van de deelplannen in het noorden.

Hij verbond er echter deze waarschuwing aan: indien zou blijken dat de ontwikkeling van het noorden zich zó voltrekt dat deze doelstelling niet wordt bereikt — dan zal het kabinetsbeleid tijdig moeten worden aangepast, zodat men opnieuw uit de gevaarzone kan raken.

Belangrijk was eveneens dat er in het Noorden zelf een zekere concentratie komt.

Leeuwarden heeft bijvoorbeeld nog steeds recht op een zekere prioriteit als het gaat om meerder rijksdiensten. Voor Emmen is het belangrijk een airstrip te hebben.

Voor Harlingen — de haven van deze stad is niet van de baan — is het belangrijk dat minister Beernink nu zo spoedig mogelijk overgaat tot de gewenste wijziging van de gemeentegrens.

De derde lijn uit het belangrijke betoog van de heer Goudzwaard: Kabinet, sluit toch aan op de reeds bestaande ontwikkelingen. Deze gedachte had hij neergelegd in een motie, waarin gevraagd werd de bestaande bedrijven in het Noorden des lands, die regionaal voldoende „zwaar” wegen, een subsidie te verlenen van 15 procent voor hun uitbreidingen indien deze een bepaald bedrag te boven gaan.

Minister Schut heeft de motie niet overgenomen al heeft hij zich niet onwillend opgesteld. De heer Goudzwaard wilde daarvoor wel begrip opbrengen, gelet op de komende begrotingsmoeilijkheden. Hoe vriendelijk ook de heer Goudzwaard zich uitdrukte, hij hield voet bij stuk: het voorstemmen voor deze motie — en dat heeft de Kamer gedaan — houdt in dat als de begroting 1969 het noodzakelijk maakt — de Kamer genegen is deze wens uitdrukkelijk te handhaven maar er dan toe bereid moet zijn aanvullende middelen op tafel te leggen. Zo is de A.R. fractie wel: als vaststaat dat de begroting niet méér kan dragen, maar de wensen naar

Drs. B. Goudzwaard:

Ik wijs erop dat de heer Wierenga de motie-Engels verkeerd citeert. Daarin staat beslist niet dat de nodige nadelen moeten worden gevonden, maar kunnen worden gevonden. Dat is het centrale punt.

In dit nummer

Hiernaast en op pagina 2 een verslag van de behandeling in de Tweede Kamer van de Nota Noorden des lands. Op pagina 2 en 3 vindt u nog meer Kamerverslagen. Op pagina 4 en 5 staat een artikel van de heer A. P. Veenkamp over Het Eemshavengebied. Hij concludeert dat het Eemshavenplan de hoogste prioriteit verdient. „De hand moet nú aan de ploeg”.

De Geref. Vrouwenbond bestaat 30 jaar. Voor een verslag van de jubileumviering pagina 6.

Mr. J. H. Prins gaat de dr. Kuypersichting verlaten. Op pagina 7 leest u meer over mr. Prins en zijn werk achter de schermen. Op diezelfde pagina een overzicht van A.R. Staatskunde van april en mei.

Op pagina 8 tenslotte staat het antwoord dat mr. Biesheuvel kreeg van minister Witteveen op zijn vragen over de uitlatingen van de directeur van de Rijksbegroting. Op pagina 8 ook De week rond.

méer noodzakelijk blijken, dan is die fractie bereid naar andere dekkingsmiddelen om te zien.

De motie-Engels — de afstoting van bestaande overheidsdeelnames — heeft een politieke roering opgeroepen van de kant van de oppositie.

De heer Goudzwaard moest constateren dat de oppositie van de heer Den Uyl hem had verbaasd. Als elke vorm van huidig staatsbezit, hoe ook belegd, zó moet blijven — vasthoudend aan de huidige aanwending dus — dan dat meer op een conservatieve „oude kousen-politiek” dan op een dynamisch deelnemingsbeleid.

Praktisch is er met de staatsdeelnames te manoeuvreren: afgezien van P.T.T. en de Nederlandse Spoorwegen, bezit de staat een deelneming van rond 2,5 miljard. Een „herbelegging” van 10 % van het totale pakket betekent al een financiële basis voor verdere deelnames van 250 miljoen gulden — aldus de A.R.-woordvoerder.

Niet alleen financiën

De financieel-economische en budgettaire problemen waren gelukkig niet de enige facetten van dit grote probleem. Mej. Van Leeuwen (A.R.) toonde aan dat er een niet te ontkopen samenhang bestond tussen de welvaart en het welzijn. En daarom had zij een aantal kritische opmerkingen gemaakt over het welzijnsbeleid, zoals dat in de regeringsnota was uiteengezet. Zij was van oordeel dat het afrondingsbeleid in de gehele sociale en culturele sector in de plattelandsgebieden en op hetgeen in de stedelijke kernen moet gebeuren niet achterop mag raken. Vanuit de gedachte dat een goed woon- en leefklimaat óók stuwende bedrijvigheid kan oproepen en dus stuwende bedrijven kan aantrekken, kan er geen sprake zijn van een te trage spreiding van subsidies in een reeks van jaren.

Over de antwoorden was zij teleurgesteld: ze waren te weinig concreet. In verband daarmee behield zij zich het recht voor — nu de betreffende minister er niet bij zat — dr. Klompé van C.R.M. — bij de bergroting van C.R.M. hierop nadrukkelijk terug te komen. Dat betekende heel concreet dat in deze sector niet ineens alles wordt afgeschafte maar met name ervoor zorgt dat het bestaande behouden blijft. In een daarop gevolgde commissievergadering van C.R.M. is zij inderdaad daarop teruggekomen, waarop een niet-onduidelijke toezegging van minister Klompé is gekomen.

De door haar bepleite verbetering van een tijdelijke verruiming van de be-

• Vervolg op pag. 2

• *Vervolg van pag. 1*

staande premiereregeling woningverbetering en -splitsing werd door minister Schut overgenomen. Het feit dat er in het noorden des lands een vierde HTS tot stand zal komen naast de constatering dat staatssecretaris Grosheide een voorkeur toonde — zij het voorschijns — voor een HTS in het noorden, van protestants-christelijke signatuur, was een reden om daarvoor alsnog een dringend pleidooi te voeren.

Vakcentrum en Ruilverkaveling

De motie van de P.S.P. om in Emmen alvast een HTS te plannen, was een voorbarige zaak, vooruitlopend op de uitkomst van een nog noodzakelijke studie — die naar de staatssecretaris mededeelde niet zo lang meer op zich zal laten wachten.

Met bijzondere nadruk pleitte zij ervoor om met name in oost-Groningen (Winschoten) te komen tot een vakcentrum. Als men let op de ontwikkeling van de strokartonindustrie met de dan naar alle waarschijnlijkheid „vrijkomende” arbeiders is het nu reeds noodzakelijk de herscholing ter hand te nemen. Van bijzonder belang zou zijn nu al daarop wat vooruit te lopen door een gerichte voorlichting van de kant van minister Roolvink — die hierop niet afwijzend reageerde.

Juist met het oog op de werkloosheid behoorde, aldus mej. Van Leeuwen (A.R.), in deze gebieden er alle aandacht te zijn op een versnelling van de uitvoering der ruilverkaveling — hetgeen minister Lardinois (Landbouw) bevestigde, in deze zin dat hij er alle aandacht voor had. Wij kennen mej. Van Leeuwen te goed om te weten dat zij in de komende maanden deze zaak

Mej. J. van Leeuwen:

De toegezegde koppeling van woningwettoewijzing aan de stand van zaken m.b.t. de verkrottingsplannen is voor ons allen een verheugende zaak, meende de voorzitter.

niet los zal laten. Integendeel — de ontwikkeling kritisch zal blijven volgen. Vandaar de dringende wens ook de aanwezige tuinders in N.O. en N.W. Groningen te laten delen in de nu geopende mogelijkheden in het kader van het (landbouw) Ontwikkelings- en Saneringsfonds.

Als het gaat in deze gebieden om oudere werknemers diende in het kader van het Europees Sociaal Fonds een regeling te worden getroffen waardoor het mogelijk wordt om de kosten van vervroegde pensionering van uitgestoten arbeidskrachten, die geen nieuw werk kunnen vinden, op te vangen. Ook op dit punt boekte zij succes: de minister zal het nodige ondernemen.

Gemeenten

De financiële positie van vele gemeenten in de bedreigde gebieden van het

noorden des lands wordt er niet gemakkelijker op — was tenslotte de conclusie van de heer Goudzwaard (A.R.). Reden waarom er de noodzaak bestond de minister erop te wijzen hieraan niet voorbij te gaan!

Al wees hij er overigens terecht op dat het gevaar van overbesteding hierdoor niet mocht worden vergroot. Een zekere „vrijbrief” voor deze gemeenten om te lenen, kan echter niet worden verleend omdat het probleem van de schaarste op de kapitaalmarkt hierdoor méér onoplosbaar wordt.

Het kabinet reageerde hierop niet ongunstig: de minister zal zich inzetten als het gaat om precare subsidies, terwijl voor gemeenten met een relatief grote werkloosheid een extra steun uit het Gemeentefonds werd toegezegd. Hiermee nam de Kamer kennelijk genoegen. Een motie-Wierenga (P.v.d.A.) op dit punt werd bij zitten en opstaan verworpen.

Het debat eindigde met een beslissing over een aantal moties, waarvan werden aanvaard:

de motie Goudzwaard (A.R.): ook subsidie voor bepaalde uitbreidingen van bestaande bedrijven werd aanvaard; de motie Engels (K.V.P.): reactivering van staatsdeelnemingen werd eveneens aanvaard;

de motie Wierenga (P.v.d.A.): het in het leven roepen van een regeling ter bevordering van dienstverlenende bedrijven in het noorden des lands;

een motie van D'66 die om nóg een beleidsnota vroeg in 1969-1970, werd verworpen.

Na het debat is de noodzaak overgebleven in het bijzonder bij de begroting 1969 na te gaan in hoeverre aan de toezeggingen van het kabinet en aan de moties zal worden tegemoet gekomen.

De problemen voor de begroting 1969 worden er niet gemakkelijker op, dunkt ons. In de wandelgangen van de Kamer begint dat punt hoe langer hoe sterker een rol te spelen, vernamen wij.

aanleiding tot strubbelingen gegeven. De heer Veerman die zich voor onze fractie in deze materie h.d. verdiept, was mede-ondertekenaar van een amendement-Fievez (KVP) om de nieuwe gemeente „Heeswijk-Dinther” te noemen. Ontwerp en amendement werden zonder slag of stoot aanvaard.

De heer Diepenhorst behandelde mede namens de fractie van de CHU het ontwerp tot wijziging van de wet op de lijkbezorging, een logische consequentie van een reeds in 1955 aangevaard standpunt en de aanneming van een desbetreffend amendement-Scheps. Aan de crematie worden thans minder belemmerende bepalingen in de weg gelegd.

Tenslotte sprak de heer Walburg over het verkavelingsplan voor het oostelijk deel van zuidelijk Flevoland, waarbij hij de aandacht vroeg voor de situering van de nieuwe dorpen in het nieuw-gewonnen land. Zowel voor industrie en recreatie als voor de „afzet” van mensen uit de overbevolkte randstad zal het scheppen van enkele grotere centra nodig zijn en met de definitieve keuze daarvan kan niet te lang worden gewacht.

MINISTER LARDINOIS ANTWOORDT DE HEER VAN BENNEKOM

De heer Van Bennekom (ARP) heeft gevraagd of het waar is dat de Engelse regering overweegt om een verbod tot haringvisserij uit te vaardigen tot een zone van 6-12 mijl ten noordoosten van Engeland. De heer Van Bennekom vroeg of de ministers niet ook van mening waren dat de haringvisserij hierdoor ernstig zou worden gedupeerd. Hij vroeg tevens of er stappen bij de Engelse regering zouden worden ondernomen.

De minister van Landbouw en Visserij, de heer Lardinois, heeft als volgt op deze vragen geantwoord:

1. Sedert enige tijd zijn van de zijde van het Britse bedrijfsleven stemmen opgegaan om de haringvisserij aan de noordoostkust van Engeland binnen de

* * * C.H.U. 60 jaar

Vorige week vrijdag en zaterdag, 21 en 22 juni j.l., heeft de Christelijk-Historische Unie een jubileumcongres belegd ter gelegenheid van haar zestig-jarig bestaan.

Bij elk jubileum behoren gelukwensen. Dat geldt dus ook dit C.H.U.-jubileum. Toch moet juist de A.R.P. bij C.H.U.-gedenkdagen zich goed realiseren wat zij zegt, wil zij geloofwaardig en niet oppervlakkig zijn. De A.R.P. moet met name ook een ogenblik nadenken voor zij iets zegt, omdat die C.H.U.-jubilea op een bepaalde manier in feite ook A.R.P. gedenkdagen zijn. Immers, wij hebben beide weet van de scheiding van zestig jaar terug, in 1908.

Kuyper en Lohman hebben een eigen weg gekozen. Het einddoel van beide — christelijke politiek ten dienste van volk en wereld — was gelijk. Dat geldt nog, nu de C.H.U. dit jaar haar zestig-jarig bestaan herdenkt en viert, terwijl de A.R.P. volgend jaar negentig jaar bestaat.

Wij zouden daarom thans willen zeggen — na al die tientallen jaren —: wij moeten in deze jaren meer dan ooit samen vooruitzien en samen pogen gestalte te geven aan een authentieke christelijke politiek voor vandaag, morgen en overmorgen, ten dienste van ons volk en de wereld.

De C.H.U. heeft haar jubileumcongres in hoofdzaak willen benutten om vooruit te zien en niet om historische beschouwingen te houden. Wij juichen dat toe. Jubilea vieren is alleen zinvol als je met name naar de toekomst kijkt. Wij hopen op een verder goed verstaan van elkaar en op een zo samenwerken in de politiek dat de mensen er wat aan hebben.

* * * De freule

De freule is in de C.H.U., maar ook daarbuiten, een begrip. Zaterdag is zij, jkvr. mr. C. W. v. Wtwaall van Stoetwegen, benoemd tot commandeur in de Orde van Oranje Nassau tijdens het C.H.U.-jubileumcongres. Een hoge onderscheiding. Zij heeft met overgave gewerkt in de politiek. Dat doet zij nog, thans als waarnemend voorzitter van de C.H.U.-fractie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Wij wensen haar met de ontvangen onderscheiding van harte geluk.

visserijzone zowel voor buitenlandse als voor Britse vissers te verbieden, zulks ter verbetering van de haringstand in dat gebied. Er zijn aanwijzingen, dat de Britse regering dit probleem bestudeert.

2. Een verbod om de haringvisserij uit te oefenen in de zone van 6 tot 12 mijl voor de noordoostkust van Engeland zou de vangstmogelijkheden voor die kust aanzienlijk beperken, waardoor ook de Nederlandse vissers zouden worden getroffen.

3. Ingevolge het Verdrag inzake de Visserij, Londen 1964 (Trb. 1964, 84), dient de kuststaat, die het recht heeft in zijn visserijzone maatregelen te treffen ter bescherming van de visstand, overleg te plegen met de andere betrokken landen omtrent een eventueel te nemen maatregel, indien deze laatste dit wensen.

Indien van de Britse regering mededeling wordt ontvangen, dat zij het inderdaad wenselijk acht een verbod uit te vaardigen inzake de haringvisserij in de 6 tot 12 mijlzone voor de noordoostkust van Engeland, zal de Nederlandse regering met de Britse in overleg treden omtrent de consequenties van die maatregel.

Vakantie

Evenals andere jaren verschijnt Nederlandse Gedachten in de vakantietijd enkele weken om de veertien dagen. Bovendien telt ons blad gedurende deze weken 8 pagina's i.p.v. 12. Wij maken u er op attent dat volgende week 6 juli geen Nederlandse Gedachten verschijnt. Ook op 20 juli en 3 augustus zal ons blad niet bij u in de bus komen. Daarna verschijnen we weer wekelijks.

VEEL „KLEINGOED”

stond vorige week in de Tweede Kamer op de agenda, maar ook deze in het grote gezien minder spectaculaire zaken kunnen voor de betrokkenen van het grootste belang zijn.

Zo sprak de heer Van Bennekom over een voorstel van staatssecretaris Grosheide met betrekking tot de opleiding voor kleuterleidster. Voorgesteld werd enkele niet van rijkswege gesubsidieerde opleidingen de mogelijkheid te bieden de meisjes die deze opleidingen volgen hun studie aan dezelfde school te doen voltooien. De betrokken gemeenten zouden dan de scholen tot 1 augustus 1970 mogen blijven subsidiëren. De Kamer stemde gaarne met dit voorstel in, maar de heer Van Bennekom steunde met kracht een voorstel van de heer Vonhoff (VVD) om het de meisjes mogelijk te maken ook hun studie af te maken voor hoofdleidster aan dezelfde school. Wetsvoorstel en amendement werden aanvaard. Onze woordvoerder maakte van deze gele-

genheid gebruik te pleiten voor een chr. avond-mavo in Utrecht en te wijzen op de ontstellend geringe aanmelding voor kleuterleidster. Zullen er over enkele jaren genoeg kleuterleidsters zijn om de zo broodnodige verlagening van de leerlingenschaal door te voeren?

Mejuffrouw Van Leeuwen sprak over het wetsontwerp tot bevordering van hygiëne en veiligheid in zweminrichtingen, een voorstel waarmee ze gaarne haar instemming betuigde. Met klem wees ze op de noodzaak, dat er in ons waterland meer kinderen de zwemkunst machtig moeten worden, mede gelet op het triest-grote aantal verdrinkingsgevallen. Aanpassing van de zweminrichtingen aan de nieuwe voorschriften zal echter enige tijd vergen en daarom zal een soepele toepassing van wet en algemene maatregelen van bestuur nodig zijn. Samenvoeging van de gemeenten Dinther en Heeswijk is een bijna vanzelfsprekende zaak; de naam van de nieuwe gemeente had echter enige

Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen

Voor het partij-sekretariaat worden de volgende medewerksters gevraagd:

1. TELEFONISTE-TYPISTE
(EEN GOEDE TELEFOONSTEM IS VEREIST)
2. STENO-TYPISTE
3. VRL. ADM. KRACHT
voor de ledenadministratie

Bij voorkeur MULO of gelijkwaardige opleiding.

Een prettige werkkring wordt geboden op een niet te groot kantoor, waar in goede teamgeest wordt gewerkt.

Salaris nader overeen te komen, overeenkomstig leeftijd en functie.

Sollicitaties worden gaarne ingewacht op het sekretariaat, Dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage (eventueel telefoon 070 - 183960).

* * * Franse verkiezingen

Zondag j.l., 23 juni, heeft in Frankrijk de eerste ronde van de algemene verkiezingen voor de Nationale Vergadering, de Assemblée Nationale, plaats gevonden. A.s. zondag, 30 juni, is er de tweede ronde. De wereld kijkt belangstellend toe bij deze verkiezingen, gevolgd van de ontbinding van de Franse Tweede Kamer door president De Gaulle na de grote bewegingen onder het Franse volk sedert de vorige maand. Die bewegingen waren een gevolg van tien jaar Gaullisme, waarmede men ook in Frankrijk zelf niet onverdeeld gelukkig bleek.

Niettemin zijn de Gaullisten in de eerste verkiezingsronde voorlopig versterkt uit de stembusrijd te voorschijn gekomen. In hoofdzaak — om niet meer te noemen — hebben de langdurige relaties en stakingen, alsmede de vrees voor de communisten de Gaullisten in de kaart gespeeld.

Daarnaast is er het ontbreken van een toesprekend alternatief. Ook was er teveel verdeeldheid in de rest van het Franse kamp. In de tweede ronde is men in veel sterkere mate aangewezen op samenwerking. Die samenwerking zal ook wel tot stand komen en daarom voelen de Gaullisten zich na de triomfale eerste ronde toch nog niet zeker. Hoe die ronde afloopt moeten wij afwachten. Een ding moet in ieder geval echter gezegd. Ook als de Gaullisten verder winnen en de meerderheid in de Nationale Vergadering halen, dan zullen zij (zal De Gaulle) niettemin een ander beleid moeten voeren.

Wij hebben drie weken geleden geschreven, dat niet de verkiezingen en de uitslag het belangrijkste zijn, maar wat men daarna in Frankrijk gaat doen. Met welke uitslag ook lossen de verkiezingen als zodanig in Frankrijk niets op. Men zal het er met elkaar over eens moeten worden, dat het tot dusverre op hoofdpunten gevoerde beleid anders zal moeten worden.

Het zal moeten komen tot een effectieve politiek met een toesprekend nationaal en internationaal beleid; een politiek welke — met name ook ten aanzien van het onderwijs en de economie — gedragen wordt door de brede lagen van het Franse volk.

Het vraagt grondig ingrijpen. Met oppervlakkige verbeteringen bereikt men alleen, dat er binnen afzienbare tijd een nieuwe, nog ernstiger revolutie plaats vindt.

* * * Verborgene camera's

Was het vroeger zo dat bij wijze van spreken de muren van ons huis een veilige en afdoende bescherming gaven tegen gluurders — vandaag is dat niet meer het geval. De techniek maakt het mogelijk dat anderen kunnen binnendringen, daar waar wij volledig ons zelf willen zijn.

Het recht van elk mens op een eigen persoonlijke levenssfeer brengt mee dat de inmenging van buiten moet worden voorkomen. De minister van justitie heeft hiervoor een open oog. In een eerder stadium heeft deze minister een wetsontwerp ingediend om het telefoongeheim wat veiliger te stellen. Daarna een wetsontwerp om het gebruik van af luisterapparaten aan banden te leggen.

Thans is aan de orde een wetsontwerp waarbij het fotograferen of filmen — de zgn. verborgene camera's — aan nadere regelen wordt onderworpen.

Het heimelijk fotograferen in woningen of besloten lokaliteiten wordt strafbaar gesteld.

Terecht heeft de minister deze regeling beperkt tot dat filmen en fotograferen dat zich afspeelt buiten de publieke sfeer.

Wij zullen moeten leren leven met de gedachte dat de oude regel: „hoge bomen vangen veel wind” zal worden vervangen door: „alle bomen vangen wind”. Gelet op de technische ontwikkeling is het eenvoudig een onmogelijke zaak van de overheid een bescherming te verlangen tegen dit soort „aanrandingen” indien de mens zich in het publiek vertoont.

Onze vraag is alleen nog of de strafmaat wel voldoende is als wij weten dat aan deze gluurdersfoto's meer dan aan roof wordt verdiend.

De VVD minister van justitie komt dank toe voor het feit dat hij zo snel op een aantal kwalijke verschijnselen in het maatschappelijk leven heeft gereageerd.

VERSCHRALING OF VERDIEPING?

LANG geleden, toen dr. Kuiper nog de koers aangaf voor de A.R. Partij, heeft hij vaak en gevarieerd gesproken over onze verhouding tot Rome. En tot de Rooms-Katholieke Staatspartij. Daarbij maakte hij soms een merkwaardig onderscheid. Sommige r.k. politici beschouwde hij als weinig principiële conservatieven. Maar er waren gelukkig ook anderen. En dan noemde Kuiper speciaal Schaefferman en kon zo met nadruk zeggen: Schaefferman is antirevolutionair. Ook van anderen werd dat gezegd en gedacht, o a van de gebroeders Regout, beiden minister in het kabinet-Heemskerk.

WE hebben later wel eens gewezen naar Nijmegen en Tilburg en de verwachting uitgesproken, dat we de invloed van deze r.k. wetenschappelijke centra ook in de politiek zullen merken. Als de r.k. geleerden, vanuit hun theologie en filosofie, komen tot meer uitgewerkte theorieën over het wezen van de staat, over de taak en de macht der overheid, over de ordening van de maatschappij, dan zullen zij stellig tot andere opvattingen komen dan wij uit onze reformatorische opvattingen. Dit spitst zich toe op de uitwerking van het schema natuur - bovennatuur. In de sector van de natuur treedt de mens op als redelijk wezen, en de kerk en de Schrift hebben alleen tot taak, zo nodig te corrigeren.

Maar de reformatorische denkers leggen er de nadruk op, dat héél het politieke leven moet liggen onder de klem van het Woord. Wij pleiten voor een politiek met de bijbel.

Dat wil zeggen: de bijbel altijd, de bijbel over en voor héél het leven. Van ouds zijn wij gewend te spreken van schriftuurlijke beginselen. En wij verwerpen met nadruk, dat chr. politiek in hoofdzaak een kwestie is van sfeer.

Op het congres van de K.V.P. is over de voorlopige resultaten van de achttien het nodige gezegd. Sommigen vonden de stukken te reformatorisch, te protestant. Te veel direct op de bijbel georiënteerd. In het spreken, in die be-

zorgdheid komt iets van typisch r.k. opvattingen tot uiting. En dat te constateren betekent allerminst een verwijt. Het is eigenlijk vanzelfsprekend. Maar het geeft ons aanleiding tot een opmerking.

HET „gesprek” tussen verschillende christelijke partijen kan zich bewegen in twee richtingen, wat betreft de fundering.

De ene mogelijkheid is, dat men al redenerende gaat schrappen. Schrappen alles wat de r.k. te reformatorisch in de oren klinkt. Schrappen evenzeer, wat de protestanten typische uitingen van een r.k. filosofie schijnen te zijn. Dan blijven er, althans dan dreigt het gevaar, dat er alleen wat algemeenheden en slogans overblijven. Dat betekent verschraling.

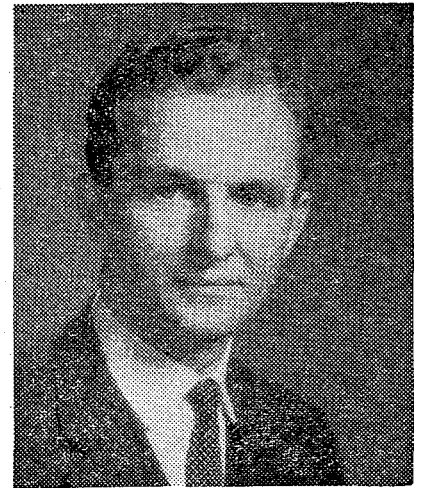
Met name ook, doordat er veel in beweging is, en ook het een en ander wordt wrak gezet. Als van a.r. zijde reeds wordt betoogd, dat het gezag niet van God komt, dan kan dat invloed hebben op de conceptie van de paragraaf over het gezag. Als van C.H. zijde ook nu wordt gezegd, dat de christelijke partij nooit meer kan zijn dan een noodwoning, dan zal dat invloed kunnen hebben op de paragraaf over de partijvorming. En als in r.k. kringen niet alleen het kerkelijk gezag tot een omstreden zaak wordt, maar ook de vrijzinnigheid met soms ontstellende duidelijkheid aan het woord komt, dan kan dat schade doen aan de gemeenschappelijke bezinning over het gezag van de H. Schrift.

Dat alles maakt het te meer noodzakelijk, dat gewaakt wordt tegen reductie en verschraling.

ER is ook een andere mogelijkheid. Deze nl. dat we samen in het overleg meer afsteken naar de diepte, tot duidelijker besef omtrent de kracht en de zegen van het evangelie komen, en zo komen tot een nieuwe, sterkere conceptie van christelijke politiek in deze tijd.

Daar is geloof voor nodig. Geloof in de zegenrijke heerschappij van de verhoogde Christus, waarbij wordt verstaan, wat Hij heeft gezegd over naastenliefde en gerechtigheid. Daarbij gaat het niet om stemmingen en gevoelens, maar om gehoorzaamheid aan Zijn gebod. A.

MR. HOOGENDIJK NIEUWE DIRECTEUR DR. ABRAHAM KUYPERSTICHTING

De Raad van Beheer van de Doctor Abraham Kuiperstichting — het wetenschappelijk instituut van de Anti-Revolutionaire Partij — heeft met ingang van 1 juli a.s. tot directeur van deze stichting benoemd mr. W. C. D. Hoogendijk.

De heer Hoogendijk neemt het directoraat van de Kuiperstichting over van mr. J. H. Prins, die benoemd is tot wetenschappelijk hoofdmedewerker van de Vrije Universiteit.

Mr. Hoogendijk was reeds als adjunct-directeur aan de Kuiperstichting verbonden. Hij is in 1926 in Warschau geboren, studeerde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht aanvankelijk indologie en vervolgens Nederlands-Indisch recht. Hij was na zijn studie enkele jaren werkzaam in het bedrijfsleven alvorens hij in 1955 in dienst trad van de Kuiperstichting.

De heer Hoogendijk is tevens voorzitter van de Raad voor Gereformeerd Sociale Arbeid.

Wij hebben goed drinkwater nodig! Maar er is meer. Ook de industrie heeft als grondstof aan goed water behoefte — de land en tuinbouw in nog grotere mate. Om dan maar te zwijgen van de belangen voor recreatie en visserij — aldus de heer Schakel (A.R.) bij het wetsontwerp inzake de regeling omtrent de verontreiniging van oppervlakte wateren.

Het probleem is dat wij aan eenzelfde hoeveelheid water die sterker verontreinigd wordt veel hogere eisen moeten stellen. Zeker is dit het geval, nu onze drinkwatervoorziening hoe langer hoe meer is aangewezen op oppervlakte wateren inplaats van grondwater. Daarom vond de heer Schakel dit w.o. — reeds ingediend door de heer Van Aartsen (A.R.) — een stuk wetgeving dat bijzonder te waarderen was.

De kern van het ontwerp is dat het in beginsel verboden wordt op kunstmatige wijze verontreinigd water te lozen, maar er is een ontheffingsmogelijkheid tegen betaling. De opbrengst van deze gelden moet worden besteed om de verontreiniging van het oppervlaktewa-

OM DE KWALITEIT VAN ONS WATER

ter te bestrijden. De heer Schakel karakteriseerde dit ontwerp helder: het garandeert een landelijke, een algenoegzame regeling, waarbij het accent ligt bij de provincie. Zij zullen aan het organisatorische stramen moeten borduren. Gedeputeerde Staten hantieren de ontheffingsbevoegdheid maar kunnen deze bevoegdheid delegeren aan gemeenten en waterschappen.

Wat de financiën aangaat: in tegenstelling tot mej. Haars (CHU) vond de heer Schakel dat er terecht verschil is gemaakt tussen „oude en nieuwe” vervuilers. De nieuwe vervuilers betalen de vervuilingkosten met een mogelijkheid van een rijksbijdrage.

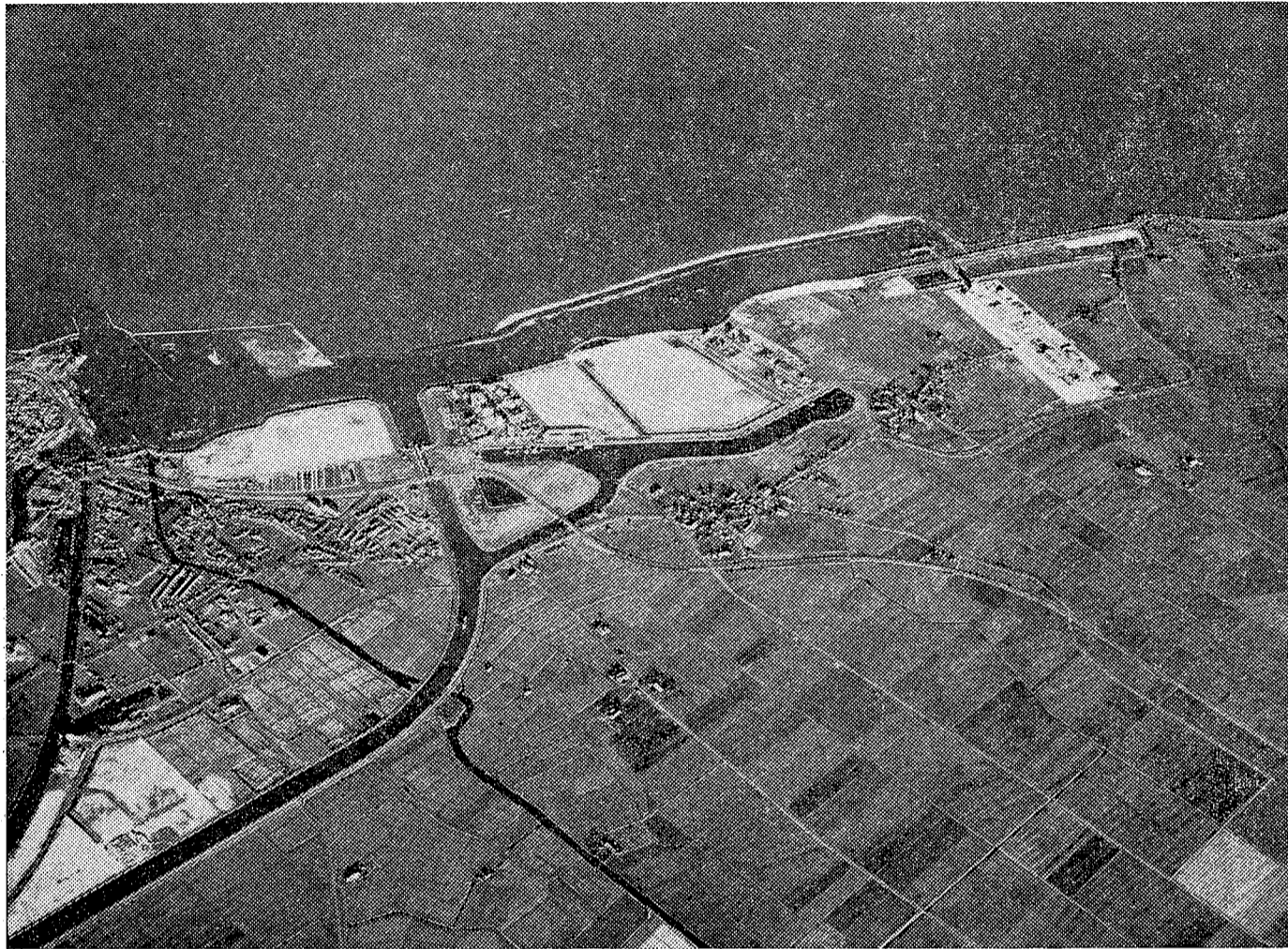
De oude vervuilers moeten ook wel een heffingsbijdrage betalen maar over de aangeslotenen op deze werken moeten zij ook betalen. Tenzij de last te zwaar zou worden. In dat geval springt 's rijksschatkist bij.

Het wetsontwerp was niet in alle opzichten nieuw. De troonrede 1904 — van het kabinet Kuiper — bevatte al deze zinsnede: de wens uw medewerking in te roepen om de verontreiniging van oppervlakte wateren in te perken”.

Maar het kabinet Kuiper viel in 1905 en daarmee de vervulling van deze wens. Minister Bakker heeft in goed overleg — er waren bijzonder veel technische amendementen — het wetsontwerp in behouden haven gelooft.

HET EEMSHAVENGEBIED

DOOR A. P. VEENKAMP

Vestigingsplaats met gunstige effecten

Foto 69301

OP 13 november 1959 sprak de journalist dr. A. van der Poel van Breda voor de Commerciële Club te Groningen over het onderwerp „Groningen en het bekken van de Westerschelde”. In zijn causerie bracht de spreker ook ter sprake de geschiktheid van het noord-oosten van ons land t.a.v. de vestiging van een nieuwe zeehaven voor diepgaande schepen. Deze haven zou dan gevestigd moeten worden aan de noord-oost kust van de provincie Groningen, door spreker „Spijkerhoek” genoemd.

Deze spreekbeurt was de eerste klarenstoot voor de ontwikkeling van een nieuw idee — een nieuw havenplan —, waardoor de structuur van de provincie Groningen geheel zou kunnen worden gewijzigd.

De geestelijke vader van het door dr. Van der Poel in de openbaarheid gebrachte havenplan is wijlen dr. ir. J. van Veen, geboren in Uithuizen. Dr. ir. Van Veen heeft zich tijdens zijn leven uiterst verdienstelijk gemaakt voor o.m. de Deltawerken en het onderzoek van eb- en vloedstromen in bepaalde zee-armen en -inhammen.

De vraag rijst nu of een nieuw te stichten zeehaven van behoorlijke allure in het noorden des lands wel noodzakelijk is. Alvorens deze vraag te kunnen beantwoorden lijkt het ons gewenst een beeld te geven van de ontwikkeling en betekenis van de bestaande haven te Delfzijl.

Ontwikkeling en betekenis

(zie foto 771, Foto KLM Aerocarto N.V.) De opkomst van Delfzijl als commerciële haven dateert van 1876, in welk jaar door de opening van het Eemskanaal een betere verbinding met het achterland werd verkregen.

Delfzijl is van ouds een houthaven geweest en heeft als zodanig tijdens de eerste wereldoorlog ons land onschatbare diensten bewezen. Naast hout was kunstmest een belangrijk import artikel ter voorziening van de welvarende landbouwstreek, waarin Delfzijl was — en nog ten dele is — gelegen. Dit onmiddellijke achterland heeft zijn stempel gedrukt op een daar gevestigde industrie, namelijk de stocarton-, en aardappelmeel-industrie, die vooral in de Groninger Veenkoloniën wordt aangetroffen. Het feit, dat de meest economische transportweg voor de veenkoloniale produkten via Delfzijl leidt, is oorzaak van de export van deze produkten via de haven van Delfzijl.

Een belangrijk importartikel te Delfzijl was voorts steenkool, tot de tweede wereldoorlog meest aangevoerd vanuit Engelse havens, later, na de bevrijding participeerden vooral Amerikaanse kolen in de totale plaatselijke goederenaanvoer. In de herfstmaanden worden aardappelen verscheept vooral naar havens langs de Middellandse zee. Vanuit het achterland werd voorts jaarlijks een aanzienlijke hoeveelheid ijzer-aarde via Delfzijl uitgevoerd naar Engelse en Schotse havens, bestemd voor de gasfabrieken.

Delfzijl vertoonde vóór de laatste wereldoorlog een passieve havenbalans, d.w.z. de invoer was groter dan de hoeveelheid uitgevoerde goederen.

Enige jaren na de tweede wereldoorlog kwam Delfzijl meer in de schijnwerpers van het nationale en internationale bedrijfsleven.

Een der oorzaken hiervan was de ontdekking van een grote zouthorst nabij Winschoten, waardoor de mogelijkheid ontstond voor een grootscheepse produktie van industrie-soda in Nederland, welke produktie bijzonder goed paste bij de noodzaak van verhoging van de export van zuiver Nederlandse produkten. De bij de chemische omzetting van zout in soda vrijkomende grote hoeveelheden afvalstoffen eisen een vestigingsplaats zonder nadelige gevolgen voor landbouw en veeteelt.

In 1954 werd overgegaan tot de bouw van de nu zo bekende soda-industrie, later uitgebreid met een zoutfabriek etc. Dit is het begin geweest van de groot-industrialisatie van Delfzijl. Reeds spoedig volgde de bouw van de Petrochemie AKU en de Aluminiumfabriek, alle gevestigd ten zuid-oosten van Delfzijl. Door de aanwezigheid van deze groot-bedrijven is allengs in de structuur van het havenverkeer wijziging gekomen. Sinds de vestiging van de soda- en zoutfabriek worden grote hoeveelheden zout vanuit Delfzijl verscheept naar de Scandinavische landen; deze goederenoverslag bedraagt momenteel bijna de helft van het totale

goederenverkeer in de Delfzijlse haven(s).

Voor de Aluminiumfabriek wordt aluinaarde in zeeschepen van ± 7.000 ton dw. aangevoerd uit Suriname. Sinds kort draagt ook de Alcoholfabriek bij tot de groei en ontwikkeling van het havenverkeer te Delfzijl (melasse-tankers). Naast de regionale-, transport- en handelsfunctie van de haven te Delfzijl is dus nu ook de industriële functie belangrijk geworden.

Delfzijl biedt als vestigingsplaats voor industrie de volgende gunstige aspecten: (zie foto 69301, Foto KLM Aerocarto N.V.)

1. eenvoudige afvoer van afvalstoffen (vuil water, luchtverontreiniging);
2. ligging aan groot vaarwater (Eems) en aan een grote binnenwaterweg (Oosterhornkanaal);
3. goede waterverbinding met het achterland (nieuw^e zeeluisencomplex in het verbeterde Eemskanaal);
4. goede wegverbindingen met het achterland.

Het beheer van de haven van Delfzijl met bijbehorende industrieterreinen berust sinds 1958 bij een autonoom orgaan, „het Havenschap Delfzijl”, waarin het Rijk, de provincie Groningen en de gemeente Delfzijl deelnemen. Deze wijze van havenbeheer voldoet in de praktijk uitstekend.

Sinds de instelling van het Havenschap Delfzijl heeft de haven een grondige metamorfose ondergaan. Kwalitatief doet deze haven niet onder voor andere grote zeehavens in West-Europa.

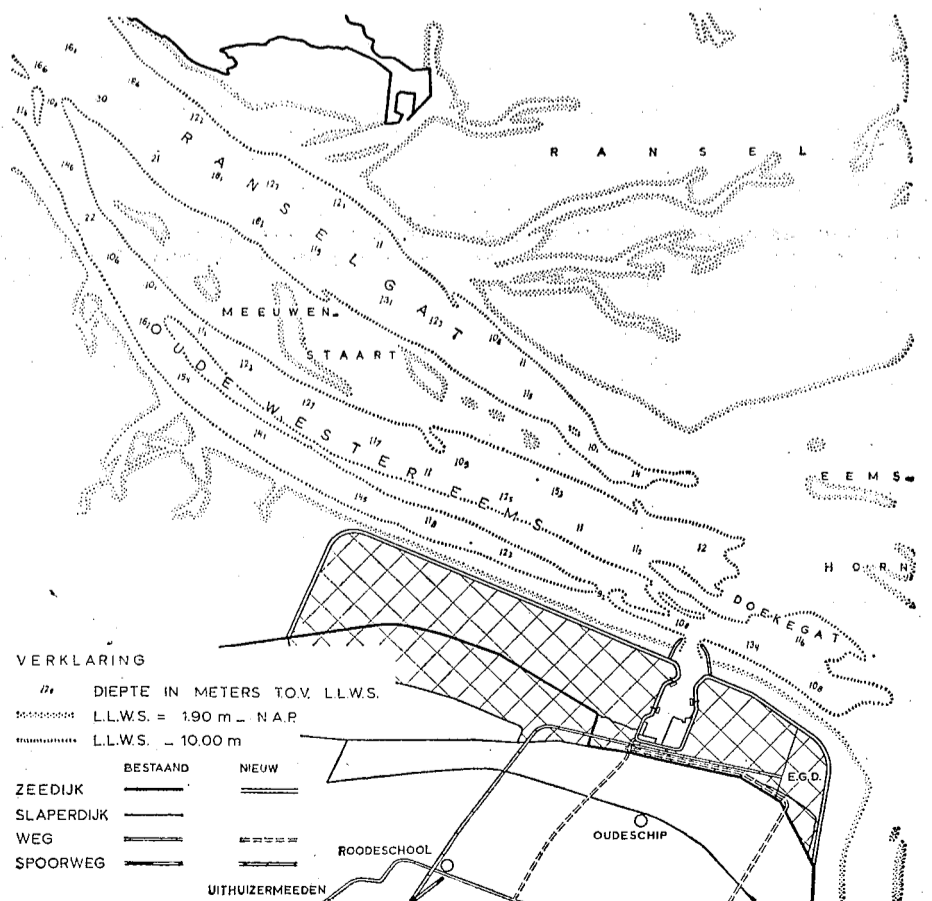
Er is echter één „maar” ten aanzien van deze zeehaven, n.l. de bereikbaarheid vanuit zee voor grote zeeschepen.

De toegang vanuit zee naar Delfzijl loopt via het Duitse vaarwater, het zogenoemde Oost-Friese Gaatje, waarna de schepen bij de boei Paapsandsüd hun route moeten ombuigen noordwestwaarts naar Delfzijl.

Nabij de oversteek bij de genoemde boei komt een ondiepte (drempel) in het vaarwater voor, welke drempel door voortdurende baggering — uitgevoerd door Rijkswaterstaat — op een bepaalde diepte wordt gehouden.

Globaal gezegd is de situatie thans zo, dat zeeschepen tot een diepgang van maximaal 28 voet, d.w.z. in geladen toestand, bij vloed de haven van Delfzijl kunnen bereiken.

Dit betekent, dat schepen met een groter laadvermogen dan 10.000 ton Delfzijl slechts kunnen bereiken in een ge-

deeltelijk beladen toestand voor de aanvoer van een deellading. In feite komt het hierop neer, dat Delfzijl achter een „bottleneck” is gelegen, die uiteraard een ernstige belemmering vormt voor en naar een verdere ontwikkeling.

Plan Eemshaven

Dit klemt te meer nu de zeescheepvaart tendeert naar steeds grotere eenheden. De aanleg van een nieuwe zeehaven aan diep vaarwater — en dat diepe vaarwater is bij de noord-oost punt van de provincie Groningen aanwezig — lost

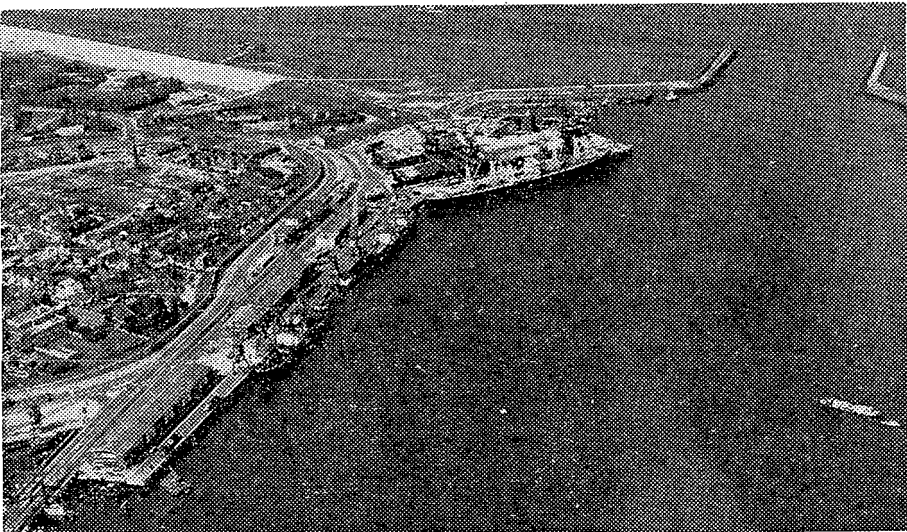

De heer A. P. Veenkamp is locoburgemeester en wethouder van Delfzijl. Hij is verder voorzitter van de A.R. fractie in de Provinciale Staten van Groningen.

de hierboven geschetste problematiek van Delfzijl op.

Het huidige Eemshavenplan, door de Prov. Staten voor Groningen aanvaard en daarna ook door de regering in haar politiek van ruimtelijke ordening als een reëel uit te voeren project opgenomen, voorziet in een haven geschikt voor zeeschepen tot een grootte van 40.000 ton dw.

De ligging van de nieuwe Eemshaven is gepland aan het zogenoemde Doekegat

Bestaande haven

foto 771

(zie situatie Eemshaven, schets van de Prov. Planologische Dienst te Groningen). Dit Doekegat vormt een onderdeel van de hoofdvaarweg naar Emden via het Ranselgat. Eventuele uitbreidingen van het Eemshavencomplex zullen in de richting van de Oude Westereems kunnen plaatsvinden. Men heeft de toegangsroute naar de zeehaventerreinen aan de Oude Westereems nog in onderzoek, met name wordt gezocht naar de mogelijkheid hier in de toekomst zeeschepen tot een diepgang van 12,50 m, d.w.z. volbeladen 60.000 tonners, te ontvangen. Realisering van het Eemshavenplan doet het noorden des lands derhalve bereikbaar worden voor zeeschepen tot een voor deze tijd aanvaardbaar type en grootte.

Functie Eemshaven

In de Tweede Nota over de ruimtelijke ordening in Nederland is een betere spreiding van bevolking en werkgelegenheid over het gehele land genoemd als een der centrale doelstellingen van het nationale ruimtelijke beleid. Deze hoofdlijn is nog eens onderstreept in de brief, die de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening op 19 juni 1967 aan de Tweede Kamer heeft gezonden i.v.m. de parlementaire behandeling van de eerder genoemde Nota.

Bij dit versterkte spreidingsbeleid is steeds in het bijzonder gedacht aan het noorden des lands. Daaraan lagen vooral twee overwegingen ten grondslag, n.l.

- een versterkte groei van het noorden zal tot een welkome verlichting van ruimtelijke spanningen in andere landsdelen kunnen bijdragen;
- het noorden heeft juist in de huidige fase van zijn ontwikkeling een versterkte bevolkingsgroei van node.

De ontwikkeling van het noorden roept echter niet alleen vraagstukken op gericht op een evenwichtige groei op langere termijn.

Sedert het voorjaar van 1966 doet zich immers in een aantal streken van ons land weer het probleem voor van een tekortschietende werkgelegenheid. Deze bijzonder onaangename ontwikkeling treft des te sterker, aldus de in januari van dit jaar door de regering aangeboden Nota over de ontwikkeling van het noorden des lands, nu zij volgt op een periode, waarin zich hoopvolle perspectieven begonnen af te tekenen door het op gang komen van een economisch groeiproces.

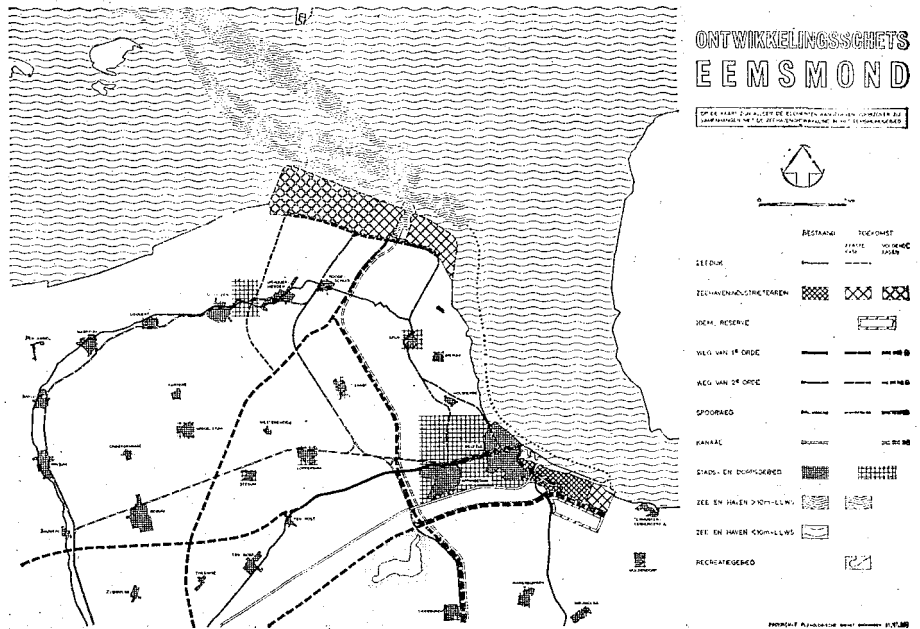
Talrijke industriële vestigingen zijn tot stand gekomen (industriekern), waarvan enkele — om bij het Eemsmontgebied te blijven — van spectaculair formaat. De economische ontwikkeling van het noorden, ook het noord-oosten van de provincie Groningen, kreeg daardoor goede stimulansen.

Nu door de recente ontwikkeling van de conjunctuur de toename van het aantal nieuwe vestigingen is afgeremd, zal omtrent de industriële ontwikkeling in het noorden opnieuw onzekerheid ontstaan.

Het treffen van bijzondere stimulerende maatregelen van overheidswege is daarom noodzakelijk.

Hoewel het aandeel van de agrarische sector in de totale werkgelegenheid in het noorden nog aanzienlijk is, moet toch worden gerekend op een daling van het aantal arbeidsplaatsen binnen deze voor het noorden reeds zo oude bestaansbron, door een nog steeds voortgaande rationalisatie en mechanisatie.

De vrijkomende arbeidskrachten zullen samen met de natuurlijke aanwas van

het rapport „Het Noorden op weg naar het jaar 2000”;

de structuurschets „Groningen 2000”; de Eemshavenrapporten van 1964 en 1967 en last but not least de reeds genoemde nota over de ontwikkeling van het noorden des lands.

Alle hebben ze ten doel middelen te vinden en wegen te ontdekken om de economische welvaart van het noorden c.q. van de provincie Groningen in het bijzonder, te bevorderen en daardoor de achterstand van het noorden op het westen zo veel mogelijk elimineren. Vast staat, dat voor een provincie als Groningen een verdere groei van het industriële apparaat de motor van ontwikkeling moet zijn.

Daarbij zullen de specifieke mogelijkheden van een groot havengebied aan de Eemsmont een zeer belangrijke rol moeten spelen. Reeds in de Zeehavennota 1966 heeft ook de regering meegedeeld, dat naar haar oordeel in dit gebied in beginsel de voorwaarden aanwezig zijn voor een ontwikkeling van allure.

Mede doordat in de nabijheid een reeds vrij sterk geïndustrialiseerd achterland aanwezig is (zuid-oost Groningen en zuid-oost Drenthe met samen 25.000 arbeidsplaatsen en de agglomeratie Groningen met 15.000) en op reeds aanwezige diensten kan worden teruggevalen (agglomeratie Groningen), vormt het Eemsmontgebied een groeipool van meer dan gewone betekenis *).

Stichting van een nieuwe zeehaven aan de noord-oost punt van de provincie Groningen zal ongetwijfeld de vestiging van nieuwe industriële bedrijven bevorderen.

Nabij de Eemshaven (insteekhaven) zijn daarom uitgestrekte industrieterreinen gepland.

De grondbehoefte van het Eemshavencomplex is, blijkens het Eemshavenrapport 1967, samengesteld uit de volgende elementen:

industrieterreinen (2400 ha bruto), terreinen voor op- en overslag en reserve-terreinen (zowel t.b.v. de industrieën als de havenbeheerder). Naast de industriële functie van de Eemshaven is evenwel ook rekening gehouden met overslag voor de eigen regio, in die zin, dat behalve in Delfzijl ook in de Eemshaven goederen zullen worden gelost en geladen met voornamelijk een bestemming in de vier noordelijke provincies.

In de haven wordt daarom naast de aanlegplaatsen voor zeeschepen, die het goederenvervoer met de industrieën verzorgen, ruimte gecreëerd voor op- en overslag, waarbij rekening wordt gehouden met de moderne technieken van

de unit-load-methode (containervervoer, roll-on/roll-off, etc.)

Verbinding achterland

Wil de Eemshaven zijn functie goed vervullen dan zullen niet alleen de toevoerwegen over zee naar en van de haven moeten voldoen aan de eisen van het moderne goederenverkeer, maar ook de verbindingen naar het achterland moeten de goederenstroom in haar moderne geoutilleerde facetten kunnen opvangen.

Met name verdienen de verbindingen met de economische centra buiten de provincie, waaronder de randstad Holland en Twente, en die met de agglomeratie Appingedam/Delfzijl en Groningen veel aandacht.

Situatiewijziging

Voor het thans in hoofdzaak een agrarisch aspect vertonend Eemsmontgebied ten noordwesten van Delfzijl zal de vestiging van het Eemshavenproject grote gevolgen hebben.

De havenwerken en industrieterreinen met opstallen zullen in de toekomst het thans nog zo vredige landschap beheersen.

Men vergelijkte in dit verband het eiland Rozenburg met de situatie in het Eemsmontgebied. Rozenburg is thans in feite een groot industriegebied, behorende bij de havenagglomeratie Rotterdam. Het gebied zal enigermate het beeld vertonen van het Waterweggebied, zij het uiteraard van geringere omvang (zie Ontwikkelingsschets Eemsmont). Het is duidelijk dat deze situatiewijziging voor de provincie Groningen en voor het gehele noorden van urgent belang is voor de ontwikkeling van de economische welvaart.

Reeds meerdere malen is door diverse instanties medegedeeld, dat de ontwikkeling van de zeehaven activiteiten in het Eemsmontgebied, en dat is ook onze mening, als een eenheid moet worden gezien en dat het derhalve onjuist zou zijn te denken aan een zelfstandige Eemshaven naast de haven van Delfzijl. Het mag als bekend worden verondersteld dat ook de regering dit inzicht deelt en zich ook in beginsel bereid heeft verklaard aan een ontwikkeling in deze zin mede te werken.

Resumerend kan worden gesteld, dat de realisering van het geschetste Eemshavenplan de hoogste prioriteit verdient, opdat noord-oost Nederland zich snel kan ontwikkelen.

De financiële consequenties van een en ander zowel voor het Rijk, als voor de provincie Groningen en de verschillende gemeenten, mogen deze ontwikkeling nimmer in de weg staan! De cost gaet voor de saet uit. De hand moet nu aan de ploeg.

*) Schets „Groningen 2000” pag. 20

**BOND GEREFORMEERDE VROUWENVERENIGINGEN
VIERDE 30-JARIG JUBILEUM**

GROTE ONTWIKKELING IN 30 JAAR

OP een bijzondere wijze werd op deze dag, 6 juni, getoond, hoe groot de ontwikkeling in die dertig jaar is geweest.

Een speels programma, gepresenteerd door Johan Bodegraven, gaf een overzicht van de bond vanaf haar oprichting in 1938. Het motto „dienen in het midden van de gemeente” kreeg inhoud door de meditatie van ds. P. A. E. Sillevius Smit.

Er zijn eigenlijk altijd wel mensen te vinden, die willen helpen; maar moeilijk is het de mensen te vinden, die geholpen willen worden. Dienen wordt zo gemakkelijk verkapt heersen. Dit dienen moet dan ook gebeuren in de gestalte van een dienstknecht, zoals Christus de Heer. Dienen is een ontledigen van jezelf. Het is een puur er zijn voor eer, ander.

Ds. G. N. Lammens constateerde dat de vrouwenvereniging eerder door de bocht was dan de A.R. partij en de kerken, want zij zijn het woordje „dienst” zo'n centrale plaats gaan geven in haar werk. De structuurvragen die in de kerk, het jeugdwerk en overal aan de orde zijn, zullen ook aan de vrouwenverenigingen niet voorbij gaan.

De jonge generatie is overbust kritisch bij het aftasten van de dingen op haar houdbaarheid. Wij moeten beter niet de antwoorden dicteren, maar opnieuw samen de berekeningen maken. Het is jammer, zei ds. Lammens, dat juist nu de vrouwen zo'n grote kans maken tot de ambten toegelaten te wor-

den, de ambtsdrager niet meer „in” is. De kerk is bezig het vergeen ambt te mobiliseren. Het gemeentelid is „in”, niet de ambtsdrager.

Er dat de vrouwen zich van haar dienende taak bewust zijn, kwam in het middagprogramma onder de titel „presen-” duidelijk naar voren. Al heel wat acties zijn de laatste jaren gestart.

„Tientjes maken touwen” en „geven voor zeven” Dit alles bracht contacten ver buiten de grenzen. Niet voor niets waren er gasten uit Zuid-Amerika, Indië, Afrika, Indonesië en Suriname aanwezig.

Onder het hoofd emancipatie werd een kostelijke presentatie gegeven van berepen, waarin de vrouw haar mannetje staat.

Dit alles gebracht op door „moeders gewijzigde Nederlandse verzen” en u mag raden, wie de „ferme meisjes” waren. Er was veel muziek, gezang en volksdans.

Christelijke dagbladders

In het jubileum jaar, waarin voor iedereen allerlei activiteiten gestart waren, is ook een enquête gehouden voor de christelijke dagbladders. Hieraan is door 2442 bondsleden, 723 niet-leden en 820 heren deel genomen. Enige resultaten werden op een leuke manier uitgebeeld. Een krantenkiosk, waarbij door een radioreporter aan de verschillende mensen gevraagd werd welke krant ze gekocht hadden en waarom ze juist deze krant lezen.

Een christelijk dagblad wordt gelezen door 91% van de ondervraagde dames en door 87% van de heren. Daarnaast wordt een niet-christelijk dagblad gelezen door 12% van de dames en door 18% van de heren. Het gaat hierbij vooral om het plaatselijk nieuws nl. in 43% van de gevallen.

„Waaruit moet volgens u het christelijk karakter van een dagblad blijken?”

Op deze vraag hebben 32% van het aantal ondervraagden een antwoord gegeven. De meesten nl. 51%, merken op dat dat karakter moet blijken uit objectieve, eerlijke berichtgeving, zonder sensationeel te zijn. 23% zijn van mening, dat het christelijk karakter moet blijken uit „behandeling van de dingen vanuit het christelijk geloof”.

En hoe staat het met het politieke nieuws en de hoofdartikelen?

41% van de dames lezen soms het hoofdartikel, 52% doet dit altijd. Bij de heren zijn deze percentages 35 en 62%.

Politiek nieuws wordt door 41% altijd gelezen en door 52% soms. De hoofdredacteurs van de drie christelijke dagbladen hebben in het juni-nummer van de gereformeerde vrouw over de betekenis van de christelijke krant geschreven.

Dr. Bruins Slot, hoofdredacteur van Trouw, liet duidelijk het verschil zien tussen de christelijke krant vroeger en nu.

We leefden in veel groter isolement en waren veel meer ingesteld op het defensief tegenover de ons omringende cultuur. De christelijke krant sleurde ons onze afweer van de wereld.

Zij bevatte veel principiële beschouwerde artikelen. Nu is er een veelheid in lectuur en communicatie. Daardoor is de krant veel meer dan vroeger, haar oorspronkelijke functie nl. het zijn van nieuwsblad gaan vervullen.

De krant moet op al het nieuws dat ons bereikt, de bredere informatie, de achtergronden en het commentaar verschaffen. Een christelijke krant brengt de wereld naar de lezer toe. De hele wereld. En zij gaat er vanuit, dat een christel, een volwassen mens is, die zelf in vrijheid kennis neemt en oordeelt. De lezer moet ook zo geïnformeerd worden, dat hij zelf kan oordelen.

Eerst dan is haar taak goed vervuld als haar lezers haar een goede krant vinden en daardoor tevens van oordeel blijven of van oordeel worden, dat het evangelie voor de wereld een vrucht tot behoud is.

De heer H. Algra, hoofdredacteur van het Friesch Dagblad wees vooral op de band tussen christelijke organisaties en christelijke pers. „Wij zijn er samen of wij zijn er niet”.

De christelijke krant komt als een gast elke dag over de vloer, ook om wat nieuws te vertellen, maar altijd zo, dat er nog wat méér wordt gebracht dan het nieuws, nl. een boodschap. Een verantwoordelijke taak, die wordt verlicht en verdiept, als er christelijke organisaties zijn, wier taak evenals die van de christelijke pers kan worden samengevat in deze drie woorden: strijden, bouwen en bewaren.

En als laatste dr. E. Diemer, hoofdredacteur van „Het Kwartet” die de krant typeerde als gezinskrant. De krant is er als een huisgenoot, de krant brengt de praat aan.

Het lezende gezin wordt tot een gesprekcentrum en de gezinsleden staan mee dáárom volwassener en minder weerloos in het leven.

Afscheid presidente

De zesduizend vrouwen hebben deze dag intens meegeleefd. Zij hebben ook afscheid genomen van hun presidente, mevrouw W. M. Ridderbos-de Rooy, die tien jaar lang op zo'n bijzonder creatieve en doortastende wijze de bond heeft geleid en een belangrijk aandeel heeft gehad in haar stormachtige ontwikkeling.

Er is aansluiting gekomen bij het Nederlandse Vrouwencomité, bij het vrouwen-departement van de wereldbond van gereformeerde en hervormde kerken. Er zijn contacten met r.k. vrouwen, waar-

* * * Belasting voor AOW en AWW

Voor de jaren 1967 en 1968 zal de verhoging van de AOW en AWW voor de uitkeringsgerechtigde die daarnaast geen andere inkomsten hebben dan eventuele kinderbijslag, niet met zich mee brengen dat er belasting over wordt geheven.

Na de debatten over deze zaak, enkele maanden geleden heeft de Kamer er juist aan gedaan aan dit wetsontwerp geen uitvoerige beschouwingen meer te wijden — hoezeer de memorie van toelichting hiertoe aanleiding gaf.

Eén van deze was de opmerking van de bewindslieden dat zij zich (nog) niet op het standpunt stellen dat het tarief van de inkomstenbelasting te allen tijde een vrije voet behoort te hebben die de AOW te boven gaat.

Wij menen, geleet op het karakter van de AOW, dat er alles voor te zeggen zou zijn dit uitgangspunt wel te aanvaarden. Budgetaire consequenties — die onoverkomelijk zouden zijn — behoeven hiervan niet te worden gevreesd.

De huidige (nieuwe) regeling heeft over twee jaar een mindere belastingontvangst in een orde van grootte van 10 miljoen gulden tot gevolg!

Waarbij dan nog naar onze mening moet worden afgetrokken de kosten die bespaard worden door de fiscus nu zij een vrij groot aantal aanslagen niet behoeft op te leggen. Met de kosten van invordering die nu ook vervallen naast de verzwaaring van het werk voor de inhoudsplichtige. Om over de gevolgen van de toepassing van de bijstandswet maar te zwijgen.

Bij de begrotingsbehandeling 1969 zal er gelegenheid zijn hierop terug te komen.

van de aanwezigheid van mevrouw drs. T. Govaart-Halkes getuigde. Met haar zal samengewerkt worden in een werkgroep voor de samenwerking van man en vrouw in de kerk.

Aan het eind van de ochtendvergadering kwam het bericht van het overlijden van Robert Kennedy. Wij voelden ons ineens intens betrokken bij het gebeuren in de wereld. En in de minuut stilte, waarin mevrouw Ridderbos ons vroeg te bidden voor de familie Kennedy en voor Amerika, was dit een massaal gebed in de wereld. Daarna werd gespeeld de hymne „Into Thy hands”, van Holsey, die niet naliet diepe indruk te maken.

C. M. T.-K.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P. EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar
Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

ROTTERDAM

Voor het betere

TIMMER-, METSEL- EN TEGELWERK

naar

D. KLIJNSMIT

Kerkstraat 37 - telefoon 18 64 68
(buiten kantoor tijd tel. 12 87 92)

Ook voor excl. betimmeringen en interieurverzorging

J. LUYT handel in
tuingrond
zand en grint

Tevens levering van duinzand, koemest en alle soorten grint. Desgewenst verzorgen wij eveneens het inkruien van de grond en/of het zand.

Terbregse Rechter Rottekade 88, Rotterdam-13,
telefoon 180794 - 187479.

M VAN REIJN'S LOODGIETERSBEDRIJF ELEKTRO-TECHNISCH BUREAU

Lusthofstraat 27 - Tel. 122429 b.g.g. 131762 - Rotterdam

W. J. SPOORMAKER N.V.

AUTOMOBIELBEDRIJF ROTTERDAM-ZUID
Wolphaartsbocht 246 - Telefoon 77550

OFFICIAL PEUGEOT-DEALER

voor ROTTERDAM - ZUID
in de eilanden IJSELMONDE en VOORNE - PUTTEN

Drukkerij De Winter & Hofwegen

LAMBERTUSSTRAAT 55
TELEFOON 122054

Voor al uw drukwerk

N.V. Verhuis- en Transportbedrijf A. SLUYTER & ZONEN

verzorgt al uw TRANSPORTEN door het gehele land
ROTTERDAM, telefoon 010 - 242565 - De Jonghstraat 25

KOLEN EN OLIE

VOOR HUISBRAND EN INDUSTRIE

A. VAN WEELDEN'S KOLENHANDEL

Straatweg 55 - ROTTERDAM - Telef. 180240
Filiaal Dorpsweg 70 - Rotterdam-Zuid - Tel. 276208

Abonneert u op
Nederlandse Gedachten

AFSCHEID MR. J. H. PRINS

VEEL WERK ACHTER DE SCHERMEN

MET ingang van 1 juli a.s. heeft Mr. J. H. Prins aan het bestuur van de Doctor Abraham Kuypersstichting ontslag gevraagd als directeur van deze stichting. Hij heeft een benoeming aanvaard tot wetenschappelijk hoofdamt naar bij de faculteit der rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit".

Dit waren de eerste - sobere - zinnen van het persbericht, waarmee het vertrek van Johan Prins ruim een maand geleden werd aangekondigd.

Dienstenpakket uitgebreid

Het is niet de bedoeling aan deze sobere mededeling — welke past bij de man in kwestie — door een luisterrijk afscheidsverhaal afbreuk te doen. Maar het is altijd verstandig — al is het een moment — bij een bepaalde fase in een ontwikkeling (waarvan dan ook) stil te staan. Wij denken dan uiteraard in het bijzonder aan het werk van Prins in de functie waarin wij hem allemaal kennen: directeur van de Kuypersstichting.

Hoofdtak van de Kuypersstichting was van ouds bezinning op de grondslagen van de christelijke politiek. De dienstverlening van de Kuypersstichting bestond vroeger in hoofdzaak uit het geven van adviezen aan anti-revolutionaire provincie- en gemeentebestuurders, aan functionarissen van

kiesverenigingen en incidenteel ook aan leden van de Kamerfracties en het werk van de uitgebreide bibliotheek.

In de periode-Prins is het dienstenpakket van de Kuypersstichting uitgebreid tot de A.R. Tweede Kamerfractie, het modearmen en het Centraal Comité. Mr. Prins woonde de fractievergaderingen en de vergaderingen van moderamen en Centraal Comité als adviseur bij. Met name tegen de achtergrond van deze ontwikkeling is te plaatsen het werk in de groep van achttien en het werk bij de verkiezingen. Dit deel van het werk „Ten Kuypershuizen" krijgt momenteel zelfs in verhouding de meeste aandacht. Prins heeft de Kuypersstichting metterdaad laten functioneren in een tijd, welke anders is dan voorheen. Deze noodzakelijke en gewenste uitbouw van het werk van de Kuypersstichting was slechts mogelijk door de kwaliteit van het werk van de directeur (en van zijn medewerkers; Prins meent stellig dat dit erbij moet staan en hij heeft gelijk). Deze ontwikkeling van het werk verliep overigens mede zo soepel door zijn persoonlijkheid; hij wist het volledige vertrouwen van velen te winnen. Hij is sterk „geëngageerd" bij de zaak van de christelijke politiek; tegelijkertijd is hij zich bewust van de betrekkelijkheid van eigen opvatting (soms misschien zich daarvan wel in te sterke mate bewust) en van de opvattingen van anderen. Daarbij ervaart men zijn soms bevrijdende humor.

Eenzijdig dus een evenwichtig oordeel,

Mr. J. H. Prins, geboren 29 juli 1924 te Nieuw Buinen (Dr.). 1936-1942 HBS-B te Stadskanaal en Rotterdam. 1948 kandidaatsexamen medicijnen te Utrecht; 1953 doctoraal examen Indisch Recht te Utrecht. 1953-1954 assistent van de Griffier van de Tweede Kamer en tevens wetenschappelijk medewerker van de Parlementaire Enquête Commissie Regeringsbeleid 1940-1945. 1954-1957 wetenschappelijk medewerker en sinds 1957 directeur van de Dr. A. Kuypersstichting. 1966 wetenschappelijk medewerker van de A.R. Tweede Kamerfractie. Lid van de Haagse gemeenteraad. Lid van de Staatscommissie-Cals-Donner.

dat door velen op prijs werd gesteld. Anderzijds (haast in letterlijke zin) wat zwaartillend en niet ongeremd enthousiast voor nieuwe initiatieven, vanwege zijn kritische instelling. Maar als hij

ergens achter staat dan staat hij er ook voor, zonder overigens zijn openheid voor weer nieuwe ideeën te verliezen.

Politiek als geloofsbeleving

Wij hopen, beter nog: wij verwachten, dat hij met deze woorden ook zijn voordeel zal weten te doen. En daarom ook nog dit: (valse) pathos is hem vreemd, hij drukt zich emotioneel moeilijk uit en publiceert derhalve weinig. Maar als hij dan een brochure schrijft, gebeurt dat onder de hem kenmerkende titel: „Politiek als geloofsbeleving", waarmee hij bedoelde persoonlijke geloofsbeleving. Overigens schreef hij ook diverse artikelen in onderscheidene bladen en bundels. Wij hopen en verwachten ook, dat er t.z.t. meer publikaties van zijn hand zullen verschijnen.

De Kuypersstichting is een dienstverlenend instituut ten behoeve van partijorganen en personen, die functies bekleeden in de partij. Dat betekent, dat het grootste deel van het werk zijn weg vindt in de vorm van gerichte en niet-openbare adviezen. Slechts een gering deel treedt naar buiten.

Prins zocht ook zelf de publiciteit niet. Daarom ditmaal dan iets over hem zelf. Hij is in dienst getreden specifiek bij de Kuypersstichting. Hij verlaat ons na héél de partij in al haar gedingen aan zich te hebben verplicht. Of — zoals hij het zelf liever zal willen gezegd zien —: na heel de partij te hebben gediend.

Wij danken hem. En zijn vrouw.

BELANG- WEKKENDE ARTIKELLEN IN A.R. STAAT- KUNDE

AN de laatste nummers van het maandblad A.R. Staatskunde is tot nu toe geen aandacht geschonken. Dat ligt niet aan de inhoud van het orgaan van de Kuypersstichting. De oorzaak moet worden gezocht in de grote hoeveelheid kopij die de redactie telkens ter beschikking heeft waardoor wel eens dingen achterwege blijven, die eigenlijk ook aan de orde zouden moeten komen. Daar komt bij dat in deze en in de komende weken ons blad het zomerjasje aan heeft vanwege de vakanties. Toch willen wij u graag — zij het heel vluchtig — nog attenderen op de inhoud van het april- en mei-nummer van A.R. Staatskunde.

Het april-nummer begint met een „Bijdrage ter discussie" — de tweede — van H. Algra over het rapport van een commissie van de Doctor Abraham Kuypersstichting, Kabinetsformatie en Kiesstelsel. De schrijver zet zijn bezwaren uiteen tegen het voorstel van de

commissie om de Tweede Kamer een voordracht te laten opstellen voor de door de koning te benoemen minister-president. De heer Algra schenkt aandacht aan de positie van enkele kabinetten en aan die van het kabinet in het algemeen.

De schrijver toetst hetgeen de commissie voorstelt aan het Duitse stelsel, omdat in Duitsland reeds gebeurt wat de commissie in ons land begeert.

Tegenover het openbaar debat, dat moet voorafgaan aan de voordracht voor een minister-president, staat de heer Algra sceptisch. Hij merkt o.a. op: „Want zulk een debat, als door de commissie wordt voorgesteld, zal niet betekenen een openbaar overleg over de voor te dragen minister-president, maar het zal niet eerder aanvangen nadat een meerderheid reeds is overgegaan, wie zal worden voorgedragen".

Over de „sfeer van het geheim van Soestdijk", waaruit de commissie de kabinetsformatie in al haar fasen wil halen, wordt in het artikel o.a. dit opgemerkt: „Die sfeer van het geheim van Soestdijk" is de enige mogelijkheid om te maken dat de koningin werkelijk een regerend vorstin is, en niet een figurant, zij het dan een „representant van het gehele staatsbestel". Maar het is dan ook de enige mogelijkheid, dat de ministers hun opvattingen toetsen aan het inzicht van de boven de partijen staande koningin".

Over het zgn. onbehagen van de kiezer lezen wij in het artikel o.a. dat het telkens wordt geïnspireerd door de gang van zaken bij de kabinetsformatie en door het voortbestaan van het geheim Soestdijk. „Naar mijn mening is dit even eenzijdig als overdreven. Wanneer er van onbehagen sprake is, dan betreft dit meer het functioneren van het parlementaire stelsel als er een kabinet is. Het parlement is veranderd van een volksvertegenwoordiging van vertrouwensmannen die een zedelijke band met de kiezers hebben, in een club van specialisten, die nauw contact onderhouden met de organisaties, waaraan zij verbonden zijn of waren".

Prof. dr. H. J. van Zuthem bespreekt het vierde deel van de studies, die in verband met de conferentie „Kerk en samenleving", in 1966 te Genève ge-

houden, zijn verschenen. Het boek heeft als titel „Man in Community", boven het artikel staat dan ook „de mens in de samenleving".

De ondertiteling van het boek luidt: „Hoe de christelijke kerk de mensen kan helpen creativiteit, dienst en vrijheid te bereiken in een gesecculariseerde wetenschappelijke en veelvormige wereldsamenleving".

Prof. Van Zuthem geeft een aantal belangrijke opmerkingen uit het boek weer in de hoop „dat ook anderen de moeite willen nemen wat nader kennis te maken met de grote hoeveelheden indrukwekkende beschouwingen".

Aan het slot van het artikel worden vier opmerkingen gemaakt over het boek.

1. Er is vrijwel geen aandacht besteed aan vraagstukken rondom macht, gezag, eigendom en arbeid. Hiermee is te weinig ingegaan op de grondslagen van onze huidige maatschappij.

2. Het lijkt te verdedigen, dat een iets grotere distantie ten aanzien van de technologische ontwikkeling wordt genomen.

3. Over het proces van secularisatie bevat het boek te weinig nuanceringen. 4. In de studie valt veel te prijzen. Duidelijk komt naar voren, dat het christendom een taak heeft in deze wereld en met recht mag spreken over de verlossende boodschap. „Met name komt scherp naar voren, dat ook het politiek handelen in deze wereld een inspiratie vanuit het evangelie behoeft".

Aan het boek van prof. mr. B. V. A. Röling „Inleiding tot de wetenschap van oorlog en vrede" wijdt prof. mr. I. A. Diepenhorst een uitvoerige bespreking van ruim 6 pagina's, waarin hij de enorme problematiek, die op dit terrein ligt, schetst.

Het mei-nummer is praktisch geheel — 26 pag. — gewijd aan de reacties op het artikel van de „zes", dat in mei 1967 in A.R.S. verscheen „Over christelijke politiek en christelijke partijvorming". Dit artikel gaf velen stof tot schrijven. Vier personen gaan op de geleverde kritiek in en zetten hun bedoelingen nog eens uiteen.

Over „Wetenschap en Politiek" schrijft Wij komen nog nader op deze artikelen terug. Thans wordt volstaan met de vermelding van de titels van de artikelen en de namen van de schrijvers. Mr. J. Hollander schrijft over „Nog eens: over christelijke politiek en christelijke partijvorming". De bijdrage van prof. dr. W. Albeda heeft als titel „Naastenliefde en revolutie in een christelijke politiek".

Over „Wetenschap en Politiek" schrijft prof. dr. L. Bosch. De laatste van de vier bijdragen heet „Gezag en menselijke verantwoordelijkheid horen bij elkaar". Prof. dr. H. J. van Zuthem schreef dit artikel. Aan het einde van het nummer zijn enkele boekaankondigingen opgenomen.

A.R. Staatskunde wordt uitgegeven bij J. H. Kok N.V. te Kampen. De abonnementsprijs bedraagt f 8,75 per jaar; voor studenten f 6,25. Losse nummers zijn verkrijgbaar voor de prijs van f 1,— per stuk. A.R. Staatskunde bevat als regel belangwekkende beschouwingen. Een abonnement op dit maandelijks orgaan van de Doctor Abraham Kuypersstichting wordt hartelijk aanbevolen.

ANTWOORD

MINISTER

WITTEVEEN

AAN

MR. B. W. BIESHEUVEL

De A.R. fractieleider, de heer Biesheuvel, had een aantal kritische vragen gesteld n.a.v. een aantal opmerkingen van een hoofdamtenaar van financiën, prof. W. Drees jr., directeur van de rijksbegroting, over „pressuregroepen”. De pers maakte toen melding van: vakbonden, Eerste en Tweede Kamerleden die „vertegenwoordigers zouden zijn van belanghebbenden” enz.

Het antwoord van de minister luidt nu als volgt:

1. De ondergetekende heeft kennis genomen van de volledige tekst van de korte rede, die prof. dr. W. Drees jr. heeft uitgesproken op de jubileumbijeenkomst van de Vereniging van Rijks-accountants in Scheveningen op 7 juni jl. In deze rede heeft prof. Drees gepleit voor verdieping van het wetenschappelijk onderzoek in de sector van de uitgavenleer, die naar zijn oordeel tot nu toe duidelijk minder aandacht heeft gekregen dan de andere sectoren van de openbare financiën, zoals de belastingwetenschappen, de conjunctuurpolitiek en het monetaire beleid.

In de loop van zijn betoog heeft prof. Drees o.m. gesproken over de rol van pressiegroepen. Anders dan uit de door de vragensteller aangehaalde passages zou kunnen worden opgemaakt, werd het optreden van pressiegroepen geschetst in een veel breder kader dan de samenstelling van vertegenwoordigende lichamen. Zo was b.v. de stelling van prof. Drees, dat „pressiegroepen het veld beheersen” een onderdeel van die passage van zijn rede, waarin het optreden van pressiegroepen in de discussie over de afzonderlijke sectoren van de uitgaven werd behandeld. Deze is, zo meent hij, eenzijdig vergeleken bij de discussie over de belastingen, waaraan wordt deelgenomen door heffers én betalers, door hun vertegenwoordigers én door neutrale deskundigen. In dit verband noemde prof. Drees ook als voorbeeld de verhoging van de salarissen van de rijksaccountants n.a.v. een opmerking van de voorzitter van de jubilerende vereniging, die deze verhoging had toegeschreven aan de activiteit van een van de bonden van ambtenaren, i.c. de Centrale van Hogere Ambtenaren. Over „vakbonden” heeft prof. Drees niet gesproken.

2. Het komt de ondergetekende onjuist voor een onderzoek 'n te stellen naar de privé-meningen van zijn ambtelijke medewerkers, zoals voor beantwoording van deze vraag noodzakelijk zou zijn.

3. Naar de mening van de ondergetekende is het niet in overeenstemming met de verhoudingen tussen de volksvertegenwoordiging en de Regering, indien ministers een oordeel zouden uit-

DE WEEK ROND

17 juni Als belangrijke mensen over belangrijke dingen „uit de school klappen”, hoor je nog es wat. Prof. dr. J. J. de Bruyne is een belangrijk man en deskundig — daar kunt u van op aan. Hij schreef: „dokters plegen zich over het algemeen minder gedisciplineerd te gedragen dan verpleegsters”. En hij kan het weten. Niet zo best voor operatie-patiënten.

18 juni Het is helaas weer zo ver: „Tijdens het onweer van vanmorgen is in Oudega een in de wei lopende koe van veehouder Wiersma, door de bliksem getroffen en gedood. Maar om dit te kunnen lezen moet je op een regionaal blad geabonneerd zijn. De landelijke dagbladen vinden dat geen nieuws meer. Jammer soms.

19 juni De A.R. Partij is kennelijk niet alleen in Nederland een bekende partij en een navolgenswaardig politiek voorbeeld. De heer Patsis, een Grieks politicus in ballingschap en lid van de Unie heeft op een persconferentie in Bonn gezegd: „de Griekse koning moet zich aan het hoofd stellen van een anti-revolutionaire regering van vooraanstaande figuren”. Maar of de A.R.P. hiermee gelukkig zal zijn?

20 juni De 29 jarige Patrick Gumonprez is kandidaat voor één van de 487 Franse kamerzetels. Zonder steun van enige partij. Maar dat mag de pret niet drukken. Hij steunt op de sympathie voor de mensen die hen kennen. Hij is n.l. voorzitter van het feestcomité, hij organiseert paarderen. Zodoende. Leiden alle wegen naar de politiek?

21 juni 't Is weer mis — helaas. De kerseboomen zitten vol en veel kersen zijn gearst door de vele regens. Voor de zoveelste keer laat de oogst te wensen over. Jammer, want de Hollandse kers is beter van smaak dan welke buitenlandse dan ook. En bovendien: kersen eten in de bongerd wordt een zeldzaamheid. Weer een stukje gezamenlijk gezinsgenot aan het aftakelen.

22 juni De Duitse minister van landbouw heeft een plan ingediend dat zijn (politieke) zelfmoord betekent. Hij wil een half miljoen Duitse boeren kwijt en wil daartoe subsidies intrekken maar een S.O.S. fonds in het leven roepen. De moeilijkheden die hij hiermee in het leven roept zijn onvoorstelbaar. En het tragische is dat geen enkel deskundige met gezond verstand het plan niet van harte toejuicht. De Duitse boeren hebben één krachtig tegenargument: als ze hun zin niet krijgen stemmen ze op de neofascistische partij. Wij hebben liever te doen met Lardinois en de landbouworganisaties in Nederland. Daarmee is te praten en te overleggen.

spreken over individuele leden van de Staten-Generaal en over de wijze waarop de Kamer, ingevolge artikel 17 Reglement van Orde der Tweede Kamer, haar commissies samenstelt. Er bestaat overigens over het met deze vragen verband houdende onderwerp literatuur, zoals: „Pressiegroepen” door prof. dr. J. J. de Jong e.a. (Utrecht 1959), „De vorming van het Regeringsbeleid” door dr. W. Drees, Minister-President in de periode 1948—1958 (Assen 1965) en het rapport van de Commissie tot voorbereiding van de herziening van de Compabiliteitswet (commissie-Simons, 1960). Hierbij kunnen ook worden vermeld discussies in de Tweede Kamer over de wenselijkheid van instelling van een algemene begrotingscommissie.

4. In discussie is welke vrijheid aan ambtenaren moet worden gelaten om voor hun eigen verantwoordelijkheid in publikaties of anderszins hun privémening te uiten.

Naar zijn mening dient een grote behoedzaamheid in acht te worden geno-

men bij de beperking van de vrije meningsuiting van ambtenaren, zolang zij niet optreden als ambtenaren namens de Minister onder wie zij ressorteren. In het onderhavige geval hield de rede van prof. Drees verband met zijn leeropdracht in de openbare financiën aan de Nederlandsche Hoogeschool te Rotterdam.

De ondergetekende mogt er ten slotte op wijzen, dat de invloed van pressiegroepen op het uitgavenbeleid door prof. Drees is behandeld in zijn dissertatie (Leiden 1955) „On the level of government expenditure in the Netherlands after the war” en dat hij zijn gedachten daarover daarna gedurende een reeks van jaren in colleges, publikaties en inleidingen heeft uiteengezet.

Tot zover minister Witteveen Behoedzaamheid is een waardevolle zaak maar grenzen zijn daarbij toch niet uit het oog te verliezen.

Het is een goede zaak dat de heer Biesheuvel dit vraagstuk aan de orde heeft gesteld.

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:
* geldleningen en hypotheeken
* financiering van auto's, caravans en boten
* verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheidspersoneel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN

Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30
's-GRAVENZANDE

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUDANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN

voor lichtbeton

GRONDSTOFFEN

voor de steen- en keramische industrie
WEGENBOUWMATERIALEN

FIRMA C. VERMER EN ZON'S

fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DE IJSEL

Ronde en ovale tafelanden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen, enz. enz.

HOTEL „DE KROON”

Sophialaan - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor

RECEPTIES en PARTIJEN

ALB. RAS, Flevostraat 37, Urk,

b.z.a. folder, reclame-materiaal e.d.

HUIS AAN HUIS TE VERSPREIDEN.
Correcte afwerking - Billijke condities

PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES

EN

BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - PB. 55

SCHULING GIETRIJENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.

POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

CHR. COÖP. *Spaarbank „Eigen Haard”*

LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05900) 27902 - Postrekening 890442

SPAARRENTE

BELEGGINGSBOEKJES

5 1/2% - 5%

JEUGDSPAARDERS

4 1/2%

DAGELIJKS OPVRAAGBAAR

(ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.)

4%

Gebruik Uw spaarbankboekje tevens als (rentegevende) girorekening:
Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

**NAAM- EN
NUMMERPLATEN**

IN DIVERSE UITVOERINGEN
Aanduidingen speciaal voor
kantoorgebouwen, ziekenhuizen
enz.
Zelfklevende transfers, o.a.
voor autoportieren, gevellet-
ters, graveerwerken.
ZUID NED. NAAMPLATEN
ONDERNEMING G. TER VEEN
GELEEN
Graaf Huyllaan hoek Markt
Tel. 04494 - 5888*

